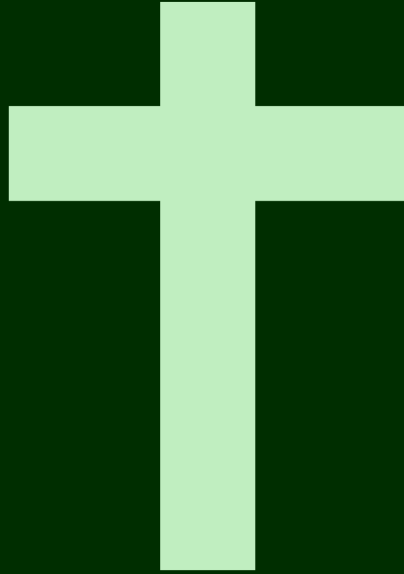

KUATE TUKU PASA

Portions of the Old Testament and The New Testament in the
Siroi Language of Papua New Guinea

KUATE TUKU PASA
Portions of the Old Testament and The New Testament in the Siroi Language of
Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Siroi long Niugini

copyright © 1975, 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siroi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
9d2e8659-afb4-5cca-93d8-23ebf89e1709

Contents

MULUM PASA	1
RUT	70
1 SAMUEL	75
2 SAMUEL	121
MUNE WANJE	160
YONA	161
MATEUS	164
MARKUS	217
LUKAS	249
YOHANUS	302
APOSEL	339
ROM	389
1 KORIN	414
2 KORIN	435
GALESIA	450
EFESUS	459
FILIPi	466
KOLOSI	471
1 TESALONIKA	476
2 TESALONIKA	481
1 TIMOTEUS	484
2 TIMOTEUS	490
TITUS	495
FILEMON	498
HIBRU	500
YAKOBUS	518
1 PETRUS	524
2 PETRUS	531
1 YOHANUS	535
2 YOHANUS	541
3 YOHANUS	542
YUDAS	543
DIR PASA	545

MULUM PASA

Kuate tuku mulum pasa

Mosesnge kuyarna

Kuate nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina

¹ Tugu mbolnge Kuate nu samba kilke kile-mayokkina. ² Nu kilke te-mayokna ta kilke ake baknu minna. Kule sungo kilke njakmba songa minna le ma make sungonge kule ta kaimba minmba minna le Kuate tuku Guwa kule ta mbolnge kine promba minna.

³ Kile Kuate nu sakina: Ma purfewa ngina le ma purfena. ⁴ Ma purfena le Kuate nu kanjermba garena. Tanjamba nu ait armba yimyam patike likina ta ande ma purfen tuku ande ma make tuku. ⁵ Tanjana sulumba ma purfen ta mafe ngina sulumba ma make ta furir ngina. Tanjakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait ndindo.

⁶ Kile Kuate nu sakina: Kule purkuwa sulumba ande mbol ambenge ka minwa le ande ibenenge minwa. Ma baknu ngamu tanje kule ar ta tukulnikam tuku minamngat ngina. Tanjakina ta kumungina. ⁷ Kuate nu ma baknu tanje te-mayokmba kule ar ta ande mbolnge ande ibenenge patikina. ⁸ Patikina sulumba ma baknu ta samba ngina. Tanjakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait arnu.

⁹ Kile Kuate nu sakina: Kule sungo ibenenge minit ta ka ma ndindo mbolnge ulendikuwa le kilke pagranu prowaig ngina. Tanjakina ta kumungina. ¹⁰ Kilke pagranu pronai ta kilke ngina sulumba kule sungo ulendikina ta yu ngina. Tanjakina sulumba kanjerka nu garena. ¹¹ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbol tanje aganj waje njak prowaig. Anja yeki yeki silonu njak, ilinzu yeki yeki tumunu njak, kumzanj ail tinu tumunu njak yeki yeki njakmba prowaig ngina. Tanjakina ta kumungina. ¹² Anja yeki yeki silonu njak, ilinzu yeki yeki tumunu njak, ail yeki yeki tinu njak

ta njakmba kilke mbolnge fare prowe likinaig le Kuate nu kanjerka garena. ¹³ Tanjana le furir promba kumba ka maratukuk ta ait kenju.

¹⁴⁻¹⁵ Kile Kuate nu sakina: Aganj bulu njak samba mbolnge mayok kuwaig le bulunga kilke tugu kiljawam tuku mafen furir walam tuku mine likuwaig. Ait njakmba ki tuku ait, sawe tuku ait, mara tuku ait, piro tugu tuku ait ta njakmba tumningam tuku minwaig ngina. Tanjakina ta kumungina.

¹⁶ Kuate nu bulu sugo armba kile-mayokkina ta ande sungo ta mafen kulatkam tuku ande fudin ta furir kulatkam tuku kile-mayokka mbai turmba kile-mayokkina. ¹⁷⁻¹⁸ Nu bulu kame ta samba mbol tanje kilke tugu kiljawam tuku mafen furir walmba kulatkam tuku patike likina. Tanjana sulumba kanjerka nu garena le ¹⁹ furir promba kumba ka maratukuk ta ait bailkanu.

²⁰ Kile Kuate nu sakina: Kule sinamnge aganj abo minam tuku kuasmbi njak mayok ke likuwaig. Sar umanj mata mayok ke lika samba kumnemnge bunga likuwaig ngina. Tanjakina ta kumungina. ²¹ Nu kualegan sugo aganj abo minam tuku yeki yeki kule sinamnge likade ta njakmba kile-mayokka sar umanj yeki yeki njakmba turmba kile-mayokkina. Tanjamba nu kanjerka garena sulumba ²² nyaro ninmba saningina: Tane tugekap sulumba kule sina yu sina njakmba kumungap. Sar umanj mata kilke mbolnge tugekap ngina. ²³ Tanjakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba.

²⁴ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbolnge aganj abo minam tuku yeki yeki mayok kuwaig. Aganjmor tumbranok dunekok aganj yeki yeki rabmba likam tuku ta njakmba mayok kuwaig ngina. Tanjakina ta kumungina. ²⁵ Nu aganjmor tumbranok nguikok aganj yeki yeki rabmba likade ta njakmba kile-mayokkina sulumba kanjerka garena.

²⁶ Tanana sulumba Kuate nu man lato sakina: Kile sine tanjo kile-mayokkuba le singine suk minwaig. Nane kilke tugu njakmba aganj ndende njakmba kulatka gabat minwaig. Kualegan, sar umañ, kilke mbolok aganjmor aganj yeki yeki kilke mbolnje rabmba likade ta njakmba tuku gabat minwaig ngina. ²⁷ Tanakina sulumba Kuate nu tanjo nuñe suk kile-mayokkina. Nu tanjo pino turmba kile-mayokkina. ²⁸ Kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba sanikina: Tale kiño kame kile-patikap le tugeka kilke tugu njakmba kumuñguwaig. Tane kilke tugu ta njakmba kilap sulumba kulatkap. Kualegan, sar umañ, aganjmor nguikok ta mata njakmba kulatke likap ngina. ²⁹ Tanakina sulumba nu man sanikina: Tale kanjerap. Nyamagan njakmba kilke mbolnje prode ta ye tane tinjet. Ilinzu tumunu njak ail tinu tumunu njak ta njakmba tane tuku nyamagan minamngaig. ³⁰ Aganj njakmba nzu njak njak ta ye aganjmor nyuwaig nga nane ninjen tuku. Aganj nzu njak njak ta sar umañ kilke mbolok aganjmor nane tuku nyamagan minamngaig ngina. Tanakina ta kumuñgina le ³¹ Kuate nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta kanjerka njakmba magenu ndo minnaig le nu ndek gare torna. Tanana le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba wai ngiri ndindo.

2

¹ Kile kilke samba aganj ndende njakmba kumuñge likinaig le piro njakmba kugana. ² Ait 7-nu mbolnje Kuate nu piro njakmba ke likina ta piroke suglukina sulumba ³ mabtina. Ta tuku nu ait ta tukulmba kusem pilna. ⁴ Kuate Sunjo nu tanjamba samba kilke kile-mayokkina tuku.

⁵ Kuate Sunjo nu samba kilke kile-mayokkina ta nu sawe te-iben ndana tukunu aganj wañe njak mine ndakinaig. Aganj kitek mata mbur ndanaig. Tanjo ande kilke mbolnje

tumtuwam tuku mata mine ndakina. ⁶ Ait ta mbolnje kule nu kilke sinamnje nzomba minna le kilke nu bisuknu minna.

Kuate Sunjo nu Eden kumamnje piro ande wakeina

⁷ Kuate Sunjo nu tanjo wakeiyam tuku nga kilke tumba tamba tanjo wakeina. Wakeina sulumba tanjo ta fumbenu mbolnje abo guwa Ntna le tanjo ta abo guwa njak abonja tinjina. ⁸ Tinjina le Kuate Sunjo nu Eden kumamnje ki prote kumam tanje piro ande wakeina. Wakeina sulumba tanjo buk wakeina ta tumba piro ta sinamnje pilna le minna.

⁹ Piro ta sinamnje Kuate Sunjo nu ail magenu yeki yeki kile-mayokkina. Ail ta njakmba kanjerka nzali tumba alowaig le nyam tuku. Piro ta ngamuknje nu ail armba turmba patikina le pronaik ta ande alonu nyumba minmba minam tuku ail ande manau magenu njagonu pilenga kila palmbim tuku ail. ¹⁰ Eden kilke mbolnje kule sunjo ande bulbulmba prona sulumba piro ta bisumba minna. Nu Eden kusremba mayokka wai fet bailkana. ¹¹ Wainu sunjo ande nyunu Pison ta kinit kumba ka Awila kilke laipmba kinit. ¹² (Awila kilke ta gol, ail njair mundur mayenu, ndame magenu njak minit). ¹³ Wainu ande nyunu Gion ta Kus kilke laipmba kinit. ¹⁴ Wainu ande nyunu Tigris ta Asiria kilke ki prote kumam tamba kinit. Wainu ande ta nyunu Yufretis.

¹⁵ Kuate Sunjo nu tanjo ta tumba Eden piro ta mbolnje piroka kulatka minam tuku pilna sulumba ¹⁶ wam pagumba sana: Ail njakmba piro te sinamnje minig ta alonu ne nyam kumuñ. ¹⁷ Ail ndindo ndo ye ne penumba tukulnet. Ail ta manau magenu njagonu pilenga kila palmbim tuku. Ne ail ta tuku alonu ndanya. Mbula. Ne nyumba ta ait ta mbolnje ndo ne kumamngat ngina.

¹⁸ Tanakina sulumba Kuate Sunjo nu sakina: Tanjo te nuñe ndo minit. Manau ta mayenu kuga tukunu ye

tur nuŋe ande nu suk wakeiyamŋgit ŋgina. ¹⁹ Tanjamba sakina sulumba nu kilke tumba sar umañ agañmor ŋakmba wakeika nuŋe nyu patikuwa ŋga kilmba tanjo ta tugum prona le nu agañmor ta ŋakmba nyu yimyam ningina le nane nyu ta ŋak minnaig. ²⁰ Nu sar umañ agañmor tumbraŋok ŋguikok ŋakmba tuku nyu patike likina ta tur nuŋe nu suk ande nda mayok kina le tanjo ta nu nuŋe ndo minna.

²¹ Kile Kuate Sunjo nu tanjo ta ginyum pak tuna le nu kinymba gilaingina le Kuate Sunjo nu tanjo ta takelnu ande gona sulumba ndemnu tumba takelnu gona ma mbolŋge tukulmba pilna. ²² Takelnu tambi nu pino ande wakeina sulumba tumba ka tanjo tugum tanje pilna le ²³ tanjo ta nu pino ta kaŋgermba sakina: Ese. Agañ te ye tuku isu ye tuku ndem minit teŋen. Nu tanjo tuku ŋgarosu mbolŋge mayok ket tukunu ye nu nyun ta pino ŋgamŋgit ŋgina. ²⁴ Ta tuku tanjo nu ina mam nuŋe kusreka piyo nuŋe ndoŋ muŋgu kiledenja minwaik. Nale ŋgarosu ndindo mayok kaŋgaik.

²⁵ Tanjo ta piyo nuŋe ndoŋ wagek minnaik ta nale kiko ndanikina.

3

Une maŋau mayok kina

¹ Mbeŋ nu yabri paknu ŋak minmba agañmor ŋakmba Kuate Sunjoŋge patike likina ta nane tuku maŋau lininmba mbolŋge minna. Tanjamba mbeŋŋge pino kusnana: Kuate nu tale ndaŋmba satikina? Tale piro te tuku kumzaŋ ail alonu ndanyam tuku satikina e ŋgina le ² pino ta nu mbeŋ tuku pasa lafumba sana: Kuga. Sile piro te tuku kumzaŋ ail ŋakmba alonu nyam tuku sasikina. ³ Nu teŋenmba sile sasikina: Tale ail ndindo piro te ŋgamukŋge minit ta ndo alonu kirembe ndanyap. Tale kumpekaik ŋga sasikina ŋgina le ⁴ mbeŋ ta ndek nu sana: Tale kume nda. ⁵ Tale nyap sulumba wamdus

pulutikuwa le Kuate suk maŋau magenu ŋaigonu pilenjam tuku kila ŋak minamŋgaik ta Kuate nu kila. Ta tuku nu tale nda nyam tuku satikina ŋga pino sana le ⁶ pino ta nu nuŋe wamdusmbi sakina: Ail ta mayenu ndo ŋgina sulumba nu alonu ta kaŋgermba am kikoŋ tinja wamdus kuyar mayenu ŋak minam tuku nzalina le nu ail ta alonu ande purmba tumba nyina. Tumba nyina sulumba inum tumba tanjo nuŋe tuna le nyina. ⁷ Nale nyinaik sulumba wamdus pulunikina le nale wagek minnaik ta katesemba kila pilnaik sulumba kikonikina le fik waŋenu kilmba ŋgika malnu tinjinaik.

⁸ Tanjamba minnaik le furiram Kuate Sunjo nu pro piro ta sinam lika minna le nalekam zigna isnaik sulumba ail sumba kuirkinaik. ⁹ Tanjanaik le Kuate Sunjo nu tanjo ta wika sana: Ne aninje minit ŋgina le ¹⁰ nu ndek sakina: Ye ne tuku zigna ismba wagek minet te kuru-kuruka kuirket ŋgina le ¹¹ nu ndek kusnana: Ne wagek minit ta imanje sanat e? Ne ail alonu tale peunikmba tukultiken ta nyat e ŋgina le ¹² tanjo ndek lafumba sana: Pino ye ndoŋ minam tuku ye sina nuŋge ail alonu ta tumba sat le nyit ŋgina. ¹³ Tanjakina le Kuate Sunjo nu pino ta kusnana: Ne ndaŋam taŋawat ŋgina le nu lafumba sana: Mbeŋŋge ye yabriyat le nyit ŋgina.

Kuate nu nane kasurninjingina

¹⁴ Kile Kuate Sunjo ndek mbeŋ ta sana: Ne maŋau ta kat ta agañmor ŋakmba ŋgamukŋge ye ne kasurnumba te-yamoknamŋgit. Ne mara mindek fungulmbi ndo lika kilke kuttur nyumba tanjamba minmba ma ma kumamŋgat. ¹⁵ Tale pino ta ndoŋ tale ŋgamukŋge gubra pili le tale muŋgu ŋgueu ŋak minamŋgaik. Ne tuku kutu pino tuku kutu nane mata tanjamba muŋgu ŋgueu ŋak minamŋgaig. Nu ne tuku gabat to fetkuwa le ne nu tuku kupe tugunu makewamŋgat ŋgina.

16 Tanjakina sulumba nu ndek pino ta sana: Ne kiŋo kile-patinu ait mbolŋge ye ne ŋgaro rar sungo tini le tamŋgat ta ne maŋ tanjo nane nzalinamŋgat. Ne nu tuku miŋge kumnemŋge mina le nuŋge ne kulatka minamŋgat ŋgina.

17 Tanjakina sulumba nu ndek Adam sana: Ne piyo nane tuku miŋge ismba dubimba ail alonu peutikmba tukultiken ta tumba nyat tukunu ye ne tuku ŋga kilke kasuramŋgit. Ne nyamagan te-silikam tuku piro karenka tumba nyamŋgat. Ne mara mindek tanjamba minmba ma ma kumamŋgat. 18 Kilke te mbolŋge anga ŋaigonu prowe likuwaig le ne fare fare ilinzu sota nyumba minamŋgat. 19 Tatuku ne piro karenka ŋgarosu mundunuwa le kilke mbolŋge nyamagan te-silika nyamŋgat. Tanjamba minmba ma ma ne luka kilkek sinam kanŋgat. Ye ne kilkemi wakeinen tukunu ne tuku ŋgarosu ta kilke. Ne maŋ luka ta sinam kumba kilke kuilkamŋgat ŋga tanjo sana.

20 Adam nu piyo nuŋe nyunu Eva ŋgina. Nyu ta tugunu tenenmba: Nu tanjo pino ŋakmba tuku ina nanŋine.

21 Kuate Sunjo nu agam mor ŋgaronumbi tawi wakeika Adam nale piyo nuŋe ndoŋ tinŋine nikina.

Kuate nu Adam le Eva pitaikina le kilim kinaik

22 Tanjana sulumba kile Kuate Sunjo nu sakina: Tanjo nu maŋau magenu ŋaigonu pilingam tuku kila palet tukunu nu sine tanjan minit. Nu minmba minam tuku ail alonu ta turmba nyuwa sulumba minmba minikat ŋgina. 23 Nale tanapekaik ŋga Kuate Sunjo nu nale Eden piro ta sinamŋge pitaika kukulnikina le kilke tumba tanjo wakeina ta mbolŋge piroka minnaik. 24 Tanjamba minnaik le tanjo nu ail alonu nyumba minmba minam tuku ta tugum kakat ŋga Kuate nu nuŋe enel afu kukulningina le Eden piro ki prote kumam tanje ndin tukulmba ail ta ŋgailkinaig. Kame bagi

sunjo pa bulu ŋak ta turmba tanje pilna le kuanyi-kuanyinga minna.

4

Kume maŋau mayok kina

1 Adam nu piyo nuŋe Eva ndoŋ minnaik sulumba pino ta buk fungul ŋakna sulumba kiŋo te-pilmba sakina: Sunjoŋge ye sinzanjat le ye kiŋo ande te-pilit ŋgina. Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Kain ŋgina.

2 Tanjamba minnaig ma ma nu maŋ kiŋo ande te-pilna ta nyunu Abel ŋgina. Kiŋo ta sunjoka nu sipsip kulat tanjo mayok kina le aba nuŋe nu mara mindek nyamagan piroka minanu.

3 Minnaig ma ma mara ande aba nuŋe nu nyamagan afu kilmba Sunjo atraukam tuku patikina le 4 maib nuŋe nu sipsip mulum mayenu ande balemba ndemnu kuya ŋak ta tumba nu mata Sunjo atraukam tuku pilna. Pilna le Sunjo nu kanjermba ndek Abel tuku garena sulumba 5 Kain tuku atrau agam ta kanjermba Kain tuku gare ndana le Kain nu gubra kagli Nrka ainel pasi kume ŋgurŋgurkina. 6 Tanjana le Sunjo nu ndek Kain kusnana: Ne ndanam tuku gubranate e? Ndanam ne tuku ainel pasi kume ŋgurŋgurkate e? 7 Ne maŋau mayete kande ye ne tuku gare-gareket kande. Ne maŋau ŋayote tukunu une ta ne kainumba te-ibennuwa ŋga ne kagmate ta ne sanŋri tinŋa une ta te-ibenmba te-siwa ŋga sana. 8 Tanjaka sana le Kain nu maib nuŋe wika sana: Sile piro mbol nzi kap ŋgina. Tanjamba nale kinaik ka piro mbol tanje Kain nu tinŋa maib nuŋe balena le kumna.

9 Tanjana le Sunjo nu Kain kusnana: Maib nane aninŋe minit ŋgina le nu ndek sana: Iyo. Ye nu kanjer ndawit. Ndanam saka maib yinje tuku kusnate? Ye nu tuku kulat tanjo kuga ŋgina le 10 Sunjo nu ndek sana: Ne sinjka maŋau ŋayonu kat. Maib nane tuku ndare kilke mbolŋge kutuwat ta witite le iset. 11 Nu tuku ndare kutuwat ta kilke tenje ndare ta biyat.

Ta tuku ye ne kasurnumba pitaini le ne ma te mbolŋge mine nda. ¹² Ne kilke mbolŋge nyamagan ŋguka ta alowe nda. Ne mara mindek tumbraŋ tumbraŋ ŋakmba kine promba minamŋgat ŋga sana.

¹³ Tanakina le Kain ndek lafumba Sunŋo sana: Ta tuku lafunu ye pa ta kurawam kumuŋ kuga. ¹⁴ Ne kilke te mbolŋge ye pitaiya le ye ne ndoŋ mine ndaka kine promba minamŋgit. Tanŋo andeŋge ye ndinŋge kaŋgeryuwa sulumba ye baleyuwa le kumamŋgit ŋgina le ¹⁵ Sunŋo nu Kain sana: Kuga. Tanŋo inum ne balenuwa ta ye lafumba nu tuku kuasmbi 7 bale fariŋgamŋgit ŋgina. Tanakina sulumba Sunŋo nu tanŋo ande Kain kaŋgermba ndabalewa ŋga nu tuku ŋgarosu mbolŋge peuka suku kuyar ande pilna.

¹⁶ Tanana le Kain nu Sunŋo kusremba ka Eden ma ki prote kumamŋge minna. Ma tugu ta nyunu Kine Pro.

Kain tuku ndare

¹⁷ Kain piyo nuŋe nu kiŋo ande nyunu Enok te-pilna. Tanamba minnaig ma ma Kain nu tumbraŋ sunŋo ulmba wande patikina sulumba tumbraŋ ta mata nyunu Enok ŋgina. ¹⁸ Enok tuku kiŋo nuŋe nyunu Irad. Irad nu kiŋo ande nyunu Mehuyal te-pilna. Mehuyal nu kiŋo ande nyunu Lamek te-pilna.

¹⁹ Lamek nu pino armba kilna ta ande nyunu Ada ande Zila. ²⁰ Ada nu kiŋo ande nyunu Yabal te-pilna. Yabal nu makau kulatkade kuasmbi ta tuku mbuŋ naŋgine. Nane kinenumba baibai patika minanu. ²¹ Mambo nuŋe nyunu Yubal nu gita le tabu tabu usrede kuasmbi ta tuku mbuŋ naŋgine. ²² Zila nu kiŋo ande nyunu Tubal-Kain te-pilna. Tubal-Kain nu ain yeki yekimbi piro agaŋ sunŋomba wakeikanu. Zila nu kulim ande turmba te-pilna ta nyunu Nama.

²³ Mara ande Lamek nu piyo kat nuŋe sanikina: Ada le Zila tale

isap. Kiŋo ande ye katyina le ye nu balewen le kumna. ²⁴ Tanŋo ande Kain balewa ta lafumba tanŋo 7 bale faramŋgaig. Tanŋo ande ye baleyuwa ta lafumba tanŋo 77 bale faramŋgaig ŋgina.

Abel kumna ta tuku lafuknu Set prona

²⁵ Adam le piyo nuŋe nale maŋ kiŋo ande te-pilnaik sulumba Eva nu sakina: Kain nu Abel balena le kumna. Kile Kuatenŋe kiŋo ande ye sat le kiŋo ta Abel tuku ma tamŋgat ŋgina sulumba nu kiŋo ta nyunu Set* ŋgina.

²⁶ Set nu sunŋokina sulumba pino ande tina. Pino ta kiŋo ande nyunu Enos te-pilna. Ait ta mbolŋge tanŋo pino nane Sunŋo tuku nyu te-dunŋam tuku tugu pilnaig.

5

Adam tuku ndare

¹⁻² Kuate nu tanŋo pino nuŋe suk kile-mayokkina. Nu tanŋo pino turmba kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba nyu ta tanŋo ŋgina. Adam tuku ndare tuturmba tenenmba kina.

³⁻⁵ Adam nu yar 130 ŋak minna sulumba kiŋo ande nuŋe suk te-pilna. Nu kiŋo ta nyunu Set ŋgina. Tanana sulumba Adam maŋ lato yar 800 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 930 kusrena sulumba nu kumna.

⁶⁻⁸ Set nu yar 105 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Enos te-pilna. Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 807 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 912 kusrena sulumba nu kumna.

⁹⁻¹¹ Enos nu yar 90 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Kenan te-pilna. Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 815 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina. Nuŋe yar ulendimba 905 kusrena sulumba nu kumna.

* **4:25:** Set nyu ta tugunu Lafunu

12-14 Kenan nu yar 70 ñak minna sulumba kiño ande nyunu Mahalalel te-pilna. Te-pilna sulumba nu mañ lato yar 840 minmba kiño kulim afu turmba kile-patikina. Nuñe yar ulendimba 910 kusrena sulumba nu kumna.

15-17 Mahalalel nu yar 65 ñak minna sulumba kiño ande nyunu Yaret te-pilna. Te-pilna sulumba nu mañ lato yar 830 minmba kiño kulim afu turmba kile-patikina. Nuñe yar ulendimba 895 kusrena sulumba nu kumna.

18-20 Yaret nu yar 162 ñak minna sulumba kiño ande nyunu Enok te-pilna. Te-pilna sulumba nu mañ lato yar 800 minmba kiño kulim afu turmba kile-patikina. Nuñe yar ulendimba 962 kusrena sulumba nu kumna.

21-24 Enok nu yar 65 ñak minna sulumba kiño ande nyunu Metusala te-pilna. Te-pilna sulumba nu mañ lato yar 300 minmba Kuate biye demba minna. Tanjamba nu kiño kulim afu turmba kile-patikina. Nuñe yar ulendimba 365 kusrena sulumba Kuate ndoñ sail mayena le Kuatenge nu ñgarosu ñak tina. Nu kume ndakina.

25-27 Metusala nu yar 187 ñak minna sulumba kiño ande nyunu Lamek te-pilna. Te-pilna sulumba nu mañ lato yar 782 minmba kiño kulim afu turmba kile-patikina. Nuñe yar ulendimba 969 kusrena sulumba nu kumna.

28 Lamek nu yar 182 ñak minna sulumba kiño ande te-pilmba sakina: 29 Sunjo nu kilke te kasurna le sine piro karenka wamdus pitisingit. Kiño te sine tuku wamdus bul ser-singamngat ñgina. Tanjakina sulumba kiño ta nyunu Noa* ñgina. 30-31 Lamek nu mañ lato yar 595 minmba kiño kulim afu turmba kile-patikina. Nuñe yar ulendimba 777 kusrena sulumba nu kumna.

32 Noa nu yar 500 kusrena sulumba kiño kenmba kile-patikina ta ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet.

* 5:29: Noa nyu ta tugunu Wamdus Bulok

6

Une mañau sunjokina

1 Tango pino tugeka sili-silinaig sulumba kulim kame kile-patike likinaig le 2 Kuate tuku kuasmbi nane kulim kame ta kanjerkinaig. Kulim kame ta ñgarosu tumail pasi magenu ndo le nzaliningina le nane ndoñ minnaig. 3 Tanjanaig le Sunjo nu sakina: Tango nane ñgarosu ndo. Nane minmba mine nda. Ye nane tuku ait kuerkamngit. Nane tuku yar 120 ndo palmbimngit ñgina.

4 Kuate tuku kuasmbi nane pino kame ndoñ minnaig sulumba tanjo sugo sangriknu kile-patikinaig. Ait ta mbolnge ñgumneña mata tanjo sugo sangri ñak ta kilke te mbolnge mine likinaig. Nane sangri sugo nyu ñak minnaig.

Kuate nu wañ kusam tuku Noa sana

5 Tango pino ñakmba nane mañau ñaigonu kumba wamdus mata ñaigonu ndo kumba minanu le Sunjo nu nane kanjerka 6 ñgamungal rarmba wamdus tatrunkina sulumba sakina: Ndanam saka ye tanjo pino kile-mayokka kilke te mbolnge patiken a. 7 Ye kile tanjo pino ñakmba sar umañ agañmor tumbranok ñguikok kilke te mbolnge ma gurenmba kile-ñgisike suluwamngit. Ye yiñe wakeika kile-mayokken ta kile ye wamdus tatrunkate ñgina. 8 Tanjakina ta Sunjo nu Noa tuku mañau kanjermba nu ndo nzalina.

9-10 Noa nu tanjo purfeñnu mayenu. Nu Kuate ndoñ sail mayena. Nu tuku kiño kenmba ta Sem Ham Yafet. Noa tuku ait mbolnge tanjo pino ñakmba mañau ñaigonu ndo ke lika minnaig ta nane ñgamukñge Noa ndo mañau purfeñnu dubimba minna. 11 Kilke te mbolnge Kuate am mbolnge mañau ñaigonu ta tumbran kilke ñakmba kumungina le nanjine tanjo afu ñaigo siglika minnaig.

12 Kuate nu tanjo pino ta tuku mañau ñaigonu kanjerka nane tuku

unenḡe tumbran ḡakmba ḡaigo siglikina ta nu kanḡerkina sulumba ¹³ nu ndek Noa sana: Ye tanḡo pino ḡakmba pitaike suluwamḡgit. Nanḡine nanḡine tanḡo afu ḡaigo siglikade le nane tuku maḡau ḡaigonu ta kilke tugu ḡakmba kumunḡade tukunu ye nane ḡakmba kile-ḡgisikamḡgit. ¹⁴ Ta tuku ne ail magenu pikmba waḡ inum wakeimba kusa. Kusmba wandenu pilmba sinanu afu pugurke lika sulumba waḡ ta sinamḡge kilimḡge gulgol danḡa le tikḡguwa. ¹⁵ Waḡ ta teḡenmba wakeiya. Kuennu mita 130 wakeiya. Sunḡonu mita 22 wakeiya. Ngirpenu arḡeḡ mita 13 wakeika. ¹⁶ Tanḡamba ne funu tukula sulumba ḡgirpenu mbol ta tukul ndawa. Wai dagol ndindo burok waḡ laipmba pale le waḡ sinanu purfeḡnu minwa. Ngirpenu mbolḡge malanḡa wakeimba pale sulumba sinamḡge mbain armba kusa le waḡ sinanu keḡmba minwaig. Ande mbolḡge ande ḡgamunḡge ande ibeḡḡge minwaig. ¹⁷ Yeḡge saki le kule sunḡo prowa sulumba tanḡo pino ḡakmba kilke mbol aḡan ndende ḡakmba sonḡuwa le butoka ḡgisike suluwamḡgaig ta ¹⁸ ye ne ndoḡ wamdus ulendika siḡka son pasa sanet ta ye siḡka kumuwaḡgit. Ne, piyo nanḡe, kiḡo kat nanḡe, rujan kat nanḡe tane ḡakmba waḡ poḡḡap sulumba ¹⁹ aḡan nyunu mindek abo minig ta mata turmba kilmba waḡ poḡḡap. Ar ar pailnu paḡḡarnu nane abo minam tuku kilmba patika. ²⁰ Sar umaḡ yeḡi yeḡi aḡanmor tumbranḡok ḡguikok ta ḡakmba ar ar kilmba waḡ poḡḡap. ²¹ Tanḡine nyamagaḡ aḡanmor tuku nyamagaḡ yeḡi yeḡi turmba kilmba patikap ḡga Noa sana.

²² Tanḡakina le Noa nu Kuate tuku miḡḡe dubimba tanḡamba ndo kina.

7

Kule sunḡo prona

¹ Kile Sunḡo nu Noa sana: Ye tanḡo pino ḡakmba kanḡerket ta nane

ḡgamukḡge nenḡe ndo maḡau purfeḡnu ḡak minit le ye ne kagmanet. Ta tuku kile ne nanḡe gageu turmba waḡ ta poḡḡap ḡgina. ² Aḡanmor nyam tuku atraukam tuku ta ar ar pailnu 7 paḡḡarnu 7 kilmba waḡ mbolḡge patika. Aḡanmor tane pintinḡen ta armba ndo pailnu paḡḡarnu kila. ³ Sar umaḡ ar ar pailnu 7 paḡḡarnu 7 kila. Aḡan ḡakmba tumunu minam tuku kila. ⁴ Kusem ndindo te kugawa le ye saki le sawe sunḡokanu ki 40 furir 40 piymba minamḡgat. Sawe ta mbolḡge ye aḡan wakeiken le abo minig ta ḡakmba ma gurenmba kile-ḡgisike suluwamḡgit ḡgina. ⁵ Sunḡo nu Noa wam paguna ta Noa nu miḡḡe kumumba tanḡamba ndo kina. ⁶ Noa nu yar 600 ḡak minna le kule sunḡo ta promba kilke sonḡina.

⁷ Noa, kiḡo kat nuḡe, piyo nuḡe, rujan kat nuḡe nane kule prowamḡgat ḡga waḡ poḡḡinaig. ⁸ Sar umaḡ aḡanmor nyam tuku pinkam tuku ⁹ ar ar pailnu paḡḡarnu nane Kuate nu Noa wam paguna ta kumumba Noa ndoḡ waḡ poḡḡinaig. ¹⁰ Waḡ poḡḡinaig le kusem ndindo kugana le kule sunḡo ta kilke mbol prona.

¹¹ Noa tuku yar 600 tambun arnu ait 17 ait ta mbolḡge kilke puluke lika kule sugokanu bulbulmba kilke mbolḡge prowe likinaig. Samba mata puluka sawe sunḡokanu piyna. ¹² Ki 40 furir 40 sawe ta pur ndamba piymba minna. ¹³ Ki ait ndui ta mbolḡge Noa nuḡe piyo nuḡe kiḡo kat nuḡe Sem Ham Yafet nuḡe rujan kat nuḡe keḡmba ndoḡ nane waḡ poḡḡinaig. ¹⁴⁻¹⁵ Sar umaḡ aḡanmor tumbranḡok ḡguikok nane yeḡi yeḡi ar ar ḡakmba Noa nane ndoḡ waḡ poḡḡinaig. ¹⁶ Kilke mbol aḡan nyu mindek pailnu paḡḡarnu Kuate buk sana ta kumumba waḡ poḡḡinaig. Tanḡanaig le Sunḡonḡe malanḡa tukulna.

¹⁷ Sawe ta mara 40 piymba minna le kule ta nzomba waḡ te-faitna.

¹⁸ Tanḡamba kule nzomba mbolka waḡ te-faitna le kule mbol mbol lika

minna. ¹⁹ Kule sunjo nyayomba tabe sugo funu basleninyamba biy nyakmba kile-butokina. ²⁰ Kile-butokina sulumba man kule mbolke nyayomba mita 7 mbolnye kumungina. ²¹ Sar umanj aganjmor tumbranok nyuikok aganj nyakmba kilke mbolnye likinaig tuku tanjo pino nyakmba turmba butoka nygisike sulunaig. ²² Aganj nyunu mindek kilke mbolnye mabsey nyak ta nyakmba kume sulunaig. ²³ Sunjonnye kilke mbol mbal nyakmba ma gurenyamba kile-nygisike suluna. Tanjo pino sar umanj aganjmor tumbranok nyuikok aganj afu mine ndakinaig. Noa nane ndo wan sinam tanje abo minnaig.

²⁴ Kule ta tambun 5 mara 150 tanjamba kilke mbolnye iben ndaka sunjokanu minna.

8

Kule sunjo ta iben kina

¹ Kuate nu Noa nane aganjmor ndon wan sinam tanje minnaig ta nu sina so ndana. Nu nane idusnyamba minna sulumba bubre sakina le pinderka kule muku serna. ² Tanjamba nu kilke mbolnye kule bulbulnaig ta mata tukulnygina sulumba samba mata tukulna le sawe ta kugana. ³ Tambun 5 ta sinamnye kule ta iben-ibenmba minna. ⁴ Tanjamba minna ka ka tambun 7 ait 17 mbolnye wan ta ndeka Ararat biy mbol tanje minyokina. ⁵ Kule iben-ibenmba minna le tambun 10 ait 1 mbolnye biy funu afu mayok kinaig.

⁶ Mara 40 kinaig le Noa nu bubre malanja fudinndo ta talka ⁷ kal ande kukulna le nu kule parakuwa nya ta tairnya kine promba minmba luka pro ndana. ⁸ Tanjana le Noa nu kilke buk parakina e nya idusna sulumba gami ande kukulna le kina ⁹ kumba ka kule ndo minna le tanga mabtam tuku ma kugatok le nu man luka wan tugum ta prona. Prona le Noa ndek wai kuitka tumba wan sinamnye pilna.

¹⁰ Minna ma ma kusem ndindo kina le nu gami ta man kukulna

le kina ¹¹ kumba ka furiram man luka olif wanenu abonu purmba tina ta nzonga tumba luka nu tugum ta prona. Tanjana le Noa nu ail waje ta kanjermba kule buk iben ket nya idusna.

¹² Minna ma ma man kusem ande kugana le man gami ta kukulna le kina sulumba man luka pro ndana. Nu nduiye kina. ¹³ Noa tuku yar 601 tambun ndindo ait ndindo mbolnye kule kilke mbolnye ta parakina le Noa nu wande funu buromba burok tambi mambilmba kilke kanjerna ta parakina. ¹⁴ Tambun arnu ait 27 mbolnye kilke paraka karengina.

¹⁵ Kile Kuate nu Noa sana: ¹⁶ Ne, piyo naje, kinjo kat naje rukan kat naje tane nyakmba wan mbolnye mayok ka iben kape. ¹⁷ Aganjmor nyakmba tane ndon minig ta sar umanj turmba nyakmba kilmba kile-ibenkap. Tanjawap le nane tugeka kilke nyakmba kumunye likamnyiga nygina. ¹⁸ Tanjakina le Noa, nune kinjo kat nune, piyo nune, rukan kat nune nane nyakmba iben kinaig. ¹⁹ Sar umanj aganjmor nyakmba kilke mbolnye likinaig tuku ta nyu mindek nane mata iben kinaig.

Noa nu Sunjo tuku atraukina

²⁰ Iben kinaig le Noa nu Sunjo tuku idusmba ndame afu kilmba atraukam tuku pa lanlan wakeina. Wakeina sulumba sar umanj aganjmor nyam tuku ndui ndui kilmba bale farmba pa lanlan ta mbolnye patika Sunjo atraukam tuku pasokina le ugmba usarkinaig. ²¹ Usarkinaig le Sunjo nu mundur mayenu ta kamusna sulumba nu garena le wamdusmbi sakina: Tanjo pino nane man mbarwaig ta ye kilke te man nyayo siliwe nda. Nane kinjo ndo wamdus nyagonu nyak sugoka tanjamba ndo minig. Ye buk aganj abo minnaig tuku ta nyakmba kile-nygisike suluwen ta ye man tanjawe nda. ²² Kilke te minwa le nyamagan nyunu tuku ait, nyamagan mayekam tuku ait, sawe tuku ait, ki tuku ait, mafen tuku ait, furir tuku ait ta nyakmba kugawe

nda. Mara mindek munḡu dubika minmba minamḡaig ḡgina.

9

Kuate nu Noa ndoḡ wamdus ulendikina

¹ Kuate nu Noa nuḡe kiḡo kat nuḡe turmba nyaro pasa niḡe lika saniḡgina: Tane kiḡo kulim kilepatikap le tane tuku ndare mbolḡe kilke te kumuḡuwaig. ² Ye kile agaḡ ndende ḡakmba tane kulatkam tuku tiḡet. Sar umaḡ kilke mbolok agaḡmor kualegaḡ ḡakmba tane tuku kuru-kuruka minamḡaig. ³ Agaḡ ḡakmba likade ta tane tuku nyamagaḡ minig. Ye buk ilinzu ḡakmba tiḡen taḡamba ndo kile agaḡmor ḡakmba tiḡet. ⁴ Tane agaḡmor ndemnu ndare ḡak ḡak ndanyap. Mbulap. Ta ndaḡam? Ndare ta nuḡe abo tugu. Ta tuku tane ndanyap. ⁵ Taḡo andeḡe ko agaḡmor andeḡe taḡo inum balewa le kumwa ta nu mata kumamḡat. ⁶ Kuate nu taḡo pino kile-mayokkina ta nuḡe suk. Ta tuku taḡo andeḡe taḡo inum balewa ta nu mata kumamḡat. ⁷ Ye tane satinḡet: Tane tugeka kiḡo kulim kilepatikap le kilke kumuḡuwa ḡgina.

⁸ Taḡakina sulumba Kuate nu Noa nuḡe kiḡo kat nuḡe ndoḡ teḡenmba saniḡgina: ⁹ Tane isap. Ye kile tane ndoḡ wamdus ulendika siḡka son pasa satinḡet te ye siḡka kumuwaḡgit. Ngumneḡa tane tuku ndare mbolḡe mata pasa te kumuwaḡgit. ¹⁰ Sar umaḡ agaḡmor tumbraḡok ḡguikok kilke mbolok agaḡ ḡakmba abo minig tane ndoḡ waḡ mbolḡe ibeḡ kinaig ta nane mata tane ḡakmba tuku pasa te saket. ¹¹ Ye maḡ kule suḡgombi agaḡ ndende ḡakmba kile-ḡgisike nda. Kule suḡḡe kilke maḡ ḡayo siliwe nda ḡgina.

¹² Taḡakina sulumba nu maḡ lato saniḡgina: Ye kile tane ḡakmba ndoḡ wamdus ulendiket. Mara mindek taḡamba minmba minamḡgit. ¹³ Ta tuku ye kile wanzu kuambor taḡaḡ gau mbolḡe pilet. Kilke mbol mbal

ḡakmba nane wanzu ta kaḡgerwaig sulumba pasa te idusamḡaig. ¹⁴ Yeḡe wi le gau tiḡuwa le wanzu prowa ta ¹⁵ ye siḡka son pasa satinḡet te idusamḡgit. Kule suḡo maḡ promba tane ḡakmba kile-ḡgisike nda. ¹⁶ Wanzu ta gau mbolḡe minwa le ye kaḡgeri sulumba pasa te idusamḡgit. Ye siḡka son pasa te agaḡ ḡakmba ḡgarosu ḡak abo minig ta tane satinḡet ta siḡka kumuwaḡgit. ¹⁷ Ye kilke mbol mbal ḡakmba ndoḡ wamdus ulendika wanzu kuambor taḡaḡ pilet ḡgina.

¹⁸ Noa tuku kiḡo kame waḡ mbolḡe ibeḡ kinaig ta nyu kat naḡgine Sem Ham Yafet. Kanan nu Ham tuku kiḡo. ¹⁹ Noa tuku kiḡo kame keḡ ta nane tuku ndare tugeka kile sine kilke mbol mbal ḡakmba mineḡ.

Noa nu Ham kasurna

²⁰ Noa nu nyam piro ndo kumba minna tuku. Nuḡe tugu pilmba greḡ piro ande ḡgukina. ²¹ Mara ande nu greḡ kule afu nyina le greḡ kulḡe balena le ḡginḡanka baibai sinamḡe tawi kuklikina le wagek kinymba minna. ²² Taḡana le Kanan mam nuḡe Ham nu mam nuḡe wagek kinymba minna ta kaḡgerna sulumba nu ndek kumba ka aba kat nuḡe sanikina le ²³ Sem nale Yafet ndoḡ nale ndek tawi ande tumba kaika ḡgumnem-ḡgumnem baibai sinam kumba mam nakile kainaik. Nale mam nakile wagek minna ta kaḡgeram mbulmba tumail te-sinaik.

²⁴ Kile Noa nu ḡgaro purfena le kiḡo ḡgrimbik wam kina ta kubenaik le isna sulumba nu ndek sakina: ²⁵ Ye kile Kanan kasuri le nu nuḡe tira kame kumnemḡe nane tuku sanzal taḡo piroka minamḡat ḡgina.

²⁶ Taḡakina sulumba nu maḡ lato sakina: Sine Suḡo tuku nyu te-dunḡube. Nu Sem tuku Mbara. Kanan nu Sem kumnemḡe nu tuku sanzal taḡo piroka minamḡat. ²⁷ Kuatenḡe Yafet sinzaḡwa le nu tuku ndare tugekamḡat. Nu tuku mbuḡ kame Sem tuku mbuḡ kame ndoḡ

ulendika minwaig le Kanan nu Yafet kumnemnge nu tuku sanzal tanjo piroka minamngat ngina.

²⁸ Kule sungo ta kugana le Noa nu man lato yar 350 minna. ²⁹ Nuje yar ulendimba ta 950 kusrena sulumba nu kumna.

10

Noa tuku ndare

¹ Noa tuku ndare ta tejenmba. Noa tuku kiño kenmba ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet. Kule sungo iben kina le nane ken ta kiño afu kilepatikinaig.

Yafet tuku ndare

² Yafet tuku kiño kat nuje nyu nangine ta tejenmba. Gomer, Makok, Madai, Yawan, Tubal, Mesek, Tiras. Ngumneŋga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuñ kat nangine tuku nyu ta tumba nangine tumbran yimyam kilmba minnaig.

³ Gomer tuku mbuñ kat nuje ta Askenas mbal Rifat mbal Tokarma mbal.

⁴ Yawan tuku mbuñ kat nuje ta Elisa mbal Spen mbal Siprus mbal Rodes mbal. ⁵ Nane yu make tumba minig mbal le nuy mbolnge minig mbal ta tuku mbuñ nangine.

Yafet tuku ndare ta tanjamba ndo. Nane tuku tumbran yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Ham tuku ndare

⁶ Ham tuku kiño kat nuje nyu nangine ta tejenmba. Kus, Isip, Libia, Kanan. Ngumneŋga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuñ kat nangine tuku nyu ta tumba nangine tumbran yimyam kilmba minnaig.

⁷ Kus tuku mbuñ kat nuje ta Seba mbal Awila mbal Sabta mbal Rama mbal Sabteka mbal. Rama tuku mbuñ ta Zeba mbal Dedan mbal.

⁸ Kus tuku kiño ande nyunu Nimrod. Nimrod nu kame bumba tumbran afu kilke yaika kilmba minna tukunu nu gabat sungo mayok kina.

⁹ Nu Sungonge turna le nu kanzerek tanjo minna. Ta tuku nane afu nangine nangine tejenmba sakade.

Sungonge ne turnuwa le kanzerek tanjo Nimrod suk minamngat ngade.

¹⁰ O buk Nimrod nu Babilonia kilke ta tuku tumbran kenmba kulatkina. Tumbran kenmba ta ande nyunu Babilon ande Ereka ande Akad. ¹¹ Nu Babilonia kilke kusremba Asiria kina sulumba tumbran sugo bailkamba ninde lika wande patike likina. Tumbran sugo ta ande nyunu Nineve ande Rehobot-Ir ande Kala ande Resan. ¹² Resan nu Nineve le tumbran sungo Kala ngamu-ngamunge minna.

¹³⁻¹⁴ Isip tuku mbuñ kat nuje ta Lidia mbal Anam mbal Leab mbal Naftu mbal Patrus mbal Kaslu mbal Kreta mbal. Kreta mbal nane Filistia mbal nane tuku mbuñ nangine.

¹⁵ Kanan nu kiño armba ñak minna. Kiño mulum ta Sidon ande nyunu Het. Ngumneŋga nale tuku ndare tugekinaig sulumba mbuñ kat nangine tuku nyu ta tumba nangine tumbran yimyam kilmba minnaig.

¹⁶⁻¹⁸ Kanan nu Yebus mbal Amor mbal Girkas mbal Hiwi mbal Arka mbal Sini mbal Arwat mbal Semar mbal Hamat mbal nane tuku mbuñ nangine. Kanan tuku tumbran mboñ nane sili-silinaig le ¹⁹ nane tuku tumbran mboñ makenu ande kumba ka Sidonge tingina le ande kumba ka Gerarngge tingina. Gerar tumbran ta Gasa tumbran patumba. Tumbran make ki prote kumam kina ta kumba ka Sodom, Gomora, Atma, Seboimngge tingina. Seboim tumbran ta Lasa tumbran patumba minna.

²⁰ Ham tuku ndare ta tanjamba ndo. Nane tuku tumbran yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Sem tuku ndare

²¹ Yafet aba nuje Sem nu Hibru mbal ñakmba tuku mbuñ nangine.

²² Sem tuku kiño kat nuje tuku nyu ta tejenmba. Elam, Asur, Arpaksad, Lud, Aram. Ngumneŋga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuñ kat nangine tuku nyu ta tumba nangine tumbran yimyam kilmba minnaig.

²³ Aram tuku mbuñ ta Us mbal Hul mbal Geter mbal Mesek mbal.

²⁴ Arpaksad tuku kiŋo nuŋe nyunu Sela. Sela tuku kiŋo nuŋe nyunu Eber. ²⁵ Eber nu kiŋo armba kilepatikina ta ande nyunu Pelek. Pelek tuku ait mbolŋge tango pino ŋakmba sili-silinaig. Eber tuku kiŋo ande nyunu Yoktan.

²⁶⁻²⁹ Yoktan tuku mbuŋ ta Almodad mbal Selef mbal Hasarmawet mbal Yera mbal Hadoram mbal Usal mbal Dikla mbal Obal mbal Abimael mbal Seba mbal Ofir mbal Awila mbal Yobab mbal. Nane ŋakmba Yoktan tuku ndare. ³⁰ Nane tuku ma tugu makenu ta Mesanŋe tinŋa laipmba kumba ka Sefarŋge tinŋina. Sefar tumbraŋ ma taknu ki prote kumamŋge minna.

³¹ Sem tuku ndare ta taŋamba ndo. Nane tuku tumbraŋ yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

³² Tango kuasmbi ŋakmba ta Noa tuku ndare. Kule sunŋo kugana le Noa tuku kiŋo kat nuŋe tuku ndare puluka tugekina. Nane keŋ ta kilke mbol mbal ŋakmba tuku mbuŋ kat naŋgine.

11

Kuate nu tango tuku mane tugu mbilniŋge likina

¹ O buk tugu mbolŋge tango pino kilke ŋakmba mbolŋge pasa ndindo agaŋ ndende ŋakmba nyu ndindo saka minnaig. ² Nane ki prote kumamŋge kine promba minnaig. Taŋamba minnaig ma ma mara ande nane kinaig ka Babilonia tuku ma guton ande mbol pronaig sulumba nane tanŋe tumbraŋ ulnaig. ³ Taŋamba nane naŋgine naŋgine sakinaig: Sine kilke kilmba pasoka ndame wakeikube le kareŋguwaig ŋginaig. Nane taŋamba wakeikinaig sulumba wande palmbim tuku gulgol ta tumba ndame ta piseninŋginaig le ndame ta denŋinaig.

⁴ Kile nane ndek sakinaig: Sine tumbraŋ sunŋo ande ulmba wande patikube sulumba wande sunŋo kuen ŋayo ande pilbe. Funu ka samba kirewa. Taŋamba sine nyu ŋak minbe

sulumba sili-silimba ma tugu ŋakmba kine ndakube ŋginaig.

⁵ Nane wande ta pilnaig le Sunŋo nu nane tumbraŋ ulmba wande kuen ŋayo pilnaig ta kaŋgeram ndekina sulumba ⁶ sakina: Tango pino nane ndare ndindo pasa kuale ndindo. Nane maŋau te tugu pilmba kade ta ŋgumneŋga naŋgine nzali dubimba maŋau afu kam tuku sakuwaig sulumba ta kamŋgaig. ⁷ Ta tuku sine ndek kab sulumba tango tuku mane tugu mbilniŋbe le nane naŋgine naŋgine pasa katese ndawaig ŋgina.

⁸ Taŋakina sulumba Sunŋo nu tango pino ŋakmba tugena le nane wande piro sunŋo ta kusremba sili-silimba kilke tugu ŋakmba mbol kine likinaig. ⁹ Tumbraŋ sunŋo ta nyunu Babilon ŋginaig. Ma ta mbolŋge Sunŋo nu nane tuku mane tugu mbilniŋge likina le nane sili-silimba kilke tugu ŋakmba mbol kine likinaig.

Sem tuku ndare

¹⁰ Sem tuku ndare tuturmba teŋenmba kina. Kule sunŋo ta ibeŋ kina le yar armba kinaig le Sem nu yar 100 ŋak minmba kiŋo ande nyunu Arpaksad te-pilna. ¹¹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 500 kusremba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

¹² Arpaksad nu yar 35 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Sela te-pilna. ¹³ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 403 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁴ Sela nu yar 30 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Eber te-pilna. ¹⁵ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 403 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁶ Eber nu yar 34 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Pelek te-pilna. ¹⁷ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 430 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁸ Pelek nu yar 30 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Reu te-pilna. ¹⁹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar

209 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁰ Reu nu yar 32 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Seruk tepilna. ²¹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 207 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²² Seruk nu yar 30 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Nahor tepilna. ²³ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 200 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁴ Nahor nu yar 29 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Tera tepilna.

²⁵ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 119 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁶ Tera nu yar 70 kusrena sulumba kiŋo afu kile-patikina ta ande nyunu Abram ande Nahor ande Haran.

Tera tuku ndare

²⁷⁻²⁹ Tera tuku ndare tuturmba teŋenmba kina. Nu kiŋo keŋmba kile-patikina ta ande Abram ande Nahor ande Haran. Haran nu Lot tepilna sulumba nu kulim armba turmba kile-patikina ta ande nyunu Milka ande Iska. Mam nangine kume ndakina le Haran nu ambonga nuŋe tumbraŋ tuguk Urŋe minmba kumna. Ma tugu ta nyunu Babilonia. Abram nu Sarai tina le Nahor nu mambo nuŋe Haran tuku kulim Milka tina. ³⁰ Sarai nu niŋka kiŋo kugatok minna.

³¹ Kile Tera nu kiŋo nuŋe Abram rukan nuŋe Sarai wa nuŋe Lot nane keŋ ta kilmba Babilonia ma tugu Ur tumbraŋ kusremba Kanan kilke mbol kambim saka kinaig kumba ka Haran tumbraŋ promba tanŋe minnaig ma ma Tera nu kumna. ³² Nu yar ŋakmba 205 kusrena sulumba Haran tumbraŋ tanŋe nu kumna.

12

Sunŋo nu siŋka pasa saŋgrinu Abram sana

¹ Mara ande Sunŋo nu Abram sana: Ne naŋe kilke naŋe tumbraŋ tuguk naŋe ndare kusreka ye ma ande tumni le ne ka kilke ta mbolŋge mina.

² Yeŋge ki le ne tuku ndare tugeka tanŋo kuasmbi sunŋokanu mayok kanŋat. Yeŋge ne nyaro tini le ne tanŋo sunŋo nyu ŋak minamŋgat. Tanŋawa le nane ngumnenga ne tuku saka nane afu nyaro niŋge likamŋgaig. ³ Nane afu ne nyaro tinwaig ta ye mata nane nyaro niŋgamŋgit. Ko nane afu ne kasurnuwaig ta ye mata nane kasurniŋgamŋgit. Ne mbolŋge ye kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋgina.

⁴ Sunŋo nu tanŋakina le Abram nu miŋge dubimba tinŋa Haran tumbraŋ kusremba kina le Lot nu dubimba kina. Ait ta mbolŋge Abram nu yar 75 ŋak minna. ⁵ Abram nu kumba piyo nuŋe Sarai, nzamu nuŋe Lot, Haran mbal afu nu piyaniŋmba kilna ta agaŋ ndende ŋakmba kilmba Kanan kambim saka kinaig kumba ka ka Kanan kilke mbol pronaig. ⁶ Pronaig sulumba kilke ŋgamu fetka kumba ka Sekem ma promba More ma tuku ail sunŋo ta tugumŋge minnaig. Ait ta mbolŋge Kanan mbal nane kilke ta mbolŋge mine likinaig.

⁷ Minnaig le Sunŋo nu Abram tugum promba sana: Ye ne tuku ndare kilke te siŋka serniŋgamŋgit ŋgina. Tanŋakina le Abram nu Sunŋo nu teŋge ye tugum prowat ŋa ndame afu kilmba turŋaŋa atraukam tuku pa laŋlaŋ inum wakeina. ⁸ Tanŋana sulumba nu ma ta kusremba kina ka tabe ande poŋga baibai patika tanŋe minnaig. Tabe ta Betel tumbraŋ ki butuŋgate kumam Ai tumbraŋ ki prote kumam nu ŋgamuŋge minna. Tabe mbol tanŋe Abram nu ndame turŋaŋa Sunŋo atraukam tuku pa laŋlaŋ wakeimba Sunŋo mbariŋmba nu tuku nyu te-duŋga minna. ⁹ Tanŋana sulumba nu maŋ tinŋa kumba ka Negeb ma baknu ta kambim saka kina. Negeb ma baknu ta Kanan kilke mbolŋge minit.

Abram nu Isip kilke mbol kina

¹⁰ Nu kina ta Negeb kilke mbolŋge guba sunŋo prona tukunu Abram nane gubak minnaig sulumba ndeka

kilke ta kusremba Isip kilke mbol ndekinaig. ¹¹ Ndekinaig sulumba Isip kilke mbol prowam bafumba nu piyo nuje Sarai sana: Ne pino tumail pasi ngarosu mayenu ndo. ¹² Isip tango kame nane ne kangernumba nuje piyo nuje nga idusmba ne tam tuku ye baleyumba ne kusrenamngaig. ¹³ Ta tuku tango te ye tuku leu nga saninga le nane ne tuku nga ye bale ndayuwaig le ye maye minamngit nga Sarai sana.

¹⁴ Tanakina sulumba Abram nu Isip kilke mbol prona le Isip mbal mambilmba Sarai kangermba pino ta mayenu ndo nginaig le ¹⁵ Farao tuku mbal afu nane Sarai kangermba kumba ka Farao sanaig. Sanaig le nu ismba tango afu kukulningina le pro Sarai tumba Farao tuku wande mbol kinaig le nu tanje minna.

¹⁶ Minna le Farao nu Sarai tuku garena le nu Abram kigamba aganj ndende sungomba tuna. Nu aganjmor sungomba sipsip makau kamel donki piro mbal turmba Abram tuna le kilna.

¹⁷ Farao nu Abram piyo nuje Sarai pinonu tina tukunu Sunjo nu Farao nuje wande tuma mbal turmba ngaigo siglikina le guaze sugo kile-likinaig. ¹⁸ Tanjanaig le Farao ndek Abram wika kusnana: Ne ame manau ye mbolnje kina? Ndanam saka ne nane piyo nane ta ye ndasayina? ¹⁹ Ne yije kulim nga sayina tukunu ye yije pinonu ten. Kile piyo nane te tumba kua kaye nga Abram sana. ²⁰ Tanakina sulumba nu nuje mbal saningina le nane Abram mindemba kumba ndinje mbilnaig le Abram nale piyo nuje ndon aganj ndende njakmba kilmba kinaik.

13

Lot nu Abram kusremba Sodom tumbran kina

¹ Abram nu piyo nuje Sarai nzamu nuje Lot aganj ndende njakmba kilmba Isip kusremba kina ka Negeb ma baknu mbol prona. ² Abram nu aganjmor silwa ndametin gol

ndametin aganj ndende ta sungomba njak minna.

³ Nu Negeb ma mbol prona sulumba man tinga kumba ka ka Betel tumbran patumba nu o buk baibai patikina ma ta tugum prona. Ma ta Betel tumbran Ai tumbran ngamunjamunge minit. ⁴ Minna sulumba o buk atraukam tuku pa lanlan wakeina ma ndui ta mbolnje man Sunjo mbarinmba nu tuku nyu tedunga minna.

⁵ Lot nane Abram ndon minnaig ta nu mata aganj ndende sipsip makau baibai sungomba njak minna. ⁶ Nale ar ta aganjmor sungomba njak tukunu nale ma ta tuma minam kumun kuga. ⁷ Ta tuku Abram tuku aganjmor kulat tango nane Lot tuku aganjmor kulat tango ndon munju gubra njak minnaig. Ait ta mbolnje Kanan mbal Peris mbal nane ma ta mbolnje minnaig tuku.

⁸ Kile Abram nu ndek Lot sana: Ne sile ndare ndui ta ndo. Ta tuku sile ngamuknje munju gubra njak mine ndakupe. Sile tuku piro tango mata nane munju gubra njak mine ndakuwaig. ⁹ Ma te sungokanu. Ne nane kilke inum kangermba madiwa le sile purkupe. Ne ma ande mbol kaye ndeta ye ma ande mbol ka ngina.

¹⁰ Tanakina le Lot nu mambilmba Yordan kule kumamnje ma guton ta kangerna. Ma ta kule sungomba njak kumba ka Soar tumbranje tingina. Ait ta mbolnje Sunjo nu Sodom le Gomora ngaigo sili ndakina. Ma ta mayenu ndo Sunjo tuku piro Isip mbal tuku kilke tanan. ¹¹ Ta tuku Lot nu ma ta mayenu ndo nga Yordan ma guton ta njakmba madimba te-suluna. Tanamba nu Abram kusremba ki prote kumam ma ta mbolnje ka minna le nale yimyam minnaik.

¹² Abram nu Kanan kilke mbolnje minna le Lot nu Yordan ma guton ta kumba ka tanje minyokina sulumba nuje baibai Sodom tumbran patumba patike likina sulumba nu tanje minna.

¹³ Sodom mbal nane une maṅau sunḡomba kumba Sunḡo tuku miṅḡe ṅgurm̄ba minnaig.

Sunḡonḡe Abram Kanan kilke ṅakmba tuna

¹⁴ Lot nu Abram kusrena le Sunḡo nu Abram sana: Ne tiṅḡa mam-bilm̄ba ma tugu ṅakmba kaṅgerka. ¹⁵ Ma ṅakmba ne kaṅgerkate ta ne naṅe ndare ṅakmba ndoṅ sertiṅḡi le tane tuku kilke minm̄ba minamṅgat. ¹⁶ Yeṅḡe ki le ne tuku ndare tugeka ne tuku mbuṅ burnu kumuṅ kuga prowamṅgaig. Kilke mbolḡe tub tub taṅaṅ burnu kumuṅ kuga. ¹⁷ Kile ne tiṅḡa kilke tuku kuennu kilke tuku sunḡonu ṅakmba lika kaṅgerka. Ye kilke ta ṅakmba ne tanmbimṅgit ṅḡa Abram sana.

¹⁸ Taṅakina le Abram nu nuṅe baibai sambriniṅm̄ba ma ta kusrem̄ba kumba ka Hebron tumbranḡe Mamre tuku ail sugo tugum taṅḡe minyokina. Minyokina sulumba Sunḡo atraukam tuku pa laṅlaṅ ande wakeina.

14

Abram nu gabat sugo afu ndoṅ kame bunaig

¹ Mara ande Babilonia tuku gabat sunḡo Amrafel, Elasar tuku gabat sunḡo Ariok, Elam tuku gabat sunḡo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunḡo Tidal nane bailka ta ² gabat sugo 5 ndoṅ kame bunaig. Gabat sugo 5 ta Sodom tuku gabat sunḡo Bera, Gomora tuku gabat sunḡo Birsa, Atma tuku gabat sunḡo Sinab, Seboim tuku gabat sunḡo Semeber, Bela tuku gabat sunḡo turmba. Bela tumbranḡ tuku nyu ande Soar ṅginaig.

³ Gabat sugo 5 ta ulendika pasa katnaig sulumba Sidim tuku ma gutoṅ ta kinaig. Ma ta kile Yu Kagli Nayo taṅḡe te-suluna. ⁴ Kedorlaomer nu yar 12 gabat sugo 5 ta kulatkina le nane ta tuku ndagariniṅḡina le yar 13 mbolḡe nane nu ndoṅ kame bunaig.

⁵ Yar 14 mbolḡe Kedorlaomer nuṅe gulab kame gabat sugo keṅ

ta ndoṅ nane naṅḡine kame mbal kile-maṅgurka kinaig ka tumbranḡ afu ndoṅ kame bunaig. Asterot-Karnaim tumbranḡe Kedorlaomer nu Refaim mbal ndoṅ kame bumba nane kile-ibenḡkina sulumba ka Ham tumbranḡe nu Susim mbal ndoṅ kame bumba nane kile-ibenḡkina sulumba ka Kiriaticim tuku ma gutoṅ taṅḡe nu Emim mbal ndoṅ kame bumba nane kile-ibenḡkina. ⁶ Taṅamba nu maṅ kina ka Edom ma biṅ taṅḡe nu Hor mbal ndoṅ kame bumba nane yokerkina le nane sili-silinaig le nu nane dubika kina ka Elparan tumbranḡ ma baknu ta makembiṅḡe lukina.

⁷ Lukina sulumba kumba ka Enmispat tumbranḡ pronaiḡ. (Tumbranḡ ta kile nyunu Kades ṅgade). Tumbranḡ taṅḡe nane Amalek mbal Amor mbal ndoṅ kame bunaig sulumba nane tuku kilke ta yaike likinaig. Amor mbal nane Hasason-Tamar tumbranḡe minnaig tuku.

⁸ Ait ta mbolḡe Sodom, Gomora, Atma, Seboim, Bela tumbranḡ 5 ta tuku gabat sugo nane naṅḡine kame mbal ndoṅ Sidim tuku ma gutoṅ ta kinaig sulumba taṅḡe nane kame tuku kuaneka minnaig. ⁹ Elam tuku gabat sunḡo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunḡo Tidal, Babilonia tuku gabat sunḡo Amrafel, Elasar tuku gabat sunḡo Ariok nane mata kame tuku kuaneka minnaig. Gabat sugo bailka ta nane gabat sugo 5 ta ndoṅ kame buwam bafunaig.

¹⁰ Sidim tuku gutoṅ ta nane buk ndame dabuk dabuk kolta suk ta sota burok sunḡomba sarke likinaig. Kile kame saṅḡri tiṅḡina le Sodom tuku gabat sunḡo Gomora tuku gabat sunḡo nale kuru-kuruka nakile kame mbal ndoṅ kua ka bariṅḡa burok ta sinam kinaig le gabat sugo keṅ ta nane kame kuasmbi afu ndoṅ kua ka ma tabenu ta ponḡa kinaig. ¹¹ Taṅanaig le gabat sugo bailka ta nane Sodom le Gomora tuku agaṅ ndende, nyamagaṅ, taṅḡo pino turmba yomba kilmba ki-

naig. ¹² Abram nzamu nuŋe Lot nu Sodomŋe minna le nane nu tumba nu tuku agaŋ ndende turmba kilmba kinaig.

¹³ Taŋanaig le taŋgo ande nu wam ta kaŋgermba kua ka Abram sota kina sulumba Abram kila sana. (Abram nu Mamre tuku ail tugum taŋge minna. Mamre nu Amor taŋgo ande. Nu nuŋe mambo kat nuŋe ndoŋ nane keŋ ta Abram tuku gulab kat nuŋe minnaig. Mambo ar ta nyu nakile Eskol le Aner). ¹⁴ Nane Abram tuku nzamu nuŋe tumba kinaig ta taŋgo taŋge wam kubeu tuna le Abram nu ismba nuŋe kuasmbi kame taŋgo ³¹⁸ ta ŋakmba kile-maŋgurkina sulumba nane ndoŋ gabat sugo bailka ta dubika Dan tumbraŋ kinaig. ¹⁵ Furir ŋgamuna le nu nuŋe kuasmbi ta kilmba walna sulumba gabat sugo bailka ta ndoŋ kame bumba nane kile-ibenka yokerkinaig le nane sili-silinaig le nane dubika kinaig ka Hoba tumbraŋ pronaig. Hoba tumbraŋ ta Damaskus tumbraŋ patumba minna. ¹⁶ Nu Sodom le Gomora tuku gabis agaŋ ndende ŋakmba ta kile-luka kilmba nzamu nuŋe Lot turmba tumba Lot tuku agaŋ ndende taŋgo pino ŋakmba turmba kilmba luka kinaig. ¹⁷ Abram nu gabat sugo bailka ta ndoŋ kame bumba nane kile-ibenkina sulumba luka prona le Sodom tuku gabat sungo ta Abram sota kina ka Zawe ma gutoŋ taŋge Abram te-silikina. (Ma gutoŋ ta tuku nyu ande Gabat Sugo tuku Gutoŋ ŋgade).

Melkisedek nu Abram nyaro tuna

¹⁸ Salem tuku gabat Melkisedek nu Kuate o mbolok tuku pris minna. Nu bret grep kule kilmba Abram tugum kumba ¹⁹ nyaro pasa tuna sulumba sakina: Kuate nu o mbolok. Nuŋge samba kilke kile-mayokkina. Nuŋge ne nyaro pasa tinwa. ²⁰ Kuate nu o mbolok. Sine nu tuku nyu teduŋgube. Nuŋge ne sinzaŋnat le naŋe ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenkat ŋgina.

Taŋakina le Abram nu gabis agaŋ ndende ŋakmba kilna ta maŋgur

10 patika ande tumba Melkisedek tuna. ²¹ Taŋana le Sodom tuku gabat sungoŋge ndek Abram sana: Taŋgo pino ŋakmba yiŋe kili le gabis agaŋ ndende ŋakmba ne kila ŋgina le ²² Abram ndek Sodom tuku gabat sungo ta sana: Kuate Sungo nu o mbolok. Nuŋge samba kilke kile-mayokkina le ye kile Sungo tuku nyu mbolŋge pasa saŋgri pilewet. ²³ Ne ŋgumneŋga sakikat: Yeŋge Abram agaŋ ndende sungomba tuwen le kile nu agaŋ ndende sungomba ŋak minit ŋga sakikat tukunu ye ne tuku agaŋ inum te nda. Muli fonfon afu ko kupe ŋgaro tuku muli ande mata ye te nda. ²⁴ Ye mbulit. Ye agaŋ ndende afu kile nda. Ye tuku kuasmbiŋge nyamagaŋ afu kilmba nyinaig ta maye. Ye tuku gulab kame Aner Eskol Mamre nane ndo agaŋ ndende afu niŋga ŋga sana.

15

Kuate nu Abram ndoŋ wamdus ulendinaik

¹ Mara ande Abram nu kiŋatanu suk Sungoŋge wika sana: Abram, ne kuru kuru ndaka. Ye ne tuku kandim taŋaŋ ne kulatka minet. Ne lafu mayenu sungokanu tamŋgat ŋgina. ² Taŋakina le Abram nu ndek sana: O Kuate Sungo, ye kiŋo kugatok minet. Ye kumi le Damaskusnu taŋgo Elieser nuŋge ye tuku agaŋ ndende kilamŋgat. Ta tuku ne ame agaŋ mayenu ye samŋgat? ³ Ne ye tuku ndare tumunu ande ndasina tukunu ye tuku kukul taŋgo nuŋge ye tuku agaŋ ndende kilamŋgat ŋgina.

⁴ Taŋakina le Sungo nu pasa lafumba sana: Kuga. Kukul taŋgo naŋe Elieser nu ne tuku agaŋ ndende kile nda. Naŋe kiŋo ndinok ta nuŋge ne tuku agaŋ ndende kilamŋgat ŋgina. ⁵ Taŋakina sulumba nu Abram tumba kilim kumba sana: Ai ambe. Samba mbol ambe tandeka mambilmba mbai kaŋgerka. Ne ŋakmba burkam kumuŋ e? ŋgumneŋga ne tuku ndare mbolŋge mbuŋ gudommba mayok kaŋgaig. Samba mbolŋge mbai minig taŋaŋ burnu kumuŋ kuga ŋgina.

⁶ Tanjakina le Abram nu Sunjo tuku pasa ta ismba nu tuku sangri tomba tingina le Sunjo nu tuku ngamunggal son ta kangermba nu tanjo tinreknu ngina.

⁷ Tanjakina sulumba nu Abram sana: Ye Sunjo. Ye ne Babilonia mbal tuku kilke Ur tumbanngge ye ne mindenumba te prowen. Kilke te ne sernam tuku nga ye tanjawen ngina le ⁸ Abram ndek lafumba sakina: O Kuate Sunjo, ye kilke te miro minam tuku sayate ta ye ndanmba pasa ta son pasa nga kila pili e ngina le ⁹ Kuate nu ndek sana: Aganmor afu kilmba ye tugum te prowa. Makau pangarnu ande, meme pangarnu ande, sipsip pailnu ande njakmba yar kenmba njak, gami ande, sar umañ kitek ande turmba kilmba ye tugum te prowa ngina le ¹⁰ Abram nu pasa ta kumumba aganmor ta kilmba nu tugum prona sulumba aganmor ta ngamungge fetke lika inumnu ndinamngge inumnu nainamngge patike likina sulumba umañ armba ta fet ndakina. ¹¹ Tanjana le wir afu ndem ta kilam tuku fumba ndekinaig le Abram nu ndem ta ngailka nane yokerke likina.

¹² Ki ka butungina le Abram nu kinymba ma make sunjo kangermba ngamunggal pitina le nu kuru kuru sunjo tina. ¹³ Tanjamba minna le Sunjo nu Abram sana: Ye sinka sanet. Ne tuku mbun kilke te kusremba kilke kise mbolngge rawe tanjo minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piro karennu ningwaig le piroka nane ait kuen njayo yar 400 nane sanzalnu minamnggaig. ¹⁴ Ait ta kugawa le ye kilke ta mbolok mbal lafumba piti ningi le nane mbun kame kusrekuwaig le agan ndende sunjomba njak tinga ma ta kusrewamnggaig. ¹⁵ Nenge ndo mine mayemba ma ma saibo pilmba kuma le ngununggaig. ¹⁶ Amor mbal kilke te mbolngge minig ta nangine mbar sugo ke likade ta kumunguwaig le nane ndare pulumba kinit ta ka bailkanu mbolngge man luka te prowamnggaig

nga Abram sana.

¹⁷ Tanjakina le ki butunga furirna le waim ande pa guwa njak sati ande turmba mayok kinaik sulumba aganmor ndemnu Abrahamngge fetka patikina ta ngamuk ngamuk kinaik. ¹⁸ Tanjanaik le Sunjo nu Abram ndon wamodus ulendika sinka son pasa Abram sana: Ne tuku ndare ye kilke te serningamnggit. Isip tuku kule sunjo kumamngge kumba ka kule sunjo Yufretis kumamngge tingate kilke ta njakmba tane sertingamnggit. ¹⁹⁻²¹ Ken mbal Kenis mbal Kadmon mbal Hit mbal Peris mbal Refaim mbal Amor mbal Kanan mbal Girkas mbal Yebus mbal nane tuku kilke ta njakmba tane sertingamnggit nga Abram sana.

16

Sarai tuku piro pino Hagarngge kinjo te-pilna

¹⁻² Sarai nu Abram tuku kinjo ande te-pile ndakina sulumba nu tanjo nuje sana: Sunjo nu kinjo ande ndasina tukunu ne ye tuku piro pino ndon minap le nu kinjo ande te-pilwa le yije kinjonu tamnggit ngina. (Sarai tuku piro pino ta nyunu Hagar. Hagar nu Isipnu).

Abram nu Sarai ndon wamodus ulendinaik sulumba ³ Sarai nu nuje piro pino ta tumba Abram pinonu tuna. Ait ta mbolngge Abram buk yar 10 Kanan kilke mbolngge minna.

⁴ Abram nu Hagar tumba nu ndon minnaik sulumba Hagar nu kinjo konna ta kamusmba nu Sarai ake agan tanjan nga talana. ⁵ Tanjana le nu ndek Abram sana: Hagarngge ye talayate ta nane mbar. Ye yije piro pino ne tinnen ta nu kile fungulok minmba nu ye talayate. Sunjonngge ndo nu sile pilesikuwa nga tanjo nuje sana. ⁶ Tanjakina le nu ndek Sarai sana: Pino ta ne tuku piro pino ndo. Ne ame wam nu mbol kam ndeta ka ngina. Tanjakina le Sarai nu Hagar sawe lika katna le kua ka nu kusrena.

⁷ Hagar nu Sarai kusremba Sur kambim tuku ndin dubimba kina ka ma baknu mbolngge kule burok

tugum tanje minna le Sunjo tuku Enjel nu tugum prona sulumba ⁸ nu kusnana: Hagar, Sarai tuku piro pino, ne aninje prowat sulumba animbi kanjat e ngina le nu ndek enjel ta sana: Ye yinje piro gabat Sarai tuku kuru-kuruka kua ka tembi prowit ngina le ⁹ Sunjo tuku Enjel nu sana: Ne luka nanje piro gabat sota kumba nanje ngamunggal te-ibenmba Sarai kumnemnje mina. ¹⁰ Yenge ki le ne tuku ndare tugeka kuasmbi sunjokanu mayok kanjat. Burnu kumun kuga ngina.

¹¹ Tanjakina sulumba Sunjo tuku Enjel man lato sana: Ne kinjo tepalmbimngat. Sunjo nu ne tuku malmbi ta isna tukunu ne kinjo ta nyunu Ismael* nga. ¹² Nu donki nguikok tana minmba nu tanjo pino njakmba tuku ngeu minamngat. Nu nunje ndare tuma ndon mata nu mine nda. Nu kasomnje minamngat ngina. ¹³ Tanjaka sana le Hagar nu nunje wamdusmbi sakina: i ... Ye Kuate kanjerit ta ye kume ndakit ngina.

Sunjo nu Hagar ndon pasatina le Hagar nu sakina: O Kuate, ne tuku am mbolnje aganj ndende njakmba mayoknje minit ngina. ¹⁴ Ta tuku nane kule burok ta nyunu "Sunjo abo tugu njak nu ye kanjeryate" ngade. Kule burok ta Kades tumbra Bered tumbra ngamu-ngamunje minit.

¹⁵ Abram Hagar fungul te-tuna ta kile nu kinjo te-pilna le Abram nu kinjo ta nyunu Ismael ngina. ¹⁶ Abram nu yar 86 njak minna le Hagar nu kinjo ta te-pilna.

17

Kuate nu ngaro pikam tuku manau te-mayokna

¹ Abram nu yar 99 njak minna le Sunjo nu Abram tugum promba sana: Ye Kuate Sangri Nayo. Ye ne sanet. Ne ye tuku minje dubimba manau purfen nu ndo njak mina. ² Ye ne ndon wamdus ulendika sinja son pasa pilet ta dubimba kumuwanngit.

Yenge ki le ne tuku ndare tugeka tanjo pino sunjomba mayok kanjaig ngina.

³ Tanjakina le Abram ndek truk kina le Kuate nu man lato sana: ⁴ Ne isa. Ye tuku sinja son pasa ne mbolnje minit tukunu ne tanjo kuasmbi sunjomba tuku mbun nanjine minamngat. ⁵ Ta tuku ne tuku nyu Abram kuga. Ne tanjo kuasmbi sunjomba tuku mbun minamngat tukunu ye ne tuku nyu kitek Abraham pili le minamngat. ⁶ Yenge ki le ne tuku ndare mbolnje kuasmbi sunjomba mayok kanjaig. Afu gabat sugo mayok kanjaig. ⁷ Ye ne ndon ne tuku ndare kame ndon wamdus ulendika sinja son pasa te pilet ta kugawe nda. Ye sinja kumuwanngit. Ye ne tuku Mbara, ne tuku ndare pulumba tuturmba kanjat ta tuku turmba Mbara minmba minamngit. ⁸ Ne kilke te tuku tuguk tanjo kuga ta ye kilke te nduiye nanje ndare kame ta ndon tane seringamngit. Kanan kilke njakmba te tane tuku kilke minmba minamngat. Kugawe nda. Ye sinja tane tuku Mbara minmba minamngit ngina.

⁹ Kuate nu man lato Abraham sana: Ye sinja son pasa te sanet. Nanje ndare puluka tuturmba kuwaig ta tane pasa saket te ismba kumumba dubiwap. ¹⁰ Ye ne ndon nanje ndare kame ndon wamdus ulendika pasa dubimba kumuwan tuku ta tenemba. Tane tanjo kinjo kame njakmba tuku ngaro pikap sulumba ¹¹ ye tane ndon pasa katet te gilai ndangap. ¹² Tane kinjo kile-patikap sulumba mara 8 kugawaig le nane tuku ngaro pikap. Tanjine piro tanjo tuku kinjo kame tane kasomok tanjo piyamba kile-likinaig ta njakmba tuku ngaro pikap. Tanjamba minmba minap le ¹³ ye tane njakmba ndon wamdus ulendika minmba minamngit. Ta tuku nane njakmba tuku ngaro pikap le tanjine ngarosu mbolnje nzilal ta minwaig. ¹⁴ Tanjo ande ngarosu nzilal ta kugatok ta nu tane ngamuknje

* **16:11:** Ismael nyu ta tugunu: Kuate nu isna

mine nda. Nu ye ndon wamdus ulendikam tuku wam ta purmba pitaite nga sakina.

¹⁵ Kuate nu man Abraham sana: Ye kile piyo nane Sarai tuku sanet. Ne kile nyunu Sarai ndanga. Kile nyunu kitek Sara nga. ¹⁶ Yenge nu nyaro tuwi le nu ne ndon kiyo ande te-palmbimngaik. Tanamba nu tango kuasmbi sungomba gabat sugo afu turmba tuku ina nangine minamngat ngina.

¹⁷ Tanakina le Abraham nu truk ka nzumilka wamdusmbi sakina: Yoi. Ye buk saibo pilmba yar 100 nak minet ta ndamba ye kiyo tam tuku sakate? Sara mata buk saibo pilmba yar 90 nak minit tukunu nu mata kiyo te-palmbim kumuŋ kuga nga idusna. ¹⁸ Tanamba idusna sulumba Abraham nu Kuate sana: Ne ye tuku kiyo Ismael ndo kulatka le nu maye minwa ngina kande ¹⁹ Kuate ndek Abraham sana: Kuga. Piyo nane Sara nu ne tuku kiyo ndinok te-palmbimngat ta ne kiyo ta nyunu Isak nga. Ye kiyo ta tuku ndare nakmba ndon wamdus ulendika yiŋe siŋka son pasa kumumba dubimba minmba minamngit. Kugawe nda. ²⁰ Ne Ismael tuku sayat ta ye mata isit. Yenge nu nyaro tuwi le nu tuku ndare tugekuwaig sulumba nu tuku ndare mbolŋge gabat sugo 12 mayok kanŋaig. Nu tuku ndare mbolŋge kuasmbi sunŋo mayok kanŋat. ²¹ Ye Ismael tuku tanawamngit ta ye Isak ndon wamdus ulendika yiŋe pasa kumumba minmba minamngit. Yar ande si ait teŋen prowa le Sara nu kiyo ta te-palmbimngat ngina. ²² Tanakina sulumba Kuate nu Abraham ndon pasate denpurmba nu kusremba kina.

²³ Kile Abraham nu Kuate tuku miŋge dubimba ki ait ndui ta mbolŋge kiyo nune Ismael tuku ngaro pikna sulumba nu tuku wande tuma mbal nu tango ndametiŋmbi piyamba kile-likinaig ta nakmba tuku ngaro pike likina. ²⁴⁻²⁵ Abraham nu yar 99 nak minna le kiyo nune Ismael nu yar

13 nak minna le nane nale tuku ngaro piknaig. ²⁶ Ki ait ndui ta mbolŋge ndo nane Abraham le Ismael tuku ngaro piknaig sulumba ²⁷ nu tuku wande tuma mbal nu tango ndametiŋmbi piyamba kile-likinaig ta nakmba tuku ngaro turmba pike likinaig.

18

Kuate nu man Sara kiyo te-palmbim tuku Abraham sana

¹ Mara ande ki pa tiŋgina le Abraham nu Mamre tuku ail sugo tugum tanŋe nune baibai kawanŋge minyok minna le Sunŋo nu tugum pronan.

² Abraham nu mambilmba tanŋo kenmba kanŋerkina sulumba tiŋga pinderka kumba ka nane tugumŋge dagol tidronŋa loka saniŋgina: ³ O tanŋo sugo, mayemba prowaig.

Tane ye liyumba ndakape. Tane tenŋe mabtumba isukusmba kape. ⁴ Tenŋe minap le nane kule fudiŋ tumba prowaig le kupe minyanŋa ail kumnem tenŋe minyoka mabtap.

⁵ Mabta minap le ye nyamaganmbi tane turtiŋgi le nyumba sanŋri tumba kape ngina. Tanakina le nane sakinaig: Ne sakate tanamba ka nginaig.

⁶ Tanakinaig le Abraham nu pitik ndo nune baibai sinam kina sulumba Sara sana: Pitik ndo plaua mayenu inum kunya sulumba waimbi pipmba bret fonfon pasoka ngina.

⁷ Tanakina sulumba Abraham nu pinderka nune makau fonde tugum promba fatnu kitek butuknu kuya nak ande madimba tumba nune piro tanŋo tuna le nune pre pre balemba kuapikina. ⁸ Tanana le Abraham nu makau fatnu kuapikina ta tumba bata le amo turmba kilmba nane tugumŋge patikina le nane kilmba nyumba minnaig.

Nane isukusmba minnaig le Abraham nu nane tugum tanŋe ail kumnemŋge nane tairŋga tiŋ minna le ⁹ nane nu kusnanaig: Piyo nane Sara nu aninŋe minit nginaig le nu ndek sakina: Nu baibai sinam tenŋe minit ngina le ¹⁰ tanŋo inum tanŋe

ndek nu sana: Yar ande si piyo nane Sara nu kiŋo tuwa le ye siŋka luka prowamngit ngina. Tanakina le Sara nu nu ngumnemngge baibai malanga tugum tanje pasa ta kagmanja ismba tij minna.

¹¹ Abraham nale Sara ndon buk saibo patika yar gudumba kinaig le Sara nu kiŋo te-palmbim kumuŋ kuga tukunu ¹² nu wamdusmbi nzu-milka sakina: Ye buk saibo pilen. Yiŋe gabat mata saibo pilna. Ye ndanndanmba tuma kinymba kamusi nga idusna. ¹³ Tanamba idusna le Sungo nu Abraham sana: Ndanam tuku Sara nu nzumilka sakat: Ye buk saibo pilen ta ndanmba ye kiŋo tamngit nga sakat. ¹⁴ Ye Sungo. Ne iduste ye wam ta kam kumuŋ kuga nga ne iduste e? Kuga. Ye wam nakmba kam kumuŋ. Ye buk sakit. Yar ande si ait tejen mbolngge Sara nu kiŋo tuwa le ye luka prowamngit ngina. ¹⁵ Tanakina le Sara nu yabuka sakina: Ye nzumil ndakit ngina le nu ndek nu sana: Kuga. Ne siŋka ne nzumilkat ngina.

Kuate nu Sodom le Gomora tumbran kile-ngisikam sakina

¹⁶ Kile tanjo ken ta tija Sodom tumbran tumail tumba kinaig le Abraham nu nane mindeka ndinngge mbilningam bafuna le ¹⁷ Sungo nu wamdusmbi sakina: Ye manau kam bafuwet te ye Abraham yabuwe nda. Kuga. ¹⁸ Ngumneŋga Abraham tuku ndare mbolngge tanjo kuasmbi sunjo sanjri nak mayok kangaig. Nu mbolngge kilke tugu nakmba mbolngge ye wam mayenu kamngit. ¹⁹ Ye nu madiwen le nu nuŋe kiŋo kame nuŋe wa kat nuŋe ye tuku manau tumninguwa le nane manau purfenju tinreknu nak minamngaig. Tanawa le ye nu mbolngge siŋka pasa sawen ta kumumba tambimngit nga idusna. ²⁰ Tanamba idusmba nu Abraham sana: Sodom Gomora nale une manau sugokanu nak. Nale tuku une manau ta tanjo pino nakmba nanjine nanjine sakade le iset. ²¹ Nane sakade

ta kumumba une ta minit e ta ye kumba katesewamngit ngina.

²² Tanakina le tanjo ar ta Sodom tumail tumba kinaig le Sunjo nu Abraham ndon minna le ²³ nu ndek Sunjo kusnana: Ne tanjo tinreknu naigonu nakmba ulendimba bale faramngat e? ²⁴ Tumbran tanje tanjo tinreknu 50 minwaig ndeta ne tumbran ta te-ngisiwamngat e ko nanenu nga mapewamngat? ²⁵ Ne nane tinreknu naigonu nakmba ulendimba bale faramngat e? Ne tanawam kumuŋ kuga. Ne tanjo nakmba kulatka kumumbi pilengate tuku. Ne manau mayenu ndo kate tuku ngina le ²⁶ Sunjo nu lafumba sana: Ye Sodom tanjo tinreknu burka ka 50 ta ye nanenu nga nakmba mapenungit ngina.

²⁷ Tanakina le Abraham nu man lato sana: O Sunjo, ye man ne kusnani le ne ye tuku ndagari ndanuwa. Ye ake tanjo ndo. Ne ye tuku ise ndaka. ²⁸ Ne tanjo tinreknu burka ka 50 kuga 5 den ndeta ne tumbran ta te-ngisiwamngat e ngina le Sunjo nu sana: Tanjo tinreknu 45 ndo minwaig ta ye tumbran ta te-ngisiwe nda ngina.

²⁹ Kile Abraham nu man lato Sunjo kusnana: Ata. Tanjo tinreknu 40 ndo nzinge minwaig ndeta ne ndanamngat ngina le Sunjo nu lafumba sana: Nane 40 ndo nzinge minwaig ta ye tumbran ta te-ngisiwe nda ngina.

³⁰ Tanaka sana le Abraham nu man kusnana: O Sunjo, ye man lato kusnanamngit ta ne ye tuku ndagari ndanuwa. Tanjo tinreknu 30 ndo nzinge minwaig ndeta ne ndanamngat ngina le Sunjo ndek nu sana: Ye nane 30 ndo kanjerkumba ta ye tumbran ta te-ngisiwe nda ngina.

³¹ Kile Abraham man lato nu kusnana: O Sunjo, ye gabat kuilnga ne ndon pasatet. Tanjo tinreknu 20 ndo nzinge minwaig ndeta ne ndanamngat ngina le Sunjo nu sana: Nane 20 ndo minwaig ta ye tumbran ta te-ngisiwe nda ngina.

³² Tanakina le Abraham nu man lato kusnana: O Sungo, ye pasa ndindo te ndo sani le ne ye ndon gubra ndata. Tango tinreknu 10 ndo nzinge minwaig ndeta ne ndanamngat ngina le Sungo nu sana: Nane 10 ndo minwaig ta ye tumbran ta te-ngisiwe nda ngina. ³³ Tanakina sulumba Sungo nu Abraham ndon pasate denpurmba nu kusremba kina le Abraham nu luka nuje tumbran kina.

19

Sodom tuku une manau

¹ Furirna le enel ar ta Sodom pronaik. Lot nu Sodom tumbran fonde malanga tugum tanje minyok minna sulumba nu nale kanjerka tinga kumba ka nale tugumnge loka sakina: ² O tango sugo, mayemba prowaik. Tale kupe minyanga ye tuku wande mbolnge kinyamba indole mafewa le man kape ngina le nale ndek Lot sanaik: Kuga. Sile tumbran ngamu mayok sinje kinyamngik nginaik kande ³ Lot nu nale sangrimba sarsarnikmba nu tuku wande mbol kuwaik nga sanikina le nale tinga nu dubimba nu tuku wande mbol kinaig. Tanamba Lot nu nuje piro mbal saningina le nane nale tuku pagunaig sulumba bret yis kugatok pasokinaig le nu nyamagan ta kilmba nale nikina le nyinaik.

⁴ Isukuse denpurmba nale kinyam bafunaik le Sodom tumbran tango kiyo kame ta jakmba pro Lot tuku wande kornaig sulumba ⁵ wi kuenka nu sanaig: Tango ar furirat le ne sota prowaik ta nale aninge minik? Ne nale kile-mayokka le sine nale ndon karbe nginaig.

⁶ Tanakinaig le Lot nu nane sota kilim kina sulumba malanga tukulmba saningina: ⁷ Tira kame, tane manau nayonu te nale mbolnge ndakap. ⁸ Ye tuku kulim ar minik te nale tango ande ndon kinye ndakinaik. Ye nale kile-mayokka tane tingi le tane ame manau kam ndeta nale mbolnge kap. Tango ar te mbolnge manau nayonu ande ndakap.

Nale ye tuku gulab prowaik le ye nale kulatket ngina. ⁹ Tanakina le nane Lot sanaig: Ne kua kaye. Ne tumbran tuguk tango kuga. Ne ndanam saka singine manau te kusrewam tuku peusingit? Kua kaye. Kuga ta sine ne mata tumba nayo silinamngig nginaig. Tanakinaig sulumba nane Lot mbitimbitimba malanga sambriwam bafunaig le ¹⁰ tango ar tanje malanga talka wai sirmba Lot didikinaik le sinam kina le nale malanga tukulnaik. ¹¹ Tukulnaik sulumba nale tango kiyo kame malanga tugumnge minnaig ta jakmba am tukulninge likinaig le nane malanga te-sili ndakinaig.

Lot nane Sodom kusrenaig

¹² Kile nale ndek Lot sanaik: Nane ndare afu minig e? Nane mbiyel, nane kiyo, nane kulim afu turmba minig kande kilmba tumbran te kusremba kua kape. ¹³ Sile tumbran te te-ngisiwamngik. Tumbran te tuku tango pino nane tuku une manau sungokina le tango pino nane nangine nangine sakade le Sungo nu isna. Ta tuku Sungo nu sile tumbran te te-ngisiwam tuku kukulsikina le prowik nginaik. ¹⁴ Tanakinaik le Lot nu tinga kumba tango armba nu tuku kulim kat nuje kilam tuku madinikina ta sanikina: Tale tingap le sine tumbran te kile ndo kusremba kua kab. Sungo nu tumbran te te-ngisiwamngat ngina kande nale nu usre pasa sakate nga idusmba nale numbik ri ndanaik.

¹⁵ Mafena le Sungo tuku enel ar ta nale sangri mbakmba Lot sanaik: Ne tinga piyo nane, nane kulim ar ta kilmba kile ndo tinga pitik kua kape. Kuga ta tumbran te tuku une nayonu lafunu ne turmba ngisinungat nginaik.

¹⁶ Tanakinaik le Lot nu wam nzumbilenga gitmba minna ta Sungo nu Lot sinana le tango ar ta Lot le piyo nuje, kulim ar ta nane wainu kilmba kumba tumbran tuku fonde kilimnge patikinaik. ¹⁷ Nane kilimnge patikumba enel inum ta nane saningina: Kua ka kape sulumba mbilka ngumnem mambil

ndawap. Ma guton tenge mabte ndakap. Kua ka ka tabe si pongap. Tane ngisikubekaig ngina le ¹⁸ Lot nu lafumba sakina: O tango sungo, tanamba kuga. ¹⁹ Tale buk ye tuku sinatikina le ye mbolnge manau mayenu kaik. Tabe si masken njayo tukunu ye tabe mbol ambe kua ka kambim fuguwet. Kumba mini le ndinnye pa ta ye tuwa le kummba ngisinungit. ²⁰ Ta tuku tale man ye mbolnge manau mayenu kap. Tumbran patuk si kangerap. Si fudinndo. Maye ndeta ye sinje ka mini sulumba kummba ngisike nda ngina le ²¹ nu lafumba sana: Ta maye. Ne sakat tanawamngit. Ye tumbran si te-ngisiwe nda. ²² Ne paten kua ka tumbran si kaye. Ye ne tairngamngit. Ne kumba si prowa le ye ma tugu te te-ngisiwamngit ngina.

Lot nu tumbran ta fudinndo ngina tukunu nane tumbran ta nyunu Soar* nginaig.

Kuate nu Sodom Gomora kile-ngisikina

²³ Ki mbol kina le Lot nu Soar prona le ²⁴ Sungo nu ndame pa son njak sawe piyanu sukmba Sodom Gomora tuku ma tugu njakmba kumunge likina. ²⁵ Tumbran ar ta tuku ma guton ta tango pino agan njakmba kilke mbolnge prowe likinaig ta njakmba usarke sulunaig. ²⁶ Tananaig le Lot piyo nuje mbilka ngumnem mam-bilna kande nuje ngarosu ta sol kuilka karenja makek suk tin minna.

²⁷ Mafena le Abraham nu maratukuk tinga kina ka Sungo ndon pasata minnaik ma ta tugum prona sulumba ²⁸ mambilmba Sodom Gomora tuku ma guton kilke njakmba kanjerkina ta pa guwa sungo tafil njak tinga minna le kanjerna.

²⁹ Kuate nu ma guton ta te-ngisiwam bafuna sulumba nu Abraham idusmba Lot kukulna le nu tinga ma kise kina. Tanana le nu Lot buk minna tumbran ta njakmba kile-ngisike suluna.

Lot tuku kulim ar ta kinjo kile-patikinaik

³⁰ Lot nu Soar tumbranngge minam tuku kuru-kuruka nuje kulim ar ta kilmba tumbran ta kusremba tabe ponga kinaig ka ndame burok ande kanjermba sinam tanje minnaig.

³¹ Tanamba tanje minnaig sulumba kulim mulum ta mambo nuje sana: Mam buk saibo pilna. Kilke te mbolnge tango ande sile kilam tuku mine ndakate. ³² Ta tuku ne isa. Sile mam grep kule tupe le nu nyumba nginngankuwa le sile nu ndon kinye. Tanape sulumba sile kinjo kile-patikupe ngina. ³³ Tanamba furirna le nale mam nakile grep kule tunaik le nu nyumba nginngankina. Ngin-ngankina le kulim nuje mulum ta mam nuje ndon kinyanaik ta mam nuje nginnganka nu wam ta katese ndana.

³⁴ Mafena le kulim mulum ta ndek mambo nuje sana: Furir ye mam ndon kinyit. Ngilainge sile man mam grep kule tupe le nyumba nginngankuwa le ne suk mam ndon kinya. Tanape sulumba sile kinjo njak minpe ngina. ³⁵ Tanakina sulumba nale mam nakile man grep kule tunaik le nu nyumba nginngankina. Ngin-ngankina le mambo nuje suk mam nuje ndon kinyanaik ta mam nuje nginnganka wam ta mata katese ndana.

³⁶ Tanana le Lot tuku kulim ar ta mam nakilenge fungul nikina le kutunaik. ³⁷ Kulim mulum ta kinjo ande te-pilna sulumba kinjo ta nyunu Moab ngina. Kinjo ta nu Moab mbal tuku mbun nanjine. ³⁸ Mambo nuje mata kinjo ande te-pilna sulumba kinjo ta nyunu Ben-Ami ngina. Ben-Ami nu Amon mbal tuku mbun nanjine.

20

Abraham le Abimelek

¹ Abraham nu kumba ka Negeb ma baknu mbol prona sulumba Gerar tumbranngge minna. Gerar nu

* **19:22:** Soar nyu ta tugunu Fudinndo

Kades tumbran Sur tumbran ngamu-ngamuŋge minna. ² Tanje minna sulumba Abraham nu Sara nu yiŋe kulim ngina le Gerar tuku gabat sunjo Abimelek nu tanjo afu kukulningina le nane pro Sara tumba ka Abimelek tunaig.

³ Tanjamba minmba ait ande furir ngamu Abimelek nu kinyna sulumba kiŋatina le Kuatenge sana: Ne isa. Ne pino te tanjo ŋak tina tukunu ne kumamngat ngina.

⁴ Abimelek nu Sara ndoŋ kinye ndakinaik tukunu nu Sunjo lafumba sana: O Sunjo, ye mbar ndawen. Ne tanjo mbar ndade ta ne baleningam kumuŋ e? ⁵ Abraham nu nuŋe ye sayina: Pino te ye tuku kulim ngina le Sara mata ye sayina: Tanjo te ye tuku leu ngina. Ye mbar ndawen. Ye tanjo pino ŋakmba am mbolŋge ye maŋau te ken ngina le ⁶ Kuate nu kiŋambi lafumba sana: Ne tanjo pino ŋakmba tuku am mbolŋge tanjana ta ye kila. Ta tuku ye ne nu ndoŋ une ndaka ŋga peunen le ne pino ta kire ndana. ⁷ Ne kile pino ta tumba luka ka tanjo nuŋe tawe. Tanjo ta nu tuan tanjo ande. Nu ne tuku yabaŋwa le ne kume nda. Ne pino ta luka nu ndatawe ta ne nane kuasmbi ndoŋ tane ŋakmba kume likamngaiŋ ngina.

⁸ Mafena le maratukuk tinja Abimelek nu nuŋe piro tanjo ŋakmba kile-maŋgurka pasa ŋakmba Kuatenge sana le isna ta saningina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ⁹ Tanjanaig le Abimelek nu Abraham wika sana: Ne ame maŋau sine mbolŋge kina? Ye ame mbar ken le ne sine ŋakmba piti sunjo te singam bafute? Ne sinja maŋau ta ŋayonu kina. ¹⁰ Ne ndaŋam saka maŋau teŋenmba kina ngina le ¹¹ Abraham lafumba nu sana: Ye idusen tumbran te tuku tanjo nane Kuate tuku miŋge kumnemngge minmba nu tuku nyu kurau ndakade tukunu nane ye tuku pino tumba ye baleyubekaig ŋga idusen. ¹² Pino te son ye tuku kulim. Sile mamngge

kile-patikina ta sile ina yimyam le ye nu pinonu ten.* ¹³ Kuate nu ye kukulyina le ye yiŋe tumbran tuguk kusrewen sulumba nu sawen: Ne ye mbolŋge maŋau mayenu kumba ma ŋakmba mbolŋge tanjo ŋakmba teŋenmba saningina: Tanjo te ye tuku leu ŋga saka ŋgen.

Abraham nu tanjamba Abimelek sana le ¹⁴ nu kina ka Sara tumba pro Abraham tuna sulumba sipsip makau piro tanjo piro pino afu turmba kilmba promba Abraham tuna sulumba ¹⁵ sana: Kilke te ŋakmba ye tuku ndo. Ne ma ani nzalinu minam idusmba ndeta ka tanje minyoka ngina. ¹⁶ Tanjamba nu ndek Sara sana: Ne mbar ndana. Tanjo kame ne ndoŋ minig ta nane katesewaig ŋga ye leu nane ndametiŋ soŋ 100 tuwet. Ye tanjawi le ne mbar ande ke ndakina ta nane ŋakmba katesemba kila palmbimngaiŋ ngina.

¹⁷⁻¹⁸ Abimelek nu Abraham piyo nuŋe tina tukunu Kuate nu Abimelek tuku piyo nuŋe, piro pino kat nuŋe nane ŋakmba kiŋo ngailningina tukunu Abraham ndek Kuate yabaŋna le Abimelek nale piyo nuŋe ndoŋ, nuŋe piro pino ŋakmba nane wakeikina le nane maŋ kiŋo kile-patike likinaig.

21

Sara nu Isak te-pilna

¹ Sunjo nu sinja pasa buk Abraham sana ta nu Sara mbolŋge kina le ² nu fungul ŋakna. Abraham nu buk saibo pilmba yar 100 ŋak minna le piyo nuŋe Sara nu Kuate nu ait sana ta mbolŋge kiŋo ta te-pilna le ³ Abraham nu kiŋo ta nyunu Isak ngina.

⁴⁻⁷ Kile Sara ndek sakina: Kuatenge ye sinzanjat le ye kiŋo te-pilit. Ta tuku ŋga ye gare-gareka nzumilket. Nane ŋakmba ye maŋau kit ta iswaiŋ sulumba gare-gareka nzumilkamngaiŋ ngina. Tanjakina sulumba nu maŋ lato sakina: Nane buk idusnaig Sara nu Abraham tuku kiŋo ande te-pile nda ŋga idusnaig ta ye

* **20:12:** Hibru mbal tuku maŋau buk tanjamba minanu. Ina yimyam mam ndindo ta nane muŋgu kilanu (2 Samuel 13 kaŋgerap).

tuku tanjo saibo pilna le kile ye nu tuku kiŋo ande te-pilit ŋgina.

Isak nu mara 8 kusrena le ki ait ta mbolŋge Kuate nu Abraham buk sana ta kumumba nu kiŋo nuŋe tuku ŋgaro pikna.

Abraham nu Hagar nale Ismael ndoŋ pitaikina le kinaik

⁸ Kiŋo ta sunjokina le ina nuŋeŋe nu amo ŋgailna. Ki ait ta mbolŋge Abraham nu kiŋo amo kusrena ta tuku pagumba nye sunjokina. ⁹ Tanjana le Abraham tuku kiŋo Ismael nu Isipnu pino Hagar ndoŋ te-pilnaik ta nu Isak maim maim pasa tumba minna le Sara nu ismba ¹⁰ tanjo nuŋe sana: Kiŋo ta Isak ndoŋ ne tuku agaŋ ndende tuma kile nda. Piro pino ta kiŋo nuŋe ndoŋ pitaika le kasom kuwaik ŋgina le ¹¹ nu pasa ta ismba kiŋo nuŋe Ismael tuku wamdus pitina le ¹² Kuateŋge nu sana: Piro pino ta kiŋo nuŋe ndoŋ ne wamdus piti ndanuwa. Ne Sara tuku pasa ismba dubiwa. Isak tuku ndare mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kaŋgaig. ¹³ Piro pino ta tuku kiŋo nu mata ne tuku kiŋo tukunu yeŋge ki le nu tuku ndare mbolŋge tanjo kuasmbi sunjo ande tugekamŋgat ŋga Abraham sana.

¹⁴ Tanjakina le maratukuk tinga Abraham nu nyamagaŋ kilmba agaŋmor ŋgarombi kule kunyna ta turmba kilmba Hagar tuku kailmane mbolŋge patika kiŋo nuŋe ndoŋ kukulnikina le kinaik kumba ka Berseba tuku ma baknu mbolŋge kine promba lika minnaik. ¹⁵ Lika minnaik ma ma kule kugana le kiŋo nuŋe tumba kumba ka ail fudiŋndo ande kumnemŋge pilna le kinymba minna. ¹⁶ Kinymba minna le Hagar nu kiŋo nuŋe ta kusremba nane tui fat parsinŋade le kumba tinŋate tanjamba nu kumba ka minyokina sulumba wamdusmbi sakina: Ye kiŋo kaŋgermba mini le kumwa ta ŋayo ŋgina. Tanjakina sulumba nu tanje minyok minmba malmbika minna.

¹⁷ Kiŋo ta mata malmbika minna le Kuate nu isna le samba mbolŋge Kuate tuku Enjel ndek Hagar wika sana: Hagar, ne ndanam wamdus pitinate? Ne kuru kuru ndaka. Kiŋo nane malmbikate ta Kuate nu o buk isat. ¹⁸ Ne tinga kumba ka kiŋo nane tumba wamdus bul sera. Yeŋge ki le nu tuku ndare tugeka tanjo kuasmbi sunjo ande mayok kaŋgat ŋgina. ¹⁹ Tanjakina sulumba Kuate nu Hagar tuku am talkina le kule burok ande kaŋgerna sulumba kumba ka agaŋmor ŋgaro tamba kule kunyna. Kunyna sulumba kiŋo nuŋe kule ta tuna le nyina.

²⁰ Kuateŋge kiŋo ta kulatka minna le sunjokina sulumba kumba ka Paran tuku ma baknu mbolŋge minyokumba kanzerek tanjo minna le ²¹ ina nuŋeŋe Isipnu pino ande tumba Ismael te-tuna.

Abraham nu Abimelek ndoŋ wamdus ulendinaik

²² Ait ta mbolŋge Abimelek nuŋe kame gabat nyunu Pikol tumba Abraham tugum promba sana: Kuate tuku nyaro ne mbolŋge minit. ²³ Ta tuku ne kile Kuate tuku nyu tamba pasa sanŋri pilewa sulumba ye mbolŋge maŋau ŋayonu ande ndaka. Ye tuku kutu mbolŋge ye tuku wa kame mbolŋge mata maŋau ŋayonu ande ndaka. Ye buk ne mbolŋge maŋau mayenu ken ta kile ne suk ye mbolŋge, kilke kile ne rawe tanjo tanjaŋ minit ta mbolŋge maŋau mayenu ndo ka ŋgina le ²⁴ Abraham ndek nu sana: Ne sakate tanjamba ye pasa sanŋri pilewet ŋgina.

²⁵ Tanjakina le Abraham nu kule burok ande Abimelek tuku piro tanjoŋge tinaig ta tuku nu sana le ²⁶ nu ndek Abraham sana: Imaŋge kule burok ta tina ta ye gilai. Ne ye ndasayina. Kile ndo sayate le ye iset ŋgina.

²⁷ Tanjakina le Abraham nu kina ka sipsip makau turmba kilmba promba Abimelek tuna sulumba nale wamdus ulendinaik. ²⁸ Tanjanaik

sulumba Abraham nu sipsip fat 7 kilmba yamokŋge patikina le ²⁹ Abimelek nu Abraham kusnana: Ne ndaŋam sipsip fat 7 ta yamokŋge patikat e ŋgina le ³⁰ Abraham lafumba nu sana: Yeŋge kule burok ta sarken ta ne son ŋga sulumba sipsip fat 7 te kila ŋgina. ³¹ (Nale wamdus ulendinaik tuku ma ta nane kile nyunu Berseba* ŋgade).

³² Bersebaŋge wamdus ulendika Abimelek nuŋe kame gabat Pikol ndoŋ nale luka Filistia ma mbol kinaik le ³³ Abraham nu Bersebaŋge ail ande ŋgukina sulumba Kuate Sunjo abo tugu ŋak nu tuku nyu te-dunġina. ³⁴ Taŋamba nu yar gudomma Filistia kilke mbolŋge minna.

22

Abraham nu Isak tumba Kuate tuku atraukam bafuna

¹ Mara ande Kuate nu Abraham tuku ŋgamunġal son tagomba nu wika sana: Abraham ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina. ² Taŋakina le Kuate nu sana: Ne tinġa naŋe kiŋo naŋe ndindo Isak ne nu tuku kume purte ta tumba kumba ka Moria kilke mbolŋge tabe ande ye ne tumnamŋgit ta mbolŋge ne ye tuku atrauka kiŋo ta balemba piya le ugmba usarkuwa ŋgina. ³ Taŋamba sana le Abraham nu maratukuk tinġa kuaneka doŋki inum tumba saŋgilnu mbolŋge kuminj depolka kusmba nuŋe piro taŋgo armba kilmba atraukam tuku pa fetka ndaleka tumba Isak ndoŋ Kuate nu ma sakina ta kinaig.

⁴ Kumba minnaig le mara armba kinaig le mara keŋnu mbolŋge Abraham nu tinġa mambilmba Kuate nu ma sakina ta maskenŋge kaŋgerna sulumba ⁵ nuŋe piro taŋgo ar ta sanikina: Tale doŋki tumba tenge minap. Ye yiŋe kiŋo ndoŋ kumba ambeŋge Kuate mbarinmba nu tuku nyu te-dunġa maŋ luka ndekamkik ŋgina. ⁶ Taŋaka sanikmba nu pa ndale ŋak tumba Isak tuna le kurana le

Abraham nu pa wagmbi bagi turmba kilmba nale kigrinġa kinaik ⁷ kumba ka ndinŋge Isak nu mam nuŋe wika sana: Mam o ŋgina le mam nuŋe ae ŋgina le Isak nu kusnana: Sile pa wagmbi pa ndale ŋak kilkik ta Kuate atraukam tuku sipsip fat aninŋge ŋgina le ⁸ Abraham lafumba sana: Kiŋo, Kuate nuŋe atraukam tuku sipsip fat ande sile sikamŋgat ŋgina. Taŋamba saka nale maŋ kigrinġa kinaik.

⁹ Nale Kuate nu ma sakina ta mbol pronaik sulumba Abraham nu ndame turŋaŋa pa lanlan wakeimba pa ndale ŋak ta kuklimba ta mbolŋge farna sulumba kiŋo nuŋe Isak kupe wai kusmba pa farna ta mbolŋge pilna. ¹⁰ Taŋana sulumba nu nuŋe kiŋo balewam saka bagi gomba tumba wai sukakina kande ¹¹ Sunjo tuku Eŋel samba mbolŋge wika sana: Abraham, Abraham ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina le ¹² Eŋelŋge nu sana: Kiŋo tuku ŋgarosu ŋayo sili ndawa. Ne naŋe kiŋo naŋe ndindo mape ndamba balemba ye atraukam bafuwat ta ye kaŋgerit. Ne ye tuku miŋge dubite ta ye kile kila pilit ŋgina. ¹³ Taŋakina le Abraham nu mbilka mambilmba meme pailnu ande ail fudinġo sinamŋge naunu konka minna le kaŋgerna sulumba kumba ka meme ta Isak tuku lafuknu tumba balemba Kuate atraukina. ¹⁴ Taŋana sulumba Abraham nu ma ta nyunu “Sunjoŋge sine tursinġit” ŋgina. (Kile nane teŋenmba sakade: Sunjo tuku tabe mbolŋge nu sine tursinġit ŋgade).

¹⁵ Kile Sunjo tuku Eŋel nu samba mbolŋge Abraham wi arnu sana: ¹⁶ Ye Sunjo. Ne ye tuku miŋge dubimba naŋe kiŋo naŋe balemba ye atraukam bafuwat tukunu ye yiŋe nyu tambi pasa saŋgri pilewamŋgit ta ne isa. Ye sinġa ne mbolŋge wam mayenu kamŋgit. ¹⁷ Yeŋge ne tuku ndare te-tugewi le samba mbolŋge mbai minig piyalŋge fulbul minig taŋaŋ sunjomba mayok kaŋgaig. Ne tuku mbuŋ kat naŋe ŋgueu mbal ndoŋ

* **21:31:** Berseba nyu ta tugunu Pasa Katanu Kule Brok

kame bumba nane kile-ibenkamngaig.
¹⁸ Tanjo kuasmbi njakmba nane ne tuku saka nane afu nyaro ninje likamngaig. Ne ye tuku minje ismba dubiwat ta tuku nga sanet ngina.

¹⁹ Tanakina le Abraham nale man luka nuje piro tanjo ar ta tugum pronaik sulumba nane luka Berseba tumbran kinaig. Tanamba Abraham nu Bersebanje minmba minna.

Nahor tuku kinjo kat nuje

²⁰ Tanamba minnaig ma ma mara ande nane afu Abraham tugum promba sanaig: Milka nu maib naje Nahor tuku kinjo 8 kile-patikina.
²¹⁻²² Kinjo mulum ta nyunu Us. Nu tuku mambo kat nuje ta nyu nanjine Bus, Kemuel, Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf, Betuel. Kemuel tuku kinjo nuje Aram nga Abraham sanaig.

²³ Betuel nu Rebeka te-pilna. Milka nu kinjo 8 ta Abraham maib nuje Nahor ndon kile-patikinaik le ²⁴ Nahor nu nuje pino ande nyunu Reuma ndon Teba, Gaham, Tahas, Maka nane kile-patikinaik.

23

Sara nu kumna

¹ Sara nu yar 127 njak minna sulumba ² Kanan kilke Hebron tumbranje nu kumna. Nu kumna le Abraham nu wamdus tatrakina le nu kumba Sara tugumnje malmbikina. ³ Malmbikina sulumba tinja piyo nuje tuku mindesin ta kusremba Hit mbal tugum promba nane saningina: ⁴ Ye tumbran tuguk tanjo kuga. Ye rawe tanjo minet. Tane kilke ande ye sap le ye piyawi sulumba yije pino nguki ngina le ⁵ Hit mbal nane lafumba Abraham sanaig: ⁶ O tanjo sunjo, ne isa. Ne gabat sunjo tajan sine ngamuknje minit. Sine tuku ndame burok mayenu ndo ande kanjermba madiwa sulumba kumba ka piyo naje nguka. Ne piyo naje ngukam tuku ndame burok ande madiwa ta tanjo andenje ne ngailne nda nga Abraham sanaig.

⁷ Tanakinaig le Abraham nu Hit mbal njakmba tugumnje loka saningina: ⁸⁻⁹ Tane son sakade ndeta tane Sohar tuku kinjo nuje Efron sawap le nu nuje ndame burok nyunu Makpela nuje kilke make mbolnje minit ta ye suwa le ye yije pino ngukam tuku piyawi. Tane nu sawap le ndame burok ta tuku piyanu giganmba ta sakuwa le ye tane tuku am mbolnje piyawi sulumba mindesin ngunu tuku ti ngina.

¹⁰ Efron nu Hit mbal tuku gabat ande minna. Nu nane njakmba ndon tumbran ta tuku fonde malanga tugumnje minyok minna sulumba nu sakina: ¹¹ O tanjo sunjo, ne isa. Kilke sakat ta ndame burok turmba ye kile nane njakmba tuku am mbolnje ne tinet. Ne piyo naje tumba kumba ka tanje nguka ngina le nane njakmba isnaig.

¹² Kile Abraham ndek Hit mbal njakmba tugumnje lokina sulumba ¹³ Efron sana: Ye pasa ande sanamngit ta ne isa. Ye kilke ta piyawi sulumba ndametin ne tanmbimngit. Tanjawi sulumba ye yije pino tanje ngunungit ngina le nane njakmba isnaig le ¹⁴ Efron lafumba Abraham sana: ¹⁵ O tanjo sunjo, sile mbolnje kilke te tuku piya ta sungokanu kuga. Son 40 ndo. Ne kilke ta tumba kumba ka piyo naje nguka ngina le ¹⁶ Abraham nu pasa ta ismba ndametin Efron sakina le Hit mbal nane njakmba isnaig ta nane piyade mbal ndametin pitinu kanjerde ta kumumba Efron tana.

¹⁷ Tanamba Abraham nu Efron tuku kilke Makpela tumbranje Mamre tugumnje minna ta tina sulumba kilke ta tuku ndame burok ail njakmba turmba kilna le ¹⁸ Hit mbal tumbran ta tuku malanga tugumnje minyok minnaig ta nane njakmba ismba wokinaig. ¹⁹ Tanjanaig le Abraham nu piyo nuje Sara tumba kumba ka Makpela kilke ndame burok ta sinamnje pilna. (Ma ta Kanan tuku kilke mbolnje Hebron tumbran patuknje minna). ²⁰ Tanamba Hit

mbal tuku kilke ta ndame burok turmba mindesin ngunu tuku Abraham tunaig.

24

Isak nu Rebeka tina

¹ Sungo tuku nyaro mara mindek Abraham mbolnge minna le nu yar sunngomba kusremba saibo pilna sulumba ² nuŋe piro tanjo ambokok Abraham tuku agan ndende kulatkina ta wika sana: Naŋe wai tumba ye tuku fel karaukŋe pale.* ³ Ne samba le kilke tuku Mbara Sungo nuŋe nyu tamba ne pasa sangri pilewa sulumba Kananŋe yiŋe kiŋo tuku pino ande ndata. ⁴ Ne kumba ka yiŋe kilke tuguk ta mbolnge yiŋe ndare tugumŋe Isak tuku pino ande ta ngina le ⁵ piro tanjo tanje ndek Abraham kusnana: Pino ta nuŋe kuasmbi kusreka ye dubiyam mbulwa ndeta ye kiŋo naŋe kukuli le nu naŋe tumbran tuguk kuwa e ngina le ⁶ Abraham lafumba sana: Tanjamba kuga. Ne ye tuku kiŋo kukula le kilke ta mbol ndakuwa. ⁷ Samba tuku Mbara Sungo nuŋe ye kukulyina le ye yiŋe ndare yiŋe tumbran tuguk yiŋe kilke kusreken le nuŋe ye siŋka son pasa sangrinu tenenmba sayina: Ne tuku ndare ye kilke te siŋka serningamŋit nga sayina. Nuŋe nuŋe eŋel kukulwa le ambonga kanŋat. Ne kumba tanje yiŋe kiŋo tuku pino ande ta. ⁸ Pino ta ne dubinam mbulwa ndeta pasa ta ake ngisikuwa. Ne ye tuku kiŋo ta ndon luka kilke ta mbol ndakape nga piro tanjo nuŋe sana. ⁹ Tanjaka sana le piro tanjo ta nuŋe gabat Abraham tugum promba wai tumba Abraham tuku fel karaukŋe pilna sulumba Abraham pasa sakina ta kumuwanŋit nga wokina.

¹⁰ Tanjamba piro tanjo ta nu Abraham tuku kamel 10 kilmba Abraham tuku agan ndende magenu turmba kilna sulumba tinŋa Mesopotamia kilke Nahor tuku tumbran ta kina kumba ka ka ta prona. ¹¹ Prona

sulumba kamel 10 ta saningina le nane tumbran kilimnge kule burok ta tugumŋe mabta kinyamba minnaig.

Ki butungina le furiram pino kame nane kule kunyam prowam bafunaig le ¹² tanjo ta yabanmba sakina: O Sungo, yiŋe gabat Abraham tuku Mbara, ne kite yiŋe gabat Abraham idusmba ye turya. ¹³ Ye kule burok te tugumŋe minet le tumbran te tuku pino mbanzo kame nane kule kunyam prode. ¹⁴ Ye pino ande tenenmba sawamŋit: Naŋe waim kule ŋak ta ye sa le ye nyi nga sawamŋit. Pino ta nu sakuwa: Ne ilmba nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamŋit nguwa ndeta ye katesewamŋit. Ne pino ta naŋe piro tanjo Isak tuku pino madina nga katesewamŋit. Nu tanjakuwa le ne ye tuku gabat buk turat ta ye katesewamŋit ngina.

¹⁵ Nu yabanmba minna le Betuel tuku kulim nyunu Rebeka nu kilke waim kuramba prona. (Rebeka mam nuŋe Betuel. Betuel nu Nahor le Milka tuku kiŋo nakile. Nahor nu Abraham tuku maib nuŋe). ¹⁶ Rebeka nu ngarosu tumail pasi mayenu ndo. Nu buk tanjo ande ndon kinye ndakina. Nu ndeka kule burok ta tugum promba waim kule kunyna sulumba man luka mbuna. ¹⁷ Tanjana le piro tanjo ta nu pinderka nu tugum kina sulumba sana: Waim kule ta ye sa le ye kule nyi ngina le ¹⁸ nu ndek sana: O tanjo sungo, ne ilmba nya ngina sulumba nu waim kule te-ibenmba biye ŋak minmba nu tuna le kule nyina.

¹⁹ Nu kule nye denpurna le Rebeka nu sana: Ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi le nane mata nyuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina sulumba nu pitik ndo nuŋe waim kule aganmor kule nyade tuku nza ta sinamnge kutuna sulumba pinderka kumba ka kule burok tugum promba tanjo ta tuku kamel kame tuku kule kunye niŋmba minna le kamel kame ta ŋakmba nyinaig le ²¹ piro tanjo

* **24:2:** Hibru mbal nane tanjamba pasa sangri pilewanu (Mulum Pasa 47.29 kanŋerap)

ta nu ye Sunḡonḡe buk turyat e nga idusmba maninok pino ta kaḡgermba minna.

²² Nu kule kunye denḡurna le taḡo ta fumbe sikor ande golmbi wakeiwanu ta tumba nu tuku fumbe mbolḡe pilmba sagi armba golmbi wakeikanu ta turmba kilmba nu tuku wai mban mbolḡe siluk tuna sulumba sana: ²³ Ne saka. Ne mam naḡe ima? Mam naḡe tuku wandekḡe yiḡe kuasmbi ye ndoḡ sine kinyam tuku ma ḡak e ḡgina le ²⁴ nu sana: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kiḡo. ²⁵ Sine ire sunḡomba kamel kinyam tuku ḡak. Kamel tuku nyamagaḡ mata sunḡomba minig. Tane mata kinyam tuku ma ḡak ḡgina le ²⁶ taḡo ta pasa ta ismba loka Sunḡo tuku nyu te-dunḡina sulumba ²⁷ sakina: O Sunḡo, yiḡe gabat Abraham tuku Mbara, sine ne tuku nyu te-dunḡube. Ne mara mara ye tuku gabat turte. Neḡe ye mindeyumba ndin tumyat le ye yiḡe gabat tuku kuasmbi tugum prowit ḡgina.

²⁸ Kile pino ta pinderka ina nuḡe tuku wande mbol kumba pro taḡe nane wam kubeu niḡgina le ²⁹⁻³⁰ Rebeka tuku leu nuḡe Laban nu kulim nuḡe wam kubeu niḡgina ta isna sulumba fumbe tuku sikor ta kaḡgermba sagi ar kulim nuḡe tuku wai mban mbolḡe minnaik ta turmba kaḡgerka nu pitik ndo kilim ka Abraham tuku piro taḡo kamel kame ndoḡ kule burok tugum taḡe minnaig ta sota kina sulumba sana: ³¹ Sunḡo tuku nyaro ne mbolḡe minit. Ne ndaḡam kilim tenḡe tiḡ minit? Ne yale le sine wande mbol kab. Ye buk tane tuku ma wakeiwit. Ne tuku kamel kame tuku ma mata ḡak ḡgina. ³² Taḡakina le piro taḡo ta nu wande mbol kina le Laban nu kamel kame tuku kumiḡ depol kame ta paske lika ire fariḡgina sulumba nyamagaḡ kilmba pro niḡgina le nyinaig. Taḡanaig le Laban nu maḡ kumba Abraham tuku piro taḡo, taḡo kame nu ndoḡ promba minnaig ta tuku kule tumba luka

prona le nane kupe minyaḡginaig.

³³ Taḡanaig le nane piro taḡo ta tuku pagumba tunaig kande nu sakina: Ye pasa ande ḡak. Nyamagaḡ te minwa le ye pasatumba isukusamḡgit ḡgina le Laban ndek sakina: Ta maye. Saka le sine isbe ḡgina. ³⁴ Taḡakina le nu ndek sakina: Ye Abraham tuku piro taḡo. ³⁵ Sunḡonḡe ye tuku gabat nyaro mayenu tuna le nu maror taḡo mayok kina. Nu Sunḡonḡe sipsip meme makau kamel doḡki silwa ndametiḡ, gol ndametiḡ, piro taḡo, piro pino agaḡ ndende gudommba tuna. ³⁶ Yiḡe gabat tuku pino Sara nu saibo pilmba Abraham tuku kiḡo tepilna le nu nuḡe agaḡ ndende ta kiḡo nuḡe tuna. ³⁷ Yiḡe gabat nu ye sayina le ye nu tuku pasa saḡri pilewen. Nu teḡenmba sayina: Ne Kananiḡe yiḡe kiḡo tuku pino ande ndata. ³⁸ Ne kumba yiḡe kuasmbi yiḡe ndare kame tugum kaye sulumba nane ḡgamukḡe yiḡe kiḡo tuku pino ande ta ḡga sayina le ³⁹ ye ndek yiḡe gabat teḡenmba kusnawen: Pino ta ye dubiyam mbulwa ndeta ye ndaḡi ḡgen le ⁴⁰ nu lafumba sayina: Ye mara mara Sunḡo tuku miḡe dubiwet tuku. Nu nuḡe eḡel kukulwa le ne turnamḡgat. Taḡawa le ne ye tuku kuasmbi mbolḡe ye tuku ndare ḡgamukḡe yiḡe kiḡo tuku pino ande tamḡgat. ⁴¹ Ne ye tuku pasa saḡri pilewat ta pur ndawa. Ne ye tuku kuasmbi tugum prowa le nane pino ta ne ḡgailnuwaig ndeta pasa ta ake ka ḡgisikuwa ḡga ye sayina.

⁴² Ye kite kule burok tugum nziḡe prowit sulumba teḡenmba yabaḡit: O Sunḡo, yiḡe gabat Abraham tuku Mbara, ye ilit ta tuku agaḡ alonu temayokmba tumya le kaḡgeri. ⁴³ Ye kule burok te tugumḡe minet. Pino mbanzo ande kule kunyam prowa le ye nu teḡenmba sawamḡgit: Naḡe waim kule ḡak ta ye sa le ye nyi ḡga sawamḡgit. Pino ta nu sakuwa: ⁴⁴ Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamḡgit ḡguwa

ndeta ye katesewamngit. Pino ta nenje yiŋe gabat tuku kiŋo nuŋe tuku pino madina ngit.

⁴⁵ Ye wamdusmbi yabaŋmba minit le Rebeka nu waim kuramba prowat sulumba ndeka kule burok sinam tanje waim kule kunyat le ye nu sawit: Ye kule afu nyam nga sawit. ⁴⁶ Tanakit le nu pitik ndo waim te-ibenjat sulumba sayat: Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi ngat. Ye kule tumba nyit le nu kamel kame tuku mata kule kunyat. ⁴⁷ Tanawat le ye nu kusnawit: Ne mam nane ima ngit le nu sayat: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kiŋo nga sayat le ye fumbe sikor ta tumba nu tuku fumbe mbolŋge pilit sulumba sagi armba ta kilmba nu tuku wai mban mbolŋge patikit sulumba ⁴⁸ loka Sunjo tuku nyu tedungit. Nu yiŋe gabat Abraham tuku Mbara. Nuŋe ye mindeyumba ndin tumyat le ye yiŋe gabat tuku kuasmbi tugum prowit sulumba nzamu nuŋe tuku kulim kanjerit ta ye yiŋe gabat nu tuku kiŋo nuŋe tuku pinonu tamngit. ⁴⁹ Ta tuku tane ye tuku gabat idusmba pino ta ye sam kumuŋ e ko kuga? Tugusemba ye sayap le ye isi sulumba ame maŋau kam tuku ta kila palmbimngit nga Laban nane saningina.

⁵⁰ Tanakina le Laban nale Betuel ndonj lafumba sakinaik: Sunjonje ne kukulnat le ne te prowat tukunu sine ame pasatube? Sine pasa kuga. ⁵¹ Rebeka minit te. Ne nu tumba kaye. Nu nane gabat tuku kiŋo nuŋe tuku pino minamngat. Ne Sunjo tuku minje dubimba tanamba ka nginaik le ⁵² Abraham tuku piro tanjo ta pasa ta ismba truk kumba Sunjo tuku nyu te-dungina sulumba ⁵³ mindepiyam tuku agaŋ ndende silwa golmbi wakeikinaig tuku tawi afu turmba kilmba Rebeka tuna sulumba agaŋ ndende magenu afu leu nuŋe nale ina nuŋe ndonj nikina. ⁵⁴ Tanana sulumba nu tanjo kame nu ndonj pronaiŋ ta nane ŋakmba isukusmba kule nyumba furirna le

tanje kinynaig.

Mafena le maratukuk tinja nu nane saningina: Ye kile luka yiŋe gabat sota kambimngit ngina le ⁵⁵ Rebeka leu nuŋe nale ina nuŋe ndonj sakinaik: Kulim te kusem ndindo ait 10 tanamba sine ndonj minwa le tumba kape nginaik. ⁵⁶ Tanakinaik le nu ndek sanikina: Tane ye ngail ndakap. Sunjonje ye turyina le alonu mayok ket tukunu ye dalke nda. Ye kile ndo maŋ luka yiŋe gabat sota kanjit ngina. ⁵⁷ Tanakina le nale sakinaik: Sile kulim wika kusnawamkik nginaik sulumba ⁵⁸ Rebeka wika kusnanaik: Ne tanjo te ndonj kambimngat e nginaik le nu sakina: Au. Ye kambimngit ngina.

⁵⁹ Tanakina le Rebeka nuŋe kulat pino ndonj nale Abraham tuku piro tanjo kame ndonj kambim bafunaig le ⁶⁰ nale Rebeka nyaro pasa tumba sakinaik: O sile tuku kulim, ne tanjo kuasmbi sungokanu tuku ina nanjine minwa. Ne tuku mbuŋ kat nane nane ngueu mbal ndonj kame bumba nanjine tumbran yaika kilwaig nginaik. ⁶¹ Tanakinaik le Rebeka nuŋe piro pino mbanzo afu ndonj nane kamel ponga mbolŋge minyokinaig le Abraham tuku piro tanjo ta Rebeka tumba kinaig.

⁶² Ait ta mbolŋge Isak nu Negeb ma baknu mbolŋge minna tuku. Mara ande nu kule burok nyunu “Sunjo abo tugu ŋak nu ye kanjeryate” ta kusremba ⁶³ furiram tinjinjka ake kaloymba kina sulumba mambilmba kamel afu promba ilnaig le kanjerkina. ⁶⁴ Rebeka nu mambilmba Isak kanjermba kamel mbolŋge iben kina sulumba ⁶⁵ Abraham tuku piro tanjo ta kusnana: Tanjo ilit si imanje ngina le piro tanjo ta lafumba sana: Tanjo si yiŋe gabat ngina le Rebeka nu kumiŋ tumba tumail pasi songina.

⁶⁶ Piro tanjo ta promba nu maŋau kina ta ŋakmba Isak kubeu tuna le ismba ⁶⁷ Rebeka tumba ina nuŋe Sara tuku baibai sinamnje pilmba nuŋe pinonu tina. Tanamba nu Rebeka tuku kume purna sulumba ina nuŋe

buk kumna le nu ngamunggal tatruga minna ta kile nu garena.

25

Abraham tuku ndare

¹ Abraham manj pino ande nyunu Ketura tina le ² nu Simran, Yoksan, Medan, Midian, Isbak, Sua nane kile-patikina. ³ Yoksan nu kiño armba kile-patikina ta ande Seba ande Dedan. Dedan tuku mbunj ta Asur mbal Letus mbal Leum mbal. ⁴ Midian nu kiño ⁵ kile-patikina. Nane tuku nyu ta tejenmba. Efa, Efer, Hanok, Abida, Elda. Kiño kame ta njakmba Ketura tuku ndare.

⁵ Abraham nu nuje aganj ndende njakmba Isak tuku wai mbolnje kusrekina sulumba ⁶ nuje kiño kat nuje pino afu ndonj kile-patike likina ta mata gare aganj afu ninjina sulumba nane kukulnjina le kinaig. Abraham nu kume ndaka minna le nane Isak kusremba ki prote kumam kinaig ka tanje minnaig.

Abraham nu kumna

⁷⁻⁸ Abraham nu saibo pile mayemba yar 175 njak minna sulumba nu kumna. ⁹⁻¹⁰ Kiño kat nuje ar ta Isak nale Ismael nale mam nakile tuku mindesinj tumba ka Makpela ndame burok ta sinamnje nu tumba pilnaik. Ndambe burok ta Abraham nu o buk piyo nuje Sara tumba pilna. Makpela kilke ta Mamre tugumnje minna ta o buk Hitnu tanjo Soar tuku kiño nuje Efron nu tuku kilke minna le Abrahamnje nu tugumnje piyana tuku.

¹¹ Abraham nu kumna le Kuate nu Abraham tuku kiño nuje Isak nyaro tuna le nu mine mayena. Nu kule burok nyunu “Sunjo abo tugu njak nu ye kangeryate” ta tugumnje minna.

Ismael tuku ndare

¹² Sara tuku piro pino Isipnu Hagar nu Abraham ndonj Ismael tepilnaik. ¹³ Ismael tuku kiño kat nuje ta tejenmba. Kiño mulum ta nyunu Nebayot. Kiño afu nu dubimba pron-aig ta nyu nangine tejenmba. Kedar,

Adbel, Mibsam, ¹⁴ Misma, Duma, Masa, ¹⁵ Hadad, Tema, Yetur, Nafis, Kedema. ¹⁶ Nane njakmba Ismael tuku kiño kat nuje. Nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbunj kat nangine tuku nyu ta tumba nane afu tumbranj yimyam ninde lika minnaig le nane afu ma yimyam mbol kine promba minnaig. Nane 12 ta tumbranj mbonj 12 ta tuku gabat minnaig.

¹⁷ Ismael nu yar 137 njak minna sulumba nu kumna. ¹⁸ Ismael tuku mbunj kat nuje nane Awila tuku kilke Sur tuku kilke ma ngamu-ngamunje minnaig. (Ma ta Isip limba ki prote kumamnje Asiria kambim tuku ndin ta tugumnje minit). Nane Isak tuku mbunj kat nuje ndonj purka yimyam minnaig.

Isak tuku kiño armba

¹⁹ Abraham tuku kiño nuje Isak tuku wam kube ta tejenmba.

²⁰ Isak nu yar 40 njak minna sulumba Rebeka tina. Rebeka nu Aramnu Mesopotamia kilke mbolok pino. Mam nuje Betuel. Leu nuje Laban.

²¹ Isak nu piyo nuje ninjina le nu Sunjo yabanja le Sunjo nu tuku yabanj pasa ismba piyo nuje wakeina le kiño konna ta ²² funjul sinamnje kiño armba njak. Kiño ar ta nale funjul sinamnje sunjomba munju signa-signanja minnaik le nu kamusmba wamdusmbi sakina: Ndanam tuku ye tuku kiño ar te munju signa-signanja minik njina. Tanjina sulumba nu katesewam tuku Sunjo kusnawam kina le ²³ Sunjonje nu sana: Kiño armba ne tuku funjul sinamnje minik ta kile-patika le nale tuku ndare tugeka tanjo kuasmbi armba mayok ka nane purka yimyam minamnjaig. Andenje ande tuku sanjri liwamngat. Kiño mulum nu kiño ngumnenjamngat ta tuku minje kumnemnje minamngat nga sana.

²⁴ Rebeka nu kiño te-palmbim tuku ait kumunjina le nu kiño armba kile-patikina. ²⁵ Kiño mulum te-pilna ta ngarosus gurgurnu njue kumuk. Ta

tuku nane nyun ta Esau* nginaig. ²⁶ Nu dubiknu maib nuṅe nu Esau tuku kupe tugu biyamba ṅak prona. Ta tuku nane nyun ta Yakob† nginaig. Isak nu yar 60 ṅak minna le Rebeka nu nale ar ta kile-patikina.

²⁷ Nale sugokinaik sulumba Esau nu kanzerek taṅgo minmba nu mara mindek sayokam duṅe kambinu le Yakob nu taṅgo mukuknu minmba nu mara mindek tumbraṅṅe ndo minanu. ²⁸ Esau nu agaṅmor bale farmba mam nuṅe tambinu le kuapika nyumba minanu tukunu nu Esau tuku kume purna le Rebeka nu Yakob tuku kume purna.

²⁹ Ait ande Yakob nu pagumba minna le Esau nu duṅeṅge sayokmba minna sulumba guba mayena le luka tumbraṅ prona sulumba ³⁰ Yakob sana: Kule pak gurgur ta ye inum sa le nyi. Ye guba mayeyumba isu baklelyumba am kuilkuilyate ṅgina. (Ta tuku nane nu tuku mape nyu ande kitek Edom‡ nginaig).

³¹ Taṅakina le Yakob nu lafumba sakina: Ne kiṅo mulum tuku agaṅ ndende nyaro pasa ṅakmba ye samṅgat kande ye kule pak te ne tini le nya ṅgina le ³² Esau nu ndek sakina: Ta maye. Ye guba mayeyate. Ye kumi le nyaro pasa ta ye turye nda. Kule pak ta ye inum sa le nyi ṅgina le ³³ Yakob ndek nu sana: Kuga. Ambonṅa ne sinṅka son pasa saṅgrinu ye saya ṅgina le Esau nu pasa ta saṅgri pilemba kiṅo mulum tuku agaṅ ndende ta Yakob tuna. ³⁴ Taṅakina le Yakob nu kule pak bret afu turmba Esau tuna le nyina. Nyina sulumba nu tinṅa kina. Taṅamba Esau nu mulum maṅau ta ake agaṅ taṅaṅ ṅga bukṅgina.

26

Isak nu Gerar tumbraṅṅe minna

¹ O buk Abraham tuku ait mbolṅge guba sunṅo prona taṅamba kile maṅ guba sunṅo prona le Isak nu Filistia

mbal tuku gabat sunṅo Abimelek sota Gerar tumbraṅ kina.

² Taṅana le Sunṅo nu Isak tugum promba sana: Ne Isip kilke mbol ndakaye. Ne ye tuku miṅge dubimba kilke te mbolṅge ndo mina le ³ ye ne ndoṅ mini sulumba ne nyaro tanmbimṅgit. Kilke te ṅakmba ye ne naṅe ndare ndoṅ sertinṅi sulumba sinṅka son pasa buk mam naṅe Abraham sawen ta kumuwaṅṅgit. ⁴⁻⁵ Yenṅe ne tuku ndare te-tugewi le taṅgo pino gudommba samba mbolṅge mbai minig taṅaṅ mayok kuwaig le ye kilke te ṅakmba nane serninṅamṅgit. Mam naṅe nu ye tuku miṅge dubina sulumba pasa ṅakmba nu sawen ta kumuna. Ta tuku taṅgo kuasmbi ṅakmba nane tane tuku saka nane naṅṅine naṅṅine afu nyaro ninṅe likamṅgaig ṅga Isak sana.

⁶ Isak nu Gerar tumbraṅṅe minna le ⁷ tumbraṅ ta tuku taṅgo kame nane piyo nuṅe tuku Isak kusnanaig le nu nane saninṅina: Pino te yiṅe kulim ṅgina. Rebeka nu tumail pasi ngarosu mayenu ndo tukunu nu taṅgo kame nane Rebeka tam tuku ye baleyaṅṅaig ṅga idusmba kuru-kuruka pino te yiṅe pino ṅgam mbulna.

⁸ Taṅamba minnaig le mara ande Filistia mbal tuku gabat sunṅo Abimelek nu bubre malangambi mambilna kande Isak nu Rebeka kire-kirembe minna le kaṅgerna. ⁹ Kaṅgerna sulumba nu taṅgo afu kukulninṅina le pro Isak tumba Abimelek tuku wande mbol kinaig le Abimelek nu sana: Ne ndaṅam saka pino ta yiṅe kulim ṅgina. Pino ta naṅe pino ṅga Isak sana le nu ndek sakina: Ye idusen ye taṅaki le nane ye baleyaṅṅaig ṅga idusen ṅgina. ¹⁰ Taṅakina le Abimelek nu sana: Ne ame maṅau sine mbolṅge kina tuku? Ye tuku taṅgo ande piyo naṅe ndoṅ kinyna kande nenṅe sine une sinṅina kande ṅgina. ¹¹ Taṅakina sulumba Abimelek nu nuṅe mbal

* 25:25: Esau nyu ta tugunu Nṅue Kumuk † 25:26: Yakob nyu ta tugunu Kupe Tugu ‡ 25:30: Edom nyu ta tugunu Gurgur

ɲakmba saniŋgina: Tango andenge tango te ko piyo nuɲe ɲayo siliwa ta nu kumamɲgat ɲgina.

¹² Sunɲo tuku nyaro Isak mbolɲge minna le Isak nu agan tumunu bareɲningina ta yar ta mbolɲge nyamagan sunɲgomba pronaig le kanɲgerkina. ¹³ Tanamba nu agan ndende sunɲgomba kilmba maror tango mayok kina. ¹⁴ Nu sipsip makau piro mbal sunɲgomba ɲak minna le Filistia mbal nane nu kanɲgermba am kikon tiŋginaig le ¹⁵ nane kule burok kame mam nuɲe Abraham kume ndakina le nuɲe piro tango kameɲge sarke likinaig ta luka kilke kainiŋginaig. ¹⁶ Tananaig le Abimelek nu Isak sana: Ne tango sunɲo nyu ɲak. Ne sine ɲakmba lisiŋgit. Ne sine tuku kilke te kusremba kaye ɲgina. ¹⁷ Tanakina le Isak nu ma ta kusremba Gerar tuku ma guton ta mbol kina sulumba tanɲe nane baibai patika minnaig.

¹⁸ Tanamba minnaig ma ma Isak nane kule burok kame mam nuɲe Abraham tuku ait mbolɲge sarke likinaig le Filistia mbalɲge luka kilke kainiŋginaig ta maɲ luka sarke likinaig. Sarke likinaig sulumba Isak nu mam nuɲe kule burok ta buk nyu patike likina ta tanamba maɲ nyu ndui ta ndo patike likina. ¹⁹ Tanamba Isak tuku piro tango nane ma guton tanɲe burok inum maɲ sarkinaig le kule bulbulmba prona. ²⁰ Prona le Gerar tumbran tuku aganmor kulat tango nane Isak tuku kulat tango kame ndon kualeyauka kame pasa tumba minnaig sulumba sakinaig: Kule burok te sine tuku ɲginaig. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Kame Pasa ɲgina.

²¹ Kile Isak tuku piro tango nane maɲ burok inum sarkinaig le kame pasa maɲ tiŋgina. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Munɲu Gubra ɲgina. ²² Tanamba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina sulumba burok inum sarkina le kile kame pasa pro ndana tukunu Isak nu kule burok ta nyun ta Mine Mayenu ɲgina. Tanakina sulumba sakina: Sunɲonɲe

kilke sunɲokanu siŋgina le sine mine mayewamɲgig ɲgina.

²³ Kile Isak nu ma ta kusremba Berseba tumbran prona le ²⁴ furir ɲgamu Sunɲo nu nu tugum promba sana: Ye mam naɲe Abraham tuku Mbara. Ne kuru kuru ndaka. Ye ne ndon minmba siŋka son pasa buk mam naɲe Abraham sawen ta kumuwi sulumba yenge ne tuku ndare te-tugewi le tango pino sunɲgomba mayok kanɲgaig ɲgina. ²⁵ Tanakina le Isak nu ndame turɲanga atraukam tuku pa lanlan wakeina sulumba Sunɲo mbariɲmba nu tuku nyu teduŋgina. Tanamba nane tanɲe baibai patika minnaig le nu tuku piro tango kame nane maɲ kule burok ande sarkinaig.

Isak nale Abimelek ndon wamodus ulendinaik

²⁶ Abimelek nu Ahusat le kame gabat Pikol ndon nane Geranɲe Isak sota pronaig. (Ahusat nu kame ait mbolɲge nu Abimelek wam paguwanu tango).

²⁷ Nane pronaig le Isak nu nane kanɲgerka kusnaniŋgina: Tane buk ye kasuryumba pitaiyinaig. Tane kile ndanam tuku ye tugum prode ɲgina le ²⁸ nane nu sanaig: Sunɲo nu ne ndon minit ta sine kila. Ta tuku sine ne ndon wamodus ulendiwam proweg. Ne pasa sanɲri pilemba ²⁹ sine mbolɲge maɲau ɲayonu ande ndaka. Sine mata buk ne mbolɲge maɲau ɲayonu ande ndakigen. Sine ne mbolɲge maɲau mayenu kumba mine mayegen le ne sine kusreka kina. Kile Sunɲo tuku nyaro ne mbolɲge minit ɲginaig. ³⁰ Tanakinaig le nu nane tuku paguna le nane nyinaig.

³¹ Mafena le nane pasa katmba ɲgamunɲal tumaɲaig sulumba nane kinaig le Isak nu nane mindeka ndinɲge mbilniŋgam kina.

³² Ki ait ndui ta mbolɲge ndo Isak tuku piro tango kame nane pro kule burok ande sarkinaig ta tuku Isak kila samba sanaig: Sine buk kule inum kanɲgergig ɲginaig le ³³ nu kule

burok ta nyun ta Seba* ngina. Ta tuku tumbraŋ ta kile Berseba tumbraŋ ngade.

Esau tuku pino afu

³⁴ Esau nu yar 40 kusremba Hitnu pino armba kilna. Pino ar ta ande Yudit ande Basemat. (Yudit nu Beri tuku kulim nuŋe. Basemat nu Elon tuku kulim nuŋe). ³⁵ Esau nu pino ar ta kilna le Isak nale Rebeka ndoŋ nale pino ar ta tuku ngamunŋal piti ŋak minnaik.

27

Isak nu nyaro pasa Yakob tuna

¹ Isak nu saibo pilmba am tuku-luk minna le nu kiŋo nuŋe mulum Esau wika sana: Mam o ngina le nu ndek sakina: Ye minet te ngina. ² Tanakina le mam nuŋe nu sana: Ye buk saibo pilmba kumam tuku ait patukate ta ne kila. ³ Ne kile tui tumba duŋe kumba ye tuku agaŋmor ande ŋguikok balewe sumba ⁴ ye nzaliate tanamba pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi ngina.

⁵ Isak nu Esau wam pagumba minna le Rebeka nu kagmamba ismba minna. Esau nu sayokam kina le ⁶ Rebeka nu kiŋo nuŋe Yakob sana: Mam naŋe aba naŋe Esau ndoŋ pasataik le ye isit. ⁷ Nu tenemba aba naŋe sawat: Ne agaŋmor ande balemba ye tuku pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba Sunŋo am mbolŋge nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi ŋga sawat. ⁸ Ta tuku kiŋo, ne kile ye isa sulumba ame wam kam tuku sani kande ne kumu-kumuwa. ⁹ Ne agaŋmor tuku fonde ta sinam kaye sulumba meme fatnu armba butuknu kilmba ye tugum te prowa le mam naŋe nzalite tanamba paguwi le ¹⁰ ne tumba ka mam naŋe tawe. Mam naŋe nyamagaŋ ta nyumba nuŋe nyaro pasa ta ne tinwa sulumba nu kumwa ŋga Yakob sana.

¹¹ Tanakina le Yakob ndek ina nuŋe sana: Ye tuku aba Esau nu

ngue kumuk. Ye ngarosu basleŋnu. ¹² Mamŋge ye kireyuwa sulumba ye nu yabriwi ta nu kateseyumba ye nyaro pasa se nda. Nu ye kasuryumba nguspeyamŋgat ngina le ¹³ ina nuŋe nu sana: Kiŋo, nu tanawa ndeta kasur pasa ta ye mbolŋge minamŋgat. Ne kile ndo pasa ne sanit ta kumumba ka meme sakit ta kilmba yale ngina.

¹⁴ Tanakina le Yakob nu kumba meme armba ta kilmba ilmba ina nuŋe tuna le ina nuŋeŋge mam nuŋe nzalina tanamba paguna sulumba ¹⁵ Esau tuku tawi mayenu ndo wande mbolŋge minna tuku ta tumba Yakob tuna le silikina. ¹⁶ Silikina le Rebeka nu meme ngaronu kilmba Yakob tuku wai mbolŋge ŋinfok basleŋnu ta mbolŋge turmba patikina sulumba ¹⁷ nyamagaŋ kikoŋnu kuapikina ta tumba bret piyna ta turmba tumba Yakob tuna.

¹⁸ Tanana le Yakob nu mam nuŋe tugum kina sulumba sana: Mam a ngina le mam nuŋe woka sakina: Ae ne kiŋo ima e ngina le ¹⁹ Yakob nu sakina: Ye kiŋo naŋe mulum Esaunŋe. Ne pasa sakat ta ye ne tuku miŋge kumuwit. Ne ndem ye kilmba prowit te nya sulumba ye nyaro pasa sa ngina le ²⁰ mam nuŋe nu sana: O kiŋo, ne ndaŋmba pitik ndo agaŋmor te-silikat ngina le Yakob nu lafumba sana: Ne tuku Mbara Sunŋo nuŋe ye turyat le ye agaŋmor inum te-silikit ngina. ²¹ Tanakina le mam nuŋe nu sana: Ne dirka ye tugum te yale le ye ne kireni. Ne sonndo Esau e ko kuga ngina le ²² nu dirka mam nuŋe tugum kina le mam nuŋe nu kirembe sakina: Ne tuku ŋin tugu Yakob tuku ŋin tugu tanajaŋ ta wai Esau tuku wai tanajaŋ ngina. ²³ Ta ndaŋam? Yakob tuku wai ta Esau tuku wai tanajaŋ ngue kumuk tukunu Isak nu ŋginŋganka Yakob kila pile ndakina sulumba nu Yakob nyaro pasa tambim bafumba ²⁴ nu maŋ lato kusnana: Ne sonndo Esaunŋe e ngina le au ye nuŋge ngina.

²⁵ Tanakina le mam nuŋe nu sana:

* 26:33: Seba nyu ta tugunu Pasa Katanu Kule

Ndem kilmba prowat ta ye sa le ye nyi. Ye isukuse denpurmba ne nyaro pasa sani ngina. Tanjakina le Yakob nu nyamagan tumba mam nuje tuna sulumba nu grep kule tumba turmba mam nuje tuna le nyina. ²⁶ Nyina sulumba mam nuje ndek nu sana: Kiŋo, ne ilmba ye mumuya ngina le ²⁷ nu dirka mam nuje tugum kumba nu mumuna. Tanjana le nu tawi mundur ta kamusmba nyaro pasa tuna sulumba sakina: Yiŋe kiŋo tuku tawi te piro ande Sungonge nyaro tuna le mundur mayete tanjamba mundurkate. ²⁸ Kuateŋge sakuwa le mbai ngislu ne tuku piro mbolŋe minwa le nyamagan sungomba prowamŋgaig. Nu wit, grep sungomba ne tanmbimŋgat. ²⁹ Kuasmbi sungomba ne naje mbuŋ kat naje ndoŋ kumnemŋge sanzalnu piroka minamŋgaig. Tane tanjine tira kame tuku gabat minap le nane tane kumnemŋge minamŋgaig. Nane afu tane kasurtinguwaig ta Kuateŋge mata nane kasurniŋgamŋgat. Nane afu tane nyaro tinguwaig ta Kuateŋge mata nane nyaro niŋgamŋgat nga Yakob sana.

Esau nu mata nyaro pasa tam sakina

³⁰ Isak nu nyaro pasa saka denpurna le Yakob nu mam nuje kusremba kina le kile ndo aba nuje Esau duŋeŋge luka prona. ³¹ Nu mata nyamagan mayenu kikoŋnu kuapika tumba mam nuje tugum promba sana: Mam, ne ndem ye tumba prowit te tumba nya sulumba ye nyaro pasa sa ngina. ³² Tanjakina le mam nuje nu kusnana: Ne imange ngina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kiŋo naje mulum Esaunje ngina le ³³ mam nuje ndek pirerek purka sakina: i ... Imange ambonga ye tuku aganmor inum balemba kuapika tumba prowat le ye nyit? Ye buk nyit le ne prote. Ye buk nyaro mayenu ta nu tuwit. Nyaro pasa ta nduiye nu mbolŋe minamŋgat ngina.

³⁴ Tanjaka sana le Esau nu pasa ta ismba ngamungal ŋayonjina le sungomba mindesimba sakina: Mam, nyaro pasa ande ye sa ngina le ³⁵ mam nuje nu sana: Mambo naje promba ye yabriyat le ye nyaro pasa ne tanmbim tuku ta nu tuwit ngina le ³⁶ Esau ndek sakina: Nu kile buk ye yabriyam aryate. Nu tuku nyu Yakob* ngade ta kumumbi. Ambonga nu kiŋo mulum tuku agan ndende ta kilna. Kile maŋ ye tuku nyaro mayenu tat. Nyaro pasa inum ye sam tuku mine ndakate e ngina ³⁷ le mam nuje nu sana: Ye buk nyaro pasa nu tuwit le nu ne tuku gabat minwa le ne nu tuku kumnemŋge minamŋgat. Nu tuku tira kame mata nu kumnemŋge sanzal minamŋgaig. Ye buk wit le grep ŋakmba nu tuwit. O kiŋo, ye kile ne mbolŋe maŋau ande kam kumuŋ kuga ngina.

³⁸ Tanjakina le Esau nu maŋ sanjri tinga mam nuje sarsarmba sana: Mam, ne nyaro pasa ndindo not ndo e? Ye mata nyaro pasa inum sa ngina sulumba nu sungomba malmbikina le ³⁹ mam nuje nu sana: Mbai ngislu ne tuku piro mbolŋe nde ndakuwa le nyamagan sungomba prowe nda. ⁴⁰ Ne mbuŋ kat naje ndoŋ tane kame bumba nyamagan kilmba nyamgaig. Tane mambo naje tuku mbuŋ kat nuje kumnemŋge sanzal minamŋgaig. Tane sanjri tingap ta tanjine sanjrimbi minamŋgaig nga Esau sana.

Yakob nu nga nuje Laban sota kina

⁴¹ Esau nu mam nujeŋge Yakob nyaro pasa tuna le nu Yakob kasurmba gubra tumba ndek sakina: Mam kumam tuku ait buk patukate. Nu kumwa le nu tuku kuamel minmba ta kugawa le ye Yakob balewamŋgit ngina le ⁴² tanjo ande nu Esau pasatina ta kagmamba minna sulumba kumba ka Rebeka sana le nu tanjo ande kukulna le kumba Yakob sana le prona. Prona le Rebeka nu sana: Kiŋo, ne isa. Aba

* 27:36: Yakob nyu ta tugunu ande Yabri

naŋe Esaunŋe ne maŋau nu mbolŋge kat ta lafumba ne balenam sakate. ⁴³ Ta tuku ne kile ye isa. Ne paterŋ tinga ŋga naŋe Laban sota Haran kaye ⁴⁴ kumba ka tanŋe ŋga naŋe ndoŋ mina le aba naŋe ŋgamunŋgal mukuwa le ⁴⁵ maŋau ne nu mbolŋge kat ta gilainŋuwa le ye tanŋo ande kukuli le ne tam prowamŋgat. Kuga ta ye tuku kiŋo tale arŋeŋ ait ndindo mbolŋge kumamŋgaik ŋgina.

⁴⁶ Tanakina sulumba Rebeka nu Isak tugum kumba sana: Esau nu Hitnu pino armba kilna tukunu ye nale kaŋgerka kanyum mayeyate. Yakob nu mata Hitnu pino ande tuwa ta ye abo minam para ndayikat ŋgina.

28

¹ Tanakina le Isak nu Yakob wika wam pagu pasa sana: Kiŋo, ne Kanan pino ande ndata. ² Ne tinga wa naŋe Betuel tuku kuasmbi sota Mesopotamia kilke mbol kaye sulumba tanŋe ŋga naŋe Laban tuku kulim ande ta. ³ Kuate Saŋgri Nayo nuŋge kuwa le ne tuku ndare tugeka tanŋo pino gudommaba mayok kuwaig le ne kuasmbi sunŋomba tuku mbuŋ nanŋine minamŋgat. ⁴ Kuate o buk wa naŋe Abraham nyaro tuna tanamba kile ne naŋe mbuŋ kat naŋe ndoŋ mata nyaro tinŋuwa le ne buk Kuateŋge wa naŋe Abraham kilke serna le ne rawe tanŋo tanan minyokate ta yaika minyokap ŋga Yakob sana.

⁵ Tanamba Isak nu Yakob kukulna le ŋga nuŋe Laban sota Mesopotamia kilke mbol kina. Laban nu Aramnu tanŋo Betuel ta tuku kiŋo nuŋe. Laban tuku kulim Rebeka nu Yakob le Esau tuku ina nakile.

Esau nu maŋ pino ande tina

⁶⁻⁷ Isak nu Yakob nyaro pasa tumba nu Kanan pino ande ndatuwa ŋga wam pagu pasa sana sulumba nu kukulna le nu ina mam nuŋe tuku miŋge dubimba pino tam tuku Mesopotamia kilke mbol kina le Esau nu wam ta kila pilna sulumba

⁸ mam nuŋe Isak nu Kanan pino tuku nzali kuga ta kamusmba ⁹ nu nzamu nuŋe Ismael sota kina sulumba Ismael tuku kulim Mahalat pinonu tina. Ismael nu Abraham tuku kiŋo ande. Ismael tuku kulim ande nyunu Nebayot.

Yakob nu Betelŋge kiŋatina

¹⁰ Yakob nu Berseba kusremba Haran kambim tuku ŋga kumba ¹¹ tukul ma ande mbol promba furirna le ndame ande tumba gabat tatu pilmba nu kinyna. ¹² Nu kinyna sulumba nu kiŋata mbili ande kuen ŋayo ndumornu samba mbolŋge tugunu kilke mbolŋge tingina ta kaŋgerna. Mbili ta mbolŋge Kuate tuku eŋel kame muŋgu lilika minnaig le kaŋgerkina. ¹³ Tanana le Sunŋo nu nu tugum tanŋe mayok ka ndek sana: Ye wa naŋe Abraham mam naŋe Isak tuku Mbara Sunŋo. Ne kinymba minit kilke te ta ye ne naŋe mbuŋ kat naŋe ndoŋ sertingamŋgit. ¹⁴ Ne tuku ndare tugeka kilke mbolŋge tub tub minig tanawamŋgaig. Ma ŋakmba tugeka kumuŋge likamŋgaig. Tanawaig le tanŋo kuasmbi ŋakmba tane tuku saka nane nanŋine nanŋine afu nyaro niŋge likamŋgaig. ¹⁵ Ye sinŋa sanet. Ye ne ndoŋ mara mindek minmba mini sulumba ne kigraibkamŋgit. Ne ma aninŋe minamŋgat ta ye ne ndoŋ mini sulumba ŋgumneŋga maŋ tumba luka te prowamŋgit. Ye pasa te kumumba ne kusrene nda ŋgina.

¹⁶ Tanakina le Yakob nu abonŋa sakina: Ake ma ŋgamunŋge ye kinyit ŋga idusit ta Sunŋo nu ma te mbolŋge minit ŋgina sulumba ¹⁷ nu piriri ŋayomba kuru-kuruka sakina: Ma te tukul ma ande. Kuate minit tuku ma. Samba malanŋa tenŋe minit ŋgina.

¹⁸ Mafena le maratukuk tinga Yakob nu ndame gabat tatu pilna ta tumba kilke mbolŋge te-timba gureŋ manza ŋak ndame ta mbolŋge kutuna sulumba ¹⁹ ma ta nyunu Betel* ŋgina. (O buk nyunu minna ta Lus). ²⁰ Tanaka sakina sulumba

* **28:19:** Betel nyu ta tugunu Kuate tuku Ma

nu Kuate ndonj pasa katmba sakina: O Sunjo, ne ye ndonj minmba ye kigraibka sulumba nyamaganmbi tawimbi ye turyumba ²¹ ne manj ye tumba luka mam tuku tumbranj tuguk prowa ndeta ne ye tuku Mbara Sunjo mina le ye ne tuku minje kumnemnje minamngit. ²² Ndame te-tiwit ma te ne tuku nyu te-dungam tuku ma minamngat. Ne aganj ndende njakmbambi ye turya ta ye aganj ndende ta manjur 10 patika ande tumba ne tanmbimngit ngina.

29

Yakob nu nga nuje Laban tugum prona

¹ Yakob nu manj tinga ki prote kumam kina ka ² ma baknu mbolnje kule burok ande tugum prona. Kule burok ta tugumnje sipsip kuanj kejmba kinymba minnaig le kanjerkina. Tumbranj ta tuku sipsip kulat tanjo nane kule burok ta sipsip kule ninjanu ta ndame sunjo ande tumba kule burok ta tukulanu. ³ Tumbranj ta tuku sipsip furiram njakmba ta prowanu le sipsip kulat tanjo nane ndame ta barimba talka sipsip kule ninjanu. Nane kule nye denjpuranu le nane ndame ta manj tumba luka kule burok ta tukulanu.

⁴ Kile Yakob nu sipsip kulat tanjo kame ta kusnaningina: Tira kame, tane anikok ngina le nane nu sanaig: Sine Harannu nginaig. ⁵ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Tane Nahor tuku kinjo nuje Laban tane kila e ngina le nane lafumba sanaig: Au. Sine kila nginaig le ⁶ nu nane kusnaningina: Nu maye minit e ngina le nane nu sanaig: Au. Nu maye minit. Ai si. Kulim nuje Rahel mam nuje tuku sipsip kilmba ilit si nginaig le ⁷ Yakob nu ndek nane saningina: Ki mbolnje minit te tane ndanam sipsip kile sinam kambim bafude? Tane sipsip kame kule ninjmba kilmba kape le nyamaganj sota nyuwaig ngina le ⁸ nane nu sanaig: Sinenje ndo manjau

ta kam kumunj kuga. Nane njakmba sipsip kilmba prowaig le sine ndame sunjo si barimba talkube sulumba sipsip kame kule ningamngig nginaig.

⁹ Yakob nu nane ndonj pasata minna le Rahel nu sipsip kilmba prona. ¹⁰ Yakob nu Rahel kanjermba nga nuje Laban tuku sipsip turmba kanjerkina sulumba kule burok ta tugum kumba ndame sunjo ta barimba talkumba sipsip kame ta kule ningina. ¹¹ Tanjamba nu nujem nuje Rahel mumumba gare tormba malmbikina sulumba ¹² nu sana: Mam nane ta ye tuku nga. Kulim nuje Rebeka ta yije ina ngina. Tanjaka sana le nu pinderka mam nuje sota kina le ¹³ mam nuje Yakob prona pasa ta ismba nu pinderka nga nuje te-silika bagailmba mumuna. Tanjamba nu nga nuje tumba wande mbol kinaik.

Yakob nu nga nuje ndonj manjau njakmba kina ta kubeu tuna le ¹⁴ Laban nu ismba sana: Son. Ne sinja ye tuku ndare ngina. Tanjakina le Yakob nu tambun ndindo nga nuje ndonj minna.

Yakob nu Laban tuku piro tanjo tanjan minna

¹⁵⁻¹⁷ Laban nu kulim armba njak minna. Kulim mulum ta nyunu Lea. Mambo nuje nyunu Rahel. Lea nu am magenu kuga* ta Rahel nu pino njarosu tumail pasi mayenu ndo.

Kile Laban nu Yakob sana: Ne ake pirokate ta njayo. Ne yije ndare. Ne mata piya fudinj tam tuku. Ne saka. Ne ame piya tam tuku iduste ngina le ¹⁸ Yakob nu Rahel tuku nzali sunjokanu njak minna tukunu nu nga nuje sana: Ye yar 7 ne tuku piro tanjo mini sulumba kulim nane Rahel tamngit ngina le ¹⁹ Laban nu lafumba sana: Ta maye. Ye tuku kulim nenje tamngat. Ye tanjo ande tambim tuku idus ndawet. Ne ye ndonj piroka mina nga Yakob sana.

²⁰ Tanjakina le Yakob nu Rahel tam tuku yar 7 nga nuje tuku piro tanjo

* **29:15-17:** Hibru pasa te purfenju kuga. Nu tuku am njagonu e ko magenu ta sine katesewam kumunj kuga

tañan minna ta nu Rahel tuku nzali sunḡokanu ñak minna tukunu yar 7 ta ait armba ko keñmba tañan nga idusna.

²¹ Ait ta kumunḡina le Yakob nu nga nuñe sana: Ne ait sakina ta kile kumunḡat. Ye kile kulim nañe tamḡit ḡgina. ²² Tañakina le Laban nu nale munḡu kilam tuku nane ñakmba wikina sulumba pagumba nye sunḡokina. ²³ Isukuse denḡpurmba furir ta mbolḡe Laban nu Lea tumba Yakob tugum kina le nu Lea tumba nu ndoñ kinynaik.† ²⁴ (Laban nu nuñe piro pino Zilpa tumba kulim nuñe Lea tuna).

²⁵ Mafena le Yakob nu Lea tunaig ta kañger timba nu kumba ka mbiyel nuñe Laban tugum kumba sana: Ne ndañam saka mañau te ye mbolḡe kat? Rahel tam tuku ye piroken ta ndañam saka ne ye yabriyumba Lea sat ḡgina le ²⁶ Laban ndek lafumba nu sana: Sine tuku mañau ta kulim mulum ta aboḡga tañgo tuweg tuku. ²⁷ Tale munḡu kilnaik tuku kusem mineg ait 7 te kugawaig le ye ne Rahel tini le ne mañ lato yar 7 ye tuku piro tañgo tañan mina nga Yakob sana.

²⁸ Tañakina le Yakob nu wokina le munḡu kilnaik tuku kusem ta ka kugana le Laban nu kulim nuñe Rahel tumba Yakob tuna. ²⁹ (Laban nu nuñe piro pino Bila tumba kulim nuñe Rahel tuna).

³⁰ Yakob nu Rahel ndoñ kinymba Rahel tuku kume purmba Lea tuku kume pur ndana. Tañamba nu mañ lato yar 7 Laban tuku piro tañgo tañan minna.

Lea nu kiño bailkamba kile-patikina

³¹ Yakob nu Lea tuku kume pur ndana ta Sunḡo nu katesemba Lea turna le kiño afu kile-patikina le Rahel nu niñka kiño kugatok minna.

³² Lea nu funḡul ñakna sulumba kiño ande te-pilmba sakina: Sunḡo nu

ye tuku piti kañgerna. Kile yiñe tañgo nu ye tuku kume puramḡat ḡgina. Tañakina sulumba nu kiño ta nyunu Ruben‡ ḡgina.

³³ Lea nu mañ funḡul ñakna sulumba kiño ande te-pilmba sakina: Yiñe tañgo nu ye tuku kume pur ndate ta Sunḡo nu ismba kiño te turmba ye sat ḡgina. Tañakina sulumba nu kiño ta nyunu Simeon§ ḡgina.

³⁴ Nu mañ lato funḡul ñakna sulumba kiño ande te-pilmba sakina: Kile yiñe tañgo nu ye ndoñ sailkamḡat. Ye kile buk nu tuku kiño keñmba kile-patikit ḡgina. Tañakina sulumba nu kiño ta nyunu Levi* ḡgina.

³⁵ Kile nu mañ lato funḡul ñakna sulumba kiño ande te-pilmba sakina: Ye kile Sunḡo tuku nyu te-dunḡamḡit ḡgina sulumba kiño ta nyunu Yuda† ḡgina. Tañakina sulumba nu mañ lato kiño ande te-pile ndakina.

30

Lea le Rahel nale Yakob piraibka kiño afu kile-patikinaig

¹ Rahel nu Yakob tuku kiño ande te-pile ndakina tukunu nu aba nuñe tuku tirakina sulumba Yakob sana: Ne ye kiño ande nda te-sa ta ye kumamḡit ḡgina. ² Tañakina le Yakob nu Rahel ndoñ gubrana sulumba sana: Ye Kuate tuku ma tam kumuñ kuga. Nuñge ne kiño ḡgailnate ḡgina le ³ nu ndek sakina: Ai te. Ye tuku piro pino Bila minit te. Ne nu ndoñ kinyap le nu ye tuku kiño ande te-pile suwa. Tañawa le ye kiño ñak mini ḡgina. ⁴ Tañakina sulumba nu Bila tumba tañgo nuñe tuna le nu nu ndoñ kiny-naik.

⁵ Tañamba Bila nu funḡul ñakna sulumba Yakob tuku kiño ande te-pilna le ⁶ Rahel nu ndek sakina: Kuate nu mañau tiñreknubi ye turyat. Nu ye tuku yabañ pasa ismba kiño ande ye

† 29:23: Lea nu nañgine mañau dubimba tumail songina tukunu Yakob nu Rahel sat nga nu tumba kinynaik ‡ 29:32: Ruben nyu ta tugunu: Piti kañgerna § 29:33: Simeon nyu ta tugunu: Nu isna

* 29:34: Levi nyu ta tugunu: Sailka minit † 29:35: Yuda nyu ta tugunu: Nyu te-dunḡa

sat ngina sulumba nu kiŋo ta nyunu Dan* ngina.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma Bila nu maŋ fungul ŋakna sulumba Yakob tuku kiŋo arnu te-pilna le ⁸ Rahel ndek sakina: Ye yiŋe aba ndoŋ tanŋo piraibkek ta kile ye nu te-ibenjit ngina. Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Naftali† ngina.

⁹ Lea nu maŋ kiŋo ande te-pile nda ŋga katesemba nu nuŋe piro pino Zilpa tumba Yakob pinonu tuna. ¹⁰ Tanjana le Zilpa nu Yakob ndoŋ kinynaik sulumba nu tuku kiŋo ande te-pilna le ¹¹ Lea nu sakina: Ye yiŋe mambo liwit ngina sulumba nu kiŋo ta nyunu Gat‡ ngina.

¹² Tanjamba minnaig ma ma Zilpa nu maŋ Yakob tuku kiŋo ande te-pilna le ¹³ Lea nu sakina: Ye siŋka gare sunŋo tet. Pino kame ŋakmba nane sanunŋaig: Pino ta gare sunŋo ŋak minit ŋga sanunŋaig ngina. Tanjaka nu kiŋo ta nyunu Aser§ ngina.

¹⁴ Wit alonu kilam tuku ait mbolŋge Ruben nu piro mbol kumba ail waŋe* afu kilna ta kumba ka ina nuŋe Lea tuna le Rahel nu ndek aba nuŋe sana: Naŋe kiŋo naŋe tuku ŋgirman agaŋ ta inum ye sa ngina le ¹⁵ aba nuŋe nu lafumba sana: Ne buk ye tuku tanŋo tina ta kile ne maŋ yiŋe kiŋo tuku ŋgirman agaŋ te kilam sakate ngina le Rahel lafumba nu sana: Ne ŋgirman agaŋ ta inum ye sa ta ne furir Yakob ndoŋ kinyamŋgaik ngina le Lea nu wokina.

¹⁶ Furiram bafuna le Yakob nu piro mbolŋge prona le Lea nu tugum kumba sana: Furir te ne ye ndoŋ kinyamkik. Ye yiŋe kiŋo tuku ŋgirman agaŋ tambi ye ne piyanit ngina. Ta tuku Yakob nu furir ta mbolŋge Lea ndoŋ kinynaik le ¹⁷ Kuate nu Lea tuku yabaŋ pasa ta isna le nu fungul ŋakna sulumba Yakob tuku kiŋo 5-nu te-pile tuna. ¹⁸ Tanjamba Lea nu

ndek sakina: Ye buk yiŋe piro pino ta tumba yiŋe tanŋo tuwen le kile Kuate nu ye tuku lafu mayenu sat ngina. Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Isakar† ngina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Lea nu maŋ fungul ŋakna sulumba Yakob tuku kiŋo 6-nu te-pile tuna sulumba ²⁰ sakina: Kuate nu agaŋ mayenu ye sat. Kile yiŋe tanŋo ye ndoŋ minamŋgat. Ye buk kiŋo 6 kile-patike tuwit ngina sulumba nu kiŋo ta nyunu Sebulun‡ ngina. ²¹ Ngumneŋga nu kulim ande te-pilna ta nyunu Dina ngina.

²² Kile Kuate nu Rahel idusna sulumba nu tuku yabaŋ pasa ta ismba Rahel tuku fungul wakeina le nu kiŋo konmba fungulok minna sulumba ²³ kiŋo ande te-pilmba sakina: Kuatenŋe ye tuku kiko pitaiwat ngina. ²⁴ Tanjakina sulumba nu kiŋo ta nyunu Yosef§ ngina sulumba sakina: Sunŋo nu maŋ kiŋo ande turmba ye suwa ngina.

Yakob nu mbiyel nuŋe Laban tuku agaŋmor kulatkina

²⁵ Rahel nu Yosef te-pilna le Yakob nu mbiyel nuŋe Laban sana: Ne woka le ye maŋ luka yiŋe tumbraŋ tuguk ka. ²⁶ Ye yiŋe pino pirokumba kilen ta yiŋe kutu kame ta turmba kilmba kaŋgit. Ye ne sinzaŋ mayenen ta ne kila ngina le ²⁷ mbiyel nuŋe ndek nu sana: Yauk. Ne isa. Sunŋo nu ne idusnumba ye nyaro mayenu sina ta ye katesemba kila pilen. ²⁸ Ne ame piya tam ŋga idusmba ndeta ye saya le ne tini ngina le ²⁹ Yakob lafumba nu sana: Ye ne tuku piro tanŋo minen le ne tuku agaŋmor ye kulatken ta ŋakmba tugekinaig ta ne kila. ³⁰ Ye te nda prowen ta ne agaŋ ndende sunŋomba ŋak nda minna. Ye ne tugum te prowen le ne tuku agaŋmor puluka tugekinaig. Sunŋo nu ye idusyumba ne nyaro mayenu

* **30:6:** Dan nyu ta tugunu: Kumumbi pilenŋate   † **30:8:** Naftali nyu ta tugunu: Piraib   ‡ **30:11:** Gat nyu ta tugunu: Nu lina   § **30:13:** Aser nyu ta tugunu: Gare sunŋo   * **30:14:** Ail waŋe ta nane pino fungul wakeika pino ŋgirman turmba wakeiwanu   † **30:18:** Isakar nyu ta tugunu: Lafu mayenu   ‡ **30:20:** Sebulun nyu ta tugunu: Gare agaŋ   § **30:24:** Yosef nyu ta tugunu: Kiko pitaina

tinna. Ye kile yiŋe kuasmbi idus-ningamŋgit ŋga mbiyel nuŋe sana.

³¹ Tanakina le mbiyel nuŋe nu sana: Ye ame piya ne tini ŋgina le Yakob ndek sana: Ye ndametiŋ kilam tuku idus ndawet. Ne ye tuku wamdus ismba ye tuku nzali dubiwa ta ye maŋ ne tuku agaŋmor kulatkamŋgit. ³² Ye tuku nzali ta teŋenmba. Ye kite ne tuku agaŋmor ta ŋakmba pileningamŋgit. Sipsip fat baseunu ta ye ŋakmba kilmba meme kitek ŋgarosu kalbob ŋak ŋgarosu bagli ŋak ta turmba ŋakmba kilamŋgit. Agaŋmor kame ta ye tuku piya agaŋ taŋaŋ minamŋgaig. ³³ Ye ne yabrini ta ne pitik ndo katesewamŋgat. Ne ŋgumneŋga ye tuku piya ta pileniŋmba meme ande ŋgarosu bagli kugatok ŋgarosu kalbob kugatok ko sipsip ande baseunu kuga ta kaŋgermba ye agaŋmor ta kuayaren ta ne kila palmbimŋgat ŋgina le ³⁴ mbiyel nuŋe ndek nu sana: Ne sakate ta maye. Sile taŋape ŋgina.

³⁵ Ki ait ta mbolŋge ndo Laban nu kumba ka meme pailnu ŋgarosu mambrinŋ ŋak ŋgarosu kalbob ŋak meme paŋgarnu ŋgarosu bagli ŋak ŋgarosu kalbob ŋak ta ŋakmba kilna sulumba sipsip baseunu ta ŋakmba turmba kilna sulumba agaŋmor ta kiŋo kat nuŋe kulatkam tuku niŋgina. ³⁶ Taŋamba nu agaŋmor ta kilmba Yakob kusremba ma masken kina. Ait keŋmba kuganaig le ma ta tugum prona le Yakob nu mbiyel nuŋe agaŋmor afu kusrekina ta ndo kulatkina.

³⁷ Taŋamba Yakob nu ail tugu keŋmba ta tuku wainu afu kilna sulumba bagimbi waswas pike likina le ndemnu kaukauk prowe likinaig. ³⁸ Tananaig le nu waswas pike likina ta kilmba kumba ka agaŋmor kule nyade tuku nza sinam taŋge patikina. Patikina le agaŋmor kame kule nyam promba pailnuŋge paŋgarnu dubikinaig. ³⁹ Meme kame nane waswas patikina ta tugumŋge paŋgarnu dubikanu ta nane meme fatnu ŋgarosu mambrinŋ ŋak ŋgarosu

bagli ŋak ŋgarosu kalbob ŋak ta ndo kile-patike likinaig. ⁴⁰ Tananaig le Yakob nu sipsip kilmba ŋakmba kasomŋge Laban tuku agaŋmor ŋgarosu mambrinŋ ŋak baseunu ta tumailamŋge patikina. Tanana le Yakob tuku agaŋmor tugekinaig le nu ndek agaŋmor kame ta pilenŋga mbiyel nuŋe tuku agaŋmor kasomŋge patika nu nuŋe ta kasomŋge patikina.

⁴¹ Agaŋmor ŋgarosu saŋgri ŋak paŋgarnu dubikanu ta Yakob nu waswas pike likina ta kilmba agaŋmor kule nyade tuku nza ta sinamŋge patikanu. Tanawanu le nane waswas ta tugumŋge paŋgarnu dubikanu. ⁴² Agaŋmor baklelok prowanu ta Yakob nu waswas pike likina ta nane tugumŋge nda patikanu. Tanawanu le Laban nu agaŋmor baklelok ndo kilna le Yakob nu agaŋmor ŋgarosu saŋgri ŋak ta ŋakmba kilna. ⁴³ Wam ta mbolŋge Yakob nu maror taŋgo mayok kumba agaŋmor, piro mbal, kamel, donki, agaŋ ndende suŋgomba ŋak minna.

31

Yakob nu mbiyel nuŋe Laban kusremba kua kina

¹ Laban tuku kiŋo kat nuŋe nane naŋgine naŋgine sakinaig: Yakob nu mam tuku agaŋ ndende ŋakmba kile likina. Nu tuku agaŋ ndende ta ŋakmba buk mam tuku minnaig ŋginaig le Yakob nu pasa ta isna. ² Mbiyel nuŋe buk nu ndoŋ gulab mayemba minnaik ta kile nu wamdus kareŋgina ta Yakob nu mata kamusna. ³ Tanana le Suŋgo nu ndek Yakob sana: Ne luka wa mbuŋ tuku kilke mbol naŋe ndare kame sota kaye le ye ne ndoŋ minamŋgit ŋgina.

⁴ Ta tuku Yakob nu taŋgo ande kukulna le nu kumba ka Rahel nale Lea kile-siglika sanikina le Yakob sota kinaik ka nu piro mbolŋge agaŋmor kulatka minna le te-silikinaik. ⁵ Te-silikinaik le nu nale sanikina: Mam takile buk ye ndoŋ gulab mayemba minkenŋ ta kile nu wamdus kareŋgate le

kamuset ta yiŋe mam tuku Mbara nu ye kusre ndayina. ⁶ Ye mam takile tuku piro tanjo minmba piro kareŋ sungowen ta tale kila. ⁷ Nu ye yabri-yabriyumba ye tuku piya mata mbilmbilam gudomna ta Kuate nu ye kulat mayeyina le nu ye ŋayo sili ndayina. ⁸ Mam takile nu meme ŋgarosu bagli ŋak ta ne tuku piya naŋe ŋgina ta meme ŋakmba fatnu ŋgarosu bagli ŋak ndo kile-patikinaig. Nu ndek meme ŋgarosu mambrin ŋak ta ne tuku piya naŋe ŋgina ta meme ŋakmba fatnu ŋgarosu mambrin ŋak ta ndo kile-patikinaig. ⁹ Kuatenge mam takile tuku agaŋmor kilmba ye sina ŋga sanikina.

¹⁰ Tanakina sulumba nu maŋ lato sanikina: Agaŋmor paŋgarnu dubikam tuku ait mbolŋge ye kinymba kiŋaten sulumba meme paŋgarnu dubikinaig maŋau ta kaŋgeren. Meme pailnu kaŋgerken ta ŋakmba ŋgarosu mambrin ŋak ŋgarosu kalbob ŋak ŋgarosu bagli ŋak kaŋgerken le ¹¹ Kuate tuku Eŋel kiŋambi ye wika sayina: Yakob ŋgina kande ye minet te ŋgen. ¹² Nu maŋ lato sayina: Ne kaŋgera. Meme kame paŋgarnu dubikade ta ŋakmba ŋgarosu mambrin ŋak ŋgarosu kalbob ŋak ŋgarosu bagli ŋak minig. Laban nu ne mbolŋge maŋau ŋayonu kate ta ye kaŋgeren. Ta tuku maŋau te yeŋge ken. ¹³ Ye Kuate. Ye Betelŋge ne tugum prowen le ne ndame ande pilmba kilke mbolŋge te-timba gureŋ manza ŋak ndame ta mbolŋge kutuna sulumba siŋka son pasa saŋgrinu sakina ta kile ne tiŋga luka naŋe tumbraŋ tuguk kaye ŋgina ŋga nale sanikina.

¹⁴ Tanakina le nale ndek Yakob sanaik: Mam nu sile tuku wai mbolŋge agaŋ ande kusrewam tuku mine ndakate. ¹⁵ Nu sile rawe tanjo taŋaŋ ŋga iduste. Ambonga nu sile tuku ŋga nu ndametin sunjokanu tina sulumba ŋgumneŋga maŋ ndametin ta ŋakmba panke suluna. ¹⁶ Mam tuku agaŋ ndende ŋakmba Kuatenge yaina ta sine tuku siŋgine kiŋo kame tuku. Kuate ne sanina taŋamba ka

ŋginaik. ¹⁷⁻¹⁸ Tanakinaik le Yakob nu kuaneka mam nuŋe sota Kanan kilke mbol kambim bafuna sulumba kutu kat nuŋe piyo kat nuŋe ta ŋakmba kilmba kamel mbolŋge patike likina. Tanamba nu agaŋmor Mesopotamia kilke mbolŋge kilna ta ŋakmba sisilaniŋgina sulumba nu tuku agaŋ ndende ŋakmba ta turmba kilmba kina.

¹⁹ Laban nu nuŋe wande kusremba sipsip ŋguenu kugernu kina le Rachel nu mam nuŋe tuku wande mbol kumba mbara kanunu saike likina ta kuayar kilna. ²⁰ Yakob nu mbiyel nuŋe yabrimba nu kila sa ndamba kua kina. ²¹ Nu nuŋe agaŋ ndende ŋakmba kilmba pitik ndo kua ka kina sulumba Yufretis kule ulmba Gilead ma taknu mbol kina.

Laban nu mbiyel nuŋe Yakob ŋgumnem dubimba kina

²² Ait keŋmba kinaig le Yakob nu kua kina ta sakinaig le Laban nu isna. ²³ Isna sulumba nu nuŋe gageu ta kilmba mara 7 Yakob dubimba kinaig ka ka Gilead ma taknu mbolŋge nu te-silikinaig. ²⁴ Furir ta mbolŋge Laban nu kinymba kiŋatina le Kuate nu tugum promba sana: Ne kurauka. Ne Yakob tuku ŋerŋerka pasa pitinu sa ndawa ŋgina.

²⁵ Yakob nu nuŋe baibai Gilead ma taknu inum mbolŋge patike likina le Laban nu nuŋe kuasmbi ndoŋ nuŋe baibai ma taknu inum mbolŋge patike likinaig. ²⁶ Kile Laban nu Yakob te-silika sana: Ndaŋam ne ye yabriyumba yiŋe kulim ar ta kame ait mbolŋge pino didika kilig taŋamba kilmba kua kina? ²⁷ Ne ndaŋam ye yabriyumba ye nda sayumba siŋsiŋndo kua kina? Ne ye sayina kande ye ne mindenumba ndinŋge sine gare-gareka mune ulmba gita katmba tambarin katmba mbilnumba ne kusrenigen kande. ²⁸ Ne sonndo maŋau ŋayonu kina. Ye mata yiŋe wa kame yiŋe kulim ar ta mumu ndaniŋmba kaŋger ndaken le kinaig. ²⁹ Ye ne ŋayo silinam kumuŋ ta furir ŋgamuŋge mam naŋe tuku

Mbara nu ye ne ɲerɲerka pasa pitinu nda sanam tuku ɲga rironɲ pasa sat. ³⁰ Ne nane tumbraɲ tuguk kambim paranina le ye kusreyina ta ye kila ta ndaɲam tuku ne ye tuku mbara kanunu saike liken ta kuayar kilna ɲga Jakob sana le ³¹ nu mbiyel nuɲe tuku pasa lafumba sana: Ne nane kulim ar te ɲgailka yayiyikat ɲga ye kuru-kuruka taɲawen ɲgina.

³² Rahel nu mbara kanunu afu mam nuɲeɲge saike likina ta kuayar kilna ta Jakob nu gilai tukunu nu ndek mbiyel nuɲe sana: Ne kumba kaɲgerka. Andeɲge ne tuku mbara kanunu kilna ndeta nu balewamɲgig. Ne kile ndo taɲgo te ɲakmba tuku am mbolɲge mambila sulumba ne tuku agaɲ inum kaɲgermba ndeta agaɲ ta luka ta ɲgina. ³³ Taɲakina le Laban nu kumba ka Jakob tuku baibai sinamɲge mambilna sulumba ka Lea tuku baibai sinamɲge mambilmba ka piro pino ar ta tuku baibai sinamɲge mambilna ta agaɲ inum kaɲger ndana. ³⁴ Rahel nu mbara kanunu ta kilmba baibai sinamɲge kamel tuku kumiɲ saɲgil mbolɲge depolka kusam tuku pale ta sinamɲge sigrikina sulumba nu ta mbolɲge minyokina. Taɲge minyokina le mam nuɲe pro baibai sinamɲge mambilna ta agaɲ inum kaɲger ndana le ³⁵ Rahel ndek nu sana: Mam, ne ye tuku gubra ndanuwa. Ye wandek kat tukunu ye ne tuku am mbolɲge ye tiɲgam kumuɲ kuga ɲgina. Taɲakina le Laban nu mambilna ta nu nuɲe mbara kanu kame ta kaɲger ndakina.

³⁶ Taɲana le Jakob nu gubra mayena le mbiyel nuɲe sana: Ye ame maɲau mbaren le ne ye agaɲmor yokeranu sukte? ³⁷ Ne ye tuku agaɲ ndende ɲakmba kaɲgerka mambilat. Ne nane agaɲ inum te-silikat ndeta teɲge pale le sile tuku piro taɲgo te ɲakmba kaɲgerwaig. Taɲamba nane sile tuku maɲau pileɲguwaig. ³⁸ Ye yar 20 taɲaɲ ne tuku piro taɲgo minen. Ne tuku sipsip ne tuku meme nane

mara mara kutunaig. Ye ne tuku meme pailnu ande kuayarmba nda nyen. ³⁹ Agaɲmor ɲguikok ande ne tuku sipsip ande balewanu ta ye ta lafumba yiɲe sipsip inum tumba ne tinmba minen. Agaɲmor ande ki mbol ko furir ɲgamu ɲgisikanu ta ne ye pasa saɲgrinu sayanu le ye yiɲe agaɲmormbi lafumba ne tinen. ⁴⁰ Mara afu ki mbolkanu ta ye ɲgaro pa tiɲganu ko furir ma tido ɲayo prowanu ta ye murkenu kinyam kumuɲ kuga. ⁴¹ Taɲamba minmba ma ma ye yar 20 ne tuku piro taɲgo taɲaɲ minen. Ye yar 14 ne tuku kulim ar ta kilam tuku piroken sulumba maɲ lato yar 6 ne tuku agaɲmor kilam tuku piroken ta ne ye tuku piya mbilmbilam gudomna. ⁴² Yiɲe mam Isak yiɲe wa Abraham tuku Mbara nu ye nda turyina kande ake sinaɲ ne kusrenen kande. Ta tuku Kuate nu ye tuku piti kaɲgerna sulumba furir ne rironɲ pasa tanet ɲga mbiyel nuɲe sana.

Yakob nu mbiyel nuɲe Laban ndon wamdus ulendinaik

⁴³ Kile Laban nu ndek mbiyel nuɲe sana: Kulim ar te yiɲe. Kiɲo kame te mata ye tuku. Agaɲmor te ɲakmba mata yiɲe. Agaɲ ndende ɲakmba ne kile kaɲgerkate ta yiɲe ta ye nane ɲgailniɲgam kumuɲ kuga. ⁴⁴ Kile sile wamdus ulendipe sulumba ndame afu kilmba pro teɲge patikupe. Taɲamba sile maɲau ta gilaiɲge nda ɲgina. ⁴⁵ Taɲakina le Jakob nu ndame ande tumba kilke mbolɲge te-tina sulumba ⁴⁶ nuɲe kuasmbi kile-maɲgurka nane saniɲgina: Tane kumba ndame afu kilmba pro te taɲge ndame ta ɲakmba turnaɲgap ɲgina. Nane taɲanaig le nane ndame turnaɲginaig ta tugumɲge isukusnaig. ⁴⁷ Taɲamba Laban nu ma ta Yegar Saduta ɲgina le Jakob nu ndek ma ta Galed* ɲgina. ⁴⁸ Ta ndaɲam? Laban nu Jakob sana: Sile ɲgumneɲga ndame maɲgur ta kaɲgermba wamdus ulendiwik ta

* **31:47:** Yegar Saduta ta Aramek pasa. Galed ta Hibru pasa. Nyu tugunu ta ndindo: Pasa katam tuku ndame maɲgur

idusamngik ngina. Ta tuku nane ma ta nyunu Galed nginaig.

⁴⁹ Laban nu maŋ sakina: Sile pur yimyam ka minpe le Kuate nu sile kaŋgerkuwa ngina. Ta tuku nane ma ta nyunu ande Mispa† nginaig.

⁵⁰ Kile Laban maŋ lato mbiyel nuŋe sana: Ne ye tuku kulim ar te ŋaigo siglika ko pino afu kitek kila ta ye kila pile nda ta Kuate nu maŋau ta kaŋgeramngat. ⁵¹ Ai te. Ndame turŋaŋgit ndame ne kilke mbolŋge te-tiwat minig te. ⁵² Aŋaŋ ta kaŋgerka sile wamdus ulendiwik ta maŋ idusamngik. Ye ne ŋayo silinam tuku ndame te liwe nda. Ne mata ye ŋayo siliyam tuku ndame te nda liwa. ⁵³ Abraham le Nahor tuku Mbara sile pilesikuwa ngina. Taŋakina le Yakob nu mam nuŋe Isak tuku Mbara nyu mbolŋge mbiyel nuŋe ndoŋ pasa katmba sanŋri pilena. ⁵⁴ Taŋamba Yakob ndek kumba ka aŋaŋmor inum tumba balemba tabe ta mbolŋge atraukina. Atraukina sulumba nuŋe kuasmbi wikina le nane promba isukusnaig. Isukuse denpurmba nane tabe ta mbolŋge kinynaig.

⁵⁵ Mafena le Laban nu wa kat nuŋe nuŋe kulim ar ta mumuniŋgina sulumba nane kusreka luka nuŋe tumbranŋ kina.

32

Yakob nu aba nuŋe te-silikam tuku kuanekina

¹ Kile Yakob nu tiŋga ndin dubimba kina le Kuate tuku eŋel afu promba nu te-silikinaig le ² nu kaŋgerka sakina: Ma te Kuate nuŋe kuasmbi minig tuku ma ngina sulumba ma ta nyunu Mahanaim* ngina. ³⁻⁵ Taŋakina sulumba Yakob nu tango afu wam paguka saningina: Tane kumba ka yiŋe aba Esau te-silika teŋenmba sawap: Ye Yakob. Ye ne tuku piro tango. Ye sikile ŋga Laban tugumŋge rawe tango taŋaŋ minen ma ma kile ndo makau doŋki sipsip meme piro tango piro pino sunŋomba kilmba luka

prowet. Ye tango afu kukulninge le nane ne kila pasa tinwaig le ne ye mbolŋge maŋau mayenu ka. Tane ka taŋamba nu sawap ngina. Nu wam paguniŋge denpurmba nu nane kukulningina le amboŋga Esau sota Edom kilke mbol kinaig. ⁶ Kinaig ka ndinŋge nane Esau te-silika maŋ luka Yakob tugum promba sanaig: Sine aba naŋe Esau sota kageŋ ta ka ndinŋge nu tango 400 kilmba ne sota ilit ta kaŋgergeŋ nginaig.

⁷ Taŋakinaig le Yakob nu ndek kuru kuru sunŋo tumba wamdus pitina le nu nuŋe kuasmbi nuŋe sipsip meme makau kamel aŋaŋmor ta ŋakmba fet arna sulumba ⁸ nuŋe wamdusmbi sakina: Aba Esau promba kuasmbi ande ndoŋ kame buwa ndeta kuasmbi ande kua kuwa ŋga idusna. ⁹ Taŋamba Yakob nu yabaŋmba sakina: O yiŋe wa Abraham yiŋe mam Isak tuku Mbara ne ye isa. Ne Sunŋo, neŋge ye sayina le ye luka yiŋe tumbranŋ tuguk yiŋe ndare tuma mbal sota ka le ne ye kulatka turyam tuku sayina. ¹⁰ Ye ame maŋau mayenu ken le ne taŋamba ye turyina? Ye ne am mbolŋge tango mayenu kuga ta ne naŋe pasa dubimba mara mindek ye tuku kume purmba tur mayeyina. O buk ye aŋaŋ ndende kugatok ndumndum ndo biymba Yordan kule pakarken ta kile ye tango kuasmbi armba ŋak minet. ¹¹ O Sunŋo, ye kile ne yabaŋnet. Aba Esaunŋe ye yiŋe pino kiŋo kame ndoŋ balesingikat ŋga ye kuru-kuruket. Ta tuku ne sine kigraibka ŋga ne yabaŋnet. ¹² Ne o buk ye sayina: Ne tuku ndare piyalŋge fulbul minig taŋaŋ gudommba tugekamŋgaig burnu kumuŋ kuga ŋga sayina. Ta tuku neŋge sine kigraibka ŋga yabaŋnet ŋgina.

¹³ Furirna le nu kinyna ka mafena le maratukuk tiŋga Yakob nu aŋaŋ ndende afu Esau tambim tuku walmba patikina. ¹⁴ Meme paŋgarnu

† 31:49: Mispa nyu ta tugunu: Nu sile kaŋgerkuwa Ma

* 32:2: Mahanaim nyu ta tugunu Kuate tuku

200 pailnu 20 kilmba sipsip pangarnu
200 pailnu 20 kilmba ¹⁵ kamel
pangarnu fat njak njak ta 30 kilmba
makau pangarnu 40 pailnu 10 kilmba
¹⁶ aganjmor ta njakmba fetkina su-
lumba nuje piro tango afu aganjmor
kuan ndui ndui kulatkam tuku
ningina sulumba saningina: Tane kuit
nduimba ndakape. Aganjmor kuan
mindek munju dubi-dubikuwaig
ngina. ¹⁷ Tanjakina sulumba nu nuje
piro tango ambonga kambim tuku ta
wam pagumba sana: Ne yije aba
te-silika le nu ne kusnanuwa naje
gabat aninge minit? Ne ani kinit?
Aganjmor te njakmba ima tuku nga ne
kusnanuwa kande ne tejenmba nu
tuku pasa lafuwa: ¹⁸ Aganjmor te
njakmba ne tuku piro tango Yakobnge
ne tanbim tuku patikina le kilmba
prowet. Nu mata sine dubika ilit nga
sawa ngina.

¹⁹ Yakob nu tango afu piro tango
ambonga kina ta dubimba aganjmor
kilmba kambim tuku ta mata
tanjamba ndo wam pagukina sulumba
saningina: Tane yije aba te-silika
tejenmba sawap: ²⁰ Naje piro tango
Yakob nu sine dubika ilit nga sawap
ngina. Yakob nu tejenmba idusna:
Nu aganjmor te njakmba kanjerka ye
tuku mbar gilaingamngat. Tanjamba
nu ye kanjeryumba ye ndon wamdu
tumawamngik nga idusna.

²¹ Yakob nu aganjmor ta njakmba
patikina le kilmba kinaig le furir ta
mbolnge nu bubre tam tuku ma ta
mbolnge nu kinyana.

Yakob nu Penielnge Kuate ndon kame bunaik

²² Furir ndui ta mbolnge ndo Yakob
nu tinga nuje pino ar ta, nuje piro
pino ar ta, nuje kiyo kame 11 ta
nane njakmba kilmba kumba ka Yabok
kule pakarka sim kinaig. ²³ Tanjamba
nu man luka nuje piro tango kame
tugum kumba nane kukulningina le
nu tuku aganj ndende njakmba kilmba

kule ta pakarka kinaig le ²⁴ Yakob nu
nuje ndo tanje minna.

Tanje minna le tango ande nu
tugum prona sulumba nu ndon kame
bumba munju bagailka minnaik le
ka mafena. ²⁵ Tango tanje Yakob te-
kinye ndana tukunu nu ndek Yakob
tuku manunsu katna le supikina.
²⁶ Tanjana le tango ta nu Yakob sana:
Mafete le ye kusreya le ka ngina le
Yakob nu ndek sana: Ne ye nyaro
sa ta ye ne kusrenamngit ngina.
²⁷ Tanjakina le tango ta nu Yakob
kusnana: Ne tuku nyu ima ngina le ye
Yakobnge ngina le ²⁸ tango ta nu sana:
Ne tuku nyu Yakob kuga. Ne tuku nyu
kitek Israelnge. Ne Kuate ndon tango
kame ndon mata ne sangri munju
tumka minna ta ne buk nane kile-
ibenkina tukunu ne tuku nyu kitek
Israel† ngina.

²⁹ Kile Yakob nu tango ta kusnana:
Ata. Ne tuku nyu ima ngina le
tango ta nu sana: Ne ndanam ye
tuku nyu kila palmbim sakate ngina.
Tanjakina sulumba nu Yakob nyaro
tuna. ³⁰ Tanjana le Yakob nu sak-
ina: i‡ Ye Kuate tuku tumail pasi
kanjerit ta ye kume ndakit ngina. Ta
tuku nu ma ta nyunu Peniel ngina.
³¹ Maratukuk nu Peniel ma ta kus-
remba nu grisemka gitmba kumba
minna le ki prona.

³² Tango ta nu Yakob tuku manunsu
katna le supikina. Ta tuku kile nane
Israel mbal aganjmor manunsunu nda
nyade tuku.

33

Yakob nu aba nuje te-silikina

¹ Kile Esau nu nuje piro tango
400 ta ndon ilmiba minna le Yakob
nu nane kanjerka nuje kiyo kat
nuje kilmba walna sulumba afu Lea
tumba afu Rahel tumba afu nuje
piro pino ar ta nikina. ² Tanjamba nu
piro pino ar ta nakile kiyo kat nakile
ndon tumailamnge kile-tidingina le
tinginaig. Tinginaig le kile Yakob nu

† 32:28: Israel nyu ta tugunu: Kuate ndon sangri munju tumkam tuku ‡ 32:30: Peniel nyu ta
tugunu: Kuate tuku tumail pasi

Lea kiŋo kat nuŋe ndoŋ piro pino ar ta ŋgumnemŋge kile-tidingina le tiŋginaig. Nane ŋgumnemŋge maŋ Rahel nale Yosef ndoŋ kile-tidingina le tiŋginaig. ³ Taŋamba Yakob nu nane kusreka kina ka aba nuŋe tuku tumailamŋge truk kam 7-na le ⁴ Esau nu pinderka nu sota kina sulumba Yakob bagailmba mumuna. Taŋamba nale muŋgu malmbi-malmbikinaik.

⁵ Kile Esau ndek mambilmba pino kame kiŋo kame ta kaŋgerka mambo nuŋe kusnana: Te ima kate tuku kuasmbi ne ndoŋ prowaig ŋgina le Yakob nu sana: O aba, te yiŋe kuasmbi. Kuate nu ye tur mayeyina sulumba kiŋo kame te ŋakmba ye sina ŋgina. ⁶ Taŋakina le nuŋe piro pino ar ta nakile kiŋo kame kilmba pro Esau tugumŋge lokinaig. ⁷ Lokinaig le kile Lea ndek nuŋe kiŋo kat nuŋe ndoŋ nane dubika pro Esau tugumŋge lokinaig le Yosef nale Rahel ndoŋ nale ndek nane dubika pro Esau tugumŋge lokinaik. ⁸ Taŋanaig le nu mambo nuŋe kusnana: Kuasmbi ambonŋa ye tugum prowaig ta ndaŋam tuku ŋgina le mambo nuŋe nu sana: Ye ne tuku wamdus te-ibenam tuku nane kukulniŋgit le ne sota kagig ŋgina le ⁹ aba nuŋe nu sana: O aba, ye mata agaŋ ndende suŋgomba ŋak. Agaŋ ndende ta ŋakmba nane minwaig ŋgina le ¹⁰ mambo nuŋe nu sana: Kuga. Sile gulab mayewik ŋga idusmba ndeta ne agaŋ ndende te ŋakmba kila. Ne maŋ ye ndoŋ gulab mayewik tukunu ne tuku tumail pasi kaŋgeret ta Kuate tuku tumail pasi kaŋgeranu suk. ¹¹ Agaŋ ndende ne tanmbim tuku kilmba prowit te ne kila. Kuate nu ye tur mayeyina le ye agaŋ ndende suŋgomba ŋak minet ŋgina. Taŋamba Yakob nu aba nuŋe sarsarmba pasa saŋgrinu sana le nu agaŋ ndende ta kilna.

¹² Kile Esau nu sakina: Kile sine kab. Ye ambonŋa kaŋgit ŋgina le ¹³ mambo nuŋe nu sana: Kiŋo kame te saŋgri kugatok ta ne kila. Sipsip

* **33:17:** Sukot nyu ta tugunu Baibai

makau afu mata fat ŋak ŋak. Sine agaŋmor ta mara ndindo mbolŋge suŋgomba sisilaniŋbe ta nane ŋakmba kume suluwamŋgaig. ¹⁴ Ne ambonŋa sila le ye gitmba agaŋmor kiŋo kame te ŋakmba kilmba ne dubinamŋgit. Taŋamba ye Edomŋge ne maŋ te-silikamŋgit ŋgina. ¹⁵ Taŋakina le aba nuŋe ndek sakina: Taŋamba ndeta ye yiŋe piro taŋgo afu ne ndoŋ kusreki ŋgina le Yakob nu lafumba sana: Kuga. Ye maye. Ne nane ŋakmba kilmba kaye ŋgina.

¹⁶ Taŋakina le ki ait ta mbolŋge Esau nu maŋ tiŋga luka Edom kilke mbol kina le ¹⁷ Yakob nu Sukot kilke mbol kina sulumba nuŋe wande pilmba agaŋmor tuku baibai afu turmba patikina. Ta tuku nu ma ta nyunu Sukot* ŋgina. ¹⁸ Yakob nu Mesopotamia kilke kusremba ndinŋge piti ande te-sili ndaka Sehem tumbraŋ Kanan kilke mbolŋge prona sulumba tumbraŋ suŋgo ta tugumŋge nuŋe baibai patike likina. ¹⁹ Nu silwa ndametiŋ soŋ 10 tambi nuŋe baibai patike likina kilke ta Sehem mam nuŋe Hamor tuku kiŋo kat nuŋe tugumŋge piyana. ²⁰ Taŋamba nu taŋge ndame turŋaŋga atraukam tuku pa laŋlaŋ ande wakeina sulumba pa laŋlaŋ ta Israel Mbara tuku nyu tumba El ŋgina.

34

Sehem nu Dina biye timba tumba totona

¹ Mara ande Yakob le Lea tuku kulim Dina nu tiŋga Kanan pino afu kaŋgerkam kina. ² Kilke ta tuku gabat suŋgo ta nyunu Hamor. Hamor nu Hiwinu taŋgo.

Dina nu ma ta mbol prona le Hamor kiŋo nuŋe Sehem nu Dina kaŋgermba biye timba tumba totona. ³ Taŋamba nu kulim ta tuku nzali mayena sulumba nu Dina pinonu tam tuku wamdus suŋgo tumba nu tuwa ŋga sarsarmba saŋgri tiŋgina sulumba ⁴ nu nuŋe mam nuŋe sota

kumba sana: Mam, ne kulim ta ye tuku pinonu ta ngina.

⁵ Yakob nu Dina kiko maṅau tina ta nu buk isna ta nu tuku kiṅo kat nuṅe nane agaṅmor kulatkam tuku ma ande mbol kinaig tukunu Yakob nu nane ndo tairṅga minna. ⁶ Taṅamba minna le Sehem nu mam nuṅe Hamor ndoṅ Yakob ndoṅ pasatam pronaik le ⁷ ait ndui ta mbolṅge ndo Yakob tuku kiṅo kat nuṅe mata luka pronaig. Sehem nu Israel mbal mbolṅge maṅau ṅayonu kumba Yakob tuku kulim nuṅe biye timba tumba totona ta nane ismba wamdus ṅaigoṅginaig sulumba gubra mageniṅgina.

⁸ Kile Hamor nu Yakob sana: Yiṅe kiṅo Sehem nu kulim naṅe tuku nzali sunṅo ṅak. Ne kulim naṅe ta ye tuku kiṅo tambim kumuṅe? ⁹ Sine wamdus ulendika kulim kame kiṅo kame nane muṅgu kile-kile kuwaig. ¹⁰ Taṅamba tane kilke te mbolṅge minap sulumba ma aniṅge minam ṅga idusmba ndeta ka taṅe minmba agaṅ afu piyawam ṅak ndeta piyawap sulumba agaṅ ndende afu kilap ta taṅine minmba minwaig ṅgina. ¹¹ Taṅakina le Sehem nu ndek Dina mam nuṅe leu kat nuṅe teṅenmba saniṅgina: Tane ye mbolṅge maṅau mayenu kap le ame agaṅ kilam ṅga idusap ta tane tiṅgamṅgit. ¹² Tane ame piya kilam ṅga idusde ta ye sayap. Kulim ta tuku piya mata sunṅokanu mbolṅge madiwap. Tane taṅine kulim ye sap le tane ame piya kilam sakap ta tane tiṅgamṅgit ṅgina.

¹³ Sehem nu kulim naṅine Dina kiko maṅau tuna tukunu Yakob tuku kiṅo kat nuṅe nane Sehem le mam nuṅe Hamor yabrinikmba sanikinaik: ¹⁴ Taṅgo ṅgaro pike ndakanu ta nu sine tuku kulim te nda. Wam ta sine mbolṅge kiko ṅak. ¹⁵ Sine buk taṅgo ṅakmba tuku ṅgaro pike likigeṅ. Tane taṅamba ndo taṅgo ṅakmba tuku ṅgaro pike likap ta sine siṅine kulim ta sertṅamṅgig. ¹⁶ Tane taṅawap le sine muṅgu kile-kile kube sulumba tane ndoṅ sine

tugu ndindo taṅaṅ ulendika minbe.

¹⁷ Tane wam sakeg te kam mbulap ndeta sine siṅine kulim tumba ma tugu te kusrewamṅgig ṅginaig le ¹⁸ Hamor le kiṅo nuṅe Sehem nale pasa ta ismba maye ṅginaik.

¹⁹ Taṅgo mo ta nu nu nuṅe kuasmbi ṅgamukṅge taṅgo sunṅo nyu ṅak minna. Nu Yakob kulim nuṅe tuku nzali mayena tukunu nu dal ndaka nuṅe mbal kila saniṅgam kina.

²⁰ Hamor nale kiṅo nuṅe Sehem ndoṅ nale kinaik ka nakile tumbranṅ tuku fonde malanga tugum promba nakile mbal maṅgurka minnaig ta saniṅginaig: ²¹ Taṅgo kame ta sine ndoṅ gulab mayenu. Nane sine tuku kilke mbolṅge minwaig sulumba ma ṅakmba mbol kuwaig. Kilke te sunṅokanu sine ṅakmba minam kumuṅ. Sine nane tuku kulim kame kilbe le nane sine tuku kulim kame kilwaig. ²² Nane sine wam ndindo ndo kam tuku sasikaig ta teṅenmba. Sine taṅgo ṅakmba tuku ṅgaro pikam tuku sakaig. Nane buk naṅine taṅgo kame ta ṅakmba tuku ṅgaro pike likinaig. Sine mata taṅamba kube ta nane sine ṅgamukṅge tugu ndindo taṅaṅ minamṅgig. Nane taṅamba sile sasikaig le iskik. ²³ Sine taṅabe ta nane tuku agaṅmor nane tuku agaṅ ndende ṅakmba sine tuku minamṅgaig. Ta tuku sine wokube le nane sine ṅgamukṅge minwaig ṅginaig le ²⁴ tumbranṅ ta tuku taṅgo ṅakmba nane Hamor le Sehem tuku pasa ta ismba pasa katmba wokinaig sulumba nane taṅgo ta ṅakmba tuku ṅgaro pike likinaig.

²⁵ Mara keṅmba kuganaig le taṅgo kame ṅgaro pike likinaig ta nane ṅgaro rar ṅak minnaig tukunu nane tambik ri ndamba minnaig le Dina tuku leu kat nuṅe ndinok armba Simeon nale Levi ndoṅ nale kame bagi kilmba tumbranṅ ta kinaik sulumba taṅgo ta ṅakmba bale far sulu-naik. ²⁶ Taṅamba nale Hamor le kiṅo nuṅe Sehem turmba bale farnaik sulumba Sehem tuku wande mbol kumba Dina te-silika tumba kinaik.

27 Tanjanaik le Yakob tuku kiŋo afu nane pro kulim nanjine kiko maŋau tuna ta lafumba tumbranj sunjo ta tuku gabis aganj ndende njakmba yomba kilmba kinaig. 28 Nane sipsip makau doŋki tumbranj ta tuku aganj ndende njakmba kilmba ka piro mbolŋge mata aganj ndende njakmba yomba kilmba kinaig. 29 Tanjamba nane tumbranj ta tuku gabis aganj ndende ta njakmba kilmba kiŋo kame fonfonj pino kame ta njakmba turmba kilmba kinaig.

30 Tanjanaig le Yakob nu ndek Simeon nale Levi sanikina: Kile Kanan mbal Peris mbal kilke te tuku tanjo njakmba nane ye kasuryamŋgaig. Ye mata piro tanjo sunjgomba kuga. Nane njakmba ulendika pro ye ndonj kame bumba sine njakmba bale farsinjamŋgaig ngina le 31 nale ndek sakinaik: Tanjo ta nu sine tuku kulim ma ngamukok pino tanjanj nga idusmba nu biye timba tumba totona. Maŋau ta sine mapewam kumuŋj kuga nginaik.

35

Kuate nu Yakob Betelŋge nyaro tuna

1 Kile Kuate nu Yakob sana: Ne tinja Betel kaye sulumba kumba ka tanje mina. Tanje mina sulumba ne ndame turjanja ye atraukam tuku pa lanlanj ande wakeiwa. Ye Kuate. Ne aba nane Esau kusremba kua kina ait ta mbolŋge ye ne tugum prowen ngina. 2 Tanjakina le Yakob nu nuŋe kuasmbi nuŋe piro tanjo ta wam paguka saninjin: Tane tanjine mbara kise ta njakmba pitaike likap. Ngarosu purfeŋnu mayok kuwaig le tawi purfeŋnu silikap. 3 Sine ma te kusremba Betel kab kumba ka tanje ye Kuate atraukam tuku pa lanlanj wakeiwamŋgit. Ye piti sunjgomba njakminen le Kuatenje ye turyina sulumba ye ma njakmba liken ta nu mata ye ndonj minna ngina.

4 Tanjakina le nane mbara kanu saike likinaig ta njakmba Yakob kile tunaig sulumba nanjine kilba sikor

ta turmba nu kile tunaig. Tanjanaig le Yakob nu aganj ndende ta njakmba kilmba Sekem tumbranjge ail sunjo ande kumnemŋge nguke likina. 5 Tanjamba Yakob nane tinja ma ta kusrenaig le tumbranj sugo ta njakmba Kuatenje kuru kuru serninjin na le nane dubi ndakinaig.

6 Yakob nu nuŋe tanjo kuasmbi njakndonj kinaig ka Lus tumbranj Kanan kilke mbol pronaig. Lus tumbranj ta kile Betel ngade. 7 Tumbranj ta prona sulumba Yakob nu Kuate atraukam tuku pa lanlanj ande wakeina sulumba nu buk aba nuŋe tuku kurukuruka kua kina le Kuatenje nu tugum prona ta idusmba nu ma ta nyunu Betel tuku Mbara ngina.

8 Nane tanje minnaig ma ma Rebeka tuku piro pino Debora nu kumna le nane nu tumba ail sunjo ande Betel patumba minna ta kumnemŋge ngukinaig sulumba ail ta nyunu Malmbikam tuku Ail nginaig.

9 Yakob maŋ luka Mesopotamianje prona le Kuate maŋ nu tugum promba nu nyaro tuna sulumba 10 sana: Ne tuku nyu Yakob ta kile ne tuku nyu Israel palmbimŋgit ngina. Tanjamba Kuate nu Yakob nyunu Israel tuna. 11 Tanjakina sulumba Kuate nu sana: Ye Kuate Sangri Nayo. Tane kiŋo kame kile-patikap le ne tuku ndare mbolŋge kuasmbi sunjgomba mayok kanjaig. Ne gabat sugo kame tuku mbuŋ nanjine prowamŋgat. 12 Ye o buk Abraham le Isak kilke te serniken ta kile ne tanmbimŋgit. Ngumneŋga nane ndare kame tuku kilke minamŋgat ngina. 13 Tanjaka sakina sulumba Kuate nu kusremba kina le 14 Yakob nu ndame sunjo ande tumba Kuate nu Yakob ndonj pasatina ma ta mbolŋge tetina sulumba grep kule tumba gurenj butol njak ta turmba tumba ndame ta mbolŋge kutuna sulumba 15 ma ta nyunu Betel ngina.

Rahel nu kumna

16 Yakob nuŋe kuasmbi ndonj Betel tumbranj kusremba Efrat tumbranj

patu ndanaig le Rahel nu kiŋo te-palmbim tuku ait kumuŋgina le nu ngaro rar torna. ¹⁷ Ngaro rar torna le nuŋe kulat pinonŋe nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Nu buk kiŋo te-palet ŋgina. ¹⁸ Taŋakina le Rahel nu kumam bafuna le nu tuku saŋgri buk kuganaig le nu kiŋo ta Ben-Omi* ŋgina le mam nuŋeŋe kiŋo ta Benyamin† ŋgina.

¹⁹ Rahel nu kumna le nane nu tuku mindesiŋ tumba Efrat tumbranŋ kambim tuku ndin ta tugumŋe ŋgukinaig. (Kile nane tumbranŋ ta nyunu Betlehem ŋgade). ²⁰ Taŋamba Jakob nu ndame ande tumba Rahel ŋgukinaig ma ta mbolŋge te-tina. Ndame ta kile minit.

²¹ Taŋana sulumba Israel nane tiŋga kumba ka Eder tumbranŋ tuku wande kuen ŋayo ta kusremba bubre tam tuku baibai patika minnaig.

Yakob tuku kiŋo kame 12

²² Yakob nu kilke ta mbolŋge minna le Ruben nu mam nuŋe tuku piro pino nyunu Bila ta ndoŋ kinyna. Taŋana le Yakob nu kiŋo nuŋe wam kina ta isмба nu gubra sunŋo tina.

Yakob tuku kiŋo kame ta ulendika 12 minnaig. ²³ Piyo nuŋe Lea tuku kiŋo kat nuŋe ta teŋenmba. Yakob tuku kiŋo mulum ta nyunu Ruben ande Simeon ande Levi ande Yuda ande Isakar ande Sebulun.

²⁴ Piyo nuŋe Rahel tuku kiŋo ar ta Yosef le Benyamin.

²⁵ Rahel tuku piro pino Bila nuŋe kiŋo ar ta Dan le Naftali.

²⁶ Lea tuku piro pino Zilpa nuŋe kiŋo ar ta Gat le Aser.

Yakob nu kiŋo kame ta ŋakmba Mesopotamia kilke mbolŋge kile-patikina.

Isak nu kumna

²⁷ Kile Yakob nu tiŋga mam nuŋe Isak sota Mamre tumbranŋ Hebron kilke mbol kina. O buk Abraham nale Isak rawe taŋgo taŋaŋ taŋge minnaik.

²⁸ Isak nu yar 180 kusremba ²⁹ saibo pile mayena sulumba nu

kumna le kiŋo kat nuŋe ar ta Esau le Yakobŋge nu tumba ŋgukinaik.

36

Esau tuku ndare

¹ Esau tuku ndare tuturmba teŋenmba kina. Esau tuku mape nyu ande Edom. ²⁻³ Esau nu Kanan pino keŋmba kilna ta ande Ada ande Oholibama ande Basemat.

Ada mam nuŋe Elon nu Hitnu. Oholibama mam nuŋe Ana wa nuŋe Sibeon. Sibeon nu Hiwinu. Basemat nu Ismael tuku kulim nuŋe. Leu nuŋe Nebayot.

⁴ Ada nu Elifas te-pilna le Basemat nu Ruel te-pilna le ⁵ Oholibama nu Yeus Yalam Kora nane kile-patikina. Esau tuku kiŋo kame Kanan kilke mbolŋge kile-patikina ta taŋamba ndo.

⁶⁻⁷ Esau le Yakob nale agaŋmor sunŋomba ŋak minnaig tukunu kilke nale tuma minnaik ta nale turkam kumuŋ kuga. Ta tuku Esau nu pino kat nuŋe, kiŋo kat nuŋe, kulim kat nuŋe, nuŋe wande tuma mbal ta ŋakmba kilmba nuŋe agaŋmor nuŋe agaŋ ndende ŋakmba Kananŋge kile likina ta turmba kilmba maib nuŋe Yakob kusremba kilke ande mbol ki-naig. ⁸ Taŋamba Esau nu Edom tuku ma taknu ta mbolŋge minna.

⁹ Esau tuku ndare tuturmba teŋenmba kina. Esau nu Edom mbal ŋakmba tuku mbuŋ naŋgine.

¹⁰⁻¹³ Esau piyo nuŋe Ada nu kiŋo ndindo te-pilna ta nyunu Elifas. Elifas nu kiŋo kame 5 Teman, Omar, Sefo, Gatam, Kenas nane kile-patikina. Elifas tuku piyo nuŋe ande nyunu Timna nu kiŋo ande nyunu Amalek te-pilna.

Esau piyo nuŋe Basemat nu kiŋo ande nyunu Ruel te-pilna. Ruel nu kiŋo bailkamba Nahat Sera Sama Misa nane kile-patikina.

¹⁴ Esau piyo nuŋe Oholibama nu Sibeon kiŋo nuŋe Ana tuku kulim. Nu kiŋo keŋmba Yeus Yalam Kora nane kile-patikina.

* **35:18:** Ben-Omi nyu ta tugunu: Sina sunŋo tuku kiŋo † **35:18:** Benyamin nyu ta tugunu: Maye minam tuku kiŋo

15 Esau tuku ndare mbolŋe kuasmibi afu pronaig ta teŋenmba. Esau tuku kiŋo mulum Elifas nu Teman mbal Omar mbal Sefo mbal Kenas mbal¹⁶ Kora mbal Gatam mbal Amalek mbal ta ŋakmba tuku mbuŋ naŋgine. Nane ŋakmba Esau piyo nuŋe Ada tuku ndare.

17 Esau tuku kiŋo nuŋe ande Ruel nu Nahat mbal Sera mbal Sama mbal Misa mbal ta ŋakmba tuku mbuŋ naŋgine. Nane ŋakmba Esau piyo nuŋe Basemat tuku ndare.

18 Esau piyo nuŋe Oholibama nu Ana kulim nuŋe. Oholibama nu Yeus mbal Yalam mbal Kora mbal ta ŋakmba tuku mbuŋ naŋgine.

19 Mbal ta ŋakmba Esau tuku ndare.

Seir tuku ndare

20-21 Edom kilke tuguk mbal nane buk purka tumbraŋ mboŋ 7 minnaig. Tumbraŋ mboŋ 7 ta tuku mbuŋ kat naŋgine ta ŋakmba Hornu taŋgo Seir tuku ndare. Nane tuku nyu naŋgine ta teŋenmba. Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Eser, Disan.

22 Lotan nu Hori tumbraŋ mboŋ le Hema tumbraŋ mboŋ ta tuku mbuŋ naŋgine. Lotan tuku kulim nuŋe nyunu Timna.

23 Sobal nu Alwan tumbraŋ mboŋ, Manahat tumbraŋ mboŋ, Ebal tumbraŋ mboŋ, Sefo tumbraŋ mboŋ, Onam tumbraŋ mboŋ ta tuku mbuŋ naŋgine.

24 Sibeon nu kiŋo armba. Ande nyunu Aia ande Ana. Mara ande Ana nu mam nuŋe tuku doŋki kame kulatka minna sulumba ma baknu mbol taŋge nu kule mbam paknu kaŋgerkina.

25-26 Ana tuku kiŋo nuŋe nyunu Dison. Dison nu Hemdan tumbraŋ mboŋ, Esban tumbraŋ mboŋ, Itran tumbraŋ mboŋ, Keran tumbraŋ mboŋ ta tuku mbuŋ naŋgine. Ana tuku kulim nuŋe nyunu Oholibama.

27 Eser nu Bilan tumbraŋ mboŋ, Sawan tumbraŋ mboŋ, Akan tumbraŋ mboŋ ta tuku mbuŋ naŋgine.

28 Disan nu Us le Aran tumbraŋ mboŋ tuku mbuŋ naŋgine.

29 Edom kilke tuku Hor mbal ta teŋenmba. Lotan mbal Sobal mbal Sibeon mbal Ana mbal³⁰ Dison mbal Eser mbal Disan mbal.

Edom tuku gabat sugo

31 Israel mbal nane buk gabat sugo kugatok. Ait ta mbolŋe Edom tuku gabat sugo afu nane Edom kilke kulatkinaig. ³² Gabat sugo dubike likinaig ta teŋenmba.

Beor kiŋo nuŋe Bela nu Dinabanu.

33 Sera kiŋo nuŋe Yobab nu Bosranu.

34 Husam nu Temannu.

35 Bidad kiŋo nuŋe Hadad nu Awitnu. (Kame suŋgo ande mbolŋe nu Moab kilke mbolŋe Midian mbal ndoŋ kame bumba nane kile-iberŋkina).

36 Samla nu Masrekanu.

37 Saul nu Rehobotnu taŋgo. (Rehobot tumbraŋ ta kule suŋgo ande tugumŋe minna).

38 Akbor kiŋo nuŋe Baal-Hanan.

39 Hadad nu Paunu taŋgo. (Hadad piyo nuŋe nyunu Mehetabel. Mehetabel mam nuŋe nyunu Matred. Matred mam nuŋe nyunu Mesahab).

40 Esau nu Edom tumbraŋ mboŋ suŋgomba tuku mbuŋ naŋgine. Tumbraŋ mboŋ ta tuku nyu naŋgine ta teŋenmba. Timna, Alwa, Yetet,⁴¹ Oholibama, Ela, Pinon,⁴² Kenas, Teman, Mibsar,⁴³ Magdiel, Iram. Naŋgine kilke ta mata tumbraŋ mboŋ ta tuku nyu tinaig.

37

Yosef nu kiŋatina

1 Yakob nu Kanan kilke mbolŋe minna. O buk mam nuŋe rawe taŋgo taŋaŋ nu kilke ta mbolŋe minna.

2 Yakob nuŋe ndare tuku wam kube ta teŋenmba.

Yosef nu kiŋo mo yar 17 ŋak minmba nu mam nuŋe tuku agaŋmor aba kat nuŋe afu ndoŋ kulatka minnaig. Aba kat nuŋe ta Bila le Zilpa tuku kiŋo kame. (Bila le Zilpa nale Yakob tuku pino kame). Yosef nu maŋau ŋaigonu aba kat nuŋe ke likanu ta pro

mam nuŋe tugumŋe kile-mayokka sawanu.

³ Israel nu saibo pilmba Yosef tepilna tukunu nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna. Kiŋo kame ŋakmba tuku nzalina ta liniŋgina. Taŋamba Israel nu Yosef tuku tawi kuen wainu kuennu ŋak mindepiye yeki yeki ŋak wakeimba tuna.

⁴ Taŋana le Yosef tuku aba kat nuŋe mam naŋgine nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna ta kaŋgermba nane Yosef kasurnaig sulumba gulab mayenu taŋaŋ nu ndoŋ pasate ndakinaig.

⁵ Furir ande Yosef nu kiŋatina sulumba mafena le maratukuk tiŋga nu kumba ka aba kat nuŋe kubeu niŋgina sulumba ⁶ saniŋgina: Tane ye kiŋatit te kubewi le isap.

⁷ Sine ŋakmba wit ndaleke likig ta ye tuku ndale ta tiŋreknu tiŋgat le tane tuku ndale ta ye tuku ndale ta laipmba loke likaig le kaŋgerkit ŋgina.

⁸ Taŋakina le aba kat nuŋe ndek nu kusnanaig: Ne iduste neŋge ndo gabat suŋgo mina le sine ŋakmba ne kumnemŋe minbe ŋga iduste e ŋginaig. Taŋamba nane Yosef kiŋatina pasa ta tuku nane gubra lato suŋgomba tumba nu kasur mayenaig.

⁹ Ŋgumneŋga Yosef nu maŋ kiŋatina sulumba aba kat nuŋe tugumŋe maŋ kiŋa ta kubeu niŋmba saniŋgina: Ye maŋ kiŋatit sulumba ki tambun mbai 11 ŋakmba ye tugumŋe lokaig le ye kaŋgerkit ŋgina. ¹⁰ Taŋamba nu kumba ka kiŋa ta mam nuŋe ndoŋ mata sakina le mam nuŋeŋge nu sigair-sigairmba kusnana: Anikok kiŋa taŋaŋ. Ne iduste ye, ina naŋe, aba kat naŋe sine ŋakmba ne tugumŋe lokamŋgig ŋga iduste e ŋgina.

¹¹ Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane Yosef ndoŋ tironaig. Mam nuŋe nu Yosef tuku kiŋa ta idus timba minna.

Nane Yosef piyanaig le tumba Isip kinaig

¹² Mara ande Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane agaŋmor kulatkam tuku Sekem tumbraŋ kinaig. ¹³ Taŋanaig le

Israel nu kiŋo nuŋe Yosef sana: Ne kaye sulumba kumba ka Sekemŋe aba kat naŋe agaŋmor kulatkade ta kaŋgerka ŋgina le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kaŋgit ŋgina le ¹⁴ Israel nu ndek sana: Ne kaye sulumba aba kat naŋe tuku mine agaŋmor tuku mine kaŋgerka nane mage minwaig kande luka promba ye saya le isi ŋgina. Taŋamba Israel nu Yosef kukulna le nu Hebron ma gutoŋ ta kusremba kina ka Sekem tumbraŋ prona. ¹⁵ Pro taŋe nu kine promba minna le taŋgo andeŋge nu kaŋgermba kusnana: Ne ima sota te prote ŋgina le ¹⁶ nu lafumba sana: Ye yiŋe aba kame sotet. Nane agaŋmor kulatka tembi ndekinaig ŋgina. Taŋakina sulumba nu ndek taŋgo ta kusnana: Ne nane kaŋgerkat e ŋgina le ¹⁷ taŋgo taŋe nu sana: Nane buk ma te kusremba Dotan kambim sakinaig le ye isen ŋgina. Taŋakina le Yosef nu aba kat nuŋe ŋgumnem dubika kina ka Dotanŋe nane kile-siglikina.

¹⁸ Yosef nu maskenŋe ilmba minna le nane nu kaŋgernaig sulumba Yosef balewam tuku pasa katmba ¹⁹ naŋgine naŋgine sakinaig: Ai si. Kiŋa tugu taŋgo prote si. ²⁰ Kile sine nu balemba mindesiŋ nuŋe tumba kule kugatok sambu ande sinamŋe bukŋgube. Taŋamba sine teŋenmba mam sabe: Nu agaŋmor ŋguikok andeŋge balemba nyina ŋgube. Taŋamba sine nu tuku kiŋa alonu prowa le kaŋgerbe ŋginaig.

²¹ Nane taŋamba sakinaig ta Ruben nu isendo ka ismba nu Yosef mapewam idusmba nane saniŋgina: Sine nu balemba ²² ake sinaŋ nu tuku ndare kutu ndabe. Ake nu biye timba tumba sambuk teŋe bukŋgube le ma ŋgamu teŋe minwa ŋgina. Ruben nu Yosef turmba maŋ luka mam nuŋe sota kukulam tuku ŋga taŋakina.

²³ Kile Yosef nu aba kat nuŋe tugum ta prona le nane nu biye timba tawi kuen wainu kuennu ŋak ta biymba sambrinaig sulumba ²⁴ nu tumba kumba ka sambu sakina ta sinamŋe

bukɲginaig le minna. Sambu ta kule buk parakina tuku. ²⁵ Tanjamba nane isukusmba minnaig le kile ndo Ismael kuasmbi ande Gileadɲge Isip kambim tuku pronaig le kaɲgerkinaig. Nane agaɲ ndende sunɲgomba guren magenu afu kilmba kamel mbol patike likinaig.

²⁶ Kile Yuda ndek aba kat nuɲe sanɲgina: Sine Yosef balemba yubeɲgube wam ta mayenu kuga. ²⁷ Sine nu ɲayo sili ndamba nu tumba Ismael mbal prode si nane mbol piyabe. Nu mata sine tuku maib. Sine ndare ndui ta ndo ɲgina. Tanjakina le nane wokinaig le ²⁸ Midian mbal pronaig le nane Yosef sambuk sinam tanɲe tumba silwa ndametiɲ soɲ armbambi nane mbolɲge piyanaig le tumba Isip kinaig.

²⁹ Tanjanaig le Ruben nu luka sambu miɲge ta tugum promba mambilna kande Yosef sambu sinam ta mine ndakina le nu nuɲe tawi silikina ta fetfetna sulumba ³⁰ luka mambo kat nuɲe sota kumba sanɲgina: Kiɲo ta siɲge mine ndakate. Ye kile ndaɲamɲgit e ɲgina.

³¹ Tanjakina le nane meme ande tumba balemba Yosef tuku tawi ta tumba meme ndarenu pisnenaig sulumba ³² tawi ta tumba kumba ka mam naɲgine tumnaig sulumba sanaig: Sine agaɲ te-silikig te kiɲo naɲe tuku tawi e ɲginaig le ³³ Yakob nu tawi ta kaɲgermba katesemba sakina: Son. Tawi te nu tuku tawi. Yiɲe kiɲo ta agaɲmor ɲguikok andeɲge balemba make purpurmba nyina ɲgina.

³⁴ Tanjakina sulumba Yakob nu sina sunɲgona sulumba nuɲe tawi kat fetfetmba tawi ɲayonu ande tumba silikina. Tanjamba nu ait kuen ɲayo kiɲo nuɲe tuku malmbika minna le ³⁵ nu tuku kiɲo kat nuɲe kulim kat nuɲe nane ɲakmba mam naɲgine wamdus te-ibenam tuku pronaig ta nu nane ise ndakina sulumba sakina: Ye yiɲe kiɲo tuku ninanka malmbika ma ma kumi sulumba kumanu mbal tuku ma mbolɲge nu ndoɲ minamkik ɲgina. Tanjakina sulumba Yakob nu

kiɲo nuɲe Yosef tuku wamdus tatrunkina le ninanka minna.

³⁶ Yakob nu kiɲo nuɲe tuku ninanka minna le Midian mbal ta nane Yosef tumba pro Isipɲge tanɲo ande nyunu Potifar nu mbol piyanaig. Potifar nu Farao tuku gabat sunɲo ande. Nu Farao tuku wande kulatkanu gabat minna.

38

Yuda le Tamar tuku wam kube

¹ Ait ta mbolɲge Yuda nu aba kat nuɲe kusreka Adulamnu tanɲo ande nyunu Hira sota kumba nu ndoɲ minnaik. ² Minnaik ma ma nu Kanan kulim ande kaɲgermba pinonu tina. Pino ta mam nuɲe nyunu Sua.

³ Minnaig ma ma pino ta nu funɲul ɲakna sulumba Yuda tuku kiɲo ande te-pilmba nyunu Er ɲgina. ⁴ Tanjamba nu maɲ funɲul ɲakna sulumba kiɲo ande te-pilmba nyunu Onan ɲgina. ⁵ Nu maɲ lato funɲul ɲakna sulumba kiɲo ande nyunu Sela te-pilna. Yuda nu Kesibɲge minna le piyo nuɲe kiɲo ta te-pilna.

⁶ Er nu sunɲgokina le mam nuɲe Yuda nu kiɲo nuɲe mulum ta tuku pino ande nyunu Tamar tumba tuna.

⁷ Er tuku mine ɲayonu ta Sunɲo nu kaɲgermba ndagarina le Sunɲoɲge nu balena le kumna. ⁸ Tanjana le Yuda nu kiɲo nuɲe Onan sana: Ne kumba ka siɲgine maɲau ta dubimba aba naɲe tuku pino pinonu tumba nu ndoɲ kinya le aba naɲe tuku kiɲo te-pilwa ɲgina.

⁹ Tanjakina le Onan nu kiɲo ta ye tuku kiɲo kuga ɲga idusna sulumba pino ta aba nuɲe tuku kiɲo ande nda te-pilwa ɲga nu pino ta ndoɲ kinymba nuɲe minde kule ta ake kilke mbolɲge kutuna. ¹⁰ Tanjana le Sunɲo nu maɲau ta kaɲgermba nu gare ndana le nu mata balena le kumna. ¹¹ Tanjana le Yuda nu rukan nuɲe Tamar sana: Ne luka mam naɲe sota kaye sulumba pino kuembol tanɲaɲ mina le yiɲe kiɲo Sela nu sunɲokuwa le ne tini ɲgina. Sela nu mata kumikat ɲga mam nuɲe nu tanjakina. Tanjakina

le Tamar nu luka mam nuŋe sota kina.

¹² Tanjamba minnaig ma ma Yuda piyo nuŋe kumna. Nu tuku kuamel kugana le Yuda ndek nuŋe Adulamnu gulab Hira ndoŋ nuŋe sipsip ŋguenu kugerkam Timna tumbran kinaik. ¹³ Tanjanaik le tanjo ande pro Tamar sana: Rugan naŋe sipsip ŋguenu kugerkam tuku Timna ket ŋgina.

¹⁴ Yuda tuku kiŋo ŋgrimbik ta buk sunjokina ta Yuda nu kiŋo ta ŋgailka Tamar nda tuna. Ta tuku Tamar nu kuembol tawi o buk silikina ta paska tawi kitek silika tumail pasi tawimbi soŋgina sulumba kumba ka Timna kambim tuku ndin Enaim tumbran tuku fonde malanga ta tugumŋe minyok minna. ¹⁵ Pino ta tumail pasi soŋgina le Yuda nu kaŋgermba ndin ŋgamukok pino ande ŋga idusmba ¹⁶ nu tugum ndin dabil inum kumba pino ta rugan nuŋe ta katese ndamba sana: Ye ne ndoŋ kinyamŋit ŋgina le nu ndek sakina: Ne ame agan ye samŋgat ŋgina. ¹⁷ Tanjakina le nu sakina: Ye yiŋe meme fatnu inum tumba tanjo ande tuwi le tumba ilmba ne tanmbimŋgat ŋgina le nu sakina: Ta maye. Naŋe agan inum ye sa le meme fatnu ta prowa le naŋe agan ta maŋ luka tini ŋgina le ¹⁸ Yuda nu kusnana: Ye ame agan ne tini ŋgina le nu sakina: Naŋe sikor muli ŋak naŋe ndumndum ta turmba ye sa ŋgina le nu agan ndende ta pino ta kile tuna. Tanjamba nu nu ndoŋ kinyana le nu kiŋo konna. ¹⁹ Tanjamba Tamar nu luka nuŋe tumbran kina sulumba tumail pasi soŋgina tawi ta paska kuembol tawi maŋ silikina.

²⁰ Kile Yuda nu gulab nuŋe Hira kukulna le meme ande pino ta tambim tuku tumba kina ta nu pino ta kaŋger ndana sulumba agan ndende pino ta kilna ta mata luka kile ndakina. ²¹ Tanjamba nu tumbran ta tuku tanjo afu kaŋgerka kusnaniŋgina: Pino ande ndin tenje minyok minna

ta kile ani tanje minit ŋgina kande nane nu sanaig: i ... Pino ande ndin tenje mine ndakate ŋginaig. ²² Tanjamba sanaig le Hira nu luka Yuda tugum kumba sana: Ye pino ta te-sili ndakit. Tumbran ta tuku tanjo kame nane pino ande kaŋger ndanaig ŋga sakaig ŋgina le ²³ Yuda nu ndek sakina: Tanjo kame sine nzumilsinbekaig ŋga agan ndende ta nuŋe kilwa ŋgina. Nu nuŋe piya ye tambim tuku sakit ta ne nu te-sili ndakat ŋgina.

²⁴ Tanjamba minnaig ma ma tambun keŋmba kinaig le nane afu pro Yuda sanaig: Rugan naŋe Tamar nu fare-farekina sulumba kile nu funjul ŋak minit ŋginaig le Yuda ndek nane saniŋgina: Tane kumba ka pino ta tumba te-kilimba pambi piyap le kumwa ŋgina.

²⁵ Nane nu tumba te-kilimam bafunaig le Tamar nu pino ande kukulna le rugan nuŋe Yuda sota kumba sana: Rugan naŋe tenenmba sakate. Tanjo nu funjul ye sina ta nu tuku agan ndende noten. Ne sikor muli ŋak te ndumndum te turmba kaŋgerka ŋga sakate ŋgina. ²⁶ Tanjakina le Yuda nu agan ndende ta kaŋgerka katesena sulumba sakina: Pino ta nu son sakate. Ye mbaren. Ye yiŋe kiŋo Sela nu tambim tuku ta tuwe ndaken ŋgina. Tanjamba Yuda nu maŋ Tamar ndoŋ kinye ndakina.

²⁷ Tamar nu kiŋo te-palmbim tuku ait kumuŋgina le nu kiŋo armba kilepatikam tuku ŋgaro kamusna. ²⁸ Nu kutumba minna le kiŋo ande tuku wai prona le kulat pino tanje wai ta tumba muli ande gurgur wai mbol kusna sulumba sakina: Te ta mulum ŋgina kande ²⁹ kiŋo ta wai te-lukina le kiŋo inum ta ambonga prona. Tanjana le kulat pino ta nu sakina: Ne sonndo sambrimba prote ŋgina. Ta tuku nane kiŋo ta nyunu Peres* ŋginaig. ³⁰ Tanjakinaig le maib nuŋe wainu muli gurgur ŋak ta prona le nyunu Sera† ŋginaig.

* **38:29:** Peres nyu ta tugunu: Sambrimba prote

† **38:30:** Sera nyu ta tugunu: Ma tuguramte

39

Yosef nu Potifar tuku piro tanjo minna

¹ Ismael mbal nane Yosef tumba Isip pronaig le Isipnu tanjo Potifar nu Isip tuku gabat sunjo kumnemnge nuje wande kulatkade mbal ta kulatka minna ta nuje Yosef piyamba tina.

² Yosef nu nuje kulat tanjo tuku wandeknge minna le Sunjo nu Yosef sinzana le nu tuku mine mayenu ndo mayok kina le ³ nuje kulat tanjo ta nu tuku piro mayenu ta kangerna sulumba ⁴ nu Yosef tuku garena le Yosef nu nu kumnemnge pirokina. Tanamba nu nu tuku wande, wande mbolnge aganj ndende, nu tuku tanjo kame ta njakmba Yosef tuku wai mbolnge patikina le nuje nane kulatkina. ⁵ Tanana le Sunjo nu Isip tanjo ta tuku aganj njakmba wandeknge piro mbolnge nyaro ningina le mine mayemba minnaig. ⁶ Tanamba Yosefge nu tuku aganj ndende njakmba kulatka minna le nuje kulat tanjo ta nu nuje aganj ndende ta tuku idus ndana. Nu isukusam tuku ta ndo idusmba minna.

Yosef tuku ngarosu tumail pasi maditaknu ndo. ⁷ Mara ande Potifar piyo nuje nu Yosef kangermba am kikonj tingina le Yosef sana: Ne ilmba ye ndonj karpe ngina ta ⁸ nu mbulmba wo ndamba nuje kulat tanjo tuku piyo nuje ta tenemba sana: Yinje kulat tanjo nu wande te mbolnge aganj ndende njakmba ye tuku wai mbolnge patikina le ye kulatka minet. Nu aganj ande tuku idus ndate. ⁹ Wande te mbolnge tanjo ande ye li ndayate. Aganj inum ye ngail ndayina. Nenje ndo nu tuku piyo nuje ye ne kulat ndaket. Ta tuku ye ndanjmba manau njayonu sunjo te ki? Ye sinja Kuate tuku minje lukamba une te kam kumuŋ kuga ngina. ¹⁰ Pino ta mara mindek Yosef te-saimba minanu ta Yosef nu nda womba nu ndonj minam mbulanu.

¹¹ Tanamba minnaig ma ma mara ande Yosef nu pirokam wandek sinam kina. Ait ta mbolnge piro tanjo

ande mine ndakina le ¹² pino ta man pro Yosef tuku tawi kuennu silikina ta pakarka biymba sana: Sile karpe ngina kande Yosef nu mbulmba nuje tawi kuennu ta pino ta tuku wai mbolnge kusremba kua ka mayok kina. ¹³ Tanana le pino ta tawi kuen nu tuku wai mbolnge kusrena ta kangermba ¹⁴ nuje piro tanjo kame wike lika saningina: Ai te. Hibru tanjo ta sine kiko pilesingam tuku sine tugum prona. Nu ye ndonj minam tuku ye tugum prowat le ye sunjomba witiwit le ¹⁵ nu ye tuku wi ismba tawi kusremba kua ka mayok ket ngina. ¹⁶ Tanamba saninjmba nu tawi ta pilna le minna.

Tanjo nuje luka prona le ¹⁷ nu wam kubeu tumba sana: Ne Hibru tanjo tumba sine tugum prona ta nu ye kiko pileyam tuku ye tugum prowat le ¹⁸ sunjomba witiwit le ismba nu tawi kusremba kua ka mayok ket nga sana le ¹⁹ Yosef tuku kulat tanjo nu piyo nuje tuku pasa ta ismba gubra mayena le ²⁰ nu Yosef mulintumba wandeknge pilna le minna. Muli wande ta Farao tuku tanjo mulinj kilanu le nane kilmba wandek sinam tanje patikanu le minanu.

²¹ Yosef nu muli wandek sinam tanje minna le Sunjo nu mara mindek nu sinanzmba nyaro mayenu tambinu. Ta tuku muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef tuku garena le ²² mulinj kilanu tanjo njakmba nu tuku wai mbolnge patikina le nu piro njakmba kulatka minna. ²³ Sunjo nu Yosef sinzana tukunu muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef aganj ndende kulatkina ta nu idus ndaningina. Aganj ndende njakmba nu kulatkina ta mine magenaig.

40

Yosef nu kinja tugu kukliningina

¹ Mara afu kuganaig le Isip tuku gabat sunjo tuku grep kule kulatkanu gabat nale bret pasokanu gabat ndonj nale nakile gabat sunjo

Farao tugumŋge maŋau ande mbar-naik le ² Farao nu piro gabat ar ta tuku gubra sungo tina sulumba ³ nale muliŋ kilmba kame gabat tuku wandekŋge patikina le minnaik. Yosef nu mata muli wande ndui ta sinamŋge minna. ⁴ Tanamba minnaig ma ma kame gabat sungo ta Yosef nale tuku kulat tanjo minwa nga madina.

⁵ Furir ait ande Farao tuku bret pasokanu gabat nale grep kule kulatkanu gabat ndoŋ nale kinatinaik ta kiŋa ta tugunu yimyam. ⁶ Mafena le maratukuk Yosef nu nale tugum prona le nale wamdus sulumba minnaik le nu katesemba ⁷ nale kusanikina: Tale ndaŋam tumail pasi kume ngurngurka minik ngina le ⁸ nale ndek sanaik: Sile kinatik ta andeŋge sile tuku kiŋa tugu ta bitekŋgam tuku mine ndakate nginaik. Tanakinaik le Yosef ndek nale sanikina: Kuatenge ndo nu sine tuku kiŋa tugu bitekŋgam kumuŋ. Tane ye ndoŋ kubewap le ye isi ngina le ⁹ grep kule kulatkanu gabat ta nu nuŋe kinatina ta ndek Yosef kubeu tuna sulumba sana: Ye kinatumba grep muli ande ye tugumŋge minat le kanjerit. ¹⁰ Grep muli ta wainu keŋmba. Nu pitik ndo nzumba silo promba alonu mayok ka pitik ndo manderke suluwaig le kanjerkit. ¹¹ Tanamba ye ndek Farao tuku murko biye ŋak grep muli alonu afu kilmba waimbi piske likit le kulenu murko sinam ket le murko ŋak tumba ka Farao tuwit nga Yosef sana.

¹² Tanaka sana le Yosef nu ismba sakina: Ne tuku kiŋa tugunu ta teŋemba. Grep muli wainu keŋmba kanjerkit ta mara keŋmba tuku. ¹³ Mara keŋmba ta kuwaig le Farao nu ne maŋ te-luka tamngat. Tanamba nu ne maŋ nane piro mbolŋge palm-bimngat. Tanawa le ne buk Farao tuku grep kule murko ŋak Farao tumba minna ta ne maŋ piro ta kamngat. ¹⁴ Ta tuku ne isa. Ne tanamba mine mayewa sulumba ye idusyumba mina. Ne ye tuku nga Farao sawa le ye muli wandek sinam teŋge minet ta ye

te-kilimyuwa. ¹⁵ O buk nane ye Hibru mbal tuku kilke mbolŋge ye sanzal tanjo tanjan kuayar tumba te pronaig. Ye Isip kilke te mbolŋge minen ta ye maŋau ande mbar ndawen. Nane ye ake sinan muliŋ tumba wande te sinamŋge pilnaig le ye minet ngina.

¹⁶ Tanakina le bret pasokanu gabat ta kiŋa tugunu mayenu ta ismba nu suk ndek Yosef sana: Ye mata kiŋa ande tit ta teŋemba. Ye sambe keŋmba kilmba babokit ta sinamŋge bret yeki yeki sambe ta liganu ŋak. ¹⁷ Sambe keŋnu mbolmba babowit ta Farao tuku bret kikonu fonfon yeki yeki minaig le sar umaŋge pro nye suglukaig le kanjerkit ngina.

¹⁸ Tanakina le Yosef nu kiŋa ta isna sulumba sana: Kiŋa ta tugunu teŋemba. Sambe keŋmba ta mara keŋmba tanjan. ¹⁹ Mara keŋmba kugawaig le Farao ne tumba te-kilimnuwa le nane ne tuku njinfok kat puramngaiŋ. Tanawaig sulumba ne tuku mindesiŋ ta tumba ail darok ande mbolŋge taikuwaig le sar umaŋge pro ne tuku ndem paska nyamngaiŋ ngina.

²⁰ Mara keŋmba kuganaig le Farao te-pilna tuku pagumba nye sunjo ait ta mbolŋge nu nuŋe gabat kame ta ŋakmba wike likina. Tanamba nu muliŋ kilanu tanjo ar ta turmba kile-kilimka nuŋe gabat kame tumail-amngge kile-tidiŋgina sulumba ²¹ nu grep kule kulatkanu gabat ta maŋ luka tumba nuŋe piro mbolŋge pilna sulumba ²² bret pasokanu gabat ta ndo tumba nuŋe kame mbal niŋgina le nanenŋe nu tuku njinfok kat pur-naig le kumna. Yosef nu nale tuku kiŋa tugu kukliniŋgina ta tanamba ndo kumuŋgina. ²³ Tanana le grep kule kulatkanu gabat ta nu Yosef idus ndamba ndo gilai mayena.

41

Yosef nu Farao tuku kiŋa tugu kukliwe tuna

¹ Bret pasokanu gabat ta balenaig le yar armba kinaig le Farao nu kinatina sulumba nu Nail kule make

mbiŋge tiŋ minna. ² Nu tanŋe tiŋ minna le makau butuknu 7 kule sinam tanŋe pronaig sulumba pibi nyumba minnaig le kaŋgerkina. ³ Kaŋgerka minna le makau nzironŋsu prowanu 7 kule sinam tanŋe pronaig sulumba kuasmbi ambonga prona ta tugumŋge kule make mbiŋge tiŋginaig. ⁴ Tanjamba makau nzironŋsu prowanu kame tanŋe makau butuknu ta kile-ŋinke suglukinaig. Tanjanaig le Farao nu birteŋga aboŋgina.

⁵ Tanjamba nu maŋ kinyna sulumba maŋ lato kiŋatumba wit tugu ndindo ta mbolŋge alonu 7 kaŋgerkina. Nane alonu tikŋganu magekinaig. ⁶ Wit tugu ndui ta mbolŋge maŋ alonu 7 pronaig ta nane alo pirik-parak ndo ma paknu tuku bubrenuŋge fruŋningina tuku. ⁷ Tanjamba wit alo pirik-parak tanŋe wit alo tikŋganu ta ŋakmba kile-ŋinke suglukinaig. Tanjanaig le Farao nu aboŋga kiŋatina ta idusmba minna.

⁸ Mafena le nu kiŋa ta tuku wamdus sulumba minna. Tanjamba nu Isipnu kila tanŋo kagmaikanu mbal ta ŋakmba wike likina le nane promba maŋgurkinaig le nu ndek kiŋa kilna ta kubeu niŋgina ta ande nu kiŋa ta tugunu kukliwam tuku mine ndakina.

⁹ Tanjamba minnaig le grep kule kulatkanu gabat ta nu ndek Farao sana: Kile ye mbaren ta ne ndoŋ sanuŋgit. ¹⁰ O buk ne tuku piro tanŋo ar sile bret pasokanu gabat ndoŋ ne sile tuku gubra tina sulumba ne sile muliŋ kilmba ka kame gabat tuku wandekŋge patikina le sile minken. ¹¹ Tanŋe minken sulumba furir ande mbolŋge sile kiŋatiken. Kiŋatiken ta tugunu yinyam. ¹² Hibru tanŋo mbanzo ande nu kame gabat tuku piro tanŋo nu sile ŋak minna le sile kiŋatiken ta nu kubeu tuken le nuŋge kiŋa tugunu kukliniŋmba sasikina. ¹³ Sasikina ta kumumba mayok kina. Ne ye luka tina sulumba yiŋe piro mbolŋge pilna. Bret pasokanu

gabat ta ne tumba ŋinfok kuerka ail mbolŋge taikina ŋgina.

¹⁴ Tanakina le Farao ndek tanŋo afu kukulniŋgina le nane pitik ndo kinaig ka muli wandek sinamŋge Yosef te-mayoknaig. Tanjanaig le Yosef ndek gigloka tawi mayenu tiŋmba Farao tugum prona. ¹⁵ Prona le Farao ndek nu sana: Ye kiŋa ande ten ta tanŋo ŋakmba nane kiŋa tugunu bitekŋgam kumuŋ kuga le tanŋo ande teŋenmba ye sayat: Ne kiŋa ismba ta ne tugunu bitekŋgam kumuŋ ŋgat le ye isit ŋgina. ¹⁶ Tanakina le Yosef ndek sakina: O tanŋo sunŋo, yeŋge kumuŋ kuga. Kuate nuŋge ndo ne tuku kiŋa tugu bitek mayewam kumuŋ ŋgina le ¹⁷ Farao nu sana: Ye kiŋaten ta teŋenmba. Ye Nail kule make mbiŋge tiŋ minen le ¹⁸ makau butuknu 7 kule sinam tanŋe promba kule make mbiŋge pibi nyumba minnaig le kaŋgerken. ¹⁹ Ngumneŋga maŋ makau 7 nzironŋsu prowanu kule sinam tanŋe pronaig. Ye buk Isip ma te mbolŋge makau tanaŋ ande kaŋger ndawen. ²⁰ Makau nzironŋsu prowanu tanŋe ndek makau butuknu ta ŋakmba kile-ŋinkinaig. ²¹ Nane kile-ŋinkinaig ta nane ndanyanu sukmba nane nzironŋsu prowanu tanjamba ndo minmba minnaig. Tanjamba kaŋgerken sulumba ye aboŋgen. ²² Kile ye maŋ kinyen sulumba maŋ kiŋaten. Ye wit tugu ndindo mbolŋge alonu 7 kaŋgerken ta alonu sugokanu tikŋganu. ²³ Tugu ndui ta mbolŋge maŋ alonu 7 pronaig ta alonu pirik-parak ndo ma paknu tuku bubrenuŋge fruŋningina tuku. ²⁴ Kile wit alo pirik-parak tanŋe wit alo tikŋganu ta ŋakmba kilmba kile-ŋinke suglukinaig. Ye tanjamba kaŋgeren sulumba kiŋa ta kagmaikade mbal saniŋgen ta nane ŋgamukŋge ande kiŋa tugunu kuklimba sa ndayina ŋgina.

²⁵ Tanaka sakina le Yosef ndek Farao sana: Kiŋa armba ta tugunu ndindo ndo. Kuate nu maŋau kam bafute ta ne tumnina. ²⁶ Makau butuknu 7 ta yar 7 tanaŋ. Wit alo

tiknganu 7 ta mata yar 7 taŋaŋ. Kiŋa ar ta tugunu ndui ta ndo. ²⁷ Makau 7 nzironŋsu prowanu ngumneŋga pronaig le wit alonu pirik-parak ndo 7 bubre paknunge fruŋniŋge likina tuku ta teŋenmba. Yar 7 guba sunŋo tuku ait prowamngat. ²⁸ Ye buk ne sanit taŋamba ndo Kuate maŋau kam bafute ta ne tumnina. ²⁹ Yar 7 ta sinamngge Isip kilke te mbolŋge nyamaganngge ndo kumungamngat. ³⁰ Yar 7 ta kugawaig le maŋ yar 7 guba sunŋo prowamngat. Isip kilke ŋakmba gubak minwaig sulumba nyamagan ŋak ait ta iduse nda. Nane gilaingamnggaig. Guba ait sunŋonge kilke tugu te ŋayo siliwamngat. ³¹ Guba ait ta sonndo ait ŋayonu tukunu taŋgo pino nane maro sunŋo te-silikuwaig sulumba nyamagan ŋak ait ta iduse nda. ³² Kuate nu o buk wam ta kam tuku wamdus kuyarkina. Nu siŋka maŋau ta kamngat. Ta tuku ne kiŋa ta tam arna. Mine minemba Kuate nu wam kame ta kile-mayokkamngat. ³³ Ta tuku ne taŋgo ande wamdus kuyar mayenu ŋak te-silika le nunge Isip ma tugu te ŋakmba kulatkuwa. ³⁴ Gabat kame afu turmba madinaŋga le nane yar 7 nyamagan sunŋomba ŋak ta sinamngge nane Isip mbal tuku nyamagan ŋakmba walmba patike likuwaig. Bailkamba taŋgo pino nyam tuku ndindo minam tuku. ³⁵ Ne gabat kame ta saniŋga le nane yar magenu 7 ta tuku wit ta ŋakmba kile-maŋgurka patikuwaig sulumba kulat magekuwaig. ³⁶ Guba tuku yar 7 ta Isip kilke mbolŋge prowa le Isip taŋgo pino nane nyamagan maŋgurkuwaig ta nyumba nane gubanu kume nda ŋga Farao sana.

Farao nu Yosef tumba Isip tuku gabat sunŋo pilna

³⁷ Farao nu nuŋe gabat sugo ta ndoŋ pasa ta ismba maye nginaig sulumba ³⁸ nu ndek nane saniŋgina: Taŋgo te nu Kuate tuku Guwa ŋak. Sine taŋgo teŋen inum animngge te-silikube ngina.

³⁹ Taŋamba nu ndek Yosef sana: Kuate nu nuŋe miroŋ wam kame te tumnat. Ta tuku taŋgo ande wamdus kuyar mayenu ŋak ne minit taŋaŋ mine ndakate. ⁴⁰ Kile ye ne tumba yiŋe kilke tugu te tuku gabat sunŋo palmbimnggit. Yiŋe kuasmbi ŋakmba nane ne tuku miŋge kumnemngge minamnggaig. Yenŋe ndo ye gabat sunŋo minmba nyu ŋak mbolŋge minamnggit. ⁴¹ Kile ye ne tumba Isip kilke tugu te ŋakmba tuku gabat sunŋo madinet ngina. ⁴² Taŋakina sulumba Farao nu nuŋe waitok yubi ta paska Yosef tuku waitok mbolŋge pilna. (Waitok yubi ta gabat sunŋo tuku waitok yubi ndo. Farao tuku kuyar ŋak). Taŋamba nu ndek tawi mayenu ande tumba Yosef siluk tuna sulumba kalolai mayenu ande golmbi wakeinaig tuku tumba nu tuku ŋinfok mbolŋge birneŋ tuna sulumba ⁴³ nu ndek Farao dubiknu tuku karis mayenu ta tumba Yosef tuna le nu tambi likina. Kame mbal nane ngumbeyumba kumbaŋge sakinaig: Ndin kusrewap o, ndin kusrewap o nginaig. Maŋau ta mbolŋge Farao nu Yosef tumba Isip kilke ŋakmba tuku gabat sunŋo pilna.

⁴⁴ Kile Farao nu ndek Yosef sana: Ye gabat sunŋo Farao ye ne sanet. Isipnu taŋgo kame nane naŋgine nzalimbi maŋau afu ke nda. Nane maŋau ande kam idusmba ne kusnanuwaig le ne woka ta nane maŋau ta kamnggaig ngina. ⁴⁵⁻⁴⁶ Taŋamba nu Yosef tuku nyu kitek tuna ta Safenat-Paneya ngina sulumba nu pino ande tumba Yosef tuna le tina. Pino ta nyunu Ase-nat. Mam nuŋe nyunu Potifera. Nu Heliopolis tumbran sunŋo tuku pris minna. Yosef nu yar 30 ŋak minna sulumba Farao tuku piro tugu pilna. Nu Farao kusremba Isip tuku ma tugu ŋakmba mbol likina.

⁴⁷ Yar magenu 7 ta sinamngge kilke nyamaganngge ndo kumungina le ⁴⁸ nu nyamagan ta kilmba tumbran ŋakmba tuku nyamagan wandek sinamngge patike likina sulumba tumbran mindek sinamngge wit yeki

yeki kile-wandek ke likina. ⁴⁹ Yosef nu wit sunḡomba maḡgurkina ta burnu kumuḡ kuga piyaḡḡe fulbul minig taḡaḡ.

⁵⁰ Guba tuku ait ta pro ndamba minna le Yosef piyo nuḡe Asenat nu kiḡo armba kile-patikina. ⁵¹ Taḡana le Yosef ndek sakina: Kuate nu ye sinzaḡyina le ye yiḡe piti ḡakmba yiḡe ndare tuma tuku maḡau ḡaigonu ta ḡakmba gilainḡen ḡgina. Ta tuku nu nuḡe kiḡo mulum ta nyunu Manase* ḡgina. ⁵² Taḡamba nu maḡ lato sakina: Ye kilke piti ten te mbolḡe Kuate nu kiḡo te ye sat ḡgina sulumba kiḡo arnu ta nyunu Efraim† ḡgina.

⁵³ Kile yar 7 nyamagaḡ ḡak ta kuganaig le ⁵⁴ yar 7 guba tuku ait Yosef tuku pasa kumumba tugu pilna le kilke ḡakmba guba sunḡo te-silikinaig. Isip kilke mbolḡe ndo nane nyamagaḡ ḡak minnaig.

⁵⁵ Taḡamba minnaig ma ma Isip mbal nane mata guba sunḡo tinaig sulumba Farao tugum kumba sanaig: Sine nyamagaḡmbi turka ḡginaig le nu ndek nane sanaḡgina: Tane Yosef tugum kape le ndaḡmba satinḡuwa ndeta taḡamba kap ḡgina.

⁵⁶ Guba ta kile sunḡo ḡayomba Isip ma tugu ḡakmba kumuḡgina le Yosef nu ndek nyamagaḡ wande ḡakmba talke likina le Isip mbal nane pro wit piyawe likinaig. ⁵⁷ Kilke ḡakmba guba sunḡo tinaig tukunu kilke tugu ḡakmba nane mata wit piyawam tuku Isip kilke mbol Yosef tugum prowe likinaig.

42

Yosef aba kat nuḡe wit piyawam Isip kilke mbol kinaig

¹ Kile Yakob Isipḡe wit minnaig ta isna sulumba nuḡe kiḡo kat nuḡe sanaḡgina: Ndaḡam saka tane guba tuku ri ndamba ake minig? ² Isipḡe wit minig ḡga sakade le iset. Tane kumba ka afu piyawap. Kuga ta sine gubanu kumamḡgig ḡgina. ³ Taḡakina

le Yosef tuku aba kat nuḡe ¹⁰ ta tinḡa wit piyawam tuku Isip kilke mbol kinaig ta ⁴ Yakob nu Yosef tuku mambo nuḡe ndinok Benyamin piti ande te-silikikat ḡga nane ndoḡ pilna le ndakina.

⁵ Kananḡe guba sunḡo prona tukunu Israel tuku kiḡo kat nuḡe mbal afu ndoḡ wit piyawam Isip kilke mbol pronaig. ⁶ Yosef nu Isip tuku gabat sunḡo minna tukunu nuḡe wit ḡakmba kulatka piyamba minna. Ta tuku nuḡe aba kat nuḡe nane pro nu tumailamḡe dagol tidronḡa lokinaig le ⁷ Yosef nu nuḡe aba kat nuḡe kaḡgerka katesena sulumba nu ndek nane-naneniḡmba ḡerḡerka pasa saḡgrimbi nane kusnaniḡgina: Tane aniḡe prowaig ḡgina le nane nu sanaig: Sine Kananḡe nyamagaḡ piyawam tuku te prowig ḡginaig.

⁸ Yosef nu aba kat nuḡe kateseniḡgina ta nane nu kaḡgermba wam lislisnaig le ⁹ nu o buk kiḡatina ta kile idusmba sanaḡgina: Tane ma wam katesewam tuku likade. Tumbraḡ ndaḡ ndaḡ nu kame buwam tuku saḡgri kuga ta kaḡgermba likade ḡgina le ¹⁰ nane nu sanaig: O taḡo sunḡo, taḡamba kuga. Sine ne tuku piro taḡo ndo. Sine nyamagaḡ piyawam prowig. ¹¹ Sine tugu ndindo ndo. Sine ma wam katesewam tuku li ndakeḡ. Sine yabri pasa sa ndaka son pasa sakeḡ ḡginaig kande ¹² Yosef ndek nane sanaḡgina: Kuga. Tane sine tuku kilke tugu te ndaḡ ndaḡ nu kame buwam tuku saḡgri kuga ta kaḡgeram prowaig ḡgina. ¹³ Taḡakina le nane ndek sakinaig: O taḡo sunḡo, sine taḡo ndindo tuku kutu. Mam nu Kanannu. Sine ḡakmba taḡo ¹² ta sine tuku mambo ande kumna. Singine maib fudiḡ kusreḡeḡ le mam ndoḡ minit ḡginaig kande ¹⁴ Yosef ndek nane sanaḡgina: Ye sakit not ndo. Tane ma wam katesewam tuku likade. ¹⁵ Ye katesewam tuku tane teḡenmba tagotiḡamḡgit. Ye sonndo Farao tuku nyu mbolḡe pasa saḡgri

* **41:51:** Manase nyu ta tugunu: Mbar gilainḡen

† **41:52:** Efraim nyu ta tugunu: Kiḡo ye sina

pilewet. Tane tuku maib tangine te nda prowa ta tane njakmba mañ luka tangine tumbrañ kine nda. ¹⁶ Tane tuku ande luka kumba ka maib tangine tumba te prowa. Tane afu njakmba muli wande kape le tane son sakade e ko yabrikade ta ye kanjeramngit. Ye siñka Faraο tuku nyu mbolngge saket. Maib tangine nda prowa ta ye kila tane ma wam katesewam tuku likade ngina. ¹⁷ Nu tanamba sake denpurmba nane kilmba muli wandek sinamngge patikina le ait keñmba minnaig.

¹⁸ Ait keñnu mbolngge Yosef ndek nane saniñgina: Ye Kuate kum-nemngge minmba nu tuku nyu kurauket tuku. Tane ye tuku miñge dubiwap ta tane maye minamnggaig. ¹⁹ Tane son pasa sakade ndeta tane tuku ande muli wandek sinam teñge minwa le tane afu njakmba tangine wit piyanaig ta kilmba ka tangine kuasmbi gubak tawondo minig ta niñgap. ²⁰ Tanamba tangine maib tangine fudiñ ta tumba ye tugum prowap. Tanawap le ye tane son sakade ta kanjermba ye tane baletingge nda ngina.

²¹ Tanakina le Yosef aba kat nuñe nangine nangine teñenmba sakinaig: Son. Sine siñgine miroñ siñgine maib tumba njayo siligen le nu wamdus fagka sarsarka ye turyap e ngina ta sine ismba nda isanu sukgeñ. Wam ta tuku kile sine piti teg nginaig. ²² Tanakinaig le Ruben ndek sakina: Ye o buk satingen: Siñgine maib njayo sili ndawap ngen ta tane ye tuku pasa nda isnaig. Kile ndare ta lafunu piti teg ngina.

²³ Yosef nu nane tuku pasa ta kagmanja minna ta aba kat nuñe nane katese ndanaig. Ta ndañam? Yosef nu nane ndoñ Hibru pasa ndatina. Nane pasatanu le pasa mbilam tango andeñge pasa mbilmba Yosef aba kat nuñe saniñganu.

²⁴ Kile Yosef nu nane kusreka ka malmbikina. Nu malmbi denpurmba mañ pro nane ndoñ pasatumba minna sulumba Simeon madimba

aba kat nuñe tumailamngge ndaleka kusnaig.

Yosef aba kat nuñe luka Kanan kinaig

²⁵ Kile Yosef ndek nane afu wam pagukina le nu tuku pasa dubimba aba kat nuñe tuku bek ta wit fuluknye likinaig sulumba nane tuku ndametiñ mata luka wit bek sinam tanje sigrikinaig. Tananaig sulumba nyamagan afu ndinngge nyam tuku turmba niñginaig. ²⁶ Tananaig le aba kat nuñe nane wit piyanaig ta kilmba nangine doñki kame mbolngge patikinaig sulumba kinaig kumba ka ²⁷ furirna le kinyanu ma ande mbol promba nane tuku ande nuñe doñki tuku nyamagan kilam saka nuñe bek talka mambilna kande nuñe ndametiñ bek sinam tanje minnaig le kanjerkina. ²⁸ Kanjerkina sulumba aba kat nuñe wika saniñgina: Ai te. Ye tuku ndametiñ luka sigrikaig te ngina. Tanakina le nane wamdus fulilka kuru-kuruka nangine nangine sakinaig: i ... Kuate nu ame mañau sine mbolngge teñenmba kat nginaig.

²⁹ Nane ndek kumba ka Kanan kilke mbol promba mam nangine tugum kinaig sulumba wam njakmba ta nu kubeu tumba sakinaig: ³⁰ Isip tuku gabat sungo ta nernjerka pasa sangrimbi sine ndoñ pasatina sulumba tane ma wam katesewam tuku likade ngina le ³¹ sine lafumba sakigen: Sine ma katesewam tuku mbal kuga. Sine son pasa ndo sakeg. ³² Sine tango ndindo tuku kutu. Sine njakmba tango 12 ta mambo ande kumna le sine tuku maib fudiñ kile mam ndoñ Kananngge minit nga sagen le ³³ tango ta nu sakina: Tane son sakade e ko kuga ta ye kanjeramngit. Tane ande ye ndoñ minwa le tane afu njakmba wit kilmba ka tangine kuasmbi gubak tawondo minig ta niñgap. ³⁴ Tanamba tangine maib tangine tumba ye tugum prowap le tane ma katesewam tuku mbal kuga tane son pasa sakade ta ye kanjeramngit. Tane tanawap le ye tangine aba tangine paska luka tane

tingi le tane tenge ndo nyamagan piyamba minap nga sasina nginaig.

³⁵ Nane tanjamba mam nanjine sanaig sulumba nanjine bek wit jak ta kutunimba nanjine pale fat yimyam ndametin jak jak ta kanjerka mam nanjine ndon kuru kuru sunjo tinaig sulumba ³⁶ mam nanjine ndek sanjina: Tane ndanam saka yije kijo kame jakmba kile-ngisikade e? Yosef buk ngisikina. Simeon kile manj ngisikat. Kile tane manj Benjamin tumba kambim tuku sakade. Ye sonndo piti sunjomba kile-sigliket ngina.

³⁷ Tanjakina le Ruben ndek mam nuje sana: O mam, ne isa. Ye Benjamin nda tumba ne tugum luka prowi ndeta ne yije kijo ar ta bale fara. Sine kumba yenje Benjamin kulatki sulumba manj luka ne tugum prowamngit ngina le ³⁸ Yakob nu sana: Yije kijo ta tane ndon kine nda. Aba nuje buk kumna. Kile nu nuje ndo minit. Nu mata ndinje piti ande te-silikikat. Ye buk saibo pilen. Nu kumwa ta tane ye tuku ngamungal kuerkap le ye wamdus taturukuwa le kumamngit ngina.

43

Yosef aba kat nuje nane Benjamin tumba luka Isip kilke mbol kinaig

¹ Kile Kananje guba ait ta sunjokina le ² Yakob tuku kuasmbi wit Isipnje kilnaig ta buk nye suglukinaig sulumba Yakobnje kijo kat nuje kukulningina le manj luka nyamagan piyawam tuku Isip kuwaig ngina. ³ Tanjakina le Yudanje nu sana: Mam, sine buk ne pasa sanijen ta Isip tuku gabat sunjo ta nu sine kanjerka nernjerka pasa sanjrinu sasina. Nu sakina sine maib tumba kine ndakube ta nu sonndo sine kanjerke nda. ⁴ Ne sinjine maib fudin ta ngail ndaka ta sine manj kumba ka ne tuku nyamagan afu piyaningamngig. ⁵ Kuga ta sine kine nda. Isip tuku gabat ta nu buk sakina sine maib nda tumba kab ta nu sine kanjerke nda nga mam nuje sana.

⁶ Tanjakina le Israel ndek sakina: Tane ndanam tuku gabat sunjo ta mambo tanjine tuku sanaig le ye kile piti sunjogoyate ngina le ⁷ nane ndek nu sanaig: Tanjo ta nu sine kusnasingmba lok ndeka minna sulumba nu sine tuku tugu mata kusnangina le sine manjau ke fugugen. Ne tuku mata kusnangina. Nu tenenmba sakina. Tane mambo tanjine ande minit e ko kuga ngina. Tanjakina le sine nu sagen. Nu sinjine mambo tumba nu tugum kambim tuku ta sine kila kande nu sandagen kande nginaig.

⁸ Tanjakinaig sulumba Yuda nu manj mam nuje sana: Mam, Benjamin sine ndon kukula le yenje kulatki. Ne tanjawa le sine kile ndo kanjig. Tanjamba sine gubanu kume nda. ⁹ Ye nu kulat maye ndamba luka tumba pro ndawi ndeta piti ta ye mbolnje minmba minamngat. ¹⁰ Sine dal ndakigen kande sine buk Isip kilke mbol kumba lukam argen kande ngina.

¹¹ Tanjamba sana le Mam nanjinenje nane sanjina: Tanjamba ndeta tane sinjine nyamagan magenu kikonu afu kilmba sigrika gabat sunjo ta tambim tuku kilmba kape. Grep alonu pagranu, nguimzan kulenu, agan ndende mundur magenu afu ta jakmba kilmba kape sulumba kanjair alonu pistasio le amon afu turmba kilmba kumba nu tape. ¹² Tane ndametin soj ambonga nyamagan tuku kilnaig ta kilmba manj nyamagan kitek tuku ta ulendimba kilmba manj luka kape. Nane mbarmba ndametin ta luka sigrikinaig inde. ¹³ Mambo tanjine te tap sulumba pitik tanjo ta sota luka kape. ¹⁴ Kuate Sangri Nayo nunje tanjo ta wamdus biye mbilwa le nu tane sinatinmba Benjamin nale aba tanjine ande ta turmba manj patikuwa le luka prowap. Yije kijo kame jakmba ngisikuwaig ndeta tanaig ta Kuate nuje agan ngina.

¹⁵ Tanjakina le Israel tuku kuasmbi nane Isip gabat tuku gare tambim tuku agan ndende ta kilmba

ndametiŋ armba ta turmba kilmba Benyamin tumba Isip kilke mbol kinaig ka tanŋe Yosef tugum pronaig. ¹⁶ Yosef nu ndek mambilmba aba kat nuŋe Benyamin turmba kaŋgerka nuŋe wande kulatkanu tanŋo ta sana: Ne tanŋo kame te kilmba yiŋe wande mbol kaye. Nane ki mbol ye ndoŋ isukusamŋig. Ne kumba ka agaŋmor ande balemba kuapika ŋgina. ¹⁷ Tanŋakina le piro tanŋo ta Yosef pasatina ta kumumba kina. Nu nane ta kilmba Yosef tuku wande mbol kinaig le ¹⁸ nane kuru-kuruka teŋenmba idusnaig: Ndametiŋ buk nyamagaŋ piyagen ta luka sigriki-naig ta tuku sine kilmba wande te mbolŋge patikate inde. Ngilaiŋge nane sine ndoŋ kame bumba sine tuku doŋki kilamŋgaig. Tanŋawaig le sine nane tuku piro tanŋo tanŋaŋ minamŋig ŋga idusnaig.

¹⁹ Tanŋamba idusmba nane kumba ka Yosef tuku wande kulatkanu gabat ta tugum kumba sanaig: ²⁰ O tanŋo sunŋo, sine buk pro teŋge nyamagaŋ piyagen sulumba ²¹ kumba ka furirna le kinyam saka ndinŋe sine bek miŋgenu talka sine siŋine ndametiŋ ta ŋakmba kaŋgerkigen. Kile sine ndametiŋ ta maŋ kilmba lukig sulumba ²² ndametiŋ kitek afu turmba nyamagaŋ piyawam tuku kilmba prowig. Imaŋge ndametiŋ ta luka sigrikina ta sine gilai ŋginaig. ²³ Tanŋakinaig le piro tanŋo tanŋe ndek nane sanaig: Tane ta tuku kuru-kuruka wamdus sunŋo te ndakap. Tane tuku Mbara, mam tanŋine tuku Mbaraŋge maŋau ta kina kande. Tane tuku ndametiŋ ambokok ta yeŋge buk kilen ŋgina. Tanŋamba nu kumba ka Simeon tumba prona.

²⁴ Kile nu ndek nane kilmba Yosef tuku wandek sinam kina sulumba nu kule kilmba nane niŋgina le kupe minyaŋginaig. Tanŋanaig le nu doŋki kame ta nyamagaŋ niŋge likina le nyinaig. ²⁵ Tanŋamba nane ki mbol Yosef ndoŋ isukusam tuku pasa ta ismba nane Yosef gare tambim tuku agaŋ ndende kilmba pronaig

ta kilmba kuaneka ²⁶ wande mbol tanŋe minnaig le Yosef prona le nane gare tambim tuku agaŋ ndende ta kilmba Yosef tugum kinaig sulumba nu tugumŋge dagol tidronŋa lokinaig le ²⁷ Yosef ndek nane kusnaniŋgina: Tane ŋakmba mage minig e ko kuga ŋgina sulumba maŋ lato kusnaniŋgina: Mam saibo tanŋine buk ye sayinaig ta nu maye minit e ŋgina le ²⁸ nane nu sanaig: Ne tuku piro tanŋo sine tuku mam ta maye minit ŋginaig sulumba maŋ dagol tidronŋa nu tugum tanŋe lokinaig.

²⁹ Kile Yosef nu mambilmba mambo nuŋe Benyamin kaŋgermba sakina: Tane tuku mambo fudiŋ tane buk ye sayinaig ta not e ŋgina sulumba maŋ sakina: O kiŋo, Kuate nu ne make pilmba sinzaŋnuwa ŋgina. ³⁰ Tanŋakina sulumba Yosef nu mambo nuŋe tuku wamdus tatruga ŋin tugu malmbi prona le nu nane kusreka nuŋe wandek sinam kumba kuirka malmbikina. ³¹ Malmbike denpurmba nu tumail pasi minyaŋgina sulumba ŋgamuŋgal wamdus tatrugin ta tomba luka nane tugum prona sulumba nuŋe piro tanŋo kame ta sanaig le nya-magaŋ wakeika patikinaig. ³² Nane Yosef tuku nyamagaŋ kilmba mbain inum mbolŋge patikinaig sulumba aba kat nuŋe tuku nyamagaŋ ta mbain inum mbolŋge patikinaig. Isip mbal afu Yosef ndoŋ minnaig ta nane mata mbain yamokŋge isukusnaig. Ta ndaŋam? Isip mbal nane Hibru mbal talaniŋmba ake agaŋ tanŋaŋ ŋga nane ndoŋ tuma isukuse ndakanu.

³³ Yosef tuku aba kat nuŋe ta nane isukusam tuku mbili mbolŋge ina kat naŋgineŋge kile-patike likinaig ta kumumba nane kile-minyokinaig. Kiŋo mulum mbolŋge kumba ka kiŋo ŋgrimbik mbolŋge tiŋgina. Tanŋanaig le nane maŋau kinaig ta kaŋgermba nane naŋgine naŋgine muŋgu kaŋgerka wamdus sulumba minnaig. ³⁴ Tanŋamba minnaig le piro tanŋo kame ta nane nyamagaŋ afu Yosef tuku isukusanu mbili mbolŋge

patikinaig ta kilmba pro nane niŋginaig sulumba nane Benyamin tuku nyamagan ŋunŋomba taŋgo 5 tuku nyamagan taŋaŋ patikinaig. Taŋamba nane Yosef ndoŋ isukusmba kule nyumba gare-gareka minnaig.

44

Murko ŋgisikina

¹ Nane isukuse denpurnaig sulumba Yosef nu wande kulatkanu gabat ta wam pagumba sana: Nane kambim tuku ta idusmba nyamagan fuluknye niŋmba nane tuku bek nduik nduik sinamŋge ndametiŋ ta mata luka sigrika. ² Taŋawa sulumba ye tuku murko silwa ta tumba kiŋo ŋgrimbik ta tuku bek sinam siriwa sulumba ndametiŋ wit piyawam tuku ta turmba sigrika ŋgina. Taŋakina le Yosef tuku piro taŋgo ta nu taŋamba ndo kina.

³ Mafena le maratukuk tiŋga piro taŋgo taŋge nane kukulniŋgina le nane doŋki kilmba kinaig. ⁴ Nane tumbraŋ ŋunŋo ta kusremba masken ndakumba minnaig le Yosef nu wande kulatkanu gabat ta kukulmba sana: Ne paten tiŋga nane kuasmbi kagig ta ŋgumnem dubika kaye. Ne kumba ndinŋge nane kaŋgerkumba ndeta teŋenmba saniŋga: Ndaŋam tuku tane maŋau mayenu kig ta idus ndamba maŋau ŋayonu kaig? ⁵ Tane ndaŋam saka yiŋe gabat tuku murko silwa ta kuayar taig? Nu murko tambi kule nyate tuku. Murko tambi maŋau ŋgumneŋga prowam tuku katesete. Ne ka taŋamba nane saniŋga ŋgina.

⁶ Yosef tuku piro taŋgo ta kumba ka ndinŋge nane kaŋgerkina sulumba nu Yosef tuku pasa ta nane saniŋgina le ⁷ nane ndek sakinaig: O gabat ŋunŋo, ne ndaŋam tuku ŋerŋerkate? Sine maŋau ande taŋawam kumuŋ kuga. ⁸ Sine ndametiŋ o buk bek sinamŋge kaŋgerkigeŋ ta kilmba luka Kanan kilke mbolŋge progen ta ne kila. Ne ndaŋam sine gabat naŋe tuku silwa ko gol kuayarig ŋga iduste? ⁹ O gabat

ŋunŋo, ne murko ta ima tuku bek sinamŋge kaŋgermba tumba ndeta nuŋge ndo kumwa le sine ŋakmba ne tuku piro taŋgo taŋaŋ minbe ŋginaig. ¹⁰ Taŋakina le piro taŋgo ta lafumba saniŋgina: Tane sakade ta maye ta ye ima tuku bek sinamŋge murko ta tesiliki ta nuŋge ndo ye tuku piro taŋgo minwa le tane afu ŋakmba luka kape ŋgina.

¹¹ Taŋakina le nane pitik ndo naŋgine bek kame ta paska ibeŋge patike likinaig sulumba nane bek miŋgenu talke likinaig. ¹² Taŋanaig le Yosef tuku piro taŋgo ta nu murko ta bek mindek sinamŋge sotina. Nu kiŋo mulum ta tuku bek sinamŋge tugu pilmba kumba ka kiŋo ŋgrimbik mbolŋge tiŋgina. Taŋamba Benyamin tuku bek sinamŋge murko ta tesilikina. ¹³ Taŋana le aba kat nuŋe ta nane ndek wamdus pitiniŋgina le nane naŋgine tawi ta ŋakmba kat fetfetmba agaŋ ndende ŋakmba doŋki mbol patika luka Isip kinaig.

¹⁴ Taŋamba Yuda nane luka kumba ka Yosef tuku wande mbol pronaig. Yosef nu wande mbol taŋge minna le nane kumba ka nu tugum promba nu tuku tumailamŋge lokinaig le ¹⁵ Yosef nu nane saniŋgina: Tane ndaŋaig? Tane idusde ye wam kuirok minig ta ye kila palmbim kumuŋ kuga ŋga idusde e ŋgina. ¹⁶ Taŋakina le Yuda lafumba nu sana: O gabat ŋunŋo, sine ndaŋmba pasa lafube? Sine ndaŋmba mbar te lafumba wakeibe? Kuatenŋe sine tuku une ta buk te-mayokat. Ta tuku o gabat ŋunŋo, taŋgo murko tat taŋge ndo nu ne tuku sanzal mine nda. Sine ŋakmba ne tuku piro taŋgo taŋaŋ minamŋgig ŋgina. ¹⁷ Taŋamba sana le Yosef ndek sakina: Kuga. Ye taŋamba ke nda. Taŋgo murko tat ta nuŋge ndo ye tuku sanzal minwa le tane afu ŋakmba luka mam taŋgine sota kape. Ye tane ndoŋ pasa kuga ŋgina.

Yuda nu Benyamin tuku ma tumba sanzal minam tuku sakina

18 Tanjakina le Yuda ndek Yosef tugum kina sulumba sana: O gabat sunjo, ne Farao suk minit. Ne ye tuku gubra te ndaka ye tuku pasa te isa. 19 Ne o buk tejenmba sine kusnasingina: Tane mam njak e ko mambo tangine ande njak e nga kusnasingina le 20 sine lafumba sanigenj: Sine mam njak. Mam nu saibonu. Maib mbanzonu mata minit. Mam buk saibo pilna sulumba kinjo ngrimbik ta te-pilna. Aba nuje ta nu o buk kumna. Kile nu nuje ndo ina nuje tuku kinjo minit. Mam nu tuku kume purte nga sanigenj. 21 O gabat sunjo, ne tejenmba sine sasingina: Tane tangine mambo fudinj ta tumba prowap le ye kanjeri ngina le 22 sine ne tuku pasa tejenmba lafugenj: Kinjo ta nu mam kusrewam kumuñ kuga. Nu mam kusrewa ta mam nu kumamngat ngigenj le 23 ne ndek sakina: Mambo tangine ndaprowa ta ye manj tane kanjertinge nda nga sakina. 24 Ne tanjakina le sine manj luka mam sota kagenj sulumba manjau ne sakina ta njakmba mam ndonj wam kubegenj le nu isna.

25 Tanjamba ngumnenja mam ndek sasingina: Tane manj luka kape sulumba nyamaganj fudinjo piyamba kilmba luka te prowap ngina le 26 sine nu sagenj: O mam, sine manj luka kambim kumuñ kuga. Singine maib fudinj te nu sine ndonj ndakuwa ta sine gabat ta tuku am mbol prowam kumuñ kuga. Maib fudinj te sine ndonj kuwa ta sine kanjig ngigenj le 27 mam nu tejenmba sasingina: Yinje pino ta nu kinjo armba ndo kile-patikina ta tane kila. 28 Ande buk ye kusreyina le kile ye nu ndakanjeret. Aganmor nguikoknje balena le kumna. 29 Tane kile ande te tumba kape le nu kumwa ta tane ye tuku ngamunggal kuerkap le wamdus tatrukuwa le ye kumamngit. Ye buk saibo pile mayewit nga sasingina.

30-31 O tango sunjo, ye kinjo te kusremba ake luka mam tugum prowi ta nu maib fudinj te ndakanjerwa sulumba kumamngat. Nu tuku

ngamunggal ta njakmba kinjo te mbolnje ndo kume pur mayete. Sine tuku mam nu saibo pile mayena. Sine kinjo te ndonj ndakab ta mam tuku wamdus kuerkuba le nu wamdus tatrukuwa le kumamngat. 32 Ye mata tejenmba mam sawen: Ye kinjo te tumba luka ne tugum pro ndawi ndeta piti ta ye mbol minmba minwa le kumamngit nga nu sawen. 33 Ta tuku ye kinjo te tuku ma tumba tenje ne tuku sanzal mini le ne nu ndo pitaiwa le aba kat nuje ndonj luka mam sota kuwaig. 34 Kinjo te ye ndonj luka ndakuwa ta ye luka mam tugum kambim kumuñ kuga. Piti ta ye mam mbol kanjeram mbulit nga Yosef sana.

45

Yosef nu nuje ngaro te-mayokna

1 Yosef nu Yuda pasatina ta ismba ngamunggal tatrakina le nuje piro mbal am mbolnje parewam fugumba nu ndek wi kuenja sakina: Tane piro tango njakmba kilmba kilim kape ngina. Tanjamba nu nuje ndo aba kat nuje ndonj minna sulumba nu ndek nane saningina: Ye Yosefnje. Tane tuku maib tanginenje ngina. 2 Tanjakina sulumba Yosef ndek malmbi sungona le Isip mbal malmbi ta isnaig sulumba ka Farao tuku wande tuma mbal kubeu ninginaig le isnaig.

3 Kile Yosef ndek aba kat nuje saningina: Ye Yosefnje. Ye tuku mam minit e ko kumna ngina kande aba kat nuje nane kuru-kuruka wamdus fagka nu tuku pasa lafuwam fugunaig le 4 Yosef manj lato saningina: Tane dirka ye tugum te yalpe ngina le nane dirka nu tugum kinaig le nu ndek nane saningina: Ye Yosefnje. Ye tane tuku maib tanginenje. O buk tane ye tumba Midian mbal tugumnje ye piyayinaig le tumba Isip pronaig ta 5 kile tane wam o buk ye mbolnje kinaig ta tuku wamdus piti ndatinguwa. Tangine tangine wamdus ndagari ndatinguwa. Tane kumbekaig nga Kuatenje ye tumba te-amboyina. 6 Kile yar arnu guba ait

sunjo ma tugu te biyit ta guba tuku yar 5 turmba minig. Tanjawa le tango piro mbolnje nyamagan ande tumba nye nda. ⁷ Kuate nu tane kumbekaig nga ye tane tugumnje te-amboyina. Tane ngamuknje sunjomba abo njak minap nga nu tanana. ⁸ Ta tuku tanenje ye pilnaig le ye tumbrañ te pro ndawen. Kuga. Kuateñge ye pilna le ye te prowen. Nunge ndo kina le ye Farao tuku mam nuñe tanan minet. Yenje ndo nu tuku piro mbal nuñe wande mbolnje mine likade ta kulatket. Yenje ndo ye Isip ma tugu njakmba tuku gabat sunjo. ⁹ Ta tuku kile tane pitik ndo luka kape ka mam teñenmba sawap: Kiño nane Yosef tuku pasa ta teñenmba. Kuateñge ye Isip ma njakmba tuku gabat madiyina tukunu ne dal ndaka brain ndo ye tugum te prowa. ¹⁰ Ne pro Gosen ma tugu tenje ye patuyumba minyoka. Ne, nane kiño kame, nane wa kat nane, nane sipsip meme makau nane agañ ndende njakmba turmba kilmba ye tugum prowa. ¹¹ Ne Gosen ma tugu tenje minyoka le ye ne kulatkamngit. Guba tuku yar 5 turmba minig ta ye ne, nane kuasmbi, nane agañmor njakmba gubanu ndakumwaig nga iduset. Tane tanjamba ka mam sawap ngina.

¹² Tanjakina sulumba Yosef man lato nane saningina: Tane njakmba yiñe aba kame yiñe maib Benyamin kile tane ye kateseyade. Ye Yosefñge, ye kile tane ndon pasatet te ka mam sawap. ¹³ Tane ka mam teñenmba sawap. Ye kile Isip mbal ngamuknje nyu sunjo njak minet. Wam njakmba tane kanjerkaig ta turmba mam sawap. Tane brain kape ka nu tumba luka te prowap nga saningina.

¹⁴ Tanjaka saningina sulumba Yosef ndek mambo nuñe Benyamin bagailmba malmbikina le Benyamin mata aba nuñe bagail ndinmba malmbikina. ¹⁵ Tanjamba Yosef nu ndek aba kat nuñe njakmba bagailniñmba muninmba nane ndon malmbikina.

Malmbi denjurna le nane nu ndon pasa-pasakinaig.

¹⁶ Yosef tuku aba kat nuñe pronaiğ pasa ta nane afu ismba ka Farao tuku wande mbolnje sakinaig le Farao nuñe gabat sugo nane njakmba pasa ta ismba gareningina le ¹⁷ Farao ndek Yosef wika sana: Ne nane aba kat nane saninga le nanjine agañ ndende kilmba donki mbol patika luka Kanan kilke mbol kuwaig. ¹⁸ Nane ka nanjine mam nanjine tumba nanjine kuasmbi njakmba kilmba ye tugum te prowaig. Yenje nane kilke ande mayenu ndo Isipñge serningamngit. Tanjawi le nane ma ta mbolnje minmba nyamagan magenu sunjomba kilmba nyumba minamngaiğ. ¹⁹ Ne nane saninga le Isip tuku karis afu nanjine pino kutu kilmba yalmbim tuku turmba kilmba kuwaig sulumba mam nanjine tumba te prowaig. ²⁰ Nane agañ ndende Kanan kilke mbolnje kusrekamngaiğ ta tuku wamdus piti ndaninguwa. Ye nane kilke mayenu ande Isipñge serningamngit nga Yosef sana.

²¹ Israel tuku kiño kat nuñe nane Farao sakina tanjamba ndo kinaig le Yosef ndek Farao tuku minje dubimba karis afu ningina. Tanjamba nu nyamagan afu ndinñge nyam tuku turmba nane niñmba ²² tawi magenu ndui ndui aba kat nuñe ningina sulumba nuñe mambo nuñe Benyamin ndametiñ soñ 30 tuna sulumba tawi magenu 5 turmba kiletuna. ²³ Tanjamba Yosef nu ndek Isip tuku agañ ndende mage mage mam nuñe tambim tuku kilmba donki 10 ta mbolnje patikina sulumba donki 10 afu ta mbolnje wit bret nyamagan yeki yeki ndinñge nyam tuku patikina le turmba kilmba kinaig. ²⁴ Tanjamba Yosef nu aba kat nuñe kukulningina le kambim bafunaig le nu ndek wam paguka saningina: Tane kumba ka ndinñge kualeyau ndakap ngina.

²⁵ Nane Isip kusremba kumba ka ka mam nanjine Yakob tugum

Kanan kilke mbol pronaig sulumba²⁶ sanaig: Yosef kume ndakina. Kile nu minit. Isip ma tugu njakmba nunge kulatkate nginaig. Tanjakinaig ta pasa ta mam nangine tuku wamdus ulmba sili ndana.²⁷ Tanjana le nane Yosef pasa sakina ta njakmba nu kubeu tunaig le nu ismba karis afu nu tumba Isip kambim tuku Yosefnge patikina ta kanjerkina sulumba nu ndek gare-gareka sakina:²⁸ Sonndo. Ye tuku kiño Yosef abo minit. Kile ye piti kugatok. Ye kumba ka nu kanjeri sulumba ndo kumamngit ngina.

46

Yakob nuje gageu kilmba Isip kilke mbol kina

¹ Israel nu aganj ndende njakmba kuane denpurna sulumba mam nuje Isak tuku Mbara atraukam Berseba tumbran kina. ² Furir ta mbolnge nu kinatanu suk Kuatenge Yakob tugum promba wika sana: Yakob, Yakob ngina le nu woka sakina: Ye minet te ngina. ³ Tanjakina le Kuate nu ndek sana: Ye Kuate. Ye mam nane tuku Mbara. Ne Isip kilke mbol kambim tuku kuru kuru ndaka. Yenge ki le ne tuku wa kat nane tuku kuasmbi tugekamngaig. ⁴ Ye ne ndon Isip kanjik. Tanjamba ngumnenga ye ne tuku wa kat nane tuku kuasmbi kilmba man luka te prowamngit. Yosef nu ne ndon minmba ka ne kuma le nunge ne tuku am tukulningamngat ngina.

⁵ Yakob nu Berseba tumbran kusrena le nuje kiño kat nuje nu tumba nangine kutu kame fonfon nangine pino kame njakmba kilmba karis nane kilam tuku Faraonge patikina ta mbolnge patikinaig. ⁶ Tanjamba nane makau kilmba aganj ndende afu Kananngge kilnaig ta turmba kilmba Isip kinaig. Yakob nu nuje kutu kame⁷ wa kat nuje ta njakmba kilmba kina.

Yakob tuku kuasmbi 70

⁸ Israel nuje kuasmbi kilmba Isip kilke mbol kina ta nane tuku nyu nangine ta tejenmba.

Kiño mulum ta nyunu Ruben.⁹ Ruben tuku kiño kame ta Hanok, Palu, Hesron, Karmi.

¹⁰ Simeon tuku kiño kame ta Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar, Saul. Saul nu Kanannu pino ande ndon tinaik.

¹¹ Levi tuku kiño kame ta Gesron, Koat, Merari.

¹² Yuda tuku kiño kame ta Er, Onan, Sila, Peres, Sera. (Er le Onan nale Kananngge kumnaik). Peres tuku kiño armba. Ande nyunu Hesron ande Hamul.

¹³ Isakar tuku kiño kame ta Tola, Pua, Yasub (nyunu ande Yob), Simron.

¹⁴ Sebulun tuku kiño kame ta Seret, Elon, Yalel.

¹⁵ Yakob tuku kiño kame 6 ta njakmba Lea ndon Mesopotamia kilke mbolnge minmba kile-patikinaik. Nu kulim ande turmba te-pilna ta nyunu Dina. Lea tuku kiño kame wa kat nuje ta ulendimba 33.

¹⁶ Gat tuku kiño kat nuje ta tejenmba. Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arod, Areli.

¹⁷ Aser tuku kiño kame ta Imna, Iswa, Iswi, Beria. Kulim nangine nyunu Sera. Beria tuku kiño kat nuje ta Heber le Malkiel.

¹⁸ Nane 16 ta njakmba Yakob tuku ndare. Yakob nu Zilpa ndon Gat le Aser kile-patikinaik. (Zilpa nu piro pino ande Labanngge kulim nuje Lea tuna tuku).

¹⁹ Yakob piyo nuje Rahel tuku kiño armba ta Yosef le Benyamin.

²⁰ Yosef nu Isipnu pino Asenat tina sulumba kiño armba kile-patikina ta Manase le Efraim. (Asenat nu Potifera tuku kulim nuje. Potifera nu Heliopolis tuku pris gabat).

²¹ Benyamin tuku kiño kat nuje ta tejenmba. Bela, Beker, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Art.

²² Nane 14 ta njakmba Yakob le Rahel tuku ndare.

²³ Dan tuku kiño ta nyunu Husim.

²⁴ Naftali tuku kiño kat nuje ta Yasel, Guni, Yeser, Silem.

²⁵ Nane 7 ta Yakob tuku ndare. Yakob nu Bila ndon Dan le Naftali kile-patikinaik. (Bila nu piro pino ande Labanḡge kulim nuḡe Rahel tuna tuku).

²⁶ Yakob nuḡe ndare ḡakmba kilmba Isip kina ta ulendimba 66. Nuḡe rugan kat nuḡe ta turmba kilmba kina. ²⁷ Yosef nu kiḡo armba Isipḡge kile-patikina. Ta tuku Yakob tuku kuasmbi ta ulendimba 70 kile Isipḡge minnaig.

Yakob nu nuḡe gageu ndon Isipḡge minnaig

²⁸ Yakob nu Yuda kukulna le nu ambonḡa kumba ka Yosef sawa le pro Gosenḡge mam nuḡe kanḡeram tuku ḡgina. Tanḡakina le Yakob tuku kuasmbi ka Gosenḡge pronaiḡ le ²⁹ Yosef nu ismba karis ponḡa kumba ka Gosenḡge mam nuḡe te-silikina sulumba nu mam nuḡe tugum promba pitik ndo mam nuḡe bagailmba malmbi didika mine kuenna. ³⁰ Malmbi denḡurna le Israel ndek Yosef sana: Ye ne abo minit ta kanḡernet. Kile ye kumi ndeta maye ḡgina.

³¹ Kile Yosef ndek aba kat nuḡe mam nuḡe tuku kuasmbi ḡakmba wam paguka saninḡina: Ye kile ka Farao tenḡemba sawamḡgit. Yiḡe aba kame mam tuku kuasmbi Kananḡge minnaig ta kile prowaig. ³² Nane sipsip makau kulatkade tuku. Nane nanḡine sipsip makau aḡan ndende ḡakmba kilmba prowaig ḡga nu sawamḡgit. ³³ Farao ndek tane wika kusnatinḡmba tane ame piro kade tuku ḡguwa ndeta ³⁴ tane nu tenḡemba sawap: O gabat sunḡo, sine buk fonḡon ndo aḡanḡmor kulatka pirokigen ta kile mata sine tanḡamba ndo piroka minmba mineḡ. O buk sinḡine wa mbun kame pirokinaig tanḡamba keg. Tane tanḡamba sawap ta nu tane mapekuwa le Gosen ma mbolḡge minyokamḡgaig ḡga saninḡina. Ta ndanḡam? Nane Isip mbal aḡanḡmor kulatkanu mbal ndon ulendika minam mbulnaig. Ta tuku

Yosef nu aba kat nuḡe tanḡamba wam pagukina.

47

¹ Kile Yosef ndek aba kat nuḡe 5 kilmba kumba ka Farao tenḡemba sana: Yiḡe mam yiḡe aba kame nane ḡakmba kile Kananḡge Isip prowaig. Nane nanḡine sipsip makau nanḡine aḡan ndende ḡakmba kilmba prowaig. Kile nane Gosenḡge minig ḡgina. ² Tanḡakina sulumba Yosef ndek aba kat nuḡe 5 ta Farao tuku tumailamḡge kile-tidinḡina le ³ Farao ndek nane kusnaninḡina: Tane ame pirokade tuku ḡgina le nane lafumba sanaig: O gabat sunḡo, sine aḡanḡmor kulatkeḡ tuku. Sinḡine wa mbun kame nane kinaig tanḡamba ndo sine tuturmba keg. ⁴ Guba sunḡo Kanan kilke mbolḡge pronaiḡ le sinḡine aḡanḡmor isukusam tuku nyamagan mata kuga tukunu sine kilke te mbolḡge minyoka pironu tuku prowig. Ta tuku ne woka le sine Gosenḡge minyokube ḡginaig.

⁵ Tanḡaka sanaig le Farao ndek Yosef sana: Mam nanḡe aba kat nanḡe kile ne tugum prowaig. ⁶ Ma magenu sunḡomba Isipḡge minig. Ne inum te-silika nane serninḡa le tanḡe minyokuwaig. Nane Gosenḡge minyokuwaig ta mata maye. Nane afu aḡanḡmor kulatkam tuku kila magenu ḡak kanḡerkumba ndeta ne nane madininḡa le ye tuku aḡanḡmor kuan kulatkam tuku gabat minwaig ḡgina.

⁷ Tanḡakina le Yosef ndek mam nuḡe tumba Farao tugum kina le kanḡerna. Tanḡana le Yakobḡge Farao nyaro tuna le ⁸ nu ndek nu kusnana: Ne kile yar giganmba ḡak e ḡgina le ⁹ Yakob nu sana: Ye buk ma tugu sunḡomba mbolḡge rawe tanḡo tanḡan kinenumba piti sunḡomba ḡak yar 130 kusreken. Yar ta sunḡomba ndo kuga. Ye tuku yar te yiḡe wa le mam tuku yar sunḡomba nane buk rawe tanḡo tanḡan minmba likinaik tanḡamba kuga ḡga Farao sana. ¹⁰ Tanḡakina

sulumba Yakob nu Faraο maη lato nyaro tumba nu kusremba kina.

¹¹ Kile Yosef nu mam nuηe aba kat nuηe turniηgina sulumba kilke ande Rameses ma tugu mbolηge niηgina le nane ka taηge minyokinaig. Kilke ta mayenu ndo Isip ma tugu ηakmba liniηgina. Taηamba Yosef nu Faraο buk sakina ta kumu-kumumba kina. ¹² Yosef nu mara mindek nyamagaη mam nuηe, aba kat nuηe, naηgine kuasmbi nane ηakmba tuku kumumbi patika niηmba minanu.

Guba tuku ait ta buk sunjokina

¹³ Guba tuku ait ta kile sunjokina le ma tugu ηakmba nyamagaη kugana tukunu Isip mbal Kanan mbal nane saηgri kugatok minnaig. ¹⁴ Taηanaig le Yosef nu ndametiη Isip taηgo kame Kanan taηgo kameηge wit piyawe likinaig ta ηakmba maηgurka kilmba Faraο tuku wande mbol kina.

¹⁵ Isip mbal Kanan mbal kile ηakmba ndametiη kuganaig le Isip taηgo pino ηakmba Yosef tugum promba sanaig: Ne sine nyamagaηmbi turka. Kuga ta sine gubanu kumamaηgig. Ne sine turnu tuku ndin ande sota. Sine ndametiη mata buk kuganaig ηginaig le ¹⁶ Yosef ndek nane saniηgina: Tane sonndo ndametiη kuganaig ndeta taηgine agaηmor kilmba ye tugum prowap. Taηawap le ye tane nyamagaη tiηgamaηgit ηgina. ¹⁷ Taηakina le nane ndek hos sipsip meme makau doηki kilmba Yosef tugum kinaig le nu ndek nane nyamagaη niηgina. Yosef nu taηamba minna le ka ka yar ta kugana.

¹⁸ Yar bailkanu mbolηge nane maη Yosef tugum kumba sanaig: O gabat sunjo, sine siηgine piti ne tugumaηge yabune nda. Siηgine ndametiη ηakmba kuganaig. Siηgine agaηmor mata ne buk ηakmba kilna. Sine kile ne agaη inum tanmbim tuku mine ndakate. Siηgine ηgarosu siηgine kilke ta ndo minig. ¹⁹ Ne sine pile ndo siηga le gubanu kume ndakube. Ne ndin inum sine sinzaηsiηgam tuku tesilikam kumaη e? Sine tuku kilke

mata ake minig. Ta tuku ne sine siηgine kilke turmba kila sulumba nyamagaηmbi sine turka. Ne taηawa le sine Faraο tuku piro taηgo taηaη minbe le sine tuku kilke mata nuηge kilwa. Taηamba ne sine wit nyam tuku nyamagaη tumunu ηgukam tuku ta turmba siηga. Kuga ta sine ηakmba gubanu kumbe le kilke mata baknu ndo minikat ηga Yosef sanaig.

²⁰ Guba sunjo ta kile saηgri tiηgina le Isip taηgo pino kilke ηakmba Yosef tunaig le piyawe suluna. Taηana le Isip kilke ηakmba Faraο tuku ndo minnaig le ²¹ taηgo pino Isip kilke mbolηge mine likinaig ta mata ηakmba Faraο tuku piro taηgo ndo minnaig. ²² Pris kame tuku kilke ta ndo nu piya ndaniηgina. Ta ndaηam? Nane Faraοηge piyaniηgina le nane tamba nyamagaη piyamba nyinaig. Ta tuku nu naηgine kilke piya ndana.

²³ Kile Yosef ndek taηgo pino ηakmba saniηgina: Kile tane isap. Ye tane taηgine kilke turmba Faraο tuku piyawit. Ye kile nyamagaη tumunu tane tiηgamaηgit ta tane kilmba ka piro mbolηge ηgukap. ²⁴ Nyamagaη ka magekuwaig le tane nyamagaη ta walmba patikumba ndindo tumba Faraο tape sulumba bailkamba ta taηgine minwaig. Afu ηgunu tuku minwaig afu taηgine gageu ndoη nyam tuku minwaig ηgina le ²⁵ nane lafumba sakinaig: O gabat sunjo, ne sine tur magekina le sine tuku ande kume ndakina. Kile sine ηakmba Faraο tuku piro taηgo ndo minbe ηginaig.

²⁶ Kile Yosef ndek tukul pasa ande Isipηge pilna ta teηenmba. Nyamagaη piro mbolηge magekuwaig ta taηgo ηakmba walmba patikuwaig. Patikuwaig sulumba ndindo tumba Faraο tuwaig le bailkamba naηgine minwaig. Tukul pasa ta kile minmba minit. Pris kame tuku kilke ta ndo Faraο nu kile ndakina.

Yakob nu nuηe kumwa le ηgunu tuku Yosef wam paguna

²⁷ Israel nane Isip kilke Gosenḡe minyoka kiḡo kame sunḡomba kile-patikinaig sulumba aḡaḡ ndende mata sunḡomba kilnaig. ²⁸ Yakob nu yar 17 Isipḡe minna. Nu tuku yar ulendimba ta 147.

²⁹ Tanamba Israel nu kumam tuku ait fagkina le kamusmba nu kiḡo nuḡe Yosef wika sana: Naḡe wai tumba ye tuku fel karaukḡe pilmba son pasa sanḡrinu saka sulumba ne ye kulat mayeyumba Isip kilke mbol tenḡe ye ḡu ndaka. ³⁰ Ne ye Isipḡe tumba kaye ka yiḡe ina mam wa kame tugumḡe ḡuka ḡgina le Yosef ndek pasa lafumba sakina: Ye ne sakate tanawamḡit ḡgina. ³¹ Tanakina le Israel nu ndek sakina: Ne son-do maḡau ta kamḡat kande pasa ta sanḡri pilewa ḡgina le Yosef nu pasa ta sanḡri pilewa le Israel nu ndukuka kinyam mbili mbol tanḡe Kuate gare pasa tuna.

48

Yakob nu Efraim le Manase nyaro nikina

¹ Minnaig ma ma mara ande nane Yosef sanaig: Mam naḡe guaze ḡak ḡginaig le Yosef ndek kiḡo kat nuḡe ar Manase le Efraim kilmba mam nuḡe kanḡeram kina le ² nane ndek Yakob sanaig: Kiḡo naḡe Yosef ne kanḡernam tuku prowat ḡginaig. Tanakinaig le Israel nu sanḡri tinḡa kinyam mbili mbolḡe minyokina.

³ Yosef ka prona le mam nuḡe ndek nu sana: Kuate Sanḡri Nayo nu o buk Kanan kilke Lus tumbranḡe ye tugum promba ye nyaro sumba ⁴ sayina: Yenḡe ki le ne tuku ndare tugeka tanḡo kuasmbi sunḡomba mayok kanḡaig. Ye kilke te serninḡi le kilke te nane tuku minmba minamḡat ḡa sayina. ⁵ Ye ne tugum Isip ndapromba minen le piyo naḡe kiḡo armba kile-patikina. Kiḡo ar ta ye tuku. Efraim le Manase te ye tuku kiḡo kame Ruben le Simeon minik tanḡaḡ. ⁶ Kiḡo afu ḡgumnenḡa Efraim le Manase dubiknu prowaig ndeta ta naḡe. Ngumnenḡa kilke fetka kuasmbi

yimyam ninḡam tuku ait ta ne tuku kiḡo kame afu tuku ndare ta nane aba kat nanḡine Efraim le Manase tuku kilke mbolḡe minamḡaig. ⁷ Ye ina naḡe Rahel idusmba maḡau te ket. Ye luka Mesopotamia kilke mbolḡe ilmba minen le nu ndinḡe Kanan kilke mbolḡe Efrat tumbranḡ patumba kumna le ye wamdus tatrukina le ye nu Efrat tumbranḡ kambim tuku ndin make mbinḡe ḡuken ḡgina. (Efrat tumbranḡ ta kile Betlehem ḡgade).

⁸ Kile Israel ndek Yosef tuku kiḡo ar ta kanḡerka kusnanḡina: Ima tuku kiḡo ar te ḡgina le ⁹ Yosef lafumba sana: Kiḡo ar te ye tuku. Ye Isipḡe minen le Kuatenḡe sina ḡgina le Israel nu sana: Nale kilmba ye tugum te yale le ye nale nyaro niki ḡgina. ¹⁰ Israel nu buk saibo pilna tukunu nu am nuḡe mata aḡaḡ kanḡer mage ndakina tukunu Yosef nu kiḡo kat nuḡe ar ta kilmba mam nuḡe tugum kina le nu ndek nale bagailnikmba mumunikina. ¹¹ Tanana sulumba Israel ndek Yosef sana: Ye buk idusen ye ne maḡ kanḡerne nda ḡa idusen ta Kuatenḡe ye sinzanḡina le ye kile ne tuku kiḡo armba kanḡerket ḡgina.

¹² Tanakina le Yosef ndek kiḡo kat nuḡe ar ta mam nuḡe tuku fel mbolḡe kile-sika mam nuḡe tuku tumailamḡe dagol tidronḡa lokina sulumba ¹³ Yosef ndek nale tuku wai bigmba wai ndinammbi Efraim biyna le mam nuḡe tuku wai ḡainḡam mbolḡe tinḡina. Tanana le nu Manase ndek wai ḡainḡammbi biyna le mam nuḡe tuku wai ndinam mbolḡe tinḡina kande ¹⁴ mam nuḡe nu wai mbilmba wai ndinam tumba kiḡo ḡgrimbik Efraim tuku gabat mbolḡe pilna sulumba wai ḡainḡam tumba kiḡo mulum Manase tuku gabat mbolḡe pilna. ¹⁵ Tanamba nu nale nyaro nikina sulumba sakina: Yiḡe wa Abraham yiḡe mam Isak nale Kuate kumnemḡe minnaik. Mbara tanḡe kiḡo ar te nyaro nikuwa. Kuate ye mara mindek kulatka tumba te prona le kile minet. Nunḡe nale

nyaro nikuwa. ¹⁶ Nunje Enjel o buk ye piti sunḡomba kanḡerken le kulatkina nunḡe nale nyaro nikuwa. Ye tuku nyu, yiḡe wa Abraham tuku nyu, yiḡe mam Isak tuku nyu kiḡo ar te mbolḡe minmba minwaig le nale tanḡo kuasmbi sunḡomba ḡak prowaik ḡgina.

¹⁷ Yosef mam nunḡe wai ndinam tumba Efraim tuku gabat mbolḡe pilna ta nu mbulna sulumba nu mam nunḡe tuku wai Efraim tuku gabat mbolḡe pilna ta biyamba te-simba tumba Manase tuku gabat mbolḡe palmbim bafuna sulumba ¹⁸ mam nunḡe sana: Mam, taḡamba kuga. Kiḡo te ta nu mulum. Wai ndinam tumba nu tuku gabat mbol pale ḡgina kande ¹⁹ mam nunḡe mbulmba nu sana: Kiḡo, ye kila. Manase tuku ndare mbolḡe mata tanḡo kuasmbi sunḡokanu prowamḡgat ta kiḡo ḡgrimbik te tuku kuasmbi kiḡo mulum tuku kuasmbi liwamḡgat. Nu tuku ndare mbolḡe tanḡo kuasmbi sunḡomba prowamḡgaig ḡgina.

²⁰ Ki ait ta mbolḡe Israel ndek nale teḡenmba nyaro nikina: Israel mbal tanḡo afu nyaro niḡgam ḡga tale tuku nyumbi teḡenmba sanunḡaig: Ku-ateḡe sinzaḡḡinguwa le tane Efraim le Manase taḡaḡ minamḡgaig ḡgina. Taḡamba Israel nu Efraim tumba kiḡo mulum taḡaḡ te-ambona.

²¹ Kile Israel maḡ Yosef sana: Mine minemba ye kumamḡgit ta Kuate nu ne ndoḡ minamḡgat. Nunḡe ne tumba luka ka wa kat naḡe tuku kilke mbol kanḡat. ²² Sekem ma tugu ta kilke mayenu ndo. Ye o buk kame bagimbi tuimbi Amor mbal ndoḡ kame bumba yaiken. Kilke ta ye ne ndo sernet. Ye aba kat naḡe serniḡe nda ḡga Yosef sana.

49

Yakob nu kiḡo kat nunḡe nyaro pasa niḡgina

¹ Kile Yakob nu kiḡo kat nunḡe wika saniḡgina: Tane ilmba ye tugumḡe maḡgurkap le ye wam ḡgumneḡga

tane mbolḡe prowamḡgaig ta satinḡi. ² Yakob tuku kiḡo kame, tane ḡakmba ilmba minyokap sulumba ise tiwap. Tane mam tanḡine Israel tuku pasa isap ḡga saniḡgina.

³ Ruben, ne ye tuku kiḡo mulum tukunu ne ye tuku isu. Ye mbanzo minen sulumba ne kiḡo mulum te-pilen. Ne sanḡri sunḡo ḡak. Ye tuku kiḡo afu nane ḡakmba ne kumnemḡe minig. ⁴ Ne kule sanḡrinu ndekate taḡaḡ ta ne ye tuku pino ndoḡ kinyna sulumba kiko maḡau ye sina. Ta tuku ne mambo kat naḡe te tuku sunḡo mine nda.

⁵ Simeon nale Levi ndoḡ wamduḡ ndindo. Nale kame agaḡ ndende kilmba tamba maḡau ḡaigonu kade tuku. ⁶ Ye nale yabuka pasa katik ta ye maye ḡge nda. Nale gubra tinaik sulumba tanḡo bale farnaik tukunu ye nale tuku maḡgur sinamḡe minyokam mbulet. Nale nakile ake sinaḡ usremba makau pailnu kupenu kat ḡgurniḡe likinaik. ⁷ Nale tuku gubra ta pak ḡayo. Ta tuku piti ta nale kanḡerwaik. Ye nale pitaiki le Israel kilke mbol kuwaig sulumba Israel mbal ḡgamukḡe mine likamḡgaig.

⁸ Yuda, ne tuku tira kame ne tuku nyu te-dunḡamḡgaig. Ne naḡe ḡgueu mbal ḡnifokmbi biye likamḡgat. Ne tuku tira kame ta ne tugumḡe lokamḡgaig. ⁹ Yuda nu laion taḡaḡ. Nu agaḡmor balemba luka nunḡe kuirkate burok sinam ta kumba nunḡe ḡgaro wakeimba kinyit le andeḡe nu kuanemba koronḡ ndate. ¹⁰ Nu nunḡe ndare kame ndoḡ gabat sunḡo tuku ndumndum biyamba minmba minwaig le gabat sunḡo ande prowa le tanḡo kuasmbi ḡakmba nu tuku miḡe kumnemḡe minamḡgaig. ¹¹ Yuda nu nunḡe doḡki fatnu muli ḡak greḡ muli mayenu mbol kusit sulumba nunḡe tawi ta greḡ kulenu gurgur ndare suk tamba minyanḡate. ¹² Nu greḡ kule nyate le amnu gurkade. Nu amo nyate le maketiḡ kaukauknu ndo.

¹³ Sebulun nu piyalḡe yu make mbolḡe minamḡgat. Piyal nunḡe

ta waŋ tuku kundu magenu minamŋgaig. Nuŋe kilke make mbolŋge kumba ka Sidon tumbraŋge tingamŋgat.

¹⁴ Isakar nu doŋki kareŋnu taŋaŋ ake sinaŋ pale kame ŋgamukŋge kinymba minit. ¹⁵ Nu kilke mayenu mabtam tuku kaŋgerte ta nu isu maramba agaŋ ndende kugrakate sulumba sanzal taŋaŋ piro kareŋkate.

¹⁶ Dan nu nuŋe kuasmbi kulatkamŋgat. Kuasmbi ta nane Israel tuku kuasmbi ŋakmba taŋaŋ minamŋgaig. ¹⁷ Nu kame mbeŋ taŋaŋ ndin make mbiŋge minamŋgat. Nu patenŋa hos kupenu makete le taŋgo hos mbolŋge minyokate ta nu barinŋa ndekate ŋgina.

¹⁸ Taŋakina sulumba nu ndek sakina: O Sunŋo, ne ye ta ŋga ye tairŋget ŋgina.

¹⁹ Taŋamba nu maŋ lato sakina: Kuayar taŋgo kame afu Gat ndoŋ kame tingamŋgaig. Taŋawaig le Gatŋge mbilka pani farka nane yokerkamŋgat.

²⁰ Aser tuku kilke mbolŋge nyamagaŋ mayenu prowamŋgat. Aser nu nyamagaŋ mayenu kikoŋnu wakeikuwa ta gabat sugo nane nyam kumuŋ.

²¹ Naftali nu dia taŋaŋ nuŋe nzali dubimba likate. Nu tuku kutu magenu ndo.

²² Yosef nu doŋki ŋguikok kule make mbiŋge minit le hos ŋguikok tabe kumnemŋge minit taŋaŋ. ²³ Nuŋe ŋgueu mbal nane nu ndoŋ kame ŋayomba nu tuimbi koronŋwaig ta ²⁴ naŋgine tui ta ŋgurke likamŋgaig. Yakob tuku Mbara saŋgrinu taŋe naŋgine wai baklel serniŋgamŋgat. Kuate nu Israel mbal tuku Kulat Taŋgo mayenu. ²⁵ Mam naŋe tuku Mbara nu Saŋgri ŋayo. Nuŋge ne turnumba nyaro tinit. Nyaro magenu suŋgomba ne mbolŋge minamŋgaig. Samba mbolŋge sawe nyaro ŋak ndeka minamŋgat. Kilke sinamŋge kule nyaro ŋak minmba minamŋgat. Kiŋo kame suŋgomba kile-patikam tuku nyaro pino kame mbolŋge

minamŋgat. Agaŋmor tuku nyaro paŋgarnu kame mbolŋge minamŋgat.

²⁶ Wit le plaua botnu prowam tuku nyaro, tabe ambokok tuku nyaro, tabe minmba minam tuku nyaro ta ŋakmba Yosef mbolŋge minwaig le nu aba kat nuŋe minig taŋaŋ mine nda.

²⁷ Benyamin nu age ŋguikok agaŋmor bale farte taŋaŋ. Maratukuk furiram nu agaŋmor bale farniŋmba nyate ŋgina.

²⁸ Yakob nu taŋamba Israel tugu 12 ta tuku saniŋgina sulumba nyaro nduik nduik kiŋo kat nuŋe niŋgina.

Yakob nu kumna le ŋgukinaig

²⁹ Taŋamba Yakob nu maŋ kiŋo kat nuŋe wam paguniŋmba saniŋgina: Mine minemba ye ka kumanu mbal tuku tumbraŋge yiŋe wa mbuŋ kame kaŋgerka nane ndoŋ minamŋgit. Tane ye tumba ka ndame burok Hitnu taŋgo Efron tuku kilke mbolŋge minit ta sinamŋge wa mbuŋ kame ndoŋ palpe. ³⁰ Ndame burok ta Makpela Mamre tugumŋge Kanan kilke mbolŋge minit. Abraham nu o buk ndame burok ta kilke ta turmba mindesiŋ ŋgunu tuku Hitnu taŋgo Efron tugumŋge piyana. ³¹ Nane o buk Abraham le piyo nuŋe Sara taŋe ŋgukinaig tuku. ŋgumneŋga maŋ Isak nale piyo nuŋe Rebeka kilke ta mbolŋge ŋgukinaig. Ye mata ina taŋgine Lea kilke ndui ta mbolŋge ŋguken. ³² Abraham nu Hit mbal tugumŋge kilke ta ndame burok ta turmba piyana. Tane ka taŋe ye ŋgukap ŋga saniŋgina. ³³ Yakob nu kiŋo kat nuŋe wam paguniŋge denŋpurmba nu maŋ mbilka kinyna sulumba kumna.

50

¹ Kumna le Yosef ndek mam nuŋe tuku tumail mbol loka malmbika mam nuŋe mumuna sulumba ² mam nuŋe tuku mindesiŋ ta me ndaŋguwa ŋga nane afu saniŋgina le mindesiŋ ta ail ŋair afu kilmba pisnenaig. ³ Nane

piro ta kumba minnaig le ait 40 kuganaig. Piro ta tuku ait taɲamba madinaig tuku. Taɲanaig le Isip mbal nane ki ait 70 Yakob malmimba minnaig.

⁴ Yosef mam nuɲe kumna ta tuku kuamel kugana le nu Farao tuku gabat sugo ta saningina: Tane kumba Farao sawap. ⁵ Yosef nu teɲenmba sakat. Mam nu kumam bafuna sulumba nu ye sayina ye nu tumba ka Kanan kilke mbolɲe mindesin palmbim tuku ma nuɲe buk wakeina tuku ta mbolɲe ngukam tuku ngina. Nu taɲamba ye sayina le kile ye mam tumba kumba ka ngukumba luka prowet nga sakate. Tane ka taɲamba Farao sawap ngina. ⁶ Nane kinaig ka Farao sanaig le nu lafumba sakina: Mam naɲe buk sakina taɲamba tumba kaye sulumba nguka ngina.

⁷ Taɲakina le Yosef nu mam nuɲe tumba ngukam kina le Farao tuku piro taɲgo kame, nu tuku gabat kame, Isip tuku mage mage nane ɲakmba Yosef ndon kinaig. ⁸ Yosef tuku kuasmbi, nu tuku aba kat nuɲe, mam nuɲe tuku kuasmbi ta nane ɲakmba nu ndon kinaig. Naɲgine kiɲo kame fonfon sipsip meme makau ta ɲakmba ndo Gosen kilke mbolɲe kusrekinaig le minnaig. ⁹ Karis kame taɲgo kame hos mbolɲe likade tuku ta nane ɲakmba kuasmbi sungo Yosef ndon kinaig. ¹⁰ Taɲamba nane wit baurɲganu tuku ma tugu Yordan kule make mbol pronaig sulumba ninanka malmbi ngumbeyunaig. Taɲamba Yosef nu ait 7 mam nuɲe kumna ta tuku malmbika minna.

¹¹ Nane malmbi ngumbeyunaig le Kanan mbal nane kaɲgerka sakinaig: i ... Isip mbal si naɲgine maɲaumbi malmbi ngumbeyu sun gokade nginaig. Ta tuku nane ma ta nyunu Abel-Misraim ... nginaig.

¹² Yakob tuku kiɲo kame mam naɲgine buk saningina taɲamba ndo kinaig. ¹³ Nane mindesin nuɲe tumba Kanan kilke mbol kinaig sulumba Makpela Mamre tugumɲe

ngukinaig. Abraham nu buk Hitnu taɲgo Efron tugumɲe kilke ta piyana tuku. ¹⁴ Yosef nu mam nuɲe ngukina sulumba nu maɲ aba kat nuɲe taɲgo kuasmbi ɲakmba nu ndon ilnaig ta ndon luka Isip kinaig.

Yosef nu aba kat nuɲe tuku kuru kuru kile-iberkina

¹⁵ Mam naɲgine kumna le Yosef tuku aba kat nuɲe nane ndek saki-naig: Sine buk maɲau ɲayonu Yosef mbol kigen. Kile Yosef nu gubrawa sulumba maɲau kigen ta lafumba sine mbol kamɲgat kande nginaig. ¹⁶ Taɲamba nane taɲgo ande kukulnaig le Yosef tugum kina sulumba sana: Aba kat naɲe nane teɲenmba sakade. Mam naɲe kume ndakina sulumba ¹⁷ nu teɲenmba sasingina. Tane teɲenmba Yosef sawap. Aba kat naɲe nane o buk ne mbolɲe maɲau ɲayonu kinaig. Ta tuku ye ne sanet. Nane ne mbolɲe mbarmba unekinaig maɲau ta gilainga. Mam nu taɲamba sakina. Sine mata mam naɲe tuku Mbara kumnemɲge mineg. Ta tuku sine mata ne saneg. Sine tuku mbar ta gilainga nginaig. Aba kat naɲe taɲamba sakade nga Yosef sana le nu pasa ta ismba malmbikina.

¹⁸ Kile aba kat nuɲe nane Yosef tugum pronaig sulumba truk ka sanaig: Sine ne tuku piro taɲgo taɲaɲ minamɲgig nginaig le ¹⁹ nu ndek nane saningina: A ... tane kuru kuru ndakap. Ye Kuate tuku ma tam kumuɲ kuga. ²⁰ Tane buk pasa katmba maɲau ɲayonu ye mbol kinaig ta Kuatenɲe maɲau ta mbilmba kina le maɲau mayenu prona. Ta tuku taɲgo pino sun gomba kume ndaka kile abo minig. ²¹ Ye tane satinget. Tane kuru kuru ndakap. Ye sirka tane taɲgine kiɲo kame turmba kulatka minamɲgit ngina. Nu taɲamba saninmba nane tuku wamdus kuru-kurukinaig ta wamdus kile-iberke ninigina.

Yosef nu kumna

²² Taɲamba mam nuɲe tuku kuasmbi nane Yosef ndon Isip kilke

mbolŋge minnaig ma ma Yosef nu yar
110 kusrena sulumba nu kumna.

²³ Nu kume ndakina sulumba
kiŋo nuŋe Efraim tuku kiŋo kame
nu tuku wa kat nuŋe ta turmba
kaŋgerka minna. Yosef wa nuŋe
Makir tuku kiŋo kame nane mbuŋ
naŋgine Yosef tugumŋge minmba
sugokinaig. Makir nu Manase tuku
kiŋo nuŋe.

²⁴ Taŋamba minnaig sulumba mara
ande nu aba kat nuŋe saniŋgina: Ye
buk kumam patuket ta Kuatenŋe
tane kulatkamŋgat. Nuŋge kilke
tuku pasa saŋgrinu Abraham Isak
Yakob nane saniŋgina ta ŋgumneŋga
nu tane kilke te mbolŋge kilmba ka
kilke ta mbolŋge patinungat ŋgina.

²⁵ Taŋamba Yosef nu Israel kiŋo kame
tuku miŋgekeŋge nane pasa saŋgrinu
sakuwaig le nu isam sakina: Kuate
nu tane turkam tuku prowa le tane
ye tuku isu kilmba turmba kape
ŋgina.

²⁶ Taŋamba Yosef nu yar
110 kusremba Isip kilke mbolŋge
kumna le nane nu tuku mindesiŋ ail
ŋair pisnemba tumba ter sinamŋge
pilnaig le minna.

RUT David tuku mbun mbun nuje nyunu Rut

Yosef nu kumna le Israel mbal nane Isip kilke mbolnge minnaig ma ma nane tuku ndare tugekinaig le Isip mbal tuku gabat sungo Faraonge Kuate nu Abraham dir pasa sana ta kumumba nane kilmba sanzal piro niymba minna. (Mulum Pasa 15.7-16 kanjerap).

Tanjamba minna le yar 400 tanan kinaig le Moses nu prona. Sungo nu Faraon Isip mbal ndon piti yeki yeki ningina le nane Israel mbal pitaikinaig le Mosesnge nane kilmba Isip kilke kusremba Yu Gurgur pakarka ma baknu mbol kinaig ta nane Kanan kilke mbol kine ndakinaig. Ta ndanam? Israel mbal nane Kuate tuku minje ngurmba manau sungomba mbarnaig le nu nane kile-ndinka minna le nane sungomba kume likinaig.

Tanjamba minnaig ma ma Moses nu kumna le Yosuanje Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol kinaig. (Aposel 7.17-44 kanjerap).

Nane Kanan kilke mbolnge minnaig le kulat tanjonge nane kulatkinai. Kulat tanjo kame ta tuku nyu kat nanjine ta Samson Gideon Yefta nane afu turmba.

Elimelek nuje gageu ndon kumba Moabnge minnaig

¹⁻² O buk Israel mbal nane gabat sugo kugatok kulat tanjonge ndo Israel kulatka minnaig le guba sunjo prona. Prona le Yuda kumamnge Betlehemnu tanjo ande nuje piyo nuje ndon kiyo armba ta kilmba guba gagnu kumba ka Moab kilke mbolnge minyokinaig. Tanjo ta nyunu Elimelek. Piyo nuje Neomi. Kiyo kat nakile ta Malon le Kilion. Nanjine tumbran mbon Efrat.

³ Nane Moab kilke mbolnge minnaig ma ma Elimelek nu kumna le Neominje ndo kiyo ar ta nak minna.

⁴ Tanjamba minnaig ma ma kiyo ar ta Moabnu pino kilnaik. Pino ar ta nyu nakile Orpa le Rut. Nane tanje minnaig ma ma yar 10 kusreka ⁵ Malon le Kilion mata kumnaik. Kumnaik le ina nakile Neomi nuje ndo minna.

Rut nu Neomi ndon Betlehem kinaik

⁶ Sunjo nu nuje mbal Israel nyamagan ait mayenu ningina pasa ta Neomi nu isna sulumba nu nuje rukan ar ta ndon kuaneka Moab kilke kusremba ⁷ luka Yuda ma tugu kambim saka kinaig. ⁸ Kinaig ka ndinje Neomi nu nuje rukan ar ta sanikina: Tanjaig le tale luka kumba ka takile tumbranje ina kat takile ndon minap. Tale ye nane kej kumnaig ta sine tur magekinaig. Ta tuku tale Sunjonge sinzantikuwa le ⁹ tale man tanjo kilmba nale ndon mine mayewamngaig nga sanikina. Tanjakina sulumba Neomi nu rukan kat nuje ta mumunikmba kusrekam bafuna le nale ndek malmbi nyayonaik sulumba ¹⁰ rukan nakile sanaik: Kuga. Sile ne ndon naje kuasmbi tugum kambimkik nginaik kande ¹¹ Neomi nu sakina: Kuga. Tale luka kape. Ndanam tale ye ndon kambim sakik? Tale idusik ye man kiyo afu kile-patiki le tale kilam idusik e? ¹² Tale luka kape. Ye buk saibo pilen. Ye man tanjo tam kumu kuga. Ko ye furir te mbolnge tanjo tumba kiyo kile-patiki ta ¹³ tale nale sugokuwaik le kilam tuku tairngam kumu e? Kuga. Tale tanjo kise kilam tuku idusamngaik. Sunjo nu ye kusreyumba piti sina le tale tuku ninan sungowet ngina. ¹⁴ Tanjakina le Rut le Orpa man lato malmbi nyayonaik sulumba Orpa nu rukan nuje mumumba kusremba lukina le Rut nu rukan nuje kusre fuguna.

¹⁵ Kile Neomi ndek rukan nuje Rut sana: Ai si. Ne aba naje si kanjera. Nu luka nuje kuasmbi tugum kumba nuje mbara kame sota kinit. Ne nu ndon kaye ngina. ¹⁶ Tanjakina le Rut

ndek nu sana: Ndanam ne ye lukam tuku sayate? Ye ne dubinumba kambim tuku peu ndaya. Ne ma inum kaye ta ye mata ne dubinumba kangit. Ne ka aningge minamngat ta ye mata ne ndon ka tanje minamkik. Nanje kuasmbi ta yije kuasmbi tanjan minamngat. Nanje Mbara ta yije Mbara tanjan minamngat. ¹⁷ Ne kuma le ngukuwaig ma ta ye mata kumi le ma ta mbolnje ngukamngaig. Andenge sile tuku mine te pure nda. Kumenge ndo puramngat. Ye sinja ndo saket. Pasa njakmba saket te dubi ndawi ta Sunjo nu ye mapeye nda ngina. ¹⁸ Rut nu dirnanga rukan nune dubimba kambim sakina le nu maninkina.

¹⁹ Tanjamba nale ndin dubimba kinaiik ka ka Betlehem pronaiik. Pronaiik le tumbran ta tuku mbal nane pিরerek purka sakinaig: i ... Si Neominge nginaig. ²⁰ Tanjakinaig le Neomi ndek sakina: Ye Neomi* ndangap. Kuate Sangri Nayo nunge ye piti sina tukunu ye tuku nyu Mara† ngap. ²¹ Ye tumbran te kusrewen ta ye gageu njak ye kumun minen. Kile Sunjo nu ye baknu tumba te prowat. Ndanam tane ye nyu tumba ngamungal gare njak pino ngade? Sunjo Sangri Nayo nunge ye te-ibenjumba piti sunjo sina nga saningina.

²² Wam kube te Neomi tuku. Nu Moab kilke kusremba rukan nune Rut tumba lukinaik. Rut nu Moabnu pino. Wit magekinaig le kilam tuku ait mbolnje nale Betlehem pronaiik.

2

Rut nu Boas tuku piro mbolnje wit fambonu tanjermba minna

¹ Boas nu maror tango nu nyu sunjo njak minna. Nu Neomi tango nune Elimelek nale tugu ndui ta.

² Mara ande Rut nu rukan nune sana: Ye kumba tango ande kusnawi le wokuwa ta ye nu tuku piro tango dubika wit kugerka ndaleka fambonu bude ta tanjeramngit ngina

le rukan nune ndek nu sana: Ta maye le kaye ngina.

³ Tanjakina le Rut nu kumba ka piro ande mbolnje piro mbal dubika wit fambonu bunaig ta tanjermba mangurka minna. Piro ta Boas tuku piro ta nu katese ndana. ⁴ Rut nu piroka minna le Boas nu Betlehemnge promba nune piro mbal kangerka Sunjo nu tane ndon minwa ngina le nane ndek nu sanaig: Sunjo tuku nyaro ne mbolnje minwa nginaig.

⁵ Kile Boas nu nune piro gabat ta kusnana: Pino mbanzo si nu kuasmbi ndan tuku ngina le ⁶ piro gabat ta lafumba nu sana: Pino si Moabnu. Nale Neomi ndon Moabnje te pronaiik. ⁷ Nu piro mbal dubika wit fambonu tanjeram tuku ye sayat. Nu maratukuk tinga piroka ma ma kile ndo baibai kumnemnje fudinmba mabta minit ngina.

⁸ Tanjakina le Boas nu Rut sana: Kulim, ne ye tuku pasa isa. Ne piro kise mbol kumba wit fambonu tanjer ndawa. Ne piro te mbolnje ndo minmba yije piro pino kame tugum tenge wit fambonu tanjermba mina. ⁹ Nane tango kame pino kame pirokade magot tenge ndo piroka mina. Yije piro tango kame ne njayo sili ndanuwaig nga saningit. Ne kule nyam paranuwa ndeta waim kule kunymba palig si kumba nya nga sana.

¹⁰ Tanjakina le Rut nu truk kumba Boas sana: Ye rawe pino. Ne ndanam ye mbolnje manau mayenu kumba ye tur mayeyate ngina le ¹¹ Boas nu lafumba sana: Ne tango nanje kumna le wam njakmba rukan nanje mbolnje ke likina ta sayinaig le isen. Ne nanje tumbran ina mam turmba kusreka ne pro sine mbal kise ngamuknje minit ta ye kila. ¹² Ne Israel mbal tuku Mbara Sunjo tawok te pronaiik. Nunje lafu mayenu lato-latomba ne mbolnje kuwa nga sana. ¹³ Tanjaka sana le Rut ndek sakina: O tango

* **1:20:** Neomi nyu ta tugunu: Ngamungal gare njak † **1:20:** Mara nyu ta tugunu: Ngamungal gare kugatok

sunjo, ne ye tur mayeyate. Ye ne tuku piro pino minig tenen kuga. Ye nane kumnemnge minet ta ne ye pasa bafumbi sayate le ye tuku ngamungal sangri tingate ngina.

¹⁴ Kile mabta isukusam bafumba Boas nu Rut sana: Ne te ilmba bret batej inum tumba grep kule tomba nya ngina. Tanakina le Rut nu kumba piro mbal tugum tanje minyokina le Boas nu wit afu pasokinaig ta kilmba Rut tuna le nyumba marona le nyamagan batejnu kusrekina. ¹⁵ Tanamba Rut nu manj tinga wit fambonu tanjeram kina le Boas nu nuje piro mbal saningina: Pino si peu ndawap le wit ndale patikaig ta tugumnge nu wit fambonu tanjermba manjurkuwa. Tane nu sigair sigair ndawap. ¹⁶ Tane wit ndale nak ta afu gonjmba kusrekap le nu kilmba manjurkuwa. Tane nu kasur ndawap nga saningina.

¹⁷ Rut nu piro mbolnje wit fambonu tanjermba minna le ki kumba ka butungina. Nu ki kumba butungina le wit fambonu tanjerna ta kilmba mbanimbi baurngina le sin sikmba alonu ndekinaig le kilmba manjurkina. Alonu manjurkina ta pitinu 10 kilo tanan.

¹⁸ Kile Rut nu wit alonu manjurkina ta kilmba tumban kumba rukan nuje tumna sulumba nu ki mbol isukusmba marona le ngirmannu kilmba kina ta mata rukan nuje tuna. ¹⁹ Tuna le Neomi nu ndek rukan nuje kusnana: Ne wit te aninge kilat? Tanjo ima tuku piro mbolnje ne pirokat? Tanjo ne turnat ta Sunjonje nyaro tuwa ngina le Rut nu sakina: Boas ngade tanjo ta tuku piro mbolnje ye pirokit ngina.

²⁰ Tanakina le Neomi ndek sakina: Tanjo nane abo minig, nane kumig mbal ta Sunjo nu nane tuku kume purte. Nunje tanjo ta nyaro tuwa. Tanakina sulumba nu man lato sakina: Tanjo ta nu sine tuku tira ande. Nu sile kulatkam tuku ngina ²¹ le Rut ndek nu sana: Nu ye pasa ande turmba sayat. Ye nuje piro mbal

dubika piroka mini le ka piro ta kugawam tuku sakat ngina. ²² Tanakina le Neomi nu sakina: O rukan, ta son sakat. Ne kumba tanjo ande tuku piro mbolnje piroka ta piro mbal tanje ne njayo silinubekaig. Ne Boas tuku piro pino kame ndo dubika piroka mina nga sana. ²³ Tanaka sana le Rut nu mara mindek Boas tuku piro pino kame dubika piroka minna le ka ka wit kilam tuku piro ta kugana. Kugana le Rut nu rukan nuje ndonj minnaik.

3

Boas nu Rut mbolnje rangun mayenu kina

¹ Tanamba minnaik ma ma ait ande Neomi nu rukan nuje sana: Rukan, ye tanjo ande ne tam tuku te-siliki le nu ne tuwa le ne mine mayewamngat. ² Boas ngade tanjo ne nu tuku piro pino kame dubika pirokina ta nu sine tuku tugu ndui ta. Ta tuku ne isa. Kite furir nu kumba ka wit baurngade ma mbolnje wit roka barenguwa le bubrenge firfirnu pufunguwa le alonu ndekuwaig le kilamngat. ³ Ne kumba kule pismba gurenj mundur mayenu ta pismba tawi mayenu silika wit baurnganu ma ta tugum ndek kumba nu tuku am mbolnje pro ndawa. Ne nu tairnga mina le nu isukusmba kule nye denpurmba ⁴ nu kumba kinyam bafuwa ndeta nu kinyit ma ta kanjera sulumba nu kinyamba ngilainguwa le nu ne kulatkuwa nga ne kumba nu tuku kupe kuitkambinge tawi kaikanu ta talka kaika sulumba nu tuku kupe tugum tanje kinya le nu ne ndanja sanuwa ndeta ne ka nga sana. ⁵ Tanaka sana le Rut nu sakina: Ta maye. Ye ne tuku pasa dubimba tanamba kamngit ngina.

⁶ Kile Rut nu tinga ndek kumba ka wit baurngade ma ta mbol promba rukan nuje pasa sana ta kumumba kina. ⁷ Boas nu isukusmba kule nyumba gare-gareka ginyumna le nu kumba ka wit manjurkinaig ta tugumnge kinyana. Nu kinyamba

gilaingina le Rut nu sinjindo kumba tawi kaikina ta talka nu tuku kupe kuitkambi tugum tanje kinyna. ⁸ Kinyna le furir ngamu Boas nu kinymba mbilkina sulumba pino nu tuku kupe kuitkambinje kinyna ta kamusna. Kamusna kande pino le nu piririmba ⁹ i ... Ne imanje ngina le Rut ndek nu sana: Ye ne tuku piro pino Rutnje. Ne Elimelek tuku tugu ndui ta tukunu ne ye pinonu tumba kulatka ngina.

¹⁰ Tanjakina le Boas ndek sakina: O kulim, Sunjonje ne nyaro tinwa. Ne kile wam kat te ambonja rukan naje mbolnje wam mayenu kina ta lite. Tanjo mo gudomba minig te. Nane afu aganj ndende sunjomba jak afu aganj ndende kugatok ta ne nane tuku inum tam idus ndate. ¹¹ Ne kuru kuru ndaka. Ne pino mayenu ta sine tumbran tanjo pino jakmba sine kila. Wam jakmba ye kam tuku sayat ta ye kamngit. ¹² Ne sakate ta son. Ye rukan naje Elimelek ndon tugu ndindo. Ye ne kulatkam tuku ta tira ande mata sine ndon tugu ndindo minit ta nu ye tuku sunjo. Ye nu liwam kumun kuga. ¹³ Ne tenje mina. Ye indole maratukuk kumba nu tuku wamdus katesewamngit. Nu ne kulatkam sukuwa ndeta maye. Nu mbulwa ndeta yinje ne kulatkamngit. Ye Sunjo tuku nyu mbolnje pasa te sangri pilewet. Ne man kinya ngina sulumba ¹⁴ nu sana: Ne ye tugum prowat te tanjo kame nane kanjer ndanuwaig ngina. Tanjakina le Rut nu man Boas tuku kupe kuitkambinje kinyna.

Mafe maye ndana le Rut nu tinga kambim bafuna le ¹⁵ Boas nu sana: Ne naje tawi inum tumba kilke mbol tenje fara ngina. Rut nu tanjamba naje tawi ande tumba farna le Boas nu wit manjur ⁶ kilmba tawi ta mbolnje kutuna. Tanjamba Boas nu Rut turmba wit tawi jak ta te-dunga tuna le tumba luka naje tumbran kina.

¹⁶ Rut nu kumba rukan naje tugum pronan le rukan nunenje nu kusnana: Rukan, ne wam kat ta kubewa le ye isi

ngina le Rut nu Boasnje wam jakmba kina ta kubeu tuna. ¹⁷ Kubeu tuna sulumba rukan naje sana: Boas nu tenenmba ye sayat. Ne ake luka rukan naje sota kaye ta mayenu ndo kuga nga wit te jakmba tolmba ye sat ngina le ¹⁸ rukan naje nu sana: Rukan, ne nu ndo tairnga mina. Kite Boas nu ake minam kumun kuga. Nu pasa ta te-tiwa le ame wam prowa le sile kanjeramkik ngina.

4

Boas nu ndek Rut pinonu tina

¹ Boas nu mbumba kumba manjurkam tuku ma mbolnje minyokina. Ma ta tumbran ta tuku fonde malanja tugumnje. Nu minyok minna le Elimelek tuku tugu mbolnje Boas naje tira naje ilmba minna le kanjermba wikina: Mata, ne ilmba tenje minyoka le ye pasa ande fudinjo jak ngina. Tanjakina le nu ilmba nu tugum tanje minyokina.

² Minyokina le Boas nu tumbran ta tuku gabat kame 10 saningina le nane mata promba tanje minyokinaig. ³ Nane minyokinaig le nu naje tira naje ta sana: Neomi Moabnje luka pronan ta nu sikile tira Elimelek tuku kilke sile tuku inumnje piyawa nga sakate ta ⁴ ye ne sanam tuku wikit. Ne ye tuku sunjo. Ne kilke ta piyawam idusmba kande sinjine gabat kame tanjo minig te am mbolnje piyawa. Ne mbulmba ndeta ye tugusemba saya le isi. Tanjo ande mine ndakate. Silenje ndo ngina. Tanjakina le tanjo ta nu sana: Maye. Yenje piyawamngit ngina.

⁵ Tanjakina le Boas ndek nu sana: Ne Neomi tuku kilke ta piyamba ndeta Moabnu pino kuembol Rut turmba ne tamngat. Tanjawa le nu kinjo inum te-pilwa ta tanjo kumna ta tuku kuasmbi nane tuku kilke nanjine minamngat ngina. ⁶ Tanjaka sana le tanjo ta ndek sakina: Wam minde bada tanjan ta ye kilke ta piyawam mbulit. Ngumnenga kinjo tanje ye tuku kilke ta tuwa le ye tuku ndametin ake ngisikikat tukunu ye mbulit. Nenje

kilke ta piyawa ngina sulumba ⁷ nu nuñe kupe ngaro paska Boas tuna. Ta ndañam? O buk Israel mbal nane agañ ande tango inum tambim bafumba tañamba kumba minanu. Tango andeñge nuñe kupe ngaro paska tango inum tambinu. Israel mbal nane tañamba pasa tetiwanu. ⁸ Ta tuku tango ta nu Boas sana: Neñge kilke ta piyawa ngina sulumba nuñe kupe ngaro paska Boas tuna.

⁹ Tuna le Boas nu gabat kame tango pino nane teñenmba saningina: Elimelek Kilion Malon nane keñ ta tuku agañ ndende Neomiñge kulatkate ta kile yeñge ñakmba piyamba kilit ta tane ñakmba kañgerde. ¹⁰ Moabnu pino Malon tuku kuembol Rut nu mata yiñe pinonu kile tet. Tañawi le tango kumna ta tuku kilke ta nuñe kuasmbi tuku kilke minmba minamngat. Nu tuku nyu mata nuñe kuasmbi ngamukñge ngisike nda. Minmba minamngat. Ye mañau ket te tane kile kañgerde nga saningina.

¹¹ Tañaka saningina le nane gabat kame tango kame ndoñ nane ndek sakinaig: Sine kile kañgermba kila pilleg. Pino neñge tamngat ta ne tuku wande mbol kuwa le Sungoñge sinzañwa le Israel mbal tuku mbuñ Rahel nale Lea tañañ minwa. Ne Efrat tumbran mboñ ngamukñge Betlehem tumbranñge ne nyu sungo ñak mayok kuwa. ¹² Pino ta Sungoñge turwa le kiño gudommba kile-patike tinwa le ne tuku kuasmbi ta Yuda le Tamar tuku kiño Peres nu tuku kuasmbi tañañ mayok kuwa nginaig.

¹³ Kile Boas nu nuñe pasa kumumba Rut pinonu tina sulumba nu tumba nuñe wande mbol kina. Kina sulumba Boas nu Rut ndoñ kinyna le Sungoñge Rut sinzañna le nu fungul ñakna. Tañamba minna ma ma nu kiño te-pilna. ¹⁴ Kiño ta te-pilna le tumbran ta tuku pino kame nane Neomi sanaig: Sine Sungo tuku nyu te-dungube. Nuñge kiño te ne kulatkam tuku tanet. Nu Israel mbal tuku kuasmbi ngamukñge

nu nyu sungo ñak minwa. ¹⁵ Rugan nane tuku mañau mayenu tañge ne tuku kiño kame sungomba tañañ minanu suk. Ne kiño te kañgermba ne mañ sañgri tingamngat. Ne saibo pale le kiño teñge ne turnumba kulat mayenamngat nga sanaig.

¹⁶ Tañamba sanaig le Neomi ndek kiño ta tumba bagailmba nuñe kulat kuapina. ¹⁷ Kulat kuapina le tumbran ta tuku pino kame nane ndek sakinaig: Neomi nu kiño inum tat nginaig sulumba kiño ta nyunu Obed nginaig.

Obed nu sungokina sulumba Yesi tepilna. Yesi tuku kiño nuñe David.

David tuku mbuñ kame

¹⁸ Peres tuku ndare pulu tuturmba ka David mbolñge tingina ta teñenmba.

Peres kiño nuñe Hesron. ¹⁹ Hesron kiño nuñe Ram. Ram kiño nuñe Aminadab. ²⁰ Aminadab kiño nuñe Nason. Nason kiño nuñe Salmon. ²¹ Salmon kiño nuñe Boas. Boas kiño nuñe Obed. ²² Obed kiño nuñe Yesi. Yesi kiño nuñe David.

1 SAMUEL Samuel Saul David nane tuku wam kube

Hana nu Samuel te-pilna

1-2 Tanjo ande nyunu Elkana nu tumbran sungo Rama Efraim kumamnge ma taknu mbolnge minnaig. Tanjo ta nu pino armba njak ande Hana ande Penina. Penina nu kutu njak. Hana nu kutu kugatok. Elkana mam nuje Yeroam. Wa nuje Elihu. Mbuñ mbuñ nuje Tohu. Tumbran mboñ nanjine Suf.

3 Elkana nu yar mindek Rama tumbran kusremba Sunjo Sangri Nayo tuku nyu te-dunga nu tuku atraukam saka Silo tumbran kambinu. Tumbran sunjo tanje Elai tuku kiño armba Hofni le Pineas nale Sunjo tuku pris minnaik. 4 Elkana nu atraukam ait mbolnge aganjmor ndemnu kilmba walmba ndindo piyo nuje Penina tumba ande tumba nu tuku kutu kame fonfonmba walmba kilwaig nga ninganu. 5 Hana nu Sunjonje kutu ngailna ta Elkana nu kasur ndamba nu tuku kume purmba minna sulumba nu aganjmor ndemnu walmba Hana armba tambinu.

6 Hana nu Sunjonje kutu ngailna tukunu Penina nu mara mindek tanjo tuku tira dirka Hana maim maim te-tumba nzumil-nzumilmba minanu. 7 Yar mindek nane wam ta kanu. Nane Sunjo tuku tukul wande mbol kambinu ta Penina nu Hana maim maim te-tambinu le nu malmbika isukuse ndaka minanu.

8 Ait ande nu tanjana le Elkananje kanjermba Hana kusnana: Ndanjam tuku ne malmbika isukusam mbulit sulumba wamdus ngamungal piti njak ndo minit e. Ne pino kuembol kuga. Ye ne ndon minmba ne tuku kume puret tukunu ne kiño kugatok ta tuku piti ndanuwa nga piyo nuje sana.

9-10 Tanjamba minnaig ma ma ait ande nane Silo tumbranje atrauka isukusmba minnaig. Isukuse

denjurnaig sulumba Hana nu ngamungal tatruga wamdus ndekina le nu ndek tinja nane kusreka ka Sunjo tuku tukul wandek sinam kumba ka tanje malmbika Sunjo yabanmba minna. Yabanmba minna le Kuate tuku pris Elai nu malanja tugum tanje minyok minna.

11 Kile Hana ndek yabanmba Sunjo ndon pasa katmba tenjamba sakina: O Sunjo Sangri Nayo, ye ne tuku piro pino minet. Ne ye tuku ngamungal wamdus tatrugate te kanjermba ngumne ndayumba ye idusyumba kiño ande te-sa le ye kiño ta man luka ne tini le ne tuku piro tanjo minmba minamngat. Ta tuku nu tuku gabat waje ta andenje kuerke nda ngina.

12-13 Hana nu wamdus sinamnje ndo Sunjo yabanmba minje motmotka minna le ma ma Elai ndek mambilmba nu tuku minje kanjer tina sulumba idusna: i ... Pino si kule kamenu nyumba nginngankate nga idusmba 14 nu tinja nu tugum kumba sawe lika sana: Ne ginu le grep kule nyumba nginngankate wam ta mbulamngat e nga sana le 15 Hana ndek lafumba sana: O tanjo sunjo, tanjamba kuga. Ye kule kamenu ande nye ndakit. Ye piti sunjo njak tukunu ye Sunjo yabanmba yije piti ta njakmba kile-mayokit le purfewat. 16 Ne ye pino njayonu nga tala ndaya. Ye piti sunjo kamusmba ngamungal njayonga wamdus tatrugat le ye wam ta tuku yabanit nga Elai sana.

17 Tanjakina le Elai ndek lafumba nu sana: Ta maye. Ne ngamungal mukuk wamdus bulok njak kaye le sine Israel mbal tuku Mbaranje ne ame aganjnzalinu nu yabanjat ta ne kumumbi tanmbimngat ngina le 18 Hananje Elai sana: O tanjo sunjo, ne mara mindek ye gilai ndanja ye idusya nga sana sulumba nu wamdus bulka nu kusremba isukusam kina.

19 Mafena le maratukuk tinja Elkana nane Sunjo tuku nyu tedu denjurmba luka Rama tumbran kinaig. Kinaig ka tanje Elkana nu piyo nuje Hana ndon tuma kinyanaik

le Sunjo ndek Hana tuku yaban pasa ta idusmba kumuwe tuna le nu kiño konna. ²⁰ Tanjamba minna ma ma Hana nu kiño ande te-pilna ta nyunu Samuel ngina sulumba nyu ta tugunu kuklimba tejenmba sakina: Ye kiño te tuku nga Sunjo yabanen ngina.

²¹ Kile Elkana nuje gageu ndon man Sunjo atraukam saka Silo kinaig. Nu yar mindek nuje pasa buk sangri pilena ta kumumba manau kanu tanjamba man kam saka kinaig.

²² Hanañge ndo nane ndon kine ndakina. Nu tanjo nuje tejenmba sana: Tane kape. Ye kiño te amo ngailmba nu tumba Sunjo tuku tukul wande mbol ka le nu Sunjo tuku Wandekñge minmba minamngat ngina le ²³ Elkana lafumba Hana sana: Ne sakate ta maye. Ne tumbran teñge ndo mina le kiño amo kusrewa le tale Sunjo ndon pasa katnaik ta tuku alonu prowamngat ngina. Tanjakina le Hana tumbranñge kiño nuje amo tumba minna.

²⁴ Minnaig ma ma kiño ta sungoka amo kusrena le ina nuje nu tumba Silo tumbran kambim saka makau pailnu yar keñmba ñak ta tumba plaua bek ande tumba grep kule agañmor ngaronumbi tolnaig ta turmba kilmba kina. Samuel nu amo kusrena le nane nu tumba Silo tumbran Sunjo tuku Wande mbol kinaig.

²⁵ Kinaig ka ta promba nane makau pailnu ta tumba balenaig sulumba kiño ta tumba Elai tugum pronaig sulumba ²⁶ Hana ndek Elai sana: O tanjo sunjo, ne ye idusyate e. Ye o buk teñge Sunjo yabanmba minen le ne ye kangeryina ta ²⁷ ye kiño te tuku nga Sunjo yabanen le kiño te ye te-sina. ²⁸ Ta tuku ye kile nu tumba Sunjo tuku wai mbol palmbim tuku prowet. Nu Sunjo tuku piro tanjo minmba minwa nga Elai sana. Tanjaka sana le nu ndek dagol tidronga Sunjo tuku nyu te-dunñina.

2

Hana nu Sunjo tuku nyu te-dunñina

¹ Kile Hana nu yabanmba sakina:

O Sunjo, ne ye sinzan mayeyina le kile ye nyu ñak minmba ne tuku gare sunjo tet.

Ne ye tur mayeyina le ye mbal kasur-kasuryinaig ta nzumilninget.

² O Sunjo, ne ndo purfen nu. Ande ne suk mine ndakate.

Neñge ndo sine kigraibka turkate.

³ O Sunjo, sine manau ñakmba ke likeg ta ne kumumbi pileningit.

Ta tuku tanjo pino nanjine nyu payamkade wam ta kusreka minje tukulwaig.

⁴ Ne tanjo sangriknu tuku tui ngurningit.

Afu sangri kugatok minig ta ne nane sangri pileningit.

⁵ Afu buk maro ñak minnaig ta kile nane gubanu nyamagan kilam tuku ake pirokade.

Afu buk gubak minnaig ta nane kile maro ñak minig.

Pino kame buk niñkanu minnaig ta ne nane sinzaningit le kile kutu sungomba kile-patikade.

Afu buk kutu sungomba kile-patikinaig ta nane kile niñanu minamngai.

⁶ O Sunjo, ne tanjo abo minig ta baleningit le kumig. Afu kume likinaig ta ne man abo tugu ningit.

Ne tanjo kumig ta kilmba patikate le kumanu mbal tuku tumbran kinig ta man luka kilit sulumba abo tugu ningit.

⁷ Ne nane afu ndametin sugo ñak ta sanzal pileningit sulumba sanzal mbal ndametin sunjo ningit.

Ne tanjo nyu ñak te-ibente sulumba tanjo nyu kugatok ta tanjo pino am mbolñge nyu sunjo tuwit.

⁸ Ne nane agañ ndende kugatok sanzal minig ta turkate le nane agañ ndende kumun minig sulumba tanjo nyu sugo ñak ta ndon ulendikade le nyu sugo ningig.

O Sunjo, ne kilke te te-mayokna sulumba agañ ndende yeki yeki patikina.

⁹ Ne nane miŋge kumnemŋge minig mbal tuku kume purte sulumba ne nane kulatkate.

Afu ne idus ndanade ta ne nane kilmba piti niŋmba patikate le ma furir sinamŋge ŋgisinunŋaig.

Taŋgo saŋgri ŋaigo ta nane naŋgine saŋgri tambu minam kumuŋ kuga.

¹⁰ O Sunŋo, ne samba mbolŋge kuaila pilit le sunŋomba fudukate le ne nane ŋgueu mbal ŋakmba ŋaigo siglikate. Ne taŋgo pino kilke tugu ŋakmba mbolŋge kilmba pasa mbolŋge patika nane pilenŋgit. Ne gabat sunŋo madina ta saŋgri pilemba nyu sunŋo nuŋe kuasmbi ŋgamukŋge tuwit ŋgina.

¹¹ Hana nu yabaŋ denŋpurmba nu taŋgo nuŋe Elkana ndoŋ luka naŋgine tumbraŋ Rama kinaik le Samuel nu Siloŋge Sunŋo tuku piroka minna le Elaŋge nu kulatka minna.

Elai tuku kiŋo kat nuŋe nale maŋau ŋaigonu ke likinaik

¹² Elai tuku kiŋo kat nuŋe ar ta nale mugru sambek. Nale Sunŋo idus ndanaik. ¹³ Nale pris kame taŋgo pino mbolŋge agaŋ ndende kilam tuku tukul maŋau ta dubi ndanaik. Taŋgo ande atraukam tuku agaŋmor tumba waimmbi kusirkam bafumba minanu ta nale piro taŋgo ande kukulanu le nyagi tumba kumba ¹⁴ waim sinamŋge nyagimbi ndem denŋga kilmba kumba nikanu. Israel mbal atraukam Silo prowanu ta nale wam ndui ta ndo kanu.

¹⁵ Taŋamba ndo taŋgo ande agaŋmor kuyanu te-si ndamba pa mbolŋge piye ndaka minanu ta piro taŋgo ta promba taŋgo ta teŋemba sawanu: Pris tuku ndem afu abonu ta kile-sa le nuŋe pasokuwa. Nu ndem kusirkanu ta nu mbulit. Nu ndem abonu ndo nzalite ŋga sawanu. ¹⁶ Taŋgo ta ndek lafumba sawanu: Ye atraukam tuku tukul maŋau ta dubimba ambonga kuyanu ta pambi pasoki le ugwaig le ŋgumneŋga ne ndem ndaŋ nzalinuwa kande ne kila ŋga sawanu ta piro taŋgo ta ndek sawanu: Kuga. Ne kile

ndo ye sa. Kuga ta ye yiŋe waimbi kilamŋgit ŋganu. ¹⁷ Wam ta mbolŋge Elai tuku kiŋo ar ta nale Sunŋo am mbolŋge mbaranu le taŋgo pino nane Sunŋo atraukam tuku tukul maŋau ta ake agaŋ taŋaŋ ŋga talakanu.

¹⁸ Samuel nu kiŋo mo minna ta nu pris tuku mindepiye tawi tiŋmba Sunŋo tuku piroka minna. ¹⁹ Ina nuŋe yar mindek nu tuku tawi fudiŋndo wakeimba tumba atraukam tuku ait mbolŋge taŋgo nuŋe ndoŋ kumba ka nu tambinu. ²⁰ Taŋawanu le Elaŋge Elkana le piyo nuŋe nyaro nikmba sakanu: Sunŋoŋge piyo nane sinzaŋwa le kiŋo Sunŋo tunaik te lafunu maŋ kutu afu kile-patikamŋgat ŋga sanikanu le nale luka nakile tumbraŋ kambinu.

²¹ Kile Sunŋoŋge Hana sinzaŋ mayena le Hana nu kiŋo keŋmba kulim armba kile-patike likina ta Samuel nu Sunŋo tuku piroka minmba ma ma mbanzoŋgina.

²² Elai nu buk saibo pile mayena le nu tuku kiŋo kat nuŋe ar ta nale maŋau ŋaigonu kumba Sunŋo tuku baibai malaŋga tugum taŋge pirokinaig pino kame ta ndoŋ tuma kinyanu wam ta Israel taŋgo pino kaŋgermba kumba ka Elai samba kubeu tunaig le nu isna sulumba ²³ nuŋe kiŋo ar ta sanikina: Tale ndaŋam maŋau ŋaigonu ta kade? Tale taŋade le taŋgo pino ŋakmbaŋge tale tuku maŋau ŋaigonu kade ta tuku sakade le iset ŋgina sulumba ²⁴ sakina: O kiŋo kame, tale maŋau mbarmbarde ta kusrewap. Taŋgo pino ŋakmbaŋge tale wam mbarmbarde ta tuku sakade. Tale Sunŋo tuku piro mbal ndoŋ maŋau ŋaigonu kade ŋgade ta wam mayenu kuga. ²⁵ Taŋgo andeŋge taŋgo inum mbolŋge mbarwa ta Kuatenŋge pasa ta te-timba maŋau ta kume seramŋgat. Taŋgo ande Sunŋo kumammba mbarwa ta imange ŋgamuŋge tiŋga pasa ta te-timba kume seramŋgat e ŋga sanikina. Taŋakina ta Sunŋo nu buk nale balenikam tuku wamdus

kuyarkina tukunu nale mam nakile tuku pasa ta ise ndakinaik.

²⁶ Samuel nu mbanzonɔgina le tanɔgo pino ɔakmba Sunɔgo mata nane nu make pilnaig.

Tanɔgo andenɔge Elai dir pasa sana

²⁷ Tanɔmba minnaig ma ma ait ande Kuate tuku piro tanɔgo ande Elai sota prona sulumba Sunɔgo tuku minɔge tumba sana: Mbuɔ* naɔe nuɔe kuasmbi ndonɔ Isip gabat sunɔgo Farao tuku piro tanɔgo minnaig le ye kilimok nane tugumɔge mayokkan sulumba ²⁸ Israel tugu ɔakmba ɔgamukɔge mbuɔ naɔe tumba yiɔe pris minam tuku madiwen le nuɔge pris tuku tawi ta tinɔmba atrau mbain mbolɔge pa guwa mundur mayenu ɔak ta pilmba minanu. Tanɔawanu le yeɔge aɔanɔmor atrauka pasokanu ndem ta nu nuɔe ndare kame ndonɔ nyuwaig ɔga saninɔgen. ²⁹ Ta tuku ne ndanɔam tuku yiɔe wande mbolɔge aɔanɔmor baleninɔmba atraukam tuku wam ta talaka kiɔo kat naɔe ar ta tuku wamdus sunɔgo ɔak minmba ye gilainɔga tane aɔanɔmor ndemnu kuya ɔak ɔak ta nyumba sugo ɔaigode? ³⁰ Ye tane Israel mbal tuku Mbara Sunɔgo ye o buk tane tuku mbuɔ kat tanɔgine teɔenmba saninɔgen: Tane tanɔgine ndare ndonɔ ye tuku am mbolɔge pris piroka minmba minamɔgaig ɔga saninɔgen ta kile tane maɔ piro ta ke nda. Tanɔgo ima nu ye tuku nyu te-dunɔguwa ta yeɔge nu nyu sunɔgo tambimɔgit. Tanɔgo ima nu ye talayate ta yeɔge nu mata talawamɔgit ɔgina. ³¹ Ne ise tiwa. Mine minemba ye ne naɔe tugu ndonɔ sanɔri kile-ibenki le tane saibo patika kume nda. ³² Tane sinamanzerka minap le ye Israel mbal afu sinzaɔ mayeninɔgi le ne tuku tugu nane ndo saibo patika kume nda. ³³ Ye ne tuku ndare afu mapeki le pris piroka minwaig ta nane mbarmba piti ne tinwaig le ne tuku wamdus tatrुकamɔgat. Naɔe ndare ta ɔakmba tanɔgo ɔgaro lewaig sulumba saibo patika kume

nda. ³⁴ Ne tuku kiɔo armba Hofni le Pineas nale ait ndui ta mbolɔge ndo kumamɔgaik. Tanɔawaik le ne pasa ɔakmba sanet ta son ɔgamɔgat. ³⁵ Ye pris ande kateseknu madiwi le nu ye ndonɔ wamdus ulendi ɔak pris piro biywa le ye nu tuku kuasmbi ndo sinzaɔninɔgi le nu ye tuku am mbolɔge pris piroka minmba minamɔgat. ³⁶ Tanɔawa le ne tuku ndare ande minwa ta nu pris ta sota kumba dagol tidronɔga ndametinɔ bret fambonu nu tuwa ɔga sawa sulumba sawamɔgat: Ne ye pris piro ande sa le ye piroka nyamagan afu kili ɔga sawamɔgat ɔga Elai sana.

3

Kuate nu Samuel ndonɔ pasatina

¹ Samuel nu kiɔo mo minna sulumba nu Elai turturmba Sunɔgo tuku piroka minna. Ait ta mbolɔge Sunɔgo nu tuan tanɔgo sunɔgomba wam pagu pasa nda ninɔganu. Nane ndui ndui ndo kinatanu suk wam afu tumninɔganu le kanɔgerkanu.

² Elai nu buk am ɔaigonɔginaig le furir ande mbolɔge nu wande kinam tanɔge kinymba minna le ³ Samuel nu tukul wande sinam tanɔge kinyna. Kuate tuku tukul bokis mata wande ndui ta sinamɔge minna. Lam bulunɔga minna le mafewam patikina le ⁴ Sunɔgo nu Samuel wikina le nu ndek woka sakina: Ye ilet o ɔgina sulumba ⁵ pinderka kumba Elai sana: Nenge ye wikat e ɔgina kande Elai nu sana: Kuga. Ye ne nda wikit. Luka ka kinya ɔgina le nu luka ka kinyna. ⁶⁻⁷ Kinyna le Sunɔgo maɔ lato Samuel wikina ta Samuel nu katese ndana. Ta ndanɔam? Sunɔgo nu buk nu tugum promba pasa ande sa ndana tukunu nu Sunɔgonɔge wikina ta nu katese ndana. Ta tuku nu pastinɔga Elai sota kina sulumba sana: Nenge ye maɔ wikat e ɔgina kande Elai nu lafumba sana: O kiɔo, yeɔge ne nda wikit. Luka ka kinya ɔgina le nu maɔ luka ka kinyna. ⁸ Tanɔmba kinyna le

* **2:27:** Tuan tanɔgo ta nu Aron tuku Elai sana

Sungo maŋ lato Samuel wikam kenŋa le nu maŋ aboŋgina sulumba Elai sota kumba sana: Neŋge ye wika minit e ŋgina. Tanjakin le Elai nu wamduŋ puluna le Sungoŋge kiŋo te wikate ŋga idusna sulumba.⁹ Samuel sana: Luka ka kinya le nu maŋ ne wikuwa kande teŋenmba sawa: O Sungo, ye ne tuku piro tanjo. Ne ye saya le isi ŋga sawa ŋgina. Tanjakin le Samuel luka ka kinya.

¹⁰ Samuel nu kinymba minna le Sungo nu maŋ lato nu tugum promba wika sakina: Samuel, Samuel ŋgina le Samuel nu woka sakina: O Sungo, ye ne tuku piro tanjo. Pasa saya le ye isi ŋgina. ¹¹ Tanjakin le Sungo ndek Samuel sana: Mine minemba ye Israel mbal ŋgamukŋge wam ande ki le nane ŋakmba ismba piriri ŋayowamŋgaig. ¹² Ait ta mbolŋge ye wam afu Elai tuku ndare mbolŋge ke likam tuku buk saken ta kumumba nane mbolŋge kamŋgit. ¹³ Ye buk nu sawen. Nu tuku kiŋo ar ta ye kumamma ŋgummem pasa sakade ta Elai nu kila ta nu nale peu ndanikit tukunu yeŋge nu tuku ndare tuturmba kaŋgat ta piti sugokanu niŋgamŋgit. ¹⁴ Ta tuku ye Elai nuŋe kuasmbi siŋka pasa sangrinu saninŋen. Nane ye tuku atraukamŋgaig ta ye nane tuku une ŋaigonu ta sauka gilainŋe nda ŋga Samuel sana.

¹⁵ Samuel nu nuŋe mbain mbolŋge kinymba minna le ka mafena. Mafena le maratukuk nu aboŋga tinŋa ka Sungo tuku Wande malanŋa talke likina sulumba wam kiŋatanu suk kaŋgermba isna ta Elai sawam kuru-kurukina. ¹⁶ Tanjana le Elai nu wika sana: Kiŋo ya, ne ilmba o ŋgina le Samuel nu ndek sana: Au. Ye ilet o ŋgina sulumba nu sota kina le ¹⁷ Elai nu kusnana: Kuate nu ne ndanmba sanat? Ye mbolŋge pasa afu yabu ndaka. Ne ye mbolŋge pasa afu yabuka ta Kuatenŋge ne mapene nda ŋga sana. ¹⁸ Tanjaka sana le Samuel nu pasa ŋakmba isna ta nu kubeu tuna.

Nu pasa ande yabu ndakina le Elai ndek nu sana: Nu Sungo. Nu wam ndaŋ kam bafuwa ta nu kuwa ŋgina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Samuel nu sunŋoka tanjo ŋgaro lena le Sungo nu mara mindek nu ndoŋ minna. Samuel nu wam afu prowam tuku sakanu ta Sungoŋge alonu kilemayokanu. ²⁰ Tanjamba minna le Israel ma tugu ŋakmba mbolŋge tanjo pino ŋakmba nane Samuel Sungoŋge tuan tanjo madina ta nane kila pilnaig. ²¹ Sungo nu mara mindek Silo tumbranŋge Samuel tugum promba nu wam pagu pasa sawanu. Tanawanu le Samuel nu pasatanu ta Israel mbal ŋakmba nane nu isanu.

4

Filistia mbalŋge tukul bokis ta Israel mbal yaikinaig

¹ Ait ta mbolŋge Israel mbal nane Filistia mbal ndoŋ kame buwam saka ka Eben-Eser* tumbranŋge ma tumba kame tuku kuanekinaig le Filistia mbal mata nane Efeŋge ma tumba kame tuku kuanekinaig. ² Tanjamba minnaig sulumba Filistia mbal nane ulendika ma gutoŋ tanje Israel mbal ndoŋ kame bunaik sulumba kame sanŋri tinŋina le nane Israel mbal kile-ibenka tanjo 4,000 tanaŋ bale fariŋginaig. ³ Tanjanaig le kame tanjo afu ta luka Eben-Eser promba Israel mage mage wam kubeu niŋginaig le nane nanŋine nanŋine sakinaig: Ndanam tuku Sungo nu sine ŋgumnesinmba Filistia mbal sinzanŋinŋit le nane sine bale far sulude? Sine Silo kab sulumba Sungo tuku pasa katanu bokis ta tumba probe le bokis tanje sine sinzanŋinŋuwa le ŋgueu mbal nane sine suluwe nda ŋginaig. ⁴ Tanjamba nane tanjo afu kukulniŋginaig le Silo kinaig sulumba Sungo Sanŋri Nayo eŋel kanunu armba ŋgamukŋge minyok minit nu tuku pasa katanu bokis ta tumba luka ilnaig. Elai tuku

* **4:1:** Eben-Eser nyu ta tugunu Tur Ndam

kiŋo armba Hofni le Pineas mata bokis ta ndoŋ ndoŋ ilnaik.

⁵ Nane Sunŋo tuku pasa katanu bokis ta tumba pronaig le Israel mbal nane kaŋgermba gare-gareka wika raunaig le kilke buru-burukina. ⁶ Taŋanaig le Filistia mbal nane zigna ta ismba naŋgine naŋgine sakinaig: i ... Ndaŋam saka nane Hibu ru mbal si taŋamba wika raude ya ŋginaig le nane afu pro saninginaig: Sunŋo tuku tukul bokis tumba prowaig ŋginaig le nane pasa ta ismba ⁷ nane kuru kuru mayemba sakinaig: i ... Kile naŋgine mbara nane tuku tumbranŋ towat. Kile sine ndaŋamŋig? Sine maŋau ande taŋaŋ buk kaŋger ndagen. ⁸ Imaŋge sine sinzaŋsinŋuwa le nane tuku mbara Saŋgri Nayo ta sine ŋaigo siglike nda. Mbara taŋge ma baknu mbolŋge Isip mbal piti yeki yeki ningina tuku. ⁹ Hibu ru mbal si amboŋga sine tuku piro mbal minnaig ta kile sine maŋ nane tuku piro mbal minbekig tukunu sine kuru kuru ndaka saŋgri tiŋga kame bube ŋginaig. ¹⁰ Taŋakinaig sulumba Filistia mbal nane saŋgri tiŋga kame bunaig sulumba Israel mbal kile-ibenka nane sunŋomba bale fariŋginaig le nane afu kua ka Eben-Eser kinaig. Ki ait ta mbolŋge nane Filistia mbalŋge Israel taŋgo 30,000 bale farkinaig sulumba ¹¹ Kuate tuku tukul bokis ta yaika tumba Elai tuku kiŋo armba Hofni le Pineas mata balenikinaik le kumnaik.

¹² Kile Benyaminnu taŋgo ande kame ma ta kusremba nuŋe tawi fetfetmba kilke roka kilmba gabat pisenmba pinderka kua ka ka Silo prona. ¹³ Prona ta Elai nu ndin makembiŋge nuŋe minyo mbili mbolŋge minyoka ndin kulatka Kuate tuku tukul bokis ta tuku wamdus sulumba minna. Minna le taŋgo ta nu promba tumbranŋge taŋgo pino ŋakmba kame mbolŋge maŋau prowe likinaig ta kubeu ningina le nane ismba ŋgamuŋgal ŋaigoŋga malmbi wika raunaig. ¹⁴ Taŋanaig le Elai nu malmbi wika raunaig ta ismba

kusnaŋga sakina: Nane ndaŋam tuku taŋade ŋgina. Taŋaka minna le taŋgo ta pinderka kumba Elai tugum promba wam kubeu tuna. ¹⁵ Elai buk yar 98 tumba saibo pile mayemba am tukulkina.

¹⁶ Kile taŋgo taŋge nu sana: Ye kile ndo kame ma kusremba kua ka te prowet ŋgina le Elainge nu kusnana: Kiŋo, ame maŋau prowe likaig ŋgina. ¹⁷ Taŋamba kusnana le taŋgo pasa tumba prona taŋge pasa lafumba sakina: Filistia mbalŋge sine tuku kame taŋgo sunŋomba bale farkaig le sine Israel mbal nane ram kua kagig. Ne tuku kiŋo armba Hofni le Pineas mata balenikinaik sulumba Kuate tuku tukul bokis ta turmba taig ŋga Elai sana. ¹⁸ Elai nu saibo butuknu tukunu taŋgo ta nu Kuate tuku tukul bokis tinaig ta tuku sakina le nu ŋgumnem-ŋgumnem nuŋe minyo mbili mbolŋge fonde malaŋga tugum taŋge ndeka nduku ŋgurmba kumna. Nu Israel mbal kulatka minna ta yarnu 40.

¹⁹ Pineas piyo nuŋe ta nu funŋulok minmba kiŋo te-palmbim tuku ait buk patukina le nu Filistia mbalŋge Kuate tuku tukul bokis tumba rukan nuŋe le taŋgo nuŋe kumnaik pasa ta ismba nu pirerek purka kiŋo tepilna. ²⁰ Taŋamba nu ŋgaro rar sunŋo tumba kumam bafuna le nu kulatki-naig pino kame taŋge nu sanaig: Ne kuru kuru ndaka. Ne buk kiŋo tepalet ŋginaig ta nu pasa ande lafu ndamba ise ndo ka ²¹⁻²² nu kiŋo ta nyunu Ikabod ŋgina sulumba sakina: Sine Israel mbal kile nyu kugatok ŋgina. Ta ndaŋam? Nane tukul bokis yaika tumba rukan nuŋe le taŋgo nuŋe kumnaik ta tuku nu idusmba pasa ta taŋamba sakina.

5

Filistia mbal Sunŋonge piti ningina

¹ Filistia mbalŋge Kuate tuku tukul bokis ta tumba Eben-Eser tumbranŋ kusremba kuramba tumba naŋgine tumbranŋ sunŋo Asdod kinaig ka ² taŋge tukul bokis ta tumba naŋgine

mbara Dagon tuku zugu wandeknge Dagon kanunu tugum tanje pilnaig le minna.

³ Mafena le maratukuk tanga Asdod mbal nane abonginaig sulumba zugu wandek ta kumba mambilnaig kande nangine mbara Dagon kanunu ta Sunjo tuku tukul bokis ta tugum iben kilke mbol tanje ndeka truk ka minna le kangernaig sulumba tumba nuje ma mbolnge te-timba pilnaig le ka furirna le nane kinynaig.

⁴ Kinymba mafena le maratukuk tanga man wandek kumba mambilnaig kande nangine mbara Dagon kanunu ta Sunjo tuku tukul bokis ta tugumnge man ndeka truk ka minna le kangernaig. Ngarosunu ndo maye minna ta gabatnu wainu arnej ngurka iben malanga tugum tanje bagarok minnaig le kangerkinaig. ⁵ Wam ta mbolnge kile Dagon tuku pris kame tanjo kame mata nane zugu wandek ta kambim bafumba ta nane Dagon kanunu bagarok minna magot ta lukamba sinam kinig.

⁶ Kile Sunjonge Asdod mbal tumbran afu Asdod patuknge minnaig ta ngaigo siglika piti sungokanu ningina le kamka ngaionu nane tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig. ⁷ Tanjanaig le Asdod mbal manau ta kangermba nane ndek sakinaig: Israel mbal tuku Mbaranje sine tuku mbara Dagon sine turmba ngaigo siglikate tukunu sine nane tuku tukul bokis te pilbe le tumbran ande kuwa nginaig.

⁸ Tanjakinaig sulumba nane Filistia tuku gabat kame ta mangurkuwaig nga pasa patike likinaig le nane promba mangurkinaig. Mangurkinaig le Asdod mbalnge kusnaninginaig: Sine kile Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba ndanangig nginaig le nane pasa lafumba saninginaig: Tumba kuramba Gat tumbran kape nginaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta tumba kinaig ka Gat tumbranje pilnaig le minna.

⁹ Tanjanaig le Sunjonge tumbran ta tuku tanjo pino kutu kame nakmba ngaigo siglikina le kamka ngaionu nane

tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig le nane kuru kuru sunjo tumba wamdus fulilke likinaig. ¹⁰ Tanjanaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta pilnaig le Ekron tumbran kina. Kina ka ta prona le nane Ekron tanjo pino gangingina le sunjomba wika raumba sakinaig: Nane sine nakmba bale farkam saka Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba te prowaig nginaig sulumba ¹¹ nane Filistia gabat kame ta man kilemanjurka saninginaig: Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis te singine kutu kame sine turmba bale farkikat tukunu palpe le luka nuje minna tuku ma ta mbol kuwa nga saninginaig. Ta ndanam? Kuatenje nane ngaigo siglikina le nane sunjomba kume likinaig. ¹² Afu kume ndakinaig ta kamka nane tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig le nane ngarorar tormba malmbi wika raumba minnaig.

6

Tukul bokis ta pilnaig le luka Israel kina

¹ Sunjo tuku tukul bokis ta Filistia mbal tugumnge minna le ma ma tambun ⁷ kuganaig le ² kile Filistia gabat kameje nane pris kame kagmai tanjo kame kilemanjurka kusnaninginaig: Sine Sunjo tuku tukul bokis te tumba ndanandamba kamngig? Sine ndanandamba tumba ka nuje ma mbolnge palmbimngig nginaig le ³ nane lafumba sakinaig: Tane Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta ake sina palpe le kine ndakuwa. Tane mbar manau kinaig ta tuku atrau aganj afu turmba patikap le kuwaig le nangine Mbara tanje tane tuku guaze pitaikuwa le nu ndanam tuku tane piti tingit ta tugunu katesewamngig nga saninginaig.

⁴ Tanjakinaig le gabat kameje man lato kusnaninginaig: Sine nu garewa nga ame aganj patikube nginaig le nane lafumba saninginaig: Sine Filistia tuku gabat sugo ⁵ ta

tango pino turmba guaze ndui tange njaigo siglikate tukunu nane nduik nduik ta madiniŋmba golmbi kamka kanunu 5 wakeikap sulumba sib sine tuku ma njaigo siglikade ta tuku kanunu 5 wakeika ta turmba patikap le kuwaig. ⁵ Tane tanjamba Israel mbal tuku Mbara nyu tedungap le nu tane, tanjine mbara kame, tanjine kilke turmba njaigo sigli ndakuwa. ⁶ Tane Isip mbal Farao ndon wamdus karen pilnaig tanjamba nda kap. Sunjonje nane pilendo niŋmba piti yeki yeki niŋgina le nane Israel mbal pitaikinaig le kinaig wam ta tane ngilai ndanjanje nginaig sulumba ⁷ saninjanjaig: Tane makau armba pangarnu fat njak piro nda niŋganu ta kilap sulumba karis ande kiteknu tumba makau arnen karis ta mbolnje kusmba fatnu ta patikap le luka nanjine fonde sinam kuwaig. ⁸ Tanjamba Sunjo tuku tukul bokis ta tumba karis mbolnje palpe sulumba tanjine mbar manau kinaig ta tuku peuka agan kame kanunu golmbi wakeikanu ta kilmba bokis fudinjo ande sinamnje patika tukul bokis ta gemmba pilmba makau armba ta sisilanjap le kuwaik. ⁹ Makau armba ta kuwaik le kanjerno ka minap. Nale tukul bokis ta karis njak didikumba ndin dubimba Bet-Semes tumbran kuwaik ta sine katesewamnjig Israel mbal tuku Mbara tange sine piti sersinjanja nga idusamnjig. Ko makau armba ta lukuwaik ta sine katesewamnjig Mbara tange sine piti ser ndasinjanja. Piti te ake sine mbolnje prona nga idusamnjig nga gabat kame ta saninjanjaig.

¹⁰ Kile tango kame ta tanjamba kuanekinaig sulumba makau pangarnu armba fat njak ta kilmba karis mbolnje kusmba fatnu ta kilmba luka fonde sinamnje patikinaig. ¹¹ Tanjanaig sulumba Sunjo tuku tukul bokis ta tumba sib le kamka kanunu golmbi wakeikinaig bokis njak ta turmba tumba karis mbolnje patikinaig le ¹² makau armba ta pitik

ndo ndin sunjo Bet-Semes tumbran kina ta dubimba witimba witimba kinaik. Kinaik ta nale mbilmbil ndaka kine ndo kinaik le Filistia tuku gabat sugo 5 ta nale ngumnem dubika kinaig ka Bet-Semes tuku kilke ta mbol pronaig.

¹³ Nane Bet-Semes mbal ma guton tange wit magekinaig le kugerka minmba tandeka mambilaig kande tukul bokis ta prona le kanjerno nane gare-garekinaig. ¹⁴⁻¹⁵ Karis ta ka Bet-Semesnu tango Yosua tuku piro sinam ta promba makau armba ta kinaik ka ndame sunjo ande tugumnje tinjanjaig. Tinjanjaig le nane Levi tuku kuasmbanje Sunjo tuku tukul bokis ta tumba agan kame kanunu golmbi wakeika sigrikinaig bokis njak ta turmba kilmba ndame sunjo mbol tange patikinaig le Bet-Semes mbal tange karis mbainnu ta panu nga sambrimba kat fetfetnaig sulumba makau armba ta balenikmba Sunjo atrauka pambi pasokinaig le uge suglukinaik. Ki ait ta mbolnje nane atrau ta kumba aganmor afu turmba balenjanja Sunjo atrauka pasokinaig le uge suglukinaig. ¹⁶ Nane wam ta kinaig le nane Filistia gabat sugo 5 ta kanjernaig sulumba ki ait ndui ta mbolnje nane luka nanjine tumbran Ekron kinaig.

¹⁷ Nane Filistia mbalnje nanjine mbar manau kinaig ta tuku piti peuka kiga agan kamka kanunu golmbi wakeikinaig ta ande Asdod tuku ande Gasa tuku ande Askelon tuku ande Gat tuku ande Ekron tuku. ¹⁸ Tanjamba ndo Filistia gabat sugo 5 ta tumbran sugokanu fondembi kornjanjanu tumbran fonfon afu turmba kulatkinaig ta kumumba sib kanunu mata nduik nduik kidemba patikinaig.

Bet-Semesnu tango Yosua tuku piro sinamnje ndame sunjo ta mbolnje Sunjo tuku tukul bokis pilnaig ta idusam tuku ndame ta kile minit.

¹⁹ Kile Bet-Semes tango afu nane Sunjo tuku tukul bokis ta talka sinanu kanjernaig tukunu Sunjo

nane tuku tango 70 bale farkina le tango pino nane Sungonge nane ngamuknge piti tanamba kina ta tuku wamdus tatraka malmbikinaig sulumba ²⁰ nangine nangine sakinaig: Mbara Sunjo te nu purfen^{nu} ndo. Ande nu kumamma mbarwa ta nu mapewe nda tukunu sine tukul bokis te pilbe le ani kangat nginaig.

²¹ Tanamba nane tango afu kukulninginaig le ka Kiryat-Yarim mbal saninginaig: Filistia mbalnge Sunjo tuku tukul bokis ta pilnaig le sine tugum tenge minit. Tane ndeka tumba mbumba kape nga saninginaig.

7

¹ Tanakinaig le Kiryat-Yarimnu tango kame promba Sunjo tuku tukul bokis ta suku silimba waimbi tumba kinaig ka Abinadab tuku wande binj mbolnge minna ta mbolnge pilnaig. Pilnaig sulumba nu tuku kinjo nunje Elasang tukul bokis ta kulatkuwa nga madinaig.

Samuel nu Israel mbal kulatkina

² Tukul bokis ta Kiryat-Yarim tumbran^{ge} minna le ma ma yar 20 kinaig. Ait ta mbolnge Israel mbal nane sinamanzerka minmba Sungonge turka sinzan^{ng}inguwa nga wika yaban^{mba} minnaig. ³ Tanamba minnaig le Samuelnge ndek Israel mbal nakmba saningina: Tane ngamu^{ngal} biye mbilmba Sunjo ndo dubiwam idusmba kande tane mbara kise kise nakmba ngumneni^{mba} Astarte ngade pino kanunu ta turmba kusrewap sulumba tane Sunjo ndon^{ulendika} nu tuku min^{ge} kumnem^{ge} ndo minap. Tanawap le nun^{ge} tane tur^{ti}mba sinzan^{ti}nguwa le Filistia mbal tuku san^{gri} kile-iben^{kam}ngaig nga saningina. ⁴ Tanakina le Israel mbal nangine yabri mbara kusrekinaig sulumba yabri mbara Baal le Astarte tuku kanunu ta pitaika Sunjo tuku min^{ge} kumnem^{ge} ndo minnaig.

⁵ Tananaig le Samuelnge Israel mbal nakmba tuku pasa pilmba sakina: Tane nakmba pro Mispange

mangurkap le yen^{ge} tane tuku nga Sunjo yaban^{am}ngit ngina. ⁶ Tanamba saningina le nane nakmba promba Mispange mangurk^{inaig} sulumba nane kule burok sinam tan^{ge} kule kunymba Sunjo atraukam tuku kutunaig. Tanamba nane sakinaig: Sine Sunjo am mbol^{nge} unekigen^{ng} nga saka nyamagan^{ng} pinka minnaig le ki ka butungina. Tanamba Samuel nu Mispange nane tuku piti ismba pasa afu kile-tidingina.

⁷ Israel mbal Mispange mangurk^{inaig} ta Filistia mbal nane isnaig sulumba gabat sugo afu nangine kame kuasmbi ndon^{ng} kame ilnaig. Kame ilnaig le Israel mbal nane pasa ta ismba kuru-kurukinaig sulumba ⁸ Samuel sanaig: Ne singine Mbara Kuate Sunjo yaban^a le nun^{ge} sine sinzan^{ng}inguwa le sine Filistia mbalnge ngaigo siglike nda nginaig. ⁹ Tanakinaig le Samuel ndek sipsip fatnu ande tumba balemba Sunjo tuku atrauka nak piyna le ugna. Ugna le Sungonge Israel mbal turn^{ng}inguwa nga yaban^{na} le Sunjo nu isna.

¹⁰ Samuel nu atrauka minna le Filistia mbal buk nane ndon^{ng} kame buwam tuku ilm^{ba} patuninginaig. Patuninginaig le Sungonge pitik ndo kuaila pilna le samba mbolnge nane tugum tan^{ge} sungomba puluka nane tuku wamdus ngin^{ngan} serningina le nane kuru kuru mayemba kua ka sili-silinaig. ¹¹ Tananaig le Israel mbalnge Misa kusremba Filistia mbal kile-dubin^{ga} bale farka kinaig ka ka Bet-Kar tumbran^{ng} pron^{aig}.

¹² Kile Samuelnge ndame sunjo ande tumba Misa tumbran^{ng} Sen tumbran^{ng} ngamu-ngamu^{ng}ge te-tina sulumba sakina: Sungonge sine tur mayekat ngina. Tanakina sulumba ndame ta nyunu Eben-Eser* ngina.

¹³ Samuel tuku ait mbolnge Sunjo nu Filistia mbal ngaigo siglika peuningina le nane man^{ng} Israel kilke mbol pro ndanaig. ¹⁴ Israel mbal tuku tumbran^{ng} afu buk Filistia mbalnge kame

* 7:12: Eben-Eser nyu ta tugunu Tur Ndame

bumba yaike likinaig ta Ekronnge tugu pilmba ka Gatnge tingina ta kile Israel mbal maŋ nanjine luka kilnaig. Taŋanaig sulumba tumbran kame ta tuku kilke ta nane Israel mbalnge Filistia mbal ndoŋ kame bumba ŋakmba luka yaika kilnaig. Taŋamba Israel mbal nane mine mayemba Kanan mbal ndoŋ mata ŋgan minnaig.

¹⁵ Samuel nu mara mindek Israel mbal kulatka minna sulumba ¹⁶ nu yar mindek Betel Gilgal Mispakumba tumbran kenmba ta kidemba lika taŋgo pino tuku piti gubra ismba kile-tidinganu. ¹⁷ Kile-tidinge denpurnimba nu luka nuŋe tumbran Rama kaminu ka tumbran taŋge mata nu pasa kile-tidinganu. Ramaŋge minna sulumba nu ndame turŋaŋga Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina.

8

Israel mbal nane gabat sunjo madiwam tuku sakinaig

¹ Samuel nu saibo pilmba nuŋe kiŋo ar ta Israel mbal kulatkuwaig ŋga madinikina. ² Kiŋo mulum ta nyunu Yoel. Mambo nuŋe nyunu Abia. Berseba tumbranŋge nale Israel mbal kulatka minnaik. ³ Kulatka minnaik ta nale mam nakile tuku wam ta dubi ndanaik. Nale ndametinj tuku ndo wamdus ŋak. Nale pasa tugusemba pilenimba kanjer ndaka ande ndametinj nale nikuwa ta pasa mbolnge te-ti ndawanu.

⁴ Kile Israel mbal tuku gabat sugo sugo ŋakmba maŋgurkam Samuel sota Rama kinaig sulumba ⁵ Samuel sanaig: Ne isa. Ne buk saibo pilit ta ne tuku kiŋo ar ta nale ne maŋau kina taŋamba ke ndakade. Ta tuku ne gabat sunjo ande madiwa le sine kulatkuwa. Kilke afu minig taŋamba ŋga Samuel sanaig.

⁶ Nane gabat sunjo madiwam tuku sakinaig ta Samuel nu pasa ta tuku gare ndana le nu Sunjo yabanmba kusnana. ⁷ Kusnana le Sunjo nu ndek sana: Taŋgo pino nane ame maŋau ne

ndoŋ sakuwaig ndeta ne ismba dubiwe niŋga. Nane ne pitai ndanade. Kuga. Ye nane tuku Sunjo mine ndaki ŋga nane ye pitaiyade. ⁸ Ye o buk nane Isipnge kilmba te prowen ta nane ye ngumneyumba mbara afu tuku nyu kile-dunje likinaig. Nane mara mindek ye mbolnge kade ta kile ne mbolnge mata kade. ⁹ Ta tuku ne nane tuku miŋge dubiwa sulumba riron pasaniŋmba gabat sunjo nu ndaŋndaŋmba nane kulatkamngat ta bitekŋga saninga le iswaig ŋga Samuel sana.

¹⁰ Pasa ŋakmba Sunjonge Samuel sana ta nu suk ka taŋgo pino gabat sunjo madiwam sakinaig ta saningina sulumba ¹¹ sakina: Ye kile gabat sunjo tuku piro maŋau tugu bitenji le tane isap. Gabat sunjo ta nu teŋenmba kamngat. Nu tane tuku kiŋo afu kilwa le nu tuku kame mbal taŋaŋ minamngaiŋ. Kame ait mbolnge nane afu karis mbolnge pinderkuwaig le afu hos mbolnge pinderkamngaiŋ. Nu tumbran inum kambim bafuwa ta nu karis mbolnge minyokuwa le nane afu nu mindemba pinderka ambonga kanjaiŋ. ¹² Nuŋge nane afu kame gabat minam tuku madiniŋgamngat. Afu kame taŋgo 1,000 kulatkuwaig le afu kame taŋgo 50 kulatkamngaiŋ. Tane tuku kiŋo kame afu nu tuku piro mbolnge kilke pikmba nyamagan ŋgukuwaig le afu nyamagan magekuwaig le kilamngaiŋ. Afu nu tuku kame agaŋ ndende wakeikuwaig le afu karis tuku agaŋ ndende wakeikamngaiŋ. ¹³ Tane tuku kulim kame afu nu tuku guren agaŋ ndende mundur mayenu ŋak ta wakeikuwaig le afu nu tuku paguwaig le afu nu tuku bret pasokamngaiŋ. ¹⁴ Nu tane tuku nyamagan piro, grep piro magenu, olif piro magenu ta ŋakmba yaika kilmba nuŋe gabat sugo sugo niŋgamngat. ¹⁵ Niŋguwa sulumba tane tuku wit grep muli ta ŋakmba kilmba fetka 9 tane tuku kusreka ndindo nuŋe tumba nuŋe gabat kame piro taŋgo kame niŋgamngat.

16 Nu tane tuku piro tango, piro pino, tango mo afu kilmba aganjmor donki magenu ta pilenga kilwa le nu tuku piroka minamngaig. 17 Tanjamba tane tuku sipsip ta kilmba fetka 9 kusreka ndindo nuŋe tamngat. Tane mata nu tuku piro tango tanjan minamngaig. 18 Ait ta mbolŋge tane tanjine gabat sunjo tanjine madinaig ta tuku ndumor-ndumorkap ta Sunjo nu tane tuku malmbi ise nda nga saningina.

19 Tanjamba saningina kande nane Samuel tuku pasa isam mbulnaig sulumba sakinaig: Kuga. Ne sine tuku gabat sunjo ande madiwe singa. 20 Tanjabe sulumba sine kilke tugu afu minig tanjamba minamngig. Singine gabat sunjoŋge pasa sinmba kulatkuwa sulumba kame ait prowa le nu sine kulatka kilmba ŋgueu mbal ndonj kame buwamngat ŋginaig.

21 Samuel nu nane pasa ŋakmba sakinaig ta ismba ka Sunjo sana le 22 Sunjo ndek lafumba sana: Nanjine nzali ta dubimba gabat sunjo madiwe niŋga ŋgina. Tanjakina le Samuel ndek Israel tango ŋakmba saningina le sili-silimba luka nanjine tumbranj tumbranj kine likinaig.

9

Saul nu Israel mbal tuku gabat sunjo mayok kina

1 Kis nu maror tango ande. Nu nyu sunjo ŋak Benyamin ma tugu mbolŋge minna. Kis mam nuŋe Abiel. Wa nuŋe Seror. Mbuŋ mbuŋ nuŋe Bekorat. Sikar sikar nuŋe Afia. Tumbranj mbonj nanjine Benyamin. 2 Kis tuku kinjo nuŋe nyunu Saul. Saul nu sanjrinu ngarosu tumail pasi maditaknu. Tango ande nu suk Israel ngamukŋge mine ndakina. Israel ngamukŋge nuŋge ndo kuennu.

3 Nane minnaig le ait ande Kis tuku donki afu kua ka sili-silinaig le nu ndek Saul kukulmba sana: Ne piro tango ande tumba tale kumba ka donki kame sotap ŋgina. 4 Tanjakina le nale tanga kinaik ka Efraim ma taknu

kumam kumba wat tanga Salisa ma tugu mbol kinaik ta donki kile-sigli ndakinaik. Tanjamba nale manj tanga Salim ma tugu mbol kinaik ta mata donki kame tanje mine ndakinaig le kile nale manj tanga Benyamin tuku ma tugu mbol kinaik ta mata kile-sigli ndakinaik.

5 Nale donki sota sota ka Suf ma tugu mbol pronaiik sulumba Saulŋge piro tango nuŋe sana: Sile luka kap. Sile ngisikupe ta mam nu donki tuku idus ndamba sile tuku wamdus piti tikat nga sana. 6 Tanjakina le piro tango tanje ndek Saul sana: Yauk. Tumbranj tenje Kuate tuku piro tango ande nyu sunjo ŋak minit ta nu wam ngumneŋga prowam tuku sakate ta alonu prote. Sile ka nu kanjgermba. Nuŋge donki ma ani tanje minig ta sile sasikam kumuŋ inde nga sana le 7 Saul ndek lafumba piro tango nuŋe sana: Sile ame aganj tumba nu sota kanjik? Bret sigrikikenj ta buk kugawaig tukunu sile ame aganj nu tambimngik? Sile aganj inum nu tambim tuku mine ndakate ŋgina le 8 piro tango tanje manj lato Saul sana: Ye silwa ndametiŋ fudiŋndo ŋak. Ye ndametiŋ ta nu tuwi le nu sile donki ma ani tanje minig ta sasikamngat ŋgina.

9-11 Tanjakina le Saulŋge nu sana: Sile kap. Ne tuku wamdus ta mayenu ŋgina sulumba nale Kuate tuku piro tango minna tumbranj ta kinaik. Kinaik ka tumbranj ta tuku tabe ta ponja kumba minmba pino mbanzo afu kule kunyam saka ndekinaig le kile-siglikinaik. Kile-siglikinaik sulumba nane kusnaniŋginaik: Kagmai tango ta tumbranj ambenje minit e ŋginaik. (Ait ta mbolŋge Israel mbal nane tuan tango kame nyu kilmba kagmai tango nganu. Tango ande nu aganj inum tuku Kuate kusnawam kambim bafumba ta nu sakanu: Sine kagmai tango kanjeram kab nganu).

12 Kile pino kame tanje pasa lafumba sanikinaik: Nu ambe minit. Nu kite tumbranj ambe prowat. Tango pino nane binj mbol ambenje

atraukamngaig tukunu tale pitik mbumba kape. ¹³ Nu isukusam biñ mbol ambe kakat. Tango pino nu tairnga minig. Nunge atrau agan kame ta nyaro ningwa le tango pino wike likinaig ta pagumba nyamngaig. Ta tuku tale pitik mbumba kape nginaig. ¹⁴ Tanakinaig le Saul piro tango nuñe ndon mbumba kumba tumbran ta tuku fonde malanga sinam kambim saka Samuel nu biñ mbol ambe kambim bafumba kilim kina le te-silikinaik.

¹⁵ Sungonge buk Samuel kila sana: ¹⁶ Indole ait tejen mbolnge ye Benyamin tuku tugu mbolnge tango ande kukuli le ne tugum te prowamngat. Nu prowa le ne guren pisnewa le nunge yiñe kuasmbi Israel kulatka Filistia mbal tuku wai mbolnge kile-lukamngat. Filistia mbal ta nane ye tuku kuasmbi ngaror rar pilenimba piro karennu ninmba minig le ye nane tuku malmbi iset nga Samuel sana. ¹⁷ Kile Samuel nu Saul kangerna le Sungo nu sana: Tango kubele ye ne sanen ta noten. Nunge ye tuku kuasmbi kulatkamngat ngina.

¹⁸ Kile Saul nu fonde malanga sinam kumba Samuel kangermba kusnana: Kagmai tango tuku wande aninge minit ngina le ¹⁹ Samuelnge lafumba sana: Kagmai tango ta ye noten. Ne ambonga atraukam tuku biñ mbol ambe kumba mina. Ye ne ngumnem dubinumba mbet. Ngilainge ye ne ndon tuma isukusmba kinymba indole mafewa le ne pasa afu ñak ta saka le sani le ismba kaye. ²⁰ Ne ailfu donki kame ngisikinaig ta tuku wamdus piti ndanuwa. Nane afunge buk kile-siglikinaig. Ne ise tiwa. Israel mbal nane gabat sungo madiwam tuku nzali ta ne tuku mam nañe tuku tugu mbolnge minit ngina. ²¹ Tanakina le Saulnge Samuel sana: Ndanam ne tanamba ye sayate? Ye Benyamin tuku tugu. Israel sinamnge sine tuku tugu ta fudinndo. Mam tuku ndare mata Benyamin tuku tugu mbolnge nyu kugatok nga Samuel sana.

²² Kile Samuelnge Saul le piro tango nuñe kilmba wandek sinam kina sulumba tango 30 buk promba minyok minnaig ta nane tumailamnge kile-minyokina. ²³ Tanana sulumba Samuel nu pagu tango ta sana: Ye ne aganmor ndemnu tinmba sanit le palet ta tumba prowa ngina le ²⁴ pagu tango ta nu aganmor wainu ndem mayenu ñak ta tumba promba Saul tuna. Tuna le Samuel ndek nu sana: Ye tango kame tuma isukusam tuku saningen le nanenge ne tuku ndem ande pilnaig le yenge tumba kulatka minet te kile tumba nya ngina. Tanakina le Saul nu ait ta mbolnge Samuel nane ndon tuma isukusnaig. ²⁵ Isukuse denpurmba nale atraukam tuku biñ ta kusremba ndek tumbran kinaik sulumba wande ponga funu mbol tange minyoka pasatinaik.

²⁶ Pasate denpurmba Saul nu wande funu mbol tange kinyna. Kinymba mafena le maratukuk tinga Samuel nu Saul wika sana: Tinga ndeka le ye ne mindenumba kumba ka ndinenge mbilni le kaye ngina le Saul ndek tinga ibenkbumba Samuel ndon wande kusremba kilim ka Saul tuku piro tango ta ndon ndin dubimba kinaig. ²⁷ Nane kinaig ka tumbran makembi tange Samuel nu Saul sana: Piro tango nañe sawa le ambonga kumba minwa le ye Kuatenge pasa afu sayina ta ne sanamngit ngina.

10

¹ Piro tango ta nale kusreka kina le Samuel ndek olif kule botol ñak ta tumba Saul tuku gabat mbolnge kutumba Saul mumuna sulumba sana: Ne Sungonge nuñe kuasmbi Israel mbal kulatkam tuku madinina. ² Kile ne ye kusreyumba kaye ka Benyamin ma tugu Selsa tumbrannge Rahel tuku kumunu tugum tange tango armba kile-siglika le nalenge ne tejenmba sanamngaik: Donki kame ngisikinaig le ne sota likate ta buk kile-siglikinaig le mam nañe kile donki tuku wamdus piti ndamba nu mañ ne ngisikanu nga idusmba nu wamdus

piti ñak minit ñga ne sanamñgaik. ³ Nale tañamba ne sanuwaik le ne nale kusreka mañ kumba ka Tabor tumbran tuku ail sungo tugum tanje tango keñmba Sungo atraukam tuku Betel kambim bafuwaig le kile-siglikamñgat. Nane tuku ande nu meme fat keñmba kugrakuwa le ande nu bret keñmba bagailninguwa le ande nu grep kule botol ñak kurawamñgat. ⁴ Nane keñ tanje ne kaiye ñga sanumba bret armba tinwaig le ne yaika kila. ⁵ Tañamba ne mañ kumba ka Filistia kame mbalñge baibai patike likinaig ma ta promba Kuate atraukanu tumbran Gibeat tuku fonde malañga sinam kumba tuan tango kuasmbi ande Sungo tuku tabe mbol ndekuwaig le kile-siglikamñgat. Tango afu nane tuan tango kuasmbi ta mindeka gita yeki yeki katningmba kem fitke lika tambarin katninguwaig le tuan tango kuasmbi ta Sungo tuku Guwanje wamdus ninguwa le pasa yeki yeki kukliwamñgaig. ⁶ Tañawaig le Sungo tuku Guwa ne mbol kuwa le ne mata nane ndon ulendika pasa yeki yeki kukliwamñgat. Tañawa sulumba ne kisémba kiteknu mayok kanjat. ⁷ Ye ne sanet pasa kame te tuku alonu prowe likuwaig ta Sungonje ne ndon minwa le ne nu tuku minje dubimba ke ndo ka ñga Saul sana sulumba ⁸ nu mañ sana: Kile ne ambonga Gilgal kaye le ye ne dubinumba ta promba agammor afu kilmba bale farka pasoka ngamungal ulendiwam tuku agammor turmba atraukamñgit. Ne ka Gilgalñge ye tairñga mina le kusem ndindo kuwa le ye ta prowi sulumba ne ame wam kam tuku ta ne sanamñgit ñgina.

⁹ Tañakina le Saul nu pasa ta ismba nu mbilka Samuel kusremba kambim bafuna le Kuatenje nu tango kitek te-mayokna. Tañana le nu kina le ki ait ndui ta mbolñge ndo Samuelñge nu mañau ñakmba tuku sana ta tañamba prowe likinaig. ¹⁰ Nale Gibeat pronaik le tuan tango kuasmbi ande Saul te-silikinaig le

Kuate tuku Guwa nu mbol kina le nu nane ndon ulendika pasa yeki yeki sake likinaig. ¹¹ Tañanaig le nane afu nu kila ta nane wam ta kanjermba nanjine nanjine sakinaig: i ... Kis tuku kinjo nuñe si ame mañau kate ya? Nu mata tuan tango ande e ñga saka minnaig. ¹² Tañamba saka minnaig le tumbran ta tuku tango andenje ndek sakina: Nane tuku mam kat nanjine ima? Nane mata tuan tango kuga ñgina. (Ta tuku Israel mbal nane kile yaba pasa ande teñenmba sakade: Saul nu mata tuan tango ande e ñgade).

¹³ Saul nu tuan tango kame ndon mañau ta ke denpurna sulumba nu atraukanu tabe mbol ambe kina le ¹⁴ bab nuñenge Saul piro tango nuñe ndon kusnanikina: Tale animbi kinaik ma ma mañ te prode ñgina le Saulñge lafumba sana: Sile donki ñgisikinaig ta sota ma ma kuga le sile Samuel kanjeram kakeñ ñgina. ¹⁵ Tañakina le bab nuñenge ndek kusnana: Nu tale ndañmba satikina ñgina le ¹⁶ Saul ndek lafumba bab nuñe sana: Nu teñenmba sile sasikina. Nanenge donki ñgisikinaig ta buk kile-siglikinaig ñgina ñga bab nuñe sana. Tañamba sana sulumba nu Samuelñge gabat sungo prowe tuku madina ta yabuka bab nuñe sa ndana.

¹⁷ Kile Samuel nu Israel ñakmba wikina le Mispa tumbranñge Sungo am mbolñge mañgurkinaig. ¹⁸ Mañgurkinaig le Samuel nu nane saningina: Sine Israel mbal tuku Mbara Kuate Sungonje teñenmba tane tuku sakate. Yenje tanjine mbun kat tanjine Isip mbal tuku wai mbolñge kile-luka kilmba ilen. Nane ñgueu mbalñge ñaigo siglika minnaig le yenje nane tuku muskil kile-tidingen. ¹⁹ Ye tane tuku Mbara. Tane piro karenka piti sunjomba kanjerka minnaig le yenje tane tuku muskil kile-tidinge tinggen ta kile tane ye pitaiyumba mañ tanjine gabat sungo ande madiwam tuku sakade. Ta tuku tane ye tuku am mbolñge tanjine

tugu mbol kumba ka tumbran mbon nduik nduik sinamnge tingap ngina.

²⁰ Nane tanjamba tinginaig le Samuel nu ndek tugu nduik nduik tuku tanjo wike likina le nu tuku tumailamnge tinginaig. Tinginaig le Sunjonje Benyamin tuku tugu ta madina. ²¹ Madina le Samuel ndek Benyamin tuku tugu sinamnge kuasmbi nduik nduik wikina le nu tuku tumailamnge tinginaig. Tinginaig le Sunjonje Matri tuku kuasmbi madina. Matri tuku kuasmbi ta Samuel tuku tumailamnge tinginaig le Sunjonje Kis tuku kinjo nuje Saul madina. Madina le nane ndek nu sota ma ma nda te-silikinaig sulumba ²² Sunjo kusnanaig: Tanjo ta prowat e ko kuga nginaig le nu ndeklafumba saningina: Saul nu tane tuku aganj ndende patikaig ta ngamuk sinje kuirka minit ngina. ²³ Tanjaka saningina le nane pinderka ka Saul te-silika nu tumba luka pronaig le tanjo kame njakmba ndonj tingina ta nane ngamuknje nuje ndo kuennu.

²⁴ Kile Samuel nu Israel mbal njakmba saningina: Sunjonje tanjo madina ta noten. Sine ngamuknje ande nu suk mine ndakate ngina le Israel mbal njakmba wika raumba sakinaig: Ese. Sine tuku gabat sunjo tenje sine kulatka minamngat nginaig.

²⁵ Tanjakinaig le Samuelnje tanjo pino ame manau gabat sunjo mbolnje kam tuku ko gabat sunjo tuku piro yeki yeki ta njakmba tekilimba kuklimba saningina sulumba nu waje ande tumba pasa njakmba ta kuyarnimba tumba Sunjo tuku am mbolnje tukul ma ta mbolnje pilna. Pilna sulumba kile tanjo pino njakmba kukulningina le sili-silimba luka nanjine tumbran tumbran kine likinaig. ²⁶ Tanjanaig le Saul mata luka nuje tumbran Gibe kina le Kuatenje kame tanjo sangriknu afu wamdus ningina ta nane Saul midemba kinaig. ²⁷ Tanjanaig le tanjo najgonu afu nane Saul talamba sakinaig: Tanjo tananj ta sine tursingam

kumunj kuga ya nginaig sulumba nane Saul gare aganj mayenu inum tuwe ndakinaig. Tanjanaig le Saul nu tanjaig nga ta tuku idus ndana.

11

Saul nu Yabes mbal turka Amon mbal bale farna

¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande Amon mbal tuku kame gabat Nahas nu nuje kame kuasmbi kilmba promba Gilead ma tugu mbolnje Yabes tumbran korma kame tuku kuaneka tumbran ulnaig. Tumbran ulnaig le Yabes mbalnje ndek Nahas sanaig: Ne sine ndonj pasa katmba sine mapeka le minbe ta sine ne gabat sunjo madinamngig nginaig kande ² Nahas nu nane saningina: Ye tane ndonj ake pasa kate nda. Ye tane Israel mbal tuku nyu kile-ibenja tane njakmba tuku am ndinam ta gonongi sulumba tane ndonj pasa katamngit ngina. ³ Tanjakina le Yabes gabat tanjo kameenje Nahas sanaig: Tane sine kusem ndindo tairngap le sine tanjo afu kukulningibe le ka Israel ma tugu njakmba mbolnje sine tursingam tuku tanjo kile-siglika kilmba prowaig. Kuga ndeta sine tane kumnemnje minbe le ne ame manau kam tuku idusmba sakate ta ne ka nga Nahas sanaig le Nahas nu wokina.

⁴ Wokina le nane tanjo afu kukulninginaig le ka Saul tuku tumbran Gibe pronaig sulumba pasa ta temayokmba tanjo pino njakmba kila saninginaig le nane pasa ta ismba sinanu malmbi wika raunaig. ⁵ Wika raunaig le Saul nu piro mbolnje zigna ta ismba nuje makau kulatka minna ta kusreka prona sulumba kusnangina: Nane si ame wam tuku malmbikade e ngina le nane ndek Yabes mbal tuku pasa ta nu kubeu tunaig le ⁶ Saul nu isna le Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu gubra kagli firka ⁷ makau pailnu armba kilmba balenikmba kat pur pur fonfonmba tanjo kame afu madinimba kile-nimmba kukulningina le

kugraka Israel ma tugu njakmba mbol kumba tango pino njakmba tumninja tejenmba rironj pasa saninginaig; Tango ima nu Saul le Samuel dubika kame kine ndakuwa ta sinenge tango ta tuku makau njakmba mbolnje tejenmba kamngig nginaig. Tanakinaig le Sunjonje tango kame ta kuru kuru serningina le nane njakmba tanga mangur ma mbol prowe likinaig. ⁸ Tananaig le Saulnje nane njakmba Besek tumbranje kile-mangurka burkina ta Israel tango 300,000 Yuda tango 30,000.

⁹ Kile nane pasa tumba pronaig mbal ta saninginaig; Tane luka kape sulumba Yabes tango kame tejenmba saningap. Indole ki mbol ka pa pakuwa ait ta mbolnje sine promba ngueu mbal pitaika tane luka kilamngig nginaig. Tanakinaig le tango kame ta luka Yabes kinaig sulumba nane kila saninginaig le nane ndek gare-garekinaig sulumba ¹⁰ Nahas sanaig; Indole sine kilim kab le ne nane kuasmbi ndonj sine mbolnje ame manau kam idusmba kande tane kap nga Nahas sanaig.

¹¹ Tanamba nane kinymba mafe ndamba minna le Saul nu tango fet kenja sulumba ma tugu ramba minna le nane pinder-pindermba Amon mbal tuku kame tumbran ta kinaig sulumba nane bale farka minnaig le ma ma ki promba sangri tingina. Tango ndui ndui kusrekinaig ta nane kua ka sili-silinaig.

¹² Kile Israel mbalnje ndek Samuel sanaig; Tango kame buk Saul talamba sine tuku gabat sunjo mine ndakuwa nginaig ta kilmba prowa le sine bale farninbe nginaig kande ¹³ Saul nu ndek saningina: Kuga. Kite Sunjo nu sine Israel mbal ngueu mbal tuku wai mbolnje kile-luka kilat tukunu sine kite tango ande balewe nda ngina.

¹⁴ Tanakina le Samuel ndek tango pino njakmba saningina: Sine Gilgal kab sulumba Saul manj lato gabat sunjo prowam tuku madibe

ngina le ¹⁵ nane njakmba tanga Gilgal tumbran kinaig ka tange Sunjo am mbolnje Saul manj lato gabat sunjo tuku madinaig sulumba Sunjo ndonj ngamungal ulendiwam tuku atraukinaig. Tanamba Saul nu Israel njakmba ndonj tumamba gare-gare sunjokinaig.

12

Samuel nu Israel mbal rironj pasa saningina

¹ Kile Samuel ndek Israel mbal njakmba saningina: Tane ise tiwap. Tane buk wam njakmba tuku ye sayinaig ta kumumba ken sulumba tane kulatkam tuku gabat sunjo ande madiwe tingin ta ² nu tane tuku kulat tango minamngat. Ye buk mbanzonu minmba tane kulatka minen ta kile ye gife njakmba saibo pilet. Yinje kinjo kame tane ngamuknje minig. ³ Ye wam ande mbaren ndeta tane kile Sunjo am mbolnje gabat sunjo nune madina te nale am mbolnje ye sayap. Ye tango ande tuku makau ko donki ake yaiwen e? Ko ye tango ande yabri-yabrimba aganj inum yaimba ten e? Ko ye tango ande njayo siliwen e? Ko ye tango andenge kigayena le nu tumba pasa mbolnje te-ti ndawen e? Ye wam ande tanamba ken ndeta ye wam ta lafumba te-tiwamngit nga saningina.

⁴ Tanaka saningina le tango pinonje ndek lafumba sanaig; Kuga. Ne sine tuku ande yabrimba aganj inum ake yai ndana. Ne tango ande njayo sili ndana. Ne tango ande yabrimba ndametinj ake te ndakina nginaig le ⁵ Samuelnje nane saningina: Tane ye tuku mbar ande kanjer ndawanu ngade ta kile Sunjo nune gabat sunjo madina te nale tane tuku pasa isaik ngina le nane lafumba sakinaig; Ta son. Sunjo nu sine tuku pasa isat nginaig.

⁶ Kile Samuel manj pasa lato saningina: O buk Sunjonje Moses le Aron madinikmba mbunj kat tangine Isip kilke mbolnje kilmba te prona. ⁷ Ta tuku kile tane Sunjo

am mbolŋge tingap le ye tane pasa mbolŋge patiki sulumba Sunŋonŋe wam magenu tane mbolŋge tanŋine mbuŋ kame mbolŋge ke likina ta te-mayokmba satingi le isap. ⁸ O buk Yakob nuŋe gageu kame ndoŋ Isip kilke mbolŋge minnaig ma ma nuŋe ndare kame Sunŋonŋe nane turkuwa ŋga sarsarumba minnaig le Sunŋonŋe Moses le Aron kukulnikina le Isipŋge mbuŋ kat tanŋine kilmba promba kilke te mbol pronaig. ⁹ Tanŋamba nane nanŋine Mbara Sunŋo ŋgumnewanu le nuŋge nane kilmba Hasornu kame gabat sunŋo Sisera, Filistia mbal, Moabnu gabat sunŋo nane tuku wai mbolŋge patikanu le nane ndoŋ kame bumba nane bale faranu. ¹⁰ Tanŋawanu le nane Sunŋonŋe turkuwa ŋga yabanŋamba sakanu: O Sunŋo, sine unekigen sulumba ne ŋgumnenumba Baal le Astarte kanunu mbariŋningigen ta kile ne sine ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kila le sine ne mbariŋnumba ne tuku miŋge kumnemŋge minamŋgig ŋganu le ¹¹ Sunŋo nu nane tuku wi ta isмба Yerubaal* Barak Yefta Samuel nane nduik nduik ka kukulninganu le promba ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kilanu tukunu tane Israel mbal mine mayenaig.

¹² Tanŋamba minnaig le Amon mbal tuku gabat sunŋo Nahas kame tuku prona le tane tanŋine Mbara Sunŋonŋe tane kulat ndakuwa ŋga tenŋemba ye sayinaig. Ne sine tuku gabat sunŋo ande madiwe singa ŋga sayinaig. ¹³ Tane gabat sunŋo tam tuku wamdus sunŋo ŋak minnaig le Sunŋonŋe tane tuku madiwe tingina ta minit noten. ¹⁴ Tane Sunŋo tuku miŋge kumnem kape sulumba nu mbariŋmba nu tuku pasa isмба kumu-kumuwap sulumba tane tanŋine gabat sunŋo ndoŋ tanŋine Mbara Sunŋo ndo dubimba minap. ¹⁵ Tane Sunŋo tuku pasa isam mbulmba nu tuku miŋge ŋgurap ta Sunŋo nu buk mbuŋ kat tanŋine piti

ningina tanŋamba ndo tingamŋgat.

¹⁶ Kile tane tinga minap le Sunŋonŋe maŋau ande kuwa le tane kanŋerap. ¹⁷ Kile ki mara ma kareŋganu ait ta ye kile Sunŋo yabanŋi le nuŋge gau pilwa le kuaila puluka sawe piyamŋgat. Tanŋawa le tane wam ta kanŋermba tanŋine mbarkinaig sulumba gabat sunŋo ande madiwe tingiwa ŋga Sunŋo kusnanaig ta tane katesewamŋgaig ŋga saniŋgina.

¹⁸ Tanŋakina sulumba Samuel nu Sunŋo wika yabanŋa le ait ndui ta mbolŋge Sunŋonŋe kuaila pilna le ma fuduka sawe piyna le nane wam ta kanŋermba Sunŋo le Samuel tuku kuru-kuruka ¹⁹ tanŋo pino ŋakmba Samuel sanaig: O tanŋo sunŋo, neŋge nane Mbara Sunŋo sawa le sine mapekuwa le kume ndakube. Sine une maŋau sunŋomba kigen ta kile sine maŋ lato mbarmba gabat sunŋo ande tam tuku sakigen ŋginaig.

²⁰ Tanŋakinaig le Samuel nu lafumba saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Tane sinŋa maŋau ŋaigonu ke likinaig ta kile tane Sunŋo kumnemŋge minmba nu ndo dubimba nu tuku piro ndo kap sulumba ²¹ yabri mbara kame dubi ndakap. Nanenŋe tane turke nda. Nane ake aganŋ ndo. ²² Sunŋo nuŋe mironŋ tane nuŋe kuasmbi ŋga maditingina tukunu nu nuŋe nyu sunŋokuwa ŋga idusmba nu tane pitaike nda.

²³ Yenŋe mara mindek tane tuku ŋga Sunŋo yabanŋamba minet. Ye sinŋa maŋau ta kusrewa nda. Ye kusrewi ta ye Sunŋo am mbolŋge unekamŋgit. Ye tane maŋau mayenu tinŋreknu dubiwam tuku wam pagutingamŋgit. ²⁴ Tane Sunŋo tuku miŋge kumnem kape sulumba wamdus ndindo tumba nu tuku ndo piroka minap. Sunŋonŋe tane turkam tuku wam ke likina ta tane ŋakmba kila. ²⁵ Tane maŋ lato mbar maŋau ke likap ta Sunŋonŋe tane tanŋine gabat turmba ŋaigo siglikamŋgat ŋga saniŋgina.

* **12:11:** Yerubaal tuku mape nyu ande Gideon

13

Israel nane Filistia mbal ndon kame bunaig

¹ Saul nu gabat sungo minmba Israel mbal kulatkina le ma ma yar armba kinaig. ² Tanjamba kile nu Israel tuku tango pilenga 3,000 madiningina sulumba afu ta njakmba kukulningina le luka nanjine tumbran tumbran kine likinaig. Tanjanaig le nu tango 3,000 ta sinamnge tango 1,000 paplamba kukulningina le kiyo nuje Yonatan ndon kinaig ka Benyamin ma tugu Gibeatumbrannge minnaig le nuje kame tango 2,000 ta kilmba ka Betel ma taknu Mikmas tumbrannge nane ndon minna.

³ Tanjamba minnaig ma ma Yonatan nu tija nuje kame mbal ndon kina ka Geban nane Filistia tuku kame kuasmbi ta ndon kame bumbanane bale farkina. Bale farkina le Filistia mbal afu nane wam ta isaig. Tanjanaig le Saul nu Hibru mbal njakmba nane pasa ta iswaig nga tango afu kukulningina le Israel ma tugu njakmba mbol kumba tabil fitke lika ⁴ Israel mbal tejenmba saninginaig: Gabat sungo Saulnge nane Filistia tuku kame kuasmbi ande bale far suluna le kile Filistia mbal nane sine tuku kagli firka gubra tormba minig tukunu tane njakmba Saul sota Gilgal kape nginaig le nane kinaig.

⁵ Filistia mbal nane Israel mbal ndon kame buwam saka kame kuasmbi sungomba kile-manjurkinaig. Nane kame tuku karis 3,000 kuanekinaig sulumba tango hos mbolnge minyokanu ta 6,000 manjurkinaig. Nane tuku kame tango sungomba piyalnge fulbul minig tajan burnu kumu kuga. Kame kuasmbi ta njakmba kinaig ka Bet-Awen ki prote kumam tanje Mikmasnge kame tuku kuaneka tumbran ulnaig.

⁶ Nane tumbran ulnaig le Israel tango kame nane Filistia tuku kame kuasmbi ta kanjerka nane kuru-kuruka sine bale far suluwamngaig nga ka ndame sugo sugo kumnenu

kilke burok sikar burok kule ngurun sinamnge kuirke likinaig. ⁷ Tanjanaig le afu nane Yordan kule pakarka Gad le Gilead tuku ma tugu mbol kinaig. Tango kuasmbi Saul ndon Gilgalnge minnaig ta nane mata kuru-kuruka tanje minnaig.

⁸ Saul nu Samuelnge ait tuna ta kumumba kusem ndindo Gilgalnge nu minde minna. Minde ma ma kuga le tango afu buk Saul kusremba sili-silinaig le ⁹ Saul ndek nane afu saningina: Tane aganjmor pambi pasokam le uge suglukam tuku ta kilmba ngamungal ulendiwam tuku atrau aganj ta turmba kilmba ye tugum te prowap ngina le nane kilmba nu tugum kinaig. Tanjanaig le nu aganjmor kame ta kilmba balenimmba atrauka pambi pasokina le ugnaig.

¹⁰ Uge suglukinaig le kile Samuel prona. Nu prona le Saul ndek nu kanjeram kilim kina le ¹¹ Samuelnge nu sana: Ne ame manjau kat ngina le nu lafumba sana: Ne ye ait sina ta tair minit ta ne pro ndamba minat le tango afu buk ye kusreyumba sili-siliwaig le ye Filistia kame kuasmbi Mikmasnge manjurkaig ta kanjerkit sulumba ¹² ye idusit: Ye Sungonge sinzanyam tuku manjau ande ke ndaki le nane Filistia mbalnge pro sine ndon kame bubekaig nga idusmba ye dirnanga atraukit nga sana.

¹³ Tanjaka sana le Samuel ndek nu sana: Ne nginngan manjau kat ngina. Ne nanje Mbara Sungo ne pasa sanina ta dubi ndawat. Ne nu tuku minje dubiwat kande ne nanje ndare ndon Israel mbal kulatka minmba minig kande. ¹⁴ Ne Sungo tuku minje ngurat tukunu ne Israel tuku gabat sungo mine kuene nda. Tango ande kise Sungo ndon wamdus ulendi njak Sungonge te-silika madiwa le nuje Israel mbal tuku gabat sungo minamngat nga Saul sana.

¹⁵ Samuel nu pasate suluna sulumba nu tija Gilgal kusremba Benyamin ma tugu Gibeat kina le Saul

nu tinga nuɲe kame mbal nu ndon minnaig ta burkina ta tanɲo 600.

¹⁶ Saul le kiɲo nuɲe Yonatan nakile kame kuasmɓi ndon Benyamin ma tugu Gebanɲe minnaig le Filistia mbal tuku kame kuasmɓi ta Mikmasɲe minnaig. ¹⁷ Tanɲamba minnaig sulumba Filistia mbalɲe nanɲine kuasmɓi keɲmba kukulninginaig le kinaig sulumba ka Israel mbal tuku agaɲ ndende ɲakmba yomba kilmba kinaig. Kuasmɓi ande ka Ofra tumbranɲ Sual kilke mbol kinaig le ¹⁸ kuasmɓi ande ka Bet-Horon kinaig le kuasmɓi ande ka Seboim ma guton patumba ma baknu ta tugum kinaig.

¹⁹ Ait ta mbolɲe Israel ma tugu ɲakmba mbolɲe tanɲo afu ainmbi kame agaɲ wakeikinaig ta mine ndakinaig. Ta ndaɲam? Nane Filistia mbalɲe nane Hibuɓu mbal kame bagi mbanduwanɲ wakeikam tuku piro ta peuninginaig le ²⁰ Israel mbal ɲakmba nane Filistia mbal tugum kumba ain kilke pikam tuku pik sapor sarip agaɲ ndende kame ta ɲakmba Filistia mbal ninganu le rurke likanu. ²¹ Rurke likanu le nane Israel mbalɲe ndametiɲ sunɲokanumbi piyanɲɲamba yaika kilanu. ²² Ta tuku kame ait mbolɲe nane Israel tuku kame kuasmɓi ɲakmba kame bagi le mbanduwanɲ kugatok. Saul le kiɲo nuɲe Yonatanɲe ndo kame agaɲ ndende ta ɲak minnaik.

Yonatanɲe Filistia afu bale farna

²³ Kile nane Filistia mbalɲe kame kuasmɓi ande kukulnaig le ka Mikmas kumba ma tabe ɲak mbol tanɲe.

14

¹ Minnaig le ait ande Saul kiɲo nuɲe Yonatan ndek tanɲo mo nu tuku kame agaɲ kugrakanu ta sana: Sile kumba ka Filistia kame kuasmɓi ndin kulatkade ambe kap ɲgina. Tanɲakina le nu mam nuɲe Saul kila sa ndana.

² Saul nu Gibeapumba Mikronɲe ail sunɲo ande kumnemɲe minyok minna le kame tanɲo 600 nu ndon minnaig. ³ Ahia nu pris tuku tawi

ta tinɲamba nane ndon minna. (Ahia mam nuɲe Ahitub. Ahitub mambo nuɲe Ikabod. Nale Pineas tuku kiɲo kat nuɲe. Pineas mam nuɲe Elai. Elai nu buk Silo tumbranɲe pris minna). Saul tuku kuasmɓi nane Yonatan kina ta katese ndanaig.

⁴⁻⁵ Kile Yonatan nu tabe fumbe armba ta ɲgamu ɲgamu ndin kina ta dubimba nane Filistia kame kuasmɓi sota kambim bafuna. Ndin make inumɲe tabe fumbe ta nyunu Boses ta Mikmas tumbranɲ kumamɲe minna. Make inumɲe fumbenu ta nyunu Sene ta Geba tumbranɲ kumamɲe minna.

⁶ Kile Yonatan nu tanɲo mo nu tuku kame agaɲ kugrakina ta sana: Sile Filistia kame kuasmɓi ɲgaro nda pikanu ndin kulatkade ambe kap. Tanɲape le Sunɲonɲe sile sinzaɲsikuwa le nane bale faramɲgik inde. Sunɲo nu kame kuasmɓi sunɲokanu sinzaɲte le ɲgueu mbal bale farde tanɲamba ndo nu tanɲo ndindo armba mata sinzaɲnikuwa le ɲgueu mbal bale faramɲgaik ɲga sana le ⁷ nu tuku kame agaɲ kugrakanu tanɲo tanɲe lafumba sakina: Ta maye. Ne ame maɲau kam bafuwa ta ye ne turnamɲgit ɲgina le ⁸ Yonatanɲe nu sana: Sile kilim si ta kap le nane sile kaɲgerkuwaig. ⁹ Tanɲawaig sulumba nane sile sota ndekam sakuwaig ndeta sile tanɲe ndo tinga nane sota nda mbumba kap. ¹⁰ Ko nane sakuwaig: Tale mbape o ɲguwaig ndeta sile katesewamɲgik Sunɲo nu nane kilmba sile tuku wai mbolɲe patinunɲgat ɲga idusmba sile mbumba nane sota kap ɲgina.

¹¹ Kile nale arɲeɲ bitek kilim ka tinɲginaik le nane Filistia mbal nale kaɲgerka sakinaig: Ai si. Hibuɓu mbal afu burok sinamɲe kuirkinaig tuku prode si ɲginaig sulumba ¹² Filistia kame kuasmɓi tanɲe nale wika sanikinaig: Tale te mbape le sine tale maɲau tumtikbe o ɲginaig. Tanɲakinaig le Yonatan nu tanɲo mo ta sana: Sunɲonɲe Filistia mbal si kilmba sine Israel tuku wai mbolɲe

patikat tukunu ne ye ngumnem du-biya ngina sulumba ¹³ Yonatan nu rabmba ndame ponnga mbumba kina le tango mo ta nu ngumnem dubina. Tanamba Yonatanngge Filistia mbal ta kat patika panke likina le kilke mbolngge ndekinaig le tango mo tanje nane kame bagimbi pike patikina le kumnaig.

¹⁴ Ki ait ta mbolngge Yonatan nu kame tugu pilmba tango mo ta ndon ma naj fudinndo ta mbolngge kame tango ²⁰ tanamba bale farkinaig le kumnaig. ¹⁵ Tananaig le Filistia mbal afu kame mbal tuku tumbranngge minnaig afu tumbran tumbranngge minnaig afu ndin kulatka minnaig afu Israel mbal tuku aganj ndende kuayarka yomba kilmba kinaig ta nane njakmba Kuatengge kuru kuru pileningina. Tanana le mumni promba kilke piririna le nane njakmba kua ka sili-silinaig.

¹⁶ Kile Saul tuku kame mbal Gibeatumbran Benyamin ma tugu kulatka minnaig ta nane mambilnaig kande Filistia kame kuasmbi nane tumbran kusre pilmba pinder-pindermba pupak tinaig le kanjerkinaig sulumba ¹⁷ Saulngge kame tango nu ndon minnaig ta saningina: Kame tango burkap sulumba ima tenge mine ndakate ta katesewap ngina. Tanakina le nane burkinaig ta Yonatan le tango mo nu tuku kame aganj kugrakanu ta nale ndo mine ndakinaig.

¹⁸ Ait ta mbolngge Kuate tuku tukul bokis ta Israel mbal tugumngge minna tukunu Saul nu pris Ahia sana: Tukul bokis tumba yale ngina. ¹⁹ Saul nu pris ndon pasata minnaig le Filistia mbal nanngine kame tumbran tanje tango nginngankanu sukmba wika raumba minnaig le Saulngge ismba pris ta sana: Tanjaig le tukul bokis ta kusrewa ngina.

²⁰ Tanakina sulumba Saul nuje kame kuasmbi ta ndon Filistia mbal tuku kame tumbran kinaig kande nane Filistia mbal nginnganka nanngine nanngine munngu bale-baleka minnaig le kanjerkinaig. ²¹ Tananaig le Hibru

mbal afu o buk nane Filistia mbal ndon minnaig sulumba nanngine kame kuasmbi sinamngge minnaig ta nane kile luka Saul le Yonatan ndon ulendika nanngine mbal Israel turka kame bunaig le ²² Israel mbal afu nane Efraim ma tabe mbol tanje kuirke likinaig ta nane Filistia mbal kua kinaig pasa ta ismba nane mata promba Saul le Yonatan turnikmba nane Filistia mbal kilmba yokerka ²³ kame bumba kinaig ka Bet-Awen tumbranngge lukinaig. Tananaig le ki ait ta mbolngge Sunngonngge Israel mbal sinzannginmba nane Filistia mbal tuku wai mbolngge kile-luka kilna.

²⁴ Ki ait ndui ta mbolngge ndo Saul nu pasa sangrinu Israel mbal saninmba sakina: Kile ye yije ngueu mbal tuku mbar lafumba nane njakmba bale farkamngit tukunu tane tango njakmba nyamagan pinka minap le ki ka butunguwa. Tango ande nyamagan nyuwa ta Sunngonngge nu mapewe nda ngina le nane kame mbal ta isukuse ndaka gubak nane yokerka kinaig ka ²⁵ duje ande mbol promba nguimzan kulenu ail burok sinamngge bulmba kutuka minnaig le kanjerkinaig ta ²⁶ tango andenje tumba nye ndakina. Ta ndanam? Nane Saulngge peu pasa sangrinu pilna le nane ta tuku kuru-kuruka nye ndakinaig.

²⁷ Yonatanngge ndo mam nuje pasa sakina ta ise ndakina tukunu nu ndumndum biyna tambi nguimzan tenu dauk tumba nyina sulumba nu gubanu am kuilkuilna ta ngarosu man sangri tina. ²⁸ Tanana le tango andenje ndek Yonatan sana: Mam nanngine sine nyamagan pinkam tuku pasa sangrinu sasinmba sakat. Tango ande kite nyamagan pin ndaka nyuwa ta Sunngonngge nu mapewe nda nga sakat tukunu sine njakmba gubanu baklelgeg nga sana le ²⁹ Yonatanngge tango ta sana: Mam tuku pasa tanje sine njakmba najgo siglikate. Ye nguimzan kulenu fudinmba nyit tukunu ye man sangri tinjet. ³⁰ Sine ngueu mbal tuku nyamagan kilig ta nyumba sangri tig

kande sine Filistia mbal bale far su-luwig kande. Sine sanjri kugawaig tukunu sine Filistia sungomba bale far ndaningig ngina.

³¹ Ait ta mbolnge nane Filistia mbal ndonj Mikmas tumbraņge tugu pilmba kame bumba kinaig ka Azalon tumbraņge tįnginaig. Tananaig sulumba nane Israel mbal gubanu baklelnaig sulumba ³² ngueu mbal tuku aganjmor kame kilmba pre pre bale farka pasoka ndare njak njak nyinaig le ³³ tango kame afunje kinaig ka Saul sanaig: Gabat sunjo, nane kame mbal Sunjo am mbolnge unekumba nane ndem ndare njak nyumba minig nginaig le Saul ndek sakina: Tane sonndo mbaraig. Tane kape ka ndame sunjo ande mbari-mbarimba tumba ye tugum te prowap ngina sulumba ³⁴ manj lato saningina: Tane kape ka kame mbal ngamukņge aganjmor nduik nduik kilmba te promba ndame te mbolnge bale farmba pagumba nyam tuku nga nane saningap. Nane Sunjo am mbolnge unekumba ndem ndare njak nda nyuwaig nga saningap ngina le nane furir ta mbolnge ndo aganjmor nduik nduik kilmba promba ma ta mbolnge bale farmba kuapika nyinaig. ³⁵ Tananaig le Saulņge ndame turņanja Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina. Saul nu buk atraukam tuku pa lanlan ande wakei ndana ta kile nu tugu pilmba wakeina.

³⁶ Kile Saul nu nuņe kame tango saningina: Furir te mbolnge ndo sine kab sulumba Filistia mbal yokerka bale far sulube le ma purfewa le sine nane tuku aganj ndende kat nanjine kilbe ngina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanabe nginaig kande pris ta sakina: Tane yauk. Sine Kuate kusnabe sulumba ngina. ³⁷ Tanakina le Saulņge Kuate kusnamba sakina: Sine kumba Filistia mbal yokerkuba ta ne sine sinzanjmba nane kilmba sine wai mbolnge patikamņgat e ngina kande Sunjo nu ait ta mbolnge Saul tuku pasa lafu ndana.

³⁸ Tanana le Saul ndek Israel mage mage saningina: Tane yalpe le sine imanje mbarat le Sunjo nu sine tuku pasa lafu ndawat ta sota te-silikuba ngina. ³⁹ Tanamba nu manj sakina: Sunjo abo tugu njak nu mara mindek sine Israel mbal sinzanjngit ta ye nu tuku nyu mbolnge sinjka saket. Tango ima nu mbar te kat ta nu kumamņgat. Ye tuku kiņo Yonatan nu mata kumamņgat ngina le tango andenge nu tuku pasa ta lafu ndana.

⁴⁰ Kile Saul nu Israel mbal njakmba saningina: Tane njakmba kape ka si tanje tįngap le sile Yonatan ndonj te tanje minamņgik ngina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanabe nginaig. ⁴¹ Nane tįnginaig le Saulņge Sunjo kusnamba sakina: O sine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, imanje mbar te kat ta te-mayokmba saya le isi ngina. Tanakina le pris ta nuņe tukul ndamembi wam katesemba sakina: Mbar te tango pino mbolnge kuga. Nenge kiņo nanje Yonatan ndonj mbar te kaik ngina le ⁴² Saul ndek sakina: Ne manj wam katesewa sulumba yenje ko Yonatanņge mbarat ndeta saka le isbe ngina le nu manj lato tukul ndamembi wam katesena le Yonatan tuku nyu mayok kina.

⁴³ Tanana le Saul ndek Yonatan kusnana: Ne ame manjau kat ta ye saya le isi ngina le Yonatan lafumba sana: Yenje ndumndummbi nguimzanj fudinmba dauk tumba nyit tukunu ne ye baleya le kumi ta maye ngina le ⁴⁴ Saul nu sana: Au. Kiņo ne kumamņgat. Ye sinjka saket. Ye ne bale ndani ta Kuatenje ye mapeye nda ngina kande ⁴⁵ tango kameņge Saul peumba sanaig: Kuga. Yonatanņge sine Israel mbal kile-ngumnemka nu ambonga kame sunjo ta mbol ket le sine Filistia mbal bale farkig. Nu Kuatenje sinzanjat le nu manjau tanamba kat tukunu sine Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge son pasa sakeg ta ne nu mbolnge manjau ande ke ndaka nga peunaig le nu Yonatan bale ndana.

⁴⁶ Kile Saul nuņe kame kuasmbi

ndon Filistia mbal yokerkinaig ta kusreka lukinaig le nane Filistia mbal ta luka nanjine tumbran kinaig.

⁴⁷ Saul nu Israel mbal tuku gabat sunjo minna sulumba nuje kame kuasmbi kilmba Israel mbal tuku ngueu mbal ma njakmba mbolnje mine likinaig ta ndon kame bumba Moab mbal Amon mbal Edom mbal Filistia mbal Soba tuku gabat sugo sugo nane njakmba kile-ibenka bale farninginaig. ⁴⁸ Tanjanaig sulumba nu kame kuasmbi sunjokanu kile-manjurka nane sangri tinga kame bumba Amalek mbal mata bale farnaig sulumba kuasmbi afu Israel kilke mbolnje aganj ndende kuaryamba lika minnaig ta pitaikinaig le nane manj luka Israel kilke mbol pro ndanaig.

⁴⁹ Saul tuku kinjo kat nuje kenmba ta nyu nanjine Yonatan Iswi Malkisua. Kulim nuje mulum ta nyunu Merab. Mambo nuje nyunu Mikal.

⁵⁰ Saul piyo nuje nyunu Ahinoam. Ahinoam mam nuje nyunu Ahimas. Saul bab nuje tuku kinjo nuje Abner nu Saul tuku kame gabat minna.

⁵¹ Saul mam nuje Kis. Kis le Ner nale Abiel tuku kinjo kame.

⁵² Saul nu gabat sunjo minna ta nu tuku kame kuasmbi ta nane sangrimba Filistia mbal ndon kame buwanu. Tanjawanu le nu Israel tanjo sangriknu kame tuku kuru kuru ndakanu ta njakmba kilmba nuje kame kuasmbi tuku madininganu.

15

Israel nane Amalek mbal ndon kame bunaig

¹ Ait ande Samuel nu Saul sana: Ye o buk Sunjonje kukulyina le ne guren pisenen le kile ne Israel mbal kulatkate tukunu ne Sunjo Sangri Nayo tuku pasa te isa. ² O buk Israel mbal nane Isip kilke kusremba ilmba minnaig le Amalek mbal pro nane ndon kame tinginaig.* Kile Sunjonje manjau ta lafumba Amalek mbal pa ningamngat. ³ Ne nane kame mbal

kilmba kape sulumba Amalek mbal mape ndaninjmba nane tuku aganj ndende njakmba njajo siglikap. Tanjo pino, kinjo kame, kinjo dabronu ta njakmba bale farkap sulumba makau sipsip kamel donki aganjmor ta njakmba turmba bale farningap nga Saul sana.

⁴ Tanjina le Saul ndek nuje kame mbal ta njakmba Telem tumbranje kile-manjurka ulendimba burkina ta Israel tuku kame tanjo 200,000 Yuda tuku kame tanjo 10,000. ⁵ Burke denjpurmba kile Saul ndek kame kuasmbi ta kilmba kinaig ka Amalek mbal tuku tumbran sunjo ma guton tanje kame tuku kuaneka minnaig.

⁶ Kame tuku kuaneka minnaig sulumba Saul ndek Ken mbal tuku pasa pilmba sakina: Tane Amalek mbal ndon ulendika mine ndakap. Tane nane kusreka kua kape. Sine nane ndon kame bumba tane turmba bale farbekig. Tane tuku wa kat tanjine o buk sine tuku wa mbun kame Isip kusremba ilmba minnaig le sinzanninginaig tukunu ye tane mapekam iduset njina. Tanjaka saningina le nane Ken mbal njakmba Amalek mbal kusreka kua ka kinaig.

⁷ Kua ka kinaig le kile Saul nu nuje kame mbal ndon Awilanje Amalek mbal ndon kame bumba nane yokerka bale farmba ka ka Isip kilke ki prote kumamnje Sur ma tugu mbol pronaj. ⁸ Promba Amalek tanjo pino njakmba bale far sulumba nanjine gabat sunjo Agag mapemba bale ndanaig. ⁹ Tanjamba nane aganjmor njagonu ta njakmba bale farka makau sipsip fatnu mage mage ta njakmba bale far ndanaig. Nane aganjmor magenu ta njakmba kusreke likinaig.

Sunjonje Saul pitaina

¹⁰ Tanjanaig le Sunjo nu ndek Samuel sana: ¹¹ Osese. Yenje Saul madimba gabat sunjo pilen ta nu ye ngumneyumba ye tuku minje ngurat tukunu ye nu tuku gare ndayate njina le Samuel nu pasa ta ismba wamdus

* 15:2: Wam kube ta Kisim Bek 17.8-14 mbolnje minit

tatrukina le furir ta mbolŋe nu Sunjo yabanmba minna le ka mafena.

¹² Mafena le maratukuk Samuel nu tinja Saul sota kina le nane afu nu sanaig: Saul nu buk Karmel kumba ka tanje nuje nyu minwa nga ndame kuen ande tumba kilke mbol te-tiwe denpurmba nu ndo tinja Gilgal tumbraŋ ket nga Samuel sanaig.

¹³ Tanjamba sanaig le Samuel ndek Saul dubimba kina ka nu te-silikina le Saul ndek nu sana: Sunjo nu ne nyaro tinwa. Ye Sunjo tuku minje kumu-kumuwen ngina le ¹⁴ Samuel ndek nu sana: Sipsip makau zigna sunjo promba minit le iset ta aninje kilnaig e ngina. ¹⁵ Tanjakina le nu lafumba sana: Ne ngumbeyu isit ta tanjo kameŋe Amalek mbal tugumŋe kilmba pronaiŋ. Nane sipsip makau mage mage naje Mbara Sunjo atraukam saka mapeka kilmba pronaiŋ. Aganmor afu ta njakmba bale far sulugen ngina le ¹⁶ nu ndek Saul sana: Ne maninka le ye furir Sunjoŋe wam paguyat ta sani le ne isa ngina. Tanjaka sana le Saul ndek nu sana: Saka le ye isi ngina.

¹⁷ Tanjakina le Samuel nu sana: O buk ne ake tanjo nyu kugatok nga idusmba minna le Sunjoŋe ne Israel tugu njakmba tuku gabat sunjo madinina le kile ne minit.

¹⁸ Nuŋe ne Amalek mbal njaigonu ta njaigo siglike lika njakmba bale far suluwam tuku nga kukulnina ta ¹⁹ ne ndanam saka nu tuku minje dubi ndana? Ne ndanam nane tuku gabis agan ndende magenu kile-likina? Sunjo nu ne tuku nzali kugatok nga sana. ²⁰ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Kuga. Ye Sunjo tuku minje dubiwen. Sunjo nu ye kukulyina tanjamba ndo ken sulumba Amalek mbal ta njakmba bale far sulumba nanjine gabat sunjo Agag ndo biye timba tumba progen.

²¹ Tanjo kameŋe ndo nanjine nzali dubimba agan ndende magenu aganmor mage mage Gilgalŋe naje Mbara Sunjo atraukam tuku nga kilnaig nga Samuel sana.

²² Tanjakina le Samuel nu man lato sana: Ne ndanmba iduste? Sunjo nu minje dubiwanu manau sunjomba nzalite e ko nu aganmor kilmba atraukanu manau sunjomba nzalite e nga iduste. Ne ise tiwa. Minje dubiwanu manau ta nu sunjomba nzalite. Atraukanu manau ta nu sunjomba nzali ndate. ²³ Kuate tuku minje nguranu manau ta une sunjokanu anzilan guwa wikade tanjamba. Ko ande nu Kuate idus ndamba nuje nzali ndo dubimba likate ta nu yabri mbara dubiwanu tanjan. Ne Sunjo tuku minje ngurna tukunu nu kile ne pitainuwa le Israel mbal man kulatke nda nga Saul sana.

²⁴ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Son. Ye mbaren. Ye Sunjo tuku minje ne tuku minje turmba nguren. Ye yije kame kuasmbi tuku kuru-kuruka nane tuku minje dubiwe ningen. ²⁵ Ne ye tuku une te ngilainga le ye ne ndon Gilgal kumba ka tanje Sunjo mbarinji ngina kande ²⁶ Samuel ndek sana: Ye ne ndon kine nda. Ne Sunjo tuku minje pitaina le nu ndek ne pitainina le Israel mbal tuku gabat sunjo mine nda nga Saul sana.

²⁷ Tanjamba Samuel nu mbilka lukam bafuna kande Saulŋe nu ngailkam saka nu tuku tawi tundunnu biye ndinna le fetkina. ²⁸ Fetkina le Samuelŋe ndek nu sana: Ne ye tuku tawi yaiyumba fetkat tanjamba ndo ki ait te mbolŋe Sunjoŋe Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba tanjo ande tawet. Tanjo ta mayenu ndo ne suk kuga. ²⁹ Israel mbal tuku Mbara Mbolok ta nu yabri ndakate tuku. Nu wamdus mbil ndate tuku. Sine kilke mbolok mbal wamdus mbilmbileg tanjamba kuga nga Saul sana le ³⁰ Saul ndek sakina: Ye mbaren ta ne Israel mage mage am mbolŋe ye tala ndaya. Ye ndon luka kap sulumba ye ne tuku Mbara Sunjo mbarinji ngina le ³¹ Samuel ndek Saul dubimba luka kinaik. Luka Gilgal pronaiŋ sulumba Saul nu Sunjo mbarinna.

³² Kile Samuel ndek tango afu kukulniŋmba saningina: Tane kape ka Amalek mbal tuku gabat sunjo Agag tumba prowap ŋgina le nane kinaig ka Agag tumba pronaig. Agag nu wamdus fulilka minna ta kile nu idusna ye mapeyamŋgaig ŋga nu wamdus bulkina kande ³³ Samuel ndek nu sana: Ne buk naŋe kame bagimbi tango kame sunjomba bale farkina le ina naŋgine kiŋo kugatok minig. Tanamba ndo kile yenje ne baleni le ina naŋe mata kiŋo kugatok minamŋgat ŋga Agag sana. Tanakina sulumba Samuel ndek Agag tumba Gilgal tumbran tanje Sunjo am mbolŋge balena le kumna le pike tatana. ³⁴ Tanamba Samuel ndek tinja nuŋe tumbran Rama kina le Saul nu tinja nuŋe tumbran Gibeana kina.

³⁵ Samuel nu Saul kusremba nduiye kina. Nu maŋ pro Saul kaŋer ndana sulumba nu idusmba ŋgamuŋgal tatraka wamdus piti ŋak minna.

Sunjo nu nuŋe miron Saul madimba Israel mbal tuku gabat sunjo pilna ta kile nu Saul tuku gare ndana.

16

Samuelŋge David Israel mbal tuku gabat sunjo madina

¹ Kile Sunjo nu Samuel sana: Ne mara mindek Saul tuku ŋgamuŋgal tatrakate. Ne wamdus piti ta ginu le kusrewamŋgat? Ye buk nu Israel mbal tuku gabat sunjo nda minwa ŋga pitaiwen. Kile ne sipsip naunu ande tumba olif kule tolmba tumba ka tango ande nyunu Yesi sota Betlehem tumbran kaye. Yenje tango ta tuku kiŋo ande gabat sunjo minwa ŋga madiwen ŋgina.

² Tanakina le Samuel nu ndek sana: Ye ndanmba wam ta ki? Saul nu iswa sulumba ye baleyikat ŋgina le Sunjo nu lafumba sana: Ne makau fatnu ande tumba ka tenenmba nane saninga: Ye Sunjo atraukam tuku te prowet ŋga saninga. ³ Tanamba Yesi tuku pasa pale le nu mata atraukam

tuku ma ta mbol prowaw le ye ne ndanmba kam tuku ta sanamŋgit. Yenje tango ande ne tumni le gabat sunjo minam tuku ŋga olif kulenu ta pisnewa ŋga Samuel sana.

⁴ Tanaka sana le Samuel nu tinja Sunjo tuku minje dubimba Betlehem kambim saka kina le tumbran ta tuku gabat kame nane nu tesilikinaig sulumba piririmba kuru kuru mayemba nu sanaig: Ne ŋgamuŋgal mukuk singam prote e ŋginaig le ⁵ Samuel ndek lafumba sakina: Au. Ye Sunjo atraukam prowet. Tane mata Sunjo am mbolŋge purfen nu mayok kumba ye dubiyap le sine atraukam kab ŋga saningina. Tanamba Yesi nuŋe kiŋo kame ndon ŋakmba purfen nu mayok kinaig le nu nane atraukam tuku ma mbol kambim tuku wikina le pronaig.

⁶ Nane pronaig le Samuel nu Yesi tuku kiŋo nuŋe Eliab kaŋgermba nuŋe wamdusmbi sakina: Sonndo. Tango Sunjoŋge madina ta prowat noten ŋgina kande ⁷ Sunjoŋge nu sana: Ne nu tuku ŋgarosu kuennu madi-taknu ta kaŋerte ta ye nu mbulit. Tango kameŋge ŋgarosu mbolŋge ndo pileŋgade ta ye tango tuku ŋgamuŋgal kaŋgerka pileniget tuku ŋgina.

⁸ Kile Yesi ndek kiŋo nuŋe Abinadab wika tumba Samuel tugum kina le Samuel nu sana: Sunjoŋge tango te mata madi ndana ŋgina. ⁹ Tanakina le Yesi nu maŋ ka Sama tumba prona le Samuel nu sakina: Sunjoŋge tango te mata madi ndana ŋgina. ¹⁰ Tanakina le Yesi nu nuŋe kiŋo kat nuŋe bailkamba kusrekina ta maŋ nduik nduik kilmba Samuel tugum prona le Samuel nu sana: Sunjoŋge nane te inum madi ndana ŋgina sulumba ¹¹ nu maŋ Yesi kusnana: Ne tuku kiŋo kat naŋe noten ndo e ŋgina le Yesi nu sana: Kiŋo ŋgrimbik ta nda prowat. Nu sipsip kulatnu ket ŋgina le Samuel ndek nu sana: Ne ka tango ande kukula le kumba ka nu tumba te prowaw. Prowaw le sine atraukamŋgig ŋgina.

12 Tanakina le Yesi nu tango ande kukulna le kumba ka kiŋo nuŋe ta tumba prona. Kiŋo mo ta sanŋriknu. Nuŋe ŋgarosu tumail pasi gabat waŋe amnu maditaknu.

Kile Sunŋonge Samuel sana: Tango sakit ta noten. Ne olif kulenu tumba tango te kule pisnewa ŋgina le 13 Samuel ndek David tuku aba kat nuŋe tuku am mbolŋge olif kulenu ta tumba David tuku gabat mbolŋge kutuna. Tanamba nu tiŋga luka Rama kina. Kina le Sunŋo tuku Guwa ta David sanŋri pilemba nu mbolŋge minmba minna.

Sunŋonge bukla ande kukulna le Saul ŋginŋan serna

14 Sunŋo tuku Guwa o buk Saul kusrena le kile Sunŋonge bukla ande kukulna le Saul ŋginŋan serna. 15 Tanana le nuŋe piro tango kameŋge nu sanaig: O sunŋo, ne isa. Bukla ande Kuatenŋge kukulna le ne ŋginŋan sernate tukunu 16 ne sine pasa sasiŋga le sine tango ande gita kat kila ta te-silika tumba ne tugum probe le bukla ta maŋ ne ŋginŋan sernam prowa ta nuŋge gita ta katwa le ne maŋ mayekamŋgat ŋga Saul sanaig.

17 Tanaka nu sanaig le nu piro tango kame ta saniŋmba sakina: Ta maye. Tane kape ka tango ima nu gita usre mayete ta te-silika tumba ye tugum te prowap ŋgina le 18 piro tango andenŋe ndek Saul sana: Ye Betlehemnu tango Yesi tuku kiŋo nuŋe nu gita usre tugu ta ye nu kila. Nu kame tango sanŋriknu. Nu kuru kuru ndakate tuku. Nu miŋge tango maditaknu. Sunŋo nu ndoŋ minit ŋga Saul sana le 19 nu ndek nane kukulniŋmba Yesi sota kape sulumba kiŋo nuŋe David sipsip kulatkate ta tumba prowap ŋgina le nane Yesi sota kinaig.

20 Nane kinaig ka Yesi tugum pron-aig le nu ndek bret afu kilmba sambe sigrika doŋki mbol pilmba grep kule aganmor ŋgaronumbi tolna ta tumba meme fatnu ande tumba David kile-tuna le kilmba Saul sota kinaig.

21 Kinaig ka Saul tugum pron-aig le nu David kanŋermba nzali mayena le Saul nu David madimba nuŋe kame agan ndende kugraka nu dubiwam tuku piro ta nu tuna. 22 Tanamba Saul ndek Yesi tuku pasa pilmba sakina: Ye ne tuku kiŋo te nzaliyate. Nu ye tuku piro tango minamŋgat ŋga sana.

23 David nu Saul ndoŋ minmba Kuatenŋge bukla kukulana le Saul ŋginŋan seranu ta Davidŋge ndek gita katanu le bukla ta Saul kus-remba kua kambinu le Saul nu maŋ wamdus purfemba maye minanu.

17

Goliat nu kame buwam tuku Israel mbal wikina

1 Mara ande Filistia mbal nane kame tuku kuaneka pro Yuda kilke sunŋo Soko tumbranŋge maŋgurkinaig. Maŋgurkinaig sulumba nane ka Efes-Damimŋge tumbran ulnaig. Efes-Damim ta Soko tumbran Aseka tumbran ŋgamu-ŋgamuŋge minna.

2 Nane tanŋe minnaig le Saul nu Israel tuku kame tango kile-maŋgurka kilmba ka kame tuku kuaneka Ela ma gutonŋge tumbran ulnaig. 3 Filistia mbal nane tabe inumŋge tiŋginaig le Israel mbal nane tabe inumŋge tiŋginaig. Ma guton ta ŋgamuŋge.

4 Kile kame gabat ande nyunu Goliat nu Filistia mbal tuku nyu tumba kilim ka nane Israel mbal kame tuku wikina. Goliat nu Gatnu. Nu kuen ŋayo mita keŋmba taŋaŋ. 5 Nu hat kareŋnu kaikina ta ainmbi wakeiwanu. Ngarosu sonŋam tuku agan silikina ta mata ainmbi wakeiwanu ta pitinu 50 kilo taŋaŋ. 6 Nu kupe sonŋina agan ta mbanduwan mirena ta mata ainmbi ndo wakeikanu. 7 Nu tuku sibugi ta sunŋokanu piti ŋayo. Agonu ainmbi wakeiwanu ta pitinu 7 kilo taŋaŋ. Kame tango andenŋe Goliat tuku kandim nuŋe kuramba Goliat tumailamŋge tiŋgina.

8 Kile Goliat nu tiŋga Israel kame kuasmbi ta wi kuenka saniŋgina: Tane ndaŋam kame tuku kuaneka tiŋga minig e? Ye Filistianu. Tane

ɲakmba Saul tuku piro tango kame. Tangine tango ande madiwap le pro ye ndon kame buwa o. ⁹ Nu ye te-ibenymba baleyuwa ta sine ɲakmba tane tuku piro tango minamɲigig. Ko yeɲge nu te-ibenymba balewi ta tane ɲakmba sine tuku piro tango minamɲigaig ɲga wikina. ¹⁰ Tanɲakina sulumba nu maɲ lato maim maim pasa ande saningina sulumba sakina: Tane Israel kame kuasmbi o. Tangine kame tango ande madiwap le sile nu ndon kame bupe o ɲgina le ¹¹ Saul nu nuɲe kame kuasmbi ndon pasa ta ismba kuru kuru ɲayomba wamdus fulilka minnaig.

David nu aba kat nuɲe sota kame ma mbol kina

¹² David mam nuɲe Yesi nu Betlehemnu tango. Nu Efrat kumamɲge Yuda ma tugu mbolɲge minna. Yesi nu kiɲo kame 8 ɲak. Saul nu gabat sunɲo minna ta Yesi nu buk saibo pile mayena. ¹³ Nu tuku kiɲo kame keɲmba ta nane Saul ndon kame mbolɲge minnaig. Kiɲo mulum ta nyunu Eliab. Nu dubiknu ta nyunu Abinadab. Kiɲo keɲnu ta nyunu Sama. ¹⁴ David nu kiɲo ɲgrimbik. Nu tuku aba kat nuɲe keɲ ta ndo Saul ndon kame mbolɲge minnaig. ¹⁵ David nu ait afu Saul tugumɲge piroka minanu. Ait afu nu Saul kusremba ka Betlehemɲge mam nuɲe tuku sipsip kulatka minanu.

¹⁶ Filistia tango ta maratukuk furiram mindek ait 40 nu pro ma kilimɲge tinga kame tuku wika minmba minna. ¹⁷ Tanɲamba minna le mara ande Yesi nu kiɲo nuɲe David kukulmba sana: Ne brain tinga wit pasokanu soɲ ɲak te tumba bret 10 te turmba kilmba aba kat naɲe kame mbolɲge minig ta sota kaye. ¹⁸ Ne sis 10 te turmba kilmba ka nanɲine kame gabat sunɲo ta tawe sulumba aba kat naɲe kaɲgerka. Nane mine mayewaig kande nane tuku mindesil ande tumba luka prowa le nane mage minig ta ye kila palmbimɲgit. ¹⁹ Aba kat naɲe, Saul, kame kuasmbi

ɲakmba nane Ela ma guton tange Filistia mbal ndon kame bumba minig ɲga David sana.

²⁰ Kinymba mafena le maratukuk tinga David nu sipsip kilmba tango andeɲge kulatkuwa ɲga samba nu mam nuɲeɲge kukulna ta dubimba nyamagaɲ kilmba kina. Kina ka Israel kuasmbi kame tuku ɲgumbeyumba kine ilemba minnaig le kile-siglikina. ²¹ Nane Israel mbal inumɲge Filistia mbal inumɲge kame tuku munɲu titika minnaig.

²² Minnaig le David ndek nuɲe agaɲ ndende ta kulat tango tugum tange kusreka nu pinderka kame kuasmbi ta tugum kumba aba kat nuɲe kaɲgerka tane mage minig e ɲga kusnaniɲgina. ²³ David nu aba kat nuɲe ndon pasatumba minna le Filistia kame gabat Gatnu tango Goliat nu maɲ kilim ka mayok tange tingumba wi kuenka pasa mara mindek sakina tanɲamba maɲ sakina le David nu isna.

²⁴ Nane Israel kame kuasmbi tango ta kaɲgermba kuru kuru mayemba kua kinaig sulumba ²⁵ nanɲine nanɲine sakinaig: Ai si. Tango si maɲ pro sine maim maim pasa sinmba kame tuku wika minit. Tango ima nu tango si balewa le kumwa ta nu Saulɲge ndametiɲ sunɲokanu tumba kulim nuɲe turmba tambimɲgat. Tango ta tuku tugu mata nane takis yaika kile nda ɲga saka minnaig.

²⁶ Tanɲamba saka minnaig le David nu nane afu nu tugumɲge minnaig ta kusnaniɲgina: i ... Filistia tango ɲgaro nda pikanu si nu Kuate abo tugu ɲak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa ningit. Tango inumɲge Filistia tango si balewa le sine kiko patikate ta kugawa ta Saulɲge ndaɲamɲgat e ɲga kusnaniɲgina le ²⁷ nane nu sanaig: Tango ima nu Filistia tango ta balewa ta nu tanɲamba tanɲamba kamɲgat ɲginaig.

²⁸ David nu nane ndon pasata minna le aba nuɲe sunɲo Eliab nu kaɲgerna sulumba ka David sawe lika sana: Ne ndaɲam saka pro te tange minit? Ne tuku sipsip ma baknu

mbolŋge imanŋe kulatkate? Ye kila. Ne maim maim tanŋo. Ne tuku maŋau ta mayenu kuga. Ne ake kame bube le kaŋgeram saka te ta prowat ŋga sawe likina. ²⁹ Tanŋakina le David ndek aba nuŋe sana: Ne ndaŋam ye saye likate. Ye ake kusnaŋgit ŋga sakina sulumba ³⁰ nu aba nuŋe ŋgumnemba maŋ tanŋo ande kusnana le tanŋo tanŋe maŋ pasa ndui ta ndo David kubeu tuna.

David nu Saul tugum prona

³¹ Kile tanŋo afu nane David pasatina ta ismba ka Saul kubeu tunaig le nu ndek nane afu kukulniŋmba saningina: Kape ka David tumba prowap ŋgina le nane kinaig ka David tumba pronaig. ³² Nane David tumba pronaig le nu ndek Saul sana: O gabat sunŋo, tane Filistia tanŋo si tuku wamdus fulil ndakap. Ye ne tuku piro tanŋo minet. Yenŋe ka nu ndoŋ kame buwamŋgit ŋgina le ³³ Saul nu sana: A ... ne kumuŋ kuga. Ne ndaŋam Filistia tanŋo si ndoŋ kame buwam sakate? Ne sanŋgrinu kuga. Nu si kame gabat ŋga sana.

³⁴ Tanŋakina le David ndek nu sana: O gabat sunŋo, ye yiŋe mam tuku sipsip kulatkate tuku. Laionŋe beaŋge sipsip fatnu ande nzoŋga tumba kinit ta ³⁵ ye nu yokermba sipsip fat ta yaiwet tuku. Tanŋawet le nu ye makeyam bafute le ye nu tuku ŋinfok biymba balewet. ³⁶ Ye buk laion bea bale faren. Tanŋamba ndo kile Filistia tanŋo ŋgaro nda pikanu si Kuate abo tugu ŋak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa niŋgit ta mata balewamŋgit. ³⁷ Sunŋoŋge ye sinzanyina le laionŋe beaŋge ye bale ndayinaig. Nunŋe ye maŋ sinzanyuwa le Filistia tanŋo sinŋe ye baleye nda ŋgina. Tanŋakina le Saul nu sana: Ta maye. Ne kaye. Sunŋo nu ne ndoŋ minamŋgat ŋgina.

David nu Goliat balena le kumna

³⁸ Tanŋakina sulumba Saul nu nuŋe kame agaŋ ndende ta kilmba David silik-tuna sulumba hat kareŋnu ainmbi wakeiwanu ta tumba David tuku

gabat kaina. ³⁹ Kaina le David nu Saul tuku kame bagi ta tina sulumba like tumna ta nu agaŋ tanŋa buk sili ndakina tukunu nu like fugumba Saul sana: Ye agaŋ ndende te ŋak like fuguwet. Ye agaŋ ndende te sili gilai ŋgina sulumba agaŋ ndende ta paske likina.

⁴⁰ Tanŋamba nu nuŋe sipsip kulatkanu ndumndum ta tina sulumba kumba ka kule skur tanŋe ndame fonfon gubo gubok 5 kilmba pale fat sigrikina. Sigrikina sulumba nuŋe sikipir ta tumba biyam biyam Goliat tugum kina le ⁴¹ Filistia tanŋo ta David kaŋgermba gitmba nu sota ilna. Nu tuku kandim kurawanu tanŋo ta ambonŋina le Goliat nu ŋgumnem dubina.

⁴² Tanŋamba nu David kaŋger tina ta David nu mbanzonu maditaknu tukunu tanŋo ta kame buwam kumuŋ kuga ŋga nu talana. ⁴³ Talana sulumba nu David kusnana: Ye ne tuku age le ne ye katyam saka ndumndum tumba ilit e ŋga David kusnana sulumba nuŋe mbara nyu mbolŋge David taprana sulumba ⁴⁴ sana: Ne yale le ye ne baleni sulumba ŋgarosu nane tumba sar umaŋ agaŋmor ŋguikok niŋgi le nyamŋgaig ŋgina.

⁴⁵ Tanŋakina le David ndek miŋge lafumba sana: Ne nane kame bagi, mbanduwan, kandim agaŋ ndende ta kilmba ye ndoŋ kame buwam prote ta ye Israel kame kuasmbi tuku Mbara Saŋgri Nayo ne nu maim maim te-tuwit Mbara Sunŋo ta nu tuku nyu mbolŋge ne ndoŋ kame buwam prowet. ⁴⁶ Ki ait te mbolŋge Sunŋoŋge ne tumba ye wai mbolŋge pilwa le yenŋe ne baleni sulumba ŋinfok nane kat puramŋgit. Tanŋawi sulumba ye tane Filistia kame mbal tuku ŋgarosu tanŋine kilmba sar umaŋ agaŋmor ŋguikok niŋgi le nyuwaig le sine Israel mbal tuku Mbara sine ndoŋ minit ta kilke ŋakmba nane katese-wamŋgaig. ⁴⁷ Sunŋo nu kame bagimbi mbanduwanmbi nuŋe mbal muskil kile-tidiŋge ndaniŋgit tuku ta maŋgur

sunjo te nane katesewamngaig. Nu nuje sanjri tambi ndo kame bumba tane njakmba kilmba sine wai mbolnje patinungat nga Goliat sana.

⁴⁸ Tanjamba sana le Goliat ndek dirka David tugum ilna le David nu pitik ndo pinderka Filistia tanjo ta tugum kina sulumba ⁴⁹ nuje pale fat sinam ta wai sirmba ndame ande tumba nuje sikpir ta mbolnje pilna sulumba kuilkuilnga sanjrimba bukngina le ndame tanje ka Filistia tanjo ta tuku tumail pasinu kat fetka sinam kina le nu ndeka kummba truk kina.

⁵⁰ David nu kame bagi kugatok ta nu nuje sikpir le ndame tambi ndo Goliat balena sulumba ⁵¹ pinderka ka nu tugum tanje tinga Goliat nu nuje kame bagi ta gomba tumba njinfoknu kat purna le kumna.

Kile Filistia mbal nanjine kame gabat ta kumna le kanjermba nane drumba kua ka kinaig. ⁵² Kua ka kinaig le Israel Yuda kame mbalnje nane Filistia mbal ta wika raumba kogronka bale farmba kinaig. Nane Saraim kambim tuku ndin ta dubimba kinaig ka ka Gat tumbran Ekron tumbran fonde malanja tugum tanje kusrekinaig. ⁵³ Kusrekinaig sulumba luka pro Filistia kame kuasmbi tuku aganj ndende kusreka kua kinaig ta nane kumba aganj ndende ta njakmba yomba kilmba kinaig. ⁵⁴ Kilmba kinaig le David ndek Goliat tuku gabat njinfok kat purmba tumba Yerusalem kina sulumba Goliat tuku kame aganj ndende ta kilmba ka David nuje baibai sinam tanje patikina le minnaig.

⁵⁵ David nu Filistia tanjo ta tuku kame kina le Saul nu kame gabat Abner kusnana: Kinjo mo si ima tuku kinjo ngina le Abner ndek nu sana: O gabat sunjo, sonndo son nu ima tuku kinjo ta ye gilai ngina. ⁵⁶ Tanjamina le gabat sunjo Saulnje nu sana: Ne kaye ka katesewa ngina.

⁵⁷ David nu Goliat tuku gabat biyam biyam prona le Abner ndek nu

tumba Saul sota kinaik ka nu tugum pronaik. ⁵⁸ Pronaik le nu ndek David kusnana: Kinjo mo, ne ima tuku kinjo ngina le nu ndek lafumba sana: Ye piro tanjo nanje Yesi tuku kinjo. Nu Betlehemnu nga Saul sana.

18

Yonatan nu David ndonj gulab mayena

¹ Saul nu David ndonj pasate denjurnaik le Yonatan nu David ndonj wamdus sailkinaik sulumba nu David tuku kume purna. ² Tanjana le Saul nu David ngailka tumba nuje wande mbolnje pilna le nu manj luka mam nuje sota nda kina.

³ Tanjamba minna le Yonatan nu David tuku kume purmba nu ndonj pasa katmba wamdus ulendinaik sulumba ⁴ Yonatan ndek nuje tawi kuen silikina ta paska David tuna sulumba nuje kame aganj silikanu, kame bagi, tui panjar, let turmba kilmba David kile-tuna.

⁵ Saul nu David kukulanu ta nu kumba kame bumba njeu mbal kilmba bale farnjanu. Tanjamba kumba minna le Saulnje nu tumba kame kuasmbi ande tuku gabat minwa nga pilna le Saul tuku kame kuasmbi Israel tanjo pino njakmba nane gare-garekinaig.

Saul nu David tuku njeu mayok kina

⁶ David nu Filistia mbal tuku kame gabat ta balena le Israel kame mbal nane Filistia ndonj kame bumba nane bale farka luka ilmba minnaig le pino kame njakmba tumbran mindek Israel sinamnje nane gare-gareka kupesmba mune ninde lika tambarinj katnjimba nanjine gabat sunjo Saul ndinnje te-silikam kinaig. ⁷ Pino kame ta mune ulmba sakinaig:

Saul nu njeu mbal 1,000 bale farkina le David nu njeu mbal 10,000 bale farkina nginaig.

⁸ Tanjaminaig le Saul nu mune ta ismba gubra torna sulumba nuje wamdusmbi sakina: David nu tanjo 10,000 bale faranu ngade sulumba ye

tango 1,000 ndo bale faranu ngade. Mine minemba nane nu tumba nanjine gabat sunjo palmbimnigaig nga idusna sulumba ⁹ nu David tuku gubra tumba tira dirka minna.

¹⁰ Kinymba mafena le Kuatenge guwa njayonu pilna le pro Saul tuku wamdus nginngan serna le nu wi kagru-kagrumba mbanduwan gomba biyna le David nu nuje gita ta tumba mara mindek usremba minna tanjamba nu katna.

¹¹ Tanjana le Saul ndek nuje wamdusmbi sakina: Ese. Kile ne yenje kair turnamngit nga mbanduwan kuanyingina kande David nu lo silina le manj ande gomba tumba kuanyingina kande ta mata nu lo silina le mbarna. ¹² Saul nu wam ta kanjermba Sunjo nu David sinzanjamba ye ngumneyate nga idusmba nu David tuku kuru-kurukina. ¹³ Ta tuku Saul nu David nuje wande mbolnje mine ndakuwa nga nu pilna le ka kame kuasmbi 1,000 tuku gabat minna sulumba David nu kame kuasmbi ta kilmba ngyeue mbal ndonj kame ulmba likina.

¹⁴ Tanjamba likina le Sunjo nu David sinzanj mayena le wam njakmba kanu ta pro mayenaig le ¹⁵ Saul nu kanjermba David tuku kuru-kurukina. ¹⁶ Tanjana le nane Israel kuasmbi Yuda kuasmbi nane David kame gabat minmba kame ulmba likina ta kanjermba nu tuku nyu payamkinaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Saul ndek David sana: Ne mara mindek ye tuku piro tanjo minmba kame mbol sanjri tinga Sunjo tuku nyu mbolnje ngyeue mbal ndonj kame bumba mina ta ye yije kulim mulum Merab ne tanmbimngit nga sana. Saul nu David balewam fugumba kame mbolnje Filistia mbalnje balewaig nga David tanjamba sana. ¹⁸ Sana le David ndek nu tuku pasa lafumba sakina: Ye tanjo nyu kugatok. Ye tuku tugu mata nane Israel ngamuknje nane nyu kugatok tukunu ye kulim nane ta tam kumunj kuga ngina ta Saul nu

dirnanga sakina: Kuga. Ne yije kulim mulum ta tamngat ngina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma nane munju kilam tuku ait madina ta ka kumungina le Saul ndek kulim nuje mulum Merab tumba David tuwe ndaka mbilmba Meholanu tanjo Adriel tuna. ²⁰ Tanjana le Saul tuku kulim nuje ande nyunu Mikal nu ndek David tam tuku torna le nane ka Saul sanaig le ismba ta maye ngina sulumba ²¹ ndek idusna: Ye Mikal tuwi le nu pinonu tumba Filistia mbal ndonj kame bumba tumailam kuwa le balewaig nga idusmba nu David sana: Ne yije kulim mulum tam mbulna tukunu kile kulim ande te ne pinonu ta nga sana.

²² Tanjakina sulumba nu nuje piro mbal wika saningina: Tane ka David sinjindo te-minyomba sawap: Gabat sunjo nuje piro mbal mata nane ne tuku wamdus gare njak. Ta tuku ne Saul kulim nuje pinonu ta. Tane ka tanjamba David sawap ngina le ²³ nane ka David sanaig kande nu nane tuku pasa pitaimba saningina: Ye tanjo ande nyu njak nga idusmba gabat sunjo tuku kulim nuje tam tuku wam sa kuaki ngade e? Ye tanjo njai nguesuk tenjen nde nda ngina.

²⁴ Tanjakina le Saul tuku piro tanjo kame luka ka David mbulmba sakina ta Saul kubeu tunaig le ²⁵ Saul manj ndek nuje piro mbal kukulinjamba saningina: Tane ka tenjenmba David sawap. Gabat sunjo nu ne aganj ndindombi ndo pino piyawam tuku sakat ta tenjenmba. Ne ka nu tuku ngyeue mbal mbar lafuwam tuku Filistia tanjo 100 bale farka nane tuku nduwa ngaro kugerka kilmba nu tugum prowa nga David sawap ngina. Saul nu idusmba David nu ka Filistia mbal ndonj kame bumba Filistia mbalnje balewaig le kumwa nga idusmba nu piro ta David tuna. ²⁶ Tanjana le piro tanjo kame manj ka David kubeu tunaig le nu gabat sunjo tuku kulim ta tam tuku wokina.

Saul nu David ait tuna ta kile ngina le ²⁷ nu anje suk nuje kame kuasmbi kilmba ka Filistia tanjo 200

bale farninmba nduwa ngaro nangine kugerka kilmba ka gabat sungo Saul tuna. Tanana le nu ndek kulim nuje Mikal tumba David tuna le pinonu tina. ²⁸ Wam ta mbolnge Saul nu katesemba sakina: Sungo nu kile David ndonj minit ngina.

Saul tuku kulim nuje Mikal mata David tuku kume purna le ²⁹ Saul nu David tuku kuru kuru mayemba nu ndonj ngueu njak minmba minna.

³⁰ Filistia mbal tuku kame gabat sugo sugo nane pro Israel mbal ndonj kame buwanu ta David nuje kame kuasmbi ndonj nane sungomba bale faranu. Saul tuku kame kuasmbi nane sungomba nda bale faranu. Ta tuku nane tango pino njakmba David tuku nyu ndo payamkinaig.

19

Saul nu David balewam tuku ndin sotina

¹ Saul nu David balewam tuku wamdusna sulumba nuje piro tango kame kiyo nuje Yonatan nane saningina ta Yonatan nu David tuku kume purna tukunu ² nu ka David kila samba sakina: Mam nu ne balenam sakate tukunu ne indole maratukuk tinja sijsinndo kaye ka ma kuiruk ande piro mbolnge kanjermba kuirka le ³ sile mam ndonj kumba ne kuirkamngat ma ta tugumnge tinja ye mam ne tuku sawi le nu ne mbolnge ame manau kam sakuwa ndeta ye ne sanamngit nga David sana.

⁴ David nu tanamba kuirkam kina le Yonatan mam nuje ndonj pasata pasata kinaik ta Yonatan nu David tuku manau mayenu ke likina ta tuku mam nuje sana: Mam, ne nane piro tango David nayo sili ndamba manau ande ke ndaka. Ta ndanam? Nu ne mbolnge mbar ande ke ndakina. Nu manau njakmba kina ta nu ne turnumba ke likina sulumba ⁵ nu nuje kumam tuku idus ndamba Filistia tango ta balena le Sunjonje sine Israel mbal Filistia mbal tuku wai mbolnge kile-lukina le ne kanjermba gare-garekina. David nu mbar ande

ke ndakina ta ne ndanam tuku ake sinan nu tuku ndare kutuwam sakate ngina le ⁶ Saul nu Yonatan tuku pasa ismba nu pasa sangri pilemba sakina: Sungo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge ye sinja saket. Ye David balewe nda ngina. ⁷ Tanakina le Yonatan nu kumba David wikina le prona le pasa njakmba mam nuje sakina ta nu kubeu tuna sulumba nu David tumba mam nuje tugum kina le David nu kame gabat tuku piro ambonja kina ta ndo kumba minna.

⁸ Tanamba minnaig ma ma mara ande nane Filistia man kame ilnaig le David nu nuje kame kuasmbi ndonj kinaig ka nane ndonj kame bunaig sulumba nane sungomba bale farkinaig le nane kua ka sili-silinaig.

⁹ Ait ande Saul nu mbanduwan ande waimbi biye njak nuje wandek sinamnge minna le Sunjonje guwa njayonu ta man pilna le Saul mbol kina. David nu tange gita katmba minna le ¹⁰ Saul nu David mbanduwan kuanyinga kair turam bafuna kande David nu mbanduwan ta lo silina le kair nduasena. Tanana le David nu pinderka kilim ka pro kina.

¹¹ Furirna le Saul nu tango afu wam paguka kukulniamba saningina: Tane ka David tuku wande kulatka minap le mafewa le maratukuk nu balewap nga saningina le nane kinaig. Tananaig le piyo nuje Mikalnge David sana: Furir te mbolnge ndo ne kua kine ndaka ta indole maratukuk ne balenamngaig nga David sana sulumba ¹² Mikalnge muli ande tumba bubre malanga mbolnge kusna le David nu muli ta dubimba iben ka kua ka pro kina. ¹³ Tanana le piyo nuje nu mbara kanunu ande tumba David tuku kinyam mbili mbolnge te-kinyena sulumba gabat tatu ande meme nguenumbi wakeiwanu ta tumba gabat mbolnge pilmba tawi kaina.

¹⁴ Kile Saul tuku tango kame ta David tam pronaig kande ¹⁵ piyo nuje nane saningina: Nu guaze njak ngina le nane luka kumba Saul

kila sanaig le nu nane maŋ kukulniŋmba saniŋgina: Tane luka kape sulumba David mbain ŋak tumba yalpe le ye nu balewi le kumwa ŋgina. ¹⁶ Tanakina le nane luka kinaig sulumba wandek sinam kumba mbain mbol mambilnaig kande mbara kanunu meme ŋguenu gabat mbolŋge pilna ta mbain mbolŋge minna le kaŋgernaig. Kaŋgernaig sulumba nane luka kumba Saul sanaig le ¹⁷ nu ndek Mikal wika kusnana: Ndaŋam saka ne ye yabriyumba yiŋe ŋgueu tango ta kaŋger ndowat le kua ka pro ket ŋgina le Mikal nu pasa lafumba sana: Nu ye sayina ye nu turi le kua kine ndakuwa ta nu ye baleyam sakina. Tanakina le ye nu turen le pro kina ŋga mam nuŋe sana.

¹⁸ David nu kua ka kina ka Rama tumbranŋge Samuel te-silikumba maŋau kame Saulŋge nu mbol kina ta kubeu tuna le Samuel nu ismba David ndoŋ kinaik ka Nayot tumbranŋge minnaik.

¹⁹ Tanŋe minnaik le tanŋo afunŋe pro Saul sanaig: David nu Nayot tumbranŋ Rama patumba tanŋe minit ŋga Saul sanaig le ²⁰ Saul ndek tanŋo afu kukulniŋgina le David biye tiwam kinaig kande tuan tanŋo kuasmbi ande Samuel dubimba pasa yeki yeki kuklimba minnaig le kaŋgerkinaig. Tanjanaig sulumba tanŋo kame ta Kuate tuku Guwanŋge wamdus niŋgina le nane mata pasa yeki yeki kuklimba minnaig.

²¹ Tanjamba minnaig le Saul nu isna sulumba nu maŋ tanŋo afu kukulniŋgina le kinaig ta nane mata Kuate tuku Guwanŋge wamdus niŋgina le pasa yeki yeki saka minnaig. Tanjanaig le Saul nu maŋ lato tanŋo kuasmbi ande kukulniŋgina le kinaig ta nane mata wam ndui ta ndo kinaig.

²² Tanjanaig le Saul nuŋe mironŋ Rama kina ka kule burok ande Seku ma tugumŋge minna ta tugum prona sulumba tanŋo afu kaŋgerka kusnaniŋgina: Samuel le David ani tanŋe minik e ŋgina le nane nu sanaig: Nale Rama patumba Nayot

tumbranŋge minik ŋginaig le ²³ nu ndin dubimba Nayot tumbranŋ ta kumba ndinŋge Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu ndin dubimba kumba pasa yeki yeki kuklimba kina ka Nayot prona. ²⁴ Prona sulumba nu tawi sunŋo ta paskumba Samuel tugum tanŋe pasa yeki yeki kuklimba saka minna. Ki ait ta mbolŋge nu ki mbol tanjamba kinymba minna le ka furirmba maŋ mafena. Ta tuku nane kile yaba pasambi sakade: Saul nu mata tuan tanŋo ande e ŋgade.

20

David nu Yonatan ndoŋ pasa katmba ŋgamunŋgal ulendinaik

¹ Saul nu Nayot tumbranŋ prona le David nu Saul ram kua ka ma ta kusremba Yonatan sota kina sulumba sana: Ye ame maŋau mam nane mbolŋge mbaren le nu ye baleyam bafute e ŋgina le ² nu lafumba sana: Mam ne balene nda. Nu ame maŋau kam bafumba ta nu ye sayumba yabuye nda. Ta tuku ye ne sanet nu ne balene nda ŋgina kande ³ David maŋ lato sana: Ne ye tuku kume purte ta mam nane nu kila tukunu ne wamdus ŋayonŋikat ŋga idusmba ne sane nda. Sunŋo abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋge ne tuku nyu mbolŋge ye sinŋa sanet. Mam nane buk ye baleyam bafute le kamuset ŋgina.

⁴ Tanakina le Yonatan nu ndek David sana: Ye ne ndaŋndaŋmba turnam tuku saka ta ye kamŋgit ŋgina le ⁵ David nu teŋenmba sana: Indole tambun kitek prote tuku ait ta ye gabat sunŋo ndoŋ isukusam tuku ta ne woka ta ye ka guton tanŋe ait keŋmba kuirka minamŋgit. ⁶ Tanjawi le mam nane nane promba isukusmba minmba ye kiriŋga kusnanuwa kande ne teŋenmba sawa: Yar mindek nuŋe tugu nane promba Betlehemŋge maŋgurka atraukade tukunu nu pitik ndo kambim tuku ye sayat. ⁷ Tanjamba mam nane sawa le nu ta maye ŋguwa ta ne katesewamŋgat nu ye bale ye nda.

Ko nu gubra sungo tuwa ndeta ne katesewamngat nu ye baleyam tuku wamdus kuyarkat nga Yonatan sana.

⁸ Tanakina sulumba nu man lato sana: Sile buk Sungo am mbolnge pasa katmba ngamungal ulendiken tukunu ne ye gilai ndanga ye sinzanyumba mina. Ko ye mbar ande nak ndeta ne ye tumba mam nane tuku wai mbolnge pale le bale ndayuwa. Nane miron ye baleya ngina le ⁹ Yonatanngge nu sana: Ne wamdus tanamba nda ta. Mam nu ne nayo silinumba balenam bafuwa le ye kamusmba ta ye ne yabune nda. Ye ne kila sanamngit ngina le ¹⁰ David ndek nu kusnana: Indole tane isukusmba minmba ne mam nane ye tuku nga kila sawa le nu gubrambi pasa lafuwa ta imange pro ye kila sayamngat e nga Yonatan sana le ¹¹ nu ndek David sana: Sile guton si kap sulumba pasa-pasakube nga nale tinga kinaik.

¹² Nale kinaik ka guton ta promba kile Yonatanngge David sana: Singine Israel mbal tuku Mbara Sungo sile pasa sakamngik ta nu isamngat. Indole ko aspile ait tenen mbolnge ye mam ne tuku nga sawi le nu wokuwa ndeta ye ne tuku pasa palmbimngit. ¹³ Ko mam nu ne nayo silinam bafuwa ta ye ne kila sani le ne kaye. Ye tana ndawi ta Sungo nu ye mapeye nda. Sungo nu mam ndon minna tanamba ndo nu ne ndon mata minwa le ¹⁴ ye kume ndaka mini kande ne ye idusyumba Sungonge sine mape-singit tanamba ye mapeya le nane ye bale ndayuwaig. ¹⁵ Tanamba ndo Sungonge ne tuku ngueu mbal nakmba ngaigo siglikuwa le ne ye tuku ndare kame ndo mapeniimba sinzaninga nga David sana. ¹⁶ Tanakina sulumba Yonatan le David nakile ndare ndon pasa katmba Yonatanngge David sana: Sungonge ne tuku ngueu mbal mapeniinge nda ngina. ¹⁷ Tanakina sulumba Yonatan nu David tuku kume purna tukunu nu David man lato pasa sangri pilewa nga sana.

¹⁸ Kile Yonatan ndek David sana:

Indole tambun kitek tuku pagumba nye ait ta ne isukusam pro ndawa ta mam nu wamdus suluwamngat. ¹⁹ Tanawa sulumba ne aspile man ka ne ambonga kuirkina ma ndame sungo Esel ngade ta ngumnemnge kuirka mina le ²⁰ ye tui fatnu kenmba ne minamngat ma ta tugumnge agan ande madiwanu sukmba par-singamngit. ²¹ Tanamba ye kinjo ande tui fat kame ta sotam tuku kukulmba ne katesewam tuku pasa tenenmba sawamngit: Tui fat kame ta iben ta tanje ndekaig ngi ndeta ne tenenmba katesewa. Mam nu ne mbolnge manau ande ke nda. Ye pasa ta Sungo abo tugu nak nu tuku nyu mbolnge sanet. ²² Ko ye kinjo ta sawamngit: Tui fat kame ta o kasom sinje ndekaig ngi ndeta ne ma ta kusremba kua kaye. Sungo nu ne kukulnuwa le ma ta kusremba pro kambim tuku nga sanate nga katesewamngat. ²³ Sile pasa katmba sangri pilewik ta Sungonge kanjerat. Nu mara mindek sile ndon minamngat ngina.

²⁴ Kile David nu kina ka ma guton tanje kuirkina. Kuirka minna le tambun kitek pronale Saul nu isukusam promba ²⁵ nu ne mara mindek minyokanu mbili kair gemmba ta tumba minyokina. Tanana le Yonatan nu tingina le Abner pro Saul gemmba minyokina. David tuku mbili ta ndo ake minna ta ²⁶ Saul nu ait ta mbolnge nu tuku kusna ndangina. Nu tenenmba idusna: David nu wam ande Sungo am mbolnge mbarmba nu purfen nu kuga tukunu pro ndawat nga idusna.

²⁷ Tanamba idusmba minna le tambun kiteknu tuku ait arnu mbolnge David nu man isukusam nda pronale Saulnge kinjo nu ne Yonatan kusnamba sakina: Ndanam tuku Yesi tuku kinjo ta kubele kite mata sine ndon isukusam pro ndawat ngina le ²⁸ Yonatanngge mam nu ne tuku pasa lafumba sana: Nu Betlehem kambim tuku ye dirnanga kusnayina sulumba ²⁹ sakina: Yinje abange sine Betlehemnge mangurka atraukam

tuku pasa pilna tukunu ne ye tuku gulab mayenu ndeta ne ye kaye nga le ye yiŋe aba kame sota ka ngina. Wam ta mbolŋge nu sine ndoŋ isukusam pro ndawat ngina.

³⁰ Tanakina le Saul nu Yonatan tuku gubra torna sulumba sana: Ne ma ngamukok kutu ande. Ne Yesi tuku kiŋo ta ndoŋ gulab mayete ta ye kila. Ne naŋe wam ta mbolŋge ndo tale ina naŋe ndoŋ kiko tamŋgaik ngina sulumba ³¹ sakina: Yesi tuku kiŋo ta minwa ta ne gabat sungo mine nda. Ta tuku ne taŋgo afu kukulninga le kuwaig ka nu tumba prowaig le ye nu balewi ngina le ³² Yonatan nu pasa lafumba mam nuŋe sana: Nuŋge ame maŋau mbarna le ne nu balewam sakate ngina kande ³³ Saul nu nuŋe mbanduwan tumba Yonatan ndu-asewam tuku kuanyingina sulumba ndaflona. Tanana le Yonatan nu mam nuŋe David balewam tuku wamdus sungokanu ŋak ta katesena sulumba ³⁴ nu gubra tormba isukusam tuku mbili ta kusremba kilim kina. Tambun kiteknu tuku ait arnu ta mbolŋge nu isukuse ndaka minna le ka furirna. Ta ndaŋam? Mam nuŋe David kiko pilena le nu ta tuku wamdus tatrakina le isukusam mbulna.

³⁵ Mafena le maratukuk tinga Yonatan nu nakile pasa katnaik ta dubimba kiŋo ande tumba David sota ma gutoŋ ta kinaik ka ³⁶ ma gutoŋ taŋge Yonatanŋe kiŋo ta sana: Ye tui fat parsinŋi le o si ta kuwaig kande ne pinderka ka sota ngina. Tanakina le kiŋo ta pinderka kumba minna le nu lukamba mbol mbol tui fat ande parsinŋina le simŋge ndekina. ³⁷ Kiŋo ta nu kina ka tui fat ndekina magot ta tugumŋge tingina le Yonatan ndek wika sana: Dir dir si kaye. Tui fat ta o si tamŋge ndekat ngina sulumba ³⁸ Yonatan nu maŋ lato kiŋo ta wika sana: Ne ake taŋge tiŋ mine ndaka. Pitik kaye ngina le kiŋo ta ka tui fat tumba luka nuŋe gabat tugum kina. ³⁹ Kiŋo ta nu Yonatan maŋau kina ta tuku tugu katese ndana. Yonatan le David nakile ndo kila.

⁴⁰ Kile Yonatanŋe kiŋo ta tui pangarnu fatnu kame ta turmba kile-tumba kukulna le kilmba luka tumbran kina. ⁴¹ Kiŋo ta luka tumbran kina le David nu ndame maŋgur ngumnemŋge kuirka minna ta tinga kilim ka promba Yonatan tugum taŋge dagol tidronga lokam keŋna. Tanamba nu tinga Yonatan mumumba nale muŋgu mumuka malmbikinaik.

David nu wamdus tatraka sungomba malmbikina le ⁴² Yonatan ndek nu sana: Sile Sungo tuku nyu mbolŋge pasa sanŋri pilekeŋ ta Sungo nu sile ndoŋ sikile ndare kame ta ndoŋ minmba minamŋgat tukunu ne ngamungal mukuk wamdus bulok ŋak kaye ngina le David nu tinga kina le Yonatan nu luka nuŋe tumbran kina.

21

David nu Saul ram kua Ahimelek sota kina

¹ Kile David nu kua ka pris Ahimelek sota Nob tumbran kina ka ta prona le nu David kaŋgermba kuru-kuruka nu tugum kumba kusnana: Ne ndaŋam naŋe mata te prote e ngina le ² David nu lafumba sana: Gabat sungo Saulŋge ye piro sat le te prowit. Nu teŋemba ye sayat. Ye ne piro timba kukulni le andeŋge ise ndakuwa nga sayat. Yiŋe kuasmbi nane ye te-silikam kande nane ma inumŋge ye te-silikuwaig nga saninŋen. ³ Kile ne bret afu ŋak ndeta ye 5 kile-sa. Kuga ndeta nyamagan afu kise sa nga pris ta sana.

⁴ Tanakina le pris ta ndek nu sana: Ye ake bret afu mine ndakade. Tukul bret Kuate am mbolŋge patikanu ta ndo minig. Ne naŋe kame taŋgo ndoŋ tane pino ndoŋ kinye ndakade kande ne bret ta kila nga sana le ⁵ David nu lafumba pris ta sana: Ye ne yabrine nda. Sine kile pino ndoŋ kinye ndakeg. Sine ngueu mbal ndoŋ kame buweg ta kame mbal naŋgine kame agaŋ ndende ta turmba Sungo am mbolŋge purfeŋnu ndo minig. Kite sine piro ande kamŋgig tukunu sine taŋamba purfeŋnu ndo mineg nga sana.

⁶ Nyamagan afu mine ndakinaig tukunu pris ta tukul bret ta kilmba David kile-tuna. Nane tuku manau ta bret ambokok ta kilmba kile-kasoka bret kitek kilmba Kuate am mbolnge patikanu.

⁷ Ait ta mbolnge Saul tuku aganmor kulatkanu gabat Edomnu tanjo nyunu Dowek nu atraukam tuku Sunjo tuku Wande mbol tanje minna. ⁸ Minna le David ndek Ahimelek kusnana: Ne mbanduwan ande ko kame bagi ande nak kande ye sa. Ye gabat sunjonge piro sat ta brain kam tuku ngat le ye prepreka kame agan ande te ndakit nga sana le ⁹ nu ndek David sana: Ye kame bagi ndindo ndo minit. Ne buk Ela ma guton nzinge Filistia tanjo Goliat balena nu tuku kame bagi ta tumba tawimbi songa pris tuku tawi ngirpemnge pilnaig ta ndo minit. Tamngat kande te-tini ngina le David ndek sakina: Ese. Kame bagi ta mayenu ndo kame bagi afu minig tanjan kuga nga yaimba tumba kina.

David nu kua ka Gat kina

¹⁰ Kile David nu Saul ram kua ka kina ka Gatnu gabat sunjo Akis tugum prona le ¹¹ Akis tuku piro tanjo kame David kanjermba ka Akis sanaig: Tanjo si Davidnge. Nu nuje kilke tuku gabat sunjo. Nane pino kame o buk nu tuku mune ulmba kupesmba sakinaig: Saul nu ngueu mbal 1,000 bale farningina le David nu ngueu mbal 10,000 bale farningina nginaig nga Akis sanaig le ¹² David nu pasa ta ismba gabat sunjo Akis tuku kuru kuru mayemba ¹³ nane tuku am mbolnge nu nginngan tanjonge wam kekekina sulumba nu ndo nginngan mayewanu sukmba kumba ka tumbran koranu fonde malanga mbolnge ma kuyir-kuyarna sulumba subal promba minje zizin mbolnge kutuka ndekina.

¹⁴ Tanjana le gabat sunjo Akis ndek nuje piro tanjo kame saninge lika sakina: Ngan palmbinu te ndanam saka tumba ye tugum te prowaig? ¹⁵ Tane idusde sine tuku tumbran

te nginngan tanjo kugatok e nga man ngan palmbinu te tumba te ta prowaig? Tanjo te ye tuku wande mbolnge nda palpe le minwa nga saningina.

22

David nu Adulam sikar burok sinam tanje minna

¹ Kile David nu Gat kusremba kua ka kina ka Adulam sikar burok kumba tanje minna. Minna le nuje aba kat nuje, nuje kuasmbi nakmba nu tanje minna ta isnaig sulumba nane kinaig ka tanje nu te-silikinaig. ² Tanjanaig le tanjo afu nane piti nak nak afu ndametin kugatok afu ndagari nak ta nane kua ka David te-silika nu ndon tanje minnaig sulumba nu nangine gabat minwa nga madinaig. Nane kuasmbi tanje kua ka nu ndon minnaig ta ulendimba 400.

³ Tanjamba minnaig ka mara ande David ndek tinja Misper tumbran Moab kilke mbol kina sulumba Moabnu gabat sunjo ta sana: Ye yije ina mam kilmba pro ne tugum tenje kusreki le minwaik le Kuate nje ye mbol ndanndanamngat ta kila pili sulumba man luka pro kilamngit nga sana. ⁴ Tanjaka sana le Moabnu gabat sunjo nu wokina le David ndek ina mam nuje kilmba nu tugumnge kusreka nu nuje tinja luka kumba ka sikar burok sinam tanje kuirka minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le mara ande tuan tanjo Gad nu David tugum promba sana: Ne tinja sikar burok te kusremba Yuda ma tugu mbol kaye ngina le David nu ndek tinja Heret ma yamban sinam ta kina.

Saulnge pris kame bale farningina

⁶ Minnaig ma ma nane afunje David nuje kuasmbi kilmba ka Heret yamban nje minnaig ta kumba ka Saul sanaig. Sanaig le Saul ndek Gibeat tumbran bin mbol tanje ail sunjo ande kumnemnge nuje mbanduwan biye nak minyokina sulumba piro mbal nu laipmba

minnaig ta ⁷ saninge likina: Tane Benyamin tuku kuasmbi tane ise tiwap. Tane idusde Yesi kiño nuñenge tane nyam piro sugo sugo grep piro sugo sugo walmba tinguwa sulumba kame gabat maditiñmba kuasmbi 1,000 ko kuasmbi 100 kulatkam tuku patikamngat nga idusde e? ⁸ Tane tañamba idusnaig sulumba pasa katmba ye yiñe kiño Yonatan nale Yesi kiño nuñe ndon wamdus ulendinaik ta ye yabuyinaig e nga saninge likina sulumba sakina: Yiñe kiño nu yiñe piro taño David ndon wamdus ulendinaik tukunu David kile ye ñayo siliyam tuku ndin sotate ta tane tuku andenge ye idusyumba ye kila sa ndayina ngina.

⁹ Tañakina le Edomnu taño Doweck nu Saul tuku piro mbal tugum tanje minna nuñe ndek Saul sana: Ye Yesi kiño nuñe pro Nobñge Ahitub kiño nuñe Ahimelek tugum prona le kanjeren. ¹⁰ Ahimelek ndek Sunjonge David sinzanwa nga yabañna sulumba nyamagan afu kile-tumba Filistia taño Goliat tuku kame bagi ta turmba David te-tuna nga Saul sana le ¹¹ nu pasa ta ismba taño afu kukulniñgina le ka Ahimelek nuñe kuasmbi ndon Nobñge pris pirokinaig ta ñakmba kilmba gabat sunjo Saul tugum pronaig.

¹² Kile Saul ndek Ahimelek sana: Ahitub kiño nuñe, ye ne ndon pasa ñak ngina le nu ndek sana: O gabat sunjo, ne saka le isi ngina le ¹³ Saul ndek nu sana: Yesi kiño nuñe ne sota kina le ne ndanam saka nyamagan afu kile-tumba kame bagi te-tumba Kuatenje sinzanwa nga nu tuku yabañna? Ne tañana le kile nu ye ñayo siliyam tuku tair minit ngina.

¹⁴ Tañakina le Ahimelek ndek Saul tuku pasa lafumba sakina: Ne tuku piro mbal te ima David suk minje dubi mayete? Nañe mbiyel nañe nu kame gabat minmba ne kigraibka ne tuku wande mbolñge nyu sunjo ñak minit. ¹⁵ Ta tuku ye Kuate yabañmba nu sinzanwa ngen wam ta kitek ande ken le ne ye yiñe kuasmbi

te ndon sine kilmba pasa mbolñge patikate e? Nu ne ñayo silinam tuku tair minanu ñgate pasa ta sonndo ye gilai ngina kande ¹⁶ gabat sunjo nu tuku pasa ta lafumba sana: Kuga. Ne nañe kuasmbi ndon tane ñakmba kumamngaiñ ngina sulumba ¹⁷ nu kame mbal nane laipniñmba minnaig ta saningina: David nu ye ram kua ka kina ta nane kila ta nane ye yabuyumba nu mapenaig le kina tukunu tane Sunjo tuku pris kame te kilmba bale farap ngina kande nane pris kame ta bale faram tuku kuru-kuruka mbulnaig. ¹⁸ Mbulnaig le Saul ndek Doweck sana: Ne ilmba pris kame te kilmba bale farka ngina le nuñge pro Sunjo tuku pris 85 ta ñakmba bale farke suglukina.

¹⁹ Tañana le Saul nu tinga pris kame ta tuku tumbran Nob kina sulumba tanje nu taño pino, kiño kame, kutu amo mbolok, makau donki agañmor ñakmba bale farmba tumbran sina tumu pilna. ²⁰ Tañana le Ahimelek tuku kiño nuñe Abiatar nuñe ndo kua ka David sota kumba ²¹ Saulñge Sunjo tuku pris kame bale farningina wam ta kubeu tuna le ²² David ndek nu sana: Ye pro mam nañe tugumñge minen sulumba Doweck tanje minna le kanjermba ye buk idusen ta kile kumungat. Osese. Yenge ne tuku ndare tuma yambarken. ²³ Ta tuku ne kuru kuru ndaka. Saul nu sile balesikam tuku ndin sotate tukunu ne ye ndon tenje mina le yenge ne kigraibkamngit nga Abiatar sana.

23

David nu Keila mbal turkina

¹ Tañamba minnaig ma ma mara ande taño afu nane pro David kubeu tumba sanaig: Nane Filistia mbalñge pro Keila mbal ndon kame bumba nane tuku nyamagan kile-wandekkinaig ta ñakmba kuayarmba yomba kilmba kinaig nga sanaig.

² Tañaka sanaig le David ndek Sunjo kusnana: Ye ka Keila mbal turka Filistia mbal ndon kame buwam kumun e ngina le Sunjo

ndek nu sana: Ta maye. Ne ka Keila mbal turka Filistia mbal bale farka ngina. ³ Tanjakina le nane David tuku kuasmbi ndek nu sanaig: Sine Yuda ma tugu te mbolnge ngueu mbalnge kugor-kugorka minig le ne ndanam saka kile man Keila mbal turka Filistia kame kuasmbi sungo ta ndonj kame buwam sakate nga David sanaig.

⁴ Tanjakinaig le David man lato Sungo kusunana kande nu sana: Tinga Keila tumbran kaye le yenje ne sinzanumba Filistia mbal kilmba ne tuku wai mbol patikamngit ngina. ⁵ Tanjaka sana le David nuje kame kuasmbi kilmba ka Keilange Filistia mbal ndonj kame bumba nane sungomba bale farnaig sulumba nane tuku aganmor njakmba yaika kilmba Keila mbal tanjo pino njakmba kileluka kilna.

⁶ Abiatar nu o buk pris tuku tawi ta tumba kua ka David sota kina.

⁷ Kile David nu Keilange minna pasa ta nane afu kinaig ka Saul sanaig le nu ndek sakina: Ese. Kile Kuatenge nu tumba ye tuku wai mbolnge palmbimngat. Nuje mironj tumbran sungo koranu ta sinam kina ngina sulumba ⁸ Saul ndek nuje kame kuasmbi kilmba David tuku kuasmbi kugorkam Keila kinaig.

⁹ Saul nu David balewam kina ta David sanaig le isna sulumba nu pris Abiatar wika sana: Nane tawi ta tumba yale ngina. ¹⁰ Abiatar nu pris tuku tawi ta tumba prona le David ndek yabanmba sakina: O singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, Saul nu piro tanjo nane ye tuku nga Keila tumbran te njayo siliwam tuku ilit ngaig le isit. ¹¹ Ta tuku ne ye saya. Tumbran te tuku tanjo kamege ye tumba Saul tuku wai mbol palmbimngaig e? Saul nu ye sota te ta prowamngat ta son sakaig e? O singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, ne ye kila saya ngina le Sunjo nu sana: Au. Nu prowamngat ngina.

¹² Tanjakina le David man ndek Sunjo kusunana: Tumbran te tuku

tanjo kamege ye yije tanjo kame te ndonj sine kilmba Saul tuku wai mbol patikamngaig e ngina le Sunjo nu sana: Au. Nane tanjamngaig ngina.

¹³ David Sunjonge tanjamba sana le nu tinga nuje tanjo kuasmbi 600 ta kilmba Keila tumbran ta kusremba nane duje fumbe njakmba mbol kinenumba minnaig le Saul nu David kua kina pasa ta ismba nu nane man yoker ndakina.

David nu Sif ma baknu mbolnge minna

¹⁴ David nu kua ka kina ka Sif tuku ma taknu ma baknu tanje kuirka minna. Saul nu mara mindek David sota minna ta Kuate nu David sinzanmba nu tumba Saul tuku wai mbol pile ndakina.

¹⁵ David nu kina ka Sif ma baknu Horesnge minna le Saul nu balewam tuku sota minna ta David sanaig le isna. ¹⁶ Tanjana le Yonatan nu kina ka Horesnge David te-silika Sunjonge ne kulatkate nga nu wamdus sangri pilena sulumba ¹⁷ sakina: Ne kuru kuru ndaka. Mam nu ne njayo siline nda. Mine minemba ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo mina le ye ne gemnu minamngit ta mata mam nu kila nga David sana. ¹⁸ Tanjakina le nale Sunjo am mbolnge pasa katmba wamdus ulendinaik. Tanjamba David nu Horesnge minna le Yonatan man luka nuje tumbran kina.

¹⁹ Kile Sifnu tanjo kame afu kinaig ka Gibeange Saul sanaig: O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku ma tugu Horesnge minit. Nu Yuda yamban Akila binj mbolnge kuirka minit. ²⁰ Ta tuku gabat sunjo, ne nu biye timba tam kande ne ndeka le sine ne turnumba nu biye timba tanmbimngig nga sanaig le ²¹ Saul ndek nane saningina: Tane ye turyumba manau mayenu ndo kade tukunu Sunjo nu tane ndonj minwa ngina sulumba ²² man ndek saningina: Tane kape sulumba ka nu minit magot ta buro-burowap. Nu tanje minanu ngade ta son tanje minit e ta kanjerap.

Tango ta nu ngisi-ngisikate tuku nga sayade tukunu ²³ tane ka nu kuirke likate tuku magot ta njakmba katese mayemba pro ye tap le tane ndon kumba ka nu korkorbe le nu kua ka Yuda ma animbi kuwa ta ye ka nane ngamuknge nu tamngit nga saningina. ²⁴ Tanakina le tango kame ta Saul kusremba ambonga nanjine tumbran Sif kinaig.

David nu nuje tango kuasmbi ndon kinaig ka Maon ma baknu Yuda yamban kumam tanje minnaig le ²⁵ Saul nu nuje kame kuasmbi kilmba David sota nane minnaig ma tamba kinaig le nane afu ka David sanaig. Sanaig le nu nuje tango kuasmbi kilmba kua ka Maon ma baknu sikar njak tanje ka minna. Tanje minna le Saul nu ismba David dubimba kina. ²⁶ Saul tuku kuasmbi pro tabe dabil inum inum kinaig le David nuje kuasmbi kilmba tabe dabil inum inum Saul ram kua kinaig. Tanjanaig le Saul nuje tango kuasmbi ndon nane buk David tuku kuasmbi kile-fag kinaig le ²⁷ kile Saul tuku piro tango ande tumbranje pasa tumba promba Saul sana: Filistia mbal pro sine ndon kame bude tukunu ne braiŋ luka yale nga sana le ²⁸ Saul nu David yokermba minna ta kusremba nuje kame kuasmbi kilmba luka Filistia mbal ndon kame buwam kina. (Ta tuku kile nane magot ta nyun ta Kame peukina tuku Sikar ngade).

²⁹ Tanjana le David nu ma tugu ta kusremba kua ka kina ka Enjedi ma taknu sikar burok sinam tanje kuirka minna.

24

David nu Saul mapena

¹ Saul nu Filistia mbal yokerkina ka kusreka maŋ luka prona le nane afu pro nu sanaig: David nu kile ka Enjedi ma baknu sikar burok sinam ambenje minit nginaig le ² Saul ndek Israel tango sanjriknu 3,000 pilemba kilmba David biye tiwam tuku ma ande nyunu Meme nguikok tuku Sikar ta kinaig ka ³ sikar

burok sunjo ande tugum pronaig. Burok ta tugumnje sipsip tuku fonde mata minnaig. David nu nuje tango kame ta kilmba nane sikar burok ta sinamnje kuirka minnaig.

Kile Saul ndek sumbikam saka sikar burok ta sinam kina le ⁴ David tuku kuasmbi tanje David sanaig: Ese. Kile ait te mbolnje Sunjonje ne tuku ngueu tango tumba ne wai mbolnje pilit. Ne ame maŋau kam ndeta ka nga sanaig le David ndek kurauka kina ka Saul tuku tawi kuennu ta tundunnu ndo kat purmba tina ta Saul nu kamus ndana.

⁵ David nu Saul tuku tawi tundunnu ta kat purmba tina sulumba nu ndaflowit a nga wamdus fulilka ⁶ nuje kame kuasmbi saningina: Tango te Sunjonje ye tuku gabat sunjo madina tukunu ye nu balewe nda ngina sulumba ⁷ David nu pasa sanjrinu saka saningina: Tane Saul bale ndawap nga peuningina.

Kile Saul nu sikar burok sinam tanje sumbike denpurmba kilim ka kina le ⁸ David ndek Saul ngumnem dubimba kilim kumba Saul wikina: O yiŋe gabat sunjo ngina le Saul nu mbilkina. Mbilkina le David ndek dagol tidronga lokina sulumba ⁹ sana: Ne ndanam tango kame tuku yabri pasa yenje ne njayo silinam tuku sakade le nane tuku pasa ta isit? ¹⁰ Ne kile kanjera. Ne kite ait te mbolnje sikar burok te sinamnje Sunjonje ne tumba ye tuku wai mbolnje palet le tango kamenje ye ne baleni nga sisenjaig ta ye ne Sunjonje ye tuku gabat sunjo madina nga ye nane peuniŋmba ne mapenit. ¹¹ Mam, ne te kanjera. Ye ne balenam mbulmba ne tuku tawi kuen ta tundunnu ndo kat purmba tit. Ta tuku ne kanjermba katesewa. Ye ne mbolnje maŋau ande njayonu kumba ne njayo sili ndanit ta ne ndanam tuku ye korkoryumba baleyam bafute? ¹² Sunjo sile tuku maŋau te pilewa sulumba ne ye mbolnje maŋau kate ta lafunu ne tinwa. Yenje ne njayo siline nda. ¹³ Ne wa mbuŋ kame tuku wam pagu pasa ta idusa. Nane

tejenmba sakade: Tango n̄ayonu nu maŋau n̄aigonu ndo kate n̄gade. Ta tuku yenje ne n̄ayo siline nda. ¹⁴ Ne Israel mbal tuku gabat sungo ta ne ye ame agan le ye tumba korkoryate? Ye tango n̄ai n̄guesuk kuga age kumak meu taŋan. ¹⁵ Ta tuku Sungonje sile pilesikuwa sulumba ne ye mbol mbarte ta lafunu ne tinmba ye ne tuku wai mboln̄ge te-lukuwa n̄gina.

¹⁶ David nu pasate den̄purna le Saul ndek nu wika sana: O kiŋo, ta nenje e n̄gina sulumba malmbika ¹⁷ ndek David sana: Ye son mbar sun̄gokanu ne mbol ket ta ne tin̄reknu minmba maŋau mayenu ndo ye mboln̄ge kate. ¹⁸ Kite Sungo nu ye tumba ne tuku wai mbol palet ta ne ye mapeyumba bale ndayat. ¹⁹ Tango ande nu n̄unje n̄gueu tango te-silikuwa ta nu nu ake mapewa le kine nda ta ne taŋa ndawat. Ne ye mbol wam mayenu kat tukunu Sungonje ne nyaro tinwa. ²⁰ Ye buk katesewet. Ne sine Israel mbal n̄akmba tuku gabat sungo minmba minam̄gat. ²¹ Ta tuku ne Sungo tuku nyu mboln̄ge pasa san̄gri pilewa sulumba ye tuku gageu tumu pile ndaka n̄ga David sana. ²² Taŋaka sana le David ndek pasa ta woka san̄gri pilewa. Taŋana le Saul ndek luka n̄unje tumbran̄ kina le David n̄unje tango kuasmbi kilmba nan̄gine minnaig mbi sikar burok ta kinaig.

25

Samuel nu kumna

¹ Taŋamba minnaig ma ma Samuel nu kumna le nane Israel mbal n̄akmba pro maŋurka nu malmbinaig. Malmbiwe den̄purmba nu tuku mindesin̄ tumba ka Rama tumbran̄n̄ge n̄unje wandembi tan̄ge n̄gukinaig. N̄gukinaig le David nu tin̄ga kuirka minna magot ta kusremba Paran ma baknu ta kina ka tan̄ge minna.

David nu Nabal tuku pino kuembol tina

²⁻³ Maonnu tango ande nyunu Nabal nu n̄unje agan̄mor kame ta tumbran̄ sungo Karmeln̄ge kulatka

minanu. Tango ta nu maror tango. Nu sipsip 3,000 meme 1,000 n̄ak minna. Piyo n̄unje ta nyunu Abigail. Nu pino n̄garosu mayenu ran̄gun mayenu. Tango n̄unje ta nu mugru sambek nu gubra te-fagna tuku. Nu Kaleb tuku ndare.

Tango ta tuku piro mbal nane Karmeln̄ge sipsip n̄guenu kugerka minnaig le nu ka nane kulatka tan̄ge minna le ⁴ David nu Paran ma baknu tan̄ge minmba nane pirokinaig pasa ta isna sulumba ⁵ n̄unje tango 10 ta kukulnin̄mba san̄ngina: Tane kape ka Karmeln̄ge Nabal te-silika ye tuku nyu mboln̄ge gare pasa tape sulumba ⁶ tejenmba sawap: Ne n̄unje gageu n̄unje agan̄mor n̄akmba mage minwaig. ⁷ Tane kile sipsip n̄guenu kugerka minig pasa ta David nu isna. Sine buk n̄unje piro mbal ndon̄ minmba nane sipsip kulatkinaig le sine Karmeln̄ge nane ndon̄ gulab mayemba mingen̄. Nane tuku agan̄mor inum kuaryamba n̄gisi ndagen̄. ⁸ Ne n̄unje piro tango ta kusnan̄nga ta nane son n̄gam̄ngaig. Ta tuku ne kite pagumba nye sungo ta David nu isat sulumba sine kukulsin̄gat. Ne nyamagan̄ afu minig ndeta afu sine sin̄mba afu David tuku patika le kilmba kan̄gig. Tane taŋamba ka Nabal sawap n̄gina.

⁹ David tuku tango kame ta ka David wam pagukina taŋamba ndo Nabal sanaig sulumba pasa lafunu isam tuku tair minnaig kande ¹⁰ Nabal nu David tuku tango kame ta tejenmba san̄ngina: Yesi tuku kiŋo n̄unje David nu gabat sungo ndan̄ ndan̄ le ye nu nyamagan̄mbi turam tuku n̄ga sakade. Kile piro tango sun̄gomba nan̄gine gabat ram kua ka duje pisenmba minig. ¹¹ Ndan̄am tuku tane bret kule agan̄mor ndemnu yin̄e piro mbal tuku kuanekit te kilmba ma biri sambek tane tin̄gam tuku sakade n̄gina.

¹² Taŋakina le David tuku kuasmbi nane luka kumba ka Nabal nane san̄nge likina taŋamba David kubeu tunaig le ¹³ David ndek n̄unje tango kame ta san̄ngina: Tane tin̄ga kame

bagi kilap ngina sulumba nu tinga nuje kame bagi tumba kame kambim tuku kuanekina. Tanjamba nu nuje tango 400 kilmba kame kina le tango 200 kusrekina ta nane aganj ndende kulatka minnaig.

¹⁴ Kile Nabal tuku piro tango ande kina ka Nabal piyo nuje Abigail sana: David ma baknu tanje minmba nuje tango afu kukulningat le pro singine gabat gare pasa tawig le nu nane kasurninmba pitaikat ngina sulumba ¹⁵ Abigail sana: Tango kame ta sine ndonj mine mayegenj. Sine sipsip kulatka mingenj ta nane sine kulat magekinaig le aganjmor inum ngisi ndakina. ¹⁶ Sine nane tugum tanje sipsip kulatka mingenj ta nane mara mara sine kile-kogorka minnaig. ¹⁷ Ta tuku ne isa. Kile David nuje tango kame ndonj promba sine tuku gabat nuje gageu ndonj bale faramngat. Nabal nu tango ande gubra te-fagte tuku. Sine nu sabe ta nu sine tuku pasa ise nda. Ta tuku ne kile ndanndanjamngat e ngina.

¹⁸ Tanjakina le Abigail nu pasa ta ismba pitikndo tinga nyamaganj kuaneka bret 200 kilmba grep kule armba aganjmor ngaronumbi tolninganu ta kilmba sipsip kuapikanu 5 kilmba wit pasokanu afu kilmba bret fonfonj 100 grep mbilmba pasokanu njak ta kilmba fik karenjanu 200 kilmba nyamaganj ta njakmba donji afu mbol patikina. ¹⁹ Tanjamba nu sinjinndo tango nuje kila sa ndamba nuje piro tango afu kukulninmba saningina: Tane ambonga silap. Ye tane ngumnem dubiket ngina.

²⁰ Nane kine sulunaig le Abigail nu ndek donji ande ponga kina ka tertimba kumba minna sulumba David nuje kame kuasmbi ndonj nane buk tabe ta ponga mbumba minnaig le kanjerkina.

²¹ David nu wamdusmbi sakina: Ndanam saka ye tango ta tuku aganjmor nuje duje ngamu tanje kulat mageken le inum ngisi ndakina. Ye nu mbol manau mayenu ken ta nu lafumba ye kiko pileyat. ²² Ta tuku

kite ye nuje tango kame nuje gageu ta njakmba bale far suglukamngit. Kuga ta Kuatenge yije ngueu mbal mapeninge nda ngina.

²³ Kile Abigail nu David kanjermba nuje donji mbol patenga ibenjkina sulumba David tuku kupe tugum tanje dagol tidronja ²⁴ lokina sulumba David sana: O tango sungo, ye wam mbarit ta tuku ye ne ndonj pasa njak. Ye saki le ne isa. ²⁵ Ne Nabal tuku pasa isat ta tuku gubra ndata. Nu mugru sambek nu gubra te-fagte tuku. Nu tuku nyu tugunu ta nginngan. Tanjamba ndo nuje manau nuje nyu ta dubite. Ne nane piro tango kukulningat le prowaig ta ye nane kanjerkandakit. ²⁶ Ne isa. Sunjonge ne peu ndanat kande ne tango ta tuku mbar ta lafumba nu buk balewat kande. Ta tuku Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge ne nane nyu mbolnge ye pasa sanjrinu saket. Sunjonge ndo ne tuku ngueu mbal njakmba kilmba njago siglika Nabal mbol mata tanjamba kuwa ngina.

²⁷ Tanjaka Abigail man lato sana: O tango sunjo, ne garenuwa nga nyamaganj kilmba prowit te nane tango kuasmbi te ninga sulumba ²⁸ nane piro pino ye tuku mbar te ngilainga. Ne mara mindek Sunjo tuku ngueu mbal ndonj kame bumba ne mbar ande ke ndakate tukunu Sunjonge ne gabat sunjo pilwa le minmba minamngat. ²⁹ Tango ande pro ne ndonj kame saka ne balenam bafuwa ta Sunjonge ne kigraibka kulat mayenumba ne tuku ngueu mbal kilmba sikpirmbi ndame bukngade le kinit tana njak-kile-pankamngat. ³⁰ Sunjo nu ne mbolnge wam magenu kam sakina ta njakmba ne mbol kuwa le ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo minamngat. ³¹ Ta tuku ne ake sinanj Nabal tuku mbar lafumba nu tuku ndare kutuwa ta ne gabat sunjo mina sulumba nane mbar ta idusmba wamdus pitinuwa le kikitikat. Sunjo nu ne sinzanuwa le piro pino nane ye idusya nga David sana.

³² Tanjakina le David ndek nu sana:

Israel mbal tuku Mbara Sungonge ne kukulnat le pro ye ndinnye te-silikat. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dungube ngina sulumba ³³ nu ndek sakina: Ne tuku wamdus mayenu tange tango ta tuku mbar nu tuku ndare ake sinan kutuwikit nga ne ye peuyat. Ta tuku Sungonge ne nyaro tinwa. ³⁴ Israel mbal tuku Mbara Sunjo abo tugu nak nunge ye peuyat. Ye nu tuku nyu mbolnye sanet. Ne ndinnye ye te-sili ndakat kande indole maratukuk Nabal tuku kuasmbi inum mine ndakate kande ngina. ³⁵ Tanakina sulumba David nu Abigailnye nyamagan kilmba prona ta yaimba sana: Kile ne wamdus bulok luka nanje wande mbol kaye. Ne tuku pasa manau mayenu ta mbolnye ne ye muku seryate ngina.

³⁶ Tanakina le Abigail luka tango nunje sota kina ka tumbran prona kande Nabal nu pagumba nye sunjo gabat sugonge pagumba nye sugokade tanamba kina sulumba nu kule nyumba gare-gare sungokumba minna le Abigail nu pasa pasa ndana le ka mafena. ³⁷ Mafena le Nabal nu kule nyumba nginngankina ta ka purfena le piyo nunje ndek wam kame prowe likinaig ta kubeu tuna. Kubeu tuna le Nabal nu pirerek purka kumaknu suk ndekina.

³⁸ Tanamba minna ma ma ait 10 kuganaig le Sungonge Nabal balena le kumna. ³⁹ Kumna le David nu pasa ismba sakina: Kile ye Sunjo tuku nyu te-dunget. Nunje Nabal ye kiko pileyina ta lafuwat. Sungonge nunje piro tango nunje ye peuyina le manau nayonu ke ndaken. Nunje mbar ta nunje miroj nu kurau tawet ngina. Tanakina sulumba David ndek tango afu kukulningina le ⁴⁰ nane ka Karmelnye Abigail sanaig: Sine Davidnye ne pinonu tam tuku sine kukulsingat nginaig le ⁴¹ pino ta pasa ta ismba tanga dagol tidronga loka sakina: Ye nu tuku piro pino. Ye piro tango kame tuku kupe minyangamngit ngina. ⁴² Tanakina sulumba Abigail nu pastinga nunje

piro pino 5 kilmba nunje donki tumba ponga David tuku piro tango dubika kinaig. Kinaig ka David tugum prona le Davidnye pinonu tina.

⁴³⁻⁴⁴ David nu o buk Yesrelnu pino Ahinoam tina sulumba ngumnye nu man Saul kulim nunje Mikal tina ta Saulnye yaimba tumba Lais kinjo nunje Paltiel tuna. Tango ta tumbran sunjo Galimnu.

26

David nu man Saul mapena

¹ Kile Sifnu tango kame afu kinaig ka Gibeanye Saul sanaig: O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku kilke Yuda yamban Akila binj mbolnye kuirka minit nginaig le ² Saul ndek tanga nunje Israel kame kuasmbi sangriknu 3,000 ta pilemba kilmba David biye tiwam Sif ma baknu ta kinaig ka ³ Akila tabe yamban ndin tange tumbran ulnaig.

David nunje kuasmbi ndon ma baknu tange minmba Saul nu biye tiwam prona ta ismba ⁴ nu tango afu kukulningmba kape ka buro-burowap ngina le nane kurauka kinaig ta Saul pro tange minna le kanjermba luka ka David kubeu tunaig. ⁵ Kubeu tunaig le kile David ndek tango afu kilmba Saul tumbran ulmba minna magot ta kinaig sulumba Saul nunje kame gabat sunjo Ner kinjo nunje Abner ndon kinymba minnaig le kanjerkinaig. Saul nu ngamu-ngamunye kinyna le nane kame kuasmbi nu laipmba kinynaig. ⁶ Tanamba minnaig le David ndek Hitnu tango Ahimelek le Abisai kusnanikina: Ima ye ndon Saul tuku kuasmbi ma ulmba minig sinam nzi kangik ngina le Abisai ndek sakina: Sile kap ngina. (Abisai nu Seruya tuku kinjo nunje. Aba nunje Yoab).

⁷ Furirna le David le Abisai nale kurauka Saul nunje kuasmbi ndon tumbran ulmba minnaig ta ndek kinaig ka Saul kinymba minna le kanjernaig. Saul nu nunje mbanduwan ta tumba gabat tatum tange

te-timba ngamu-ngamunḡe kinyna le Abner kame kuasmbi ḡakmba nane nu laipmba kinynaig.

⁸ Tanamba kanḡerka Abisai ndek David sana: Kile Kuatenḡe nanḡe ḡgueu tanḡo ta tumba ne wai mbolḡe palet. Saka le nuḡe mbanduwanḡe te tumba manyub kilke turi le kumwa ḡgina kande ⁹ David ndek nu peumba sana: Ne nu mba tuwe ndaka. Sunḡonḡe gabat madina ta andenḡe balewa ta Sunḡonḡe nu mapewe nda ḡgina sulumba ¹⁰ sakina: Ye Sunḡo abo tugu ḡak nu tuku nyu mbolḡe ne sanet. Sunḡonḡe Saul balewamḡgat. Nu ake kumamḡgat e ko nuḡe ḡgueu mbalḡe balewaig le kumamḡgat e ta Sunḡo nuḡe ait. ¹¹ Sunḡonḡe gabat sunḡo madina ta ye nu balewe nda. Nunḡe ye peuyate. Sile nu tuku mbanduwanḡe murko kule te ndo kilmba kap ḡga sana sulumba ¹² David ndek mbanduwanḡe murko kule gabat tatumḡe ta kilmba Abisai ndonḡe kinaik ta tanḡo ande nale kamuska kanḡer ndakina. Nane ḡakmba Sunḡonḡe ginyum paknu niḡgina le ndo kinymba ḡilainḡinaig.

¹³ Kile nale nane kusreka kinaik ka ka David nu tabe inum ponḡa funu mbolḡe tinḡina sulumba ¹⁴ Abner nuḡe kame kuasmbi ta ndonḡe wika saninḡina: Abner o. Ne ye tuku pasa isit e ḡgina le Abner ndek nu tuku miḡe lafumba sakina: Ne imanḡe gabat sunḡo wikate e ḡgina. ¹⁵ Tanakina le David ndek Abner maim maim te-tumba wi kuenḡa sana: Ne Israel ḡgamukḡe tanḡo nyu ḡak ḡgate ta ndanḡam saka nanḡe gabat sunḡo ta kulat maye ndawat le tanḡo ande nu ḡayo siliwam sinam ket? ¹⁶ Ne tanamba gubat sunḡo kulatkate tuku e? Tane tanḡine gabat sunḡo Sunḡonḡe madina ta kulat maye ndawaig. Ta tuku ye Sunḡo abo tugu ḡak nu tuku nyu mbolḡe sinḡa satinḡet. Tane ḡakmba kumam kumuḡ. Tane gabat sunḡo tuku mbanduwanḡe murko kule gabat tatum tanḡe ta kanḡerkap ta kile aninḡe minig e ḡgina le ¹⁷ Saul nu

David tuku ḡin tugu ismba wika sakina: O kiḡo, ta nenḡe e ḡgina le David ndek wika sana: Au. Yenḡe o. ¹⁸ O gabat sunḡo, ye ame mbar ken le ne nanḡe piro tanḡo nanḡe ye tumba yokeryate? ¹⁹ O gabat sunḡo, ne nanḡe piro tanḡo tuku pasa te isa. Ne Sunḡonḡe kukulnat le ye ḡayo siliyam tuku ye sotate ndeta maye. Ye nu tuku atrauki le Sunḡo nu manḡe ye tuku garewa. Ko tanḡonḡe ne tuku wamdus kunde-kundenade ndeta Sunḡonḡe nane kasurninḡuwa. Nane ndanḡam tuku ye Israel kilke kusremba ka kasomok mbal tuku kilke mbolḡe nanḡine yabri mbara baringi ḡga ye tumba korkoryade? ²⁰ Ta tuku ye Sunḡo kasomḡe mini le tane ye tuku ndare kutu ndawap. Ne sine Israel mbal tuku gabat sunḡo ta ne ye ḡai ḡguesuk kuga meu tanḡanḡe baleyam tuku sota tanḡo afu tabe mbolḡe mula nindam tuku kuraukade tanḡamba ne kate ḡga Saul sana.

²¹ Tanakina le Saul ndek David wika sana: O kiḡo, ye mbaret. Kile ne manḡe tawok te prowa le ye ne manḡe ḡayo siline nda. Ne furir te mbolḡe ye baleyam kumuḡ ta ne ye mapeyat. Ye sinḡa mbarmba ḡginḡan manḡau ket ḡgina le ²² David ndek wika sana: O gabat sunḡo, mbanduwanḡe nanḡe noten. Nanḡe tanḡo ande kukula le pro tumba kine tinwa. ²³ Sunḡo nu tanḡo manḡau mayenu tinḡreknu kate ta lafu mayenu tuwit. Kite Sunḡo ne tumba ye tuku wai mbol palet ta ye Sunḡonḡe ne madinina ḡga ne bale ndanit. ²⁴ Ye ne mapenumba ḡayo sili ndanit. Tanḡamba ndo kile Sunḡo ye sinzanḡyuwa le mine mayemba wamdus bulok ḡak minamḡgit ḡgina le ²⁵ Saul ndek David wika sana: O kiḡo, Sunḡo ne nyaro tinwa le ame manḡau kam bafuwa ta kumu-kumumba alonu tanḡamba prowamḡgat ḡgina. Tanḡaka saka denḡurna le David luka nuḡe kuasmbi sota kina le Saul mata mbilka luka nuḡe tumbranḡe kina.

David nu Filistia mbal sota kina

¹ Tanjamba minnaig ma ma David nu wamdusmba sakina: Ye te tanje mini ta Saul nu mañ wamdus mbilmba ye baleyamngat tukunu ye kua ka Filistia kilke mbol ka le kanyumwa le nu mañ Israel kilke mbol tenje ye sote nda nga idusna.

² Tanjamba idusna sulumba David ndek tinga nuñe tanjo kuasmibi 600 ta kilmba Maok kiño nuñe Akis Gat mbal tuku gabat sunjo ta sota kambim saka ³ nu nuñe pino ar ta kilmba nuñe tanjo kuasmibi nanjine gageu kame ta turmba kilmba kina ka Gatnje Akis ndon minnaig. (David tuku pino ar ta ande Ahinoam nu Yesrelnu. Ande Abigail Nabal tuku pino kuembol nu Karmelnu). ⁴ David kua ka Gatnje minna pasa ta Saul nu ismba nu mañ David sote ndakina.

⁵ Kile David nu Akis tenjenmba sana: O gabat sunjo, ye naje tumbran sunjo sinam tenje minet ta mayenu ndo kuga tukunu ne ye sinayumba kilke fudin ande serya le ye yiñe kuasmibi ndon ka tanje minyoki ngina le ⁶ Akis ndek woka tumbran fudin Siklak David nane minyokuwaig nga serna. Ta tuku kile Siklak tumbran ta Yuda tuku gabat sugo nanjine kulatka minig.

⁷ David nu Filistia kilke mbol kumba minna ta yar ndindo tambun baillkamba turmba kinaig. ⁸ Tanje minna sulumba David nu nuñe kame kuasmibi kilmba ka Gesur mbal Gisri mbal Amalek mbal nane ndon kame bumba minanu. Mbal kame ta o buk ma tugu ta mbolnje tumbran ulmba minnaig tuku. Nane tuku kilke ta Sur kumamnje kina ka Isipnje dikngina.

⁹⁻¹¹ David nu nane ndon kame buwanu ta nu tanjo pino njakmba bale far sugluka makau donki kamel aganjmor njakmba ta kilmba tawi mindepiye aganj ndende ta turmba kile-sugluka luka Akis tugum kambinu. David nu tumbran kame ta njakmba tumu pilmba ma sina minyanjanu. Ta ndanam? Tanjo ande pro Gatnje Akis kila sawikat nga nu tanjawanu.

David nu Filistia kilke mbolnje minna sulumba nu mañau ndui ta ndo kumba minanu le Akis ndek nu kusnamba ne ka anenje kame ulmba prote e nga kusnawanu ta David ndek nu wam sisauka sawanu: Sine ka Yudanje o ka Yerakmelnje o ka Ken ma ki prote kumam tanje kame ulmba prowet nga Akis yabriwanu.

¹² Tanjawanu le Akis ndek David tuku pasa ta son nga wamdusmba sakanu: Son. Nu nuñe ndare tuma Israel ndon kame bute. Kile nu nuñe mbal ndon njueu minmba ye tuku piro tanjo minmba ye kulatka minmba minamngat nga idusanu.

28

Saul nu tanjo kanunu wikanu pino ande sota kina

¹ Minnaig ka ait ande Filistia mbal nanjine kame kuasmibi kilemanjurka Israel mbal ndon kame buwam tuku nginaig sulumba Akis ndek David sana: Kite ne naje kame kuasmibi ta kilmba njakmba ye dubiyumba ka Israel mbal ndon kame buwamngig ngina. ² Tanjaka sana le David ndek woka sakina: Ta maye. Ye ne tuku piro tanjo. Ne ndanjamba kam tuku saya ta ye tanjamba ndo kamngit ngina le Akis ndek sana: Ese. Ne tanjawa le ye ne tumba yiñe ngarosulu kulatkam tuku palmbimngit ngina.

³ Samuel nu buk kumna le nane Israel mbal njakmba wamdus tatraka malmbimba nuñe tumbran Ramanje ngukinaig. Ait ta mbolnje Saulnje tanjo kanunu wikanu mbal ta Israel kilke mbolnje mine ndakuwaig nga njakmba pitaikina le sili-silinaig.

⁴ Kile Filistia mbal pro Sunem tumbran sunjo ta makembinge kame buwam tuku ma ulnaig le Saul ndek Israel kame kuasmibi ta kilmba pro Gilboa tabe mbol tanje ma ulmba minnaig. ⁵ Tanjamba minnaig le Saul nu Filistia tuku kame kuasmibi ta kanjerka nu kuru kuru njayomba wamdus fulilka ⁶ Sunjo yabanmba kusnana: Ye kile ndani ngina kande

Sungo nu tuku pasa inum kinjambi ko tukul ndamembi ko tuan tanjo tuku minje mbolnje mata lafuna le ise ndakina le ⁷ nu ndek nuje piro mbal wika sanjina: Tane kumba pino ande tanjo kanunu wikanu ta sota te-silikap le ye ka nu kusnawi ngina le nane ndek nu sanaig: Pino ande tanjo kanunu wikate tuku Endornje minit nga sanaig.

⁸ Tanjaka sanaig le Saul ndek gabat sungo tuku mindepiye ta paska patika tawi kise kilmba kaika tanjo armba kilmba furir ta mbolnje ndo tinga ka pino ta tugum pronaig sulumba Saul ndek pino ta sana: Ye tanjo kumanu ande nyun ti le ne nu wika le ame wam prowamngaig ta ne sanuwa le ye saya nga pino ta sana kande ⁹ pino ta ndek nu sana: Gabat sungo Saulnje Israel mbal tuku tanjo kanunu wikade mbal ta pitaikina ta ne gilai e? Ne ndanam saka ye te-mayokyumba baleyuwaig nga tanjate ngina le ¹⁰ Saul ndek pasa sangri pilemba sakina: Ye Sungo nyu mbolnje ne sanet. Ne wam te ka ta nane ne tumba pasa mbol pile nda ngina.

¹¹ Tanjakina le pino ta ndek Saul kusnana: Ye ima wiki nga iduste ngina le Saul ndek nu sana: Ne Samuel wika ngina.

¹² Tanjaka sana le pino ta ndek Samuel wikina le mayokkina. Mayokkina le pino ta nu Samuel kanjermba wi njayomba Saul sana: Ne ndanam saka ye yabriyat? Ne Saulnje ngina.

¹³ Tanjakina le gabat sungo ndek pino ta sana: Ne kuru kuru ndaka. Ame aganj kanjerat ta ye saya le isi ngina le pino ta lafumba Saul sana: Ye mindekanu ande sambu kusremba mayok ket le kanjerit ngina le ¹⁴ Saul ndek nu kusnana: Tanjo ta ndanj ndanj ngina le pino ta nu sakina: Tanjo saibo tawi kuennu silika mayok ket ngina le Saul nu katesena ta Samuelnje nga nu ndek dagol tidronga lokina.

¹⁵ Tanjana le Samuel ndek Saul kusnana: Ne ndanam saka ye wikat

ngina le nu lafumba sana: Sungo nu ye ngumneyina le Filistia mbal ye ndonj kame buwam bafude. Ta tuku ye wamdus piti sungo njak. Nu ye tuku pasa inum tuan tanjo tuku minje mbolnje ko kinjambi sayate le ise ndaket tukunu ye kile ndanjanamngit nga pro nenje ye saya nga ne wikit ngina.

¹⁶ Tanjakina le Samuel ndek nu sana: Sungo o buk ne ngumnenumba nu ne ndonj ngueu minit. Ne ndanam saka ye ne turnam tuku wikate? ¹⁷ Sungonje o buk ye wam paguyina le ye tuku minje mbolnje pasa prona le ne isna ta nu kile dubimba kate. Nu Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba David tuna. ¹⁸ Ne buk Sungo tuku minje ngurna. Nu Amalek mbal tuku gubra sungo tumba ne nane njakmba bale farkam tuku ngina ta ne kumu ndana. Ta tuku kile Sungo nu wam ta lafumba ne mbol kate. ¹⁹ Ne nane kuasmbi Israel tane njakmba Sungonje kilmba Filistia tuku wai mbol patinungat. Indole ne nane kinjo kat nane ndonj kummba pro tenje ye ndonj minamngaig. Sungo nu Filistia mbal sinzanjinjmba Israel tuku kame kuasmbi kilmba nane tuku wai mbol patinungat nga Saul sana.

²⁰ Saul nu Samuel tuku pasa ta ismba kuru kuru mayemba ngurngurka kilke mbol ndeka milmailka kinye njak minna. Ta ndanam? Ki ait ka furir ngamuna nu isukuse ndaka minna tukunu nu milmailka minna.

²¹ Tanjamba minna le pino ta ka Saul kuru kuru mayena le kanjermba nu sana: O tanjo sungo, ye yije ngarosu yambarkam kuru kuru ndaka ne tuku minje dubiwit. ²² Tanjamba ndo ne kile ye tuku minje dubimba tinga bret afu nyumba ngarosu sangri tinguwa le luka kaye ngina kande

²³ Saul ndek nu sana: Ye isukusam mbulit ngina. Tanjakina le nuje piro tanjo ar ta pino ta ndonj nane dirnanjinaig le nu nane tuku minje dubimba tinga ka mbili mbol minyokina.

²⁴ Minyokina le pino ta pre

pre nuŋe makau fat butuknu ande kulatka minna ta balena sulumba pikmba ndemnu ta kilmba kuapikina. Kuapikina sulumba plaua yis kugatok ta kilmba pipmba bret afu wakeika pasoka ²⁵ ningina le nane nyinaig. Nye denpurmba furir ndui ta ndo nane tiŋga luka nanjine tumbran kinaig.

29

Filistia gabat nane David pitainaig

¹ Kile Filistia kame gabat nane kame kuasmbi kilmba pro Afekŋge ma ulmba manjurkinaig le nane Israel kame kuasmbi pro Yesrel ma kule bulbultembi tanje ma ulmba manjurkinaig. ² Nane Filistia tuku gabat sugo ta nanjine kame kuasmbi walmba afu 100 afu 1,000 tanjamba fetke lika kame tuku kuaneka tiŋge likinaig le David nu nuŋe kame kuasmbi kilmba Akis ndoŋ nane ngumnem dubikina.

³ Tanjana le nane Filistia tuku kame gabat ta nane kanjerka Akis sanaig: Ndanam Hibru tanjo kame te sine dubika kame kanjig nginaig le Akis lafumba nane saniŋgina: Tanjo si Davidŋge. Nu Israel mbal tuku gabat sunjo Saul tuku piro tanjo ta nu o buk Saul kusremba yar ndindo tanjan pro ye ndoŋ tenje minit ta tane gilai e? Ye nu wam afu mbarna le kanjer ndaken nga saniŋgina kande ⁴ nane kame gabat sugo sugo Akis tuku gubra pasa tumba sanaig: Tanjo si te-luka le ka tumbran sernambi tanje ka minwa. Kuga ta nu nuŋe gabat sunjo Saul garewa nga mbilka sine ndoŋ kame bumba sine kilmba bale farikat. ⁵ Tanjo si sine kila. O buk pino kame nane kupesmba mune ulmba sakinaig: Saul nu ngueu mbal 1,000 bale farniŋgina le David nu ngueu mbal 10,000 bale farniŋgina nginaig nga Akis sanaig.

⁶ Tanjamba sanaig le Akis ndek David wika sana: Mbara Sunjo abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋge ye ne sanet. Ne tiŋreknu. Ne ye dubiyumba kame mbol tiŋga ye turya nga iduset.

Ne o buk ye sota prona kile minit ta ne wam ande mbarna le kanjer ndawen ta nane gabat sugo si nane ne sine dubi ndaka nga sakade. ⁷ Ta tuku ne kile wamdus bulok luka tumbran kaye ka tanje mina. Ne sine dubika ta kame gabat afu si ne tuku ndagariningikat nga sana kande ⁸ David ndek nu tuku pasa lafumba sana: O gabat sunjo, ye ne tugumŋge ame wam mbaren? Ye o buk ne tuku piro tugu pilen sulumba kile ye minit ta ye mbar ande ken le ne kame kambim tuku ye peuyate e ngina le ⁹ Akis ndek nu tuku pasa lafumba sana: Son. Ye tuku am mbolŋge ne tiŋreknu Kuate tuku enjel suk ta kame gabat afu nane sakaig ne sine dubika kame mbol kine nda nga sakaig. ¹⁰ Ta tuku indole mafewa le maratukuk tiŋga ne sine kusreka nanje kuasmbi o buk Saul tugumŋge kilmba ilna ta ŋakmba kilmba luka kaye nga David sana. ¹¹ Tanjaka sana le David nu maratukuk tiŋga nuŋe kuasmbi ta kilmba luka Siklak tumbran Filistia kilke mbol kina le nane Filistia mbal ndek tiŋga Yesrel kinaig.

30

Amalek mbal Siklak tumbran piynaig

¹⁻³ David nuŋe kame kuasmbi kilmba luka Siklak tumbran kambim tuku kumba minnaig le Amalek mbal Yuda ma tugu ki prote kumamŋge promba Siklak tumbran piynaig sulumba pino kutu ŋakmba kilmba kine sulunaig. Ande bale ndanaig. David nane ait keŋnu mbolŋge Siklak patumba mambilnaig kande Amalek mbalŋge tumbran piynaig le pa guwa ma gur tiŋgina le kanjermba nane pro tumbran sinam kumba pino kutu ŋakmba kilmba kine sulunaig ta kanjermba ⁴ nane malmbi ŋayonaig ka ka sangri kugamba baklele likinaig. ⁵ David tuku pino ar ta Ahinoam Yesrelnu nale Abigail Nabal tuku pino kuembol Karmelnu ta mata kilmba kinaig.

⁶ David nuɲe kame kuasmbi nane tuku pino kutu ɲgueu mbalɲge kilmba kine sulunaig tukunu nane David tuku gubra tormba nu ndamembi balewam tuku saka minnaig le nu ismba wamduɲ piti sunɲo tina ta nuɲe Mbara Sunɲonɲe nu sanɲri pilena le ⁷ nu ndek pris Abiatar sana: Ka pris tuku tawi ta tumba pro ye sa ɲgina le nu kina ka tawi ta tumba pro David tuna. ⁸ Tuna le David ndek Sunɲo kusnamba sakina: Ye Amalek kuasmbi ta dubika ka nane ndinɲge kile-siglikamɲgit e ɲgina le Sunɲonɲe lafumba sana: Ne nane dubika kaye ka pino kutu kame ta ɲakmba yaika kile-luka kilamɲgat ɲga sana. ⁹ Tanɲaka sana le David ndek nuɲe kame kuasmbi 600 ta ɲakmba kilmba Amalek mbal kupel kupel dubika kinaig ka Besor kule mbol ta pronaig. ¹⁰ Pronaig sulumba tanɲo 200 nane sanɲri kugamba Besor kule pakarke fugunaig ta tanɲe kusrekenaig le minnaig le David nu tanɲo 400 ta ndo kilmba Amalek mbal dubika kinaig.

¹¹ Nane kinaig ka ndinɲge Isipnu tanɲo mo ande te-silika tumba David tugum kumba nane ndek Isip tanɲo ta bret afu tumba kule turmba tunaig le nyina. ¹² Tanɲana le nane ndek fik kareɲganu soɲ ɲak ande tumba bret fonɲonɲ grep kareɲganumbi pipnaig tuku ta turmba nu tunaig le nyina. Tanɲo ta nu ait kenɲba nyamagan kule kugatok minna tukunu kile nu nyamagan ta kilmba nyumba maɲ sanɲri tina.

¹³ Sanɲri tina le David ndek tanɲo mo ta kusnana: Ne anikok? Ne tuku gabat ima ɲgina le nu lafumba sana: Ye Isipnu ta Amaleknu tanɲo andenɲe o buk ye piyayumba tina. Ye ailfu guazenɲen le nane tenɲe ye kusreyinaig. ¹⁴ Sine kagen ka Keret ma tugu Yuda ma tugu Kaleb ma tugu ki prote kumamɲge kame bugen sulumba pro Siklakɲge tumbranɲ piygen ɲga David sana.

¹⁵ Tanɲakina le David ndek tanɲo mo ta kusnana: Ne sine kilmba nane minig magot ta tumsinɲam kumuɲ e

ɲgina le nu ndek sakina: Ne Kuate tuku nyu mbolɲge ye bale ndayumba ye tumba yiɲe gabat tuku wai mbol pile nda ɲga pasa sanɲri pilewa le ye tane kilmba nane minig ma ta tumtingamɲgit ɲga David sana le wokina.

¹⁶ Kile tanɲo mo ta ndek nane kilmba ka Amalek mbal mine likinaig ma ta kinaig. Kinaig ka ta pronaig kande nane Filistia kilke mbolɲge Yuda ma tugu mbolɲge gabis agan ndende sunɲomba yomba kilnaig ta tuku nane gare-gareka pagumba nye sunɲo te-ibenɲaig.

¹⁷ Tanɲamba minnaig le ka furirna le David nuɲe kame kuasmbi kilmba sinam ka Amalek mbal ndonɲ kame bumba nane bale farka kinaig ka mafemba maɲ furirna. David tuku kuasmbi tanɲe nane ɲakmba bale far sulunaig. Amalek tanɲo 400 ndo kamel ponga kua kinaig. ¹⁸ Tanɲanaig le David ndek pino kutu gabis agan ndende ɲakmba Amalek mbalɲge kilnaig ta luka kilna sulumba nuɲe pino ar ta turmba kilna. ¹⁹ Nane tuku agan inum ɲgisi ndakina. Kiɲo kame kulim kame gabis agan ndende ɲakmba Amalek mbalɲge kile likinaig ta kumu-kumumba kile-luka kilnaig. ²⁰ Tanɲanaig sulumba Amalek mbal tuku makau sipsip aganmor ta ɲakmba kilmba David tuku ɲga sisilaniɲmba ambonɲga kinaig.

²¹ Luka kumba minnaig le kuasmbi 200 matuk ka Besor kule makembinɲge kusrekenaig ta nane kanɲerka tinɲa nane ndin kinaig ka ndinɲge nane tumaka ulendikinaig. Tanɲanaig sulumba David ndek nane tugum kumba tane kumumbi minig e ɲgina le ²² nane David ndonɲ kinaig tanɲo afu ɲaigonu mugru sambek ta nane ndek sakinaig: Nane sine ndonɲ kine ndakinaig tukunu sine agan ndende kame bumba kilgen te nane walmba ninɲe nda. Nane nanɲine pino kutu ndo ninɲap le kilmba kuwaig ɲginaig kande ²³ David ndek sakina: Yiɲe tira kame, tane tanɲa ndawap. Sine agan ndende te Sunɲonɲe sinzanɲinɲina le

luka kilgen. Nunge sine turkina le kuasmibi sine tuku tumbran piynaig ta kilmba bale farkigen tukunu ²⁴ ye tane tuku pasa ta dubiwe nda. Kuga. Agan ndende ta njakmba walmba tane kinaig mbal nane agan ndende kulatka minnaig mbal ta kumu kumu kilap nga saningina.

²⁵ David nu tanjaka saka pasa ta sangri pilena le Israel ngamuknge pasa ta mara mindek dubimba kile mata tanjamba minig.

David nu Yuda mage mage agan ndende walmba ningina

²⁶ Kile David luka kina ka Siklak prona sulumba kame mbol gabis agan ndende kile-lika pronaig ta walmba nuje tira kame Yuda mage mage ta tuku patike lika pasa turmba patikina sulumba sakina: Agan ndende Sunjo tuku ngeueu mbal mbolnge yaika kilgen te ye walmba tane tinjet ngina.

²⁷ David nu agan ndende walmba tumbran tumbran mage mage ningina ta tenenmba. Betel mage mage. Ramot mage mage ki prote kumamnge. Yatir mage mage. ²⁸ Aroer mage mage. Sifmot mage mage. Estemoa mage mage. ²⁹ Rakal mage mage. Yeramel mbal mage mage. Ken mbal mage mage. ³⁰ Korma mage mage. Bor-Asan mage mage. Atak mage mage. ³¹ Hebron mage mage. Tumbran afu turmba David nuje kuasmibi ndon kupe pilmba likinaig mage mage mata walmba ningina.

31

Saul nu kumna

¹ David nu Siklaknge minna le Filistia mbal nane Israel mbal ndon Gilboa tabe mbolnge kame bunaig sulumba Israel mbal afu bale farninginaig. Afu nane sili-silimba kua kinaig le ² Filistia mbal nane dubika kinaig sulumba Saul tuku kinjo kat nuje kenmba Yonatan Abinadab Malkisua nane turmba baleninginaig.

³ Saul nu minna ma ta mbolnge kame sangri tingina le ngeueu mbal afunge tui fat parsinga Saul tui tinaig le nu kumam bafumba ⁴ kinjo mo nu tuku kame agan ndende kugrakina ta sana: Ne ilmba nane kame bagi ta gomba tumba ye baleya le kumi. Tanjawa le Filistia mbal ngaro nda pikanu si nane ye aza pile-pileyumba bale ndayuwaig ngina kande tanjo mo ta nu balewam kurukuruka mbulna le Saul nu nuje miroj nuje kame bagi ta tumba tetimba patenga kame bagi ta mbol kumba kumna.

⁵ Saul nu kumna le tanjo mo ta nu kanjerna sulumba nu suk nuje kame bagi ta tumba te-tina sulumba patenga kame bagi ta mbol kumba kumna. ⁶ Ki ait ndui ta mbolnge ndo Saul nuje kinjo kame kenmba ta tanjo mo ta Saul tuku kame mbal nane njakmba kume farnaig.

⁷ Saul nuje kinjo kat nuje ndon kumnaig le Israel kame kuasmibi nane kua ka sili-silinaig ta nane Israel kuasmibi afu ma guton Yordan kule make simnge minnaig ta nane kanjerka nane mata kua ka tumbran kusreka sili-silinaig le Filistia mbalnge pro tumbran ta kile-lika tanje kinynaig.

⁸ Nane kinynaig ka mafena le Filistia mbal nane Israel mbal bale farnaig ta tuku kame agan ndende paska kilam kinaig. Kinaig ka Gilboa tabe mbol tanje Saul nuje kinjo kat nuje ken nane tuku mindesin nangine kanjerkinaig. ⁹ Kanjerkinaig sulumba nane ndek Saul tuku njinfok kat purmba kame tuku agan ndende paska kilmba nane tanjo afu kukulninginaig le pasa tumba Filistia ma tugu njakmba mbol kine likinaig sulumba nangine zugu wandek sinam kumba tanje manjurka kubeu ninje likinaig le tanjo pino njakmba ismba gare-garekinaig. ¹⁰ Tanjanaig sulumba Saul tuku kame agan ndende ta kilmba nangine pino mbara Astarte tuku zugu wande sinam tanje patika Saul kinjo kat nuje ken ta tuku

mindesin kilmba Bet-San tumbran fonde mbol tanje taikinaig.

¹¹ Kile Yabes tumbran mbal Gilead ma tugu mbolnge nane Filistia mbal Saul tuku mindesin tumba taikinaig pasa ta isnaig sulumba ¹² nane tanjo sanjiknu afu kukulninginaig le furir ta mbolnge ndo nane tija kinaig ka ka Bet-San promba fonde mbol tanje Saul nuje kiyo kat nuje keŋ ta tuku mindesin taikinaig ta kilmba luka pro Yabes tumbrannge mindesin kame ta pasokinaig. ¹³ Pasokinaig sulumba isu kat nanjine ta ndo kilmba Yabesnge ail sunjo ande kumnemnge ngukinaig. Tanjanaig sulumba nane ndek kusem ndindo nyamagan pinka minnaig.

2 SAMUEL

David tuku wam kube

Saul kumna pasa ta David sanaig le isna

¹ Nane Saul balenaig le kumna ait ta David nuɲe kame mbal kilmba ka Amalek mbal ndoɲ kame bumba nane bale farkina sulumba nane luka nanɲine tumbranɲ Siklak kinaig.

² David nu Siklakɲge minna le ait keɲmba kinaig le Saul tuku kame taɲgo ande kumba ka Siklak prona. Nu sagkanu taɲaɲ David tugum kumba dagol tidroɲga lokina le ³ David ndek nu kusnana: Ne aningɲe prote ɲgina le taɲgo mo ta ndek lafumba sana: Ye kame sinamɲge Israel mbal bale farkinaig le ye kua ka te prowet ɲgina. ⁴ Taɲakina le David ndek nu kusnana: Kame mbolɲge ame wam prove likinaig ta ye saya le isi ɲgina le taɲgo mo ta ndek nu sana: Sine tuku kame taɲgo nane kua ka sili-silinaig le Filistia mbalɲge sine tuku kuasmbi sunɲgomba bale farningɲe likinaig. Taɲamba Saul le kiɲo nuɲe Yonatan mata balenikinaig ɲga David sana.

⁵ Kile David ndek nu kusnana: Saul le Yonatan kumnaik ta sonndo ne kanɲerkina e ɲgina le ⁶ taɲgo mo ta lafumba sakina: O sunɲgo, ye Gilboa tabe mbolɲge minen sulumba Saul kanɲeren ta nu nuɲe mbanduwanɲ ta kilke mbolɲge te-timba nuɲe ɲgaro tugunemba tiɲ minna le kanɲeren. Kame mbal hos mbol pinderkanu karis mbol pinderkanu mata nane Saul buk te-kornaig. ⁷ Taɲanaig le nu mbilmbilka ye kanɲeryumba wikina le ye woka nu sota kan le ⁸ nu ndek ye kusnayina: Ne anikok ɲgina le ye Amaleknu ɲgen. ⁹ Taɲaken le nu ndek ye sayina: Ne ilmba ye tapleya. Tui fat andeɲge ye te-mayeyat le ye kumam bafuwet ɲgina. ¹⁰ Taɲaka nu buk surka ndeka kumam bafuna tukunu ye ka nu taplewen sulumba nu tuku gol hat kaikanu ta gomba

tumba sagi nzar wai mban mbolɲge ta paska ten sulumba aganɲ kame ta kilmba ne tugum te prowet ɲga David sana.

¹¹ Taɲakina le David nu ismba ɲgamunɲgal tatrunkina le nuɲe tawi fetfetna le nuɲe kuasmbi mata ɲakmba maɲau ndui ta ndo kinaig. ¹² Ta ndaɲam? Saul le Yonatan, Israel kame mbal sunɲgomba nane Kuate tuku kuasmbi ta kame sunɲgo ta mbolɲge bale farkinaig tukunu nane malmbika nyamaganɲ pinka minnaig le ka furirna.

¹³ Furirna le David ndek taɲgo mo ta kusnana: Ne anikok ɲgina le nu sakina: Ye Amaleknu. O buk mam nu Amalek kilke kusremba pro Israel kilke mbolɲge rawe taɲgo taɲaɲ minyokina ɲgina le ¹⁴ David ndek nu sana: Ndaɲam saka ne Sunɲonɲge gabat madina ta balena ɲgina sulumba ¹⁵ nuɲe kame taɲgo ande wika sana: Ne ilmba taɲgo te balewa le kumwa ɲgina le kame taɲgo ta kumba ka Amalek taɲgo ta kame bagimbi balena le kumna. ¹⁶ Kumna le David ndek Amalek taɲgo ta sana: Ne Sunɲonɲge gabat madina ta balewanu sakat tukunu kile lafunu naɲe mironɲ naɲe ndare kutute ɲgina.

David nu Saul le Yonatan tuku ninankina

¹⁷ Kile David nu ninanka Saul le kiɲo nuɲe Yonatan tuku ɲga mune-munekina sulumba ¹⁸ nuɲe kuasmbi wam paguniɲmba saniɲgina: Tane mune te tumba ka Yuda taɲgo pino ɲakmba tumningap le tago-tagomba kila pilwaig ɲgina.

Mune mbara ta Tui Mune. Kile mune ta Yasa tuku waɲe mbolɲge minit.

Tui Mune

¹⁹ Sine Israel mbal tuku gabat kame tabe mbolɲge kume likinaig. Singine kame gabat ɲakmba kume likinaig.

²⁰ Tane pasa te kumba ka Gat le Askelon mbal sa ndaniɲgap.

Saningap le Filistia pino kame kasomok pino kame nane ismba gare-garekubekaig.

²¹ Singine kame gabat mbal tuku kandim kame kile ake sinan Gilboa tabe mbolnge mine likade.

Saul tuku kandim mata andenge man guren pisnewe nda.

Ta tuku sawe le mbai ngislu tabe ta mbolnge nde ndakuwaik le nyamagan mata tabe ta mbolnge prowe nda.

²² Yonatan nu tui wai paknu.

Nu kame mbolnge agan inum tui ful ndawanu.

Saul tuku kame bagi ake sinan mine ndakina.

Nu nuje ngueu mbal sangriknu njakmba bale farninganu.

²³ Tango pino njakmba nane Saul le Yonatan tuku gare tornaig.

Nale mara mindek kigri-kigringa minnaik sulumba kumu kumu ndo kumnaik.

Nale tuku pinder ta panus fumba kinit tana.

Nale tuku sangri ta laion tuku sangri tana.

²⁴ Tane Israel pino kame tane Saul tuku ninanka malmbikap.

Nu tane tawi gurgur magenu ndo agan ndende golmbi wakeikanu ngarosu mindepiye mayewam tuku tinje likina.

²⁵ Kame gabat ar ta kame mbolnge kumnaik.

Yonatan tuku mindesin tabe mbol ambenge minit.

²⁶ O yije aba Yonatan, ye ne tuku sina sunjo jak.

Sile munju kume purkiken wam ta pino kame nane ye tuku nga kume purde wam ta lite.

²⁷ Kame gabat mbal njakmba kame mbolnge kume likinaig le nane tuku kame agan ndende mata ake najongamngai.

Yuda tuku tugu nane David nanjine gabat minwa nga madinaig

¹ Kile David nu Sunjo kusnamba sakina: Ye kumba ka Yuda mbal tuku tumbran sunjo ande mbol minyoki e ngina le Sunjo nu ndek sana: Ta maye ngina. Tanjakina le David man lato kusnana: Ye ka tumbran ndan mbol minyoki ngina le Sunjo nu lafumba sana: Ne kumba ka Hebronnge minyoka ngina. ² Tanjamba sana le David nu tinja nuje pino ar Ahinoam le Abigail kilmba kinaig ka Hebron tumbran tumba minyokinaig. Ahinoam nu Yesrelnu. Abigail nu Karmelnu. Nu Nabal tuku pino kuembol Davidnge tina.

³ David tuku tango kuasmbi nanjine gageu njakmba David ndon kinaig ta nane tumbran afu Hebron tumbran patuk patuk mine likinaig ta kilmba minyoke likinaig. ⁴ Tanjanaig le Yuda tango kame pro Hebronnge David nanjine gabat sunjo minwa nga guren tumba nu tuku gabat mbolnge kutunaig.

Yabes mbal Gilead ma tugu mbol minnaig ta nane buk Saul tuku mindesin tumba ngukinaig pasa ta David nu ismba ⁵ nuje tango afu kukulnijmba sanjina: Tane kape ka Yabes mbal tenenmba sanjgap: Sunjo nu tane nyaro tinjuwa. Tanenge Saul nu singine gabat sunjo nga mindesin nuje tumba ngukinaig ta tuku ye tane gare pasa tinjet. ⁶ Sunjo nu tane sinzantijmba minmba minwa. Tane gabat sunjo Saul mbolnge wam mayenu kinaig tukunu kile ye suk tane mbolnge wam magenu kamngit. ⁷ Tanjine gabat sunjo Saul nu kumna le kile nane Yuda mbal ye nane tuku gabat sunjo mini nga madiyinaig. Ta tuku tane sangri tinja ngueu mbal tuku kuru kuru ndakap nga sanjgap ngina.

Israel tuku tugu afu nane Isboset nanjine gabat minwa nga madinaig

2

* **2:8:** Isboset nyu ndinok Isbaal. Isbaal nyu ta tugunu: Baal tuku tango. Baal nu yabri mbara ande Samuel nu o buk Israel mbal sanjina le pitainaig (1 Samuel 7.3-4 kanjerap). Ta tuku nane Isbaal nyu ta mata mbulmba Isboset nginaig

⁸ Saul tuku kame gabat sunjo Abner nu Saul kiŋo nuŋe Isboset* tumba kua ka Yordan kule pakarka Mahanaim tumbran kina. ⁹ Kinaig ka tanje Abner ndek Isboset nu Gilead, Asur, Yesrel, Efraim, Benyamin, Israel ma tugu ŋakmba tuku gabat sunjo minwa ŋga madina.

¹⁰ Isboset nu yar 40 ŋak minna le nu Israel mbal tuku gabat sunjo minwa ŋga madinaig le nu yar armba ndo Israel ma tugu kulatkina. Yuda tuku tugunje ndo David dubinaig le ¹¹ nu yar 7 baten nu turmba Hebronŋe nane kulatkina.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndon kame bunai

¹² Abner nu Isboset tuku kuasmbi kilmba Mahanaim kusremba Gibeon tumbran pronaig le ¹³ Seruya kiŋo nuŋe Yoab mata David tuku kuasmbi ndon pro Gibeon kule kualin tugum tanje nane kile-siglikinaig. Isboset tuku kuasmbi pro kule kualin make simŋe minyokinaig le David tuku kuasmbi pro kule kualin make temŋe minyokinaig.

¹⁴ Tanjanaig sulumba Abner ndek Yoab sana: Ye tanjo mo afu madinigi le ne mata tanjo mo afu madiniga le nane kame agan ndende kilmba kame sanjri munju tumkuwaig ŋgina le Yoab nu lafumba sana: Ta maye ŋgina.

¹⁵ Tanjamba nane Isboset tuku tanjo 12 madiniginig ta nane ŋakmba Benyamin tuku tugu ndo. Nane pro David tuku tanjo 12 ta ndon kame bumba ¹⁶ nanjine nanjine gabat wane roka kame bagimbi takel make kumu kumu nduaseka tanjo 24 ta ŋakmba kume likinaig. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Kame Bagi tuku Ma ngade.

¹⁷ Tanjanaig le kame sunjo kuasmbi ar ta ngamukŋe tinjina le David tuku kuasmbinje Abner tuku kuasmbi Israel mbal kile-ibenkinaig le kua ka sili-silinaig.

¹⁸ Seruya tuku kiŋo kame kenmba kame mbolŋe minnaig ta nane tuku nyu tenemba: Yoab, Abisai, Asahel. Asahel tuku pinder nuŋe ta

nane ŋakmba tuku pinder linjanganu tukunu ¹⁹ nu Abner madimba tumba yokerna le ²⁰ Abner nu pinderka minmba mbilka mambilna kande Asahel nu madimba yokermba kina le nu kusnana: Ne Asahelŋe e ŋgina le nu sakina: Au. Yenje ŋgina. ²¹ Tanjina le Abner nu peumba sana: Ne ye yoker ndaya. Ne luka ka tanjo ande tumba yokermba nu tuku kame agan ndende ta yaimba kila ŋgina kande Asahel nu Abner tuku pasa ise ndaka nu ndo madimba yokermba kina le ²² nu man lato sana: Ne ye yoker ndaya. Ye ne baleni ta ye aba nanje Yoab am mbolŋe kikoyamngat ŋgina kande ²³ Asahel nu nda isanu sukmba nu yokermba lok ndeka kina le Abner ndek nuŋe mbanduwan tugunumbi ngumnem ngumnem te-lukina le Asahel funjul mbolŋe nduasemba ka inumŋe bitekŋgina le nu kummba ndekina. Kummba ndekina le kame mbal afu pinderka pro tanje Asahel tuku mindesin kanjermba laipmba tinjinaig le ²⁴ Yoab nale Abisai nale ar tanje ndo Abner madimba yokermba kinaik ka ka Ama tabe tugu mbol ta pronaik le ki ka ululuna. (Ama tabe ta Giya tumbran ki prote kumamŋe Gibeon yamban kambim tuku ndin minje mbinje minit).

²⁵ Ki ka ululuna le Benyamin tuku kuasmbi nane ka Abner te-silikinaig sulumba nane ka tabe fudin ande mbolŋe tinja kame tuku kuaneka minnaig. ²⁶ Tanjamba minnaig le Abner ndek Yoab kanjermba wi kuenka sana: Ne kame te minmba minwa ŋga iduste e? Kame te kuga ndawa ta sine munju ngueu minmba minamngig ta ne idus ndate e? Sine ndare ndindo ndo. Ne nanje kuasmbi ta peuninga le man sine yoker ndakuwaig ŋga Yoab sana le ²⁷ nu pasa ta isna sulumba nu ndek lafumba sana: Kuate abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋe ye ne sanet. Ne ye peu ndayat kande yinje kuasmbi kile tane yokerka minig le ka ka mafete kande ŋgina. ²⁸ Yoab nu pasate denpurna sulumba kame

tukulmba nuŋe kame mbal maŋ Israel mbal yoker ndakuwaig ŋga tabil fitkina le kame ta kusremba sili-silinaig.

²⁹ Kile Abner nuŋe kame mbal ndoŋ ma ta kusremba Yordan ma gutoŋ ta kuerka kumba minnaig le ka ka mafena. Mafena le ma gutoŋ ta kusremba Yordan kule pakarka kinaig ka ka ki mbilna le nane luka Mahanaim pronaig.

³⁰ Abner nu nuŋe kame mbal kilmba kina le Yoab ndek nuŋe kame kuasmbi kile-maŋgurka burkina ta nu tuku kame taŋgo 20 ndo te-denna. Asahel mata kumna. ³¹ David tuku kuasmbiŋge Abner tuku kuasmbi 360 bale farnaig. Kuasmbi ta ŋakmba Benyamin tuku tugu ndo.

³² Kile Yoab tuku kuasmbi nane Asahel tuku mindesiŋ tumba kumba ka Betlehem tumbraŋge mam naŋgine tuku ndame burok sinam taŋge pilnaig. Pilnaig sulumba furir ndui ta mbolŋge ndo nane tiŋga luka kinaig ka ka mafena le Hebron pronaig.

3

¹ Kile David tuku kuasmbi Saul tuku kuasmbi ndoŋ kame maŋ tumba tiŋgina ka ka Yuda mbalŋge Israel kuasmbi sunŋomba bale farkinaig le Saul tuku kuasmbi buk denkina.

David tuku kiŋo kat nuŋe

² David nu Hebronŋge minyokina sulumba kiŋo 6 kile-patikina. Nane tuku nyu naŋgine teŋenmba.

Kiŋo mulum Amnon. Ina nuŋe nyunu Ahinoam. Nu Yesrelnu.

³ Kiŋo mulum dubiknu ta Kileab. Ina nuŋe Abigail. Nu Karmelnu Nabal tuku pino kuembol Davidŋge tina.

Kiŋo keŋnu ta Absalom. Ina nuŋe Maka. Nu Gesurnu gabat sunŋo Talmai tuku kulim nuŋe.

⁴ Kiŋo bailkanu ta Adonia. Ina nuŋe Hagit.

Kiŋo inum Sefatia. Ina nuŋe Abital.

⁵ Kiŋo 6-nu ta Iream. Ina nuŋe Eglā. Kiŋo kame ta ŋakmba Hebronŋge kile-patike likinaig.

Abner nu David ndoŋ wamdus ulendinaik

⁶ Kame sunŋo Saul tuku kuasmbi David tuku kuasmbi ta minmba minna le Abner nu Saul tuku kuasmbi ŋgamukŋge taŋgo nyu ŋak mayok kina.

⁷ Taŋamba minnaig ma ma ait ande Isboset nu Abner sawe lika sana: Ne ndaŋam saka mam tuku piyo nuŋe Rispa ndoŋ kinyat ŋgina. (Rispa nu Aya tuku kulim nuŋe Saulŋge pinonu tina tuku). ⁸ Taŋakina le Abner ndek gubra tormba nu sana: Ye Yuda tugu turket le ne ye saye likate e? Ye buk mam naŋe Saul, nuŋe tira kat nuŋe, nuŋe gulab kame dubiken ta kile ye minmba minet. Ne Davidŋge ŋayo silinam bafuna le yeŋge ne ki-graibken ta ne ndaŋam saka kile pino ta tuku ye saye likate ŋgina.

⁹⁻¹⁰ Taŋakina sulumba nu maŋ lato sana: Sunŋo nu buk David sana: Yeŋge Saul tuku gageu pitaiki le nane Israel mbal tuku gabat sugo mine nda ŋgina. Sunŋoŋge David nu Israel mbal Yuda mbal tuku gabat sunŋo minam tuku madina le nu Israel ma tugu ŋakmba kulatkamŋgat. Ta tuku ye ne sanet. Ye mata David sinzaŋamŋgit. Ye pasa sanet te kumu ndawi ta Ku-ateŋge ye mapeye nda ŋga Isboset sana le ¹¹ nu pasa ta ismba nu tuku kuru-kuruka maninok minna.

¹² Kile Abner ndek taŋgo afu kukulniŋmba saningina: Tane kape ka David teŋenmba sawap. Abner nu ne ndoŋ pasa katmba wamdus ulendimba ne sinzaŋnuwa le Israel kuasmbi ŋakmba ne ndo dubi-namŋgaig. Tane ka taŋamba nu sawap ŋga pasa pilna le nane ndek David sota kinaig sulumba ¹³ Abner tuku pasa ta David kubeu tunaig le nu ismba nu suk lafumba pasa pilmba sakina: Tane ka Abner teŋenmba sawap. Ne tuku pasa maye ta ye wam ande ne sani le kumuwa le ye ne ndoŋ wamdus ulendiwamŋgit. Ne

yine pino Mikal Saul kulim nuje ta tumba ye tugum te prowa nga nu sawap ngina le nane pasa ta tumba luka Abner sota kinaig.

¹⁴ Nane kinaig le David ndek nuje tango afu kukulningmba saningina: Tane kumba ka Isboset sawap le nu yine pino Mikal pilwa le luka prowa. Ye buk pino ta Filistia tango 100 tuku nduwa ngarombi piyamba pinonu ten nga sawap ngina le nane pasa ta tumba Isboset sota kinaig.

¹⁵ Isboset nu pasa ta sanaig le isna sulumba nu ndek tango afu kukulningina le kinaig ka Lais kiyo nuje Paltielnge Mikal tina ta yaimba tumba David tugum kinaig le ¹⁶ Paltiel nu malmbitamtam Mikal dubimba kina ka ka Bahurim tumbran pronai. Tumbran ta pronai sulumba Abnernge Paltiel peumba ne luka nane tumbran kaye nga kukulna le nu luka nuje tumbran kina.

¹⁷ Kile Abner nu Israel mage mage kile-mangurka saningina: Tane o buk David tangine gabat sungo minwa nga saka minnaig. ¹⁸ Pasa ta kile idusap. O buk Sungo nu sakina: David nu yine piro tango. Ye nu sinzani le yine kuasmbi Israel mbal nane Filistia mbal ngueu mbal afu tuku wai mbolnge minig ta kile-luka kilamngat ngina. ¹⁹ Tanamba saningina sulumba Abner nu manj tanga Benyamin tuku tugu ta ndon minyoka tanamba ndo pasa katnaig sulumba kile nu tanga tango 20 kilmba nuje ndon David sota Hebron kinaig. Kinaig ka tange Israel mage mage Benyamin tuku tugu nane pasa wakeimba katnaig ta David kubeu tuna le ²⁰ David ndek Abner nuje kuasmbi ta ndon isukus- neningam tuku pagunaig.

²¹ Tanamba nane isukuse denpurmba Abner ndek David sana: Ye luka ka sulumba Israel mage mage jakmba tuku wamdus didiki le ne nane ndon wamdus ulendimba ne Israel ma tugu te jakmba kulatkam tuku nzalinate tanamba nane tuku gabat sungo minamngat nga David sana.

Tanakina le nu nuje kame kuasmbi peuningmba Abner mapenaig le nu kusremba kina.

Yoab nu Abner balena le kumna

²² Abner nu David kusremba kina le Yoab nu nuje kame kuasmbi kilmba ngueu mbal ndon kame bumba gabis agan ndende kilnaig ta jakmba yomba kilmba luka Hebron pronai le ²³ nane ndek Yoab kubeu tumba sanaig: Abner pro tenje sinjine gabat David kanjerat le nu sine peusingat le mapewig le luka kinit nginaig. ²⁴ Tanamba kubeu tunaig le Yoab ndek tanga gabat sungo David sota kumba ka sawe lika sana: Ne ndanam saka Abner mapewat le luka kinit? ²⁵ Nu ne yabrinumba ne piroka likate wam ta katesewam prowat ta ne gilai e ngina.

²⁶ Tanamba sawe lika Yoab nu David kusremba kilim kina ka tango afu kukulningina le Abner ngumnem tedubimba kinaig ka Sira kule burok tugum tange nu te-silika tumba luka Hebron pronai ta David nu katese ndana. ²⁷ Nane Abner tumba luka Hebron pronai le Yoab nu wam sisauka Abner sana: Ye ne ndon pasa jak ngina sulumba nu tumba fonde malanga tugum kumba ka tange kame bagimbi fungul so fetkina le kumna. Ta ndanam? Abner buk Yoab mambo nuje Asahel balena ta lafumba nu Abner balena le kumna.

²⁸ Abner nu kumna le nane afu kumba ka David kubeu tunaig le ismba nu ndek sakina: Abner balewaig le ndare kutukat ta ye yine gageu ndon sine tuku mbar kuga ta Sungo nu kila. ²⁹ Ta tuku ndare ta kile luka Yoab tuku gageu jakmba pasokuwa. Nane tuku afu karenj we jak jak afu ngirnger jak jak afu kupe baklelok minwaig. Afu kame bagimbi bale farwaig le kumwaig. Afu nyamaganj kugatok gubak minwaig ngina.

³⁰ Abner nu buk kame sungo Gibeonnge prona le Yoab nale Abisai tuku mambo nakile Asahel balena ta lafumba Abner balenaig le kumna.

Nane Abner tuku mindesin tumba ngukinaig

³¹ Kile David ndek Yoab nane saniŋgina: Tane taŋgine minde piye paska fetfetmba sinamanzer tawi siglika Abner ninanka malmbiwap ngina. Taŋakina sulumba David nu ter tumba kinaig le ngumnem dubikina le ³² nane Abner tuku mindesin tumba Hebron tumbran taŋge ngukinaig. Taŋanaig le David nu nuŋe taŋgo kuasmbi ŋakmba ndoŋ sambu laipmba ninanka malmbinaig.

³³ Taŋamba David nu Abner tuku mindesin ninanka mune-muneka sakina:

Ndaŋam tuku Abner nu nginŋan taŋgo taŋaŋ kumat?

³⁴ Ne kame mbolŋge kumna kande maye kande.

Nane taŋgo yabrininmba baleniŋgig le kumig taŋamba ndo ne balenaig le kumat ngina.

Taŋakina le taŋgo pino maŋ nu tuku ninanka malmbinaig.

³⁵ Malmbiwe denpurmba taŋgo pino ŋakmba David sanaig: Kile ne ka isukusa nginaig kande David nu pasa sanŋri pilemba nane saniŋgina: Ye isukuse nda. Ye pinka mini le ki ka butuŋguwa. Ye isukusi ta Kuate nu ye mapeye nda ngina le ³⁶ taŋgo pino ŋakmba nu tuku pasa ta ismba nu wam ke likina ta kaŋgerka nu tuku gare sunŋo tinaig sulumba ³⁷ Israel mbal ŋakmba Davidŋge sisenkat le Abner bale ndawaig nginaig.

³⁸ Kile David ndek nuŋe taŋgo kuasmbi ta wam paguniŋmba saniŋgina: Ki ait te mbolŋge kame gabat ande sanŋriknu kumat ta tane ŋakmba kila. ³⁹ Yoab le Abisai nale sanŋri ŋaigo. Ye Kuateŋge gabat sunŋo madiyina ta ye nale peunikam fuguwet. Ta tuku Sunŋoŋge mbar ta tuku piya ta lafunu nikuwa ngina.

4

¹ Abner balenaig le kumna pasa ta Isboset nu ismba kuru-kuruka ngamuŋgal piti ŋak minna le nane

Israel mbal mata ŋakmba piriri ŋayonaig.

Isboset tuku kame gabat armba

² Rimon tuku kiŋo armba Bana nale Rekab ndoŋ nale Isboset tuku kame gabat minnaik. Nale kame mbal kilmba ŋgueu mbal ndoŋ kame buwanu. Mam nakile Rimon nu Berotnu. Nane tuku tumbran mboŋ ta Benyamin. (Berot tumbran ta nane Benyamin mbal tuku ngade. ³ Taŋgo pino o buk Berotŋge minnaig ta nane kua ka kinaig ka Gitaimŋge kile minig).

Yonatan tuku kiŋo nuŋe Mefiboset

⁴ Saul tuku kiŋo nuŋe Yonatan nu kiŋo ande ŋak ta nyunu Mefiboset. O buk Saul nale Yonatan kumnaik le Mefiboset nu yar 5 ŋak minna le Yesrel mbalŋge pasa pilnaig le Yonatan tuku kuasmbi tugum kina le nane pasa ta ismba kutu kulat pino nu Mefiboset didik tumba kua kinaig ka biye baslena le nu ndeka kile isu ŋayo silina.

Kame gabat armba Isboset balenaik le kumna

⁵ Ait ande ki mbol Isboset nu mabta nuŋe wande mbol kinymba minna le Rimon tuku kiŋo armba Rekab nale Bana ndoŋ tiŋga nu tuku wande mbol kinaig. ⁶⁻⁷ Nale ar ta wam sisauka wit kilam tuku wandek sinam kinaik ka taŋge nale Isboset nu nuŋe mbain mbol kinymba minna le kaŋernaik sulumba kame bagimbi funŋulnu nduasenaik le kumna. Kumna le ŋinfok kat purmba gabatnu tumba siŋsiŋndo tumba kua ka kinaik ka Yordan kule ma gutoŋ pronaik le furir ŋgamuna.

⁸ Mafena le nale ar ta Isboset tuku gabatnu tumba ka gabat sunŋo David tugum promba sanaig: O gabat sunŋo, ne te kaŋgera. Te naŋe ŋgueu taŋgo Isboset tuku gabat. O buk Saul nu ne ndoŋ ŋgueu minmba ne balenam tuku korkornina ta kile Sunŋoŋge Saul tuku ndare ta lafunu pa niŋgit nginaik.

⁹ Taŋakinaik le David ndek pasa lafumba sanikina: Sunŋo abo tugu ŋak

nu piti yeki yeki mbolŋge ye sinzanjina. Ye nu tuku nyu mbolŋge satiket. ¹⁰ Ye Siklakŋge minen le tanjo ande pro ye sayumba sakina: Saul buk kumat ŋgina. Nu idusna ye pasa ta ismba gare-garekamŋgit ŋga idusna kande ye nu tuku wam kube pasa ta piya agan tanan kame mbal wiken le nu tumba ka balenaig le kumna. ¹¹ Tanamba ndo tale mata ake sinan tanjo nuŋe wande mbolŋge kinymba minat le balewaik. Tale sinka manau mbaraik le ye tale mapeke nda. Tale ndare kutuwaik ta lafumba ye kile tale baletikamŋgit ŋgina.

¹² Tanaka David nu ndek nuŋe kame mbal saningina le nane tanjo ar ta kilmba ka balenikinaig. Balenikinaig sulumba kupe wai kat nakile kat pugurka kilmba pankinaig sulumba ngarosu kat nakile kilmba ka Hebron kule kualin tugum tanje taikinaig. Tanamba kame mbal Isboset tuku gabat tumba ka Hebronŋge Abner ngukinaigmbi tanje ngukinaig.

5

David nu Israel mbal ŋakmba tuku gabat sunjo madinaig

¹ Kile Israel tugu ŋakmba pro Hebronŋge David sanaig: Sine sinka ne ndon ndare tuma ndindo ndo. ² O buk Saul nu sine tuku gabat sunjo minna le nenje sine Israel mbal tuku kame gabat minna le Sunjo nu tenenmba ne sanina: Nenge yiŋe Israel kuasmbi kulatka sulumba nane tuku gabat sunjo minamngat ŋga sanina ŋginaig. ³ Nane tanamba David sanaig le nu Israel gabat sugu sugu ŋakmba ndon Sunjo am mbolŋge wamdus ulendinaig. Tananaig sulumba nane ndek David nu Israel mbal tuku gabat sunjo minwa ŋga guren tumba gabat mbolŋge kutunaig.

⁴ David nu yar 30 ŋak minna le nane nu gabat sunjo minwa ŋga madinaig. Nu yar 40 nane tuku gabat

sunjo minna. ⁵ Ambonga nu Hebronŋge Yuda mbal ndo kulatkina ta yar 7 baten nu turmba kina ka Yerusalemŋge nu Israel mbal Yuda mbal ulendimba kulatkina ta yar 33 kina.

David nu Yerusalemŋge Israel mbal kulatkina

⁶⁻⁸ Kile David nu nuŋe kame kuasmbi kilmba Yebus mbal tuku tumbran Yerusalem* kame kina le mbal ta nane idusnaig: David nu sine tuku tumbran tam kumuŋ kuga ŋga nane David maim maim pasa te-tumba sakinaig: Tanjo am tukulok kupe baklelok nanenje ndin kuerwaig le ne sinam kambim kumuŋ kuga ŋginaig. Tanakinaig le David ndek nuŋe kame kuasmbi wam paguka saningina: Ye nane tuku ndagariyate. Tane kule burok silika fonde sinam kape sulumba am tukulok kupe baklelok nane ndon kame buwap ŋgina. Tanakina sulumba David nuŋe kame kuasmbi kilmba Sion tumbran fonde karen nu ŋak ta sinam kumba tumbran ta tinaig. Tinaig sulumba nane tumbran ta David tuku Tumbran ŋginaig. Kile nane David tuku pasa ta idusmba yaba pasambi mbilmba sakade: Am tukulok kupe baklelok nane kilimŋge minwaig ngade.

⁹ Tanamba David nu Sion tumbran fonde ŋak ta tumba minyokina sulumba tumbran ta nyunu David tuku Tumbran ŋgina. Tanamba nu ndek piro mbal saningina le nane tumbran fonde ŋak ta ki prote kumamŋge kilke dinnaig tuku magot tanje wande patike lika Sion tumbran laipnaig le tumbran ta sunjokina. ¹⁰ Kuate Sunjo Sangri Nayo nunje David sinzanja le nu gabat sunjo sangri ŋak mayok kina.

¹¹ Kile Tirus mbal tuku gabat sunjo Hiram nu nuŋe gabat kame afu kukulningina le piro agan ndende, ail mage mage, ndamembi wande patikanu kila tanjo kame

* 5:6-8: Yerusalem tumbran ta nyu inum Sion ngade

turmba kilmba David tugum pronaig le ¹² David nu agañ ndende ta kanđer kumba nu Kuatenđe Israel tugu ñakmba kulatkam tuku gabat sunjo madimba Israel mbal sinzanjingina ta katesena.

¹³ Tanjamba David nu Hebron kusremba Yerusalemnge minyokina sulumba nu mañ lato pino afu kilmba kutu afu kile-patikinaig. ¹⁴ Kutu kame ta nyu kat nangine teñenmba. Samua, Sobab, Natan, Solomon, ¹⁵ Ibar, Elisua, Nefeg, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, Elifelet.

David nu Filistia mbal ndoñ kame bumba nane kile-ibenkina

¹⁷ David nu Israel mbal tuku gabat sunjo madiwanu pasa ta Filistia mbal ndek ismba nane nu biye timba tumba kambim saka ilnaig le David nu pasa ta ismba nu tinga ka nuñe tumbrañ fonde kareñnu ta sinam kina.

¹⁸ Tanjana le nane Filistia kame kuasmbi ta pro Refaim ma gutoñ tanđe kame tuku kuaneka tumbrañ ulnaig le ¹⁹ David ndek Sunjo kusnamba sakina: Ye ka nane Filistia mbal ndoñ kame buwi e ko kuga. Ye kame ka le ne ye sinzanyamngat e ngina le Sunjo nu lafumba sana: Ne kaye. Ye nane kilmba ne tuku wai mbolnge patiki le ne nane kile-ibenkamngat ngina.

²⁰ Tanjakina le David nu tinga ndek gutoñ nzi kumba ka Filistia mbal ndoñ kame bumba nane kile-ibenkina sulumba sakina: Sunjo nu sawe piymba kule ndekate tanjañ ye tuku ñgueu mbal tugewat ngina. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Baal Perasim† ngade.

²¹ Filistia mbal nane kua ka nangine yabri mbara kanunu kusreke likinaig le David nuñe kame kuasmbi ndoñ agañ kanunu ta kilmba kinaig.

²² Minnaig le ait ande Filistia mbal mañ pro Refaim ma gutoñ tanđe kame tuku kuaneka tumbrañ ulmba minnaig le ²³ David nu mañ

Sunjo kusnamba sakina: Ye kile ndañamngit ngina le Sunjo ndek nu sana: Kaye ka nane ndoñ kame buwap ngina sulumba wam pagumba sana: Tane kumba tumailam tumailam ndakape. Tane kape ka nane laipniñmba ngumnem ngumnem ail sugo kumnem sinđe kame tuku tinga tairngap. ²⁴ Tane ye ail kame si fu mbol mbol liki le zigna ismba kande ye Sunjo ye ambonğa Filistia mbal ndoñ kame kinet nga tane ka kame buwap ngina.

²⁵ Tanjaka sana le David nu Sunjo tuku wam pagu ta dubimba Filistia mbal Geba tumbrañnge bale farka kinaig ka ka Geser tumbrañnge tinginaig.

6

Nane pasa katanu bokis tumba Yerusalem pronaig

¹ Kile David nu mañ Israel kame kuasmbi sangriknu 30,000 kilmba manğurkina sulumba ² nu nane kilmba Kuate tuku tukul bokis tam tuku nga Bala tumbrañ Yuda ma tugu mbol kambim kinaig. Tukul bokis ta Sunjo Sangri Nayo ejel kanunu armba ngamuknge minyok minit nu tuku tukul bokis.

³ Nane Bala tumbrañ promba Abinadab tuku wande tabe fudiñ mbol minna ta mbol kinaig ka Kuate tuku tukul bokis ta tumba ka karis abonu mbolnge pilnaig sulumba luka kambim bafunaig. Tanjamba Abinadab tuku kiño kat nuñe Usa nale Ahio ndoñ tinga karis ndin tumtummba didika kinaig. ⁴ Ahio nu ambonğina. ⁵ Tanjana le David nuñe kuasmbi Israel ñakmba karis ta dubimba kupesmba pate-patenga mune kuenka gita tagail tambariñ agañ ndende yeki yeki katniñmba Kuate tuku nyu te-dunğa kinaig.

⁶ Kile kuasmbi ta nane Nakon tuku wit baurnganu ma mbol pronaig le makau pailnu karis didikinaig ta mbiki-mbikekina le Kuate tuku tukul bokis ta bariska ndekam bafuna le

† 5:20: Baal Perasim nyu ta tugunu: Sunjo nu kuasmbi tugete

Usa ndek wai pilmba bokis ta biye tina. ⁷ Tanjana le Sunjo nu Usa tuku gubrana le nu balena le kumna. Ta ndanam? Usa nu Kuate tuku tukul bokis ta ake aganj ande nga idusna sulumba biye tina tukunu Sunjonge nu balena le kumna. ⁸ Tanjana le David nu wam ta tuku ndagarina. Kile nane ma ta nyunu Peres Usa* ngade.

⁹ Kile David nu Sunjo kuru-kuruka sakina: Ye kile ndanndanmba Sunjo tuku tukul bokis te tumba ka yiye tugum pili le minamngat ngina sulumba ¹⁰ nu bokis ta tumba Yerusalem kine ndaka mbilmba nu Gat tumbran Obed-Edom tuku wande mbol kina. ¹¹ Pro tanje nu bokis ta kusrena le tambun kenmba Obed-Edom tuku wande mbol tanje minna. Minna le Sunjo nu tanjo ta tuku kuasmbi nyaro mayenu ningina.

¹² Gabat sunjo David nu Obed-Edom nuje gageu ndon Sunjonge nyaro ningina pasa ta sanaig le ismba nu tinga Obed-Edom tuku wande mbol kumba Kuate tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kambim tuku nga tinga kina le Israel tanjo pino njakmba ndek gare-garekinaig. ¹³ Nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba kuramba kambim saka tanjo kupe diram 6-naig sulumba tinginaig le David ndek makau pailnu sungokanu ande fatnu butuknu ande turmba kilmba Sunjo tuku atraukina.

¹⁴ Tanjamba David ndek pris tuku tawi kaukauk tinmba gare-gareka kupesmba pate-patenga Sunjo tuku nyu te-dungina le ¹⁵ Israel tanjo pino njakmba David ndon gare-gareka ngumbeyumba tabil fitka Sunjo tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kinaig.

¹⁶ Nane tanjamba tukul bokis ta tumba David tuku tumbran sinam kinaig le Saul kulim nuje Mikal nu bubre malaŋga kumam mambilmba David nu kupesmba pate-patenga

kupe sili-salemba Sunjo tuku nyu te-dunga kina le kanjermba nu talana.

¹⁷ Kile nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba David baibai ande pilna ta sinamnge pilnaig le minna. Tanjamba nu ndek aganjmor afu kilmba bale farka pasoka ngamungal ulendiwam tuku aganjmor turmba atraukina. ¹⁸ Wam ta ke sugluka David ndek tanjo pino njakmba saninjmba sakina: Sunjo Sangri Njajo nu tane njakmba nyaro tinguwa ngina sulumba ¹⁹ nu ndek tanjo pino yimyam bret, ndem pasokanu, bret fonfon grep tinu mbilmba pasokanu njak ta walmba ninge likina le nane kilmba sili-silimba nangine tumbran tumbran kine likinaig.

²⁰ Tanjanaig le David nu tinga nuje wande mbol kumba nuje gageu nyaro pasa ningina le Mikal pro nu tesilikumba nu sawe lika sana: Osese. Israel mbal tuku gabat sunjo, ne nane nyu sunjo te-dunga nginngan tanjo tananj aganj ndende paskat le gabat kame tuku piro pino kameŋge kanjernaig nga sawe likina le ²¹ David ndek lafumba sana: Ye Sunjo tuku nyu te-dunga pate-patengit. Nunje mam nane tuku kuasmbi pitaika ye Israel tuku gabat sunjo minam tuku madiyahina ta tuku ye gare-garekit. Ye man tanjamba ndo Sunjo tuku nyu te-dunga ²² yiye nyu te-ibenmba mini le piro pino kame ne nane tuku sakat ta nanenge ye tuku nyu te-dungamngaig nga Mikal sana.

²³ Tanjamba sana le Saul kulim nuje Mikal nu ninjka ake saibo pilmba kumna.

7

Natan nu dir pasa David sana

¹ David Sunjonge kigraibka sinzanja le nu nuje wande mbolnje mine mayemba ngeu mbalnge nu njajo sili ndanaig. ² Ta tuku David ndek tuan tanjo Natan sana: Yiye wande te sungokanu ail sidambi* wakeigen. Kuate tuku tukul bokis

* **6:8:** Peres Usa pasa ta tugunu: Usa balena * **7:2:** Sida ta wande wakeikade tuku ail ande mayenu ndo

ta ake kilim baibai sinamnge minit nga sana. ³ Tanjamba sana le Natan ndek pasa lafumba sana: Sunjo nu ne ndonj minit tukunu ne wam ndanj kam idusmba kande ne ka ngina.

⁴ Tanjamba nu luka nuje wande mbol kina le furir ngamu Sunjo nu Natan tugum promba wam pagumba sana: ⁵ Ne ye tuku minge tumba kaye ka yije piro tango David tejenmba sawa. Nunje ye minam tuku wande wakeiwa nga ye idus ndawet. ⁶ Ye o buk Israel mbal Isip mbal tuku wai mbolnje kile-luka kilen ait ta ye wande sunjo ande mbol nda minen. Ye ake kinenumba baibai sinamnge ndo minen sulumba kile ye minmba minet. ⁷ Ye ma njakmba mbolnje Israel kuasmbi ndonj kine promba minen sulumba gabat kame madiningen ta nane saninjmba tane ye tuku wande mayenu ail sidambi wakeiye sap nga sa ndaken. Ne ka tanjamba nu sawa ngina.

⁸ Tanjamba nu manj lato Natan sana: Ne ka yije piro tango David tejenmba sawa. Sunjo Sangri Nayo nu tejenmba ne tuku sakat. Yenge o buk ne sipsip kulatka minna le ne Israel mbal kulatka nga madinen. ⁹ Ye ne ndonj ma animbi kine promba minna ta ye ne ndonj minmba minen. Yenge ne sinzanen le nane ngueu mbal njakmba bale farkina. Kile ye manj lato ne sinzanni le gabat sugo nyu njak njak mine likade tananj minamngat. ¹⁰⁻¹¹ Ye yije kuasmbi Israel tuku kilke ande madiwi le nane minyoka wamdus mukuk piti kugatok minamngaig. O buk nane ma tugu te mbol pronaig le ngueu mbalnje kilmba njaijo siglikinaig ta kile yenge tane kigraibki le ngueu mbalnje tane manj njaijo siglike nda. Yenge pasa sangrinu sanet. Ne tuku ndare puluka tugeka minmba minamngat. ¹² Ne kuma le ngukuwaig ta yenge ne tuku kinjo ande manj madiwi le gabat sunjo minamngat. Nunje nuje kuasmbi ta kulatkuwa

le nane sangri njak minamngaig. ¹³ Nunje† tinga ye tuku wande sunjo te-tiwamngat. Yenge ndo gabat sugo ndare ndui ta mbolnje madiningi le tugeka tuturmba minmba minamngaig. ¹⁴ Yenge ndo nu tuku mam tananj mini le nu yije kinjo tananj minamngat. Nu mbarwa ta ye nu te-tiwam tuku ngusamngit. Kinjo nu mbarte le mam nunenje nu te-tiwam tuku nguste tananj. ¹⁵ Tanjamba ye nu tuku kume purmba minamngit. Ye buk Saul pitaiwen le ne nu tuku ma tina tanjamba manj ke nda. ¹⁶ Ne tuku ndare tugekamngat. Ye nane ndare kulatka sinzanningi le minmba minamngaig. Ne tuku ndare ta ndo tuturmba gabat sugo sugo promba minmba minamngaig. Ne ka tanjamba David kubeu tawe ngina le ¹⁷ Natan Kuatenje dir pasa sana ta ka tanjamba ndo David kubeu tuna.

David nu Sunjo gare pasa tuna

¹⁸ Kubeu tuna le gabat sunjo David nu tinga Sunjo tuku Baibai sinam kumba ka tanje minyoka Sunjo yabanmba sana:

O Kuate Sunjo, ye yije gageu ndonj sine ne am mbolnje magenu kuga ta ne ye mbol wam magenu ndo kate.

¹⁹ O Kuate Sunjo, kile ne manj lato ye tuku ndare mbolnje wam magenu kam sakate. Ye ake tango ndo ta ne wam sunjo ye mbolnje kamngat. ²⁰ Ye kile ame pasa ne sani? Ye ne tuku piro tango ndo ta ne kila. ²¹ Ta tuku ne nane pasa sangrinu dubimba wam sunjo ta ye mbolnje kamngat.

²² O Kuate Sunjo, ne o mbolok. Ande ne suk nda minit. Ne ndindo Mbara Sunjo ta o buk singine wa kame tuku minge mbolnje isgen. ²³ Tango pino kuasmbi afu sine suk mine ndakade. Ne o buk sine Israel mbal Isip kilke mbolnje sanzal mingen le kile-luka kilmba sine ne tuku kuasmbi minam tuku madisingina. Ne sine Israel mbal turkam tuku wam kitek sangrinu ke lika sine kilmba pro kilke te mbol

† **7:13:** Kuate nu Solomon tuku David sana (Aposel 7.44-47)

prona. Tanjamba ne kilke te mbolŋe minnaig mbal nanŋine yabri mbara turmba ŋaigo siglika pitaikina le kilke tugu ŋakmba tanjo pino ne tuku nyu isnaig.

²⁴ O Sunjo, ne sine Israel tugu ne tuku kuasmbi ndo minam tuku madisŋina tukunu sine ne tuku ndo minbe le ne sine tuku Mbara minmba minamŋgat.

²⁵ O Kuate Sunjo, ne dir pasa sakat ta ye mbolŋe yiŋe ndare tuturmba kanŋat ta ŋakmba mbolŋe kumuŋguwa. ²⁶ Tanjawa le ne tuku nyu o mbolŋe minmba minwa le nane teŋenmba sakamŋgaig: Sunjo Saŋgri Nayo nu Israel mbal tuku Mbara minit ŋgamŋgaig. Tanjamba neŋe ndo gabat sugo ye tuku ndare mbolŋe madinŋa le tuturmba minmba minamŋgaig.

²⁷ O Sunjo Saŋgri Nayo, ne sine Israel mbal tuku Mbara. Ne buk ye sayumba sakina: Ne tuku ndare kame ta mara mindek saŋgri ŋak minamŋgaig ŋga sayina. Ta tuku ye nane piro tanjo ye gabat kuilŋa yabaŋnet.

²⁸ O Kuate Sunjo, ne ndo mbolŋe minit. Ne nane pasa saŋgri pilete ta ne kumumbi kate. Ne ye mbolŋe mata tanjamba ndo kamŋgat.

²⁹ O Kuate Sunjo, ne nane pasa ta idusmba mara mindek ye tuku ndare nyaro niŋmba mina le nane ne kumnemŋe nyaro pasa ta ŋak minmba minwaig ŋga Kuate sana.

8

Davidŋe ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenŋina

¹ Tanjamba minnaig sulumba David ndek nuŋe kame mbal kilmba Filistia mbal ndoŋ kame bunaig. Kame bumba bale farka nanŋine tumbran sunjo ta tina.

² Tina sulumba kile nu ka Moab mbal ndoŋ kame bumba nane afu bige tidinŋina. Bige tidinŋa nane kile-manŋurka kilke mbolŋe truk ka kuit nduimba kinyap ŋga saninŋina le nane tanjamba kilke mbolŋe truk ka kinyanaig. Truk ka kinyanaig

le nu ndek tanjo keŋ keŋ burka armba baleniŋmba ndindo mapemba armba baleniŋmba ndindo mapemba tanjamba ndo ka ka bitekŋgina. Afu mapekina ta nane David kumnemŋe nu tuku piro tanjo minmba nanŋine pirokanu piya ta nu tumba minnaig.

³ Kile Soba tuku gabat sunjo Hadadeser nu nuŋe kame kuasmbi kilmba Yufretis kule makembi kilke ta luka tam saka kame kinaig. (Hadadeser mam nuŋe Rehob. Nu Siria kilke Soba ma tugu kulatkina). Kame kinaig le David tuku kuasmbi nane kile-siglika kame bumba nane sunjomba bige tidinŋinaig. ⁴ Nu hos mbol mbol kame buwanu tanjo kame 1,700 bige tidinŋina sulumba ibenŋe kame buwanu tanjo 20,000 bige tidinŋina. Tanjamba nu hos karis didika pinderkanu ta ŋakmba yaika kilmba afu kupe kat ŋgurnŋurniŋmba kusrekina sulumba 100 ndo nuŋe kilna.

⁵ Kame sunjo ta minmba minna le Siria gabat afu Damaskusŋe minnaig ta nane ndek gabat sunjo Hadadeser turam tuku kame kuasmbi sunjo ande kukulnaig le David ndoŋ kame buwam saka pronaig kande David tuku kame kuasmbiŋe nane tuku kame tanjo 22,000 bale farnaig. ⁶ Tanjanaig sulumba David ndek kame maŋ nda tinŋuwa ŋga nuŋe kame mbal afu kilmba Siria kilke mbol patike likina le kilke sunjo ta kulatka minnaig. Kulatka minnaig le Siria mbal nane David kumnemŋe nu tuku piro tanjo minmba nanŋine pirokanu piya ta nu tumba minnaig. Tanjanaig le David Sunjoŋe sinzaŋna le nuŋe ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenŋina.

⁷ Kile David ndek Hadadeser tuku gabat sugo sugo nanŋine kandim golmbi wakeikanu migreke lika pronaig ta ŋakmba yaika kilna sulumba ⁸ Hadadeser tuku tumbran sugo Beta le Berotai nane tuku agaŋ ndende ainmbi wakeikanu ta

mata sunḡomba yaika kilmba yomba Yerusalem kinaig.

⁹ David nu Hadadeser tuku kame kuasmbi bale farmba kile-ibenḡkina pasa ta Hamat tuku gabat sunḡo Toi nu isna. ¹⁰ Toi nu mara mindek Hadadeser ndoḡ kame ndo minna tukunu nu gare-gareka nuḡe kiḡo nuḡe Yoram David sota kuwa ḡga gare agaḡ ndende gol silwa ainmbi wakeikanu ta kile-tumba kukulna le David kile-tambim tuku kina ka nu tugum pronā. ¹¹ Pronā sulumba agaḡ ndende ta David kile-tuna le nu ndek agaḡ ndende ta Sunḡo tuku minwaig ḡga kilmba ka gabis agaḡ ndende gol silwa ain ḡgueu mbal afu ndoḡ kame bumba yaika kile likina ta turmba ulendimba patikina. ¹² Nu gol silwa gabis agaḡ ndende ta ḡakmba Edom Moab Amon Filistia Amaleḡḡe kile likina. Agaḡ ndende afu Sobanu gabat sunḡo Hadadeser yaimba kile likina tuku.

¹³ Kile David nu maḡ nuḡe kame kuasmbi kilmba Edom mbal ndoḡ kame buwam tuku ma gutonḡ Kagli ḡayo ta kinaig sulumba Edomnu tanḡo 18,000 bale farnaig le tanḡo pino ḡakmba nane David tuku saka minnaig.

¹⁴ Tanḡamba David ndek nuḡe kame kuasmbi afu kilmba Edom ma tugu ta ḡakmba kulatkuwaig ḡga patikina le Edom mbal nane nu kumnemḡḡe minnaig. Sunḡoḡe David sinḡaḡna le nu ma ḡakmba mbol kumba nuḡe ḡgueu mbal ḡakmba kile-ibenḡkina. ¹⁵ Tanḡamba David nu Israel ma tugu ḡakmba kulatkumba tanḡo pino ḡakmba mbolḡḡe wam magenu ndo ke likina.

David tuku piro gabat kame

¹⁶ Seruya kiḡo nuḡe Yoab nu kame kuasmbi ḡakmba tuku gabat sunḡo minna.

Ahilud kiḡo nuḡe Yehosafat nu waḡe kuyaram tuku piro kulatkina.

¹⁷ Sadok le Ahimelek nale pris pirokinaik. (Sadok mam nuḡe Ahi-tub. Ahimelek mam nuḡe Abiatar).

Seraya nu David tuku waḡe kuyaranu tanḡo.

¹⁸ Yehoyada kiḡo nuḡe Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Pelet mbal).

David tuku kiḡo kat nuḡe ta nane pris pirokinaig.

9

David nu Mefiboset tumba kulatkina

¹ Tanḡamba minnaig ma ma David nu tanḡo afu wika kusnaniḡgina: Saul tuku ndare ande minit e ko kuga. Ande minwa ndeta ye Yonatan idusmba nu kulatkamḡḡit ḡgina le ² nane ndek Saul tuku piro tanḡo Siba wika David sota kuwa ḡga sanaig. Tanḡamba sanaig le nu ndek nu kaḡgeram kina le David nu tanḡo ta kusnana: Ne Siba e ḡgina le nu lafumba sakina: Au. Ye ne tuku piro tanḡo ḡgina. ³ Tanḡakina le David maḡ lato nu sana: Saul tuku ndare inum minwa ndeta ye Kuate tuku nyu mbolḡḡe nu kulatka sinḡaḡamḡḡit ḡga sana le Siba ndek lafumba sakina: Yonatan tuku kiḡo ndindo ndo minit ta nu kupe arḡḡe pagliskinaik ḡgina. ⁴ Tanḡaka sana le David maḡ Siba kusnana: Nu kile aniḡḡe minit ḡgina le nu ndek sakina: Nu Lodebar tumbranḡḡe Amiel kiḡo nuḡe Makir tuku wande mbolḡḡe minit ḡgina.

⁵ Tanḡaka sana le David ndek tanḡo afu kukulniḡmba saniḡgina: Tane kumba ka nu tumba ye tugum te prowap ḡgina le ⁶ nane kinaig ka Saul wa nuḡe Mefiboset, Yonatan tuku kiḡo nuḡe ta tumba David tugum pronāig le nu David tumailamḡḡe dagol tidronḡa lokina.

Tanḡana le David ndek nu sana: Ne Mefiboset e ḡgina le nu woka sakina: Ye piro tanḡo naḡe ḡgina le ⁷ David nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Ye mam naḡe Yonatan tuku ḡga ye ne kulatka sinḡaḡnumba wa naḡe Saul tuku kilke ta ḡakmba luka tanmbimḡḡit. Ne mara mindek ye tugum tenḡe ndo isukusamḡḡat ḡga sana. ⁸ Tanḡakina le Mefiboset ndek loka sana: Ye tanḡo ḡjai ḡguesuk kuga age kumak tanḡaḡ ta ne ndaḡam ye sinḡaḡyam sakate ḡgina.

⁹ Kile David ndek Saul tuku piro tanjo Siba wika sana: Ye naje gabat sunjo Saul tuku aganj ndende njakmba kile ndo luka wa nune Mefiboset tambimngit. ¹⁰ Ta tuku ne naje kiyo kame naje piro mbal tanenge ndo kilke ta mbolnge piroka nyamagan nguka minap. Nyamagan ka magekuwaig le alonu kilmba naje gabat sunjo Saul tuku kuasmbi ta ningap. Mefibosetnge ndo ye tugum tenge isukusmba minamngat nga Siba sana le ¹¹ nu ndek David sana: Ye ne tuku pasa ta kumuwanngit ngina. Tanakina le Mefiboset nu mara mindek gabat sunjo David tugumnge nune kiyo nune tanan isukusmba minanu.

¹² Mefiboset nu kiyo ndindo ndo njak. Kiyo mo ta nyunu Mika. Siba tuku kiyo kame nu tuku piro mbal nane njakmba Mefiboset tuku piro tanjo ndo minnaig le ¹³ Mefiboset nu Yerusalemnge minmba mara mindek gabat sunjo David tugumnge isukusmba minanu. Nu nune kupe arnej pagliskinaik.

10

David nu Amon le Siria mbal kile-ibenkina

¹ Amon mbal tuku gabat sunjo Nahas kumna le kiyo nune Hanun ndek mam nune tuku ma tumba gabat sunjo mayok kina le ² David nu wam ta ismba sakina: Ye wam mayenu Hanun mbol kamngit. Mam nune Nahas nu buk wam mayenu ye mbol kina ta lafumba kamngit ngina sulumba tanjo afu kukulningina le nane Nahas tuku wamdus bul seram kinaig.

Kinaig ka ta promba minnaig le ³ Amon mbal tuku gabat kame ndek nanjine gabat sunjo sanaig: Ne iduste tanjo kame te David tuku minje tumba mam naje idusmba nu ninankam prowaig nga iduste e? Kuga. Nane sine tuku tumbran ndan dan ta kanjermba wam katesewam prowaig. Tanamba ngumnenja nane sine tuku kamenu luka prowamngai nginaig.

⁴ Tanakinaig le Hanun nu pasa ta ismba nu ndek David tuku tanjo kame ta bige-tidinga nane tuku minje ngue dabilsu inum tuku saike sugluka tawi kat nanjine kat pur fagke likina le pine kat nanjine ta kilimnge minnaig le kukulningina le luka kinaig. ⁵ Tanamba tanjo kuasmbi ta kikonu nane luka Yerusalem kambim fugunaig le David nu ismba nune tanjo kuasmbi ta tuku pasa pilmba sakina: Tanajig le tane Yerikonje minap le ka minje ngue prowaig le tane luka te prowap ngina.

⁶ Kile Amon mbal David ngueu pile-naig ta katesemba nane ndek tanjo afu kukulninginaig le Siria kilke mbol kinaig ka Betrehob le Soba tumbran kumba kame dunaig le tumbran ar ta kame tanjo 20,000 Amon mbal turkam tuku pronajig. Pronajig le Amon mbal manj ndek kinaig ka Tob tumbranngje kame dunaig sulumba kame tanjo 12,000 kilnaig. Tanamba nane manj kinaig ka Maka tumbran tuku gabat sunjo tugumnge kame dumba kame kuasmbi 1,000 nane turkam tuku kilnaig.

⁷ Amon mbal tanamba kame kuasmbi kile-manjurka minnaig pasa ta David nu ismba nu ndek Yoab kukulna le Israel kame kuasmbi njakmba kilmba ka Amon mbal ndonj kame buwam kinaig. ⁸ Tanajanaig le Amon kame kuasmbi nane nanjine tumbran sunjo Raba fonde malanja kumamngje kame tuku kuaneka tinginaig le nane Siria kame kuasmbi Tob mbal Maka mbal nane ma kukliknu ta tumba tinginaig sulumba Israel mbal tuku kame kuaneka minnaig.

⁹ Kile Yoab nu kame kuasmbi armba ta nu buk kornaik ta kanjerka nu nune kame kuasmbi sanjriknu pilenimmba kilmba Siria mbal ndonj kame buwam tuku kuaneka tinginaig. ¹⁰ Tanamba nu ndek nune maib nune Abisai kame kuasmbi afu kulatkuwa nga madina le nu ndek nune kame kuasmbi ta kilmba nane Amon mbal ndonj kame buwam tuku kuaneka tinginaig le ¹¹ Yoab ndek mambo nune

wam pagumba sana: Kame sangri tinga Siria mbalnge sine kile-ibenkam bafuwaig kande tane ilmba sine turkap. Amon mbalnge sangri tinga tane kile-ibenkam bafuwaig ta ye yiye kuasmbi kilmba pro tane turkamngit. ¹² Tane kuru kuru ndakap. Sine singine tumbran kame tanjo pino Kuatenge singina ta nane idusniimba sangri tinga kame bube. Tanabe le Sungonge ame wam kam idusmba ndeta kuwa ngina.

¹³ Tanakina sulumba Yoab ndek nuje kame kuasmbi kilmba Siria mbal ndon kame puluna le nane kua ka sili-silinaig le ¹⁴ Amon kame kuasmbi Siria mbal drumba sili-silinaig ta kanjerka nane mata kuru-kuruka Abisai nane kusreka kua ka nangine tumbran fonde sinam kinaig. Tananaig le Yoab ndek Amon mbal kusreka nuje kame kuasmbi kilmba luka Yerusalem kina.

¹⁵ Nane Siria mbal kame mbolnge Israel mbalnge kile-ibenkinaig le kua kinaig tukunu nane nangine kame kuasmbi njakmba kile-manjurkinaig. ¹⁶ Tanamba Hadadeser ndek tanjo afu kukulningina le nane ka Siria kuasmbi afu Yufretis kule pakarka ki prote kumamnge minnaig ta nane kilmba pro Helam tumbranngem manjurkinaig le Hadadeser tuku kame gabat Sobakngem nane kulatkina.

¹⁷ Siria mbal Helamngem kame tuku manjurka minnaig le David nu ismba nu ndek Israel kame kuasmbi kilmba Yordan kule pakarka Helam pronai. Tananaig le Siria mbal tinga Israel mbal ndon kame bunaig le ¹⁸ Israel mbal sangri tinga Siria mbal signaniimba ka tanjo karis mbol tinga kame buwanu ta 700 bale farka tanjo hos mbol mbol minyoka kame buwanu ta 40,000 bale farnaig sulumba Siria mbal tuku kame gabat Sobak turmba kame ma ta mbolnge balenaig le kumna.

¹⁹ Tananaig le tumbran gabat sugo afu Hadadeser kumnemngem minnaig ta nane Israel mbalnge

kame mbolnge kile-ibenkinaig ta tuku kuru-kuruka Israel mbal ndon pasa katmba nane kumnemngem minnaig. Tanamba Siria mbal nane Israel mbal tuku kuru-kuruka Amon mbal man kame tuku tur ndaninginaig.

11

David nu pino kuayarna

¹ Yar ndui ndui sinamngem ma tidonu ka denpurkanu le gabat sugo sugo nane ait ta dubimba nangine ngueu mbal ndon kame buwanu. Ait ta mbolnge David ndek Yoab kame gabat sugo sugo ta Israel kame kuasmbi njakmba kukulningina le nane kinaig ka Amon mbal ndon kame bumba nane bale farkinaig sulumba nangine tumbran sunjo Raba te-kornaig le David nu nuje ndo Yerusalemngem minna.

² Minna ka ki ait ande ma bafuna le David nu nuje kinyam mbili kusremba bubre tam saka wande fu mbolnge kinenumba bubre tumba minna. Minna sulumba pino ande kule pismba minna le kanjerna. Pino ta mayenu ndo.

³ Kile David ndek tanjo ande kukulmba sana: Ne kaye ka pino ima kule pismba minit nzi ka katesewa ngina le tanjo ta ka katesena sulumba pro David sana: Pino ne sakat ta Eliam tuku kulim nuje Batseba. Nu Hitnu tanjo Uria tuku piyo nujenge ngina. ⁴ Tanakina le David man tanjo afu kukulniimba saningina: Tane kape ka pino ta tumba ye tugum te mbape ngina. Batseba nu nzuam minna ta kile nu kule mayenu tina tukunu nu tinga tanjo kame ta dubika kina le David nu tumba kinyana. Kinye denpurmba nu man luka nuje wande mbol kina.

⁵ Minna ma ma Batseba nu kinjo konna ta kamusmba David tuku pasa pilna le nu ismba ⁶ Yoab tuku pasa pilmba sakina: Hitnu tanjo Uria sawa le ye tugum te prowa ngina. Tanakina le Yoab ndek Uria kukulna le David tugum kina. ⁷ Nu pro David te-silikina le nu ndek Uria

kusnana: Yoab nuɛ kame kuasmbi ndoɛ mage minig e ko kuga? Kame kile ndaɛndaɛmba minit? Singine kuasmbiɛ nane kile-ibenɛkade e ko kuga ɛgina le Uria ndek wam kame ta ɛakmba kubeu tuna. ⁸⁻⁹ Taɛana le David ndek Uria sana: Wam kube ɛakmba sayat le isit. Kile ne kaye ka naɛ wande mbolɛge mabtumba mina ɛga sana kande Uria nu gabat sunɛgo tuku wande kusremba kilim ka nuɛ wande mbol kine ndakina. Nu gabat sunɛgo tuku kulat tanɛgo kame ndoɛ wande malangambi tanɛge kinyna.

Taɛana le David ndek tanɛgo ande wika Uria tuku gare agan inum te-tumba kukulna le kina sulumba ¹⁰ luka pro David sana: Uria nu nuɛ wande mbol ndaket ɛgina.

Taɛakina le David pro Uria te-silika sana: Ne o buk naɛ wande kusrena ta ndaɛam tuku ne naɛ wande mbol kine ndakat e ɛgina le ¹¹ Uria ndek pasa lafumba sana: Israel tanɛgo kuasmbi Yuda tanɛgo kuasmbi ɛakmba wande kusreka maskenɛge kame mbolɛge minig. Pasa katanu bokis mata nane ndoɛ minit. Yiɛ kame gabat Yoab nuɛ gabat sugo sugo mata kilimɛge kinymba minig. Ndaɛam ye ka pino ndoɛ isukuse mayemba kinye mayemba minam tuku sayate? Ye sinɛka ki am mbolɛge sanet. Ye wam ta ke nda ɛga David sana.

¹² Taɛaka sana le David ndek nu sana: Ta maye. Ne tenɛge mina. Indole ne maɛ pili le luka kanɛgat ɛgina. Taɛakina le Uria nu Yerusalemɛge kinyna le ka mafena.

¹³ Mafena le ka furiram David ndek Uria wika nu ndoɛ tuma isukusnaik. Isukuse denɛpurmba nu ndek Uria kule kamenu tuna le nyumba ɛginɛgankina ta nu nuɛ wande mbol kine ndakina. Nu wande kulatkanu mbal ndoɛ tawi kaika kawan tanɛge kinyna.

¹⁴ Mafena le maratukuk tinɛga David ndek Yoab tuku waɛ ande kuyarmba Uria tumba kukulna le tumba kina ka Yoab tuna. ¹⁵ Waɛ ta

mbolɛge kuyarmba tenɛmba sakina: Kame sanɛgri tinɛguwa kande Uria tumba kame tumailamɛge pilmba kigraib ndakap le balewaig le kumwa ɛga kuyarna.

¹⁶ Yoab nuɛ kame kuasmbi ndoɛ Raba tumbran sunɛgo ta kormba kame bumba minnaig le ka kame sanɛgri tinɛgina. Kame sanɛgri tinɛgina magot ta Uria kukulna le kame tumail mbol tinɛgina. ¹⁷ Tinɛgina le tumbran ta tuku kame kuasmbi fonde malanga talka kilim ka pro Yoab tuku kame kuasmbi ndoɛ kame bumba David tuku kame tanɛgo afu bale farnaig sulumba Uria turmba balenaig le kumna.

¹⁸ Taɛana le Yoab ndek tanɛgo ande wika wam pagumba sana: Ne kame tuku pasa te tumba gabat sunɛgo David sota kumba ¹⁹ kame mbolɛge wam prowe likaig ta ɛakmba kubeu tawe. ²⁰ Taɛawa le nu gubra tumba tenɛmba ne sanuwa: Tane ndaɛam tuku tumbran fonde patumba kame buwaig? Nɛgueu mbal nane fonde mbolɛge tinɛga tane tuimbi ninde faramɛgaig ta tane idus ndanaig? ²¹ O buk Tebes tumbranɛge pino ande tumbran koranu fonde mbolɛge tinɛga wit firfiranu ndame sunɛgo ta mbarina le ndeka Gideon tuku kinɛ nuɛ Abimelek balena le kumna ta tane gilai le ka fonde tugumɛge tinɛgaig e ɛga ne sanuwa kande ne tenɛmba gabat sunɛgo tuku pasa lafumba sawa: Kame gabat Uria turmba balewaig le kumat ɛga nu sawa ɛgina.

²² Yoab nu taɛamba tanɛgo ta wam paguna le nu pasa ta tumba ka David tugum promba nu kubeu tuna sulumba ²³ sakina: Nɛgueu mbal nane kuasmbi suk suk kuga. Sine sunɛgomba ndo kuga tukunu nane kilim kumba sine ɛak ma kilimɛge kame buwaig le sine sanɛgri tinɛga nane kile-ibenɛkig le nane luka tumbran fonde sinam kagig. ²⁴ Taɛamba nane afu fonde mbol tinɛga tuimbi ne tuku kame gabat afu ninde farkaig le kumaig. Kame gabat Uria turmba

balewaig le kumat nga David sana le ²⁵ nu ndek tango ta lafumba sana: Ne kumba ka tejenmba Yoab sawa. Ne wamdus sulu ndawa. Kame mbolnge ima kumamngat ta sine gilai tukunu ne sangri tinga nane ndon kame bumba tumbraŋ ta tumu pilmba tumbraŋ sina minyannga nga Yoab sawa ngina.

²⁶ Batseba tango nuŋe balenaig le kumna pasa ta nu isna sulumba wamdus tatrunkina le ninanka malmbi jakmba minna. ²⁷ Nu tuku kuamel ta ka kugana le David ndek pasa pilna le Batseba tumba nu tugum kinaig le nuŋe pinonu tina. Pinonu tumba minnaig ma ma nu tuku kiŋo te-pile tuna ta Sungo nu David maŋau kina ta tuku gare ndana.

12

David unekina ta Natangge sana

¹ Kile Sungo nu tuan tango Natan kukulna le ka David tugum promba nu sana: Tango armba tumbraŋ sungo ndindo mbolnge minnaik. Tango ande nu maror tango. Ande nu sanzal tango agan ndende kugatok jak minna. ² Maror tango ta nu makau sipsip sungomba jak. ³ Sanzal tango nu sipsip fat ndindo ndo nu piyamba tumba kulatka minna le ka sungoka tango ta tuku kiŋo kat nuŋe ndon minna. Nu nuŋe nyamaganmbi nu isukusnemba nuŋe murkombi nu kule tambinu le nu kule nyumba kinyam nga ta nu tumba nuŋe fel mbol palmbinu le nu kinymba minanu. Tanamba sipsip ta nuŋe kulim nuŋe tanan minna.

⁴ Ait ande maror tango ta tuku tira ande nu tugum prona le nu nuŋe sipsip ta mapeka sanzal tango ta tuku sipsip yaimba tumba balemba tira nuŋe ta tuku kuapika tuna le nyina nga David sana.

⁵ Tanamba sana le David ndek Natan tuku pasa lafumba maror

tango ta tuku gubra kagli firka sakina: Sungo abo tugu jak nu tuku nyu mbolnge ye sinka saket. Tango ima nu tanana ta nu balewap le kumwa ta maye. ⁶ Nu sanzal tango ta sina ndana tukunu nu tango ta tuku sipsip lafumba bailkamba tuwa ngina.

⁷ Tanakina le Natan ndek David sana: Maror tango ta ne. Sine Israel mbal tuku Mbara Sungo ne tuku tejenmba sakate. Yenge ne Israel mbal tuku gabat sungo minam tuku madinen. Tanamba yenge ne kigraibken le Saul nu ne nayo sili ndanina. ⁸ Yenge Saul tuku wande agan ndende jakmba pino kuasmbi turmba ne tinmba ne Israel Yuda ma tugu jakmba tuku gabat sungo madinen. Ne agan afu denka ye kusnayina kande ye agan ndende sungomba turmba tinen kande. ⁹⁻¹⁰ Ta tuku ne ndanam saka ye tuku miŋge ngurmba une maŋau ta kina? Ne ye talayumba Uria tumba Amon mbal tuku wai mbolnge pilna le balenaig. Tananaig le ne nu tuku piyo nuŋe tina. Ta tuku nane ndare mbolnge wa kat nane tuku ndare mbolnge tuturmba lafunu ndare kutumba minamngat. ¹¹ Yenge ne kasur pasa sanet. Nane ndare tange tinga ne piti tanmbimngat. Yenge piyo kat nane ta kilmba ne am mbolnge nane ndare ta seri le ma kilimnge kilmba tidotidongamngat. ¹² Ne kuirkuirka wam nayonu ta kina ta ye lafunu Israel mbal jakmba tuku am mbolnge ki le kangeramngaig nga sakate ngina.

¹³ Tanakina le David ndek sakina: Ye Sungo kumamma nu am mbolnge une sungo ken ngina* le Natan ndek lafumba sana: Sungo nu ne tuku mbar ta sauka gilaingate. Ne kume nda. Kiŋo nane Batsebange te-pile tinna ta ndo nu mapewe nda. Ta ndanam? ¹⁴ Ne unekina wam ta mbolnge ngueu mbalnge Sungo maim maim te-tumba talade tukunu kiŋo ta kumamngat ngina. ¹⁵ Tanakina sulumba Natan nu tinga nuŋe wande

* **12:13:** David tuku yaban pasa ta Mune 51 mbolnge minit

mbol kina.

David tuku kiŋo nuŋe kumna

Taŋamba minnaig ma ma Sunŋonŋe David tuku kiŋo ta guaze sunŋo serna le ¹⁶ David ndek kiŋo nuŋe mayekuwa ŋga Sunŋo yabaŋmba nyamagaŋ pinka minna. Furir mindek nu ka nuŋe kinyanu ma ta sinam kumba ka ake ibeŋŋe kinyanu. ¹⁷ Taŋawanu le mage mage nu kulatka pirokanu kuasmbi ta ka nu wam yoyomba tiŋga isukuswa ŋginaig kande nu tiŋga nane ndoŋ isukusam mbulna.

¹⁸ Kussem ndindo kina le kiŋo ta kumna le David tuku piro mbal nu sawam tuku kuru-kuruka naŋgine naŋgine ndek sakinaig: Kiŋo nuŋe kume ndaka minna le sine nu ndoŋ pasa-pasakigeŋ ta nu sinembik ri ndana. Ta tuku kile sine nu kiŋo nuŋe kumat ta ndaŋmba sabe? Sabe le nu pirirek purka nuŋe ŋgaro ŋayo siliwikat ŋginaig.

¹⁹ Nane sisu-sasuka pasata minnaig le David nu kiŋo nuŋe kumna ta buk katesemba nane kusnaniŋgina: Kiŋo kumat e ŋgina le nane ndek lafumba sanaig: Au. Nu kumat ŋginaig.

²⁰ Taŋakinaig le David ndek tiŋga ka kule pismba pro gureŋ pismba minde piymba Sunŋo tuku Baibai sinam kumba ka Sunŋo tuku nyu teduŋgina. Nyu te-dunŋe denpurmba nu ndek kilim ka luka nuŋe wande mbol kina sulumba pagu taŋgo saniŋgina le nu tuku kuapi kutumba pro tunaig le nu isukusna.

²¹ Taŋana le piro taŋgo wam ta kaŋgermba ndek nu sanaig: Kiŋo kume ndaka minat le ne pinka malm-bika minna. Kile kiŋo kumat le ne tiŋga isukusit ta anikok maŋau ŋginaig le ²² David lafumba saniŋgina: Kiŋo kume ndaka minat le ye pinka malm-bika minmba teŋenmba idusen. Sunŋo nu ye sinanu kiŋo yaiye nda ŋga idusen ta ²³ nu buk kumat. Ye maŋ pinki le nu aboŋge nda. Nu o

buk kumat. Mine minemba ye mata kummba ma ndui ta mbol kaŋgit. Nu ket ta maŋ luka ye tugum prowe nda ŋgina.

Batsebaŋe Solomon te-pilna

²⁴ Batseba nu wamdus tatrakina ta David nu piyo nuŋe wamdus bul serna sulumba nu ndek nu ndoŋ tuma kinynaik. Tuma kinynaik le nu kiŋo konmba David tuku kiŋo ande te-pile tuna le nu kiŋo ta Solomon ŋgina.

Sunŋo nu kiŋo ta tuku kume purmba ²⁵ tuan taŋgo Natan kukulna le David tugum kumba sana: Kiŋo ta Yedidia† ŋga nyu tape ŋgina.

David kame bumba Raba tumbran tina

²⁶ Ait ta mbolŋge Yoab nuŋe kame kuasmbi kilmba ka Amon mbal ndoŋ Raba tumbranŋge kame bumba minnaig sulumba nane buk nane kile-ibeŋka tumbran ta tam bafunaig sulumba ²⁷ Yoab ndek David tuku pasa pilmba sakina: Ye buk nane kile-ibeŋka kule kunyig ma tugu ta tit. ²⁸ Ta tuku ne brain naŋe kame kuasmbi afu kilmba pro Raba mbal ndoŋ kame bumba tumbran sunŋo te ta. Kuga ta yiŋe kame kuasmbi teŋe tumbran te te-ibeŋwaig le nane tumbran te ye tuku nyu mbolŋge nyun ta Yoab tuku Tumbran ŋgamŋgaig ŋgina.

²⁹ David nu pasa ta ismba nu ndek nuŋe kame kuasmbi kile-maŋgurka kilmba Raba tumbran sunŋo ta kame kinaig ka taŋge kame bumba nane kile-ibeŋka tumbran ta tinaig. ³⁰ Tinaig sulumba David ndek Amon mbal tuku yabri mbara‡ tuku gol hat paska tina. Hat ta pitinu ta 35 kilo. Hat ta ndame mayenu piya o mbolok tambi wakeiwanu.

Taŋamba David ndek ndame mayenu ta gomba tumba nuŋe gol hat ta mbolmba kaikina sulumba tumbran ta tuku gabis agaŋ ndende mage mage ŋakmba yomba kilmba kina.

† 12:25: Yedidia nyu ta tugunu: Kuate nu tuku kume purte ‡ 12:30: Hibru pasa te purfeŋnu ndo kuga. Pasa te naŋgine yabri mbara tuku sakate e ko naŋgine gabat sunŋo tuku sakate ta sine katese ndaweg.

³¹ Kile David ndek Rabanu tango njakmba kilmba piro yeki yeki kuwaig nga madiningina. Afu sombi afu bairambi afu sapormbi pirokam tuku madiningina sulumba afu kilke kilmba pasoka ndame wakeikuwaig nga piro ningina. Nu tanjamba ndo tumbran afu Amon ma tugu sinamnge minnaig ta mata piro ninje likina. Tanjamba denpurmba David nuje kame kuasmbi kilmba luka Yerusalem kinaig.

13

Amnon nu Tamar biye timba to- tona

¹ David tuku kiyo nuje Absalom nu kulim ndindo ndo njak. Kulim ta nyunu Tamar. David tuku kiyo ande Amnon nu Tamar tam tuku nzali sunjo njak minna* ta ² nu nu tugum kambim fuguna. Ta ndanam? Tamar nu tango ande ndon kinye ndakina tukunu nane tango afu nu tugum kine ndakuwaig nga tukulninginaig le Amnon nu wamdus piti sunjo tumba guaze njak minanu sukna.

³ Tanjamba minna le Amnon tuku gulab ande Sama tuku kiyo nuje Yonadab nunje Amnon kanjeram prona. Tango ta nu manau magenu najgonu kam tuku wamdus kuyarkanu tango. ⁴ Nu ndek Amnon kusnana: Ne gabat sunjo tuku kiyo ta ne ndanam tuku mara mindek tumail pasi so tukulmba minit ngina le Amnon ndek lafumba sana: Ye aba Absalom tuku kulim nuje Tamar tam tuku nzali mayeyate ngina.

⁵ Tanjakina le Yonadab ndek Amnon wam pagumba sana: Ne guazenget guazenget nga nane wande mbolnje kinymba mina le mam nane pro ne kanjernuwa kande ne tejenmba nu sawa: Ne ka yije kulim Tamar sawa le pro tenge ye tuku pagumba yije mbili mbol tenge suwa le nyi nga mam nane sawa ngina.

⁶ Tanjakina le Amnon nu Yonadab tuku pasa dubimba guazenget

guazenget nga nuje mbili mbolnje kinymba minna le gabat sunjo David nu ismba nu ka Amnon kanjeram kina le nu ndek sana: Ye guaze njak tukunu ne ka yije kulim Tamar sawa le pro tenge ye tuku bret fonfon pasoka kilmba pro yije mbili mbol tenge suwa le nyi nga sana. ⁷ Tanjamba sana le David nu tango ande kukulna le gabat sunjo tuku wande mbol kumba Tamar sana: Ne ka Amnon tuku nyamagan afu pasoke tawe nga sana.

⁸ Tanjakina le Tamar nu tinga leu nuje tuku wande mbol kumba Amnon nuje mbili mbolnje kinymba minna le kanjernba nu ndek plaua kilmba pipmba bret fonfon pasokina le Amnon nu kinye njak nu kanjernba minna. Bret fonfon ta pasoka ugnai le ⁹ nu nza mbol kutumba Amnon nyuwa ngina kande nu isukusam mbulmba ndek sakina: Tango pino njakmba ibenka sili-siliwaig ngina le nane ibenka sili-silinaig.

¹⁰ Tanjanaig le Amnon ndek kulim nuje sana: Ye tuku bret ta kilmba pro ye sa le nyi nga Tamar sana le nu bret ta kilmba nu tugum kumba ¹¹ leu nuje tambim bafuna kande nu kulim nuje biye timba sana: Sile karpe ngina kande ¹² Tamar nu mbulmba sakina: Ne ye wam najyonu tuku didi ndaka. Sine Israel mbal tuku manau tanjamba kuga. Manau te mayenu ndo kuga. ¹³ Ne tanjawa ta ye kiko sunjo njak minmba ye man tango pino am mbolnje likam kumun kuga. Ne mata Israel afunge ne tuku nyu najyo siliwamngai. Ta tuku ne ka mam sawa le nu wokuwa le sile munju kilamngik ngina kande ¹⁴ Amnon nu Tamar tuku pasa ise ndaka nu biye timba tumba totona.

¹⁵ Tanjamba nu nu tuku nzali sungokanu njak minna ta kugana le kile nu ndek kulim nuje kasur mayemba pitaimba sana: Ne tinga kua kaye ngina kande ¹⁶ Tamar ndek nu sana: Yije leu, ne tana ndawa. Ne

* **13:1:** Hibru mbal tuku manau buk tanjamba minanu. Ina yimyam mam ndindo ta nane munju kilanu. Abraham nu mata tanjana (Mulum Pasa 20.12).

ye pitaiya ta kiko sungokanu. Mañau ye mbol kat ta limba o mbolñge ngina kande Amnon nu kulim nuñe tuku pasa ise ndakina sulumba ¹⁷⁻¹⁸ nu nuñe piro tañgo ta wika sana: Ilmba pino te tumba te-simba wande tukula ngina le piro tañgo ta nu te-simba wande tukulna.

Tamar nu gabat sunjo tuku kulim kame tañgo kile ndakanu nanjine mañau dubimba nu minde piye mayenu silika likina ta ¹⁹ kile nu kina ka kukedu kilmba gabat mbolñge kutumba nuñe minde piye mayenu ta fetfetmba wai baboka malmbitam-tam kina le ²⁰ leu nuñe Absalom ndek kulim nuñe kanjermba kusnana: Ne leu nañe Amnonñge am sesenat e? Ne ta tuku wamdus piti ndanuwa. Nu leu nañe tukunu tanaig le maninka ngina le Tamar ndek kina ka leu nuñe Absalom tuku wande mbolñge ake sinamanzerka minna.

²¹ Tañana le gabat sunjo David nu mañau mayok kina ta ismba nu gubra kagli firkina. ²² Absalom mata nu Amnon tuku gubra tormba nu kasurna. Ta ndañam? Amnon nu kulim nuñe Tamar biye timba totona tukunu Absalom nu ñak pasa pasa ndakina.

Absalom nu Amnon balena le kumna

²³ Minnaig ma ma yar armba kinaig le Absalom tuku piro mbal ndek sipsip nguenu kugerkam tuku Baal-Hasor tumbran kinaig. Tumbran ta Efraim tumbran sunjo patumba minit. Absalom nu gabat sunjo tuku kiño kat nuñe ñakmba aukningina sulumba ²⁴ nu gabat sunjo David tugum kumba sana: O gabat sunjo, nane ye tuku sipsip nguenu kugerka tuku ye pagumba nye sungokamngit. Ta tuku ne nañe gageu nañe kuasmbi ñakmba ye tuku pagumba nye ta mbol prowap nga mam nuñe sana le ²⁵ gabat sunjo David nu tuku pasa lafumba sakina: Kiño, sine kine nda. Sine ñakmba kab ta ne piro karenka sine tuku nga panzaririwamngat ngina. Tañakina le Absalom nu gabat

sunjo kuwa nga sarsarimba minna le nu mañ lato sakina: Sine kine nda. Ne ngamungal mukuk ñak kaye ngina le ²⁶ Absalom ndek nu sana: Ne kambim mbulmba ndeta Amnon ndo pale le kuwa nga sakina le gabat sunjo ndek nu kusnana: Ne ndañam tuku Amnon kuwa nga sakate e ngina ta ²⁷ nu Amnon kuwa nga dirnanja minna le David ndek kiño kat nuñe afu turmba patikina le Amnon ndoñ Absalom dubimba kinaig.

²⁸ Kile Absalom nu nuñe piro mbal wam paguniñmba saningina: Amnon nu grep kule nyumba gare-gareka minwa le ye tane satinji le tane Amnon balewap. Tane kuru kuru ndakap. Piti ta yenge kurawamngit ngina le ²⁹ nane Absalom tuku pasa ta kumu-kumumba Amnon balenaig le kumna. Tañana le gabat sunjo tuku kiño kame afu wam ta kanjermba donki ponje lika kua ka sili-silimba kinaig.

³⁰ Nane ndin dubimba kumba minnaig le tañgo afu o buk kumba David sanaig: Absalom nu kiño kat nañe ñakmba bale far suglukat nga David sanaig le ³¹ nu pasa ta ismba nu piriri ñayona sulumba nuñe tawi fetfetmba kilke mbolñge truk kina. Tañana le nuñe piro mbal mata tañamba ndo nanjine tawi fetfete likinaig le ³² David aba nuñe Sama tuku kiño nuñe Yonadab nuñe ndek gabat sunjo sana: Nañe kiño kame ñakmba bale far ndakaig. Amnon ndo balewaig le kumat. Nu buk Absalom tuku kulim nuñe Tamar tumba totona tukunu Absalom nu Amnon balewam tuku wamdus kuyarkina ta ye o buk katesewen. ³³ Kiño kame ñakmba bale far suglukaig ngaig ta yabri pasa ndo. Ne pasa ta son ndanja. Amnon ndo balewaig le kumat nga David sana.

³⁴ Nu tañamba gabat sunjo samba minna le Absalom o buk kua ka kina.

Kile tumbran kulatkanu tañgo ande nu Horonaim ndin kumam mambilna kande tañgo afu gurdu-gurdu ndeka minnaig le kanjerka ka

gabab sunjo kila sana le ³⁵ Yonadab ndek David sana: Ye buk ne wam kube sanit ta nanenjo ndekade ngina. ³⁶ Tanjaka sana le David tuku kinjo kat nune ta pinder-pindermba pro wandek ka malmbi ngumbeyunaig le David nune piro mbal njakmba nane mata malmbi njayonaig.

³⁷⁻³⁸ Absalom nu kua ka Gesur ma tugu tuku gabab sunjo Talmai kinjo nune Amihud ndon minnaik le yar kenmba kinaig.

David nu Amnon tuku ngamungal tatraka ninanka malmbi njakmba minna ma ma ³⁹ ka wamdus ibenkina le nu man Absalom luka prowa nga idus timba minna.

14

Absalom nu luka Yerusalem prona

¹ Gabab sunjo David nu kinjo nune Absalom te-denna sulumba ngamungal piti njak minna ta Yoab nu katesena tukunu ² nu tanjo ande kukulna le nu tinja kina ka Tekoa tumban prona sulumba pino ande wamdus kuyar mayenu njak ta tumba luka Yoab tugum kinaik le nu ndek pino ta wam pagumba sana: Ne kaye sulumba pino kuembol tanjo nune o buk kummba kusrena le sagka minanu tanan ³ gabab sunjo tugum kumba ka pasa ne sanamngit te nu sawa ngina.

⁴ Tanjamba nu Tekoanu pino ta wam paguna le nu kumba ka gabab sunjo tuku tumailamnge dagol tidronja loka sakina: O gabab sunjo, ne ye turya ngina le ⁵ gabab sunjo ta ndek nu kusnana: Ne ame piti njak le ye ne turni e ngina le pino ta lafumba sana: O gabab sunjo, ye tanjo o buk kumna le ye kuembolnu minet. ⁶ O buk ye kinjo armba kile-patiken ta mara ande nale piro mbolnge kame bunaik. Kame bunaik le tanjo ande nale kigraibkam tuku nda minna. Tanjana le kinjo andenjo sanjri tinja kinjo ande balena le kumna le ⁷ kile yinjo tanjo tuku kuasmbi nane ye tuku gubra sunjo tumba nane tenemba ye sayinaig. Nane kinjo ta

sine sinja le kinjo inum kumna ta tuku lafunu nu turmba balebe le kumwa nga sayinaig. Nane tanjawaig ta ye kinjo kugatok mini le yinjo tanjo tuku ndare mata kugawamngat nga David sana.

⁸ Tanjakina le gabab sunjo ndek pino ta tuku pasa lafumba sana: Ne luka nane wande mbol kaye le yenge pasa ta nane ndon te-tiwamngit ngina le ⁹ pino ta ndek nu sana: O gabab sunjo, ne ye tuku piti te te-tiwam bafuwa le nane gubraninguwa ndeta ne tuku mbar kuga. Piti ta ye yinjo ndare ndon sine kurawamngig ngina le ¹⁰ gabab sunjo ndek lafumba sana: Tanjo ande nu ne kumammba pasa pitinu ande sanuwa kande ne nu tumba ye tugum te prowa. Tanjawa le nu ne man lato piti ande tine nda ngina le ¹¹ nu ndek sakina: O gabab sunjo, ne nane Mbara Sunjo yabaja le nane ye tuku kinjo kumna ta lafunu ye tuku kinjo ande te bale ndawaig ngina le David nu sakina: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge ye son pasa ne sanet. Nane manau ande ne tuku kinjo mbolnge ke nda ngina.

¹² Kile pino ta man lato pasa sana: O gabab sunjo, ye man pasa ande ne sanamngit ngina le nu ndek sakina: Maye ne saka le isi ngina le ¹³ pino ta nu sana: Ne ndanam tuku Kuate tuku mbal mbolnge manau njayonu kate? Ne nane kinjo pitaina sulumba nu te-luka tam nda iduste tukunu kile nane mironjo nane pasa tenge ne nane ngaro pasa mbolnge palet. ¹⁴ Kule nu kilke mbolnge kutukate ta tanjo nu man luka tam kumunjo kuga. Tanjamba ndo sine njakmba kumbe sulumba man luka abonge nda. Kuate nu ake sinanjo tanjo bale ndaningit. Ande nu ngumnemba maskenjo minit ta nu te-luka tam tuku nu piro karenkate ngina.

¹⁵ Tanjamba nu man lato sakina: O gabab sunjo, nane ye mbolnge manau kam sakinaig ta ye kuru-kuruka ne sota prowit. Ye idusit ye ne kusnani le ne ye tuku pasa ismba ye turyumba ¹⁶ tanjo ta peuninga le sile kinjo ndon

ɲaigo siglike nda ɲga idusit. ¹⁷ Nenge ye turya le ye mine mayewamɲgit. O gabat taŋgo, ne Kuate tuku eɲel suk. Ne maɲau magenu ɲaigonu kumumbi pileniɲgit. Naɲe Mbara Sungo ne ɲak minwa ɲgina.

¹⁸ Taɲakina le gabat sungo pino ta tuku pasa lafumba sana: Ye kusna ande ɲak ta ne lafuwa ɲgina le nu ndek sakina: O gabat sungo, saka le ye isi ɲgina le ¹⁹ nu ndek kusnana: Ne Yoabɲge kukulnat le pasa te tumba prowat e ɲgina le pino ta lafumba sana: O gabat sungo, ne tuku kusna ta ye yabukam kumuɲ kuga. Ne kumumbi sakate. Naɲe kame gabat Yoabɲge ye wam paguyumba kukulyat le wamdus te tumba ne tugum prowit ta ²⁰ nu Absalom tuku ɲga maɲau ta kina. O gabat sungo, ne wamdus kuyar mayenu ɲak Kuate tuku eɲel suk. Ne kilke tugu ɲakmba mbolɲge maɲau prowe likade ta ne kila ɲgina.

²¹ Pino ta David kusremba kina le nu ndek Yoab wikina le nu sota prona le nu ndek sana: Ne isa. Ye ne tuku wamdus dubiwamɲgit. Ne kumba ka Absalom tumba te prowa ɲgina le ²² Yoab nu pasa ta ismba David tumailamɲge truk kina sulumba sakina: O gabat sungo, Kuate nu ne nyaro tinwa. Kile ye kila pilet. Ne ye tuku wamdus gare ɲak ɲgina.

²³ Taɲaka sana sulumba Yoab nu tiɲga Gesur tumbraɲ kina ka taɲge Absalom tumba luka Yerusalem prona kande ²⁴ David nu Absalom kaɲgeram mbulmba sakina: Nu nuɲe wande mbolɲge minwa. Ye nu tumail kaɲgere nda ɲgina le Absalom ndek nuɲe wande mbol kumba mam nuɲe tugum kine ndakina.

Absalom nu maɲ mam nuɲe tugum prona

²⁵ Absalom tuku ɲgarosu ta uge liɲnu. Israel sinamɲge taɲgo ande nu suk mine ndakina. Nane ɲakmba nu tuku saka minnaig. ²⁶ Nu tuku gabat waɲe ta sunɲokanu kuen ɲayo. Yar nduik nduik sinamɲge ait ndindo

ndo nuɲe gabat kuerkanu. Gabat waɲe ta pitinu 2 kilo taɲaɲ.

²⁷ Absalom nu kiɲo keɲmba kulim ndindo kile-patikina. Kulim ta nyunu Tamar. Nu pino ɲgarosu tumail pasi mayenu ndo.

²⁸ Absalom nu yar armba Yerusalemɲge minna ta nu gabat sungo David kaɲger ndana. ²⁹ Taɲamba nu Yoab gabat sungo tugum kuwa ɲga pasa pilna kande Yoab nu ismba nda isanu sukmba minna le nu maɲ lato pasa pilna kande nu maɲ ismba nda isanu sukna. ³⁰ Taɲana le Absalom ndek gubrana le nuɲe piro taɲgo siseɲniɲmba saniɲgina: Tane ka Yoab tuku wit piro ta piyap ɲgina le nane kinaig ka wit piro ta piynaig.

³¹ Taɲanaig le Yoab ndek Absalom tuku wande mbol kumba sawe lika sana: Ne ndaɲam saka naɲe piro mbal siseɲningat le ye tuku wit piro piyaig ɲgina le ³² Absalom ndek Yoab tuku pasa lafumba sana: Ye ne tuku pasa palmbim aren ta ne ye tuku pasa ismba nda isanu sukmba ye tugum te pro ndana. Ye ne wam paguni le ne ka gabat sungo kaɲgeram tuku pasa pilen. Ne kumba ka gabat sungo teɲenmba sawa. Tane ndaɲam tuku ye Gesurɲge didika tumba te pronaig? Mbulap le yiɲe Gesurɲge minam tuku ɲga nu sawa ɲgina. Taɲaka sana sulumba nu maɲ lato sana: Ne ka gabat sungo sawa le nu ye kaɲgeryuwa. Nu ye mbaren ɲga idusmba baleyam ndeta baleyuwa le kumi ɲgina.

³³ Taɲakina le Yoab ndek tiɲga Absalom tuku pasa ta tumba ka gabat sungo kubeu tuna le nu ndek pasa ta ismba taɲgo afu kukulniɲgina le ka Absalom tumba pronaig le nu gabat sungo tuku tumailam taɲge dagol tidronɲa lokina le nu bagailmba mumuna.

15

Absalom nu mam nuɲe tuku ma tam tuku ndin wakeina

¹ Minnaig ma ma Absalom ndek karis ande tumba hos afu kilmba

tango 50 nane ambonga pinderka kuwaig le nu kambim tuku ta turmba madiniŋmba kilna. ² Tanjamba nu mara mindek maratukuk tinja ka tumbran fonde malanga sinam kambinu ndin ta kulatka minanu. Nu tanjamba minanu le tango afu nangine tira ndon gubra jak gabat sungo ndon te-tiwam prowanu ta Absalomnge ndin kuermba tane anikok nganu le nane Israel tugu ndan mbolnge prowanu ta nu sawanu le ³ Absalom ndek piti ndan jak ta ismba nane tejenmba saniŋganu: Tangine piti kilemayokkade ta kumumbi sakade ta gabat sungonge tango piti jak ta kiletidinu tuku gabat ande madi ndana nga saniŋganu.

⁴ Tanjamba Absalom nu tango kame ta tejenmba saniŋganu: Nane ye pasa pilewanu gabat madiyinaig kande ye tane tuku piti jakmba kile-tidinget kande nga saniŋganu. ⁵ Tanjamba ndo tango kame ta pro Absalom tugumnge dagol tidrongam bafuwanu ta nu nane peuniŋmba nuŋe ndek nane bagailniŋmba muniniŋganu.

⁶ Israel kuasmbi nangine piti kilmba gabat sungo tugum kile-tidingam prowanu ta nu mara mindek wam ndui ta ndo kumba Israel mbal tuku wamdus didikanu le tango jakmba nu tuku nzali sungo tinaig.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma yar baikamba kinaig le Absalom kumba gabat sungo David sana: Ye kumba ka Hebronnge Sungo ndon pasa katen ta kumuwam iduset. ⁸ Ta ndanam? Ye o buk Gesur tumbrannges Siria ma tugu mbolnge minmba Sungo ndon pasa katmba tejenmba nu sawen. Ne ye tumba Yerusalem kaye ta ye ka Hebronnge ne tuku nyu te-dungamngit nga sawen ngina le ⁹ gabat sungo ndek nu sana: Ta maye. Wamdus mukuk jak kaye ngina le Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina.

¹⁰ Tanjana sulumba nu tango afu kukulniŋgina le nane siŋsiŋndo ki-

naig ka Israel tugu jakmba saniŋmba sakinaig: Tane tabil fudukuwa le ismba kande jakmba ngumbeyumba tejenmba sakap: Absalom kile Hebronnge gabat sungo prowat ngap nga saniŋginaig.

¹¹ Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina ta tango kuasmbi 200 nu dubimba kinaig. Tango kame ta nane Absalom tuku wamdus katese ndanaig. Nane ake nu dubimba kinaig. ¹² Nane kinaig ka Hebron promba kile Absalom ndek Sungo tuku atraukina sulumba tango afu kukulniŋmba saniŋgina: Tane Gilo tumbran kumba Ahitofel* tumba ye tugum te prowap ngina. (Ahitofel nu gabat sungo David wam paguwanu tango ande.)

Tanjamba tango sungomba nane David te-siwam saka Absalom tugum prowe likinaig.

David nu Yerusalem kusremba kua ka kina

¹³ Kile tango ande pro David sana: Israel tango kile jakmba ne kusrenumba Absalom dubide ngina le ¹⁴ nu pasa ta ismba gabat kame nu ndon Yerusalemnge minnaig ta kile-manjurka saniŋgina: Brain tinjap le sine Yerusalem kusremba kua ka kab. Kuga ta Absalomnge nuŋe kuasmbi kilmba pro sine jakmba bale faramngat ngina le ¹⁵ nuŋe gabat sugo sugo nane ndek nu sanaig: Gabat sungo, ne ndanmba saka ta sine ake ne dubi ndo namngig nginaig.

¹⁶ Tanjamba sakinaig le gabat sungo nuŋe gageu nuŋe gabat sugo sugo jakmba Yerusalem kusremba kua ka kinaig. David nu nuŋe pino kuasmbi 10 ta ndo kusrekina le nane gabat sungo tuku wande ta kulatka minnaig.

¹⁷ Gabat sungo nuŋe kuasmbi ndon Yerusalem kusremba kilim kinaig ka tumbran makembinge wande ande minna tanje tinjinaig. ¹⁸ Tanjamba David nu nuŋe gabat kame ndon kuit nduimba tinjinaig le nuŋe kulatkanu

* **15:12:** Ahitofel nu Batseba wa nuŋe. (2 Samuel 11.3, 23.34 kanjerap).

kuasmbi Keret le Pelet mbal nane ambonga paska kinaig. Tanjanaig le Gatnu kame kuasmbi 600 nane ngumnem paska dubika kinaig le ¹⁹ David ndek nane tuku gabat tango Itai sana: Ne ndanam sine dubika kambim bafute? Ne luka ka gabat sungo kitek Absalom ndon minap. Ne nane kilke kusremba rawe tango tana pro sine ndon tenge minit. ²⁰ Ne ait fagnu ndo sine ndon minna ta ye man ne tumba ake ma ngamuenge kinenumam ta ye mbulit. Ne nane kuasmbi kilmba luka Yerusalem kape le Sungonge ne sinzanuwa ngina kande ²¹ Itai ndek nu sana: Sungo abo tugu nak nu tuku nyu mbolnge ye ne son sanet. Ye ne ndon minamngit. Ne ma tugu animbi kangat ta ye ne ndon kangit. Nane ne balenuwaig sulumba ye mata baleyuwaig le kumi ngina le ²² David ndek lafumba sakina: Ta maye. Silap ngina le Itai tuku kame kuasmbi nangine gageu nakmba kuasmbi ambonga kinaig ta dubika kilim kinaig.

²³ David nane Yerusalem kusremba kinaig le tango pino nakmba malmbi ngumbeyunaig. Tanjamba gabat sungo David ndek nune kuasmbi kilmba Kidron kule pakarka ma baknu kumam kinaig.

²⁴ Nane kinaig le pris Sadok nane Levi mbal ndon Kuate tuku pasa katanu bokis tumba pro ibenenge pilmba Abiatar ndek Sungo tuku atraukumba minna le ka ka nane nakmba Yerusalem kusremba kumba sulunaig.

²⁵ Tanjanaig le gabat sungo ndek Sadok sana: Kile Kuate tuku tukul bokis tumba luka ka Yerusalemnge nune minanu ma mbol pale. Sungo nu ye tuku nzali nak ndeta nu man ye te-luka pilwa le pro bokis te nune minanu ma mbol kangeramngit. ²⁶ Nu ye mbik ri ndawa ndeta nu ame manau ye mbolnge kam idusmba ndeta kuwa ngina.

²⁷ Tanjamba nu man ndek Sadok sana: Ai te. Ne nane kinjo nane Ahimas le Abiatar tuku kinjo nune Yonatan kilmba wamdus mukuk nak

luka Yerusalem kape. ²⁸ Ye kile ma baknu kumam kumba ka pro tanje kule pakarkam tuku ma mbolnge ne tuku pasa tairnga minmba ka ame wam Yerusalemnge prowaig ta isamngit ngina.

²⁹ Tanjaka sawe denpurna le kile Sadok le Abiatar nale Kuate tuku tukul bokis ta kuramba luka Yerusalem kumba ka tanje pilnaig le minna.

³⁰ Kile David nu kupe ngaro paska gabat songa malmbitamtam Olif tabe ponga ndin dubimba kina le tango pino kuasmbi nu dubimba kinaig ta nane nakmba manau ndui ta kumba gabat songa malmbitamtam kinaig.

³¹ Tanjamba kumba minnaig le tango ande pro David sana: Ahitofel o buk tinga Absalom tuku kuasmbi ta turkam kina ngina le David nu ismba nu ndek yabanmba tenenmba sakina: O Sungo, nenge ndo Ahitofel tuku wam pagu pasa ta bizi-buzawa nga Sungo sana.

³² Kile nane tabe fu mbol promba Sungo mbarinanu ma ta tugum pron-aig le David tuku gulab tango Husai pro nu te-silikina. Tango ta Arknu. Nu nune tawi fetfetmba kilke roka kilmba gabat mbol patika David tugum prona le ³³ David ndek nu kangermba sana: Ne sine dubika ta ne sine piti singamngat. ³⁴ Ne ye turyam kande ne luka Yerusalem kumba ka Absalom te-silika tenenmba sawa. Yenge o buk mam nane tuku piro tango minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro tango minamngit nga nu sawa. Ne tanawa le Ahitofel nu wam pagu pasa ande Absalom sawa kande nenge nu tuku wam pagu pasa ta mbilmba wam pagu kiseumba tawe. ³⁵ Ne ise tiwa. Pris Sadok le Abiatar nale Yerusalemnge minik. Nenge pasa ndan gabat sungo tuku wande mbolnge sakuwaig kande nale kubeu nika. ³⁶ Nale tuku kinjo kat nakile Ahimas le Yonatan nale mata mam kat nakile ndon tanje minik. Ame pasa nanenge sakuwaig kande nenge pro nale kubeu nika le nalenge pro ye

kubeu suwaik nga Husai sana.

³⁷ Tanjakina le David tuku gulab nuŋe Husai nu pasa ta ismba nu kina ka Yerusalem prona. Prona le ait ndui ta mbolŋge ndo Absalom mata Yerusalem prona.

16

Siba nu David tugum kina

¹ David nu tabe funu ta kusremba kina ka Mefiboset tuku piro tanjo Siba te-silikina. Siba nu bret 200 kilmba grep kareŋganu 100 ndaleka kilmba ail tin mandernu 100 kilmba grep kule meme ngaronumbi tolanu ande turmba tumba agaŋ ndende ta kilmba donki armba fuluknyumba kilmba David sota kumba ² nu te-silikina le nu kusnamba sana: Agaŋ ndende fuluk ŋak ta ima tuku e ngina le Siba ndek lafumba sana: Donki armba te naŋe gageu turka linu tuku kilmba prowit. Bret ail tin kareŋganu ta naŋe tanjo kuasmbi nyam tuku kilmba prowit. Grep kule ta mata tane ma baknu te lika ka matuk kumba ndeta nyam tuku ngina.

³ Tanjakina le gabat sunjo ndek nu sana: Naŋe gabat Saul wa nuŋe Mefiboset kile aningge minit ngina le Siba nu lafumba sana: Nane Israel mbal kite naŋine gabat sunjo madiwaig le nu wa nuŋe Saul tuku ma tumba nane kulatkuwa nga nu Yerusalemŋe minit ngina le ⁴ gabat sunjo David ndek pasa ta ismba Siba sana: Tanjamba ndeta Mefiboset tuku agaŋ ndende ta ŋakmba ne tanmbimŋgit ngina le Siba ndek nu sana: O gabat sunjo, ye ne tuku piro tanjo. Ye mara mindek ne tuku piroka minamŋgit nga David sana.

Simei nu David kasurna

⁵ David nane Siba kusremba Bahurim tumbran pronaig le Saul tuku ndare ande Gera kiŋo nuŋe Simei nu David te-silika kasurmba nu tugum prona. ⁶ David kulatkanu kame tanjo sunjomba nu kormba tinginaig ta Simei nu nane tuku kuru kuru ndaka nane mbol ndame pankina. ⁷ Tanjamba Simei ndek David

kasurmba sana: Ne kua kaye. Ne tanjo baleningina tuku ndare ŋak. Ne siŋka tanjo njonu ndo. ⁸ Ne buk gabat sunjo Saul pitaimba nu tuku ma tumba gabat sunjo prona. Ne Saul tuku kuasmbi sunjomba bale farmba nane tuku ndare kutuna. Ta tuku kile Sunjonje wam ta ne mbolŋge lafumba ne pitainat le kiŋo naŋe Absalom ne tuku ma tumba Israel mbal tuku gabat sunjo prowat. Ne tanjo baleningina tuku ndare ŋak nga David sana.

⁹ Tanjamba saka minna le Abisai ndek gabat sunjo David sana: O gabat sunjo, ne ndaŋam tuku age kumaknu te mapete le ne kasurnate. Saka le ye ka kame bagimbi njinfok kat puri ngina kande ¹⁰ gabat sunjo ndek Abisai le Yoab peunikmba sanikina: Tale mbulap. Tale ye ndon wamdus tuma kuga. Wam te Sunjonje sawat le ye kasuryate ndeta imanje nu peuwam kumuŋ ngina.

¹¹ Tanjakina sulumba David ndek Abisai gabat afu turmba saningina: Tane isap. Yiŋe kiŋonje ye baleyam bafute ta ndaŋam tuku sine Benyaminnu tanjo te nayo silibe. Mbulap. Sunjonje sate le ye kasuryate ndeta maye. ¹² Sunjo nu ye tuku piti te kaŋgermba kasur pasa ta mbilmba nyaro mayenu ye suwa nga saningina.

¹³ Tanjaka saningina le nane ndin ta dubimba kinaig le Simei maŋ nane dubika kina ka David kasurmba ndame kilmba kilke kilmba nane mbol pankina. ¹⁴ Tanjana le gabat sunjo David nuŋe kuasmbi ŋakmba ake kine ndo kinaig ka ka matuk tukulkinaig sulumba Yordan kule makembi tanje mabtinaig.

Absalom nu Yerusalem prona

¹⁵ Kile Absalom Israel kuasmbi ŋakmba kilmba Ahitofel ndon Yerusalem pronaig le ¹⁶ David gulab nuŋe Husai ndek kumba ka Absalom te-silikumba wi kuenka sakina: Ese. Ne sine tuku gabat sunjo ngina.

¹⁷ Tanjakina le Absalom nu pasa ta ismba nu ndek Husai sana: E-e ne

mam tuku gulab nuŋe. Ndanam tuku ne nu ndoŋ kine ndakina ŋgina le ¹⁸ Husai ndek nu sana: Kuga. Ne Sunŋonge madinina. Israel kuasmbi ŋakmba nane mata ne madininaig tukunu ye ne tuku piro tanŋo ndo ne kumnemŋge minamŋgit. ¹⁹ Ye ne kumnemŋge minmba ne tuku piro ndaki ta ye ka ima tuku piro tanŋo mini. Ye buk mam naŋe tuku piro tanŋo minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro tanŋo minamŋgit ŋga Absalom sana.

²⁰ Kile Absalom ndek Ahitofel kusnana: Ne ndanmba iduste. Kile sine ndanamŋgig ŋgina le ²¹ Ahitofel lafumba nu sana: Ne kumba ka mam naŋe tuku pino kuasmbi wande kulatkuwaig ŋga kusrekina si kilmba ka nanendonŋ kinya. Ne tanjawa ta Israel tanŋo pino ŋakmba teŋenmba ne tuku sakamŋgaig. Nu sonndo mam nuŋe ndoŋ ŋgueu minit ŋga saka nane ŋakmba ne ndo dubinam tuku sanŋri tinŋamŋgaig ŋgina.

²² Tanjakina le nu tanŋo afu kukulingina le ka gabat sunŋo tuku wande fu mbolŋge baibai ande te-tinaig le Absalom ndek tanŋo pino ŋakmba tuku am mbolŋge baibai ta sinam kina le nane ka mam nuŋe tuku pino kuasmbi ta kilmba pronaig le Absalom ndek nane kilmba tido-tidoŋgina.

²³ Ahitofel nu wam pagu pasa ndan gabat sunŋo sawanu ta nane Sunŋo tuku pasa isanu sukmba dubiwanu. O buk David nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ismba dubina tanjamba ndo Absalom mata nu tuku miŋge dubiwanu.

17

Husai nu Ahitofel tuku wam pagu pasa kibi-kabana

¹ Kile Ahitofelŋge ndek Absalom sana: Ye tanŋo 12,000 madinigi le furirwa le sine David biye tiwam kab. ² Nu matuk ka ŋgamunŋal piti ŋak minwa le sine ka nu ndoŋ kame bube le nu tuku tanŋo kuasmbi nane pirirek purka sili-siliwaig le ye gabat sunŋo ndo balewamŋgit.

³ Tanjamba ye tanŋo kuasmbi nu dubide ta ŋakmba kilmba ne tugum te prowamŋgit. Sine David balebe le tanŋo kuasmbi nu dubide ta ŋakmba mapeka kilmba ne tugum te probe le ne tuku ndo minwaig ŋgina.

⁴ Tanjakina le Absalom Israel gabat sugo sugo ŋakmba nane pasa ta ismba maye ŋginaig le ⁵ Absalom ndek sakina: Sine Husai wikube le nu promba nuŋe wamdus ta kukliwa le ismba ŋgina le nane nu tumba pronaig. ⁶ Nu tumba pronaig le Absalom ndek Ahitofel tuku wam pagu ta kubeu tumba nu kusnana: Sine pasa ta dubibe e ko kuga? Kuga ndeta sine ame maŋau kam tuku ŋga sasiŋga ŋgina.

⁷ Tanjakina le Husai ndek lafumba sakina: Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga. ⁸ Mam naŋe nuŋe kame kuasmbi ndoŋ nane sanŋri ŋaigo. Bea fat kilig le gubra tumba minit tanŋa. Mam naŋe nuŋe kuasmbi kame ta nane kirair ŋak. Nu furir tanŋo kame ŋak nda minit. ⁹ Nu ka ndame burok ande sinamŋge e ko ma inumŋge kuirka minit. Sine tuku kame kuasmbi kuwaig le bale farkuwaig ta tanŋo pino nane pasa ta ismba sanunŋaig: O Absalom tuku kuasmbi bale faraig ŋga sakamŋgaig. ¹⁰ Tanjakuwaig le ne tuku kame kuasmbi ŋakmba ismba kuru-kurukamŋgaig. Ta tuku mbulap. Mam naŋe nuŋe kame kuasmbi nane sanŋri ŋaigo ta Israel tanŋo ŋakmba nane kila. ¹¹ Ta tuku ye tuku wamdus teŋenmba. Ne Israel tanŋo ŋakmba kile-manŋgurka kame kuasmbi burnu kumuŋ kuga prowaig le ne naŋe miroŋ nane kilmba ka mam naŋe ndoŋ kame buwap. ¹² Sine kumba ka ma tugu aninŋe mam naŋe nuŋe kuasmbi ndoŋ kile-siglika ta sine nane ndoŋ kame buwamŋgig. Nane sine peusingam kumuŋ kuga. Sine David balemba nuŋe kuasmbi ŋakmba turmba bale faramŋgig. ¹³ Nu kua ka tumbranŋ sunŋo ande sinam kuwa ta siŋgine kuasmbi muli kareŋnu kilmba tumbranŋ fonde ta kusmba didika te-bukŋgube le ma

gutonj sinam nzinge ndeka fofokuwa ngina.

¹⁴ Husai nu pasa denpurna le Absalom Israel mbal njakmba ndek sakinaig: Husai tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo. Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga nginaig. Ta ndanam? Sungonje nane Ahitofel tuku wam pagu pasa mayenu ta pitaiwaig le nu Absalom njayo siliwam tuku wamdus kuyarkina.

David nu Yordan kule pakarka sim kina

¹⁵ Kile Husai ndek kumba ka nu wam pagu pasa Absalom Israel mage mage nane saningina ta pris Sadok le Abiatar ndonj kubeu nikina sulumba Ahitofel tuku wam pagu pasa ta turmba nale sanikina sulumba ¹⁶ sakina: Tale pitik pasa palpe le David tugum kuwa le nu kite Yordan kule pakarkammbi tanje kinye ndakuwa. Nu brainj kule pakarka sim kuwa ta nane nu nuje kuasmbi ndonj bale farke nda ngina.

¹⁷ Tanjakina le nale piro pino ande kukulnaik le nu ka Yonatan le Ahimas kubeu nikina. Nale ar ta o buk kua ka Yerusalem kusremba ka Enrogel kule bulbulmba prote tuku magot tanje kuirka minnaik. Yerusalemnge ame manjau prowanu ta piro pino tanje ka nale sanikanu le nalenje ka David sawanu.

¹⁸ Kile kinjo ande nale kanjerkina sulumba ka Absalom sana le nale ar ta brainj ndo kumba ka Bahurimnu tanjo ande tuku wande sinam kumba kule burok sinam kumba kuirkinaik. ¹⁹ Kuirkinaik le nale ar sinam tanje minnaik ta andenje katese ndawa nga tanjo ta tuku piyo nuje tawi ande tumba burok mingenu kaimba wit afu kilmba tawi farna ta mbolnje barejna. ²⁰ Kile Absalom tuku tanjo kame nale ar ta sota sota pro pino ta kusnanaig: Ahimas le Yonatan aninje minik nginaig le pino ta ndek nane saningina: Nale o buk kule pakarka sim kakik ngina le tanjo kame ta ka nale sotete pisenja nane luka Yerusalem kinaig.

²¹ Nane kinaig le Ahimas nale Yonatan burok ta kusremba kilim kumba tinja David tugum kumba nu sanaig: Ahitofel nu ne njayo silinam tuku sakate tukunu ne kile ndo ma te kusremba kule pakarka sim kaye nga sanaig le ²² David nu pasa ta ismba nuje kuasmbi ta njakmba kule pakarka sim kinaig le ka mafena.

²³ Absalom nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ta dubi ndana le nu ka nuje donki ponja luka nuje tumbranj kina ka tanje nuje gageu ndonj piro kile-tidinga ka muli njinfok panmba kumna le nuje gageu kame ta nu tuku mindesinj tumba ka mam nuje njukinaigmbi tanje njukinaig.

²⁴ Kile Absalom Israel kame kuasmbi kilmba David dubimba kinaig ka Yordan kule pakarkinaig ta David nu o buk nuje kuasmbi ta kilmba ka Mahanaim tumbranj sinam kinaig. ²⁵ (Absalom nu Amasa tumba Yoab tuku ma tumba nuje kame kuasmbi tuku gabat minwa nga madina. Amasa mam nuje Yeter. Ina nuje Abigail. Abigail mam nuje Nahas. Abigail aba nuje ta Yoab ina nuje Seruya). ²⁶ Kile Absalom nuje kame kuasmbi ndonj kinaig ka Gilead ma tugu promba tanje tumbranj ulnaig.

²⁷ David nu kumba ka Mahanaim tumbranj pronaj le tanjo kenmba ka nu tugum pronaj. Nane tuku ande Nahas kinjo nuje Sobi nu Rabanu Amon ma tugu mbolok. Ande Amiel kinjo nuje Mahir nu Lodebarnu. Ande nyunu Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. ²⁸⁻²⁹ Nane kenj ta nza, kilke waim, kinya mbili, nyamaganj turmba kilmba David nuje kuasmbi ningam tuku pronaj. Nyamaganj kilmba pronaj ta wit yeki yeki abonu pasokanu, kuslin yeki yeki, nguimzanj kulenu, makau tuku amo njair, sis, sipsip afu turmba kilmba pronaj. David nuje tanjo kuasmbi ndonj ma baknu mbol lika ma ma kule paranu gubanu isu baklelnaig ta nane katesemba nyamaganj ta kilmba pronaj.

18

Yoabŋge Absalom balena le kumna

¹ Kile gabat sunjo David ndek nuŋe kame kuasmbi kilmba walmba afu 100 afu 1,000 taŋamba fetke lika kame gabat afu nane kulatkam tuku madiniŋgina. ² Taŋamba nu taŋgo kuasmbi kame ta fet keŋna sulumba kame gabat keŋmba nane kulatkam tuku patikina. Kame gabat keŋmba ta ande Yoab ande Abisai ande Itai. Abisai nu Yoab tuku mambo nuŋe. Itai nu Gatnu.

Kile David ndek nane saniŋgina: Ye mata tane ndoŋ kame kaŋgig ŋgina kande ³ nane nu sanaig: Ne sine ndoŋ kine nda. Kame mbolŋge nane sine kile-ibenkuwaig le kua kab ta nane sine idussinŋe nda. Sine tuku taŋgo bale farwaig ta mata nane burke nda. Ne sine dubika kaye le ne balenuwaig ta sine tuku taŋgo 10,000 baleniŋganu taŋaŋ. Ta tuku ne tumbran taŋge mina. Sine kame taŋgo afu denkumba pasa pilbe kande ne taŋgo afu patika le prowaig ŋginaig le ⁴ David ndek lafumba saniŋgina: Ta maye. Ye tane tuku miŋge dubi-wamŋgit ŋgina.

Taŋamba David ndek tumbran koranu fonde malanŋambi taŋge tin minna le kame kuasmbi afu taŋgo 1,000 ŋak afu taŋgo 100 ŋak ta ŋakmba pro kilim kinaig. ⁵ Taŋanaig le David ndek Yoab Abisai Itai wam paguniŋmba saniŋgina: Tane ye idusyumba ye tuku kiŋo Absalom mapewap ŋgina le kame kuasmbi ŋakmba nane David tuku wam pagu pasa ta isnaig.

⁶ Kile David tuku kame kuasmbi kinaig ka Israel mbal tuku kame kuasmbi Efraim duŋe sinam taŋge kile-siglika nane ndoŋ kame bunaig. ⁷⁻⁸ Kame bumba kinaig ka ka David tuku kuasmbiŋge nane Israel kame kuasmbi kile-ibenka kilmba yokerka ka bale fariŋginaig le nane kua ka duŋe sinam kumba ka taŋge nane sunjomba kume farnaig. Kame sunjo ta sinamŋge taŋgo kume farnaig ta ulendika 20,000 taŋaŋ.

⁹ Absalom nu doŋki ponga kua kina sulumba David tuku kame taŋgo afu kile-siglikina. Kile doŋki ta ail sunjo ande kunnem kunnem pinderka kina ka taŋge gabatnu ail kazaŋka ndiŋkina le doŋki nu ake pinderka kina le Absalom nu ail wai mbol taŋge kuikok minna.

¹⁰ Taŋamba minna le David tuku kame taŋgo ande Absalom ail mbol taŋge kuikok minna le kaŋgermba kumba ka Yoab sana: Absalom ail sunjo wainu mbol nziŋge kuikok minit ŋgina le ¹¹ Yoab ndek taŋgo ta sana: Ne nu kaŋgerat ta ndaŋam saka ne nu bale ndawat? Ne nu balewat kande ye ne silwa ndametiŋ soŋ ndindo tinmba let ande turmba tinit kande ŋgina.

¹² Taŋakina le taŋgo ta ndek Yoab sana: Ne silwa ndametiŋ soŋ 100 sa mata ye nu mbol wam inum ke nda. Nu gabat sunjo tuku kiŋo. Gabat sunjo nu ne Abisai Itai tane keŋ wam pagukat ta sine ŋakmba isig. Nu teŋenmba satinŋat. Tane ye idusyumba ye tuku kiŋo Absalom mapewap ŋgat. ¹³ Ye gabat sunjo tuku miŋge ŋgurmba Absalom balewi le kumwa ta nu ismba ye tumba pasa mbol pilwa le ne ye pasambi turye nda ŋgina.

¹⁴ Taŋakina le Yoab ndek taŋgo ta sana: Ye ne tuku pasa isam mbulit ŋgina sulumba nu ndek nuŋe mbanduwaŋ keŋmba kilmba Absalom ail mbol kuikok minnambi ta kina. Absalom nu kume ndaka minna le Yoabŋge mbanduwaŋ kame ta tawo mbolŋge nduasekina le ¹⁵ nu tuku kame taŋgo 10 pro Absalom taplenaig le kumna.

¹⁶ Absalom kumna le Yoab ndek kame taŋgo ande sana: Tabil fitka le nane kame Israel mbal yokerkade ta kusrekuwaig ŋgina le nu tabil fitkina le kame mbal tabil fudu ta ismba Israel mbal kusreka luka pronaig. ¹⁷ Taŋanaig le Israel mbal kua ka sili-silimba naŋgine tumbran tumbran kine likinaig.

Kile Yoab nane Absalom tuku mindesiŋ tumba duŋe ŋgamu taŋge

burok sunḡo ande sinamḡe bukḡa ndamembi diḡmba minnaig le ka mbuter tiḡgina.

¹⁸ Absalom kume ndaka minna sulumba nu nuḡe nyu ḡgisi ndakuwa ḡga ndame kuennu ande tumba Gabat Sunḡo tuku Ma Gutoḡ tange tetina. Ta ndaḡam? Absalom nu kiḡo kugatok minna tukunu nu tuku nyu ḡgisi ndakuwa ḡga maḡau ta kina.

Kile Israel mbal nane ndame ta Absalom tuku Ndamē ḡgade.

Absalom kumna ta David sanaig le isna

¹⁹ Absalom kumna le Sadok kiḡo nuḡe Ahimas ndek Yoab sana: Ye kumba Sunḡoḡe sine ḡgueu mbal tuku wai mbolḡe kile-luka kilat wam ta gabat sunḡo David sawam iduset ḡgina kande ²⁰ Yoab ndek nu sana: Kuga. Kiḡo nuḡe balewig le kumat tukunu ne kite pasa tumba ka gabat sunḡo sa ndawa. Ait mara ande ta maye ḡgina sulumba ²¹ nu ndek Etioḡianu piro tango nuḡe wika kukulmba sana: Ne kaye ka kame mbolḡe wam prowe likaig ta ka gabat sunḡo kubeu tawe ḡgina le piro tango ta ndek Yoab tugum tange loka pinderka kina.

²² Nu kina le Ahimas ndek dirnanga Yoab sana: Ye mata gabat sunḡo sota kaḡgit. Ame wam ye mbolḡe prowa ndeta taḡaig ḡgina le nu ndek tango ta sana: Ndaḡam tuku ne kambim tuku dirnaḡ ndekate? Ame agaḡ mayenu ne tamḡgat ḡgina kande ²³ Ahimas maḡ lato sakina: Ye kaḡgit ḡgina le Yoab ndek nu sana: Maye le kaye ḡgina.

Taḡakina le Ahimas nu ndin dubimba kumba ka Yordan kule ma gutoḡ kumam kuerka pinderka kina ka Etioḡianu piro tango ta limba nu ambonga prona.

²⁴ David nu tumbranḡ koranu fonde malaḡa sunḡo tugum tange minyok minna le tumbranḡ kulatkanu tango nu fonde poḡga mbolḡe tiḡga mambilmba minna kande tango ande pinderka mbuna le kaḡgermba ²⁵ nu wi kuenḡka gabat sunḡo sana: Tango

ande pinderka mbate o ḡgina le gabat sunḡo ndek sana: Tango ndindo ndeta nu pasa mayenu tumba prote ḡgina.

Kile tango ta nu buk pro tumbranḡ sunḡo ta patuna le ²⁶ tumbranḡ kulatkanu tango ta mambilmba minna kande tango ande nu ḡgumnem pinderka minna le kaḡgermba nu wi kuenḡka malaḡa kulatkanu tango sana: Ai si. Tango ande ḡgumnem pinderka mbate o ḡgina le gabat sunḡo nu pasa ta ismba sakina: Nu mata pasa mayenu tumba prote ḡgina.

²⁷ Kile tumbranḡ kulatkanu tango maḡ wi kuenḡka sakina: Tango ambonga pinderka mbate nzi Sadok kiḡo nuḡe Ahimas suk ḡgina le gabat sunḡo ndek sakina: Nu tango mayenu ndo. Nu pasa mayenu tumba prote ḡgina.

²⁸ Ahimas pinderka pro tumbranḡ patumba gabat sunḡo kaḡgermba nu tuku tumailam tange truk ka sana: O gabat sunḡo, sine siḡgine Mbara Sunḡo tuku nyu te-dunḡube. Nane tango kuasmbi ne te-sinam tuku bafunaig ta Sunḡoḡe kilmba sine tuku wai mbolḡe patikat le sinenḡe kileibenḡkig ḡgina.

²⁹ Taḡakina le gabat sunḡo ndek Ahimas kusnana: Ye tuku kiḡo Absalom maye minit e ḡgina le Ahimas nu lafumba sana: O gabat sunḡo, tango sunḡomba ḡgumbeyumba minaig le ye Yoabḡe kukulyat le pinderka prowet. Ame wam kaig ta ye kaḡger ndakit ḡgina le ³⁰ gabat sunḡo ndek nu sana: Ne ka o siḡge tiḡga ḡgina le Ahimas dirka ka kasom siḡge tiḡgina.

³¹ Taḡana le Etioḡianu tango ta pinderka pro gabat sunḡo sana: Yiḡe gabat sunḡo, ye pasa mayenu ne sanam prowet. Kuasmbi ne te-sinam bafuwaig ta Sunḡoḡe kilmba ne tuku wai mbolḡe patikat ḡgina.

³² Taḡaka sana le gabat sunḡo ndek nu kusnana: Ye tuku kiḡo Absalom maye minit e ḡgina le piro tango ta ndek lafumba sana: O gabat sunḡo, wam kiḡo naḡe mbol prowat ta naḡe ḡgueu mbal ne te-sinam sakade nane

ɲakmba mbol taɲamba ndo prowa nga iduset ɲgina le ³³ gabat sungo nu pasa ta ismba ɲgamunjal tatrakina le nu tɲnga fonde ponja wande ta sinam kumba ka taɲge malmbika minna sulumba malmbi kuenka sakina: O yiɲe kiɲo Absalom. Kiɲo nyek o. Kiɲo nyek o. O Absalom, yeɲge kumi ta maye. O yiɲe kiɲo. Kiɲo nyek o ɲgina.

19

Yoab nu David sawe likina

¹ Gabat sungo David nu Absalom tuku ninanka malmbika minna ta nane afu ka Yoab sanaig le ² kame kuasmbi ɲakmba gabat sungo David kiɲo nuɲe Absalom tuku malmbika minna pasa ta ismba nane wamdus piti sungo tumba kame mbolɲge ɲgueu mbal kile-ibenɲkinaig gare gare ta kugatok ³ siɲsiɲndo kame mbolɲge kua ka kiko ɲak prowanu sukmba tumbran sinam kinaig.

⁴ Ait ta mbolɲge gabat sungo nu tawi tumba tumail sonja ninanka malmbi kuenka sakina: O yiɲe kiɲo Absalom. Kiɲo nyek o. Kiɲo nyek o ɲgina.

⁵ Taɲamba minna le Yoab ndek gabat sungo tuku wande mbol kumba David sawe lika sana: Ne wam kate ta naɲe kuasmbi ɲakmba kiko pilenɲgit. Kite ait te mbolɲge taɲgo kame teɲge ne turnumba ne tuku piyo kat naɲe kutu kat naɲe kile-luka kilaig ta ⁶ ne taɲgo kame ne tuku kume purde ta pitaikate sulumba taɲgo ne kasurnade ta sinzaɲɲingit. Ne tuku maɲau ta ne naɲe taɲgo kuasmbi naɲe gabat kame ta ake agaɲ taɲaɲ talanɲgit. Ye kila. Absalom kume ndaka sine ɲakmba kumig kande ne kile garenate kande. ⁷ Ne isa. Ne kile ndo tɲnga kaye ka naɲe kame kuasmbi ndoɲ pasa-pasaka wam yoyonɲga. Ye Sungo tuku nyu mbolɲge ne sanet. Ne taɲa ndawa ta furir te mbolɲge nane ɲakmba sili-siliwaig le ne piti sungo tamɲgat. Piti ande taɲamba ne buk kaɲger ndana ɲgina.

⁸ Yoab nu pasate deɲpurna le David ndek tɲnga kumba ka tumbran fonde

malanɲgambi taɲge minyokina le nuɲe kame kuasmbi ɲakmba ismba nane pro nu laipmba maɲgurkinaig.

David nu luka Yerusalem kina

Israel kuasmbi yimyam kua ka sili-silimba naɲɲine tumbran tumbran kine likinaig sulumba ⁹ naɲɲine naɲɲine pasambi muɲgu tuwe-tuwekinaig sulumba sakinaig: Gabat sungo David minna sulumba sine kigraibkina le Filistia mbalɲge sine kilmba ɲaigo sigli ndakinaig. Kile nu Absalom ram kua ka tumbran tuguk kusrena. ¹⁰ Sine Absalom siɲɲine gabat sungo minwa ɲga madigen ta kame mbolɲge nu balenaig le kumna. Ta tuku ndaɲam tuku sine teɲenmba ake ndo minbe. Sine ka gabat sungo David tumba probe ɲginaig.

¹¹ Taɲamba saka minnaig le gabat sungo David nu ismba ndek pris Sadok le Abiatar tuku pasa pilmba sakina: Tale ye tuku pasa te tumba Yuda gabat kame teɲenmba sanɲgap.

¹² Tane ye tuku ndare tuma ta ndaɲam tuku nane Israel mbalɲge tane Yuda mbal lukaka ye luka yiɲe wande mbol prowa tuku sayade. Tale ka taɲamba nane sanɲgap ɲgina.

¹³ Taɲakina sulumba David maɲ lato wam paguka sanikina: Tale ka Amasa teɲenmba sawap. Sile ndare tuma ndindo. Yeɲge ne tumba Yoab tuku ma mbol pili le neɲge ye tuku kame kuasmbi tuku gabat minamɲgat. Ye taɲa ndawi kande Kuatenɲge ye mapeye nda ɲgina.

¹⁴ Taɲamba David nu Yuda mbal tuku wamdus didikina le nane nu tuku pasa pilmba sakinaig: Ne naɲe kuasmbi ta ɲakmba kilmba Yerusalem prowap ɲginaig.

¹⁵ Taɲamba pasa pilmba Yuda kuasmbi sunɲgomba nane kinaig ka Gilgal tumbranɲge kule make mbiɲge gabat sungo prowa le te-temam tuku tair minnaig. Taɲanaig le David nu nuɲe kuasmbi ta kilmba ka Yordan kule mbol pronaiɲge le ¹⁶ Gera kiɲo nuɲe Simeu nu pre pre Yuda mbal ndoɲ David te-silikam Yordan kule mbol pronai. (Simeu nu Benjamin

tuku tugu. Nu tuku tumbran tuguk Bahurim).

¹⁷ Simei nu Benyamin tuku kuasmbi 1,000 kilmba pronaig le Saul tuku piro tanjo Siba mata nuje kiyo kat nuje 15 piro tanjo 20 ta kilmba ka Yordan kule mbolnge gabat sunjo David tair minnaig.

¹⁸ Minnaig le gabat sunjo tuku kuasmbi pro kule make simnge tinginaig le Simei tuku tanjo kuasmbi ta ndek kule pakarka gabat sunjo tuku gageu kile-temkam kinaig sulumba nane ndek gabat sunjo tuku piro tanjo ndo minam tuku sanaig.

David nu Simei mapena

Gabat sunjo nu kule pakarkam bafuna le Simei pro nu tumailamnge truk kina sulumba ¹⁹ nu sana: O gabat sunjo, o buk ne Yerusalem kusremba kina le ye ne mbolnge mbaren ta kile ne ye sinayumba ye tuku mbar ta njakmba gilainga. ²⁰ O gabat sunjo, ye uneken ta idusmba ye Israel mbal njakmba ngamuknge ye ambonga ne tesilikam prowit ngina.

²¹ Tanjakina le Abisai ndek sakina: Sine Simei balebe le kumwa. Nu o buk gabat sunjo Sunjonje madina ta kasurna ngina kande ²² David ndek Abisai le aba nuje Yoab sanikina: Tale ndanam tuku ye piti sam bafuwik. Tale ye ndonj wamdus tuma kuga. Ye kile Israel mbal njakmba tuku gabat sunjo minamngit. Ki ait te mbolnge sine Israel inum balewe nda ngina sulumba ²³ nu ndek Simei sana: Ki am mbolnge ye ne sanet. Andenje ne balene nda ngina.

David nu Mefiboset make pilna

²⁴ David nu o buk Yerusalem kusremba kua kina ait ta mbolnge Saul wa nuje Mefiboset nu sagka minna ka ka David luka prona. Tanjana le Mefiboset nu mata pro gabat sunjo David te-silikina.

²⁵ Mefiboset nu Yerusalem kusremba ka gabat sunjo tugum prona le nu ndek nu kusnana: Mefiboset, ne ndanam tuku ye dubiyumba kine ndakina ngina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: O gabat sunjo, ye kupe

pagliskinaik ta ne kila. Ne Yerusalem kusrena le ye yiye piro tanjo sawen. Ye tuku donki ande tumba kuaneka le ye ta mbol minyoka gabat sunjo dubimba kangit ngen kande nu ye yabriyumba kua ka ²⁷ ne tugum kumba ne yabrinina sulumba ye tuku nyu njayo silina. O gabat sunjo, ne Sunjo tuku enel tanjan. Ne wam ndan ye mbol kam ndeta ka. ²⁸ Ne yiye kuasmbi mam tuku ndare kame ta njakmba bale farkam kumun ta ne ye mapeyina le ye ne tuku wande mbolnge isukusmba minen. Ta tuku ye manj aganj inum sa ngam mbulit ngina.

²⁹ Tanjakina le gabat sunjo ndek nu sana: Ta maye. Ne pasa sakat le isit. Tale Siba ndonj Saul tuku kilke ta walmba kilap nga sana kande ³⁰ Mefiboset ndek gabat sunjo sana: Tanjaig. Sibanje njakmba kilwa. Ne manj luka prowat le ye ta tuku garegareket ngina.

David nu Barsilai make pilna

³¹ Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. Nu mata pro gabat sunjo ndonj Yordan kule pakarkam saka ndekina. ³² Barsilai nu saibo pile mayemba yar 80 njak minna. Nu maror tanjo ande. O buk gabat sunjo Mahanaim tumbranngje minna le nu nyamaganmbi turna.

³³ Kile gabat sunjo ndek nu tesilika sana: Ne ye ndonj Yerusalem kumba ye suk ne kulatki ngina kande ³⁴ Barsilai nu tuku pasa ta lafumba sana: O gabat sunjo, mine minemba ye kumamngit. Ta tuku ye ne dubinumba Yerusalem kine nda. ³⁵ Ye kile yar 80 njak. Ye ame wam garegarekam tuku ta kamus ndawet. Ye isukusmba kule nyet ta mata kualenu kamus ndawet. Ye kilba mata tukulok. Tanjo pino kupesmba mune ulwaig ta ye isam kumun kuga. Ta tuku ye ne dubinumba ka ne minde bada tine nda. ³⁶ Ne ndanam tuku ye mbolnge manjau mayenu kam bafute? Ye ne ndonj kule pakarka kumba ne kusrenumba ³⁷ luka ka yiye tumbranngje ina mam kumnaig

le ngukigenmbi tanje ye kumi le ngukuwaig ngina sulumba sakina: Ye tuku kiŋo Kimam minit te. Nu ne dubinumba kuwa le ne ame aganmbi nu turam kande ke ndo ka ngina.

³⁸ Tanjakina le gabat sunjo ndek pasa lafumba sana: Ta maye. Kimam ye tumba kanjit. Ne ame wam nu mbol ki nga saka ta ye kamngit. Ame agan nu tambim tuku saka ta ye tam-bimngit ngina.

³⁹ Tanjakina sulumba gabat sunjo nuŋe kuasmbi njakmba kilmba nane Yordan kule pakarka sim kumba gabat sunjo ndek Barsilai mumumba nyaro tuna le nu luka nuŋe tumbran kina.

⁴⁰ Gabat sunjo nu kule pakarka sim kina le Yuda tanjo pino njakmba Israel tanjo pino afu turmba nu ndon kinaig. Kimam mata gabat sunjo ndon kina. Tanjamba nane kinaig ka Gilgal tumbran pronaig.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndon kualeyaukinaig

⁴¹ Kile Israel mbal njakmba pro gabat sunjo David sanaig: O gabat sunjo, ndanam tuku siŋine tira kame Yuda mbal nane sine Israel mbal yabusiŋmba ne nane gageu nane kuasmbi ta njakmba kile-temkam tuku Yordan kule mbol kinaig nginaig kande ⁴² Yuda tanjo njakmba pasa lafumba sakinaig: Gabat sunjo nu siŋine tugu ndindo ndo. Ta tuku sine manau ta kig. Ndanam tuku tane sine tuku gubratinŋig? Gabat sunjo nu sine agan inum siŋe ndakat nginaig le ⁴³ Israel mbal nane pasa lafumba sakinaig: Sine Israel mbal tugu 10 njak. Tane Yuda mbal tugu ndindo ndo. David nu tane tugu tugu ngaig ta son ta nu sine njakmba tuku gabat minwa. Ta tuku tane ndanam tuku sine ake agan tanan talasinŋig? Gabat sunjo tumba luka te prowam tuku wamdus ta sinenŋe tugu pilgen nginaig.

Tanjakinaig kande nane Yuda mbal pasambi kualeyauka Israel mbal kile-ibenjkinaig.

20

Seba nu David te-siwam bafuna

¹ Tango njayonu ande Bikri kiŋo nuŋe Seba nu nane ndon Gilgal tumbran tanje minna. Tango ta nu Benyamin tuku kuasmbi.

Nane kualeyauka minnaig le Seba ndek tabil fitka wi kuenka sakina: Tane David kusrewap. Sine Yesi kiŋo nuŋe David tuku kuasmbi kuga. Tane Israel tanjo njakmba tinja tanjine tumbran tumbran kine likap ngina le ² Israel tanjo njakmba pasa ta ismba tinja David kusremba Seba dubimba kinaig. Tanjamba kinaig le nane Yuda kuasmbi ndo David kumnemŋe minnaig sulumba Yordan kule kusremba nu dubimba ka Yerusalem pronaig.

³ Nane Yerusalem pronaig sulumba David ndek nuŋe wande sinam kumba ka pino kame 10 gabat sunjo tuku wande kulatkam tuku kusrekina ta kilmba wande ande serninmba tanjo afu madininŋina le nane kulatka minnaig. Tanjamba nu pino kame ta nyamagan agan ndende ninmba man nane ndon kinye ndakina. Nane ake pino kuembol tanan wande ta mbolnŋe minmba ma ma saibo patika kume likinaig.

⁴ Kile David ndek Amasa wika sana: Ne kaye ka Yuda tanjo njakmba wika kile-manŋurka aspil nane njakmba kilmba ye tugum te prowap ngina le ⁵ nu kina ka Yuda mbal wike lika minna ma ma gabat sunjo nu lunu tuku ait tuna ta lina. ⁶ Limba pitik pro ndana le gabat sunjo ndek Abisai sana: Absalomnŋe sine buk piti sunjokanu siŋina ta kile man Sebanŋe piti sunjokanu siŋamngat. Ta tuku ne brain yiŋe kame kuasmbi ta kilmba Seba yokermba ka biye tiwap. Kuga ta nu nuŋe kuasmbi ta ndon kua ka tumbran fonde karennu ande sinam kuwa le sine nu te nda ngina.

⁷ Tanjakina le Abisai ndek Yoab tuku kame kuasmbi gabat sunjo kulatkanu kuasmbi kame tanjo

ɲakmba kilmba Yerusalem kusremba Seba yokoram kinaig.

⁸ Nane kinaig ka Gibeon ndame sunjo tugum ta pronaig le Amasa pro nane kile-siglikina. Yoab nu kame tuku minde piye agan silikina sulumba nuɲe kame bagi tumba niɲgot sirmba let mbol kusmba nu ndek Amasa tugum kina le kame bagi ta limba kilke mbolɲe ndekina.

⁹ Tanana le Yoab ndek Amasa sana: O tira, ne maye minit e ɲga nu wai ndinammbi Amasa tuku miɲge ɲgue biyamba nu mumuwet mumuwet ɲga

¹⁰ wai ɲaiɲammbi kame bagi kilke mbolɲe ɲgumnem ɲgumnem tina ta Amasa nu katese ndana. Kile Yoab nu kame bagi tambi Amasa fungul sambrina le sina goka kilke mbol ndeka kummba maninkina.

Yoab nu Amasa balena sulumba nu mambo nuɲe Abisai ndon Seba yokermba te-dubinaig le ¹¹ Yoab tuku kame tanjo ande nu Amasa tuku mindesiɲ tugum tanje tiɲ minmba wi kuenka sakina: Tane David le Yoab tuku kuasmbi kande ka Yoab dubiwap ɲgina.

¹² Amasa tuku mindesiɲ ta ndin ɲgamu tanje ndarenge ndo songa minna le kame kuasmbi promba mindesiɲ ndin tukulmba minna le nane ririɲga tiɲginaig le Yoab tuku kame tanjo ta kanjermba mindesiɲ ta didika ndin makembi kumba tawimbi kaina. ¹³ Tanamba nu Amasa tuku mindesiɲ ndin kusremba ɲganɲginɲba pilna le kame kuasmbi Yoab dubimba Seba te-dubimba kinaig.

¹⁴ Seba nu Israel ma tugu ɲakmba kusreka kina ka Abel-Bet-Maka tumbran prona le mam nuɲe Bikri tuku kuasmbi nane nu dubimba tumbran sinam kinaig. ¹⁵ Tananaig le Yoab tuku kuasmbi pro Seba tumbran te sinam ket ɲginaig le ismba nane tumbran ta te-kornaig sulumba afu nane tumbran fonde tugumɲe kilke manjurkinaig le biɲ tiɲgina le nane ta mbolɲe tiɲga kame bunaig le afu nane tumbran fonde ta sambriwam tago-tagomba minnaig.

¹⁶ Tumbran tanje pino ande minna. Pino ta nu wamdus kuyar mayenu ɲak. Nu ndek tumbran fonde ponja Yoab tuku kuasmbi wika saniɲgina: Tane isap. Kape ka Yoab sawap le ye tugum te ilwa. Ye nu ndon pasa ɲak ɲgina le nane ka Yoab sanaig le ¹⁷ nu pino ta tugum kina le nu kusnana: Ne Yoabɲe e ɲgina le nu lafumba sakina: Au. Yenje ɲgina le pino ta nu ndek sana: O tanjo sunjo, ye pasa ande sani le isa ɲgina le Yoab ndek sakina: Ta maye. Saka le ye isi ɲgina.

¹⁸ Tanakina le pino tanje ndek tenenmba Yoab sana: O buk nane tenenmba sakanu. Ne piti ɲak kande ne Abel tumbran kaye le Abel mbalɲe ne tuku piti ta te-tiwamɲgaig ɲganu. ¹⁹ Sine tuku tumbran sunjo te mayenu ndo tumbran afu Israel kilke mbolɲe mine likade ta liniɲgit. Sine tuku mine bafuknu. Sine Israel mbal tuku gabat sunjo tuku miɲge kumnemɲe mineg. Tumbran te Sunjonje kulatkate ta ne ndanam tuku sine tuku tumbran te ɲayo siliwam bafute ɲgina.

²⁰ Tanaka sana le Yoab nu lafumba sakina: Ye tane tuku tumbran te ɲayo siliwe nda. ²¹ Sine tanjo ndindo ndo biye tiwam prowig. Tanjo ta nyunu Seba. Nu Bikri kiɲo nuɲe. Nu Efraim ma taknu mbolɲe minna ta nu buk tanjo kame kile-manjurka gabat sunjo David te-siwam sakina. Ta tuku tane Seba tumba sine siɲgap le sine tane tuku tumbran kusremba kanjig ɲgina le pino ta ndek Yoab sana: Ta maye. Sine tanjo ta ɲinfok kat purmba gabatnu te-bukɲgube le fonde lukamba kilim kuwa le ne kanjeramɲgat ɲgina.

²² Tanakina sulumba pino ta kumba ka tumbran tanjo kame ndon sakina le isnaig. Ismba nane kinaig ka Seba ɲinfoknu kat purmba te-bukɲginaig le fonde lukamba kilimɲe Yoab tugumɲe ndekina le nu ndek tabil fitkina le kame kuasmbi ɲakmba tumbran kusremba sili-silimba kinaig

le Yoab ndek luka gabat sungo sota Yerusalem kina.

David tuku piro gabat kame

²³ Yoab nu Israel kame kuasmbi njakmba tuku gabat sungo minna.

Yehoyada kiŋo nuŋe Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Peret mbal).

²⁴ Adoniram nu David tuku piro mbal tuku gabat.

Ahilud kiŋo nuŋe Yehosafat nu waŋe kuyaram tuku piro kulatkina.

²⁵ Seva nu David tuku waŋe kuyaranu tanjo.

Sadok le Abiatar nale pris piroki-naik.

²⁶ Yairnu tanjo Ira nu mata David tuku pris pirokina tuku tanjo ande.

21

Gibeon mbal nane Saul tuku mbar lafunaig

¹ David nu gabat sungo minna le guba sungo prona le yar kenmba ma tugu njakmba nyamagan tuku fagkinaig tukunu David ndek Sunjo sana: O Sunjo, piti te ndanam prote ngina le Sunjo ndek nu sana: Piti prote te tugunu tejenmba. Gabat sunjo Saulnge o buk Gibeon mbal sunjomba bale farkina le nane tuku ndare ta Saul tuku kuasmbi kile pasokate ngina. ² Tanjakina le David ndek Gibeon mbal wikina le pronaig. (Gibeon mbal nane Israel tugu kuga. Nane Amornu. Israel mbalnge o buk nane ndon pasa katmba wamdus ulendimba nane mapekam tuku sakinaig ta Saulnge pasa ta pitaimba Israel le Yuda mbal ndo Israel ma tugu mbol minwaig nga Gibeon mbal sunjomba bale farkina).

³ Kile David ndek Gibeon mbal ta kusnaningina: Sine tane mbol mbargen ta kile ye tane ndon tetiwamngit. Tanjawi le tane Sunjo tuku kuasmbi te nyaro ningap ngina le ⁴ nane ndek David sanaig: Piti ta sine ngamuknge Saul nuŋe kuasmbi ngamuknge minit. Piti ta tane silwa

ndametin ko gol ndametinmbi tetiwam kumun kuga. Sine Israel tanjo afu mata bale fare nda nginaig le David ndek saningina: Ata. Ye ame manau tane mbol ki ngina le ⁵ nane lafumba sakinaig: Saul tuku wamdus ta nu sine njakmba ngaigo siglika tumbran tumu pilwa le Israel mbalnge ndo minam tuku idusna. ⁶ Ta tuku ne Saul tuku ndare mbolnge tanjo ⁷ madininmba singa le sine nane kilmba ka gabat sunjo Saul nuŋe tumbran tuguk Gibeon kumba ka tanje Sunjo am mbolnge muli njinfok panninbe le kumwaig nginaig. Tanjakinaig le David ndek nane saningina: Ta maye. Ye tanjawamngit ngina.

⁷ David nu o buk Sunjo tuku nyu mbolnge Yonatan ndon pasa katmba tukunu nu pasa ta idusmba Yonatan tuku kiŋo nuŋe Mefiboset mapemba nu tumba Gibeon mbal nda ningina. ⁸ Nu Armoni le Mefiboset wau nuŋe ande ta kilmba nane ningina. (Tanjo ar ta Saul tuku kiŋo kame. Nale Aia kulim nuŋe Rispange kile-patike tuna).

Tanjamba David nu Saul kulim nuŋe Merab tuku kiŋo ⁵ ta turmba kilmba nane ningina. (Meholanu tanjo Barsilai kiŋo nuŋe Adriel nuŋe Saul kulim nuŋe Merab tumba kiŋo kame ⁵ ta kile-patikina).

⁹ David ndek tanjo ⁷ ta kilmba Gibeon mbal ningina le kilmba ka tabe mbol kinaig sulumba ka Sunjo am mbolnge tanjo ⁷ ta muli njinfok panninmba taikinaig le njakmba kumnaig. Piro mbolnge wit magekinaig le tanjo nane wit kilmba minnaig le wam ta kinaig.

¹⁰ Kile tanjo ar kumnaik ta tuku ina nakile Rispa ndek tawi urfunu afu kilmba ka tabe mbol tanje baibai ande pilmba nu ka sinam tanje minmba agamngit nguikoknge ko sar umanngi mindesin ta nyubekaig nga ki mindek furir mindek mindesin ta kulat magekina le ma ma sawe tuku ait prona.

¹¹ David nu Rispa wam kina ta sanaig le ismba ¹² nu ndek Gilead

ma tugu Yabes tumbraŋ kina ka Saul le Yonatan tuku isu kilna. (O buk Filistia mbaŋge Gilboa tabe mboŋge balenikmba nale tuku min-desiŋ kilmba ka maŋgurkanu ma Bet-Saŋge taikinaig le Yabes mbaŋge ka isu ta kuayarkumba kinaig).

¹³ Kile David ndek nuŋe piro taŋgo saniŋgina le Saul le Yonatan tuku isu ta kilmba taŋgo 7 Gibeon mbaŋge kilmba ŋinfok panniŋginaig ta tuku isu ta ulendimba kilmba kinaig ka ¹⁴ Sela tumbraŋ Benyamin tuku ma tugu taŋge Saul le Yonatan tuku isu kilmba Saul mam nuŋe Kis ŋgukinaigmbi taŋge ŋgukinaig sulumba gabat suŋgoŋge wam paguniŋmba saniŋgina ta kumumba kinaig. Wam kame ta denpurmba kile nane Suŋgo yabaŋnaig le nu nane tuku yabaŋ pasa ismba sakina le piro mboŋge nyamagaŋ maŋ kumuŋginaig.

Israel kame mbal nane Filistia taŋgo sugo sugo bale farkinaig

¹⁵ Taŋamba minnaig ma ma kame maŋ Filistia Israel ŋgamukŋge tumba tiŋgina le David ndek nuŋe kame kuasmibi kilmba Filistia mbal ndoŋ kame bunaig. Kame bumba minnaig ma ma David buk matuk kina le ¹⁶ Filistia taŋgo ande nyunu Isbibenob nu pro David balewam bafuna. Isbibenob nu taŋgo sugo sugo ta tuku ndare ande. Nu tuku mbanduwaŋ gabatnu ta ainmbi wakeiwanu. Pitinu ta 3 kilo lina. Nu kame bagi kitek tumba likina. ¹⁷ Nu David balewam bafuna le Abisai pro David te-simba Filistia taŋgo suŋgo ta ndoŋ kame bumba nu balena le kumna. Taŋana le David tuku kame kuasmibi pro nu sanaig: Sine kamenu kab kande ne maŋ sine dubi ndaka. Ne sine Israel mbal tuku bulu taŋaŋ kilŋasiŋgit ta kupe serikat ŋginaig le David nu nane ndoŋ pasa katmba sakina: Ye maŋ kame mbol kine nda ŋgina.

¹⁸ Minnaig ma ma Israel mbal maŋ kinaig ka Gob tumbraŋge nane Filistia mbal ndoŋ kame bunaig. Kame ta mboŋge Husanu taŋgo Sibekai nu

mata taŋgo ndare sugo sugo ta tuku ande nyunu Saf balena le kumna.

¹⁹ Mara ande nane Israel mbal maŋ kinaig ka Gob tumbraŋge Filistia mbal ndoŋ kame bunaig le Betlehemnu taŋgo Yair tuku kiŋo nuŋe Elhanan nuŋge mata taŋgo ndare sugo sugo ta tuku ande nyunu Goliat balena le kumna. Goliat nu Gatnu. Nu tuku sibugi ta suŋgokanu piti ŋayo.

²⁰ Mara ande nane maŋ kinaig ka Gat tumbraŋge kame bunaig. Tumbraŋ taŋge taŋgo ndare ndui ta tuku ande minna. Taŋgo ta nu suŋgokanu kuen ŋayo. Nu tuku wai nyigriŋ ta 12 kupe nyigriŋ mata 12. ²¹ Taŋgo ta ndek nane Israel mbal maim maim pasa saniŋgina le Yonatanŋge taŋgo ta balena le kumna. (Yonatan nu David aba nuŋe Sama tuku kiŋo nuŋe).

²² Taŋgo bailkamba ta nane Gatnu taŋgo sugo sugo nane tuku ndare. Nane David tuku kuasmibiŋge bale farkinaig.

22

David nu Suŋgoŋge sinzaŋna ta tuku gare-garekina (Mune 18)

¹ Suŋgoŋge David Saul tuku wai mboŋge ŋgueu mbal ŋakmba tuku wai mboŋge te-luka tina le nu Suŋgo tuku nyu te-dunga mune te ulna.

² Ye piti sinamŋge minet ta Suŋgo nu fonde kareŋnu taŋaŋ ye tumba koryate.

³ Nu ndame kune taŋaŋ ye ka sinam taŋge kuirket.

Nu kandim taŋaŋ ye kigraibkate le ŋgueu mbaŋge ye ŋayo sili ndayade.

Nu ye kigraibkate le ye mine mayewet.

⁴ Sine Suŋgo tuku nyu te-dungube.

Ye nu wika yabaŋet le nu ye ŋgueu mbal tuku wai mboŋge te-luka tate.

⁵ Yu mbalo sugo sugo tiŋga ye kaiyam bafude taŋaŋ nane ye ŋayo siliyam bafunaig.

⁶ Nane ye tumba muli-muliyinaig le ye kume dirmba ⁷ wamdus piti

ajak minmba yiye Mbara Sunjo ye turyuwa nga wiken le nu nuje tukul wande mbolnye ye tuku wi ta isna.

8 Tanjamba Kuate nu nane tuku gubrana le kilke samba buru-burukina.

9 Nu tuku fumbe burok kumam pa guwa prona.

Minge kumam pa sunjo krajer-krajerka tui fat tana pirsiparsinaig.

10 Nu samba malanga talka gau dabuk dabuk mbol tanga ndekina.

11 Nu enel mbol minyokina le bubre pinderka kinit tana fumba tumba ndekina.

12 Ma furir sunjo sawe ma kimkanu suk nu tumba songina le 13 telin sana le ma kiljamba ndekina.

14 Tanjana le Sunjo samba mbolnye kuaila fudukate tana kuenka sakina le 15 ma telinmba tui fat tana nyueu mbal ninde farna le kua ka sili-silinaig.

16 Sunjo nu nyueu mbal tuku gubra kagli firka nane saninge likumba mingembi bubre fitkina le yu paraka yu sinamok agana ta jakmba kilim kinaig.

17 Tanjanaig le Sunjo nu wai sirmba ye te-luka tina.

18 Nyueu mbal sangriknu ye te-ibenyam bafunaig le Sunjo nu ye te-luka tina.

19 Ye piti sunjomba jak minen le nane pro ye ndon kame bunaig ta Sunjo nu ye kusre ndayina.

20 Nu ye tuku garena tukunu nu ye te-luka tina le ye mine mayewen.

21 Ye manau tinreknu ndo dubimba minen le nu lafumba wam mayenu ye mbol kina.

22 Ye Sunjo tuku tukul pasa ndo dubiwen sulumba Kuate ngumne ndawen.

23 Ye nu tuku tukul kame mara mindek idus timba dubininmba

minmba nu tuku pasa pitai ndawet.

24 Ye nu tuku am mbolnye purfen nu minmba une manau ke ndaken.

25 Ta tuku Sunjo nu ye tuku manau ta lafumba manau mayenu ye mbol kina.

26 O Sunjo, sine ne kusre ndanube ta ne mata sine kusreke nda.

Sine manau purfen nu ndo kumba minbe ta ne manau mayenu ndo sine mbol kate.

27 Sine mbar manau kumba minbe ta ne lafunu nyayonu sine singit.

Sine manau tinreknu ndo dubibe ta ne lafunu manau tinreknu sine mbol kate.

28 Sine singine nyu yabukube ta ne sine kile-luka kilit.

Sine singine nyu payamkuba ta ne sine tuku nyu kile-ibenkamngat.

29 O Sunjo, ne ye tuku bulu tana ma furir pitaite.

30 Ne ye sinzanya le ye nyueu mbal tuku fonde karen nu lukamba nane kile-ibenkamngit.

31 Kuate tuku manau purfen nu ndo. Pasa nuje ta tinreknu ndo.

Nu kandim tana nuje mbal kigraibkate.

32 Sunjo nu Mbara ndindo. Nu ndo ndame kune sunjo tana sine kilmba korsingit.

33 Kuate nu ye kuirkam tuku ma mayenu. Nu ye kambim tuku ndin mayenu fungit.

34 Nu ye tuku kupe sangri pilete le ye sangri tanga kinenumet.

35 Nu ye tuku wai sangri pilete le ye tui karen nu didiket.

36 O Sunjo, ne ye sinzanyumba nane kandim sangrinu ye sumba kaiyate le ye nyu jak minet.

37 Ne ye ndin mayenu tumyate le ye kupe baslenga bari ndanget.

38 Ye nyueu mbal kogronka jakmba kilmba najigo siglike suluwen le 39 nane gororomba ye tuku kupe tugum tana ndekinaig.

⁴⁰ Ne ye sangri pileyina le ye kame mbolŋge ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenken.

⁴¹ Ne ye sinzanyina le ŋgueu mbal ŋakmba kua ka sili-silinaig le ye nane kilmba ŋaigo sigliken.

⁴² Nane wikinaig ta andeŋge nane kile-luka kile ndakina.

O Sunjo, ne mata nane ismba nda isanu sukna.

⁴³ Ye nane kilmba tidonj firfirken le nane kukedu suk pronaiŋ.

⁴⁴ Israel mbal afu nane ye ndonj kame bumba ye te-ibenjam bafunaig le ne ye te-luka tumba nane tuku gabat madiyina.

Tango pino buk nane ye gilai ta nane kile ye tuku miŋge kum-nemŋge minig.

⁴⁵ Rawe mbal ye tugum promba dagol tidronja lokade. Nane ye tuku pasa ismba dubide.

⁴⁶ Nane nanjine tumbraŋ fonde kareŋnu ŋak ta kusreka kuru-kuruka ye tugum prode.

⁴⁷ Sunjo nu abo tugu ŋak. Nu ye tuku ndame kune sunjo tanaŋ ye tumba kaiyate. Kuatenje ye te-luka tina. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dunŋube.

⁴⁸ Nu ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenka ye sinzanyate le nane ŋakmba ye kumnemŋge minig.

⁴⁹ Yiŋe ŋgueu mbal ŋgamukŋge nu ye kor mayeyate.

O Sunjo, ne yiŋe ŋgueu mbal ŋgamukŋge ne ye kigraibka ye sinzaŋ mayeyina sulumba ne ye madiyumba nane tuku gabat pilna le minet.

⁵⁰ Ta tuku ye kile kasomok mbal tuku am mbolŋge gare-gareka ne tuku nyu te-dunŋet.

⁵¹ Kuate nu ye gabat sunjo mini nga madiyina.

Mara mindek nu ye turyina le ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenken.

Nuŋe ranjun mayenu kume pur maŋau mara mindek ye mbolŋge

yiŋe ndare mbolŋge tuturmba minmba minamŋgat.

23

David tuku wam pagu pasa

¹ Pasa te David tuku wam pagu pasa.

Ye David Yesi tuku kiŋo nuŋe yeŋge wam pagu pasa te saket. Yakob tuku Mbara Sunjo Sangri Nayo nuŋe ye gabat sunjo minam tuku madiyina le tango ŋakmba tuku am mbolŋge ye nyu sunjo ŋak minet. Ye mune magenu sunjomba Israel mbal nindam tuku kuyarke liken. Ye yiŋe pasa tukulmba tenenmba saket.

² Sunjo tuku Guwanje ye sayate le pasa kukliwet.

Nuŋe ye tuku miŋge tumba tane wam pagutingit.

³ Israel mbal tuku Mbara nu ndame kune sungokanu tanaŋ sine kilmba kaisiŋgit. Nu tenenmba ye sayina.

Gabat sunjo nu Kuate kumnemŋge minmba maŋau tinreknumbi tango pino kulatkate ta ⁴ nu ki kitek prowam tuku ma tugu ramba gau purfemba ki bulungate tanaŋ. Nu ki promba mbai ŋgislu anja waje mbol linlenkanu tanaŋ.

⁵ Sunjoŋge ye tuku ndare tuturmba kangat ta nyaro niŋguwa.

Nu o buk ye ŋak wamduŋ ulendimba pasa katna ta nu pasa ta mbile nda.

Nu mara mindek nuŋe ranjun mayenumbi ye sangri pileyate le ye mine mayewet.

⁶ Tango ŋaigonu ta Kuatenje muli ago ŋak tanaŋ kilmba kile-pankamŋgat.

Tango andeŋge muli ago ŋak ta nuŋe waimbi biye nda.

⁷ Nu muli ago ŋak ta mbanimbi silimba ka pasokam tuku ma mbolŋge manjurka pa dikŋguwa le ugmba tatrakamŋgat.

David tuku kame gabat sugo kenjmba

⁸ David tuku kame gabat sugo sugo tuku nyu kat nanjine ta tejenmba.

Yoseb Basebet nu kame gabat sugo kej ta tuku ambonjanu gabat. Tango ta nu Takemon mbal tuku ndare. Ait ande nu kame mbolnje mbanduwan biymba kame bumba njeu mbal 800 bale farkina le kumnaig.

⁹ Nu dubiknu ta Dodo kinjo nuje Eleasar. Eleasar nu Aho mbal tuku ndare. Nu mata David tuku kame gabat sugo kej ta tuku ande. Ait ande nu David ndon minna sulumba Filistia mbal kame tuku manjurka minnaig le nale ndek Filistia mbal ta kame tuku kile-saika minnaik. Tanjanaig le nane promba kame bunaig le Israel mbal njakmba kua ka sili-silinaig le ¹⁰ Eleasar nuje ndo tinga Filistia mbal ndon kame bumba kina ka nu matuk kumba wai kume tirina ta nu kame bagi kusre ndana. Ait ta mbolnje Sunjonje Filistia mbal kile-ibenjkina le Israel mbal kua ka sili-silinaig ta nane man luka Eleasar tugum promba Filistia mbal kume farnaig ta tuku ngaro yubengam tuku minde piye aganj ta paske likinaig.

¹¹ David tuku kame gabat sugo kej ta tuku inum ta Agi kinjo nuje Sama. Tango ta Hararnu. Ait ande nane Filistia mbal pro Lei tumbranje piro ande tugumnje kame tuku kuaneka tinginaig le Israel mbal nane kanjerka kua kinaig. ¹² Tanjanaig le Sama nu kua kine ndaka nu piro sinam tanje tinga nane Filistia mbal kilke ta tubekaig nga kame tinga Filistia mbal ta bale farna. Ait ta mbolnje Sunjonje Filistia mbal njakmba kile-ibenjkina.

¹³ Mo ait mbolnje Filistia tuku kame kuasmbi afu pro Refaim ma guton tanje kame tuku kuaneka minnaig le David nu Adulam tuku ndame burok sinam tanje minna le nu tuku kame gabat sugo kej ta nu tugum pronaj. ¹⁴ Tanjanaig le David nu tabe ponja nuje fonde karenju sinam kumba ka tanje minna le Filistia mbal buk Betlehem tumbran

tinaig. ¹⁵ Tinaig le David ndek nuje tumbran idusmba kule parana sulumba sakina: Ye kumba ka Betlehem tumbran fonde malangambi kule burok sinamnje kule bulbulmba prote ta ye nyam parayate ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane gabat sugo kej ta tinga kinaig ka Filistia mbal Betlehem kulatka minnaig tambik ri ndamba nane ndon kame bumba ka sinam ka David kule burok sakina ta kunymba tumba pro David tunaig kande nu nyam mbulmba kule ta tumba Sunjo tuku atraukina sulumba ¹⁷ ndek sakina: O Sunjo, ye kule te nyi ta tango kame te tuku ndare nyanu tana. Nane kumam tuku ndin mbolnje kagig ka kule kunymba prowaig ngina. Tanjakina sulumba nu kule ta nyam mbulmba atraukina.

Gabat sugo kej ta nane tanjamba ndo manau ke likinaig le Israel mbal njakmba nane tuku saka minnaig.

David tuku kame gabat afu

¹⁸ Yoab mambo nuje Abisai nu kame gabat sangriknu 30 ta tuku gabat nanjine. (Nale tuku ina nakile Seruya). Ait ande Abisai nu nuje mbanduwan tambi njeu mbal 300 kilmba bale farna le kumnaig tukunu nu tango 30 ta ngamuknje nu tango nyu njak minna. ¹⁹ Tanjamba minmba nu nane tuku gabat mayok kina ta nu kame gabat sugo kej ta kumnemnje minna.

²⁰ Yehoyada kinjo nuje Benaya nu mata kame tango ande nyu njak minna. Benaya nu Kabselnu. Nu kuru kuru ndaka njeu mbal sunjomba bale farkina sulumba Moabnu kame tango nyu njak armba turmba bale farkina le kumnaik. Bidu tinga ma tido pilna ait ta mbolnje nu burok ande sinam kumba ka laion ande balena le kumna. ²¹ Tanjamba ait ande nu ka Isipnu tango sunjo ande te-silikina. Tango ta nu nuje mbanduwan biye njak minna le Benayanje mbanduwan yaimba tumba nu balena le kumna. ²² Benaya nu manau tanjamba ndo ke likina sulumba nu gabat 30 ta tuku

ande minna. ²³ Nu nane ngamuknge nyu njak minna ta nu kame gabat sugo kej ta kumnemnge minna.

²⁴ Kame gabat 30 ta tuku nyu kat nangine ta tenemba.

Ande Asahel nu Yoab tuku mambo nuje. Ande Elhanan nu Betlehemnu. Mam nuje Dodo. ²⁵ Sama le Elika nale Harodnu. ²⁶ Heles nu Paletnu. Ira nu Tekoanu. Mam nuje Ikes. ²⁷ Abieser nu Anatotnu. Mebunai nu Husanu. ²⁸ Salmon nu Ahonu. Maharai nu Netofanu. ²⁹ Heleb nu mata Netofanu. Mam nuje Bana. Itai nu Gibeau Benyamin ma tugu mbolok. Mam nuje Ribai. ³⁰ Benaya nu Piratonnu. Hidai nu Gas ma guton mbolok. ³¹ Abi-Albon nu Arbatnu. Asmafet nu Bahurimnu. ³² Eliaba nu Salbonnu. Yasen tuku kiyo kat nuje mata nane ngamuknge minnaig. Tango ande nyunu Yonatan nu mata nane ndon minna. ³³ Samat nu Hararnu. Ahiam nu Hararnu. Mam nuje Sarar. ³⁴ Elifelet nu Makanu. Mam nuje Ahasbai. Eliam nu Gilonu. Mam nuje Ahitofel. ³⁵ Hesro nu Karmelnu. Parai nu Arbnu. ³⁶ Igal nu Sobanu. Mam nuje Natan. Wa nuje Hagri. ³⁷ Bani nu Gadnu. Selek nu Amonnu. Naharai nu Berotnu. Nu Yoab tuku kandim agan ndende kugrakanu tango. ³⁸ Ira le Gareb nale Itranu. ³⁹ Uria nu Hitnu. Nane ulendimba tango 37 minnaig.

24

David nu Israel mbal Yuda mbal pilenga burke likina

¹ Ait ande Sunjo nu Israel mbal tuku gubrana le nu nane Davidnge piti ningwa nga nu sana: Ne kumba Israel tango pino Yuda tango pino njakmba pilenimba burke lika ngina.

² Tanakina le David ndek nuje kame gabat Yoab wam pagumba sana: Ne tinga nane gabat kame kilmba ka singine kuasmbi Israel tango pino njakmba burkap. Tane Israel ma tugu njakmba mbol kape sulumba Israel tango pino burkap le ye tango giganmba minig ta katesewi ngina le ³ Yoab ndek lafumba nu sana: O gabat

sunjo, nane kuasmbi Israel mbal Sunjonge sinzaningwa le tango pino puluka tugeka sunjomba prowaig nga iduset ta kile ne ndanam tuku tango pino burkam sakate? Wam ta mayenu ndo kuga ngina kande ⁴ gabat sunjo nu Yoab nuje gabat kame piro ta kuwaig nga dirnanga minna le nane nu tuku pasa dubimba ndek Israel tango pino burnu kinaig.

⁵ Kinaig ka Yordan kule pakarka Aroer tumbran pronaig. Tumbran ta Gad ma tugu mbolnge ma gutonnge minit. Tanamba nane tumbran ta kusremba kinaig ka Yaser tumbran pronaig sulumba ⁶ Yaser kusremba kinaig ka Gilead ma tugu mbol kumba ka Kades tumbran pronaig. Tumbran ta Hit mbal tuku kilke mbolnge minit.

Tanamba nane man tinga kumba ka Dan ma tugu mbol promba kinaig ka Sidon tumbran pronaig. ⁷ Pro tange nane luka kinaig ka Tirus tumbran pronaig. Tumbran ta fonde karennumbi koranu.

Tirus tumbran kusremba kinaig ka Hivi mbal tuku tumbran kame Kanan mbal tuku tumbran kame ta njakmba kinaig ka Berseba tumbran Yuda ma tugu mbol pronaig. ⁸ Nane ka ma tugu njakmba mbol kumba piro ke sugluka tambun 9 ait 20 kinaig le man luka Yerusalem pronaig.

⁹ Tanamba Yoab ndek gabat sunjo tugum kina sulumba sana: Israel mbal tango 800,000 nane ne tuku kame tango pirokam kumu. Yuda mbal tango 500,000 nane ne tuku kame kuasmbi pironu kumu ngina.

¹⁰ Kile David nu wam kina ta tuku wamdus pitina le nu ndek Sunjo yabanmba sana: O Sunjo, ye nginngan manau kumba sinka uneken. Ne ye tuku une ta sauka gilainga ngina.

¹¹⁻¹² Tanakina le Sunjo ndek David tuku tuan tango Gad wam pagumba sana: Ne ka tenemba David sawa. Sunjo nu piti sugo kenmba ne tanmbim iduste ta ne ismba inum pilemba madiwa nga sawa. Nu inum madiwa ta ye tanamba kamngit nga Gad sana.

¹³ Mafena le David nu abongina le Gad nu tugum promba pasa ta njakmba David kubeu tumba sana: Sungo nu piti sugo kenmba ne tambim iduste ta ne ta tuku inum madiwa. Ne kilke tugu te mbol guba sungo yar 7 minwa nga madiwamngat e? Ko naje ngyeu mbalnge kamembi yokernuwaig le tambun kenmba kua ka ma baknu mbolnge kuirka minamngat e? Ko guaze sungo ait kenmba Israel tango pino bale farwa nga idusmba madiwamngat e? Ne wamdus pile timba piti sugo kenmba te tuku inum madiwa le ye ka Sungo sawi ngina.

¹⁴ Tanjaka le David ndek Gad sana: Ye wamdus matuk tukulka piti sungoate. Sungo nu sine make patikate tuku tukunu nuje wamdus ndanmba kam idusmba ndeta kuwa ta ye ngyeu mbal pro kamembi yokeryam wam ta ndo ye mbulit nga Gad sana.

¹⁵ Kile Sungo nu guaze sungo ande pilna le Israel ma tugu njakmba kumungina. Israel tango guazembi bale farna ta ulendika 70,000.

¹⁶ Sungo tuku enel guaze tamba tango pino bale farkam tuku piro tuna ta nu buk Yerusalem mbal njaigo siglikam bafuna le Sungo nu wamdus te-ibenja sulumba enel peuna. Peuna le enel nu Yebusnu tango Arauna tuku kilke tugumnge tingina.

¹⁷ David ndek mambilmba enel tango pino bale farmba minna le kangerna sulumba nu Sungo sana: Mbar te ye tuku. Yenge mbar te ken. Tango kame sinamanzerok te tuku mbar kuga. Piti te ye mbolnge yije ndare mbolnge prowa ta maye nga Sungo sana le ¹⁸ ki ait ndui ta mbolnge ndo Gad nu David tugum kumba sana: Ne kaye ka Arauna tuku kilke mbolnge ndame turjanga Sungo atraukam tuku pa lanlan ande wakeiwa nga sana le ¹⁹ nu ndek Sungo tuku pasa ta dubimba kumba ka Gad nu sana tanjamba ndo kina.

²⁰ Kile Arauna mambilna kande gabat sungo nuje piro mbal ndon

nu sota pronaig le kanjerkina sulumba nu David tumailamnge dagol tidronga loka ²¹ kusnana: O gabat sungo, ne ndanam ye tugum te prote ngina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kilke te piyawam prowet. Piyamba guaze sungo prote te kugawa nga Sungo atraukam tuku pa lanlan ande wakeiwamngit nga sana.

²² Tanjaka sana le Arauna ndek David sana: O gabat sungo, kilke te ne ake ta sulumba Sungo atraukam tuku sakate tanjamba ka. Ye tuku makau minig te kila sulumba makau tuku pirokanu suku agan ndende te turmba kilmba fetfetmba Sungo atraukam tuku pa diknga ngina sulumba ²³ nu nuje agan ndende ta njakmba kilmba David kile-tumba sana: Naje Mbara Sungo nu ne tuku atrau tuwa ngina.

²⁴ Tanjaka le David ndek lafumba sana: Kuga. Ye agan ndende ta njakmba ndametinmbi piyawamngit. Ye agan inum ake yainumba yije Mbara Sungo atrauke nda nga sana. Tanjaka sana sulumba nu kilke makau kilna ta ulendimba silwa ndametin son 5-mbi piyana. ²⁵ Tanjamba nu ndame kilmba turjanga pa lanlan wakeimba makau afu bale farmba pasokina le ugnai. Tanjamba man Sungo ndon wamdus ulendikam tuku makau afu ta kilmba pasokina le ugnai le Sungonge guaze sungo Israel ngamuknge minna ta pitaimba tukulna le kugana.

DAVID TUKU MUNE MUNE WANJE DAVID TUKU MUNE

51

David nu Batseba ndon unekina le tuan tanjo Natan pro David mbar manau kina ta tuku sana le David nu mune te kuyarna.

- ¹ O Kuate, kume pur manau ta ne tugu.
Ne sine make patikate wam ta mata sunjokanu.
Ta tuku ne ye mapeyumba ye tuku une njakmba sauka kile-sika.
- ² Ne ye tuku mbar manau njakmba sauka gilainga le ye ne am mbolnge tinjeknu purfenju mayok ka.
- ³ Ye sinjka mbaren sulumba une manau ken. Wam ta ye mara mindek idusmba minet.
- ⁴ Ye ne am mbolnge mbaren. Mbar ta ne kumamba ken.
Ta tuku ne kumumbi ye tumba pasa mbolnge pilit.
- ⁵ Ye inange te-pile ndakina ait ta ye une njak minen.
Nu ye te-pilna le ye mbar manau kam tuku ndo mayok kan.
- ⁶ Ye manau purfenju tugusek ndo dubiki nga ne wamdus sunjo njak minit. Ta tuku ne wamdus kuyar mayenumbi ye sinzanya.
- ⁷ Ne ye tuku une ta njakmba sauka kile-sika.
Tanjawa le ye ne am mbolnge purfenju ndo mayok ka.
- ⁸⁻⁹ Ne ye piti sunjo sina le ye tuku sangri njakmba kuganaig.
Ne ye tuku mbar manau ta kile-sikumba ye tuku une ta nduiye gilainga.
Tanjamba ne nanje gare manau ta ye sa le ye manje gare-gareki.
- ¹⁰ O Kuate, ne ye tuku ngamunggal purfeu sera sulumba ye tuku wamdus te-tiwe sa le ye ne ndo dubinam idusi.
- ¹¹ Ne ye pitai ndayumba nanje Tukul Guwa mata ye yai ndaya.

- ¹² O buk ne ye te-luka tina le ye gareyina.
Tanjamba ndo ne nanje gare manau ta sa le ye manje gare-gareki.
Ye mara mindek ne ndo dubinam tuku wamdus tamba sinzanya.
- ¹³ Tanjawa le ye une njak mbal ne tuku wam tugusek ta tumningi le nane mbilka ne dubinamngait.
- ¹⁴ O Kuate, ye ndare kutuwen ta idusmba ne ye kasuryumba pasa mbol pile ndaka.
Ne ye mapeyumba ye te-luka ta le ye ne tuku manau tinjeknu ta idusmba mune-munekamngit.
- ¹⁵ O Sunjo, ne ye sinzanya le ye manje yinje mingembi ne tuku nyu tedunggi.
- ¹⁶ Ye ne tuku atrauka aganjmor kilmba bale farmba pasoki le ugwaig ta ne nzali ndanate.
- ¹⁷ O Kuate, ye tuku atrau aganj ta ye yinje nyu te-ibenmba ne kum-nemnge mini ta ne nzalinate.
Ye ngamunggal biye mbilmba ne tugum prowi ta ne ye pitaiye nda.
- ¹⁸ Ne Yerusalem fonde karenjumbi tekormba nanje nzali dubimba Sion mbal sinzaninga le nane mine magewaig.
- ¹⁹ Tanjamba nane tukul dubimba makau pailnu kilmba ne tuku atrauka aganjmor ta bale farmba pasoka ugwaig le ne gare-garekamngat.

YONA

Yona tuku wam patit

David nu kumna le kiŋo nuŋe Solomon nu tuku ma tumba Israel mbal Yuda mbal kulatka minna. Solomon tuku ait mbolŋge nane piti afu kaŋger ndaka mine mayenaig.

Solomon nu kumna le kiŋo nuŋe Rehoboam nu tuku ma tina le Israel mbal nane taŋgo ta mbulmba nu nane kulat ndakuwa ŋga gabat sunŋo ande kise madinaig. Taŋanaig le Rehoboam nu Yuda mbal ndo kulatka minna.

Taŋamba Israel mbal Yuda mbal nane nduiye fet arnaig le David tuku ndare tuturmba kina ta nane Yuda mbal ndo kulatka minmba minnaig. Nyu kat naŋgine ta Matteus 1.6-11 mbolŋge mine likade.

Ait ta mbolŋge tuan taŋgo sunŋomba nane Israel mbal Yuda mbal ŋgamukŋge minmba nane rironŋ pasa saniŋmba minanu.

Nane tuku nyu kat naŋgine Elia Elisa Aisaia Yerima nane afu turmba.

Yona nu Kuate ram kua kina

¹ Mara ande Sunŋo nu Amitai kiŋo nuŋe Yona wam pagumba sana: ² Ne tiŋga Nineve tumbranŋ sunŋo ta kaye sulumba rironŋ pasa niŋga. Ye nane tuku wam ŋaigonu sunŋomba ke likade ta ye kaŋgerket ŋgina.

³ Taŋakina le Yona nu Sunŋo ram kua ka Spen kilke mbol kambim bafuna sulumba kile nu tiŋga Yafo tumbranŋ fudinŋ ta mbol kina ka taŋge waŋ ande Spen kambim bafuna ta te-silikina sulumba Sunŋo ram kua ka waŋ ta piyamba poŋga kinaig.

⁴ Nane kinaig le kile Sunŋonge bubre saŋgrinu yu mbolŋge pilna le prona. Bubre saŋgrinu taŋge waŋ tumba sambriwa le fofokam bafuna le ⁵ waŋ kulatkanu taŋgo kame nane wamdus fulilka kuru kuru mayemba naŋgine mbara yimyam wike likinaig sulumba nane waŋ piti sunŋo tina ta bulkuwa ŋga agaŋ ndende afu

waŋ mbolŋge paska kilmba yu mbol pankinaig ta Yona nu katese ndana. Nu waŋ sinam nziŋge kinymba gilainŋgina.

⁶ Kile waŋ ta tuku gabat Yona te-silika kuanemba sana: Ne ndaŋam tuku kinymba minit? Ne tiŋgumba nane mbara wika le nu sine sinasiŋmba tursiŋguwa le sine ŋgisi ndakube ŋgina.

⁷ Taŋakina le waŋ kulatkanu taŋgo kame nane naŋgine naŋgine sakinaig: Sine kagmaika taŋgo ande tuku nyu mayok kuwa ndeta nuŋge mbarna le sine ŋgisikam bafuweg te kila palmbimŋgig ŋginaig. Nane taŋamba kagmaikinaig kande Yona tuku nyu mayok kina.

⁸ Taŋana le nane nu sanaig: Sine piti sunŋo teg te tugunu te-mayokmba sasiŋga le sine isbe. Ne ame piro ŋak? Ne anikok? Ne kilke tugu ndaŋ tuku kuasmbi ŋginaig le ⁹ Yona ndek nane tuku pasa lafumba saniŋgina: Ye Hibrunu. Ye Sunŋo tuku nyu kurauket tuku. Nu samba mbolok Mbara. Nuŋge yu kilke turmba kile-mayokkina ŋgina. ¹⁰ Taŋakina sulumba Yona nu Sunŋo ram kua kina ta kubeu niŋgina le waŋ kulatkanu taŋgo kame nane ismba kuru kuru sunŋo tinaig sulumba Yona sanaig: i ... Ne siŋka mbar sunŋona ŋginaig.

¹¹ Bubre kile saŋgri tiŋgina le yu mbalo sugo sugo tiŋginaig le waŋ kulat taŋgo nane ndek sakinaig: Sine ne mbolŋge ndaŋbe le yu mukuwa le sine mine mayewamŋgig ŋginaig le ¹² Yona nu ndek saniŋgina: Ye tumba yu mbol bukŋgap le yu mukuwamŋgat. Yeŋge mbaren le yu mbalo sugo sugo te tiŋgade le tane piti tade ŋgina.

¹³ Taŋakina le nane waŋ kulat taŋgo waŋ tumba makembi kambim bafumba nane saŋgri tiŋga koikinaig. Koikinaig ta yu saŋgri tiŋgina le nane waŋ tumba piyal kambim fugumba ¹⁴ Sunŋo wika sanaig: O Sunŋo, sine taŋgo te tumba yu mbol bukŋgube le nu kumwa le ne sine pasa mbolŋge patika le ma ŋayo mbolŋge ŋgisi

ndakube. O Sunḡo, ne naḡe nzali ndo dubimba wam te kate ḡginaig.

¹⁵ Taḡakinaig sulumba nane Yona tumba yu mbol bukuḡginaig le yu ndek mukuna. ¹⁶ Yu mukuna le taḡo kame ta Sunḡo tuku kuru kuru sunḡo tumba aḡaḡmor ande balemba Sunḡo atraukinaig sulumba nu tuku pasa saḡgri pilenaig.

¹⁷ Yona tumba yu mbol bukuḡginaig le Sunḡo nu kualeḡaḡ sunḡo ande sana le nu promba Yona tumba ḡinkina. ḡinkina le Yona nu mara keḡmba furir keḡmba kualeḡaḡ funḡul sinam taḡe minna.

2

Yona nu Kuate gare pasa tuna

¹ Yona nu kualeḡaḡ funḡul sinamḡe minmba nuḡe Mbara Sunḡo gare pasa tumba sakina:

² O Sunḡo, ye piti sunḡo kurawit sulumba ne wikit le ne ye turyat. Ma ḡayonu kumanu mbal tuku ma mbolḡe minit sulumba ye ne tuku wi kuenḡkit le ne isat. ³ Neḡe ye bukuḡgat le ye yu buto sinam nzi kat. Yunḡe ye soḡgat le yu mbalo sugo sugo ye mbolḡe ḡgurkaig le ⁴ ye sakit: Ne ye pitaiyat. Ne tuku tukul wande ta ye maḡ kaḡgere nda ḡga sakit. ⁵ Yu mbalo ye mbolḡe ḡgurmba minaig le ye tuku mabsen tukulkat le yunḡe ye ḡak soḡgat. Yu sinamok aḡaḡe ye tuku gabat soḡgat. ⁶ Ye yu sinamḡe tabe minig ta tugunu tugum nzi kat. Ma ta ḡayonu ndo ye tukulyat ta o Kuate Sunḡo, ne ye maḡ luka te-mayokyat le ma ḡayonu ta kusrewit.

⁷ O Sunḡo, ye kumam tuku kamusit sulumba ye ne idusnumba yabaḡnit le ne samba mbolḡe naḡe tukul wande sinamḡe ne isat. ⁸ Nane afu yabri mbara dubikade ta nane ne kusrenade ta ⁹ ye munembi ne tuku nyu te-dunḡa ne atraukamḡgit. Ye ne ndoḡ tumamba pasa saḡgri pilewen ta maḡ kamḡgit.

O Sunḡo, neḡe ndo sine kile-luka kilit le sine abo ḡak mineḡ ḡga sana.

¹⁰ Kile Sunḡo nu maḡ kualeḡaḡ ta sana le kumba ka piyaḡḡe Yona ḡgilikina le mayok kina.

3

Yona nu Nineve kina

¹ Sunḡo nu maḡ lato Yona wam pagumba sana: ² Ne tiḡga Nineve tumbraḡ sunḡo ta kaye sulumba pasa ye ne sanet te kuklimba saka ḡgina.

³ Taḡakina le Yona nu tiḡga Sunḡo tuku miḡe dubimba Nineve kina. Nineve nu tumbraḡ sunḡo pasa ḡak. Taḡo ande tumbraḡ ta dubimba make inum kumam kambim ḡga ta nu mara keḡnu mbolḡe ta prowanu.

⁴ Kile Yona nu tugu pilmba tumbraḡ sunḡo ta dubimba kina ka ki butunḡina le furiram nu wi kuenḡka nane sanḡgina: Ait 40 kugawaig le Kuatenḡe Nineve tumbraḡ te te-ḡgisiwamḡgat ḡga sanḡgina le ⁵ Ninevenu taḡo pino nane Kuate tuku pasa ta ismba sonḡga nane ndek sakinaig: Sine ḡakmba nya-magaḡ pinka taḡo nyu ḡak taḡo nyu kugatok sine ḡakmba ḡgamunḡal biye mbilmba sinamanzer tawi tiḡbe ḡginaig.

⁶ Kile Nineve tuku gabat sunḡo ta pasa ta ismba nuḡe minyokam mbili sunḡo maditaknu ta kusremba nuḡe mindepiye mayenu ta paska pilmba sinamanzer tawi tiḡmba kuke tugu sinamḡe minyok minna. ⁷ Taḡamba nu taḡo afu kukulniḡgina le nane kumba ka Ninevenu taḡo pino ḡakmba wam paguka sanḡginaig: Siḡgine gabat sunḡo nuḡe gabat kame ndoḡ nane teḡenmba sakaig. Tane taḡo pino aḡaḡmor ḡakmba nyamagaḡ kule pinka ndanyap.

⁸ Tane ḡakmba aḡaḡmor turmba sinamanzer tawi tiḡmba tane Kuate wika yabaḡap sulumba taḡgine wam ḡaigonu ta ḡakmba kusreka mine maḡau ḡaigonu ke likade ta turmba ḡakmba kusrekap. ⁹ Sine taḡabe le Kuate nu sine tuku gubra sunḡo pilit ta wamdus mbilmba kusrewa le sine ḡgisike nda. Gabat sugo sugo nane taḡakaig ḡginaig.

¹⁰ Kile Nineve mbal nane wam n̄aigonu n̄akmba kusrekinaig le Ku-ate nu wam kinaig ta kan̄gerka nane tuku gubra sun̄go tina ta wamdus biye mbilna sulumba nu nane kile-n̄gisikam sakina ta ke ndakina.

4

Kuate nu Nineve mapena le Yona nu gubra tina

¹ Yona nu wam ta tuku n̄gamun̄gal n̄ayon̄ga nu gubra tina sulumba ² nu Sun̄go yaban̄mba sana: O Sun̄go, ye yin̄e tumbran̄n̄ge minmba ne Nineve tumbran̄ n̄gisiwe nda ta o buk kate-sewen. Ta tuku ye kua ka Spen kambim bafuwen. Ne sine sinasiñmba mapekate tuku Mbara ta ye kila. Ne pitik gubra ndanate tuku. Ne sine tuku kume purte tuku. Ne wamdus biye mbilm̄ba tan̄go tuku mbar ne lafu n̄date.

³ O Sun̄go, ne ye baleya. Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko n̄gina le ⁴ Sun̄go nu ndek sana: Ne gubranate wam ta kumumbi e n̄gina.

⁵ Kile Yona nu tumbran̄ sun̄go ta kusremba kumba ka ki prote kumam̄n̄ge minyokina. Nu baibai ande n̄zan̄nu pilmba ta kumnem̄n̄ge minyok minmba ame wam tumbran̄ sun̄go ta mbol̄n̄ge prowam̄ngat n̄ga tair̄n̄ga minna.

⁶ Tan̄ana le Yona kin̄ge piyikat n̄ga Kuate Sun̄gon̄ge ail ande te-mayokna le ail ta sun̄goka n̄zan̄n̄ge nu kaina. Yona nu n̄gamun̄gal n̄ayon̄gina ta kusrewa n̄ga tan̄ana le Yona nu ail ta kan̄germba gare sun̄go tina.

⁷ Mafena le maratukuk Kuate nu n̄guakile ande kukulna le promba ail sumbailnu ta nye fofona le ail ta kummba karen̄gina.

⁸ Kile ki pro sangri tin̄gina le Kuate nu bubre paknu ki prote kumam̄n̄ge pilna le pron̄a. Kin̄ge Yona gabatnu piyna le nu am purmba ndeke dirna sulumba sakina: Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko n̄gina le ⁹ Kuate nu Yona sana: Ail te kummba karen̄gat le ne gubranate wam ta kumumbi e n̄gina le nu ndek sakina: Au. Ye

kumumbi gubrayate. Ye gubra tet ta dubimba kumi ta maye n̄gina.

¹⁰ Tan̄akina le Sun̄go nu Yona sana: Furir ndindo mbol̄n̄ge ail te promba sun̄gokat. Furir ande mbol̄n̄ge nu kummba karen̄gat. Ne ta tuku piro karen̄ ndakat. Nenge nu te-sun̄go ndawat. Ndan̄am tuku ne ail ta tuku ninankate? ¹¹ Ye mata tan̄amba ndo Nineve tumbran̄ tuku sina sun̄goyate le mapewet. Tumbran̄ sun̄go ta kin̄o kame fon̄fon̄ gudomm̄ba 120,000 ta lite. Nane mbar kugatok. Agan̄mor mata gudomm̄ba minig n̄ga Yona sana.

[Tuan tan̄go sun̄gomba Israel mbal Yuda mbal riron̄ pasa nin̄ganu kande nane ismba nda isanu sukmba yabri mbara kanunu mbarin̄n̄mba minanu.

Tan̄awanu le Kuate nu Babilon gabat sun̄go Nebukadnesar wamdus tuna le nu pro nane ndon̄ kame bumba kusem wande sun̄go Solomon̄n̄ge te-tina ta turmba n̄ayo silimba Israel mbal Yuda mbal n̄akmba mulin̄ kilmba Babilon kilke mbol̄ kinaig. (Aposel 7.42-43 kan̄gerap).

Israel mbal nane Babilon kilke mbol̄n̄ge minnaig ma ma yar 70 kinaig le Daniel tuku ait mbol̄n̄ge Sun̄gon̄ge Babilon gabat sun̄go kitek Darius wamdus tuna le nane mapekina le nane luka Israel kilke mbol̄ kinaig sulumba kusem wande kitek ande man̄ te-tinaig.

Tan̄amba minnaig ma ma nane tuan tan̄go kame tuku dir pasa kame ta idusniñmba Kuate nu Mesias nyunu ande Kristus kukulwa n̄ga nu tair̄n̄ga minnaig.]

MATEUS Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Mateus nu tanjo ta tuku ande. Nu tuku mape nyu ande Levi. Mateus nu Zu tanjo ta nu Rom gafman tuku piro tanjo minmba Zu mbal mbolnge takis kilmba minanu le Zu mbal njakmba nu kasurmba talanaig. Tanjanaig le Yesus pro nu tala ndamba madina le nu tuku dubiwanu tanjo mayok kina. (Matteus 9.9-13 kanjerap).

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Zu mbal nane Rom mbal kumnemnge minmba gabat sunjo ande nyunu Mesias nyunu ande Kristus nu nane tuku muskil kile-tidingam tuku minde minnaig. Nane Kuate tuku pasa ambokok mbolnge dir pasa kame ta burka Kuate nu Kristus kukulwa nga tair minnaig ta nu buk prona ta nane katese ndanaig. Ta tuku Mateus nu waje te Zu mbal tuku wamdus purfeu serningam tuku kuyarna sulumba dir pasa kame sunjomba tugunu ta kukliningmba tumningina.

Yesus Kristus tuku mbun kat nuje (Lukas 3.23-28)

¹ Yesus Kristus nu David le Abraham tuku mbun. Nu tuku mbun Abraham tuku ndare tuturmba tejenmba kina.

² Abraham tuku kiyo nuje Isak. Isak tuku kiyo nuje Yakob. Yakob tuku kiyo kame 12 ande Yuda. ³ Yuda tuku kiyo kat nuje Peres le Sera. (Ina nakile Tamar). Peres tuku kiyo nuje Hesron. Hesron tuku kiyo nuje Ram. ⁴ Ram tuku kiyo nuje Aminadab. Aminadab tuku kiyo nuje Nason. Nason tuku kiyo nuje Salmon. ⁵ Salmon tuku kiyo nuje Boas. (Boas ina nuje Rahab). Boas

tuku kiyo nuje Obed. (Obed ina nuje Rut). Obed tuku kiyo nuje Yesi. ⁶ Yesi tuku kiyo nuje David nu gabat sunjo.

David tuku kiyo nuje Solomon. (Ina nuje Uria tuku pino kuembol Davidnge tina). ⁷ Solomon tuku kiyo nuje Rehoboam. Rehoboam tuku kiyo nuje Abia. Abia tuku kiyo nuje Asa. ⁸ Asa tuku kiyo nuje Yehosafat. Yehosafat tuku kiyo nuje Yehoram. Yehoram tuku kiyo nuje Usia. ⁹ Usia tuku kiyo nuje Yotam. Yotam tuku kiyo nuje Ahas. Ahas tuku kiyo nuje Hesehia. ¹⁰ Hesehia tuku kiyo nuje Manase. Manase tuku kiyo nuje Amon. Amon tuku kiyo nuje Yosia. ¹¹ Yosia tuku kiyo gudommba ande Yehoyakin.

Ait ta mbolnge nane Israel mbal mulin kilanu tana Babilon kilke mbol kinaig. ¹² Kinaig ka Babilonnge minnaig sulumba Yehoyakin nu Sealtiel te-pilna. Sealtiel tuku kiyo nuje Serubabel. ¹³ Serubabel tuku kiyo nuje Abihud. Abihud tuku kiyo nuje Eliakim. Eliakim tuku kiyo nuje Asor. ¹⁴ Asor tuku kiyo nuje Sadok. Sadok tuku kiyo nuje Akim. Akim tuku kiyo nuje Eliud. ¹⁵ Eliud tuku kiyo nuje Eleasar. Eleasar tuku kiyo nuje Matan. Matan tuku kiyo nuje Yakob. ¹⁶ Yakob tuku kiyo nuje Yosef. Piyo nuje Maria. Maria nu Yesus te-pilna. Yesus nyunu ande Kristus.*

¹⁷ Tanjamba Abraham tuku ait kusremba nuje ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le David prona.

David tuku ait kusremba nuje ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig sulumba mulin kilanu tana Babilon kinaig.

Babilonnge minnaig ait ta kusremba ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le Kristus prona.

Maria nu Yesus te-pilna (Lukas 2.1-7)

¹⁸ Yesus Kristus nu ina nujenje te-pilna ta tejenmba. Ina nuje Maria.

* **1:16:** Kristus nyu ta tugunu: Kuate nge madina tanjo

Maria nu Yosef tam tuku madinaig. Nale mun̄gu kile ndaka minmba Maria nu buk Tukul Guwa tuku san̄grimbi kīŋo konmba fun̄gul te-mayokna ta katesena. ¹⁹ Yosef nu tam tuku madinaig ta nu wamdus tin̄reknu ŋak tukunu Maria kiko tikat ŋa nu sīnsīndo kusrewam tuku idusna.

²⁰ Tan̄amba wamdus teroka minmba nu kīŋambi Sun̄go tuku en̄el ande pro nu sana: David tuku mbun̄ Yosef, ne piyo nan̄e Maria tam tuku wamdus piti ndanuwa. Ne nu ta. Nu kīŋo konna ta Tukul Guwa tuku san̄gri mbol̄ŋe nu kile fun̄gulok minit. ²¹ Nu kīŋo te-palmbim̄ŋat ta nyunu Yesus ŋa. Israel mbal une māŋaun̄ge nane tidon̄gate ta nun̄ge nane tuku muskil kile-tidin̄ge nin̄gam̄ŋat ŋa Yosef sana.

²² Wam ŋakmba mayok kine likinaig ta Sun̄go tuku pasa ande tuan tan̄gon̄ge te-mayokna ta kumun̄gina. Nu ten̄enmba kuyarna.

²³ Tane isap. Pino mbanzo ande nu tan̄go ndon̄ mine ndakanu minmba ma ma fun̄gulok minwa sulumba nu kīŋo te-palmbim̄ŋat.

Kīŋo ta nu tuku nyu Emanuel ŋgina.

Aisaia 7.14

Emanuel pasa ta tugunu: Kuate nu sine ndon̄ minit.

²⁴ Yosef nu kinyna tuku abon̄ga Sun̄go tuku en̄el pasa sana ta kumumba nu Maria nun̄e pinonu tina.

²⁵ Nu tina ta nu ndon̄ kinye ndakinaik sulumba kumba ka nu kīŋo te-pilna. Nu kīŋo te-pilna le Yosef nu tuku nyu Yesus ŋgina.

2

Kila mbal nane Yesus kan̄geram pron̄aig

¹ Herodus nu gabat sun̄go minna ait mbol̄ŋe Yudea ma tugu Betlehem tumbran̄ŋe Yesus ina nun̄en̄ge te-pilna. Te-pilna le ki prote kumam̄ŋe kila mbal afu mbai kitek kan̄germ̄ba Yerusalem tumbran̄ sun̄go mbol̄ pron̄aig sulumba kusnan̄ginaig; ² Zu

mbal tuku gabat sun̄go ina nun̄en̄ge te-pilna ta anin̄ge minit. Nu mayok kina ta tumsin̄gam tuku mbai ki prote kumam̄ŋe kan̄gergen̄ sulumba sine nu mbarin̄am proweg ŋginaig.

³ Mandor Herodus Yerusalem mbal ŋakmba wam ta ismba wamdus pitinin̄gina. ⁴ Tan̄anaig sulumba Herodus nu pris gabat mbal kusem pasa tugunu bitekn̄ganu mbal ŋakmba wike lika kile-man̄gurka kusnanin̄gina: Kuaten̄ge madina tan̄go Kristus ina nun̄en̄ge nu anin̄ge te-palmbim̄ŋat ŋgina le ⁵ nane lafumba nu sanaig: Yudea ma tugu Betlehem tumbran̄ŋe. Kuate tuku tuan tan̄go ten̄enmba kuyarna.

⁶ Betlehem tumbran̄ fudin̄do Yudea ma tugu mbol̄ŋe ne Yudea tumbran̄ ŋakmba ŋgamuk̄ŋe nyu sun̄go tam̄ŋat.

Ne sinam̄ŋe tan̄go sun̄go nyu ŋak mayok kuwa sulumba yīne mbal Israel kulatkam̄ŋat.

Maika 5.2

Tuan tan̄go tan̄amba kuyarna ŋa Herodus sanaig.

⁷ Kile Herodus nu kuirkuirka pasa pilna le kila tan̄go nane nu tugum pron̄aig le nu nane kusnanin̄gina: Mbai mayok kina ta ait giganmba kusreka ye tugum te prowaig ŋa kusnanin̄gina le nane ait ta kumumba sanaig. ⁸ Sanaig le nu nane Betlehem kuwaig ŋa sanin̄gina: Tane kape ka kīŋo fudin̄ ta sote mayemba kan̄gerap sulumba luka pro ye sayap le ye mata kumba mbarin̄i ŋgina.

⁹ Tan̄akina le nane gabat sun̄go tuku pasa ismba tin̄ga kinaig. Kinaig le mbai buk ki prowanu kumam̄ŋe kan̄gernaig ta mayok ka nane tumailam̄ŋe kina ka kīŋo minna ma ta mbol̄ŋe amtin̄ga minna le ¹⁰ nane mbai ta kan̄germ̄ba gare tormba ¹¹ kumba ka wande ta sinam kinaig sulumba kīŋo fudin̄ ina nun̄e Maria ndon̄ kan̄gerka kīŋo tugum̄ŋe dagol tidron̄ga nu mbarin̄naig. Mbarin̄naig sulumba gol, minde sili soŋ mundur mayenu ŋak, guren̄ mayenu nyunu

mer ta palekŋge paska nu tuku patik-inaig. ¹² Tanjamba nane maŋ luka kambim ŋga furir ta nane kiŋambi Kuate nu nane rironŋ pasa saningina le nane Herodus tugum kine ndaka ndin kise tumba nanŋine tumbraŋ kinaig.

Yosef nu kua ka Isip kilke mbol kina

¹³ Kila mbal luka kinaig le Yosef nu kiŋata Sunŋo tuku eŋel pro nu sana: Herodus nu kiŋo fudinŋ te balewam tuku nu sotam bafute. Ne pino kiŋo fudinŋ te kilmba kua ka Isip kilke mbol kaye sulumba tanŋe ye tuku pasa tairŋga ŋgina. ¹⁴ Tanjakina le furir ta ndo Yosef nu pino kiŋo kilmba kua ka Isip kina. ¹⁵ Kinaig ka tanŋe minnaig ma ma Herodus nu kumna.

Wam mayok kina ta Sunŋo tuku pasa ande tuan tanŋonŋe te-mayokna ta kumuŋgina. Nu teŋenmba sakina.

Yiŋe Kiŋo nu Isipŋge minna le prowam tuku ye nu wiken ŋgina. *Hosea 11.1*

Nane kiŋo kame bale farnaig

¹⁶ Herodus nu kila mbal nu yabrimba laipmba kinaig le katesemba gubra kagli firka ndek nuŋe kame mbal kukulniŋgina le Betlehemŋge, Betlehem makembiŋge kiŋo kame yar armba kusrekanu afu ŋgumnemŋge mayok kanu ta ŋakmba bale far sulunaig. Herodus nu buk kila mbal kusnaniŋgina le mbai mayok kina tuku ait ta sanaig le isna. Ait ta idusmba nu tanjana. ¹⁷ Wam mayok kina ta tuan tanŋo Yeremia tuku pasa sakina ta kumuŋgina. Nu teŋenmba kuyarna.

¹⁸ Rama tumbraŋŋge malmbi sunŋo ŋgamuŋgal ŋayo tuku zigna mayok kaŋgat.

Rahel nu nuŋe kiŋo kame tuku malm-bikamŋgat. Nu tuku kiŋo ande mine nda. Wam ta tuku nane nu tuku ŋgamuŋgal rar ta te-ibenam kumuŋ kuga ŋga sakina. *Yeremia*

31.15

Yosef nu luka Israel kilke mbol prona

¹⁹ Herodus nu kumna le Yosef nu Isipŋge minmba kiŋambi Sunŋo tuku eŋel ande nu tugum promba sana: ²⁰ Ne pino kiŋo kilmba luka Israel kilke mbol kaye. Tanŋo nu kiŋo te balewam sakina ta nu buk kumna ŋgina.

²¹ Tanjakina le Yosef nu pino kiŋo kilmba maŋ luka Israel kilke mbol pronaig. ²² Promba Herodus tuku kiŋo nuŋe Arkelaus nu mam nuŋe tuku ma tumba Yudea tuku gabat minna le Yosef nu ismba kuru-kurukina. Nu kuru-kuruka minmba nu kiŋata rironŋ pasa ande isna sulumba nu Yudea kusremba Galilea ma tugu mbol kina ka ²³ Nasaret tumbraŋŋge minnaig. Tanjamba tuan tanŋo kame nane Kuatenŋge madina tanŋo nu Nasaretnu tanŋo ŋginaig ta kumuŋgina.

3

Yohanus kule pisne tanŋo pasa kuklina

(Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Ait ta mbolŋge Yohanus kule pisne tanŋo nu promba Yudea ma baknu mbolŋge pasa kuklimba teŋenmba saka minna: ² Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekap ŋgina.

³ Tuan tanŋo Aisaia nu ande tuku sakina ta nu Yohanus tuku sakina. Nu teŋenmba kuyarna.

Ma baknu mbolŋge wi ande kuenka teŋenmba sakate. Sunŋo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ŋgate.

Aisaia 40.3

⁴ Yohanus nu kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tiŋgina. Nu tuku nyamagan ta kasbur wak le ŋguimzaŋ kulenu. Nu agan ta nyumba minanu.*

⁵ Yudea tumbraŋ yimyam Yerusalem tumbraŋ sunŋo Yordan kule patukŋge

* **3:4:** O buk tuan tanŋo Elia nu mata kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tiŋganu. Zu mbal nane Elia nu ambonŋa prowamŋgat ŋga idusmba minnaig ta kuyar pasa ta Yohanus tuku sakina ta nane katese ndanaig.

tumbran mine likinaig ta njakmba Yohanus tugumprowe likinaig. Nane nanjine une manau kile-mayokke likinaig le ⁶ nu ndek Yordan kule mbolnge nane kule pisneninmba minna.

⁷ Farisi mbal Sadusi mbal nane gudommba kule pisneninguwa nga nu tugumpronaig le nu nane saningina: Tane mbenj tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imange rironj pasa satingat le pa ta laiptinguwa nga kule pisne tam prode. ⁸ Tane sinjka ngamungal biye mbilmba tangine manau najgonu kusrekinaig ndeta alonu kumumbi kile-mayokkap le kanjerkube. ⁹ Tane Abraham nu sine tuku mbuj nga payam ndakap. Ye tane kilimok satinjet. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumuñ. ¹⁰ Kuate nu sapor ail tugunu tugumnge pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta njakmba pike lika pankate le pa mbol kinig. ¹¹ Tane ngamungal biye mbilmba manau najgonu kusrekade ta ye tane kulembi kule pisnetinjet. Ande ye ngumnemnge prowamngat ta nu ye tuku sanjri lite. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnge nu tuku kupe ngaro kugrakam wam naj ta mata nu mbolnge kam kumuñ kuga. Nu Tukul Guwambi pambi tane tuku ngamungal kule pisne tananj tinjamngat. ¹² Nu wit pilengam bafute. Nu pro wit mbain mbolnge minig ta silimba baremba alonu kilmba nuñe nyamaganj wande mbolnge patikamngat. Nu tiglu kilmba pa mbolnge kutuwa le ugmba minmba minamngat. Pa ta kupe nda nga nane saningina.

*Yohanusnge Yesus kule pisnena
(Markus 1.9-11; Lukas 3.21-22)*

¹³ Yesus nu Galilea ma kusremba kumba ka Yohanusnge nu kule pisnena nga Yordan kule mbol ta prona sulumba ¹⁴ Yohanus sana le nu ndek peuwam bafumba sakina: Ye tanjo

mayenu kuga. Yenge ne kule pisnena kumuñ kuga. Nenje ye kule pisneya ta maye ngina.

¹⁵ Tanjakina le nu lafumba sana: Ne mbule ndaka. Kuatenje manau dubikam tuku tumsingit ta sine kusrekam kumuñ kuga ngina. Tanjakina le Yohanus nu woka Yesus kule pisnena.

¹⁶ Nu kule silika biteknjina le samba talkina le Kuate tuku Guwa gami tananj ndeka nu mbolnge minyokina le Yohanus nu kanjerna. ¹⁷ Tanjamba samba mbolnge pasa ande tenenmba mayok kina: Ande te yinje Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet ngina.

4

*Satan nu Yesus tagona
(Lukas 4.1-13)*

¹ Kile Tukul Guwanje Yesus wamdus tuna le nu tinja Satan nu tagowam tuku ma baknu mbol kina.

² Mara 40 tananj nu tanje minna sulumba nu aganj inum nye ndaka minna. Ait ta kugana le nu guba mayena le ³ Satan nu tugum promba sana: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate ta ndame kame te saninga le bret kuilkuwaig le ne kilmba nya ngina.

⁴ Tanjakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Tanjo nane bret nyade ta mbolnge ndo abo minam kumuñ kuga. Kuate tuku minje pasa njakmba ta turmba kilmba dubiwaig nga sakate ngina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba kumba ka Yerusalem kusem wande sunjo funu kuennu ta mbolnge pilna sulumba sana: ⁶ Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate ta patenja o iben nzi kaye. Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Kuate nu nuñe enjel kame kukulinnguwa le pro ne kulatkamngaj. Ne ndame mbolnge nanje kupe dannga fetkikat nga nane pro waimbi ne biye-biyenamngaj nga sakate ngina. *Mune 91.11-12*

⁷ Tanjakina le Yesus ndek Satan sana: Kuyar pasa ande mata tenjemba sakate.

Tanjine Mbara Sunjo tago ndawap ngate ngina. *Lo 6.16*

⁸ Kile Satan nu man Yesus tumba bin sunjo ande mbol kumba ka tanje kilke te tuku sugo njakmba nane tuku sangri turmba tummba sana: ⁹ Ne ye tugumnje dagol tidronga ye tuku nyu te-dunga mbarinya ta ye sangri njakmba te ne tanmbimngit ngina.

¹⁰ Tanjakina le nu ndek Satan sana: Kuyar ande tenjemba minit.

Tanjine Mbara Sunjo tuku nyu te-dunga nu mbarinap. Nu tuku minje ndo kumnemnje minap nga sakate ngina. *Lo 6.13*

Tanjamba nu man sakina: Satan, ne kilmba kua kaye ngina. ¹¹ Tanjaka sana le Satan nu kusremba kina le Kuate tuku enjel kame promba Yesus sinzanainag.

Yesus nu Galileanje piro tugu pilna (Markus 1.14-15; Lukas 4.14-15)

¹² Nane Yohanus mulintumba wande-knje pilnaig le Yesus nu ismba nu man luka Galilea ma mbol kina.

¹³ Kina ka nuje tumbran Nasaret kusremba ka Kaperneum tumbranje minna. Kaperneum nu Galilea kule kualin tuku piyalnje minit. Ma ta Sebulan le Naftali tuku kilke.

¹⁴ Yesus nu tumbran tanje minna ta tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ta kumungina. Nu tenjemba sakina.

¹⁵ Sebulan le Naftali tuku kilke Yordan kule make sim yu kumamnje minit.

Kasomok mbal tuku ma tugu Galilea.

¹⁶ Nane ma make sunjo sinamnje minig mbal ta bulu sunjo kanjeramngag.

Nane ma furir sinamnje kumanu suk minig ta bulu sunjo tinga nane kiljaningamngat ngina. *Aisaia 9.1-2*

¹⁷ Ait ta mbolnje Yesus nu tugu pilmba pasa kuklimba tenjemba saka minna: Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate.

Tane ngamunggal biye mbilmba manau ngaigonu kusrekap ngina.

Yesus nu tanjo bailkamba wike likina (Markus 1.16-20)

¹⁸ Yesus nu Galilea kule kualin make dubimba kumange nale aba nakile Simon le Andreus ndon kuman buknga minnaik le kanjerkina. Simon tuku mape nyu inum Petrus. Nale tuku piro ta kualegan kilanu.

¹⁹ Kile Yesus ndek nale sanikina: Tale ye dubiyap le yenje tumtiki le tanjamba ndo tanjo kilamngaik nga sanikina. ²⁰ Sanikina le nale pitik ndo tinga kuman kusreka Yesus dubimba kinaik.

²¹ Yesus nu man lika kina ka nale aba nakile Yakobus le Yohanus kanjerkina. Nale mam nakile Sebedeus ndon wan ande mbolnje minyoka kuman zailnga minnaig le nu nale wikina. ²² Wikina le nale mata pitik ndo tinga mam nakile wan mbolnje kusremba Yesus dubimba kinaik.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina (Lukas 6.17-19)

²³ Yesus nu Galilea tumbran njakmba mbol lika nanjine kusem wande-knje pasa tumninmba pasa mayenu Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba minanu. Nu tanjamba lika nane tuku guaze yeki yeki kile-tidinganu.

²⁴ Tanjamba minna le nu tuku nyu Siria kilke kumungina le nane nanjine guaze mbal kilmba prove likinaig. Afu guaze tugu kise kise, afu ngaro rar, afu bukla ngaigonu njak, afu zulbareknga kumanu sukanu, afu milmailkanu ta njakmba kilmba pronag le nu nane wakeike likina. ²⁵ Yerusalem tumbran sunjo, Dekapolis tuku tumbran 10, Galilea le Yudea ma tugu, Yordan kule make sim ta njakmba tuku mbal gudommba pro Yesus dubimba likinaig.

5

Yesus nu Olif tabe mbolnje pasa kuklina

1 Yesus nu manjur sungo ta kanjerka nu tabe ponga minyok minna le nuje dubinaig mbal nu tugum pronaig.*

*Gare tugusek tuku pasa
(Lukas 6.20-23)*

2 Nane nu tugum pronaig le nu nane wam paguka saningina:

3 Tane Kuate am mbolnge kumuḡ kuga nga kamusde mbal tane gare manau mbolnge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

4 Tane ngamuḡgal rar tumba malm-bika minig mbal tane gare manau mbolnge minap. Kuate nu tane tuku ngamuḡgal rar ta bul sertingamḡgat.

5 Tane ngan mukuknu minig mbal tane gare manau mbolnge minap. Tane kilke tugu ḡakmba kulatkam tuku minig.

6 Tane tiḡreknu mayok kambim tuku dirnanḡa minig mbal tane gare manau mbolnge minap. Kuate nu lafunu kumumbi tiḡgamḡgat.

7 Tane tanḡo mapekade mbal tane gare manau mbolnge minap. Kuate nu mata tane mapekamḡgat.

8 Tane ngamuḡgal purfeḡnu minig mbal tane gare manau mbolnge minap. Tane Kuate kanḡeramḡgaig.

9 Tane tanḡo tuku gubra peuka ngamuḡgal mukuk niḡgig mbal tane gare manau mbolnge minap. Tane Kuate tuku kiḡo kame minamḡgaig.

10 Tane Kuate dubimba manau tiḡreknu ke likade le afunḡe tane piti tiḡgig ta tane gare manau mbolnge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

11 Tane ye tuku mbal minig tukunu afunḡe tane tumail pantinḡba piti sertinḡba yabri pasa sunḡombambi ake tulitiḡgig ta tane gare manau mbolnge minap. 12 Nane tanḡawaig kande tane gare torap. Samba mbolnge tane tuku lafu mayenu minit. O buk nane Kuate tuku tuan tanḡo kilmba piti ndui ta ndo niḡginaig.

*Sol le sati tuku yaba pasa
(Markus 9.50; Lukas 14.34-35)*

13 Tane sol kaglinu tanḡan kilke te mbolok mbal ḡgamukḡge minig. Sol kaglinu kugawa le sine ame aḡanḡbi man wakeibe le kaglinu mayok kambim kumuḡ? Kumuḡ kuga. Nu piro kugatok. Nane ake kutumba bareḡguwaig le tanḡo pinonḡe tido-tidonḡa likamḡgaig.

14 Tane sati tanḡan kilke te mbolok mbal kilḡaniḡgig le ndin kanḡerde. Tumbranḡ ande tabe mbolnge minit ta nu kuirka minam kumuḡ kuga.

15 Tanḡo nane lam bulumba nza kai ndade. Nane te-mayokmba taikade le nane ḡakmba wandek sinamḡge minig ta kilḡaniḡgit. 16 Tanḡamba ndo tane tanḡo pino ḡgamukḡge sati tanḡan bulunḡa minap le nane tane kanḡertiḡmba tanḡine Mam samba mbolnge minit nu tuku nyu te-dunḡuwaig.

Tukul pasa tuku pasa

17 Ye tukul pasa tuan tanḡo kame tuku pasa pitaikam prowen ḡa idus ndawap. Ye pasa ta kumu-kumumba alonu kile-mayokkam prowen.

18 Tane pasa te ise tiwap. Tukul pasa fambonu inum fudiḡndo ḡgisi ndaka minwa le ma ma wam kame te ḡakmba kumuḡguwaig le samba kilke kugawamḡgaik. 19 Ande nu tukul pasa fudiḡndo inum te-ibenḡmba baklel sermba afu tumḡnḡuwa ta nu Kuate tuku gageu ḡgamukḡge nyu kugatok minamḡgat.

Ande nu tukul pasa ḡakmba dubika afu tumḡnḡuwa ta nu Kuate tuku gageu ḡgamukḡge nyu ḡak minamḡgat. 20 Ye tane satinḡamḡgit. Tane manau magenu kumba Farisi le kusem pasa bitekḡganu mbal tuku manau magenu li ndaniḡgap ta tane Kuate kulatkate ma ta mbol kine nda.

Gubra manau tuku pasa

21 Moses nu siḡine wa mbunḡ kame teḡenmba saningina.

* 5:1: Yesus nu Olif tabe mbolnge pasa kuklina ta sapta 5.3 mbol tugu pilmba ka sapta 7.27 mbolnge tiḡgina.

Tango bale ndawap. Andenge tango balewa kande nu pasa mbolnge te-tiwap ngina. *Lo 5.17*

Pasa ta tane isnaig. ²² Ye tane tejenmba satinngamngit. Ande nu tira nuje tuku gubra ndo tuwa kande nu mata pasa mbolnge te-tiwap. Ande nu tira nuje tumail panmba agam mor tanan wamdus kugatok nga sawa ta nu pasa sungo mbolnge te-tiwap. Ande nu nuje tira tapramba nginngan tango nga sawa ta nu ma nayo tuku pa mbol kambim tuku minit. ²³ Ta tuku ne Kuate atraukam nga tira naje ne ndon gubra njak minit ta idusmba kande ne Kuate atrau ndaka. ²⁴ Agan ta atrau mbain tugumnge kusremba luka kumba ka naje tira ndon wamdus tumawap sulumba luka pro Kuate atrauka.

Mbar kile-tidinngam tuku pasa

²⁵ Tango ande ne pasa mbolnge pilmba pasa pilewanu wande mbol kambim saka kumba ka ndinngene nu ndon pitik ndo wamdus tumawa. Kuga ta nu ne tumba ka pasa pilewanu tango tuku wai mbol pilwa le nunge ne tumba muli wande kulatkate tango ta tuwa le ne muli wandek sinamnge palmbimngat. ²⁶ Ye sinka tane satinngamngit. Naje mbar tuku piya sungo ta kumumba fudinndo lafu sulu ndawa ta ne muli wandek sinamnge prowe nda.

Tango pino kuayarde tuku pasa

²⁷ Moses nu tejenmba sakina. Tango pino mungu kuayar ndakap ngina. *Lo 5.18*
Pasa ta tane isnaig. ²⁸ Ye tane tejenmba satinngamngit. Ande nu ammbi pino kangerte sulumba am kikon tingate le wamdus nayonutate ta nu buk wamdusmbi pino ta kuayarmba unekate.

²⁹ Ne tuku am ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta gomba buknga. Ne tuku ngarosu inumnu tanamba ngisi ndakuwa le ne ngarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma nayo mbol kangat. ³⁰ Ne tuku wai

ndinamnge ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne tuku ngarosu inumnu tanamba ngisi ndakuwa le ne ngarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma nayo mbol kangat.

Tango pino mungu purkik tuku pasa (Mateus 19.9; Markus 10.11,12; Lukas 16.18)

³¹ Moses nu pasa ande tejenmba sakina.

Ima nu piyo nuje pitaiwam ndeta nu pitaiwam tuku waje kuayarmba tuwa nga sakina. *Lo 24.1-4*

³² Ye tane tejenmba satinngamngit. Pino ande nu tango ande ndon fare mine ndakate le tango nunenge nu manau kise tuku pitaite le nu kumba tango kise tate ta nu tango ambokok tuku mbar mbolnge nu tango kuayarmba unekate. Tango kitek ta nu mata pino kuayarmba unekate.

Pasa sangri pilewam tuku pasa

³³ Moses nu wa mbun kame pasa ande tejenmba saningina.

Tane pasa sangri pilede ta kusre ndawap. Kuate am mbolnge pasa ta kumuwap ngina. *Lo 23.21*

Pasa ta tane isnaig. ³⁴ Ye tane tejenmba satinngamngit. Tane pasa ande sangri pile ndawap. Tane pasa sangri pilewam tuku samba kilke nyu nda tap. Samba Kuate minit tuku ma. ³⁵ Kilke Kuate kupe patikate tuku ma. Yerusalem mata nyu nda tap. Tumbran sungo ta Kuate Sungo tuku tumbran. ³⁶ Tane tangine gabat mata nyu nda tap. Ata. Tane tangine gabat waje inum kaukauk ko dabuk dabuk te-mayokam tuku tane sangri kugatok. ³⁷ Tane au ngumba kande au ndo ngap. Kuga ngumba kande kuga ndo ngap. Tane sangri pilewam tuku pasa tuturte ta Satan tugumnge ilit.

Mbar lafu manau tuku pasa (Lukas 6.29-30)

³⁸ Moses nu tejenmba sakina.

Tango andenge ande tuku am gowa kande lafumba nu tuku am mata gowap.

Tango andenge ande tuku maketin ngurwa kande lafumba nu tuku maketin mata ngurap ngina. *Lo 19.21*

Pasa ta tane isnaig. ³⁹ Ye tane tejenmba satinngit. Tango ande nu ne nayo silinuwa kande ne lafu ndawa. Ande nu ne tuku dabil ndinam pannuwa ndeta ne mbilka dabil inum tawe le pannuwa. ⁴⁰ Tango ande nu ne tumba pasa mbolnge pilmba ne tuku tawi tuwa ndeta ne naje tawi ande turmba tawe. ⁴¹ Tango ande nu aganj ande pitinu nenje turmba diram tuku sarsarumba sanuwa kande ne aganj ta tumba nu ndon kumba ka lukam tuku ma ta limba ka palmbim tuku ma mbol pale. ⁴² Ande nu aganj ande tuku yabanuwa kande nu tawe. Ande nu ne tuku aganj tumba ngumne nga ne luka tanmbimngit nga sanuwa ndeta mbule ndaka nu tawe.

Ngueu mbal ngamunggal ninjam tuku pasa

(Lukas 6.27-28; 6.32-36)

⁴³ Moses nu tejenmba sakina.

Tane tangine gulab kame tuku kume purmba tangine ngueu tango kasurningap ngina. *Wok Pris 19.18*

Pasa ta tane isnaig. ⁴⁴ Ye tane tejenmba satinngit. Tangine ngueu mbal tuku kume purap. Nane afu tane kilmba piti sertingig mbal nane sinanu Kuate yabanap. ⁴⁵ Tane tanawap ta tangine Mam samba mboloknge minit nu tuku kinjo kame minmba nu tuku manau te-purde. Nunge ki singit le tango magenu ngaigonu turmba mbol prote. Nunge sawe singit le tango tinreknu tango une jak turmba turkate.

⁴⁶ Nane afu tane tuku kume purwaig le tane ndek nane tuku kume purmba Kuate nu wam ta tuku lafunu mayenu tingamngat nga idus ndawap. Takis kilanu mbal ngaigonu nane mata wam ndui ta

ndo kade tae. ⁴⁷ Tangine tira kame ndo kile-tawokkap ta tane Kuate ngumnede mbal li ndaningig. Kuate gilai mbal nane mata tanade tae. ⁴⁸ Tangine Mam samba mbolnge minit nu tango jakmba mbolnge manau magete tanamba tane mata nane jakmba mbolnge manau magewap.

6

Tango turkam tuku pasa

¹ Tane manau te rironkap. Tane tango pinonge sine kangersinguwaig nga nane am mbolnge manau magenu kumba payam ndakap. Tane tanawap ta tane tuku Mam samba mbolnge minit nu lafu mayenu tingge nda. ² Tane sanzal mbal aganj ndendemi turkade ta tane yabri mbal manau kade tanamba pasa sulu ndawap. Yabri mbal nane tango pinonge nane tuku nyu kile-dunguwaig nga kusem wandeknge ko tumbran ngamunge nane aganj ndende ningig. Ye sinja satinget. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ³ Tane sanzal mbal turkam ndeta tane tuku wai najamnge katese ndawa nga wai ndinam kuirkuirka pirokate tananj. ⁴ Tane tanawap le tane tuku Mam nu wam kurok kanjerkate ta nunge ndo lafunu mayenu tingamngat.

Kuate yabanam tuku pasa
(Lukas 11.1-4)

⁵ Ne Kuate ndon pasatate ta yabri mbal manau kade ne tanamba ke ndaka. Afunge nane kanjerkuwaig nga nane kusem wandeknge ko tumbran ngamunge tinga Kuate yabanam nzaliningit. Ye sinja satinget. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ⁶ Ne Kuate ndon pasatam ndeta naje mata wandek sinam kumba malanga tukulmba nu ndon pasata. Ne tanawa le ne tuku Mam nu wam kurok kanjerkate ta nunge lafunu mayenu tanmbimngat.

⁷ Ne Kuate ndon pasatam ndeta kasomok mbal nane nangine mbara

pasa alo kugatok yabanmba lato-
latomba pasatade ne tanjamba ke
ndaka. Nane lato-latomba wikuwaig
ta mbara nu isamngat nga idusde.
8 Ne nane kade tanjamba ke ndaka. Ne
nane Mam nda yabante le nu o buk
ne aganj ndende denkate ta nu kila
minit. 9 Ta tuku ne tenjenmba Kuate
ndon pasata:

Singine Mam ne samba mbolnge
minit.

Nane nyu purfenu ta tanjamba
minmba minwa.

10 Ne nane gageu kilmba ku-
latkam tuku prowa.

Ne tuku nzali samba mbolnge
mayok kinit tanjamba kilke te
mbolnge mata mayok kuwa.

11 Ki ait te tuku nyamagan ku-
mumbi singa.

12 Nane afu sine mbolnge
mbarde le sine ndek gilaingeg
tanjamba ndo ne sine tuku mbar
mata sauka gilainga.

13 Sine tagosingam tuku ait prowa
le piti ta peuwa.

Satan tuku sangri mbolnge ne
sine kilmba kile-mayokka.

[Ne ndo Gabat Sunjo Ndindo. Ne
sangri jakmba jak.

Ne tuku nyu sunjo pasa jak. Ne
tanjamba minmba minamngat. Son.]
Ne tanjamba Kuate yabana.

14 Ne afu tuku mbar gilainga ta
ne tuku Mam samba mbolnge minit
nu mata ne tuku mbar sauka gi-
laingamngat. 15 Ne tanjo pino tuku
mbar gilai ndanga ta ne tuku Mam
mata ne tuku mbar sauka gilainge
nda.

Nyamagan pinkam tuku pasa

16 Ne Kuate yabanam nga nyam-
agan pinkate ta yabri mbal manau
kade tanjamba ke ndaka. Nane tanjo
pino jakmba kila pilwaig nga guba
tumail pasi pilmba likade. Ye sinja
satinget. Nane ta tuku lafunu nyu
sugo ndo kile-sulude. Lafunu ande
te nda. 17 Ne nyamagan pinkam
ndeta ngarosu wakeimba tumail pasi
minyanja gabat pareja. 18 Tango pino

nane gilai minwaig le ne tuku Mam
nu wam kurok kanjerkate nunge ndo
ne kanjergnuwa nga ne tanjawa. Tanjawa
le ne tuku Mam nu wam kurok
kanjerkate ta nunge lafunu mayenu
tanmbimngat.

Samba mbolok aganj ndende ma- genu kilam tuku pasa

(Lukas 12.32-34)

19 Kilke te mbolnge aganj ndende
magenu kile-manjurka patikam tuku
idus ndawap. Ma te mbolnge aganj
ndende use purka sasuka subinge
njaigo siglika kuayar tanjo pro kilig
tuku. 20 Tane samba mbolnge

aganj ndende magenu patikam tuku
idusap. Ma ta mbolnge aganj ndende
use purka sasuke nda. Subinge njai-
go siglike nda. Kuayar tanjo mata pro
kile nda. 21 Tangine aganj ndende
magenu minig ma ta mbolnge tangine
ngamunggal mata tanje minig.

Ngarosu tuku bulu tuku pasa

(Lukas 11.33-36)

22 Tango tuku am sati tanjan ngarosu
kiljawam tuku minit. Ne am mayenu
minit ta ne tuku ngarosu jakmba bulu
mbolnge minit. 23 Ne am njayonu minit
ta ne tuku ngarosu jakmba ma make
sinamnge minit. Ne tuku ngamunggal
tuku sati am njayonu tanjan minit ta ne
sinja ma make sunjo njayo sinamnge
minit.

Tango armba dubikam tuku yaba pasa

(Lukas 16.13)

24 Tango ande nu gabat armba
tugumnge nu pironu kumun kuga.
Nu ande ngamunggal tumba ande
idus ndate. Nu ande tuku nyu te-
mayokmba ande tuku nyu te-mayok
ndate. Tanjamba ndo ne ndametin
kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate
wamdus tambim kumun kuga.

Kuate nu sine idussingit tuku pasa

(Lukas 12.22-31)

25 Ta tuku ye tane satinget. Tane
ngarosu turam tuku nyamagan ko
kule ko tawi kilam tuku wamdus
piti ser ndawap. Ngarosu sangri pile-
wam tuku nyamagan ndo kuga. Ne

maye minam tuku tawi ndo kuga. ²⁶ Tane sar umanj kanjerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Tangine Mam samba mbolnge minit nunge nane nyamagan ningit. Nu tuku am mbolnge tane sar umanj lininganu minig. ²⁷ Wamdus piti ta kusrewap. Ande tane ngamuknge nu wamdus piti sungo tumba manau tambu nune abo minam tuku ait tuturam kumuñ kuga.

²⁸ Ndanam tane tawi kilam tuku wamdus sulumba piti ñak minig. Tane anga bot prode manau ta kanjerkap. Nane tawi wakeiwam tuku piro ndakade. ²⁹ Ye tane satinjet. O buk gabat sungo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anga bot tuku mindepiye li ndaningina. ³⁰ Anga ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbolnge pankade. Anga ñagai pa mbolnge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinka tane tawi kile-tinjamngat. Tane Kuate nu kumuñ kuga nga idusde e?

³¹ Tane wamdus teroka piti sermba sine ndanndanmba nyamagan kule kilmba nyube o ko ndanndanmba tawi kilmba tinbe nga idusmba mine ndakap. ³² Nane Kuate gilai minig mbal aganj kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane aganj kame ta kugatok minam kumuñ kuga ta tangine Mam samba mbolnge minit nu kila. ³³ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minje kumnemnge minmba tinreknu mayok kambim tuku wamdus sangrinu palpe ta Kuate nu ngarosu maye minam tuku aganj kame kumumbi tinjamngat.

³⁴ Tane indole tuku piti ta tuku kite wamdus sulu ndawap. Ki ndindo tuku piti ta ndo tane kurawam kumuñ.

7

*Tango pileningam tuku pasa
(Lukas 6.37-42)*

¹ Ne tango afu tuku manau pile ndaninga le Kuate nu ne tuku manau mata pilewe nda. ² Ne nane afu pileningit ta manau ndui tambu Kuatenge ne pilenamngat. Ne nane afu mbolnge manau kate ta manau ndui tambu Kuatenge ne mbolnge kamngat. ³ Ndanam nane am mbolnge ail ban minit le ne kanjer ndamba nane tira tuku am mbolnge am sumbi kanjermba sakate. ⁴ Ndanam tuku ne tira ta sate: Ye ne tuku am mbolnge am sumbi ta saukamngit ngate. ⁵ Ne yabri tango ndo. Ne ambonga nane am mbolnge ail ban ta paska. Ne am purfewa le nane tira tuku am mbolnge am sumbi ta saukam kumuñ.

⁶ Kuate tuku wam magenu kame ta age nda ningap. Nane mbilka tane maketinbekaign. Kuate nu wam magenu tinjit ta mbo tugumnge pan ndakap. Nane aganj magenu ta ake aganj nga totobekaign.

*Kuate yabanam tuku pasa
(Lukas 11.5-13)*

⁷ Ne wam ande tam tuku Kuate yabanmba dirnanga ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta tesilikamngat. Ne malanga ande katkata ta talke tanmbimngat. ⁸ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanmba dirnangate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malanga katkatmba minit ta nu talke tuwit.

⁹ Tane ngamuknge ande kinjo nune nyamagan yabante le nu lafumba ndame tuwit e? ¹⁰ Ko kualegan yabante le mben tuwit? ¹¹ Tane kilke mbol mbal une ñak ta tangine kinjo kame aganj magenu ningig tuku. Tangine Mam samba mbolnge minit nu purfernu ndo. Nu tane tuku manau limba nu yabande mbal aganj magenu ningit.

¹² Nane afu ne mbolnge manau magenu kuwaig nga idusmba nzalinate tanamba ndo ne nane afu mbolnge ka. Tukul pasa tuan tango kame tuku pasa tugunu not.

*Malanġa fudiġndo tuku yaba pasa
(Lukas 13.22-24)*

¹³ Tane malanġa fudiġndo sinam kambim tuku sanġri tinġa minap. Nġisikam tuku malanġa sunġokanu. Ndin mata wam bada kuga. Tanġo pino gudommaba ndin ta dubimba sinam kinig. ¹⁴ Abo tugu tam tuku malanġa fudiġndo. Ndin mata kambim tuku minde bada. Nane ndui ndui ndo ndin ta te-silika dubimba sinam kinig.

*Yabri tuan tanġo tuku pasa
(Lukas 6.43-44; 13.25-27)*

¹⁵ Tane yabri tuan tanġo tuku rironġkap. Nane sipsip tuku nġaro kaika sipsip magenu minet minet nġa tane tugum prode ta nane age nġuikok ndo. ¹⁶ Nanġine wam kile-mayokkade ta mbolnġe katesewamnġaig. Tane suwar ail mbolnġe apasin alonu kilige? Ko tane ulem mbolnġe mar alonu kilige? ¹⁷ Tanġamba ndo ail mayenu nu alonu magenu ndo kile-mayokkate. Ail nġayonu nu alonu nġaigonu ndo kile-mayokkate. ¹⁸ Ail mayenu alonu nġaigonu kile-mayokkam kumuġ kuga. Ko ail nġayonu alonu magenu kile-mayokkam kumuġ kuga. ¹⁹ Ail alo mage ndade ta nġakmba pike lika pa mbolnġe kile-pankade le uge sulude. ²⁰ Yabri tuan tanġo nane wam kile-mayokkade ta mbolnġe tane katesewamnġaig.

²¹ Nane ye nyu ta Sunġo nġade mbal ta afu Kuate kulatkate ma mbol kine nda. Ye tuku Mam samba mbolnġe minit nu tuku nzali dubide mbal ndo ma ta mbol kanġaig. ²² Ait sunġo mbolnġe tanġo sunġomba ye tenenmba sayamnġaig: O Sunġo, sine ne tuku nyu mbolnġe dir pasa biteknġa bukla nġaigonu pitaika maġau kitek sanġrinu gudommaba ke likigen nġa sayamnġaig. ²³ Tanġakuwaig le ye nane kilimok saninġamnġit: Ye sinġa tane gilai. Tane maġau nġaigonu kanu mbal tane kua kape nġamnġit.

*Wande patinu tuku yaba pasa
(Lukas 6.46-49)*

²⁴ Ima nu ye tuku pasa ise mayemba ka kumu-kumute ta nu tanġo tenen. Tanġo ande nu wamdus kuyar mayenu nġak wande palmbim nġa ndame sugo mbolnġe makek tugunu ndame patika danġgina tanġa. ²⁵ Nġumnenġa sawe sunġo piymba kule sunġo ndeka bubre sanġrinu tinġa wande ta kulisoknġa buruna kande wande sur ndakina. Wande ta makek ndamembi danġgina tukunu wande sanġri nġak minna.

²⁶ Ande nu ye tuku pasa ismba nda dubite ta nu tanġo tenen. Tanġo ande nu wamdus kuyar mayenu kugatok wande palmbim nġa fulbul mbolnġe ake makek tidinġina tanġa. ²⁷ Nġumnenġa sawe sunġo piymba kule sunġo ndeka bubre sanġrinu tinġa wande ta kaduna le surka ndeka fudu nġayona nġa nane saninġina.

²⁸ Yesus nu pasa ta nġakmba sake denpurna le maġur sunġo ta nu tuku wam pagu pasa isnaig ta tuku ndek pirerek purkinaig. ²⁹ Nu kusem pasa tugunu biteknġanu mbalnġe nane tumninġinaig tanġamba nu nane tumndaninġina. Nu pasa miro tanġa tumninġina.

8

*Yesus nu tanġo nġirinġer nġak wakeina
(Markus 1.40-45; Lukas 5.12-16)*

¹ Yesus nu tabe kusremba ndekina le tanġo pino gudommaba nu dubinaig. ² Tanġamba kinaig le tanġo ande nġirinġer nġak pro nu tugumnġe dagol tidronġa nu sana: O Sunġo, ne kumuġ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku nġarosu wakeiwa nġina le ³ nu ndek wai kuitka nu kiremba sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka nġina. Tanġakina le nġirinġer ta gagulka nġarosu mayekina le ⁴ Yesus nu sana: Ye ne mbolnġe maġau kit te afu sa ndaninġa. Ne kumba ka nane nġarosu pris tuma. Moses tuku tukul dubimba atrau aganġ pris tawe le atraukuwa le nġakmba ne mayekat ta kila pilwaig nġina.

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina

(Lukas 7.1-10)

⁵ Yesus nu kumba Kaperneum tumbraṅ prona le Rom mbal tuku kame gabat ande nu tugum promba nu sarsarṅmba sana: ⁶ O Sunjo, ye tuku piro tanjo ande nu tuku ṅgarosu ṅakmba milmailkina le nu sinamanzer sunjo ṅak minit ṅgina.

⁷ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye kumba wakeiwamṅgit ṅgina le ⁸ kame gabat ta nu ndek Yesus peumba sana: O Sunjo, ye mayenu kuga. Ne ye tuku wande mbol pro ndawa. Ne sando ka le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁹ Ye sugo afu kumnemṅge minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye ṅget ta nu kinit. Ande wika yale ṅget ta nu ilit. Yiṅe piro tanjo ande piro si ka ṅget ta nu kate. Ne sanṅri sunjo ṅak ta ye kila. Sando ka ta kumuṅ ṅgina.

¹⁰ Yesus nu pasa ta ismba nu pিরerek purka mbilka nane nu dubimba kinaig mbal sanṅgina: Ye siṅka tane satṅgamṅgit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanṅri tomba tingate. Sine Israel ṅgamukṅge ye son maṅau sanṅrinu tanjaṅ kaṅger ndawet. ¹¹ Ye tane satṅget. Kilke tugu ṅakmba mbolṅge kasomok mbal gudommba pro Ku-ate kulatkate ma sinam kumba ka Abraham Isak Yakob ndoṅ minyoka isukusmba minamṅgaig. ¹² Israel afu Ku-ate tuku gageu minam tuku nyu ṅak minig ta nu nane pitaikuwa le ma ṅayo ma make sunjo sinam kaṅgaig. Ma ta mbolṅge minamṅgaig mbal nane malmbi sunjo tumba maketiṅ tikṅga minamṅgaig ṅgina.

¹³ Tanjamba sanṅmba nu ndek mbilka kame gabat ta sana: Ne luka kaye. Ne ye wam kam kumuṅ ṅga idusat ta tanjamba mayok kuwa ṅgina le ait ta mbolṅge ndo nuṅe piro tanjo mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Markus 1.29-34; Lukas 4.38-41)

¹⁴ Yesus nu Petrus tuku wande mbol kumba Petrus magma nuṅe

ṅgaro pa tingina le kinye ṅak minna le kaṅgermba ¹⁵ nu wainu kirena le ṅgaro pa tingina ta mukuna. Tanjana le nu tinga Yesus tuku paguna.

¹⁶ Tanjamba furirna le nane gudommba bukla ṅak mbal mindeka kilmba Yesus tugum prove likinaig le nu bukla miṅgemi sando kina le nane tanjo kusreka kua kinaig. Nu guaze mbal ṅakmba wakeikina le magekinaig. ¹⁷ Yesus nu tanjamba kina le Ku-ate tuku tuan tanjo Aisaia tuku pasa kumuṅgina. Nu tenṅemba sakina.

Nu sine tuku guaze yaika guaze tuku piti kugrakina ṅgina. *Aisaia 53.4*

Tanjo afu Yesus dubiwam sakinaig (Lukas 9.57-62)

¹⁸ Yesus nu maṅgur sunjo nu tugumṅge maṅgurkinaig le kaṅgerka nuṅe dubinaig mbal sanṅgina: Sine kule kualin sim kab ṅgina. ¹⁹ Tanjakina le kusem pasa bitekṅganu tanjo ande nu Yesus tugum promba sana: Tum Tanjo, ne ma ṅakmba mbol kambim tuku saka ta ye ne ndoṅ kaṅkik ṅgina le ²⁰ Yesus ndek nu sana: Mbo ṅguikok sar umaṅ nane te ṅak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndoṅ lika piti ta kurawam kumuṅ e ṅgina le ²¹ nuṅe dubiwanu tanjo ande ndek Yesus sana: Sunjo, ye ne ndoṅ minam iduset ta ye luka kumba ka mam kumwa le ṅguki sulumba ne dubinamṅgit ṅgina. ²² Tanjakina le nu lafumba sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenṅge kumanu mbal ṅgukuwaig ṅgina.

Yesus nu kule le bubre peunikina (Markus 4.35-41; Lukas 8.22-25)

²³ Yesus nu waṅ ande poṅgina le nuṅe dubinaig mbal nu ndoṅ poṅginaig. ²⁴ Nane kule kualin mbol mbol kumba minnaig le Yesus nu waṅ mbolṅge kinymba gilainṅgina. Kinymba gilainṅgina le bubre sunjo tingina le kule tongel tinga waṅ sinam kumba minna le ²⁵ nane nu kuanemba sanaig: Sunjo, ne pitik

sine tursinga. Sine ngisikam bafuweg nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ndanam tane wamdus fulilkade. Tane Kuate nu kumuŋ kuga nga idusde e nga saningina sulumba nu tinga bubre kule sanike likina le ma betkiremba kule basle mayena.

²⁷ Tanjana le nane wam ta kanjermba piriri njayomba sakinaig: i ... Tango te nu ima suk a. Bubre kule nale mata nu tuku miŋge dubide nginaig.

*Yesus nu tango bukla ŋak wakeikina
(Markus 5.1-20; Lukas 8.26-39)*

²⁸ Nane kule kualin sim ka Gadara mbal tuku ma mbolŋge iben kinaig le tango armba bukla ŋak nale mindesin patikinaig tuku ma ndame burok sinam tanje mayok ka Yesus tugum pronaik. Nale mara mara ndin ta tukulmba kame-kameka minanu. ²⁹ Nale wi kuenka Yesus sanaik: Kuate tuku Kiŋo, ne sine ndon wamdus tuma kuga. Ne ndanam kile sine piti sersingam te prote? Ait ta kile nginaig.

³⁰ Ma ta masken suk mbo gudommba sunarka mine likinaig tukunu ³¹ bukla kame ta nane Yesus sarsarmba kusnanaig: Ne sine tango te mbolŋge pitaikumba kande sine kukulsinga le mbo kame si fungul sinam kab nga sanaig le ³² nu pasa lafumba tanjapw ngina. Kile bukla nagonu tango ar ta kusreka mbo fungul sinam kine likinaig le nane ŋakmba sangri ŋak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualin butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³³ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba ka tumbran sungo mbolŋge manau mayok kina ta ŋakmba kubeu ninginaig sulumba tango ar bukla ŋak nane tuku wam mata turmba sakinaig. ³⁴ Tanjakinaig le tumbran sungo ta tuku mbal ndek Yesus sota kanjermba nane nu sarsarmba nane tuku ma ta kusremba kuwa nga sanaig.

9

*Yesus nu tango ngarosu milmailkanu
wakeina*

(Markus 2.10-12; Lukas 5.17-26)

¹ Yesus nu wan ponga luka nuŋe tumbran prona. ² Prona le nane afunje tango ngarosu milmailkanu kinye ŋak minna le sukunja tumba nu tugum pronaig. Yesus nu nane nu tuku sangri tomba tinginaig ta katesemba nu tango ngarosu milmailkanu ta sana: Kiŋo, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ye ne tuku mbar ŋakmba sauka gilainget nga sana.

³ Nu tanjakina le kusem pasa biteknaganu mbal afu nangine wamdusmbi sakinaig: Nu Kuate le tanjakate e nga idusmba minnaig ta ⁴ Yesus nu nane tuku wamdus katesemba nu nane saningina: Ndanam saka tane ngamunjal sinamnje wamdus njonu tade. ⁵ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa tango te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinga lika kaye nget. ⁶ Ye Ndindo Katesek Tango ye kilke te mbolŋge mbar saukam tuku ye sangri ŋak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit ngina. Tanjaka nu ngarosu milmailkanu ta sana: Kile ne tinga nzanzan kuramba nane tumbran kaye ngina le ⁷ nu tinga lika kumba nuŋe tumbran kina.

⁸ Tanjana le manjur sungo tanje minnaig nane wam ta kanjernaig sulumba nane kuru-kuruka Kuatenje sangri sungo kilke mbolok tango tuwit nga Kuate tuku nyu te-dunginaig.

*Yesus nu Mateus wikina
(Markus 2.13-17; Lukas 5.27-32)*

⁹ Kile Yesus nu tinga kumba ka takis kilanu wande mbolŋge tango ande nyunu Mateus nu piroka minna le nu kanjermba sana: Ne ilmba ye dubiya ngina le nu ndek tinga nu dubimba kina.

¹⁰ Yesus nu nuŋe dubinaig mbal ndon wandeknge isukusmba minnaig le takis kilanu mbal afu mbar ŋak nane gudommba pro nane ndon minyok minnaig le ¹¹ Farisi mbal

nane manau ta kanjermba Yesus dubinaig mbal saninginaig: Ndanam saka tanjine Tum Tango nu takis kilanu mbal wam njaigonu kade mbal ndon isukusit nginaig.

¹² Tanakinaig le Yesus nu pasa ta ismba lafumba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. ¹³ Nane afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye nane une njak mbal wika wakeikam tuku prowen. Kuate tuku pasa tuan tango andenge kuyarna ta tejenmba sakate: Tane ye tuku nga aganjmor kilmba atraukade ta ye sungomba idus ndawet. Tane tango sinaningmba nzaliningam tuku ye sungomba iduset ngate. Tane pasa ta kila pile mayewap ngina.

*Nyamagan pinkam tuku pasa
(Markus 2.18-22; Lukas 5.33-39)*

¹⁴ Mara ande Yohanus kule pisne dubinaig mbal pro Yesus kusnanaig: Sine Yohanus dubiweg mbal Farisi mbal turmba sine ait afu Kuate tuku nga nyamagan pinkeg. Ndanam naje dubinade mbal manau ta ke ndakade nginaig le ¹⁵ Yesus nu nane saningina: Tango ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnge nu nune mbal ndon minit tukunu nane piti njak minam kumuŋ kuga. Ait ande prowa le afunge pro tango ta nane ngamuknge tuwaig le nane wamdus piti ningwa le nyamagan pinka minamngaig. ¹⁶ Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kumin kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamngat. ¹⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnge tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetkuwa le grep kule kutuka ndeke suluwamngat. Aganjmor ngaro ta mata njayongamngat. Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamnge tolde. Tanjade le grep kule aganjmor ngaro turmba mage minamngaig ngina.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Markus 5.21-43; Lukas 8.40-56)

¹⁸ Yesus nu tanjamba pasata minna le tango sunjo ande pro nu tugum tanje dagol tidronga sana: Ye tuku kulim kile ndo kumat. Ne kumba naje waimbi ngarosu kirewa le abonguwa nga sana. ¹⁹ Tanjaka sana le nu ndek tinga nune dubiwanu tango ndon tango ta dubimba kinaig.

²⁰ Nane kumba minnaig le kile pino ande nu yar 12 mara mindek tambun guaze njak minna ta nu pro Yesus ngumnemnge nu tuku tawi nzalenu kirena. ²¹ Nu tejenmba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²² Tanjamba idusmba nu tawi kirena le Yesus ndek mbilka pino ta kanjermba sana: Kulim, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu ne mayekat ngina. Tanakina le ait ta mbolnge ndo nu mayekina.

²³ Kile Yesus nu tango sunjo ta tuku wande tugum prona. Nu pro tanje nane gudommmba malmbi wikaraumba tabu tabu fitke likinaig le saningina: ²⁴ Tane kua ka sili-siliwap. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit ngina le nane ndek nu talamba nzumilnaig. ²⁵ Tanjanaig le Yesus nu nane njakmba mayok kuwaig nga pitaika nu wandek sinam kumba ka mindesin tuku wai biyna le nu tingina. ²⁶ Tanjana le pasa ta sunjoka ma ta tuku tumbran njakmba kumuŋgina.

Yesus nu tango armba am tukulok wakeikina

²⁷ Yesus nu ma ta kusremba kina le tango armba am tukulok nu ngumnem dubimba wi kuenka sakinai: Sunjo, ne David tuku mbun. Ne sile sinasikmba tursika o nga wika minnaig le ²⁸ Yesus nu kumba wande pongina le nale nu dubimba nu tugum pronaig. Tanjanaig le nu nale kusnanikina: Ye tale tuku am wakeikam kumuŋ nga idusik e ngina le nale sakinaig: Sunjo, ne kumuŋ

nginaik. ²⁹ Tanjakinaik le nu ndek nale tuku am kigreka sanikina: Tale ye tuku sangri tomba tingade tukunu wam ta mayok kuwa ngina le ³⁰ nale tuku am magekinaik.

Kile Yesus nu sangrimba nale sanikina: Ye tale mbolnge wam kit ta afu sa ndaningap ngina. ³¹ Tanjamba peunikina ta nale kinaik ka nu tuku nyu saka saka kinaik le ma ta jakmba kumungina.

Yesus nu tango ande minje tukulok wakeina

³² Yesus nane ma ta kusrewam bafunaig le afunge tango ande buklange minje tukulna ta tumba Yesus tugum pronaig. ³³ Pronaig le nu bukla pitaina le tango ta ndek pasatina le tango pino kangermba pirerek purka sakinaig: Yoi. Sine Israel ngamuknge manau tenen mayok kinit le nda kangereg tuku nginaig.

³⁴ Tanjakinaig le Farisi mbal ndek sakinaig: Nu bukla kame tuku gabat tugumnge sangri tate sulumba bukla pitaike likate nginaig.

Yesus nu tango pino jakmba sinaningina

³⁵ Yesus nu tumbran fonfon tumbran sugo sugo jakmba mbolnge lika nane tuku kusem wande mbolnge Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tuku pasa mayenu kuklimba saningmba nane tuku guaze tugu yeki yeki wakeike likina. ³⁶ Tanjamba nu mangur sugo gudommba kangerka nane sipsip kulat tango kugatok tanan wamdus fulilka nangine miron ngaro turkam kumun kuga nga saka nu nane sinanu ³⁷ nuje dubiwanu tango saningina: Piro mbolnge nyamagan alonu gudommba minig ta kilam tuku piro tango denkte. ³⁸ Tane piro miro tango yabanap le nu piro tango afu kukulninguwa le nane nu tuku nyamagan alonu kilwaig ngina.

10

Yesus nu aposel 12 madiningina (Markus 3.13-19; Lukas 6.12-16)

¹ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tango 12 ta wika kile-mangurka nane mata bukla najgonu pitaika guaze tugu yimyam jakmba wakeikam tuku sangri ningina.

² Aposel 12 ta nane tuku nyu nangine tenenmba. Ande Simon nyunu ande Petrus ngade. Ande maib nuje Andreus. Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kinjo nuje. Ande Yohanus nu Yakobus maib nuje. ³ Nane afu Filipus, Bartolomeus, Tomas. Ande Mateus nu takis kilanu tango. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kinjo nuje. Ande Tadeus. ⁴ Ande Simon mape nyu ande Selot. Ande Yudas Iskariotnu ngumnenga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu aposel 12 piro ningina (Markus 6.7-13; Lukas 9.1-6)

⁵ Yesus nu nane 12 ta kukulningam bafumba saningina: Tane kasomok mbal tuku ma ande ko Samaria mbal tuku tumbran ande mbol kine ndakap. ⁶ Tane ka Israel mbal nane sipsip ngisikanu tanan minig nane tugum kape. ⁷ Tane kumba Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate nga saningmba likap. ⁸ Tane guaze mbal wakeika kumanu mbal kile-tidinga ngirnger jak mbal mage serningmba guwa najgonu pitaikap. Sangri ta piya kugatok ake tinget tukunu sangri tambi pirokap sulumba piya wi ndakap.

⁹ Tane kambim nga tangine ndametin ¹⁰ pale fat kupe ngaro ndumndum ta jakmba kusrekap. Tane tawi tinganu ta ndo jak kape. Tane piro tango tukunu tane nane afu tugumnge agan ndende kilam kumun.

¹¹ Tane tumbran ande mbol promba tango mayenu ande tane kulatkam tuku sota kangermba nu ndon minmba piroka ka kambim nga nu kusremba kape. ¹² Tane wande ande ponga wande tuku mbal ngamungal mukuk jak minam tuku saningap. ¹³ Nane mbal magenu ndeta tane pasa saningig tanjamba

nane ngamunggal mukuk njak minwaig. Kuga ta pasa ta luka tanjine tugum prowa. ¹⁴ Mbal afu tane kilam mbulmba ko tane pasa kukliwap le isam mbulwaig kande wande ko tumbran ta kusrewam bafumba nane katesemba rironkuwaig nga nane am mbolnje tuptup kupe mbolnje denganu minig ta paurngap. ¹⁵ Ye sinjka satinjamngit. Ait sunjo mbolnje tumbran tane pitaikate ta nu tumbran najgonu Sodom le Gomora tuku pa limba sunjo pasa njak tamngat.

Yesus tuku mbal nane piti kanjerkamngaig

(Markus 13.9-13; Lukas 12.11-12; 21.12-17)

¹⁶ Tane isap. Ye tane kukultingi le kumba sipsip tananj ngannu age nguikok ngamuknje minamngaig. Ta tuku tane kurau mayemba gami tananj wamdus bafuk minap. ¹⁷ Tane rironkap. Afunje tane kilmba pasa mbolnje kile-tidinga nanjine kusem wandeknje tane pani faramngaig. ¹⁸ Afunje tane didika kilmba ka gabat kame nyu sugo njak mbal tugumnje kile-tidinguwaig le tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le gabat mbal kasomok mbal turmba ye tuku nyu isamngaig. ¹⁹ Nane tanamba tane kilmba gabat sugo tuku wai mbolnje patikuwaig ta tane wamdus fulilka ndanjmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam ait mbolnje tane tuku wamdus sinamnje pasa mayok kangat. ²⁰ Tanjine wamdusmbi kuga. Mam Kuate tuku Guwanje wamdus tinguwa le tane sakamngaig.

²¹ Ait ta mbolnje ande nu nuje tira nuje kumam tuku ngyeu mbal tuku wai mbolnje palmbimngat. Mam nu nuje kinjo mbolnje tanawamngat. Kinjo kame nane ina mam kat nanjine kasurnjmba kumwaig nga pasa mbolnje patikamngaig. ²² Tane yije mbal tukunu nane njakmba tane kasurtinjamngaig. Ande nu sanjri tinga dirnanja minwa ta Kuatenje

nu tuku muskil te-tiwe tambimngat. ²³ Tumbran ande mbolnje nane tane kilmba piti sertinguwaig ndeta tane kua ka tumbran ande mbol kape. Ye sinjka satinjamngit. Tane tanamba Israel mbal tuku tumbran afu mbol kine ndakap le ye Ndindo Katesek Tango prowamngit.

²⁴ Skul kinjo nu nuje tisa li ndate. Piro tango nu nuje sunjo li ndate.

²⁵ Kinjo ande nu nuje tisa suk ko piro tango ande nuje sunjo suk mayok kuwa ta kumu. Ye tane tuku Sunjo ta nane ye bukla najgonu tuku gabat Belsebul ngade. Ta tuku nane tane mata nyu sugo najgonu tananj satinjamngaig.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube
(Lukas 12.4-7)

²⁶ Nane tane kilmba najgo siglikade mbal tuku kuru kuru ndakap. Wam kame kile tango am mbolnje mine ndakade ta kilimok mayok kanjaig. Wam afu kuirok minig ta njakmba kila patikamngaig. ²⁷ Ye kuirka tane pasa satinjet te tane pasa ta tumba manjur sinamnje saningap. Tane kile yabu pasa isig ta njakmba isam tuku kuenka saningap. ²⁸ Nane tane tuku ngarosu bale faram sakade mbal tuku kuru kuru ndakap. Nane kanu balewam kumu kuga. Kuate nu tane tuku ngarosu kanu turmba ma nayo mbolnje pankam kumu tukunu tane nu tuku ndo kuru-kurukap.

²⁹ Tango nu sulik sulik armba maket mbolnje patika ndametin fudinndo ndo tate ta sulik sulik njakmba sinjine Mam nu idusnjmba nu wokate le ndo ande kumit. ³⁰ Nu tane tuku gabat waje giganmba ta mata nu kila minit. ³¹ Ta tuku tane wam ande tuku kuru kuru ndakap. Kuate am mbolnje tane sulik sulik gudommmba linjmba mbolnje minig.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku
(Lukas 12.8-10)

³² Ande nu tango ngamuknje ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye mata yije Mam samba mbolnje minit nu

am mbolnɔge tanɔo ta tuku nyu te-mayokamɔgit. ³³ Ande nu tanɔo nɔgamuknɔge ye tuku nyu yabukate ta ye mata yinɛ Mam samba mbolnɔge minit nu am mbolnɔge nu tuku nyu yabukamɔgit.

*Tanɔo Yesus mbolnɔge purkade
(Lukas 12.51-53; 14.25-27)*

³⁴ Tane ye wamdus ulendi manɔu kilke mbol mbal nɔgamuknɔge palm-bim tuku prowen nɔga idus ndawap. Ye kame bagi tumba nane tetkam tuku prowen. ³⁵ Kinɔ nu mam nuɔe ndon ko kulim nu ina nuɔe ndon ko pino nu nuɔe rukan nuɔe ndon nane tanɔamba munɔu purkam tuku ye prowen. ³⁶ Tanɔo tuku wande tuma mbal nu tuku nɔgueu mbal mayok kanɔgaig.

³⁷ Ande nu ina mam ko kinɔ kat nuɔe tuku sunɔgomba kume purmba ye tuku sunɔgomba kume pur ndate ta nu ye tuku nyu nɔk minit ta nu denkafe. ³⁸ Tanɔo ande nu ye tuku nɔga idusmba nu nuɔe mironɔ nuɔe ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye tuku nyu nɔk minit ta nu denkafe. ³⁹ Ande nu nuɔe abo mine mayewam tuku sunɔgomba idusmba kurau mayete ta nu nɔgisikamɔgat. Ande nu ye tuku nɔga nuɔe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu sinɔka nuɔe abo ta tumba nɔk minamɔgat.

*Yesus nu lafu mayenu kilam tuku sakina
(Markus 9.36-41)*

⁴⁰ Ande nu tane auktinɔmba wakeikate ta nu ye mbolnɔge mata tanɔate. Ye mbol tanɔate ta Mam nu ye kukulyina nu mbol mata tanɔate. ⁴¹ Ande nu Kuate tuku tuan tanɔo minit le andenɔge nu aukmba wakeite ta nu tuan tanɔo ndon lafu mayenu tamɔgat. Tanɔo ande nu tanɔo tinɔreknu minit le andenɔge nu aukmba wakeite ta nu tanɔo tinɔreknu ndon lafu mayenu tamɔgat. ⁴² Ye sinɔka satinɔgamɔgit. Ande nu nyu kugatok minmba ye dubiyanu tanɔo tanɔan minit le andenɔge nu kule tidonu

ndo tuwit ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimɔgat nɔga saninɔgina.

11

¹ Yesus nu nuɔe dubinaig tanɔo 12 wam pagu pasa ninɔge denɔpurmba nu tinɔa ma ta tuku tumbranɔ afu mbol pasa kuklimba wam pagukam kina.

*Yohanus nu tanɔo armba kukul-nikina le Yesus tugum kinaik
(Lukas 7.18-35)*

² Yohanus nu muli wandek sinamɔge minmba Kristus nu wam afu ke likina ta ismba nu tuku pasa pilna le nuɔe dubiwanu tanɔo armba ka Yesus kusnanaik: ³ Ande nu prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairnɔgube nɔginaik le ⁴ nu pasa lafumba sanikina: Ye wam ke liket te takile ammbi kanɔgerka kilbambi isik ta luka kumba nɔakmba Yohanus kubeu tape. ⁵ Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe nɔaigonɔgade mbal likade. Nɔginɔger nɔk mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonɔa tinɔgade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ⁶ Ande nu ye tuku nɔga wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanɔamba ka Yohanus sawap nɔgina.

⁷ Nale luka kinaik le Yesus nu ndek manɔur sunɔo ta Yohanus tuku saninɔgina: Tane ame aganɔ kanɔgeram tuku ma baknu mbol kinaig? Bubrenɔge ulem wane ande mbilmbilwa le tane kanɔgeram kinaig e? ⁸ Ko tane tanɔo ande tawi mayenu tinɔganu kanɔgeram kinaig e? Nane tawi magenu tinɔganu mbal wande sugo sinamɔge nyu nɔk minig tuku. ⁹ Tane ndanɔam tuku ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tanɔo ande kanɔgeram kinaig e? Yohanus nu tuan tanɔo ta ye tane kila satinɔgamɔgit. Nu tuan tanɔo ndo kuga. Nu tuan tanɔo nɔakmba lininɔmba mbolnɔge minit. ¹⁰ Kuyar pasa ande nu tuku tejenmba sakate. Ne isa. Ye tanɔo ande kukuli le nu ambonɔa prowa sulumba ne tuku ndin wakeiyamɔgat nɔgate. *Malakai 3.1*

¹¹Ye sinjka satinjamngit. Tango njakmba Yohanus kule pisenenge linijsmba mbolnje minit ta Kuate tuku gageu mayok kinig mbal njakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata. ¹²⁻¹³Moses tuku tukul tuan tango kame nane Kuate nu nunje gageu kulatkam tuku dir pasa ndo saka ka Yohanus mbolnje diknginaig. Yohanus tuku ait mbolnje tugu pilmba tango pino gudommba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku sangri tinga munju signa-signanga mburerika kile minig. ¹⁴Kuate nu nunje gageu kulatkate wam ta pro ndawa le Elia nu ambonga prowam tuku kuyar pasa* sakate ta Yohanus tuku sakate. Tane pasa te ismba son ngade e? ¹⁵Tane kilba njak ndeta pasa te isap.

¹⁶Tane ait te mbolnje minig mbal tane tuku manau ta ame wam tana njga saki. Tane kinjo kame maket mbolnje minyoka munju wiwikade tana. Nane tejenmba munju wiwikade: ¹⁷Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine manj malmbikeg ta tane ndek malmbiketket nga lok mine ndakade ngade.

¹⁸Ata. Yohanus nu prona sulumba nyamagan ko grep kule nye ndaka minna le nu bukla njayonu njak nga saka nu mbulnaig. ¹⁹Ye Katesek Tango ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tango. Nu takis kilanu mbal une njak mbal ndon gulab mayete nga tane ye mata mbulig. Ata. Wamdus kuyar mayete tango wam ke likate ta mbolnje nu tinjeknu kilimok mayok kinit nga saningina.

*Tumbran afu nane Yesus ngumnenaig
(Lukas 10.13-15)*

²⁰Tumbran afu Yesus nu buk nane ngamuknje wam kitek sangrinu ke likina ta nane ngamunggal biye mbil ndanaig tukunu kile nu nane kilmba saningne likina: ²¹Korasin tumbran le

Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sangrinu tale ngamuknje ke liken ta ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon ngamuknje ke likina kande nane dal ndaka nangine mbar tuku ngamunggal biye mbilmba nane tawi urfunu tinmba kuke tugu pismba tanaig kande. ²²Ye sinjka satinjamngit. Ait sunjo mbolnje tale Korasin le Betsaida tumbran tale Sidon le Tirus tuku pa limba tale sunjo pasa njak tamngaik.

²³Kaperneum tumbran ne nyu sunjo njak minmba ne samba mbol kambim tuku nga iduste e? Kuatenje ne tumba bukngwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kangat. Ye wam kitek sangrinu tane ngamuknje ke liken ta ande nu wam ndui ta Sodom tumbran ngamuknje ke likina kande nane ngamunggal biye mbilmba kile minig kande. ²⁴Ye tane satinjamngit. Ait sunjo mbolnje tane Kaperneum mbal Sodom tuku pa ta limba tane sunjo pasa njak tamngaig.

*Sine ka Yesus tugumnje mabtube
(Lukas 10.21-22)*

²⁵Ait ta mbolnje ndo Yesus nu sakina: O Mam, ne samba kilke tuku Sunjo. Ye ne tuku nyu te-dunget. Afu kila sugo wamdus kuyar njak ne nane wam kame tum ndaningit. Kinjo kame tana minig mbal ne nane ndo tumningit. ²⁶O Mam, ne nane nzali dubimba ne tana ngina.

²⁷Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam njakmba ye wai mbolnje patikina. Ande nu Kuate tuku Kinjo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kinjo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig nga nu tumningit ta nane mata nu kila minig. ²⁸Tane piro karenka aganj pitinu kuramba poska minig mbal tane ye tugum te yalpe le yenje muskil kile-tidinge tingi. ²⁹Ye wamdus bafuk njak minmba ngan mukuk minet tukunu tane ye tuku pasa kumnemnje minap le tane

* **11:14:** Tuan tango Malakai nu pasa ta kuyarna (Malakai 4.5)

tumtingi le tane mabtap. ³⁰ Ye tuku minje pasa ta piti kuga. Ye tane mbolnje aganj pilet ta buloknu ndo nga saningina.

12

Kusem ait mbolnje manau kam tuku pasa

(Markus 2.23-28; Lukas 6.1-5)

¹ Kusem ait ande mbolnje Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubinaig mbal gubaningina le nane wit alonu supika nyam nyam kinaig le ² Farisi mbal afunje nane kanjerka nane Yesus sanaig: Ai si. Nanje dubinade mbal sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnje nane nyamagan kilig nga sanaig.

³ Tanakinaig le nu ndek nane saningina: David nuje mbal ndon nane guba najoningina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnje patikinaig ta afu kilmba pro nuje mbal ndon nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Pris mbalnje ndo nyade tuku. ⁵ Pris mbal mata nane kusem ait mindek kusem wande sunjo sinamnje pirokade ta nane mbar ndade. Moses nu nane tanamba kam kumun nga kuyarna ta tane kila. ⁶ Tane isap. Ande nu kile tane ngamuknje minit ta nu kusem wande sunjo ta limba nu mbolnje minit. ⁷ Kuate tuku kuyar pasa ande tenemba sakate. Tane ye tuku nga aganjmor kilmba atraukade ta ye sunjomba idus ndawet. Tane tanjo sinaningmba nzaliningam tuku ye sunjomba iduset ngate. Tane kuyar pasa ta tugunu katesede kande tane ye dubiyanu mbal te pasa mbolnje pati ndakade kande. ⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat minet ngina.

Yesus nu tanjo wai pagringanu ta wakeina

(Markus 3.1-6; Lukas 6.6-11)

⁹ Yesus nu tanamba tinga kumba nane tuku kusem wandek sinam kina. ¹⁰ Sinam tanje tanjo ande

wai kummba pagringanu njak minna le Farisi mbal nane Yesus tumba pasa mbolnje palmbim saka nu kusnanaig: Sine sinjine tukul manau dubimba kusem ait mbolnje guaze tanjo ande wakeiwam kumun e nga kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Tane tuku ande nu sipsip ndindo njak minit le kusem mbolnje nu baringa burok sinam ndekate ta nu kusem nga idusmba tam tuku piro ndakate e? ¹² Ata. Tanjo nu sinja sipsip lite. Ne kusem ait mbolnje ande turte ta ne tukul luka ndate nga saningina.

¹³ Tanakina sulumba kile nu ndek tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. Nuje wai inum tananj mayok kina. ¹⁴ Tanjana le Farisi mbal nane mayok ka Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Aisaia tuku dir pasa kumungina

¹⁵ Yesus nu Farisi mbal tuku wamdu ta katesemba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina le tanjo pino gudommmba nu dubinaig. Nu nane tuku guaze wakeike likina sulumba ¹⁶ nu nane mbolnje manau ke likina ta afu sa ndaningguwaig nga minje pipningina. ¹⁷ Nu tanjana ta tuan tanjo Aisaia tuku kuyar pasa ande kumungina. Nu tenemba Kuate tuku minje kuyarna.

¹⁸ Tane isap. Tanjo te nu ye tuku piro tanjo. Ye nu madiwen.

Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare toret.

Ye yinje Guwa nu tuwi le nu ye tuku manau tinjeknu kasomok mbal njakmba saningamngat.

¹⁹ Nu afu ndon kualeyau ndaka minje fetke nda.

Nu ndinmba sinjin likuwa le ande nu tuku pasa ise nda.

²⁰ Ande nu ulem tananj isunu bak-lalkanu minwa le nu ngurmba buknje nda.

Ko ande nu bulu tananj kupam bafumba fudinmba bulunja minwa le nu fuwe nda.

Nu tanjamba minmba ma ma nu wam
 njakmba kile-ibenjka manjau
 tinjeknu ndo te-mayokamngat.

²¹ Kasomok mbal njakmba nu sine
 muskil kile-tidinge singuwa nga
 nu tairnga minamngai. *Aisaia*
42.1-4

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

*Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma
 nginaig*

(Markus 3.20-30; Lukas 11.14-23)

²² Tango ande buklinge nu tuku
 am minge tukulnikina ta nane min-
 demba Yesus tugum pronai le nu
 tango ta wakeina le nu mambimba
 pasatina. ²³ Tanjana le tango pino
 njakmba pirerek purka ndek sakinaig:
 i ... Tango te David tuku mbun e nga
 saka minnaig le ²⁴ Farisi mbal nane
 pasa ta ismba ndek sakinaig: A ...
 bukla kame tuku gabat Belsebulnge
 nu sanjri ta tuwit le nu bukla pitaik
 likate nginaig.

²⁵ Kile Yesus nu nane tuku wamdus
 ta katesemba saningina: Gabat
 sunjo ande tuku kuasmbi nane pur
 yimyamka nangine nangine kame
 buwaig ta nane kugawamngai. Tum-
 branj mbal ko wande tuma mbal
 nane pur yimyamka nangine nangine
 kame buwaig ta nane sanjri njak
 mine ndakate kande. ²⁷ Tane
 ye Belsebul tuku sanjrimbi bukla
 pitaikanu sakade e? Tangine mbal
 afu bukla pitaikade ta nane mata
 Belsebul tuku sanjrimbi tanjade e?
 Nane kusnaniingap le nane tuku
 pasa lafunu tambu tangine pasa ta
 pilewaig. ²⁸ Ye Kuate tuku Guwa
 tuku sanjrimbi bukla pitaiket ta
 Kuate nu nuje gageu kulatkate
 wam tane ngamuknge buk prote.
²⁹ Tango sanjrinu ande nuje wande
 kulatkate ta ande pro nu tuku aganj
 ndende kuayaram kumun kuga. Nu
 tango sanjrinu ta ndaleka te-ibenjwa
 sulumba ndo aganj ndende ta kilam
 kumun.

³⁰ Ande nu ye tuku tango mine
 ndakate ta nu ye tuku ngeu tango.
 Ande nu ye tur ndayumba ake minit
 ta nu ye tuku piro njayo silite. ³¹ Tane
 isap. Tango tuku une manjau tumail
 panningig manjau ta Kuate nu njakmba
 sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul
 Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar
 ta gilainge nda. ³² Ande nu ye Ndindo
 Katesek Tango tala pasa sayate ta Ku-
 ate nu mbar ta sauka gilaingate tuku.
 Ande nu Tukul Guwa tala pasa tuwit
 ta Kuate nu ait te mbolnge ngumneja
 mata mbar ta sauka gilainge nda.

³³ Ail alonu magenu kanjerka ail ta
 njayonu nga sa ndakap. Ko ail alonu
 njagonu kanjerka ail ta mayenu nga sa
 ndakap. Sine ail alonu kanjerka ail ta
 tuku tugu kateseweg. ³⁴ Ngamunggal
 sinamnge wamdus minig ta minge
 mbolnge kilimok alonu mayok kinig.
 Tane mbenj njagonu tuku fat. Tane
 tango njagonu tukunu tane pasa
 mayenu inum te-mayokam kumun
 kuga. ³⁵ Tango mayenu nu nuje
 ngamunggal mayenu minit sulumba
 nu ndek wam magenu ndo ke likate.
 Tango njayonu nu nuje ngamunggal
 njayonu minit sulumba nu ndek wam
 njagonu ndo ke likate.

³⁶ Tane isap. Tango fare ake
 wamdusmbi sakade ta pileningam
 tuku ait mbolnge nane nangine pasa
 ta njakmba Kuate am mbolnge kile-
 mayokkamngai. ³⁷ Ne pasa sake
 likate ta mbolnge Kuate nu ne pilenga
 lafunu tanmbimngat nga saningina.

*Nane wam kitek sanjrinu kanjeram
 sakinaig*

*(Mateus 16.1-4; Markus 8.11-13;
 Lukas 11.29-32)*

³⁸ Kile kusem pasa biteknganu mbal
 nane Farisi ndonj Yesus sanaig: Tum
 Tango, ne manjau kitek sanjrinu ande
 te-mayoka le sine kanjerbe nginaig
 le ³⁹ nu ndek nane saningina: Tane
 sinjka mbal njagonu Kuate ngumne-
 de tuku. Tane ye tuku sanjri kanjeram
 idusde ta ye tane tumtinge nda.
 Wam sanjrinu ande tuan tango Yona
 mbolnge pronu ta ndo tumtingamngit.

40 Yona nu kualegan sungo tuku fungul sinamnge mara kenmba minna. Tanjamba ndo ye Ndindo Kate-sek Tango ye kilke sinamnge mara kenmba minamngit. 41 Yona nu man mayok ka Nineve mbal rironj pasa saningina le nane ndek ngamungal biye mbilnaig. Ande tenge minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ta tuku ait sungo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal Nineve mbal ndonj tingap le Nineve mbal tuku manjau mayenunge tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat.

42 O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen njayo dubimba nu tugum kina. Ande tenge minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sungo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal pino ta ndonj tingap le nu tuku manjau mayenunge tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat.

43 Andenge guwa njayonu tango ande mbolnge pitaite le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakate: 44 Yiye buk minen tuku wande mbol man luka ka ngate. Nu pro nane buk firfir gurenmba aganj ndende njakmba kile-tidinga patiki-naig le wande ta ngaskolnu minit le kangerte. 45 Nu kangermba sangri tinga minam tuku ta nu kumunj kuga le nu kumba ka nuje kuasmbi 7 nane nu tuku manjau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolnge minig. Tanjade le tango ta tuku mine manjau ambokok limba kile njayonu sungokanu sinamnge minit. Wam ndui ta ndo tane manjau njayonu kade mbal tane mbolnge prowamngat nga saningina.

Yesus ina mambo kat nuje pronaig (Markus 3.31-35; Lukas 8.19-21)

46 Yesus nu tanjamba pasata minna le ina nuje mambo kat nuje pro mayok tanje nu tuku pasa pilnaig le 47 ande nu Yesus sana: Ina nanje mambo kat nanje pro kilimnge minmba ne kusnangade ngina. 48 Tanjakina

le nu tango ta sana: Ne yiye ina yiye mambo kame tuku sayate e ngina sulumba 49 wai tok nuje dubinaig kuasmbi denjimbamba sakina: Mbal te yiye ina yiye mambo kame tanjan minig. 50 Yiye Mam nu samba mbolnge minit ima nu nu tuku nzali dubite ta nu yiye maib kulim ina tanjan minit ngina.

13

Aganj tumu tuku yaba pasa (Markus 4.1-9; Lukas 8.4-8)

1 Yesus nu ki ndui ta mbolnge wande kusremba kina ka kule kualinj piyal tanje minyok minna le 2 manjur sugo nu te-ngamumba manjurkinaig le nu ndek wan ande ponga ta mbolnge minyoka pasa niimbamba minna le nane piyal tanje tinga pasa isnaig. 3 Nu yaba pasambi wam gudommamba saningina sulumba sakina:

Tango ande nu aganj tumunu bareningam piro mbol kina. 4 Kina ka bareningina ta tinu afu ndinje ndeke likinaig ta sar umanje pro nye sulunaig. 5 Tinu afu kilke ndame njak ma mbolnge ndeke likinaig ta kilke fudinndo tukunu pitik ndo manje pronaig. 6 Pronaig ta ki sunjo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karennga kume sulunaig. 7 Tinu afu ma anja njayonu sinamnge ndeke likinaig ta anjanje tinga songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. 8 Tinu afu kilke mayenu mbolnge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Tugunu mindek mbolnge afu alonu 100 afu 60 afu 30 tanjamba tanjamba alonaig. 9 Tane kilba njak ndeta pasa te isap nga saningina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saningina (Markus 4.10-12; Lukas 8.9-10)

10 Kile nuje dubinaig mbal Yesus tugum promba nu kusnanaig: Ne ndanam yaba pasambi ndo nane saningit nga kusnanaig le 11 nu ndek nane saningina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam afu kuirok minig

ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Nane afu wam ta kila pilwaig nga madi ndaningen. ¹² Ande nu wam afu nak minit ta Kuatenge nu man lato tuwit le nu sungomba nak minit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenge nuje wam fudinndo ta yaite. ¹³ Ye yaba pasambi ndo pasa saninget ta tugunu tenenmba. Nane wam afu kanjerka alonu kanjer ndakade. Nane isig sulumba ise ti ndamba tugunu katese ndade. ¹⁴ Tuan tango Aisaia nu dir pasa kuyarna ta nane sinka kumude. Nu Kuate tuku minge tenenmba kuyarna. Tane pasa isamngaig ta tugunu katesewenda.

Tane wam afu kanjerkamngaig ta alonu kanjer tiwe nda.

¹⁵ Mbal te nane tuku ngamungal tukulok.

Nane kilba tukulningig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluninguwa le ngamungal biye mbilmba ye tugum prowaig le wakeikamngit. *Aisaia 6.9-10*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

¹⁶ Tane Kuatenge make patikate le tane wam magenu kanjerka pasa mayenu isig. ¹⁷ Ye sinka tane satinngamngit. Tuan tango kame mbal tinreknu tane wam kanjerka isig te nane kanjerka isam tuku wamdus sunngo pilmba kume farnaig ngina.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu (Markus 4.13-20; Lukas 8.11-15)

¹⁸ Kile Yesus ndek nane saningina: Tango nu nyamagan tumunu bareningina ngit pasa ta tugunu satinngi le isap. ¹⁹ Tinu afu ndinngende ke likinaig ngit ta mbal afu tanan. Nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku pasa ta ismba katese maye ndade le Satanngge pro nane tuku ngamungal sinamngge pasa ta yaika tumba balete. ²⁰ Tinu afu kilke ndame nak mbolngge ndeke likinaig ngit ta mbal afu tanan. Nane Kuate tuku pasa ismba nzali sunngo

nak pitik ndo tade sulumba ²¹ nane sumbailnu kugatok tanan ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunngge piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ²² Tinu afu ma anga ngaigону sinamngge ndekinaig ngit ta mbal afu tanan. Nane Kuate tuku pasa isig ta kilke te tuku piti agan ndende kilam tuku nzali wamdus ta nak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²³ Tinu afu kilke mayenu mbolngge ndekinaig ta nane afu Kuate tuku pasa ismba katesede tanan. Nane katesemba minig sulumba alo kilemayokka afu alonu 100 afu 60 afu 30 tanamba tanamba kilemayokkade nga saningina.

Anga ngaigону tuku yaba pasa

²⁴ Yesus nu yaba pasa ande tenenmba saningina: Kuate nu tango pilenga nuje gageu kilit wam ta tango ande nuje piro mbolngge wit tinu bareningina tanan. ²⁵ Bareningina le furirna le nane kinye sulunaig le nuje ngueu tanngge anga ngaigону tinu kilmba pro nu tuku piro mbol tanngge bareninginmba nu kua ka kina. ²⁶ Wit ta tanga ka koknaig le anga ngaigону mata kilimok mayok kinaig le nuje piro mbalngge kanjerkinaig sulumba ²⁷ kumba ka piro miro tango sanaig: Sunngo, ne wit tumunu magenu nguke likina ta ndanam kile anga ngaigону turmba prode nga sanaig le ²⁸ nu ndek nane saningina: A ... ngueu tango andenngge tanjana ngina. Tanakina le nane nu kusnanaig: Sine ka anga ta fulkub e nginaig le nu saningina: ²⁹ Kuga. Tane anga ngaigону ta fulkam saka ka mbarmba wit turmba fulkubekaig. ³⁰ Anga ngaigону ta ulendika minwaig le ait kumunguwa le ye piro mbal tenenmba saningamngit: Tane ambonga ka anga ngaigону ta fulka pa mbolngge pannu tuku ndaleka patikap sulumba wit kilmba nyamagan wandekngge patikap nga saningamngit ngina.

Mastet tinu le yis tuku yaba pasa (Markus 4.30-32; Lukas 13.18-21)

³¹ Yesus nu manj yaba pasa ande tejenmba saningina: Kuate tuku gageu tugeka sungokate wam ta mastet tinju tanjo andenge tumba ka nuje piro mbolnge ngukina tanjan. ³² Mastet tinju ta aganj naj fudinndo aganj tumunu njakmbange nu liwanu ta nu promba sungoka nu kumzanjel ail njakmba lininjmba nu ail sunjo tanjan mayok kinit. Sar umanj pro wainu mbolnge te patikade ngina.

³³ Tanjamba nu manj lato yaba pasa ande tejenmba saningina: Kuate tuku gageu tanjo ngamuknge minig wam ta yis pino andenge tumba plaua sinamnge pilna tanjan. Yis ta plaua njakmba ulmba silina ngina.

³⁴ Yesus nu wam ta njakmba yaba pasambi ndo manjur sunjo ta saningina. Nu pasa ande te-mayokmba sa ndakina. ³⁵ Nu tanjana ta tuan tanjo ande o buk pasa sakina ta kumungina. Pasa ta tejenmba.

Ye yaba pasambi pasa sakamngit. Tugu mbolnge wam kame kuirok mine likinaig kile tanjamba minig ye wam kame ta kile-mayokkamngit. *Mune 78.2*

Anja najgonu tuku yaba pasa tugunu

³⁶ Kile Yesus nu tinja manjur sunjo ta kusreka kina ka wande pongina le nuje dubinaig mbal pro nu sanaig: Ne anja najgonu tuku yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinja le sine isbe nginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Tanjo wit tumunu ngukina nga sakit ta ye Ndindo Katesek Tanjo. ³⁸ Piro ma ta kilke te. Wit tinju magenu ta Kuate tuku gageu. Anja najgonu ta Satan tuku gageu. ³⁹ Ngueu tanjo anja najgonu ngukina nga sakit ta Satan. Wit alonu kilam tuku ait sakit ta kugawam tuku ait. Wit alonu kilam tuku mbal nane Kuate tuku enjel kame. ⁴⁰ Nane anja najgonu fulka ndaleka pa mbolnge pankade ngit ta kugawam tuku ait mbolnge tanjamba mayok kanjat. ⁴¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yije enjel kukulningi

le nane pro yije gageu mine ndaka wam najgonu ke likade mbal nane afu mata mbarwaig nga didikade ta nane kilmba ⁴² pankuwaig le pa sunjo mbol kanjaig. Ma ta mbolnge minamngaig mbal nane malmbi sungomba maketin tiknga minamngaig. ⁴³ Ait ta mbolnge mbal tinreknu nane nanjine Mam kulatkate ma mbolnge ki tanjan bulunga minamngaig. Tane kilba njak ndeta pasa te isap.

Aganj mayenu yubenginaig tuku yaba pasa

⁴⁴ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa te suk. Tanjo ande kilke sarka aganj mayenu piya o mbolnge nane kilkek sinamnge yubenginaig ta kangerna. Kanjermba nu manj burok tukulmba nu gare njak kumba nuje aganj ndende njakmba piyate sulumba ndametin kilmba ka kilke ta piyamba nuje tate.

Igog tin tuku yaba pasa

⁴⁵ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa ande te suk. Tanjo ande nane afu tugumnge igog tin magenu sota piyamba likate. ⁴⁶ Nu igog tin inum maditaknu piya o mbolnge kanjermba nu kumba nuje aganj ndende njakmba kilmba piyana sulumba ndametin kilmba ka igog tin mayenu ta piyamba tina.

Kumanj tuku yaba pasa

⁴⁷ Kuate nu tanjo pilenga nuje gageu kilig wam ta yaba pasa te suk. Nane afu kumanj yu sinamnge buknginaig le kualegan gudommba yeki yeki kumanj sinam kinaig. ⁴⁸ Kumanj kumungina le nane didika tumba tabeknge minyoka kualegan ta pilenga magenu nza sinamnge patika najgonu ta kilmba pankinaig. ⁴⁹ Kugawam tuku ait mbolnge manju tanjamba ndo mayok kanjat. Enjel kame nane pro tanjo pilenga magenu kusreka najgonu kilmba ⁵⁰ pankuwaig le pa sunjo mbol kanjaig. Ma ta

mboln̄ge minam̄ngaig mbal nane malm̄bi sun̄gomba maketiŋ tik̄n̄ga minam̄ngaig n̄ga saniŋgina.

⁵¹ Kile Yesus nu nane kusnaniŋgina: Tane pasa kame satiŋgit ta tane tugunu katesede e n̄gina le nane au n̄ginaig. ⁵² Tan̄akinaig le nu ndek saniŋgina: Kusem pasa bitek̄n̄ganu tan̄go ande Kuate tuku kuasmbi mayok kumba ye dubiyate ta nu wande miro tan̄go tan̄aŋ. Nu nuŋe wandek̄n̄ge agaŋ ndende urfunu kiteknu turmba kile-mayokkate tan̄aŋ n̄gina.

*Nasaret mbal Yesus talanaig
(Markus 6.1-6; Lukas 4.16-30)*

⁵³ Yesus nu yaba pasa sake den̄purna sulumba nu tin̄ga ma ta kusremba ⁵⁴ luka nuŋe tumbran̄ tuguk pron̄a. Pro tan̄ge nu nane tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklina le nane ndek pirerek purka sakinaig: i... Nu ima tugum̄n̄ge kila sun̄go ta tina? Iman̄ge nu san̄gri tuna le nu wam san̄grinu te ke likate? ⁵⁵ Nu sine tuku wande pilit tan̄go ta tuku kin̄jo nuŋe ndo. Ina nuŋe Maria. Nu tuku mambo kat nuŋe Yakobus Yosef Simon Yudas sine nane n̄akmba kila mineg. ⁵⁶ Kulim kat nuŋe mata tumbran̄ tekok. Nu anin̄ge san̄gri ta tina n̄ga saka minmba ⁵⁷ nu talamba gubra tinaig le nu nane saniŋgina: Kuate tuku tuan tan̄go nane n̄akmban̄ge nu tuku nyu temayokde. Nuŋe tumbran̄ tuguk nuŋe tugu ndare tuma kat nuŋe nanen̄ge ndo nu talade n̄ga saniŋgina.

⁵⁸ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu nane n̄gamuk̄n̄ge wam san̄grinu sun̄gomba ke ndakina.

14

*Herodus nu Yohanus balena
(Markus 6.14-29; Lukas 9.7-9)*

¹ Ait ta mboln̄ge Yesus tuku nyu sun̄goka tugekina le Galilea ma tugu kulatkanu mandor Herodus Antipas nu wam ta ismba ² nuŋe piro mbal saniŋgina: Tan̄go ta nu Yohanus kule pisne inde. Nu kummba man̄ abon̄ga

tingina. Ta tuku nu san̄gri kitek n̄ak wam ta ke likate n̄ga saniŋgina.

³⁻⁴ Yohanus kumna ta tugunu tenenmba. Herodus nu mambo nuŋe Filipus tuku pino Herodias yaina le Yohanus nu Herodus sawe lika sana: Ne tukul lukamba mbarte n̄ga sawe lika minna. Tan̄ana le Herodus nu nane afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandek̄n̄ge pilnaig. ⁵ Nu Yohanus balewam bafuna ta tan̄go pino nane Yohanus tuan tan̄go n̄ginaig tukunu nu kuru-kuruka muli wandek̄n̄ge ndo kusrena.

⁶ Kile Herodus ina nuŋen̄ge te-pilna ait ta kumun̄ga mayok kina le Herodias kulim nuŋe nu man̄gurkinaig mbal am mboln̄ge kupesna le Herodus nu nzalina sulumba sana: ⁷ Ye sin̄ka ki am mboln̄ge ne sanet. Ne ame agaŋ nzalinu tam saka ta ye ne tanmbim̄git n̄ga sana. ⁸ Tan̄aka sana le nu mayok kina le ina nuŋe nu wam paguna le nu pro Herodus sana: Yohanus kule pisne gabatnu nza n̄ak sa n̄gina.

⁹ Herodus nu pasa ta ismba n̄gamun̄gal pitina ta nu buk pasa san̄gri pilena le nane n̄akmba isnaig tukunu nu tan̄go afu kukulningina le ¹⁰ nane muli wandek kumba Yohanus n̄infok kat purmba ¹¹ gabatnu nza n̄ak tumba pino mbanzo tunaig le nu ndek tumba ka ina nuŋe tuna.

¹² Tan̄anaig le Yohanus dubiwanu kuasmbi nane wam ta ismba nane kumba ka mindesiŋ ta tumba n̄gukinaig sulumba ka Yesus kila sanaig.

Yesusn̄ge tan̄go 5,000 isukuneneningina

(Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

¹³ Yesus nu pasa ta ismba nu tin̄ga wan̄ ande pon̄ga kumba ka ma yamok kina le tan̄go pino gudomm̄ba Yesus nu kina pasa ta ismba nan̄gine tumbran̄ kusreka ndinmba nu dubinaig.

¹⁴ Kile Yesus nu ka iben̄ ka nu tan̄go gudomm̄ba kan̄gerka nu nane

sinaningina sulumba afu guaze n̄ak ta wakeike likina.

¹⁵ Ki butungina le nuñe dubiwanu tango pro nu sanaig: Sine ma baknu mboln̄ge mineg. Buk furirte. Ne mangur te kukulninga le kuwaig ka tumbrañ afu mboln̄ge nyamagan piyaningmba nyuwaig nginaig le ¹⁶ nu ndek saningina: Tane ndanam nane kuwaig n̄ga sakade. Tanen̄ge isukus-neningap ngina le ¹⁷ nane lafumba Yesus sanaig: i... Sine bret 5 kualegan karenganu armba ndo nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Kilmba yalpe ngina.

¹⁹ Kile Yesus nu tango pino nane pibi mbol tan̄ge minyokuwaig n̄ga saningina. Nane minyokinaig le nu bret fonfon kualegan ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuñe dubinaig mbal ningina le nane walmba n̄nge likinaig le ²⁰ nane kilmba nyumba maroningina. Nane bret fetfetna ta baten̄nu kilmba sambe 12 ligeneninginaig. ²¹ Isukusnaig tango ta gudomm̄ba 5,000 tan̄añ. Pino kin̄o kame afu mata turmba minnaig.

Yesus nu kule kualin̄ mbol mbol likina

(Markus 6.45-52; Yohanus 6.16-21)

²² Kile Yesus nu nuñe dubiwanu tango saningina: Tane ambonga wañ ponga luka kule kualin̄ sim kape le ye kuasmbi te kukulningi le kuwaig ngina. ²³ Nu tango pino kukulningina le kinaig le nuñe ndo tabe ponga Kuate ndon̄ pasatam kina ka nuñe mata tan̄ge minna le buk furirna.

²⁴ Nuñe dubiwanu tango nane wañ n̄ak kumba minnaig le bubre sun̄go tumailam̄nge pro wañ telukina. Nane kule kualin̄ ngamun̄ge minnaig le kule mbalo wañ katmba minna. ²⁵ Tan̄amba minna le ma ma mafewam patukina le Yesus nu kumba kule mbol mbol lika nane tugum kina. ²⁶ Nane nu kule mbol mbol lika ilna ta kan̄ger ti ndamba mindekanu ande ilit n̄ga nane kuru kuru n̄ayomba wikaraunaig le ²⁷ Yesus

nu pitik ndo wika nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yen̄ge. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa ngina le ²⁸ Petrus nu ndek sana: Sun̄go, sin̄ka nen̄ge e? Tan̄amba kande ne ye saya le ye mata ne sota kule mbol mbol ili ngina le ²⁹ nu ndek yale ngina. Yale ngina le Petrus nu wañ ta kusremba gurduk̄n̄ga kule mboln̄ge tinga lika Yesus tugum kina.

³⁰ Nu kumba minna sulumba nu bubre sun̄go ta kan̄germba kuru-kuruka nu buto kambim bafuna sulumba wika sakina: Sun̄go, ye turya ngina. ³¹ Tan̄akina le nu pitik ndo Petrus pakarka biymba te-dun̄ga nu sana: Ne ndanam ye tuku san̄gri tuku wamdus terokate? Ne ye kumun̄ kuga n̄ga iduste e ngina.

³² Tan̄amba nale wañ pon̄ginaik le kule bubre kugana le ³³ wañ mboln̄ge minnaig mbal nu mbarin̄mba sanaig: Ne sin̄ka Kuate tuku Kin̄o nginaig.

Yesus nu Genesaret̄nge guaze afu wakeikina

(Markus 6.53-56)

³⁴ Nane kumba ka kule kualin̄ pakarka Genesaret̄nge iben̄ kinaig. ³⁵ Iben̄ kinaig le Genesaret mbal nane Yesus kila pilmba afu kukulninginaig le nan̄gine tumbrañ n̄akmba kumba ka kila saninginaig le guaze mbal n̄akmba kilmba nu tugum prove likinaig. ³⁶ Nane Yesus sarsarmba guaze mbal nu tuku tawi nzalenu ndo kirem̄ba mayekam tuku sanaig. Tan̄amba nane nu tuku tawi nzalenu kirenaig mbal ta n̄akmba mageke likinaig.

15

Wa kat nan̄gine tuku tukul

(Markus 7.1-13)

¹ Farisi kusem pasa bitekn̄ganu mbal ndon̄ Yerusalem̄nge ndeka Yesus tugum promba nu kusnanaig: ² Ndanam saka ne dubinade tango wa mbun̄ kame tuku tukul lukamba nane wai minya ndan̄ga isukusig n̄ga sanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane kusnatingam̄ngit. Ndanam saka tane sin̄gine wa mbun̄ kame tuku tukul dubikade sulumba Kuate

tuku tukul afu lukakade. ⁴ Kuate nu tukul ande pilna ta tejenmba sakate. Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnje minap. Ande nu ina mam nuje tapra pasa sanikuwa kande nu balewap ngate. ⁵ Tane tukul pasa ta lukamba tejenmba sakade. Ande nu ina mam kat nuje aganj afu nikam mbulmba ye yije aganj njakmba buk Kuate tuku nga madiwen ngate le tane nu mam nuje aganj nda tuwa ngade. ⁶ Ata. Tane sinjine wa mbun kame tuku manau ndo dubikade sulumba Kuate tuku tukul te-side. ⁷ Tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tejenmba Kuate tuku minje kuyarna.

⁸ Mbal te nane mingembi ndo ye kumnemnje minanu sukde. Nane tuku ngamunggal ye maskenje minig.

⁹ Nane ye mbarinyade ta alo kugatok. Nane tanjo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa tananj tumningig. *Aisaia 29.13* Aisaia nu tanamba kuyarna nga saningina.

Ngamunggal najo siglikam tuku pasa (Markus 7.14-23)

¹⁰ Kile Yesus nu manjur sunjo ta wika yalpe nga saningina: Tane pasa te ismba katese mayewap. ¹¹ Tanjo nu aganj tumba nyate tanje nu tuku ngamunggal kutur tuwe ndakate. Nu mingembi ndo wam kile-mayokka ngamunggal kutur tuwit ngina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo kame nu tugum promba sanaig: Ne tanamba sakat le Farisi mbal nane ne tuku wamdus palsejningat ta ne kamus ndate e nga sanaig le ¹³ nu ndek yaba pasambi saningina: Yije Mam samba mbolnje minit nu aganj afu ngu ndakina le ake prode ta nu sinja gonimba pankamngat. ¹⁴ Tane Farisi mbal idus ndaningap. Nane am tukulok minmba tugusemba tanjo pino tum ndaningig. Tanjo am tukulok ande nu inum am tukulok ta tumba ndin tumam tuku kinit ta nale arnej

baringa burok sinamnje ndekade nga saningina.

¹⁵ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tanjo kutur tuwit tuku ne yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinga le isbe ngina le ¹⁶ nu ndek sakina: Tane Farisi tananj wamdus karenju minig e? ¹⁷ Tanjo nu aganj nyate ta falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁸ Tanjo nu ngamunggal sinamnje iduste sulumba mingembi te-mayokte wam tanje nu kutur tuwit. ¹⁹ Tanjo tuku ngamunggal sinamnje manau afu tejenmba. Wamdus najgonu, tanjo bale manau, pino kuayar, tanjo pino ndonj fare une manau, kuayar manau, yabri pasambi afu ndalekam tuku, waje pasa. ²⁰ Wam najgonu njakmba tanje tanjo tumba kutur tuwig. Tanjo nu wai minya ndanja isukusit manau tanje nu kutur tuwe ndakate nga saningina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana (Markus 7.24-30)

²¹ Kile Yesus nu tinga Tirus le Sidon patuknje ma tugu ta mbol kina. ²² Nu kumba ka ma ta prona le Kanannu pino ande pro Yesus wika sana: O Sunjo, ne David tuku mbun. Ne ye sinanu turya. Yije kulim buk-lanje wanena le sinamanzer sunjo njak minit nga sana.

²³ Tanjakina le Yesus nu nda isanu sukmba minna le nuje dubinaig tanjo pro nu sarsarimba sanaig: Pino te nu sine dubika wika wika ilit. Ne sawa le luka kuwa nga sanaig le ²⁴ nu ndek nane saningina: Ye Israel mbal sipsip ngisikanu tananj minig nane tugumnje ndo pirokam tuku yije Mam nu ye kukulyina ngina.

²⁵ Kile pino ta pro Yesus tugumnje dagol tidronja sana: O Sunjo, ne ye turya ngina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: Ande nu kinjo kame tuku nyamagan yaika age ningit ta nu wam maye ndate ngina.

²⁷ Tanjakina le pino ta nu man sana: Sungo, ta son ta age nane mata tanjo tuku nyamagan fambonu mbain kumnemnge ndekade le nyade tuku nga sana.

²⁸ Tanjaka sana le nu pasa lafumba sana: Pino, ne sinka ye tuku sanjri tomba tingate. Ne ye wam kam tuku nzalinate ta tanjamba ndo mayok kuwa ngina le ait ta mbolnge ndo kulim nuje mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

²⁹ Kile Yesus nu tinga Galilea kule kualinj make dubimba kumba tabe ponja minyokina le ³⁰ tanjo kuasmbi gudommba nu tugum prowe likinaig. Kupe najgonu, kupe wai isu kigi-kagonanganu, am tukulok, pasate ndakanu ta njakmba kilmba Yesus tugumnge patikinaig le nu nane wakeike likina. ³¹ Wakeikina le pasate ndakanu ta pasatinaig. Kupe wai isu kigi-kagonanganu ta magekinaig. Kupe najgonanganu ta likinaig. Am tukulok ta nane mambilnaig. Tanjanaig le manjurka minnaig mbal wam kame ta kanjerka nane pirerek purka Israel mbal tuku Mbara nyu te-dunginaig.

Yesus tanjo 4,000 isukusneningina (Markus 8.1-10)

³² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ta wika yalpe nga saningina: Mbal te pro ye ndon manjurka minig te ki kenmba buk kugade. Nangine nyamagan ta buk nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. Ye nane kukulningi le gubak kuwaig ta nane ka ndinngge gubanu baklel-bekaig nga saningina.

³³ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo nu sanaig: Sine ndanje. Ma baknu te aningge nyamagan kumumbi manjur sunjo te ninbe le nyuwaig nginaig le ³⁴ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 kualegan karenanganu fonfon ndui ndui ndo njak nginaig.

³⁵ Tanjakinaig le Yesus nu manjur sunjo ta minyokuwaig nga saningina sulumba ³⁶ bret fonfon 7 kualegan turmba kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ningina le nane kilmba walmba ningge likinaig. ³⁷ Ningge likinaig le nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Agan fetfetna batenju ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig.

³⁸ Isukusnaig tanjo ta gudommba 4,000 tanjan. Pino kinjo kame afu mata turmba minnaig.

³⁹ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu wan ponja kumba Magadan ma mbol kina.

16

Nane wam kitek sanjrinu kanjeram sakinaig

(Mateus 12.38-42; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32; 12.54-56)

¹ Kile Farisi mbal Sadusi mbal ndek Yesus tugum promba nu tagowam tuku samba mbolok sanjri ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig.

² Tanjamba sanaig le nu lafumba sakina: Tane ki butungam bafute le tane sakade: Indole ki pro mayewamngat. Ma njakmba gurkate ngade. ³ Maratukuk tane sakade: Kite sawe piyamngat. Gaunge ma songate ngade. Samba mbolnge agan mayok kinig ta tane kanjerkade. Wam kame ait te mbolnge kilimok mayok kinig ta tane kanjerka katese ndade e? ⁴ Tane sinka mbal najgonu Kuate ngummede tuku. Tane ye tuku sanjri kanjeram tuku idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjrinu ande tuan tanjo Yona mbolnge pronata ndo tumtingamngit ngina. Tanjakina sulumba nu tinga nane kusreka kina.

Farisi le Sadusi mbal tuku manjau (Markus 8.14-21)

⁵ Yesus nane wan ponja kumba ka kule kualinj simnge iben kinaig ta nuje dubiwanu tanjo nane bret afu kile ndaka kinaig. ⁶ Nane tanje minnaig le Yesus nu nane saningina: Tane Farisi le Sadusi mbal tuku yis ta rironkap ngina. ⁷ Nu tanjakina le

nane nangine nangine saka ismba sine bret afu nda kilgig ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Tane ndanam bret kile ndakaig ta tuku saka minig. Tane ye kumuŋ kuga nga idusde? ⁹ Tane wamdus pulu ndatingit? Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? Ye bret ⁵ tambi tanŋo 5,000 isukusneningen le batenŋu sambe giganmba ligeninginaig? ¹⁰ Ko bret ⁷ tambi tanŋo 4,000 isukusneningen le batenŋu sambe giganŋaig? ¹¹ Ye Farisi le Sadusi mbal tuku yis rironŋkap nga satingit ta bret tuku sa ndatingit. Ndanam saka tane wam ta kila pile ndakade nga saningina.

¹² Nu tanakina le nane wamdus puluningina. Nu bret tuku yis rironŋkam tuku sa ndakina. Nu Farisi le Sadusi mbal tuku tum manŋau rironŋkam tuku sakina.

Petrus nu Yesus Kuatenŋe madina tanŋo ngina

(Markus 8.27-30; Lukas 9.18-21)

¹³ Yesus nane Sesarea Filipi ma tugu mbol pronaig sulumba nu nuŋe dubinaig mbal kusnaningina: Tanŋo pino nane ye Ndindo Katesek Tanŋo ye ima ngade nga kusnaningina le ¹⁴ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisnenŋe ngade. Afu ne Elianŋe ngade. Afu sakade ne Yeremia ko tuan tanŋo ambokok ande nginaig.

¹⁵ Tanakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le ¹⁶ Simon Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenŋe madinina tanŋo. Kuate nu abo minit ne nu tuku Kiŋo nga sana le ¹⁷ nu ndek Petrus sana: Simon, Yona tuku kiŋo, Kuate nu siŋka ne make pilit. Ne tanŋo tugumŋe wamdus ta te ndakate. Yiŋe Mam nu samba mbolŋge minit nuŋe wamdus ta te-mayokmba tumnate. ¹⁸ Ye ne sanamŋit. Ne tuku nyu Petrus.* Ye ndame ta mbolŋge yiŋe kuasmbi patiki le kume tuku sanŋriŋge nane kile-ibenŋkam

kumuŋ kuga. ¹⁹ Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta te-mayokam tuku ye ne sanŋri tanmbimŋgit. Ne wam afu kilke te mbolŋge peuninga ta samba mbolŋge mata wam ta peuningamŋgat. Ne wam afu kilke te mbolŋge peu ndaninga ta samba mbolŋge mata peuninge nda nga Petrus sana. ²⁰ Tanamba nu nuŋe dubinaig tanŋo nu Kuatenŋe madina tanŋo ta afu sa ndaninguwaig nga sanŋrimba peuningina.

Yesus nu nuŋe kumam tuku saningina

(Markus 8.31-9.1; Lukas 9.22-27)

²¹ Ait ta mbolŋge ndo Yesus nu tugu pilmba nuŋe dubiwanu mbal saningina: Ye mbumba Yerusalem kanŋit. Ye ka le tanŋe Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa bitekŋganu mbal nane ye tumba piti gudommba suwaig le afunŋe ye baleyamŋgaig. Ye kumi le mara kenŋu mbolŋge Kuate nu te-tiyamŋgat nga saningina. ²² Tanakina le Petrus nu Yesus tumba te Yamokmba sawe lika sana: A ... Sunŋo. Ndo kuga. Kuate nu ne kulatkate. Wam ta ne mbol prove nda ngina le ²³ nu mbilka Petrus sana: Satan, ne kua kaye. Ye tuku ndin tukul ndawa. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanŋo tuku wamdus ndo dubite ngina.

²⁴ Tanakina sulumba Yesus nu nuŋe dubiwanu tanŋo saningina: Ima nu ye tuku tanŋo minam idusmba kande nu nuŋe nzali kusreka nuŋe miroŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁵ Ima nu nuŋe abo mine mayewam tuku sunŋomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamŋgat. Ima nu ye tuku nga nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuŋe abo ta tumba ŋak minamŋgat. ²⁶ Ande nu kilke te tuku aganŋ ndende ŋakmba kilwa le nuŋe kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. Ande nuŋe kanu ngisikuwa ta ame aganŋmbi piyamba manŋ luka tam kumuŋ? ²⁷ Ye Ndindo Katesek Tanŋo ye yiŋe

* **16:18:** Petrus ta Grik pasa. Nyu ta tugunu ndame.

Mam tuku kilña sangri ñak nuñe enjel kame ndon luka prowamngit. Prowi sulumba ye tanjo yimyam ñakmba nane manau ke likinaig ta lafunu ningamngit. ²⁸ Ye sinka satinamngit. Tane tenge tin minig mbal afu kume ndaka minap le ye Ndindo Katesek Tanjo yiñe gageu kulatkam tuku prowi le tane kanjeryamngig.

17

*Yesus nu ngarosu kitek tina
(Markus 9.2-13; Lukas 9.28-36)*

¹ Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus le maib nuñe Yohanus nane kilmba nanenge ndo tabe sunjo ande ponjinaig. ² Ka tanje nane ken ta mambilmba minnaig kande Yesus tuku ngarosu mbilka kisemba mayok kina. Nuñe tumail pasi ki tuku kilña suk. Nu tuku tawi kauknu uge linu ndo mayok kina. ³ Tanana le Moses le Elia nale mayok ka Yesus ndon pasata minnaig le nane kanjerkinaig.

⁴ Tanamba Petrus nu ndek Yesus sana: Sunjo, sine tenge mineg te mayenu ndo. Ne woka le ye baibai kenmba ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku patiki nga sana.

⁵ Petrus nu tanamba saka minna le gau ande uge linu ndo pro nane kainingina le gau ta sinamnge pasa ande mayok ka tenemba sakina: Ande te ye tuku Kiño. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet. Tane nu tuku pasa ise mayewap nga sakina le ⁶ Petrus nane minje pasa ta ismba kuru kuru mayemba ndek kilke mbolnge truk kinaig. ⁷ Tanamba minnaig le Yesus nu pro nane kigreka saningina: Tane kuru kuru ndakap. Tane tingap nga saningina le ⁸ nane tandeka mambilmba Yesus nuñe ndo minna le kanjernaig.

⁹ Nane tinja Yesus ndon luka ndek ka ndinje Yesus nu nane peuniñmba saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kummba man tinji le ndo tane wam kinatanu suk kanjeraig ta afu saningap ngina.

¹⁰ Kile nuñe dubiwanu tanjo ken ta nu kusnanaig: Ndanam kusem pasa biteknganu mbal nane Elia nu ambonga prowa le ndo Kristus nu prowamngat nga sakade nginaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Son. Elia nu ambonga prowa sulumba wam ñakmba kuaneka kile-tidingam tuku ta ¹² ye tane tenemba satinjet. Elia nu buk mayok kina le nane nu kila pile ndakinaig. Nane nu tumba nanjine nzali dubimba ñayo silinaig. Tanamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tanjo mata ñayo siliyamngig nga saningina le ¹³ nuñe dubiwanu tanjo pasa ta ismba nu Yohanus kule pisne tuku saningina ta nane wamdus puluningina.

*Yesus nu kiño ande bukla ñak wakeina
(Markus 9.14-29; Lukas 9.37-43)*

¹⁴ Nane ken ta Yesus ndon man luka ka mangur sunjo ta tugum pronai le tanjo ande pro Yesus tugumnge dagol tidronga nu sana: ¹⁵ O Sunjo, ne ye tuku kiño sinanu tura. Zulbarek manau nu mbol prote le nu sinamanzer sunjo ñak minit. Manau tanje nu tate le ait afu nu pa mbol ndekate. Ait afu nu kule sinamnge ndekate. ¹⁶ Ye nu tumba nanje dubinade tanjo te tugum prowit ta nane nu wakeiwam fuguwaig nga sana. ¹⁷ Tanakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ngamungal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndon minamngit? Kiño ta tumba yalpe ngina. ¹⁸ Tanakina le nane kiño ta tumba pronai le nu bukla ñayonu ta sawe likina le nu kiño ta kusremba kua kina le kiño ta mayekina.

¹⁹ Tanamba Yesus nuñe ndo minna le nuñe dubiwanu tanjo nane nu tugum promba kusnanaig: Ndanam sine bukla ta pitaiwe fuguwig nga kusnanaig le ²⁰⁻²¹ nu ndek nane sangina: Tane ngamungal son tugusek kugatok ta tuku. Ye sinka satinjet. Tane Kuate tuku sangri tomba tingade manau ta mastet tinju tanañ fudinndo

ndo minwa ta tane tabe te samba ne goka ka ma si kaye nga sawap ta nu tanawamngat. Ngamunggal son manau tamba tane wam nakmba kanjerkam kumuŋ. [Ande nu nyamagan pinka ndo Kuate yabanŋe sulumba nu bukla pitaikam kumuŋ.]

Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna
(Markus 9.30-32; Lukas 9.43-45)

²² Yesus nane Galilea ma tugu mbolŋge kine promba minmba nu nuŋe dubiwanu kuasmbi saningina: Nane ye Ndindo Katesek Tango tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge pilwaig le baleyamngaiŋ. ²³ Baleyuwaiŋ le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge Kuate nu ye kuaneyuwa le tinungit nga saningina. Tanakina le nane pasa ta ismba piti sunjo ngak minnaig.

Yesus nu takis ndametinj pankina

²⁴ Yesus nane Kaperneum tumberan pronaig le kusem wande sunjo tuku ndametinj kilanu mbal pro Petrus kusnanaig: Tane tuku tum tanjo nu kusem wande sunjo tuku takis ndametinj patikate e nginaig le nu au ngina. ²⁵ Tanakina sulumba nu man luka wande mbol kina le Yesus nu katesemba Petrus kusnana: Simon, kilke te mbolok gabat sugo nane ima tugumngge takis ndametinj kilig? Nane nanjine kiŋo kame tugumngge kilig e ko mbal afu tugumngge kilig nga Petrus kusnana le ²⁶ nu ndek Yesus sana: Nane mbal afu tugumngge kilig ngina. Tanakina le nu Petrus sana: Ta tuku gabat sunjo tuku kiŋo kame takis patinu tuku piti ta nane mbolŋge mine ndakate ta ²⁷ sine kusem wande sunjo ta tuku takis ndametinj pan ndakube ta nane afu gubra tubekaig. Ta tuku ne kule kualinj nzi mbol kumba kuku tilainga kualegan ambonga tamngat ta minjenu kakerka takis ndametinj kumumbi kanjeramngat. Ndametinj ta tumba ye tuku takis nanje turmba patika nga sana.

18

Tango ngamukngge ima nu sunjo minit
(Markus 9.33-37; Lukas 9.46-48)

¹ Ait ta mbolŋge Yesus dubiwanu tanjo nane nu tugum promba nu kusnanaig: Kuate kulatkate mbal ngamukngge ima sunjo minit nga kusnanaig le ² nu ndek kiŋo ande tumba nane ngamukngge te-timba nane saningina: ³ Ye sinjka satinjamngit. Tane mbilka kiŋo kame tanan mayok ndakape ta tane Kuate kulatkate ma mbol kine nda. ⁴ Ande nu kiŋo tenen nyu kugatok minam iduste ta nu Kuate tuku gageu nakmba ngamukngge nu sunjo minit. ⁵ Ande nu ye tuku nga idusmba kiŋo tenen tate ta nu ye mata tate. ⁶ Kiŋo ande tenen ye tuku son ngate le andenge didikate le nu ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kiŋo didi ndaka minwa le ambonga afunje wit firiranu ndame sunjo tumba njinfok tur kusmba buknginaig le yu buto ka kumna kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tango pino Kuate ngumnewaiŋ nga tago afu sinjka prowamngaiŋ ta ima nu tanamba tanjo tagonjngit le nane Kuate ngumnede ta ose. Nu pa sunjo tamngat.

⁸ Ne tuku wai ko kupe ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne wai ko kupe ndindo ngak minmba Kuate tugumngge abo tugu kanjera ta maye. Ne wai ko kupe armba ngak mina le Kuatenge ne tumba buknguwa le ne ugmba minmba minam tuku ma ta mbol kaye ta njayo. ⁹ Ne tuku am ande nu ne unekam tuku didikate ndeta gomba buknga. Ne am ndindo ngak minmba Kuate tugumngge abo tugu kanjera ta maye. Ne am armba ngak mina le Kuatenge ne tumba buknguwa le pa sunjo mbol kaye ta njayo.

¹⁰⁻¹¹ Tane kiŋo ande tenen talamba ake agan nga idus ndawap. Kiŋo kame kulatkanu enel kame mara mara samba mbolŋge yiŋe Mam am mbolŋge minig. [Ye Ndindo Katesek

Tango ye ngisikanu minig mbal muskil kile-tidingam tuku ye prowen.]

Sipsip ande ngisikina tuku yaba pasa (Lukas 15.3-7)

¹² Tane wam te ismba tane ndanmba idusde. Tango ande nu sipsip 100 njak ndindo inum ngisikate le nu tanaig ngate nga idusde? Kuga. Nu sipsip afu 99 ta kilmba ka tabe ande mbolnge kusreka nu luka kumba ande ngisikate ta sotate. ¹³ Ye sinjka satinngamngit. Nuje sipsip 99 ngisi ndakade ta nu nane tuku gare fudinmba tate. Sipsip ndindo ngisikate le sota luka tate sulumba nu ta tuku gare sungo tate. ¹⁴ Tanjamba ndo tanjine Mam nu samba mbolnge minit nu kinjo inum tejen mata nu ngisi ndakuwa nga iduste.

Tira tango tuku mbar te-tiwam tuku pasa

¹⁵ Tira ande nu ne mbolnge mbar ande kuwa ndeta ne kumba sinjindo nu ndo sawa. Nu ne tuku pasa pitai ndamba ngamungal biye mbilwa ndeta maye. Manau tamba ne nane gulab man luka tate. ¹⁶ Ko nu ne tuku pasa isam mbulwa kande ne tira ndindo ko armba kilmba nu tugum kape sulumba nu ndonj pasa te-tiwap. Tane ar ko tane kenj pasa ta sawap ta maye. ¹⁷ Tango ta nu nale tuku mata isam mbulwa kande kile ne Ku-ate tuku kuasmbi njakmba saninga le iswaig. Nu nane tuku mata isam mbulwa kande nu kasomok tango ko takis kilanu tango tanan nu ndonj ulendi ndakap.

¹⁸ Ye sinjka satinngamngit. Tane wam afu kilke te mbolnge peuningap ta samba mbolnge mata wam ta peuningamngat. Tane wam afu kilke te mbolnge peu ndaningap ta samba mbolnge mata peuninge nda.

¹⁹ Ye manj satinngi le isap. Tane tuku armba nale wamdus ulendimba wam ande tuku Kuate yabanwaik ta yinje Mam nu samba mbolnge minit nu wam ta kamngat. ²⁰ Tango armba ko kenmba nane ye tuku nyu mbolnge

mangurkade ta ye nane ngamuknje minet nga saningina.

Mbar gilaingam tuku pasa

²¹ Kile Petrus nu Yesus tugum promba nu kusnana: Sungo, yinje tira ande nu ye mbolnge mbar giganwa le ye gilaingi. Nu mbaram 7-wa le ye mbar ta gilaingi e nga kusnana le ²² nu lafumba sana: Kuga. Ne nu tuku mbar 7 ndo gilainga ta kumunj kuga. Ne nu tuku mbar 77 tanjamba gilainga.

²³ Tane isap. Kuate nu nuje gageu kulatkate manau ta wam kube te suk. Tango sungo ande nuje piro mbal afu nane nu tuku ndametin kilnaig ta luka lafuwaig nga sakina. ²⁴ Nu lafunu kilam tuku tugu pilna le tango ande nu lafuwam tuku ndametin sonj 100,000 tanan nane nu tumba pronaj. ²⁵ Nu ndametin ta lafuwam kumunj kuga tukunu tango sungo nu nane afu saningina: Tane tango te tumba nuje pino kinjo kat nuje ndonj aganj ndende njakmba turmba afu tugumnje piro aganj tanan minam tuku piyamba ndametin kilmba pro nuje ndametin lafuwap ngina.

²⁶ Tanjakina le nu sungo tugumnje ndeka dagol tidronja sarsarmba sana: O sungo, ne ait tutura le ye lafunu ta kumumbi kilmba tanmbimngit nga sana. ²⁷ Tanjaka sana le tango sungo nu sinanu lafuwam tuku wamdus kusremba nu ake kukulna le kina.

²⁸ Nu kumba ka nuje piro tuma ande nu tuku sonj ndindo lafuwam tuku minna ta kanjerna. Kanjermba nu biye timba njinfok pipka ye tuku ndametin lafuwa nga sana.

²⁹ Tanjakina le nuje piro tuma ta ndek nu tugumnje truk ka nu sarsarmba sana: Ne ait tutura le ye lafunu ta te-kumumbimba tanmbimngit nga sana. ³⁰ Tanjamba sana ta nu mbulmba nu tumba ka muli wandeknje pilmba nu tuku ndametin ta njakmba lafuwe suluwa sulumba ndo nu mayok kuwa ngina.

³¹ Kile nuje piro tuma mbal afu nu wam kina ta kanjermba nane pitiningina le nane kumba ka nanjine

sunjo ta kubeu tunaig le ³² nu pasa ta ismba piro tanjo ta wikina sulumba sana: A ... ne sinja tanjo njayonu. Ne ye sarsaryat le ne ndametin lafuwam tuku ta ye wamdus kusrewit. ³³ Ye tanjamba ne sinanu mapenit ta ndanam saka nane piro tuma tanjo ta sinanu mape ndawat nga sana. ³⁴ Tanjaka nu gubra tormba tanjo ta tumba muli wande kulatkanu mbal tuku wai mbolnje pilmba saningina: Nu ye tuku ndametin njakmba lafuwe suluwa le nu mayok kuwa nga saningina.

³⁵ Tane tanjamba ndo tanjine tira tuku mbar tugusemba wamdus gilalai ndanjan ta yije Mam nu samba mbolnje minit nu mata tane mbolnje tanjawanngat ngina.

19

Tanjo pino munjo purkik tuku pasa (Markus 10.1-12)

¹ Yesus nu pasa ta sake denjurmbe nu tinja Galilea ma kusrembe kumba Yudea ma tugu mbol promba Yordan kule sim kina le ² tanjo pino gudommbe nu dubinaig le nu tanje nane tuku guaze wakeikina.

³ Tanjamba minna le Farisi tanjo afu Yesus tagowam tuku pro nu kusnanaig: Sine singine tukul manau dubimba ande nu piyo nuje mbar ande mbolnje pitaiwam kumun e nga kusnanaig le ⁴ nu ndek sakina: Tane Kuate tuku kuyar pasa bur ndakade e? Pasa ta tenemba sakate. Tugu mbolnje Kuate nu tanjo pino kilemayokka nu ngarosu kise kise wakeikina sulumba sakina:

⁵ Tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon munjo kiledenja minwaik. Nale ngarosu ndindo mayok kanjaik ngina.

Mulum Pasa 2.24

Kuyar pasa nu tanjakate. ⁶ Ta tuku nale armba mine ndakik. Nale aganj ndindo tanjan minik. Kuate nu aganj kilmba ulendinikit ta tanjonje nale pur ndanikuwa ngina.

⁷ Tanjakina le Farisi nane ndek nu sanaig: Tanjamba ta ndanam Moses

nu tukul pasa tenemba sakina: Ande nu piyo nuje pitaiwam nga waje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumun nga sakina le ⁸ nu ndek nane saningina: Tane wamdus karenu njak. Ta tuku Moses nu tanjo pino pitaikam tuku wokina. Tugu mbolnje manau ta mine ndakina. ⁹ Ye tenemba satinjamngit. Pino ande nu tanjo ndon fare mine ndakate le tanjo nuje manau kise tuku nu pitaimba pino kise ndon munjo kilik ta nu pino kuayarmba unekate nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo ndek Yesus sanaig: Tanjo pino kilmba man pitaikam tuku tukul sangrinu tanjamba minwa kande sine tanjo pino kile ndakube nga sanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Tanjo njakmba munjo kilam tuku minig. Kuate nu manau ta laipam tuku afu sangri ningit nane ndo munjo kile ndakade. ¹² Afu nane ina sinamnje aganj afu denkanu mayok kinig tukunu nane pino kile ndakade. Afu tanjo manjambi nane tuku ngarosu njajo siglikinaig. Afu nane Kuate tuku gageu tugekuwa nga piro ta kumba pino kilam tuku wamdus ta kugatok. Ande nu manau ta dubiwam kumun ndeta dubiwa nga saningina.

Yesus nu kinjo kame nyaro ningina

(Markus 10.13-16; Lukas 18.15-17)

¹³ Nane afu kinjo kame fonfon kilmba Yesusnje wai nane mbol patika Kuate yabanwa nga Yesus tugum pronaj le nuje dubinaig mbal tanje nane saningine lika kileluka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu nane saningina: Kinjo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kinjo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig ngina. ¹⁵ Tanjamba nu wai nane mbol patika sulumba tinja kina.

Tanjo ande aganj ndende gudommbe njak

(Markus 10.17-31; Lukas 18.18-30)

¹⁶ Mara ande tanjo inum Yesus tugum promba nu kusnana: Tum

Tango, ye ame maṅau mayenu ki sulumba abo tugu tumba minmba minamṅgit nga kusnana le ¹⁷ nu lafumba sana: Ndaṅam ne maṅau mayenu tuku kusnayate. Kuate nu ndo mayenu. Ne minmba minam tuku abo tugu ta tam idusmba kande ne Kuate tuku tukul dubika nga sana.

¹⁸ Tanjaka sana le tango ta nu kusnana: Ye tukul pasa ndaṅ dubiki ṅgina le nu lafumba sana: Tango bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Agaṅ ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. ¹⁹ Ina mam nane tuku nyu kurauka miṅge kum-nemṅge mina. Ne nane ngarusu tuku wamdus sunḡo ṅak minit tanjamba ndo nane ne tugumṅge minig mbal tuku kume purmba mina nga sana le ²⁰ tango mo ta ndek nu sana: Ye tukul ta ṅakmba dubika minet. Ame maṅau ye mbol denkate ṅgina le ²¹ Yesus lafumba ndek nu sana: Ne abo tugu ta tam idusmba kande ne kumba ka nane agaṅ ndende ṅakmba piyamba ndametiṅ kilmba sanzal mbal niṅmba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta ne samba mbolṅge agaṅ ndende magenu ṅak minamṅgat nga sana le ²² tango mo nu pasa ta ismba nu agaṅ ndende sunḡomba ṅak tukunu nu wamdus piti ṅak Yesus kusremba kina.

²³ Nu kina le Yesus nu nuṅe dubiwanu tango saningina: Ye sinjka satinḡamṅgit. Agaṅ ndende sunḡomba ṅak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunḡo. ²⁴ Agaṅmor sunḡo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunḡo kuga. Tango nu agaṅ ndende sunḡomba ṅak ta nu ṅgumneniṅmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku maṅau ta sinjka minde bada sunḡokanu ṅgina.

²⁵ Tanjakina le nuṅe dubiwanu tango pasa ta isnaig sulumba nane piriri ṅayomba sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndaṅndaṅmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamṅgig ṅginaig le ²⁶ Yesus nu nane kaṅgerka saningina: Tango nane wam afu ke

fugude ta Kuate nu wam ta ṅakmba kam kumuṅ nga saningina.

²⁷ Kile Petrus lafumba Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku nga sinjine agaṅ ndende ṅakmba kusreka ne dubineg. Sine ame agaṅ tamṅgig nga kusnana le ²⁸ nu ndek nane saningina: Ye sinjka satinḡamṅgit. Kilke kitek mayok kuwa le ye Ndindo Katesek Tango yiṅe minyo mbili maditaknu mbolṅge minyoka ṅakmba kulatkamṅgit ta tane ye dubiyade mbal mata minyo mbili 12 mbolṅge minyoka Israel tuku tugu 12 ta kilmba pileniḡamṅgaig. ²⁹ Ande nu ye tuku nga nuṅe wande, tira kat nuṅe, kulim kat nuṅe, ina mam kat nuṅe, kutu kat nuṅe, nuṅe kilke agaṅ kame tanjaṅ kusrekate ta nu agaṅ kusrekate ta kitek gudommba kilmba nu abo tugu ṅak minmba minamṅgat. ³⁰ Ata. Nane afu kile tumailamṅge minig ta nane ṅgumnem kaṅgaig. Afu kile ṅgumnemṅge minig ta nane tumailam kaṅgaig ṅgina.

20

Piro tango piya kilnaig tuku yaba pasa

¹ Kile Yesus nu sakina: Kuate nuṅe gageu lafunu niṅgit wam ta piro miro tango ande wam kina tanjaṅ. Nu maratukuk tinga ki nda promba minna le mbal afu nu tuku grep piro mbolṅge pirokam tuku sota kilam kina. ² Nu kina ka afu kaṅgerka ki ndindo tuku piya ningam tuku saningina le nane woka tango ta tuku piro mbol kinaig.

³ Ki kanum 9 mbolṅge nu maṅ kumba ka maket mbolṅge afu nane ake minnaig ta kaṅgerka saningina: ⁴ Tane pirokam idusmba kande tane ye tuku piro mbol kape le ye tane piya kumumbi tinḡamṅgit nga saningina le nane kinaig.

⁵ Ki kanum 12 mbolṅge ki kanum 3 mbolṅge nu maṅ wam ndui ta ndo kina. ⁶ Tanjamba ki kanum 5 mbolṅge nu maṅ kumba ka afu ake minnaig ta kaṅgerka saningina: Ndaṅam tane ake

tinj minig le ka furirte nga saningina le nane nu sanaig: ⁷ Afunje sine piro nda singig nginaig le nu ndek saningina: Tane kumba ye tuku piro mbolnje pirokap ngina le nane kinai.

⁸ Ki butunga furirna le miro tango nu nuje piro kulat tango sana: Piro mbal wika nane piya ninga. Ngumne nga prowaig ta mbolnje tugu pilmba ka ka maratukuk prowaig mbolnje biteknga nga sana le ⁹ piro kulat tango nu mbal afu furiram piro tugu pilnaig ta wika ki ndindo tuku piya kumumbi ninge likina.

¹⁰ Tanjana le mbal maratukuk pronaig ta nane wam ta kanjermba sine ndametin man lato kilamngig nga idusnaig ta kuga. Nane mata ki ndindo tuku piya ndo kilnaig. ¹¹ Tanjamba nane gubra tumba ka piro miro tango sanaig: ¹² Mbal te nane ait fagnu ndo pirokaig a. Sine maratukuk tinga piro tugu pilmba ka ka kinge sine pasoka mundusingmba piro karenkigig le furirte. Ndanam saka ne sine nane ndon piya kumu kumu singat nga sanaig le ¹³ piro miro tango nu nane tuku ande lafumba sana: Mata, ye ne mbolnje mbar ndawit. Ne ye ndon pasa katmba naje piro tuku ki ndindo tuku piya tam tuku wokat tae. ¹⁴ Ne naje ndametin ta tumba kaye. Ye yije nzalimbi nane afu furiram prowaig ta ne ndon kumu kumu ndametin ningam iduset. ¹⁵ Ndametin te yije ndametin. Ye afu ningam bafuwi ta ningam kumu. Ndanam saka ye waknyumba minet le ne ye tuku gubra tat nga sana.

¹⁶ Kile Yesus nu tenenmba saningina: Afu ngumnemnge minig ta tumailam kanjaig. Afu tumailamnge minig ta ngumnem kanjaig nga saningina.

Yesus nuje kumam tuku sanu kenja
(Markus 10.32-34; Lukas 18.31-34)

¹⁷ Yesus nane Yerusalem kumbange nu nuje dubiwanu tango 12 ndo kilmba kile Yamokka saningina:

¹⁸ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanjig. Ka ambenje nane afu ye Ndindo Katesek Tango tumba pris gabat kusem pasa biteknganu mbal tuku wai mbolnje pilwaig le nane ye te-tiyumba kumwa nga sakamngaig. ¹⁹ Nane kasomok mbal tuku wai mbolnje ye pilwaig le nane ye maim maim te-sumba ngusyuwaig sulumba ail kazrai mbolnje ye baleyamngaig. Ye kumi le mara kenju mbolnje Kuate nu man ye te-tiyamngat nga saningina.

Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(Markus 10.35-45)

²⁰ Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus le Yohanus ina nakilenje nale kilmba ka Yesus tugumnge dagol tidronga nu agan yabanja le ²¹ nu ndek kusnana: Ame agan tuku ne ye yabanyate ngina le nu ndek sana: Ne yije kinjo ar te ma nika le ne naje gageu kulatka mina le inum ne tuku ndinamnge inum najamnge minyokuwaig nga iduset ngina.

²² Tanjakina le Yesus nu lafumba sanikina: Tale wam yabankik ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyam kumu e nga sanikina le nale sakinaik: Au. Sile kumu nginaik. ²³ Tanjakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyamngaik ta ye tuku ndinamnge ko najamnge afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Yije Mam nu tango afu madiningina nane ndo ma ta mbolnje minyokamngaig nga sanikina.

²⁴ Nu dubiwanu tango 10 wam ta isnaig sulumba nale aba nuje tuku palseningina le ²⁵ Yesus nu nane te yalpe nga wika saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane pasa sangrinu jak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemnge minig ta nane mata tango pino nane kukul teningmba matuk kinig ta ²⁶ tane manju ta ke ndakap. Tane ngamuknge ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu

tane n̄akmba tuku piro tango minwa.
²⁷ Tane ngamuknge ima nu kulat tango minam idusmba ndeta nu tane n̄akmba tuku piro tango tana minwa.
²⁸ Ye Ndindo Katesek Tango ye mata tango pino ye sinzanyuwaig nga pro ndawen. Ye nane sinzani n̄mba yiye ngarusu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kile-tidinge ningam tuku prowen nga sani ngina.

Yesus nu tango armba am tukulkanu wakeikina
 (Markus 10.46-52; Lukas 18.35-43)

²⁹ Yesus nane Yeriko kusrewam ba-funaig le tango gudommba nu dubimba kinaig.

³⁰ Tango armba nale am tukulok ndin makembinge minnaik. Nale Yesus kina ta afunge sanikinaig le ismba nale ndek wi kuenka sanaik: David tuku mbuŋ sungo, ne sile sinanu tursika nga sakinaik.

³¹ Tanakinaik le mangur sungo nale maninkuwaik nga sanike likinaig kande nale lato lato wika sakinaik: David tuku mbuŋ sungo, ne sile sinanu tursika nga saka minnaik.

³² Tanamba saka minnaik le Yesus nu tinga nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolnge ki nga idusik ngina le ³³ nale ndek nu sanaik: O Sungo, sile tuku am wakeika nginaik. ³⁴ Tanakinaik le Yesus nu nale sinanikmba nale tuku am kigrekin kande am maranga mambilnaik sulumba nu dubimba kinaik.

21

Yesus nu gabat sungo tana Yerusalem kina
 (Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi tumbran Olif tabe patumba Yesus nu nuŋe dubinaig tango armba sanikina: ² Tale tumbran si kumba biteknga donki ande fat n̄ak pannaig le tin minik ta kangerkamngaik. Kangerka muli kuklinikmba kilmba ye tugum te yalpe. ³ Ande nu tale kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sungo nu donki te

piro n̄ak nga sawap. Tanakap le nu pitik ndo maye kilmba kape nga satikamngat ngina.

⁴ Yesus nu nale tanamba wam pagukina ta o buk tuan tango ande pasa sakina ta kumungina. Nu tenemba kuyarna.

⁵ Sion tumbran sungo sawap le nuŋe tango sungo kangerwa. Nu ngannu nyu kugatok tana donki fat mbolnge minyoka donki n̄ak nu tugum prote ngina. *Sakaria 9.9*

⁶ Yesus nu nuŋe dubinaig tango ar ta wam pagukina le nale ka kumunaik.

⁷ Nale donki nuŋe fat ndon kilmba Yesus tugum pronai sulumba nanjine kumiŋ kilmba muskilnu mbolnge farnaig le Yesus nu ponja minyokina. ⁸ Tanana le mangur sungo ta nane nanjine kumiŋ kilmba ndinng farni n̄mba afu nane ail wai kugerka kilmba pro ndinng farni ngelikinaig. ⁹ Tanamba kile afu Yesus tumailamng afu ngumnemng nane kumbange wikaraumba sakinaig:

Sine David tuku mbuŋ tuku nyu tedungube o.
 Tango te Sungo tuku nyu mbolnge prote.
 Nu Sungonge nyaro tuwa o.
 Sine Sungo Kuate tuku nyu tedungube o nginaig. *Mune 118.26*

¹⁰ Nane tanamba kumba minnaig le Yesus nu donki n̄ak Yerusalem bitek pronale tumbran sungo ta tuku tango pino n̄akmba pirerek purka tango ta imange nginaig le ¹¹ nane mangur sungo nu dubinaig ta nane ndek sakinaig: Tango te Yesus. Nu tuan tango. Nu Nasaretu Galilea ma tugu mbolok nginaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sungo wakeina
 (Markus 11.15-19; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹² Kile Yesus nu Yerusalem kusem wande sungo ta sinam kumba ka kawan tange nane afu agan ndende piyaninginaig afu piyaninmba kilnaig ta nane n̄akmba kogronkina sulumba

nane ndametiŋ munŋu walka min-naig mbal tuku mbain kilmba kile-panka afu umaŋ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-panka pitaike likina. ¹³ Taŋamba nu nane saniŋgina: Kuyar pasa nu teŋenmba sakate.

Ye tuku wande ta mbariŋyam tuku wande.

Tane wande te mbilmba kuayar taŋgo tuku wande taŋaŋ pilig ŋgate. *Aisaia 56.7; Yeremia 7.11*

Yesus nu taŋamba nane saniŋgina sulumba ¹⁴ nu kusem wandek sinam taŋge minna le afu am tukulok afu kupe ŋaigonu nane gudommaba nu tugum pronaig le nu nane wakeike likina. ¹⁵ Taŋana le kiŋo kame nane kusem wandek sinam taŋge wikaraumba sakinaig: Sine siŋgine sunŋo David tuku mbuŋ tuku nyu te-dunŋube o ŋga saka minnaig.

Taŋamba minnaig le pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu afu ndoŋ Yesus nu wam kitek saŋgrinu ke likina le kaŋgerka kiŋo kame tuku zigna ta ismba nane palseŋningina le ¹⁶ nane Yesus sanaig: Nane ne tuku sakade ta ne nda isit e ŋginaig le Yesus nu lafumba saniŋgina: Ye iset. Tane kuyar pasa ande bur ndakade e? Pasa ta nu teŋenmba sakate.

Ne kiŋo kame foŋfoŋ kiŋo dabronu turmba tumningit le ne tuku nyu kumumbi te-dunŋade ŋgate. *Mune 8.3*

¹⁷ Taŋamba saniŋmba Yesus nu nane kusreka mayok ka tumbraŋ sunŋo kusremba ka Betani tumbraŋ promba taŋge minna.

*Yesus nu ail ande taprana
(Markus 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Mafena le nane maŋ luka Yerusalem kambim saka kumba ka ndinŋge Yesus nu gubana le ¹⁹ nu fik ail ande ndin makembinge tiŋ minna ta alonu kilmba nyam saka tugum kumba mambilna kande kuga. Nu waŋenu ndo kaŋgerkina. Taŋamba nu fik ail ta sana: Ne maŋ alowe nda ŋga sana. Nu taŋaka sakina le ait ndui ta

mbolŋge ndo ail ta waŋenu kareŋge sulunaig.

²⁰ Taŋanaig le nuŋe dubinaig mbal nane piriri ŋayomba sakinaig: i ... Ame maŋau taŋaŋ a. Fik ail te pitik ndo waŋenu kareŋge suluwaig ŋginaig le ²¹ nu lafumba nane saniŋgina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Tane Kuate nu kumuŋ ŋga wamdus tero ndakap ta ye fik ail mbolŋge maŋau kit taŋamba tane mata kam kumuŋ. Ta ndo kuga. Tane tabe si samba ne goka tiŋga yu buto sinam kaye ŋga sawap ta nu taŋawamŋgat. ²² Tane Kuate nu kumuŋ ŋga yabaŋap ta nu kumumbi tinŋamŋgat ŋga saniŋgina.

*Imaŋge Yesus kukulna ŋga nane nu kusnanaig
(Markus 11.27-33; Lukas 20.1-8)*

²³ Yesus nu maŋ kusem wande sunŋo sinam kumba ka taŋge pasa kuklimba tumniŋmba minna le pris gabat kame Israel mage mage afu pro nu kusnanaig: Imaŋge ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imaŋge ne saŋgri tinmba kukulnina ŋga kusnanaig le ²⁴ nu ndek nane saniŋgina: Ye mata tane wam ande kusnatiŋgi le kumumbi lafuwap ta imaŋge ye wam kame te kam tuku kukulyina ta tane kila satinŋamŋgit. ²⁵ Imaŋge kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenŋe e ko taŋgoŋge ŋgina.

Taŋakina le nane ka kasomŋge naŋgine naŋgine munŋu kusnaŋga sakinaig: Sine ndaŋmba sabe. Sine Kuatenŋe ŋga sabe ta ndaŋam tane Yohanus tuku son nda ŋginaig ŋgamŋgat. ²⁶ Ko sine taŋgoŋge ndo ŋgube ta taŋgo pino nane sine mbolŋge wam ŋayonu kamŋgaig. Maŋgur sunŋo te nane ŋakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan taŋgo ŋga idusde ŋginaig. ²⁷ Taŋamba nane Yesus tuku pasa lafumba sakinaig: Iyo. Sine gilai ŋginaig le nu ndek nane saniŋgina: Ariya. Ye mata imaŋge kukulyina le wam kame ke liket te satinŋe nda ŋgina.

Kiŋo armba tuku yaba pasa

²⁸ Yesus maŋ lato sakina: Tane pasa te ismba ndaŋmba idusamŋgaig. Tanjo ande nu kiŋo armba ŋak minna. Nu kumba ka nuŋe kiŋo mulum ta sana: Kiŋo, kite ne kumba ka grep piro mbolŋge piroka ŋga sana le ²⁹ kiŋo ta mam nuŋe sana: Ye mbulit ŋgina. Tanakina ta mine minemba nu wamdus biye mbilmba tiŋga pirokam kina.

³⁰ Kile tanjo ta nu maŋ kumba ka maib nuŋe pasa ndui ta ndo sana le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kaŋgit ŋgina ta nu kine ndakina. ³¹ Tane ndaŋmba idusde. Kiŋo ndaŋ mam nuŋe tuku pasa kumumba kina ŋga kusnaningina le nane ndek lafumba sakinaig: Kiŋo mulumŋge ŋginaig.

Tanakinaig le Yesus nu kusem gabat mbal ta saningina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Takis kilanu mbal pino tanjo didik farde mbal nane tane litiŋmba ambonga Kuate tuku gageu mayok kinig. ³² Yohanus nu maŋau tiŋreknu tumtingina le tane son nda ŋginaig. Takis kilanu mbal pino nane tanjo didik farde nane nu tuku pasa ismba son ŋga naningine maŋau ŋaigonu kusrekinaig. Nane tanjanaig le tane wam ta kaŋgerkinaig sulumba ŋgamuŋgal biye mbilmba nu tuku pasa mata son nda ŋginaig ŋga saningina.

Piro tanjo ŋaigonu tuku yaba pasa (Markus 12.1-12, Lukas 20.9-19)

³³ Yesus nu maŋ sakina: Tane yaba pasa ande te mata isap. Kilke miro tanjo ande nu grep piro ŋguka fondembi kormba nu grep alonu firfirmba kulenu kilam tuku ŋguruŋ wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuenu o mbolok pilna. Piro ŋakmba denpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tiŋga kilke kise mbol kina. ³⁴ Kina ka tanje minmba ma ma grep alonaig le kamusmba alonu kilam tuku nu mbal afu kukulningina le piro tanjo tugum kinaig. ³⁵ Kumba ka pronaig le nane kaŋgerka kilmba ande tumba

paniŋtumba inum tumba balemba ande ndamembi balemba tanjamba tanjamba ke likinaig. ³⁶ Nane tanjanaig le kilke miro nu ambonga kukulningina ta limba maŋ gudommba kukulningina le nane mbolŋge mata wam ndui ta ndo ke likinaig.

³⁷ Tanjanaig le piro miro nu nuŋe kiŋo nuŋe kukulna le nane tugum kina. Nu teŋemba isdusna: Nane nu kaŋgermba ye tuku kiŋo ŋga mapewamŋgaig ŋga idusna. ³⁸ Tanjana le piro mbal nane nu prona le kaŋgermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nuŋe tuku agaŋ ndende ŋakmba kilam tuku nyu ŋak. Sine nu balebe sulumba piro te siŋgine tube ŋga sakinaig. ³⁹ Tanjaka nane nu biye timba bukŋginaig le kilim kina le tanje balenaig le kumna.

⁴⁰ Ye tane kusnatinget. Piro miro tanjo nu tanjo kame ta tugum promba nane mbolŋge ame wam kamŋgat ŋga kusnaningina le ⁴¹ nane afu nu sanaig: Nu piro mbal ŋaigonu ta kume ŋayonu niŋguwa sulumba nu piro tanjo afu kitek kilmba patikamŋgat. Alonu kilig ait mbolŋge nane alonu kilmba nu tumba minamŋgaig ŋginaig.

⁴² Tanakinaig le Yesus nu nane saningina: Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu ŋga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame ŋakmba nu mbolŋge sanjri tiŋgade.

Sunjo nunge wam ta kina le sine kaŋgermba pirerek purka gare toreg ŋgate. *Mune 118.22*

⁴³ Ta tuku ye tane satinŋamŋgit. Kuate nu tane Israel kile-sika mbal kise nuŋe gageu tuku madininguwa le alonu kumumbi kilemayokkamŋgaig ŋgina. ⁴⁴ [Ande nu ndame sunjo ta mbolŋge baringa ndekuwa ta nu isu ŋgurŋgurma nu kumamŋgat. Ndame sunjo ta tanjo ande mbolŋge ndekuwa ta nu du firfiramŋgat.]

⁴⁵ Pris gabat kame Farisi mbal ndon nane yaba pasa kame sake likina le ismba nu nane tuku sakina ta katesenaig sulumba ⁴⁶ nane nu biye tiwam tuku ta manjur sunjo nane nu tuan tanjo nga sakinaig tukunu nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig.

22

Pagumba nye sunjo tuku yaba pasa (Lukas 14.15-24)

¹ Yesus nu man yaba pasa ande saningmba sakina: ² Kuate nu nuje gageu wike likate wam ta gabat sunjo ande nuje kiyo pino tam tuku pagumba nye sunjo pilna tanan. ³ Ait kumungina le nu nuje piro tanjo kukulningina le kumba ka buk saningina mbal ta kilam kinaig. Nane kumba nane saninginaig kande nane njakmba mbule sulunaig.

⁴ Kile gabat sunjo nu piro tanjo afu saningina: Tane kumba ka mbal buk saningen ta tenemba saningap. Nu makau ande pailnu fatnu afu kuya njak turmba bale farmba nyamagan kilmba pagumba kile tane tairnga minit. Nuje kiyo pino tam tuku pagumba nye ta mbol prowap nga saningap ngina le ⁵ nane kumba ka saninginaig kande nane ismba ake pasa sakanu sukmba ande nu tinga nuje piro mbol kina le ande nu tinga nuje ndametinj piro kam kina le ⁶ nane afu tinga nu tuku piro mbal ta kilmba njaigo siglika bale farnaig. ⁷ Tanjanaig le gabat sunjo nu wam ta ismba nu gubra tumba nuje kame mbal kukulningina le nane kumba ka nane bale far sulumba nane tuku tumbran piynaig le ugna.

⁸ Kile nu nuje piro mbal afu saningina: Pino tam tuku pagumba nye buk kuanekit ta saningen mbal ta nane nda prowaig. ⁹ Tane kumba ka tumbran sunjo tuku ndin njakmba dubike lika tanjo njakmba kanjerka pagumba nye te mbol prowam tuku saningap ngina.

¹⁰ Tanakina le nane kinaig ka ndin njakmba dubike lika mbal magenu njaigonu turmba kile-siglika njakmba

kilmba pronaig le pino tam tuku pagumba nye ta tuku wande kumungina.

¹¹ Gabat sunjo nu pronaig mbal ta kanjerkam wandek sinam kumba ande nu pagumba nye tuku kumin tinge ndaka ake kumin tingina ta kanjerna sulumba ¹² tanjo ta sana: Mata, ne ndanam ake te prowat. Ne pagumba nye tuku kumin tingam kuga nga kusnana le nu kikonu maninok minna.

¹³ Kile gabat sunjo ta nuje piro mbal saningina: Tanjo te kupe wai ndaleka bukngap le mayok ka ma make sunjo sinam kuwa. Ma ta mbolnge minamngaig mbal nane malmbi sunjomba maketinj tiknga minamngaig ngina.

¹⁴ Kuate nu nane gudommba nuje gageu minam tuku wikate ta nane ndui ndui ndo nu tuku gageu minam tuku madiningit nga saningina.

Takis pankam tuku pasa (Markus 12.13-17; Lukas 20.20-26)

¹⁵ Farisi mbal nane kumba ka nanjine nanjine saka ismba nu ame pasa mbarwa le biye tibe nga ndin sotinaig. ¹⁶ Tanjamba nane nanjine dubinaig mbal afu Herodus dubinaig mbal afu ndon kukulninginaig le Yesus tugum promba sanaig: Tum Tanjo, ne tanjo tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tanjo nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Tango njakmba Kuate tuku manau dubikam tuku tumsingit. ¹⁷ Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul manau dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumun e? Ne ndanmba iduste nginaig.

¹⁸ Nane Yesus yabri paknaig ta nu katesemba nane saningina: Tane yabri tanjo ndo. Ndanam ye tagoyade? ¹⁹ Takis ndametinj ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametinj ande tumba pro nu tunaig. ²⁰ Tanjanaig le nu ndek nane kusnaningina: Ndametinj te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga saningina le ²¹ nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig le Yesus nu nane

tejenmba saniŋgina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kumnemŋe minig. Nu tambim tuku agan sakate ta nu tape. Kuate nu agan tambim tuku sakate ta Kuate tape ŋgina.

²² Tanjakina le nane pasa ta ismba pirerek purka nu kusremba luka ki-naig.

Kummba man aboŋgam tuku pasa
(Markus 12.18-27; Lukas 20.27-40)

²³ Ki ndui ta mbolŋge Sadusi tango afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tango kummba man tinje nda nga idusmba minig tuku. Nane Yesus kusnanaig: ²⁴ Tum Tango, Moses nu tejenmba kuyarna: Tango ande kummba pino kuembol kiŋo kugatok kusrewa le maib nuŋe pino ta tumba aba nuŋe tuku kiŋo tepilwa nga kuyarna. ²⁵ Ariya. Ma te mbolŋge tango ande maib kat nuŋe 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kiŋo kugatok kumna le mambo nuŋe dubiknu nu pino ta tina. ²⁶ Nu tumba minmba ma ma nu mata kiŋo kugatok kumna le mambo nuŋe keŋnu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba ka ka kiŋo kugatok kume farnaig le ²⁷ ngumneŋga pino kuembol nu mata kumna. ²⁸ Ata. Ne kumanu mbal tinjamŋaig nga sakate ta tango 7 ngamukŋe nu ima tuku pino minamŋat? Nane ŋakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

²⁹ Tanjakinaig le nu nane saniŋgina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sanjri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ³⁰ Nane kumanu mbal aboŋga tinja Kuate tuku eŋel suk minamŋaig. Nane muŋgu kile nda. ³¹ Tane kumanu mbal tinje nda nga idusmba sakade ta pasa ande sine ŋakmba isam tuku Kuate nu sakina ta tane bur ndakade e? Pasa ta tejenmba sakate. ³² Ye Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara Sunjo minet nga sakate. Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana

kande. Nu abo ŋak minig mbal tuku Mbara nga saniŋgina.

³³ Tanjakina le manjur sunjo Yesus tuku tum pasa ta isnaig sulumba piriri ŋayonaig.

Tukul pasa sanjrinu
(Markus 12.28-34; Lukas 10.25-28)

³⁴ Yesus nu Sadusi mbal tuku pasa te-iberŋa le nane pasa kugatok minnaig ta Farisi mbal nane wam ta ismba nane ŋakmba pro Yesus tugumŋe manjurkinaig. ³⁵ Tanjamba nane tuku ande nu kusem pasa bitekŋga sakanu tango Yesus tagowam tuku kusnana: ³⁶ Tum Tango, tukul ndan tukul ŋakmba liniŋmba mbolŋge minit nga kusnana le ³⁷ nu lafumba sana: Tanjine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamunjal abo guwa wamdus ŋakmba nu tape. ³⁸ Tukul pasa ta tukul ŋakmba liniŋgit.

³⁹ Tukul ande tanjan nu dubiknu tejenmba. Tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumŋe minig mbal tuku kume purap. ⁴⁰ Tukul armba ta tukul pasa afu tuan tango kame tuku pasa ta ŋakmba tuku tugu minik nga sana.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaniŋgina
(Markus 12.35-37; Lukas 20.41-44)

⁴¹ Farisi mbal nane tanje manjurka minnaig le Yesus nu nane kusnaniŋgina: ⁴² Kuatenje madina tango Kristus nu ima tuku mbuŋ nga idusde nga kusnaniŋgina le nane sakinaig: Nu David tuku mbuŋ ŋginaig.

⁴³ Tanjakinaig le nu nane saniŋgina: Ta son ndeta Tukul Guwa nu ndanam David wamdus tuna le nu Kristus tuku saka nu ye tuku Sunjo nga tejenmba kuyarna.

⁴⁴ Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana: Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjri ŋak minyok mina le ma ma yenge ne tuku ngueu mbal ŋakmba kile-iberka ne tuku kupe kumnemŋe patikamŋit ŋgina. *Mune 110.1*

45 David nu tanjamba kuyarmba nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo ngina. 46 Nu tanjamba kusnaningina ta njakmba nu tuku pasa lafuwam fugumba maninok minnaig. Tanjamba nane ki ait ta mbolnge ngumnenja mata nu kuru-kuruka wam ande kusna ndanaig.

23

Israel gabat kame tuku manjau
(Markus 12.38-40; Lukas 11.43-46; 20.45-46)

1 Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo manjur sunjo ta turmba saningina: 2 Kussem pasa tugunu biteknanganu mbal Farisi mbal nane Moses tanjan tukul pasa biteknaga sanu tuku ndo piro ta biyig ta 3 nane sakade pasa ta nane kumu ndade. Tane nane sakade ta dubikap sulumba nane tuku manjau dubi ndakap. 4 Nane tukul manjau gudommaba aganj pitinu tanjan tanjo mbolnge patika minde bada sunjo ningig ta nane nangine miron fudinmba tur ndakade.

5 Nane afunge kanjerkuwaig nga nane tanjo am mbolnge wam magenu kade. Nane tukul pasa patinu tuku ningot wakeika tukul pasa kuyarka sigrika tumail mbol wai mbol kusmba njak likade. Nangine tawi mbolnge nzale kugennu wakeikade. 6 Nane pagumba nye sunjo ko kussem wandeknge nane tanjo tumailamnge minyokam tuku nzaliningit. 7 Nane maket mbolnge lika tanjo nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Afunge nane kanjerka tum tanjo ngade le nane gare sungoningit.

8 Tane tanja ndawap. Ande nu tane tum tanjo nguwa kande tane nu peuwap. Ndindo ndo nu Tum Tanjo minit. Tane njakmba kumu kumu tira minig. 9 Kilke te mbolnge gabat tanjo ande yije mam nda ngap. Tane tuku Mam ndindo nu samba mbolnge minit. 10 Afunge tane sugo nguwaig kande tane nane peuningap. Tane

tuku Sunjo ndindo ndo minit. Nu Kristus.

11 Tane ngamuknge ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane njakmba tuku piro tanjo tanjan minwa.

12 Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-ibenamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-mayokamngat.

Kussem gabat mbal tuku yabri manjau

(Markus 12.40; Lukas 11.39-44; 20.47)

13 Kussem pasa tugunu biteknanganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane nane afu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ndin tukulde. Tane Kuate tuku gageu mayok kambim mbulmba nane afu mayok kambim bafude le nane peuningig.

14 [Osese. Kussem pasa biteknanganu mbal Farisi mbal tane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe ningig. Tangine njayonu ta yabukam tuku tanjo am mbolnge Kuate yaban kuende. Ta tuku tane pa lato tamngaig.]

15 Osese. Kussem pasa biteknanganu mbal Farisi mbal tane tangine dubikanu tanjo ndindo ndo te-silinu tuku yu mbol mbol kilke mbol mbol sota ma masken kinig. Ande tane dubikate le tangine yabri manjau ta tumde le nu tane litiimba pa sunjo njayo tam tuku minit.

16 Tane am tukulok minmba tugusemba ndin tum ndaningig mbal ose. Tane tenemba sakade. Ande nu nuje pasa sanjri pilewam tuku kussem wande nyun tate ta ake. Nu kussem wande sinamnge golmbi wakeikinaig aganj kame nyun kilig ta nu nuje pasa ta kumuwa ngade. 17 Tane am tukulok nginngan mbal ndo. Gol kame ta Kuate tuku wande sinamnge minig tukunu nane tukul. Kuate tuku wande ta gol kame liningit.

18 Tane tenemba mata sakade. Ande nu nuje pasa sanjri pilewam tuku Kuate tuku atrau mbain nyun

tate ta ake. Nu atraukam tuku agan mbain mbolnge minit ta nyun tate ta nu nuje pasa ta kumuwa ngade. ¹⁹ Tane sinjka am tukulok mbal ndo. Atraukam tuku agan ta atrau mbain mbolnge minit tukunu nu tukul. Atrau mbain ta atrau agan lite. ²⁰ Ta tuku ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku atrau mbain nyun tate ta agan mbain mbolnge minit ta turmba nyun tate. ²¹ Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku wande sunjo nyun tate ta Kuate nu wande ta mbolnge minit nu turmba nyun tate. ²² Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku samba nyun tate ta nu Kuate tuku minyo mbili sunjo turmba nyun tumba Kuate nu ta mbolnge minit nu mata nyun tate.

²³ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango ndo. Tane tukul ande dubimba piro karenka agan fonfon nguna ilinzu njakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanjade sulumba tane tukul manjau sugo kusreka manjau tinjeknu mape manjau tango pino ngamuknge ke ndaka tangine piro tugusemba biye ndakade. Tane tukul sugo ta turmba kade kande maye kande. ²⁴ Tane am tukulok minmba tango pino tugusemba ndin tum ndaningig. Tane ngailmbo kule sinamnge kanjermba pitaide sulumba kamel kule sinamnge minit ta kanjer ndamba kule tur njinkade.

²⁵ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango ndo. Tane tangine waim nza sangilnu minya mayede ta tangine ngamungal agan ndende gudommba kilam tuku piririmba agan terokam tuku wamdus liganu minig. ²⁶ Farisi mbal tane am tukulok minig. Tangine waim nza sinanu kutur njakmba ta sauka minya mayewap le sangilnu turmba kau prowa.

²⁷ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango ndo. Tango kumu mbolnge ndame suku kaukauk mindepiye mayenu prote ta sinam tanje isu menja

mundurkate tanan tane minig. ²⁸ Tane tango am mbolnge tinjeknu ndo minig. Tangine ngamungal sinamnge yabri manjau kutur manjau ligmba menja minig.

²⁹ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tango ndo. Tane tuan tango kame tuku kumu mbolnge ndame magenu patika tango tinjeknu tuku kumu mbolnge mindepiye mayenu patika sakade. ³⁰ Sine tuku mbun kame tuku ait mbolnge sine mingen kande nane tuan tango kame tuku ndare kutuwe ninginaig ta sine nane ndon ulendi ndakigen kande ngade. ³¹ Tane tanamba pasa sakade ta tangine tugu te-mayokde. Kuate tuku tuan tango kame bale farninginaig mbal ta tane nane tuku fat ngade. ³² Ese. Tane tangine mbun kame tuku manjau njagonu ta tuturap le sungokuwa. ³³ Tane mben njagonu tuku fat. Tane pa njayonu tam tuku minig. Tane pa ta laipam tuku ndin kuga. ³⁴ Ta tuku ye tuan tango kame tango wamdus kuyar magenu Kuate tuku pasa kukliwam tuku kukulningi le tane tugum prowaig le tane nane afu kilmba bale farka afu ail kazrai mbolnge patikamngaig. Afu tangine kusem wandeknge ngusniimba afu kilmba amsesekap le nane kua ka sili-silimba tumbran njakmba mbol kine prowamngaig.

³⁵ Tane tanawap le tango tinjeknu kilke te mbolnge bale farde ta nane njakmba tuku ndare tanje tane pasokamngat. Abo abo tango tinjeknu Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka nane Berekia tuku kinjo nuje Sakaria nu Kuate mbarinam tuku mbain atrau mbain ngamuknge minna le nane pro nu balemba ndare kutunaig. ³⁶ Ye sinjka satinjamngit. Nane njakmba ndare kutuninge likinaig ndare tanje tane pasokamngat nga saningina sulumba sakina: ³⁷ O Yerusalem, Kuate nu buk tuan tango kame kukulningina le ne kilmba bale farmba afu ndamembi bale farningina. Teg inonu fat kilmba

tawo sirite tanaŋ ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁸ Tane isap. Kile Kuate nu tane ŋgamukŋge mine ndakate. ³⁹ Ye tane satinŋet. Tane ye nda kaŋgeryap sulumba maŋ kaŋgeryumba ndek sakamŋgaig. Ne Sunŋo tuku nyu mbolŋge prote. Sunŋoŋge ne nyaro tinwa ŋga sakamŋgaig ŋgina.

24

Yesus nu kusem wande ŋayonŋam tuku sakina
(Markus 13.1-21; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunŋo ta kusremba kumba minna le nuŋe dubinaig mbal nane nu tugum promba kusem wande sunŋo ta tuku wande magenu ŋakmba kaŋgerkuwa ŋga nu samba tumnaig le ² nu ndek nane saninŋina: Ye sinŋa satinŋamŋgit. Tane wande ŋakmba kaŋgerkade te ŋgumnenŋa ndame ŋakmba muŋgu sailka mine nda. Afunŋe sambrinŋuwaig le ŋakmba kutusewamŋgaig ŋgina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa
(Markus 13.3-37; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu minyokina le nuŋe dubinaig taŋgo nanenŋe ndo nu tugum promba sanaig: Ne kusem wande ŋayonŋamŋgat ŋga sasiŋgat ta ginu mara prowamŋgat. Sine ame maŋau kaŋgermba ne prowam tuku ait kilke te kugawam tuku ait patukate ŋga idusmba katese-wamŋgig ŋginaig le ⁴ nu ndeklafumba saninŋina: Tane rironŋ mayewap. Nane afu gudommba pro tane yabritinmba ⁵ ye tuku nyu tumba ye Kristus Kuatenŋe madiyina taŋgo ŋga nane gudommba didikuwaig le ndenunŋgaig. ⁶ Tane kame sugo maskenŋge mayok kuwaig le pasa ismba ko taŋgine tugumŋge kame zigna afu ismba wamduŋ te-sulu ndawap. Wam kame ta sinŋa prowe likamŋgaig ta kugawam tuku ait ta kile. ⁷ Kilke ande tinŋa kilke kise ndonŋ kame buwamŋgaik. Gabat

ande nuŋe gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonŋ kame buwamŋgaig. Ma yimyam mbolŋge guba mumni prowe likamŋgaig. ⁸ Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku ŋgaro rar tate tanaŋ prowamŋgaig.

⁹ Afunŋe tane bige tidinŋa piti sunŋo tam tuku gabat afu tuku wai mbolŋge patikuwaig le nane tane kilmba bale faramŋgaig. Tane yiŋe mbal tukunu kilke tugu ŋakmba tane kasur-tinŋamŋgaig. ¹⁰ Piti ta sinamŋge nane gudommba ye kusreyumba ndeka nanŋine nanŋine muŋgu kupet minmba muŋgu kasurka minamŋgaig.

¹¹ Yabri tuan taŋgo gudommba mayok kuwaig sulumba taŋgo gudommba didikuwaig le nane yabri maŋau dubikamŋgaig. ¹² Ait ta mbolŋge maŋau ŋaigonu tugeka sunŋokuwa le taŋgo nane nanŋine nanŋine muŋgu iduska muŋgu turke nda. ¹³ Ande nu ye kusre ndayumba minmba ka kumwa ta Kuatenŋe nu tuku muskil te-tiwe tambimŋgat. ¹⁴ Kuate nu nuŋe gageu kulatkate pasa mayenu ta kilke tugu ŋakmba mbolŋge kukliwe likuwaig le ŋakmba iswaig le kugawam tuku ait prowamŋgat.

¹⁵ Tuan taŋgo Daniel tuku pasa ŋgumnenŋa kumuŋguwa le ande ŋule parak tukul ma mbolŋge mayok ka tukul kuerka kutur tambimŋgat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamduŋ pulutinŋuwa). ¹⁶ Tane Daniel tuku pasa kumuŋguwa le kaŋgermba Yudea mbal nane kua ka tabe ponŋuwaig. ¹⁷ Ande nuŋe wande kawaŋŋe minmba kande nu wandekŋge agaŋ ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. ¹⁸ Ande nu nuŋe piro mbolŋge minmba kande luka pro nuŋe tawi tam idus ndawa.

¹⁹ Ait ta mbolŋge pino funŋulok pino kiŋo dabronu amo nyanu ŋak ose. Nane piti sunŋo kaŋgeramŋgaig. ²⁰ Tane Kuate yabaŋap le murke ait mbolŋge ko kusem ait mbolŋge maŋau ta pro ndawa.

²¹ Ait ta mbolŋge piti sunŋo pasa ŋak prowamŋgat. O buk tugu mbolŋge ka kile mata piti afu taŋaŋ kaŋger ndakeg. Piti ta kugawaig le maŋ piti taŋaŋ prowe nda. ²² Kuate nu nane kilam tuku madiniŋgina mbal idusniŋmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti ta prowamŋgat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le taŋgo ŋakmba ŋgisike sulude kande.

²³ Ande nu tane satiniŋmba kaŋgera Kristus Kuatenŋge madina taŋgo minit te ko nu minit si ŋguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²⁴ Yabri taŋgo prowaig sulumba afu ye Kristus ŋgumba afu ye Kuate tuku tuan taŋgo ŋgamŋgaig. Nane Kuate madiniŋgina mbal yabrininiŋmba didikube ŋga wam kitek sanŋrinu ke likamŋgaig. ²⁵ Wam kame ta siŋka prowamŋgaig. Ta tuku ye tane wam pagutiŋget. ²⁶ Nane afu Kristus nu ma baknu mbolŋge minit ŋga satiniŋguwaig kande nu kaŋgeram kine ndakap. Ko afu nu wande te sinamŋge kuirka minit ŋga satiniŋguwaig kande tane nane tuku yabri pasa ta ise ndakap. ²⁷ Teliŋ nu ki prote ma mbolŋge teliŋmba pinderka kumba ka ki butuŋgate kumam kumba samba ŋakmba kilŋate taŋamba ndo ye Ndindo Katesek Taŋgo prowamŋgit. ²⁸ Agan ande kumanu menŋa mundur kinit le wir taŋge minig.

²⁹ Sina manzer ait sunŋo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunŋe nda. Samba tuku sanŋri ŋakmba pirpurka buruburu kuwaig le mbai ŋakmba guromba ndeke lika minamŋgaig. ³⁰ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Taŋgo ye samba mbolŋge mayok kaŋgit. Mayok ka ye kilŋa sanŋri sunŋo pasa ŋak gau mbolŋge ndeki le kilke mbolok mbal ŋakmba ye kaŋgeryumba wikaraumba malmbi ŋayowamŋgaig. ³¹ Tabil wi sunŋo ande mayok kuwa le ye yiŋe eŋel kame kukulniŋgi le kilke tugu ŋakmba mbolŋge Kuatenŋge nuŋe madiniŋgina mbal kile-manŋgurkamŋgaig.

³² Tane fik ail kaŋgerap. Nunŋe tumtiŋgamŋgat. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kaŋgerka katesemba sakade: Ki ait patukate ŋgade. ³³ Taŋamba ndo wam kame sakit te prowaig le kaŋgerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palm-bimŋgaig. ³⁴ Ye siŋka satiniŋgamŋgit. Ait te mbolŋge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame ŋakmba ta prowamŋgaig. ³⁵ Kilke tugu samba tugu ŋgisinunŋgaig. Ye tuku pasa ande ŋgisike nda. Minmba minamŋgat.

³⁶ Ginu mara ki kanum ndaŋ wam kame ta prowamŋgaig ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolŋge eŋel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kiŋo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³⁷ Noa tuku ait mbolŋge maŋau pronaig taŋamba ndo ye Ndindo Katesek Taŋgo prowam tuku ait mbolŋge maŋau ndui ta mayok kaŋgaig. ³⁸ Kule sunŋo pro ndana le nane nyamagan kule nyumba pino piyamba kilmba taŋamba taŋamba minnaig ma ma Noa nu waŋ poŋgina. ³⁹ Waŋ poŋgina le ndo kule sunŋo promba nane ŋakmba ma gureŋmba kile-butokina le nane wamdus puluniŋgina. Taŋamba ndo ye Ndindo Katesek Taŋgo prowi le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluniŋgamŋgat.

⁴⁰ Ait ta mbolŋge taŋgo armba piro ndindo mbolŋge minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit. ⁴¹ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit.

⁴² Taŋgine Sunŋo nu ginu mara prowamŋgat ta tane gilai. Ta tuku tane mambilmba tairŋga minap. ⁴³ Wande miro taŋgo kuayar taŋgo prowam tuku ait pasa isit kande nu wande kulatka minmba kuayar taŋgo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁴ Tane kuaneka ye tairŋga minap. Ye Ndindo Katesek Taŋgo tane mata ait gilai minap le ye prowamŋgit ŋga saniniŋgina.

*Piro taŋgo mayenu ŋayonu tuku yaba pasa
(Lukas 12.41-48)*

⁴⁵ Yesus nu manj lato sakina: Tango ande wamdus kuyar mayenu njak piro mayete ta tango sunjo nu tumba nuje piro mbal kulatka ait kumunguwa le nyamagan walmba ningam tuku nu pilit. ⁴⁶ Tango ta nuje piro kumba minwa le nuje sunjo promba kanjerwa le nu gare njak minamngat. ⁴⁷ Ye sinjka satinngamngit. Nuje sunjo tanjamba nu kanjermba nu nuje aganj ndende njakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimngat.

⁴⁸ Ko piro tango ta njayonu ndeta yije sunjo dalkate ya nga saka ⁴⁹ nu ndek kulatkate mbal pani farmba kule kamenu nyade mbal ndonj ulendika nyamagan kule kamenu nyumba ⁵⁰ nuje sunjo luka prowam tuku ait idus ndamba minwa le nu prowamngat. ⁵¹ Nu promba nu piti sunjo tumba pitaiwa le ma njayo yabri mbal njamuknje minamngat. Ma njayo ta mbolnje minamngaig mbal nane malmbi sunjomba maketin tiknga minamngaig ngina.

25

Pino mbanzo 10 tuku yaba pasa

¹ Yesus nu manj tejenmba sakina: Kuate nu nuje gageu kilam tuku prowamngat ta wam kube te suk. Pino mbanzo 10 nane tango ande pino tam tuku prowam bafuna le nu te-silikam tuku nanjine lam kilmba kinaig. ² Pino mbanzo 5 ta nane wamdus kugatok. Nane 5 afu ta nane wamdus kuyar mayenu njak.

³ Pino wamdus kugatok ta nane kambim nga nanjine lam kilmba kule kile ndaka kinaig le ⁴ pino wamdus kuyar mayenu njak ta nane kambim nga nanjine lam kilmba kule turmba kilmba kinaig. ⁵ Nane kinaig ka tango pino tam tuku ta nu dalka pitik nda prona le minde ma ma ginyumningina le kinynaig.

⁶ Furir njgamu wi ande mayok kina: Ai si. Tango pino tam tuku prote si. Tane mayok ka kanjerap ngina le ⁷ pino kame ta njakmba abonja nanjine lam bulu sunjowam tuku wik

wilnu mbilninginaig. ⁸ Tanjanaig sulumba pino kame wamdus kugatok tanje nane ndek pino wamdus njak ta saninginaig: Sine kule afu singap. Sine tuku lam kupam bafude nga saninginaig le ⁹ wamdus kuyar mayenu njak mbal ndek nane saninginaig: i ... Sine tane kule tinbe ta tane sine turmba lam kupe likamngaig. Tane luka kumba stua mbolnje kule afu sota piyawap nga saninginaig.

¹⁰ Nane lam kule piyawam kinaig le tango pino tam tuku ta nu prona le pino 5 nane nu tairnga minnaig ta nu ndonj pagumba nye sunjo tuku wande sinam kumba malanja tukulnaig. ¹¹ Malanja tukulmba minnaig le pino 5 ta luka pro malanja katmba sakinaig: Sunjo, malanja talka. Sine prowig o nginaig kande ¹² tango ta nu pasa lafumba saningina: Tane ima kate. Ye sinjka tane gilai nga saningina.

¹³ Yesus nu tanjamba ndek lato sakina: Ait ta ginu mayok kanjat ginu mara ki kanum ndanj mbolnje ye prowamngit ta tane gilai tukunu tane ye tairnga mambimba minap ngina.

Piro tango kejmba ndametin kilnaig (Lukas 19.11-27)

¹⁴ Yesus nu manj sakina: Kuate nu nuje gageu kilam tuku prowamngat ta wam kube te suk. Tango ande nu kilke masken ande mbol kambim nga nuje aganj ndende kulatkam tuku nuje piro mbal tuku wai mbolnje patikina sulumba ¹⁵ nu nane tuku manjau kanjerka kumumbi piro walmba ningina. Nu piro tango ande ndametin soj 500 tumba ande soj 200 tumba ande soj 100 tuna. Nane ndametin tambi pirokuwaig nga nu tinja ma masken kina.

¹⁶ Piro tango nu soj 500 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametin tambi piroka minna ma ma soj 500 manj lato kilna. ¹⁷ Wam ndui ta ndo piro tango nu soj 200 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametin tambi piroka minna ma ma soj 200 manj lato kilna le ¹⁸ piro tango nu soj 100 kilna ta

nu kumba ka kilke sarka burok ta sinamnge ndametiŋ patika yubengina le tanje minnaig.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma sungo nu luka promba nuŋe ndametiŋ piro mbal niŋgina ta kilam tuku saniŋgina. ²⁰ Tanjakina le ande nu soŋ 500 tuna ta nu pro sana: Sungo, ne buk soŋ 500 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka maŋ soŋ 500 lato kilen ŋgina le ²¹ nuŋe tanjo sungo nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agan fudiŋdo kulat mayena tukunu kile ne piro sungo kulatkam tuku ye ne palmbimŋgit. Ne yale. Ne ye ndoŋ sile gare-garekamŋgik ŋgina.

²² Kile ande nu soŋ 200 tuna ta nu pro sana: Sungo, ne buk soŋ 200 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka maŋ soŋ 200 lato kilen ŋgina le ²³ nuŋe tanjo sungo nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agan fudiŋdo kulat mayena tukunu kile ne piro sungo kulatkam tuku ye ne palmbimŋgit. Ne yale. Ne ye ndoŋ sile gare-garekamŋgik ŋgina.

²⁴ Kile ande nu soŋ 100 tuna ta nu pro teŋenmba sana: Sungo, ne tanjo wamdus kareŋnu ŋak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu agan tumunu ŋgukade le ne pro goninŋgit. ²⁵ Ye ne tuku kuru-kuruka naŋe soŋ 100 ta ŋgisikikat ŋga kilmba kilke sarka burok sinamnge yubengen. Naŋe soŋ 100 ta noten ŋgina. ²⁶ Tanjakina le nuŋe tanjo sungo ndek nu sana: Ne siŋka piro tanjo ŋayonu. Ne kanyum tanjo ndo. Nane afu pirokade le ye pro alonu ake kilet ŋga iduste? Afu agan tumunu ŋgukade le ye pro goninŋget e? ²⁷ Yiŋe maŋau ne kila ta ndaŋam saka ye tuku soŋ 100 beŋ mbolŋge pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yiŋe ndametiŋ lafunu lato kilet kande ŋgina.

²⁸ Tanjamba nu nuŋe piro mbal saniŋgina: Soŋ 100 yaimba tanjo nu soŋ 1,000 ŋak ta tape ŋgina. ²⁹ Ande nu agan afu ŋak minit ta andeŋge nu maŋ lato tuwit le nu sungomba ŋak minamŋgat. Ande nu

agan denkanu minit ta andeŋge nu tuku agan fudiŋdo ta yaite. ³⁰ Piro tanjo kanyum sambek ta tumba kilimnge bukŋgap le ma make sungo mbol kuwa. Ma ta mbolŋge nane malmbi sungomba maketiŋ tikŋga minamŋgaig ŋgina.

Pileniŋgam tuku ait

³¹ Ye Ndindo Katesek Tango ye yiŋe kilŋa sungo eŋel kame ndoŋ prowi sulumba ye yiŋe minyo mbili maditaknu mbolŋge minyokamŋgit. ³² Ye minyoki le kilke tugu ŋakmba pro ye tugumŋge maŋgurkamŋgaig. Nane tanjawaig le sipsip kulatkanu tanjo nu sipsip meme lislis minig le pilenŋa kise kise patikate tanjan ye maŋgur ta paplamba kuasmbi armba patinunŋgit. ³³ Tanjamba ye sipsip kilmba yiŋe ndinamnge patiki sulumba meme kilmba yiŋe ŋaiŋamnge patinunŋgit.

³⁴ Ye Sungo ye yiŋe ndinamnge minamŋgaig mbal ta teŋenmba saniŋgamŋgit: Yiŋe Mam nu siŋka tane make patikate. Tane yalpe. Nu kilke te te-mayok ndana ait mbolŋge tane nuŋe gageu mayok ka nu ndoŋ minam tuku maditiŋgina. ³⁵ Ye gubayina le tane nyamagan sinaig. Ye kule parayina le tane kule sinaig. Ye rawe tanjo tanjan minen le tane ye tumba kulatkinaig. ³⁶ Ye tawi kugatok minen le tane tawi sinaig. Ye guaze ten le tane ye turyinaig. Ye muli wandekŋge minen le tane ye kaŋgeryam tuku pronaig.

³⁷ Ye tanjamba nane saniŋgi le nane tinreknu mbal ta lafumba sayamŋgaig: Sungo, sine ginu ne gubak minna le kaŋgernumba nyamagan tingeŋ. Ko ne kule paranina le kule tingeŋ. ³⁸ Ginu ne rawe tanjo tanjan minna le ne tumba kulatkigeŋ. Ko ginu ne tawi kugatok minna le ne tawi tingeŋ. ³⁹ Sine ginu ne guaze ŋak ko muli wandekŋge minna le ne kaŋgernam tuku progen ŋga kusnayamŋgaig. ⁴⁰ Tanjakuwaig le ye Sungo ye pasa lafumba saniŋgamŋgit: Tane yiŋe

mbal nyu kugatok turkinaig ta tane ye turyanu tanan nga saningamngit.

⁴¹ Kile ye yije najamnge minamngaig mbal ta tenemba saningamngit. Tane pa sungo tam tuku minig mbal tane ye kusreyumba kape. Kuate nu o buk Satan nune enel kame ndon minam tuku pa kuanekina ta mbol kape. ⁴² Ye gubak minen le nyamagan se ndakinaig. Kule parayina le tane kule se ndakinaig. ⁴³ Ye rawe tango tanan minen le tane ye kulat ndakinaig. Ye tawi kugatok minen le tane ye tawi se ndakinaig. Ye guaze nak ko muli wandeknge minen le tane pro ye kanjer ndayinaig nga saningamngit.

⁴⁴ Ye tanamba saningi le nane mata pasa ndui ta ndo lafumba sayamngaig: Sungo, ne ginu mara gubak ko kule paranina ko rawe tango tanan minna ko tawi kugatok ko guaze nak ko muli wandeknge minna le kanjernumba tur ndanigen ngamngaig. ⁴⁵ Nane tanakuwaig le ye nane tenemba saningamngit: Ye sinka satinget. Tane yije mbal nyu kugatok tur ndakinaig ta ye tur ndayanu tanan nga saningamngit. ⁴⁶ Mbal te nane ma nayo mbol kumba rar kamusmba minmba minamngaig. Rar ta kugawe nda. Mbal tinjeknu nane abo tugu nak minmba minamngaig. Kume nda.

26

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

¹ Yesus nu pasa nakmba saninge denpumba nu nune dubiwanu tango saningina: ² Ki ait armba kugawaik le pagumba nye sungo Pasowa prowamngat ta tane kila. Prowa le nane afunge ye tumba ail kazrai mbolnge kumi nga afu tuku wai mbolnge palmbimngaig ngina.

³ Ait ta mbolnge pris gabat mbal Israel mage ndon pris sungo Kaiafas

tuku wande mbol manjurkinaig sulumba ⁴ nane Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

⁵ Nane tenemba sakinaig: Sine pagumba nye tuku manjur sungo sinamnge nu biye tibe ta nayo. Kame zigna sungo mayok kakat nga saka minnaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnge gurenj kutuna

(Markus 14.3-9; Yohanus 12.1-8)

⁶ Betani tumbranngge Yesus nu tango ande buk ngirnger nak nyunu Simon nu tuku wandeknge isukusmba minna. ⁷ Isukusmba minna le pino ande ndame botol gurenj mundur mayenu nak piyanu o mbolnge ta tumba Yesus tugum promba nu tuku gabat mbolnge gurenj ta kutuna.

⁸ Tanana le nune dubiwanu tango wam ta kanjermba nane palseningina le sakinaig: Ndanam saka gurenj mayenu ake kutuwat a. ⁹ Nu gurenj ta tumba nane afu mbolnge piyana kande nu ndametin sungo tina le ndametin tambi sine sanzal mbal turkeg kande nga sakinnaig.

¹⁰ Tanakinaig le nu pasa ta ismba ndek saningina: Ndanam tuku tane pino te piti serde. Nu ye mbolnge wam mayewat. ¹¹ Sanzal mbal mara mara tane ngamuknge minamngaig. Ye tane ndon ait kuennu mine nda. ¹² Pino nu gurenj mayenu tembi ye tuku ngarosus pisnewat ta nu ye ngunu tuku ngarosus wakeiyat. ¹³ Ye sinka satinngamngit. Kilke tugu nakmba mbolnge nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamngaig ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tango
(Markus 14.10-11; Lukas 22.3-6)

¹⁴ Kile nane 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu ka pris gabat mbal tugum promba saningina: ¹⁵ Ye Yesus tumba tane tuku wai mbolnge pili ta piyanu giganmba ye samngaig ngina le nane ndek silwa ndametin son

kenmba nu tunaig. ¹⁶ Tunaig le Yudas nu kumba ka Yesus tumba nane tuku wai mbolŋge palmbim tuku ait mayenu ande tairŋga minna.

Yesus nu nuŋe dubinaig tango ndoŋ Pasowa nyinaig

(Markus 14.12-21; Lukas 22.7-13,21-23; Yohanus 13.21-30)

¹⁷ Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonŋanu mbolŋge Yesus dubiwanu tango nu tugum promba kusnanaig: Sine aniŋge ne ndoŋ Pasowa nyam tuku ka kuanekube ŋginaig le ¹⁸ nu ndek saniŋgina: Yerusalem tumbraŋ sunŋo mbol kape. Tango ande ye tane satinŋi le nu tugum kumba sawap: Tum Tanŋonŋe nuŋe ait buk patukate ŋgat. Nuŋe dubinaig tango ndoŋ ne tuku wandekŋge Pasowa nyam tuku sasinaŋga sawap. ¹⁹ Yesus nu tanjamba sakina le nuŋe dubinaig tango nane tanjamba kumba ka Pasowa nyam tuku agaŋ ndende kuanekinaig.

²⁰ Furirna le Yesus nu nuŋe dubiwanu tango 12 ndoŋ kumba ka isukusmba minmba ²¹ nu ndek sakina: Ye sinŋa satinŋamŋgit. Tane ŋgamukŋge ande nu ye tuku kupet minit ŋgina. ²² Tanjakina le nane wamdus ŋaigonŋa ndui ndui nu kusnanaig: i ... Sunŋo ne yenŋe ŋga iduste e ŋga kusnanaig le ²³ nu lafumba sakina: Ande nu ye ndoŋ nza tuma bret kule pak mbilmba nyat ta not. ²⁴ Ye Ndindo Katesek Tango ye kuyar pasa kumumba kumamŋgit ta ande nu ye tumba nane wai mbolŋge palmbimŋgat ta ose. Nu piti sunŋo tamŋgat. Ina nuŋenŋe te-pile ndakina kande maye kande ŋgina.

²⁵ Tanjakina le nuŋe kupet tango Yudas nu ndek sakina: i ... Tum tango, ne yenŋe ŋga iduste e ŋgina le Yesus nu lafumba sana: Ne sakate not ŋgina.

Yesus nu pasa nyam tuku manŋau temayokna

(Markus 14.22-26; Lukas 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ Nane isukusmba minmba Yesus nu manŋ bret tumba Kuate gare pasa

tumba fetfetmba nuŋe dubiwanu tango niŋmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yiŋe ŋgarosu ŋgina.

²⁷ Tanjamba nu grep kule murko ŋak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba nane niŋmba sakina: Tane ŋakmba grep kule te tumba nyap. ²⁸ Te yiŋe ndare. Ndare ta mbolŋge pasa kitek Kuate nu tango ndoŋ o buk katna ta alonu mayok kanŋat. Ye yiŋe ndare kutuwi le Kuate nu nane gudommba tuku une saukamŋgat. ²⁹ Ye tane satinŋamŋgit. Ye manŋ grep kule tenen nye ndaki ma ma yiŋe Mam kulatkate ma mbolŋge ye grep kule kitek manŋ tane ndoŋ nyamŋgit ŋgina. ³⁰ Tanjaka denpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tinŋa Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusŋge nu tuku nyu yabukamŋgat ŋga sana

(Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kumbanŋe Yesus nu nane saniŋgina: Furir te mbolŋge tane ŋakmba kua ka ye kusreyamŋgaig. Kuyar pasa tenenmba sakate.

Kuatenŋe sipsip kulat tango balewa le sipsip pururumba sili-siliwamŋgaig ŋgate. *Sakaria 13.7*

³² Ye kummba manŋ tinŋi sulumba ye ambonŋa Galilea ma tugu mbol ka le tane ŋgumnenŋa prowamŋgaig ŋga saniŋgina.

³³ Tanjakina le Petrus nu ndek sana: Nane ŋakmba kuru-kuruka kua ka ne kusrenuwaig ta yenŋe ndo ne kusrene nda ŋgina le ³⁴ nu Petrus sana: Ye sinŋa ne sanamŋgit. Furir te mbolŋge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamŋgat ŋgina. ³⁵ Tanjaka sana le Petrus nu ndek lafumba sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sinŋa ne tuku nyu yabuke nda ŋgina le nuŋe dubinaig mbal ŋakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndoŋ pasatina
(Markus 14.32-42; Lukas 22.39-46)

³⁶ Yesus nane kumba ka ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuje dubinaig tango saningina: Tane tenge minap. Ye ka sinje Ku-ate yabanamngit ngina. ³⁷ Tanjaka nu ndek Petrus le Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus Yohanus nane kej ta kilmba kina ka tanje nu ngamuŋgal piti sunjo kamusmba wamdus fagka minna. ³⁸ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus njayonga piti sunjo ye toy-ate le kamuset. Tane tenge ye ndon mambilmba minap ngina.

³⁹ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurungurka ndek truk ka Kuate yabanmba sakina: O Mam, kumuŋ ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Naje nzali ndo dubiwa ngina.

⁴⁰ Tanjamba nu luka ka nuje dubiwanu tango kanjerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Ne ait fagnu te ye tuku nga idusmba mambilmba minam kuga e? ⁴¹ Satan tuku tago tane mbol prowikat tukunu tane abo minmba yabanmba minap. Tangine ngamuŋgal Kuate yabanam tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

⁴² Yesus nu manj lato kumba ka yabanmba sakina: O Mam, kule murko te ye laipyam kumuŋ kuga ta ye nyamngit. Naje nzali ta ndo dubiwa ngina. ⁴³ Tanjamba nu manj luka prona ta nane ginyumnge am piti patikinaig le kinymba minnaig le ⁴⁴ nu nane kanjerka nu manj nane kusreka luka kumba ka pasa ndui ta ndo yabanmba. ⁴⁵ Yaban denjpurmba nu pro nuje dubiwanu tango kusnaningina: Tane mabtumba kinymba minamngaig? Ait buk patukate. Andenje ye Ndindo Katesek Tango tumba une njak mbal tuku wai mbolnge palmbim tuku bafute. ⁴⁶ Aisi. Ye tuku kupet prote si. Tane tingap le sine nane tugum si kab ngina.

*Yudas nane Yesus biye tinaig
(Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53;*

Yohanus 18.1-12)

⁴⁷ Nu tanjamba pasata minna le tango 12 ta tuku ande Yudas nu tango gudommmba kame bagi sibugi kilmba njak pronaig. Pris gabat mbal Israel mage nanenge tanjamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁸ Yesus tuku kupet tango nu nane kila palmbim tuku buk tenjenmba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tango ta biye tiwap ngina.

⁴⁹ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tango kaiye nga sakina sulumba nu muna le ⁵⁰ nu ndek Yudas sana: Mata, ne wam idusmba te prowat ta pitik ka ngina. Tanjamba sakina le nane pro Yesus biyamba biye denaig.

⁵¹ Kile Yesus dubiwanu tango ande nuje kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tango kilbanu pike welna. ⁵² Tanjana le Yesus nu tango wam kina ta sana: A ... naje kame bagi tumba nuje ma mbolnge pale. Tango nane kame bagimbi kame bude ta afunje nane kame bagimbi bale faramngaig. ⁵³ Ye yije Mam yabani ta nu pitik ndo enjel kuasmbi gudommmba kukulninguwa le ye turyam prowamngaig ta ne idus ndate? ⁵⁴ Ye tanjawi ta Kuate tuku kuyar pasa ye tuku sakina ta kumuŋge nda nga sana.

⁵⁵ Kile Yesus nu manjur sunjo ta saningina: Ndanam saka ye kuyar tango tananj tane bagi sibugi kilmba njak ye biye tiyam prode. Ye mara mindek kusem wande sunjo sinamnge tango pino wam paguka minyok minen tamba tane ye biye tiyam kuga e? ⁵⁶ Wam njakmba mayok kinig te tuan tango kame nane Kuate tuku pasa kuyarnaig ta kumude ngina. Tanjakina le nuje dubinaig tango njakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig.

Nane Yesus tumba kusem gabat mbal tugum kinaig

(Markus 14.53-65; Lukas 22.54-71; Yohanus 18.13-14; 19.24)

⁵⁷ Nane Yesus biye tinaig mbal ta nu tumba pris gabat sunjo Kaiafas

tuku wande mbol kinaig. Wande ta mbolnge kusem pasa biteknganu mbal Israel mage mage nane buk pro mangurkinaig. ⁵⁸ Petrus nu maskenngge Yesus dubimba kina ka pris gabat sungo tuku fonde sinam kina ka wande mab tanje ame wam Yesus mbolnge kuwaig le kanjeram tuku nu kame mbal ndon minyok minna.

⁵⁹ Pris gabat mbal Israel gabat sugo pasa pilewanu mbal njakmba Yesus balewam tuku afunje yabri pasa temayokuwaig nga sotinaig le ⁶⁰ nane gudommaba tinja yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta nu kumam tuku pasa ande mayok nda kina. Nane tanjamba pasa ndin sotinaig ma ma kile tanjo armba tinja sakinaik: ⁶¹ Tanjo te tejenmba sakina le sile isken. Kusem wande sungo ye sambriwi sulumba mara kenmba mbolnge manj palmbim kumuŋ nga sakina le sile isken nginaik.

⁶² Tanjakinaik le pris gabat sungo nu tinja Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanmba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶³ nu minje tukulmba maninok minna le pris gabat nu man kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e? Kuate nu abo minit ne nu am mbolnge lafuwa le sine isbe ngina le ⁶⁴ Yesus nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye ne sanamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamngge minyok mini sulumba gau mbolnge ndeki le tane ye kanjeryamnggaig ngina.

⁶⁵ Tanjakina le pris gabat sungo nu pasa ta ismba palseŋna le nu ndek nuŋe tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nu Kuate tuku nyu njayo silit. Tane nu tuku pasa njayonu te ismba ⁶⁶ tane ndanmba idusde ngina le nane sakinag: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa nginaig. ⁶⁷ Tanjamba nane afu tinja ka Yesus tumailnu nguspemba nu waimbi katmba sanaig: ⁶⁸ Imanje ne katnate? Ne Kuatenge madinina tanjo ndeta nyun ta le sine isbe nginaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina (Markus 14.66-72; Lukas 22.54-62; Yohanus 18.15-27)

⁶⁹ Petrus nu wande mab tanje minyok minna le pino ande nu tugum promba sana: Ne mata Galileanu tanjo Yesus ndon minna tuku ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnge nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginnganket ngina.

⁷¹ Kile nu tinja kumba ka fonde malanga ta tugumngge tinj minna le piro pino ande nu kanjermba nane nu tugumngge minnaig mbal saningina: Nu Nasaretnu tanjo Yesus nu ndon minna tuku ngina le ⁷² Petrus nu sangri tinja manj Yesus tuku nyu yabukina: Ye Kuate am mbolnge saket. Ne tanjo sakate ta ye sinja nu gilai ngina.

⁷³ Tanjamba minmba tanjo afu Petrus tugumngge minnaig ta nane pro nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne mata Galileanu tanjo tuku pasa njin tugu sine iseg nginaig le ⁷⁴ nu nuŋe mironj nuŋe ngaro taprana sulumba sakina: Tanjo ta ye sinja gilai ngina. Tanjakina le pitik ndo teg witina. ⁷⁵ Tanjana le Yesusnge Petrus pasa sana ta nu idusna: Teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat nga sana. Nu pasa ta idusmba nu tinja mayok ka malmbi njayona.

27

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Markus 15.1-5; Lukas 23.1-2; Yohanus 18.28-32)

¹ Mafena le maratukuk tinja pris gabat mbal Israel mage mage nane njakmba mangurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa saka ismba minnaig. ² Pasate denpurmba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sungo Pilatus tuku wai mbolnge pilnaig.

Yudas nu kumna (Aposel 1.18-19)

³ Yesus tuku kupet tanjo Yudas nu Yesus balewam tuku pasa sangri

pilenaig le ismba nu wamdus biye mbilmba silwa ndametiŋ soŋ keŋmba ta kilmba pro pris gabat mbal Israel mage mage saningina: ⁴ Tanŋo te ye tane tuku wai mbolŋge pilen ta nu mbar kugatok. Ye siŋka mbaren ŋgina le nane nu sanaig: Tanŋaig. Piti ta naŋe ŋginaig. ⁵ Tanŋakinaig le kusem wande sunŋo sinam tanŋe ndametiŋ bareŋmba nu mayok ka kina ka nuŋe ŋinfok muli panmba kuikŋga kumna.

⁶ Kile pris gabat mbal nane ndametiŋ ta tanŋermba kilmba saki-naig: Ndametiŋ te tanŋo kumwa ŋga patikigen. Ta tuku kusem wande sinamŋe ndametiŋ minig te tur ulendi ndabe ŋginaig. ⁷ Tanŋamba nane pasa saka kine inumba minnaig sulumba rawe mbal kumwaig le ŋgunu tuku kilke ande piyanaig. Kilke ta waim wakeikanu tuku tanŋo kame tuku kilke. ⁸ Ta tuku kilke ta kile nyunu ndare kutukina tuku kilke ŋgade.

⁹ Wam ta mbolŋge tuan tanŋo Yeremia tuku pasa ande kumuŋgina. Pasa ta teŋenmba sakate.

Nane nu kaŋermba piyanu silwa ndametiŋ soŋ keŋmba kumumbi patikinaig ta ¹⁰ nane silwa ndametiŋ ta kilmba waim wakeikanu mbal tuku kilke ande piyanaig. Sunŋo nu nane tanŋamba kam tuku ye sayina ŋgate. *Sakaria 11.12-13*

Pilatus nu Yesus tuku pasa isna
(*Markus 15.2-5; Lukas 23.3-5; Yohanus 18.33-38*)

¹¹ Yesus nu Rom mbal tuku gabat ta tugumŋge tingina le nu Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunŋo e ŋgina le Yesus ndek nu sana: Ne sakate not ŋgina.

¹² Tanŋakina le pris gabat mbal Israel mage mage nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolŋge patika nu mbaranu ŋga saka minnaig le nu nane tuku pasa ande lafu ndana le ¹³ Pilatus nu kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne nda isit e ŋgina.

¹⁴ Nane nu mbar gudommba kanu sakinaig ta Yesus nu pasa ta inum lafumba gabat tanŋo sa ndana le nu wam ta tuku pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig ŋga saningina

(*Markus 15.6-15; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16*)

¹⁵ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolŋge nane Zu mbal Pilatus tugum kumba muliŋ kilanu tanŋo ande paska tam tuku sawanu le nu paska niŋganu. ¹⁶ Ait ta mbolŋge tanŋo mbaranu ande nyunu Barabas nu muli wandekŋge minna.

¹⁷⁻¹⁸ Tanŋo ŋakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolŋge pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nane pro nu tugumŋge manŋurkinaig le nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Ye Yesus nane Kristus ŋgade nu paska tingi e ko tanŋo ŋayonu Barabas paska tingi ŋga kusnaningina.

¹⁹ Pilatus nu nuŋe minyo mbili ma-ditaknu ta mbolŋge minyoka Yesus pilemba minna le piyo nuŋe nu tanŋo ande kukulna le nu tugum promba sana: Piyo naŋe nu teŋenmba sakat. Ne tanŋo tiŋreknu ta kusrewa. Ye nu tuku kiŋatit sulumba ye wamdus fulilka minet ŋga sakat ŋgina.

²⁰ Pris gabat mbal Israel mage mage nane tanŋo pino sisenŋinmba wam pagukinaig le Barabas paska te-luka niŋmba Yesus balewam tuku Pilatus sanaig. ²¹ Tanŋamba sanaig le gabat tanŋo nu man kusnaningina: Ye nale tuku ima paski le mayok kuwa ŋga idusde ŋgina le nane Barabas ŋginaig.

²² Tanŋakinaig le Pilatus nu nane saningina: Ye Barabas paski sulumba Yesus nane Kristus ŋgade te ye nu ndaŋi ŋga idusde ŋgina le nane ŋakmba lafumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋginaig.

²³ Tanŋakinaig le nu ndek sakina: Ndanam. Nu ame wam mbarna

ngina le nane maŋ sunɔmba wika-raumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋe nil danŋguwaig ŋga saka minnaig.

²⁴ Kile zigna sunɔ mayok kambim bafuna le Pilatus nu kaŋgermba nuŋe pasambi nane tuku wamdus kile-ibenkam kumuŋ kuga ta katesemba nu kule tumba pro maŋgur sunɔ ta nane am mbolŋe nuŋe wai minyanɔa sakina: Tanɔ te kumwa ta ye tuku mbar kuga. Mbar ta tanɔine ŋgina le ²⁵ nane ŋakmba ndek sakinai: Ta maye. Nu tuku ndare ta sine sinɔine kiŋo kame turmba pasokuwa ŋginaig.

²⁶ Nane tanɔamba sakinaig le Pilatus nu Barabas paska tumba Zu mbal ningina sulumba kame mbal saningina le nane Yesus tumba muli karenɔnumbi ŋgusnaig. Tanɔanaig le Pilatus nu nane saningina: Tanɔ te tumba ail kazrai mbolŋe palpe ŋgina.

Kame mbal nane Yesus tumba ŋayo silinaig

(Markus 15.16-20; Yohanus 19.2-3)

²⁷ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunɔ ngirpem tanɔe pilmba kame tanɔ ŋakmba wikinaig le pro maŋgurkinaig. ²⁸ Kile nane Yesus tuku tawi paska tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ²⁹ muli nzapo ŋak pirka gabat kaimba dido tumba nu tuku wai ndinam mbolŋe pilmba nu usre kupetmba pro dagol tidronɔa sakinai: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunɔ ŋginaig. ³⁰ Tanɔamba nane nu ŋguspemba dido ta yaimba gabatnu katanu. ³¹ Nane tanɔamba usre kupetmba nzumil te-tumba denɔpurmba tawi ta maŋ paska nuŋe tawi siluk tumba ail kazrai mbolŋe palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolŋe pilnaig

(Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

³² Kinaig ka ndinɔne Sirenenu tanɔ Simon te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa ŋga sanɔgrimba sanaig le nu kurana. ³³ Tanɔamba

nane kumba ka ma nyunu Golgota pronaig. Nyu ta tugunu Tanɔ Gabat Murko. ³⁴ Pro tanɔe nane ndek marasin kaglinu ande ŋgaro rar mukuwam tuku grep kule tur mbilmba nyuwa ŋga tunaig ta nu fudinmba tagomba mbulna.

³⁵ Kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolŋe nil danŋginaig sulumba nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba ³⁶ ail kazrai tugum tanɔe minyoka nu kulatka minnaig.

³⁷ Gabat fumɔne nu balenaig tuku pasa gabat tenɔemba kuyarnaig: *Tanɔ te nyunu Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunɔ* ŋga kuyarnaig. ³⁸ Nane kuayar tanɔe armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamɔne ande ŋainam kumamɔne ail kazrai mbolŋe nil danŋginaig.

³⁹ Nane afu muŋgu lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: ⁴⁰ Tanɔ nu Israel kusem wande sunɔ sambrimba mara kenmba mbolŋe maŋ palmbim tuku sakina ta kile aningɔe. Ne nane mironɔ nane ŋgarosu tura. Ne Kuate tuku Kiŋo kande ail kazrai kusremba iben kaye ŋga samba minnaig.

⁴¹ Pris gabat mbal nane kusem pasa bitekɔganu mbal Israel mage mage nane mata Yesus nunumba piŋgil mer te-tumba sakinaig: ⁴² Nu tanɔe afu tuku muskil kile-tidingina. Kile nu nuŋe muskil te-tiwam kumuŋ kuga. Nu Israel mbal tuku gabat sunɔ minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba ndekuwa le sine son ŋgube. ⁴³ Ye Kuate tuku sanɔri tomba tinɔet ŋga sakina. Ye nu tuku Kiŋo ŋgina. Ariya. Kuate nu nzalinu kande nu tuku muskil te-tiwe tuwa ŋga saka minnaig le ⁴⁴ kuayar tanɔe armba Yesus tugumɔne ail kazrai mbolŋe danŋginaig ta nale mata maŋau ndui tambi nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna
(Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

⁴⁵ Ki kanum 12 mbolŋge ma ŋakmba ma furir suŋgo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolŋge kugana. ⁴⁶ Ki kanum 3 taŋaŋ Yesu nu wi kuenka sakina: *Eli, Eli, lama sabaktani* ŋgina. (Pasa ta tugunu teŋenmba. Yiŋe Mbara, yiŋe Mbara, ndaŋam ne ye kusreyat).

⁴⁷ Taŋakina le nane afu tange minnaig ta ndek sakinaig: Taŋgo te nu Elia wikate ŋginaig le ⁴⁸ pitik ndo taŋgo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolŋge tolna sulumba Yesu nyuwa ŋga didombi te-duŋga nu tuku miŋge mbolŋge pilna le ⁴⁹ nane afuŋge ndek sakinaig: Yauk. Elia nu pro nu paska te-ibenamŋgat inde ŋginaig. ⁵⁰ Kile Yesu nu maŋ suŋgomba witina sulumba nu kumna.

⁵¹ Yesu nu kumna le kusem wande suŋgo sinamŋge tukul wande tukulanu tawi suŋgo ta mbolŋge fetka ibeŋŋge bitekŋgina. Mumni suŋgo prona le ndame sugo afu fetke likinaig. ⁵² Ndame burok afu mindesin ŋgukanu ta kakerke likinaig le Kuate tuku mbal gudommba o buk kume likinaig tuku maŋ aboŋga tiŋginaig. ⁵³ Yesu nu maŋ tiŋgina le nane ndame burok kusreke lika mayok kumba Yerusalem tumbraŋ suŋgo ta kine likinaig le taŋgo gudommba nane kaŋgerkinaig.

⁵⁴ Kame mbal tuku gabat nuŋe kuasmbi ndoŋ Yesu kulatka minnaig ta nane mumni kamusmba wam afu pronaig ta kaŋgerka nane kuru-kuruka sakinaig: i ... Taŋgo te nu siŋka Kuate tuku Kiŋo ŋginaig.

⁵⁵ Pino afu gudommba maskenŋge mambilmba nu kaŋgermba minnaig. Yesu nu buk Galilea kusremba Yerusalem kina ta nane nu dubimba sinzaŋnaig. ⁵⁶ Nane ŋgamukŋge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yakobus le Yosef nale tuku ina nakile. Ande Sebedeus tuku kiŋo ar ta tuku ina nakile.

Taŋgo ande Yesu tuku mindesin wakeina
(Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56;

Yohanus 19.38-42)

⁵⁷ Ki ait ta furiram maror taŋgo ande Arimateanu nyunu Yosef nu prona. Nu Yesu dubiwanu taŋgo ande minna. ⁵⁸ Nu Pilatus tugum kumba Yesu tuku mindesin tam tuku sana le Pilatus nu woka mindesin nu tape ŋga saninŋgina.

⁵⁹ Saninŋgina le Yosef nu mindesin tumba tawi kaukauk purfeŋnumbi songina sulumba ⁶⁰ nu tumba ka nuŋe ndame burok ande kitek buk sarka wakeina tuku ta sinamŋge pilna. Pilna sulumba ndame suŋgo ande barimba pro burok miŋge ta tukulmba nu kina.

⁶¹ Nu kina le Maria Magdalanu nale Maria kise ndoŋ nale ndame burok tumailam taŋge minyak minnaik.

Kame taŋgo nane Yesu tuku mindesin kulatkinaig

⁶² Yesu nu kumna le mafena le pris gabat mbal Farisi mbal ndoŋ kumba ka Pilatus tugum promba maŋgurka sakinaig: ⁶³ Suŋgo, yabri taŋgo ta nu minna ait mbolŋge pasa ande sakina ta sine kile maŋ iduseg. Nu teŋenmba sakina: Ye kumi sulumba mara armba kusreka keŋnu mbolŋge maŋ tiŋgamŋgit ŋgina. ⁶⁴ Ta tuku ne naŋe kame mbal kukulniŋga le nane kumba ka ki ait keŋmba mbolŋge nu tuku kumu kulatkuwaig. Kuga ta nuŋe dubinaig taŋgo nane nu tuku mindesin kuayar tumba ka yubenga nu buk tiŋgat ŋga taŋgo pino saninŋuwaig le nuŋe yabri ambokok ta suŋgo ŋayowikat ŋga sanaig.

⁶⁵ Taŋaka sanaig le Pilatus nu ndek nane saninŋgina: Tane kame mbal afu kilmba ka nu tuku kumu ta kulat mayewap ŋga saninŋgina le ⁶⁶ nane kumba ka ndame ta mbolŋge katesewam tuku wasik pilmba kame mbal taŋge patikinaig.

28

Yesu nu maŋ tiŋgina
(Markus 16.1-10; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-18)

¹ Naŋgine kusem ta kugana le piro tugu palmbinu ait mbolŋge

maratukuk tinga Maria Magdalanu nale Maria ande kise ndonj nale tinga ndame burok mindesinj pilnaig ta kanjeram kinaik. Kumba ka ta pronaik le ² mumni sunjo prona le Sunjo tuku enjel ande samba mbolnje ndeka ndame sunjokanu burok minje tukulnaig ta barina le kasom kina le ndame ta mbolnje minyok minna. ³ Enjel ta tuku tumail pasi uge lijnu ndo telinj tuku bulu tananj. Nu tuku tawi ta kauknu ndo. ⁴ Kame mbal ta nane nu kanjermba kuru-kuruka ngarosu piririmba ngurngurka ndeka tango kumanu tananj minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le enjel pino ar ta sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Yesus nane nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjginaig ta tale nu sotade ta ye kila. ⁶ Nu tenje mine ndakate. Nu buk sakina tanjamba nu tingat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma mbol te kuga. ⁷ Tale pitik luka kumba ka nune dubiwanu tango tenjemba saningap: Yesus nu kumna ta manj tingat. Nu ambonja Galilea ma tugu mbol kuwa le tane ka tanje kanjeramngaig nga saningap. Ye pasa ta tale satikam prowit ngina. ⁸ Nu tanakina le nale kuru-kuruka gare njak pitik ndo ndame burok ta kusremba nune dubiwanu mbal saningam tuku pinderkinaik.

⁹ Nale pinderka kinaik le Yesus pro ndinje nale kile-siglika kaiyenikina le nale ndek dagol tidronja nu tuku kupe biymba nu tuku nyu tedunginaig. ¹⁰ Tanjanaik le nu nale sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Tale kumba yije tira kame saningap le Galilea ma tugu kuwaig. Tanje nane ye kanjeryamngaig nga saningap ngina.

¹¹ Pino ar ta kumba minnaik le kame mbal Yesus tuku kumu kulatkinaig ta afunje kumba ka Yerusalemnge wam njakmba mayok ke likinaig ta pris gabat mbal wam kubeu ninginaig. ¹² Kubeu ninginaig le pris gabat kame Israel mage mage ndonj manjurkinaig sulumba wam ta tuku saka ismba denjpurmba

ndametin afu kilmba kame mbal ta ninmba saninginaig; ¹³ Tane tanjo pino tenjemba saningap. Sine furir kinymba gilainjig le nune dubiwanu tanjo afunje pro nu tuku mindesinj kuayar tumba kaig nga saningap. ¹⁴ Gabat sunjo Pilatus nu wam te iswa ta sine ka nu tugum kumba pasa kumumbi te-tibe le tane pa kanjere nda nginaig.

¹⁵ Tanakinaig le kame mbal ta ndametin yaika ka wam pagukinaig pasa ta kumunaig. Wam kube ta Zu mbal ngamuknje sunjoka kumungina le kile saka minig.

Nune dubiwanu tango afu Yesus kanjernaig

(Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

¹⁶ Nune dubiwanu tanjo 11 nane Galilea ma tugu mbol kinaig ka tanje Yesus nu o buk nane tabe ande saningina ta nane ta ponjginaig. ¹⁷ Nane tabe ta mbolnje Yesus kanjermba nu tuku nyu tedunginaig ta nane afu tanjo kise nga wamdus terokinaig.

¹⁸ Kile Yesus pro nane saningina: Sangri njakmba kilke mbolnje samba mbolnje Kuate nu ye tuku wai mbolnje pilna. ¹⁹ Ta tuku tane kape sulumba kilke tugu njakmba mbolnje tanjo pino njakmba ye dubiyam tuku tumningap. Tanjawap sulumba nane Mam tuku nyu mbolnje Nindo nune tuku nyu mbolnje Tukul Guwa tuku nyu mbolnje kule pisne ningap sulumba ye pasa afu tane dubikam tuku saka tumtingen ta njakmba nane tumningap. ²⁰ Tane tanjawap le ye tane ndonj minmba mini le ma ma kilke te kugawam tuku ait prowamngat nga saningina.

Son.

MARKUS

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Markus nu nane tuku ande kuga. Yesus nu luka samba mbol kina le Paulus nu Barnabas ndonj pasa mayenu saka likinaig ta nu nale turkina. Markus tuku mape nyu ande Yohanus. (Aposel 13.1-4 kanjerap).

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Nane kasomok mbal nane yabri mbara sungomba mbarinjinginaig ta Yesus nu nane njakmba lininmba mbolnje minit ta nane katesewaig nga nu pasa mayenu te kuyarna sulumba Yesus nu manjau sanjri kitek sungomba ke likina ta te-mayokmba nane tumningina.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Kuate tuku Kinjo Yesus Kristus tuku pasa mayenu ta ² tuan tanjo Aisaia nu tejenmba kuyarna le minit.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonga promba ne tuku ndin wakeiyamngat.

³ Ma baknu mbolnje wi ande kuenjka tejenmba sakate. Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ngate.

Aisaia 40.3

⁴ Yohanus kule pisne tanjo nu pasa ta kumumba ma baknu mbolnje minmba pasa kuklimba tanjo nane ngamunggal biye mbilmba manjau njaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna.

⁵ Nu tanjamba minna le Yerusalem mbal Yudea tumbran yimyam nane njakmba nu tugum prowe likinaig. Nane nangine une manjau kile-mayokke likinaig le Yohanus nu

ndek Yordan kule mbolnje nane kule pisneninmba minna.

⁶ Yohanus nu kamel nguenu njak tawi silika let tinmba nu kasbur wak alonu nguimzanj kulenu kilmba nyumba tanjamba minna sulumba ⁷ pasa kuklimba sanjingina: Ande nu ye ngumnemnje prowamngat ta nu ye tuku sanjri lite. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnje loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata ye nu mbolnje kam kumunj kuga. ⁸ Ye tane kulembi kule pisnetinjet. Nu tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanj tanjamngat nga sanjingina.

Yohanusnje Yesus kule pisnena le Satan nu Yesus tagona

(Mateus 3.13-17; 4.1-11; Lukas 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Ait ta mbolnje Yesus nu Galilea ma Nasaretnje Yohanus tugum pronna le Yohanusnje nu Yordan kule mbolnje kule pisnena. ¹⁰ Kule pisnena le nu tabek kina le pitik ndo samba talkina le Tukul Guwa gami tanj andeka Yesus mbolnje minna le kanjerna. ¹¹ Tanjana le samba mbolnje pasa ande promba tejenmba sakina: Ne yinje Kinjo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ngina.

¹² Nu kule pisne tina le kile ndo Tukul Guwa Yesus nu ma baknu mbol kuwa nga kukulmba sana le nu ndek kina. ¹³ Ma ta mbolnje aganjmor nguikok ndo minnaig.

Nu kumba ka mara 40 tanje minna le Satan nu pro ndek Yesus tago-tagona. Tanjawe denjurna le Kuate tuku enel ndeka Yesus sinzanjaig.

Yesus nu tanjo bailkamba wike likina

(Mateus 4.12-22; Lukas 4.14-15)

¹⁴ Nane Yohanus mulintumba wandeknje pilnaig le Yesus nu pro Galileanje Kuate tuku pasa mayenu kuklimba sakina: ¹⁵ Kile ait kumungate le Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamunggal biye mbilmba manjau njaigonu kusreka pasa mayenu ismba son ngap ngina.

¹⁶ Kile Yesus nu Galilea kule kualin make dubimba kumbange nale aba nakile Simon le Andreus ndon kuman buknga minnaik le kanjerkina. Nale tuku piro ta kualegan kilnaik tuku. ¹⁷ Yesus nu nale kanjerka ndek sanikina: Tale ye dubiyap le yenje tale tumtiki le tanjamba tanjo kilamngaik nga sanikina. ¹⁸ Sanikina le nale pitik ndo tinga kuman kusreka nu dubimba kinaik.

¹⁹ Yesus nu man fudinmba kumba ka Sebedeus tuku kinjo ar Yakobus nale maib nuje Yohanus ndon kanjerkina. Nale nakile wanj mbolnje minyoka kuman zailnga minnaik le ²⁰ nu kanjerka nale wikina le nale mam nakile Sebedeus nuje piro tanjo ndon wanj mbol tanje kusreka nu dubinaik.

Yesus nu tanjo ande bukla njak wakeina
(Lukas 4.31-37)

²¹ Nane kinaig ka Kaperneum tumbran pronai. Pro kusem ait mbolnje Yesus nu kusem wandek sinam kumba tanje nane pasa tumningmba minna. ²² Nu kusem pasa biteknganu mbalnje pasa tumningig tanjamba tum ndaningina. Nu pasa miro tanjo tanjan pasa saningina le nane njakmba pirerek purkinaig.

²³ Nanjine kusem wandek sinam tanje tanjo ande bukla njak minna. ²⁴ Nu ndek witimba sakina: Yesus Nasaretnu, ne sine ndon wamodus tuma kuga. Ne sine bale faram tuku prote e? Ne Kuate tuku Kinjo ta ye kila ngina le ²⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tanjo ta kusremba mayok ka kaye ngina. ²⁶ Tanjakina le bukla tanjo ta kusrewam bafumba witimba ngarosu zulbareknga nu mayok ka nu kusremba kina le ²⁷ nane njakmba ndek pirerek purka munju kusnanjinaig: Ame wam tenen. Pasa te kitek. Nu sangri njak tanjan bukla mata saningit le nane nu tuku pasa isig nginaig.

²⁸ Tanjamba Yesus tuku nyu Galilea ma njakmba kumunje likina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Mateus 8.14-17; Lukas 4.38-41)

²⁹ Kile Yesus nane ndek kusem wande ta kusremba Yakobus le Yohanus kilmba ka Simon le Andreus tuku wande mbol kinaig ka tanje ³⁰ Simon magma nuje nu guaze njak ngaro pa tingina le nu kinye njak minna le nane ndek Yesus kila sanaig. ³¹ Tanjakinaig le nu pro pino ta wainu biymba te-tina le ngaro pa tingina ta mukumba nu mayekina. Tanjamba nu tinga nane tuku paguna.

³² Ki butungam bafuna le nane afunje nanjine mbal guaze tugu yimyam njak afu bukla njak ta kilmba mindeka Yesus tugum prove likinaig. ³³ Tumbran ta tuku mbal njakmba wande mab tanje manjurkinaig le ³⁴ Yesus nu gudommba guaze tugu kise kise njak kile-tidinga bukla najgonu njak ta pitaike likina. Bukla kame nane Yesus kila tukunu nu nane tuku minje pipningina le nu tuku sandakinaig.

Yesus nu Galileange pasa kuklina
(Lukas 4.42-44)

³⁵ Mafemba minna le Yesus nu abonga tinga mayok kumba ka ma yamoknje Kuate ndon pasata minna. ³⁶ Pasata minna le Simon nane nu sotinaig. ³⁷ Sota kumba ka tanje nu te-silika sanaig: Nane njakmba ne sota kusnangade nginaig le ³⁸ nu ndek nane saningina: Sine tinga tumbran patuk patuk ta kab. Ye tanje mata pasa kukliwamngit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ngina. ³⁹ Tanjamba nu Galilea tumbran njakmba mbolnje lika nanjine kusem wande mbolnje pasa kukliwe lika bukla gudommba pitaike likina.

Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina
(Mateus 8.1-4; Lukas 5.12-16)

⁴⁰ Tanjo ande ngirnger njak Yesus tugum promba dagol tidronga nu sarsarmba sana: O Sunjo, ne kumun. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ngarosu wakeiwa ngina le ⁴¹ nu tanjo ta kanjermba sinamba ndek wai kuitka

kiremba sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. ⁴² Tanjakina le ngirnger gagulka ngarosu mayekina le ⁴³ Yesus nu kukulmba pasa sangrinu sana: ⁴⁴ Ye ne mbolnge manau kit te afu sa ndaninga. Ne mayekat tukunu ne kumba ka Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta katesewaig ngina.

⁴⁵ Tanjamba peuna ta nu kina ka wam ta saka saka likina. Ta tuku Yesus nu kile tumbran sugo afu ngamuknge ake likam kumun kuga. Nu ma yamok ta mbolnge ndo minanu le nane tumbran tumbran njakmba nu tugum prowe likanu.

2

Yesus nu tanjo ngarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Lukas 5.17-26)

¹ Mara afu kinaig le Yesus nu man luka Kaperneum promba wande ande mbolnge minna le nane pasa ismba ² nane gudommmba pro wande ta sinamnge manjurka wande mab ta mata kumungina.

³ Kile nane afunge tanjo ngarosu milmailkanu mindemba nane tuku baikamba nu sukunga pronaig ta ⁴ tanjo gudommbanje ma tukulnaig tukunu Yesus tugum prowam kumun kuga le nane ndek wande ponga Yesus gabat fumnge wande fu tetka guaze tanjo nzanzan njak ta muli panmba pilnaig le ndekina. ⁵ Tanjana le Yesus nu nane nu tuku sanjri tomba tinginaig ta katesemba nu ndek tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: Kinjo, ye ne tuku mbar njakmba sauka gilainget ngina.

⁶ Tanjaka sana le wandek sinam tanje kusem pasa biteknaganu mbal afu minnaig ta nane nanjine wamdusmbi sakinaig: ⁷ Ndanam saka tanjo te tanjamba sakate. Nu Kuate le tanjo tuku mbar saukate e? Kuatenge ndo mbar saukam kumun nga idusmba minnaig le ⁸ nu pitik nane tuku wamdus kamusmba ndek saningina: Ndanam saka tane

wamdus te-pilemba minig. ⁹ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa ye tanjo ngarosu milmailkanu te sanu tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinga nanje nzanzan kuramba lika kaye nget. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanjo kilke te mbolnge mbar saukam tuku ye sanjri njak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit ngina. Tanjaka nu tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: ¹¹ Ye ne sanet. Tinga nzanzan kuramba nanje tumbran kaye ngina.

¹² Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnge pitik ndo tinga nuje nzanzan kuramba mayok ka kina le nane wam ta kanjermba pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunga sakinaig: i... Sine wam kitek tenjen kanjer ndaweg nginaig.

Yesus nu Levi wikina

(Mateus 9.9-13; Lukas 5.27-32)

¹³ Yesus nu mayok kumba ka man kule kualinj piyal tanje minna le nane gudommmba pro nu te-ngamunaig le nu nane pasa tumningina. ¹⁴ Pasa tumninge denjurmmba nu tinga kumba ka takis kilanu wande mbolnge Alfeus tuku kinjo Levi piroka minna le kanjermba sana: Ne ilmba ye dubiya ngina le nu ndek tinga nu dubimba kina.

¹⁵ Kile Yesus nuje dubiwanu mbal ndon Levi tuku wande mbol kinaig le takis kilanu mbal nane afu une njak nane gudommmba nu dubimba kinaig. Nane isukusmba minnaig le nu dubinaig mbal afu mata nu ndon isukusnaig. ¹⁶ Tanjanaig le kusem pasa biteknaganu mbal Farisi afu nane Yesus mbal najgonu ta ndon isukusmba minna le kanjermba ndek nu dubiwanu kuasmbi saninginaig: Ndanam saka nu takis kilanu mbal wam najgonu kade mbal ndon isukusit nginaig le ¹⁷ nu pasa ta ismba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. Afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye une njak

mbal wika wakeikam tuku prowen ngina.

*Nyamagan pinkam tuku pasa
(Mateus 9.14-17; Lukas 5.33-39)*

¹⁸ Mara ande Yohanus kule pisne dubiwanu mbal Farisi mbal nane Kuate tuku nga nyamagan pinka minnaig le nane afu pro Yesus kusnanaig; Yohanus dubiwanu mbal Farisi dubikanu mbal ait afu nyamagan pinkade. Ndanam naje dubinade mbal manau ta ke ndakade nginaig le ¹⁹ nu lafumba saningina: Tango ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnge nu nuje mbal ndon minit tukunu nane nyamagan pinkade. ²⁰ Ait ande prowa le afunje pro tango ta nane ngamuknje tuwaig le nane pitinu nyamagan pinkamngai.

²¹ Ande nu tawi urfunu burokuwa le kumin abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kumin kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamngat.

²² Ande nu grep kule kitek tumba agam mor ngaro urfunu sinamnje tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka agam mor ngaro urfunu fetka grep kule kutuke suluwamngat. Grep kule agam mor ngaro tur ngisikamngat. Nane grep kule kitek tumba agam mor ngaro kitek sinamnje tolde ngina.

Kusem ait mbolnje manau kam tuku pasa

(Mateus 12.1-8; Lukas 6.1-5)

²³ Kusem ande mbolnje Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubiwanu mbal wit alonu supika nyam nyam kinaig le ²⁴ Farisi tango afunje nane kanjerka Yesus sanaig: Ai si. Ndanam saka nane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnje nyamagan kilig nginaig le ²⁵ nu lafumba saningina: David nuje mbal ndon nane guba najoningina le wam pile paskinaig sulumba nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ²⁶ Abiatar nu pris sunjo minna le David nu Kuate tuku wandek kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnje

patikinaig ta afu kilmba nyumba nuje mbal mata ningina le nyinaig. Bret ta tango nane nye ndakade tuku. Prisnje ndo nyade tuku ngina sulumba ²⁷ sakina: Kuate nu kusem ait tanjonge kulatkuwa nga pilna. Kusem aitnje tango kulatkuwa nga tango te-mayok ndana. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tango ye kusem ait tuku gabat mata minet ngina.

3

Yesus nu tango wai pagringanu wakeina

(Mateus 12.9-14; Lukas 6.6-11)

¹ Yesus nu man kusem wandek sinam kina. Sinam tanje tango ande wai kummba pagringanu jak minna.

² Farisi nane nu kusem ait mbolnje tango wakeiwa le pasa mbolnje palmbim tuku nu kulatka minnaig le ³ nu tango wainu kummba pagringanu jak ta sana: Ne ilmba ngamu tenje tinga ngina. ⁴ Tanjakina sulumba Yesus ndek nane saningina: Sine singine tukul dubika kusem ait mbolnje sine afu mbolnje wam mayebe ko najobe? Ande wakeibe ko balebe nga kusnaningina le nane maninok minnaig.

⁵ Tanjanaig le Yesus nu gubra tumba mbilmbilka nane kanjerkina ta nane ngamungal karenanganu jak tukunu nu ngamungal pitina sulumba tango ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ⁶ Tanjana le Farisi mbal pastinja mayok ka Herodus dubinaig mbal ndon manjurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Nane gudommba Yesus dubimba kinaig

⁷ Yesus nuje dubiwanu mbal ndon ma ta kusremba Galilea kule kualinj tugum kinaig le Galilea mbal gudommba nu dubimba kinaig. ⁸ Yudea ma tugu Yerusalem tumbran sunjo Idumia ma Yordan kule make sim Tirus le Sidon patuknje tumbran fonfon ta tuku mbal gudommba

Yesus wam ke likina ta ismba nu tugum prowe likinaig.

⁹⁻¹⁰ Nane prowe likinaig mbal Yesus nu guaze tango wakeike likina ta kila tukunu guaze mbal promba nu kirewam tuku mungu signaninaig le Yesus nu ndek nuje dubiwanu mbal saningina: Ye tuku wan ande madiwap. Nane gudomma mungu signa-signanga ye pipkade ngina.

¹¹ Mara mindek bukla nagonu nane Yesus kangermba ka nu tugumnge baringe lika wikaraumba sakanu: Ne Kuate tuku Kinjo nganu le ¹² nu ndek nane minje pipnimbamba nu tuku nyu te-mayok ndawaig nga sanimbamba minanu.

*Yesus nu aposel 12 madiningina
(Mateus 10.1-4; Lukas 6.12-16)*

¹³ Yesus nu tabe ande pongina sulumba nuje nzalimbi tango wike likina le nane ndek nu tugum pron-aig. ¹⁴ Tanjanaig le nu nane ngamuknge tango 12 nu ndon minam tuku madiningina. Nu nane kukulninguwa le nuje pasa kuklimba ¹⁵ bukla pitaikam tuku sangri tam tuku nga nu nane madiningina.

¹⁶ Nane tuku nyu kat nanjine ta tenjamba. Ande Simon Yesusnge nyu kitek Petrus ngina. ¹⁷ Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kinjo nuje. Ande Yohanus nu Yakobus tuku maib nuje. (Nale ar ta Yesus nyu ande Boanesis ngina. Nyu ta tugunu Kuaila). ¹⁸ Nane afu Andreus, Filipus, Bartolomeus, Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kinjo nuje. Ande Tadeus. Ande Simon mape nyu nuje Selot. ¹⁹ Ande Yudas Iskariotnu. Ngumnga nu Yesus tuku kupet tango mayok kina.

*Yesus nu Belsebul ndon piro tuma
nginaig
(Mateus 12.22-32; Lukas 11.14-23;
12.10)*

²⁰ Kile Yesus nu tinga ka wande mbol kina ta nane gudomma manj pro manjurkinaig le Yesus nane isukusam mata kumukuga. ²¹ Yesus tuku ndare tuma wam ta ismba nu

itilu nginngankate nga idusmba nane nu tam kinaig.

²² Kile kusem pasa biteknanganu mbal afu Yerusalemnge ndekinaig ta ndek sakinaig: A ... bukla Belsebulnge nu tate. Bukla kame tuku gabat Belsebulnge sangri ta tuwit le nu bukla pitaikate likate nga sakinaig.

²³ Tanjakinaig le Yesus nu ndek te yalpe nga yaba pasa afu nane saningina sulumba sakina: Satan nu nuje mbal pitaikam kumun e? ²⁴ Gabat sungo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane sangri jak minam kumun kuga. ²⁵ Wande ande tuku mbal nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane mata sangri jak minam kumun kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuje mbal pitaika pur yimyamka nane ndon kame bute kande nu mata sangri jak mine ndaka ngisikam bafute kande.

²⁷ Tango sangrinu ande nuje wande kulatkate ta ande pro nu tuku aganj ndende kuayaram kumun kuga. Nu tango sangrinu te-ibenmba nu ndalekuwa sulumba ndo aganj ndende kilam kumun.

²⁸ Ye sinjka satinngamngit. Tango tuku une manjau tumail pan manjau ta jakmba Kuate nu sauka gilaingate tuku. ²⁹ Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainge nda. Nu mbolnge minmba minamngat ngina. ³⁰ Nane Yesus nu bukla jak nginaig tukunu nu tanjamba nane rironj pasa ningina.

*Yesus ina mambo kat nuje pron-aig
(Mateus 12.46-50; Lukas 8.19-21)*

³¹ Kile Yesus ina nuje mambo kat nuje ndon nane pro wande tugum tanje tinga pasa pilnaig le ³² nane manjur Yesus te-ngamumba minnaig ta nane nu sanaig: Ina nanje mambo kat nanje kulim kat nanje nane pro kilimnge tinga ne kusnangade nginaig. ³³ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane yije ina yije maib kame tuku sayade e

ngina sulumba ³⁴ nu mbilka nane nu tugumnge minyokinaig mbal ta saninmba sakina: Mbal te yiye ina yiye mambo kame tana minig. ³⁵ Ima nu Kuate tuku nzali dubite ta nu yiye maib yiye kulim yiye ina tana minit nga saningina.

4

Agan tumu tuku yaba pasa (Mateus 13.1-9; Lukas 8.4-8)

¹ Mara ande kule kualin piyal tange Yesus nu man nane pasa tumnmba minna le mangur sungo nu te-ngamumba mangurkinaig. Tanaig le nu wan ande kule mbolnge faitka minna ta ponnga minyokina le nane mangur nak ta piyalnge minnaig. ² Tamba Yesus nu yaba pasambi wam gudumba nane tumnmba pasa ande tenemba saningina: ³ Tane isap. Tanga ande nu agan tumunu bareningam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareningina le tinu afu ndinnye ndeke likinaig ta sar umanye pro nye sulunaig. ⁵ Tinu afu kilke ndame nak ma mbolnge ndeke likinaig ta kilke fudinndo tukunu pitik ndo mange pronai. ⁶ Pronai ta ki sungo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karenga kume sulunaig. ⁷ Tinu afu ma anga nagonu sinamnye ndeke likinaig ta anganye tinga songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinu afu kilke mayenu mbolnge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Mange pro magemba kumba ka tugunu mindek mbolnge afu 30 afu 60 afu 100 tamba tamba alonaig. ⁹ Tane kilba nak ndeta pasa te isap nga saningina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saningina

(Mateus 13.10-17; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Nane nakmba sili-silinaig le Yesus nu ndo minna le nu dubiwanu tanga afu nu tugumnye minnaig ta nane yaba pasa kame ta tuku kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Kuate nu nu gageu kulatkate wam

kuirok minit ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Nane afu kasomnye minig ta nane yaba pasa ndo isig. ¹² Nane wam afu kanjerkade ta alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa isig ta tugunu katesewe nda. Nane katesemba ngamungal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilainge ningikat nga ye yaba pasambi ndo saningit ngina.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu (Mateus 13.18-23; Lukas 8.11-15)

¹³ Kile nu nane saningina: Yaba pasa satigit ta tane katese ndade ta ye ndamba man yaba pasa afumbi satigi le katesewamnye? ¹⁴ Agan tumunu tanga bareningina ta Kuate tuku pasa. ¹⁵ Tinu ndinnye ndekinaig nga sakit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa isig le Satan nu pitik ndo pro nane tuku ngamungal sinamnye pasa ta yaika tumba balete. ¹⁶ Tinu afu kilke ndame nak mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sungo nak pitik ndo tade ta ¹⁷ sumbailnu kugatok tana ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunge piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ¹⁸ Tinu afu ma anga nagonu sinamnye ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa isig ta ¹⁹ kilke te tuku piti, anga ndende kilam tuku nzali, nzali afu wamdu ta nak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²⁰ Tinu afu kilke mayenu mbolnge ndekinaig ngit ta mbal afu tana. Nane Kuate tuku pasa ismba tumba dubimba afu alo 30 afu 60 afu 100 tamba tamba alo kile-mayokkade nga saningina.

Tanga nu lam bulumba mayoknye pilit

(Lukas 8.16-18)

²¹ Yesus nu man saningina: Tanga lam bulumba tumba nza ko mbain kumnemnye palmbim tuku idus ndate. Nu tumba kilimnye taikate. ²² Tamba ndo wam afu tanga am mbolnge kuirok minig ta nakmba

kilimok mayok kan̄gaig. ²³ Tane kilba ṅak ndeta pasa ta isap ṅgina.

²⁴ Tan̄amba nu maṅ lato san̄ṅgina: Tane pasa isig te ise mayewap. Tane nane afu mbol̄ṅge maṅau kade ta maṅau ndui tambi ndo Kuate nu tane mbol̄ṅge kumba maṅ lato kam̄gat. ²⁵ Ande nu wam afu ṅak minit ta Kuaten̄ge nu maṅ lato tuwit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuaten̄ge nu tuku wam fudin̄do ta yaite ṅgina.

Agan̄ tumunu prowam tuku yaba pasa

²⁶ Yesus nu pasa ndui ta tuturm̄ba sakina: Kuate nu nuṅe gageu tugeka sun̄gokate wam ta yaba pasa te suk. Tan̄go nu agan̄ tumunu kilmba kilke mbol̄ṅge bareṅṅiṅgit. ²⁷ Bareṅṅiṅge den̄purmba ka furir nu kinymba ki ait mbol̄ṅge aboṅga likate. Nu tan̄amba lika minit le agan̄ bareṅṅiṅgit ta maṅge promba ka ka sugokade. Maṅge ta ndaṅndaṅm̄ba sugokade ta nu katese ndate. ²⁸ Kilken̄ge kulatkate. Maṅge prode sulumba kuzru waṅe-waṅeka sugoka kumba ka alode. ²⁹ Ait kumuṅga man̄derkade le nu pitik ndo ka alonu kilit ṅga sakina.

Mastet tiṅnu tuku yaba pasa

(Mateus 13.31-32; Lukas 13.18-19)

³⁰ Kile Yesus nu maṅ sakina: Kuate nuṅe gageu tugeka sun̄gokate wam ta mastet tiṅnu tuku maṅau suk. ³¹ Mastet tiṅnu nu agan̄ ṅai fudin̄do. Agan̄ tumunu afu ṅakmbaṅge nu lide ta ³² tan̄go nu tumba ṅgukate le nu promba sun̄goka kumzan̄el ail ṅakmba liniṅgit. Wainu sugokade le sar umaṅ te patika nzan̄ tan̄ge minig tuku ṅgina.

³³ Yesus nu tan̄amba yaba pasa afu gudomb̄mbi pasa tumninḡanu. Nane ismba katesewanu le nu maṅ yaba pasa ande san̄ṅganu. ³⁴ Nu pasa ande te-mayokm̄ba sa ndaninḡanu. Nu nuṅe dubiwanu tan̄go ndoṅ min̄m̄ba nane ndo pasa alonu san̄ṅganu.

Yesus nu kule le bubre peunikina
(Mateus 8.23-27; Lukas 8.22-25)

³⁵ Mara ait ndui ta ki butunḡam bafuna le Yesus nu nuṅe dubiwanu mbal san̄ṅgina: Sine kule kualin̄ sim kab ṅgina. ³⁶ Tan̄aka nane maṅgur sun̄go ta kusreka Yesus minna waṅ ta poṅga kinaig le nane afu waṅ kise poṅge lika nu ndoṅ kinaig.

³⁷⁻³⁸ Kumba minnaig le Yesus nu waṅ pine mbol̄ṅge gabat tatu pilmba nu kinymba gilain̄gina. Kinymba gilain̄gina le bubre sun̄go tiṅgina le kule tongel tiṅga mbalo sugo tiṅge lika waṅ katmba kule waṅ sinam kumba ligam bafuna le nane ndek nu kuanemba sanaig: Tum Tan̄go, sine ṅgisikam bafuweg te ne idus ndate e ṅginaig le ³⁹ nu aboṅga tiṅga bubre kule ta sanike likina sulumba sakina: Maninka ibeṅ ka baslen̄gap ṅgina le bubre ndek mukumba ma betkirem̄ba kule basle mayena.

⁴⁰ Tan̄ana le Yesus nu mbilka nane san̄ṅgina: Ndaṅam tane wam̄dus fulilkade. Tane Kuate nu kumuṅ kuga ṅga idusde e ṅgina le ⁴¹ nane ndek kuru-kuruka nan̄gine nan̄gine sakinaig: i ... Tan̄go te nu ima suk a. Bubre kule mata nu tuku pasa isik ṅginaig.

5

Yesus nu tan̄go bukla ṅak wakeina
(Mateus 8.28-34; Lukas 8.26-39)

¹ Kile Yesus nane kule kualin̄ sim ka Gerasa mbal tuku ma ta mbol̄ pron̄aig. ² Ma ta mbol̄ṅge tan̄go ande bukla ṅak mindesiṅ patikinaig tuku ma mbol̄ṅge minanu. ³ Tan̄go kame nane nu biye timba muli kareṅnumbi mata ndalekam kumuṅ kuga. ⁴ Nane afun̄ge muli kareṅnu kilmba nu tuku wai kupe ndalekanu ta nu mburerika wai kupe mbol̄ṅge muli ta purpurn̄iṅm̄ba minanu le nane nu te-ibeṅam fugunaig. ⁵ Nu furir mafen̄ mindek mindesiṅ patikanu ma mbol̄ṅge tabe poṅ pilemba witimba ndamembi nuṅe ṅgaro katmba minanu.

⁶ Nane ma ta mbol̄ promba Yesus nu waṅ kusrem̄ba ibeṅ kina le tan̄go bukla ṅak ta masken̄ge

nu kanjermba pinderka nu tugum promba dagol tidrongina. ⁷⁻⁸ Tanjana le Yesus nu bukla sana: Guwa njonu, ne tanjo te kusremba mayok kaye ngina le bukla tanje nu wi kuenka sarsarmba sana: Yesus, Sunjo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndon wamdus tuma kuga. Ye Kuate am mbolnje ne sanet. Ne piti ser ndaya ngina.

⁹ Tanjakina le Yesus ndek nu kusnana: Naje nyu ima ngina le nu lafumba sakina: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi. Sine gudommmba tenge mineg ngina. ¹⁰ Tanjakina sulumba nu sanjri tinga sarsarmba sana: Ne kukulsinga le ma kise ande mbol nda kab ngina.

¹¹ Tabe ta mbolnje mbo afu sunjarka mine likinaig le ¹² guwa njaigonu nane Yesus sarsarmba sanaig: Sine kukulsinga le mbo kame si tuku fungul sinam kab nginaig le nu wokina. ¹³ Wokina le njaigonu tanjo ta kusremba kumba ka mbo fungul sinam kine likinaig le nane sanjri njak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualinj butonu sinam kumba ngisike sulunaig. Mbo kame ta gudommmba 2,000 tanjan.

¹⁴ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbran sunjo mbolnje tumbran kilimnje nane njakmba saninginaig le nane afu isnaig sulumba nane suk aganj ta kanjeram kinaig ka ¹⁵ Yesus tugum promba tanjo bukla njak minna ta kile nu tawi tinmba wamdus kuyar mayenu njak minna le kanjermba nane piriri njayonaig. ¹⁶ Tanjanaig le nane wam ambonga kanjernaig mbal tanje nane pronaig mbal tanjo bukla njak ta tuku wam, mbo manau ke likinaig ta njakmba kubeu ninginaig le ¹⁷ ismba nane ndek Yesus sarsarmba nu nane tuku ma kusremba kuwa nga sanaig.

¹⁸ Yesus nu wanj ponga minna le tanjo ambonga bukla njak minna ta nu Yesus ndon kambim tuku sarsarna le ¹⁹ nu peumba sana: Ne luka naje tumbran kaye sulumba Sunjo nu ne sinanumba ne mbolnje wam

mayewat ta naje gulab kame kubeu ninga ngina. ²⁰ Tanjakina le nu luka kumba Dekapolis tumbran 10 ta mbolnje lika Yesus nu mbolnje wam mayenu kina ta kubeu ningina le nane njakmba ismba pirerek purkinaig.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Lukas 8.40-56)

²¹ Yesus nu manj luka wanj mbol mbol kule kualinj tem ilna ta nane manjur njak pro nu te-ngamunaig le nu piyal tanje minna. ²² Minna le kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus kanjermba nu tugumnje ngurngurka ndeka sarsarmba sana: ²³ Ye tuku kulim tawo ndo minit. Ne kumba naje waimbi njarosu kirewa le nu abonga mayekuwa ngina. ²⁴ Tanjakina le Yesus nu ndon kina le nane gudommmba nu te-ngamumba dubimba kinaig.

²⁵ Pino ande nu mara mindek tambun guaze njak minmba minna le yar 12 kina. ²⁶ Nu dokta gudommmba tugum kina le nane nu wakeiwewe pisenjinaig. Nu nane piyaninjmba nuje ndametin mata panke suluna ta guaze sungoka njayona. ²⁷ Pino ta nu Yesus tuku nyu isna sulumba nu tanjo ngamuk kina ka Yesus ngumnemnje nu tuku tawi kirena. ²⁸ Kiremba nu tenenmba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²⁹ Nu tanjamba tawi kirena le guaze ta kugana le kamusna.

³⁰ Yesus tuku sanjri ande nu kusrena le kamusmba nu mbilka nane kusnaningina: Imanje ye kireyat ngina le ³¹ nuje dubinaig mbal ndek Yesus sanaig: Ai ta. Nane gudommmba ne te-ngamunumba sig-nanade. Ndanam imanje ye kireyat ngate nginaig. ³² Tanjakinaig le Yesus nu mbilka aganj nu kirena ta kanjeram tuku sotina. ³³ Sota minna le pino nu mayekina ta katesemba nu kuru-kuruka njarosu piririmba mayok kumba Yesus tugumnje ngurngurka

ndeka pasa ḡakmba kile-mayokkina le ³⁴ nu ndek sana: Kulim, ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu ne mayekat. Ne wamdus bulok ḡak kaye ka maye mina ḡgina.

³⁵ Nu pasa ta saka minna le kile nane afu Yairus tuku wandekḡe pro nu sanaig: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinan Tum Tango te piro karenj tuwe ndaka ḡginaig ta ³⁶ Yesus nu pasa ta nda isanu sukmba kusem wande kulatkanu tango ta sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sangri tomba tingate ta ndo idusmba mina ḡgina.

³⁷ Tanakina sulumba nu nane ḡakmba nu ndonj kinaig ta peuniḡmba Petrus Yakobus maib nuḡe Yohanus nane ndo kilmba kina. ³⁸ Nane kusem wande kulatkanu tango tuku wande tugum pronaiḡ ta nane gudumba malmbi wikaraumba zigna sunḡo mayok kina le kanḡerkina.

³⁹ Kile Yesus nu wandek sinam kina ka nane saninḡina: Ndanam tane sunḡomba malmbika zigna tinga minig. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit ḡga saninḡina le nane ndek nu nzumilnaiḡ. ⁴⁰ Tanajanaig le Yesus nu nane ḡakmba mayok kuwaiḡ ḡga pitaika kulim tuku ina mam nu ndonj minnaiḡ mbal turmba kilmba mindesinj tugum kinaig. Kulim ta nu yar 12 ḡak.

⁴¹ Kile Yesus nu mindesinj tuku wai biyumba sana: *Talita kum* ḡgina. (Pasa ta tugunu: Kulim ne tinga).

⁴² Tanakina le nu pitik ndo abonḡa tinga lika minna le nane kanḡernaig sulumba pirerek purka wamdus sulunaig le ⁴³ Yesus nu nane peuniḡmba afu wam ta kubeu nda ninḡap ḡgina sulumba sakina: Kulim nyamaganj tape le nyuwa ḡgina.

6

*Nasaret mbal Yesus talanaig
(Mateus 13.53-58; Lukas 4.16-30)*

¹ Yesus nu tinga nuḡe dubiwanu mbal ndonj ma ta kusremba luka nuḡe tumbranj tuguk pronaiḡ. ² Pro kusem mbolḡe nu nane tuku kusem

wande sinam kumba nu tinga nane pasa tumniḡmba minna le nane pasa isnaiḡ mbal pirerek purka sakinaig: i ... Sangri ta imange nu tuna. Ima tugumḡe kila sunḡo ta tina. Nu nuḡe waimbi wam sanḡrinu kitek ke likate a. ³ Tanḡo te nu wande pilit tuku tanḡo. Nu Maria tuku kinḡo. Yakobus Yosef Yudas Simon nu nane tuku abanaiḡ. Kulim kat nuḡe mata tumbranj tekok ḡga saka nane Yesus talamba gubra tinaig.

⁴ Tanajanaig le Yesus ndek nane saninḡina: Kuate tuku tuan tanḡo nane ḡakmbanḡe nu tuku nyu temayokde. Nuḡe tumbranj tuguk nuḡe ndare tuma nuḡe tira kat nuḡe nanenḡe ndo nu talade ḡga saninḡina.

⁵⁻⁶ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu wamdus teroka nane ḡgamukḡe wam sanḡrinu afu ke ndakina. Nu guaze mbal ndui ndui ndo nuḡe waimbi kigreka nane wakeikina.

*Yesus nu aposel 12 piro ninḡina
(Mateus 10.5-15; Lukas 9.1-6)*

Yesus nu tumbranj ḡakmba wam paguniḡmba lika minmba ⁷ nu nuḡe tanḡo 12 ta wika kile-manḡurka nane guwa ḡaigonu pitaikam tuku sangri ninḡina sulumba ar ar kukulninḡam bafumba saninḡina: ⁸ Tane kambim ḡga tanḡine ndametinj pale fat nyamaganj ta ḡakmba kusreka ndumndum ndo biyumba kape. ⁹ Kupe ḡgaro patikap sulumba tawi ndindo ndo silikap. ¹⁰ Tanamba tane kape sulumba wande ndanj ponḡa ndeta tanḡe ndo minmba piro ka ka kambim ḡga wande ta manj kusrewap. ¹¹ Tumbranj ande tane kilam mbulmba ko pasa kukliwap le pitaiwaiḡ kande tane kambim bafumba nane katesemba rironjkuwaiḡ ḡga tuptup kupe sina mbolḡe denḡanu minig ta nane am mbolḡe paurḡap ḡgina.

¹² Nu wam pagu denḡpurmba nane kukulninḡina le kumba ka pasa kuklimba tanḡo pino ḡgamunḡal biye mbilmba manḡau ḡaigonu kusrekuwaiḡ ḡga saninḡmba minnaiḡ.

13 Nane bukla pitaike lika nane gudommba guaze ñak gabat mbolñge gureñ kutunaig le mageke likinaig.

*Herodus nu Yohanus balena
(Mateus 14.1-12; Lukas 9.7-9)*

14 Yesus tuku nyu sunğoka tugekina le nane afu ismba sakinaig: Yohanus kule pisne tanğo kumna ta nu mañ abonğa tinğina. Ta tuku nu sanğri kitek ñak wam ta ke likate nğa saka minnaig. 15 Tanakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu Elianğe nğinaig le afunğe nu tuan tanğo ande ambokok tanğaj nğinaig le 16 mandor Herodus nu pasa ta ismba ndek sakina: Yohanus buk nñinfok kat puren ta nu mañ abonğina nğa sakina.

17-18 Yohanus kumna ta tugu teñenmba. Herodus nu mambo nuñe Filipus tuku pino Herodias yaimba nuñe pinonu tina le Yohanus ndek nu sawe lika sana: Ne mambo nane tuku pino yaimba tina ta ne tukul lukamba mbarthe nğina. Ta tuku Herodus nu afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandekñge pilnaig le minna.

19 Herodias nu Yohanus tuku gubra tumba nu balewam tuku ndin sotina ta kumuñ kuga. 20 Ta ndañam? Yohanus nu tanğo tinğreknu. Nu Kuate tuku tanğo tukunu Herodus nu kuru-kuruka nu kulatka minna. Herodus nu Yohanus tugum kambinu le nu Kuate tuku pasa sawanu le ismba nu wamdus te-sulumba pitina ta nu Yohanus tuku pasa mañ lato isam tuku nzali sunğo ñak minna.

21 Tanamba minnaig ma ma ait ande Herodias nu Yohanus balewam tuku ndin kanğerna ta teñenmba. Herodus ina nuñenğe te-pilna ait ta mayok kina le nu pagumba nye sunğo pilmba nu kumnemñge minnaig mbal kame gabat sugo sugo Galilea nyu ñak ta ñakmba wike likina le pronaig. 22 Nane isukusmba minnaig le Herodias kulim nuñe pro nane am mbolñge kupesna le Herodus nuñe gulab kat nuñe ndoñ nu tuku kupes ta kanğermba nzaliningina. Kile mandor Herodus nu ndek kulim ta sana:

Ne ame agañ nzalinu saya ta ye ne tanmbimñgit. 23 Ye ki am mbolñge ne sanet. Ye yiñe agañ ndende kulatket te nğamunğe fetka inumnu tam tuku saya ta mata ye nğailne nda nğina. 24 Tanakina le kulim ta kilim ka ina nuñe tugum kumba ndek kusnana: Ina, ye ame agañ nu yabañi e nğina le nu lafumba sakina: Yohanus kule pisne gabatnu yabaña nğina le 25 nu mañ luka gabat sunğo tugum kumba sana: Ne kile ndo Yohanus kule pisne gabatnu nza ñak sa nğina.

26 Tanamba sana le Herodus nu ismba nu ndek nğamunğal piti sunğo tina ta nu buk nuñe pasa sanğri pilena le nane ñakmba isnaig tukunu nu nuñe pasa kuerka pitaiwe fuguna. 27 Tanamba nu ndek kame tanğo ande Yohanus gabatnu tumba te prowa nğa kukulna le nu muli wande mbol kina sulumba Yohanus nñinfok kat purna. 28 Kat purmba gabatnu nza ñak tumba pro kulim mbanzo ta tuna le nu ndek tumba ka ina nuñe tuna.

29 Yohanus nuñe dubinaig tanğo nane wam ta ismba ka nu tuku mindesinğ tumba kumba ka ndame burok sinamñge pilnaig.

Yesus nu tanğo 5,000 isukus-neningina

(Mateus 14.13-21; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

30 Kile Aposel kame nane luka Yesus tugum promba nane pasa tumniñmba wam afu ke likinaig ta ñakmba kubeu tunaig.

31 Ma ta mbolñge nane gudommba Yesus tugum luluka minnaig le nane isukusam kumuñ kuga tukunu nu nuñe dubiwanu tanğo saningina: Sine ma yamok mbol kab sulumba mab-tube nğina.

32 Nane wañ ponğa ma yamok ande mbol kambim bafunaig ta 33 nane gudommba Yesus nane kambim bafunaig ta katesemba nanğine tumbranğ kusreke lika ndinmba pinder-pindermba ma kambim bafunaig ta mbol ambonğa pronaig. 34 Kile Yesus

nane ka iben ka nu tango pino gudommba kanjerka nane sipsip kulat tango kugatok tanan nga nane sinaningina. Tanamba nu ndek wam gudommba tumningina.

³⁵ Tanamba minna le ki butungam bafuna le nuje dubiwanu tango pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnge mineg. Buk furiramngat. ³⁶ Ne nane kukulninga le kuwaig ka tumbran afu patuknge wande afu kasomnge nane tanje nyamagan piyanimba nyuwaig nginaig le ³⁷ nu ndek sakina: Tanenge nyamagan ningap le nyuwaig ngina. Tanakina le nane ndek nu sanaig: Yoi. Sine son 20 kilmba ka bret gudommba piyaninbe nga iduste e nginaig le ³⁸ nu ndek saningina: Tane bret giganmba nak minig? Kape ka mambilap ngina le nane kinaig ka bret 5 kualegan karenanganu armba ndo kanjerka pro Yesus kila sanaig.

³⁹ Kile Yesus nu tango pino nakmba mangur nduik nduik pibi mbol tanje minyokuwaig nga saningina le ⁴⁰ nane afu 50 afu 100 tanamba tanamba minyoke likinaig. ⁴¹ Minyoke likinaig le Yesus nu bret fonfon 5 kualegan ar ta kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuje dubiwanu tango ningina le nane walmba ninge likinaig. Kualegan ar ta mata nu fetfetmba walmba nane ningina le ⁴² nane nakmba kilmba nyinaig le maroningina. ⁴³ Nane kualegan bret fetfetna ta baten nu kilmba sambe 12 ligneninginaig. ⁴⁴ Bret nyinaig mbal ta gudommba tango ndo burkinaig ta 5,000.

Yesus nu kule kualin mbol mbol likina
(Mateus 14.22-33; Yohanus 6.16-21)

⁴⁵ Kile Yesus nu mangur sungo ta kukulningmba nane nangine tumbran tumbran kuwaig nga saningina sulumba ndek nuje dubiwanu tango ambonga wan ponga luka kule kualin sim Betsaida kuwaig nga saningina. ⁴⁶ Nane kine sulunaig le nu tinga

kumba ka tabe ande ponga Kuate ndon pasatam kina.

⁴⁷ Furirna le nuje dubinaig tango wan nak kule kualin fandonge minnaig le Yesus nu nuje mata ibenenge minmba ⁴⁸ bubre nane tumailamnge prona le nane piro karenka koika kumba minnaig le kanjerkina.

Mafewam patukina le Yesus nu tinga ka kule mbol mbol lika kumba ka ka nane tugum promba nane liningam idusna. ⁴⁹⁻⁵⁰ Nane nu kule mbol mbol lika ilna le kanjermba mindekanu ande ilit nga kuru kuru nayomba wikaraunaig le nu pitik ndo saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa ngina.

⁵¹ Tanakina sulumba Yesus nu wan ponga nane ndon minna le bubre mukuna. Tanana le nane wam ta kanjermba piriri nayomba am go sulumba minnaig. ⁵² Ta ndanam? Yesus nu buk nane gudommba bret ningina wam ta nane kanjermba ngamunggal tukulok minmba nu tuku sangri katese ndanaig tukunu nane piriri nayonaig.

Yesus nu Genesaretnge guaze afu wakeikina
(Mateus 14.34-36)

⁵³ Nane kumba ka kule kualin pakarka Genesaretnge iben ka wan ta muli pannaig. ⁵⁴ Nane iben kinaig le mbal afu pitik ndo Yesus prona ta kanjermba ⁵⁵ pinder-pindermba tumbran nakmba pasa pilmba pilmba kinaig le nane Yesus minna ma ta isnaig sulumba guaze mbal nzanzan mbolnge patika sukunga kilmba nu tugum prove likinaig.

⁵⁶ Nu tumbran sugo sugo ko tumbran fonfon mbol prove likanu ta nane nangine guaze mbal kilmba mangur ma mbolnge patika Yesus tuku tawi ndo kirewam tuku nu sarsaranu. Tanamba nu tuku tawi kirenaig mbal kame ta nakmba mageke likinaig.

7

*Wa kat nanjine tuku tukul
(Mateus 15.1-9)*

¹ Kusem pasa biteknanganu mbal afu Yerusalemnge ndekinaig ta nane Farisi tanjo afu ndon pro Yesus tugumnge mangurka minnaig.

² Tanjamba minmba Yesus dubiwanu tanjo afu nane tukul dubi ndamba wai minya ndanja isukusnaig le kanjerkinaig. ³ Farisi tanjo Zu mbal njakmba wa kat nanjine tuku tukul dubimba wai minya ndanja kutur njak isukuse nda. ⁴ Nane pro maket mbolnge luka kumba ka kule pisig sulumba ndo isukusig. Nane wa kat nanjine tuku tukul gudommmba tanjamba dubikade. Tukul afu waim nza ta njakmba minya mayemba ndo patikade.

⁵ Kile Farisi tanjo kusem pasa biteknanganu mbal Yesus kusnanaig; Ndanam saka nane dubinade mbal nanjine mine manau mbolnge singine wa kat singine tuku tukul manau lukade. Nane wai kutur njak isukusig nginaig le ⁶ nu ndek nane saningina: Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tenemba Kuate tuku minje kuyarna.

Mbal te nane mingembi ndo ye kumnemnge minanu sukde. Nanjine ngamungal ye maskenng minig.

⁷ Nane ye mbarinyade ta alo kugatok. Nane tanjo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa tanjan tumningig. *Aisaia 29.13*

⁸ Tane Kuate tuku tukul kusreka tanjo tuku tukul ndo kilmba dubikade ngina.

⁹ Yesus nu man lato saningina: Tane singine wa kat singine tuku tukul kulat mayemba Kuate tuku tukul kusrekam tuku wamdus kuyar mayenu njak. ¹⁰ Moses nu Kuate tuku tukul ande tenemba sakina: Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnge minap. Ande nu ina mam nuje tapra pasa sanikuwa

kande nu balewap nga sasingina. ¹¹⁻¹² Tane tukul ta lukamba tenemba sakade. Ande nu ina mam nuje sanikit: Ye aganj afu tikam tuku ta yije aganj ndende njakmba ta o buk Kuate tuku nga madiningen ngate le tane nu aganj kame ta ina mam nuje nike ndaka turkam tuku ndin tukulde. ¹³ Tanjamba tane singine wa kat singine tuku manau ndo dubikade sulumba Kuate tuku pasa kile-sikade. Tane manau tanjan gudommmba ke likade nga saningina.

*Ngamungal njaigo siglikam tuku pasa
(Mateus 15.10-20)*

¹⁴ Kile Yesus nu nane minnaig mbal ta man te yalpe nga saningina: Tane njakmba pasa te ismba kila pile mayewap. ¹⁵ Tanjo nu aganj mayoknge minit le tumba nyate aganj tanje nu tuku ngamungal kutur tuwe ndakate. Nu nuje wam njaigonu ngamungal sinamnge kile-mayokkate tanje ngamungal kutur tuwig. ¹⁶ [Tane kilba njak ndeta pasa ta isap ngina.]

¹⁷ Tanjakina sulumba Yesus nu nane kusreka wande mbol kina le nuje dubinaig tanjo nane yaba pasa ta tuku Yesus kusnanaig le ¹⁸ nu ndek saningina: Tane mata kila kugatok minig e? Tanjo nu aganj mayoknge minit le tumba nyate tanje nu tuku ngamungal kutur tambim kumug kuga. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁹ Nyamagan tanjo tuku ngamungal sinam kine ndakate. Falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit ngina. Nyamagan njakmba tukul kugatok njakmba sine nyam tuku minig ta Yesus nu yaba pasa tembi sine tumsingina.

²⁰ Nu man lato nane saningina: Tanjo nuje wam njaigonu kile-mayokkate tanje nu kutur tuwig.

²¹ Tanjo tuku ngamungal sinamnge wamdus njaigonu, fare manau kutur njak, kuayar manau, tanjo bale manau, ²² pino kuayar, afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride, wam njaigonu, yabri manau, kiko kugatok une manau, afu tuku mine mayenu tuku

am kikonj tingade, waje pasa, mbe mbol mbol wam, nginngan manau ²³ wam njaigonu njakmba tange tanjo sinamnge mayok ka nu tumba kutur tuwig nga saningina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana

(Mateus 15.21-28)

²⁴ Kile Yesus nu tinga Tirus ma tugu mbol kina ka tange wande ande ponnga nane afu nu minna ta katese ndawaig nga idusna ta kumuñ kuga. ²⁵ Pino ande kulim nuje bukla njak ta nu buk Yesus tuku nyu ismba pro nu tugumnge dagol tidronga lokina. ²⁶ Pino ta kasomok pino. Nu Finisianu Siria ma mbolok pino ande.

Buklange kulim nuje tina ta Yesusnge pitaiwa nga nu sarsarmba minna le ²⁷ nu ndek pino ta sana: Ande nu kiño kame tuku nyamagan yaika age ningit ta nu wam maye ndate. Nu ambonga nuje kiño kame isukusneningnawa ngina.

²⁸ Tanjakina le pino ta ndek nu sana: Sungo, ta son ta age nane mata kiño kame tuku nyamagan fambonu mbain kumnemnge ndekade le nyade tuku ngina le ²⁹ nu ndek sana: Ne tanjamba sakate tukunu ne luka kaye. Bukla ta kulim naje buk kusrewat ngina le ³⁰ nu tinga luka ka nuje wande mbolnge kulim nuje kinyam mbili mbolnge minna le kanjerna ta bukla buk kulim kusrena.

Yesus nu kilba tukulok tanjo wakeina

³¹ Yesus nu tinga Tirus ma tugu kusremba Sidon limba Dekapolis sinamnge tumbran 10 ta ngamu fetka Galilea kule kualin tugum kina. ³² Ka ta prona le nane afu tanjo ande mane gileb gileb kilba tukulok mindemba Yesus tugum promba nunge tanjo ta mbolnge wai pilwa nga sarsarmba minnaig le ³³ nu tanjo ta tumba te-yamokmba waitok kilba burok sirmba ndek nguspeka nu tuku mane kirena sulumba ³⁴ samba mbol ambe tandeka mabsen supimba tanjo ta sana: *Efata* ngina. (Pasa ta tugunu: Ne

buroka). ³⁵ Tanjakina le kilba buroka mane bulka pasa purferñu tina.

³⁶ Yesus nu pasa sanjrimba nane wam ta kube ndawaig nga peuningina ta nane ndek saka saka lika ³⁷ nane wamdus te-sulumba sakinaig: Tanjo te nu wam njakmba ke mayete. Kilba tukulok nane mata pasa isig. Minje tukulok pasa purferñu sakade nginaig.

8

Yesus tanjo 4,000 isukusneningina (Mateus 15.32-39)

¹ Ait ta mbolnge tanjo gudommba man pro Yesus tugumnge manjurka nyamagan kugatok minnaig le nu nuje dubinaig tanjo te yalpe nga saningina: ² Mbal te pro ye ndon manjur minig te ki kenmba buk kugade. Nanjine nyamagan ta nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. ³ Ye nane gubak kukuningi le kuwaig ta nane nanjine tumbran kambim nga ka ndinngan gubanu baklelbekeig. Afu nane tumbran maskenok ngina.

⁴ Tanjakina le nuje dubiwanu mbal ndek nu sanaig: Ma baknu te aninge nyamagan kilmba ninbe le nyuwaig nginaig le ⁵ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 ndo njak nginaig.

⁶ Kile Yesus nu nane manjur sungo ta minyokuwaig nga saningina sulumba bret fonfon 7 ta kilmba Kuate gare pasa tumba nu fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ningina le nane kilmba walmba ninge likinaig. ⁷ Kualegan karenganu fonfon ta mata kilmba Kuate gare pasa tumba nuje dubiwanu tanjo ninmba njakmba walap ngina. ⁸ Nane tanjamba walnaig le tanjo pino njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Aganj fetfetna batenñu ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig. ⁹ Isukusnaig mbal ta gudommba 4,000 tanjan.

¹⁰ Kile Yesus nu mbal ta kukuningina le kinaig le nu pitik ndo nuje

dubinaig tango ndon wan ponga Dalmanuta ma mbol kinaig.

Nane wam kitek sangrinu kanjeram sakinaig

(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Lukas 11.29-32)

¹¹ Farisi tango afu pro Yesus ndon kualeyauka minnaig sulumba nu tagowam tuku wam kitek sangrinu ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig. ¹² Tanamba sanaig le Yesus nu wamdus piti tumba mabsen supimba saningina: Tane ait te mbolnge minig mbal tane ndanam ye tuku sanjri kanjeram idusde? Ye sinjka satinjamngit. Ye tane wam kitek sangrinu ande tumtinge nda ngina. ¹³ Tanamba nu nane kusreka nu man wan ponga kule kualinj sim kina.

Farisi le Sadusi mbal tuku manau
(Mateus 16.5-12)

¹⁴ Nane prepreka bret sunjomba kile ndakinaig. Bret ndindo ndo wan mbolnge minna.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Tane Farisi mbal le Herodus tuku yis ta rironkap ngina. ¹⁶ Tanakina le nane nanjine nanjine saka isмба sine bret kugatok ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ¹⁷ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Ndanam tane bret kile ndakaig ta tuku saka minig? Tane minanu ndui ta ndo minmba ye tuku sanjri katesemba wamdus pulu ndatingit? Tane ngamungal tukulok minig kande. ¹⁸ Tane am kugatok tanan agan kanjer nda kade. Tane kilba kugatok tanan pasa ise ndakade. Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? ¹⁹ Ye nane 5,000 tuku bret 5 fetfeten ta tuku baten nu sambe giganmba ligneninginaig nga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sambe 12 nginaig le ²⁰ nu man lato kusnaningina: Bret 7 nane 4,000 tuku fetfeten ta tuku baten nu sambe giganmba ligneninginaig ngina le nane ndek sakinaig: Sambe 7 nginaig. ²¹ Tanakinaig le Yesus nu nane kusnaningina: Kile tane katesede e ngina.

Yesus nu Betsaidange tango am tukulok wakeina

²² Kile nane kumba ka Betsaida tumbran pronai. Pronai le nane afu tango am tukulok mindemba pro Yesusnge kirewa nga sanjri tinga nu sarsarumba minnaig. ²³ Tanamba minnaig le nu ndek tango am tukulok ta waimbi biymba tumbran kusremba kilim kinaik. Kinaik ka tange nu tango ta tuku am nguspina sulumba nuje wai nu tuku am mbolnge patika kusnana: Ne agan ande kanjerte e ngina le ²⁴ nu tandeka mambilmba sakina: Ye tango kanjerket ta nane ail likanu suk kanjerket ngina.

²⁵ Tanaka sana le Yesus nu man wai am mbolnge patikina le nu am tidinga mambilmba am mayekina le nu agan njakmba kanjer magekina le ²⁶ nu tango ta sana: Ne tumbran te nda kaye. Nane njakmba laipnijmba nanje tumbran tuguk kaye ngina.

Petrus nu Yesus Kuatenge madina tango ngina

(Mateus 16.13-20; Lukas 9.18-21)

²⁷ Yesus nu nuje dubiwanu tango ndon kumba ka Sesarea Filipi ma tugu tuku tumbran afu mbol kine likinaig. Kumbange nu nuje dubiwanu mbal kusnaningina: Tango pino nane ye ima ngade ngina le ²⁸ nane ndek nu sanaig: Afu ne Yohanus kule pisenje ngade. Afu ne Eliange ngade. Afu sakade ne tuan tango ande nginaig. ²⁹ Tanakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenge madinina tango ngina. ³⁰ Tanakina le nane nuje nyu ta afu sa ndaningam tuku peuningina.

Yesus nu nuje kumam tuku saningina

(Mateus 16.21-28; Lukas 9.22-27)

³¹ Kile Yesus nu tugu pilmba nane wam paguka saningina: Ye Ndindo Katesek Tango piti gudommaba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kusem pasa biteknganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunge ye

baleyamngai. Ye kumi sulumba mara kenju mbolnge tinungit ngina.

³² Yesus nu piti ta te-mayokmba saningina le Petrus ndek nu tumba te-yamokmba sawe lika minna.

³³ Tanjamba minna le nu mbilka nuje dubiwanu tanjo afu kanjerka Petrus sawe lika sana: Satan, ne kua kaye. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanjo tuku wamdus ndo dubite ngina.

³⁴ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo manjur sunjo ta turmba te yalpe nga saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nuje nzali kusreka nuje miron nuje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ³⁵ Ima nu nuje abo mine mayewam tuku sunjomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku ko pasa mayenu tuku nga nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuje abo ta jak minamngat. ³⁶ Ande nu kilke te tuku aganj ndende jakmba kilwa le nuje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ³⁷ Ande nuje kanu ngisikuwa ta ame aganjmbi piyamba man luka tam kumun? ³⁸ Nane ait te mbolnge minig mbal nane une sugo kumba Kuate ngummede tuku. Ima nu nane ngamuknge ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye yije Mam tuku kilja sanjri jak enel kame ndon ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina.

9

¹ Yesus nu man lato saningina: Ye sinja satinngamngit. Tane kile tenge tinga minig mbal afu kume ndakap le Kuate nu nuje gageu kulatkate wam sanjrinu te-mayokuwa le kanjeramngai ngina.

*Yesus nu ngarosu kitek tina
(Mateus 17.1-13; Lukas 9.28-36)*

² Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus Yohanus nane kilmba tabe sunjo ande ponginaig. Ka tanje nane kej ta mambilmba minnaig le Yesus tuku ngarosu mbilka kisemba mayok ka ³ nu tuku tawi ta kauknu uge linju

ndo mayok kina. Ma tugu jakmba mbolnge ande nu kumin kauknu minyangate le tanjamba kau prowam kumun kuga.

⁴ Kile Elia nale Moses ndon mayok ka Yesus ndon pasata minnaig le ⁵⁻⁶ nuje dubiwanu tanjo nane kanjerka kuru kuru sunjonaig. Tanjamba Petrus nu ndanmba saki nga wam pile paska ake fare Yesus sana: Tum Tanjo, sine tenge mineg te mayenu ndo. Sine baibai kenmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

⁷ Tanjakina le gau ande pro nane kainingina le gau ta sinamnge pasa ande mayok ka tenemba sakina: Ande te yije Kinjo. Ye nu tuku wamdus sunjo jak minet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ngina. ⁸ Tanjamba sakina le Petrus nane pitik ndo mbilka mambilnaig kande Yesus nuje ndo tin minna le kanjernaig.

⁹ Kile nane luka ndeka ndinngge Yesus nu nane peunimba saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kummba man tingi le ndo tane wam kanjeraig ta afu saningap ngina le ¹⁰ nane ndek wamdus sinamnge idusmba ame pasa nu kummba tingamngat nga sakat nga nanjine nanjine saka minnaig.

¹¹ Tanjamba nane Yesus kusnanaig: Ndanam kusem pasa biteknganu mbal nane Elia nu ambonga prowa le ndo Kristus nu prowamngat nga sakade nginaig le ¹²⁻¹³ nu lafumba ndek saningina: Elia nu ambonga prowa sulumba wam jakmba kuaneka kiletidingam tuku ta ye tane satinngamngit. Elia nu buk prona le kuyar pasa nu tuku sakate tanjamba nane afunje nanjine nzali dubimba nu tumba njayo silinaig. Kuyar pasa tanje ye Ndindo Katesek Tanjo tuku ame wam sakate? Ye piti sugo kili le nane ye talayumba kasuryamngai nga saningina.

*Yesus nu kinjo ande bukla jak wakeina
(Mateus 17.14-21, Lukas 9.37-43)*

¹⁴ Yesus nane tabe mbolŋge ndeka minnaig le tanjo maŋgur sunjo pro nuŋe dubiwanu tanjo afu ta kilekogorka kusem pasa bitekŋganu mbal nane ndoŋ kualeyauka minnaig le kaŋgerkinaig. ¹⁵ Kile maŋgurkinaig mbal ndek Yesus kaŋgermba pirerek purka ŋakmba pinder-pindermba kumba ka Yesus kaiyenaig le ¹⁶ nu nane kusnaniŋgina: Tane ame wam tuku kualeyauka minig ŋgina le ¹⁷ tanjo ande maŋgur sinam tanje lafumba ndek sana: Tum Tanjo, yiŋe kiŋo bukla ŋayonu andeŋge miŋge tukule tuna tukunu ye nu tumba ne sota prowit. ¹⁸ Buklaŋge nu biye timba bukŋgate le bariŋga miŋge subal promba maketiŋ gigermba ŋgarosu pargin prote. Ye ne tuku dubinanu tanjo afu tenje pitaiwaig ŋga saniŋgit ta nane pitaiwe fuguwaig ŋgina le ¹⁹ nu ndek nane saniŋgina: Tane Kuate talade mbal. Ye ait giganmba tane ndoŋ minamŋgit? Tane ye piti seryade. Kiŋo ta tumba yalpe ŋgina.

²⁰ Tanjakina le nane kiŋo ta tumba Yesus tugum pronaig le bukla Yesus kaŋgermba pitik ndo kiŋo ta zulbarek serna le nu kilke mbolŋge ndeka biri-bariŋga miŋge subal kutukina. ²¹ Tanjana le Yesus nu mam nuŋe kusnana: Nu ait giganmba agaŋ te ŋak minna ŋgina le nu sana: Nu kiŋo fudiŋdo minna le agaŋ te nu tina. ²² Ait gudommmba nu kiŋo balewam saka nu tumba pa mbolŋge kule buto mbolŋge bukŋga taŋate. Ne kumuŋ kande sine sinasiŋmba tursiŋga ŋgina le ²³ nu ndek lafumba sana: Ne ye kam kumuŋ ŋga kusnayate e? Ande nu Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgate ta nu wam ŋakmba kaŋgerkam kumuŋ ŋgina. ²⁴ Tanjakina le kiŋo ta mam nuŋe pitik ndo wika sana: Ye Kuate tuku saŋgri tomba tiŋget wam ta kumuŋ kuga tukunu ne ye turya ŋgina.

²⁵ Kile nane gudommmba pinder-pindermba pro Yesus te-ŋgamuwam bafunaig le nu kaŋgerka ndek bukla sawe lika sana: Ne miŋge kilba

tukulte tuku bukla yeŋge ne sanet. Kiŋo te nduiye kusremba nu sinam maŋ kine ndaka ŋgina. ²⁶ Tanjakina le bukla ta witimba kiŋo ta zulbarek ser ŋayona sulumba nu kusrena le kiŋo kumanu sukmba minna le nane gudommmba nu kaŋgermba nu kumat ŋga saka minnaig ta ²⁷ Yesus nu ndek wainu biyumba nu te-tina le nu tiŋgina.

²⁸ Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo ndoŋ wande mbol promba naŋgine ndo minmba nane nu kusnanaig: Ndanam sine bukla pitaiwe fuguwig ŋginaig le ²⁹ Yesus nu lafumba nane saniŋgina: Kuate yabaŋam tuku maŋau ta ndo bukla pitaikam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate ŋgina.

Yesus nu nuŋe kumam tuku sanu arna

(Mateus 17.22-23; Lukas 9.43-45)

³⁰ Kile Yesus nu nuŋe dubiwanu tanjo ndoŋ ma ta kusremba afuŋge nane katese ndaniŋguwaig ŋga Galilea ma tugu make kuerka kinaig. ³¹ Tanjamba nu nuŋe dubiwanu tanjo 12 wam pagu pasa saniŋmba sakina: Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge pilwa le baleyamŋgaig. Baleyuwaig le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge ye maŋ tiŋgamŋgit ŋgina. ³² Tanjakina ta nane pasa ta ismba tugunu katese ndanaig sulumba nu kusnawam tuku ta wamduŋ pitiniŋgina.

Tanjo ŋgamukŋge ima nu sunjo minit
(Mateus 18.1-5; Lukas 9.46-48)

³³⁻³⁴ Yesus nane Kaperneum kumba ka ndinŋge nuŋe dubiwanu tanjo nane naŋgine naŋgine muŋgu tuliŋga ima nane ŋgamukŋge sunjo minam tuku ta saka minnaig. Ka Kaperneumŋge wande ande ponja Yesus nu nane kusnaniŋgina: Tane ame wam ndinŋge tanjine tanjine muŋgu tuliŋga sakaig ŋgina le nane sanu fugumba maninok minnaig.

³⁵ Tanjanaig le Yesus nu minyoka tanjo 12 ta te yalpe ŋga saniŋgina: Tane ŋgamukŋge ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane ŋakmba tuku kumnemŋge minmba

tane tuku piro tanjo minwa ngina. ³⁶ Tanjakina sulumba nu kiŋo ande tumba nane ngamukŋge te-timba bagailmba saningina: ³⁷ Ande nu ye tuku nga idusmba kiŋo tejen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ngina.

Ande nu nŋueu kuga ta nu sine tuku gulab

(Lukas 9.49-50)

³⁸ Kile Yohanus nu Yesus sana: Tum Tanjo, sine tanjo ande ne tuku nyu mbolŋge bukla afu pitaikina le kanjermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ngina le ³⁹ nu lafumba sana: Nu peu ndawap. Ande nu ye tuku nyumbi wam ande kitek sanjrinu kate ta nu pitik ndo ye tuku ngumnem pasa sake nda. ⁴⁰ Ande nu sine tuku nŋueu tanjo mine ndakate ta nu sine tuku gulab. ⁴¹ Ye sinja satinŋamŋgit. Ande nu tane Kristus tuku tanjo nga kule tidonu tinjuwa ta Kuate nu wam ta mata lafunu tam-bimŋgat ngina.

Une tuku piti

(Mateus 18.6-9; Lukas 17.1-2)

⁴² Yesus nu maŋ saningina: Kiŋo ande tejen ye tuku son ngate le andeŋge didikate le nu ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kiŋo ta didi ndakina le ambonja afunje wit firfiranu ndame sunjo tumba njinfok tur kusmba bukŋginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁴³ Ne tuku wai inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukŋga. Ne wai ndindo ŋak Kuate tugumŋge abo tugu kanjera ta maye. Ne wai armba ŋak mina le Kuatenje ne tumba bukŋguwa le ne ma ŋayo mbol kaye ta ŋayo. Ma ŋayo ta pa ugmba minmba minamŋgat. ⁴⁴ [Ma ta mbolŋge kuin ngarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.]

⁴⁵ Ne tuku kupe inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba

bukŋga. Ne kupe ndindo ŋak Kuate tugumŋge abo tugu kanjera ta maye. Ne kupe armba ŋak mina le Kuatenje ne tumba bukŋguwa le ma ŋayo mbol kaye ta ŋayo. ⁴⁶ [Ma ta mbolŋge kuin ngarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.]

⁴⁷ Ne tuku am ande ne unekam tuku didikate ndeta ne am ta gomba bukŋga. Ne am ndindo ŋak Kuate kulatkate ma mbol kaye ta maye. Ne am armba ŋak mina le Kuatenje ne tumba bukŋguwa le ma ŋayo mbol kaye ta ŋayo. ⁴⁸ Ma ta mbolŋge kuin ngarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.

⁴⁹ Nane aganjmor kilmba Kuate atraukam tuku sol tumba pisneningig tanjamba ndo Kuate nu pambi tanjo ŋakmba tuku ngamunjal kule pisne tanjan ningamŋgat. ⁵⁰ Sol nu aganj mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi maŋ wakeibe le kaglinu maŋ prowamŋgat? Kumun kuga. Tane kurauka sol kaglinu minit tanjan mine mayewap sulumba tanjine tanjine ngamunjal mukuk ngan minap ngina.

10

Tanjo pino munju purkik tuku pasa
(Mateus 19.1-12)

¹ Yesus nu ma ta kusremba Yudea ma tugu mbol kina ka Yordan kule sim kina le nane gudommba maŋ nu te-ŋgamunaig. Nu nuŋe maŋau dubimba wam paguniŋmba minna le

² Farisi tanjo afu nu tagowam tuku pro kusnanaig: Sine sinjine tukul maŋau dubimba ande nu piyo nuŋe pitaiwam kumun e nga kusnanaig le ³ nu ndek nane kusnaningina: Moses nu wam ta tuku ndanjmba kuyarmba wam pagusingina e ngina le ⁴ nane nu sanaig: Moses nu ande nu piyo nuŋe pitaiwam nga waje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumun nga sakina nginaig.

⁵ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane wamdus karenju

ajak. Ta tuku Moses nu pasa ta kuyarna. ⁶ Abo abo Kuate nu aganj ndende kile-mayokkina ta nu tango pino ngarosu kise kise wakeikina. ⁷ Ta tuku tango nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndonj munju kile-denga minwaik. ⁸ Nale ngarosu ndindo mayok kanjaik. Kuyar pasa nu tanakate. Nale armba mine ndakik. Nale aganj ndindo tana minik. ⁹ Kuate nu aganj kilmba ulendinik ta tanonge nale pur ndanikuwa nga saningina.

¹⁰ Yesus nu ka wande mbolnje minna le nuje dubiwanu tango wam ta tuku nu kusnanaig le ¹¹ nu ndek saningina: Ande nu piyo nuje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. ¹² Pino ande tango nuje pitaimba tango kise tate ta nu tango kuayarmba unekate ngina.

*Yesus nu kiyo kame nyaro ningina
(Mateus 19.13-15; Lukas 18.15-17)*

¹³ Nane afu kiyo fonfon kilmba Yesusnje wai nane mbol patikuwa nga pronaig le nuje dubiwanu tango tanje nane saninge lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tananaig le Yesus nu wam ta kanjermba palsejna le saningina: Kiyo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kiyo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁵ Ye sinjka satinjamngit. Nane afu kiyo kame tejen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ngina. ¹⁶ Tanakina sulumba nu kiyo kame kilmba bagailnimbamba wai nane mbol patika nane nyaro ningina.

Tango ande aganj ndende gudommba jak

(Mateus 19.16-30; Lukas 18.18-30)

¹⁷ Yesus nu kambim saka ndin prowam bafuna le tango ande pinderka pro nu tugumnje dagol tidronga kusnana: Tum Tango mayenu, ye ndani sulumba abo tugu tumba minmba minamngit ngina le ¹⁸ nu ndek sana: Ndanam ye mayenu nga sakate. Kuate nu ndo mayenu minit. ¹⁹ Kuate tuku tukul kame ta ne

kila. Tango bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Aganj ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Aganj ande yabuka te ndaka. Ina mam nane tuku nyu kurauka minje kumnemnje mina. Tukul kame ta ne kila ngina le ²⁰ tango ta ndek nu sana: Tum Tango, ye kiyo ndo minen sulumba tukul jakmba ta dubika kile minet ngina.

²¹ Kile Yesus nu tango ta kanjer timba nu tuku kume purmba sana: Wam ndindo ndo ne kumu ndate. Ne ka nane aganj ndende piyanimbamba ndametin kilmba sanzal mbal ninga sulumba ye dubiya. Ne tanawa ta samba mbolnje ne aganj ndende magenu jak minamngat ngina le ²² nu pasa ta ismba nu aganj ndende sunngomba jak tukunu nu wamdus piti tumba ainel pasi kume ngurngurka kina.

²³ Nu kina le Yesus nu mbilka nuje dubiwanu tango saningina: Aganj ndende sunngomba jak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sungo ngina le ²⁴ nuje dubiwanu tango nane pasa ta ismba pirerek purkinaig le nu man lato saningina: Kiyo kame, Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manau ta minde bada sungo. ²⁵ Aganjmor sungo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sungo kuga. Tango nu aganj ndende sunngomba jak ta ngumnenimbamba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta sinjka minde bada sungo njayo ngina.

²⁶ Tanakina le nane piriri njayomba sanaig: Yoi. Tanamba ndeta ndanndanmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamngig nginaig le ²⁷ nu nane kanjerka saningina: Tango nane wam te ke fugude ta Kuate nu kumunj. Nu wam jakmba kam kumunj ngina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku nga singine aganj ndende jakmba kusreka ne dubineg ngina le ²⁹ nu ndek sakina: Ye sinjka satinjamngit. Ima nu pasa mayenu idusmba ye tuku nga nuje wande,

tira kat nuŋe, kulim kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kutu kat nuŋe, nuŋe kilke agaŋ kame taŋaŋ kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minit sulumba nu wande, tira kame, kulim kame, ina, kutu kame, kilke ta ŋakmba kitek gudommba kilamŋgat. Taŋawa le afuŋge nu ye tuku taŋgo ŋga piti seramŋgaig. Ngumnemŋga nu kilke kitek mbolŋge abo tugu ŋak minmba minamŋgat. ³¹ Ata. Afu kile tumailamŋge minig ta nane ngumnem kaŋgaig. Afu ngumnemŋge minig ta nane tumailam kaŋgaig ŋgina.

Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna

(Mateus 20.17-19; Lukas 18.31-34)

³² Yesus nane ndin dubimba Yerusalem kumbaŋge nu pitik Yerusalem kambim ŋga ambonŋina. Taŋana le nuŋe dubinaig mbal nane gagnaŋŋina le wamduŋge te-sulunaig le afu nu ngumnem dubinaig mbal nane kuru-kuruka minnaig.

Kile Yesus nu nane 12 ndo kilmba kile-yamokka nu mbolŋge maŋau prowamŋgat ta te-mayokmba saninŋina: ³³ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kaŋgig. Ka ambeŋge ande nu ye Ndindo Katesek Taŋgo tumba pris gabat kusem pasa bitekŋganu mbal tuku wai mbolŋge pilwa le nane ye te-tiyumba kumwa ŋga saka kasomok mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgaig. ³⁴ Pilwaig le nane ye maim maim te-sumba nguspeyumba ngusyuwaig sulumba ye baleyamŋgaig. Ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge maŋ abonŋa tinŋamŋgit ŋgina.

Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik

(Mateus 20.20-28)

³⁵ Sebedeus tuku kiŋo armba Yakobus le Yohanus nale Yesus tugum promba sanaik: Tum Taŋgo, sile wam ande ne ka ŋga idusmba minek ŋginaik le ³⁶ nu ndek nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolŋge ki ŋgina le ³⁷ nale nu sanaik: Sile ma

sika le ne nane kilŋa sanŋri ŋak mayok kaye le ande ne tuku ndinamŋge ande ŋainamŋge minyokupe ŋginaik.

³⁸ Taŋakinaik le nu ndek nale sanikina: Tale agaŋ yabaŋkade ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata kule kaglinu ta nyam kumuŋ e? Ko ye kule silikamŋgit ta tale mata kule ta silikam kumuŋ e ŋgina le ³⁹ nale sakinaik: Au. Sile kumuŋ ŋginaik. Taŋakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamŋgit ta tale mata nyamŋgaik. Ye kule silikamŋgit ta tale mata silikamŋgaik ta ⁴⁰ ye tuku ndinamŋge ko ŋainamŋge afu taŋamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Kuate nu taŋgo afu madiniŋina nane ndo ma ta mbolŋge minyokamŋgaig ŋga sanikina.

⁴¹ Nuŋe dubiwanu taŋgo 10 wam ta isnaig sulumba Yakobus le Yohanus tuku palseŋniŋina le ⁴² Yesus nu nane te yalpe ŋga saninŋina: Kasomok mbal tuku gabat kame nane miŋge kareŋ ŋaigo ŋak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemŋge minig ta nane mata taŋgo pino nane kukul te-ninmba matuk kinig. ⁴³ Tane maŋau ta ke ndakap. Tane ngamukŋge ima sunŋo minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro taŋgo minwa. ⁴⁴ Tane ngamukŋge ima kulat taŋgo minam idusmba kande nu tane ŋakmba tuku piro agaŋ taŋaŋ minwa. ⁴⁵ Ye Ndindo Katesek Taŋgo ye mata taŋgo pino ye sinzanyuwaig ŋga pro ndawen. Ye nane sinzaŋniŋmba yiŋe ngarosu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kile-tidinŋe ninŋam tuku prowen ŋgina.

Yesus nu taŋgo am tukulok wakeina

(Mateus 20.29-34; Lukas 18.35-43)

⁴⁶ Yesus nuŋe dubiwanu taŋgo afu gudommba ndon Yeriko promba tumbraŋ ta kusrewam bafunaig le Timeus kiŋo nuŋe Bartimeus* nu am tukulok ndin makembiŋge agaŋ yabaŋka minna.

* **10:46:** Bar pasa ta tugunu Kiŋo

⁴⁷ Nasaretnu tanjo Yesus ilna ta afunje nu sanaig le ismba nu ndek wi kuenka sakina: Yesus, David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ngina. ⁴⁸ Nu tanjamba wikina le nane afu gudommba nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu man lato wika sana: David tuku mbun sunjo, ne ye sinanu turya ngina.

⁴⁹ Wika minna le Yesus nu tinga saningina: Nu sawap le ye tugum te ilwa ngina le nane am tukulok ta sanaig: Ariya. Kile tinga kaye. Nu ne wikate nginaig le ⁵⁰ nu pastinga kuminj kaikanu ta gagulmba buknga Yesus tugum kina le ⁵¹ nu ndek sana: Ye ame wam ne mbolnge ki nga iduste ngina le tanjo am tukulok nu sana: Tum Tanjo, ye mambilam tuku sunjomba iduset ngina le ⁵² nu ndek am tukulok ta sana: Ne kaye. Ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu ne mayekat ngina. Tanjaka sana le pitik ndo nu am maranja purfena le Yesus dubimba kina.

11

Yesus nu gabat sunjo tanjan Yerusalem kina
(Mateus 21.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi le Betani tumbrañ Olif tabe patumba Yesus nu nuje dubiwanu tanjo armba sanikina: ² Tale tumbrañ si kumba biteknga donki fat ande pannaig le tinj minit afunje muskilnu mbolnge minyo ndakinaig ta tale kanjeramngaik. Kanjermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³ Ande nu tale ndanam tanjawik nga kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu donki te piro njak. Piro kugawa le sile pitik ndo tumba luka te prowamkik nga sawap ngina.

⁴ Tanjaka nu nale kukulnikina le nale kinaik ka donki fat wande malanja tugumnge pannaig le ndinje tinj minna le kanjernaik. Nale muli kuklimba minnaik le ⁵ afu tugum tanje nale kusnanikinaig:

Tale ndanam donki fat ta muli kukliwik nginaig le ⁶ Yesus nale wam pagukina tanjamba saninginaig le nane ndek sakinaig: Ta maye tumba kape nginaig.

⁷ Nale donki fat ta tumba Yesus tugum promba nakile tawi afu kilmba donki muskil mbolnge farnaik le Yesus nu ponga minyokina.

⁸ Tanjana le nane gudommba nanjine kuminj kilmba ndinje farninjmba afu ail wainu waje magenu njak dunjege kugerkinaig tuku ta kilmba pro ndinje farninje likinaig. ⁹ Tanjamba nane afu Yesus tuku tumailamnge afu ngumnemnge nane kumbanje wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-dungube o. Tanjo te Sunjo tuku nyu mbolnge prote.

Nu Sunjonge nyaro tuwa o.

¹⁰ Nu singine mbun David tuku ma mbolnge nuje gageu kulatkamngat.

Sine Kuate tuku nyu te-dungube o nginaig. *Mune 118.26*

¹¹ Yesus nu tanjamba Yerusalem prona sulumba nu kusem wande sunjo sinam kumba tanje nu mbilmbilka aganj ndende njakmba kanjerkina. Tanjamba ki butungina le nu tanjo 12 ta kilmba luka Betani kinaig.

Yesus nu ail ande taprana
(Mateus 21.18-19)

¹² Mafena le nane Betani kusremba kinaig ka ndinje Yesus nu gubana.

¹³ Nu maskenje fik ail ande kanjerna ta wanjenu gudommba njak le nu alonu mambilam kina ta alowam tuku ait kuga tukunu wanjenu ndo kanjerkina.

¹⁴ Tanjamba nu ndek fik ail ta sana: Ne manj alowe nda. Afu ne tuku alonu manj nye nda ngina. Tanjakina ta nu dubiwanu tanjo mata pasa ta isnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande wakeina
(Mateus 21.12-17; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹⁵ Kile nane Yerusalem pronaig sulumba Yesus nu kusem wande sunjo sinam kumba ka kawan tanje afu aganj ndende piya ninjinaig afu

piyaningmba kilnaig ta nane njakmba kogronka pitaikina. Tanjamba nu ndametiŋ munŋu walka minnaig mbal nane tuku mbain kilmba kilepanka umaŋ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kilepankina sulumba ¹⁶ nane agaŋ kilmba kusem wande sinam sinam ndin taŋaŋ dubimba kinaig ta peuningina sulumba ¹⁷ nu nane wam paguka saningina: Kuyar pasa nu teŋenmba sakate: Ye tuku wande ta kilke mbol mbal njakmba ye mbarinyam tuku wande ngate. Tane wande te mbilmba kuayar taŋgo tuku wande taŋaŋ pilig ngina.

¹⁸ Taŋgo pino njakmba nu tuku tum pasa tuku pirerek purka saka minnaig le pris gabat mbal kusem pasa bitekŋganu mbal nane Yesus nu wam kina ta ismba nu tuku kuru-kuruka nu balewam tuku ndin sotinaig.

¹⁹ Furirna le Yesus nane tumbraŋ suŋgo ta kusremba kinaig.

*Yesus nu yabaŋam tuku tumningina
(Mateus 21.20-22)*

²⁰ Mafena le maratukuk nane luka kumba fik ail ta liwam bafumba kaŋgernaig ta kareŋga sumbailnu turmba kumna. ²¹ Kile Petrus nu Yesus pasa sakina ta idusmba nu sana: Tum Taŋgo, ai si. Kubele ail taprana si kummba karengina ngina le ²² nu ndek nane saningina: Tane Kuate tuku saŋgri tomba tinŋap. ²³ Ye tane satinŋet. Ande nu Kuate yabaŋmba wamdus tero ndaka wam ta siŋka mayok kaŋgat nga idusmba nu tabe si samba ne goka tinŋa yu buto sinam kaye nga sawa ta nu taŋawamŋgat. ²⁴ Ta tuku ye satinŋet. Ne Kuate yabaŋmba ye siŋka wam ta tamŋgit nga idusa ta ne tamŋgat. ²⁵ Ne Kuate yabaŋmba minit ta ande ne mbolŋge mbarte ta ne gilainŋa. Ne taŋawa ta ne tuku Mam samba mbolŋge minit nu mata ne tuku mbar sauka gilainŋamŋgat. ²⁶ [Ne ande tuku mbar gilai ndaŋga ta ne tuku Mam samba mbolŋge minit nu ne tuku mbar mata gilainŋe nda ngina.]

Imaŋge Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Lukas 20.1-8)

²⁷ Nane maŋ mbumba Yerusalem kinaig sulumba Yesus nu kusem wande sinamŋge kine promba minna le pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu afu Israel mage mage nane njakmba pro nu kusnanaig: ²⁸ Imaŋge ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imaŋge ne saŋgri tinmba kukulnina nga kusnanaig le ²⁹ nu ndek saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le lafuwap ta imaŋge wam kame te kam tuku kuku-lyina ta ye tane kila satinŋamŋgit. ³⁰ Imaŋge kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenŋe e ko taŋgoŋge ta tane ye sayap ngina.

³¹ Taŋakina le nane ka kasomŋge naŋgine naŋgine munŋu kusnaŋga sakinaig: Sine ndaŋmba sabe. Sine Kuatenŋe nga sabe ta ndaŋam tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamŋgat. ³² Ko sine taŋgoŋge ngube ta mata kumuŋ kuga nginaig.

Taŋgo njakmba Yohanus nu siŋka Ku-ate tuku tuan taŋgo ande nga saka minnaig le gabat mbal nane taŋgo pino tuku kuru-kurukinaig. ³³ Ta tuku nane Yesus sanaig: Iyo sine gilai nginaig le Yesus nu ndek nane saningina: Ata. Ye mata imaŋge sayina le wam kame ke liket te satinŋe nda ngina.

12

*Piro taŋgo ngaigonu tuku yaba pasa
(Mateus 21.33-46; Lukas 20.9-19)*

¹ Yesus nu yaba pasambi wam afu saningina sulumba sakina: Taŋgo ande nu grep piro nguka fondembi kormba nu grep firfirmba kulenu kilam tuku nguruŋ wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro njakmba denpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tinŋa kilke kise mbol kina.

² Ait kumuŋgina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu taŋgo ande kukulna le piro mbal tugum kina.

³ Ka prona le nane nu biye timba paninta pitainaig le nu ake luka kina.

⁴ Tanjana le piro miro tango nu man tango ande kukulna le nane nu gabat mbolnge kat buromba nayo silinaig.

⁵ Nu man tango inum kukulna le nane nu tumba balenaig. Tanjamba tanjamba nu nane gudomma kukulninge likina le nane afu pani farmba afu bale farnaig.

⁶ Kile tango ndindo ndo piro miro tango ndon minna. Tango ta nuje kiyo. Nu kiyo ta tuku kume purmba minna. Ngumne tukulmba nu kiyo ta kukulna sulumba sakina: Nane nu kanjermba ye tuku kiyo nga mape-wamngaig nga kukulna le kina. ⁷ Nu kumba piro mbal tugum prona le kanjermba sakinaig: Tango ilit si nu mam nuje tuku agan ndende kilam tuku nyu jak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nginaig.

⁸ Tanjaka nane nu biye timba balenaig sulumba mindesin tumba buknginaig le kilim kina.

⁹ Tane ndanmba idusde. Grep piro miro tango nu ndanamngat? Nu pro piro mbal ta bale farmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamngat. ¹⁰ Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sungo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame jakmba nu mbolnge sangri tingade.

¹¹ Sungo nuje wam ta kina le sine kanjermba pirerek purka gare toreg ngina. *Mune 118.22*

¹² Gabat mbal nane yaba pasa ta ismba Yesus nu nane tuku sakina ta katesemba nu biye tiwam tuku ta nane tango pino tuku kuru-kuruka nu kusremba kinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig

(Mateus 22.15-22; Lukas 20.20-26)

¹³ Kile gabat kamenge Farisi tango Herodus dubiwanu tango afu kukulninginaig le Yesus tagowaig le nu pasa ande mbarwa le nu biye tiwam tuku kinaig. ¹⁴ Nane pro nu sanaig: Tum Tango, ne tango tugusek

ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tango nyu jak tuku kuru kuru ndakate. Ne tango jakmba Ku-ate tuku manau dubikam tuku tum-singit. Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul manau dubimba Rom tuku gabat Sesar takis tambim kumu e? Sine takis patikube e ko mbulbe nga sanaig le ¹⁵ Yesus nu nane tuku yabri pasa katesemba saningina: Ndanam tane ye tagoyade? Ndametin ande tumba pro ye tumyap le kanjeri ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane ndametinj ande tumba nu tumnaig le nu ndek kusnaningina: Ndametin te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sesar tuku nginaig. ¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nu ndek tejenmba saningina: Ata. Tane gabat sungo Sesar kumnemnge minig. Nu tambim tuku agan sakate ta nu tape. Kuate agan tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina le nane pasa ta ismba pirerek purkinaig.

Kummba man abongam tuku pasa (Mateus 22.23-33; Lukas 20.27-40)

¹⁸ Kile Sadusi tango afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tango kummba man tinga nda nga idusmba minig tuku. Nane pro Yesus kusnanaig: ¹⁹ Tum Tango, Mosesnge tejenmba kuyarna: Tango ande kummba pino kuembol kiyo kugatok kusrewa le maib nuje pino ta tumba aba nuje tuku kiyo tepilwa nga kuyarna. ²⁰ Ariya. Mambo kat nuje ndon nane 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kiyo kugatok kumna.

²¹ Kumna le maib nuje nu dubiknu pino ta tina. Nu tumba minna ma ma nu mata kiyo kugatok kumna le maib nuje kegnu mata tanjana.

²² Tanjamba tanjamba nane 7 pino ndui ta ndo tumba kiyo kugatok kume farnaig. Ngumnga pino kuembol nu mata kumna. ²³ Ata. Ne kumanu mbal tingamngaig nga sakate ta tango 7 ngamuknge nu ima tuku

pino minamngat e? Tango 7 ta pino ndui ta ndo tinaig nginaig.

²⁴ Tanakinaig le nu nane saningina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sangri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ²⁵ Nane kumanu mbal abonga tinga Kuate tuku enel suk minamngaig. Nane munngu kile nda. ²⁶ Kumanu mbal manj tinga nda nga idusmba sakade ta Moses tuku wam kube mbolnge ail fudinndo pa bulu njak wam ta tuku tane bur ndakade e? Kuate nu Moses tejenmba sana: Ye Abraham Isak Yakob ye nane tuku Mbara Sungo minet ngina. ²⁷ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Nu abo njak minig mbal tuku Mbara. Ta tuku tane kumanu mbal kumba manj tinga nda nga sakade ta tane siŋka wamdus mbarde.

*Tukul pasa sangrinu
(Mateus 22.34-40; Lukas 10.25-28)*

²⁸ Nane Yesus ndonj kualeyauka minnaig le kusem pasa biteknganu tango ande pro nu nane tuku pasa lafu mayete nga nu mata Yesus kusnana: Tukul ndanj tukul njakmba lininganu minit ngina le ²⁹ nu ndek sakina: Tukul nu mbolnge minit ta tejenmba sakate. Israel mbal tane ise mayewap. Singine Kuate nu Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. ³⁰ Tangine Sungo Kuate tane nu tuku kume purmba tangine ngamunggal abo guwa wamdus sangri ta njakmba nu tape nga sakate.

³¹ Tukul ande nu dubiknu tejenmba sakate. Tane tangine ngarosu tuku kume purde tanamba ndo tane tugumnge minig mbal tuku kume purap ngate. Tukul pasa armba ta tukul pasa njakmba lininganu minik ngina.

³² Tanakina le kusem pasa biteknganu tango nu Yesus sana: Tum Tango, ne kumumbi sakate. Kuate ndo Mbara. Ande mine ndakate. ³³ Ima nu Kuate tuku kume purmba nuje ngamunggal wamdus sangri ta

njakmba nu tuwit sulumba nuje ngarosu tuku kume purde tanamba ndo nuje tugumnge minig mbal tuku kume purwa ta nu manjau mayete. Manjau ar tange aganjmor kilmba bale farmba atraukade manjau ta liningit ngina.

³⁴ Tanakina le Yesus nu tango te wamdus te-mayemba pasa kumumbi lafuwat nga nu sana: Ne Kuate tuku gageu inum mayok kambim bafute ngina. Tanakina le nane Yesus kusnawam tuku kuru-kuruka man kusna ndanaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina

(Mateus 22.41-46; Lukas 20.41-44)

³⁵ Yesus nu kusem wande sungo sinamnge wam paguka nane saningina: Ndanam kusem pasa biteknganu mbal nane Kuatenge madina tango Kristus nu David tuku mbun nga sakade? ³⁶ Tukul Guwanje David wamdus tuna le nu tejenmba sakina:

Sungo Kuatenge ye tuku Sungo sana: Ne ye tuku ndinam kumam tenje sangri njak minyok mina le ma ma yenje ne tuku ngueu mbal kilmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemnge patikamngit ngina. *Mune 110.1*

³⁷ David nu tanamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sungo ngina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sungo ngina.

*Israel gabat kame tuku manjau
(Mateus 23.1-36; Lukas 20.45-47)*

Manjur sungo ta nane Yesus tuku pasa isam tuku nzaliningina le ³⁸ nu wam afu tumningmba saningina: Kusem pasa biteknganu mbal tuku manjau rironkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnge lika tango nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. ³⁹ Kusem wandeknge pagumba nye sungo mbolnge nane mbili tumailamnge minyokam nzaliningit. ⁴⁰ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe

ningig. Nane nangine manau n̄ayonu ta yabukam tuku tan̄go am mbol̄nge Kuate yaban̄ kuende. Ta tuku nane pa lato tam̄ngaig n̄gina.

Pino kuembol ande nūje ndametīn Kuate tuna (Lukas 21.1-4)

⁴¹ Yesus nu kusem wande sinam̄nge ndametīn patikam tuku ma ta tumail tumba minyoka nane ndametīn pankinaig le kan̄gerka minna. Nane agan̄ ndende sun̄gomba n̄ak mbal ndametīn sugokanu pankinaig le ⁴² kile pino kuembol ande agan̄ ndende kugatok promba nūje toea armba ndo kilmba pro patikina le ⁴³ Yesus ndek nūje dubiwanu tan̄go wikina sulumba san̄ingina: Ye sin̄ka sat̄inget. Pino kuembol te agan̄ ndende kugatok ta nu ndametīn fudīndo patikat ta nane afu pankaīg ta linīngat. ⁴⁴ Ta ndan̄am? Nane ndametīn gudomm̄ba n̄ak ta afu ndo patikaig ta pino kuembol te nu agan̄ ndende kugatok nūje ndametīn n̄akmba panke suluwat. Nu nyama-gan̄ piyawam tuku ande mata mine ndakate n̄gina.

13

Yesus nu kusem wande n̄ayon̄gam tuku sakina (Mateus 24.1-2; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sun̄go ta kusrewam bafuna le nūje dubiwanu tan̄go anden̄ge nu sana: Tum Tan̄go, ai te. Kusem wande te tuku wande kame magenu ndo. Nane ndame magenumbi patike likinaig n̄gina le ² nu ndek sana: Ne wande sugo n̄akmba kan̄gerkate te n̄gumnen̄ga ndame n̄akmba mun̄gu sailka mine nda. Afun̄ge sam-brinīnguwaig le n̄akmba kutuse-wam̄ngaig n̄gina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa (Mateus 24.3-44; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol̄ promba Yesus nu kusem wande tumail tumba minyok minna le Petrus Yakobus Yohanus Andreus nanen̄ge

ndo promba Yesus kusnanaig: ⁴ Ne kusem wande n̄ayon̄gam̄ngat n̄ga sasīngat ta ginu mara prowam̄ngat. Sine ame agan̄ kan̄germba ait ta buk patukate n̄ga idusmba katese-wam̄ngig n̄ginaig le ⁵ nu pasa tugu pilmba nane wam pagunīngina: Tane riron̄ mayewap. Afu pro tane yabritīnbekaig. ⁶ Nane afu ye tuku nyu tumba ye Kuaten̄ge madiyina tan̄go n̄ga gudomm̄ba didikuwaig le ndenun̄gaig. ⁷ Tane kame sugo masken̄nge mayok kuwaig le pasa ismba ko tan̄gine tugum̄nge kame zigna ande ismba tane wam̄dus fulil ndakap. Wam kame ta sin̄ka prove likam̄ngaig ta kugawam tuku ait kile.

⁸ Kilke ande tin̄ga kilke kise ndon̄ kame buwam̄ngaik. Gabat ande nūje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndon̄ kame buwam̄ngaig. Ma yimyam mbol̄nge mumni guba prove likam̄ngaig. Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku n̄garo rar tate tan̄an̄ prowam̄ngaig.

⁹ Tane tan̄gine riron̄ mayewap. Afun̄ge tane kilmba pasa mbol̄nge kile-tidinguwaig le afu nangine kusem wandek̄nge tane pani faram̄ngaig. Afu tane kilmba ka gabat sugo sugo nyu sugo n̄ak mbal tugum̄nge kile-tidinguwaig le tane ye tuku n̄ga pasa mayenu san̄ingap le nane ye tuku nyu isam̄ngaig. ¹⁰ Pasa mayenu kilke tugu n̄akmba mbol̄nge kukliwap le ndo kugawam tuku ait prowam̄ngat.

¹¹ Nane tan̄amba tane kilmba pasa mbol̄nge patika mbal sugo wai mbol̄nge patikuwaig le wam̄dus fulilka ndan̄mba sakube o n̄ga wam̄dus te-sulu ndawap. Pasa tetiwam tuku ait mbol̄nge tane tuku wam̄dus sinam̄nge pasa afu mayok kan̄gaig ta ndo sakap. Tukul Guwa nu wam̄dus tin̄guwa le pasa sakam̄ngaig. Tan̄gine wam̄dusmbi kuga.

¹² Ait ta mbol̄nge ande nūje tira nūje kasurmba kumam tuku n̄gueu mbal tuku wai mbol̄nge palmbim̄ngat. Tan̄go nu nūje kin̄jo mbol̄nge mata tan̄awam̄ngat. Kin̄jo

kame nane ina mam kat nangine kumwaig nga nane pasa mbolnge patikamngaig. ¹³ Tane ye tuku tango tukunu nane nakmba tane kasurtingamngaig. Ande nu ye kusre ndayumba minmba ma ma kumwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tambimngat.

¹⁴ Ngumnenga ande nu nule parak tukul ma mbolnge mayok ka tukul kuerka kutur tambimngat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinguwa). Wam ta mayok kuwa le kangermba kame sungo prote nga Yudea mbal nane kua ka tabe ponnguwaig. ¹⁵ Ande nu wande kawanjnge minmba kande nu pitik kua kumba wandeknge aganj kilam idus ndawa. ¹⁶ Ande nu piro mbolnge minmba kande luka nuje tawi tam idus ndawa.

¹⁷ Ait ta mbolnge pino fungulok pino kiyo dabro amo nyanu nak ose. Nane piti sungo kangeramngaig. ¹⁸ Tane Kuate yabanap le murke ait mbolnge manau ta pro ndawa. ¹⁹ Ait ta mbolnge piti sungo pasa nak prowamngat. Kuate nu aganj ndende nakmba kile-mayokkina ait mbolnge ka kile ait te mbolnge mata piti afu tananj kanjer ndakeg. Ngumnenga mata piti tananj ande prowe nda. ²⁰ Kuate nu nuje kilam tuku madiningina mbal idusningmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti prowamngat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tango nakmba ngisike sulude kande.

²¹ Ande nu tane satimmba kanjera Kristus Kuatenge madina tango minit te ko nu minit si nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²² Yabri tango prowaig sulumba afu ye Kristus ngumba afu ye Kuate tuku tuan tango ngamngaig. Nane Kuatenge madiningina mbal yabrinimmba didikube nga nane wam kitek sangrinu ke likamngaig. ²³ Tane mambilmba rironka minap. Wam kame ta prowamngaig. Ta tuku ye tane wam pagutinget.

²⁴ Sina manzer ait sungo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunge nda. ²⁵ Samba tuku sanjri nakmba pirpurka buruburukuwaig le mbai nakmba samba mbolnge guroromba ndeke lika minamngaig. ²⁶ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tango ye sanjri sungo kilna nak gau sinamnge prowi le nane ye kangeryamngaig. ²⁷ Ye ndeka enjel kame kukulningi le kilke tugu nakmba mbolnge Kuate nuje madiningina mbal kile-manjurkamngaig.

²⁸ Tane fik ail kanjerap. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanjerka katesemba sakade: Ki ait patukate ngade. ²⁹ Tanamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimngaig. ³⁰ Ye sinjka satinngamngit. Ait te mbolnge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame nakmba ta prowamngaig. ³¹ Kilke tugu samba tugu ngisikamngaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

³² Ginu mara ki kanum ndanj ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolnge enjel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kiyo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³³ Ait ta ginu mayok kangat ta tane gilai tukunu tane rironka mambilmba minap. ³⁴ Wam ta yaba pasa te suk. Tango sungo ande ma ande kambim nga nuje piro mbal piro walmba ande wande kulatkam tuku pilmba sate: Ye mambilmba tairnga mina ngate. ³⁵ Wande miro tango ginu mara prowamngat ta tane gilai. Furiram e ko furir ngamu e ko teg kaglinu ulwa le ko maratukuk ta tane gilai tukunu mambilmba tairnga minap. ³⁶ Tane idus ndamba minap le nu pitik ndo pro kanjerkikat. ³⁷ Ye tane satinngat pasa te tanamba ndo nane nakmba saninngat. Tane mambilmba minap ngina.

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

¹ Pagumba nye sungo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ki ait armba minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknanganu mbal ndon kuirkuirka Yesus biye timba balewam tuku ndin sotinaig sulumba ² sakinaig: Sine pagumba nye tuku mangur sungo sinamnge nu biye tibe ta njayo. Kame zigna sungo mayok kakat nginaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnge guren kutuna

(Mateus 26.6-13; Yohanus 12.1-8)

³ Betaninge Yesus nu tanjo ande buk ngirnger nak nyunu Simon nu tuku wandeknge isukusmba minna. Nu isukusmba minna le pino ande ndame botol guren mundur mayenu nak piyanu o mbolnge ta tumba Yesus tugum promba botol ndumor ngurmba nu tuku gabat mbolnge guren ta kutuna. ⁴ Kutuna le nane afu wam ta kangermba palsejningina le nangine nangine sakinaig: Ndanam saka guren mayenu ake kutuwat a. ⁵ Nu guren ta tumba piyana kande nu ndametin soj 30 limba kilna le sine sanzal mbal turkeg kande nginaig.

Nane tanjamba pino ta tumba sawe likinaig le ⁶ Yesus nu ndek nane saningina: Tane mbulap. Ndanam tane pino te piti serde. Nu ye mbolnge wam mayete. ⁷ Sanzal mbal mara mara tane ngamuknge minamngaig. Tane nane turkam idusmba ndeta turkam kumu. Ye tane ndon ait kuennu mine nda. ⁸ Pino te nu ye mbolnge nuje manau kumumba guren mayenu te ye pisneyat. Nu ye ngunu tuku ngarosu wakeiyat. ⁹ Ye sinja satinngamngit. Kilke tugu nakmba mbolnge nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamngaig ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo
(Mateus 26.14-16; Lukas 22.3-6)

¹⁰ Kile nu dubiwanu tanjo 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu Yesus tumba pris gabat mbal wai mbolnge palmbim nga nane sota kina le ¹¹ nane nu tuku pasa ismba gare tumba pasa katmba ndametin afu nu tambim tuku sanaig. Sanaig le Yudas nu Yesus tumba nane tuku wai mbolnge palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus dubiwanu tanjo armba Pasowa kuanekinaik

(Mateus 26.17-25; Lukas 22.7-13; 22.21-23; Yohanus 13.21-30)

¹² Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonanganu mbolnge Zu mbal nane sipsip fat bale farmba nyanu. Ait ta prona le nuje dubiwanu tanjo ndek Yesus kusnanaig: Sine aninge ne ndon Pasowa nyam tuku ka kuanekube nginaig le ¹³ nu ndek nuje dubiwanu tanjo armba sanikina: Tale tumbran sungo mbol kape. Kumba ka prowap le tanjo ande waim kule nak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. ¹⁴ Nu kumba wande pongamngat ta tale wande ta tuku miro tanjo tenenmba sawap: Tum Tanjonge sakat nu nuje dubiwanu tanjo ndon wande rum ndan mbolnge Pasowa nyamngig nga sawap. ¹⁵ Tanjakap le nu rum sungo ande o mbolnge agan ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamngat. Tanjawa le tale rum ta sinamnge sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina. ¹⁶ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo ar ta tumbran sungo mbol kinaik ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nale Pasowa nyam tuku agan ndende kuaneka man luka kinaik.

¹⁷ Furirna le Yesus nu tanjo 12 ta kilmba kumba ka kuanekinaik wande ta ponginaig. ¹⁸ Ka tange nane isukusmba minmba Yesus nu sakina: Ye sinja satinngamngit. Tane ngamuknge ande ye ndon isukusit te nu ye tuku kupet minit ngina. ¹⁹ Tanjakina le nane wamdus ngaionga ndui ndui nu kusnanaig: i ... Ne yenge nga iduste e nginaig le ²⁰ nu

ndek nane saningina: Ande tane 12 ngamuknge nu ye ndon nza tuma bret kule pak mbilmba nyate ta not. ²¹ Ye Ndindo Katesek Tango ye kuyar pasa kumumba kumamngit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnge palm-bimngat ta ose. Nu piti sungo tamngat. Ina nunenge te-pile ndakina kande maye kande ngina.

Yesus nu pasa nyam tuku manau te-mayokna

(Mateus 26.26-30; Lukas 22.14-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Nane isukusmba minmba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuje dubiwanu tango ninmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yiye ngarosu ngina. ²³ Tanjamba nu grep kule murko jak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba ningina le yaimba nyinaig. ²⁴ Tanjanaig le nu ndek saningina: Te yiye ndare. Ndare ta mbolnge pasa kitek Kuate nu tango ndon o buk katna ta alonu mayok kangat. Ye nane gudommba tuku nga ye yiye ndare kutuwamngit. ²⁵ Ye sinjka satinget. Ye man grep kule tenen nye ndaki ma ma Kuate kulatkate ma mbolnge ye grep kule kitek nyamngit ngina.

²⁶ Tanjaka denpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tinga Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

²⁷ Kumbange Yesus nu nane saningina: Tane jakmba kua ka ye kusreyamngaig. Kuyar pasa tenenmba sakate. Kuatenge sipsip kulat tango balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngaig nga sakate. ²⁸ Ye kumba man tingi sulumba ye ambonga Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumnenngamngaig nga saningina.

²⁹ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Nane jakmba kua ka ne kusrenuwaig ta ye ndo ne kusrene nda ngina le ³⁰ nu Petrus sana: Ye sinjka ne sanamngit. Furir te mbolnge teg

witiwam ar ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina. ³¹ Tanjaka sana le Petrus nu sangri tinga sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sinjka ne tuku nyu yabuke nda ngina le nuje dubinaig mbal jakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndon pasatina (Mateus 26.36-46; Lukas 22.39-46)

³² Nane ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuje dubiwanu tango saningina: Tane tenge minap. Ye ka sinje Kuate yabanamngit ngina. ³³ Tanjaka nu Petrus Yakobus Yohanus nane ken ta kilmba kina ka tanje nu ngamungal piti sungo kamusmba wamdus fagkina le isu sangri kugana. ³⁴ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamdus nayonga piti sungo ye toyate le kamuset. Tane tenge mambilmba minap ngina. ³⁵ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurngurka ndek truk ka piti ta nu laipam kumu e nga nu Kuate yabanmba sakina: ³⁶ O Mam ne wam jakmba kam kumu. Kule murko te ye mbol pitaimba tesiwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo dubiwa ngina.

³⁷ Tanjamba nu luka ka nane kanjerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Simon, ne kinyit e? Ne ait fagnu te mambilmba minam kuga e? ³⁸ Satan tuku tago tane mbol prowikat. Abo minmba yabanmba minap. Tangine ngamungal Kuate yabanam tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

³⁹ Tanjamba sake denpurmba nu luka kina ka pasa ndui ta ndo man yabanmba sakina. ⁴⁰ Tanjamba nu man luka prona ta nane ginyumnge am piti patikinaig le kinymba minnaig le kanjerkina le nane piririmba ame pasa lafube o nga wam pile paskinaig.

⁴¹ Yesus nu man kumba ka yaban kenja sulumba promba man kusnaningina: Kile mata mabta kinymba minig e? Kile kumungat. Ait buk prowat. Andenge ye Ndindo Katesek

Tango tumba une ñak mbal tuku wai mbolñge palmbim tuku bafute. ⁴² Ai si. Ye tuku kupet tango prote. Tane tingap le sine nane tugum si kab ñgina.

Yudas nane Yesus biye tinaig
(Mateus 26.47-56; Lukas 22.47-53; Yohanus 18.1-12)

⁴³ Nu tanamba pasata minna le tango 12 ta tuku ande Yudas nu tango gudommba kame bagi sibugi kilmba ñak pronaig. Pris gabat mbal kusem pasa bitekñganu mbal Israel mage nanenge tanamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁴ Yesus tuku kupet tango nu nane kila palmbim tuku buk teñenmba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tango ta biye timba tumba kape ñgina. ⁴⁵ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tango kaiye ñgina sulumba mumuna le ⁴⁶ nane pro Yesus biymba biye denaig.

⁴⁷ Ande nu tugumñge minna tanje nune kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tango kilbanu pike welna. ⁴⁸ Tanana le Yesus nu nane saningina: Ndanam saka tane ye kuaryar tango tanaj bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁴⁹ Ye mara mindek tane ngamukñge kusem wande sunjo sinamñge tango pino wam paguka minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kuate tuku kuyar pasa kumumba mayok kuwa ñgina.

⁵⁰ Tanakina le nu dubinaig tango ñakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig le ⁵¹ tango mbanzo ande nu tawi kaukauk ndindo tinmba Yesus dubimba kina le nane ndek nu biye tinaig. ⁵² Biye tinaig le nu mbil bunja tawi gagulmba kusremba wagek kua kina.

Nane Yesus tumba gabat mbal tugum kinaig

(Mateus 26.57-68; Lukas 22.54-55,63-71; Yohanus 18.13-14,19-24)

⁵³ Kile nane Yesus tumba pris gabat sunjo tugum kinaig. Pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa bitekñganu mbal nane ñakmba buk

pro tanje manjurkinaig. ⁵⁴ Petrus nu maskenñge Yesus dubimba kina ka pris gabat sunjo tuku fonde sinam kumba ka wande mab tanje nu kame mbal ndon pa likmba minnaig.

⁵⁵ Pris gabat mbal Israel pasa pilewanu sugo ñakmba Yesus balewam tuku pasa gabat ande sotete pisenñginaig le ⁵⁶ nane gudommba yabri pasa tumba Yesus mbaranu ñginaig ta pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁵⁷ Kile nane afu tinja nu mbolñge pasa pilmba yabri pasa teñenmba sakinaig: ⁵⁸ Nu teñenmba sakina le isgen. Kusem wande sunjo tango waimbi pilnaig te ye sambriwi sulumba mara kenmba mbolñge kise ande waimbi pile ndakanu ta palmbimñgit nga sakina le isgen ñginaig ta ⁵⁹ pasa ta mbolñge mata pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁶⁰ Kile pris gabat sunjo nu nane ngamukñge tinja Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanmba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ñgina ta ⁶¹ nu pasa ande sa ndaka minje tukulmba maninok minna le pris gabat sunjo nu man Yesus kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e ñgina le ⁶² nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye Ndindo Katesek Tango Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamñge minyok mini sulumba gau mbolñge ndeki le tane ye kanjeryamñgaig ñgina.

⁶³ Tanakina le pris gabat sunjo pasa ta ismba palseñna le nu ndek nune tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. ⁶⁴ Tane nu Kuate tuku nyu nayo silite pasa te ismba tane ndanmba idusde ñgina le nane ñakmba sakinaig: Nu tango nayo nu. Nu kumwa ñginaig.

⁶⁵ Kile nane afu tinja ka Yesus nguspemba amnu songa waimbi katmba sanaig: Imange ne katnate e? Ne tuan tango ndeta nyun ta le sine isbe ñginaig. Tanakinaig le polis kameñge mata nu tumba katnaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina
(*Mateus 26.69-75; Lukas 22.56-62;*
Yohanus 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Petrus nu wande mab tange minna le pris gabat sunjo tuku piro pino ande promba ⁶⁷ Petrus pa likmba minna le nu kanjer timba sana: Ne mata Nasaret nu tango Yesus ndon minna tuku ngina. ⁶⁸ Tanjakina le nu ndek Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginnganket ngina sulumba nu tinga kilim ka malanga tugum tange minna le teg ande witina.

⁶⁹ Kile piro pino ta man pro nu kanjermba nu tugumnge minnaig mbal saningina: Tango te mata nu tuku tango ande ngina le ⁷⁰ nu man Yesus tuku nyu yabukina. Tanjamba minmba man tango afu Petrus tugumnge minnaig ta nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tango ande. Ne Galileanu nginaig le ⁷¹ nu nunje miron nunje ngaro tapramba sakina: Tane tango sakade ta ye sinja gilai ngina.

⁷² Tanjakina le pitik ndo teg witiwam arna le Petrus Yesusnge pasa sana ta nu idusna: Teg witiwam ar ndawa le ne ambonga ye tuku nyu yabukam kenamngat nga sakina. Nu pasa ta idusmba malmbi nayona.

15

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(*Mateus 27.1-2; Lukas 23.1-5;*
Yohanus 18.28-38)

¹ Maratukuk tinga pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal pasa pilewanu sugo njakmba pitik ndo pro manjurka pasa wakeimba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnge pilnaig. ² Tanjanaig le Pilatus ndek nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

³ Kile pris gabat mbal nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolnge patika nu mbaranu nga sanaig le ⁴ Pilatus nu man kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne

pasa kugatok e? Ne nane tuku pasa ande lafuwe nda e ngina. ⁵ Pilatus nu tanjamba kusnana kande Yesus nu pasa ande lafu ndana le nu pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(*Mateus 27.15-26; Lukas 23.13-25;*
Yohanus 18.39-19.16)

⁶ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnge nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulin kilanu tango ande paska tam tuku yabanu le nu paska ninganu. ⁷ Ait ta mbolnge tango afu nane gabat kame ndon kame bumba ande balenaig le nane kilmba muli wandeknge patikinaig le minnaig. Nane tuku ande Barabas.

⁸ Kile Zu mbal gudommba pro Pilatus tugumnge manjurka sanaig: Ne wam kate tanjamba kile mulin kilanu tango ande paska singa nginaig. ⁹⁻¹⁰ Tango njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnge pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Tane ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tingi nga idusde e ngina le ¹¹ pris gabat mbal ndek tango pino sisenningmba wam pagukinaig le Barabas te-luka tam tuku Pilatus sanaig.

¹² Tanjakinaig le Pilatus nu man saningina: Ye Barabas paski sulumba tane Zu mbal tuku gabat sunjo ngade tango te ye nu ndani nga idusde ngina le ¹³ nane lafumba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil dannguwaig nginaig.

¹⁴ Pilatus nu man lato sakina: Ndanam. Nu ame wam mbarna ngina le nane man sungomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil dannguwaig nga sakinaig.

¹⁵ Tanjakinaig le Pilatus nu manjurkinaig mbal ta gareninguwa nga Barabas paska tumba Zu mbal ningina sulumba kame mbal saningina le Yesus tumba muli karennumbi ngusnaig. Ngusmba tumba

ail kazrai mbolŋge pilwaig nga saniŋgina.

Kame mbal nane Yesus tumba ŋayo silinaig

(Mateus 27.27-31; Yohanus 19.2-3)

¹⁶ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunŋo ŋgirpem tanŋe pilmba kame tanŋo ŋakmba wikinaig le pro maŋgurkinaig. ¹⁷ Nane tawi gurgur mindepiye mayenu tumba Yesus kai tumba muli nzapo ŋak pirka gabat kainaig. ¹⁸ Tanjanaig sulumba nane ndek nu nzumilmba gabat sunŋo mbolŋge maŋau kade tanjamba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋginaig. ¹⁹ Tanjamba nane ndek didombi gabatnu katmba ŋguspemba nu tugumŋge dagol tidronŋginaig.

²⁰ Nane tanjamba Yesus usre kupetmba nzumil te-tumba denŋpurmba tawi gurgur ta paska nuŋe tawi siluk tumba ail kazrai mbolŋge palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolŋge pilnaig

(Mateus 27.32-44; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

²¹ Kinaig ka ndinŋge Sirenenu tanŋo Simon ma kasomŋge minna tuku te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa ŋga sanŋrimba sanaig le nu kurana. Nu Aleksander le Rufus tuku mam nakile. ²² Nane Yesus tumba ma nyunu Golgota pronaiŋ. Nyu ta tugunu Tanŋo Gabat Murko. ²³ Pro tanŋe nane ndek ŋgaro rar mukuwam tuku marasin grep kule tur mbilmba nyuwa ŋga tunaig ta nu mbulna.

²⁴⁻²⁵ Maratukuk ki kanum 9 mbolŋge kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig. Tanjamba nane nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba nu tuku tawi inum inumnu kile-likinaig. ²⁶ Ail kazrai mbol tanŋe balenaig tuku pasa gabat ta tenenmba kuyarnaig: *Zu mbal tuku gabat sunŋo* ŋga kuyarnaig.

²⁷ Nane kuayar tanŋo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamŋge ande ŋainŋam kumamŋge ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig. ²⁸ Wam ta mbolŋge kuyar pasa ande

kumumba mayok kina ta tenenmba sakate.

Nane nu kanŋermba wam ŋaigonu kanu mbal ndon ulendide ŋga sakate. *Aisaia 53.12*

²⁹ Nane afu munŋu lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: Tanŋo nu Israel kusem wande sunŋo sambrimba mara kenmba mbolŋge maŋ palmbim tuku sakina ta kile aninŋe. ³⁰ Ne nane muskil te-timba ail kazrai kusremba ibenŋ kaye ŋginaig.

³¹ Pris gabat kusem pasa bitekŋganu mbal nane mata Yesus nunumba piŋgil mer te-tumba nanŋine nanŋine saka minnaig: Nu tanŋo tuku muskil kile-tidingina. Kile nu nuŋe muskil tetiwam kumuŋ kuga. ³² Nu Kuateŋge madina tanŋo Israel mbal tuku gabat sunŋo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba ibenŋ kuwa le sine son ŋgube ŋginaig le tanŋo armba nu tugumŋge ail kazrai mbolŋge danŋginaig ta nale mata nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(Mateus 27.45-46; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

³³ Ki kanum 12 mbolŋge ma ŋakmba ma furir sunŋo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolŋge kugana. ³⁴ Ki kanum 3 mbolŋge Yesus nu wi kuenka sakina: *Eloi, Eloi, lama sabaktani* ŋgina. (Pasa ta tugunu tenenmba. Yiŋe Mbara, yiŋe Mbara, ndanŋam ne ye kusreyat).

³⁵ Tanjakina le nane afu tanŋe minnaig ta ndek sakinaig: i ... Nu Elia wikate ŋginaig le ³⁶ tanŋo ande pin-derka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolŋge tolna sulumba Yesus nyuwa ŋga didombi te-dunŋa nu tuku minŋe mbolŋge pilna sulumba nane saniŋgina: Yauk. Elia nu pro paska te-ibenamŋgat inde ŋgina. ³⁷ Kile Yesus nu maŋ sunŋomba witina sulumba nu kumna.

³⁸ Yesus nu kumna le kusem wande sunŋo sinamŋge tukul wande tukulanu tawi sunŋo ta mbolŋge fetka ibenŋge bitekŋgina.

³⁹ Kame mbal tuku gabat ail kazrai tumail tumba minna ta Yesus nu tanjamba kumna le kanjermba ndek sakina: i ... Tanjo te nu sinja Kuate tuku kinjo ngina.

⁴⁰ Pino afu mata nane maskenngge mambimba nu kanjermba minnaig. Nane ngamukngge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yoses le Yakobus fudin nale tuku ina nakile. Pino ande nyunu Salomi. ⁴¹ Yesus nu Galilea ma mbolngge minna le pino kame tanje nane nu sinzanjamba dubiwanu. Pino afu Yesus ndon Yerusalem pronai ta turmba tanje minnaig.

Tanjo ande Yesus tuku mindesin wakeina

(Mateus 27.57-61; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)

⁴² Ait ta nanjine kusem kuanekanu ait. ⁴³ Furirna le Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kambim tuku gagna ta nu sanjri tinga kumba Yesus tuku mindesin tam tuku yabanja. Yosef nu tanjo pinonje nu mayenu nginaig. Nu Israel mbal pasa pilewanu sugo nane tuku ande.

⁴⁴ Pilatus nu pasa ismba nu kume ndakate nga idusmba nuje kame gabat wikina sulumba nu buk kumat e nga kusnana le nu ndek sakina: Au. Nu buk kumat ngina. ⁴⁵ Tanjakina le Pilatus nu kila pilmba Yosef sana: Maye tumba kaye ngina.

⁴⁶ Kile Yosef nu tawi kaukuk ande piyamba ka Yesus tuku mindesin paska tawimbi songa tumba kumba ka ndame burok o buk sarkinaig tuku sinam tanje pilna. Pilna sulumba ndame sunjo ande barimba pro burok minje tukulna. ⁴⁷ Tanjamba minna le Maria Magdalanu Maria kise Yoses ina nuje nale pilna ma ta kanjermba minnaik.

16

Yesus nu manj tingina
(Mateus 28.1-8; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-10)

¹ Nanjine kusem ta kugana le furiram Maria Magdalanu, Maria kise

(nu Yakobus tuku ina nuje), Salomi nane keje ta Yesus tuku mindesin pisnewam tuku gurenj mundur mayenu piyamba patikinaig.

² Mafena le piro tugu palmbinu ait mbolngge maratukuk tinga nane ndame burok tugum kinaig. ³ Nane kumbanje munju kusnanjinaig: Brok minje mbolngge ndame sunjo ta imanje talke sinjamngat o nginaig. ⁴ Tanjamba saka kinaig ka mambilnaig kande ndame sunjo buk talka barinaig le kasomngge minna le kanjernaig.

⁵ Kile nane burok sinam kumba mambilnaig kande tanjo mo kuminj kuen njayo kaukuk njak mindesin minnambi ndinamngge minyok minna le kanjermba nane piriri njayonaig le ⁶ nu ndek nane saningina: Tane piriri ndawap. Tane Nasaretnu tanjo Yesus ail kazrai mbolngge nil danjnginaig ta sotade ta nu tenge mine ndakate. Nu o buk tingat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma tam te kuga. ⁷ Tane luka kape sulumba nuje dubiwanu tanjo kame Petrus turmba tenenmba saningap: Nu ambonga Galilea kuwa le tane ka tanje nu kanjeramnggaig nga o buk nane saningina tae ngina.

⁸ Tanjakina le nane pirerek purka ndame burok kusremba kua kinaig. Nane kuru-kurukinaig tukunu ndinngge afu sa ndaninginaig.

Nane gudommba Yesus kanjernaig

⁹ [Piro tugu palmbinu ait ndui ta mbolngge mafena le Yesus nu tinga ambonga nu Maria Magdalanu tugumngge mayok kina. Yesus nu buk bukla ⁷ pino ta mbolngge pitaikina tuku.

¹⁰ Nu Yesus kanjermba kumba ka nu ndon minnaig mbal nane wamdus najongga malmbi njakmba minnaig ta saningina: ¹¹ Yesus nu buk abongga ye tugum prowat le kanjerit nga saningina ta nane nu tuku pasa son nda nginaig.

¹² Ki ndui ta mbolngge nale ar ta ma kasom kinaik le ndinngge Yesus nu ngarosu kise tumba nale tugumngge

mayok kina. ¹³ Nane keŋ kinaig ka ka nale nu kila pilnaik sulumba luka kumba ka Yesus ndoŋ minnaig mbal afu saniŋginaik ta mata nane son nda ŋginaig.

¹⁴ Ŋgumneŋga nuŋe dubiwanu tanŋo 11 nane isukusmba minnaig le Yesus nu nane tugumŋge mayok kina. Nane nu tiŋgina le kaŋgernaig mbal tuku wam kube ismba ŋgamuŋgal tukulmba son nda ŋginaig tukunu nu nane ŋgamukŋge mayok ka nane kilmba saniŋge likina.

¹⁵ Taŋamba nu nane wam paguka saniŋgina: Tane kumba ka ma tugu ŋakmba mbolŋge pasa mayenu kukliwap. ¹⁶ Ima nu ismba son ŋga kule pisne tuwa ta Kuate nu tanŋo ta tuku muskil te-tiwe tam-bimŋgat. Ima nu son nda ŋguwa ta nu ŋgisikamŋgat. ¹⁷ Nane ye tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal nane wam kitek tenen ke likamŋgaig. Nane ye tuku saŋgrimbi bukla pitaika pasa kuale kitek sakamŋgaig. ¹⁸ Nane kame mbeŋ kigreka ko kumam tuku kule nyuwaig ta nane kume nda. Nane guaze mbal mbolŋge wai patika kile-tidiŋgamŋgaig ŋgina.

¹⁹ Suŋgo Yesus nu nane pasa niŋge denpurna le Kuatenŋe nu te-duŋga ka samba mbolŋge nuŋe ndinam kumamŋge pilna le minyokina. ²⁰ Taŋana le nuŋe dubiwanu tanŋo nane tumbraŋ ŋakmba mbol kine lika pasa mayenu kuklinaig le Suŋgo nu nane ndoŋ minmba wam kitek saŋgrinu kile-mayokka nane tuku pasa saŋgri pileniŋgina.]

Son.

LUKAS Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Lukas nu Zu tango kuga. Nu Grik tango minmba dokta piroka minna ta nu nuŋe ammbi Yesus kanjer ndana. Nu nane afunŋe Yesus tuku kubeu tunaiŋ le nu nane tuku pasa ismba son nŋa Yesus tuku sanŋri tomba tinŋina.

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenenmba. Nu nuŋe mbal Yesus tuku son nŋuwaig nŋa nu waŋe te kuyarna. Nane Grik mbal nane maŋau tinreknu ŋak minam tuku sunŋomba idusnaig tukunu nu Yesus tuku maŋau tinreknu ta tuku sunŋomba te-mayokmba kuyarmba tumningina.

Lukas nu waŋe te Teofilus tuku kuyarmba pilna sulumba nŋumnenŋa nu maŋ lato waŋe ande turmba nu tuku kuyarna ta Aposel kame tuku piro nŋeg.

¹ Yiŋe gabat Teofilus kaiye.

Wam afu buk sine nŋamuknŋe mayok ke likinaig ta tango gudommmba wam ta ulendimba kuyarninŋam tuku tagonaig. ² Afu nane nanŋine ammbi abo abo wam kanŋerkinaig sulumba pasa mayenu kuklimba sasinmba minnaig ta nane pasa ta dubimba kuyarnaig. ³ Ye ait kuennu nane tuku kuyar pasa ta tugusemba burka ise timba minet ta ye mata ne tuku kuyaram nŋa tugu mbolnŋe kubemba ka ka biteknŋamŋgit. ⁴ Ne burkumba ne buk wam kubeu tinnaig ta nŋamunŋal son nŋam tuku ye ne tuku waŋe te kuyaret.

Yohanus prowam tuku pasa mayok kina

⁵ Herodus nu Yudea ma tuku gabat sunŋo minna le pris ande nyunu Sakaria minna. Sakaria nu Abia tuku kuasmbi ande. Piyo nuŋe nu pris Aron tuku tugu. Pino ta nyunu

Elisabet. ⁶ Sakaria nale Sunŋo Kuate tuku wam pagu pasa nu tuku nzali ŋakmba dubi magekinaik sulumba nale nu am mbolnŋe tinreknu minnaik. ⁷ Elisabet nu pino mbanzonu ninŋina tukunu nale kiŋo kugatok minnaik ma ma buk saibo patikinaik.

⁸ Kile Sakaria tuku kuasmbi tuku ait prona le nane Kuate tumailamŋe pris piroka minnaig. ⁹ Tanjamba minnaig sulumba pris mbal nane nanŋine maŋaumbi kinaig le Sakaria tuku nyu mayok kina le nu Sunŋo tuku wande sinam kumba pa mundur mayenu piyna. ¹⁰ Piymba minna le tango pino gudommmba kilimnŋe Kuate yabaŋmba minnaig.

¹¹ Sakaria nu piroka minmba mambilna kande Sunŋo tuku enel ande mundur mayewam tuku atrau mbain ndinamŋe tin minna le kanŋerna. ¹² Nu enel ta kanŋermba piririmba wam pile paskina le ¹³ enel nu sana: Sakaria ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne tuku yabaŋ pasa isat. Piyo naŋe Elisabet nu ne tuku kiŋo te-palmbimnŋat. Te-pilwa le ne nyunu Yohanus nŋa nŋina. ¹⁴ Nu mbolnŋe ne nŋamunŋal gare tumba wamdus bulok minamnŋat. Nane gudommmba gare sunŋo tamnŋaig nŋina.

¹⁵ Tanjakina sulumba enel nu maŋ sana: Kuate am mbolnŋe nu tango sunŋo minamnŋat. Nu grep kule le kule kamenu nye nda. Nu ina sinamnŋe Tukul Guwa ŋak te-pilwa le nu tuku nŋamunŋal kumunŋamnŋat. ¹⁶ Nu pasa kukliwa le Israel mbal gudommmba nŋamunŋal biye mbilmba nanŋine Sunŋo Kuate tugum kanŋaig. ¹⁷ Nu Elia tanjaŋ mayok ka Tukul Guwa tuku sanŋrimbi piroka nu Sunŋo tuku ambonŋamnŋat. Mam kame kiŋo kame tetkanu minig ta nuŋe nŋamunŋal ulendiwe ninŋamnŋat. Nu mbolnŋe Kuate tuku pasa nŋumnede mbal nane mbilka mbal tinreknu ndon ulendikamnŋaig. Nu tango tuku nŋamunŋal wamdus kile-tidinguwa le Sunŋo prowamnŋat nŋa Sakaria sana.

¹⁸ Tanakina le nu ndek lafumba sana: Ye buk saibo pilen. Ye tuku pino mata tana. Ye ndamba ne tuku pasa ta son ngi ngina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ye Gabriel. Ye Kuate tumailamnge tin minet tuku tango. Nunge ye kukulyat le pasa mayenu te sanet. ²⁰ Ait kumunguwa le pasa te alonu mayok kangat. Ne ye tuku pasa te son nda ngate tukunu ne minge tukulkuwa le pasate ndaka mina ma ma Kuate tuku pasa kumunguwa le ne man pasatamngat nga sana.

²¹ Tango pino nane kilimnge Sakaria tair minmba ndamba nu kusem wande sinamnge dalka minit o nga idusmba minnaig le ²² kile nu mayok ka waimbi ndo pasa sanimba pasatam kumun kuga le nane nu kangermba nu wandek sinamnge kinatanu suk agan kangerat nga katesenaig.

²³ Sakaria tuku piro ait kugana le nu luka nune tumbran kina ka ²⁴⁻²⁵ tanje minnaik sulumba piyo nune kiyo konna le nu ndek sakina: Ye kiyo kugatok nane jakmba am mbolnge kiko jak minen ta Kuatenge ye ranjun mayenu sumba ye tuku kiko pitaina ngina. Tanamba nu tango am mbol li ndaka minna le tambun wai inum sulumba kina.

Yesus prowam tuku pasa mayok kina

²⁶ Tambun 6 Elisabet nu fungulok minna le Kuate nu enel Gabriel man kukulna le Galilea ma tugu Nasaret tumbran kina sulumba ²⁷ nu pino mbanzo ande tugum pronan. Pino ta nyunu Maria. Nu tango ande ndon mine ndakina tuku. Nane tango ande nu tuwa nga buk madinaig. Tango ta nyunu Yosef. Nu David tuku ndare.

²⁸ Kile Gabriel nu pro Maria sana: Kaiye. Sungo nu ne nyaro tinmba nu ne ndon minit ngina. ²⁹ Tanamba sana le Maria nu pasa ta ismba wamdus pilemba nu ngamungal pitimba ame pasa tanamba sayate o nga idusmba minna le ³⁰ enel ndek nu sana: Maria, ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne make pilit. ³¹ Ne fungul jak mina

sulumba kiyo ande te-palmbimngat. Kiyo ta nyunu Yesus nga. ³² Nu nyu sungo jak minwa le nane nu tuku nyu Kuate o mbolnge minit nu tuku Kiyo ngamngaig. Sungo Kuatenge nu tuku mbun David o buk nyu sungo jak minna tana nyu sungo tuwa le ³³ nu Yakob tuku ndare kulatka minmba minamngat. Nu tuku nyu sungo ta ngisike nda. Minmba minamngat nga Maria sana.

³⁴ Tanakina le nu ndek enel kusnana: Ye tango kugatok minet. Ndanmba wam ta mayok kangat nga kusnana le ³⁵ nu sana: Tukul Guwa nu ne mbol kumunguwa le Kuate tuku sanjri ne kainamngat. Tanawa le ne Kuate tuku Kiyo te-palmbimngat. Kiyo ta nu purfen nu ndo. ³⁶ Ne isa. Nane tugu Elisabet nu ninjina sulumba o buk saibo pilna ta kile nu ngaro piti jak minit le tambun 6 kinit. ³⁷ Ata. Kuate nu wam jakmba kam kumun ngina.

³⁸ Tanakina le Maria nu lafumba sana: Ye Sungo tuku minge kum-nemnge minet. Ye pasa kuga. Ne wam sakat ta ye mbolnge tanamba mayok kuwa ngina le enel nu kusremba kina.

Maria nu Elisabet tugum kina

³⁹ Ait ta mbolnge Maria nu tinja pitik ndo Yudea ma tabe jak ta tumbran ande kina ka ⁴⁰ Sakaria tuku wande ponga Elisabet kangermba kaiyena. ⁴¹ Elisabet nu kaiye pasa isna le kiyo fungul sinamnge patengina le Tukul Guwa nu Elisabet wamdus tuna le ⁴² nu pasa kuenka sakina: Kuate nu pino jakmba ngamuknge ne make pilit. Kiyo ne tuku fungul sinamnge minit ta Kuatenge nu mata make pilit. ⁴³ Ye pino mayenu kuga. Ndanam yije Sungo tuku ina nune ne ye tugum te prowat. ⁴⁴ Ne kaiyeyat ta ye isit le kiyo ye tuku fungul sinamnge nu gare sungo tumba patengat. ⁴⁵ Ne Sungo tuku pasa ismba son ngina tukunu ne gare sungo jak mina le pasa ta

ne mbolŋge kumu-kumumba mayok kanġat ŋga Maria sana.

Maria tuku mune

⁴⁶ Kile Maria nu sakina:

Ye Sunġo tuku nyu te-dunġet.

⁴⁷ Ye Kuate tuku gare sunġoyate.

Nunġe ye muskil te-tiwe sate.

⁴⁸ Ye nu tuku miŋġe kum-nemŋge kuirkuirka minet le nu ye idusyumba te-mayokyate.

Kile Kuate nu ye make pilit ta saka ismba tutur-tuturmba minmba minamŋgaig.

⁴⁹ Sunġo Saŋgri Ŋayo nu ye mbolŋge wam magete.

Nu tuku nyu purfeŋnu ndo.

⁵⁰ Tanġo ŋgamuŋġe afu nu tuku nyu kurauka dubide mbal nu nane ŋakmba mapekate.

⁵¹ Kuate nu nuŋe saŋgri sunġo te-mayokmba wam kumumbi teŋenmba ke likate.

Nu nanġine nyu kile-dunġade mbal wam kam idusde ta kugerKate le kua ka sili-silide.

⁵² Nu kilke tuku gabat sugo kile-ibenġate sulumba kuirkuirka minig mbal kile-mayokkate.

⁵³ Nu gubak minig mbal agan ndende magenu niŋġit le nane maroniġit.

Nu agan ndende ŋak mbal maŋau inum nda niŋġit le ake minig.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nu siŋġine mbuŋ pasa saŋgrinu saniŋġina ta kumumba nu nuŋe piro mbal Israel sine tursiŋġit.

Nu Abraham nuŋe ndare ŋakmba mapeka minmba minamŋgat ŋġina ta nu nuŋe pasa ta gilai ndaŋgate.

Maria nu taŋamba mune ulna.

⁵⁶ Nu Elisabet ndoŋ tambun keŋmba minnaik sulumba nu tiŋġa luka nuŋe tumbraŋ kina.

Yohanus kule pisne tanġo prona

⁵⁷ Ait kumuŋġina le Elisabet nu kiŋo te-pilna. ⁵⁸ Te-pilna le nu tugumuŋġe minnaig mbal nuŋe ndare tuma ndoŋ wam ta ismba Kuate nu Elisabet ranġun mayenu tuna ŋga nu ndoŋ gare-garekinaig.

⁵⁹ Mara 8 mbolŋge nane nanġine tukul dubimba kiŋo ŋgaro pikam tuku maŋgurkinaig. Nane mam nuŋe Sakaria waukam tuku saka minnaig kande ⁶⁰ Elisabet ndek saniŋġina: Kuga. Nu Yohanus ŋgap ŋġina le ⁶¹ nane ndek nu sanaig: i ... Taŋamba kuga. Ne tuku ndare ande nyunu taŋamba mine ndakate ŋġinaig.

⁶² Taŋamba nane nuŋe mam nuŋe kiŋo ta nyu ima waukuwa ŋga waimbi kusnanaig le ⁶³ nu kuyaram tuku waŋe ande tuwaig ŋga waimbi saniŋġina le tunaig le nu teŋenmba kuyarna. Nu tuku nyu Yohanus ŋġina le nane ŋakmba ndek pিরerek purkinaig.

⁶⁴ Kile ndo Sakaria tuku mane bulkina le nu pasatumba Kuate tuku nyu te-dunġina. ⁶⁵ Taŋana le nane nu tugumuŋġe minnaig mbal ŋakmba kuru-kurukinaig le wam ta Yudea ma tabe ŋakmba mbol kumuŋġina.

⁶⁶ Tanġo pino pasa ta ismba wamduŋ te-sulumba Sunġo tuku saŋgri kiŋo ta mbolŋge minna ta kila pilmba nu sunġoka ndaŋndaŋamŋgat o ŋga idusmba minnaig.

Sakaria tuku dir pasa

⁶⁷ Sakaria nu Kuate tuku nyu te-dunġina le Tukul Guwa nu mbol kumuŋġina le nu dir pasa teŋenmba sakina:

⁶⁸ Sine Israel mbal siŋġine Sunġo Kuate tuku nyu te-dunġube.

Nu sine nuŋe mbal tugum te promba muskil kile-tidiŋġe siŋġit.

⁶⁹ Nu ande saŋgri ŋayo siŋġine muskil kile-tidiŋġe siŋgam tuku nuŋe piro tanġo David tuku ndare mbolŋge te-mayokte.

⁷⁰ Kuate nu o buk taŋamba nuŋe tuan tanġo kame tuku miŋġe mbolŋge sakina.

⁷¹ Nu sine tuku ŋġueu mbal sine kasursiŋġig mbal ta ŋakmba kile-ibenġa muskil kile-tidiŋġe siŋgamŋgat.

⁷² Nu siŋġine mbuŋ kame mapekamŋġit ŋga saniŋġina ta kile kumute.

Nu nane ndon wamdus ulendika pasa sangrinu saniŋgina ta gilai ndanŋina.

⁷³⁻⁷⁵ Nu sine Israel tuku nŋueu mbal wai mbolŋge kile-luka kil-amŋgat. Taŋawa le sine kuru kuru kugatok nu tuku piro biymba nu am mbolŋge tiŋreknu minmba ma ma kumamŋgig.

Nu taŋamba ŋiŋgine mbuŋ Abrahama pasa sangrinu sana.

⁷⁶ O kiŋo, ne Kuate Sunŋo tuku tuan taŋgo.

Ne ambonŋa kumba Sunŋo tuku ndin wakeimba kuanekamŋgat.

⁷⁷ Ne sine tumsinŋa le Kuate nu nuŋe mbal tuku une sauka gilainŋa muskil kile-tidinŋe ŋingam tuku ndin kaŋgeramŋgig.

⁷⁸ Kuate nu ŋiŋka sine mapekam tuku iduste.

Nu samba tumbran tuku mafewam tuku bulu kukulwa le sine tugum prowamŋgat.

⁷⁹ Promba sine kilŋasiŋguwa le sine ma make sinamŋge kume tuku sanŋri kumnemŋge mineg mbal ndin kaŋgermba nŋamuŋgal gare tumba wamdus bulok minamŋgig. Sakaria nu taŋamba dir pasa sakina.

⁸⁰ Kiŋo dabro ta minna ma ma sunŋoka wamdus sangrinu ŋak tinŋina. Nu sunŋoka kumba ma baknu mbolŋge minna le ma ma ait kumuŋgina le Israel nŋamukŋge mayok kina.

2

Maria nu Yesus te-pilna (Mateus 1.18-25)

¹⁻³ Ait ta mbolŋge Sesar Augustus nu ma tugu ŋakmba mbolŋge taŋgo pino tuku nyu kuyarke likam tuku sakina le nane ŋakmba ndek nyu kuyarkam tuku nanŋine tumbran tuguk kine likinaig. (O buk mandor Kuirinius nu Siria ma tugu kulatkam tuku gabat minna le nane maŋau ta tugu pilnaig).

⁴ Yosef nu David tuku ndare tukunu nu tinŋa Galilea ma Nasaret

tumbran kusremba David tuku tumbran tuguk Betlehem Yudea ma tugu mbol kina. ⁵ Nuŋe pino madiwe tunaig ta nu tumba nakile nyu kuyarkam tuku kinaik. Maria nu buk funŋulok.

⁶ Nale kumba ka Betlehemŋge promba taŋge minmba Maria nu kiŋo te-palmbim bafuna ta ⁷ taŋgo kinyam tuku wande kumuŋgina le nu agaŋmor tuku wandek sinam taŋge kiŋo mulum te-pilna. Te-pilna sulumba kumiŋmbi sonŋa agaŋmor isukusanu nza mbol taŋge pilna le minna.

Eŋel kame sipsip kulatkanu mbal tugum mayok kinaig

⁸ Tumbran ta kasomŋge sipsip kulat mbal afu furir nanŋine sipsip kulatka minnaig. ⁹ Kulatka minnaig le Sunŋo tuku eŋel ande nane tugum taŋge mayok kina le Sunŋo tuku bulu sangrinu nane kilŋaniŋgina le murkuka kuru kuru sunŋo tinaig. ¹⁰ Taŋanaig le eŋel nu ndek saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Ye pasa mayenu satinŋam prowet. Taŋgo pino ŋakmba mbolŋge gare sunŋo mayok kaŋgat. ¹¹ Furir te mbolŋge David tuku tumbran tugukŋge pino ande kiŋo te-palet. Nu Sunŋo nu Kuatenŋe madina taŋgo Kristus. Nuŋe tane muskil kile-tidinŋe tinŋamŋgat. ¹² Tane nu kila palmbim tuku teŋenmba. Kiŋo ande kumiŋmbi sonŋanu ŋak agaŋmor isukusanu nza mbolŋge kinye ŋak minit ta not ŋgina.

¹³ Taŋamba saka minna le pitik ndo samba mbolok eŋel kuasmbi sunŋo pro nu ndon ulendika Kuate tuku nyu te-dunŋa teŋenmba sakinaig:

¹⁴ Samba mbolŋge Kuate tuku nyu sunŋo mayok kuwa.

Kilke mbolŋge Kuatenŋe make patikate mbal nŋamuŋgal wamdus bulok minwaig nŋinaig.

¹⁵ Kile eŋel kame taŋge nane kusreka luka samba mbol kinaig le sipsip kulatkanu mbal nanŋine nanŋine sakinaig: Sine wam mayok ket le

Sungonge sasingat ta ka Betlehemnge kanjerbe nginaig.

¹⁶ Tanaka nane pastinga pinder-pindermba ka Maria le Yosef kile-siglika kiño aganmor isukusanu nza mbolnge kinye ñak minna le kanjernaig. ¹⁷ Kanjernaig sulumba wande kusremba kilim kumba eñel nu kiño tuku saningina ta ñakmba kubeu ninginaig le ¹⁸ nane sipsip kulatkanu mbal tuku pasa ismba pirerek purkinaig le ¹⁹ Maria nu pasa ñakmba wamdus sinamnge idus tidinga minna.

²⁰ Sipsip kulatkanu mbal nane luka ndek kumba eñel pasa saningina tanamba kanjerkinaig tukunu nane Kuate tuku nyu te-dunga kinaig.

Yesus nyu pilnaig

²¹ Kusem ndindo kugana le nane kiño tumba ñgaro pikmba nyunu Yesus nginaig. Maria nu kiño kon ndana le eñel nu tanamba kiño nyun tuwa ñga wam paguna.

Yesus tumba kusem wande sunjo sinam kinaig

²² Moses tuku tukul dubimba ina nuñe ñgarosu purfeñnu mayok kuwa ñga Kuate atraukam tuku ait kumunguwa le nale kiño tumba Kuate tuku madimba nu tambim ñga mbumba Yerusalem kinaik. ²³ Sunjo tuku kuyar mbolnge tukul ta teñemba minit: Kiño mulum prowa ta Sunjo tuku madimba nu tambim tuku ñgate. ²⁴ Kuyar pasa ande ta gami armba ko kurinum fat armba kilmba Kuate atraukam tuku sakate. Nale tukul ta kumuwam tuku kinaik.

²⁵ Yerusalemnge tanjo tinjeknu ande Kuate dubina tuku nyunu Simeon minna. Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinge ningam tuku tanjo tairnga minna. Tukul Guwa nu ñak minna. ²⁶ Nu Tukul Guwange buk sana: Ne kume ndaka mina le Sungonge madina tanjo Kristus prowa le kanjeramngat ngina.

²⁷ Ait ta mbolnge Tukul Guwange Simeon wamdus tuna le nu tinga kusem wande sinam kina. Nu ka tanje minna le Maria le Yosef Yesus

tumba tukul dubimba manau ta kam saka pronaik le ²⁸ Simeon nu ndek kiño yaimba bagailmba Kuate tuku nyu te-dunga teñemba sakina:

²⁹ O Sunjo, ne ye pasa sayina ta kumungat tukunu kile ye ne tuku piro tanjo ñgamunggal wamdus bu-lok kumamngit.

³⁰ Yinje ammbi sine muskil kile-tidingam tuku tanjo kanjeret.

³¹ Ne kilke mbol mbal ñakmba am mbolnge nu te-mayokna.

³² Nu kasomok mbal kiljaningwa le nane ne kila palmbimngai.

Nu mbolnge sine Israel nyu mayok kanjat ngina.

³³ Simeon nu tanamba sakina le ina mam nuñe wamdus pirerek purkinaik.

³⁴⁻³⁵ Kile nu nale nyaro nikmba man in nuñe Maria sana: Kiño te Kuatenge pilna le nu mbolnge Israel afu baringa ndekamngai. Afu tingamngai. Nu Kuate tuku nzali te-mayokuwa le nane gudommba nu kasurwai le nane tuku wamdus kilimok mayok kanjat. Ne nu tuku ñgamunggal rar sunjo tamngat ñga Maria sana.

³⁶ Tuan pino ande nyunu Ana nu mata tanje minna. Nu Fanuel kulim nuñe Aser tuku ndare ande. Nu saibo pile mayena. Nu yar 7 tanjo ñak minna sulumba ³⁷ tanjo nuñe kumna le nu kuembol minmba ma ma yar 84 kusrena. Nu furir ki kidemmba kusem wande sunjo ta sinamnge minmba nu Kuate mbarinmba mara afu nyamagan pinka Kuate yabanmba minna. ³⁸ Ait ta mbolnge ndo nu mata kusem wande mbol promba kiño kanjermba Kuate tuku nyu te-dungina. Nane afu Yerusalem muskil te-tiwam tuku tairnga minnaig mbal nu kiño ta tuku nane saninmba minna.

Nale luka Nasaret kinaik

³⁹ Yosef le Maria nale Sunjo tuku tukul ñakmba ke sulumba nale luka Galilea kumba nakile tumbran Nasaret kinaik ka ⁴⁰ tanje kiño nu sungokina le Kuate nu make pilna

le nu sangri pilmba wamdus kuyar mayenu njak tingina.

Yesus nu kiŋo mo kusem wande sinam kina

⁴¹ Pagumba nye sungo Pasowa tuku kusem ait mbolŋge yar kidemba Maria le Yosef mbumba Yerusalem kumba minanu. ⁴² Yesus nu yar 12 njak minna le ait ta kumunŋina le nale nakile ait ta dubimba maŋ mbumba Yerusalem kinaik ka ⁴³ tanŋe Pasowa ait kugana le nale luka ndek kinaik le Yesus nu Yerusalemŋge minna ta nale wam ta katese ndanaik. ⁴⁴ Nu afu ndoŋ kinit ŋga idusmba kumba ka ndinŋge ait ndindo kugana le furirna le nale nakile ndare tuma gulab kame ŋgamukŋge kusnaŋga nu sota kinaik ka ⁴⁵ tanŋe kaŋger ndamba luka maŋ nu sota mbumba Yerusalem kinaik.

⁴⁶ Pro Yerusalemŋge nu sota ka mara keŋnu mbolŋge kusem wande sungo sinamŋge tum tanŋo ŋgamukŋge nu minyoka pasa ismba nane kusnakusnaniŋmba minna le kaŋgerinaik. ⁴⁷ Nu kila sungo njak minmba kumumbi lafuna le njakmba pirerek purkinaig.

⁴⁸ Kile nale nu kaŋgermba piriri ŋayonaik sulumba ina nuŋe sakina: Kiŋo, ndaŋam ne sile piro kareŋ sikit le sile mam naŋe ndoŋ ŋgamunŋal fulilka ne sota minek ŋgina le ⁴⁹ nu ndek nale sanikina: Tale ndaŋam ye sota piro kareŋkik. Tale ambonŋa yiŋe Mam tuku wande te mbolŋge ndaŋam nda mambilaik ŋgina le ⁵⁰ nale nu tuku pasa ismba tugunu katese ndanaik.

⁵¹ Kile Yesus nu tinga nale ndoŋ luka ndek Nasaret kumba ka tanŋe nale tuku miŋge kumnemŋge minna. Ina nuŋe nu wam njakmba mayok kinaig ta wamdus sinamŋge idus tidinga minna.

⁵² Yesus nu sunŋokina le Kuatenŋe nu make pilna. Nu ŋgamunŋal kuyar mayenu njak tingina le tanŋo pino njakmba nu make pilnaig.

3

Yohanus kule pisne tanŋo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Yohanus 1.19-28)

¹ Sesar Tiberius nu Rom mbal kulatka yar 15 njak minna le Pontius Pilatus nu Yudea ma tugu kulatka minna. Herodus nu Galilea ma tugu kulatka minna le maib nuŋe Filipus nu Iturea le Trakonitis ma tugu kulatka minna. Lisaniyas nu Abilene ma tugu kulatka minna.

² Anas nale Kaiafas ndoŋ pris gabat sugo minnaik. Ait ta mbolŋge Sakaria tuku kiŋo nuŋe Yohanus nu ma baknu mbolŋge minna le Kuate nu tugum promba wam paguna le ³ nu tinga tumbranŋ afu Yordan kule patukŋge mine likinaig ta njakmba mbol kumba pasa kuklimba tanŋo nane ŋgamunŋal biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaŋgamŋgat ŋga saka minna. ⁴ Tuan tanŋo Aisaia nu pasa ande kuyarna le Yohanus mbolŋge kumunŋina ta teŋenmba.

Ma baknu mbolŋge wi ande kuenka teŋenmba sakate.

Sungo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap.

⁵ Nguruŋ njakmba kilke diŋningam tuku.

Tabe njakmba saika kile-ibenkam tuku. Baŋaŋok ta kile-tidinge likam tuku.

Ndin mbuter njakmba sai basleniŋgam tuku.

⁶ Tanjamba kile-tidingap le Kuate nu tanŋo muskil kile-tidinge niŋgam tuku ndin kilke mbol mbal njakmba kaŋgeramŋgaig.

Aisaia 40.3-5

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

⁷ Mbal gudommba kule piseniŋguwa ŋga Yohanus tugum prowe likinaig le nu nane saniŋgina: Tane mbeŋ tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanŋe rironŋ pasa satingat le pa ta laiptiŋguwa ŋga kule pisne tam prode. ⁸ Tane siŋka ŋgamunŋal biye mbilmba tanŋine maŋau ŋaigonu kusrekaig kande

alonu kumumbi kile-mayokkap le kanjerkube. Abraham nu sine tuku mbun nga payam ndakap. Ye tane kilimok satinget. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumu. ⁹ Kuate nu sapor ail tugunu tugumnge pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta njakmba pike lika pankate le pa mbol kinig nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le manjur sunjo ta ndek Yohanus kusnanaig: i ... Sine ndanjamngig nginaig le ¹¹ nu lafumba saningina: Ande nu tawi armba njak kande inum tumba tawi kugatok si tuwa. Nyamagan mata tanjawan ngina.

¹² Takis kilanu mbal afu kule pisneningguwa nga nu tugum promba nu kusnanaig: Tum tanjo, sine ndanjamngig nginaig le ¹³ nu ndek nane saningina: Tane takis kilmba kumumbi ndo kilap ngina.

¹⁴ Kame tanjo afu mata nu kusnanaig: Sine mata ndanjamngig nginaig le nu sakina: Tane tanjo afu tuku ndametin didikam tuku pani farmba ko pasa mbolnge yabri pasa sa ndakap. Tanjine mundu tuku piya biyamba tala ndakap ngina.

¹⁵ Tanjo pino nane Kristus prowam tuku minde minnaig sulumba Yohanus tuku wamdus teroka Kuatenge madina tanjo ta noten e ko noten kuga nga saka minnaig le ¹⁶ nu katesemba ndek nane njakmba saningina: Ye kulembi tane kule pisne tinjet. Ande ye ngumnemnge prowamngat ta nu ye tuku sanjri liwamngat. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnge nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolnge kam kumu kuga. Nu pro Tukul Guwambi pambi tane tuku ngamungal kule pisne tanjan tinjamngat. ¹⁷ Nu wit pilengam bafute. Nu pro wit mbain mbolnge minig ta silimba barengmba alonu kilmba nuje nyamagan tuku wande mbolnge patikamngat. Nu tiglu ta kilmba pa mbolnge kutuwa le ugmba minmba minamngat. Pa ta kupe nda

ngina. ¹⁸ Tanjamba Yohanus nu nane wam paguka pasa mayenu kuklimba minna.

¹⁹ Mara ande mandor Herodus nu maib nuje tuku pino Herodias yaimba wam najgonu afu turmba ke likina le Yohanusnge nu tumba sawe likina le ²⁰ nu ndek Yohanus tumba mulintumba wandeknge pilna. Wam ta mbolnge nu nuje mbar njakmba linimbamba mbar sungona.

*Yohanusnge Yesus kule pisnena
(Mateus 3.13-17; Markus 1.9-11)*

²¹ Yohanus nu muli wandek sinamnge mine ndaka nu tanjo kuasmbi sungomba kule pisneningina sulumba Yesus turmba kule pisnena. Yesus nu kule pisne tumba Kuate ndon pasata minna le samba talkina le ²² Tukul Guwa ngarusu temayokmba gami tanjan ndeka nu mbolnge minna. Kile samba mbolnge pasa ande promba tenjenmba sakina: Ne yije Kinjo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ngina.

*Yesus tuku mbun kat nuje
(Mateus 1.1-17)*

²³ Yesus nu yar 30 njak minmba nu piro tugu pilna. Nane njakmba nu Yosef tuku kinjo ndo nga idusnaig. Yosef tuku ndare tuturmba tenjenmba lukina.

Yosef nu Hilai tuku kinjo. ²⁴ Hilai nu Matat tuku kinjo. Matat nu Levi tuku kinjo. Levi nu Melki tuku kinjo. Melki nu Yanai tuku kinjo. Yanai nu Yosef tuku kinjo. ²⁵ Yosef nu Matatias tuku kinjo. Matatias nu Amos tuku kinjo. Amos nu Neam tuku kinjo. Neam nu Esli tuku kinjo. Esli nu Nagai tuku kinjo. ²⁶ Nagai nu Meat tuku kinjo. Meat nu Matatias tuku kinjo. Matatias nu Semen tuku kinjo. Semen nu Yosek tuku kinjo. Yosek nu Yoda tuku kinjo. ²⁷ Yoda nu Yoanan tuku kinjo. Yoanan nu Resa tuku kinjo. Resa nu Serubabel tuku kinjo. Serubabel nu Sealtiel tuku kinjo. Sealtiel nu Neri tuku kinjo. ²⁸ Neri nu Melki tuku kinjo. Melki nu Adi tuku kinjo. Adi nu Kosam tuku kinjo. Kosam nu Elmadam tuku kinjo. Elmadam nu Er tuku kinjo. ²⁹ Er nu

Yosua tuku kiŋo. Yosua nu Elieser tuku kiŋo. Elieser nu Yorim tuku kiŋo. Yorim nu Matat tuku kiŋo. Matat nu Levi tuku kiŋo. ³⁰ Levi nu Simeon tuku kiŋo. Simeon nu Yuda tuku kiŋo. Yuda nu Yosef tuku kiŋo. Yosef nu Yonam tuku kiŋo. Yonam nu Eliakim tuku kiŋo. ³¹ Eliakim nu Melea tuku kiŋo. Melea nu Mena tuku kiŋo. Mena nu Matata tuku kiŋo. Matata nu Natan tuku kiŋo. Natan nu David tuku kiŋo. ³² David nu Yesi tuku kiŋo. Yesi nu Obed tuku kiŋo. Obed nu Boas tuku kiŋo. Boas nu Salmon tuku kiŋo. Salmon nu Nason tuku kiŋo. ³³ Nason nu Aminadab tuku kiŋo. Aminadab nu Admin tuku kiŋo. Admin nu Arni tuku kiŋo. Arni nu Hesron tuku kiŋo. Hesron nu Peres tuku kiŋo. Peres nu Yuda tuku kiŋo. ³⁴ Yuda nu Yakob tuku kiŋo. Yakob nu Isak tuku kiŋo. Isak nu Abraham tuku kiŋo. Abraham nu Tera tuku kiŋo. Tera nu Nahor tuku kiŋo. ³⁵ Nahor nu Serak tuku kiŋo. Serak nu Riyu tuku kiŋo. Riyu nu Pelek tuku kiŋo. Pelek nu Eber tuku kiŋo. Eber nu Sela tuku kiŋo. ³⁶ Sela nu Kanan tuku kiŋo. Kanan nu Arfaksat tuku kiŋo. Arfaksat nu Sem tuku kiŋo. Sem nu Noa tuku kiŋo. Noa nu Lamek tuku kiŋo. ³⁷ Lamek nu Metusala tuku kiŋo. Metusala nu Enok tuku kiŋo. Enok nu Yaret tuku kiŋo. Yaret nu Mahalalel tuku kiŋo. Mahalalel nu Kenan tuku kiŋo. ³⁸ Kenan nu Enos tuku kiŋo. Enos nu Set tuku kiŋo. Set nu Adam tuku kiŋo. Adam nu Kuate tuku kiŋo.

4

Satan nu Yesus tagona (Mateus 4.1-11)

¹ Yohanus nu Yesus kule pisnena le Tukul Guwa nu mbolŋge kumuŋgina. Kile Tukul Guwa nu wamdus tuna le nu tiŋga Yordan kule kusremba ka ma baknu mbolŋge minna le ² Satan pro mara 40 taŋaŋ nu tago-tagomba minna. Yesus nu agaŋ inum nye ndaka minna le ait ta kugana le nu guba mayena.

³ Kile Satan nu Yesus sana: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate ta kile ndame te sawa le bret kuilkuwa le ne tumba nya ŋga sana. ⁴ Taŋakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tango nane bret nyade ta mbolŋge ndo abo minam kumuŋ kuga ŋga sakate ŋgina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba ka biŋ sungo ande mbol kumba ka pitik ndo kilke te tuku sugo ŋakmba tummba sana: ⁶ Nyu sugo saŋgri ŋakmba mine likade te ŋakmba ye tuku wai mbolŋge minig. Ye ande tambim idusmba ta tambimŋgit. ⁷ Ne ye tuku nyu tedunŋa mbariŋya ta saŋgri ŋakmba te ne tanmbimŋgit ŋgina le ⁸ nu lafumba sana: Kuyar ande teŋenmba minit.

Tangine Sungo Kuate nu tuku nyu tedunŋa nu mbariŋap. Nu tuku miŋge ndo kumnemŋge minap ŋga sakate ŋgina. *Lo 6.13-14*

⁹ Kile Satan nu Yesus tumba ka Yerusalem kusem wande sungo funu kuennu ta mbolŋge pilna sulumba sana: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate ta patenŋa o ibeŋ nzi kaye. ¹⁰ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Kuate nu nuŋe eŋel kame kukulniŋguwa le pro ne kulatkamŋgaig ŋgate tukunu ne maye minamŋgat.

¹¹ Ne ndame mbolŋge nane kupe danŋga fetkikat ŋga nane pro waimbi ne biye-biyenamŋgaig ŋgate. *Mune 91.11-12*

¹² Taŋakina le nu ndek Satan sana: Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Tangine Sungo Kuate tago ndawap ŋga sakate ŋgina. *Lo 6.16*

¹³ Satan nu taŋamba Yesus mbolŋge tago ŋakmba ke sulumba nu kusremba nu maŋ tagowam tuku ait mayenu ande tairŋga minna.

Yesus nu Galileanŋe piro tugu pilna (Mateus 4.12-17; Markus 1.14-15)

¹⁴⁻¹⁵ Yesus nu Tukul Guwa tuku saŋgri ŋak tiŋga luka Galilea ma mbol kumba taŋge minna. Nu nane tuku kusem wande sinam kine lika pasa

kuklina le ñakmba nu tuku nyu tedunginaig. Ma patuk patuk ñakmba nu tuku nyu ise likinaig.

*Nasaret mbal Yesus talanaig
(Mateus 13.53-58; Markus 6.1-6)*

¹⁶ Yesus nu kumba nuñe sungokina tuku tumbran Nasaret prona. Pro tanje nuñe manau dubimba kusem ait mbolñge kusem kanjeram kina ka tanje Kuate tuku pasa burkam tuku tinjina. ¹⁷ Andenje tuan tanjo Aisaia tuku kuyar ta tuna le nu ndek wane kuklimba pasa sota ka ande kanjermba tejenmba burkina.

¹⁸ Sunjo tuku Guwa nu ye mbolñge minit.

Nunje ye madiyahina le ye piro tejenmba kam tuku minet.

Ye sanzal mbal tugumñge pasa mayenu kukliwamñgit.

Ye saningina le mulin kilanu tanjo minig ta nane mayok kanjaig.

Am tukulok mbal am maranjamñganingine tumbran tabe ndumor mbolñge bukñgam kinaig kande ³⁰ nu nane kusreka ngamuk ngamuk kina.

Ye sinamanzerka minig mbal muskil kile-tidinge ningamñgit.

¹⁹ Kuate nu kilke mbol mbal turkam tuku ait prote nga saningamñgit. *Aisaia 61.1-2*

²⁰ Yesus nu kuyar ta burka wane man filfilmba luka piro tanjo tumba minyokina. Minyokina le kusem wandekñge minyok minnaig mbal nane ñakmba nu kanjer timba minnaig le ²¹ nu pasa tugu pilmba saningina: Kuyar pasa burkit le isaig ta ki ait te mbolñge alonu mayok kinit ngina.

²² Nu minje bulokmbi pasa purferñu kuklina le nane ñakmba nu tuku saka minmba pirerek purka sakinaig: i ... Tanjo te Yosef tuku kinjo. Ndanmba nu pasa tejen kuklite nga saka minnaig le ²³ nu ndek nane saningina: Ye kila. Tane yaba pasa ande tejenmba sayam idusde. Dokta, nane miron ngarosus wakeiia nga idusde. Kaperneum tumbranñge manau sangrinu ke likina le isgen ta kile nane tumbran tuguk tenge ka le sine kanjerbe nga sayam idusde ngina.

²⁴ Yesus nu man lato saningina: Ye sinja satinjamñgit. Tuan tanjo

ande nuñe tumbran tugukñge pasa kukliwa ta nane nu talawamñgaig.

²⁵ Tuan tanjo Elia nu minna le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina le ma tugu ñakmba mbol guba sunjo prona. Ait ta mbolñge Israel pino kuembol gudommaba minnaig ta Kuate nu Elia kukulna le nane tuku inum tugum kine ndakina. ²⁶ Kasomok pino kuembol ande Sarefat tumbran Sidon ma mbolok ta tugum kina. ²⁷ Tuan tanjo ande Elisa minna le Israel tanjo gudommaba ngirñger ñak minnaig ta Elisa nu nane tuku inum wakei ndana. Sirianu kasomok tanjo Neaman ndo wakeina nga saningina.

²⁸ Yesus nu tanjamba saningina le kusem wandekñge minnaig mbal ndek gubra sunjo tinaig sulumba

²⁹ nane pastinga Yesus biye timba didika kumba ka tumbran kusremba tanjane tumbran tabe ndumor mbolñge bukñgam kinaig kande ³⁰ nu nane kusreka ngamuk ngamuk kina.

Yesus nu tanjo ande bukla ñak wakeina

(Markus 1.21-28)

³¹ Kile Yesus nu Galilea ma mbol kumba ka Kaperneum tumbran prona. Pro kusem ait mbolñge nu nane pasa tumniñmba minna le ³² nane ismba nu pasa miro tanjo tanjan tumningina tukunu nane pirerek purkinaig.

³³ Kusem wandek sinam tanje bukla ñak tanjo ande minna. Nu wi kuenka sakina: ³⁴ Yesus Nasaretnu, ne sine ndon wamdus tuma kuga. Ne sine bale faram prote e? Ye kila. Ne Kuate tuku Kinjo ngina le ³⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tanjo ta kusremba mayok ka kaye ngina le bukla ta nane ngamukñge tanjo ta tumba te-buknga nu njayo sili ndamba mayok ka nu kusremba kina. ³⁶ Tanjana le nane ñakmba ndek pirerek purka mungu kusnaninginaig: Pasa ta ame pasa tanjan. Nu sanjri ñak gabat sunjo tanjan bukla saningit le kua ka tanjo kusreka kinig nginaig.

³⁷ Kile Yesus tuku nyu ma ta tuku tumbraŋ ŋakmba kumuŋge likina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Mateus 8.14-17; Markus 1.29-34)

³⁸ Yesus nu kusem wande kusremba ka Simon tuku wande mbol kina. Simon tuku magma nuŋe ŋgaro suŋgomba pa tiŋgina le nane Yesusŋe nu turwa ŋga nu sanaig le ³⁹ nu ka ŋgaro pa tiŋgina ta sawe likina le ŋgaro mukumba nu mayekina. Taŋamba nu pitik ndo tiŋga nane tuku paguna.

⁴⁰ Ait ta mbolŋge ki butuŋgam bafuna le afuŋge naŋgine mbal guaze tugu yimyam ta ŋakmba kilmba mindeka Yesus tugum prowe likinaig le nu ŋakmba waimbi kigrekinale le mageke likinaig. ⁴¹ Nu bukla ŋakmbal mata wakeikina le bukla nane kusreka wikaraumba sakinaig: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋginaig. Bukla nane Yesus nu Kuateŋge madina taŋgo ta kila tukunu nu nane miŋge pipniŋgina le nu tuku sa ndakinaig.

⁴² Mafemba minna le Yesus nu tiŋga ma yamok kina le nane afu nu sota ka te-silika nu nane ndoŋ minam tuku ŋgailkinaig le ⁴³ nu ndek nane saniŋgina: Kuga. Ye tumbraŋ afu mbolŋge Kuate nuŋe gageu kulatkate pasa mayenu ta kukliwamŋgit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ŋgina. ⁴⁴ Taŋakina sulumba tiŋga kumba ka Yudea mbal tuku kusem wande ŋakmba mbolŋge pasa kuklimba saniŋmba minna.

5

Yesus nu nane afu nu dubiwam tuku madiniŋgina

(Mateus 4.18-22; Markus 1.16-20)

¹ Yesus nu Genesaret kule kualin tuku piyalŋge minna le nane gudommba Kuate tuku pasa isam tuku muŋgu signa-signaŋga nu pipka minnaig. ² Taŋamba minnaig le nu waŋ armba tabekŋge minnaik ta kaŋgerkina. Kualegaŋ kilanu mbal nane waŋ ta kusreka nane kumaŋ minyaŋga minnaig.

³ Kile Yesus nu Simon tuku waŋ poŋgina sulumba waŋ mbitiwa le piyal kusremba dir si kuwa ŋga sana ta nu kumuna. Taŋana le nu waŋ mbol taŋge minyok minmba taŋgo pino pasa tumniŋmba minna.

⁴ Nu pasa saniŋge denpurmba kile nu ndek Simon sana: Waŋ mbitimba ka fando siŋge kualegaŋ kilam tuku kumaŋ panke likap ŋgina le ⁵ nu lafumba sakina: Suŋgo, sine furir te mbolŋge kualegaŋ sotigig ta afu nda kilig ta neŋge sakate tukunu ye kumba maŋ kumaŋ bukŋgamŋgit ŋgina.

⁶ Taŋaka sana le nane kumba ka kumaŋ bukŋginaig ta kualegaŋ gudommba sinam kinaig le kualegaŋ pitinuŋge kumaŋ sambriwam bafunaig le ⁷ nane ndek naŋgine piro tuma waŋ ande mbolŋge minnaig ta waimbi aukniŋginaig le nane pro kualegaŋ kilmba waŋ arŋeŋ lignenikinaig le waŋ buto kambim bafunaik.

⁸⁻¹⁰ Petrus nane nu ndoŋ minnaig mbal turmba kualegaŋ gudommba kilnaig ta kaŋgerka piriri ŋayomba minnaig. Yakobus le Yohanus, Simon ndoŋ piro tuma nale mata taŋanaik.

Kile Simon Petrus nu ndek Yesus tugum taŋge dagol tidroŋga nu sana: Suŋgo ne ye kusreyumba kaye. Ye mayenu kuga. Ye une ŋak ŋgina le nu ndek Simon sana: Ne kuru kuru ndaka. Ngumneŋga ne taŋgo pino taŋamba kilamŋgat ŋgina. ¹¹ Taŋakina le nane waŋ koika tabek kinaig sulumba agaŋ ndende ŋakmba kusreka Yesus dubimba kinaig.

Yesus nu taŋgo ŋgirŋger ŋak wakeina (Mateus 8.1-4; Markus 1.40-45)

¹² Yesus nu tumbraŋ suŋgo ande mbolŋge minna le taŋgo ande ŋgarosu ŋakmba ŋgirŋger ŋak Yesus kaŋgermba pro nu tugum taŋge truk ka nu sarsarmba sana: O Suŋgo, ne kumuŋ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ŋgarosu wakeiwa ŋgina le ¹³ nu ndek wai kuitka nu kiremba sana: Au. Ye ne wakeinet ŋgina. Taŋakina le ŋgirŋger gagulka ŋgarosu mayekina le

¹⁴ Yesus nu minje pipmba nu sana: Ye ne mbolnje manau kit te afu sa ndaninga. Ne kumba ka naje ngarosu pris tuma. Ne mayekat ta Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta kila pilwaig ngina.

¹⁵ Minje pipna ta Yesus tuku nyu saka kubeumba kinaig le tanjo kuasmbi gudommaba mara mara nu tuku pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga nu tugumnje manjurke likinaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu yamok kumba Kuate ndon pasatina.

Yesus nu tanjo ngarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Markus 2.1-12)

¹⁷ Mara ande Yesus nu nane pasa tumnijmba minna le Farisi tanjo kusem pasa biteknjanu tanjo afu nane tanje minnaig. Nane Yerusalem tumbran sunjo Galilea ma tugu Yudea ma tugu ta tuku tumbran fonfon njakmba mbolnje prove likinaig. Guaze wakeikam tuku Yesus nu Sunjo tuku sangri njak minna.

¹⁸ Kile tanjo afunje tanjo ande ngarosu milmailkanu sukunja Yesus tugum palmbim saka tumba pronai.

¹⁹ Pronai le tanjo gudombange ma tukulnaig le nane wandek sinam kambim kumun kuga le nane ndek wande ponga funu tetka guaze tanjo nzanzan njak ta muli panmba tanjo ngamuknje Yesus tumailam tanje pilnaig. ²⁰ Tanjanaig le Yesus nu nane nu tuku sangri tomba tinjinaig ta katesemba nu ndek tanjo ta sana: Mata, ye ne tuku mbar njakmba sauka gilainget ngina.

²¹ Tanjakina le kusem pasa biteknjanu mbal Farisi ndon nu talamba idusnaig: Nu Kuate le tanjakate e? Kuatenje ndo mbar saukam kumun nga idusmba minnaig le ²² nu nane tuku wamdus kamusmba ndek saningina: Ndanam saka tane wamdus te-pilemba minig. Ye tane kusnatingamngit. ²³ Ame pasa ye tanjo te sawam tuku wam bada? Ye

ne tuku mbar sauka gilainget ko tinja lika kaye nget. ²⁴ Ye Ndindo Katesek Tango kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sangri njak. Tane wam ta kila palpe nga ye kile pasa wam bada te sawamngit ngina. Tanjaka nu tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: Ye ne sanet. Ne tinja nzanzan kuramba naje tumbran kaye ngina.

²⁵ Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje pitikndo tinja nzanzan kuramba lika kumba Kuate tuku nyu tedunja nune tumbran kina le ²⁶ nane wandek tanje minnaig mbal pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu tedunja nu tuku kuru-kuruka sakinai: i ... Sine ki ait te mbolnje wam kitek sangri njayo kanjergig nginaig.

Yesus nu Levi wikina

(Mateus 9.9-13; Markus 2.13-17)

²⁷ Kile Yesus nu mayok ka kumba takis kilanu wande mbolnje takis kilanu tanjo ande Levi piroka minna le kanjermba sana: Ilmba ye dubiya ngina le ²⁸ nu tinja aganj njakmba kusreka nu dubimba kina.

²⁹ Levi nu nune wande mbolnje Yesus tuku pagumba nye sunjo ande kina le nane gudommaba afu takis kilanu afu mbal kise tanje isukusnaig.

³⁰ Isukusmba minnaig le Farisi nane kusem pasa biteknjanu mbal afu ndon gubra tumba Yesus dubinaig mbal sanijnmba sakinaig: Ndanam saka tane takis kilanu mbal wam najgonu kade mbal ndon isukusig nginaig le ³¹ Yesus nu ndek lafumba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. ³² Afu sine magenu ngade ta nane ngamungal mbilwaig nga ye pro ndawen. Ye une njak mbal ngamungal mbilwaig nga prowen ngina.

Nyamagan pinkam tuku pasa

(Mateus 9.14-17; Markus 2.18-22)

³³ Nane afu pro Yesus sanaig: Yohanus dubide mbal nane ait gudommaba nyamagan pinka Kuate yabanmba minig. Farisi mbal dubikade mbal nane mata tanjade. Ndanam ne dubinade mbal mara

mindek isukusmba ndo minig nginaig le ³⁴ nu ndek lafumba saningina: Tango ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnge nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane nyamagan pin ndakade. ³⁵ Ngumnenga nane afunje pro tango ta nane ngamuknje tuwaig le nane wamdus pitininguwa le nyamagan pinkamngaig ngina.

³⁶ Tanamba nu yaba pasambi nane saningina: Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba fudinmba kuerka burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanawa ta tawi kitek ta nayo siliwamngat. Kuminj abonu kuminj urfunu mata katlisam kumun kuga.

³⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnje tol ndate. Nu tanawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetka grep kule kutuka ndeke suluwamngat. Aganjmor ngaro mata nayongamngat. ³⁸ Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamnje tolde. ³⁹ Tango nu grep kule ambokok nyate ta nu grep kule kitek nyam idus ndate. Grep kule ambokok ta kikonju ngate ngina.

6

Kusem ait mbolnje manjau kam tuku pasa

(Mateus 12.1-8; Markus 2.23-28)

¹ Kusem ande mbolnje Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubinaig mbal nane wit alonu supika waimbi ngisneka nyam nyam kinaig le ² Farisi tango afu nane kanjerka saninginaig: Ndanam saka tane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnje nyamagan kilig nginaig le ³ Yesus nu pasa ta lafumba saningina: David nuje mbal ndonj nane guba najoningina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnje patikinaig ta afu kilmba nyumba nuje mbal mata ningina le nyinaig. Bret ta tango nane nye ndakade tuku. Pris mbalnge ndo

nyade tuku nga saningina sulumba ⁵ sakina: Ye Ndindo Katesek Tango ye kusem ait tuku gabat minet ngina.

Yesus nu tango wai pagringanu ta wakeina

(Mateus 12.9-14; Markus 3.1-6)

⁶ Kusem ait ande mbolnje Yesus nu kusem wandek sinam kina sulumba nu nane pasa tumningmba minna. Sinam tanje tango ande wai ndinam kummba pagringanu njak minna.

⁷ Kusem pasa biteknganu mbal Farisi ndonj Yesus nu kusem ait mbolnje tango wakeiwa le pasa mbolnje palmbim tuku nu kulatka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba wai kummba pagringanu njak tango ta sana: Ilmba tenge tinga ngina le nu ka nane ngamuknje tingina.

⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane kusnatingamngit. Sine singine tukul dubika kusem ait mbolnje nane afu mbolnje wam mayebe ko nayobe? Ande wakeibe ko kusrebe le kumwa nga kusnaningina. ¹⁰ Tanaka nu mbilka nane njakmba kanjerkina sulumba nu tango ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ¹¹ Tanana le nane ndek Yesus tuku gubra suk suk nda tinaig sulumba nanjine nanjine sakinaig: Sine nu mbolnje ndanje nginaig.

Yesus nu aposel 12 madiningina

(Mateus 10.1-4; Markus 3.13-19)

¹² Ait ta mbolnje Yesus nu Kuate yabanam saka tabe ande mbol kumba ka tanje Kuate ndonj pasata minna le ka mafena. ¹³ Mafena le nu dubinaig mbal njakmba kilemanjurka nane ngamuknje tango 12 madiningmba nane aposel nyu ningina.

¹⁴ Nane tuku nyu kat nanjine ta tenenmba. Ande Simon Yesusnje nyu kitek Petrus ngina. Ande maib nuje Andreus. Nane afu Yakobus, Yohanus, Filipus, Bartolomeus, ¹⁵ Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus kinjo nuje. Ande Simon mape nyu ande Selot. ¹⁶ Ande Yakobus tuku kinjo nuje Yudas. Ande Iskariotnu

tanjo Yudas. Nu ngumneŋga Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Mateus 4.23-25)

¹⁷⁻¹⁸ Yesus nu nane 12 ndon tabe mbol ndekinaig sulumba ma guton ande mbol pronaig le Yesus dubinaig mbal gudommba pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga Yesus tugum prowe likinaig. Nane afu Yerusalemnu afu Yudea ma tugu mbolok. Afu Tirus le Sidon piyal tuku tumbraŋ armba takok. Nane afu piti sugo bukla ŋak ta nu nane mata turka bukla pitaikina. ¹⁹ Nu nuŋe sangrimbi guaze mbal wakeikina le ŋakmba nu kirewam bafumba minnaig.

Gare tugusek tuku pasa

(Mateus 5.3-12)

²⁰ Kile Yesus nu mambilmba nu dubinaig mbal kanjerka saningina:

Tane sanzal minig mbal tane gare maŋau mbolŋge minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

²¹ Tane kile gubak minig mbal tane gare maŋau mbolŋge minap. Kuate nu kumumbi tinjamngat.

Tane kile malmbika minig mbal tane gare maŋau mbolŋge minap. Tane nzumilnuŋgaig.

²² Tane ye Katesek Tanjo tuku mbal minig tukunu afunŋe tane kasurtingmba pitaika tumail pan-tinmba nyu kile-ibenkade ta tane gare maŋau mbolŋge minap. ²³ Nane tanjawaig le tane gare-gareka pate-pateŋgap. Samba mbolŋge tane tuku lafu mayenu minit. Ata. Nanjine mbun kat nanjine tanjamba Kuate tuku tuan tanjo kame kilmba piti ndui ta ninginaig.

²⁴ Tane agaŋ ndende den ndaka minig mbal ose. Tanjine mine mayewam tuku buk te-sulunaig.

²⁵ Tane kile maro ŋak minig mbal ose. Tane guba sunjo tamngaiŋ.

Tane kile nzumil ŋak minig mbal ose. Tane wamdus piti tumba malm-binunŋaig.

²⁶ Nane ŋakmba tanjine nyu kile-dunjuwaig ta tane ta tuku rironkap. Ata. Nanjine mbun kat nanjine tanjamba yabri tuan tanjo tuku nyu kile-dunjinaig.

Ngueu mbal ngamuŋgal ningam tuku pasa

(Mateus 5.38-48)

²⁷ Tane ye tuku pasa isig mbal ye pasa afu tane satinjamngit. Tanjine ngueu mbal tuku kume purap. Tane tuku gubra kagli firkade mbal maŋau mayenumbi lafuwap. ²⁸ Nane kasur pasa tingig mbal pasa bafuknu ningap. Nane tane tumail pan-tingig mbal tane nane sinanu Kuate yabaŋap.

²⁹ Ande nu ne dabil pannate ta dabil inum tuma le pannuwa. Ande nu ne tuku tawi tate ta ne nane tawi inum ngail ndaka ta mata turmba tawe. ³⁰ Ande ne agaŋ inum yabaŋnate ta nu tawe. Ande nu ne tuku agaŋ afu kilit ta ne agaŋ ta kile-luka kilam tuku sa ndawa. ³¹ Nane afu ne mbolŋge maŋau magenu kuwaig nga nzalinate tanjamba ne afu mbolŋge ka.

³² Nane afu tane tuku kume pur-waig kande tane ndek nane tuku kume purmba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal ŋaigonu nane mata tanjade. Afu nane tuku kume purde le nane ndek nane tuku kume purde.

³³ Nane afu tane mbolŋge wam magewaig le tane ndek nane mbolŋge wam magemba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal ŋaigonu nane mata tanjade.

³⁴ Tane lafunu kilam idusmba agaŋ inum tape sulumba sine tanjo magenu nda ngap. Mbal ŋaigonu nane mata nanjine nanjine lafunu kilam tuku tanjade.

³⁵ Tane tanjine ngueu mbal tuku kume purka nane mbolŋge wam magenu kap. Lafunu kilam idus ndamba agaŋ ake ningap. Tanjawaŋ le tane lafunu sunjo tamngaiŋ. Tane tanjine Sunjo Kuate tuku maŋau

te-purmba nu tuku kiŋo kame minamŋgaig. Ta ndaŋam? Nu wam ŋaigonu kade mbal Kuate gare pasa nda tuwig mbal nu nane mbolŋge wam magete. ³⁶ Tanŋine Mam nu tanŋo ŋakmba mapeniŋgit tanjamba tane mata tanjawap.

*Tanŋo pileniŋgam tuku pasa
(Mateus 7.1-5)*

³⁷ Tane tanŋo afu tuku maŋau pile ndaniŋgap. Tanjawap le Kuate nu tane tuku maŋau mata pileŋge nda. Ande nu mbarwa ndeta pitai ndawap. Tanjawap le tane mbarap le Kuatenŋe tane pitaike nda. Afu tane mbolŋge mbarwaig kande nane tuku mbar gilaiŋgap. Tanjawap le Kuate nu tane tuku mbar mata sauka gilaiŋgamŋgat. ³⁸ Tane waknyap le Kuate nu tane mbolŋge sunŋomba lato lato waknyamŋgat. Tane nane afu mbolŋge maŋau kade ta maŋau ndui ta Kuate nu tane mbolŋge kamŋgat ŋgina.

³⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saniŋgina: Tanŋo ande am tukulok inum am tukulok ta tumba ndin tumam kumuŋ kuga. Nale arŋeŋ bariŋga burok sinamŋge ndenuŋgaik. ⁴⁰ Skul kiŋo nu nuŋe tisa li ndate. Nu tisa tugumŋge kila ŋakmba tate sulumba nuŋe tisa tanjaŋ mayok kinit. ⁴¹ Ndaŋam naŋe am mbolŋge ail baŋ minit le ne kaŋger ndamba naŋe tira tuku am mbolŋge am sumbi kaŋgermba sakate? ⁴² Ndaŋam tuku ne tira ta sate. Ye ne tuku am mbolŋge am sumbi ta saukamŋgit ŋgate. Ne yabri tanŋo ndo. Ne ambonŋa naŋe am mbolŋge ail baŋ ta paska. Ne am purfewa le tira naŋe tuku am mbolŋge am sumbi saukam kumuŋ ŋgina.

*Sine ail alonu mbolŋge ail pileŋgeg
(Mateus 7.15-20; 12.33-35)*

⁴³ Kile Yesus ndek sakina: Ail mayenu nu alo ŋaigonu kile-mayok ndakate. Ko ail ŋayonu nu alo magenu kile-mayok ndakate. ⁴⁴ Sine ail alonu kaŋgerka ail ta tuku tugu kateseweg. Tane suwar ail mbolŋge apasin alonu kilig e? Ko ulem mbolŋge mar

alonu kilig e? ⁴⁵ Tanjamba ndo tanŋo mayenu nu wamdus mayenu ŋak minit sulumba nu wam magenu ndo ke likate. Tanŋo ŋayonu nu wamdus ŋayonu ŋak minit sulumba nu wam ŋaigonu ndo ke likate. Ngamuŋgal sinamŋge wamdus minig ta miŋge mbolŋge alonu kilimok te-mayokte ŋgina.

*Wande patinu tuku yaba pasa
(Mateus 7.24-27)*

⁴⁶ Kile Yesus nu maŋ nane saniŋgina: Ndaŋam tane ye nyun ta Sunŋo ŋgade sulumba ye tuku miŋge kumnemŋge mine ndakade. ⁴⁷ Ima nu ye tugum promba ye tuku pasa ismba ka kumu-kumute ta nu tanŋo tenen. ⁴⁸ Tanŋo ande nu wande palmbim ŋga burok sarka sinam nzi kina le makek tugu ndame patika danŋgina tanjaŋ. Ngumnenŋa kule sunŋo ndeka wande tumba kulisokŋgam kumuŋ kuga. Wande ta makek ndamembi danŋgina tukunu sanŋri ŋak minna.

⁴⁹ Tanŋo ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndate ta nu tanŋo tenen. Tanŋo ande wande palmbim ŋga nu burok sarka makek tugu ndame pati ndaka ake kilkembali ndo diŋna tanjaŋ. Kule sunŋo ndeka wande kaduna le surka ndeka fudu ŋayona ŋga saniŋgina.

7

*Yesus nu kame gabat tuku piro
tanŋo wakeina
(Mateus 8.5-13)*

¹ Yesus nu pasa niŋge denpurmba nu tiŋga Kaperneum tumbraŋ kina. ² Tumbraŋ tanŋe Rom mbal tuku kame gabat ande minna. Tanŋo ta tuku piro tanŋo ande guazenga buk kumam bafuna. Nu tanŋo ta tuku nzali sunŋo ŋak minna.

³ Tanjamba nu Yesus tuku nyu ismba nu Zu mage mage wika nane Yesus kusnawaig le nu pro piro tanŋo wakeiwa ŋga kukulniŋgina le kinaig. ⁴ Nane kinaig ka Yesus tugum promba nu sarsarmba sanaig: Sine

tuku kame gabat ta nu mayenu. Ne nu turam kumuŋ e? ⁵ Nu sine Israel mbal tuku wamdus sunjo ŋak minit. Sine tuku kusem wande nuŋe ndametiŋmbi pilna ŋga sanaig.

⁶ Tanakinaig le Yesus nu ndek nane dubika kame gabat tuku wande patuna le nu nuŋe gulab afu kukulningina le ka nu sanaig: Nu teŋenmba sakat. Sunjo nu piro karenka ye tugum te pro ndawa. Ye tanjo mayenu kuga. Ye tuku wande mbol te nu nda prowa. ⁷ Ye mata nu tugum prowe nda. Nu sando kuwa le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁸ Ye sugo afu kumnemŋe minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye ŋget ta nu kinit. Ande wika yale ŋget ta nu ilit. Ye yiŋe piro tanjo ande ka piro si ka ŋget ta nu kate. Nu sanjri sunjo ŋak ta ye kila. Sando kuwa ta kumuŋ. Nu tanjamba pasa palet ŋga Yesus sanaig.

⁹ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka manjur sunjo nu dubimba kinaig ta saningina: i ... Ye tane satinjamŋgit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjri tomba tinjate. Sine Israel ŋgamukŋge son manau sanjrinu tanjan kanjer ndawet ŋgina.

¹⁰ Kame gabat kukulningina ta nane luka nuŋe wande tugum pron-aig ta piro tanjo nu buk mayekina le pro kanjernaig.

Yesus nu Nain tanjo ande kumna le te-tina

¹¹ Mafena le Yesus nu man tinja Nain tumbran kina le nu dubinaig mbal tanjo kuasmbi gudommba nu ndon kinaig. ¹² Kinaig ka tumbran fonde malanja patunaig le kile nane tanjo mindesiŋ ande ŋgunu saka sukunja pron-aig. Tanjo kumna ta pino kuembol ande tuku kiŋo nuŋe ndindo. Nain mbal gudommba pino ta dubimba pron-aig. ¹³ Pron-aig le Sunjo nu pino ta kanjermba sinanu nu sana: Ne malmbi ndaka ŋgina.

¹⁴ Kile nu ka ter kirena le tanjo mindesiŋ sukunjin-aig ta nane tinjinaig le nu ndek sakina: Tanjo

mo, ye ne sanet ne abonja tinja ŋgina. ¹⁵ Tanjamba sana le tanjo kumna tuku ta abonja tinja minyoka pasatina le Yesus ndek nu tumba ina nuŋe ndon minwa ŋga sana.

¹⁶ Kile nane ndek kuru kuru sunjo tumba Kuate tuku nyu te-dunja sakinaig: Tuan tanjo sunjo ande sine ŋgamukŋge mayok ket. Kuate nu nuŋe mbal sine tursinjam tuku te prowat ŋginaig. ¹⁷ Tanjamba pasa ta Yudea ma ŋakmba kumuŋga ma patuk patuk ŋakmba ise likinaig.

Yohanus nu tanjo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik (Mateus 11.1-19)

¹⁸ Yohanus kule pisne tanjo dubinaig mbal pro Yesus nu wam ŋakmba ke likina ta nu ndon kubenaig le nu ndek nuŋe dubinaig tuku tanjo armba sanikina: ¹⁹ Tale kumba ka Sunjo kusnawap. Ande prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairŋgube ŋga kusnawap ŋgina.

²⁰ Tanjo ar ta kinaik ka Yesus tugum promba nale ndek nu kusnanaik: Ande nu prowam tuku ta ne e ko sine ande tairŋgube? Yohanus kule pisne tanjo tanjaka sasikmba kukulsikat ŋginaig.

²¹ Nale tanje minnaik le Yesus nu gudommba afu guaze ŋak afu bukla ŋaigonu ŋak wakeike lika afu am tukulok am maranje ningina. ²² Tanjamba nu nale sanikina: Tale luka ka wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta ŋakmba Yohanus kubeu tape. Kile am tukulok mbal mam-bilde. Kupe ŋaigonjade mbal likade. Ngirŋger ŋak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonja tinjade. Sanjal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ²³ Ande nu ye tuku ŋga wamdus tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ŋgina.

²⁴ Yohanus tuku tanjo ar ta luka kinaik le Yesus nu ndek manjur sunjo ta Yohanus tuku saningina: Tane ame agan kanjeram ma baknu mbol kinaig? Bubrenje ulem wane ande

mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? ²⁵ Ko tane tango ande tawi mayenu tinganu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinmba aganj magenu njak mbal wande sugo sinamnge nyu njak minig tuku. ²⁶ Tane ame aganj kanjeram ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tango ande kanjeram kinaig e? Yohanus nu tuan tango ta tane kila satinngamngit. Nu tuan tango ndo kuga nu tuan tango njakmba liningit. ²⁷ Kuyar pasa ande nu tuku tenenmba sakate.

Ne isa. Ye tango ande kukuli le nu ambonga prowa sulumba ne tuku ndin wakeiwamngat ngate. *Malakai 3.1*

Tango ta Yohanus. ²⁸ Ye satinigi le isap. Tango njakmba Yohanusnge lininmba mbolnge minit ta nane Kuate tuku gageu mayok kinig mbal njakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata nga saningina.

²⁹ Tanakina le tango pino takis kilanu mbal nane Yohanusnge o buk kule pisneningina tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba Kuate nu kumumbi sine tuku mbar temayokmba tumsingit nginaig. ³⁰ Nane Farisi mbal kusem pasa biteknanganu mbal Yohanusnge buk kule pisne ndaningina tukunu nane Kuatenge turningam tuku ndin ta mbulmba pitainaig.

³¹ Yesus nu manj sakina: Ait te mbolnge minig mbal ye tane tuku manjau ame wam tananj nga saki.

³² Tane kinjo kame maket mbolnge minyoka munju wiwikade tananj. Nane tenenmba munju wiwikade: Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine malmbikeg ta tane ndek malmbikeket nga lok mine ndakade ngade.

³³ Ata. Yohanus kule pisne nu prona sulumba nyamaganj le grep kule nye ndaka minna le nu bukla njak nga saka nu mbulnaig. ³⁴ Ye Katesek Tango ye pro nyamaganj le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamaganj grep kule nyam tuku piririte tango. Nu takis kilanu mbal une njak mbal

ndonj gulab mayete nga tane ye mata mbulig. ³⁵ Ata. Wamdus kuyar mayete tango wam kile-mayokkate ta mbolnge nu tinreknu kilimok mayok kinit nga saningina.

Yesus nu Farisi tango ndonj isukusna

³⁶ Mara ande Farisi tango ande nyunu Simon nu Yesus ndonj isukusam sana le nu kumba wande ponga nu ndonj isukusmba minnaik. ³⁷ Tumbranj ta tuku une pino ande minna. Yesus nu Farisi ndonj isukusmba minnaik le nu ismba ndame botol gurenj mayenu njak tumba wande ta pongina. ³⁸ Ponga Yesus ngumnemnge nu tuku kupe tugum tanje malmbikina le am kule guroromba Yesus tuku kupe mbain mbolnge ndekinaig le nu ndek nuje gabat wanjemi kupe saukina sulumba Yesus tuku kupe bigmba gurenj tumba nu tuku kupe mbolnge kutu-kutuna.

³⁹ Tanjana le Farisi tango nu wam ta kanjermba idusna: Tango te nu tuan tango kande une pino nu kirete te nu kila pilit kande nga idusna.

⁴⁰ Yesus nu ndek katesemba nu tango ta sana: Simon, ye ne ndonj pasa njak ngina le nu lafumba sana: Tum Tango, maye. Ye saya le isi ngina le ⁴¹ Yesus nu sana: Tango armba tango inum tuku ndametinj lafuwam tuku minnaik. Ande nu sonj 50 lafuwam tuku ande nu sonj 5 lafuwam tuku njak minnaik. ⁴² Nale ndametinj kiringinaik le nu nale arnenj tuku wam ta gilaingina. Tango ar ta ima nu tango sunjo tuku wamdus sunjo njak minamngat ngina le ⁴³ nu ndek sakina: Ye iduset nu ndametinj sunjo njak nu lafuwam tuku gilaingina nuje ngina le Yesus nu sana: Ne son sakate ngina. ⁴⁴ Tanjaka nu mbilka pino ta kanjermba Simon sana: Ne pino te kanjera. Ye ne tuku wande pongit le ne ye kupe minyangam tuku kule nda sat. Pino te pro nuje am kulembi ye tuku kupe minyanga nuje gabat wanjemi ye kupe sauke sat. ⁴⁵ Ne ye kanjeryumba gare njak mumu ndayat.

Pino te ye prowit le ye tuku kupe mumumba minit. ⁴⁶ Ne ye tuku gabat gureŋ pisne ndawat. Nu ye tuku kupe mbolŋge gureŋ mayenu kutuwat. ⁴⁷ Ye ne sanamŋgit. Pino te ye nu tuku une sunŋomba sauka gilaiŋgit le nu ye tuku kume purmba ye mbolŋge wam mayekat. Ande nu une fudiŋndo kate le sauket ta nu ye tuku sunŋomba kume pur ndate ŋgina.

⁴⁸ Kile Yesus nu pino ta sana: Ye ne tuku une ŋakmba sauka gilaiŋget ŋgina. ⁴⁹ Tanŋakina le nane nu ndoŋ tuma isukusmba minnaig mbal nane ndek nanŋine nanŋine munŋu kusnanŋinaig: Tanŋo te ima le nu une sauka gilaiŋganu ŋga sakate ŋginaig. ⁵⁰ Yesus nu pino ta maŋ sana: Ne ye tuku sanŋri tomba tiŋgate tukunu ye ne tuku muskil te-tiwe tinit. Ne ŋgamunŋal mukuk ŋak kaye ŋgina.

8

Pino gudommba Yesus dubimba nu sinzaŋnaig

¹ Mara afu kuganaig le Yesus nu tiŋga tumbran fonfon tumbran sugo sugo afu mbol kine lika Kuate nu nuŋe gageu kulatkate pasa mayenu ta saninmba kine promba lika minna. Yesus madiniŋgina kuasmbi 12 nane nu ndoŋ kinaig. ² Pino afu buk guaze ŋak afu bukla ŋak nu wakeike likina ta nane mata nu dubimba kinaig. Ande Maria nu Maria Magdalanu ŋginaig. Yesus nu mbolŋge bukla 7 pitaikina. ³ Pino ande Yohana nu Herodus tuku piro kulatkanu tanŋo Susa nu tuku piyo nuŋe. Ande Susana. Pino gudommba afu turmba nane nanŋine agan ndendembi Yesus nane sinzaŋninmba nane dubika kinaig.

Agan tumu tuku yaba pasa (Mateus 13.1-9; Markus 4.1-9)

⁴ Mara ande tanŋo pino gudommba tumbran kise kise mbolŋge prowe lika Yesus tugumŋge manŋgurkinaig le nu ndek yaba pasa ande saninmba: ⁵ Tanŋo ande nu nuŋe agan tumunu bareŋningam piro mbol kina.

Kina ka bareŋningina le tiŋnu afu ndinŋge ndeke likinaig le tidonŋa likinaig ta sar umaŋge pro nye sulunaig. ⁶ Tiŋnu afu kilke ndame ŋak ma mbolŋge ndekinaig sulumba maŋge promba tiŋginaig ta kilke ŋairnu kugatok tukunu karenŋa kume sulunaig. ⁷ Tiŋnu afu ma anŋa ŋaigonu sinamŋge ndeke likinaig ta anŋanŋe tiŋga sonŋinaig le rurerureka pro mage ndanaig. ⁸ Tiŋnu afu kilke mayenu mbolŋge ndeka pro magemba tugunu ŋakmba mbolŋge alonu sunŋomba mayok kinaig ŋga saninmba sulumba nu wi kuenka sakina: Tane kilba ŋak ndeta pasa te isap ŋgina.

Yesus nu yaba pasambi ndo saninmba

(Mateus 13.10-17; Markus 4.10-12)

⁹ Kile nu dubinaig mbal nane yaba pasa ta tugunu isam tuku kusnanaig le ¹⁰ nu ndek saninmba: Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane maditiŋgen. Afu nane yaba pasa ndo isig. Nane wam kanŋerka alonu kanŋer tiwe nda. Nane pasa ismba tugunu katesewe nda ŋga saninmba.

Agan tumu tuku yaba pasa tugunu

(Mateus 13.18-23; Markus 4.13-20)

¹¹ Kile Yesus ndek nane saninmba: Yaba pasa satinŋgit ta tugunu tenenmba. Agan tumunu sakit ta Kuate tuku pasa tanŋa. ¹² Tiŋnu ndinŋge ndekinaig ŋga sakit ta mbal afu nane Kuate tuku pasa isig tanŋa. Satanŋge nane son ŋguwaig le Kuatenŋe muskil kile-tidiŋge niŋgikat ŋga nu pro nane tuku ŋgamunŋal sinamŋge pasa ta yaika tumba balet. ¹³ Tiŋnu afu kilke ndame ŋak mbolŋge ndekinaig ŋgit ta mbal afu tanŋa. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunŋo ŋak tade ta nane sumbailnu kugatok tanŋa ait fagnu ndo son ŋga dubide. Tagoniŋgam tuku ait prote le nane pasa ta kusrede. ¹⁴ Tiŋnu afu ma anŋa ŋaigonu sinamŋge ndekinaig ŋgit ta nane mbal afu tanŋa. Nane Kuate

tuku pasa ismba kilke te tuku piti gare maŋau agari ndende ta ŋakmba sunjomba idusde le pasa isig ta balete le alo mage ndade. ¹⁵ Tinu afu kilke mayenu mbolŋe ndekinaig ŋgit ta mbal afu taŋaŋ. Nane Kuate tuku pasa ismba nane wamdus mayenu saŋgri ŋak tukunu pasa biyig sulumba nane dirnaŋga alonu kile-mayokka minig ŋgina.

Tango nu lam bulumba mayokŋe pilit

(Markus 4.21-25)

¹⁶ Yesus nu maŋ lato sakina: Taŋgo lam bulute ta nu tumba nza kaimba ko mbain kumnemŋe pile ndakate. Kuga. Nu lam bulunŋe taŋgo afu prowaig le kilŋaniŋuwa ŋga temayokmba mbolŋe taikate. ¹⁷ Wam afu kile taŋgo am mbolŋe kuirok minig ta ŋakmba kilimok mayok kaŋgaig.

¹⁸ Tane ye tuku pasa ismba kuraikap. Tane ise maye ndabekaig. Ande nu wam afu ŋak minit ta Kuatenŋe nu maŋ lato tambimŋgat. Ande nu wam denkanu minmba ye wam ŋak ŋga iduste ta wam fudinŋdo ta Kuatenŋe yaiwamŋgat ŋgina.

Yesus ina mambo kat nuŋe pronaiŋ
(Mateus 12.46-50)

¹⁹ Yesus nu taŋge minna le nuŋe ina mambo kat nuŋe nane pro nu tugum kambim tuku ta nane gudommmba ma tukulnaig. ²⁰ Taŋanaig le nane afunŋe Yesus sanaig: Ina naŋe mambo kat naŋe pro kilimŋe minmba ne kusnaŋgade ŋginaig le ²¹ nu ndek nane tenemba saninŋina: Nane Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane yiŋe ina yiŋe mambo kame taŋaŋ minig ŋgina.

Yesus nu kule le bubre peunikina
(Mateus 8.23-27; Markus 4.35-41)

²² Mara ande Yesus nu sine kule kualin sim kab ŋga nuŋe dubinaig mbal ndon waŋ ande ponŋinaig. ²³ Nane waŋ ponŋa kinaig ka Yesus nu am kaikaina le kinye gilainŋina. Kinymba minna le bubre sunjo tinŋina le kule tongel tinŋa waŋ

sinam kumba minna le nane ŋgisikam bafunaig sulumba ²⁴ nane ka Yesus kuanemba sanaig: Sunjo, sine ŋgisikam bafuweg ŋginaig. Taŋakinaig le nu abonŋa tinŋa bubre kule mbalo sanikina le nale ndek mukumba ma betkirembe kule basle mayena.

²⁵ Taŋana le nu nane saninŋina: Tane Kuate tuku saŋgri tomba tinŋade ta aninŋe palgig ŋgina le nu dubinaig mbal nane kuru-kuruka pirerek purka naŋine naŋine muŋgu kusnaŋginaig: i ... Taŋgo te nu ima suk a. Bubre kule sanikat ta nale mata nu tuku pasa isaik ŋginaig.

Yesus nu taŋgo bukla ŋak wakeina
(Mateus 8.28-34; Markus 5.1-20)

²⁶⁻²⁹ Gerasa mbal tuku ma mbolŋe taŋgo ande bukla ŋaigonunŋe wanena. Ait kuennu nu wagek minmba wande ande mbolŋe mine ndaka nu mindesin patikinaig tuku ma ndame burok sinamŋe minanu. Nu ait kuennu ait mindek bukla taŋge tanu le nane afunŋe muli karenju kilmba nu tuku wai kupe kusanu ta nu purpurmba bukla taŋge nu wamdus tambinu le nu kua ka duŋe kumba minna.

Yesus nane kumba ka Gerasa mbal tuku kilke Galilea ma tumail tumba minit taŋge iben kinaig. Iben ka Yesus nu kina le tumbran sunjo ta tuku taŋgo guwa ŋaigonu ŋak taŋge nu kaŋgermba witimba pro nu tugumŋe dagol tidronŋina. Taŋana le nu ndek bukla ta sana: Taŋgo ta kusremba mayok kaye ŋgina le nu kuenka sarsarmba sana: Yesus, Sunjo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndon wamdus tuma kuga. Ye piti ser ndaya ŋgina.

³⁰ Taŋaka sana le Yesus nu kusnana: Naŋe nyu ima ŋgina. Bukla gudommmba nu mbolŋe minnaig tukunu nu lafumba sana: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi ŋgina. ³¹ Taŋakina le bukla kame nane Yesus sarsarmba sanaig: Ne kukulsinga le ma buto ŋayo ta sinam nda kab ŋginaig.

³² Tabe ta mbolŋe mbo gudommmba sunjarka minnaig tukunu bukla kame nane Yesus sarsarmba

sanaig: Ne sine kukulsinga le sine mbo kame si tuku fungul sinam kab nginaig le nu wokina. ³³ Wokina le bukla ngaigonu tango ta kusremba kumba mbo fungul sinam kine likinaig le nane sangri jak pinderpindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualinj butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³⁴ Tanjanaig le mbo kulatkanu mbal wam ta kangermba kua ka pinderpindermba kinaig ka tumbrañ sungo mbolnge kilimnge jakmba saninginaig le ³⁵ nane afu isnaig sulumba nane suk agañ ta kangeram kinaig ka Yesus tugum promba tango bukla ngaigonunge nu kusrenaig le nu tawi tinmba Yesus tugumnge minyoka wamdus mayenu jak minna le kangermba piriri nayonaig. ³⁶ Tanjanaig le wam ta ambonga kangernaig mbalnge pronaig mbal Yesus nu bukla jak tango wakeina ta kubeu ninginaig.

³⁷ Kile Gerasa ma patuk patuk nane jakmba kuru kuru suk suk ndanaig sulumba pro Yesus nane kusreka kuwa nga sanaig. Tanjakinaig le nu wañ pongina le ³⁸ nu bukla jak tango wakeina ta nu ndoñ kambim tuku sarsarna. Sarsarna le nu peumba sana: ³⁹ Ne luka nane tumbrañ kaye sulumba Kuate nu ne mbolnge wam mayewat ta wam kubeu ninga ngina. Tanjakina le nu ndek luka tumbrañ tumbrañnge Yesus nu mbolnge wam mayenu kina ta jakmba kubeu ninmba likina.

Yesus nu kulim ande te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Markus 5.21-43)

⁴⁰ Yesus nu wañ mbol mbol luka kule kualinj tem ilna le nane gudommba nu tairnga minnaig mbal nu kangermba gare-gareka nu tinaig. ⁴¹ Tanjamba kusem wande kulatkanu tango ande nyunu Yairus nu pro Yesus tugumnge ngurngurka ndeka nu tuku wande mbol kuwa nga sarsarmba minna. ⁴² Nu kulim ndindo yar 12 jak tanañ kumam

tuku tawo ndo minna. Yesus nu ndek tango ta dubimba kina le nane gudommba nu te-kornaig.

⁴³ Pino ande nu mara mindek tambun guaze jak minmba minna le yar 12 kina. Dokta jakmba nu wakeiwe piseninginaig. ⁴⁴ Nu pro Yesus ngumnemnge nu tuku tawi nzalenu kirena le guaze ta kugana. ⁴⁵ Tanjana le Yesus nu kamusmba kusnangina: Imange ye kireyat ngina le nane jakmba ndek sinenge kuga nga sakinaig le Petrus nu sana: Sungo, nane gudommba ne te-ngamunumba ne signanade tae ngina le ⁴⁶ nu ndek nu sana: Kuga. Andenge ye kireyat. Ye tuku sangri ande kusreyat le kamusit ngina. ⁴⁷ Tanjakina le pino ta yabukam fugumba nu ngarosu piririmba pro Yesus tugumnge ngurngurka ndeka nane jakmba am mbolnge nu guaze jak Yesus kirembe pitik ndo mayekina ta sakina. ⁴⁸ Sakina le nu ndek pino ta sana: Kulim, ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu ne mayekat. Ne ngamungal mukuk jak kaye ngina.

⁴⁹ Yesus nu pasata minna le kile tango ande Yairus tuku wandeknge pro nu sana: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinañ Tum Tango piro kareñ tuwe ndaka ngina le ⁵⁰ Yesus nu pasa ta ismba ndek Yairus sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu kulim nane abongamngat ngina.

⁵¹ Kina ka Yairus tuku wande tugum promba Yesus nu nane jakmba peuningmba Petrus Yakobus Yohanus kulim tuku ina mam nane ndo kilmba wandek sinam kina. ⁵² Nane gudommba kulim ta tuku malmbi wikaraumba minnaig le Yesus ndek nane saningina: Tane malmbi ndakap. Nu kume ndakat. Nu kinymba minit ngina le ⁵³ nane ndek nu sinka kumat nga nu nzumilnaig. ⁵⁴ Tanjanaig le nu ka mindesinj tuku wai biymba sana: Kulim, ne abonga tinga ngina kande ⁵⁵ nu tuku guwa mañ mindesinj sinam kina le nu abonga tingina. Tanjana le Yesus ndek

sanikina: Nyamagan tape le nyuwa ngina.

⁵⁶ Ina mam nuŋe nale pirerek purka minnaik le Yesus nale minge pipnikmba nane afu sa ndaninguwaik nga peunikina.

9

*Yesus nu aposel 12 piro ningina
(Mateus 10.5-15; Markus 6.7-13)*

¹ Kile Yesus nu nane 12 ta wika kile-manjurka nane bukla ngaionu jakmba pitaika guaze tugu yimyam wakeike likuwaig nga piro tuku sanjri ningina.

² Nane kumba ka Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta kuklimba guaze mbal wakeikuwaig nga nane kukulningam bafumba ndek wam paguka saningina: ³ Tane kambim nga tangine pale fat nyamagan ndametinj ta jakmba kusrekap. Tawi silikanu ta ndo jak kape sulumba ⁴ wande ande ponga tanje ndo minmba piroka ka kambim nga wande ta kusrewap. ⁵ Tumbran ande tane kilam mbulwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe mbolnge denganu minig ta nane am mbolnge paurngap ngina.

⁶ Wam pagu denpurmba nu nane kukulningina le tinga kumba ka tumbran jakmba mbolnge pasa mayenu kuklimba guaze mbal wakeike lika minnaig.

*Herodus nu Yesus tuku nyu isna
(Mateus 14.1-2; Markus 6.14-16)*

⁷ Yesus nane wam ke likinaig ta afu ismba Yohanus kumna ta man abonga tingina nginaig. ⁸ Afunje Elia nu man mayok kina nginaig le afunje tuan tanjo ambokok ande man abonga tingina nginaig. ⁹ Pasa ta Herodus Antipas nu ismba wamdus te-sulumba sakina: Yohanus njinfok buk kat puren ta kile pasa iset ta tanjo ta ima nga Yesus kanjeram tuku wamdus sunjo jak minna.

*Yesusnge tanjo 5,000 isukus-
neningina*

*(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44;
Yohanus 6.1-14)*

¹⁰ Aposel kame nane luka wam ke likinaig ta Yesus kubeu tunaig le nu nane kilmba Betsaida tumbran tuku ma yamok kinaig. ¹¹ Kinaig le nane gudommmba nu kina pasa ismba nu dubimba kinaig le nu nane kanjerka ndek kaiyeninmba wikina sulumba Kuate nu nuŋe gageu kulatkate pasa ta kuklimba afu guaze jak ta wakeike likina.

¹² Nu tanjamba minna le ki buk butungina le nane 12 ta pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnge mineg. Ne manjur sunjo te kukulninga le kuwaig ka tumbran afu patuknge wande afu kasomnge nane tanje nyamagan kilmba kinyam tuku mbili kile-likuwaig nga sanaig. ¹³ Tanjaka sanaig le nu ndek nane saningina: Tanenge nyamagan ningap le nyuwaig ngina le nane ndek nu sanaig: i ... Sine bret ⁵ kualegan karenjok armba ndo. Ne sinenge nane tuku nyamagan piyabe nga iduste e nginaig. ¹⁴ Nane minnaig mbal gudommmba tanjo 5,000 tanjan.

Kile Yesus nu nuŋe dubinaig tanjo ta saningina: Tanjo pino jakmba paplaka 50, 50 tanjamba minyokuwaig nga saningap ngina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek saninginaig le tanjamba minyoke likinaig. ¹⁶ Kile Yesus nu bret fonfon ⁵ kualegan ar ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba nyamagan ta fetfetmba nuŋe dubinaig mbal ningina le nane walmba ninge likinaig. ¹⁷ Nane jakmba kilmba nyinaig le maroningina. Nyamagan fetfetna ta baten nu kilmba sambe 12 ligneninginaig.

*Petrus nu Yesus Kuatenge madina
tanjo ngina*

(Mateus 16.13-20; Markus 8.27-30)

¹⁸ Mara ande Yesus nu Kuate yabanja sulumba nu dubinaig tanjo nanenge ndo minnaig le nu nane kusnaningina: Tanjo pino nane ye ima ngade e ngina le ¹⁹ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisnenge ngade. Afu ne Eliange ngade.

Afu sakade ne tuan tango ambokok ande maŋ aboŋga tiŋgina ŋginaig.

²⁰ Tanakinaig le nu nane kusaninaig: Tane ye ima ŋga idusde e ŋgina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuateŋge madinina tango ŋgina. ²¹ Tanamba sana le nane nuŋe nyu ta afu sa ndaniŋguwaig ŋga sangrimba peuniŋgina.

Yesus nu nuŋe kumam tuku saninaig

(Mateus 16.21-28; Markus 8.31-9.1)

²² Yesus nu maŋ saninaig: Ye Ndindo Katesek Tango piti gudumba kilamŋgit. Israel mage mage pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afuŋge ye baleyamŋgaig. Ye kumi le mara keŋnu mbolŋge Kuate nu tetiyamŋgat ŋgina.

²³ Kile nu nane afu saninaig: Ima nu ye tuku tango minam idusmba kande nu nuŋe nzali kusreka nu ki mindek nuŋe ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁴ Ima nuŋe abo mine mayewam tuku sunŋomba idusmba kurau mayete ta nu ŋgisikamŋgat. Ima nu ye tuku ŋga nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuŋe abo ta ŋak minamŋgat.

²⁵ Ande nu kilke te tuku agan ndende ŋakmba kilwa le nuŋe kanu ŋgisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ²⁶ Ye Ndindo Katesek Tango yiŋe Mam tuku kilŋa nuŋe eŋel kame tuku kilŋa yiŋe turmba ŋak ndenuŋgit. Ande nu nane afu ŋgamukŋge ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamŋgit ŋgina. ²⁷ Ye siŋka satinŋamŋgit. Tane teŋge tiŋ minig mbal afu kume ndakap le Kuate nuŋe gageu kulatkate wam te-mayokuwa le tane kanŋeramŋgaig ŋgina.

Yesus nu ŋgarosu kitek tina

(Mateus 17.1-13; Markus 9.2-13)

²⁸ Yesus nu pasa ta saninaig sulumba mara 8 tanaŋ kugana le nu Petrus Yohanus Yakobus nane

kilmba Kuate ndoŋ pasatam tuku tabe ande mbol kinaig. ²⁹ Ka tange nu Kuate ndoŋ pasata minna le Petrus nane am kaikaininaig le kinynaig. Kinymba minnaig le Yesus tuku tumail pasi mbilka kisémba mayok ka nu tuku tawi kauknu uge liŋnu ndo mayok kina. ³⁰ Tanana le tango armba Moses nale Elia pro nu ndoŋ pasata minnaig. ³¹ Nale samba mbolok kilŋa ŋak mayok ka Yesus nu Kuate tuku pasa kumumba Yerusalemŋge kumamŋgat ta tuku saka minnaig.

³² Kile Petrus nane aboŋga mam-bilnaig kande Yesus tuku kilŋa tango armba nu ndoŋ tiŋ minnaig ta turmba kanŋerkinaig. ³³ Tango ar ta nu kusrewam bafunaig le Petrus nu wam pile paska ake fare sana: Sunŋo, sine teŋge mineg te mayenu ndo. Sine baibai keŋmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku ŋga sana.

³⁴ Nu pasa ta saka minna le gau ande pro nane kaininaig le nane kuru kuru sunŋo tinaig. ³⁵ Kile gau sinamŋge pasa ande mayok ka teŋenmba sakina: Ande te yiŋe Kiŋo. Ye nu madiwen. Tane nu tuku pasa ise mayewap ŋgina. ³⁶ Pasa ta kugana le Yesus nuŋe ndo tiŋ minna le kanŋernaig.

Tanamba nane wam kanŋernaig ait ta mbolŋge afu ndoŋ wam kube ndanaig.

Yesus nu kiŋo ande bukla ŋak wakeina

(Mateus 17.14-21; Markus 9.14-29)

³⁷ Mafena le nane tabe ta kusremba ndekinaig le tango pino kuasmbi gudumba Yesus tugum pronaiŋ. ³⁸ Tanamba nane ŋgamukŋge tango ande wi kuenka sarsarmba sana: O Tum Tango, ne ilmba ye tuku kiŋo ndindo te kanŋermba sinanuwa. ³⁹ Bukla ŋayonu andeŋge nu tate le pitik ndo nu sunŋomba witite. Nu zulbarek serte le miŋge supika subal promba nu paninŋa pitik nu kusre ndate. ⁴⁰ Ye ne dubinade mbal nane nu pitaiwaig ŋga sarsarinŋit ta nane pitaiwe fuguwaig ŋgina.

⁴¹ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ngamunggal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndon minamngit ngina sulumba mbilka tango ta sana: Naje kiyo ta tumba yale ngina. ⁴² Nu kiyo ta tumba ilmaba minna le bukla tanje kiyo tumba zulbarek sermba bukngina le Yesus nu bukla sawe lika pitaina sulumba kiyo ta tumba mam nuje tuna le ⁴³ nane njakmba Kuate tuku sanjri sunjo ta kanjermba pirerek purka minnaig.

Yesus nu nuje kumam tuku sanu arna

(Mateus 17.22-23; Markus 9.30-32)

Nane njakmba Yesus nu wam ke likina ta tuku pirerek purka minnaig le nu ndek nuje dubinaig mbal ta saningina: ⁴⁴ Tane pasa te ngamunggal sinamnge pile mayewap. Nane ye Ndindo Katesek Tango tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolnge palm-bimngigaig ngina.

⁴⁵ Nane pasa ta isnaig ta tugunu kurok minna le katese ndanaig. Nane nu man kusnawam tuku ta wamdus pitiningina.

Tango ngamuknge ima nu sunjo minit
(Mateus 18.1-5; Markus 9.33-37)

⁴⁶ Nuje dubinaig mbal nane ima nane ngamuknge sunjo minit ta tuku munju tulinjingaig le ⁴⁷ Yesus nu nane tuku wamdus ta katesena sulumba nu kiyo ande tumba nuje tugum tanje te-timba saningina: ⁴⁸ Ande nu ye tuku nga idusmba kiyo tenen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite. Ata. Ande tane ngamuknge nyu kugatok minit ta nu sunjo ngina.

Ande nu ngeu kuga ta nu sine tuku gulab

(Markus 9.38-41)

⁴⁹ Kile Yohanus nu ndek Yesus sana: Sunjo, tango ande ne tuku nyu mbolnge bukla afu pitaikina le kanjermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ngina le ⁵⁰ nu

ndek Yohanus sana: Nu peu ndawap. Ande nu ngeu mine ndakate ta nu sine tuku gulab ngina.

Samaria mbal tuku tumbra ande Yesus talanaig

⁵¹ Kuate nu Yesus te-dunga samba mbol kambim tuku ait patukina le nu wamdus ndindo pilmba Yerusalem kambim tuku kina. ⁵² Tanjamba nu tango afu kukulningina le nane ambonja kumba nu tuku ma wakeiwam tuku Samaria mbal tuku tumbra ande mbol kinaig ta ⁵³ tumbra mbal nane Yesus nu Yerusalem kambim sakina ta isnaig sulumba nu pitainaig.

⁵⁴ Tanjanaig le nu dubinaig tango ar Yakobus le Yohanus nane wam kinaig ta kanjermba ndek sanaik: Sunjo, ne woka le sile sakupe le samba mbolnge pa ndeka pasokuwa nga sanaik. ⁵⁵ Tanjakinaig le Yesus nu mbilka nale sanike likina. ⁵⁶ Tanjamba nane tinga tumbra kise kinaig.

Tango afu Yesus dubiwam idusnaig
(Mateus 8.18-22)

⁵⁷ Kumbange tango ande Yesus sana: Ne ma njakmba mbol kambim saka ta ye ne ndon kanjik ngina le ⁵⁸ nu ndek sana: Mbo nguikok sar uman nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tango ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndon lika piti ta kurawam kumun e ngina.

⁵⁹ Tanjamba nu tango kise ande sana: Ne ye dubiya ngina le nu ndek sana: Sunjo, ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinamngit ngina. ⁶⁰ Tanjakina le Yesus nu sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenge kumanu mbal ngukuwaig. Ne tinga kumba Kuate nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba saka lika ngina.

⁶¹ Tango kise ande nu sana: Sunjo, ye ne dubinam iduset ta ye ambonja kumba ka yije mbal ndon pasata minap niymba pro ne dubinamngit ngina le ⁶² nu ndek sana: Tango ande nu piro tugu pilmba ka ngamunge nu

wamdus kise tuwa ta nu Kuate tuku gageu minit ta nu denkte.

10

Yesus nu tanjo 72 kukulningina

¹ Kile Sunjo nu tumbran afu kambim bafuna sulumba nu tanjo 72 madiniimba ar ar kukulningam bafumba wam paguka saningina: ² Piro mbolnge nyamagan alonu gudommaba minig. Kilam tuku piro tanjo denkte. Tane piro miro tanjo yabanap le nu piro tanjo afu kukulninguwa le nane nuje nyamagan alonu kilwaig. ³ Ye tane kukulningi le tane sipsip fat tanan ngannu age nguikok ngamuknge minamngaig. ⁴ Tane kambim nga tanjine ndametin pale fat kupe ngaro ta nakmba kusrekap. Tane kumba ka ndinje afu pasa sunjomba sa ndaningap. ⁵ Tane wande ande ponga ambonga wande ta tuku mbal saningap: Tane ngamungal mukuk minap nga saningap. ⁶ Tanjo inum ngamungal mukuknu tanje minwa ta tane pasa sakade tanjamba nu ngamungal bulka minamngat. Kuga ta pasa ta luka tanjine tugum prowamngat.

⁷ Tane wande ande mbolnge minap le nyamagan afu tingywaig le yaika nyumba minap. Tane piro tanjo tukunu afu tugumnge agan ndende kilam kumun. Wande ndindo ta mbolnge minap. ⁸ Tane tumbran ande prowap le tumbran mbal tane kaiyetimba yalpe nguwaig kande tane tanje minap. Nyamagan afu tingywaig le tane yaika nyap. ⁹ Nane tuku guaze mbal wakeikap sulumba nane saningap: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kile tane tugum prote nga saningap.

¹⁰ Tumbran ande tane pitaitingywaig ndeta tane tumbran ngamunge saningap: ¹¹ Ata. Tumbran te tuku tuptup sine tuku kupe mbolnge denganu minig te sauke suluweg. Tanjine mbar rironkap. Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tane

tugum prote le tane pitaide nga saningap ngina.

¹² Kile Yesus nu saningina: Ye tane satinngamngit. Ait sunjo mbolnge tumbran tane pitaikate ta Sodom tumbran tuku pa limba nu sunjo pasa jak tamngat.

Tumbran afu nane Yesus ngumnaig (Mateus 11.20-24)

¹³ Yesus nu man sakina: Korasin le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sangrinu tale ngamuknge ke liken ta tale ngamungal biye mbil ndanaik. Ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon tumbran ngamuknge ke likina kande nane dal ndaka nangine mbar idusningmba tawi urfunu tinmba kuke tugu pismba ngamungal biye mbilnaig kande. ¹⁴ Ait sunjo mbolnge tale Korasin le Betsaida tumbran tale Tirus le Sidon tuku pa limba tale sunjo pasa jak tamngaik.

¹⁵ Kaperneum tumbran ne nyu sunjo jak minmba ne samba mbol kambim tuku iduste ta Kuate nje ne tumba bukngwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kangat ngina.

¹⁶ Kile Yesus nu nuje mbal saningina: Ande tane tuku pasa isit ta nu ye tuku mata isit. Ande tane pitaikate ta nu ye mata pitaiyate. Ye pitaiyate ta ande nu ye kukulyina nu mata pitaite ngina.

Tanjo 72 ta man luka Yesus tugum pronai

¹⁷ Kile nane 72 ta gare sunjo jak luka Yesus tugum promba ndek sanaig: Sunjo, sine ne tuku nyu mbolnge pirokigen ta bukla kame mata sine tuku pasa isnaig nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Samba mbolnge telin bitek promba ndekate tanan Satan nu baringina le kangeren. ¹⁹ Tane isap. Ye tane sanjri tinggen tukunu tane mben najgonu zinjansail ngueu tanjo Satan tuku sanjri jakmba tidongap ta tane najgo siglike nda. ²⁰ Guwa najgonu tane tuku pasa isnaig ta tuku gare-gare ndakap. Tane Kuate tuku mbal mayok kinaig le nu samba mbolnge tane tuku nyu

kuyarningina le tane abo njak minmba minam tuku nyu njak minig. Tane wam ta tuku gare-garekap ngina.

*Yesus nu gare sunjo tina
(Mateus 11.25-27)*

²¹ Ait ta mbolnje ndo Yesus nu Tukul Guwa tugumnje gare tumba Kuate yabanmba sana: O Mam, ne samba kilke tuku Sunjo. Ye ne tuku nyu te-dunget. Afu kila sugo wamdus kuyar njak ne naje wam kame tum ndaningit. Kiyo kame tanaj minig mbal ne nane ndo tumningit. O Mam, ne naje nzali dubimba ne tanate ngina.

²² Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam njakmba ye wai mbolnje patikina. Ande nu Kuate tuku Kiyo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kiyo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig nga nu tumningit ta nane mata nu kila minig ngina.

²³ Tanjaka Yesus nu mbilka nuje dubinaig mbal saningina: Kuate nu tane make patikate le tane wam magenu kanjerkade. ²⁴ Ye satinjamngit. Tuan tanjo kame gabat sugo tane wam kanjerka isig te nane kanjerka isam tuku wamdus sunjo pilmba kume farnaig ngina.

Samaria tanjo ande nuje njeu tanjo turna

²⁵ Kile kusem pasa biteknjanu tanjo ande nu tinja Yesus tagowam tuku nu kusnana: Tum Tanjo, ye ame wam ki sulumba abo tugu tumba minmba minamngit ngina le ²⁶ nu ndek sana: Tukul pasa kuyar mbolnje ndanmba sakate. Ne pasa ta burka ndanmba iduste ngina le ²⁷ nu lafumba sana: Moses tuku tukul pasa tenenmba sakate. Tangine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamungal abo guwa sangri wamdus ta njakmba nu tape. Tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap ngina. ²⁸ Tanjakina le Yesus nu ndek sana:

Ne pasa kumumbi lafumba sakate. Ne tanjamba ka ta ne abo tugu njak minamngat ngina.

²⁹ Kile kusem pasa biteknjanu tanjo ye pasa kusnangit ta manjur te ye talayubekaig nga nu man kusnana: Ye tugumnje minig mbal ta ima kate ngina le ³⁰ nu ndek sana: Zu tanjo ande Yerusalem kusremba Yeriko kambim saka ndek kina le ndinje kuayar tanjo afu nu biye timba paninta nu tuku tawi aganj ndende kuayar kilmba kua kinaig le kumam bafumba minna. ³¹ Tanjamba minna le pris ande ndin dubimba ndek kumba nu tanjo ta kanjerna sulumba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³² Levi tuku ndare ande kusem wande pirokanu nu mata pro kanjermba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³³ Kile Samarianu tanjo ande nu ma ta promba Zu tanjo ta kanjermba nu sinana sulumba ³⁴ nu ndek nu tugum kumba grep kule gurej tur kilmba nu tuku we minyanga kuse lika nu tumba nuje aganjmor mbol pilmba ka badbaid ande sinamnje pilmba kulatka minna le mafena. ³⁵ Mafena le nu kambim saka nu badbaid tuku miro tanjo ndametinj soj inumnu tumba sana: Ne tanjo te kulatka mina. Naje piya afu nu tuku nga panka ta ye luka prowi sulumba lafuwamngit ngina.

³⁶ Ariya. Ne ndanmba iduste. Kuyar mbalnje tanjo kat njayonaig ta nane kej ta imanje nu tugumnje minit tuku tanjo tanaj nu turna ngina le ³⁷ kusem pasa biteknjanu tanjo nu sana: Tanjo ande nu sinanu wakeina nunje ngina le nu sana: Ne kumba manjau ndui ta ka ngina.

Yesus nu Marta le Maria tugum kina

³⁸ Yesus nane kumba tumbran ande pronaj le pino ande nyunu Marta nu pro Yesus tumba nuje wande mbol kina. ³⁹ Yesus nu tanje minna le Marta tuku maib nuje Maria nu Yesus tuku kupe tugum

tange minyoka nu tuku pasa ismba minna. ⁴⁰ Marta nu paguwam tuku mburerika nu ndek Yesus tugum promba sana: Sungo, yiye maib ye kusreyat le yiye ndo wam tormba minet ta ye kanjer ndayate? Nu sawa le ye turyuwa ngina le ⁴¹ nu ndek sana: O Marta, ndanam ne wamdus sunjomba teroka pitinate. ⁴² Ne wamdus ndindo njak minit kande maye. Maria nu wamdus ndindo mayenu madimba dubite ta andenge nu peuwam kumun kuga.

11

Kuate yabanjam tuku pasa (Mateus 6.5-15; 7.7-11)

¹ Mara ande Yesus ma ande mbolnge Kuate ndon pasata minna. Nu pasate denpurna le nu dubina tango ande nu sana: Sungo, Yohanus nu nuje dubide tango yabanjam tuku tumningina. Tanjamba ne sine mata tumsinga ngina le ² nu ndek nane saningina: Tane tenenmba Kuate ndon pasatap.

Singine Mam, nane nyu purfenju minmba minwa.

Ne nane gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

³ Ki kidemba nyamagan kumumbi singa.

⁴ Nane afu sine mbolnge mbarde le sine ndek gilaingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

Sine tagosingam tuku ait prowa le ne piti ta peuwa.

Tane tanjamba Kuate ndon pasatap ngina.

⁵ Yesus nu man saningina: Tane ngamuknge ande furir ngamu nu tinga nuje gulab tugum kumba wika sate. Tira, bret kenmba ye sa. ⁶ Yiye gulab ande nu prowat ta ye nyamagan kuga ngate. ⁷ Gulab nuje wandek sinam tange nu sate: A ... ye minde bada nda sa. Ye kinyam saka wande buk suwit. Yiye kiyo kame mata buk kinyaig. Ye tinga aganj ande tanmbim kumun kuga ngate. ⁸ Ye tane satinjamngit. Nu gulab nuje ta tuku idusmba nda

tuwit. Nu wam saka kuakinga wika dirnangate ta tuku ndo nu tinga aganj sakate ta tuwit.

⁹ Ye tane satinjamngit. Ne wam ande tam tuku Kuate yabanmba dirnanga ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malanga ande katkata ta talke tanmbimngat. ¹⁰ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanmba dirnangate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malanga katkatmba minit ta nu talke tuwit.

¹¹ Tane ngamuknge ande kiyo nuje kualegan yabante le nu lafumba mbenj tuwit e? ¹² Ko teg tin yabante le nu lafumba ziyanjsail tuwit e? ¹³ Tane kilke mbol mbal une njak ta tangine kiyo kame aganj magenu ningig tuku. Tangine Mam samba mbolnge minit nu purfenju ndo. Nu tane tuku manau limba nu yabande mbal Tukul Guwa ningit nga saningina.

Yesus nu Belsebul ndon piro tuma nginaig

(Mateus 12.22-30; Markus 3.20-27)

¹⁴ Tango ande buklange minje tukulna le Yesus nu bukla pitaina le nu man pasatina. Tanjana le tango pino nane pirerek purkinaig ta ¹⁵ nane Farisi tenenmba sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulnge nu sangri tuwit le nu bukla pitaike likate nginaig le ¹⁶ nane afu pro Yesus tagowam tuku samba mbolok sangri ande te-mayokuwa le kanjeram tuku sanaig.

¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nane tuku wamdus katesemba ndek saningina: Gabat sungo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane kugawamngaig. Nangine wande njakmba simbri-sambriwe suluwamngaig. ¹⁸ Ye Belsebul tuku sangrimbi bukla najgonu pitaikanu nga sakade ta son kande Satan nu nuje mbal ndon pur yimyamka nangine nangine kame bumba Satan nu sangri njak mine ndakate kande. ¹⁹ Tangine mbal afu bukla pitaikade ta nane mata Belsebul tuku sangrimbi tanjade e?

Nane kusnaniŋgap le nane tuku pasa lafunu tambu taŋgine pasa ta pilewaig. ²⁰ Ye Kuate tuku saŋgrimbi bukla pitaiket ta Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam tane ŋgamukŋge prote.

²¹ Taŋgo saŋgrinu ande tui mbanduwan bigmba nuŋe wande kulatka minit ta nuŋe aŋaŋ ndende mine mayede. ²² Ande nu tuku saŋgri lite ta pro nu ndoŋ kame bumba nu te-ibenmba nu tui mbanduwan payamkate ta yaite sulumba nu tuku gabis aŋaŋ ndende kilmba afu walmba niŋgit.

²³ Ande nu ye tuku taŋgo mine ndakate ta nu ye tuku ŋgueu taŋgo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro ŋayo silite.

²⁴ Andeŋge guwa ŋayonu taŋgo ande mbolŋge pitaiwa le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakamŋgat: Yiŋe buk minen tuku wande mbol luka ka ŋgamŋgat. ²⁵ Nu pro nane buk firfir gurenmba aŋaŋ ndende ŋakmba kile-tidiŋga patikinaig le kaŋgerkumba ²⁶ nu saŋgri tiŋga minam tuku ta nu kumuŋ kuga le nu kumba ka nuŋe kuasmbi ⁷ nane nu tuku maŋau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolŋge minamŋgaig. Taŋawaig le taŋgo ta tuku mine maŋau ambokok limba kile ŋayonu suŋgokanu sinamŋge minamŋgat ŋga saniŋgina.

Gare suŋgo tam tuku pasa

²⁷ Yesus nu taŋaka saka minna le pino ande nane ŋgamukŋge wika nu sana: Pino ne te-pilmba amo tinna ta nu gare suŋgo ŋak minit ŋgina. ²⁸ Taŋakina le nu ndek sakina: Ta son ta Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane siŋka gare suŋgo ŋak minamŋgaig ŋgina.

Nane wam kitek saŋgrinu kaŋgeram sakinaig

(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Markus 8.11-13)

²⁹ Kile taŋgo pino lato-latomba pro maŋgurkinaig le nu ndek nane

saniŋgina: Ait te mbolŋge minig mbal tane ŋaigonu ndo. Tane ye tuku saŋgri kaŋgeram idusde ta ye tumtiŋge nda. Wam saŋgrinu ande tuan taŋgo Yona mbolŋge pronu ta ndo tumtiŋgamŋgit. ³⁰ Nineve mbal Yona mbolŋge Kuate tuku saŋgri kaŋgeraig. Nu kualegaŋ fungul sinamŋge ait armba minmba keŋnu abo ŋak mayok kina. Tane ye Ndindo Katesek Taŋgo mbolŋge wam taŋaŋ kaŋgeramŋgaig.

³¹ O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamduŋ kuyar mayenu isam tuku ndin kuen ŋayo dubimba nu tugum kina. Ande teŋge minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait suŋgo mbolŋge tane ait te mbolŋge minig mbal pino ta ndoŋ tiŋgap le nu tuku maŋau mayenunŋge tane tuku maŋau ŋayonu te-mayokamŋgat.

³² Yona nu Nineve mbal rironŋ pasa saniŋgina le nane ndek ŋgamuŋgal biye mbilnaig. Ande nu teŋge minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ait suŋgo mbolŋge tane ait te mbolŋge minig mbal Nineve mbal ndoŋ tiŋgap le nane tuku maŋau mayenunŋge tane tuku maŋau ŋayonu te-mayokamŋgat ŋga saniŋgina.

Ŋgarosu tuku bulu (Mateus 5.15; 6.22-23)

³³ Kile Yesus maŋ lato sakina: Taŋgo nane lam bulumba mbain kumnemŋge pile ndakade. Ko nane nza kai ndade. Lam bulunŋge taŋgo prowaig le kilŋaniŋguwa ŋga te-mayokmba mbolŋge taikade. ³⁴ Ne tuku am sati taŋaŋ ŋgarosu kilŋawam tuku. Ne am maye minit ta ŋgarosu ŋakmba bulu mbolŋge minit. Ne am ŋayo minit ta ŋgarosu ŋakmba ma make sinamŋge minit. ³⁵ Ne rironka. Ne tuku ŋgamuŋgal tuku sati am ŋayonu taŋaŋ minikat. ³⁶ Ne tuku ŋgarosu ma make fudiŋndo mine ndakate ta ŋgarosu ŋakmba kilŋa ŋak. Sati bulu ne kilŋanate taŋaŋ ŋgina.

*Yesus nu kusem gabat mbal saniŋge likina
(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)*

³⁷ Yesus nu pasata minna le Farisi tango ande nu ndon isukusam tuku sana le nu ka nu ndon isukusmba minnaik. ³⁸ Nu wai minya ndanga isukusna le Farisi tango nu tukul lukate nga pirerek purkina le ³⁹ Sunjo nu sana: Tane Farisi mbal tangine waim nza sangilnu ndo minya mayede ta tangine ngamungal agan ndende gudommba kilam tuku pirimba wam ngaionu kam tuku wamdus liganu minig. ⁴⁰ Tane nginngan tango ndo. Kuate nu agan sangilnu ndo wakeika sinanu nu wakei ndakina e? ⁴¹ Tangine ngamungal sanzal mbal ningap le tangine agan jakmba purfenju tana minamngaig.

⁴² Osese. Farisi mbal tane tukul ande dubimba piro karenka agan fonfon nguna ilinzu jakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tana sulumba tane tango pino mbolnge manau tinjeknu ke ndaka Kuate tuku kume pur ndade. Tane tukul sugo ar ta turmba dubide kande maye kande.

⁴³ Osese. Farisi mbal tane kusem wande mbolnge tango tumailamnge minyonu tuku nzalitingit. Maket mbolnge tane sugo nga kaiyetingam tuku kilba pilig. ⁴⁴ Tane rironkap. Tane mindesin yubengade ma tana. Tango nane ma ta gilai tukunu ta mbolnge likade ngina.

⁴⁵ Yesus nu tana kina le kusem pasa biteknganu tango ande nu sana: Tum Tango ne tana sakate ta sine tuku nyu turmba nayo silite ngina le ⁴⁶ nu ndek sana: Kusem pasa biteknganu mbal ose. Tane tukul gudommba agan pitinu sugo tana tango mbolnge patika minde bada sunjo ningig. Tane fudinmba nane tur ndakade.

⁴⁷ Ose. Tane rironkap. Tuan tango kame tangine mbun kamege bale farnaig ta tane nane tuku kumu mbolnge ndame magenu patike likade. ⁴⁸ Tane wam kade tamba tangine mbun kame tuku manau nyonu ta magenu ngade. Nane tuan tango kame bale fanninginaig le tane

nane tuku kumu mindepiyeningig. ⁴⁹ Ta tuku Kuate nu nuje wamdus kuyar mayenumbi tenemba sakina: Ye tuan tango aposel kame afu kukulningi le nane kilmba amseseka afu bale faramngaig ngina. ⁵⁰ Tana sulumba ait te mbolnge minig mbal tane ndare tange pasokamngat. Nane o buk kilke te-mayokna ait mbolnge tuan tango kilmba ndare kutuwe ninginaig ta tana ndo kile tane minig tukunu nane jakmba tuku ndare tange tane pasokamngat. ⁵¹ Abo abo Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka Sakaria nu mbarinam tuku mbain atrau mbain ngumuknge minna le nane pro tange nu balemba ndare kutunaig. Ye sinja satimgangit. Nane jakmba ndare kutuninge likinaig ta ndare tange tane pasokamngat.

⁵² Kusem pasa biteknganu mbal ose. Tane Kuate tuku pasa kila palmbim tuku ndin tukulde. Tangine kila palmbim mbulmba nane afu kila palmbim idusde le nane tukulningig ngina.

⁵³ Yesus nu pasa denpurmba mayok kina le kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal nane gubra tormba sangri tina pasa sunjomba kusnakusnanaig. ⁵⁴ Nu pasa inum mbarwa le nu tumba pasa mbolnge palmbim nga nane nu kulatka minnaig.

12

Yabri manau rironkap (Mateus 10.26-27)

¹ Ait ta mbolnge tango suk suk kuga pro manjurka munju tido-tidonginaig le Yesus nu pasa tugu pilmba nu dubinaig mbal ta saningina: Farisi mbal tuku yis agan ta rironkap. Yis ta nane tuku yabri manau. ² Wam kame kile tango am mbolnge mine ndakade ta kilimok mayok kangaig. Wam afu kile kurok minig ta jakmba kila patikamngaig. ³ Tane pasa afu kuirka sakinaig ta ngumnenga manjur sinamnge sakamngaig. Tane wandek sinamnge yabu sakinaig ta jakmba isam tuku kuenka sakamngaig ngina.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube
(Mateus 10.28-31)

⁴ Yesus nu man saningina: Tira kame, ye tane satinngamngit. Afu tane bale faram sakade ta nane tuku kuru kuru ndakap. Nane tane kilmba bale farwaig sulumba tane mbolnge wam inum kam kumun kuga. ⁵ Ande tane kuru-kurukam tuku ye tane riron pasa satinngamngit. Kuate nu tanjo balemba kanu mata balemba ma nayo mbol bukngam kumun tukunu tane nu ndo kuru-kurukap.

⁶ Tanjo nu sulik sulik wai inum sulumba maket mbolnge patika ndametinj fudinndo ndo tate ta sulik sulik ndindo mata Kuate nu iduste. ⁷ Nu tane tuku gabat wane giganmba ta mata nu kila minit. Ta tuku tane wam ande kuru kuru ndakap. Kuate am mbolnge tane tuku ande sulik sulik gudommmba lininjmba mbolnge minit nga saningina.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku
(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yesus nu man lato sakina: Ye tane satinngamngit. Ande nu tanjo ngamuknge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata Kuate tuku enjel kame ngamuknge nu tuku nyu te-mayokamngit. ⁹ Ande nu tanjo ngamuknge ye tuku nyu yabukate ta ye mata Kuate tuku enjel kame ngamuknge nu tuku nyu yabukamngit. ¹⁰ Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo kasur pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilaingamngat. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainge nda. ¹¹ Nane tane kilmba kusem gabat mbal ko gabat sugo sugo tugumnge kile-tidinguwaig le wamdus fulilka sine ndanjmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. ¹² Pasa te-tiwam tuku ait mbolnge ndo Tukul Guwanje pasa sakam tuku tumtinguwa le sakamngaig ngina.

Tanjo nu aganj sunjomba njak tuku yaba pasa

¹³ Manjur sunjo ngamuknge tanjo ande Yesus sana: Tum Tanjo, ne yije aba sawa le mam tuku aganj ndende kuembolnu paplamba afu ye suwa ngina le ¹⁴ nu ndek sana: Ye tane piletinmba aganj ndende paplamba tingam tuku ta ye tuku piro kuga ngina.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Tane rironkap. Tane aganj ndende kilam tuku piririmba minbekaig. Tanjo nu aganj ndende sunjomba kilit ta nu aganj ndende ta mbolnge nu abo minmba minam kumun kuga ngina.

¹⁶ Tanjaka nu yaba pasa ande saningina: Aganj ndende sunjomba njak tanjo ande nu tuku piro mbolnge nyamagan sunjomba mayok kinaig le ¹⁷ nu kanjerkina sulumba sakina: Nyamagan te ndanjmba patinungit. Patinu tuku wande njakmba buk ligig ngina. ¹⁸ Nu tanjamba wamdus tumba sakina: Kile ye iduset. Nyamagan patinu tuku wande sambrininmba ye kitek sugokanu patika nyamagan aganj ndende njakmba ta sinamnge patikamngit. ¹⁹ Tanjawi sulumba ye wamdus bulok minmba yar gudommmba aganj ndende ta mbolnge minamngit. Ye mabte mayemba kuapi kikonu kule mayenu nyumba gare njak minamngit nga idusna. ²⁰ Nu tanjamba idusmba minna le Kuate nu tanjo ta sana: Ne ngin ngan tanjo ndo. Furir te mbolnge ne kumamngat. Ne aganj ndende patikina ta imanje kulatka nyumba minamngat ngina.

²¹ Kile Yesus nu saningina: Ande nu aganj ndende gudommmba kilmba Kuate am mbolnge denkanu minit ta nu nginngan tanjo ndo ngina.

Kuate nu sine idussingit
(Mateus 6.25-34)

²² Kile Yesus nu nune dubinaig mbal saningina: Ye wam ande idusmba tane satinngamngit. Tane tanjine ngarosu turam tuku nyamagan tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. ²³ Ngarosu sanjri tingam

tuku nyamagan ndo kuga. Nu maye minam tuku tawi ndo kuga.

²⁴ Tane sar uman kanjerkap. Nane nyamagan nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolnge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Kuatenge nane nyamagan ningit. Ata. Nu am mbolnge tane sar uman lininganu minig. ²⁵ Ande nu tane ngamuknge wamdus piti sungo tumba manau tambu nu nuje abo minam tuku ait tuturam kumu kuga. ²⁶ Wam naj ta tane kam kumu kuga. Ndanam tane wam sugo tuku pitinngig.

²⁷ Tane anga bot prode ta kanjerkap. Nane tawi wakeikam tuku piro ndakade. Ye tane satinngamngit. O buk gabat sungo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anga bot tuku mindepiye li ndaningina. ²⁸ Anga ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbol pankade. Anga najai pa mbolnge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeningit. Nu sinja tane tawi kile-tingamngat. Tane Kuate nu kumu kuga nga idusde e?

²⁹ Tane nyamagan kule nyam tuku wamdus piti ser ndawap. ³⁰ Kuate dubi ndade mbal agan kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane agan kame ta kugatok ta tane minam kumu kuga ta tangine Mam nu kila. ³¹ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minge kumnemnge minam tuku wamdus sangrinu palpe le Kuate nu ngarusu mine mayewam tuku agan ndende kumumbi tingamngat.

³² Tane Kuate tuku sipsip tajan tangine miron ngarusu kulatkam kumu kuga ta tane ta tuku kuru kuru ndakap. Tangine Mam nu kulatkate ma tane tingam tuku wamdus sungo naj minit. ³³ Tane tangine agan ndende piyaninmba ndametinj kilmba sanzal mbal ningap. Tane piya kise najo ndangate ta tairnga samba mbolok agan ndende ngisi ndakade ta kilam tuku kuanekap. Ma ta kuayar tango pro ndade. Subinge mata agan najigo sigli ndade tuku. ³⁴ Tangine agan ndende magenu

ma ndan mbolnge minig ta tangine ngamungal mata ma ta mbolnge minig nga saningina.

Piro mbal nangine gabat tairnga minam tuku

³⁵⁻³⁶ Kile Yesus nu man sakina: Tango sungo ande pino tam tuku pagumba nye sungo ande mbol kina sulumba nuje piro mbal nane nu luka pro malanga katwa le pitik talkam tuku nane tawi tinmba lam bulumba nu tairnga minwaig nga saningina. Tane mata nane tajan tangine Sungo prowam tuku kuaneka tairnga minap. ³⁷ Tango sungo nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nu nane gareningamngat. Ye sinja satinngamngit. Nu piro tawi tinmba nane mbain mbolnge minyokuwaig nga nu nyamagan ningamngat. ³⁸ Nu pitik pro ndawa le ka furir ngamu ko mafewam patukuwa le nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nane nu tugumnge gare tamngaig.

³⁹ Tane wam te idusap. Wande miro tango nu kuayar tango prowam tuku ait kila kande nu kuayar tango pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁰ Tane kuaneka ye tairnga minap. Ye Ndindo Katesek Tango tane mata ait gilai minap le prowamngit ngina.

Piro tango mayenu tuku yaba pasa (Mateus 24.45-51)

⁴¹ Kile Petrus ndek nu kusnana: Sungo, ne yaba pasa sakate ta sinenge ndo riron pasa isam tuku e ko nane afu turmba e ngina le ⁴² Sungo nu sana: Tango ande wamdus kuyar mayenu naj piro mayete ta nuje gabat sungonge nu tumba nuje piro mbal kulatka minwa le ait kumu nguwa le nyamagan walmba ningam tuku nu pilit. ⁴³ Tango ta nuje piro kumba minwa le nuje gabat luka promba nu kanjerwa le nu gare naj minamngat. ⁴⁴ Ye sinja satinngamngit. Nuje gabat nu nuje agan ndende najkmba kulatkam tuku nu tumba palmbimngat.

⁴⁵ Ko nu idusmba yiŋe gabat dalkate ya ŋga nu ndek piro tanŋo pino afu pani farmba nyamagan kule kamenu nyumba ŋginganka ⁴⁶ nu nuŋe gabat luka prowam tuku ait idus ndamba gilai minwa le nu prowamŋgat. Nu promba nu piti sunŋo tumba pitaiwa le nu ma ŋayo mbol kumba kukul pisude mbal ndoŋ minamŋgat.

⁴⁷ Piro tanŋo ande nuŋe gabat tuku pasa ise mayemba piro ta ke ndakate ta nuŋe gabat nu tumba sunŋomba paniŋtate. ⁴⁸ Piro tanŋo inum nuŋe gabat tuku pasa ise maye ndamba wam ande mbarte ta nu fudiŋmba paniŋtate. Kuate nu tanŋo ande wam sunŋo tuwit sulumba nu tugumŋge maŋ alonu sunŋo kilam tuku iduste. Nu tanŋo ande wam sunŋo ande wai mbolŋge pilit sulumba nu tugumŋge lafunu lato kilam iduste ŋgina.

*Tanŋo Yesus mbolŋge purkade
(Mateus 10.34-36)*

⁴⁹ Yesus maŋ lato sakina: Ye tanŋo ŋgamukŋge pa dikŋgam prowen. Pa ta kile bulunŋuwa ŋga ye wamdus sunŋo ŋak minet. ⁵⁰ Ye rar sunŋo tumba kule taŋaŋ silikamŋgit. Ye rar ta suluwi sulumba ndo ŋgamunŋgal bulkamŋgat.

⁵¹ Ye ŋgamunŋgal ulendi maŋau kilke mbol mbal ŋgamukŋge palmbim tuku prowen ŋga idus ndawap. Ye tane satinŋamŋgit. Ye tane tetkam tuku prowen. ⁵² Kile wande tuma mbal wai inum sulumba nane ye tuku ŋga purkamŋgaig. Nale ar nane keŋ ta tuku ŋgueu minamŋgaig. Nane keŋ ta nale ar ta tuku ŋgueu minamŋgaig. ⁵³ Mam nu kiŋo nuŋe ndoŋ kiŋo nu mam nuŋe ndoŋ purkamŋgaik. Ina nu kulim nuŋe ndoŋ kulim nu ina nuŋe ndoŋ purkamŋgaik. Pino nu rujan nuŋe ndoŋ rujan nu pino ta ndoŋ purkamŋgaik ŋgina.

*Aganŋ kanŋerka kila palmbim tuku
(Mateus 16.2-3)*

⁵⁴ Kile Yesus nu maŋgur sunŋo ta saninŋina: Fando sinŋe gau pilit le tane pitik ndo kila pilmba sakade: O sawe piyamŋgat ŋgade le sinŋa sawe

piyit. ⁵⁵ Bubrenŋe gau ŋakmba gagulte le tane kila pilmba sakade: O ki prowamŋgat ŋgade le sinŋa ki prote. ⁵⁶ Tane yabri tanŋo. Tane kilke samba mbolŋge aganŋ mayok kinig ta burkam kumuŋ. Ndanŋam ait te mbolŋge wam kame kilimok mayok kinig ta tane burka kila palmbim kumuŋ kuga. Ndanŋam tane wamdus tinreknubi maŋau pile ndanŋade?

⁵⁷ Ande nu ne tumba pasa pilewanu tanŋo tugum tumba kambim bafute ta tale kumba ndinŋge gubra ta nu ndoŋ te-tiwe tumap. ⁵⁸ Ne taŋa ndawa ta nu ne didika tumba pasa pilewanu tanŋo wai mbol pilwa le nuŋge ne tumba kame tanŋo tuwa le nuŋge ne mulinŋtumba wandekŋge palmbimŋgat. ⁵⁹ Ye tane satinŋamŋgit. Ne nane mbar tuku piya sunŋo ta kumba fudiŋndo lafu sulu ndawa ta ne muli wande sinamŋge prove nda ŋgina.

13

Ne mbil ndaka ŋginunŋgat

¹ Ait ta mbolŋge nane afunŋge pro Galilea mbal afu tuku Yesus wam kubeu tumba sanaig: Nane aganŋmor bale farmba Kuate atrauka minnaig le Pilatus nu afu saninŋina le nane ka bale farninginaig le ndare ta aganŋmor ndare tur liskina ŋginaig. ² Tanakinaig le nu ndek saninŋina: Nane Galilea mbal afu lininŋmba une sunŋo kinaig ta tuku nane kume ŋayonu ta tinaig ŋga idus ndawap. ³ Tane ŋgamunŋgal biye mbil ndawap ta tane mata kume ŋayonu taŋamba tamŋgaig.

⁴ O buk Siloamŋge wande kuen ande ŋgurka ndekina sulumba Yerusalem tanŋo 18 bale farna. Tanŋo kame ta Yerusalem mbal afu lininŋmba une sunŋo kinaig ta tuku nane kume ŋayonu ta tinaig ŋga idus ndawap. ⁵ Tane ŋgamunŋgal biye mbil ndawap ta tane mata taŋamba kume ŋayonu tamŋgaig ŋga saninŋina.

Ail alo kugatok tuku yaba pasa

⁶ Yesus nu yaba pasa ande sakina: Tanŋo ande nuŋe piro mbolŋge

fik tiŋnu ŋgukina le promba tiŋgina. Nu pro fik alonu sotina kande kuga le ⁷ nu nuŋe piro taŋgo sana: Ai te. Fik ail te yar keŋmba alonu sotet ta kuga. Ne pikmba bukŋga. Nu kilke ŋair ake nyate ta ŋayo ŋgina. ⁸ Taŋakina le taŋgo ta ndek nu sana: Sunŋo, yar te mbolŋge ndo mapewa le ye tugunu tugumŋge kilke pikmba agaŋmor sumbi ŋguke tumi. ⁹ Yar ande si alowa ndeta minwa. Alo ndawa ndeta pikmba bukŋga ŋgina.

Yesus nu pino ande wakeina

¹⁰ Kussem ait ande mbolŋge Yesus nu kussem wande ande sinamŋge pasa tumniŋmba minna. ¹¹ Taŋge pino ande guwa ŋayonu nu mbol kina le yar 18 guaze ŋak minna. Nu tuku muskil isu baŋaŋgina le posok minna.

¹² Kile Yesus nu kaŋgermba nu wika sana: Pino, ye ne tuku guaze pitaiwet ŋgina. ¹³ Taŋakina sulumba nu ka waimbi kirena le nu pitik ndo tiŋga muskil te-timba mayeka gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunŋina.

¹⁴ Kussem kulatkate gabat ta Yesus nu kussem ait mbolŋge guaze wakeina tukunu nu kaŋgermba palseŋna le nu nane saniŋgina: Ki ait 6 pironu tuku. Mara ta mbolŋge prowap le nu tane wakeikuwa. Kussem ait mbolŋge pro ndawap ŋgina. ¹⁵ Taŋakina le Sunŋo nu sana: Tane yabri taŋgo ndo. Kussem ait mbolŋge tane mata taŋgine agaŋmor tuku wande sinam kumba ka muli kukliniŋmba kule niŋgam tuku kilmba kinig tae. ¹⁶ Pino te Abraham tuku tugu. Satanŋge ŋayo silina le yar 18 buk kinaig. Ye kussem ait mbolŋge muskil te-tiwe tuwit ta wam ŋayowit e ŋgina. ¹⁷ Taŋaka saniŋgina le nuŋe ŋgueu mbal kiko sunŋo tinaig le taŋgo pino nu maŋau magenu saŋgrinu ke likate ŋga gare sunŋo tinaig.

Mastet tiŋnu le yis tuku yaba pasa (Mateus 13.31-33; Markus 4.30-32)

¹⁸ Kile Yesus nu nane saniŋgina: Ku-ate nu nuŋe gageu tugeka sunŋokate wam ta agaŋ te suk. ¹⁹ Mastet tiŋnu taŋgo andeŋge tumba nuŋe piro

mbolŋge ŋgukina taŋaŋ. Nu promba ail suk tiŋgina le sar umaŋ afu pro ail ta wainu mbolŋge te patikinaig ŋgina.

²⁰ Nu pasa tuturmba maŋ saniŋgina: Kuate tuku gageu taŋgo ŋgamukŋge minig wam ta agaŋ te suk. ²¹ Yis pino andeŋge tumba plaua sinamŋge pilna taŋaŋ. Yis ta plaua ŋakmba ulmba silina ŋgina.

Malanŋa fudiŋndo tuku yaba pasa (Mateus 7.13-14; 7.21-23)

²² Kile Yesus nu Yerusalem kambim ŋga tumbraŋ sugo fonfon ta ŋakmba mbolŋge pasa kuklimba tumniŋmba kina le ²³ taŋgo ande pro nu kusnana: Tum Taŋgo, Ku-ateŋge taŋgo pino ndui ndui ndo kilmba muskil kile-tidiŋgamŋgat e ŋgina le ²⁴ nu ndek nane ŋakmba saniŋgina: Tane malanŋa fudiŋndo sinam kambim tuku saŋgri tiŋga minap. Ye tane satinŋgamŋgit. Nane gudommmba malanŋa ta sinam kambim tuku tagowamŋgaig ta nane kumuŋ kuga. ²⁵ Wande miro taŋgo nu tiŋga malanŋa suwa le tane kilimŋge tiŋga malanŋa katkatmba sawamŋgaig: Sunŋo, ne malanŋa talke siŋga ŋga sawamŋgaig le nu tane satinŋgamŋgat: Ye tane gilai. Tane anikok mbal ŋgamŋgat. ²⁶ Taŋawa le tane ndek nu sawamŋgaig: A ... ne sine kila. Sine ne ndoŋ tuma isukusgeŋ tuku. Ne sine tuku tumbraŋ sinamŋge pasa kuklimba tumsinŋgina ŋga sawamŋgaig le ²⁷ nu tane satinŋgamŋgat: Ye siŋka tane tuku tumbraŋ gilai. Tane wam ŋaigonu ke likade mbal ye kusreyumba kua ka kape ŋgamŋgat.

²⁸ Ait ta mbolŋge Abraham Isak Yakob tuan taŋgo ŋakmba ndoŋ Kuate kulatkate ma mbolŋge minwaig le tane kaŋgerkamŋgaig. Kaŋgerkap ta tane peutiŋguwa le kilimŋge maketiŋ tikŋga malmbi sunŋomba minamŋgaig. ²⁹ Kilke tugu ŋakmba mbolŋge kasomok mbal gudommmba pro nuŋe gageu minam tuku Ku-ate kulatkate ma sinam kumba ka isukusmba minamŋgaig. ³⁰ Ata.

Afu kile ngumnemnge minig ta nane tumailam kanngaig. Afu kile tumailamnge minig ta nane ngumnem kanngaig nga saningina.

Yesus nu Yerusalem tuku sina sunngona

(Mateus 23.37-39)

³¹ Ait ta mbolnge ndo Farisi tango afu pro Yesus sanaig: Ne ma te kusremba kua kaye. Herodus nu ne balenam sakate nginaig le ³² nu ndek saningina: Tane kumba kurauf ta sawap. Ye kite indole guwa ngaigonu pitaika guaze mbal wakeika mini sulumba aspile yiye piro suluwamngit. ³³ Nu tenge ye baleyam sakate e? Nu tenge baleye nda. Ye kite indole aspile ndin dubimba piroka Yerusalem kangit. Yerusalem mbalnge ye baleyamngaig. Nanenge Kuate tuku tuan tango kame bale farnaig tuku.

³⁴ O Yerusalem, Kuate nu o buk tuan tango kame kukulningina le nenge nane kilmba bale farka afu ndamembi bale farningina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tanan ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁵ Tane isap. Kile Kuate nu tane ngamuknge mine ndakate. Ye tane satngamngit. Tane ye nda kangeryap sulumba man kangeryumba ndek sakamngaig: Ne Sungo tuku nyu mbolnge prote. Sunngonge ne nyaro tinwa nga sakamngaig ngina.

14

Yesus nu tango ngaro fulil nak wakeina

¹ Kusam ait ande mbolnge Yesus nu kumba Farisi gabat tango ande tuku wande mbolnge isukusam kina le nane afu nu buro-buromba minnaig. ² Minnaig le tango ande ngaro fulil nak Yesus tumailam tangetingina le ³ nu ndek Farisi le kusam pasa biteknganu mbal kusnaningina: Sine singine tukul dubimba kusam ait mbolnge guaze mbal wakeikam kumun e nga kusnaningina. ⁴ Kusnaningina ta nane minge tukulmba minnaig le nu ngaro

fulil nak tango ta tumba wakeina sulumba nu kukulna le kina.

⁵ Tanana le Yesus nu nane kusnaningina: Kusam ait mbolnge tangetingine kinjo ande ko agamorde ande baringa kule burok sinam kinit le nu pitik tam tuku piro ndakade e ngina le ⁶ nane nu tuku minge lafuwam fugunaig.

Tango nu nunye nyu te-ibenwa

⁷ Farisi gabat nane wikina le isukusam pronaig mbal nane kumba mbili tumailamnge madinimba minyokinaig le Yesus nu manau ta kangermba nane saningina: ⁸ Tango ande pino tam tuku pagumba nyam tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili tumailamnge minyo ndaka. Pagu miro tango nu tango inum ne tuku nyu lite ta nu turmba wikuwa le prowikat. ⁹ Tanawa ta pagu miro tango nu pro sanamngat: Ne tinga mbili te kusrewa le tango te minyokuwa nga sanuwa le ne tinga kiko sungo tumba kumba ngumnemnge minyokamngat.

¹⁰ Tango ande pagumba nye ta tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili ngumnemnge minyoka. Ne tanawa ta nu ne sanamngat: Tira, ne tinga mbumba mbili tumailam tenge minyoka nga sanuwa le nane isukusig am mbolnge ne nyu sungo mayok kangat. ¹¹ Ande nu nunye nyu payamkuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-ibenamngat. Ande nu nunye nyu yabukuwa ta Kuatenge nu tuku nyu te-mayokamngat ngina.

¹² Kile Yesus nu pagu miro tango sana: Ne pagumba nye sungo pilmba kande nane gulab kame, tira kat nane, nane tugu ndindo, nane tumbran tuma agamorde ndende nak nane wi ndaka. Ne tanawa ta nane ne tuku nyamagan kumumba lafuwamngaig. ¹³ Afu sanzalnu afu kupe wai isu kigikagongganu afu kupe ngaigonu afu am tukulok ne nane wika isukusneninga. ¹⁴ Nane ne tuku nyamagan lafuwam kumun kuga tukunu ne gare sungo tamngat. Ngumnenga ait sungo

mbolŋge mbal tinreknu tinŋuwaig le ne lafu mayenu tamŋgat ŋgina.

Pagumba nye sunŋo tuku yaba pasa (Mateus 22.1-10)

¹⁵ Tanŋo inum nu nane ndoŋ isukusmba minna ta nu pasa ta ismba nu sana: Tanŋo ande Kuate kulatkate ma sinam tanŋe isukusmba minwa sulumba nu gare sunŋo tamŋgat ŋgina le ¹⁶ Yesus nu ndek yaba pasa ande sana: Tanŋo ande pagumba nye sunŋo palmbim saka nane gudommba tuku pasa patike likina. ¹⁷ Pagumba nye ait kumuŋgina le nuŋe piro tanŋo kukulna le kumba ka buk saningina mbal ta tugum kina ka saningina: Tane prowap. Nu buk kuanekat ŋgina kande ¹⁸ nane ŋakmba pasa ta ismba mbulmba nanŋine piro kise kise tuku sakinaig.

Ande nu sakina: Mata, ye kambim tuku ta kilke kitek piyawit ta kile kanŋeram kanŋit. Ne ka tanjamba sawa ŋgina. ¹⁹ Ande nu sana: Mata, ye pironu tuku makau 10 piyawen ta piro tagonŋgam kanŋit. Ne ka tanjamba sawa ŋgina. ²⁰ Ande nu mata teŋenmba sakina: Ye ailfu ndo pino kitek ten tukunu ye kambim kumuŋ kuga ŋgina.

²¹ Kile piro tanŋo nu luka nuŋe gabat kila sana le nu gubra sunŋo tumba sana: Pitik tumbranŋ sunŋo mbol si kumba ndin sugo fonŋfon dubika kumba afu sanzalnu afu kupe wai isu kigi-kagonŋganu afu am tukulok afu kupe ŋaigonu ta ŋakmba kilmba prowa ŋgina.

²² Piro tanŋo nu tanjana sulumba nu maŋ luka pro tanŋo sunŋo sana: Sunŋo, ne pasa sakat ta ye buk tanjawit ta minyokam tuku mbili kumu ndanŋat ŋgina. ²³ Tanjakina le tanŋo sunŋo nu ndek sana: Ne tumbranŋ sunŋo kilim si kumba ndin sugo fonŋfon dubika kumba ne sanŋri tinŋa nane ŋakmba saningina le wande te lignewaig. ²⁴ Ye ne sanamŋit. Ye ambonŋa saningina mbal nane sinŋka ye tuku nyamaganŋ nye nda ŋgina.

Tanŋo wamdus te-mayewa sulumba Yesus dubiwa (Mateus 10.37-39)

²⁵ Nane kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig le nu mbilka nane saningina: ²⁶ Ande nu ye ndoŋ minam idusmba kande nu ye tuku sunŋomba kume purwa sulumba mam nuŋe, ina nuŋe, piyo nuŋe, kiŋo kat nuŋe, tira kat nuŋe, kulim kat nuŋe, nuŋe ŋgarosu turmba tuku sunŋomba kume pur ndawa. Maŋau ta mbolŋge ndo nu ye dubiyanu tanŋo minam kumuŋ. ²⁷ Ande nu ye tuku ŋga idusmba nu nuŋe mironŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye dubiyanu tanŋo minam kumuŋ kuga.

²⁸ Tane tuku ande wande sunŋokanu palmbim ŋga ambonŋa nuŋe ndametinj burkate. Ye wande ta suluwam kumuŋ e ko kumuŋ kuga ŋga iduste. ²⁹ Nu tanja ndamba pitik ndo makek kilmba pro sigrika wande te-timba nu ndametinj denkuwa ta wande ta suluwe nda. Tanjawa le nane afunŋe kanŋermba nu talamba nzumilmba sakamŋgaig: ³⁰ A ... tanŋo wande sunŋo pile sulute tuku tanŋo ŋga talawamŋgaig.

³¹ Ko kilke gabat sunŋo ande kilke gabat ande ndoŋ kame buwam ŋga nu ambonŋa wamdus te-mayete. Nu tuku kame tanŋo 10,000 ŋak ande tuku kame tanŋo 20,000 ŋak kile-ibenŋkam kumuŋ e ko kumuŋ kuga ŋga iduste. ³² Sine kumuŋ kuga ŋguwa ta ŋgueu tanŋo ma maskenŋge minit le nu pitik pasa pilit le nu ndoŋ pasa katmba wamdus tumade.

³³ Ta tuku ande tane ŋgamukŋge nu nuŋe aganŋ ndende ŋakmba tuku wamdus sunŋo kusrewa sulumba ndo ye dubiyanu tanŋo minam kumuŋ.

³⁴ Sol nu aganŋ mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganŋmbi maŋ wakeibe le kaglinu mayok kambim kumuŋ. ³⁵ Nu ake minit. Kilke ŋair kitek wakeiwam kumuŋ kuga. Aganŋmor sumbi tur mbilam mata kumuŋ kuga. Nane ake kutumba

pankade. Tane kilba ñak ndeta pasa ta isap ñga saniñgina.

15

Sipsip le ndametiñ ñgisikina tuku yaba pasa

(Mateus 18.12-14)

¹ Takis kilanu mbal wam ñaigonu ke likanu tanjo afu ndonj mara mara Yesus tugumñge pasa isam tuku pro manjurka minanu. ² Tanjamba minnaig le Farisi kusem pasa bitekñganu mbal ndonj nane Yesus tuku gubra pasa sakinaig: A ... tanjo si nu wam ñaigonu kade mbal kaiyeninmba nane ndonj isukusig tuku ñga saka minnaig.

³ Tanjamba minnaig le nu ndek yaba pasa ande saniñgina: ⁴ Ande tane ñgamukñge sipsip 100 ñak ndindo inum ñgisikate le nu tanjaig nda ñgate. Nu 99 ta ma ñgamu tanje kusreka nu kumba ande ñgisikate ta sota ma ma te-silika tate. ⁵ Tate sulumba gare-gareka sipsip tumba kailmane mbolñge pilmba ka ⁶ tumbranñge nuñe tumbran tuma nuñe gulab kame kile-manjurka saniñgit: Ai te. Yinje sipsip ñgisikina ta te-silikit sulumba tane ye ñak gare-garekap ñgate.

⁷ Ye tane satinjamñgit. Manjau ndui tanjan tanjo 99 ñgamunjal biye mbilam tuku wam ande ke ndaka tinreknu minig ta samba mbol mbal nane tuku fudinmba gare tade. Tanjo ñayonu ande ñgamunjal biye mbilte ta nane nu tuku gare sunjo tade.

⁸ Ko pino ande ndametiñ 10 ñak ndindo inum ñgisikate le nu tanjaig nda ñgate. Nu lam bulumba kumbri tumba wande gureñmba sota ma ma te-silika tate. ⁹ Tumba nuñe tumbran tuma gulab kame kile-manjurka saniñgit: Ai te. Yinje ndametiñ ñgisikina ta te-silika gare sunjo tet ñgate.

¹⁰ Ye tane satinjamñgit. Manjau ndui tanjan tanjo ñayonu ande ñgamunjal biye mbilte le Kuate tuku enel kame nane nu tuku gare sunjo tade ñgina.

Kiño ande ñgisikina tuku yaba pasa

¹¹ Yesus nu manj pasa inum sakina: Tanjo ande nu kiño armba ñak. ¹² Maib nuñenje mam nuñe sana: Mam, ne nane agañ ndende paplamba ye tuku patikina ta ye kilamñgit ñgina. Tanjakina le mam nuñe agañ ndende ñakmba paplana ta kilmba nale walmba nikina.

¹³ Tanjana le kile kiño fudin ta nuñe agañ ndende ñakmba piyaninmba ndametiñ kilmba tinja kilke masken ande kina ka tanje minmba nuñe maim maim manjambi ake sinanj ndametiñ kusreka minna. ¹⁴ Tanjamba minna ma ma ndametiñ kuganaig le ma ta mbolñge guba sunjo prona le nu agañ ñakmba denkina.

¹⁵ Tanjamba nu ma takok tanjo ande tugum kumba sarsarna le kukulna le nu tuku mbo kulatka minna. ¹⁶ Nu fungul burso nzim ka mbo agañ nyinaig ta nyam tuku wamdus sunjo ñak minna ta andenje nu agañ inum nda tuna.

¹⁷ Tanjamba minna ma ma wamdus puluna le nu ndek wamdusmbi sakina: Yinje mam tuku piro tanjo nane nyamagan gustomba nyumba baten nu mata patikade. Tenje guba nu ye baleyam bafute. ¹⁸ Ye tinja luka ka mam sawamñgit: O mam, ye Kuate am mbolñge ne am mbolñge mbar sunjo ken. ¹⁹ Ye mayenu kuga. Ye ne tuku kiño minam kumuñ kuga. Ye ne tuku piro tanjo ndo minamñgit ñga sawamñgit ñgina.

²⁰ Tanjamba idusmba nu tinja mam nuñe sota kambim tuku kina. Nu kumba ka ndin maskenñge ilmba minna le mam nuñe nu kanjermba sina sunjona le nu pinderka kumba kiño nuñe bagailmba mumuna.

²¹ Tanjana le kiño ta ndek mam nuñe sana: O mam, ye Kuate am mbolñge ne am mbolñge mbar sunjo ken. Ye tanjo mayenu kuga. Ye ne tuku kiño minam kumuñ kuga ñgina kande ²² mam nuñe piro mbal wika saniñgina: Tane pitik kumba tawi mayenu ande tumba ilmba siluk tape. Wai tok yubi mayenu pile tumba kupe ñgaro kilmba pro

siluk tape. ²³ Makau fat kuya ṅak ta balemba tumba kuapi kikonṅu wakeiwap. Sine nu ndoṅ tuma isukusmba gare-garekube. ²⁴ Yiṅe kiṅo te kumanu taṅaṅ maṅ aboṅgat. Nu ṅgisikanu taṅaṅ mayok ket ṅgina. Taṅakina sulumba nane nu ndoṅ gare-gareka minnaig.

²⁵ Taṅamba minnaig le kiṅo mulum piro mbolṅge promba tumbraṅ makembiṅge nane kupesmba mune wikarau minnaig le isna. ²⁶ Isna sulumba nu piro taṅgo ande wika kusnana: Tane ame maṅau sunṅokanu kade ṅgina le nu lafumba sana: ²⁷ Maib naṅe luka prowat le mam naṅe nu ṅgisi ndakina ṅga gare-gareka makau fat kuya ṅak ta balemba kuapikat ṅgina. ²⁸ Taṅamba sana le nu ismba gubrana le wandek kine ndakina.

Taṅana le mam nuṅe nu mayok ka nu sinam kuwa ṅga sarsarna le ²⁹ kiṅo nu mam nuṅe sana: Ye yar gudommba ne tuku miṅge kum-nemṅge piroka ne tuku pasa ande luka ndawet. Ne meme fat ande sate le ye yiṅe gulab kame ndoṅ pagumba nyumba gare-gareka mine ndaket. ³⁰ Ne kiṅo naṅe ta naṅe ndametiṅ tuna le une pino mbolṅge panke suluna ta ne nu tuku ṅga makau fat kuya ṅak balewat ṅgina. ³¹ Taṅakina le mam nuṅe ndek nu sana: O kiṅo, ne ye ndoṅ mara mindek minit. Ye tuku agaṅ ndende te ne tuku. ³² Maib naṅe nu kumanu taṅaṅ maṅ aboṅgat. Nu ṅgisikanu taṅaṅ mayok ket. Ta tuku sine ake minbe ta mayenu kuga. Sine nu tuku ṅga gare-garekube ṅgina.

16

Piro taṅgo nu wamdus kuen ṅayo ṅak

¹ Yesus nu nuṅe dubinaig mbal saningina: Maror taṅgo ande nu taṅgo ande madina le nu tuku agaṅ ndende kulatkina. Taṅamba minna le nane afuṅge pro taṅgo sunṅo ta sanaig: Nu agaṅ ndende kumumbi kulat ndakate le ṅgisikade ṅginaig le

² nu pasa ta ismba taṅgo ta wikina le ilna le nu kusnana: Ne ndaṅte le ye pasa iset. Ne piro ta maṅ biye nda. Ne ka nane agaṅ ndende piyade le kuyarte waṅe ta tumba prowa le kaṅgeri ṅgina.

³ Taṅaka sana le agaṅ ndende kulat taṅgo nu idusna: Yiṅe gabat nuṅe piro te mbolṅge pitaiyuwa le ye ndaṅi. Ye tag tumba sanṅri tiṅga kilke pikam kumuṅ kuga. Ye afu tugumṅge ndametiṅ yabaṅki ta kikoyikat ṅga idusna. ⁴ Nu taṅamba idusmba minna ma ma kile nu sakina: Ese. Kile ye iduset. Yiṅe gabatṅge pitaiyuwa le ye nane afu tuku wandekṅge mine mayewam tuku kile wam ande kamṅgit ṅgina.

⁵ Taṅamba idusmba nu nuṅe gabat tuku agaṅ ndende kile-likinaig mbal ta ṅakmba wike likina le pronaig. Pronaig le nu ndek ande kusnana: Yiṅe gabat tuku agaṅ ndende ne tugumṅge lafunu giganmba minig ṅgina le ⁶ nu ndek sana: Ye gurenṅ dram 100 maṅ lafuwam tuku minig ṅgina. Taṅakina le nu taṅgo ta sana: Pitik naṅe kuyaranu waṅe ta tumba dram 50 kusreka 50 ndo kuyara ṅgina. ⁷ Kile nu maṅ taṅgo ande kusnana: Ne tugumṅge lafunu giganmba minig ṅgina le nu ndek sana: Ye wit bek 100 lafuwam tuku minig ṅgina. Taṅakina le nu taṅgo ta sana: Naṅe kuyaranu waṅe ta tumba wit bek 20 kusreka 80 ndo kuyara ṅgina.

⁸ Nuṅe gabat nu maṅau ta ismba nuṅe kulat taṅgo ṅayonu nu wamdus kuennu ṅga nu tuku nyu saka minna.

Tane isap. Kilke te tuku maṅau dubide mbal nane wamdus kuennu ṅak minmba muṅgu turkade sulumba tane bulu mbolṅge minig mbal litiṅgig. ⁹ Ye tane satinṅamṅgit. Tane mata kilke mbolok ndametiṅmbi taṅgine kuasmbi afu turka gulab magenu patikap. Tane taṅawap ta ṅgumṅga ndametiṅ ta kugawaig le minmba minam tuku wande tamṅgaig.

¹⁰ Taṅgo ande nu agaṅ fudiṅndo tumba kulat mayete ta nu agaṅ

sunḡokanu mata kulat mayewam kumuḡ. Ande nu agaḡ fudiḡndo tumba kulat maye ndate ta nu agaḡ sunḡokanu mata tumba kulat mayewam kumuḡ kuga. ¹¹ Ne kilke te mbolok agaḡ tambu ne piro mayewam fugute ta ne samba mbolok agaḡ kateseknu tambu mata pirokam kumuḡ kuga. ¹² Ne ande tuku agaḡ ndende kilmba kulat mayewam fugute ta naḡe agaḡ ndende kulat mayewam mata kumuḡ kuga.

¹³ Tanḡo ande nu gabat armba tugumuḡe nu pironu kumuḡ kuga. Nu ande ḡgamuḡgal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanḡamba ndo ne ndametiḡ kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumuḡ kuga ḡa sanḡina.

Yesus nu wam pagu pasa afu sanḡina

(Mateus 5.31-32; 11.12-13; 19.9; Markus 10.11-12)

¹⁴ Farisi mbal nane ndametiḡ kilam tuku nzali sunḡo ḡak minnaig tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba piḡgil mer te-tunaig. ¹⁵ Tanḡanaig le nu ndek nane sanḡina: Tane tanḡo am mbolḡe tiḡreknu minam tuku piro kareḡkade ta Kuate nu tane tuku ḡgamuḡgal kila. Kilke mbolok mbal maḡau afu magenu ḡgade ta Kuate am mbolḡe wam ta ḡule parak.

¹⁶ Tukul pasa tuan tanḡo kame tuku pasa minnaig le ka ka Yohanus prona. Yohanus tuku ait mbolḡe tugu pilmba Kuate nuḡe gageu kulatkate pasa mayenu kuklide le gudommba nu tuku gageu mayok kambim tuku mburerika sanḡri tiḡgade.

¹⁷ Samba tugu kilke tugu ḡakmba ḡgisikamḡgaig. Moses tuku tukul pasa fambonu inum fudiḡndo ḡgisike nda.

¹⁸ Ande nu piyo nuḡe pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. Tanḡo ande nu andeḡe

pino pitaite le tate ta nu mata pino kuayarmba unekate ḡgina.

Maror tanḡo le Lasarus tuku pasa

¹⁹ Maror tanḡo ande nu mara mindek kumiḡ piyanu o mbolḡe ta tiḡmba kuapi kikoḡnu nyumba gare ḡak minanu. ²⁰ Tanḡamba minanu le sanzal tanḡo ande nyunu Lasarus nu we gudommba ḡak maror tanḡo ta tuku wande malanḡa tugum tanḡe ²¹ nu maror tanḡo isukuswa le nyamagan fambonu ndekuwaig le nyam tuku idusmba minanu. Tanḡawanu le aḡeḡe pro we nuḡe ndoḡa minanu.

²² Nu tanḡamba sinamanzerka minna ma ma nu kumna le eḡel kame pro nu tumba kumba ka Abraham tugumuḡe pilnaig le minna.

²³ Tanḡamba minna le ma ma maror ta nu mata kumna le ḡgukinaig. Nu kumanu mbal tuku tumbranḡ kina ka tanḡe rar sunḡo tumba nu maskenḡe mambilna kande Lasarus nu Abraham ndoḡ minna le kanḡerkina.

²⁴ Tanḡamba kanḡerkina sulumba nu wika sana: Mam Abraham, ne ye sinayumba Lasarus kukula le wai tokmbi kule kirembe pro ye tuku miḡe mbolḡe pilwa le mane tugu fudiḡmba tido pilwa. Ye pa te sinamḡe rar sunḡo tet ḡgina le ²⁵ nu ndek sana: Kiḡo, ne isa. Ne abo minna sulumba mine mayenu tina ta buk kugana. Lasarus nu mine sinamanzer tina ta mata buk kugana. Kile nu ḡgamuḡgal mukuk ḡak minit le ne rar sunḡo ḡak minit.

²⁶ Kuatenḡe ndin tukulna sulumba ḡguruḡ sinam nzikok sile minek tuku ma ḡgamuḡe pilna. Ande mbol tekok ne tugum ndekam kumuḡ kuga. Ande ibeḡ takok mata mbol te mbambim kumuḡ kuga ḡgina.

²⁷ Tanḡakina le nu maḡ Abraham sana: Mam, tanḡamba ndeta ne Lasarus kukula le nu yiḡe mam tuku wande mbol kuwa sulumba ²⁸ yiḡe maib 5 minig ta rironḡ pasa niḡguwa. Nane mata ma te mbol promba rar sunḡo tubekaig ḡgina le ²⁹ Abraham ndek nu sana: Kuga. Nane Moses

tuku pasa tuan tango nakmba tuku kuyar pasa nak minig. Nane pasa ta ismba dubiwaig ngina le ³⁰ nu lafumba sana: O mam Abraham, ta kumuŋ kuga. Tango kumanu ande kumba ka nane saningwa le nane sinka ngamuŋgal biye mbilamngaiŋ ngina le ³¹ nu ndek sana: Nane Moses tuku pasa tuan tango kame tuku pasa isam mbulmba minig ta kumanu andeŋge luka kumba ka saningwa ta mata nane son nge nda ngina.

17

Une tuku piti

(*Mateus 18.6-7; 18.21-22; Markus 9.42*)

¹ Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal ta saningina: Tango pino Kuate ngumnewaig nga tago afu sinka prowamngaiŋ. Ima nu tanamba tango tagonngit le nane Kuate ngumnede ta tango ta ose. Nu pa sungo tamngat. ² Ande nu ye tuku kiŋo inum didikate le ye ngumneyate ta tango ta ose. Nu kiŋo didi ndakina le ambonga afunŋe wit firfiranu ndame sungo tumba ninfok tur kusmba buknginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

³ Tane rironj mayewap. Nane tira ande mbarwa ndeta nu sawe lika kilba buro tawe. Nu ngamuŋgal biye mbilwa kande nu tuku mbar gilainga.

⁴ Nu ki ait ndindo ne mbolŋge mbar 7 ke lika ta nakmba ne tugum promba sanuwa: Tira, ye ne mbolŋge mbarit ta ye kikoyate nga sanuwa kande ne nu tuku mbar nakmba gilainga ngina.

Kuate tala ndawam tuku manau

⁵ Tanakina le aposel kame nane Sungo sanaig: Sine Kuate tuku sanngri tomba tingam tuku sanngri pilesinga nginaig le ⁶ nu lafumba saningina: Tane Kuate tuku sanngri tomba tingade manau mastet tinu tanan fudinndo minwa ta tane kumzan ail nzi samba ne goka ka yu sinam sinŋe man tinga prowa nga sawap ta nu tanawamngat.

⁷ Ande tuku piro tango nu kilke pikit tuku ko sipsip kulatkate tuku nu furirte le luka prote ta nuŋe gabatŋge

ne kile wandek ka isukusa nga sa ndate. ⁸ Nu tejenmba sate: Ne ye tuku nyamagan wakeimba kutumba sa le nyi le ne ka isukusa ngate. ⁹ Piro tango nuŋe sungoŋge piro sate le kate ta nuŋe sungo ne mayewat nga sa ndate. ¹⁰ Tane mata Kuate pasa satngit le kade ta sine piro tango magenu nga sa ndakap. Nu piro sinngit ta ndo keg ngap ngina.

Yesus nu tango 10 ngirngger nak wakeikina

¹¹ Yesus nu Yerusalem kambim nga Samaria le Galilea ma tugu ta ngamuk ngamuk kina. ¹² Nu tumbran ande bitekngina le tango 10 ngirngger nak nane kasomngge tinga ¹³ wi kuenka nu sanaig: Sungo Yesus, ne sine sinanu turka nginaig le ¹⁴ nu nane kannggerka ndek saningina: Tane kumba tangine ngarusu pris tumningap ngina. Tanakina le nane ka ndinngge ngirngger gagulke sulunaig.

¹⁵ Kile nane tuku ande nuŋe ngaro mayekina ta kanngermba luka kumba minŋe fetka Kuate tuku nyu te-dungina. ¹⁶ Nu luka Yesus tuku kupe tugumngge truk ka gare pasa tuna. (Tango ta nu Samaritanu). ¹⁷ Tanana le nu ndek sana: Tango 10 magekaig ta nane 9 ta animbi kagig. ¹⁸ Ande Kuate tuku nyu te-dungam tuku luka pro ndawat. Rawe tango te ndo prowat ngina sulumba ¹⁹ nu tango ta sana: Ne ye tuku sanngri tomba tingate tukunu ne mayekat. Ne tinga kaye ngina.

Kuate nu nuŋe gageu kulatkate tuku pasa

(*Mateus 24.23-28; 24.37-41*)

²⁰⁻²¹ Mara ande Farisi tango afu pro Yesus kusnanaig: Ginu mara Kuate nuŋe gageu kulatkam tuku prowamngat nginaig le nu nane saningina: Nane afu nu prowat te ko prowat si nga satngende. Kuate nuŋe gageu kulatkam prowa ta tangine ammbi nu kanngere nda. Tane isap. Kile tane ngamukngge Kuate nuŋe gageu kulatka minit ngina.

²²⁻²⁵ Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal saningina: Ait te mbolŋge

minig mbal ye Ndindo Katesek Tango pitaiyumba rar sungomba samngaig. Ait ande prowa le tane ki ait ndindo mbolnge ye Katesek Tango nu kangerbe ko nga idusap ta ye kangerye nda. Afunge tane satinmba nu minit te ko nu minit si nguwaig kande nane dubi ndakap. Teliŋ bulu pinderka samba ŋakmba kilŋate taŋamba ye Ndindo Katesek Tango prowamŋgit.

²⁶ Noa tuku ait mbolnge maŋau ke likinaig taŋamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowam tuku ait mbolnge maŋau ndui ta ke likamngaig. ²⁷ Nane nyamagan kule nyumba pino piyamba kilmba taŋamba minnaig ma ma Noa nu waŋ poŋgina. Waŋ poŋgina le ndo kule sungo promba nane ŋakmba ma gurenmba kilebutokina.

²⁸ Lot tuku ait mbolnge nane mata taŋanaig. Nane nyamagan kule nyumba agan ndende muŋgu walka piyaniŋmba kilmba agan tumu ŋguke lika wande patike lika taŋamba taŋamba minnaig. ²⁹ Lot nu Sodom kusremba kina ait ta mbolnge ndo samba mbolnge pa son paknu sawe taŋan ndeka nane pasokina le uge sulunaig. ³⁰ Taŋamba ndo ye Ndindo Katesek Tango mayok ka le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluniŋgamŋgat.

³¹ Ait sungo ta mbolnge tango wande kawanŋge minmba kande nu wandekŋge agan ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. Ande piro mbolnge minmba kande luka nuŋe wande mbol kambim idus ndawa. ³² Tane Lot piyo nuŋe nu maŋau kina ta idusap. ³³ Ande nu nuŋe abo mine mayewam tuku ndin sotate ta nu ŋgisikamŋgat. Ande nu nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nuŋe abo ta ŋak minamŋgat.

³⁴ Tane isap. Furir ta mbolnge tango armba mbainŋge kinywaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit. ³⁵ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit. ³⁶ Tango armba piro ndindo

mbolnge minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit ŋgina.

³⁷ Taŋakina le nu dubinaig mbal ndek nu kusnanaig: Sungo, wam ta aniŋge taŋamba mayok kanŋat ŋginaig le nu yaba pasambi nane saniŋgina: Agan ande kumanu menŋa mundur kinit le wir taŋge maŋgurka minig ŋgina.

18

Pasa pilewanu tango tuku yaba pasa

¹ Yesus nu dubinaig mbal nane kanyum ndamba dirnaŋa Kuate yabaŋam tuku yaba pasa ande tumningina sulumba sakina: ² Tumbran sungo ande mbolnge pasa pilewanu tango ande minna. Nu Kuate kuru kuru ndaka tango afu mata idus ndaniŋgina. ³ Tumbran sungo ta mbolnge pino kuembol ande minna. Nu mara mara tango pilewanu tugum luluka samba minna: Ande nu ye piti pileyate ta ne ye turyumba nu tumba pasa mbolnge pale nga samba minna ta ⁴ tango ta nu mbulmba minna ma ma mara ande nu idusna: Ye Kuate kuru kuru ndaka tango mata idus ndaniŋget ta pino kuembol te nu ye ndagari seryate. ⁵ Ye nu turamŋgit. Kuga ta nu mara mara luluka minwa le ye sanŋri kugawikat nga idusna.

⁶ Sungo nu wam kube ta saniŋge denpurmba ndek saniŋgina: Tane pilewanu tango ŋayonu ta tuku pasa ta idusap. ⁷ Kuate nuŋe madiniŋgina mbal turniŋguwa nga ki furir mindek nu wikade ta nu dalke nda. ⁸ Nu pitik ndo lafumba turniŋgit ŋgina sulumba saniŋgina: Ye Ndindo Katesek Tango ait sungo mbolnge kilke te mbol ndeki sulumba nane Kuate tuku son nga minig e ko kuga ta ye kanŋerkamŋgit ŋgina.

Farisi tango le takis kilanu tango tuku yaba pasa

⁹ Tango afu nane naŋgine mine maŋau idusmba sine tiŋreknu nga tango afu talaniŋginaig ta Yesus nu katesmba yaba pasa tembi saniŋgina:

10 Tango armba Kuate ndonj pasatam kusem wande sunjo mbol kinai. Ande Farisi tango ande takis kilanu tango. 11 Farisi tango ta nu nuje wamdusmbi Kuate sana: O Kuate, ye tango afu ngamuknje ye tuku mine kise. Ye kuayar ndawet tuku. Ye pino kuayar ndawet. Ye tinjeknu ndo minet. Ye takis kilanu tango tenen kuga. Ta tuku ye ne gare pasasane. 12 Kusem mindek tuku piro ait mbolnje ye ait armba ne idusnumba nyamaganj pinka minet. Yine piya njakmba manjur 10 patika ande ne tinet nga Kuate sana.

13 Tanjakina le takis kilanu tango nu kikonu maskenje tinja nu tandekam mbulmba nu tawo katmba sakina: O Kuate, ye une tango. Ne ye sinanu mapeya ngina.

14 Ye tane satinjamngit. Takis kilanu tango ta Kuate am mbolnje tinjeknu mayok ka luka nuje tumban kina le Farisi tango ta nu ake luka kina.

Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-ibenjamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-mayokamngat nga saningina.

*Yesus nu kinjo kame nyaro ninjina
(Mateus 19.13-15; Markus 10.13-16)*

15 Ina mam afu kinjo kame kilmba Yesusnje wai nane mbol patikuwa nga pronaig le nuje dubinaig mbal tanje nane kanjerka saninge lika kileluka minnaig. 16 Tanjanaig le Yesus nu kinjo kame ta wikina sulumba sakina: Kinjo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kinjo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. 17 Ye sinja satinjamngit. Nane afu kinjo kame tenen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ngina.

*Tango ande aganj gudommba njak
(Mateus 19.16-30; Markus 10.17-31)*

18 Mara ande kulat tango inum Yesus tugum promba kusnana: Tum Tango mayenu, ye ndani sulumba

abo tugu tumba minmba minamngit ngina le 19 nu lafumba sana: Ndanjam ye mayenu sayate. Kuate nu ndo mayenu minit. 20 Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Pino kuayar ndawa. Tango bale ndawa. Aganj ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Ina mam naje tuku nyu idusnikmba wakeika ngina.

21 Tanjakina le tango ta nu sana: Ye buk kinjo ndo minen sulumba tukul njakmba ta dubika kile minet ngina le 22 nu pasa ta ismba nu sana: Wam ndindo ne kumu ndate. Ne ka naje aganj ndende njakmba piyaninjmba ndametinj kilmba walmba sanzal mbal ninja sulumba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolnje aganj ndende magenu njak minamngat ngina le 23 tango ta nu pasa ta ismba nu aganj ndende sungomba njak tukunu wamdus piti sunjo tumba maninok minna.

24 Tanjamba minna le Yesus nu kanjermba sakina: Nane aganj ndende sungomba njak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo. 25 Aganjmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tango nu aganj ndende sungomba njak ta nu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta sinja minde bada sungokanu ngina.

26 Tanjakina le nane Yesus tuku pasa isnaig mbal ndek sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjanjmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamngig nginaig le 27 nu lafumba sakina: Tango nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta kam kumunj ngina.

28 Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine sinjine aganj ndende njakmba kusreka ne dubineg ngina le 29 nu ndek nane saningina: Ye sinja satinjamngit. Tango ima nu nane afu Kuate tuku gageu prowaig nga piroka nuje wande, piyo nuje, tira kat nuje, ina mam kat nuje, kinjo kat nuje, aganj kame tanjan kusrekate ta 30 nu kilke te mbolnje minmba nu aganj afu kusrekate ta kitek gudommba

kilamngat. Ngumnennga nu kilke kitek mbolnge abo tugu njak minmba minamngat nga saningina.

Yesus nuje kumam tuku sanu kenja

(Mateus 20.17-19; Markus 10.32-34)

³¹ Yesus nu nuje dubinaig tango 12 ndo kilmba kile-yamokka saningina: Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kangig. Ka ambenge tuan tango kamege ye Ndindo Katesek Tango tuku wam njakmba kuyarninge likinaig ta kumungamngat. ³² Afu ye tumba kasomok mbal wai mbolnge pilwaig le nane ye maim maim te-sumba tumail panyumba nguspeyumba ³³ ngusyuwaig sulumba ye baleyamngaig. Ye kumi le ngukuwaig le mara kenju mbolnge ye man abonga tinungit ngina.

³⁴ Yesus nu tanamba sakina ta pasa ta tugunu kurok minna le nane katese ndanaig.

Yesus nu tango am tukulok wakeina
(Mateus 20.29-34; Markus 10.46-52)

³⁵ Yesus nu kumba ka Yeriko tumbran sungo patuna le tango am tukulok ande ndin makembinge aganj ndende yabangka minna. ³⁶ Nu tanamba minmba nane gudommba kinaig le nu kupe fudu ismba kusaningina: i ... Ta ame zigna sungo tanamba ngina le ³⁷ nane ndek nu sanaig: Nasaretu tango Yesus kinit si nginaig. ³⁸ Tanakinaig le nu ndek wi kuenka sakina: Yesus, David tuku mbun sungo, ne ye sinanu turya ngina.

³⁹ Tanamba wikina le nane afu ambonginaig tanje nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu man lato wika sana: David tuku mbun sungo ye sinanu turya ngina le ⁴⁰ nu tinga nane saningina: Tumba ye tugum te prowap nga saningina. Nane tango am tukulok ta tumba nu tugum pronai le nu kusnana: ⁴¹ Ye ame wam ne mbolnge ki nga ne iduste ngina le nu ndek sakina: Sungo, ye mambilam tuku sungomba iduset ngina.

⁴² Tanakina le Yesus ndek nu sana: Am maranga mambila. Ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu ne mayekat ngina le ⁴³ nu pitik ndo am maranga mambilmba Kuate tuku nyu te-dunga Yesus dubimba kina. Tanana le nane njakmba wam ta kangermba Kuate tuku nyu te-dunginaig.

19

Sakeus tuku wam kube

¹ Kile Yesus nu Yeriko tumbran sungo ngamu fetka ka kusrewam bafuna. ² Tumbran sungo tanje tango ande nyunu Sakeus minna. Nu takis kilanu mbal tuku gabat. Nu aganj ndende sungomba njak.

³ Tango ta nu Yesus pronai le tango te ima nga nu kangeram bafuna ta tango pino sungomba minnaig le nu fagnu tukunu Yesus kangere fuguna sulumba ⁴ nu ambonga pinderka ka Yesus kambim tuku ndin kuermba ail ande ndin make mbolnge minna ta pongina.

⁵ Ail mbol tanje minna le Yesus nu pro ail tugum tanje tinga ndek tandeka nu wika sana: Sakeus, ne pitik iben kaye. Kite ye ne tuku wande mbolnge minamngit ngina. ⁶ Tanakina le nu pitik ndo iben ka gare sungo tumba Yesus tumba nuje wande mbol kina le ⁷ nane afu wam ta kangermba gubra tumba Yesus talamba sakinaig: Ndanam saka nu tango njayonu ta tuku wande mbol kumba nu ndon minit nginaig.

⁸ Kile Sakeus nu tinga Sungo sana: Sungo, ne isa. Yinje aganj ndende njakmba minig ta paplamba sanzal mbal walmba ninje likamngit. Ye nane afu tuku ndametin ndui ndui kuayaren ta lafunu bailka bailka tanamba ningamngit ngina le ⁹ nu ndek sakina: Ki ait te mbolnge Kuatenje wande te tuku mbal muskil kiletidinge ningat. Tango te mata Abraham tuku tugu ande. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tango ngisikanu minig mbal sota muskil kiletidinge ningam tuku prowen ngina.

*Piro tango 10 ndametiŋ kilnaig
(Mateus 25.14-30)*

¹¹ Nane pasa ta ismba minnaig le Yesus nu Yerusalem patuna le nane afu wamdus mbarmba Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait kile ndo mayok kaŋgat ŋga idusnaig. Ta tuku Yesus nu yaba pasa tembi saniŋgina:

¹² Tango ande nyu ŋak nu maŋ lato nyu sunjo tam tuku gabat inum sota kilke masken kambim tuku sakina. Nu kumba luka pro nuŋe mbal kulatkam idusna. ¹³ Nu kambim ŋga nuŋe piro tango 10 wika ndametiŋ soŋ ndui ndui niŋmba saniŋgina: Tane ndametiŋ tembi piroka minap le ye luka prowamŋgit ŋga saniŋmba nu kina. ¹⁴ Nuŋe mbal afu nu kasurmba minnaig ta nu kina le afu kukulniŋginaig le nane ka gabat sunjo sanaig: Nu sine kulatkam tuku sine nu mbulig ŋginaig.

¹⁵ Taŋamba minnaig ma ma tango ta nu gabat nyu tina sulumba luka nane tugum prona sulumba nu nuŋe piro mbal buk ndametiŋ niŋgina ta nane piroka ndametiŋ giganmba kilnaig ta kila palmbim tuku ŋga nane wike likina. ¹⁶ Taŋana le piro tango ande promba nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametiŋ soŋ ndindo tambu piroka minen ma ma ndametiŋ soŋ 10 kilen ŋgina. ¹⁷ Taŋakina le nu sana: Ese. Ne piro tango mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku agaŋ fudiŋndo kulat mayena tukunu kile ne tumbran 10 kulatkamŋgat ŋgina.

¹⁸ Kile piro tango ande pro nu sana: Sunjo, ye ne tuku ndametiŋ soŋ ndindo tambu piroka minen ma ma ndametiŋ soŋ 5 kilen ŋgina le ¹⁹ nu ndek nu sana: Ne tumbran 5 kulatkamŋgat ŋgina.

²⁰ Kile piro tango inum pro nu sana: Sunjo, ne tuku ndametiŋ soŋ ndindo nane noten. Ye ndametiŋ ta ŋgisikikat ŋga kumiŋmbi so mayemba pilen. ²¹ Ne wamdus karenu ŋak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu tumunu ŋgukade le ne

pro nyamagan ake kilit. Ye ne kuru-kuruka taŋawen ŋgina. ²² Nu taŋakina le tango sunjo nu sana: Ne piro tango ŋayonu. Ne nane pasa tambu ne pasa mbolŋge palmbimŋgit. Ye wamdus karenu ŋak e? Afu pirokade le ye pro alonu ake kilet ŋga iduste? Afu tumunu ŋgukade le nyamagan ake kilet e? ²³ Ye tuku maŋau ne kila ta ndaŋam saka ye tuku ndametiŋ beŋ mbolŋge pile ndakina. Ne taŋana kande ye pro yiŋe ndametiŋ lafunu lato kilet kande ŋgina.

²⁴ Taŋakina sulumba tango sunjo nu nane afu saniŋgina: Ndametiŋ soŋ ndindo ta yaimba tumba tango nu ndametiŋ soŋ 10 ŋak ta tape ŋgina le ²⁵ nane afu nu kusnanaig: Sunjo, nu ndametiŋ soŋ 10 ŋak ta ndaŋam nu tambim tuku sakate e ŋginaig le ²⁶ nu lafumba saniŋgina: Ande nu agaŋ afu ŋak minit ta andeŋge nu maŋ lato tuwit. Ande nu agaŋ denkanu minit ta andeŋge nuŋe agaŋ fudiŋndo ta mata yaite. ²⁷ Ariya. Nane afu ye kumnemŋge minam mbulmba ye tuku ŋgueu minig ta kilmba pro ye tuku am mbolŋge bale farap ŋgina. Yesus nu taŋamba yaba pasambi saniŋgina.

*Yesus nu gabat sunjo taŋan
Yerusalem kina
(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11;
Yohanus 12.12-19)*

²⁸ Kile Yesus nu tiŋga mbumba Yerusalem kina. ²⁹ Nu kumba ka tumbran armba Betfasi le Betani Olif tabe patumba ta tugum prona sulumba nuŋe dubinaig tango armba sanikina: ³⁰ Tale tumbran si kumba bitekŋga doŋki fat ande pannaig le tiŋ minit afu muskilnu mbolŋge buk minyo ndakinaig ta tale kaŋgeramŋgaik. Kaŋgermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³¹ Ande tale ndaŋam muli kukliwik ŋga kusnatikuwa kande teŋenmba sawap. Sunjo nu doŋki te piro ŋak ŋga sawap ŋgina.

³² Taŋakina le nale kumba ka nu sanikina taŋamba kaŋgermba. ³³ Nale doŋki fat muli kuklimba minnaik le

donki miro tanjo nane nale kanjerka kusnanikinaig: Ndanam tale donki fat muli kukliwik nginaig le ³⁴ nale ndek sakinaik: Sunjo nu donki te piro njak nginaik.

³⁵ Nale donki fat tumba Yesus tugum pronaik sulumba kumin afu kilmba donki muskil mbolnje farnimba Yesus tumba mbolnje pilnaig le minyokina. ³⁶ Nu donki njak kina le nane nanjine tawi kilmba ndinje farninigaig.

³⁷ Yesus nu Yerusalem patumba Olif tabe te-tiram bafuna le nune dubinaig mbal nane tanjo kuasmbi sunjomba ndon nu buk wam sanjrinu ke likina le kanjerkinaig ta idusnimba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunja wikaraumba sakinaig:

³⁸ Ese. Nu gabat sunjo. Nu Sunjo tuku nyu mbolnje prote.

Nu Sunjonje nyaro tinwa o.

Ese. Samba mbolnje sine tuku gubra kile kugate.

Sunjo Kuate tuku nyu sunjo mayok kuwa o nginaig. *Mune 118.26*

³⁹ Tanjakinaig le Farisi afu manjur ngamuknje Yesus sanaig: Tum Tanjo, ne dubinade mbal te saninje lika pe-uninja nginaig le ⁴⁰ nu ndek saninjin: Ye tane satinjamngit. Ye nane pe-uninji ta ndame minig tenje wika-rauwamngigaig ngina.

⁴¹ Tanjakina sulumba Yesus nu Yerusalem patuna sulumba kanjermba malmbika sakina: ⁴² Yerusalem tumbran ose. Ki ait te mbolnje ne ngamungal mukuk minam tuku wamdus pulunuwa ko. Ne wamdus pulune nda. ⁴³ Ait ande prowa le ne tuku njeu mbal promba ne kornumba te-sinamnamngigaig. ⁴⁴ Nane ne tuku mbal njaigo siglika ne tuku ndame wande sambriniguwaig le ndame ande nu munju sailka mine nda. Kuatenje ne turnam tuku ait buk prote ta ne wamdus pulu ndanate ngina.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina

(Mateus 21.12-17; Markus 11.15-19; Yohanus 2.13-22)

⁴⁵ Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo sinam kumba ka kawan tanje nane afu ndametin piroka aganj ndende piyanimba minnaig ta kanjerka kogronka pitaikina sulumba ⁴⁶ saninjin: Kuyar pasa ande nu tenenmba sakate.

Ye tuku wande ta mbarinjam tuku wande. *Aisaia 56.7*

Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tananj pilig.

Yeremia 7.11

Kuyar pasa nu tanjamba sakate ngina.

⁴⁷ Yesus nu mara mindek kusem wande sunjo sinam tanje tanjo pino pasa tumnimba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknjanu mbal nyu njak mbal ta njakmba nu balewam tuku ndin sotinaig ta ⁴⁸ tanjo pino njakmba Yesus tuku pasa isam tuku kilba pilmba minnaig le nane nu balewam tuku ndin kiringinaig.

20

Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Markus 11.27-33)

¹ Mara ande Yesus nu kusem wande sunjo sinamnje pasa mayenu kuklimba tanjo pino tumnimba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknjanu mbal Israel mage mage nane pro nu kusnanaig: ² Imanje kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sanjri tinmba kukulnina. Saka le sine isbe nginaig le ³ nu ndek nane saninjin: Ye mata tane wam ande kusnatingi le tane sayap le isi. ⁴ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna. Kuatenje e ko tanjonje ngina.

⁵ Tanjakina le nane ka kasomnje nanjine nanjine munju kusnanja sakinaig: Sine ndanmba sabe. Sine Kuatenje nga sabe ta ndanam tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamngat. ⁶ Ko sine tanjonje ngube ta

tango pino ndamembi sine bale farsingamngaig. Nane njakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan tango ande ngade nginaig.

⁷ Tanjamba nane ndek Yesus tugum kumba nu tuku pasa lafumba sanaig: Iyo. Kuate nge Yohanus kukulna e ko imange kukulna ta sine gilai nginaig. ⁸ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Ariya. Ye mata tanjamba imange kukulyina le wam kame ke liket te satinge nda ngina.

Piro mbal najgonu tuku yaba pasa (Mateus 21.33-46; Markus 12.1-12)

⁹ Kile Yesus nu yaba pasa te saningina: Tango ande nu grep piro ande nguka piro mbal kilmba patika nu ait kuen njayo minam tuku kilke ande mbol kina. ¹⁰ Ait kumungina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tango ande kukulna le piro mbal tugum kina. Ka prona le nane nu biye timba paninta pitainaig le nu ake luka kina. ¹¹ Tanjana le piro miro tango nu man tango ande kukulna le nane nu mata tumba paninta njayo silimba pitainaig le nu ake luka kina. ¹² Kile nu man tango inum kukulna le nu tumba kat buromba pitainaig. ¹³ Tanjanaig le piro miro tango ye ndanndanmba ki nga idusmba sakina: Ye yine kinjo tuku kume purmba minet te nu kukuli le nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga nu mapewamngaig nga idusna.

¹⁴ Tanjamba nu kinjo nune kukulna le kina le piro mbal nane nu kanjermba sakinaig: Tango ilit si nu mam nune tuku aganj ndende njakmba kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nginaig. ¹⁵ Tanjaka nane nu tumba buknginaig le kilim kina le tange balenaig.

Tane ndanmba idusde? Piro miro tango mbal ta mbolnge ame wam kamngat nga idusde. ¹⁶ Nu nane bale farnimba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamngat nga saningina le nane afu pasa ta ismba sakinaig: i ... Nu tanjawe nda nginaig le

¹⁷ nu nane kanjer tidinga saningina: Tane nu tanjawe nda nga sakade ta kuyar pasa ande nu tenemba sakate. Ndame sungo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnge sangri tingade ngate. *Mune 118.22*

¹⁸ Ande nu ndame sungo ta mbolnge baringa ndekuwa ta nu isu ngurngurmba nu kumamngat. Ko ndame sungo ta tango ande mbolnge ndekuwa ta nu du firfiramngat nga saningina.

¹⁹ Kussem pasa biteknganu mbal pris gabat kame nane yaba pasa ta ismba nu nane tuku sakina ta kila pilmba nu biye tiwam tuku ta nane tango pino tuku kuru-kurukinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig

(Mateus 22.15-22; Markus 12.13-17)

²⁰ Gabat kame nane Yesus kulatka minmba nane yabri tango afu tango kateseknu sakuwaig nga kukulninginaig le Yesus tugum pronaig. Nu pasa ande mbarwa le nu tumba gafman wai mbolnge palmbim idusnaig.

²¹ Tango kame ta pro nu sanaig: Tum Tango, ne tugusemba ndo pasata sine wam pagusingit. Ne tango tuku nyu pile ndaninmba tango njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsingit. ²² Ne sine sasanga. Sine Zu mbal singine tukul dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumun e nginaig le ²³ nane nu yabri paknaig ta nu katesemba saningina: ²⁴ Ndametin ande tumba pro ye tumyap ngina le nane ndametin ande tumba pro tumnaig. Tanjanaig le nu nane kusnaningina: Ndametin te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le ²⁵ nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig. Tanjakinaig le nu ndek saningina: Ata. Tane gabat sungo Sesar kumnemnge minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate nu aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.

²⁶ Tanjakina le nane tango pino am mbolnje nuje pasa tamba ndalenu tuku ndin ande kanjer ndamba nu pasa lafuna ta tuku pirerek purka minje tukulmba minnaig.

Kummba manj abongam tuku pasa (Mateus 22.23-33. Markus 12.18-27)

²⁷ Kile Sadusi tango afu Yesus tugum pronaij. Sadusi mbal nane tango kummba manj tinje nda nga idusmba minig tuku.

²⁸ Nane pro nu sanaig: Tum Tango, Mosesnje tenenmba kuyarna. Tango ande kummba pino kuembol kiyo kugatok kusrewa le maib nujenje pino ta tumba aba nuje tuku kiyo tepilwa nga kuyarna. ²⁹ Ariya. Tango ande maib kat nuje 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kiyo kugatok kumna. ³⁰ Kumna le mambo nuje dubiknu nu pino ta tina ma ma nu mata kiyo kugatok kumna. ³¹ Kile mambo nuje nu dubiknu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba kiyo kugatok kume farnaig le ³² ngumnenja pino kuembol ta nu mata kumna. ³³ Ata. Ne kumanu mbal tinjamngaig nga sakate ta tango 7 ngamuknje nu ima tuku pino minamngat? Nane njakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

³⁴ Tanjakinaig le nu nane saningina: Kilke te mbolnje tango pino munju kilig tuku. ³⁵ Kumanu mbal Kuatenje nane tinjeknu nga kile-tidinguwa le kilke kitek mbolnje minamngaig ta nane manj munju kile nda. ³⁶ Nane manj kumam kumun kuga. Nane enjel tanjan minamngaig. Kuate nu nane kile-tidinguwa le nane nu tuku kiyo kame minamngaig.

³⁷ Kumanu mbal manj abonga tinjam tuku Moses nu mata sine tumsingit. Nu ail fudin pa bulu njak wam ta tuku kuyarmba Abraham Isak Jakob Kuate nu nane tuku Mbara Sunjo minit nga kuyarna. ³⁸ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye

nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Kuate nu abo njak minig mbal tuku Mbara kumanu mbal tuku Mbara. Nane abo tugu ndui ta njak minamngaig nga saningina.

³⁹⁻⁴⁰ Yesus nu tanjamba sakina le kusem pasa biteknganu mbal afu nane manj kusnawam tuku ta nane kuru-kuruka sakinaig: Tum Tango, ne pasa kumumbi sakate njinaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina

(Mateus 22.41-46; Markus 12.35-37)

⁴¹ Kile Yesus nu nane saningina: Nane afu Kuatenje madina tango Kristus nu David tuku mbun nga sakade ta ⁴² David nu tuku mune waje ta mbolnje nuje mironj tenenmba saka kuyarna.

Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana: Ne ye tuku ndinam kumam tenje sangri njak minyok mina le ma ma ⁴³ yenje ne tuku ngueu mbal njakmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemnje patikamngit njina. *Mune 110.1*

⁴⁴ David nu tanjamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunjo njina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo nga kusnaningina.

Israel gabat kame tuku manjau (Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)

⁴⁵ Tango pino njakmba Yesus tuku pasa ismba minnaig le nu nuje dubinaig mbal saningina: ⁴⁶ Tane kusem pasa biteknganu mbal tuku manjau rironkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnje lika nane afunje nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Kusem wandeknje pagumba nye sunjo mbolnje nane mbili tumailamnje minyokam tuku nzaliningit. ⁴⁷ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende kile-suluwe ningig. Nane nanjine manjau njagonu ta yabuka tango am mbolnje Kuate yaban kuende. Ta tuku nane pa lato tamngaig njina.

21

Pino kuembol ande nuŋe ndametiŋ Kuate tuna
(Markus 12.41-44)

¹ Yesus nu kusem wande sunŋo sinam tanŋe mambilmba nane afu agaŋ ndende sunŋomba ŋak ndametiŋ Kuate tuku patikinaig le kaŋgerkina.

² Kile pino kuembol ande agaŋ ndende kugatok nuŋe ndametiŋ toea armba ndo kilmba pro patikina le nu kaŋgermba sakina: ³ Ye sinŋa satinŋamŋgit. Pino kuembol te agaŋ ndende kugatok ta nu ndametiŋ fudiŋndo patikat ta nane ŋakmba tuku ndametiŋ liniŋgit. ⁴ Ta ndaŋam? Nane ndametiŋ gudommba ŋak ta afu ndo patikaig le pino kuembol te nu agaŋ ndende kugatok nuŋe ndametiŋ ŋakmba panke suluwat. Nu nyamagaŋ piyawam tuku ande mata mine ndakate ŋgina.

Yesus nu kusem wande ŋayonŋam tuku sakina
(Mateus 24.1-2; Markus 13.1-2)

⁵ Nane afu kusem wande sunŋo tuku Yesus sanaig: Ai te. Nane ndame magenumbi wande pilnaig. Nane afu agaŋ magenu ndo Kuate tunaig le tamba wande mindepiyenaig ŋginaig le nu ndek sakina: ⁶ Tane wande kaŋgerde te ait ande prowa le ndame ŋakmba muŋgu sailka mine nda. Afunŋe sambriniŋuwaig le ŋakmba kutusewamŋgaig ŋga saninŋina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa
(Mateus 24.3-44; Markus 13.3-37)

⁷ Yesus nu taŋamba sakina le nane nu kusnanaig: Tum Tanŋo, ne kusem wande ŋayonŋamŋgat ŋga sasiŋgat ta ginu mara prowamŋgat. Sine ame maŋau kaŋgermba wam ta mayok kambim patukate ŋga idusmba kate-sewamŋgig ŋginaig le ⁸ nu ndek sakina: Tane rironŋ mayewap. Nane afu gudommba pro tane yabritiŋmba ye tuku nyu tumba sakamŋgaig: Ye Kuatenŋe madiyina tanŋo. Ait kugawam tuku buk patukate ŋgamŋgaig. Tane nane dubi ndakap. ⁹ Tane kame sugo maskenŋe mayok kuwaig le pasa

ismba ko tane tugumŋge kame zigna ismba tane piriri ŋayomba wamdus fulil ndakap. Wam kame ta sinŋa prowe likamŋgaig ta kugawam tuku ait ta kile.

¹⁰ Kilke ande tinŋa kilke kise ndon kame buwamŋgaik. Gabat ande nuŋe gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndon kame buwamŋgaig. ¹¹ Ma yinyam mbolŋge mumni sugo guba guaze sanŋrinu prowe likamŋgaig. Gau mbolŋge agaŋ sugo pasa ŋak kuru kuru ŋayowam tuku mayok kine likamŋgaig.

¹² Wam kame ta pro ndawaig le tane ye tuku mbal tukunu afunŋe tane bige tidiŋga piti tiŋmba tane kilmba kusem gabat tugumŋge kile-tidiŋga ko muliŋ kilmba wandekŋge patikamŋgaig. Nane tane kilmba nyu sugo ŋak mbal tugumŋge kile-tidiŋgamŋgaig. ¹³ Ait ta mbolŋge tane ye tuku ŋga pasa mayenu saniŋgap le nane ye tuku nyu isamŋgaig. ¹⁴ Tane wamdus te-mayewap. Piti ta prowa le sine ndaŋmba sakube o ŋga idus ndawap. ¹⁵ Yenŋe tane tuku miŋge bul sermba kila tinŋi le tanŋine ŋgueu mbal nane tane tuku pasa te-ibenŋmba lafuwam kumuŋ kuga.

¹⁶ Tanŋine ina mam, tira kat tanŋine, ndare tuma, gulab kat tanŋine nane mata tane kilmba ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge patikuwaig le tane afu bale faramŋgaig. ¹⁷ Tane yiŋe mbal tukunu nane ŋakmba tane kasurtingamŋgaig ta ¹⁸ tane ŋgisike nda. ¹⁹ Tane ye kusre ndayumba minmba abo tugu ŋak minamŋgaig.

²⁰ Kame mbalŋge Yerusalem te-ŋgamumba minwaig le kaŋgerka nu ŋayo siliwam tuku ait buk patukate ŋga idusap. ²¹ Kaŋgerka Yudea mbal nane kua ka tabe ponŋuwaig le nane Yerusalem sinamŋge minig mbal kua ka mayok kuwaig. Afu Yerusalem makembiŋge minig kua ka tumbran sunŋo sinam kine ndakuwaig.

²² Ait ta mbolŋge kuyar pasa une lafunu sakate ta ŋakmba kumunuŋgat. ²³ Pino funŋulok pino kiŋo dabro amo

nyanu njak ose. Nane piti sungo kanjeramngaig. Sina manzer sungo ma te mbol prowa le Kuate tuku gubra kanjeramngaig. ²⁴ Afu bagimbi bale faramngaig. Afu ndaleka kilmba kilke yimyam mbol kine likamngaig. Kasomok mbalnge Yerusalem tumba kupe-kupeka nu njayo silimba minwaig le ma ma nane tuku ait ku-gawamngat.

²⁵ Ngumneŋga agan afu kitek ki tambun mbai mbolnge mayok kine likamngaig. Yu mbalo sugo pasa njak fudu njayowaig le kilke mbol mbal wam pile paska kuru kuru sungo tamngaig. ²⁶ Samba tuku sanjri njakmba pirpurka buruburuwaig le tango nane wamdus fulilka ina o kile ame manau sine mbol prowamngat o nga nanjine kuru kuru ta dubimba kume likamngaig.

²⁷ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tango ye sanjri kilna sungo pasa njak gau sinamnge prowi le nane kanjeryamngaig. ²⁸ Wam kame sakit ta tugu pilwaig le tane tandeka mambimba minap. Tane muskil kile-tidinge tingam tuku ait buk patukate nga idusap ngina.

Fik ail mbolnge wam ande tumningina

(Mateus 24.32-35; Markus 13.28-31)

²⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saningina: Tane fik ail, ail afu turmba kanjerkap. ³⁰ Nzude le tane kanjerka katesemba sakade. Ki ait patukate ngade. ³¹ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka Kuate nunge gageu kilmba kulatkam tuku ait patukate ta kila palmbimngaig. ³² Ye sinjka satinjamngit. Ait te mbolnge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamngaig. ³³ Kilke tugu samba tugu ngisinunngaig. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

³⁴ Tanjine mironj kuraukap. Tane kuapi kikonj nu nyumba kule kamenu nyumba nginnganka minbekaig. Tane kilke te tuku agan ndende sunjomba

tuku idus ndaningap. Ait sungo ta tuinge mbo tate tanan tane tugum bitek prowikat. ³⁵ Ait ta kilke mbol mbal njakmba tugum pitik ndo prowamngat. ³⁶ Tane mara mara mambimba yabanmba minap. Tane piti kame ta prowaig le sanjri tinga minap sulumba ngumneŋga ye Ndindo Katesek Tango ye am mbolnge tingam tuku Kuate yabanap nga saningina.

³⁷ Ki ait mindek Yesus nu tanjamba kusem wande sungo sinamnge wam pagu pasa niŋmba minanu. Furi-ranu le nu mayok ka kumba Olif tabe mbolnge kinyanu. ³⁸ Tango pino gudommba maratukuk tinga nu tuku pasa isam tuku kusem wande tugum prowe lika minanu.

22

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5,14-16; Markus 14.1-2,10-11; Yohanus 11.45-53)

¹ Israel mbal tuku pagumba nye sungo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ait ta patukina le ² pris gabat kame kusem pasa biteknganu tango nane tango pino tuku kuru-kuruka Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

³ Tanjanaig le Satan nu pro nane 12 ta tuku tango ande Yudas Iskariotnu sinam kina le ⁴ nu ka pris gabat mbal kusem wande tuku gabat mbal nu Yesus tumba nane tuku wai mbolnge palmbim tuku nane ndonj ndin katesemba pasatinaig. ⁵ Nane nu tuku pasa ismba gare tormba pasa katmba ndametinj afu nu tambim tuku sakinaig le ⁶ nu wokina sulumba tango pino am kimbik Yesus tumba nane tuku wai mbolnge palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus dubinaik tango armba Pasowa kuanekinaik

(Mateus 26.17-25; Markus 14.12-21; Yohanus 13.21-30)

⁷ Bret yis kugatok sipsip fat bale farmba nyam tuku kusem ait ta pronale ⁸ Yesus nu Petrus le Yohanus

sanikina: Tale kumba ka Pasowa tuku agan kuanekap le sine njakmba kumba nyube ngina.

⁹ Tanakina le nale ar ta Yesus kusnanaik: Sile ka aninge kuanekupe nginaik le nu ndek sanikina: ¹⁰ Tale kumba ka tumbran sungo mbol bitekngap le tanjo ande waim kule njak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. Nu wande pongamngat ta tale nu dubimba ka wande ta tuku miro tanjo tenemba kusnawap. ¹¹ Tum Tanjo nu sakat nu nune dubinaig mbal ndon wande rum ndan mbolnge Pasowa nyamngig nga sawap. ¹² Tanakap le nu rum sungo ande o mbolnge agan ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamngat. Tanawa le tale rum ta sinamnge sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina.

¹³ Tanjo ar ta kumba ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nane Pasowa nyam tuku agan ndende kuaneka man luka kinaik.

Yesus nu pasa nyam tuku manau te-mayokna

(Mateus 26.26-30; Markus 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Ait ta kumungina le Yesus nu aposel kame ndon kumba ka kuanekinaik wande ta mbolnge minyoka isukusmba minnaig. ¹⁵ Isukusmba minmba nu nane saningina: Ye rar sungo nda ti sulumba ambonga tane ndon Pasowa nyam tuku wamdus sungo tet. ¹⁶ Kile ye sinja satngamngit: Ye Pasowa nye ndaki ma ma Pasowa te alonu mayok kuwa le ye Kuate kulatkate ma mbolnge man nyamngit ngina. ¹⁷ Tanaka nu grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa tumba saningina: Grep kule te tumba nyap. ¹⁸ Ye tane satngamngit. Ye grep kulenu ait te mbolnge kusrewi sulumba Kuate pro nu nune gageu kulatkuwa le ndo ye man nyamngit ngina.

¹⁹ Tanaka nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba walmba ninmba sakina: Te yine

ngarosu tanenu nga tinjet. Tane ye idusyam tuku manau te kumba minap ngina. ²⁰ Nane tanamba isukuse denpurnaig le nu grep kule murko njak tumba manau ndui ta kina sulumba saningina: Grep kule murko njak ye kutuwet te pasa kitek Kuate nu tanjo ndon o buk katna ta alonu mayok kambim tuku tanenu nga yine ndare kutuwamngit. ²¹ Tane isap. Ye tuku kupet tanjo ye ndon tuma isukusmba minek. ²² Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate tuku wamdus o buk pilna ta dubimba ye kumamngit ta ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnge palmbimngat ta nu ose. Nu piti sungo tamngat ngina le ²³ nane pasa ta ismba ndek nangine nangine munju kusnanginaig: Imange wam ta kamngat a nginaig.

Ande sungo minam tuku munju tulinginaig

²⁴ Nane 12 ta ima nane ngamuknge sungo minam tuku munju tulinga kualeyaukinaig le ²⁵ Yesus nu nane saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane minge karen njayo njak minig. Tanjo pino nane gabat sugo tuku saka nane sine kulat mageka tursinganu nga sakade. ²⁶ Tane gabat sugo tanan mine ndakap. Ande tane ngamuknge sungo minit ta nu fudinndo tanan minwa. Ande nu gabat minit ta nu tane tuku piro tanjo tanan minwa. ²⁷ Tane idusap. Tanjo armba ande minyokate le ande piroka waim kutumba pro tuwit le nyate ta ima nu sungo? Tanjo nu isukusmba minit ta nu sungo. Ye tangine Sunjo ta ye tane ngamuknge piro tanjo tanan minet. ²⁸ Ye piti sungomba kile-liken le tane ye kusre ndayinaig. ²⁹ Ta tuku yine Mamnge nune gageu kulatkam tuku ye pilna tanamba ye tane patikamngit. ³⁰ Ye ma kulatkamngit ta mbolnge tane ye ndon isukusamngig. Tane minyonu tuku mbili sugo mbolnge minyoka Israel tugu 12 kilmba pileningamngig nga saningina.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kile Yesus nu Petrus sana: Simon, ne ise mayewa. Nane wit firfirnu pufngade tana Satan nu tane tagotinguwa le tane afu ndekam tuku nu sangri tinga Kuate kusnana. ³² Ne Kuate tuku sangri tomba tingate ta kusre ndawa nga ye Kuate yabanjet. Ne ngamunggal biye mbilmba tira kat nane turka sangri pileninga ngina.

³³ Tanakina le Petrus ndek sakina: Sungo, nane ne mulintumba wandekege pilwaig ko tumba balenuwaig le ta mata ye ne ndon ngina le ³⁴ nu ndek sana: Petrus, furir te teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina.

Nangine agan ndende kilmba jak kambim tuku

³⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane buk tangine ndameti pale fat kupe ngaro ta jakmba kusreka kape ngen le tane kinaig ta agan ande denkinaig e ngina le kuga nginaig.

³⁶ Nu man lato saningina: Kile ande nu ndameti ko pale fat jak kande kilmba jak kuwa. Ande nu kame bagi kugatok ndeta nuje tawi ande tumba piyamba ndameti kilmba nuje bagi piyawa. ³⁷ Ye sinka satngamngit. Kuate tuku kuyar pasa ye tuku tenemba sakate.

Nane nu kangermba wam naigonu kanu mbal ndon ulendiwamngaig ngate. *Aisaia*

53.12

Pasa ta kile ye mbolnge kumungamngat. Tuan tango kame ye tuku kuyarkinaig ta kile jakmba kumumba prode ngina. ³⁸ Tanakina le nu dubinaig mbal ta sakinaig: Sungo, ai te. Kame bagi armba minik te nginaig le nu nane saningina: Ta maye sine kab ngina.

Yesus nu Kuate ndon pasatina
(Mateus 26.36-46; Markus 14.32-42)

³⁹ Yesus nu mayok kumba nuje manau dubimba Olif tabe mbol kina

le nu dubinaig mbal nu ndon kinaig.

⁴⁰ Nu kumba ka ma ta mbol promba nane saningina: Tane tenge Kuate yabanmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ngina. ⁴¹ Nu tanamba saka dirdirka kumba dagol tidronga Kuate yabanmba sana: ⁴² O Mam, ne nzalinuwa ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nane nzali ndo dubiwa ngina.

⁴³ Nu yabanmba minna le enjel ande samba mbolnge ndeka nu sangri pilena. ⁴⁴ Kile nu piti suk suk ndana sulumba nu ndek sangrimba yabanmba minna le nuje mundu ndare tana kutuka kilke mbolnge ndekina.

⁴⁵ Nu yaban denpumba nu tinga nuje dubinaig mbal tugum promba nane kangerkina ta nane ngamunggal pitiningina le kinymba minnaig le ⁴⁶ nu ndek nane saningina: Ndanam tuku tane kinymba minig. Abonga tinga Kuate yabanmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ngina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Yohanus 18.12)

⁴⁷ Yesus nu tanaka minna le tango 12 ta tuku ande Yudas nu tango gudommba kilmba pro Yesus muwam tuku nga nu tugum pronas. ⁴⁸ Tanana le nu ndek Yudas sana: Yudas, ye Ndindo Katesek Tango nane tumningam tuku ne gulab tana ye mumuyam prote e ngina.

⁴⁹ Tanakina le nane Yesus ndon minnaig mbal nane manau prowamngat ta kila pilmba nu sanaig: Sungo, sine bagimbi nane bale farnibe nginaig sulumba ⁵⁰ nane tuku ande kame bagimbi pris sungo tuku piro tango kilbanu ndinam pike welna. ⁵¹ Tanana le Yesus ndek sakina: Mbulap ngina sulumba tango ta tuku kilba kirena le mayekina.

⁵² Kile pris gabat mbal kusem wande tuku polis gabat mbal Israel mage mage nu biye tiwam pronas le Yesus nu nane saningina: Ndanam saka tane ye kuayar tango tana bagi

sibugi kilmba ye biye tiyam prode.
⁵³ Ye mara mindek kusem wande sunjo sinamnge minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kile tanjine ait prote. Kile ma make tuku sanjri mayok kinit ngina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina
(Mateus 26.57-58,69-75; Markus 14.66-72; Yohanus 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Nane Yesus biye timba pris gabat sunjo tuku wande mbol kinaig le Petrus nu nane ngumnem dubika kina. ⁵⁵ Nane afu wande mab tanje pa diknga likmba minnaig le nu ka nane ndon minyokina. ⁵⁶ Nu minyok minna le pino ande promba pa bulu mbolnge Petrus kanjermba man kanjer tina sulumba sakina: Tanjo te mata Yesus ndon minna tuku ngina le ⁵⁷ nu ndek sakina: A ... pino, ye kuga. Ne tanjo sakate ta ye gilai ngina.

⁵⁸ Mine minemba tanjo ande Petrus kanjermba man sakina: Ne mata nu tuku tanjo ande ngina le nu ndek sakina: A ... mata, ye kuga ngina.

⁵⁹ Kile tanjo ande nu sanjri maramba saningina: Tanjo te yabrikate. Nu nu ndon minna tuku. Ata. Nu Galileanu ngina le ⁶⁰ Petrus nu tanjo ta sana: Mata, ne tanjaka sakate ta ye nginnganket ngina.

Nu pasata minna le pitik ndo teg witina le ⁶¹ Sunjo nu mbilka Petrus kanjerna le nu Sunjo tuku pasa idusna: Furir te mbolnge teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina. ⁶² Nu pasa ta idusmba nu tinga mayok ka malmbi nayona.

Nane Yesus tumba nayo silinaig
(Mateus 26.67-68; Markus 14.65)

⁶³ Tanjo afu Yesus kulatka minnaig ta nane nu tumba aza pile-pilemba nzumil te-tumba nu panjntinaig. ⁶⁴ Tanjamba nane nu tuku am tawimbi songa katmba kusnanaig: Imanje ne katnate. Ne dir pasa miro ndeta nyunu nyun ta le sine isbe nginaig. ⁶⁵ Nane tanjamba kasur pasa samba nu tumail panmba minnaig.

Gabat njakmba Yesus tuku pasa is-naig

(Mateus 26.59-66; Markus 14.55-64; Yohanus 18.19-24)

⁶⁶ Mafena le Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus tumba ka nanjine manjur ma mbolnge te-timba kusnanaig: ⁶⁷ Ne Kristus Kuatenje madinina tanjo kande sasinga nginaig le nu ndek nane saningina: Ye satinji ta tane ye tuku pasa ismba son nje nda. ⁶⁸ Ye pasa ande kusnatingi ta tane lafuwe nda. ⁶⁹ Kile ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sanjri Nayo nu tuku ndinam kumamnge minyokamngit ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nane njakmba nu kusnanaig: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate e nginaig le nu nane saningina: Sakade not ngina.

⁷¹ Tanjakina le nane sakinaig. Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nuje minjembu pasa nayonu sakate le sine iseg. Not ndo nginaig.

23

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-22; Markus 15.1-5; Yohanus 18.28-38)

¹ Kile nane njakmba tinga Yesus tumba gabat sunjo Pilatus tugum kumba ka ² nu pasa mbolnge te-timba sakinaig: Tanjo te nu sine Zu mbal didika ndin nayonu tumsingit. Nu sine takis ndametin Sesar nda tambim tuku saka nuje miroj gabat sunjo ye Kristus ngate nga Pilatus sanaig.

³ Kile Pilatus nu ndek Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e nga kusnana le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina. ⁴ Tanjakina le Pilatus nu pris gabat mbal manjur sunjo ta saningina: Ye tanjo te mbolnge mbar ande kanjer ndawet ngina le ⁵ nane sanjri maramba sanaig: Nu tanjo pino wamdus kuagnekate. Nu Galileange tugu pilmba kumba ka te promba Yudea tumbran njakmba mbolnge nuje wam pagu pasa ninjmba likate nginaig. ⁶ Tanjaka sanaig

le nu pasa ta ismba tanjo te Galileanu e nga kusnaningina le ⁷ nane au nginaig.

Galilea ma kulatkanu tanjo Herodus nu ait ta mbolnge Yerusalemnge minna tukunu Pilatus nu afu saningina le nane Yesus tumba Herodus tugum kinaig.

Nane Yesus tumba Herodus tugum pronai

⁸ Herodus nu Yesus kanjermba gare sunjona. Ta ndanam? Nu o buk Yesus tuku nyu ismba nu wam kitek sangrinu ande kuwa le kanjeram tuku wamdus sunjo jak minna.

⁹ Herodus nu ndek pasa gudommba nu kusnana ta Yesus nu lafu ndamba maninok minna. ¹⁰ Nale tanjamba minnaik le pris gabat kusem pasa biteknjanu mbal nane sanjri maramba pasa tugu gudommba Yesus mbolnge patika minnaig.

¹¹ Kile Herodus nunje kame mbal ndon Yesus aza pile-pilemba nzu-mil te-tunaig. Tanjamba Herodus nu gabat sunjo tuku tawi siluk tumba nu afu saningina le tumba luka Pilatus tugum kinaig.

¹² Pilatus le Herodus nale buk munju ngueu jak minnaik ta ait ta mbolnge nale wamdus ulendinaik.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(Mateus 27.15-26; Markus 15.6-15; Yohanus 18.39-19.16)

¹³ Kile Pilatus nu pris gabat kame gabat sugo sugo tanjo pino jakmba wikina le pro manjurkinaig le saningina: ¹⁴ Tane tanjo te tumba ye tugum te promba nu tanjo pino didika ndin najonu tumninganu ngade ta ye tane am mbolnge nu tuku pasa isit ta tane nu mbaranu ngade ta ye kanjer ndawet. ¹⁵ Herodus nu mata mbar ande nu mbolnge tesili ndaka manjukulat le ye tugum te prowat. Tane isap. Nu kumam tuku wam ande ke ndakina tukunu ¹⁶ ye nu tumba kame mbal ningi le ngusmba kusrewaig le kanjat nga saningina. ¹⁷ (Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnge Rom gafman nu

mulin kilanu tanjo ande paska Zu mbal ninganu).

¹⁸ Kile nane jakmba ngumbeyumba sakinaig: A ... Barabas paska singa. Tanjo te balewa nginaig. ¹⁹ (Barabas nu tanjo afu kilmba Yerusalemnge gabat kame afu ndon kame bumba nunje ande balena le mulintumba wandeknge pilnaig tuku).

²⁰ Pilatus nu Yesus paskam saka man saningina le ²¹ nane man ngumbeyumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil danjguwaig nga saka minnaig. ²² Kile Pilatus nu nane saningam kenja sulumba sakina: Ndanam? Nu ame wam mbarna? Ye aganj ande nu balewam tuku kanjer ndawet. Ye nu tumba kame mbal ningi le ngusmba kusrewaig le nu kuwa ngina kande ²³ nane nu ail kazrai mbolnge nil danjam tuku sanjri maramba wi kuenka Pilatus tuku pasa kuerka te-ibenjaig. ²⁴ Te-ibenjaig le Pilatus nu nane tuku nzali dubina.

²⁵ Barabas nu tanjo afu kilmba gabat kame afu ndon kame bumba nunje ande balena le tumba muli wande mbolnge pilnaig ta nane nu paskuwa nga sanaig le Pilatus nu tanjo ta paskina. Nu nanjine nzali dubimba Yesus balewaig nga kame mbal ningina.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge pilnaig

(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Yohanus 19.17-27)

²⁶ Nane Yesus tumba kinaig ka ndinngge Sirenenu tanjo Simon nu piro mbolnge luka Yerusalem kambim bafuna le te-silika biye timba ail kazrai nu kurau tunaig le nu Yesus dubimba kina.

²⁷ Nane kinaig le tanjo pino kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig. Nane ngamuknge pino afu Yesus tuku malmbi sunjonaig le ²⁸ nu mbilka nane saningina: Yerusalem pino kame, tane ye tuku nga malmbi ndakap. Tanjine ngarosu tanjine kinjo kame tuku nga malmbikap. ²⁹ Mine minemba ait ande prowa

le pino niñanu kiño kugatok mbal nane wamdus bulok ñak minig nga sakamñgaig. ³⁰ Nane afu ndek sakamñgaig: Biñ sugo ñgurka sine bale farsingap o. Tabe fonfon guença sine tidon patikap o ñgamñgaig. ³¹ Ye purferñnu ta nane ail abonu tañañ ye pa mbolñge pilig. Tane ail kumaknu tañañ minig mbal nane tane kilmba ndañamñgaig ñgina.

³² Taño armba wam ñaigonu kanu nale turmba Yesus ndon bale faram tuku kilmba kinaig ka ³³ ma nyunu Taño Gabat Murko pronaig sulumba nane Yesus tumba ail kazrai mbolñge nil daññginaig. Tañamba nane taño wam ñaigonu kanu ta kilmba ande nu tuku ndinamñge ande ñainamñge ail kazrai mbolñge nil daññginaig.

³⁴ Kile Yesus nu sakina: Mam, nane ye mbolñge mbarde te nane katese ndade. Ne nane tuku mbar sauka gilainga ñgina.

Nane afu Yesus tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig le ³⁵ taño pino gudommaba tañge tiña Yesus kañgermba minnaig. Israel gabat mbal nu piñgil mer te-tumba talamba sakinaig: Nu Kuatenge madina ndeta nu taño afu tuku muskil kile-tidinina ta kile nuñe miroñ muskil te-tiwa ñginaig. ³⁶ Kame mbal mata pro nunumba nu grep kule kaglinu nyuwa nga miñge susumba sanaig: ³⁷ Ne Zu mbal tuku gabat sungo ndeta nañe muskil te-tiwa ñginaig. ³⁸ Nu tuku gabat fumñge kuyar ande teñenmba minna: *Taño te Zu mbal tuku gabat sungo* nga kuyarnaig.

³⁹ Taño ñaigonu ar ail kazrai mbolñge minnaig ta ande nu tumail panmba sana: Ne ima. Ne Kuatenge madinina taño ndeta nañe muskil te-timba sile mata kile-tidinina sika ñgina. ⁴⁰ Tañakina le inum ta nu sawe lika sana: A ... ne Kuate tuku kuru kuru ndakate? Sine keñ kume te mbolñge mayok kambim tuku pasa mbolñge patikaig. ⁴¹ Sile sikile mbar tuku kumpe ta maye ta taño te nu mbar kugatok ñgina. ⁴² Tañakina sulumba nu ndek Yesus sana: Yesus,

ne nañe ma mbolñge gabat sungo prowa sulumba ye idusya ñgina le ⁴³ nu ndek sana: Ye siñka ne sanamñgit. Ki ait te mbolñge ne ye ndon ñgiriñ tumbranñge minamñgat ñgina.

Yesus nu kumna
(*Mateus 27.45-56; Markus 15.33-41; Yohanus 19.28-30*)

⁴⁴ Ki kanum 12 mbolñge ki kumna le ma ñakmba ma furir sungo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolñge kugana. ⁴⁵ Kussem wande sungo sinamñge malanga tukulanu tawi sungo ñgamunje fet arkina.

⁴⁶ Kile Yesus nu wi kuenka sakina: Mam, yiñe kanu ne tuku wai mbolñge kusrewet ñgina. Tañaka sakina sulumba nu kumna.

⁴⁷ Kumna le kame gabat sungo nu wam ta kañgermba nu Kuate tuku nyu te-dunga sakina: O son. Taño te nu mbar kugatok ñgina.

⁴⁸ Ake mbal wam ta kañgeram prowe likinaig ta nane ñgamunjal rar sungo tumba tawo katkatniñmba luka nañgine tumbran kine likinaig le ⁴⁹ nane Yesus kila minnaig mbal pino afu Galileançe nu dubimba pronaig ndon kasomñge tiña wam kame ta kañgerkinaig.

Taño ande Yesus tuku mindesin wakeina
(*Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Yohanus 19.38-42*)

⁵⁰ Zu taño ande Arimateanu nyunu Yosef minna. Nu Israel mbal tuku pasa pilewanu taño sungo ande. Nu taño mayenu tiñreknu ndo. ⁵¹ Nane Yesus balewam sakinaig ta nu nane ndon wamdus ulendi nda pilna. Kuate nu pro nuñe gageu kulatkam tuku ait ta nu tairña minna.

⁵² Kile nu ka Yesus tuku mindesin tam tuku Pilatus sana le nu wokina. ⁵³ Tañana le nu kumba ka mindesin paska tawi kaukaukmbi songa tumba ka ndame burok buk sarka wakeina tuku ta sinamñge pilna. Ndam burok ta taño ande nda pilnaig tuku. ⁵⁴ Ait ta nañgine kussem tuku kuanenu

tuku ait. Kile ki butunġina le kusem ta tuku ait prona.

⁵⁵ Pino afu Galileanġe Yesus dubimba pronaig ta nane Yosef dubimba kinaig ka ndame burok sinamġe mindesinj pilna le kanġermba ⁵⁶ nane luka kumba gurej afu mundur magenu nġak kuaneka patik-inaig sulumba tukul dubimba kusem ait mbolġe mabtinaig.

24

Yesus nu maġ tinġina

(Mateus 28.1-10; Markus 16.1-8; Yohanus 20.1-18)

¹ Nane piro tugu palmbinu ait mbolġe pino kame gurej kuanek-inaig ta kilmba maratukuk tinġa ndame burok tugum kinaig kande ² ndame sunġo buk talka barinaig le kasomġe minna le kanġernaig. ³ Nane burok ta sinam kumba Sunġo Yesus tuku mindesinj nda kanġernaig.

⁴ Nane wamdus te-sulumba minnaig le kile tanġo armba tawi kilġa nġak bitek promba nane tugumġe tinġinaig le ⁵ nane ndek nale kanġerka kuru-kuruka lokinaig le tanġo ar tanġe saninġinaig: Ndanam kumanu ma mbolġe tanġo abo nġak sotade. Nu buk tinġat. Tenġe mine ndakate. ⁶ O buk nu Galileanġe pasa satinġina ta idus ndade? Nane ye Ndindo Katesek Tanġo tumba wam nġaigonu kanu mbal tuku wai mbolġe pilwaig le ⁷ ail kazrai mbolġe nil danġguwaig le ye kumi sulumba mara keġnu mbolġe maġ tinunġit nġina nġa saninġinaig. ⁸ Tanġakinaig le pino kame Yesus tuku pasa buk saninġina le isnaig ta maġ idusnaig.

⁹ Nane ndame burok kusremba luka kumba nuġe dubinaig tanġo ¹¹ nane tanġo pino afu turmba kila saninġinaig. ¹⁰ Pino kame ta Maria Magdalanu, Yohana, Maria ande Yakobus tuku ina nuġe nane pino afu turmba. Nane aposel kame ndonġ wam kubeu ninġinaig ta ¹¹ nane ismba ake ndinġe pasa nġa son nda nġinaig. ¹² [Petrus nu tinġa pinder nġak nġak kumba ndame burok tugum

promba bafuka mindesinj sonġanu tawi ta ake minnaig le kanġerkina. Tanġamba nu idus-idusmba luka tumbranġ kina.]

Nale Emaus ndinġe Yesus kanġernaig

(Markus 16.12-13)

¹³ Ki ndui ta mbolġe nale armba Emaus tumbranġ kambim tuku kinaig. Yerusalemġe Emaus kambim tuku kuenu ki kanum armba tanġanġ kinaig. ¹⁴ Nale kumbanġe wam nġakmba pronaig ta saka saka kinaig. ¹⁵ Tanġamba nale pasata munġu kusnanġa kumba minnaig le Yesus nuġe mironġ pro nale ndonġ kina. ¹⁶ Nale tuku am tukulnikina le nale nu kanġermba pulu ndanikina.

¹⁷ Kile nu nale kusnanikina: Tale ame wam tuku saka saka kinik nġina le nale tinġa tumail pasi kiri-kareka piti nġak tanġanġ mambilaig le kanġerkina le ¹⁸ inumġe nyunu Kleopas nu Yesus sana: Yoi. Yerusalem pronaig mbal nane nġakmba wam kame ailfu mayok kinaig ta kanġerkinaig. Ne aninġe minna nġina.

¹⁹ Tanġakina le nu nale sanikina: Ame wam kinaig nġina le nale sanaig: Nasaretnu tanġo Yesus nu mbolġe wam kinaig. Nu tuan tanġo sunġo. Nu tuku pasa wam ke likina ta Kuate am mbolġe tanġo am mbolġe sanġrinu mayok kina. ²⁰ Sinġine pris gabat mbal sinġine sugo nġakmba nu tumba pasa mbolġe te-timba nu kumwa nġa sakinaig le ail kazrai mbolġe nil danġginaig le kumna. ²¹ Nu Israel mbal tuku muskil kiletidinġuwa ko nġa tapraka idusmba mingenġ. Ta ndo kuga. Wam afu turmba. Ait armba buk kinaig le kile keġnu. ²² Sinġine pino afu wam ande sakaig le sine ismba piriri nġayowig. Kite maratukuk tinġa nane ndame burok tugum kumba ²³ Yesus tuku mindesinj kanġer ndawaig. Nane kinġatanu suk enġel armba kanġerkaig le enġelġe nu abo minit nġa saninġanu sakaig. Nane tanġamba pro kubeu sinġaig. ²⁴ Sinġine mbal afu tinġa

kumba ka wam ta kumu-kumumba kanjeraig ta Yesus kanjer ndawaig nga sanaik.

²⁵⁻²⁶ Nale tanjamba sakinaik le Yesus nu sanikina: Tale nginngan tanjo. Kristus nu rar sunjo tam kumu. Nu tanjawa le nuje nyu sunjo mayok kanjat. Ndanam tale tuan tanjo tuku kuyar son nda ngade ngina. ²⁷ Tanjaka Yesus nu Moses le tuan tanjo njakmba tuku kuyar ta mbolnje tugu pilmba kuyar pasa nu tuku sakade ta njakmba biteknjina.

²⁸ Nane pasata ka Emaus tumbran patumba Yesus nu tumbran limba kambim bafuna le ²⁹ nale sanjri tinga sanaik: Nda kaye. Buk furirte. Ne sile ndon tenge kinybe nginaik le nu nale ndon wandek kinaig. ³⁰ Tanjamba nane isukusam bafumba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nale nikina le ³¹ kile nale am purfenikina le nu kanjermba katesenaik le nu pitik ndo ngisika kina. ³² Tanjana le nale nakile nakile munju kanjerka sakinaik: O son. Sine ndinngan ilmiba kuyar pasa tugunu sake likat le gare sunjo kamuskik nginaik.

³³ Kile nale pastinga luka Yerusalem kinaik ka tanje nuje dubinaig tanjo 11 nane afu turmba manjurka minnaig le nane tugum kinaik le kanjerka sanikinaig: ³⁴ O sinja. Sunjo nu manjingat. Simon nu kanjerat nginaig le ³⁵ nale mata wam ndinngan promba ka nu Emausnge bret fetfetna le nale nu kila pilnaik ta njakmba kubeu ninginaik.

Yesus dubinaig mbal afu nu kanjernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)

³⁶ Nale kubemba minnaik le Yesus nu mayok ka nane ngamuknge tingina. ³⁷ Nane piriri njayomba kuru-kuruka mindekanu nga idusnaig le ³⁸ nu nane saningina: Ndanam tane piriri njayomba wamdus te-sulude. ³⁹ Ye tuku wai kupe nzilal kanjerkap. Pro ye tuku ngarosu kirembe kila palpe. Te yenje. Mindekanu nane ngarosu kugatok ngina.

⁴⁰ Nu tanjamba saningina sulumba nuje wai kupe nzilal tumningina le ⁴¹ nane gare sunjo tumba ndek wamdus tero ndakinaig le nu nane kusnaningina: Tane nyamagan njak e ngina le ⁴² nane kualegan uganu ande tunaig le ⁴³ tumba nane am mbolnje nyina.

⁴⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Ye o buk tane ndon minmba Moses tuan tanjo kame njakmba tuku kuyar mune kuyar ye tuku kuyarkinaig ta njakmba kumungamngat nga satinngan ngina.

⁴⁵ Tanjamba nu nane kuyar kila pilwaig nga nu nane wamdus purfeu serningina sulumba ⁴⁶ saningina: Tuan tanjo kame nane Kristus tuku tenenmba kuyarnaig: Nu rar sunjo tumba kumwa sulumba mara kenju mbolnje man tinungat. ⁴⁷ Nane afu nu tuku nyu tumba Yerusalemnge tugu pilmba ka ma njakmba mbolnje kukliwamngai. Kukliwaig le nane ismba ngamunggal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat. Nane tanjamba ye tuku kuyarnaig. ⁴⁸ Tane wam kame te njakmba kile-mayokkamngai. ⁴⁹ Tane isap. Mam nu ande prowam tuku sakina ta nu kukuli le tane mbol prowamngat. Tane Yerusalem kusre ndawap. Samba mbolok sanjri tairnga minap ngina.

Kuate nu Yesus te-dungina

(Markus 16.19-20; Aposel 1.9-11)

⁵⁰ Kile Yesus nu nane kilmba mayok ka kumba Betani tumbran pronka ka tanje nuje wai te-dungina nane nyaro ningina. ⁵¹ Tanjamba minna le Kuate nu te-dungina le nane kusreka samba mbol kina. ⁵² Tanjana le nane gare tormba luka Yerusalem kinaig sulumba ⁵³ tanje nane mara mindek kusem wande sunjo sinamnge Kuate tuku nyu te-dungina minnaig.

Son.

YOHANUS Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Yohanus nu nane tuku ande. Nu mara mindek Yesus tugumnge minmba nu tuku kume purmba minna tukunu pasa jakmba Yesus nu yaba pasambi Zu mbal saningina ta tugunu kilimok kuklimba nu tumna le nu katese mayena.

Yohanus nu nuje nyu yabuka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta tuku sakina ta nu nuje mironjo tuku sakina. (Yohanus 20.2; 21.7 kanjerap).

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu terjenmba. Yesus nu Kuatenge madina tanjo. Nu Kuate tuku Kinjo ta sine son nga nu kila pile mayebe nga nu pasa te kuyarke likina. Sine Yesus tuku son ngube ta sine nuje nyu mbolnge abo tugu minmba minam tuku tamngig. (Yohanus 20.30-31 kanjerap).

Minje Pasa abo jak

¹ O buk kilke te nda minna le ande nyunu Minje Pasa minmba minna. Nu Kuate ndon minmba minna. Minje Pasa nu Kuate. ² Tugu mbolnge nu nale Kuate ndon minmba minnaik. ³ Nu aganj ndende jakmba kile-mayokkina. Nu kile-mayok ndakina kande aganj ndindo mata mine ndakate kande. Nu ndo tugu.

⁴ Abo manau ta Minje Pasa nu miro. Abo manau nu bulu tananj sine tanjo kiljasingit. ⁵ Bulu ta ma make sinamnge bulungate le ma makenge bulu kupe seram kumujo kuga.

⁶ Tango ande Kuatenge kukulna le prona ta nyunu Yohanus. ⁷ Nu bulu ta tuku manau te-mayokmba saningina le jakmba son ngam tuku nu prona. ⁸ Yohanus nu bulu ta kuga. Nu bulu ta tuku manau te-mayokam prona.

⁹ Bulu tugusek tanjo pino jakmba kiljaningam tuku kilke te mbol prowam bafuna. ¹⁰ Nuje kilke te te-mayokna sulumba minna ma ma nu kilke te mbol prona. Prona le kilke mbol mbal nane nu katese ndanaig. ¹¹ Nu nuje mbal tugum prona le nane nu nzalinu te ndakinaig. ¹² Afu nu nzalinu tumba nu kumujo nginaig mbal Kuate nu nane nyu ningina le nane nu tuku kinjo kame mayok kinaig. ¹³ Nuje kinjo kame mayok kinig mbal ina mam tuku ndare ko ngarosu tuku nzali ko tanjo tuku wamdusmbi kuga. Kuate nu nuje manau nane sinamnge pilit le nuje kinjo kame mayok kinig.

¹⁴ Minje Pasa nu sine tanjo tananj mayok ka sine ngamuknge minna le sine nu tuku tugusek manau tanjo make patikam manau nu kumunganu jak minna le kanjerka Mam Kuate tuku Kinjo ndindo ta kila pilgen. ¹⁵ Yohanus nu tanjo ta kanjermba nu kumumbi wika saningina: Ande ye ngumnemnge prowamngat nga satingen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnge minit nga satingen ngina.

¹⁶ Wam magenu jakmba nu mbolnge kumunganu jak minig le sine nu tugumnge kileg. Nu sine ake sinanj make patika lato-latomba singit. ¹⁷ Moses nu prona le tukul manau mayok kina. Yesus Kristus prona le tanjo ake sinanj make patikate manau le tugusek manau mayok kinaik. ¹⁸ Ande nu Kuate kanjer ndate. Nuje Kinjo Ndindo nale Mam ndon ndindo minmba mungu kume purkik ta nuje Mam nuje tuku manau te-mayokna le kile kanjereg.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina
(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18)

¹⁹ Zu afu Yerusalemnge Yohanus tuku pasa pilnaig le pris mbal Levi tuku ndare afu ndon pro Yohanus kusnanaig: Ne ima nginaig le ²⁰ nu

nunje mironj tuku yabu ndaka temayokmba saningina: Kuatenge madina tanjo Kristus ye nu kuga ngina. ²¹ Tanjakina le nane nu manj kusnanaig: Ne Kristus kuga ngate ta ne ima. Ne tuan tanjo Elia e nginaig le nu sakina: Ye Elia kuga ngina le nane manj lato kusnanaig: Tuan tanjo sunjo prowam tuku nga sakade ta nenje e nginaig le ye nu kuga ngina.

²² Kile nane nu sanaig: Ne ima. Nane afu sine kukulsinggaig ta ndanmba nane saninbe. Ne nanje mironj tuku ndanjate nginaig le ²³ nu ndek nane saningina:

Ye tanjo ma baknu mbolnje wika tenenmba saka minet: Sunjo tuku ndin te-tiwap nget. *Aisaia 40.3*

Tuan tanjo Aisaia nu tanjamba o buk ye tuku sakina ngina.

²⁴ Nane Farisinge kukulninginaig mbal ta manj lato Yohanus kusnanaig: ²⁵ Ne Kristus ko Elia ko tuan tanjo sunjo ande kuga ngate ta ndanam saka ne tanjo pino kule pisneningit nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ye kulembi tanjo pino kule pisneninget. Ande nu tane ngamuknje pro minit ta tane nu gilai minig. ²⁷ Nu ye ngumnemnje prowamngat ta nu ye liyate. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnje loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolnje kam kumuñ kuga ngina.

²⁸ Betani tumbranj Yordan kule make simnje Yohanus nu nane kule pisneninjmba minna le wam ta mayok kina.

Kuate tuku Sipsip Fat

²⁹ Mafena le Yesus nu Yohanus tugum ilmba minna le nu kanjermba sakina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat ilit si. Nu kilke mbol mbal najkmba tuku une saukate. ³⁰ Ande ye ngumnemnje prowamngat nga buk satingen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnje minit nga satingen. ³¹ Ye mata nu gilai minen ta tane Israel

mbal nu kila palmbim tuku ye pro kule pisne piro biymba minet ngina.

³²⁻³³ Kile Yohanus nu nane saningina: Ye mata Kristus gilai minen ta Kuatenge ye kule pisne piro biyam tuku kukulyina nunje ye wam paguyumba sakina: Tukul Guwa ndeka tanjo ande mbolnje minwa le ne kanjeramngat ta not. Nunje tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanjan tingamngat nga sayina. Tukul Guwa nu samba mbolnje gami tanjan ndeka tanjo te mbolnje minna le kanjeren. ³⁴ Ye wam ta kanjermba tanjo te nu Kuate tuku Kinjo ye katesemba kile nu tuku saka minet ngina.

Yesus nu tanjo afu madiningina

³⁵ Mafena le Yohanus nu nunje dubiwanu tanjo armba ndonj tin minnaig le Yesus nu kumba minna le ³⁶ kanjermba sanikina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat kinit nosin ngina. ³⁷ Tanjaka sakina le nu dubinaik tanjo ar ta pasa ta ismba Yesus dubimba kinaik le ³⁸ nu mbilka kanjerka nale kusnanikina: Tale ndanam ilik ngina le nale nu sanaik: Rabi, ne wande ndan mbolnje minit nginaik. (Rabi pasa ta tugunu Tum Tanjo). ³⁹ Kile nu ndek nale sanikina: Tale ilmba kanjerap ngina le nale nu ndonj kumba ka nu wande minna ta kanjernaik. Furiram ki kanum 4 mbolnje nale ka nu ndonj minnaik le ka furirna.

⁴⁰ Nale Yohanus tuku pasa ismba Yesus dubinaik tanjo ar ta ande nyunu Andreus nu Simon Petrus tuku aba nunje. ⁴¹ Nu pitik ndo mambo nunje sota te-silika sana: Sile Mesias* kanjerik nga sana. (Mesias nyu ande Kristus). ⁴² Andreus nu mambo nunje mindemba Yesus tugum kina le nu kanjermba sana: Ne Yohanus tuku kinjo Simon. Ne nyu kitek Sefas ngina. (Nyu ta tugunu Ndambe. Nane Grik pasambi Petrus ngade).

* **1:41:** Mesias nyu ta tugunu: Kuatenge madina tanjo

Yesus nu Filipus nale Nataniel wik-ina

⁴³ Mafena le Yesus nu Galilea ma mbol kambim saka Filipus te-silika sana: Ne ye dubiya ngina. ⁴⁴ Filipus nu Betsaidanu. Andreus nale Petrus ndon nane tumbran tuma.

⁴⁵ Kile Filipus nu tango ande nyunu Nataniel sota te-silika sana: Moses tuan tango njakmba ande tuku kuyarnaig ta sine nu kanjergig. Nu Nasaretnu tango Yesus. Nu Yosef tuku kiŋo ngina le ⁴⁶ Nataniel nu sakina: i ... Nasaretnge tango sungo ande prowam kumuŋ kuga ngina le nu lafumba sana: Ne ye ndon ilmba ka kanjera ngina.

⁴⁷ Nale kumba minnaik le Yesus nu Nataniel kanjermba sakina: Ai si. Israel tango tugusek nu yabri manau kugatok ngina le ⁴⁸ nu pasa ta ismba Yesus sana: Ne ndanmba ye tuku wamdus kila palet ngina le nu ndek sana: Ne Filipusnge wi ndakat le ne fik ail kumnem tanje minat le ye ne kanjernit nga sana. ⁴⁹ Tanjakina le Nataniel nu ndek sana: Rabi, ne siŋka Kuate tuku Kiŋo. Ne Israel tuku Gabat Sungo ngina le ⁵⁰ nu sana: Ne fik ail kumnemnge minat le kanjernit ngit ta tuku ne ye tuku son ngate e? Ne wam kitek sugokanu wam te limba kanjerkamngat ngina sulumba ⁵¹ sakina: Ye siŋka sanamngit. Ngumnennga samba talkuwa le Kuate tuku enel kame ye Ndindo Katesek Tango tugum ndeka mbumba kumba minwaig le ne kanjernunngat ngina.

2

Kana tumbran pino tam tuku pagunaig

¹ Mara armba kuganaig le Galilea ma tugu Kana tumbranngge tango ande pino tam tuku pagumba nye sungo prona. Yesus ina nuŋe mata nane ndon tanje minna. ² Nane pasa pilnaig le Yesus nuŋe dubiwanu mbal ndon mata ka tanje minnaig.

³ Nane isukusmba kumba grep kule kuganaig le Yesus ina nuŋe nu sana: Nane grep kule kugawaig

ngina le ⁴ nu sana: Ina, ndanam ne ta tuku sayate. Ye tuku ait kile ngina. ⁵ Tanjakina le ina nuŋe nu kumba ka piro mbal saningina: Nu wam ande kam tuku satinguwa kande nu tuku pasa kumuwap nga saningina.

⁶ Wande ta mbolnge kule lingam tuku waim sugo 6 minnaig. Waim ta tuku ndindo 100 lita tanan. Zu mbal tuku manau waim ta kule kutumba kupe wai minyangam tuku. ⁷ Kile Yesus nu piro mbal saningina: Waim njakmba te kule lingge likap ngina le nane kule linginaig. ⁸ Tanjanaig le nu ndek saningina: Kule afu murko sinamnge tolmba ka pagu kulatkanu tango tape ngina le nane tanjanaig. ⁹ Kule grep kule kuilkina ta pagu kulatkanu tango fudinmba tumba nyina. Aninge grep kule prona ta nu gilai. Piro mbal kule tolmaig nanenge ndo kila. Nu gilai minmba nu tango nu pino tam tuku wika sana: ¹⁰ Singine manau ta sine ambonga grep kule kikonu tango niŋmba ka nane njakmba nye kumude le ngumnennga grep kule kaglinu suk ta ningeg le nyade. Ne manau mbilmba kile ndo grep kule kikon njayo singit le nyeg ngina.

¹¹ Yesus nu Galilea ma tugu Kana tumbranngge wam tambu tugu pilmba nuŋe sanjri te-mayokna. Tanjana le nuŋe dubinaig mbal nu siŋka Kuatenge madina tango ta son nginaig.

¹² Ait ta kugana le Yesus nuŋe ina maib kat nuŋe kilmba nuŋe dubiwanu mbal ndon ndek kinaig ka Kaperneum tumbranngge ait afu tanje minnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sungo wakeina

(Mateus 21.12-13; Markus 11.15-17; Lukas 19.45-46)

¹³ Zu mbal tuku pagumba nye sungo nyunu Pasowa patukina le Yesus nu mbumba Yerusalem kina ka ¹⁴ tanje kusem wande sungo sinam kumba kawan tanje afu makau sipsip uman kurinum piyaningam tuku patike lika afu ndametin munju walka minnaig le kanjerkina. ¹⁵ Nu

kanjerka muli kilmba pirka rabeŋ wakeimba tumba nane ŋakmba makau sipsip turmba kogronka pitaikina sulumba ndametiŋ muŋgu walka minnaig mbal nane tuku ndametiŋ bareŋniŋmba nane tuku mbain kile-panke likina.

¹⁶ Tanjamba nu umaŋ kurinum piyawam tuku patikinaig mbal saningina: Ağaŋ ndende te kilmba kape. Mam tuku wande te tane mbilmba piya ma taŋaŋ nda palpe ŋgina. ¹⁷ Tanjakina le nuŋe dubinaig mbal wam ta kanjermba kuyar pasa ande idusnaig ta teŋemba.

Ye ne tuku tukul wande minam tuku ŋgamuŋgal kunde-kundete ŋgate. *Mune 69.9*

¹⁸ Kile Zu mbal ta nane Yesus sanaig: Ne sine pitaikat ta maŋau kitek saŋgrinu ka le sine ne nyu ŋak ŋgube ŋginaig le ¹⁹ nu ndek saningina: Tane kusem wande ŋungo te sambriwe suluwap le mara keŋmba mbolŋge ye maŋ te-tiwamŋgit ŋgina. ²⁰ Tanjakina le Zu mbal nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nane kusem wande te yar 46 pirokinaig. Yoi. Ne mara keŋmba te-tiwam sakate e ŋginaig.

²¹ Yesus nu kusem wande tuku sakina ta nuŋe ŋgarosu tuku yaba pasa tumba taŋamba sakina. ²² Ngumneŋga Yesus nu kumna sulumba maŋ tiŋgina le nuŋe dubiwanu mbal nuŋe pasa ta maŋ idusnaig. Idusmba nuŋe pasa kuyar pasa ta turmba son ŋginaig.

²³ Pasowa ait mbolŋge Yesus nu Yerusalemŋge wam kitek saŋgrinu ke likina le nane gudommba nu tuku son ŋginaig ta ²⁴ nu nane tuku nzali dubi ndana. Nu nane ŋakmba tuku wamdus kila. ²⁵ Andeŋge nu ande tuku sa ndana le nu ŋakmba ta kila minna.

3

Nikodemus nu Yesus ndoŋ pasati-naik

¹ Farisi taŋgo ande nu Zu mbal tuku gabat taŋgo minna ta nyunu Nikodemus. ² Nu furir Yesus tugum promba

nu sana: Tum Taŋgo, Kuate nu ne ndoŋ minit le ne taŋamba wam kitek saŋgrinu ke likate. Nu ne ndoŋ nda minwa ta ne taŋamba ke likam kumuŋ kuga. Ta tuku sine kila. Kuate nu ne kukulnina le pro sine tumsiŋmba minit ŋgina. ³ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye siŋka ne sanamŋgit. Tane kiŋo dabro kitek taŋaŋ maŋ mayok nda kape ta tane Kuate kulatkate ma sinam kine nda ŋgina le ⁴ nu ndek sana: i ... Ndaŋmba taŋgo buk ŋungokina ta ina nuŋeŋge maŋ te-palmbimŋgat. Nu luka ina nuŋe tuku fuŋgul sinam kuwa le maŋ te-palmbim kumuŋ kuga ŋgina le ⁵ Yesus nu maŋ sana: Ande nu kule le Tukul Guwaŋge kitek te-pile ndakuwaik ta nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. ⁶ Ande nu taŋgoŋge te-pilit ta nu ŋgarosu ndo. Ande nu Tukul Guwaŋge te-pilit ta nu Tukul Guwa ŋak minmba samba mbolok taŋgo mayok kinit. ⁷ Tane kiŋo dabro kitek maŋ mayok kambim tuku sanit ta tuku wamdus sulu ndawa. ⁸ Bubre nuŋe nzali dubimba prote le tane fudunu isig. Nu aningge tiŋga ka aningge kugate ta tane tugunu katese ndade. Tanjamba ndo Tukul Guwaŋge ande kitek te-pilit ta tane tugunu mata katese ndade ŋgina.

⁹ Nikodemus maŋ lato Yesus sana: Ne maŋau sakate ta ndaŋndaŋmba mayok kinit ŋgina le ¹⁰ nu ndek sana: Ne Israel mbal tuku tum taŋgo ande ta ne ndaŋam tugunu katese ndate? ¹¹ Ye siŋka pasa sanamŋgit. Sine wam afu kila mineg ta kile-mayokkeg. Wam afu ammbi kanjerkigen ta satingeg le tane sine tuku pasa ta pitaide. ¹² Ye kilke mbolok wam saket ta tane son ŋgam fugude. Samba mbolok tuku wam saki ta tane siŋka son ŋgam kumuŋ kuga. ¹³ Ande nu samba mbol kine ndakate. Ye Ndindo Katesek Taŋgo ndo samba tumbraŋge minen sulumba ndeken.

¹⁴ Moses nu ma baknu mbolŋge mbeŋ kanu ail mbolŋge pilmba teduŋgina taŋamba ndo nane ye Ndindo Katesek Taŋgo ail mbolŋge pilmba te-

dungamngaiḡ. ¹⁵ Ye te-dunguwaig le ande nu ye kumuḡ nga son nguwa ta nu abo tugu tumba minmba minamngat ngina.

¹⁶ Kuate nu kilke mbol mbal ḡakmba tuku kume purmba nuḡe Kiḡo nuḡe ndindo ningina. Ima nu Kiḡo nuḡe kumuḡ nga son ḡgate ta nu ḡgisi ndaka abo ḡak minmba minamngat. ¹⁷ Ta ndaḡam? Kuate nu Kiḡo nuḡe kukulna le kilke te mbol prona ta une tuku pa ningam tuku pro ndana. Nu taḡo pino ḡakmba tuku muskil kile-tidiḡgam tuku prona. ¹⁸ Ima nu tuku kume tuku saḡri tomba tiḡuwa ta Kuatenḡe nuḡe une tuku pa tuwe nda. Ima nu Kuate tuku Kiḡo ndindo tuku son nda nguwa ta nu nuḡe une tuku pa tam tuku minit. ¹⁹ Taḡo afu nane naḡgine une tuku pa tam tuku minig ta tugunu teḡenmba. Bulu tugusek nu kilke te mbol prona le taḡo nane wam ḡaiḡonu kade tukunu nane bulu ta mbulmba ma make nzaliniḡgit. ²⁰ Taḡo nu uneka minit ta bulu taḡe nu wam kate ta kile-mayokkikat nga nu bulu kua ka maskeniḡe minit. ²¹ Taḡo nu maḡau tugusek mbolḡe minit ta nu Kuate tuku nzali dubimba maḡau kate ta te-mayokam tuku bulu tugum prote ḡa Nikodemus sana.

Yohanus nu Yesus tuku sakina

²² Kile Yesus nu nuḡe dubinaig mbal ndoḡ tiḡa Yudea ma tugu mbol kinaig ka taḡe minmba nu taḡo pino kule pisneniḡgina.

²³⁻²⁴ Yohanus nu muli wandekḡe mine ndaka minmba nu Enon tumbranḡe minna. Enon tumbranḡ nu Selim tumbranḡ patukḡe. Taḡe kule gudommba minnaig tukunu taḡo pino nane Yohanus tugum pronaig le nu nane mata kule pisneniḡgina.

²⁵ Ait ande Yohanus dubinaig tuku taḡo nane Zu taḡo ande ndoḡ kule pisne maḡau tuku kualeyauka minnaig. Nane Yohanus tugum promba nu sanaig: ²⁶ Tum Taḡo, ne Yordan kule simḡe taḡo ande ne ndoḡ minna le ne nu tuku maḡau te-mayokmba sakina ta kile nu teḡe kule pisneniḡgit. Nane ḡakmba nu

tugum kumba minig ḡa sanaig le ²⁷ nu ndek saniḡgina: Kuate samba mbolḡe minit nu taḡo saḡri tuwit le pirokate. ²⁸ Ye o buk tane satinḡen le isnaig. Kuatenḡe madina taḡo ye nu kuga. Ye nu tuku ndin wakeiwam tuku ambonḡa Kuatenḡe kukulyina. ²⁹ Taḡo ande nuḡe pino ndinok imanḡe tate? Nuḡe taḡo nuḡenḡe tate. Taḡo ta nu gare ḡak minit le taḡo gulab nuḡe nu gare pasa ta ismba nu mata gare-garekate. Ye mata taḡaḡ. Nane nu tugum kumba minig le ye kaḡgermba gare suḡo tet. ³⁰ Kile ye tuku nyu ibeḡ ka kugawa le nu tuku nyu suḡoka ka mbol kuwa ḡgina.

³¹ Ande mbol ambenḡe ndekina ta nu sine ḡakmba lisiḡmba nu mbolḡe minit. Sine kilke te mbolḡe progen ta sine kilke mbolok taḡo ndo. Sine kilke mbolok wam ndo sakeḡ. Ande nu samba mbolḡe ndekina ta sine ḡakmba lisiḡmba nu mbolḡe minit. ³² Nu wam kaḡgerka isna ta kumumbi sakate le ḡakmba nu tuku pasa pitaide. ³³ Ande nu tuku pasa son ḡgate ta nu maḡau tambu nu Kuate tuku pasa mata son ḡgate. ³⁴ Kuatenḡe kukulna taḡo ta nu Tukul Guwa ḡaknu tuwit tukunu Kuate sakate taḡamba nu mata sakate. ³⁵ Mam Kuate nu Kiḡo nuḡe tuku kume purte sulumba nu aḡaḡ ndende ḡakmba nu tuku wai mbolḡe patikina. ³⁶ Ande nu Kuate tuku Kiḡo nu kumuḡ nga son nguwa ta nu abo tugu ḡak minmba minamngat. Ande nu Kuate tuku Kiḡo tuku miḡe pitaiwa ta nu abo tugu te nda. Kuate tuku gubra nu mbolḡe minmba minamngat ḡa sakina.

4

Yesus nu Samaria pino ndoḡ pasatina

¹ Yesus nu Yohanus limba taḡo pino gudommba kule pisneniḡgina le nane nu dubinaig ta Farisi mbal kila minig ḡa nu Yudea ma tugu kusrena. ² Yesus nu nuḡe mironḡ taḡo pino kule pisne ndaniḡgina.

Nuñe dubinaig tango tanje nane kule piseneninginaig. ³ Nu Yudea kusremba mañ Galilea kambim saka kina. ⁴ Ndin ta Samaria ma tugu ngamuk ngamuk kina.

⁵ Nane ndin dubimba kumba Samaria tuku tumbran ande Sikar pronaig. Sikar tumbran ta kilke ande Yakobnge o buk kiño nuñe Yosef tuna ta patuknge minna. ⁶ Ma ta mbolnge kule burok Yakobnge wakeina tuku minna. Ki kanum 12 tanañ Yesus nu lika ma ma matuk ka nu ka kule burok ta tugumnge minyokina.

⁷⁻⁸ Nuñe dubinaig tango nane buk nyamagan piyawam tumbran kinaig le Yesus nuñe ndo tanje minna. Tanamba minna le Samarianu pino ande kule kunyam ndekina le nu ndek pino ta sana: Kule kunymba sa le nyi ngina le ⁹ nu ndek sana: Ndanam saka ne Zu tango ye Samaria pino kule yabanyate ngina. (Zu mbal Samaria ndon ulendika waim ndindombi kule nye ndakade tuku).

¹⁰ Yesus nu lafumba sana: Kuate nu agañ mayenu tango ningit ta ne gilai. Ye ne kule yabanyit ta ne ye mata gilai. Ne ye kila kande yabanyate le ne abo ñak minmba minam tuku kule tinet kande nga sana le ¹¹ pino ta nu sana: Sungo, burok te kule o sinam nzinge minit. Ne kunyam tuku murko kuga. Ne aninge kule abo ñak tumba samngat. ¹² Sine tuku mbuñ sungo Yakob nu kule burok te sarkina. Nu nuñe kiño kame agañmor turmba kule te nyumba minnaig. Ne nu limba kule kise sam sakate e ngina le ¹³ nu lafumba sana: Ima nu kule milka te nyuwa ta nu mañ kule parawamngat. ¹⁴ Ima nu ye kule tuwi le nyuwa ta nu mañ kule parawe nda. Kule ta nu tuku ngamungal sinamnge bulbulmba prote tanañ minwa le nu abo tugu tumba minmba minamngat ngina.

¹⁵ Tanakina le nu ndek Yesus sana: Sungo, kule ta ye sa le nyi sulumba ye mañ kule paraye nda. Ye mañ kulenu lulu ndaki ngina le ¹⁶ nu pino ta sana: Ne kumba ka tango nane tumba

prowa ngina le ¹⁷ nu ndek sakina: Ye tango kugatok ngina le nu sana: Ne tango kugatok ngate ta siñka sakate. ¹⁸ Ne buk tango wai inum sulumba kilmba kusreke likina. Tango ne ñak minit ta ne tuku kuga. Ne ake gula-bte. Ne tango kugatok nga sakat ta ne yabri ndakat ngina.

¹⁹ Nu pasa ta ismba sana: Sungo, ye kile katesewet. Ne tuan tango ande. ²⁰ Ye ne tuku kusna ñak. Sine Samaria sine tuku wa mbuñ kame tabe te mbolnge Kuate tuku nyu te-dunja nu mbariñanu. Tane Zu mbal Yerusalemnge ndo Kuate tuku mbariñam tuku ma minit nga sakade ngina le ²¹ nu ndek sana: Ye pasa sanamngit te ne ise mayewa. Ait ande prowamngat ta tane tabe te mbolnge ko Yerusalemnge Kuate mbariñe nda. Mañau kitekmbi Kuate mbariñamngaig. ²² Tane Samaria mbal Kuate fudiñmba kila pilmba nu mbariñde. Sine Zu mbal nu kila minmba mbariñeg. Nu sine ngamuknge ande tango pino tuku muskil kile-tidingam tuku temayokamngat. ²³ Mine minemba mañau kise prowamngat. Kile buk tugu pilit. Ima nu siñka Mam Kuate mbariñam idusmba kande Tukul Guwambi tugusemba Mam mbariñwa. Mam nu tango kame tanañ nu mbariñam tuku sota minit. ²⁴ Kuate nu Guwa tukunu ima nu Kuate mbariñam idusmba kande nu Tukul Guwambi tugusemba nu mbariñwa ngina.

²⁵ Kile pino ta nu sana: Mesias nyunu ande Kristus nu prowamngat ta ye kila. Nu promba wam ñakmba tumsingamngat ngina le ²⁶ nu ndek sana: Ye kile ne ndon pasatek te ye nuñge ngina.

²⁷ Nu tanamba saka minna le nuñe dubiwanu tango nane luka pro nu pino ta ndon pasata minna le kangermba piriri ñayonaig. Piriri ñayomba ne ame agañ sotate ko ne ndanam nu ndon pasatate nga kusna ndanaig.

²⁸ Kile pino ta waim kusremba luka tumbran kina sulumba nane saningina: ²⁹ Tango ande ye manau njakmba ke liken ta kile-mayokka sayat. Nu Kristus inde. Tane ilmba ka kanjerap ngina. ³⁰ Tanakina le nane ndek tumbran kusremba nu sota kinaig.

³¹ Pino ta ka tumbranngge minna le Yesus dubiwanu tango nane nu sanaig: Tum Tango, ne nyamagan tumba nya nga saka minnaig le ³² nu nane saningina: Ye nyamagan ande nyam tuku minit ta tane gilai ngina le ³³ nu ne dubiwanu mbal nane ndek nangine nangine sakinaig: Andenge nyamagan tawet le nyat inde nginaig.

³⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Kuatenge ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubimba nu tuku piro suluwam tuku ta ye tuku nyamagan. ³⁵ Tane tenemba pasa sakade. Tambun bailkamba kugawa le nyamagan alonu kilam tuku ait prowamngat nga sakade. Ye tane satngamngit. Tane nyam piro si kanjerkap. Nyamagan buk magekinaig. Kilam tuku ait buk kumungat. ³⁶ Tango nu alonu kilit nu kile ndo piyanu Tate. Nu nyamagan kilit ta nu tango pino abo minmba minam tuku kilit. Wam ta tuku nyamagan tumunu ngukate tango nyamagan alonu kilit nale arnej gare-garekik. ³⁷ Tane tuku yaba pasa ande tenemba. Andenge nyamagan tumunu ngukate le andenge nyamagan alonu kilit nga sakade. Yaba pasa ta son. ³⁸ Tane piroka nyamagan ngu ndakinaig. Alonu kilam tuku ye kukultinget. Afu piro karenkinaig le tane alonu kilig nga saningina.

³⁹ Pino ta nu Sikar tumbran mbal sanimbba sakina: Tango ta ye manau ke liken ta njakmba kile-mayokka sayat ngina. Tanakina le Samaria tumbran takok mbal gudommba Yesus tuku son nginaig. ⁴⁰ Nane kumba Yesus tugumngge nu nane ndon minam tuku ngailkinaig le nu ait armba nane ndon minna. ⁴¹ Afu gudommba nu tuku pasa ismba nu

tuku son nga ⁴² nane ndek pino ta sanaig: Sine ambonga nenje sakina le ismba son ngigen. Kile singine miron nu tuku pasa ismba nu Kristus Kuatenge madina tango ta kila pileg. Nu kilke mbol mbal muskil kile-tidinge ningam tuku tango nga sakinaig.

Yesus nu gabat tango ande tuku kiwo wakeina

⁴³⁻⁴⁴ Yesus nu o buk sakina: Tuan tango ande nu ne tumbran tuguk mbal nane nu talade ngina. Ta tuku mara armba kuganaig le nu Yudea ma tugu kusremba Galilea kambim saka kina.

⁴⁵ O buk Yesus nu pagumba nye sungo ait mbolngge Yerusalemngge wam kitek sangrinu afu ke likina le Galilea mbal pagumba nye ta tuku pronaig ta nane kanjerkinaig. Ta tuku kile nu Galilea prona le nane gare-gareka nu nane ndon minam tuku sanaig.

⁴⁶ Nu Galilea ma tugu promba man Kana tumbran kina. Nu buk tanje kule mbilna le grep kule prona tuku. Ka tanje minna le Kaperneumngge gabat tango ande kiwo nu ne guaze sungo tina. ⁴⁷ Nu tawo ndo minna le mam nu ne Yesus nu Galilea prona pasa ta ismba nu tugum kumba kiwo nu ne wakeiwa nga sarsarmba minna le ⁴⁸ nu ndek sana: Tane wam kitek sangrinu pirerek purkam tuku kanjermba ndo ye son ngade ngina. ⁴⁹ Tanakina le gabat tango ta nu Yesus sana: O Sungo, ne pitik ndeka. Ye tuku kiwo kumikat ngina le ⁵⁰ nu ndek tango ta sana: Ne ndek kaye. Kiwo nane kume nda ngina le nu Yesus tuku pasa ismba son nga ndek kina.

⁵¹ Nu ndek kina ka ndinngge nu ne piro tango afu mbumba nu kanjermba sanaig: Kiwo nane nu mayekina nga sanaig le ⁵² nu ndek nane kusnaningina: Ki ait ndan mbolngge nu mayekina nga kusnaningina le nane nu sanaig: Kubele ki mbilna le ngarosu pa tingina ta mukuna nginaig. ⁵³ Tanakinaig le mam nu ne nu pasa

ta ismba Yesus nu kiŋo naje kume nda ngina ait ta mbolŋge ndo kiŋo nuŋe mayekina ta katesena. Tanjamba tanjo ta nuŋe wande tuma mbal ŋakmba Yesus tuku son nginaig.

⁵⁴ Yesus nu Yudea ma tugu kusremba pro Galileanŋe minna ta nu wam kitek sanjgrinu tambi nu ke arna.

5

Yesus nu Betesda kule tugumŋge tanjo wakeina

¹ Kile Zu mbal tuku pagumba nye sunjo ait ande prona le Yesus nu mbumba Yerusalem kina. ² Tumbran sunjo mbol tanje sipsip tuku malanja patumba kule kualin fudinjo ande minna. Kule ta Hibru pasambi nyunu Betesda. Kule makembiŋge baibai wai inum sulumba minnaig. ³ Baibai ta sinamŋge guaze mbal gudommaba afu am tukulok afu kupe ŋaigonu afu ngarosu milmailkanu tanjamba kinye ŋak mine likinaig. [Mine lika kule galmunja nga tairnga minnaig. ⁴ Sunjo tuku enjel ande ait afu nu kule mbolŋge ndekanu le kule galmunanu le ima nu ambonga kambinu ta nu mayekanu.]

⁵ Tanjo ande yar 38 guaze ŋak nu tanje minna. ⁶ Yesus nu kanjermaba nu ait kuennu tanjamba minna ta kila pilmba ndek nu kusnana: Ne mayekam iduste nga kusnana le ⁷ guaze tanjo ta nu sana: O Sunjo, kule galmunje le ande nu ye tumba kule mbol palmbim tuku mine ndakate. Ye yije miron kule mbol kambim tuku tumet le ande nu ye liyumba kule mbol kinit ngina.

⁸ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ne tinga naje nzanjan kuramba kaye ngina le ⁹ nu pitik ndo mayeka tinga nuŋe nzanjan kuramba lika kina.

¹⁰ Ait ta kusem ait tukunu Zu gabat afu tanjo ta kanjermaba kusnanaig: Ndanam saka ne tukul lukamba naje nzanjan tumba lika kinit nga sanaig le ¹¹ nu nane saningina: Ande nu ye wakeiyat ta nuŋe naje nzanjan kuramba kaye nga sayat le tanjawet ngina.

¹² Tanjamba saningina le nane ndek nu kusnanaig: Imanje ne tanjamba sanat nginaig. ¹³ Ma ta mbolŋge tanjo pino gudommaba minnaig le Yesus nu buk kina tukunu mayekina tanjo nu ima nu wakeina ta lislismba katese ndana.

¹⁴ Mine minemba Yesus nu kusem wande sunjo sinamŋge tanjo ta kanjermaba sana: Ata. Kile ne maye minit. Naje une manau ŋakmba kusreka. Kuga ta piti ande ne mbol prowikat ngina. ¹⁵ Tanjakina le tanjo ta kumba ka Zu mbal saningina: Tanjo nu ye wakeiyat ta Yesusŋge ngina.

¹⁶ Yesus nu kusem mbolŋge nu wakeina tukunu Zu mbal nane pro nu piti sermba minnaig le ¹⁷ nu lafumba nane saningina: Yije Mam ndinok nu piroka minit. Ye mata piroka minet ngina. ¹⁸ Tanjakina le Zu mbal nane pasa ta ismba sakinaig: A ... nu ambonga kusem lukawat. Kile nu lato mbarmba Kuate nu yije Mam ndinok ngat ta nu Kuate ndon kumu kumu minanu tanjan ngate nginaig. Tanjaka nane man gubra tumba nu sinja balewam tuku pasa sanjri pile-naig.

Yesus nu nuŋe miron tuku Zu mbal saningina

¹⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye sinja satinamngit. Ye Kuate tuku Kiŋo yije wamdusmbi piro afu kam kumuŋ kuga. Mam nu piro ke likate le kanjerket ta ndo ke liket. ²⁰ Nu ye nuŋe Kiŋo tuku kume purte sulumba wam ŋakmba ke likate ta ye tumyate. Ye wam ke liket te ngumnenga ta linimba wam kitek sanjgrinu tumyuwa le tane kanjerka pirerek purkamngaig. ²¹ Mam nu kumanu mbal abo nimba kile-tidingate tanjamba ndo ye nu tuku Kiŋo yije nzali dubimba kumanu mbal afu abo ninjet.

²² Mam nu tanjo tuku manau pilenimba lafunu ningam tuku piro ta ke ndakate. Piro ta ye wai mbolŋge pilna. ²³ Nane Mam tuku nyu tedungade tanjamba ye tuku nyu tedunguwaig nga Mam nu piro ta ye

sina. Ima nu ye tuku nyu te-du ndangate ta nu Mam ye kukulyina nu tuku nyu mata te-du ndangate. ²⁴ Ye sinjka satinjamngit. Ima nu ye tuku pasa ismba Mam ye kukulyina nu tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. Nu une tuku pa lafunu te nda. Nu ngisikam tuku wam kusremba abo minmba minam tuku njak minit.

²⁵ Ye sinjka satinjamngit. Mine minemba ye Kuate tuku Kinjo kumanu mbal yalpe ngi le nane ngamuknge ye tuku wi isig mbal tinga abo njak minmba minamngaig. ²⁶ Mam nu abo manau miro. Ye nu tuku Kinjo sangri sina le ye mata abo manau miro. ²⁷ Kuate nu tango tuku manau pilenga lafunu ningam tuku ye Ndindo Katesek Tango nyu sina. ²⁸ Tane pasa te tuku wamdus te-sulu ndawap. Ait ande prowa le nane mindesinj patikade ma sinamnge minig mbal nane ye tuku wi ismba ²⁹ tinga mayok kangaig. Nane afu manau magenu ke likinaig ta nane abo minmba minam tuku tingamngaig. Afu manau ngaigonu ke likinaig ta nane pasa mbol kambim tuku tingamngaig.

³⁰ Ye yiye wamdusmbi wam ande kam kumunj kuga. Ye Mam tuku nzali dubimba tango pileninet. Ye yiye nzali dubiwam tuku idus ndawet. Nu ye kukulyina ta ye nu tuku nzali ndo dubiwam iduset. Ta tuku ye tango kumumbi pileninet. ³¹ Ye yiye mironj tuku saket ta tane son ngam kumunj kuga. ³² Kuate nu ye tuku saka minit ta son pasa. Nu tuku pasa ta ye kila. ³³ Tane tango afu kukulninginaig le pro Yohanus kusnanaig le nu mata son pasa ye tuku sakina. ³⁴ Tanjamba sakina ta nu tango ndo. Ye nu tuku pasa sunjomba idus ndawet. Ye tane tuku wamdus kilmba muskil kile-tidinge tingam tuku idusmba Yohanus tuku pasa satinjet. ³⁵ Nu sati tana ndin tumtingina le ait fagnu ndo tane gare njak nu ndonj minnaig. ³⁶ Son. Yohanus nu kumumbi ye tuku sakina ta ye nu tuku pasa sunjomba idus

ndawet. Mam nu piro kam tuku sangri sina le piro ke liket tange Mam kukulyina ta te-mayokte. Ye ta tuku sunjomba iduset. ³⁷ Tane Mam tuku njin tugu ise ndaka nu tuku tumail kanger ndade ta nu ye tuku saka minit ta ye tuku piro mbolnge te-mayokte. ³⁸ Tane nu ye kukulyina tango son nda ngade tukunu nu tuku pasa tane sinamnge mine ndakate.

³⁹ Tane abo tugu minmba minam tuku tube nga tane piro karenka kuyar pasa burka minig. Kuyar pasa tange ye tuku sakate ta ⁴⁰ tane abo tugu tam tuku ye tugum prowam mbulig.

⁴¹ Tangonge ye tuku nyu tedunguwaig nga ye idus ndawet. ⁴² Tane tuku ngamungal ta ye kila. Tane Kuate tuku kume pur ndade. ⁴³ Ye Mam tuku nyu njak tane tugum prowen ta tane ye pitaiyade. Ande nu nuje nyu njak tane tugum prowa ta tane nu nzalinu tamngaig. ⁴⁴ Tangine nyu mbol kuwa nga tangine tangine mungu nyu kile-mayokkade. Kuatenge tane tuku nyu kile-mayokkam tuku idus ndade. Ta tuku tane ye tuku son ngam kumunj kuga.

⁴⁵ Tane ye tuku son nda ngade ta yenge Mam sawamngit nga idus ndawap. Kuga. Tango ande tane tala ndamba minig ta nunge tane tuku mbar ta te-mayokamngat. Tango ta Moses. ⁴⁶ Moses nu ye tuku kuyarna. Tane sinjka Moses tuku son ngade kande tane ye tuku mata son ngade kande. ⁴⁷ Tane nu tuku kuyar son nda ngade ta ndanmba ye tuku pasa ismba son ngam kumunj nga nane saningina.

6

*Yesusnge tango 5,000 isukus-
neningina*

*(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44;
Lukas 9.10-17)*

¹ Kile Yesus nu wan ponga Galilea kule kualinj sim kina. Kule kualinj ta nyunu ande Tiberias.

2 Yesus nu nuṅe sanḡri te-mayokmba guaze mbal afu wakeik-ina le taṅgo pino gudommmba kaṅgeraig tukunu nane nu dubimba kinaig. 3 Nu kule kualinḡ sim kumba nuṅe dubiwanu taṅgo ndoṅ tabe ande poṅga ka taṅge minyak min-naig. 4 (Zu mbal tuku pagumba nye sunḡgo Pasowa buk patukina).

5 Minyak minmba Yesus nu mam-bilmba taṅgo pino gudommmba prowe likinaig le kaṅgerka Filipus kusnana: Sine aninḡe nyamaganḡ piyamba taṅgo kame nzi ninḡbe le nyuwaig ḡga kusnana. 6 Yesus nu wam kam tuku ta buk idusna ta nu Filipus tagowam tuku kusnana le 7 nu ndek sana: Yoi. Taṅamba kande soṅ 20 kilmba aganḡ piyamba foṅfoṅ ninḡbe le afu kumunḡe nda ḡgina.

8 Nu dubina taṅgo ande Simon Petrus tuku aba nuṅe Andreus nu ndek sana: 9 Ai te. Kinḡo te nu bret wai inum sulumba kualeganḡ armba kilmba prowat ta taṅgo pino gudommmba ḡgamukḡe aganḡ ta nda minanu sukamḡgat ḡgina le 10 Yesus nu nane saninḡina: Kile saninḡap le minyokuwaig ḡgina. Taṅakina le nane saninḡinaig le minyokinaig. Ma ta pibi ḡak. Minyokinaig mbal gudommmba taṅgo ndo 5,000 taṅaṅ.

11 Kile Yesus nu bret foṅfoṅ 5 ta kilmba nu Kuate gare pasa tuna sulumba minyokinaig mbal ta walmba ninḡe likina. Nu kualeganḡ mata taṅana le naṅgine nzali dubimba kilmba nyinaig le maroninḡina. 12 Maroninḡina le Yesus nu nuṅe dubinaig taṅgo saninḡina: Aganḡ fetfetit batenḡnu ta ḡgisikubekaig. Kilmba maṅgurkap ḡgina le 13 nane bret batenḡnu kilmba sambe 12 ligeninḡinaig.

14 Taṅgo pino nu wam kitek sanḡrinu kina ta kaṅgermba sakinaig: Tuan taṅgo sunḡgo prowam tuku sakinaig ta noten ḡginaig. 15 Taṅaka saka nane sanḡri tinḡa Yesus tumba naṅgine gabat sunḡgo palmbim tuku bafunaig le nu katesemba tinḡa nuṅe ndo tabe ande poṅgina.

Yesus nu kule mbol mbol likina (Mateus 14.22-23; Markus 6.45-52)

16 Furiram nuṅe dubiwanu taṅgo ndek kule kualinḡ tuku piyal kinaig. 17 Ka piyalḡe furirna le Yesus nu nane tugum pro ndana le nane waṅ poṅga Kaperneum kambim saka waṅ koika fando si kinaig.

18 Nane kumba minnaig le bubre tinḡa kule mbalo sugo sugo tinḡinaig. 19 Nane koika ka fando ḡgamu 6 kilomita taṅaṅ tinḡinaig le Yesus nu kule mbol mbol lika waṅ tugum ta kumba minna le nane nu kaṅgermba kuru kuru ḡyayonaig. 20 Taṅanaig le nu nane saninḡina: Tane kuru kuru ndakap. Te yeṅge ḡgina le 21 nane pasa ta ismba wamdus ibeṅ kinaig le nu waṅ poṅguwa ḡga sanaig. Nu waṅ poṅgina le kile ndo waṅ ma kambim bafuna ta mbol pronaiḡ.

Nyamaganḡ tugusek

22 Mafena le nane kule kualinḡ simḡe minnaig mbal nane idusnaig: Kubele waṅ ndindo minna le nu dubinaig taṅgo nanenḡe ndo waṅ ta poṅga kinaig. Yesus nu nane ndoṅ kine ndakina ḡga idusnaig. 23 Taṅamba idusmba minnaig le Tiberias mbal tuku waṅ afu Yesus nu Kuate gare pasa samba bret ninḡina le nyinaig ma ta mbol pro ibeṅ kinaig. 24 Ibeṅ kinaig le nane taṅge minnaig mbal Yesus nuṅe dubiwanu mbal mine ndakinaig le kila pilmba nane ndek waṅ kame ta poṅga Yesus sota Kaperneum kinaig.

25 Nane kinaig ka Kaperneumḡe Yesus kaṅgeraig sulumba sanaig: Tum Taṅgo, ne ginu te prowat ḡga kusnanaig le 26 nu nane saninḡina: Ye sinḡa tane satinḡet. Tane nyamaganḡ tinḡen le marotinḡina ta idusmba ye sotade. Ye maṅau sanḡrinu ke liken le kaṅgerkinaig ta tuku tane ye sote ndakade. 27 Nyamaganḡ kagagte ta tuku sota piro kareṅ ndakap. Nyamaganḡ ḡyayo ndanḡate tuku ta sotap. Abo tugu minmba minam tuku nyamaganḡ ta ye Katesek Taṅgo yeṅge tinḡamḡgit. Mam Kuate nu

nyamagan tanan tingam tuku ye nyu sina ngina.

²⁸ Tanakina le nane nu sanaig: Sine ame wam ke lika Kuate tuku piro kube nga kusnanaig le ²⁹ nu nane saningina: Ye Kuate nge kukulyina tanjo tane ye tuku son ngap. Kuate tuku piro ta not ngina.

³⁰ Nane ndek nu sanaig: Ne ame manau ka le sine ne tuku sanjri kanjermba ne tuku son ngube. Ne ame wam kamngat. ³¹ O buk sine tuku wa mbun kame nane ma baknu mbolnge minnaig sulumba mana nyumba minnaig. Kuyar pasa nu tenenmba sakate.

Nu agan samba mbolnge patikina le ndekinaig le nane nyinaig.

Kisim Bek 16.4,15

Kuyar pasa nu tanakate nginaig le ³² nu nane saningina: Ye sinja satinngamngit. Moses nu nyamagan ningina ta samba mbolok nyamagan tugusek kuga. Yinje Mam nunge samba mbolok nyamagan tugusek tingit. ³³ Kuate tuku nyamagan tugusek ta samba mbolnge ndeka kilke mbol mbal abo tugu tingit ngina.

³⁴ Tanakina le nane ndek nu sanaig: Sunjo, nyamagan ta mara mara singa le nyube nginaig le ³⁵ nu nane saningina: Abo manau tingit tuku nyamagan ta ye. Ima nu ye tugum prowa ta nu man gubawe nda. Ima nu ye tuku son nguwa ta nu man kule parawe nda. ³⁶ Ye buk satinngit not. Tane ye kanjeryade ta ye tuku son nda ngade. ³⁷ Mam nu tanjo afu yinje mbal minam tuku madiningit ta nane ye tugum prode. Ima nu ye tugum prowa ta ye sinja nu pitaiwe nda. ³⁸ Ye samba mbolnge ndeken ta yinje nzali dubiwam tuku pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubiwam tuku prowen. ³⁹ Nu tuku nzali ta tenenmba. Nu nane madiningit le ye tugum prode mbal ndindo ande ngisike nda. Ye kulatka minmba ma ma ait sunjo mbolnge njakmba man kile-tidingamngit. ⁴⁰ Mam tuku nzali ta tenenmba. Nane ye nu tuku Kinjo

kumun nga son ngade mbal njakmba abo tugu njak minmba minamngai. Ait sunjo mbolnge ye nane man kile-tidingamngit ngina.

⁴¹ Yesus nu samba mbolnge nyamagan ndekina ta ye ngina le Zu mbal nane ismba gubra tumba nanjine nanjine sakinaig: ⁴² A ... nu ndanam saka samba mbolnge ndeken ngate. Sine nu tuku ina mam kila. Nu Yosef tuku kinjo nu Yesusnge nginaig le ⁴³ nu nane saningina: Tane tanjine tanjine gubra pasa sa ndakap. ⁴⁴ Ande nuje wamdusmbi ye tugum prowam kumun kuga. Mam nu ye kukulyina nunge afu wamdus ningiwa le ndo ye tugum prowam kumun. Ait sunjo mbolnge ye nane kile-tidingamngit. ⁴⁵ Tuan tanjo kame tenenmba kuyarnaig: Kuate nu nane njakmba tumningamngat nga kuyarnaig. Ima nu Mam tuku pasa ismba kila pilit ta nu ye tugum prote. ⁴⁶ Ande nu Mam kanjer ndate. Ye Kuate tugumnge ndeken ta ye nu kanjeren. ⁴⁷ Ye sinja satinngamngit. Ima nu ye tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. ⁴⁸ Abo manau tingit tuku nyamagan ta ye. ⁴⁹ Sinjine mbun nane ma baknu mbolnge mana nyumba minnaig ma ma kume farnaig. ⁵⁰ Nyamagan kise samba mbolnge ndekina nga saket ta ande nu nyuwa ta nu kume nda. ⁵¹ Nyamagan abo manau tingit ta samba mbolnge ndekina ta ye. Ima nu agan ta tumba nyuwa ta nu abo minmba minamngat. Nyamagan sakit ta ye tuku ndem. Kilke mbol mbal tane abo njak minmba minam tuku ye yinje ndem tingamngit ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane munju kusnanga sakinaig: Nu ndanmba nuje ndem sinjuwa le nyamngig nga saka minnaig le ⁵³ nu ndek saningina: Ye sinja satinngamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo tane ye tuku ndem ndare tumba nye ndakap ta tane abo tugusek kugatok. ⁵⁴ Ima nu ye tuku ndem ndare tumba nyate ta nu abo njak minmba minam tuku

minit. Ait sunjo mbolnje ye nu man te-tiwamngit. ⁵⁵ Ye tuku ndem te nyamagan tugusek. Ye tuku ndare te kule tugusek. ⁵⁶ Ima nu ye tuku ndem ndare nyate ta nu ye ndon sailkate le ye nu ndon minet. ⁵⁷ Mam nu abo minmba minit nunje ye kukulyina. Nu minmba minit tukunu ye nu mbolnje minmba minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu ye tumba nyuwa ta nu ye mbolnje abo njak minmba minamngat. ⁵⁸ Singine mbun nane agan samba mbolnje ndekina ta nyumba ma ma kume farnaig. Agan ye saket te tanjamba kuga. Ima nu agan te tumba nyuwa ta nu abo njak minmba minamngat nga saningina.

⁵⁹ Yesus nu Kaperneum kusem wande sinamnje nane pasa tumningmba minmba nu pasa ta kuklimba saningina le ⁶⁰ nu dubimba likinaig mbal gudommmba nane pasa ta ismba sakinaig: Pasa te sine tuku wamdus piti sersingit. Sine isam mbulig nginaig.

⁶¹ Nane gubra pasa yabu saka minnaig le nu katesemba nane saningina: Ye tuku pasa ta tuku tane wamdus pititingit? ⁶² Ye Ndindo Katesek Tanjo ye man luka yije minen tuku ma mbol ambe ka le tane kangeryumba ye tuku ndanmba idusamngai. ⁶³ Ye abo manau tugusek sakit ta Tukul Guwanje tingit. Kilke mbolok tuku aganjnge turtinjam kumun kuga. Pasa satinngit ta Tukul Guwa tugumnje prode. Pasa ta tane abo tam tuku ndin tumtingit ta tane afu son nda ngade ngina.

⁶⁴ Yesus nu buk tugu mbolnje ima nu nu tuku son nda nginaig ima nu tuku kupet tanjo mayok kangat ta nu kila minna tukunu nu tanjamina sulumba ⁶⁵ sakina: Tane afu ye son nda ngade ta tuku ye buk tenemba satinngit. Mam nu afu wamdus ningiwa le ndo ye tugum prowam kumun ngina.

⁶⁶ Nu tanjamba saka minna le nu dubinaig mbal gudommmba ndek nu kusremba man nu ndon li ndakinaig.

⁶⁷ Tanjanaig le Yesus nu nunje dubinaig tanjo 12 ta kusnaningina: Tane mata tanjamba ye kusreyam idusde e ngina le ⁶⁸ Simon Petrus nu ndek lafumba sana: Sunjo, sine ne kusrenumba ima tugum kab. Ne ndo abo minmba minam tuku ndin sasingam kumun. ⁶⁹ Sine ne kila pileg. Ne Kuatenje madinina tanjo ngina.

⁷⁰ Tanjakina le Yesus nu lafumba saningina: Ye tane 12 maditingen ta ande tane ngamuknje nu bukla njayon njak ngina. ⁷¹ Yesus nu Yudas Iskariontu Simon tuku kinjo ta tuku sakina. Ngumnga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

7

Yesus maib kat nunje nane nu talanaig

¹ Kile Yesus nu Galilea ma tugu mbol kine promba lika minna. Yudea mbal nane nu balewam saka minnaig tukunu nu Yudea ma mbol nda kina. ² Nu Galileange minna le Zu mbal nane baibai patika pagumba nyam tuku ait patukina le ³ Yesus tuku maib kat nunje nu sanaig: Ne tinga Yudea ma tugu mbol kaye. Kumba ka tanje ne tenge manau kate tanjamba ka le ne dubinade mbal kangerwaig. ⁴ Ande nu nunje nyu mayok kuwa nga iduste ta nu kuirka piro ndakate. Ne manau sangrinu ke likate ta tanjo am mbolnje ka le nane kangerkuwaig nginaig. ⁵ Nunje maib kat nunje mata nu tuku son nda nga tanjamba sakinaig.

⁶ Kile Yesus nu nane saningina: Mara njakmba tane mbumba kambim tuku ait. Ye tuku ait kile. ⁷ Kilke mbol mbal nane tane kasur ndatingig. Ye nane tuku manau najgonu kile-mayokka saket ta tuku nane ye kasuryade. ⁸ Tane tinga pagumba nye ta tuku mbumba kape. Ye kine nda. Ye tuku ait kile ngina. ⁹ Tanjamba saka nu Galileange minna.

Yesus nu pagumba nye ta mbol kina

¹⁰ Maib kat nunje pagumba nye ta tuku mbumba kinaig le nu minna

ma ma kuirkuirka mbumba kina. ¹¹ Pagumba nye ta mbolŋge Zu gabat mbal nane nanŋine nanŋine munŋu kusnanŋa Yesus sota nu aninŋe minit nŋa saka minnaig.

¹² Manŋur sunŋo ta sinamŋge afu sisu-sasuka sakinaig: Nu tanŋo mayenu nŋinaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Nu tanŋo didik farmba wam nŋaigonu tumnŋgit tuku nŋinaig. ¹³ Nane Zu gabat tuku kuru-kuruka pasa te-mayokmba sa ndakinaig.

¹⁴ Pagumba nye ta ait keŋmba kina le Yesus nu kusem wande sunŋo sinam kumba pasa kuklimba tumnŋmba minna. ¹⁵ Minna le Zu gabat afu nu tuku pasa isnaig sulumba nane pirerek purka sakinaig: i ... Nu ndanmba kila ta tina. Nu skul sunŋo mbolŋge minyo ndakina nŋa sakinaig. ¹⁶ Tanŋakinaig le nu ndek lafumba saninŋina: Pasa tumtŋget te yiŋe wamdusmbi kuga. Kuatenŋe ye kukulyina le ye nu tuku wamdus tane satinŋet. ¹⁷ Ande nu Kuate tuku nzali dubiwam iduste ta ye yiŋe wamdusmbi ko Kuate tuku wamdusmbi pasa tumtŋget te nu kila palmbim kumuŋ. ¹⁸ Ande nu nuŋe wamdusmbi pasa kuklite ta nu nuŋe nyu mbol kuwa nŋa pasa kuklite. Ande nu nuŋe sunŋo tuku nyu mbol kuwa nŋa pasa kuklite ta nu tugusek. Nu yabri kugatok. ¹⁹ Moses nu tukul pasa tinŋina. Ata. Tane tukul ta dubikade e? Tane ye baleyam tuku ndin sotade nŋa saninŋina.

²⁰ Tanŋakina le nane nu lafumba sanaig: A ... ne bukla nŋak nŋinŋankate. Ima ne balenam sakate nŋinaig le ²¹ nu nane saninŋina: Ye manŋau ande ken le tane wamdus piti tinaig. ²² Kiŋo tuku nŋaro pikam tuku manŋau Mosesnŋe sine sinŋina. Moses pro ndana le sinŋine mbunŋge manŋau ta tugu pilnaig. Moses ait satinŋina ta kusem ait mbolŋge ait kumunŋate ta tane kusem mbolŋge kiŋo tuku nŋaro pikig. ²³ Tane Moses tuku tukul luka ndawam tuku nŋa kusem ait mbolŋge

mata kiŋo tuku nŋaro pikig. Ndanŋam saka tane ye kusem ait mbolŋge tanŋo ande tuku nŋarosu wakeiwen le ye tuku gubra pilig. ²⁴ Tane ammbi ndo tanŋo pile ndanŋap. Tanŋo tuku tugu kanŋermba pilenŋap nŋina.

²⁵ Kile Yerusalem mbal afu sakinaig: Tanŋo balewam sakade ta noten. ²⁶ Nu kilinŋe pasa saka minit le gabat kame nu peu ndade? Nu sinŋa Kuatenŋe madina ta gabat mbal kila pilnaig inde nŋinaig le ²⁷ nane afu sakinaig: Tanŋo te tuku tumbranŋ tuguk sine kila. Kristus prowa le nu aninŋe prote ta sine gilai minamŋig nŋa sakinaig.

²⁸ Yesus nu ndek kusem wande sunŋo sinamŋge pasa kuklimba sakina: Tane ye tuku tumbranŋ tuguk ye turmba kila nŋa idusde e? Ye yiŋe wamdusmbi pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina ta nu tugusek. Tane nu gilai. ²⁹ Ye nu tugumŋge prowen tukunu ye nu kila minet. Nunŋe ye kukulyina nŋina. ³⁰ Tanŋaka sakina le nane ndek nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile. Nane puram kumuŋ kuga.

³¹ Tanŋo pino gudommba nu tuku son nŋinaig sulumba sakinaig: Ande prowam tuku sakinaig ta not. Tanŋo wam ke likate te liwam kumuŋ kuga. Nu Kristus nŋinaig.

³² Tanŋo pino nane tanŋamba sisu-sasuka sakinaig le Farisi mbal isnaig sulumba nane pris gabat mbal ndonŋ kusem wande tuku polis afu kukulnŋinaig le Yesus biye tiwam kinaig le ³³ nu ndek sakina: Ye ait fagnu tane ndonŋ mini sulumba ye manŋ luka Kuate nu ye kukulyina ta nu tugum kanŋit. ³⁴ Tane ye sotap ta ye kanŋerye nda. Ye ka minamŋit ma ta tane ye tugum prowam kumuŋ kuga nŋina le ³⁵ Zu mbal nane ndek nanŋine nanŋine sakinaig: Nu animbi kuwa le sine nu sota kanŋere nda. Nu kasomok ma mbol kumba Zu mbal afu Grik nŋamukŋe minig nane ndonŋ minmba Grik mbal pasa kuklimba tumnŋgam sakate e? ³⁶ Nu ndanŋam teŋenmba sakate: Tane ye sotap ta ye

kanjerye nda. Ye ka ma minamngit ta tane ye tugum prowam kumuŋ kuga ngate. Pasa tugunu te ndaŋmba tuku nginaig.

Kule tugusek

³⁷ Pagumba nye ta tukulam tuku ait sungo mbolŋge Yesus nu tinja wi kuenka sakina: Ima nu kule parawa kande ye tugum promba kule tumba nyuwa. ³⁸ Ima nu ye kumuŋ nga ye tuku sanjri tomba tinjate ta Kuate tuku pasa sakate taŋamba kule abo ŋak nu tuku ngamuŋgal sinamŋge bulbulmba minmba minamngat ngina. ³⁹ Yesus nu taŋamba sakina ta nu Tukul Guwa tuku sakina. Nane nu tuku son nginaig mbal Tukul Guwa tam tuku minnaig. Sakina ait mbolŋge Yesus nu sanjri kilŋa sungo nda tina tukunu Tukul Guwa nu nde ndakina.

⁴⁰ Nane pasa ta isnaig sulumba afu sakinaig: Tuan taŋgo ande prowam tuku sakinaig ta not nginaig le ⁴¹ afu ndek sakinaig: Nu Kuatenge madina taŋgo nginaig. Taŋakinaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Kristus nu Galileanŋe prowe nda. ⁴² Nu David tuku ndare mbolŋge nu minna tuku ma Betlehemŋe prowamngat. Kuate tuku pasa taŋakate nginaig. ⁴³ Taŋamba nane wamdus pur yimyam kinaig sulumba ⁴⁴ afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig.

Zu gabat mbal nane Yesus talanaig

⁴⁵ Polis mbal luka Farisi le pris gabat tugum pronaig le sakinaig: Ndaŋam tane nu tumba pro ndawaig nginaig le ⁴⁶ polis mbal lafumba saninginaig: Nu tuku pasa sanjrinu. Sine taŋaŋ taŋgo ande pasa sanjrinu sakina le ise ndakigen nginaig. ⁴⁷ Taŋakinaig le Farisi mbal ndek nane saninginaig: A ... nu tane yabritingit le tane mata nu tuku son ngaig e? ⁴⁸ Sine Farisi ko gabat ande nu tuku son ngate le kanjer ndade tae. ⁴⁹ Ake mbal nane nu tuku son ngade ta nane tukul pasa gilai. Nane ma ŋayo mbol kambim tuku minig nga sakinaig.

⁵⁰ Kile nane tuku ande Nikodemus nu o buk furir Yesus tugum prona ta nunge tinja sakina: ⁵¹ Sine sinjine tukul dubimba taŋgo ake pitaiwam kumuŋ kuga. Nu tuku pasa ismba nu tuku maŋau kanjermba ndo lafunu tambim kumuŋ ngina le ⁵² nane ndek nu sanaig: Ne mata Galileanu yamban taŋgo kande. Ne kuyar pasa bur mayewa sulumba kila pale. Galileanŋe tuan taŋgo ande prowe nda nga sanaig.

⁵³ Taŋamba nane ŋakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig.

8

Pino ande unekina le tumba Yesus tugum pronaig

¹ Nane ŋakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig le Yesus nu Olif tabe mbol kina. ² Mafena le maratukuk tinja nu ndeka kusem wande sungo sinam kina. Kina le nane gudommba nu tugum pronaig le nu pasa kuklimba tumniŋmba minna.

³ Taŋamba minna le Farisi kusem pasa bitekŋganu mbal ndoŋ pino ande taŋgo kuayarna le kanjermba nu tumba pro nane ngamukŋge te-timba Yesus sanaig: ⁴ Tum Taŋgo, pino te taŋgo ande ndoŋ minat le kanjergig. ⁵ Moses tuku tukul mbolŋge ande taŋawa kande ndamembi balewap nga sakate. Ne pino te tuku ndaŋmba iduste nga kusnanaig. ⁶ Nane nu pasa ande mbarwa le nu tumba pasa mbolŋge palmbim tuku nu tagonaig.

Kile Yesus nu minyoka wai tokmbi kilke mbolŋge kuyarmba minna. ⁷ Kuyarmba minna le nane nu kusna-kusnamba minnaig le nu tinja sakina: ⁸ Ima nu tane ngamukŋge mbar kugatok ndeta nunge ambonja ndame tumba pino te katwa ngina. Taŋaka sakina sulumba nu maŋ minyoka kilke mbolŋge kuyarmba minna.

⁹ Nane pasa ta ismba taŋgo mage mage nane kua kinaig le nane afu ngumneŋga nduik nduik sili-silinaig.

Pino ta nuɲe ndo Yesus tugumɲe tiɲ minna le ¹⁰ nu tiɲga nu kusnana: Nane animbi kagig. Ande nu une lafunu tanmbim tuku mine ndakate e ɲga kusnana le ¹¹ nu ndek sakina: Sunɲo, ande mine ndakate ɲgina le nu sana: Ye mata ne une lafunu tanmbim idus ndawet. Ne luka kumba maɲ une ndaka ɲga sana.

Kilke te tuku bulu

¹² Yesus nu maɲ taɲgo pino saninɲina: Ye kilke te tuku bulu. Taɲgo pino kilɲaniɲget. Ande ye dubiyuwa ta nuɲe mine ta bulu ɲak. Nu ma make sinamɲe mine nda ɲgina.

¹³ Taɲakina le Farisi mbal nu sanaig: Ne naɲe mironɲ naɲe tugu kuklite ta ne yabri pasa ndo sakate tae ɲginaig le ¹⁴ nu ndek nane saninɲina: Ye aninɲe prowen maɲ animbi kaɲgit ta ye kila. Ta tuku ye yiɲe mironɲ tuku sanu kumuɲ. Tane ye aninɲe prowen maɲ animbi kaɲgit ta tane gilai minig. ¹⁵ Tane taɲgo tuku wamdusmbi ndo ye pileyade. Ye taɲamba ande pile ndawet. ¹⁶ Ye ande pilewam idusmba ta yiɲe wamdusmbi ndo kuga. Kuate nu ye kukulyina ta ye nu ndonɲ wamdus ulendi taɲgo pileniɲgek. Ta tuku ye kumumbi pileniɲgam kumuɲ. ¹⁷ Tukul pasa nu sakate: Taɲgo armba nale pasa ndui ta ndo sakade ta son pasa ɲgade. ¹⁸ Ye yiɲe Mam nu ye kukulyina nu ndonɲ yiɲe tugu kukliwek ta son pasa ndo ɲgina. ¹⁹ Taɲaka saninɲina le nane ndek nu kusnanaig: Ne Mam naɲe aninɲe minit ɲga kusnanaig le nu sakina: Tane ye tuku Mam gilai. Tane ye mata gilai minig. Tane ye kila kande ye tuku Mam mata kila minig kande ɲga saninɲina.

²⁰ Yesus nu kusem wande sinam taɲge ndametiɲ patikade ma mbolɲge pasa ta kuklimba minna le afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile.

Yesus nu samba tumbraɲ tuku saninɲina

²¹ Yesus nu maɲ pasa tuturmba saninɲina: Ye ka le tane ye sotete pisenɲa taɲgine une ta ɲak minmba

kumamɲgaig. Ye kaɲgit ma ta tane prowam kumuɲ kuga ɲgina le ²² Zu mbal ndek naɲgine naɲgine sakinaig: Nuɲe ɲgarosu balewamɲgat inde. Ta tuku ye kaɲgit ma ta tane prowam kumuɲ kuga ɲga sakat ɲginaig.

²³ Taɲakinaig le nu nane saninɲina: Tane ibeɲ tekok mbal. Ye mbol ambekok. Tane kilke tekok. Ye kilke tekok kuga. ²⁴ Ta tuku ye satinɲit. Tane une ɲak minmba kumamɲgaig. Tane yiɲe mironɲ tuku sakit ta son nda ɲgap ta tane siɲka une ɲak minmba kumamɲgaig ɲgina.

²⁵ Taɲakina le nane ndek nu kusnanaig: Ne ima ɲginaig le nu nane saninɲina: Ye abo abo yiɲe mironɲ tuku saka minet ta not. ²⁶ Ye tane tuku mbar tuku pasa sunɲomba ɲak minet ta ye sa ndaket. Ande nu ye kukulyina nu tugumɲe pasa ten ta ndo ye satinɲet. Pasa ta tugusek ɲgina.

²⁷ Nu taɲamba Mam Kuate tuku sakina ta nane katese ndanaig. ²⁸ Ta tuku Yesus maɲ lato nane saninɲina: Tane ye Ndindo Katesek Taɲgo ye tumba ail kazrai mbolɲge palmbimɲgaig. Ait ta kugawa le o son ta nuɲge ɲgamɲgaig. Ye yiɲe wamdusmbi pasa afu sa ndaket. Mamɲge tumyina ta ndo saket ta tane katesewamɲgaig. ²⁹ Ande nu kukulyina ye nu tuku nzali ndo dubiwet. Ta tuku nu ye kusre ndayumba ye ndonɲ minmba minit ɲga sakina.

³⁰ Nu taɲamba saka minna le nane gudommba nu tuku son ɲginaig.

Yesus nu Zu mbal ndonɲ kualeyaukinaig

³¹ Yesus nu Zu mbal afu nu tuku son ɲginaig ta teɲenmba saninɲina: Tane ye tuku pasa ismba kumumba kap ta tane siɲka ye dubiyanu taɲgo mayok kaɲgaig. ³² Tane pasa tugusek kila palpe le pasa taɲge tane tuku muskil kile-tidinɲe tiɲgamɲgat ɲgina.

³³ Taɲakina le nane ndek sakinag: Sine Abraham tuku mbuɲ mineg. Sine nane afu kumnemɲge ndalekanu taɲaɲ mine ndakeg. Ne

ndaŋam saka sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgam tuku sakate ŋginaig le ³⁴ nu maŋ lato saniŋgina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Ima nu unekate ta nu une maŋau kumnemŋge ndalekanu taŋaŋ minit. ³⁵ Piro taŋgo nu nuŋe suŋgo tuku wandekŋge mara mara mine ndakate. Kiŋo nu mam nuŋe tuku wande mbolŋge mara mara minit. ³⁶ Ata. Ye Kuate tuku Kiŋo ye tane tuku muskil kile-tidiŋgi ta tane muskil kile-tidi mayewamŋgaig. ³⁷ Tane Abraham tuku mbuŋ ŋgade ta ye kila ta tane ye tuku pasa isig ta tane tuku ŋgamuŋgal sinam kine ndakate tukunu tane ye baleyam sakade. ³⁸ Ye yiŋe Mam tugumŋge maŋau kaŋgerke liken ta sake liket. Tane taŋgine mamŋge maŋau tumtiŋgit ta kade ŋgina.

³⁹ Taŋakina le nane nu sanaig: Sine tuku mam Abraham ŋginaig le nu nane saniŋgina: Tane Abraham tuku kiŋo kame kande Abraham tuku maŋau dubide kande. ⁴⁰ Ye pasa tugusek Kuate tugumŋge isмба pro satinŋet le tane ye baleyam sakade. Abraham nu maŋau taŋaŋ ke ndakina. ⁴¹ Tane taŋgine mam tuku maŋau te-purde ŋgina le nane nu sanaig: i ... Sine ndinŋge kile-pati ndakinaig. Siŋgine Mam ndindo nu Kuate ŋginaig.

⁴² Kile Yesus nu ndek saniŋgina: Ye Kuate tugumŋge minen sulumba te prowen. Yiŋe wamdusmbi kuga. Nuŋge ye kukulyina. Kuate nu tane tuku Mam kande tane ye tuku mata kume purde kande. ⁴³ Ye pasa kile-mayokket te tane isam mbulmba kilba tukulde. Ta tuku tane katese ndade. ⁴⁴ Taŋgine mam Satan. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam idusde. Nu abo abo taŋgo bale farna taŋamba kile minit. Nu wamdus tugusek kugatok tukunu nu maŋau tugusek ŋakmba pitaikate. Nu mane taŋgo. Nu yabri maŋau miro. Ta tuku nu yabri wam ndo te-mayokam kumuŋ. ⁴⁵ Tane taŋgine mam tuku maŋau ŋak minig sulumba ye pasa tugusek satinŋet ta tane son ŋgam fugude. ⁴⁶ Tane tuku

ande ye tuku mbar ande kaŋgermba sanu kumuŋ kuga. Ye tane pasa tugusek satinŋet ta tane ndaŋam tuku son nda ŋgade. ⁴⁷ Kuate tuku kiŋo kame nane nu tuku pasa isig. Tane nu tuku kiŋo kame mine ndakade tukunu nu tuku pasa ise ndakade ŋgina.

⁴⁸ Taŋakina le Zu mbal nane ndek nu sanaig: Ne Samaria yamban bukla ŋayonu ŋak ŋgeg ta sine kumumbi sakeg ŋginaig le ⁴⁹ nu nane saniŋgina: Ye bukla ŋak kuga. Ye Mam tuku nyu te-duŋget le tane ye tuku nyu te-ibenŋde. ⁵⁰ Ye yiŋe nyu mbol kuwa ŋga idus ndawet. Kuate nu ye tuku nyu mbol kuwa ŋga sakate. Nu taŋgo ŋakmba kumumbi pileniŋgit. ⁵¹ Ye siŋka satinŋamŋgit. Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ŋgina.

⁵² Kile Zu mbal nane ndek saki-naig: i ... Abraham tuan taŋgo ŋakmba kume likinaig ta ne sakate: Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ŋgate. Ta tuku kile sine kila pileg. Ne bukla ŋak. ⁵³ Sine tuku mbuŋ suŋgo Abraham ne nu liwanu ŋga iduste? Abraham tuan taŋgo ŋakmba kume likinaig. Ne ima le nane nyu te-duŋgate ŋginaig le ⁵⁴ nu ndek saniŋgina: Ye yiŋe mironŋ yiŋe nyu payam ndaket. Yiŋe Mam nuŋge ye tuku nyu te-duŋgate. Tane nu sine tuku Mbara Suŋgo ŋgade ta ⁵⁵ tane nu gilai. Tane nu kila ŋgade ta tane yabri taŋgo ndo. Ye nu kila ŋget ta tane yabri pasa sakade taŋamba kuga. Ye siŋka nu kila minmba nu tuku pasa dubiwet. ⁵⁶ Siŋgine mbuŋ Abraham nu o buk ye prowam tuku ait isмба nu gare-gareka tairŋga minna. Nu ye tuku ait kaŋgermba gare suŋgo tina ŋga saniŋgina.

⁵⁷ Taŋakina le Zu mbal ndek nu sanaig: i ... Ne yar 50 mine ndakate. Ne Abraham kaŋgeranu ŋga sakate e ŋginaig le ⁵⁸ nu ndek nane saniŋgina: Ye siŋka satinŋamŋgit. Abraham pro ndana le ye minmba minen kile minet ŋga saniŋgina.

⁵⁹ Tanjakina le nane ndek ndame kilmba nu balewam bafunaig le nu nuŋe ngaro kuirkuirka tumba kusem wande kusremba kina.

9

Yesus nu tanjo am tukulok wakeina

¹ Yesus nane ndin dubimba kinaig ka tanjo ande nu am tukulok ina sinamŋe prona ta kanjernaig. ² Kanjermba nuŋe dubiwanu tanjo Yesus kusnanaig: Tum Tanjo, imanŋe unekina le nu am tukulok prona. Ina mam nuŋeŋe e ko nuŋe miroŋ e nga kusnanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ina mam nuŋe tuku une ko nuŋe une tanje am tukul ndana. Kuate tuku sanjri nu mbolŋe mayok kambim tuku nu am tukulok minit. ⁴ Kile mafen minitmbi ye Kuatenje kukulyina ta sine nu tuku piro kube. Mine minemba furirwa le sine njakmba pirokam kumuŋ kuga. ⁵ Ye kilke te mbolŋe minmba kilke te kiljawet tuku bulu ngina.

⁶ Nu tanjaka sakina sulumba kilke mbolŋguspeka ruga wakeimba tumba tanjo ta am mbolŋe pilna sulumba nu sana: ⁷ Ne kumba Siloam kule kualin mbolŋe am minyanja ngina. (Siloam nyu ta tugunu Kukulna). Tanjamba kukulna le nu ndek kumba am minyanja mambil mayemba luka prona.

⁸ Nu prona le nu tuku tumbran tuma nane afu turmba nu buk aganj ndende yabanjka minna le kanjernaig ta ndek sakinaig: i ... Ande buk aganj ndende yabanjka minna nuŋe inde nginaig le ⁹ nane afu sakinaig: Au. Nuŋe nginaig le afu sakinaig: Kuga. Tanjo ande nu suk nginaig. Tanjakinaig le nu nane saningina: Sakade not. Ye nuŋe ngina le ¹⁰ nane ndek nu kusnanaig: i ... Ne ndanjat le am mayekat nginaig le ¹¹ nu lafumba sakina: Tanjo ande nyunu Yesus nuŋe ruga wakeimba ye tuku am mbolŋe pilmba sayat: Ne ka Siloam kule kualin mbolŋe am minyanja ngat. Ye ka am minyanjit le ye am maranjat ngina le ¹² nane nu kusnanaig: Nu aninje

minit nginaig le nu ndek saningina: Iyo. Ye gilai ngina.

¹³⁻¹⁴ Yesus nu ruga wakeimba am maranje tuna ta kusem ait le nane afu tanjo buk am tukulok minna ta tumba Farisi mbal tugum pron-aig le ¹⁵ nane mata nu kusnanaig: Ne ndanjat le am mayekat nginaig le nu saningina: Nu ruga wakeimba ye tuku am mbolŋe palet le ye ka am minyanjit le kile mambilet ngina. ¹⁶ Tanjakina le Farisi mbal afu sakinaig: Tanjo ta kusem ait tukul lukamba nu mabte ndakate. Kuatenje nu kukul ndana nginaig le nane afu tejenmba sakinaig: Kuga. Nu tanjo njayonu kande nu manau sanjrinu tanjamba kam kumuŋ kuga kande nginaig. Nane tanjamba pur yimyan kinaig. ¹⁷ Tanjamba nane man tanjo am mayekina ta kusnanaig: Tanjo ta tuku ne ndanjamba iduste nginaig le nu saningina: Nu tuan tanjo ande ngina.

¹⁸ Zu gabat mbal tanjo ta ina sinamŋe am tukulok prona le kile mayekina ta son nda nga nu tuku ina mam wika kusnanikinaig: ¹⁹⁻²⁰ Tale kinjo ande am tukulok te-palmbinu nga saka minik ta noten e nginaig le nale lafumba sakinaik: Am tukulok te-pilken ta not nginaik. Tanjakinaik le nane ndek sanikinaig: Nu ndanjat le am mayekat nga kusnanikinaig le nale ndek sakinaik: ²¹ Iyo. Sile gilai. Nu sungokanu. Nu kusnawap. Nu ndanjat le am mayekat ko imanje nu am wakeiwe tawet ta nuŋe sakuwa le isap nginaik. ²² Nale Zu mbal tuku kuru-kurukinaik sulumba tanjamba saninginaik. Ta ndanam? Zu gabat mbal nane pasa ande buk katmba ima nu Yesus nu Kuatenje madina tanjo nguwa kande nu kusem wandeŋe pitaimba nu tukulbe nginaig. ²³ Wam ta tuku nale sakinaik: Nu sungokanu. Nu kusnawap nginaik.

²⁴ Kile nane man tanjo am mayekina ta te yale nga sanaig: Tanjo ta njayonu ta sine kila. Ne Kuate am mbolŋe sinjka son pasa saka nginaig le ²⁵ nu ndek sakina: Nu njayonu e ko

mayenu e ta ye gilai. Wam ande ye mbolŋge kat ta ndo ye kila. Ye buk am tukulok minen ta kile ye mambilet ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nane maŋ nu kusnanaig: Nu ne ndaŋnat? Nu ame wam kat le ne am mayekat ŋga kusnanaig le ²⁷ nu lafumba saningina: A ... ye buk satinigit le tane isaig. Ndaŋam saka maŋ lato isam tuku kusnaŋgade. Tane mata nu dubiwanu taŋgo minam idusde e ŋgina le ²⁸ nane ndek gubra tumba nu tumail panmba sanaig: A ... ne nu dubiwanu taŋgo. Sine Moses ndo dubiweg. ²⁹ Kuate nu Moses ndoŋ pasatina ta sine kila. Taŋgo te aninŋe prona ta sine gilai ŋginaig le ³⁰ nu pasa lafumba saningina: i ... Nu ye tuku am wakeiwe sat ta ndaŋam nu aninŋe prona ta tane gilai ŋgade. ³¹ Nu tuku maŋau ta kilimok. Kuate nu taŋgo ŋayonu ise ndakate. Ande nu Kuate mbariŋmba nu tuku nzali dubite le ndo Kuate nu tuku yabaŋ pasa isit le wam saŋgrinu kate. ³² Ande nu ina sinamŋge am tukulok prona le andeŋge nu tuku am maraŋge tuna ŋga sakade le ise ndakeg. ³³ Taŋgo ta nu Kuateŋge kukul ndana kande maŋau taŋaŋ inum kam kumuŋ kuga kande ŋgina. ³⁴ Tanjakina le nane gubra tumba sanaig: Yoi. Ne ina sinamŋge une ŋak te-pilnaik. Ne sine gabat kame wam pagukam iduste e ŋga nane taŋgo ta kusem wandekŋge pitainaig le mayok kina.

³⁵ Taŋgo pitainaig le mayok kina ta Yesus nu ismba taŋgo ta sota kaŋgerna sulumba nu sana: Ne Katesek Taŋgo Ndindo ta tuku ne son ŋgate e ŋgina le ³⁶ nu ndek nu sana: Sunŋo, ne ima tuku sakate. Taŋgo ta saya le isi sulumba ye nu tuku son ŋgi ŋga sana. ³⁷ Tanjakina le nu ndek sana: Ne buk nu kaŋgerat. Ye ne ndoŋ pasatet te ye nuŋge ŋgina le ³⁸ nu ndek sana: O Sunŋo, ye ne tuku son ŋget ŋga nu tugumŋge dagol tidroŋgina.

³⁹ Kile Yesus nu teŋenmba sakina: Nane am tukulok mbal mambilam tuku mambilde mbal am tukulkam

tuku ye taŋgo taŋamba pilengam kilke te mbol prowen ŋgina le ⁴⁰ Farisi mbal afu taŋge minnaig ta pasa ta ismba sanaig: i ... Ne sine mata am tukulkanu ŋga iduste e ŋginaig le ⁴¹ nu nane saningina: Tane am tukulkanu minig kande une tuku pa tane mbolŋge mine ndakate kande. Tane sine am maraŋganu mineg ŋgade tukunu tane pa tam tuku minig ŋgina.

10

Sipsip kulat taŋgo mayenu

¹ Ye sinŋa satinamŋgit. Ande nu sipsip tuku malaŋga sinam nda kumba nu fonde poŋga sinam kinit ta nu kuayar taŋgo ndo. ² Ande nu malaŋga kumam sinam kinit ta nu sipsip tuku kulat taŋgo. ³ Nu prote le malaŋga kulat taŋgo malaŋga talke tuwit. Nu sinam kinit le nuŋe sipsip nu tuku ŋin tugu katesemba nu kila pilig. Nu nuŋe sipsip tuku nyu yimyam wike lika kilmba kilemayokka kinit. ⁴ Nu nuŋe sipsip ŋakmba kile-mayokkate sulumba nu amboŋga kinit le nane nu tuku ŋin tugu kila tukunu nu dubimba kinig. ⁵ Taŋgo kisenŋe pro wikuwa ta nane nu dubiwe nda. Nane nu tuku ŋin tugu gilai tukunu nane nu ram kua kaŋgaig ŋgina. ⁶ Yesus nu yaba pasa ta saningina ta nane tugunu katese ndanaig.

⁷ Katese ndanaig le nu te-mayokmba saningina: Ye sinŋa satinamŋgit. Sipsip tuku malaŋga ta ye. ⁸ Amboŋga pronaig mbal ta nane ŋakmba kuayar taŋgo ndo. Sipsip nane tuku pasa ise ndakinaig. ⁹ Ye ndo malaŋga. Ande nu ye tugum tembi sinam kuwa ta nu ŋgisike nda. Nu mayok ka sinam ka nyamagan mayenu te-silika nyumba minamŋgat. ¹⁰ Kuayar taŋgo nu sipsip kuayarmba bale farmba ŋaigo siglikam tuku ndo prote. Ye nane abo tugu kitek lato lato tumba gare sunŋo ŋak minwaig ŋga ye prowen.

¹¹ Ye sipsip kulat taŋgo mayenu. Sipsip kulat taŋgo mayenu sipsip

mine mayewaig nga nu kumam tuku kuru kuru ndakate. ¹² Ande nu sipsip miro tanjo kuga ta nu ndametiŋ kilam tuku ndo sipsip kulatkate. Age nguikok prote le nu sipsip kusreka kua kinit le age tanje nane bige tidingate le nane pururumba sili-silide. ¹³ Nu ndametiŋ kilam tuku ndo sipsip kulatkate sulumba nu sipsip sungomba idus ndaniŋgit. ¹⁴⁻¹⁵ Ye sipsip kulat tanjo mayenu. Mam nu ye kila minit le ye nu kila minet. Tanjamba ndo ye yiŋe sipsip kila minet le nane ye kila minig. Ye nane mine mayewam tuku ye yiŋe ngarosu mape ndamba kumamŋgit.

¹⁶ Yiŋe sipsip gudommaba fonde te sinamŋge mine ndakade. Ye nane mata kili le nane ye tuku ŋin tugu kila pilmba ye dubiyamŋgaig. Tanjamba nane kuasmbi ndindo tanjaŋ minwaig le ye nane tuku kulat tanjo ndindo minamŋgit. ¹⁷ Ye yiŋe ngarosu mape ndamba kumi sulumba maŋ abo tumba tiŋgamŋgit. Ta tuku yiŋe Mam nu ye tuku kume purte. ¹⁸ Ande nu nuŋe nzali dubimba ye baleyam kumuŋ kuga. Ye yiŋe nzali dubimba kumamŋgit. Ye sanŋri ŋak minmba yiŋe ngarosu kumam tuku palm-bimŋgit. Kumi sulumba sanŋri ndui ta tumba maŋ tiŋgamŋgit. Yiŋe Mam nu ye wam ta kam tuku nyu sina nga saningina.

¹⁹ Tanjaka saningina le Zu mbal nane pasa ta ismba maŋ wamdus pur yimyam kinaig. ²⁰ Afu gudommaba ndek sakinaig: Nu bukla ŋak ŋginŋgankate. Tane nu tuku pasa ise ndakap ŋginaig le ²¹ nane afu ndek sakinaig: Tanjo bukla ŋak tanjamba pasatam kumuŋ kuga. Bukla ŋayonunŋe tanjo am tukulok wakeiwam kumuŋ kuga ŋginaig.

Zu mbal Yesus ŋgumnaig

²² Yerusalemŋge nane o buk kusem wande tuku malaŋga maŋ talkinaig ta idusam tuku pagumba nye sunjo mayok kina. Ait ta murke ait.

²³ Yesus nu kusem wande sunjo tuku kawaŋ ande nyunu Solomon

ta mbolŋge kine inummba minna le ²⁴ Zu mbal afu pro nu te-ŋgamumba kusnanaig: Ne Kuatenje madinina tanjo ndeta tugusemba saka le isbe. Sine isam tuku wamdus sulumba tairŋga mineg ŋginaig le ²⁵ nu ndek lafumba saningina: Ye buk satinŋen ta tane son nda ŋgade. Ye Mam tuku nyu mbolŋge wam ke liket piro kame tanje Mam nu ye kukulyina ta te-mayokde ta ²⁶ tane ye tuku sipsip kuga tukunu tane ye tuku son nda ŋgade. ²⁷ Ye tuku sipsip nane ye tuku ŋin tugu kila. Ye nane kila minet le nane ye dubiyade. ²⁸ Ye abo tugu minmba minam tuku niŋgi le nane siŋka ŋgisike nda. Ande nu ye tugumŋge nane bige tidinga kilam kumuŋ kuga. ²⁹ Sipsip ŋakmba Mam nu ye tugumŋge patikina le kulatka minet. Ande nu Mam tugumŋge nane bige tidinga kilam kumuŋ kuga. ³⁰ Sile Mam ndoŋ ndindo ndo nga sakina.

³¹ Tanjakina le Zu mbal nane maŋ ndame kilmba nu balewam bafunaig le ³² nu ndek nane saningina: Ye Mam tuku sanŋrimbi maŋau magenu gudommaba ke liket le kanŋerkade. Ame maŋau ŋayonu ket le tane ye baleyam bafude nga saningina le ³³ nane nu sanaig: Sine ne wam magenu kate ta tuku ne balenam idus ndaweg. Ne tanjo ndo ta ne ye Kuate nga nu tuku nyu ŋayo silite ŋginaig.

³⁴ Nu ndek lafumba saningina: Kuyar pasa mbolŋge Kuate nu tenenmba sakate. Tane mbara kame tanjaŋ minig ŋgate. ³⁵ Sine kuyar pasa ande te-siwam kumuŋ kuga. Kuate nu tanjamba nuŋe mbal afu pasa ningina le nane mbara tanjaŋ minig ŋgina. ³⁶ Ye ake tanjo kuga. Kuatenje madiyumba kukulyina le kilke te mbolprowen. Ndanam saka ye Kuate tuku Kiŋo ŋget le Kuate tuku nyu ŋayo siliwanu ŋgade. ³⁷ Ye Mam Kuate tuku piro ndaket nga idusmba kande tane ye tuku son nda ŋgap. ³⁸ Ye nu tuku piro ket nga idusmba kande piro ket maŋau te ndo son ŋgap. Ta mbolŋge tane Mam nu ye ndoŋ minmba minit

le ye nu ndon minmba minet ta kila palmbimngaiŋ gina.

³⁹ Tanjaka sakina le kile nane nu maŋ biye tiwam tuku ta nu nane kusreka kua ka kina. ⁴⁰ Nu kina ka Yordan kule sim ka buk Yohanusŋge kule pisneniŋgina ma ta mbolŋge minna. ⁴¹ Tanŋe minna le nane gudommmba nu tugum promba sakinaig: Yohanus nu maŋau sanŋrinu afu ke ndakina ta nu tanŋo te tuku sakina ta kumumbi sakina ŋginaig. ⁴² Tanjamba ma ta tuku mbal gudommmba Yesus tuku son ŋginaig.

11

Lasarus nu kumna

¹ Betani tanŋo ande Lasarus nu guazeŋgina. Kulim kat nuŋe Maria le Marta. ² Maria nu buk guren tumba Yesus tuku kupe mbolŋge kutumba nuŋe gabat waŋembi saukina. Leu nuŋe Lasarus guazeŋgina. ³ Guazeŋgina le nuŋe kulim kat nuŋe ar ndek Yesus tuku pasa pilmba sakinaig: Sunŋo, ande ne nu tuku kume purte ta nu guaze ŋak minit ŋa sanaig le ⁴ nu pasa ta ismba sakina: Guaze tanŋe nu balewe nda. Kuate tuku nyu sunŋo mbol kuwa le wam ta mbolŋge ye Kuate tuku Kiŋo nyu sunŋo mayok kambim tuku guaze ta prona ŋgina.

⁵ Yesus nu Maria le Marta leu nakile Lasarus nu nane tuku kume pur sunŋo ŋak. ⁶ Nu Lasarus guazeŋgina pasa ta ismba minna ma ta mbolŋge maŋ ait armba tanŋe minna. ⁷ Mara armba kugana le nu nuŋe dubiwanu tanŋo saniŋgina: Sine maŋ Yudea kab ŋgina le ⁸ nane nu sanaig: Tum Tanŋo, ailfu ndo Zu mbal ma ta mbolŋge ndamembi ne balenam bafunaig. Ndanam saka ne maŋ kambim sakate e ŋginaig le ⁹ nu ndek sakina: Maratukuk ka furiram ta mafen minit. Ande nu ki mbol likate ta nu baringam kumuŋ kuga. Mafen tuku bulunŋe nu kilŋate. ¹⁰ Ande nu furir likate ta nu bulu kugatok tukunu baringate ŋgina. ¹¹ Tanjaka sakina sulumba

nu nane saniŋgina: Singine gulab Lasarus nu kinymba minit. Ye ka nu kuanewamŋgit ŋgina.

¹² Tanjakina le nuŋe dubiwanu tanŋo nane nu sanaig: Sunŋo, nu kinymba minit ndeta nu mayekamŋgat ŋginaig. ¹³ Yesus nu Lasarus kumna ta tuku nu kinymba minit ŋa saniŋgina ta nane nu kinyat ŋa idusmba tanjamba sanaig. ¹⁴ Kile Yesus nu kilimok saniŋgina: Lasarus kumna. ¹⁵ Ye nu tugum nda kan le nu kumna ta tuku ye piti ndayate. Tane ye tuku son ŋgap ŋa ye iduset. Kile sine nu tugum kab ŋgina.

¹⁶ Nu tanjamba sakina le Tomas mape nyu ande Didimus nu ndek Yesus dubinaig tanŋo afu saniŋgina: Nu kumam kinit. Ariya. Sine kumba nu ndon kumbe ŋgina.

Kumanu mbal abonŋa tingam tuku miro

¹⁷ Yesus nane Betani pronaig le nane Lasarus tumba ndame burok sinamŋge pilnaig le ki bailkamba kugana ta kila sanaig. ¹⁸ Betani tumbran Yerusalem kambim tuku 3 kilomita tanŋan ndin kuen kuga. ¹⁹ Zu mbal gudommmba Maria le Marta leu nakile kumna le wamdus kileibenŋkam tuku pro tanŋe minnaig.

²⁰ Marta nu Yesus ilmiba minna pasa isna sulumba nu tinga ka ndinŋe Yesus kanŋerna le Maria nu wandekŋge minna. ²¹ Marta nu Yesus sana: O Sunŋo, ne buk pro minna kande ye tuku leu kume ndakina kande. ²² Kile ait te mbolŋge mata ne ame wam tuku Kuate yabana ta ne tanmbimŋgat ta ye kila ŋgina le ²³ nu lafumba sana: Leu nane nu maŋ abonŋa tingamŋgat ŋgina le ²⁴ Marta ndek lafumba nu sana: Ait sunŋo mbolŋge kumanu mbal ŋakmba tingawaig le nu mata tingamŋgat ta ye kila ŋgina.

²⁵ Tanjakina le nu ndek sana: Kumanu mbal abonŋa tingam tuku ta ye miro. Ande nu ye tuku sanŋri tomba tinga kumwa ta nu maŋ abonŋa tingamŋgat. ²⁶ Ima nu abo minmba ye tuku sanŋri tomba tingate ta nu ŋgisike

nda. Ye pasa sanet te ne son ngate e nga kusnana le ²⁷ nu ndek sana: O Sungo, ne Kuate tuku Kinjo ne Kristus. Ande nu kilke te mbol prowamngat nginaig ta ne ngina.

Yesus nu malmbikina

²⁸ Tanjakina sulumba Marta nu tinga kumba ka maib nuje Maria sijsinndo sana: Tum Tango pro ne ilwa nga sakat ngina le ²⁹ nu ismba pastinga nu sota kina.

³⁰ Yesus nu tumbran nda prona. Nu tumbran makembinge Marta ndon pasatinaik ma ta mbolnge minna.

³¹ Zu mbal nane wandeknge Maria wamdus te-ibenmba minnaig ta nu pastinga kina le nane nu mindesin tugumnge malmbinu kinit nga nu dubimba kinaig.

³² Maria nu Yesus tugum promba dagol tidronga sana: O Sungo, ne prona kande ye tuku leu kume ndakina kande ngina. ³³ Maria nu malmbikina le nu dubimba kinaig mbal jakmba malmbikinaig le Yesus nu nane kanjerka wamdus tatrakina le nu nane kusnaningina: ³⁴ Tane aninge nu tumba pilnaig nga kusnaningina le nane nu sanaig: Sungo, ne sine jak kumba ka kanjera nginaig le ³⁵ nu malmbikina.

³⁶ Tanjana le Zu mbal afu sakinaig: Ai si. Nu Lasarus tuku sungomba kume purte nginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu tango am tukulok ta nu am marange tuna. Ndanam tuku nu Lasarus te-ti ndana le nu kumna nga sakinaig.

Yesus nu Lasarus wikina le abongina

³⁸ Kile Yesus nu manj wamdus tatrakina le nu kumba ka mindesin pilnaig ma ndame burok ta tugum prona. Ndame sungo ande burok tukulunu minna. ³⁹ Kile Yesus nu ndek saningina: Ndame talkap ngina le tango kumna ta kulim nuje Marta nu ndek sana: Sungo, nu kumna le ki bailkamba kuganaig. Mindesin te buk mundur kinit ngina le ⁴⁰ nu sana: Ye ne ame pasa sanit? Ne

ye tuku sangri tomba tinga ta ne Kuate tuku sangri kanjeramngat nga sanit ngina. ⁴¹ Tanjakina le nane ndek ndame talkinaig le Yesus nu tandeka sakina: O Mam, ne ye tuku pasa isit tukunu ye ne gare pasa tinet. ⁴² Ne mara mara ye tuku pasa isit ta ye kila. Afu minig te nenje ye kukulyina ta nane kila pilwaig nga ye pasa te sanet ngina.

⁴³ Tanjaka sake denjurmaba nu wi kuenka sakina: Lasarus, ne tinga kilim kaye ngina le ⁴⁴ nu kumna tuku ta tinga mayok kina. Nane buk tawimbi kupe wai kusnaig sulumba tawi inum gabat songinaig ta jak tingina le Yesus ndek nane saningina: Tane kuminj kukliwap le nu kuwa ngina.

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig

(Mateus 26.1-5; Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2)

⁴⁵ Zu mbal Maria dubimba pron-aig ta nane Yesus wam kina ta kanjermaba nane gudommaba nu tuku son nginaig le ⁴⁶ nane afu Farisi mbal tugum kumba Yesus wam kina ta kubeu ninginaig le ⁴⁷ Farisi mbal ndek kumba pris gabat mbal ndon gabat sugo sugo jakmba kilemanjurkinaig sulumba sakinaig: Sine kile ndanjanamngig? Nu manau kitek sangrinu gudommaba ke likate.

⁴⁸ Sine nu mapebe le nu manau kumba minwa ta nane jakmba nu tuku son ngamngigaig. Tanjawaig ta Rom mbal sine Sesar kusrewanu nga pro kusem wande sungo njayo silimba sine Israel jakmba bale faramngigaig nginaig.

⁴⁹ Tango sungo ande nyunu Kaiafas nu yar ta mbolnge pris tuku gabat sungo minna. Tango ta nu nane ngamuknge tinga saningina: Tane wam gilai mbal. ⁵⁰ Sine Israel tuku ma tumba tango ndindo kumwa ta maye. Tanjawa ta sine jakmba ngisike nda ngina. ⁵¹ Kaiafas nu tanjakina ta nu nuje wamdus dubimba sa ndakina. Nu yar ta mbolnge pris gabat sungo minna le Kuatenge nu wamdus tuna le nu dir pasa saningmaba Yesus nu

Israel nakmba tuku nga kumamngat ngina. ⁵² Israel mbal ndo kuga. Nu Kuate tuku kiŋo kame kilke tugu nakmba mbolŋge kilwa le kuasmbi ndindo minwaig nga kumamngat.

⁵³ Ait ta mbolŋge Zu gabat mbal nane tugu pilmba Yesus balewam tuku ndin sota minnaig. ⁵⁴ Ta tuku kile Yesus nu Zu am mbol li ndakina. Nu nuŋe dubiwanu mbal kilmba duŋe makembiŋge tumbran ande nyunu Efraim kinaig ka tanŋe minnaig.

⁵⁵ Zu mbal tuku pagumba nye sunŋo Pasowa ait patukina le tumbran fonfon tuku mbal gudommmba Pasowa mayok nda kuwa le purfeŋnu mayok kambim tuku nga Yerusalem kinaig. ⁵⁶ Nane pro Yesus sota kusem wande sunŋo sinam tanŋe nanŋine nanŋine muŋgu kusnanga sakinaig: Tane ndanmba idusde. Nu prowamngat e ko prowe nda nga saka minnaig.

⁵⁷ Farisi nane pris gabat mbal ndoŋ nane buk tanŋo pino wam paguka saninginaig: Ande nu Yesus minit ma ta kila minmba kande nu sine sasinguwa le sine ka biye tibe nginaig.

12

Maria Yesus tuku kupe mbolŋge gureŋ kutuna

(Mateus 26.6-13; Markus 14.3-9)

¹ Pasowa tuku pagumba nye ait ta buk fagkina le Yesus nu maŋ Lasarus kumna le te-tina tuku tumbran Betani kina. ² Ka tanŋe nane Yesus tuku pagunaig le Marta nu nyamagan kutumba minna. Lasarus mata nane ndoŋ isukusmba minna. ³ Isukusmba minnaig le Maria nu gureŋ mayenu ande pitinu 500 gram tanaŋ piyanu o mbolŋge ta tumba prona sulumba Yesus tuku kupe mbolŋge kutumba nuŋe gabat waŋembi kupe saukina le mundur mayenu wande ta kumuŋgina le ⁴ Yesus dubiwanu tanŋo ande Yudas Iskariotnu nu ngumneŋga Yesus tuku kupet mayok kina ta nuŋe sakina: ⁵ A ... ndanam saka gureŋ ta tumba

nane afu mbol nda piyana. Nu tanaŋa kande nu soŋ 30 tunaig le sine sanzal mbal turkeg kande ngina. ⁶ Yudas nu sanzal mbal idusniŋmba pasa ta sa ndakina. Nuŋe nanŋine ndametiŋ kulatka afu kuayarmba minanu. Ta tuku nu sakina.

⁷ Kile Yesus nu ndek sana: Nu piti ser ndawa. Ye kume ndaket le nu ambonŋa ye tuku mindesiŋ wakeiwanu tanaŋ gureŋ ta tumba ye pisneyat. ⁸ Sanzal mbal nane mara mara tane ngamukŋge minamngaiŋ. Ye tane ndoŋ ait kuennu mine nda ngina.

Nane Lasarus balewam tuku pasa katnaig

⁹ Zu mbal gudommmba nane Yesus minna ta ismba nu kanŋeram pronaiŋ. Nu ndo kanŋeram pro ndanaig. Nane Lasarus kumna le Yesus nu te-tina ta turmba kanŋeram pronaiŋ. ¹⁰⁻¹¹ Yesus nu Lasarus te-tina le nane gudommmba pris gabat mbal tuku pasa kusreka Yesus tuku son nga minnaig. Ta tuku pris mbal nane Lasarus mata balewam tuku pasa katnaig.

Yesus nu gabat sunŋo tanaŋ Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40)

¹² Mafena le Yesus nu mbumba Yerusalem prowam bafumba minna le tanŋo pino gudommmba pro Yerusalemŋge pagumba nye ta tuku minnaig ta nane isnaig. ¹³ Nane ismba ndek pator waŋe supika kilmba nu tugum kumba ka wika-ramba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-dunŋube o. Tanŋo te Sunŋo tuku nyu mbolŋge prote.

Nu Sunŋonge nyaro tuwa o.

Nu sine Israel tuku gabat sunŋo nyaro tuwa o nginaig. *Mune 118.26*

¹⁴ Yesus nu doŋki fat ande te-silika muskilnu mbolŋge minyokina. Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

¹⁵ Sion tumbran sunŋo ne kuru kuru ndaka.

Ai si. Ne tuku tanŋo sunŋo prote si. Nu doŋki fat mbol minyoka ne tugum prote ngate. *Sakaria 9.9*

Kuyar pasa ta Yesus nu kumuna.

¹⁶ Ait ta mbolnge nuje dubiwanu mbal kuyar pasa ta idus ndanaig. Ngumneŋga Yesus nu samba mbolnge sanjri kilŋa sunjo tina le nane kuyar pasa ta idusmba sakinaig: Son. Kuyar pasa nu tuku sakate ta kumumbi nu mbolnge mayok kina.

¹⁷ Nane Yesus Lasarus wikina le ndame burok sinamnge abonja tinjina le kanjernaig mbal Yerusalemnge afu kubeu niŋmba minnaig le ¹⁸ manjur sunjo ta nu manau sanjrinu kina le isnaig sulumba nane kumba ka ndinngge nu te-silikinaig le ¹⁹ Farisi mbal nanjine nanjine sakinaig: Ai si kanjerap. Nane njakmba nu dubide. Sine wam ande kam kumuŋ kuga njinaig.

Yesus nu nuje kumam tuku sakina

²⁰ Nane Kuate mbariŋam tuku pagumba nye ta mbol pronaig ta afu Grik mbal. ²¹ Nane Filipus tugum pronaig. (Filipus nu Galileanu Betsaida tumbranok).

Nane pro nu sanaig: Tango sunjo, sine Yesus kanjeram proweg njinaig le ²² nu kina ka Andreus sana. Tanjamba nale kinaik ka Yesus kila sanaik le ²³ nu ndek nale sanikina: Ye Ndindo Katesek Tango Kuate nu sanjri kilŋa sunjo sam tuku ait buk prote. ²⁴ Ye sinjka satinjamngit. Wit tinju ande kilkek sinamnge ngukap le ndo alonu gudommmba mayok kanjaig. Kilkek sinamnge ngu ndakap ta nuje ndo minamngat. ²⁵ Ima nu nuje abo mine mayewam tuku wamdus sunjo tate ta nu ngisikamngat. Ima nu kilke te mbolnge nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu abo njak minmba minamngat. ²⁶ Ima nu ye tuku piro biyam idusmba kande nu ye dubiyuwa. Nu tanjawa ta nu ye ndon minamngat. Ande nu ye tuku piro biywa ta Mamnge nu tuku nyu te-mayokamngat.

²⁷ O Mam, ye ngamunjal pitiyate ta ye ndanmba sani. Wam ye mbol prowamngat ta laipyuwa nga sani?

Kuga. Ye tanjake nda. Piti ta kura-wam tuku ye prowen. ²⁸ O Mam, nane nyu sunjo ta mbol kuwa njina. Nu tanjakina le samba mbolnge minje pasa ande tejenmba sakina: Yinje nyu sunjo buk mbol kina. Kile manj mbol kanjat nga sakina.

²⁹ Nane tanje minnaig mbal pasa ta ismba afu ndek sakinaig: Kuaila fudukate njinaig le afu nane sakinaig: Enjel ande nu ndon pasatate njinaig le ³⁰ nu ndek sakina: Pasa ta ye isi nga pro ndawat. Tane isap nga prowat. ³¹ Kile kilke mbol mbal pileningam tuku ait prote. Kilke te tuku gabat Satan Kuatenge te-ibenamngat. ³² Nane afu ye ail mbolnge pilmba te-dunjuwaig le ye kilke mbol mbal wike liki le nane ye tugum prowamngaig njina. ³³ Yesus nu ndanndanmba kumamngat ta te-mayokmba nu pasa ta saninjina.

³⁴ Nane ndek pasa lafumba sakinaig: Moses tuku kuyar pasa Kristus nu minmba minamngat nga sakate ta ne ndanjam nane Katesek Tango Ndindo tumba te-dunjamngaig ngate. Katesek Tango ta nu ima njinaig le ³⁵ nu nane saninjina: Kile bulu tugusek ait fagnu ndo tane kiljatinjamngat. Bulu tane kiljatinmba minitmbi tane kilja mbolnge likap. Kuga ta ma makenje tane songikat. Ande nu ma make sinamnge likate ta nu ndin kanjer ndate. ³⁶ Bulu kiljatinmba minitmbi nu tugum kumba kila palpe. Tanjawa ta tane bulu njak minamngaig njina. Yesus nu tanjaka sakina sulumba nu nane kusreka kuirka minna.

Zu gudommmba nane Yesus talanaig

³⁷ Yesus nu manau kitek gudommmba nane am mbolnge ke likanu ta nane nu tuku son nda nga minnaig. ³⁸ Tuan tanjo Aisaia tuku pasa ande nane mbolnge kumunjinna ta tejenmba.

O Sunjo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate.

Ne nane sanjri te-mayokte le ande nu katese ndate. *Aisaia 53.1*

³⁹ Nane Kristus talanaig ta Aisaia nu o buk dir pasa ande tenjemba kuyarna.

⁴⁰ Kuate nu nane tuku am tukule ninmba ngamunggal mata tukule ningina. Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba wamdus puluninguwa le ngamunggal biye mbilmba ye tugum prowaig le nane wakeikamngit ngina. *Aisaia 6.10*

⁴¹ Aisaia nu Kristus tuku kilna sungo kanjermba nu tanjamba Yesus tuku kuyarna.

⁴² Zu gabat gudommmba Yesus tuku son nginaig ta Farisi mbal nane kusem wandekngge nane peuningbekaig nga nanjine son ta yabukinaig. ⁴³ Nane tango pino njakmba nane nzaliningam tuku sunjomba idusnaig sulumba Kuate nu nane nzaliningam tuku wam ta fudinndo nga idusnaig.

⁴⁴ Kile Yesus nu wi kuenka saningina: Ande nu ye tuku son ngate ta nu ye tuku ndo son nda ngate. Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku mata son ngate. ⁴⁵ Ande nu ye tuku manjau kanjer tite ta nu Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku manjau mata kanjer tite. ⁴⁶ Ye kilke te tuku bulu tanjaj tango pino njakmba kiljaninget. Ye son ngade mbal nane ma make sinamngge mine ndakade. ⁴⁷ Ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndawa ta ye nu pilemba pasa mbolngge teti ndawet. Ye tango pileninjmba pasa mbolngge kile-tidingam pro ndawen. Ye nane tuku muskil kile-tidinge ningam tuku prowen. ⁴⁸ Ima nu ye pitaiyumba ye tuku pasa ngumnete ta ait sungo mbolngge ye pasa sake liket tenge nu pilemba pasa mbolngge tetiwamngat. ⁴⁹ Ye pasa sake liket te yiye wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye kukulyina nunge wam paguyina le ye sake liket. ⁵⁰ Nunge wam pagu pasa ta abo minmba minam tuku ndin tumtingit. Ta tuku ye pasa satinget te Mamngge wam paguyina le ndo satinget ngina.

13

Yesus nu nunge dubinaig mbal tuku

kupe minyanjina

¹⁻⁵ Pasowa ait pro ndana le Yesus nu nunge dubinaig mbal ndon isukusmba minnaig le Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo nu Satanngge buk wamdus tuna le nu Yesus tumba nunge ngueu mbal ningam tuku idusmba minna.

Yesus nu kilke te kusremba Mam nunge tugum kambim tuku ait patukina le nu kila minmba nunge mbal kilke te mbolngge minnaig ta nane tuku kume purmba minna sulumba nu ndek nyamagan kusremba tinga nunge siot paska tawi ande tumba ngaro kusmba nza mbolngge kule kutumba nunge dubiwanu tango tuku kupe minyanje likina. Mam Kuate nu sanjri njakmba nu wai mbolngge pilna le nu Mam tugumngge ndekina ta nu manj luka mbumba kanjat wam ta njakmba nu kila minmba tanjana.

⁶ Tanjamba minyanje lika ka Simon Petrus tugum prona le nu kusnana: i ... Sunjo, nenge ye tuku kupe minyanjam bafute e ngina le ⁷ nu ndek sana: Ye manjau ket te ne tugunu katese ndate. Ngumnenja ne pulunamngat ngina le ⁸ nu manj sana: Sinjka. Ne ye tuku kupe minyanje nda nga sana. Tanjakina le nu manj sana: Ye ne tuku kupe minya ndangi ta ne ye ndon gulab minam kumunj kuga ngina le ⁹ Simon Petrus ndek nu sana: Sunjo, tanjamba kande kupe ndo minya ndanga. Ye tuku kupe wai gabat turmba minyanja ngina le ¹⁰ nu sakina: Ande nu ngarosu njak kule pisat ta nu kupe ndo minyanja manj purfenju mayok kanjat. Tane njakmba purfenju minig ta tane tuku ande nu purfenju mine ndakate ngina. ¹¹ Yesus nu ima nu tuku kupet mayok kanjat ta nu kila minna tukunu ande nu purfenju mine ndakate nga saningina.

¹² Nu nane tuku kupe minyanje denpurmba nu tinga nunge siot tumba silika isukusam tuku ma mbol kina sulumba nane kusnaningina: Ye tane mbolngge manjau kit ta tane tugunu katesede? ¹³ Tane ye nyun ta Sunjo

tane tuku Tum Tango ngade ta son. Tane kumumbi sakade. ¹⁴ Ye Sunjo tane tuku Tum Tango minmba ye nyu kugatok tane kumnemnge minanu tana tane tuku kupe minyanje likit. Tane mata nyu kugatok tana tangine tangine kupe minyanje likap. ¹⁵ Ye tane mbolnge manau kit ta tane kanjermba tanamba dubimba kap nga ye tumtingit. ¹⁶ Ye sinja satinjamngit. Piro tango nu nuje sunjo li ndate. Kukul tango nuje kukulte tango li ndate. ¹⁷ Ye tane pasa satinjet te tugunu katesemba dubiwap ta tane gare manau mbolnge minamngaig.

¹⁸ Ye tane jakmba tuku sa ndakit. Ye maditingen mbal ye tane tuku wamdus kila. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ande nu ye tuku nyamagan ye ndon isukusit ta nu ye tuku ngueu mayok kinit ngate. *Mune 41.9*

Pasa ta sinja kumumbi mayok kangat. ¹⁹ Pasa ta mayok kuwa le ye Kuatenge madiyahina tango ta tane son ngam tuku ye ambonga satinjet. ²⁰ Ye sinja satinjamngit. Ye yije tango ande kukuli le prowa le ande nu aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tango (Mateus 26.20-25; Markus 14.17-21; Lukas 22.21-23)

²¹ Yesus nu pasa ta saningina sulumba ngamungal pitina le pasa te-mayokmba saningina: Ye sinja satinjamngit. Tane ngamuknge ande nu ye tuku kupet minit ngina. ²² Tanakina le nuje dubinaig tango ndek ima tuku sakate nga idusmba nangine nangine munju kanjerkinaig.

²³ Nu dubiwanu tango ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale munju patuk patuk isukusmba minnaik. ²⁴ Simon Petrus nu tango ta nu kusnawa nga gabatmbi sana le ²⁵ tango ta Yesus man patumba nu gemmba nu kusnana: Sunjo, ne ima tuku sakate ngina le ²⁶ nu sakina: Ye bret te kule pak mbol

pilmba tambimngit not ngina. Nu tanaka bret tumba kule pak mbilmba Simon tuku kinjo Yudas Iskariotnu tuna. ²⁷ Tuna le Satan pro Yudas sinam kina le Yesus nu sana: Ne wam kam iduste ta pitik kumba ka ngina. ²⁸ Nu Yudas pasa sana ta nane isukusmba minnaig mbal nane katese ndanaig. ²⁹ Nane idusnaig: Yudas nu ndametin tuku pale fat kulatkate tukunu Yesus nu Pasowa tuku nyamagan afu piyawam tuku ko ndametin afu sanzal mbal ningam tuku nga sate nga idusnaig.

³⁰ Kile Yudas nu bret ta nyumba mayok ka kina ta buk furirna.

Wam pagu pasa kitek

³¹ Nu mayok ka kina le Yesus nu nane saningina: Ye Ndindo Katesek Tango kile ye tuku nyu sunjo mbol kangat. Wam ta mbolnge Kuate tuku nyu sunjo mata mbol kangat. ³² Kuate nu ye mbolnge nyu sunjo mbol kuwa le ye nu mbolnge mata nyu sunjo mbol kangat. Kile ndo nu ye tuku nyu sunjo te-mbolamngat.

³³ Kinjo kame ye, ait fagnu tane ndon minamngit. Tane ye sota kanjerye nda. Ye o buk Zu mbal tanamba saningen ta kile tane satinjamngit. Tane ye kangit ma ta tane prowam kumu kuga.

³⁴ Ye tukul kitek ande satinjamngit. Tane tangine tangine munju iduska kume purkap. Ye tane tuku kume puret tanamba tane mata tangine tangine munju kume purkap. ³⁵ Tane munju kume purkap ta tango pino tane ye dubiyade mbal minig ta katesewamngaig ngina.

Yesus nu Petrusnge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34)

³⁶ Yesus nu tanamba sakina le Simon Petrus nu kusnana: Sunjo, ne animbi kangat ngina le nu sana: Ye kangit ma ta kile ne ye dubiyam kumu kuga. Ngumnennga ne ye dubiyamngat ngina.

³⁷ Tanakina le Petrus nu sana: Ndanam kile ye ne dubinam kumuŋ kuga ngate. Ne tuku nga ye kumam tuku kuru kuru ndaket ngina le ³⁸ nu ndek sana: Ne ye tuku nga ne kumam tuku kuru kuru ndakam iduste e? Ye sinjka ne sanamngit. Furir te mbolnge teg wi ndakuwa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina.

14

Kuate tugum kambim tuku ndin

¹ Ye pasa pitinu satinngit ta tuku tane wamduŋ fulil ndakap. Tane Ku-ate tuku sanjri tomba tinnga ye tuku sanjri mata tomba tinngap. ² Mam tuku tumbraŋnge wande gudommba minig. Tanamba mine ndakuwaig ta ye satinngi nda. Ye kumba ka tane tuku ma wakeiwamngit. ³ Tane tuku ma wakeiwi sulumba luka pro tane kili le tane ye ndon minmba minamngai. ⁴ Ye kambimngit ma ta tane ndin kila ngina.

⁵ Tanakina le Tomas nu ndek kusnana: Sungo, ne kambimngat ta sine gilai. Ndin ndan dubimba ne tugum prowamngig nga kusnana le ⁶ nu ndek sana: Kambim tuku ndin, wam tugusek, abo tugu ta ye miro. Ande nu ye laipyumba Mam tugum kambim kumuŋ kuga. ⁷ Tane ye kila pilig tukunu Mam mata kila palm-bimngai. Kile tane nu kila palig. Tane buk nu kanjernaig ngina.

⁸ Kile Filipus ndek Yesus sana: Sungo, sine tuku nzali ne nanje Mam tumsinga le kanjerbe ngina le ⁹ nu ndek sana: Filipus, ye ait kuennu ne ndon minet. Ne ye kila pile ndakate e? Ande nu ye tuku tugu kanjer tite ta nu Mam mata kanjerte. Ndanam tuku ne nanje Mam tumsinga le kanjerbe ngate. ¹⁰ Ye Mam ndon sailket le nu ye ndon minit. Sile ndindo ta ne son nda ngate? Ye mara mara pasa satinngit ta yinje wamduŋmbi sa ndaket. Mam nu ye ndon minmba nunge piro ta ke likate. ¹¹ Ye Mam ndon minet le nu ye ndon minit ta son ngap. Tane son ngam fugumba kande piro ke liket ta

kanjerka ye nu ndon minet ta son ngap. ¹² Ye sinjka satinngamngit. Ande nu ye tuku sanjri tomba tinnguwa ta ye manau ke liket te nu mata kamngat. Ye Mam tugum kanngit ta tuku nu ye manau ket te linimmba manau sanjrinu ke likamngat. ¹³ Tane ye ndon minmba wam afu tuku yabanyap ta ye Mam tuku nyu sunjokuwa nga ye wam ta kamngit. ¹⁴ Tane ye ndon minmba wam ande tuku yabanyap ta ye kamngit ngina.

Yesus nu Tukul Guwa ndekam tuku sakina

¹⁵ Tanakina sulumba nu man sakina: Tane ye tuku kume purap ta tane ye tuku minge dubiwamngai. ¹⁶ Tanawap le ye Mam sawi le ande kukulwa le ndeka tane sinzanjinmba minmba minamngat. ¹⁷ Nu wam tugusek tuku Guwa. Kilke te mbolok manau dubide mbal nane nu gilai minmba nu tam kumuŋ kuga. Tane nu kila minig le nu tane ndon minmba tane tuku ngamungal sinamngi minmba minamngat.

¹⁸ Ye tane kusreki le munzanu tanan mine nda. Ye man luka tane tugum prowamngit. ¹⁹ Mine minemba kilke te mbolok manau dubide mbal nane man ye kanjerye nda. Tane ye mara mara kanjeryumba minamngai. Ye abo minmba minet tukunu tane mata abo minmba minamngai. ²⁰ Ait ta prowa le ye Mam ndon minet le tane ye ndon minig le ye tane ndon minet wam ta tane katesewamngai.

²¹ Ima nu ye tuku wam pagu pasa dubiwa ta nu ye tuku kume purte. Nu ye tuku kume purwa ta Mam mata nu tuku kume puramngat. Ye mata nu tuku kume purmba ye pro yinje wamduŋ tumi le nu ye kila palm-bimngat ngina.

²² Tanakina le Yudas ande Iskariotnu kuga nu ndek Yesus kusnana: Sungo, ndanam ne pro nanje wamduŋ sine ndo tumsinmba kilke te mbolok manau dubide mbal tumninge nda nga sakate ngina le ²³ Yesus ndek nu sana: Ande nu ye tuku kume purte

ta nu ye tuku pasa dubite. Mam nu tango ta tuku kume purmba minwa le sile Mam ndon nu tugum kumba nu ndon minmba minamkik. ²⁴ Ande nu ye tuku kume pur ndate ta nu ye tuku pasa dubi ndate. Pasa satinget le isig ta ye tuku pasa kuga. Mam nu ye kukulyina nu tuku pasa.

²⁵ Ye tane ndon minmba pasa kame te satinget. ²⁶ Mam nu ye tuku nyu mbolnge sinzatingam tuku Tukul Guwa kukulwa le ndekamngat. Nunge tane wam njakmba tumtingamngat. Pasa njakmba sake liken ta nu man lato tumtinguwa le idusamngaig.

²⁷ Tane wamdus piti njak minmba kuru kuru ndakap. Ye tane kusreka ngamungal mukukmbi wamdus bul sertingamngit. Kilke te tuku manau dubide mbal wamdus bul serningig tana kuga. Ye ngamungal mukukmbi wamdus bulok minet manau ta tingamngit.

²⁸ Ye tane kusreki sulumba man luka tane tugum prowamngit nga satingit le isaig. Mam nu Sungo. Nu ye liyate. Ta tuku tane ye tuku kume purde kande ye Mam tugum kangit ta gare tade kande. ²⁹ Ye nda kinet sulumba ambonga tane kila satinget. Wam ta mayok kuwa le tane pasa te tuku son ngap nga satinget. ³⁰ Ye kile tane ndon sungomba pasate nda. Kilke te tuku gabat Satan nu buk prowam bafute. Nu ye tuku sangri kumon kuga ta ³¹ kilke mbolok mbal ye Mam tuku kume puret ta kila pilwaig nga ye Mam tuku minge dubi-wamngit.

Ariya. Kile tingap le kab ngina.

15

Grep muli tugusek

¹ Yesus nu man saningina: Ye grep muli tugusek. Mam nu grep muli kulatka nu miro minit. ² Ye tuku wainu afu alo ndade ta Mamnge supika kile-pankate. Wainu afu alode ta man alo magewaig nga kugerka wakeikate. ³ Ye pasa satingen ta mbolnge tane tinreknu mayok kinaig. ⁴ Tane ye

ndon sailkap le ye tane ndon minmba minamngit. Grep muli wainu anje tur ulendika mine ndakuwa ta nuje ndo alowe nda. Tanamba ndo tane ye ndon sail ndakap ta tane alo kile-mayokke nda.

⁵ Ye grep muli an genu. Tane wainu. Ande nu ye ndon sailkate ta ye nu ndon minet le nu alo gudommba kile-mayokkate. Tane ye ndon sail ndakap ta tane wam inum kam kumon kuga. ⁶ Ande nu ye ndon sail ndakuwa ta nu muli wainu tana Kuatenge supimba buknguwa le karengamngat. Wainu tana ta kile-manjurka kilmba pankate le panje uge sulude. ⁷ Tane ye ndon sailkap le ye tuku pasa tane sinamnge minwa ta tangine nzali mbolnge Kuate yabanap le kumumba mayok kanggaig. ⁸ Tane alonu gudommba kile-mayokkade ta Mam tuku nyu sungo mbol kinit. Manau tamba tane sinka ye dubianu tango kilimok mayok kinig.

Kume pur manau

⁹ Mam nu ye tuku kume purte tanamba ndo ye tane tuku kume puret. Ye tane tuku kume puret wam ta kusre ndamba ye tugumnge minap. ¹⁰ Ye Mam tuku minge kum-nemnge minet ta nu ye tuku kume purte wam ta ye kusre ndawet. Tane ye tuku minge kumnemnge minap ta ye tane tuku kume puret wam kusrewe nda. ¹¹ Tane ye tugumnge gare tumba gare sungo njak minap nga ye pasa ta satingit.

¹² Ye tuku wam pagu pasa ta tenenmba. Ye tane tuku kume puret tanamba ndo tane tangine tangine mungu kume purkap. ¹³ Ande nu nuje gulab kame mage minam tuku kumit ta nu tango njakmba tuku kume pur manau liningit. ¹⁴ Tane ye tuku minge dubiwap ta tane ye tuku gulab minamngaig. ¹⁵ Gabat sugo afu nane wam ande kam idusmba nangine piro tango sa ndaningig ta ye pasa njakmba Mam tugumnge isen ta tane satingen. Ta tuku ye kile tane piro tango nge nda. Tane ye

tuku gulab nget. ¹⁶ Tanenge ye madi ndayinaig. Yenenge tane maditingen. Tane ka alo magenu kile-mayokkap le alo ta minmba minwaig nga ye tane maditingen. Tane ye tuku nyu mbolnge Mam yabanap ta nunge wam ta tingamngat. ¹⁷ Tane wam pagu pasa te dubiwap sulumba tanjine tanjine munju kume purka minap ngina.

Afu Yesus tuku mbal ngyeu patikamngaig

¹⁸ Yesus nu man lato saningina: Kilke mbol mbal nane abo abo ye kasuryinaig tanamba ndo tane mata kasurtingamngaig. ¹⁹ Tane kilke te tuku manau dubide kande nane sine tuku afu nga tane tuku nzali torde kande. Ye kilke mbol mbal ngamuknge tane kile-mayokka maditingen tukunu nane singine mbal kuga nga kasurtingig. ²⁰ Ye buk pasa ande satigit ta idusap. Piro tanjo nu nuje sunjo li ndate nga satigit. Ye tane tuku Sunjo nane afunge ye piti seryinaig tanamba ndo nane tane mata piti sertingamngaig. Afu ye tuku pasa dubide tanamba ndo nane tane tuku pasa mata dubiwamngaig. ²¹ Kuate nu ye kukulyina ta nane nu gilai minig tukunu nane tane ye tuku mbal nga ngyeu patikamngaig.

²² Ye pro tugusek manau tum ndaningen kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Ye nane tumningen tukunu nane une tuku pa tam tuku minig. ²³ Ande nu ye kasuryate ta nu ye tuku Mam mata kasurte. ²⁴ Manau sangrinu nane afunge ke ndakinaig ta ye nane ngamuknge ke liken. Ye manau ta nda ke liken kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Nane wam kame ta kanjerka ye kasuryumba Mam turmba kasurmba minig. ²⁵ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Nane ake sinan ye tuku gubra tade ngyate. *Mune 35.19; 69.4*
Kile pasa ta alonu kumumbi mayok kinit.

²⁶ Ye Mam tugum kumba wam tugusek tuku Guwa kukuli le pro tane

sinzantimba nu kumumbi ye tuku sakamngat. ²⁷ Ye piro tugu pilen mbolnge tane ye ndon minmba kile minig. Ta tuku tane mata kumumbi ye tuku saka minamngaig.

16

¹ Tane son manau kusrebekaig nga ye pasa jakmba ta sake likit. ² Nane afu tane kusem wande sinam kambim tuku peutingamngaig. Ait ande prowa le nane sine Kuate tuku piro mayeweg nga idusmba tane bale faramngaig. ³ Nane sile Mam ndon gilai tukunu tanawamngaig. ⁴ Ye kile tane kila satiget te ngumnga manau ta mayok kuwa le pasa satigit te idusamngaig. Ambonga ye tane ndon minen ta ye pasa te sa ndatingen.

Tukul Guwa tuku piro

⁵ Kile Mam nu ye kukulyina ta ye nu tugum kangit. Ye animbi kangit ta tane ye kusnayam idus ndade. ⁶ Ye tane pasa te satiget tukunu tane jakmba ngamungal piti jak minig. ⁷ Ye sinja satigamngit. Tane maye minam tuku ye tane kusreka kangit. Ye nda ka ta ande tane sinzantingam tuku ndeke nda. Ye kumba ka nu kukuli le tane tugum prowamngat. ⁸ Nu prowa sulumba une tuku tugu, manau tinreknu tuku tugu, une tuku pa lafunu tam tuku wam ta jakmba kilke mbol mbal kile-mayokka saninguwa le katese mayewamngaig ta tenenmba. ⁹ Nane ye tuku son nda ngade tukunu nane une jak ta nu te-mayokmba saningamngat. ¹⁰ Ye tane kusreka Mam tugum luka kangit tukunu ye tinreknu nga saningamngat. ¹¹ Kuate nu kilke te tuku gabat Satan pa tambim tuku pilna tukunu nane mata pa lafunu tam tuku minig ta saningamngat.

¹² Ye pasa afu sungomba tane satigam tuku ta tane wamdus sinamnge patikam kumunju kuga.

¹³ Wam tugusek tuku Guwa prowa sulumba nu tugusek manau jakmba tumtingamngat. Nu nuje wamdusmbi pasa satige nda. Nu

Kuate tugumŋe pasa isit ta ndo satinŋamŋgat. Wam afu ŋgumneŋga mayok kanŋaig ta mata wam pagukamŋgat. ¹⁴ Nu ye tuku pasa tumba tane tumtinguwa le ye tuku nyu sunŋo mbol kanŋat. ¹⁵ Mam tuku wam ŋakmba ta ye tuku. Ta tuku ye satinŋit nu ye tuku pasa tumba tane tumtingamŋgat ŋga satinŋit ŋgina.

Gare pasa le piti pasa

¹⁶ Yesus nu maŋ sakina: Mine minemba tane ye kanŋerye nda. Maŋ mine minemba ye kanŋeryamŋgaig ŋgina le ¹⁷ nuŋe dubiwanu tanŋo afu ndek nanŋine nanŋine muŋgu kusnanŋinaig: Ndanam nu sakate: Mine minemba tane ye kanŋerye nda. Maŋ mine minemba ye kanŋeryamŋgaig ŋgate. Ye Mam tugum kanŋit ŋga sakat ta tugunu ndanmba. ¹⁸ Mine minemba ŋga sakat ta ait giganmba. Nu pasa sake likate te sine tugunu katese ndaweg ŋginaig.

¹⁹ Nane Yesus kusnawam tuku idusmba minnaig ta nu katesemba nu ndek saninŋina: Tane ye mine minemba kanŋerye nda. Maŋ mine minemba ye kanŋeryamŋgaig ŋgit ta tane tugunu katesewam tuku muŋgu kusnanŋade e? ²⁰ Ye sinŋa satinŋamŋgit. Kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane gare ŋak minwaig le tane sinamanzerka malmbi ŋakmba minamŋgaig. Tane wamdus piti ŋak minap ma ma wam ta mbilmba tane gare sunŋo ŋak minamŋgaig. ²¹ Pino nu kiŋo tepalmbim tuku ait prote le nu rar kamusmba piti ŋak minit. Nu kiŋo tate sulumba kanŋermba gare tormba rar ta maŋ idus ndate. ²² Tane mata tanan kile wamdus piti ŋak minig. Ye maŋ tane tugum prowi le tane gare toramŋgaig. Gare ta andenŋe te-ibenam kumuŋ kuga. ²³ Ait ta mbolŋe tane ye agan ande tuku kusnaye nda. Ye sinŋa satinŋamŋgit. Tane ye tuku nyu mbolŋe wam ande Mam yabanap ta nu tane tinŋamŋgat. ²⁴ Tane buk ye tuku nyu mbolŋe wam ande Mam yaban ndanaig. Kile

tanamba Kuate yabanap le nu tane tinŋuwa le tane gare sunŋo tamŋgaig.

Yesus nu kilke te tuku sanŋri te-ibenŋa

²⁵ Ye yaba pasambi pasa satinŋe liket. Ait ande prowa le yaba pasambi satinŋe nda. Ye tane Mam tuku kilimok satinŋamŋgit. ²⁶ Ait ta mbolŋe tane ye tuku nyu mbolŋe Kuate yabanap le ye tane tuku yaban pasa tumba Mam sawe nda. ²⁷ Kuga. Mam nu nuŋe miroŋ tane tuku kume purte tukunu tane tuku yaban pasa ismba tinŋamŋgat. Tane ye tuku kume purmba ye Mam tugumŋe ndeken ta tane son ŋgade wam ta tuku nu tane tuku kume purte. ²⁸ Ye Mam tugumŋe kilke te mbol prowen. Kile ye kilke te kusremba maŋ luka Mam tugum kanŋit ŋgina.

²⁹ Yesus nu tanjaka sakina le nuŋe dubiwanu tanŋo nane sakinaig: Ese. Kile ne yaba pasambi sa ndakate. Ne kilimok sakate le ³⁰ sine katese mayeweg. Ne wam ŋakmba tuku kila minit. Singine kusna pasa wamdus sinamŋe ndo minig le ne kila pilit. Ta tuku ne Kuate tugumŋe ndekina ta sine son ŋgeg ŋginaig le ³¹ nu ndek sakina: Tane kile ye tuku son ŋgade e? ³² Mine minemba tane yiŋe ndo kusreyumba kua ka sili-silimba tangine tumbran kine likamŋgaig. Tanawap ta Mam nu ye ndoŋ minmba minit tukunu ye yiŋe ndo mine nda. ³³ Tane ye ndoŋ minmba ŋgamunŋal mukuk minap ŋga ye pasa ta ŋakmba satinŋe likit. Tane kilke te mbolŋe minap sulumba piti sunŋomba kamusamŋgaig ta tane kuru kuru ndaka sanŋri tinŋa minap. Ye kilke te tuku sanŋri ŋaigonu buk kile-ibenken ŋgina.

17

Yesus nu nuŋe mbal tuku Kuate yabanŋa

¹ Yesus nu pasate denpurna sulumba nu tandeka mambilmba Kuate yabanmba sakina: O Mam, ait buk prowat. Ne ye tuku nyu sunŋo ta tembola le ye suk ne tuku nyu sunŋo ta

te-mbolamngit. ² Ne kilke mbol mbal ye tuku sangri kumnemnge minwaig nga patikina le ne ye sina mbal ye nane abo tugu minmba minam tuku ninget. ³ Ima nu ne Mbara Ndindo Tugusek kila pilmba ye Yesus Kristus ne kukulyina ta turmba kila pilit ta nu abo tugu tumba minmba minamngat. ⁴ Ne ye piro kam tuku sayina ta ye buk ke suluwit sulumba ne tuku nyu sungo kilke mbol mbal ngamuknge tembolet. ⁵ O Mam, kilke te nda minna le ye ne ndon nyu sungo jak minken ta kile ye tuku nyu man tanamba tembola le ye ne tugumnge mini.

⁶ Ne kilke mbol mbal afu sina ta ye ne tuku manau tumningen. Nane ne tuku mbal minnaig le ne ye sina le nane ne tuku pasa dubide. ⁷ Wam jakmba ne ye sina ta ne tugumnge prode ta kile nane kila pilig. ⁸ Ne ye pasa sayina ta nane ninggen le wamdus sinamnge pilmba son nginaig. Ye ne tugumnge prowen ta nane sinka katese mayenaig sulumba nenge ye kukulyina ta nane son nginaig.

⁹ O Mam, ye kile nane tuku yabanet. Ye kilke mbol mbal jakmba tuku yaban ndanet. Ne nane afu ye sina ta ye nane tuku ndo yabanet. Nane ne tuku. ¹⁰ Ye tuku mbal ta ne tuku. Ne tuku mbal ta ye tuku. Nane mbolnge ye tuku nyu sungo mbol kinit.

¹¹ Ye kilke te kusremba ne tugum prowi le ne ye sina mbal kilke te mbolnge minamngaig. O Mam, ye ne ndon ndindo minek tanamba ndo nane nangine nangine wamdus ndindo minam tuku nane nyu sungo tamba nane kulatka. ¹² Ye nane ndon minmba nane sangri ye sina tamba nane kulatken. Ye nane kigraibken le ande ngisi ndakina. Ande nayonu ngisikam tuku minit kuyar pasa sakate ta nunge ndo ngisikate.

¹³ O Mam, ye kile ne tugum prowanngit. Ye kilke te mbolnge minmba nane ye tugumnge gare tumba gare jak minwaig nga nane isam tuku pasa jakmba te saket. ¹⁴ Ye

ne tuku pasa nane ninggen. Ye kilke te mbolok kuga. Tanan ndo nane mata kilke te mbolok kuga. Ta tuku kilke mbol mbal nane kasurningig. ¹⁵ Ne nane kile-dunga le kilke te kusrewam tuku sa ndanet. Ne nane kigraibka le Satan nu nane kile-iben ndakuwa nga ne yabanet. ¹⁶ Ye kilke te mbolok kuga. Tanan ndo nane mata kilke te mbolok kuga.

¹⁷ Ne manau tugusek tumninga le nane ne tuku mbal mayok kuwaig. Ne tuku pasa ta tugusek. ¹⁸ Ne ye kukulyina le kilke te mbol mbal tugum prowen. Tanamba ndo ye nane kukulninget le kilke te tuku manau dubide mbal tugumnge pirokade. ¹⁹ Ye ne tuku minge dubimba ta ndo idus tiwet. Ta mbolnge nane mata ne tuku mbal mayok kanngaig.

²⁰ Ye nane tuku ndo yaban ndanet. Nane afu nane tuku pasa ismba ye tuku son ngamngaig nane tuku turmba yabanet. ²¹ Nane wamdus ndindo minwaig nga ne yabanet. O Mam, ye ne ndon minmba minet le ne ye ndon minmba minit tanamba ndo nane sile ndon minmba minwaig. Tanawaig le kilke mbol mbal nane kangerka nenge ye kukulyina ta katesewamngaig. ²² Ye ne ndon ndindo minek tanamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig nga ne ye nyu sungo sina ta ye nane ninget. ²³ Ye nane ndon minmba minet le ne ye ndon minmba minit tanamba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig. Wam ta mbolnge kilke mbol mbal ne ye kukulyina ta katesewamngaig. Ne ye tuku kume purte tanamba ndo ne nane tuku mata kume purte ta nane katesewamngaig.

²⁴ O Mam, ne ye sina mbal nane sile tuku tumbran prowaig nga iduset. Ne kilke te te-mayok ndana sulumba ne ye tuku kume purmba ne kilja sangri sungo sina ta nane kangerwaig nga wamdus sungo jak minet. ²⁵ Mam ne purfernu. Kilke te mbolok manau dubide mbal nane ne gilai minig. Ye ne kila. Yinje mbal te ne ye kuku-

lyina ta nane kila minig. ²⁶ Ye ne tuku tugu tumningen ta maŋ lato lato tumniŋmba minamŋgit. Ye taŋawi le ne ye tuku kume purte maŋau nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge minwa le ye nane ndoŋ minmba minamŋgit ŋga Mam nuŋe yabaŋna.

18

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53)

¹ Yesus nu yabaŋ denpurmba nuŋe dubiwanu taŋgo kilmba ka Kidron kule ŋguruŋ pakarka piro ande sinam kinaig. ² Yesus nuŋe dubiwanu mbal ndoŋ mara mara piro ta mbolŋge maŋgurka minanu tukunu Yesus tuku kupet taŋgo Yudas nu ma ta nu kila. ³ Kile Yudas nu pris gabat le Farisi mbal tugumŋge kame mbal polis mbal afu turmba kilna sulumba nane sati lam kame agaŋ ŋak pronaig.

⁴ Pronaig le Yesus maŋau ŋakmba nu mbol prowamŋgaig ta nu kila minmba nu mayok ka kusnaniŋgina: Tane ima sotade ŋgina le ⁵ nane ndek nu sanaig: Sine Nasaretnu taŋgo Yesus sota proweg ŋginaig le ye nuŋge ŋgina. Kupet taŋgo Yudas nu mata kame mbal ndoŋ taŋge tiŋ minna.

⁶ Yesus nu ye nuŋge ŋgina le kame mbal ŋakmba piriri ŋayomba ŋgumnem ŋgumnem ndeke likinaig. ⁷ Taŋanaig le Yesus nu maŋ lato nane kusnaniŋgina: Tane ima sotade ŋgina le Nasaretnu taŋgo Yesus soteg ŋginaig le ⁸ nu nane saniŋgina: Ye buk satingit ye nuŋge. Tane ye sotumba ndeta nane si kusrekap ŋgina. ⁹ Taŋamba nu yabaŋ pasa buk sakina ta kumuŋgina. Nu teŋenmba sakina: Ne ye sina mbal kigraibket le ande nu ŋgisi ndakate ŋgina.

¹⁰ Kile Simon Petrus nu nuŋe kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro taŋgo kilbanu ndinam pike welna. (Piro taŋgo ta nyunu Malkus).

¹¹ Taŋana le Yesus nu Petrus sana: A ... naŋe bagi tumba nuŋe ma mbolŋge pale. Yiŋe Mam nuŋge piti te kule

kaglinu taŋaŋ sate ta ye mbule nda. Ye nyamŋgit ŋgina.

Nane Yesus tumba Anas tugum kinaig

¹² Kile kame mbal naŋgine gabat ndoŋ Zu mbal tuku polis turmba nane Yesus biye timba wainu muliŋtumba ¹³ nane ambonga nu tumba Anas tugum kinaig. Taŋgo saibo ta tuku mbiyel nuŋe Kaiafas nu yar ta mbolŋge pris gabat sunjo minna. ¹⁴ Nu o buk Zu mbal saniŋgina: Sine Israel tuku ma tumba taŋgo ndindo kumwa ta maye ŋga saniŋgina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukam keŋna

(Mateus 26.69-75; Markus 14.66-72; Lukas 22.55-62)

¹⁵ Nane Yesus tumba kinaig le Simon Petrus nu Yesus dubiwanu taŋgo ande ndoŋ nu dubimba kinaik. Pris gabat sunjo nu taŋgo ande ta nu kila. Ta tuku taŋgo ta nu Yesus dubimba pris gabat sunjo tuku fonde sinam kina.

¹⁶ Petrus nu malaŋga mayokŋge minna le taŋgo ande nu pris gabat sunjo kila ta nu pro malaŋga kulatkanu pino ta sana sulumba nu mayok ka Petrus tumba fonde sinam kina.

¹⁷⁻¹⁸ Piro mbal polis mbal ndoŋ nane murkeniŋgina le nane pa dikŋga likmba tiŋ minnaig le Petrus nu mata kumba nane ndoŋ pa likmba tiŋ minna. Taŋana le malaŋga kulatkanu pino ta ndek nu sana: Ne taŋgo ta tuku dubiwanu taŋgo ande ŋgina le nu ndek sana: i ... Ye kuga ŋgina.

¹⁹ Kile pris gabat sunjo Yesus kusna-kusnana: Ne naŋe dubinade mbal ame pasa saniŋgit le ne dubinade ŋgina le ²⁰ nu ndek sana: Ye taŋgo pino ŋakmba am mbolŋge pasa tumningen. Kussem wande sunjo fonfon Zu mbal maŋgurkade tuku ma ta ŋakmba mbolŋge pasa tumningen. Ye kuirkuirka pasa afu sa ndaniŋgen.

²¹ Ne ndaŋam ta tuku kusnayate. Ye pasa sake liken ta isaig mbal nane

kila minig. Ne ka nane kusnaninga ngina. ²² Tanjakina le Zu mbal tuku polis tango ande nu tugumnge minna ta nu ndek Yesus dabil panmba sana: Ne ndanam tanjamba pris gabat sungo sate ngina le ²³ nu ndek sana: Ye pasa ande mbarmba sakit kande temayokmba saya. Ye mbar ndawit le ndanam ake sinan katyate ngina. ²⁴ Tanjakina le Anas nu piro mbal saningina le Yesus wainu muli njak tumba pris gabat sungo Kaiafas tugum kinaig.

²⁵ Simon Petrus nu tanje pa likmba tin minna le afu nane nu kanjermba sanaig: Ne mata nu tuku dubiwanu tango ande nginaig le nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ye kuga ngina.

²⁶ Tango Petrusnge kilba pike welna ta nu tuku ndare tuma ande pris gabat sungo tuku piro tango nu Petrus kanjermba sana: Ne mata nu ndon piro mbolnge minat le kanjernit ngina. ²⁷ Tanjakina le nu man lato Yesus tuku nyu yabukina le teg witina.

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Mateus 27.1-2,11-14; Markus 15.1-5; Lukas 23.1-5)

²⁸ Maratukuk tinga nane Kaiafas tuku wande kusremba Yesus tumba ka gafman tuku wande tugum pronaig. Nane pro nangine tukul ande idusmba sine kasomok mbal tuku wandek sinam kumba kutur tumba Pasowa nyam kumu kuga nga nane wande ta sinam nda kinaig.

²⁹ Ta tuku gabat sungo Pilatus nu mayok ka nane kusnaningina: Tango te ndanat le nu tumba pasa mbol prowaig nga kusnaningina le ³⁰ nane nu sanaig: Nu mbar ndawa ta sine nu tumba ne tugum prowe nda nginaig.

³¹ Tanjakinaig le Pilatus nu ndek saningina: Tangine nu tumba tangine tukul dubimba nu pilemba lafunu tape ngina le Zu mbal nane nu sanaig: Tane Rom gafman tuku tukul ta tango ande balewam tuku sine peusingit nginaig. ³² Nane pasa sakinaig ta Yesus nu o buk ail kazrai mbolnge kumam tuku sakina ta kumunaig.

³³ Pilatus nu luka wande sinam kina sulumba afu saningina le nane Yesus tumba pronaig le nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sungo e ngina le ³⁴ nu ndek sana: Ne nane wamdusmbi tanjamba kusnayate e ko afunge saninaig le ye kusnayate nga kusnana le ³⁵ Pilatus nu sana: A ... ye Zu tango kuga. Nane mbal tangine pris gabat nanenge ne tumba ye wai mbolnge palgig. Ne ndanna le nane ne mbolnge tanjade e nga kusnana le ³⁶ nu lafumba sana: Ye kilke te kulatkam tuku gabat kuga. Ye kilke te tuku gabat kande yije gageu nane ye Zu mbal tuku wai mbolnge pile ndakuwaig nga nane ndon kame bude kande. Ye kilke kulatket ta kise ngina.

³⁷ Tanjakina le Pilatus nu ndek kusnana: Ne gabat sungo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not. Ye tugusek manau te-mayokam tuku inange ye te-pilna le kilke te mbol prowen. Ima nu tugusek manau sotate ta nu ye tuku minje isit ngina le ³⁸ nu ndek nu kusnana: Tugusek manau ta ame agan ngina. Tanjakina sulumba nu man mayok ka Zu mbal saningina: Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. ³⁹ Tane tuku Pasowa ait mbolnge mulintanu tango ande paskanu ta kile man tanjawanngit. Ye Zu mbal tuku gabat sungo te paska tingi e ngina. ⁴⁰ Tanjaka saningina le nane ndek wikaraumba kuenka sakinaig: Tango ta sine mbulig. Ne Barabas paska sine singa nginaig. (Barabas nu agan ndende kuayaranu tango).

19

¹ Kile Pilatus nu Yesus tumba kame mbal ningina le muli karennumbi nu ngusnaig. ² Nane muli ande nzapo njak pirka gabat kaimba tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ³ nane ndek nu nzumilmba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sungo nga samba dabil pannaig.

⁴ Kile Pilatus man mayok ka Zu mbal saningina: Tane isap. Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. Ye

nu tumba maŋ tane tugum prowi le tane kaŋgermba kila palpe ŋgina. ⁵ Tanakina le Yesus nu gabat mbolŋge muli nzapo ŋak tawi gurgur ŋak maŋ mayok kina le Pilatus nu ndek saningina: Ai te. Tango te kaŋgerap ŋgina.

⁶ Tanakina le pris gabat mbal polis mbal Yesus kaŋgermba ŋakmba wika- raumba sakinaig: Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋga saka minnaig le Pilatus nu ndek nane saningina: Tangine nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋgap. Ye nu tuku mbar ande kaŋger ndawet ŋgina le ⁷ Zu mbal ndek sakinaig: Nu sine tuku tukul sunŋo lukamba ye Kuate tuku Kiŋo ŋga sakina. Ta tuku nu siŋka kumwa ŋginaig.

⁸ Nane nu Kuate tuku Kiŋo ŋginaig le Pilatus nu ismba nu kuru kuru sunŋona sulumba ⁹ nu ndek Yesus tumba wandek sinam kumba maŋ kusnana: Ne aniŋge prona ŋgina kande nu pasa lafu ndana le ¹⁰ Pilatus nu ndek sana: Ne ye tuku pasa la- fuwe nda? Ye gabat sunŋo. Yenge saki le ne kusrenamŋgaig. Kuga ta ne ail kazrai mbolŋge balenamŋgaig ta ne idus ndate e ŋgina le ¹¹ nu Pilatus sana: Kuate nu wo ndakuwa ta ne ye mbolŋge wam ande kam kumuŋ kuga. Ta tuku ande nu ye tumba ne wai mbolŋge pilna ta nu tuku mbar ta ne tuku mbar lite ŋgina.

¹² Tanakina le Pilatus nu Yesus kus- rewam tuku ndin sotina ta Zu mbal wikaraumba sakinaig: Tango ta ye gabat sunŋo ŋgate tukunu nu Rom gabat Sesar tuku ma tam iduste. Ne nu kusrewa ta Sesar nu ne ndon gubra tamŋgat ŋga sanaig.

¹³ Pilatus nu pasa ta ismba nu Yesus tumba mayok kina sulumba nu ka pasa pileŋganu mbili mbolŋge minyokina. Ma ta nyunu Ndam Basleŋnu ŋak. Nane Hibu pasambi Gabata ŋgade. ¹⁴ Mara ta Pasowa tuku kusem kuanenu tuku ait.

Ki buk mbilam bafuna le Pilatus nu pasa pileŋganu mbili mbolŋge minyoka Zu mbal saningina: Ai te. Tangine Gabat Sunŋo te ŋgina.

¹⁵ Tanakina le nane wikaraumba sakinaig: Nu balewaig. Ail kazrai mbolŋge nil danŋguwaig ŋginaig le nu nane saningina: i ... Tangine gabat sunŋo te balewaig ŋga sakade e ŋgina le pris gabat mbal lafumba sakinaig: Sesar ndo singine gabat sunŋo minit ŋginaig.

¹⁶ Tanakinaig le Pilatus nu Yesus tumba ail kazrai mbolŋge pilwaig ŋga nane tuku wai mbolŋge pilna.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋginaig

(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43)

¹⁷ Yesus nu nuŋe ail kazrai ku- rana le kame mbal nu tumba ma ande nyunu Tango Gabat Murko ta tugum pronaig. Hibu pasambi ma ta Golgota ŋgade. ¹⁸ Tanŋe nane nu tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋga tango armba turmba kilmba ail kazrai mbolŋge nil danŋge likinaig ta ande simŋge ande temŋge Yesus nu ŋgamuŋge.

¹⁹ Pilatus nu nane afu saningina le ail kazrai mbolŋge pasa ande teŋenmba kuyarmba pilnaig: *Tango te Nasaretnu tango Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunŋo* ŋga kuyarnaig. ²⁰ Nane Hibu pasambi Rom pasambi Grik pasambi pasa ta kuyarnaig. Yesus ail kazrai mbolŋge pilnaig ma ta Yerusalem patukŋge tukunu Zu mbal gudommba pro pasa ta burkumba ²¹ Zu mbal tuku pris gabat kame nane ka Pilatus sanaig: Nu Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋga kuyarat ta sauka. Nu nuŋe mironŋ ye Zu mbal tuku gabat sunŋo ŋgate taŋamba kuyara ŋginaig kande ²² Pilatus nu nane saningina: Kuga. Ye kuyarit ta ndo minwa ŋgina.

²³ Kame mbal nane Yesus ail kazrai mbolŋge nil danŋge denŋpumba nane bailkamba nu tuku tawi agaŋ ndende walmba kilnaig. Nu tuku tawi kuennu ta mata tinaig. Tawi ta zail ndaŋganu. Basleŋnu mbolŋge tugu pilmba ka ibeŋŋge bitekŋgina. ²⁴ Ta tuku kame mbal naŋgine naŋgine sak- inaig: Sine tawi mayenu te fetfetmba

kile ndakube. Sine usre ande kumba ande tawi tam tuku madibe nginaig. Nane tanakinaig ta kuyar pasa ande kumunaig ta tejenmba.

Nane ye tuku tawi walmba kilnaig.

Ye tuku tawi tam tuku usre ande kinaig ngate. *Mune 22.18*

Kame mbal nane wam ta kinaig.

²⁵ Pino afu Yesus tuku ail kazrai tugumnge tin minnaig ta nyu kat nanjine tejenmba. Yesus ina nuje, ina nuje tuku maib nuje, Klopas tuku piyo nuje Maria, Maria Magdalanu pino turmba. ²⁶ Yesus nu nuje dubiwanu tanjo ande tuku kume purna ta ina nuje ndon tin minna le kanjermba ndek ina nuje sana: Ina, ne tuku kinjo not ngina. Tanakina sulumba nu ndek nuje dubiwanu tanjo ta sana: ²⁷ Ne tuku ina nanje not ngina. Ait ta mbolnje tanjo ta Maria tumba nuje wande mbolnje kulatka minmba minna.

Yesus nu kumna
(*Mateus 27.45-46; Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49*)

²⁸ Kile Yesus nu nuje piro njakmba kugana ta kila pilmba nu kuyar pasa ande kumumba sakina: Ye kule parayate ngina.

²⁹ Nza grep kule njak tanje minna ta nane kulelu tumba grep kule sinamnge pilmba papanimbi tedunga Yesus tuku minje mbolnje pilnaig le ³⁰ nu njair njinkina sulumba sakina: Kile piro suluwit nga gabat welndeka nu kumna.

Nane Yesus tuku takel make buron-aig

³¹ Mara ta kusem kuanenu tuku ait. Kusem ta mbolnje kusem ait sunjokanu. Ta tuku mindesin ail kazrai mbolnje mine ndakuwaig nga Zu mbal nane ka Pilatus sanaig: Kame mbal tuku pasa palpe le tanjo kej ta kupe kat ngurngurwaig le kumwaig le paskuwaig nginaig.

³² Tanakinaig le nu wokina le kame mbal ismba ndek tanjo ar Yesus ndon nil danjinaig nale tuku kupe kat ngurngurkinaig. ³³ Tanamba nane pro Yesus nu buk kumna le kanjermba

kupe ngur ndanaig. ³⁴ Kame tanjo andenje mbanduwanjmbi nu tuku takel make soburona le pitik ndo ndare kule tur ndekina.

³⁵ Ye Yohanus tanje minmba yije ammbi wam ta kanjeren tukunu ye son saket. Tane mata son ngam tuku ye kuyaret. ³⁶ Wam kina ta kuyar pasa armba alo kumumbi mayok kinaik. Pasa ande tejenmba sakate.

Ne tuku isu ande ngure nda ngate.

Mune 34.20

³⁷ Pasa ande tejenmba sakate.

Nane nu tuku ngarosu soburonaig mbal nu kanjeramngaig ngate.

Sakaria 12.10

Tanjo armba Yesus tuku mindesin wakeinaik

(*Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56*)

³⁸ Kile Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kina. Yosef nu Yesus dubina tanjo ta nu Zu mbal tuku kuru-kuruka nuje son manjau yabukina. Nu Yesus tuku mindesin tam tuku Pilatus yabanja le wokina le nu pro mindesin ta tumba kina.

³⁹ Nikodemus nu o buk Yesus tugum furir prona ta nu mata gurenj armba kublinaig tuku ta kilmba prona. Gurenj pitinu ta 30 kilo tanjan.

⁴⁰ Nale Yesus tuku mindesin tumba Zu mbal tuku manjau dubimba gurenj kutu-kutumba tawi kaukaukmbi songa kusnaik.

⁴¹ Yesus ail kazrai mbolnje bale-naig ma ta tugumnge kumzanj ail tuku piro ande sinamnge mindesin palmbim tuku ndame burok kitek ande minna. Ndam burok ta buk mindesin ande tanje pile ndakinaig tuku. ⁴² Ait ta Zu mbal kusem kuanenu tuku ait tukunu nale Yesus tuku mindesin tumba ka burok patuknje minna ta sinamnge pilnaik le minna.

20

Yesus nu manj tingina

(*Mateus 28.1-8; Markus 16.1-8; Lukas 24.1-12*)

¹ Kusem kugana le piro tugu palmbinu ait mafe maye ndana le Maria Magdalanu nu ndame burok

ta tugum kumba mambilna kande ndame sunjo buk talka barinaig le kanjerna. ² Wam ta kanjermba nu pinderka luka kina ka Simon Petrus tango ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale sanikina: Nane afu sinjine Sunjo tuku mindesij ndame burok sinamnge tumba ka pilnaig ma ta sine gilai nga sanikina le ³ nale pastinga ndame burok ta tugum kambim saka kinaik.

⁴ Nale pinderka kumba Yesus dubiwanu tango ande nu Petrus limba nu ambonga burok tugum ta prona. ⁵ Tanjamba nu loka mambilna sulumba mindesij kusnaig tuku tawi ta ndo kanjerna. Kanjermba nu sinam kine ndakina.

⁶ Tanjamba minna le Simon Petrus pinderka pro burok sinam kina sulumba tawi mindesij kusnaig ta ndo minna le kanjerna. ⁷ Gabat songinaig tuku tawi ta kasomnge minna le kanjerna. ⁸ Kile tango nu ambonga prona ta nu mata burok sinam kina sulumba tawi ta kanjerka Yesus nu tingina ta nu son ngina. ⁹ Kuyar pasa nu Kristus manjingam tuku sakina ta nale katese ndanaik.

¹⁰ Tanjamba nale luka nakile wande mbol kinaik.

Maria Magdalanu nu Yesus kanjerna

(Mateus 28.9-10; Markus 16.9-11)

¹¹ Maria nu ndame burok tugum tanje tinga malmbika minna sulumba loka burok sinam ta mambilna kande ¹² enjel armba tawi kaukauk jak Yesus tuku mindesij minna ma ta mbolnge ande gabat tugumnge ande kupe tugumnge minyok minnaik le kanjerkina. ¹³ Enjel ar ta ndek Maria sanaik: Pino, ne ndanam malmbikate nga kusnanaik le nu ndek sakina: Nane ye tuku Sunjo tumba ka ma aninge pilnaig ta ye gilai nga sanikina. ¹⁴ Sanikina sulumba nu mbilka Yesus nu tugum tanje tij minna le kanjerna ta imanje nu katese ndana.

¹⁵ Kile Yesus nu kusnana: Pino, ne ndanam malmbikate. Ne ima so-tate nga sana le nu piro te kulatkanu tango nga idusmba nu sana: Mam, nenje nu tumba ka ma inumnge pilna kande ye saya le ka nu tumba ka ngina. ¹⁶ Tanjakina le Yesus nu sana: Maria ngina le nu mbilka *Rabuni* ngina. (Rabuni pasa ta tugunu Tum Tango).

¹⁷ Yesus ndek sana: Ye Mam tugum ambe nda kan tukunu ne ye biye ndaka. Ne kumba yije tira kame tenemba saninga. Ye sinjine Mam sinjine Kuate nu tugum ambe kanjit nga saninga ngina. ¹⁸ Tanjakina le nu kumba Yesus dubiwanu mbal tugum promba saningina: Ye Sunjo kanjerit nga nu pasa jakmba sana ta nane kubeu ningina.

Nuje dubiwanu mbal afu Yesus kanjernaig

(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49)

¹⁹ Ki ta piro tugu palmbinu ait furiram Yesus dubiwanu mbal nane wande ande mbol manjurka Zu mbal tuku kuru-kuruka wande malanga tukul ndimmba minnaig kande Yesus nu nane ngamuknge mayok ka tinga saningina: Tane ngamungal mukuk jak minap ngina. ²⁰ Tanjakina sulumba nuje wai takel make nane tumningina le nane nanjine Sunjo kanjermba gare tornaig.

²¹ Kile nu man saningina: Tane ngamungal mukuk jak minap. Mam nu ye kukulyina tanjamba ndo ye mata tane kukultingamngit ngina sulumba ²² nu nane mbolnge mabsenmba guwa fitka sakina: Tane Tukul Guwa tap. ²³ Tane nane afu tuku une saukap ta une ta mine nda. Afu tuku une sau ndakap ta une ta minmba minamngat ngina.

Tomas nu Yesus kanjerna

²⁴ Yesus dubiwanu tango 12 buk madiningina ta tuku ande Tomas mape nyu ande Didimus nu Yesus mayok kina ait ta nu nane ndon mine ndakina. ²⁵ Nane afu ndek

Tomas sanaig: Sine singine Sunjo kanjergig nginaig le nu sakina: Tane yabrikade. Yiye ammbi wai mbolnje nil tuku ma kanjerka wai tokmbi nzilal kigreka takel make buronaig ma kirewi sulumba ndo ye nu tingat ta son ngamngit ngina.

²⁶ Mara 8 kugana le nane man wande ndui ta mbolnje mangurka minnaig ta Tomas ndon. Wande malanga tukul ndinmba minnaig le Yesus nu man nane ngamuknje mayok ka tinga saningina: Tane ngamungal mukuk jak minap ngina sulumba ²⁷ kile nu Tomas sana: Ne ilmba ye tuku wai te kanjerka wai tokmbi kigreka wai kuitka takel burok kirewa. Ne wamdus tero ndaka son nga ngina.

²⁸ Tanakina le Tomas nu ndek sakina: O yiye Sunjo, ne ye tuku Mbara ngina le ²⁹ nu ndek Tomas sana: Ne ye kanjeryate sulumba son ngate. Afu nane ye nda kanjeryumba son nguwaig ta nane gare jak minamngaig ngina.

Yohanus nu pasa te kuyarna tuku tugunu

³⁰ Yesus nu nuje dubiwanu tango am mbolnje wam kitek sunjomba ke likina ta afu ndo kuyarniget. ³¹ Yesus nu Kuatenje madina tango. Nu Kuate tuku Kinjo ta tane son nga nu kila pile mayewap nga ye pasa te kuyarke liket. Tane nu tuku son ngap ta nuje nyu mbolnje tane abo tugu minmba minam tuku tamngaig.

21

Tango 7 Yesus kanjernaig

¹ Ngumne nga Yesus dubiwanu tango afu Tiberias kule kualinj tugumnje minnaig le nu man nane tugumnje mayok kina ta tenemba. ² Nane minnaig mbal ta ande Simon Petrus ande Tomas mape nyu ande Didimus. Ande Galileanu tango Nataniel tumbra nje Kana. Afu ta Sebedeus tuku kinjo armba Yesus dubiwanu tango armba turmba. ³ Nane minnaig sulumba Simon Petrus nu saningina: Ye kualegan sotam kanjit ngina le

nane sakinaig: Sine ndon nginaig. Nane kumba wan ponga kinaig ka kuman buknga didika minnaig le mafena kande kualegan kile ndakinaig.

⁴ Maratukuk ki prowam bafuna le Yesus nu piyal tanje tin minna le nane nu kanjermba lislisamba nu katese ndanaig. ⁵ Kile nu nane wika kusnaningina: Oi. Mata kame, tane kualegan afu kilaig e ngina le kualegan kuga o nginaig. ⁶ Nu ndek saningina: Tane man ndinam kumamnje bukngap ta tane kualegan kilamngaig ngina. Tanaka saningina le nane ndek tananaig le kualegan pitinunje kuman didike fugunaig.

⁷ Kile tango ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nu Petrus sana: Ai si. Singine Sunjo ngina le ⁸ nu pasa ta ismba nu pirokam tuku mal tingina ta tawi tumba tinmba patenga kageka tabek kina le nane afu kuman kualegan jak didika kule makembi kinaig. Wan piyal patuknje wai tutur 50 tanamba ndo minna.

⁹ Nane wan kusremba kinaig ka piyal tanje pa ande diknginaig le ugmba minna le kanjernaig ta kualegan pasokanu bret turmba pa mbolnje minnaig le kanjerkinaig.

¹⁰ Kile Yesus nu nane saningina: Kualegan kilaig ta afu kilmba yalpe ngina le ¹¹ Simon Petrus nu ndek kina ka wan ponga kuman kualegan jak ta didikina le tabek kina. Kualegan sugo ta burkinaig ta 153 minnaig ta pitinunje kuman pur ndakina.

¹² Kile Yesus nu nane saningina: Tane ilmba isukusap ngina. Nuje dubiwanu tango nane ne ima nga kusnawam tuku kuru-kuruka nu kusna ndanaig. Nu nanjine Sunjo ta nane katesenaig. ¹³ Kile nu tinga bret kualegan tur kilmba walmba ningina le nyinaig.

¹⁴ Yesus nu kummba tingina sulumba ait te nu nuje dubiwanu tango tugumnje prowam kenja.

Yesus nu Petrus ndon pasatina

¹⁵ Nane isukuse sulunaig le Yesus nu Simon Petrus sana: Yohanus tuku kiŋo Simon, ne taŋgo kame te liniŋmba ne suŋgomba ye tuku kume purte e ŋga kusnana le nu Yesus sana: Suŋgo ne kila. Ye ne nzaliyate ŋgina. Taŋakina le Yesus ndek sana: Ne ye tuku sipsip fat isukusneniŋga ŋgina.

¹⁶ Kile nu maŋ kusnawam arna: Yohanus tuku kiŋo Simon, ne ye tuku suŋgomba kume purte e ŋga kusnana le nu lafumba sana: Suŋgo ne kila. Ye ne nzaliyate ŋgina. Taŋakina le Yesus nu sana: Ne ye tuku sipsip kulatka mina ŋgina.

¹⁷ Kile nu maŋ kusnawam keŋna: Yohanus tuku kiŋo Simon, ne ye tuku suŋgomba nzalinate e ŋga kusnana. Yesus nu ne ye tuku suŋgomba nzaliyate ŋga sawam keŋna le Petrus nu ŋgamuŋgal piti ŋak sana: Suŋgo, ne wam ŋakmba kila. Ye ne nzaliyate ta ne kila minit ŋgina. Taŋakina le Yesus nu sana: Ne yiŋe sipsip isukusneniŋga. ¹⁸ Ye siŋka sanamŋgit. Ne mbanzo minmba ma kambim tuku idusmba let tiŋmba naje nzali ndo dubimba tiŋga kine promba minna. Ne saibo pilmba wai kuitka le andeŋge let tumba ne kusmba nu tuku wamdus neŋge dubiwa ŋga nu ne didika kaŋgat ŋgina. ¹⁹ Nu taŋamba Petrus dir pasa sana. Ngumneŋga Petrus nu kummba Kuate tuku nyu suŋgo te-mbolamŋgat ta nu tumna. Taŋaka sana sulumba nu ndek sakina: Ne ye dubiya ŋgina.

²⁰ Taŋakina le Petrus nu mbilka taŋgo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta ilna le kaŋgerna. Taŋgo ta nane buk wande mbolŋge isukusmba minmba nu Yesus patumba minyoka gemna sulumba ima nu ne tuku kupet taŋgo mayok kaŋgat ŋga Yesus kusnana. ²¹ Petrus nu taŋgo ta ilna le kaŋgermba ndek Yesus sana: Suŋgo, taŋgo te nu ndaŋamŋgat ŋga sana le nu lafumba sana: ²² Nu abo minwa le ye luka ndekamŋgit ŋga idusi ta ne tuku piro kuga. Ne ye dubiya ŋgina.

²³ Ngumneŋga Yesus tuku mbal afu taŋgo ta kume nda ŋga sakinaig le

pasa ta suŋgokina ta Yesus nu taŋgo ta kume nda ŋga sa ndakina. Kuga. Nu teŋenmba sakina: Nu abo minwa le ye luka ndekamŋgit ŋga idusi ta ne tuku piro kuga ŋga Petrus sana.

²⁴ Yesus dubiwanu taŋgo nu kume nda ŋga sakinaig ta ye Yohanus. Wam kame te ŋakmba yiŋe ammbi kaŋgerken sulumba pasa te kuyarke liket. Pasa te siŋka son pasa ta sine kila. ²⁵ Yesus nu maŋau afu suŋgomba turmba ke likina. Ande nu wam ta ŋakmba kuyarke likina kande kilke tugu ŋakmba mbolŋge waje ta patikam tuku ma kumuŋ kuga kande.

Son.

APOSEL Aposel kame tuku piro

Lukas nu Teofilus tuku waŋe armba kuyarningina. Nu ambonga kuyarna ta Yesus Kristus tuku pasa mayenu. Kile waŋe arnu te aposel kame pirokinaig tuku kuyarna.

Yesus nu samba mbol kambim bafuna sulumba nuŋe dubiwanu tanŋo wam paguka saningina: Tane kilke tugu ŋakmba mbol kape sulumba ye tuku nyu saningap ŋgina. Tanakina sulumba nu nane kusreka luka samba mbol kumba Tukul Guwa pilna le ndekina le nuŋe dubiwanu tanŋo ta nane Tukul Guwa ŋak Yesus tuku miŋge kumu-kumumba kilke tugu ŋakmba mbol lika nu tuku pasa mayenu tanŋo pino ŋakmba tumniŋmba saningap likinaig le nane sunŋomba ŋgamuŋgal biye mbilmba Yesus tuku son ŋga kule pisne kile-likinaig.

¹ O Teofilus kaiye. Ye ambonga waŋe ande kuyarmba ne tuku pilen ta Yesus nu wam ŋakmba ke lika pasa tumniŋmba minna le ² ma ma Kuatenŋe te-duŋga samba mbol kina. Nu Tukul Guwa ŋak minmba kambim tuku ait mbolŋge aposel buk madiningina ta wam paguningina. Ye wam ta ŋakmba waŋe mbolŋge kubeu tinen.

³ Yesus nu rar tumba kummba maŋ tingina sulumba mara 40 sinamŋge nu aposel tugumŋge mayok ka Kuate nuŋe gageu kulatkate maŋau ta tumningina sulumba wam afu sangrinu ke likina le kanŋerkumba nu tingina wam ta kila pilnaig. ⁴ Nu nane ndoŋ minmba teŋenmba saningina: Tane Yerusalem tumbran sunŋo te kusre ndawap. Mam nu ande kukulwa le tane ndoŋ minmba minam tuku sakina ta nu tairŋga minap. Ye o buk tane ta tuku satinŋen.

⁵ Yohanus nu kulembi nane kule pisneningina. Mine minemba ye tane

Tukul Guwambi tane tuku ŋgamuŋgal kule pisne tanŋan tingamŋgit ŋgina.

⁶ Mara ande nane maŋgurka nu kusnanaig: Sunŋo, ne kile sine Israel mbal tuku muskil kile-tidinga singine kilke singamŋgat e ŋginaig le ⁷ nu ndek saningina: Mam nu nuŋe nyu tambi wam kame mayok kambim tuku ait madiningina ta ginu mara ame ait mbolŋge mayok kangaig ta tane kila palmbim tuku maŋau kuga. ⁸ Tukul Guwa tane mbolŋge prowa le tane sanŋri ŋak minmba ambonga Yerusalemŋge ŋgumneŋga Yudea ma tugu Samaria ma tugu kilke tugu ŋakmba mbolŋge lika ye tuku nyu saningap ŋgina.

⁹ Tanamba saninmba minna le nane nu kanŋermba minnaig le Kuatenŋe nu te-duŋga tumba samba mbol kina le gau kaukau ande pro nu songina le nane maŋ nu kanŋer ndanaig. ¹⁰ Nane samba mbol tandeka nu kina ndin ta kanŋer timba minnaig le kile tanŋo armba kumiŋ kugen kaukau ŋak tanŋe mayok kumba ndek nane saninginaig: ¹¹ Galilea mbal, ndanŋam tane samba mbol te tandeka mambilmba minig. Kuatenŋe Yesus te-duŋgat le tane kusreka samba mbol ket le kanŋeraig tanamba ndo nu maŋ luka ndenunŋat ŋga saninginaig.

Tanŋo ande Yudas tuku ma tina

¹² Kile nane tinga Olif tabe kusremba luka Yerusalem kinaig. Ndin ta kuen ndo kuga. ¹³ Nane kinaig ka Yerusalem promba nanŋine wande minnaig ta poŋga rum o mbolŋge ta sinam kinaig. Nyu nanŋine ta teŋenmba. Petrus, Yohanus, Yakobus, Andreus, Filipus, Tomas, Bartolomeus, Mateus. Ande Alfeus tuku kiŋo nuŋe Yakobus. Ande Simon mape nyu ta Selot. Ande Yakobus tuku kiŋo nuŋe Yudas.

¹⁴ Pino kame afu Yesus ina nuŋe Maria ndoŋ, Yesus tuku maib kat nuŋe nane ŋakmba tanŋe maŋgurka ŋgamuŋgal ulendimba Kuate yabanmba minnaig.

¹⁵ Ait ande Yesus dubinaig kuasmbi 120 tanŋan maŋgurka minnaig le

Petrus nu nane ngamuknge tinga sakina: ¹⁶ Tira kame, o buk Tukul Guwanje David tuku minje mbolnje Yudas tuku sakina le kuyarna. Kuyar pasa ta ngisininu kumuŋ kuga. Yudasnje Yesus minna ma ta tumningina le pro nu biye tinaig. ¹⁷ Tango ta nu sine piro tuma ande. Nu sine tuku piro inum nu biyna. ¹⁸ Nu mbar sungokina le mbar ta tuku ndametiŋmbi kilke ande piyanaig. Nu gabat kumam te-tirka sangrimba ndeka fungul puluka sina walelena le nu kumna. ¹⁹ Yerusalem mbal nane wam ta ismba kilke ta nyun ta Akeldama nginaig. Nyu ta tugunu Ndare Kutukina tuku Kilke.

²⁰ Mune wane mbolnje kuyar ande Yudas tuku tenjenmba minit.

Nuje wande ake minwa.

Ande manjanje nda kinywa. *Mune 69.12*

Kuyar ande mata tenjenmba sakate.

Ande nu nu tuku piro tuwa. *Mune 109.8*

Kuyar pasa tanjamba sakate nga saningina.

²¹⁻²² Petrus nu manjanje lato saningina: Sine tango ande te-silika madibe. Tango ta nu sine ndon Yesus tingina wam ta saka te-mayokam tuku. Yesus nu sine ndon minna le nane afu mara mara sine dubika lika minnaig tanjan tango ande madibe. Ande nu Yohanus kule pisneningina ait mbolnje sine ndon minmba ka ka Yesus nu sine kusreka samba mbol kina tanjan tango inum madibe ngina.

²³ Tanjakina le nane tango armba nyun kilnaig ta ande Yosef ande Matias. Yosef nu mape nyu ande Yastus ande Barsabas. ²⁴ Nane tango ar ta kile-tidinginaig sulumba yabanmba sakinaig: O Sunjo, ne tango njakmba tuku wamdus kila. Tango ar te ima ne madina ta tumsinga. ²⁵ Yudas nu nuje minam tuku mbili njayonu mbol kumba piro ta kusrena. Tango ande tumsinga le nu piro ta biymba aposel nyu tamngat nginaig. ²⁶ Tanjakinaig

sulumba nane nanjine manjambi kinnaig le Matias tuku nyu mayok kina le nu aposel 11 ndon ulendikinaig.

2

Tukul Guwa ndekina

¹ Zu mbal tuku pagumba nye ait sunjo ande nyunu Pentikos prona le Yesus dubinaig mbal wande ande mbolnje manjurka minnaig. ² Minnaig le samba mbolnje fudu sunjo ande bubre suk ndeka prona sulumba wande minnaig ta fudu sunjo ta kumuŋgina. ³ Kile agan ande pa mane suk denpur-denpurka nane njakmba mbol kine likina le kangernaig. ⁴ Tukul Guwa nu nane njakmba mbol kumuŋgina le nane ndek pasa kuale gilai ta sake lika minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu afu Kuate tuku nyu kurauka ma tugu kise kise mbolnje promba Yerusalemnje manjurkinaig ta ⁶ nane fudu sunjo ta ismba pro nane tugumnje manjurka nanjine pasa kuale yimyam ise lika nane piriri njayomba wamdus te-sulunaig sulumba ⁷ pirerek purka sakinaig: i ... Nane njakmba te Galilea mbal ndo. ⁸ Ndanjam nane sine njakmba tuku pasa kuale yimyambi sakade. ⁹ Sine afu Partianu, Medianu, Elamnu, Mesopotamianu. Sine afu Yudeanu, Kapadosianu, Pontusnu, afu Asianu. ¹⁰ Sine afu Frigianu, Pamfilianu, Isipnu, afu Sirene tumbran sunjo patuk patuk tumbran fonfon Afrikange progen. Sine afu Romnje te progen ta afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu mbal tanjan Kuate dubiweg tuku. ¹¹ Sine afu Kretanu, afu Arabianu. Sine tanjamba tanjamba ma tugu yimyam mbolnje prove likeg. Kuate nu wam sangrinu kitek ke likate ta singine pasa kualembi sakade le iseg nginaig.

¹² Nane njakmba pirerek purka wamdus te-sulumba muŋgu kusnanjinaig: Wam te tugunu ndanmba tuku nginaig le ¹³ afu nane nzumil te-ninmba sakinaig: Nane grep kule

kamenu sungomba nyaig sulumba nginngankade nginaig.

Petrus nu Kuate tuku pasa kuklina

¹⁴ Tanakinaig le aposel 12 mangurka minnaig ta nane ngamuknge Petrus nu tinga wi kuenka saningina: Tane Yerusalem mbal Zu mbal ma tugu afu mbolnge prowe likinaig tane njakmba kilba pilmba ye tuku pasa ise tiwap.

¹⁵ Kile maratukuk ki ait 9 tate. Sine grep kule nyumba nginngankanu nga sasingig ta tanamba kuga. ¹⁶ Tuan tango Yoel nu dir pasa sakina ta kile alonu mayok kinit. Nu tejenmba kuyarna.

¹⁷ Kuate nu sakate. Kilke kugawam tuku ait patukuwa le ye yiye Guwa kilke mbol mbal ningamngit.

Tanjawi le tane tuku kinjo kulim kame Tukul Guwange pasa saninguwa le ismba kile-mayokkamngaig.

Tane tuku tango mo nane kinatanu suk aganj kangerkamngaig. Tane tuku saibo nane kinymba kinja alo njak kangerkamngaig.

¹⁸ Ait ta mbolnge yiye piro tango piro pino yiye Guwa ningi le nu nane pasa saninguwa le ismba kile-mayokkamngaig.

¹⁹⁻²⁰ Ye Sungo, ye luka prowam tuku ait pro ndawa le tane katewam tuku ye samba mbolnge kilke mbolnge wam kitek sangrinu kile-mayokkamngit.

Samba mbolnge ki bulu kugamba dabuka tambun ndare suk gurnungat. Kilke mbolnge ndare pa sungo pa guwa dabuknu mayok ke likamngaig.

Tane wam njakmba ta kangerka piriri njayowanngaig.

²¹ Ima nu Sungonge turwa nga wikuwa ta ye nu tuku muskil te-tiwe tambimngit. *Yoel 2.28-32*

Yoel nu tanamba Kuate tuku pasa kuyarna nga saningina.

²² Petrus man lato saningina: Israel mbal, tane pasa te ise tiwap.

Nasaretu tango Yesus Kuatenge kukulmba nu sanjri tuna ta tane kila. Nu wam sangrinu kitek tane ngamuknge ke likina le kangerkinaig.

²³ Ande nu Yesus tumba tane wai mbolnge palmbim tuku Kuate nu o buk wamdus ta tina. Tane nu ail kazrai mbolnge kumwa nga une mbal wai mbolnge pilnaig le nane nu balenaig le kumna. ²⁴ Kumna le Kuate nu Yesus tuku kume tuku sanjri pitaimba te-tina. Kume tuku sanjringe Yesus biye dewam kumu kuga. ²⁵ David nu wam ta tuku o buk Kristus tuku minje tejenmba kuyarna.

Sungo nu mara mara ye ndon minit le kanjeret.

Ye wamdus piti sulu ndawi nga nu ye ndinam kumamnge gemyumba minit.

²⁶ Ta tuku ye ngamungal bulok gare njak minet.

Ye kumam tuku minet ta ye piti ndayate.

²⁷ Ye tuku kanu kumanu mbal tuku tumbran kine nda.

Ye ne tuku piro tango yiye ngarosu menu tuku ndin tukulamngat.

²⁸ Abo minmba minam tuku ndin ne ye tumyate.

Ne ye ndon mina le ye gare toramngit ngina. *Mune 16.8-11*

Petrus nu David tuku kuyar pasa tanamba nane saningina sulumba sakina: ²⁹ Tira kame, ye pasa satinngamngit te tane kila. Singine mbun David nu kumna le ngukinaig.

Nu tuku kumu ta kile minit le kangereg. ³⁰ David nu Kuate tuku tuan tango minmba nu tuku mbun ande nu tuku ma mbolnge gabat sungo minam tuku Kuate nu pasa sangrinu sana ta nu kila minna. ³¹ Ta tuku David nu Kristus kummba tingamngat wam ta kangermba tejenmba sakina: Kristus nu kumanu mbal tuku tumbran kine nda. Nu tuku ngarosu mata menu tuku ndin tukulamngat ngina. ³² David nu pasa kuyarna ta Yesus tuku kuyarna. Nu kumna le Kuate nu te-tina le tingina. Sine njakmba

wam ta kangeren. ³³ Kuate nu Yesus te-dunġa nuġe ndinam kumamġe pilna sulumba nuġe pasa sanġrinu sakina ta kumumba Yesus Tukul Guwa tuna. Tanġamba ndo kile nu sine Tukul Guwa sinġat le nu tuku sanġri ismba kanġerde te.

³⁴ David nu samba mbol kine ndakina ta nu tenġemba Kristus tuku sakina.

Sunġo Kuatenġe ye tuku Sunġo sana: Ne ye tuku ndinam kumam tenġe sanġri ġak minyok mina le ma ma ³⁵ yenġe ne tuku ġgueu mbal ġakmba kile-ibenġka ne tuku kupe kumnemġe patikamġit ġgina. *Mune 110.1*

³⁶ Tane Israel mbal wamdus pulutinguwa. Tane Yesus tumba ail kazrai mbolġe balenaig ta Kuate nu tanġo ta tumba nuġe madina tanġo ġga tanġo ġakmba tuku Sunġo pilna ġga sanġgina.

Nane gudommba ġgamunġal mbilmba son ġginaig

³⁷ Zu mbal pasa ta ismba sine sinġka mbargen ġga nane ġgamunġal rar sunġo kamusmba Petrus aposel afu turmba sanġginaig: Tira kame, sine ndanġbe o ġginaig le ³⁸ Petrus nu ndek nane sanġgina: Tane ġgamunġal biye mbilmba tanġine maġau ġaigonu kusreka Yesus Kristus ndoġ ulendika kule pisne tap. Tane tanġawap le Kuate nu tane tuku une ġakmba sauka ġilainġa Tukul Guwa tinġamġat. ³⁹ Kuate nu tane tanġine kinġo kame kasomok mbal turmba idusninġamba o buk Tukul Guwa tanġo ninġamġit ġgina. Sunġo Kuate nu ima kate wikate ta nu Guwa ninġit ġga sanġgina.

⁴⁰ Petrus nu tanġamba pasa lato sanġmba sakina: Tanġine kuasmbi tuku maġau ġayonu kusrewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinġuwa ġgina le ⁴¹ nane nu tuku pasa ismba son ġginaig mbal nane kule pisne tinaig. Ki ait ta mbolġe nane gudommba 3,000 tanġanġ Yesus dubinaig mbal ndoġ ulendikinaig sulumba ⁴² nane mara mindek

aposel kame tuku wam pagu pasa ismba nane wamdus ulendi tuma isukusmba pasa nyumba Kuate yabanġamba minnaig.

⁴³ Aposel kame nane wam kitek gudommba sanġrinu ke likinaig le nane ġakmba Kuate tuku nyu kurauka kuru-kuruka minnaig. ⁴⁴ Nane son ġginaig mbal ġakmba tuma minmba nanġine aġan ndende munġu ġgail ġgail ndakinaig. ⁴⁵ Nane afu aġan denkanu ta nanġine ġgamukok aġan ta kilmba piyamba ndametinġ tambini nane turkanu. ⁴⁶ Mara mindek nane kusem wande sunġo sinam tanġe manġurka nanġine wande yimyam mbolġe tuma isukusmba garegareka wamdus bulok ġak ulendi minanu. ⁴⁷ Nane tanġamba Kuate tuku nyu te-dunġa minanu le tanġo pino ġakmba nane tuku saka minanu. Mara mindek Kuate nu afu tuku muskil kile-tidinġanu le nane ka Yesus tuku kuasmbi ndoġ ulendikanu.

3

Tanġo ande kupe baklelok mayekina

¹⁻² Tanġo ande ina sinamġe kupe baklelok mayok kina. Mara mindek nane afu tanġo ta sukunġa tanġo pino ndametinġ yabanġinġam tuku kusem wande malanġa ande nyunu Maditak tugum tanġe palmbinu.

Ait ande Petrus nale Yohanus ndoġ Kuate yabanġam tuku ait ki kanum 3 mbolġe nale kusem wande ta mbol kinaik. Kinaik le nane afu maġ tanġo ta sukunġa pro tanġe pilnaig.

³ Kile Petrus nale kusem wande sinam kambim bafunaik le tanġo ta nale kanġerka aġan inum tuwaik ġga nale yabanġnikina. ⁴ Yabanġnikina le Petrus nale nu fumble timba sanaik: Ne sile kanġerka ġginaik. ⁵ Tanġakinaik le nu idusna aġan ande ye sam tuku sayade ġga idusmba nu nale kanġer tidinġa minna le ⁶ Petrus nu ndek sana: Ye gol silwa ndametinġ kugatok ta ye ne aġan ande tanmbimġit. Ne Nasaretnu tanġo Yesus Kristus tuku sanġri mbolġe ne tinġa lika ġgina.

⁷ Tanakina sulumba nu tango ta tuku wai ndinam biyamba tedungina le rakukadu kupe mbain turmba sangri tingina. ⁸ Tanana le nu pitik ndo pastinga nale ndon kusem wandek sinam kumba garegareka Kuate tuku nyu tedunga nu kumbange pate-patenga kina. ⁹ Nu kumbange Kuate tuku nyu tedungina le tango pino nu kanjermba kila pilmba sakinaig: ¹⁰ i ... Kusem wande malanga Maditak tugumnge ndametiŋ yabanŋate tango ta not nginaig. Tanamba nane pirerek purka wamdus te-sulumba minnaig.

¹¹ Tango ta Petrus le Yohanus bigmba nane ma ande nyunu Solomon tuku kawan pronaig le nane gudommba pinder-pindermba pro tango ta kanjermba pirerek purka wai makemba minnaig le ¹² Petrus nu wam ta kanjermba nane saningina: Israel mbal, ndanam saka tane pro wam te tuku pirerek purka am goka sine kanjer tidingade. Sile tango magenu sikile sangrimbi tango te wakeiwanu nga idusde e? Tanamba kuga. ¹³ Abraham Isak Yakob singine mbunŋ jakmba tuku Mbara nu nuŋe piro tango Yesus tuku nyu mbol kuwa nga nu wam te kate. Tane Yesus tumba gafman tuku wai mbolŋge pilnaig le Pilatus nu Yesus paskam tuku sakina ta tane sangri maramba mbulnaig. ¹⁴ Kuate tuku tango purfeŋnu ta tane mbulmba tango balewanu tango paska te-mayokam tuku Pilatus sanaig. ¹⁵ Tane abo tugu miro balenaig. Tane balenaig ta Kuate nu te-tina le tingina le sile Yohanus ndon kanjerken. ¹⁶ Tane tango kanjerde te sile Yesus tuku sangri tomba tinga tango te kupe tetiwe tukik le tane jakmba am mbolŋge nu mayekat.

¹⁷ Yiŋe tira kame, tane gabat kame ndon Yesus mbolŋge wam njayonaig ta tane nu tuku tugu katese ndamba tananaig ta ye kila. ¹⁸ Kuate nu o buk nuŋe tuan tango kame tuku miŋge mbolŋge nuŋe madina tango rar tam

tuku sakinaig ta alonu Yesus mbolŋge kumungina. ¹⁹ Ta tuku tangine manjau njagonu kusreka ngamungal biye mbi-lap le Kuate nu tane tuku une jakmba sauke sulumba tane wamdus bul sertinguwa le gare jak minamngaiŋ. ²⁰ Nu Yesus kukulwa le tane tugum prowamngat. Nu o buk tane muskil kile-tidinge tingam tuku nu pilna. ²¹ Kile nu samba mbolŋge minmba Kuate nu wam jakmba kile-tidinguwa le wam tugusek ndo minam tuku ait tairnga minit. O buk Kuate nu nuŋe tuan tango kame tuku miŋge mbolŋge ait ta tuku sakina. ²² Moses nu teŋenmba sakina.

Sungo Kuate nuŋe pasa te-mayokam tuku ye tuan tango pilna tanamba ndo nu sine Israel ngamukŋge tuan tango ande palmbimngat. Tane nu tuku pasa jakmba ise tiwap.

²³ Ande nu nu tuku pasa talawa ta Kuatenge nuŋe mbal ngamukŋge paska tumba kasomŋge pilwa le nu ngisikamngat. *Lo 18.15-19*

Moses nu tanamba sakina.

²⁴ Kuate tuku tuan tango Samuel tuan tango afu nu ngumnemŋge mayok kinaig ta nane jakmba ait te mbolŋge wam prowam tuku sake likinaig. ²⁵ Tane Kuate tuku tuan tango kame tuku mbun. Kuate nu pasa sangrinu tangine mbun niŋmba Abraham ndon wamdus ulendika sinŋa son pasa sakina ta tane tuku turmba sakina. Nu teŋenmba Abraham sana. Ne tuku mbun kat nane mbolŋge kilke tugu jakmba mbolŋge ye wam mayenu kamngit ngina. ²⁶ Kuate nu nuŋe piro tango te-tina sulumba sine Israel mbal manjau njagonu kusreka gare manjau mbolŋge minbe nga nu Yesus kukulna le ambonga sine tugum prona nga saningina.

4

Nane Petrus nale muliŋ kilmba wandekŋge patikinaig

¹ Petrus nale Zu mbal pasa niŋmba minnaik le kusem wande tuku

polis gabat kame pris mbal Sadusi afu nane njakmba manjur ta tugum pronaig. ² Pro Petrus nale Yesus kummba manj tingina tanjamba tango mata kumbe sulumba tingamngig nga pasa tumnjamba minnaik le nane ismba palsejningina. ³ Palsejningina le nale bige tidinga kilmba furirte nga indole nale pasa te-tiwaik nga mulinj kilmba wandeknge patikinaig. ⁴ Tanjanaig ta nane Petrus tuku pasa isnaig mbal ta gudommba Yesus dubinaig mbal ndonj ulendika tango 5,000 tanjan mayok kinaig.

⁵ Mafena le Israel gabat sugo Israel mage mage kusem pasa biteknjanu mbal nane njakmba pro Yerusalemnge manjurkinaig. ⁶ Pris gabat sunjo Anas nu tuku ndare tuma Kaiafas Yohanus Aleksander nane mata pronaig. ⁷ Nane manjurka polis kame kukulninginaig le nane ka Petrus nale kilmba pro pasa mbolnge kile-tidinginaig le gabat sugo nale kusnanikinaig: Tale wam kinaik ta sanjri ta imange tikina? Imange tale kukultikina nginaig le ⁸ Tukul Guwanje Petrus wamdus tuna le nu nane saningina: Singine gabat, singine mage mage tane isap. ⁹ Sile tango kupe baklelok turkik le nu mayekat. Tane ta tuku sile pasa mbolnge kile-tidingaig ndeta ¹⁰ tane gabat mbal Israel njakmba pasa te ismba kila palpe. Tango kupe baklelok mayekat le kile kanjerde te tugunu tenjenmba. Nasaretnu tango Yesus Kristus nu tuku sanjrimbi tango te kupe te-tiwik. Tane nu ail kazrai mbolnge balenaig ta Kuate nu tumba tedungina. ¹¹ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Ndame ande tane ndame wande pilig mbal gisleknu nga tesinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnge sanjri tingade ngate. *Mune*

118.22

Ndame ta Yesus. ¹² Kilke mbol mbal ngamuknge sine kile-luka kilam tuku Kuatenje Yesus singina. Ande nu singine muskil kile-tidinge singam

tuku mine ndakate nga saningina.

¹³ Petrus le Yohanus kuru kuru kugatok minje bulok sakinaik le gabat mbal nane wam ta kanjermba tango ar te ake tango ndo kila kugatok nga wamdus te-sulunaig. Tanjamba nale Yesus ndonj minnaik ta katesenaig.

¹⁴ Kupe baklelok tango mayekina ta Petrus nale ndonj tanje tin minna tukunu nane kanjermba nale tuku pasa pitaiwam tuku ndin ande kanjer ndanaig. ¹⁵ Tanjamba nane polis kame saninginaig le nale kilmba mayok kinaig. Mayok kinaig le nangine nangine munju kusnanga ndin sota ¹⁶ sakinaig: Sine tango ar te mbolnge ndanbe. Nale wam kitek sanjri njak kinaik ta Yerusalem mbal njakmba isnaig. Sine wam ta tomba yabukam kumunj kuga. ¹⁷ Nale tuku pasa tango pino ngamuknge sungokikat. Ta tuku sine manjau te peuwam tuku nale Yesus tuku kuasmbi afu manj saka tum ndaningap nga rironj pasa ninbe nginaig.

¹⁸ Tanjakinaig sulumba nale manj wika pasa sanjrinu sanikinaig: Tale Yesus tuku manj afu saka tum ndaningap nginaig le ¹⁹ nale ndek lafumba sakinaik: Sile Kuate tuku minje dubipe e ko tango tuku minje dubipe? Ame wam Kuate am mbolnge mayenu. Tangine wamdus sinamnge pilewap. ²⁰ Sikile ammbi aganj kanjerka pasa iskenj ta minje tukule nda nginaik. ²¹ Tanjakinaik le gabat mbal manj lato rironj pasa sanjrinu sanikmba nale kukulnikinaig le kinaik.

Tango pino njakmba tango mayekina le kanjermba Kuate tuku nyu tedunginaig. Ta tuku gabat sugo nane tango pino tuku kuru-kuruka nale ake kukulnikinaig le kinaik. ²² Tango wakeinaik ta nu yar 40 buk kusrena tuku.

²³ Kile Petrus nale kumba ka nakile mbal kile-sigluka pris gabat kame Israel mage mage tanjamba tanjamba manjau sake likaig nga kubeu ninginaig le ²⁴ nane pasa ta ismba

wamdus ndindo ulendi pilmba ndek Kuate yabaŋmba sakinaig: O Sungo, ne saŋgri tugu. Ne samba kilke yu agaŋ ndende ŋakmba nenŋe ndo kilemayokkina. ²⁵ O buk naŋe piro taŋgo siŋgine mbuŋ David nu Tukul Guwaŋge wamdus tuna le pasa ande teŋenmba kuyarna.

Ndaŋam kasomok mbal nane Kuate tuku gubra kagli tornaig. Ndaŋam nane ake sinaŋ wam ŋayonu kam idusnaig.

²⁶ Kilke te tuku nyu ŋak mbal kame buwam saka tiŋga

gabab sugo afu ndoŋ ulendika maŋgurka Kuate nuŋe madina taŋgo ndoŋ kame buwam idusnaig ŋgina. *Mune 2.1-2*

²⁷ O son. Sine ne tuku pasa ta alonu kilimok kaŋgergeŋ. Herodus, Pontius Pilatus, kasomok mbal Israel mbal afu turmba nane Yerusalemŋge maŋgurka ne madina taŋgo Yesus balewam tuku sakinaig. ²⁸ Nane Yesus tumba balenaig ta ne o buk naŋe saŋgri naŋe wamdusmbi wam afu mayok kambim tuku idusna ta nane ta kumunaig.

²⁹ O Sungo, nane sine mata ŋaigo siglikam tuku saka minig. Ta tuku sine ne tuku piro mbal kuru kuru kugatok miŋge bulokmbi ne tuku pasa kukliwam tuku sine sinzaŋsiŋga.

³⁰ Ne naŋe saŋgri te-mayokmba naŋe piro taŋgo purfeŋnu Yesus tuku nyu mbolŋge guaze mbal wakeika wam saŋgrinu kitek ke lika ŋginaig.

³¹ Nane yabaŋ deŋpurnaig le nane minnaig wande ta buru-burukina. Buru-buruka Tukul Guwa nane tuku wamdus kumuŋgina le nane wamdus bulka Kuate tuku pasa miŋge bulokmbi saka minnaig.

Yesus tuku son ŋginaig mbal tuku maŋau

³² Yesus tuku son ŋginaig mbal nane ŋakmba ŋgamuŋgal wamdus ulendimba minnaig. Naŋgine agaŋ ndende mata ulendimba ŋakmba tuma minam tuku patikinaig.

³³ Aposele nane Sungo Yesus tiŋgina le kaŋgergeŋ ŋga pasa saŋgri ŋak saka minnaig le Kuate nu nane sinzaŋningina le nane mine magenaig.

³⁴ Nane afu kilke ŋak wande ŋak afu tugumuŋge piyaniŋmba ndametiŋ kilmba pro aposele kame niŋganu.

³⁵ Naŋgine mbal afu agaŋ denkanu ta nane ndametiŋ ta kilmba walmba niŋganu.

³⁶ Nane tuku taŋgo ande Siprusnu nyunu Yosef nu Levi tuku ndare. Nane aposele kame nu tuku mape nyu Barnabas ŋginaig. (Barnabas nyu ta tugunu: Nu taŋgo wamdus bul serniŋgit tuku). ³⁷ Nu mata nuŋe kilke piyamba ndametiŋ kilmba aposele kame niŋgina.

5

Ananias le Safira

¹ Taŋgo ande nyunu Ananias nu piyo nuŋe Safira ndoŋ kilke inum piyamba ndametiŋ kilnaik. ² Kilnaik sulumba Ananias nu ndametiŋ ŋgamuŋge paplamba inumnu nakile pilmba inumnu aposele niŋgam tuku idusmba piyo nuŋe sana le wokina. Nu ndametiŋ inumnu tumba pro aposele niŋgina sulumba sakina: Sile sikile kilke piyamba ndametiŋ kilkil ta noten ndo ŋgina.

³ Taŋakina le Petrus ndek nu sana: Ananias, ne ndaŋam Satanŋge wamdus tanet le ne ndametiŋ paplamba inumnu naŋe kusremba inumnu tumba pro Tukul Guwa yabri pakte. ⁴ Naŋe kilke minat ta ne kile piyawat sulumba ndametiŋ kilat. Ndametiŋ ta naŋe agaŋ. Ndametiŋ ta paplamba afu sine siŋgam idusmba ko naŋe ŋakmba kilam idusmba ndeta ta maye. Naŋe ndametiŋ. Ndaŋam ne maŋau ŋayonu kam tuku idusat. Ne sine yabri ndasiŋgit. Ne Kuate yabrite ŋga sana.

⁵⁻⁶ Ananias nu pasa ta ismba nu kumaknu ndekina. Kumna le taŋgo mo afu promba wandek taŋge nu tuku mindesiŋ tawimbi soŋga tumba ka ŋgukinaig. Ananias nu kumna le nane

wam ta isnaig mbal nane kuru kuru sunjo tinaig.

⁷ Tanamba minnaig ma ma ki kanum kenmba kinaig le piyo nuje Safira nu tango nuje wam kina ta nu katese ndamba wande ta mbol prona. ⁸ Prona le Petrus ndek nu kusnana: Takile kilke piyamba ndametinj kilaik ta noten ndo e nga kusnana le nu lafumba au not ndo ngina. ⁹ Tanakina le Petrus ndek nu sana: Tale ndanam saka Sunjo tuku Guwa tagowam tuku pasa ulendiwaik. Ata. Tango mo tango nane tuku mindesinj ngukaig ta kupe fudu isa. Malanga tugum prode ta. Nane kile ne mata tanawamngaig ngina le ¹⁰ nu pitik ndo Petrus tuku kupe tugum tanje kumaknu ndekina le tango mo pro nu kanjermba nu tuku mindesinj mata tumba ka tango nuje gemmba ngukinaig.

¹¹ Tananaig le Yesus tuku kuasmbi nane kuru kuru sunjo tinaig. Mbal afu kasomnje minnaig mata pasa ta ismba nane kuru-kurukinaig.

Aposel kame wam sangrinu ke likinaig

¹² Aposel kame tango pino ngamuknje wam afu kitek sangrinu ke likinaig. Nane mara mindek kusem wande ta mbol kumba Solomon tuku kawanje mangurka minanu. ¹³ Mangurka minnaig le nane njakmba nane tuku saka minmba pro nane ndonj ulendikam tuku kuru-kurukinaig.

¹⁴ Nane gudommmba son nga nane ndonj ulendikinaig le Sunjo tuku mbal tugekina. ¹⁵ Yerusalem mbal nane guaze mbal kilmba pro ndinje yango farninje lika patikinaig. Ta ndanam? Petrus nu kuwa le nu tuku kanumnunge ndo nane mbol kuwa le nane magekuwaig nga idusmba patike likinaig. ¹⁶ Yerusalem patuknje tumbran mine likinaig nane mata guaze mbal afu guwa ngaigonu njak kilmba pro patike likinaig le njakmba magekinaig.

Nane aposel kame piti ninjinaig

¹⁷ Pris mbal tuku gabat sunjo Sadusi mbal nu ndonj wamdus ulendi minnaig ta nane aposel kame piro kinaig ta ismba nane sine tuku piro lide nga nane gubra kagli firkinaig sulumba ¹⁸ nane kumba aposel kame bige tidinje mulinj kilmba wandeknje patikinaig.

¹⁹ Nane tanje minnaig le ka furirna le Sunjo tuku enel ande pro wande malanga talka nane kilmba kile-mayokka saningina: ²⁰ Tane kape sulumba kusem wande sinam tanje tango pino abo tugu tam tuku ndin tumningap ngina le ²¹ nane pasa ta ismba mafewam patukina le nane kumba ka kusem wande sinam tanje pasa kuklimba minnaig.

Kile pris gabat sunjo nane nu ndonj minnaig mbal pro Israel pasa pilewanu sugo nanjine mage mage turmba mangurkam tuku saninginaig sulumba aposel kame kilmba te prowaig nga polis mbal kukulninginaig le muli wande sinam kinaig. ²² Nane pro muli wande sinam kumba nane kiringa luka kumba saninginaig: ²³ Sine kumba ka muli wande su ndinanu kanjergig. Polis mbal malanga kulat mayemba minnaig le sine malanga talka sinam kumba nane kanjer ndakigig nginaig. ²⁴ Tanakinaig le kusem wande tuku polis gabat pris gabat mbal nane pasa ta ismba nane kuru-kuruka pasa te tugeka kumunga ka animnje tinungat o nga wamdus te-sulumba minnaig.

²⁵ Tanamba minnaig le tango ande nane tugum promba saningina: Tane tango kame mulinj kilmba wandeknje patikaig ta nane kusem wande mbol sinje tango pino pasa tumningmba minig ngina. ²⁶ Tanakina le kusem wande kulat gabat nuje polis tango afu ndonj nane kumba ka aposel kame ngan kilmba pronaig. Nane tanjonje ndamembi bale farsinbekaig nga idusmba tanjanaig.

²⁷ Kilmba promba Israel mbal tuku pasa pilewanu sugo tumailamnje kile-tidininaig le pris gabat sunjo nu

nane kusnaningina: ²⁸ Sine buk Yesus tuku manau nane afu sa ndaningap nga peutingigej ta tane ise ndaka saka saka likade le Yerusalemnge buk sungoka tugekate. Tane tango kumna ta tuku ndare sine pasokuwa nga tanade e ngina le ²⁹ Petrus aposel kame nane lafumba nu sanaig: Sine Kuate tuku minge pitaimba tango tuku minge dubiwam kumun kuga. ³⁰ Tane Yesus kumwa nga ail kazrai mbolnge balenaig ta singine mbun kame tuku Mbarange te-tina le abonga tingina. ³¹ Sine Israel mbal ngamungal biye mbilbe le Kuate nu sine tuku une saukamngat. Ta tuku nu Yesus tumba te-dunga nuje ndinam kumamnge pilna le kile nu sine njakmba tuku gabat sungo minit. Nu sine tuku muskil kile-tidinge singit tuku tango. ³² Sine wam ta njakmba kile-mayokka sakam tuku mineg. Sine ndo kuga. Tukul Guwa nu mata wam ta kile-mayokkate. Kuate tuku minge pasa ismba dubide mbal nane njakmba nu Tukul Guwa ningit nga pris gabat sungo ta sanaig.

³³ Tanjakinaig le gabat kame nane pasa ta ismba gubra kagli tormba nane aposel baleningam tuku idusmba saka minnaig.

Gamaliel nu aposel kame mapekina

³⁴ Pasa pilewanu tango ngamuknge Farisi tango ande nyunu Gamaliel minna. Nu Moses tuku wam pagu pasa kukliwam tuku tango. Tango pino njakmba nu tuku saka minnaig.

Tango ta tinga aposel kame ka kilimnge ait fagnu minap ngina le nane kinaig. ³⁵ Nane kilimnge minnaig le Gamaliel nu gabat sugo saningina: Israel gabat kame, tane wam ande nane mbolnge kam tuku idusde ta ambonga tane wamdus te-mayewap sulumba. ³⁶ O buk tango ande nyunu Teudas nu mayok ka ye nyu njak ngina le nane gudommba 400 tanan nu dubinaig. Dubimba minnaig ma ma tango afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig le nu tuku piro kumna. ³⁷ Ngumnenga

tango nyu kuyaram tuku ait ande mbolnge Galileanu tango nyunu Yudas nu mayok ka nane gudommba didike likina. Didike likina le nane afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig. ³⁸ Ta tuku ye tane satimgamngit. Tango kame te njaigo sigli ndaka kusrekap. Nane nangine wamdusmbi pirokade ndeta piro ta kugamba ngisikamngat. ³⁹ Piro te Kuate mbolnge prote ndeta sine kume seram kumun kuga. Sine kume seram tagobe ta Kuate ndon kame bumba minbekig ngina.

⁴⁰ Tanjakina le gabat sugo nu tuku pasa dubimba aposel kame man wika polis kame nane ngusninguwaig nga saninginaig. Ngusningmba riron pasa saningmba Yesus tuku nyu afu sa ndaningap nga kukulninginaig le mayok kinaig. ⁴¹ Mayok ka mangur wande kusremba nane ndek sakinaig: Ese. Sine Yesus ndon mineg tukunu rar te kuraweg. Sine nu mbolnge rar te tam tuku Kuate nu sine madisingina nga gare-gareka kinaig.

⁴² Tanjamba nane nangine piro kusre ndanaig. Nane mara mindek kusem wandeknge nangine wande yimyam mbolnge tango pino tumningmba Yesus nu Kristus Kuate nge madina tango nga saka minnaig.

6

Aposel kame turningam tuku afu madininginaig

¹ Ait ta mbolnge Yesus dubinaig mbal gudommba mayok kinaig. Nane afu Grik pasa tinaig tuku afu Hibru pasa tinaig tuku. Grik pasa tinaig mbalnge Hibru pasa tinaig mbal ndon gubra pilnaig. Ta ndanam? Mara mindek aposel kame nyamagan paplamba walanu le Hibru mbal nangine pino kuembol ningmba Grik mbal tuku pino kuembol nda ninganu.

² Aposel kame 12 gubra pasa ta ismba nane njakmba kile-mangurka saninginaig: Tira kame, sine aposel

Kuate tuku pasa kukliwam tuku piro kusremba nyamagan ndo walam kumun kuga. ³ Ta tuku kile tanjine tango 7 madiningap. Tango afu Tukul Guwa nane tuku wamdus kumunganu tango pino nane tuku saka minig ta kanjerka madiningap. ⁴ Tanjawan le sine Kuate yabanmba nu tuku pasa kukliwam tuku piro ta ndo idusbe nginaig.

⁵ Tanjakinaig le nane pasa ta ismba njakmba gareningina le nane tango 7 madininginaig. Ande nyunu Stefanus nu ngamunggal son sangri njak. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumungina. Afu Filipus, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolaus. (Nikolaus nu Antioknu. Nu Zu tango kuga ta nu Zu tanjan Kuate dubina). ⁶ Nane tango kame ta kilmba aposel kame tugum pronaig le aposel kame wai nane mbolnje patika yabanjaig.

⁷ Kuate tuku pasa Yerusalemnge sungoka tugekina le nane gudommba mbilka ngamunggal son nginaig le Yesus dubinaig mbal tugeka sungomba pronaig. Pris gudommba mata Yesus son nga nu dubinaig.

Zu mbal Stefanus tumba pasa mbolnje pilnaig

⁸ Kuate nu Stefanus make pilmba sangri tuna le nu wam kitek sangrinu tango pino ngamuknje ke likina. ⁹ Tanjana le Zu mbal afu nu ndon pasambi kualeyaukam bafunaig. Nane tuku kusem wande nyunu Friman. Nane afu Sirenenu afu Aleksandrianu afu Silisianu afu Asianu nane Friman mbal ndon ulendika Stefanus tugum promba pasambi kualeyaukinaig. ¹⁰ Tanjanaig le Tukul Guwa nu Stefanus wamdus mayenu tuna le nu pasa tina ta nane pasa lafu fugunaig. ¹¹ Lafu fugunaig sulumba nane ka tango afu ndametinj njmba saninginaig: Stefanus nu Moses le Kuate tuku nyu njago siglikina le isgen nga tango pino ngamuknje sakap nginaig.

¹² Nane kumba tanjamba sakinaig le tango pino Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal nane

njakmba ismba wamdus pa sunjo tumba kumba Stefanus biye timba ka Israel mbal pasa pilewanu sugo tugumnje te-tinaig. ¹³ Te-tinaig sulumba nane tango afu buk wam paguninginaig ta nane tinga yabri pasa sakinaig: Tango te nu mara mara singine kusem wande tukul pasa turmba nune pasambi kilmba njago siglikate. ¹⁴ Nasaretnu tango Yesus nu wande te sambrimba Moses tuku wam pagu pasa sine dubikam tuku singina ta nu mbilmba manjau kitek kile-mayokkamngat nga sakina le isgen nginaig.

¹⁵ Israel pasa pilewanu tango sugo nane Stefanus kanjer timba minnaig le nu tuku tumail pasi mbilka enel tumail suk mayok kina le kanjernaig.

7

¹ Nane Stefanus kanjer timba minnaig le pris gabat sunjo ndek nu kusnana: Nane ne mbolnje pasa pilig te son e ngina le ² nu lafumba sakina: Yinje tira kame yinje mam kame tane isap. Singine mbun Abraham nu Haran kilke mbol nda kina sulumba nu Mesopotamia kilke mbolnje minna le Sunjo Kuate kilja njak nu tugumnje mayok ka sana: ³ Ne naje kuasmbi naje kilke kusreka kaye. Yenje kilke kise ande tumnamngit ngina.

⁴ Tanjaka sana le nu ndek nune kilke tuguk Kaldea kusremba kumba ka ka Haran kilke mbol prona. Pro tanje minna le mam nune kumna. Kumna le Kuatenje kilke kise ande mbol kaye ngina le nu tinga kumba ka ka kile sine mineg ma te mbol prona. ⁵ Nu abo abo kilke te mbol prona le Kuate nu kilke te fudinmba tuwe ndaka nu pasa sangrimbi nu kilke te Abraham nune ndare njakmba ningam tuku sana. Kuate nu sana ait ta nu kinjo kugatok minna. ⁶ Nu tenenmba Abraham sana: Ne tuku mbun kilke te kusremba kilke kise mbolnje rawe tango tanjan minamngai. Minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piti sunjo ningwaig le nane tuku piro agan tanjan minmba ka yar 400

kugawamŋgaig. ⁷ Yar 400 kugawaig le ye kilke ta mbolok mbal piti ningi le nane mbuŋ kusrekuwaig le nane kilke ta kusremba luka ma te mbol promba ye tuku nyu te-dunŋa mbariŋyumba minamŋgaig ŋgina.

⁸ Taŋakina sulumba Kuate nu Abraham ndoŋ pasa katmba ŋgaro pikam tuku maŋau te-mayokna. Ngumneŋga nuŋe kiŋo Isak te-pilmba mara 8 mbolŋge nu tuku ŋgaro pikna. Isak nu sunŋoka Yakob te-pilmba nu mata Yakob mbolŋge taŋana. Yakob nu sunŋoka kiŋo 12 kile-patikina ta nane sine tuku asitibud. ⁹ Singine asitibud 11 maib naŋgine Yosef mam nu make pilit ŋga gubra kagli firka nu tumba mbal kise tugumŋge piyanaig le nane nu tumba naŋgine kilke Isip kinaig. Taŋanaig le Kuate nu Yosef kusre ndana. ¹⁰ Piti gudommba nu mbolŋge prowe likinaig ta Kuate nu Yosef kulat mayena. Mara ande nu Isip gabat tugumŋge tingina le Kuate nu wamdus kuyar sunŋo tuna le Farao nu nzalinu nuŋe piro mbal Isip ŋakmba kulatkam tuku nu gabat pilna.

¹¹ Kile guba sunŋo Isip le Kanan kilke mbolŋge prona le nane nyamagan kiriŋga sinamanzer sunŋo tinaig. Singine asitibud mata Kanan kilke mbolŋge nyamagan kiriŋginaig. ¹² Singine mbuŋ Yakob nu Isipŋge wit minig ŋginaig pasa ta ismba nuŋe kiŋo kame wit afu piyaniŋgam tuku kukulniŋgina le kinaig. ¹³ Taŋamba minmba ma ma maŋ lato kukulniŋgina le kinaig le kile Yosef nu nuŋe nyu te-mayokna le aba kat nuŋe kila pilnaig. Farao nu mata Yosef tuku ndare kila patikina.

¹⁴ Kile Yosef nu mam nuŋe, nuŋe tugu kame Isip prowam tuku pasa pilna. Nane ŋakmba 75. ¹⁵ Taŋamba Yakob nane Isip kilke mbol kinaig. Kinaig ka taŋge minnaig ma ma Yakob nu kumna. Kumna le minnaig ma ma singine mbuŋ afu mata kume likinaig. ¹⁶ Kume likinaig le naŋgine mbalŋge nane tuku isu kilmba luka Sikem tumbranŋ ndame burok sinam

tange patikinaig. Hamor mbal tuku ndame burok ta Abraham nu o buk piyamba ndametiŋ afu nane niŋgina.

¹⁷ Kuate nu o buk Abraham pasa sanŋgrinu sana ait ta buk patukina le Abraham tuku mbuŋ Isipŋge tuge ŋayona. ¹⁸ Kile taŋgo kise nu Yosef gilai nu Isip mbal tuku gabat tingina sulumba ¹⁹ nu singine mbuŋ piti sunŋo niŋmba nane tuku kiŋo dabro kitek kumwaig ŋga wandekŋge minam tuku tukulmba mayokŋge patikam tuku saniŋgina.

²⁰ Moses ina nuŋe piti ta sinamŋge te-pilna. Kiŋo ta mayenu le ina nuŋe naŋgine wandek taŋge tambun keŋmba yubenga kulatka minna. ²¹ Taŋamba nu yubengam kumuŋ kuga le kiŋo nuŋe mayokŋge pilna le Farao tuku kulim nu Moses kaŋgermba yiŋe kiŋo ŋga madimba tumba nuŋe wande mbol kina ka ²² taŋge minmba ma ma Moses nu Isip mbal tuku kila ŋakmba kila pilmba nu taŋgo sunŋo mayok kina. Nu pasa saka wam ke lika nyu ŋak minna.

²³ Taŋamba minna ma ma Moses nu yar 40 kusremba nuŋe tugu Israel mbal kaŋgerkam idusmba nane tugum kina. ²⁴ Nu pro Isip taŋgo andenge Israel taŋgo ande kat ŋayona le kaŋgerna. Taŋamba nu kumba Israel taŋgo ta te-simba Isip taŋgo ta balena le kumna. ²⁵ Moses nu taŋgo ta balemba teŋenmba idusna. Kile yiŋe mbal Kuatenŋge nane tuku muskil kile-tidiŋge niŋgam tuku ye kukulyat ta nane katesewamŋgaig ŋga idusna ta nane taŋamba idus ndanaig.

²⁶ Mafena le nuŋe mbal armba kame bumba minnaik le kaŋgerka nale tumawaik ŋga ka sanikina: Tira kame, ndaŋam takile takile tira ndo kame bude ŋgina. ²⁷ Taŋakina le taŋgo nu kame tugu pilna ta nu Moses waimbi pitaimba nzumilmba sana: Imaŋge ne sine tuku pile taŋgo gabat taŋgo pilna. ²⁸ Ne kubele Isip taŋgo balena taŋamba ne ye baleyam taŋate e ŋgina le ²⁹ nu pasa ta ismba kuru-kuruka Isip kilke kusremba kua ka

Midian kilke mbol kina. Kina ka tange rawe tango tana minna sulumba ma ta mbolnge nu kiyo armba kile-patikina.

³⁰ Minna ma ma yar 40 man kusrena. Mara ande nu ma baknu Sinai tabe tugunu tugum tange minmba ail fudinndo sinamnge pa mane mayok kina le nu enel ande kangerna.

³¹ Kangermba nu wamdus pilemba pa ta tugusemba kanjer tiwam tuku kumba minna le Sunjo tuku minje pasa mayok ka Moses sana:

³² Ye nane mbun kame Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara minet ngina le nu ismba piriri nyomba kanjeram mbulmba am te-kasona le

³³ Sunjonje nu sana: Ne tinj minit ma ta tukul ma. Ne kupe ngaro paska. ³⁴ Isip mbalnge yije mbal piti sunjo ningig le kanjerket. Nane tuku malmbi mata iset. Ta tuku ye nane muskil kile-tidinge ningam tuku ndeket. Ne tinga le kukulni le Isip kaye nga Moses sana.

³⁵ Israel mbal buk Moses pitaimba sakinaig: Imanje ne sine tuku pile tango gabat tango pilna nga Moses sanaig ta Kuate tango ta madimba nune enel ail fudinndo sinamnge mayok kina ta mbolnge Moses nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba nane muskil kile-tidinge tuku kukulna. ³⁶ Kukulna le nu ka Isipnge wam kitek sanjrinu ke lika Israel mbal kilmba kina. Tanamba nu Yu Gurgur tugumnge ma baknu mbolnge yar 40 sinamnge mata wam kitek sanjrinu ke likina. ³⁷ Moses ndui ta nu Israel mbal saningina: Kuate nune pasa te-mayokam tuku ye tuan tango pilna tanamba ndo nu sine Israel ngamuknge nune tuan tango ande palmbimngat ngina. ³⁸ Moses nu Israel mbal ndon ma baknu mbolnge minna. Nu Sinai tabe pongina le enelnge wam pagumba abo njak minam tuku ndin singine mbun kame tumningmba saningam tuku Moses sana. ³⁹ Saningina ta nane singine mbun Moses tuku minje kumnemnge minam mbulmba nu

pitaimba man luka Isip kambim mindesimba minnaig.

⁴⁰ Moses nu Sinai tabe mbolnge minna le nane ndek Aron sanaig: Moses nu buk Isipnge sine kilmba prona ta nu animbi kina. Ne singine mbarinam tuku agan afu wakeika le ndin tumsingwaig nginaig sulumba

⁴¹ nane makau pail kanunu wakeimba aganmor balemba nu atraukinaig. Tanamba nane agan wakeinaig ta tuku gare-garekinaig. ⁴² Tananaig le Kuate nu nane wai kusrekina le

nane tambun ki mbai kame nanginge mbara nga mbarinaningmba minnaig le tuan tango ande nu wam ta tuku tenenmba Kuate tuku minje kuyarna.

Israel mbal tane ma baknu mbolnge yar 40 minmba aganmor baleningmba atraukinaig ta ye tuku idusmba tana ndanaig.

⁴³ Tane kambim nga yabri mbara nyunu Molok nu tuku tawi wande tumba kinaig.

Mbai suk yabri mbara nyunu Refan ngade ta turmba tumba kinaig.

Tane kanunu ta mbarinaningam tuku wakeikinaig.

Ta tuku yije nzali dubimba nane afu tane kilmba kilke masken Babilon sim kanjgaig ngina. *Amos 5.25-26*

Tuan tango nu tanamba kuyarna.

⁴⁴ Singine mbun kame ma baknu mbolnge Kuate tuku pasa isam tuku tawi wande njak minnaig. Kuate nu tawi wande ta palmbim tuku Moses wam paguna sulumba kanunu temayokmba tumna tanamba ndo pilna. ⁴⁵ Ngumnenja Kuate Kanan mbal pitaike likina le singine mbun nane Yosua ndon kilke tinaig ta nane tawi wande ta kuramba kilke te mbol pronaig. Tawi wande ta minmba minna le David prona.

⁴⁶ Kuate nu David make pilna le nu Kuate kusnana: Sine Yakob tuku ndare sine ne mbarinam tuku wande ande pilbe e nga kusnana ta ⁴⁷ David nu wande ta pile ndakina. Nu tuku kiyo nune Solomonnge Kuate mbarinam tuku wande ta

pilna. ⁴⁸ Tango kame nanjine waimbi wande patikade ta Sunjo Kuate nu wande ta sinamnge mine ndakate. Tuan tango ande tenemba kuyarna.

⁴⁹ Sunjo nu sakate: Samba ta ye Sunjo Kuate minyoket tuku ma. Kilke ta ye kupe patiket tuku ma.

Kilke mbol mbal ye minam tuku wande ndanndanmba palm-bimnngaig? Ko ye aninje minmba mabti?

⁵⁰ Ye yije sangrimbi aganj ndende njakmba te kile-mayokken ngate. *Aisaia 66.1-2*

Tuan tango nu tanjamba kuyarna.

⁵¹ Tane sinja ngamungal tukulok mbal. Tane Kuate gilai mbal tananj ngamungalmbi nu idus ndamba pasa tugusek isam mbulig. Tane singine mbun kame tananj tane Tukul Guwa mara mara pitaide. ⁵² Nane Kuate tuku tuan tango njakmba kilmba njaigo siglika ande mape ndanaig. Tuan tango ande purfenju prowamngat nga sakinaig le mbun kame nane bale farninje likinaig. Tango purfenju ta tane nu tuku kupet minmba tumba balenaig. ⁵³ Enel kame Kuate nge kukulningina le sine tukul dubikam tuku mbun kame ninjinaig ta tane lukakade nga saningina.

⁵⁴ Stefanus nu tanjamba Israel gabat sugo saningina le nane nu tuku pasa ta ismba gubra sunjo tumba amain makemba maketin tiknga minnaig. ⁵⁵ Tanjamba minnaig le Tukul Guwa Stefanus tuku wamdus kumungina le nu samba mbol ambe mambilmba am tidinnga Kuate tuku kilnja kanjermba Yesus nu tuku ndinam kumamnge tin minna le kanjerna. ⁵⁶ Kanjermba nu ndek sakina: Ambe kanjerap. Samba talkat le Katesek Tango nu Kuate tuku ndinam kumamnge tin minit le kanjeret ngina.

⁵⁷ Tanjakina le nane isam mbulmba kilba tukulmba ngumbeyumba pinderpindermba nu biye tinaig sulumba ⁵⁸ nane nu tumba tumbran sunjo

kusremba mayok ka kasomnge pilnaig. Pilmba nu pasa mbolnge pilnaig mbal nane nanjine tawi paska tango mo ande nyunu Saulus nu tuku kupe tugumnge patika ndame kilmba Stefanus katmba minnaig. ⁵⁹ Nane katmba minnaig le nu yabanmba sakina: Sunjo Yesus, ye tuku kanu ta ngina. ⁶⁰ Tanjaka nu ndek dagol tidronga wi kuenka sakina: Sunjo, nane ye mbolnge mbarde te ne nane tuku mbar sauka gilainga ngina. Nu tanjamba sakina sulumba kumna.

8

¹⁻² Stefanus kumna le Saulus nu wam ta kanjermba nane mayewaig nga idusna le Kuate tuku nyu kurauka dubinaig tango afu Stefanus nguka nu tuku malmbi sunjonaig.

Stefanus balenaig ait mbolnge Yesus tuku kuasmbi Yerusalemnge minnaig ta nane afunge piti serninginaig le nane kua ka afu Yudea ma tugu afu Samaria ma tugu mbol kine likinaig. Aposel kame ndo Yerusalemnge minnaig.

³ Saulus nu Yesus tuku kuasmbi kilmba njaigo siglika nane tuku wande mindek ponga bige tidinnga mulin kilmba didika wandeknge patika tanjamba kine promba likina.

Samaria mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Nane kua ka sili-silinaig mbal nane ma njakmba mbol lika pasa mayenu kuklimba kinaig. ⁵ Tanjamba Filipus nu Samaria tumbran ande mbol kina sulumba Yesus nu Kuate nge madina tango Kristus nga nane saninmba minna le ⁶ Samaria mbal gudommmba nu tuku pasa ismba manau kitek sangrinu ke likina ta kanjerka nane njakmba kilba pilmba nu tuku pasa ise mayenaig. ⁷ Nu afu guwa njaigonu njak nane kusrekuwaig ngina le nane wikaraumba nane kusreka kinaig. Kupe wai baklelkanu afu kupe njaigonu njakmba mageke likinaig le ⁸ tumbran ta tuku mbal gare sunjo tinaig.

⁹ Tumbran tanje tango ande nyunu Simon minna. Tango ta

ye nyu ñak nga nu wam sangrinu afu nuñe kuanyembi ke likanu le nane kanjerka ñakmba pirerek purka minanu. ¹⁰ Samaria mbal nyu ñak nyu kugatok nane ñakmba Simon tuku pasa ise mayenaig sulumba sakinaig: Tango te nu sunjo. Nu Kuate tuku sanjri sunjo te-mayokte nga saka minnaig. ¹¹ Ait kuennu Simon nuñe kuanye manau kina le nane pirerek purka minmba nane nu tuku pasa ise mayenaig.

¹² Kile Filipus nu pro Kuate nuñe gageu kulatkate wam sanjmba Yesus Kristus tuku nyu te-mayokna le nane son nga kule pisne tinaig. ¹³ Simon nu mata son nga kule pisne tina. Nu Filipus ndon minna le nu wam kitek afu sangrinu ke likina le nu kanjerka pirerek purka am go sulumba minna.

¹⁴ Samaria mbal Kuate tuku pasa ismba son nginaig le aposel kame Yerusalemnge wam ta ismba Petrus le Yohanus kukulnikinaig le nale ndek kinaik. ¹⁵ Kinaik ka Samaria ma tugu mbol pronaik. ¹⁶ Samaria mbal nane Yesus tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig ta nane Tukul Guwa nda tumba minnaig le Petrus le Yohanus nale ndek wam ta katesenaik sulumba nane Tukul Guwa tuwaig nga Kuate yabanjaik sulumba ¹⁷ wai nane mbolnge patikinaik le Tukul Guwa nane ñakmba mbolnge kumungina.

¹⁸ Aposel ar nale wai nane mbolnge patikinaik le nane Tukul Guwa tinaig ta Simon nu kanjermba ndametiñ afu kilmba nale tugum promba sanikina: ¹⁹ Tale ndametiñ te kilmba wam ta tuku sanjri ye sap le ye mata nane afu mbolnge yiñe wai pili le nane Tukul Guwa tuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina le Petrus ndek nu kasurmba sana: Ne nane ngarosu ndametiñ turmba ma ñayo mbol kaye. Tukul Guwa Kuatenge ake sinjit ta ndametiñmbi piyawam tuku aganj kuga. ²¹ Ne tuku ngamungal Kuate am mbolnge tugusek kuga. Ta tuku ne Kuate tuku piro ande mata kam kumun kuga. ²² Ne nane ngamungal biye mbilmba nane wamdus ñaigonu ta kusreka

Kuate nu nane mbar sunjo ta sauka gilaingam tuku nu yabanja. ²³ Ne aganj ñakmba kilam tuku wamdus kagli firka nane manau ñaigonunge ne didikate le ye kamuset ngina. ²⁴ Tanjamba sana le nu Petrus tuku pasa lafumba sana: Tale ye tuku nga Kuate sunjomba yabanja. Wam kame ye mbol prowam tuku sakaik ta ye mataryate ngina.

²⁵ Petrus nale Sunjo tuku pasa kuklimba Samaria mbal wam paguninge denpurmba nale luka mbumba Yerusalem kinaik. Kumba ndinnge Samaria ma tuku tumbrañ afu gudommba mbolnge pasa mayenu sanjnge lika kinaik.

Etiopianu tango pasa mayenu isna

²⁶ Sunjo tuku enel ande Filipus tugum promba sana: Ne tinga Yerusalem kumam si kaye. Yerusalem kusremba Gasa kambim tuku ndin ma baknu mbol kinit ta dubimba kaye ngina. ²⁷ Tanjakina le nu tinga kumba ka ndin ta mbol prona sulumba Etiopianu tango sunjo ande nuñe karis mbolnge minyokina le kanjerna. Tango ta nu Etiopia kilke tuku mandor pino Kandase nu tuku ndametiñ kulatkina tuku. Nu Kuate mbarinam Yerusalem kina tuku. ²⁸ Kile nu luka Etiopia kambim saka karis mbol tanje minmba tuan tango Aisaia tuku kuyar ande burka kina. ²⁹ Tanjana le Tukul Guwanje Filipus sana: Karis kinit si tugum kaye ngina le ³⁰ nu pinder ñak ñak kumba nu tuan tango Aisaia tuku kuyar burkina le ismba nu kusnana: Ne pasa burkate ta tugunu ne katesete e nga kusnana le ³¹ nu lafumba sana: Ye ndanmba pasa tugunu te katesewi? Ne mbumba tenje minyoka pasa te tugunu saya ngina.

³² Nu tuan tango Aisaia tuku pasa burkina ta tenjenmba.

Andenge sipsip balewam tuku tumba kinit tanjañ nane nu tumba kinig. Sipsip nguenu kuerkade le nu witi ndate tanjañ nu nane tuku pasa lafu ndate.

³³ Nane nu kiko pile tumba nu tuku pasa te-ti ndamba ake tumba nayo silide.

Kilke te mbolnge mine sungo ndamba kumwa le afu nu tuku kuasmbi mine nda. *Aisaia 53.7-8*

Kuyar pasa tanjamba sakate.

³⁴ Kile ndametinj kulat tango nu Filipus kusnana: Kuate tuku tuan tango nu pasa te kuyarna ta nuje ngarosu tuku kuyarna e ko ande tuku ngina.

³⁵ Tanjakina le Filipus nu Aisaia tuku pasa ta mbolnge tugu pilmba pasa mayenu kuklimba Yesus tuku sana.

³⁶ Samba kumba ka kule kualinj ande tugum promba Etiopianu tango ndek nu sana: Ai si. Kule ande minit si. Kile ne ye kule pisneyam kumu e ngina le ³⁷ nu lafumba sana: Ne wamdus nakmbambi son ngate kande ye ne kule pisneni ngina le nu lafumba sana: Yesus Kristus nu Kuate tuku Kinjo ta ye nu tuku son nget ngina. ³⁸ Tanjakina sulumba karis tingam tuku saningina le karis tingina le nale iben kinaik. Iben ka kule sinam kinaik sulumba Filipus nu tango ta kule pisnena. ³⁹ Nale man luka tabek kinaik le pitik ndo Tukul Guwanje Filipus didik tumba ma kise mbol kina le Etiopianu tango nu man kanjer ndana. Nu Yesus tina tukunu nu gare nak nuje karis ponja Etiopia kina.

⁴⁰ Filipus nu Asdodnje minna ta wamdus puluna. Nu tumbran sungo ta kusremba kumba tumbran nakmba mbolnge pasa mayenu kuklimba lika ka Sesarea prona.

9

Saulus nu ngamungal biye mbilna

¹ Saulus nu Sungo Yesus dubinaig mbal tuku gubra tumba ye nane nakmba bale faramngit nga nu pris gabat sota kina sulumba ² sana: Ye Damaskus tumbran sungo mbol nzi kumba Yesus dubide mbal tango pino kanjerka ndaleka kilmba luka Yerusalem mbambim tuku ne waje afu kuyarka sa. Damaskus tuku

kusem wande gabat kame ninge liki le kanjerka ye piro ta kam tuku nyu nak kila minwaig ngina.

³ Saulus nu waje ta kilmba ka Damaskus patuna le samba mbolnge bulu sungo ande mayok ka nu kiljana. ⁴ Kiljana le nu ndek kuru-kuruka kilke mbolnge ndekina le minge pasa ande promba sana: Saulus, Saulus, ne ndanam tuku ye nayo siliyate ngina le ⁵ nu ndek kusnana: Sungo, ne imanje ngina le nu sakina: Ye Yesus ne ye nayo siliyate ta. ⁶ Kile ne tinga tumbran sungo mbol nzi kaye. Nzinge mina le andenge ne wam kam tuku sanamngat ngina. ⁷ Tanjakina le tango kame Saulus ndon kinaig ta nane tinga maninok minnaig. Ta ndanam? Nane pasa prona ta isnaig sulumba tango ande nda kanjernaig.

⁸ Saulus nu tinga am marangina ta aganj kanjer ndakina. Kanjer ndakina le nu waiwaimba kumba Damaskus pronaig. ⁹ Kumba ka tanje mara kenmba nu aganj kanjer ndaka nyamagan kule mata nye ndakina.

¹⁰ Yesus dubina tango ande Damaskusnje minna. Tango ta nyunu Ananias. Nu kinatanu suk Sungonje nu wika Ananias ngina le nu ndek sakina: Sungo, ye minet te ngina. ¹¹ Tanjakina le Sungo nu sana: Ne tinga ndin ande nyunu Tinjeknu si mbol kaye. Ne kumba ka Yudas tuku wande ponja Tarsusnu tango nyunu Saulus nu tuku kusnanga. Nu Kuate yabanmba minit. ¹² Nu mata kinatanu suk ne kanjernat. Ne nu tugum promba nuje am mayekam tuku ne nu mbolnge wai patikat le kanjernat ngina.

¹³ Tanjakina le Ananias ndek nu sana: O Sungo, tango ta Yerusalemnje ne tuku mbal kilmba najo siglikanu nga gudommbanje sakade le iset. ¹⁴ Tenje mata ne tuku nyu te-dungade mbal bige tidinga kilmba ndalekam tuku pris gabat mbal tugumnje nyu tina ngina le ¹⁵ Sungo nu sana: Kuga. Yenge tango ta madiwen. Ye

yiŋe nu kukuli le nu ka kasomok mbal gabat sugo kise kise Israel mbal nane ŋakmba tugumŋge ye tuku saningamŋgat. ¹⁶ Tanamba nu piti gudommba kanŋerke likamŋgat. Ye nu maŋau ta mbolŋge kila sawamŋgit. Ne tiŋga nu tugum kaye ŋgina.

¹⁷ Kile Ananias nu tiŋga ka Saulus nu minna wande ta ponga nu wai kilmba nu mbolŋge patika sana: Tira, ne ndeka ndinŋge Sunŋo Yesus kanŋerna ta nuŋge ye kukulyat. Ne tuku am mayeka sulumba Tukul Guwa tam tuku ne tugum prowet ŋgina le ¹⁸ pitik ndo kualegaŋ suprep suk agaŋ am mbolŋge gagulka ndek-inaik le nu am mayeka mambilna. Tanamba nu tiŋga kule pisne tina sulumba ¹⁹ nu maŋ isukusmba sanŋri tumba Damaskusŋge Yesus dubinaig mbal ndoŋ mara afu minna.

Saulus nu Damaskusŋge pasa mayenu kuklina

²⁰ Saulus nu dal ndaka Zu mbal tuku kusem wande sinam kine lika Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ŋga kuklimba saningina le ²¹ nu tuku pasa isnaig mbal nane wamdus tesulumba sakinaig: i ... Tango te nu buk Yerusalemŋge nyu ta teduŋginaig mbal kilmba ŋaigo siglikina. Tumbranŋ sunŋo te mbolŋge mata tanŋo pino nu dubide ta bige tidinga ka pris gabat nane am mbolŋge kile-tidingam tuku prona ŋginaig. ²² Saulus nu sanŋri lato tumba Yesus nu siŋka Kuatenŋge madina tanŋo Kristus ŋga kukli mayena le Zu mbal Damaskusŋge minnaig ta nu tuku pasa ismba lafuwam kumuŋ kuga.

²³ Kile Zu tanŋo afu Saulus balewam tuku sakinaig le ²⁴ nane afu ismba pro nu sanaig le isna. Nane Damaskusŋge ki furir mindek nu balewam tuku fonde malaŋga kulatka minnaig. ²⁵ Tanamba minnaig le furir ande Saulus tuku kuasmbi nane ndek nu sambenŋa muli panmba fonde tuku bubre malaŋga kumam pilnaig le mayok kina. ²⁶ Mayok kina sulumba nu ka Yerusalem prona. Ka

tange nu Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendikam bafuna le nane kuru-kuruka nu Yesus dubiwanu tanŋo kuga ŋginaig. ²⁷ Tanakinaig le Barnabasŋge nu tumba ka aposel kame saningina: Tango te nu ndinŋge Sunŋo kanŋerna le Sunŋonŋge pasa sana. Damaskusŋge nu nane kuru kuru ndaka sanŋri tiŋga Yesus tuku nyu temayokmba sakina ŋgina. ²⁸ Tanakina le Saulus nu Yerusalemŋge Yesus dubinaig mbal ndoŋ ulendika kine promba minna. ²⁹ Nu tanŋo tuku kuru kuru ndaka Yesus tuku nyu temayokmba saka minna.

Saulus nu Zu mbal Grik pasatade afu ndoŋ pasambi Yesus tuku muŋgu tulinginaig le nane nu balewam tuku ndin sotinaig. ³⁰ Sota minnaig le Yesus dubinaig mbal nane kila pilmba Saulus mindemba Sesarea tumbranŋ sunŋo mbol pronaig. Pro tanŋe nu Tarsus kuwa ŋga kukulnaig le kina.

³¹ Ait ta mbolŋge Yesus tuku kuasmbi nane Yudea Galilea Samaria ma tugu ta ŋakmba mbolŋge piti afu kanŋer ndaka mine mayemba sanŋri tiŋginaig. Nane Kuate kum-nemŋge minmba Tukul Guwanŋge nane sinzaningina le nane tugekinaig.

Petrus nu tanŋo ande wakeina

³² Petrus nu ma tugu ŋakmba mbol kumba Yesus tuku mbal kanŋerkam Lida tumbranŋ prona. ³³ Prona sulumba tanŋo ande nyunu Eneas ŋgarosu milmailkanu yar 8 guaze ta ŋak mbain mbolŋge kinye ŋak ndo minna le kanŋerna. ³⁴ Kanŋermba nu ndek sana: Eneas, Yesus Kristusŋge ne wakeinamŋgat. Ne tiŋga nane yanŋo te-tiwa ŋgina. Tanakina le nu pitik ndo tiŋgina. ³⁵ Tanana le Lida le Saron tumbranŋ mbal nane tanŋo ta mayekina le kanŋermba nane ŋakmba ŋgamuŋgal biye mbilmba Yesus dubinaig.

Petrus nu pino ande te-tina le abonŋina

³⁶ Yopa tumbranŋge Yesus dubina tuku pino ande nyunu Tabita minna. (Grik pasambi nyu ta Dorkas). Pino ta nu wam magenu ke lika sanzal mbal turka minanu.

³⁷ Ait ta mbolŋge nu guaze sunŋo tumba kumna. Kumna le pino afu nu kule pisnema nu tumba wande ta mbain armba ŋak inum mbol tanŋe pilnaig le minna. ³⁸ Yopa tumbran sunŋo ta nu Lida tumbran patukŋge tukunu Yesus dubinaig mbal Petrus nu Lidanŋe minna pasa ta ismba nane tanŋo armba kukulnikinaig le ka nu tugum promba sarsarmba sanaik: Ne pitik sile ndoŋ kab ŋginaik.

³⁹ Tanakinaik le Petrus nu tinŋa nale ndoŋ kina ka tumbran ta pronaig le nane afu nu tumba wande o mbolŋge ta poŋginaig. Nane wande poŋginaig le pino kuembol ŋakmba Petrus laipmba te-ŋgamumba malmbika Dorkas nu buk tawi wakeika niŋge likina ta kilmba Petrus tumnaig. ⁴⁰ Tumnaig le nu nane ŋakmba mayok kuwaig ŋga saninŋina le nane mayok kinaig. Tananaig le nu ndek dagol tidronŋa Kuate yabaŋna. Yabaŋ denŋpurmba nu mbilka mindesin ta sana: Tabita, ne aboŋga ŋgina le nu am maranŋa Petrus kanŋermba minyokina le ⁴¹ nu ndek nu tuku wai biyamba te-tina le tinŋina. Tinŋina le nu tumba Yesus dubinaig mbal pino kuembol nane ŋakmba wika niŋgina.

⁴² Wam ta Yopa tumbran sunŋo kumuŋgina le nane gudommba Sunŋo Yesus son ŋginaig le ⁴³ Petrus nu Yopaŋge mara kuen suk tanŋo ande nyunu Simon nu ndoŋ minna. Tanŋo ta nu agaŋmor ŋgarombi agaŋ kame wakeikina tuku.

10

Pasa mayenu kasomok mbal tugum kina

¹ Sesarea tumbran sunŋo mbolŋge tanŋo ande nyunu Kornelius minna. Nu Rom gafman tuku kame mbal 100 kulatka minna. Kame kuasmbi ta Italinu. ² Tanŋo ta nu nuŋe ndare

tuma ndoŋ Kuate kumnemŋge minmba nu mbarinmba minanu. Nu sanzal mbal ndametin walmba niŋge lika nu Kuate yabaŋmba minanu.

³ Mara ande ki kanum 3 mbolŋge nu kinatanu suk agaŋ ammbi kanŋerna ta Kuate tuku eŋel ande nu tugum promba Kornelius ŋgina.

⁴ Tanakina le nu fumble timba wamduŋ fulilka nu sana: Sunŋo, ndaŋam ŋgina le eŋel nu ndek sana: Ne sanzal mbal turningit ta Kuate nu kanŋerte. Ne Kuate yabaŋte ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ⁵ Ta tuku ne tanŋo afu kukulninga le Yopa tumbran sunŋo mbol nzi kumba tanŋo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ⁶ Nu nuŋe nyu tuma tanŋo ndoŋ minik. Tanŋo ta nu agaŋmor ŋgarombi agaŋ wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patukŋge minit ŋgina.

⁷ Eŋel nu Kornelius kusrena le nu ndek nuŋe piro tanŋo armba kame tanŋo ande turmba wikina. Kame tanŋo ta nu mara mara nu tugumŋge piroka nu mata Kuate dubimba minna. ⁸ Nane pronaig le nu eŋel tuku wam pagu pasa kumu-kumumba kubeu niŋmba Yopa kuwaig ŋga kukulningina. Kukulningina le nane kumba ka ndinŋge kinynaig.

⁹ Mafena le nane ndin dubimba kumba ka Yopa patunaig le ki kanum 12 Petrus nu Kuate yabaŋam tuku ŋga wande poŋga funu tuku mbain mbolŋge minna. ¹⁰ Nu mbol tanŋe minmba guba mayena. Guba mayena le nane pagumba minnaig le Petrus nu kinatanu suk agaŋ ande kanŋerna. ¹¹ Samba talka agaŋ ande tawi sunŋo suk tundunnu bailkamba muli ŋak andenŋe muli kusre-kusrena le ndekina. ¹² Ndekina le tawi ta mbolŋge agaŋmor mben sar umaŋ yeki yeki minnaig le kanŋerkina.

¹³ Kile miŋge pasa ande nu sana: Petrus, ne tinŋa agaŋ te inum balemba nya ŋgina le ¹⁴ nu ndek lafumba sana: Sunŋo, kuga. Sine

Zu mbal aganj afu nyam tuku tukul njak ta ye tukul lukamba aganj tana inum nye ndaket ngina. ¹⁵ Tanjakina le pasa ta man lato nu sana: Kuatenge aganj ande mayenu ngate ta ne tukul ndawa ngina. ¹⁶ Nale tanjamba pasa ndui ta sakam kenjaik le andenge pitik ndo tawi ta te-dungina le samba mbol kina.

¹⁷ Petrus nu kinjatanu suk wam kangerna ta wamdus te-sulumba tugunu wam katesemba minna le Kornelius tango kenjamba kukulningina ta nane afunge Simon tuku wande tumninginaig le nane pro wande malanga tugum tanje tinja wika sakinaig: ¹⁸ Oi. Simon Petrus nu tenge minit e nginaig.

¹⁹ Petrus nu kinjatanu suk wam kangerna ta idus-idusmba minna le Tukul Guwa nu sana: Tango kenjamba ne sota prowaig. ²⁰ Ne tinja iben kaye. Ne wamdus tero ndaka nane ndon kaye. Yenge nane kukulningin ngina. ²¹ Tanjaka sana le Petrus nu iben ka nane saningina: Tane tango sotade ta ye noten. Tane ndanam ye tugum prowaig ngina le ²² nane nu sanaig: Singine gabat Kornelius nu kame tango 100 kulatkate. Nu tango tinreknu Kuate kumnemnge minit. Israel mbal njakmba nu tuku saka minig. Kuate tuku enel nu wam paguna le nu sine ne tumba nu tuku wande mbol kumba ne tuku pasa isam tuku sine kukulsingina le ne tam proweg nginaig. ²³ Tanjakinaig le Petrus ndek nane ngailka nane nu njak kinyam tuku saningina.

Mafena le Petrus nu nane ndon kina. Yopa mbal afu Yesus dubinaig tuku nane mata Petrus mindemba kinaig. ²⁴ Kinaig ka ndinngge kinyanaig. Mafena le Kornelius nu buk nuje ndare tuma nuje gulab nane njakmba kile-mangurka Petrus tairnga minnaig le nane Sesarea pronaig.

²⁵ Petrus nu wande sinam kina le Kornelius nu tinja pro Petrus nu tango sunjo nga nu tugumnge dagol tidrongina. ²⁶ Tanjana le Petrus nu tetimba sana: Tana ndawa. Ye mata

tango ndo. Ne tinja ngina. ²⁷ Tanjaka nu Kornelius ndon pasa-pasaka kumba ka wande sunjo sinam tanje tango pino gudommba mangurkinaig le kangerkina. ²⁸ Kangerka nu ndek saningina: Sine Zu tango tane kasomok mbal tuku wande mbol kumba ko tane ndon isukusam tuku tukul sunjo njak ta tane kila. Kuate nu wam ande ye tummyina tukunu ye wamdus kitek tumba kasomok mbal ta njaigonu nge nda. ²⁹ Ta tuku ne afu ye tam tuku kukulningina le ye pasa kugatok nane dubika te prowit. Ariya. Saka. Ne ndanam ye tuku pasa pilna nga sana.

³⁰ Tanjaka sana le Kornelius nu sakina: Mara kenjamba buk kinaig ait tenen ki kanum 3 mbolnge yije wande mbol tenge ye Kuate yabanjamba minen le pitik ndo tango ande tawi kilnja njak ye tugum prona le kangeren. ³¹ Nu ye sayina: Kornelius, ne sanzal turningit ta Kuate nu kangerte. Ne Kuate yabante ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ³² Ne tango afu kukulninga le tango ande nyunu Simon Petrus nu tam Yopa kuwaig. Nu nuje nyu tuma Simon ndon minik. Tango ta nu aganjmor ngarombi aganj wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patuknge minit. Nu tanjamba ye sayina. ³³ Tanjakina le ye pitik ndo tango afu ne tam tuku kukulningin. Ne ye tugum te prowat ta kumumbi. Sine njakmba Kuate am mbolnge mangurka mineg. Sunjo nu ne pasa afu sine sasingam tuku sanina ta isam tairngeg nga Petrus sana.

³⁴ Tanjakina le Petrus nu nane saningina: Kile ye wamdus puluyate. Kuate nu tango njakmba wamdus ningit. ³⁵ Zu mbal ko kasomok mbal ngamuknge ima kate Kuate kumnemnge minmba nu tuku pasa dubide ta Kuate nu nane njakmba tuku gareningit. ³⁶ Sine Yesus Kristus ndon ulendikeg mbal kile Kuate nu sine ndon wamdus mukuk minit. Nu pasa mayenu ta njakmba isam tuku sine Israel singina. Yesus nu tango njakmba

tuku Sunjo. ³⁷ Yohanus nu pasa kuklimba nane kule piseneningina le Nasaretnu tango Yesus nu pro pasa mayenu ta Galilea ma mbolnje tugu pilmba kumba ka Yudea ma tugu njakmba kumunjingina. ³⁸ Nu Kuatenje Tukul Guwa tuna le nu sangri njak ma njakmba mbolnje lika nu wam mage kina. Kuate nu ndon minna. Afu Satan tuku sangri kumnemnje minnaig ta nu nane tuku muskil kiletidingina. ³⁹ Nu Yerusalemnje Zu ma njakmba mbolnje wam ke likina le sine kanjerkigenj. Nane nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjinginaig le kumna. ⁴⁰ Kumna le mara kenju mbolnje Kuatenje nu te-tina le nu tingina le sine kanjergenj. ⁴¹ Tango njakmba nu kanjer ndanaig. Sine ndo nu kanjergenj. Yesus nu manj tingina ta nane njakmba saningam tuku Kuate nu o buk sine madisingina. Nu tinga sine ndon tuma isukusmba kule nyumba mingenj. ⁴² Nu sine pasa mayenu kukliwam tuku patikina. Kumanu mbal abo minig mbal pileningam tuku Kuate nu ye pilna ta njakmba saningap nga sasingina. ⁴³ Tuan tango njakmba nu tuku sakinaig. Ima kate nu kumu njaga son njgade ta Kuate nu Yesus tuku nyu mbolnje nane tuku une sauka gilaingamngat nga saningina.

Kasomok mbal Tukul Guwa tinaig

⁴⁴ Petrus nu pasata minna le nane nu tuku pasa isnaig mbal Tukul Guwa nane mbol kina le ⁴⁵⁻⁴⁶ nane pasa kuale gilai yimyam sake lika Kuate tuku nyu te-dunginaig. Tanjanaig le Zu tango Yesus tuku son njginaig nane Yopange Petrus mindemba pronaij ta nane wam ta kanjermba Kuatenje kasomok mbal mata Tukul Guwa ningit nga nane pirerek purkinaig.

⁴⁷ Kile Petrus nu sakina: Kuatenje sine Tukul Guwa singina tanjamba ndo kile nane mata ningit. Nane kule pisne tam tuku sine tukulningam kumu njaga njgina. ⁴⁸ Tanjamba Petrus nu nane Yesus Kristus ndon ulendika kule pise tap nga saningina

le nane kule pisne tinaig. Tanjamba nu nane ndon mara afu minam tuku njgailkinaig le nu nane ndon minna.

11

Petrus nu Yerusalemnje kasomok mbal tuku sakina

¹ Aposel kame Yesus tuku mbal Yudea ma mbolnje mine likinaig ta nane kasomok mbal Kuate tuku pasa tinaig ta nane isnaig. ² Petrus nu mbumba Yerusalem pronaij kande Zu tango afu nane nu sawe lika sanaig: ³ Ndanjam saka ne singine tukul lukamba njaro pike ndakanu mbal ndon ulendika isukusna njginaig.

⁴ Tanjamba sawe likinaig le nu ndek wam njakmba mayok kinaig ta kumukumba kubeu ninjamba saningina: ⁵ Ye Yopange Kuate yabanjamba minen sulumba ye kinatanu suk aganj ande kanjeren. Aganj ande tawi sunjo suk tundunnu bailkamba muli njak samba mbolnje andenje muli kusre-kusrena le ye tugum ndekina. ⁶ Tanjana le ye aganj ta kanjer tiwen ta sinam tanje aganjmor njguikok aganj rabmba likade sar umanj tanjamba kanjerken. ⁷ Kanjerka minen le minje pasa ande ye sayina: Petrus, ne tinga aganj te inum balemba nya njgina le ⁸ ye nu sawen: Sunjo, kuga. Sine Zu mbal aganj afu nyam tuku tukul njak ta ye tukul lukamba aganj tananj inum nye ndaket njgen. ⁹ Ye tanjaka saken le samba mbolnje pasa manj lato sayina: Kuatenje aganj ande mayenu njgate ta ne tukul ndawa njgina. ¹⁰ Sile tanjamba sakam kenkenj le andenje tawi ta te-dungina le samba mbol kina. ¹¹ Kina le ait ndui ta mbolnje ndo Sesareange Kornelius nu tango kenjmba ye tam tuku kukulningina le ye wande minen ta tugum pronaij. ¹² Pronaij le Tukul Guwa nu ye sayina: Ne wamdus tero ndaka tango prowaig ta dubika kaye njgina. Tira 6 te nane mata ye ndon kumba Kornelius tuku wande ponja sinam kagenj.

¹³ Kornelius nu sine sasingina: Ye enjel ande yiŋe wandekŋe tiŋ minna le kanġeren. Nu teŋenmba sayina. Ne nane afu kukulniŋga le nane Yopa tumbraŋ suŋgo mbol nzi taŋgo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ¹⁴ Simon nu pasa afu naŋe ndare tuma turmba satinġuwa le taŋgine muskil kile-tidinge tiŋgam tuku ndin kanġeramŋgaig ŋgina.

¹⁵ Kornelius nu wam kube ta denpurna le ye tiŋga pasa tugu pilmba saken le ambonġa sine Tukul Guwa tigeŋ taŋamba ndo kasomok mbal tinaig. ¹⁶ Ye wam ta kanġermba ye Suŋgo Yesus tuku pasa ande idusen ta teŋenmba. Yohanus nu kulembi nane kule pisneniŋgina. Kile ye Tukul Guwambi tane tuku ŋgamuŋgal kule pisne taŋaŋ tiŋgamŋgit ŋga sasingina. ¹⁷ Ambonġa sine Zu mbal Suŋgo Yesus Kristus tuku son ŋgigen le Kuate nu Tukul Guwa siŋgina taŋamba ndo nane mata Tukul Guwa niŋgina. Ye ima le Kuate tuku nzali tukulam kumuŋ ŋga saniŋgina.

¹⁸ Taŋakina le nane Petrus tuku pasa ta ismba nane pasa kugatok Ku-ate tuku nyu te-duŋga sakinaig: Ku-ate nzalite le kasomok mbal mata ŋgamuŋgal biye mbilmba abo tugu minmba minam tuku tade ŋginaig.

Antiok mbal Yesus tinaig

¹⁹ Stefanus balenaig le Yesus tuku mbal kua ka sili-silinaig ta afu masken ka Finisia ma tugu Siprus nuy Antiok tumbraŋ suŋgo taŋamba kine likinaig ka Zu mbal ndo Yesus tuku pasa saniŋginaig sulumba kasomok mbal sa ndaniŋginaig.

²⁰ Nane taŋanaig ta Siprus le Sireneni Zu taŋgo afu Antiok tumbraŋ suŋgo mbol kumba nanenġe kasomok mbal Yesus tuku saniŋginaig le ²¹ Kuatenġe nane tuku piro saŋgri pilena le nane gudommba nane tuku pasa ismba son ŋga ŋgamuŋgal biye mbilmba Suŋgo Yesus dubinaig.

²² Yesus tuku kuasmbi Yerusalemŋge maŋau ta ismba Barnabas kukulnaig le nu ndek Antiok kina. ²³ Nu nane tugum prona sulumba Kuate nu

siŋka mbal te make patikate ŋga nu gare-gareka nane wamdus ndindo Yesus biye dewam tuku tumniŋgina. ²⁴ Barnabas nu taŋgo mayenu. Nu ŋgamuŋgal son saŋgrinu. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumuŋgina le nane gudommba nu tuku pasa ismba son ŋga Suŋgo Yesus dubinaig.

²⁵ Kile Barnabas nu Saulus sota Tarsus tumbraŋ suŋgo mbol kina. ²⁶ Kumba ka nu te-silika tumba nu ndoŋ luka Antiok tumbraŋ pronaig. Nale ar ta yar ndindo Antiokŋe minmba nane taŋgo pino gudommba Yesus tuku tumniŋmba minnaig. Taŋanaig le Yesus dubinaig mbal Antiokŋe minnaig ta nane ambonġa Kristen nyu tinaig.

²⁷ Ait ta mbolŋge tuan taŋgo afu Yerusalem kusremba ndeka Antiok pronaig. ²⁸ Pro taŋge minnaig le tuan taŋgo ande nyunu Agabus nu Tukul Guwange wamdus tuna le nu tiŋga guba suŋgo kilke tugu ŋakmba mbolŋge prowamŋgat ŋga saniŋgina. (Ŋgumneŋga Klaudius nu gabat suŋgo minna le guba suŋgo ta prona). ²⁹ Taŋakina le Yesus dubinaig mbal nane wamdus tumba nanġine tira kame Yudea ma tugu mbolŋge turkam tuku sine ndametiŋ ŋak minig ta kumumba patikube ŋginaig. ³⁰ Nane taŋamba patika Barnabas le Saulus kukulnikinaig le nale ndametiŋ kilmba mbumba kinaig ka Yerusalemŋge gabat mbal niŋginaig.

12

¹ Ait ta mbolŋge mandor Herodus nu Yesus tuku kuasmbi afu ŋaigo siglikina. ² Nu nuŋe kame mbal saniŋgina le nane Yohanus aba nuŋe Yakobus tuku ŋinfok kuerkinaig. ³ Kuerkinaig le Zu mbal nane wam ta ismba gare suŋgo tinaig le Herodus nu kila pilmba nu maŋ Petrus ndalekam tuku afu kukulniŋgina. Ait ta Israel mbal bret yis kugatok nyam tuku kusem suŋgo.

⁴ Nane nu biye timba muliŋtumba wandekŋge pilnaig le nu Petrus kulatkam tuku kame tanŋo ¹⁶ muŋgu turturkam tuku bailka bailka patikina. Pasowa ait ta kugawa le nu Zu mbal am mbolŋge Petrus pasa mbolŋge palmbim idusna. ⁵ Petrus nu muli wandek sinamŋge minna le kame mbal ta nane nu kulatkinaig le Yesus tuku kuasmbi Petrus tuku ŋga Kuate sunŋgomba yabaŋnaig.

Enjel Petrus te-mayokna

⁶ Herodus nu mafewa le Petrus nane ŋakmba am mbolŋge te-tiwam tuku sakina ta furir ait ta mbolŋge Petrus nu kame tanŋo ar ŋgamukŋge wai kupe muli ŋak kinymba gilaiŋgina. Kame tanŋo armba kilimŋge malaŋga kulatka minnaik.

⁷ Kile Sunŋo tuku enjel ande Petrus tugumŋge mayok kina le bulu promba wande sina ta kilŋana. Enjel nu Petrus tuku kailmane burumba kuanemba sana: Pitik tiŋga ŋgina kande sen muli wai mbol ta kuklika ndekinaik. ⁸ Tanjanaik le enjel nu Petrus sana: Ne tawi tiŋmba kupe ŋgaro silika ŋgina le nu ta kumuna. Tanjana le nu maŋ sana: Nane tawi sunŋo ta tumba kaika ye dubiya ŋgina le ⁹ nu enjel dubimba mayok kina. Enjel nu tanjana ta Petrus nu kiŋambi agan kanŋgeranu ŋga idusna.

¹⁰ Kile enjel nu tumba kame mbal tumailamŋge tiŋginaig ta liniŋmba ka ŋgumnemŋge tiŋginaig ta liniŋmba ka muli wande tuku malaŋga sunŋo tugum pronaik. Pronaik le tanŋonŋge talkanu sukna le nale kilim kinaik. Kilim ka tumbran sunŋo sinam ta ndin ande dubimba kinaik le enjel nu Petrus kusremba kina. ¹¹ Kina le nu wamdus puluna le wamdusmbi sakina: Herodus nu ye ŋayo siliyam iduste le Zu mbal wam ta tairŋga minig ta Kuate nu ye nane tuku wai mbolŋge te-luka tam tuku enjel te kukulat ŋga idusna.

¹² Nu wamdus puluna le nu Yohanus Markus tuku ina nuŋe Maria tuku wande tugum kina.

Wande ta sinamŋge nane gudommba maŋgurka yabaŋmba minnaig. ¹³ Yabaŋmba minnaig le nu wande ta tuku fonde malaŋga katkatna le piro pino ande nyunu Roda nu malaŋga talkam prona kande ¹⁴ nu Petrus tuku pasa ŋin tugu katesemba nu gare sunŋo tumba malaŋga tal ndaka pinderka luka kumba nane saniŋgina: Petrus pro malaŋga tugum sinŋe tiŋ minit ŋga saniŋgina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Ne ŋginŋankate kande ŋginaig le nu sanŋri tiŋga nane saniŋgina: Kuga. Ye sinŋa saket. Petrusŋge ŋgina. Tanjakina le nane sakinaig: Nu tuku mindekanu kande ŋginaig.

¹⁶ Petrus nu malaŋga katkatmba minna le nane pro malaŋga talka Petrus kanŋgermba piriri ŋayonaig le ¹⁷ nu waimbi nane peuniŋmba maninkuwaig ŋga Sunŋo nu muli wande sinamŋge te-mayokna ta kubeu niŋgina sulumba nu nane saniŋgina: Wam kube te Yakobus yiŋe tira ŋakmba saniŋgap ŋgina. Tanjamba nu nane kusreka ma kise mbol kina.

¹⁸ Mafena le kame tanŋo nu kulatka minnaig ta nane Petrus kirinŋa ndaŋndaŋmba pro ket ŋga wamdus te-sulumba minnaig le ¹⁹ Herodus nu ndek nane afu kukulniŋgina le ma ŋakmba mbolŋge Petrus soti-naig. Sotete piseniŋginaig le nu ndek kame tanŋo Petrus kulatkinaig ta nane kusna-kusnaniŋgina sulumba gubranu nane afunŋe bale farkuwaig ŋga saniŋgina. Tanjakina sulumba Herodus nu tiŋga Yudea ma kusremba Sesarea tumbran sunŋo mbol kina.

Herodus nu kumna

²⁰ Tirus le Sidon kilke nyamagan sunŋgomba kuga le nane Herodus kilke kulatkina ta mbolŋge nane nyamagan piyawanu.

Ait ande Herodus nu tumbran ar ta tuku gubra tina le tumbran ar ta tuku tanŋo kuasmbi maŋgur ŋak pro Herodus tuku wande kulatkanu tanŋo nyunu Blastus tugum promba

nunġe nane turkuwa le Herodus ndoġ tumawam sakinaig. Tanġakinaig le Herodus nu pasa te-tiwam tuku ait niġgina. ²¹ Ait ta kumuġgina le Herodus nu mindepiye tawi magenu siglika nuġe minyo mbili maditaknu mbolġe minyoka nane maġgurkinaig ta pasa afu saniġgina le ²² nane ismba wikaraumba sakinaig: Tanġo te kilke mbolok tanġo kuga. Nu mbara ande ġginaig. ²³ Tanġakinaig le nu lok minmba Kuate tuku ma tam idusna kande Sunġo tuku eġel ande pro nu katna le kuinġe nu tuku ndem nyinaig le ma ma nu kumna. ²⁴ Nu kumna le Kuate tuku pasa sunġokina le nane gudommba son ġginaig.

Tukul Guwa Barnabas le Saulus piro nikina

²⁵ Barnabas le Saulus ndametin niġgam tuku piro ta ke sulunaik sulumba nale Yerusalem kusremba tanġo mo Yohanus Markus tumba luka ndek Antiok kinaik.

13

¹ Yesus tuku kuasmbi Antiokġe minnaig ta afu tuan tanġo afu tum tanġo tanġan pirokinaig. Ande nyunu Barnabas ande Simeon nyun ta Dabuk Dabuk ġginaig. Ande Sirenenu tanġo nyunu Lusius. Ande Manaen nu buk Herodus ndoġ kiġo fonġon wande ndindo mbolġe minnaik tuku. Ande Saulus.

² Mara ande nane ġakmba maġgurka nyamagaġ pinka Sunġo tuku nyu tedunġa minnaig le Tukul Guwa nu nane saniġgina: Barnabas le Saulus ye buk piro ande tuku madiniken ta kile nale kam tuku patikap ġgina. ³ Tanġakina le nane nyamagaġ pinka Kuate yabaġmba nane nanġine wai Barnabas le Saulus mbolġe patika kile pirokuwaik ġga kukulnikinaig le kinaik.

Siprus mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Tukul Guwa nu nale kukulnikina le nale Antiok kusremba ndek Selusia kinaik. Nale Yohanus Markus nale turkuwa ġga tumba ġak

kinaik. Kinaig ka Selusiaġe waġ poġga ka Siprus nuy mbol kinaig ka ⁵ Salamisġe ibeġ kinaig. Salamis tumbraġ sunġo mbolġe nane piro tugu pilmba kusem wande mbolġe Kuate tuku pasa kuklinaig.

⁶ Nane nuy ta tuku ma ġakmba mbol lika pasa kuklimba ka Pafos pron-aig. Pro tanġe nane Zu tanġo ande yabri tuan tanġo nyunu Bar-Yesus tesilikinaig. Tanġo ta nu kuanye tanġo. ⁷ Pafosġe tanġo ande wamdus kuyar mayenu ġak nyunu Sersius Paulus nu gabat tanġo minna. Nu Bar-Yesus ndoġ gulab mayenu. Nu Kuate tuku pasa isam tuku Barnabas le Saulus wikina.

⁸ Nale pro pasa kuklimba sanaik le Bar-Yesus nu gabat tanġo pasa ismba son ġgikat ġga nu nale tuku pasa ndin kuer-kuerna. (Bar-Yesus Griġ pasambi nane Elimas* ġginaig). ⁹ Tanġana le Saulus nyu ande Paulus Tukul Guwa nu mbol kumuġgina le nu Elimas fumble timba sigair mbakmba sana: ¹⁰ Ne Satan tuku kiġo. Ne maġau tiġreknu ġakmba pitaikate. Ne yabri maġau kumba wam ġaigonu ndo ke likate. Ndanġam saka ne Kuate tuku maġau mayenu tumba yabri pasambi ndin tukulte. ¹¹ Ata. Kile Kuatenġe ne tuku am tukulwa le ne ait afu agaġ kaġgerke nda ġgina. Tanġakina le pitik ndo agaġ inum bidu suk pro nu tuku am tukulna le am ma make ndekina. Tanġana le nu nane afu pro nu tuku wai biymba ndin tumwaig ġga kumbanġe nane wikina. ¹² Tanġana le gabat sunġo nu wam ta kaġgermba pirerek purka Kuate tuku pasa isna ta Yesus tuku son ġgina.

¹³ Kile Paulus nane waġ poġga Pafos kusremba ka Pamfilia ma mbol promba Perganġe ibeġ kinaig. Pro tanġe Yohanus Markus nu nale kusreka luka Yerusalem kina. ¹⁴ Kina le Paulus le Barnabas nale Perga kusremba Pisidia ma Antiok tumbraġ sunġo mbol pron-aig.

* **13:8:** Elimas nyu ta tugunu Kuanye Tanġo

Pro tanje minmba kusem ait ande mbolnje nale kumba ka Zu mbal tuku kusem wande sinam tanje minyokinaik. ¹⁵ Minyokinaik le nane Moses tuan tanjo kame tuku kuyar burke denpurmba kusem wande kulat mbal nane tanjo ande kukulnaig le nu kumba Paulus nale sanikina: Tira kame, tale pasa afu tanjo pino wamdus sanjri pileningam tuku njak ndeta saningap ngina le ¹⁶ Paulus nu tinga wai te-dungina le nane maninkinaig le saningina: Tane Israel mbal kasomok mbal Kuate kum-nemnje minig ta turmba tane ye tuku pasa isap. ¹⁷ Sine Israel mbal tuku Mbara nunje singine mbun kame madiningina. Nu nane kulat magekina le nane Isip kilke mbolnje rawe tanjo minmba tugekinaig. Tugekinaig le Kuatenje nunje sangrimbi ndin wakeina le nane Isip kusremba ¹⁸ yar 40 ma baknu mbolnje minnaig le Kuate nu nane kusre ndakina. ¹⁹ Yar 40 kuganaig le Kuate nu Kanan ma mbolnje mbal kise kise 7 kile-ibenka pitaikina sulumba kilke ta Israel mbal ningina. Ningina le nane yar 450 tanjamba tanje minnaig. ²⁰ Minnaig le Kuate nu nane kulatkam tuku tanjo afu madiningmba patikina. Tanjamba kumba ka tuan tanjo Samuel prona.

²¹ Samuel tuku ait mbolnje singine mbun kame tanjo ndindo nangine gabat sunjo minam tuku Samuel kusnanaig. Kusnanaig le Kuate nu Benyamin tuku ndare Kis tuku kinjo nunje Saul madimba pilna le nu yar 40 nane kulatkina. ²² Ngumnenga Kuate nu Saul te-simba nane tuku gabat sunjo minam tuku tugu kise David madimba pilmba sakina: Yesi tuku kinjo nunje David nu ye ndon wamdus ndindo njak. Nu ye tuku nzali njakmba dubikamngat ngina.

²³ Kuate nu pasa sanjrinu o buk sakina tanjamba nu David tuku mbun ande Israel mbal tuku muskil kile-tidingam tuku kukulna ta Yesus. ²⁴ Yesus nu piro tugu pile ndakina le ambonja Yohanus nu Israel mbal nane ngamungal biye mbilmba

kule pisne tuwaig nga saninmba minna. ²⁵ Nu nunje piro suluwam patukina sulumba nu tenenmba nane saningina: Tane ye ima nga idusde? Ye Kristus kuga. Ande ye ngumnemnje prowamngat ta nu sunjo. Ye nu tuku kupe ngaro muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolnje kam kumun kuga ngina.

²⁶ Yinje tira kame Abraham tuku mbun kame kasomok mbal Kuate kumnemnje minig tane njakmba isap. Sine muskil kile-tidingam tuku pasa mayenu ta o buk sine tugum prona. ²⁷ Yerusalem mbal nangine gabat mbal ndon Yesus nu Kuatenje madina tanjo Kristus ta nane gilai. Kusem mindek nane tuan tanjo kame tuku kuyar burke likade ta nane wamdus pulu ndaningina. Tanjamba nane Yesus kumwa nga sakinaig sulumba nane Kuate tuku kuyar pasa kumumba tanjanaig. ²⁸ Nane nu balewam tuku mbar ande kanjer ndanaig ta nane ake sinan nu tumba Pilatusnje balewa nga sanaig ta ²⁹ nane kuyar pasa kumunaig. Nu kumna le nane nu ail kazrai mbolnje paska mindesin ndame burok sinamnje pilnaig. ³⁰ Pilnaig le Kuatenje nu te-tina le manj tingina. ³¹ Nu tinga nu dubinaig mbal buk Galilea kusremba Yerusalem pronaig ta nu nane tugumnje mayok kanu le kanjeranu. Mbal ta kile Israel ngamuknje nu tuku nyu te-mayokde. ³² Sile Barnabas ndon tane mata pasa mayenu te isap nga te prowik. Kuate nu singine mbun kame pasa sanjrinu saningina ta ³³ kile sine tugumnje alonu te-mayokmba Yesus te-tina le tingina. David nu nunje mune wane arnu mbolnje ta tuku tenenmba kuyarna le minit.

Ne ye tuku Kinjo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ngina. *Mune 2.7*

³⁴ Kuatenje Yesus te-tina le nduiye tinga ngarosus me ndangina ta kuyar pasa ande mbolnje Kuate nu wam ta te-mayokmba sakina:

Ye wam afu magenu ke likam tuku David sawen ta ye ne mbolnje

tañamba kamngit ngina. *Aisaia 55.3*

³⁵ David nu mune wañe ande mbolñge teñenmba kuyarna.

Ye ne tuku piro taño yiñe ngarosu menu tuku ndin tukulamngat ngina. *Mune 16.10*

³⁶ David nu Kuate tuku nzali dubimba nuñe kuasmbi ngamukñge pirokina sulumba kumna. Kumna le nane nu tumba nuñe mbuñ kame gemniñmba ngukinaig le menñina.

³⁷ Ande Kuatenge te-tina le tiñgina ta nu me ndañgina.

³⁸ O tira kame, tane pasa te ise mayewap. Kuate nu Yesus te-tina ta nu mbolñge nu sine tuku une sauka gilaingate. ³⁹ Tane tañgine unenñge didikate ta Moses tuku tukulñge tane turkam kumuñ kuga. Tane Yesus tuku kume tuku sanñri tomba tiñgap le Kuatenge tane tuku muskil kile-tidiñge tiñgamgat. ⁴⁰ Tane riron mayewap. Tuan taño kame tuku pasa tane mbolñge kumuñgikat. Pasa ta teñenmba sakate.

⁴¹ Kuate talaka nzumil te-tuwig mbal tane isap.

Tane piriri ñayomba ngisinunñgaig. Tane tuku ait mbolñge ye wam sanñrinu ande ki ta tane son nge nda. Ande nu tugusemba wam ta kuklimba sakuwa ta mata tane son nge nda. *Habakuk 1.5*

Paulus nu tañamba pasa kuklimba sanñgina.

⁴² Kile Paulus le Barnabas mayok kinaik le nane mañ kusem ande mbolñge nale tuku pasa isam saka ngailkinaig. ⁴³ Tañamba nane sili-silimba kusem wande kusrenaig. Nane gudommba afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu tañañ Kuate dubinaig tuku ta nane Paulus le Barnabas dubika kinaig. Kumba ka tañge nale nane ndoñ pasa-pasakumba Kuate nu tane ake sinañ make patikina wam ta biye demba minap nga sanñginaik.

⁴⁴ Kusem ande mbolñge Antiok mbal ñakmba Kuate tuku pasa isam tuku mañ pro mañgurkinaig le ⁴⁵ Zu

mbal nane taño pino gudommba pro mañgurkinaig le kañgerka nane wamdus kagli firka gubra tinaig. Paulus nu pasa kuklimba minna le nane nu tumail panmba nu tuku pasa pitaimba nane pasa ndin kise sakinaig. ⁴⁶ Nane tañanaig ta Paulus le Barnabas nale kuru kuru ndaka sanñri tiñga sanñginaig: Tane Zu mbal tane ambonña Kuate tuku pasa mayenu isam tuku minig. Tane isam mbulmba pitaide ta abo minmba minam tuku ndin turmba pitaide. Ta tuku kile sile kasomok mbal tugum kañkik. ⁴⁷ Kuate nu sile kasomok mbal pasa mayenu sanñgam tuku teñenmba sasikina.

Kilke mbol mbal muskil kile-tidiñgam tuku ye ne sati tañañ kasomok mbal kilñaniñgam tuku ne pilet. *Aisaia 42.6; 49.6*

Paulus nale tañamba sanñginaig le ⁴⁸ kasomok mbal pasa ta ismba nane gare sungo tumba Kuate tuku nyu tedunñginaig. Nane abo minmba minam tuku Kuatenge madiniñgina ta nane pasa ta ismba son nginaig le ⁴⁹ Kuate tuku pasa ma ta mbolñge kumuñga sungokina.

⁵⁰ Sungokina le Zu mbal nane ndek gabat pino kame Kuate dubinaig tuku tumbrañ sungo ta tuku gabat sugo turmba Paulus le Barnabas pitaikam tuku nane tuku wamdus kunde-kundenaig. Tañanaig le gabat sugo nane gubra tumba sine tuku tumbrañ te kusremba kape nga pitaikinaig le ⁵¹ Paulus nale kambim nga nane Kuate tuku pasa pitaide ta nañgine mbar rironkuwaig nga tuptup kupe mbolñge denñanu ta nane am mbolñge paurnga nale Ikonium kinaik.

⁵² Yesus dubinaig mbal Antiokñge minnaig ta Tukul Guwa nane tuku wamdus kumuñgina le nane gare ñak minnaig.

14

Ikonium mbal pasa mayenu isnaig

¹ Nale Ikonium tumbrañ sungo mbol pronaike le wam ndui ta ndo

mayok kina. Nale Zu mbal tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklinaik le nane gudomma afu Zu mbal afu Grik mbal Yesus son nginaig. ² Tanjanaig le Zu mbal afu Yesus son nda nginaig ta nane kasomok mbal tugumnge Yesus dubinaig mbal kasurninguwaig nga nane tuku wamdus kunde-kundenaig. ³ Paulus le Barnabas ma ta mbolnge mine sungomba kuru kuru ndaka Kuatenge kilke mbol mbal make patikate nga tanjamba pasa kuklimba minnaik le Sunjo nu nunje pasa kulatka sanjri nikina le nale wam kitek sanjrinu ke likinaik. ⁴ Tanjamba kinaik le Ikonium tanjo pino nane pur arnaik. Afu aposel kame dubikinaig le afu Zu mbal dubikinaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu mbal afu nanjine gabat sugo ndon kasomok mbal afu turmba nane Paulus le Barnabas bige tidinga ndamembi bale faram bafunaig le ⁶ nale pasa ta ismba kua ka Likonia ma tugu mbol kinaik. Kinaig ka ta promba Listra le Derbe tumbran sugo ar ta mbolnge pasa mayenu kuklimba tumbran ar ta tuku tumbran fonfon sinam tanje mata ⁷ pasa mayenu kuklimba lika minnaik.

Listra mbal pasa mayenu isnaig

⁸ Listrange tanjo ande kupe arnej baklelok ina sinamnge tanjan mayok ka sungokina. Nu ti danja minyok ndo minna. ⁹ Tanjo ta nu Paulus tuku pasa ismba minna le Paulus nu kanjer timba Yesus nu wakeiwam tuku nu ngamungal son kumumbi njak ta kanjermba nu wi kuenka sana: ¹⁰ Ne tugusemba tinga ngina. Tanjakina le nu pastin tilainja likina.

¹¹ Tanjo pino Paulus nu tanjo ta wakeina le kanjermba nanjine Likonia pasambi kuenka sakinaig: i ... Tanjo ar te kilke mbolok kuga. Mbara afu tanjo kuilka sine tugum te prowaik nginaig. ¹² Tanjakinaig sulumba nane Barnabas tuku nyu nanjine mbara Sus nginaig. Paulus

nu pasa tugu tanjo tukunu nyun ta mbara Hermes nginaig.

¹³ Sus mbarinam tuku wande tumbran sunjo makembinge minna. Wande ta tuku pris nu tanjo pino ndon Paulus le Barnabas atraukam saka ail bot ngika makau pailnu birnejnimbamba kilmba tumbran sunjo tuku malanga tugum prona. ¹⁴ Barnabas le Paulus wam ta kanjermba palsejnina le nale ndek nakile tawi fetfetmba pinderka kumba nane ngamuknge sungomba wika sakinaik: ¹⁵ Tanjo kame, ndanam saka tane wam te kam bafude. Sile tanjo tane minig tanjan. Sile pasa mayenu tumba te prokik. Tanjine manau alo kugatok te kusremba mbilka Mbara ndindo abo tugu njak nu ndo dubiwap nga tumtingam prokik. Nunje samba tugu kilke tugu yu tugu agan ndende njakmba wakeikina. ¹⁶ Wa mbun kame nane nanjine nzali dubimba kinaig le Kuate nu peu ndaningina. ¹⁷ Tanjamba kile nu minit manau ta tane tumtingit. Tane njakmba nu kila palmbim tuku nu wam mayete. Nu sawe nyamagan kumumbi tingit le tane alonu kilmba nyumba maro njak wamdus gare njak minig nga saninginaik.

¹⁸ Paulus nale tanjamba saninginaik ta nane tuku wamdus pitik iben ndakinaig. Nane lato saka minnaig le ndo nane atraukam tuku wamdus ta kusrenaig.

Nane Paulus panjinaig

¹⁹ Antiok le Ikoniumnge Zu mbal afu Listra promba Listra mbal tuku wamdus kunde-kundemba nane ndon Paulus tumba kasomnge pilmba ndamembi katnaig sulumba kile kumat nga idusmba nu didika tumba tumbran sunjo kilim kumba ka mayoknge kusrenaig le minna. ²⁰ Minna le Yesus dubiwanu mbal kumba ka Paulus te-ngamunaig le nu njair njinka abonga tinga tumbran sunjo sinam kina.

Mafena le nu Barnabas ndon Listra tumbran sunjo kusremba Derbe kinaik. ²¹ Ka tanje nale pasa

mayenu kuklimba nane saninginaik le nane gudommaba mbilka Yesus son nginaig. Tanjanaig le nale tumbran sungo ta kusremba luka Listra Ikonium Antiok man kine likinaik. ²² Kumba ka tanje Yesus dubinaig mbal wamdus sangri pileningmba Yesus tuku pasa biye demba minap nginaik sulumba sakinaik: Sine Kuate tuku gageu sinja piti yimyam sungomba kanjerkumba ma ma Kuate tugum kanjig nginaik.

²³ Nale ma njakmba mbolnje Yesus tuku kuasmbi kulat tanjo nanjine madika patikinaik. Tanjamba nale nyamagan pinka yabanmba kulat tanjo ta saninginaik: Tane Yesus son ngade tukunu nunje tane sinzanjtingamngat nginaik.

Nale luka ndek Antiok kinaik

²⁴ Kile nale tija kumba Pisidia ma tugu ngamu fetka kumba ka Pamfilia ma tugu mbol pronaik. ²⁵ Pro Perga tumbran sungo mbolnje nale pasa kuklinaik sulumba nale tija Atalia tumbran sungo mbol kinaik ka ²⁶ tanje wan ponga luka kumba ka ka Antiok pronaik. Tumbran tanje Yesus tuku kuasmbi nane buk Paulus nale piro ta kuwaik nga madininginaig sulumba Kuate nu nale make patikuwa nga yabanmba kukulnikinaig le kinaik.

²⁷ Nale luka pro tanje Yesus tuku kuasmbi kile-manjurka Kuatenje nale sangri nikina le wam ke likinaik ta njakmba kubeu ninginaik sulumba Kuatenje kasomok mbal Yesus son ngam tuku ndin wakeina ta sakinaik. ²⁸ Tanjamba nale Antioknje ait kuennu Yesus dubinaig mbal ndon minnaik.

15

Yerusalemnje pasa sunjo ande tetinaig

¹ Paulus le Barnabas Antioknje minnaik le tanjo afu Yudea ma mboloknje promba Yesus dubinaig mbal saninginaig: Tane Moses tuku tukul dubimba ngaro pike ndakap ta tane ngisikamngaig nginaig.

² Tanjakinaig le Paulus le Barnabas nale kuasmbi ta ndon kualeyaukinaig le Yesus tuku mbal ndek Paulus le Barnabas tanjo afu ndon kukulningmba saninginaig: Tane Yerusalem kumba aposel le gabat kame ndon manjurka pasa ta te-tiwap nginaig.

³ Tanjamba kukulninginaig le nane kumba ka Finisia le Samaria ma ngamu fetka kumba ndinje Yesus tuku mbal afu kanjerka saninginaig: Kasomok mbal mata pasa mayenu ismba ngamungal biye mbilnaig nginaig le nane wam ta ismba gare tornaig.

⁴ Paulus nane mbumba ka Yerusalem pronaig le Yesus tuku kuasmbi aposel le gabat kame ndon nane kanjerka gare-gareka kaiye ninginaig. Tanjanaig le Kuatenje Paulus nane sangri ningina le wam ke likinaig ta kubeu ninginaig le ⁵ Farisi tanjo afu Yesus dubinaig ta nane tija ndek sakinaig: Kasomok mbal Yesus dubide ta sine nane tuku ngaro pikmba Moses tuku tukul njakmba dubikuwaig nga saninbe nginaig le ⁶ aposel kame Yesus dubinaig tuku gabat kame nane pasa ta ismba tetiwam tuku manjurkinaig.

⁷ Manjurkinaig ta nane wamdus yimyam kile-mayokka pasa tugu sungomba saka minnaig le Petrus ndek tija saningina: Tira kame, kasomok mbal Kuate tuku pasa mayenu ismba son ngam tuku Kuate nu ye madiyumba nane tugum kukulyina ta tane kila. ⁸ Kuate nu tanjo njakmba tuku ngamungal kila. Nu kasomok mbal kilam tuku idusmba minna ta nu te-mayokmba sine ambonja Tukul Guwa singina tanjamba ndo nu nane mata Tukul Guwa ningina. ⁹ Nu sine Zu mbal nane kasomok mbal mbolnje wam ndui ta kina. Kasomok mbal afu Yesus tuku kume tuku sangri tomba tijaig le nu nane tuku une mata sauka gilaingina. ¹⁰ Singine mbun kame sine mata Moses tuku tukul ta dubikam tuku piro karen ka dubiwe fugugen. Ndanam saka tane kile Kuate tuku

wamdus tagode sulumba kasomok mbal Yesus dubide ta minde bada pile sungo ninjig. ¹¹ Sungo Yesus nu ake sinaŋ sine make patikate le muskil te-tiweg ta sine son ngeg. Tanjamba ndo kasomok mbal mata manjau ndui ta ndo kate ngina.

¹² Manjurkinaig mbal nane Petrus tuku pasa ismba maninok minnaig le Barnabas nale Paulus ndonj nale mata tinja Kuate nu kasomok mbal ngamuknge wam sangrinu kitek ke likina ta kubeu ninjinaik le isnaig. ¹³ Nale kubeu denjurnaig le Yakobus nu tinja sanjina: Tira kame, tane isap. ¹⁴ Kuatenge kasomok mbal ngamuknge afu nuje mbal minam tuku nu ambonja Simon kukulna le nane tugum kina ta njakmba kubewat le sine isgig. ¹⁵ Kuatenge kasomok mbal afu wikate ta tuan tanjo kame mata sakinaig. Andenge tenenmba kuyarna.

¹⁶ Afunge David tuku tugu njaigo siglika kile-ibenjinaig ta ngumneŋga ye pro wakeiki le manj mayok kanjaig.

¹⁷ Ye tanjawi le kilke mbol mbal ye madinjen ta ye sota ka ka tesilikamjaig.

¹⁸ Kuate nu o buk nuje wamdus tanjamba te-mayokna ta nunje sakate ngina. *Amos 9.11-12*

¹⁹ Yakobus nu tuan tanjo tuku kuyar sanjmba sakina: Ye tenenmba iduset. Kasomok mbal afu ngamuŋgal biye mbilmba Kuate dubide ta sine nane minde bada pile sungo nda ninje.

²⁰ Sine waje ande nane manjau dubikam tuku tenenmba kuyarbe. Nane afu nanjine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Tane tanjo pino ndonj fare fare une ndakap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Ndare mata nda nyap. Sine tanjamba waje kuyarbe. ²¹ Moses tuku tukul ta o buk tugu pilmba Zu mbal ma njakmba mbolnge kusem kidemba nanjine kusem wandeknge nu tuku kuyar burka ismba minig nja sanjina.

Nane kasomok mbal tuku waje kuyar tumba Antiok kinaig

²² Gabat kame aposel ndonj Yesus dubinaig mbal njakmba pasa ta ismba tanjo afu Paulus le Barnabas dubika Antiok kambim tuku madinjen sakinaig. Tanjamba nane tanjo armba nyu njak madinikinaig ta ande nyunu Yudas ande Silas. Yudas nyunu ande Barsabas. ²³ Tanjamba nane waje ande tenenmba kuyarnaig.

Sinjine tira kame kasomok mbal Antiok tumbran sunjo Siria le Silisia ma tugu mbolnge mine likade tane njakmba kaiye.

Sine aposel kame le gabat kame tane ndonj pasatam proweg.

²⁴ Sine tanjo afu kukul ndanjenjen le nanjine wamdus dubimba tane Moses tuku tukul pasa dubiwap nja sanjinaig. Tanjanaig le tane wamdus pititjenina ta sine isgen. ²⁵ Sine manjurka pasa ta isgen sulumba tanjo armba madinikijen le tane tugum ta prowamjenkaig. Nale sinjine gulab Barnabas le Paulus ndonj kukulnenjen. ²⁶ Barnabas le Paulus sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku piro ndo idusmba mara afu nale kume dirnaik. ²⁷ Tanjo ar kukulnikijen ta Yudas le Silas. Nane tane tugum prowaig sulumba sine pasa afu kuyarkijen te nane pasa ndui ta satjguwaig le isap. ²⁸ Tukul Guwanje wamdus sinjina ta ndo tane dubiwam tuku satjgeg. Sine tane minde bada sunjo pile tinje nda. Tane tukul kame te ndo dubikap. ²⁹ Nane afu nanjine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu mata nda nyap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanjo pino ndonj fare fare une ndakap. Tane tukul kame te ndo dubikap ta tane wam mayewamjenkaig.

Not ndo. Kile minap.

Yerusalem mbal tanjamba waje kuyarnaig.

³⁰ Nane waje ta Yudas nale nikmba kukulnikinaig le nale Barnabas le

Paulus dubika ndek Antiok kinaig. Kumba ka ta promba Yesus tuku kuasmbi kile-manjurka nale waje ta ninginaig le ³¹ nane waje ta burka wam pagu pasa te maye nga gare tinaig.

³² Yudas le Silas nale Kuate tuku tuan tango. Nale ndek Antiok mbal pasa gudommba saninginaig le nane sangri tinginaig. ³³ Nale mara afu Antioknge minnaig le kile Antiok mbal nale kukulnikinaig mbal ta tugum kuwaik nga kaiyenikinaig. ³⁴ [Silas nu wamdus ande tumba mbulmba Antioknge minna.]

³⁵ Paulus le Barnabas Antioknge minmba tango afu ndonj Sunjo tuku pasa nane tumnijmba minnaig.

Barnabas le Paulus nale munju kusrekinaig

³⁶ Tanjamba minnaig ma ma Paulus nu Barnabas sana: Sile buk ma yimyam mbolnge Sunjo tuku pasa kuklimba ningikenj ta kile sile man Yesus dubide mbal tuku mine kanjerkam tuku kap ngina. ³⁷ Tanjakina le Barnabas nu ndek woka Yohanus Markus ndonj kambim tuku sakina kande ³⁸ Paulus nu mbulmba ndek sakina: Kuga. Sile nu ndonj piroka mingenj ma ma piro kuga ndana le Pamfiliange nu sile kusrekina tukunu ye mbulit ngina le ³⁹ nale munju kusrekinaig. Tanjamba Barnabas nu ndek Markus tumba waj ponga Siprus nuy mbol kinaig le ⁴⁰ Paulus nu Silas ndonj pirokam tuku sakina le Yesus tuku mbal nane sakinaig: Sunjonje tale make patikuwa nginaig sulumba kukulnikinaig le kinaig.

⁴¹ Paulus nu Silas tumba Siria le Silisia ma tugu mbol kumba Yesus tuku kuasmbi kame sangri pileninge likina.

16

Paulus nu li arnu tugu pilna

¹ Nale kumba ka Derbe promba Lистра kinaig. Ka tanje tango ande Yesus dubina tuku nyunu Timoteus minna le kanjernaig. Ina nuje Zu pino. Nu mata Yesus son ngina. Mam nuje

Grik tango. ² Yesus dubinaig mbal Listranje Ikoniumnge nane njakmba Timoteus tuku saka minnaig.

³ Timoteus mam nuje Grik tango ta tumbranj ta tuku Zu mbal nane njakmba kila. Ta tuku Paulus nu Timoteus nu ndonj pirokuwa nga ngaro pike tuna. ⁴ Tanjana sulumba nane tumbranj njakmba mbolnge lika Yerusalemnge aposel le gabat manjur mbolnge tukul afu nane dubikam tuku sakinaig ta sanijmba likinaig. ⁵ Nane tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi sangri tinginaig le mara mindek nane afu Yesus dubiwam tuku pro nane ndonj ulendikinaig.

Masedonia mbal pasa mayenu isnaig

⁶ Paulus nane Tukul Guwanje peuningina le nane Asia ma mbolnge pasa kukli ndamba Frigia le Galesia ma mbol kinaig. ⁷ Frisia le Galesia pronaig sulumba kumba ka Misia ma patumba Bitinia ma mbol kambim sakinaig ta Tukul Guwa nane man peuningina. ⁸ Peuningina le nane Bitinia kine ndaka Misia laipmba ndek Troas tumbranj sunjo mbol pronaig. ⁹ Pro tanje furir Paulus nu kinatanu suk Masedonia tango ande kanjerna. Tango ta nu Paulus tugumnge tinga Paulus nu Masedonia promba nane turkuwa nga sarsarmba minna. ¹⁰ Nu kinatanu suk wam ta kanjerna le Paulus Silas Timoteus ye Lukas Kuatenje Masedonia mbal nu tuku pasa mayenu isam tuku kukulsingit nga wamdus pulusingina le sine dal ndaka Masedonia kambim tuku ndin sotigenj.

¹¹ Troasnge sine waj ponga pakarka Samotres nuy mbol kagenj. Ka tanje kinymba mafena le waj ponga Neapolis kagenj. ¹² Tanje iben ka ndin dubimba ka Filipi promba sine mara afu tanje mingenj. Filipi nu Masedonia ma tugu tuku tumbranj sunjo. Tumbranj tanje Rom mbal gudommba pro mine likinaig.

¹³ Kussem ait mbolnge sine Zu mbal afu kule makembi tanje yabanmba

minig kande nga idusmba tumbran sunjo kusremba kule makembi ta ndek kagenj ka tanje pino afu manjurka minnaig le nane ndon minyoka pasa-pasakigenj. ¹⁴ Pino kame sine tuku pasa isnaig ta ande nu Tiatira tumbran sunjo mbolok pino nyunu Lidia. Nu tuku piro ta nu tawi gurgur magenu wakeika patikanu le nane piyawanu. Nu Kuate mbarinmba minanu. Paulus nu pasatina le Kuatenje nu tuku wamdus purfeu tuna le nu Paulus tuku pasa ise tidinina. ¹⁵ Tanjamba nu nunje ndare tuma ndon kule pisne tinaig sulumba nu sine ngailka sasingina: Tane ye sinjka mbilka Yesus dubiwanu nga idusmba kande tane ka ye tuku wande mbolnje minap ngina.

Paulus nale Filipinje mulinj kilmba wandeknje patikinaik

¹⁶ Mara ande sine yabanj ma mbol kagenj le pino mbanzo ande sine kile-siglikina. Pino ta kagmaikam tuku guwa njayonu njak. Nu tanjo afu tuku piro aganj tananj minmba kagmai piro kina le nane nu mbolnje ndametinj sunjomba kilnaig. ¹⁷ Pino ta nu sine Paulus ndon dubika wika sakina: Tanjo kame te nane Sunjo Kuate tuku piro tanjo. Tane muskil kile-tidinje tingam tuku ndin tumtingig ngina. ¹⁸ Nu ait sunjomba sine dubika tanjamba saka minanu le Paulus nu ndagarina le mbilka guwa njayonu ta sana: Ye Yesus Kristus tuku sanjri mbolnje ne sanet. Pino ta kusremba ne mayok kaye ngina. Tanjakina le nu pitik ndo pino ta kusremba mayok kina.

¹⁹ Mayok kina le tanjo kame nu kulatka minnaig ta nane ndametinj kilanu ndin tukulkina le kanjgermba Paulus le Silas bige tidinnga kilmba didika ka manjur ma mbolnje gabat sugo am mbolnje kile-tidininaig. ²⁰ Gabat sugo tugumnje kile-tidinnga sakinaig: Tanjo ar te Zu tanjo. Nale sine tuku tumbran sunjo mbol te pronajk sulumba tanjo pino tuku

wamdus njaijo siglikade. ²¹ Nale manjau afu kise sine dubinjang tuku sasingik. Manjau sasingik ta sine Rom mbal dubikam kumunj kuga nginaig.

²² Tanjo pino manjur minnaig ta nale pasa mbolnje patikinaig mbal ndon ulendika Paulus le Silas tuku gubra pasa sakinaig. Tanjakinaig le Rom kame gabat nale tuku tawi fet-fetmba nane afu sanininaig le nale kilmba gudambbi pani farnikinaig. ²³ Nale pani farnikmba ma ma patikinaig le kame gabat nale mulinj kilmba wandeknje patika muli wande kulatkanu tanjo sanaig: Ne nale kulat mageka nginaig. ²⁴ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba wande njgamunje nale patikina. Nu ail mbanj armba kilmba nale tuku kupe burok sigirka kuse ndinjakina.

²⁵ Furir njamu Paulus le Silas Kuate tuku nyu te-dunja mune afu nindmba Kuate yabanmba minnaik le muli wandeknje tanjo njakmba nane wam ta ismba minnaig. ²⁶ Tanjamba minnaik le mumni sunjo promba muli wande makek buruburuninmba wande malanja njakmba talke likinaig le mulinj kilnaig mbal wai kupe ndaleke likinaig ta muli njakmba ake kuklike likinaig.

²⁷ Muli wande kulatkanu tanjo nu abonja tinga malanja njakmba talok minnaig le kanjgerka tanjo njakmba kua kagig nga idusmba kuru-kuruka nunje bagi gomba tumba nunje mironj ngaro balewam bafuna kande ²⁸ Paulus nu kuenjka sakina: Nanje mironj ngaro bale ndawa. Sine njakmba mineg o ngina.

²⁹ Kile wande kulatkanu tanjo nu sati tuku wikina sulumba tumba pinderka muli wandek sinam kumba nu kuru-kuruka piriri njayomba ka Paulus le Silas tugumnje truk kina. ³⁰ Tanjamba nu tinga nale kilmba mayok kumba sanikina: O tira kame, ye ndanj sulumba abo njak minmba minamngit ngina le ³¹ nale nu sanaik: Ne Sunjo Yesus tuku son nga le nu ne tuku muskil te-tine tinwa sulumba

naje ndare tuma mbal turmba kile-tidinge ninguwa nginaik. ³² Tanjaka sakinaik sulumba Paulus nale pasa kuklinaik le muli wande kulatkanu tanjo nuje ndare tuma turmba Sunjo tuku pasa isnaig.

³³ Muli wande kulatkanu tanjo nu Paulus nale kilmba kumba ka katnikinaig tuku we ta minyanje likina. Tanjamba nu nuje ndare tuma kame ndon kule pisne tinaig. ³⁴ Kule pisne tinaig sulumba Paulus le Silas kilmba nangine wande mbol kumba isukusenikinaig. Nu nuje ndare tuma njakmba Kuate son nginaig tukunu gare sunjo tinaig.

³⁵ Mafena le kame gabat Paulus le Silas paska kile-mayokkuwaig nga kame tanjo afu kukulninginaig le ka muli wande kulatkanu tanjo sanaig. ³⁶ Sanaig le nu ka Paulus nale sanikina: Rom kame gabat ye tale pitaiki le ake kambim tuku sakaig. Tale mayok ka wamdus bulok njak kape ngina kande ³⁷ Paulus nu sana: Kuga. Sile Romnu. Nane sile tuku pasa te-ti ndamba tanjo am mbolnge ake pani farsikmba mulin kilmba wandeknge patikinaig ta nane mbar-naig. Kile nane kuirkuirka sile pitaikam kumu njakuga. Sile mayok kine nda. Kame gabat ta saningap le nangine miron te promba sile paskuwaig ngina.

³⁸ Kame tanjo nane luka Rom kame gabat Paulus tuku pasa saninginaig le Paulus le Silas nale Romnu ta kila pilmba wamdus fulilkinaig sulumba ³⁹ nane kumba nale sanikinaig: Ae. Sine mbargen nginaig. Tanjamba nale paska kile-mayokka tale tumbran sunjo te kusremba kape nginaig.

⁴⁰ Nale muli wande kusremba ka Lidia tugum pronaik. Nu tugum promba Yesus dubinaig mbal njakmba sangri tingam tuku pasa afu saninginaig sulumba tinga ma kise mbol kinaik.

17

Tesalonika mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus le Silas nale kinaik ka Amfipolis le Apolonia tumbran sugo ar ta kusreka kinaik ka Tesalonika pronaik. Tumbran tanje Zu mbal tuku kusem wande ande minna. ² Paulus nu kusem mindek nuje manau dubimba kusem wandeknge kuyar pasa burka kuklimba nane ndon pasa tugu yimyam tugu biteknga tumningmba minna le kusem kenmba kinaig.

³ Paulus nu kuyar pasa tugunu kuklimba tenmba saningina: Kristus nu pro rar sunjo tumba kumwa sulumba nu man tinungat nga kuyar pasa tumsingit. Ye Yesus tuku satinjet ta nu Kristus ngina. ⁴ Tanjakina le Zu tanjo afu Paulus tuku pasa ismba son nga Paulus le Silas ndon ulendikinaig. Grik tanjo gudommba Kuate dubinaig ta pino kame afu nyu njak minnaig ta nane mata son nginaig.

⁵ Nane gudommba Paulus nale dubikinaig le Zu mbal afu gubra tumba wamdus kagli firka ndek tigu sota nyumba likanu tanjo afu kilmba kuasmbi sunjo kile-manjurkinaig le nane njakmba ngumbeyumba tinga kumba Yason tuku wande kormba Paulus nale kilmba tanjo njakmba am mbolnge kile-tidingam tuku sotinaig. ⁶ Sotinaig kande nane Paulus nale kiringa ndek Yason Yesus tuku mbal afu turmba bige tidinga kilmba didika pro tumbran sunjo tuku gabat kame tugumnge kile-tidinga wika saninginaig: Tanjo ar ta ma tugu njakmba mbolnge nakile pasa kuklimba tanjo pino tetkinaig sulumba kile nale tumbran sunjo te mbol pronaik le ⁷ Yasonnge kilna. Nane njakmba singine gabat Sesar tuku tukul lukaka gabat kise nyunu Yesus minit nga sakade nginaig. ⁸ Tanjakinaig le tumbran sunjo ta tuku gabat mbal tanjo pino nane gabat kise tuku nyu ta ismba wamdus najonginaig ta ⁹ gabat kame nane zigna sunjo ta tukulam tuku Yason nane ndametin afu yaika nane kukulninginaig le luka kinaig.

Berea mbal pasa mayenu isnaig

¹⁰ Furirna le Yesus tuku mbal Paulus le Silas kukulnikinaig le nale tinga ka Berea pronaik. Pro tanje Zu mbal tuku kusem wande sinam kinaik. ¹¹ Nale kuyar pasa kuklinaik le Berea tuku Zu mbal nane Tesalonika tuku Zu mbal tanjan mine ndaka nane pasa ise mayenaig. Nane mara mindek kuyar pasa burka nale tuku pasa son e ko kuga nga sotanu. ¹² Tanjamba Zu mbal gudommaba Yesus tuku son nginaig. Grik tango pino nyu njak nane afu mata son nginaig.

¹³ Kile Tesalonika tuku Zu mbal afu Paulus nu Bereange Kuate tuku pasa kuklimba minanu pasa ta ismba nane ndek Berea pronaig. Pro tanje nane kuasmbi yimyam ngamuknje Paulus le Silas talanikuwaig nga nane tuku wamdus didikinaig le ¹⁴ Yesus tuku mbal wam ta kila pilmba Paulus piyal nzi kuwa nga sanaig sulumba afu nu mindemba ndek kinaig. Silas le Timoteus nale Bereange minnaik.

¹⁵ Kinaig ka ka piyalnje tumbran sunjo Atens pronaig. Pro tanje nane Paulus kusremba lukam bafunaig le nu Silas le Timoteus ndin ande kanjermaba ndeta pitik te prowaik nga pasa pilna le nane kinaig.

Atens mbal pasa mayenu isnaig

¹⁶ Atensnje Paulus nu nale tairnga minmba nu kine promba lika nane tuku mbara kanunu gudommaba kanjerka wamdus njayongina sulumba ¹⁷ nu kumba ka kusem wande sinamnje Zu mbal kasomok Kuate dubinaig mbal nane ndonj pasa tugu biteknja tumnijmba minna. Mara mindek nu tumbran sunjo tuku manjur ma mbolnje nane afu minanu ta nane ndonj mata tanjawanu.

¹⁸ Nu Yesus kummba manj tingina wam ta tuku saningina le Epikurian le Stoik mbal afu pro nu ndonj pasambi kualeyaukumba sakinaig: Tango te njule parak pasa sakate nga talanaig. Afu tenjemba sakinaig: Nu rawe mbal tuku mbara afu tuku sakate inde nginaig.

¹⁹ Tanjaka saka nane Paulus tumba kumba ka nanjine manjur ma sunjo nyunu Ariopagusnje manjurka Paulus sanaig: Ne pasa kiteknu sakate ta manj saka le sine isbe. ²⁰ Ne pasa sakate ta sine nginngankeg. Sine pasa ta tugunu isam tuku iduseg nginaig. ²¹ Atens mbal rawe mbal tanje minnaig ta turmba nane ait njakmba mbolnje wam kube kitek saka ismba minanu.

²² Kile Paulus nu Ariopagus manjur ma ngamuknje tinga saningina: Atens mbal, tane mbara yimyam dubikam tuku wamdus pilig le kamuset. ²³ Ye kine promba tanjine mbara kanunu gudommaba kanjerke liken ta ande tuku mbain mbolnje kuyar ande tenjemba kanjeren. Mbara ande sine gilai ta mbain te mbolnje mbarinjam tuku nga kuyarnaig. Ata. Mbara tane gilai minig ta ye kila satinjamngit. ²⁴ Kuatenje kilke aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Nu samba le kilke tuku Sunjo. Tango nanjine waimbi mbarinjam tuku wande pilig ta nu ta sinamnje mine ndakate. ²⁵ Kuate nu ngarosu abo minam tuku aganj njakmba kumumbi sinjit. Aganj njakmba nu miro. Sine Kuate tuku piro keg ta sine aganj inum nu tambim tuku mine ndakate.

²⁶ Kuate nu tango ndindo wakeina le nu tuku ndare puluka tugeka kilke tugu yimyam mbolnje mine likade. Nane ma ndanj mbolnje minyokamngaig ko ginu mara nane tuku ait prowam tuku ta Kuate nu o buk madina. ²⁷ Kilke mbol mbal nu sota te-silikuwaig nga Kuate nu tanjamba wam ta ke likate. Nane nu sotade ta nu maskenje mine ndakate. Nu sine njakmba tugumnje minit. ²⁸ Tango ande tenjemba kuyarna. Sine abo njak minmba likeg ta nu tugu nga kuyarna. Tanjine kuyar tango ande mata tenjemba kuyarna. Sine nu tuku kinjo kame mineg nga kuyarna. ²⁹ Sine Kuate tuku kinjo kame mineg ta son. Ta tuku tango nanjine wamdusmbi gol silwa ko ndame kilmba aganj

afu wakeikade ta singine mbara ngam kumuŋ kuga. ³⁰ Tanjo tuku nginŋan maŋau ta Kuate nu buk mapeka pa niŋge ndakina ta kile nu kilke tugu ŋakmba ngamuŋgal biye mbilmba naŋgine mbar kusrekuwaig ŋga sakate. ³¹ Sine kilke mbol mbal pilesinŋam tuku Kuate nu ait ande madina. Ait ta kumuŋguwa le sine kumumbi pilesinŋam tuku nu tanjo ande pilna. Tanjo pilna ta sine nu kila pilbe ŋga nu kumna le Kuatenge maŋ te-tina le tinŋina ŋga Atens mbal saninŋina.

³² Nane Yesus kummba maŋ tinŋina pasa ta ismba nane afu Paulus tuku pasa talamba nzumil te-tunaig le afu ndek sanaig: Mara ande maŋ sine sasinŋa le isbe ŋginaig. ³³ Tanjakinaig le Paulus nu maŋgur ma ta kusremba kina le ³⁴ Atens mbal afu Paulus ndoŋ ulendika Yesus tuku son ŋginaig. Nane tuku ande nyunu Dionisius. Nu Ariopagus ma ta tuku pasa pilewanu tanjo ande. Pino ande nyunu Damaris nane afu turmba son ŋginaig.

18

Korin mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus nu Atens kusremba Korin tumbranŋ sunjo mbol kina. ² Pro tanje nu Zu tanjo ande nyunu Akuila tesilikina. Nuŋe kilke tuguk ta Pontus. Nu ailfu ndo piyo nuŋe Prisila ndoŋ Itali kilke mbolŋge minnaik ta mandor Klaudius Zu mbal ŋakmba Rom kusrewaig ŋga sakina le nale Rom kusremba Korin pronaike. ³ Nale tuku piro ta tawi wande zailŋga wakeikanu. Paulus nu mata piro ndui ta kina tukunu nu nale ndoŋ minmba piroka minna. ⁴ Kusem mindek nu kusem wandekŋge Zu mbal Grik mbal wamduŋ kilam tuku nane ndoŋ pasa tugu bitekŋga tumniŋmba minanu.

⁵ Tanjamba minna le Silas nale Timoteus ndoŋ Masedoniaŋge pronaike le nu tawi wande tuku piro kusremba ait ŋakmba mbolŋge Yesus nu sinŋa

Kristus ŋga Zu mbal ngamukŋge temayokmba saka minna. ⁶ Tanjamba saka minna le Zu mbal nane Paulus ndoŋ pasambi kualeyauka nu tumail pannaig le nu ndek nuŋe tawi tumba nane am mbolŋge tuŋtuŋ paurnga saninŋina: Tane ngisikap ta ye tuku mbar kuga. Tanjine mbar. Ye kile kasomok mbal tugum kanŋit ŋgina.

⁷ Tanjakina sulumba Paulus nu nane kusreka kumba kasomok tanjo ande Kuate dubina tuku nyunu Titius Yustus nu tuku wande mbolŋge minna. Nu tuku wande Zu mbal tuku kusem wande gemmba minna.

⁸ Zu mbal tuku kusem wande kulat tanjo nyunu Krispas nuŋe ndare tuma ndoŋ nane Paulus tuku pasa ismba son ŋginaig. Korin mbal afu turmba son ŋginaig sulumba kule pisne tinaig.

⁹ Tanjamba minnaig sulumba furir ande Paulus nu kinatanu suk Sunjo kanŋerna le nu sana: Ne kuru-kuruka miŋge tukul ndamba pasa kukliwa. ¹⁰ Ye ne ndoŋ minet. Nane afu ne ŋayo silinam kumuŋ kuga. Tumbranŋ sunjo te mbolŋge nane gudommba ye tuku mbal mayok kambim tuku minig ŋga Paulus sana. ¹¹ Tanjakina le Paulus nu nane ndoŋ yar ndindo ande bateŋnu Kuate tuku pasa tumniŋmba minna.

¹² Kile Galio nu Akaia ma tugu kulatka minna le Zu tanjo ŋakmba maŋgurka Paulus biye timba tumba nu tugum promba sanaig: ¹³ Tanjo te nu sine tuku tukul lukaka Kuate mbarinŋam tuku maŋau kitek tanjo pino tumniŋgit ŋginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Paulus nu pasa lafuwam bafuna le Galio nu ndek Zu mbal saninŋina: Zu mbal tane isap. Tanjo te nu Rom mbal tuku tukul ande mbarmba ko wam ŋayote kande ye tane tuku pasa ismba te-tiwet kande. ¹⁵ Ima tane ngamukŋge pasa sinŋa ŋak ko nyu ŋak minit ko ima tanjine mbuŋ kame tuku kuyar pasa dubite mbar kame ta tuku ye te-tiwe nda. Kumba tanjine te-tiwap ŋgina. ¹⁶ Tanjaka nu nane pitaikina le nane mayok ka

kinaig. ¹⁷ Nane ka kusem wande kulat tango Sostenes biye timba tumba ka pasa pilewanu wande tugum tange paninjinaig ta Galio nu wam ta kanjermba nda kanjeranu sukmba minna.

Paulus nu luka Antiok kina

¹⁸ Paulus nu ait kuennu Korinjege Yesus tuku mbal ndonj minna sulumba kile nu nane kusreka wanj ponja Siria ma tugu mbol kambim kina. Prisila Akuila nale Paulus ndonj kinaik. Nane ka Senkrea tumbranj sunjo mbolnje Paulus nu nuje gabat kuerkina. Ta ndanam? Nu buk pasa sanjrinu Kuate sana ta kumuna tukunu nu tange gabat kuerkina.

¹⁹ Tanjamba nane wanj ponja kumba ka Efesusnje ibenj kinaig. Ibenj ka Paulus nu Prisila Akuila kusreka nuje ndo kusem wande mbol kina ka tange Zu afu ndonj pasa tugu biteknga tumnijmba minna le ²⁰ Zu mbal afu Paulus nu nane ndonj minam tuku ngailkinaig ta nu mbulna. ²¹ Nu nane kusrekam nga sanjngina: Kuate nu nzaliwa ndeta ye manj te prowamngit ngina. Tanjakina sulumba nu wanj ponja Efesus kusrena. ²² Nu kumba ka Sesareanje ibenj kina. Ibenj ka nu ndek mbumba kumba Yerusalem prona sulumba Yesus tuku mbal kaiyenijmba nu manj ndek Antiok kina.

Paulus nu li kenju tugu pilna

²³ Antioknjege ait kuennu minna sulumba nu manj tinga Galesia le Frigia ma mbol lika Yesus tuku mbal sanjri pilenijmba minna le ²⁴ Zu tango ande nyunu Apolos nu Efesus prona. Nuje tumbranj tuguk Aleksandria. Nu Kuate tuku kuyar pasa tugusemba kila pilmba nu minje bulok pasa kuklina. ²⁵ Yohanus kule pisnenje Sunjo Yesus tuku sakina ta nane afunje tumnaig le nu ta kubewam tuku sanjri njak. Nu Yesus tuku tugusemba sakina ta nu Yohanus kule pisne tuku pasa ta ndo idusmba sakina. ²⁶ Nu tango tuku kuru kuru ndaka Zu mbal

tuku kusem wandeknje pasa kuklimba minna. Nu pasa kuklina le Prisila le Akuila nale isnaik sulumba nu tumba Yesus tuku tugu njakmba tugusemba samba tumnaik.

²⁷ Tanjanaik le Apolos nu Akaia ma mbol kambim sakina le Yesus dubinaig mbal nane nu turmba Akaia Kristen tuku kila wane ande kuyarmba nane nu tuwaig nga sanjnginaig. Apolos nu Akaia prona sulumba tange minmba Kuatenje make pilna le Yesus tuku son njginaig mbal nu nane sunjgomba turkina. ²⁸ Nu tango njakmba ngamuknje kuyar pasa burka Yesus nu Kristus ta tugusemba tumnijmba Zu mbal tuku pasa njakmba kile-ibenjkina.

19

Efesus mbal pasa mayenu isnaig

¹ Apolos nu Korinjege minna le Paulus nu kumba ka tabe ponj pilemba Efesus prona. Pro tange Yesus dubinaig mbal afu kile-siglikina sulumba ² kusnanjngina: Tane pasa mayenu isnaig ta tane Tukul Guwa tinaig e nga kusnanjngina le nane ndek nu sanaig: Kuga. Sine Tukul Guwa nyu ise ndakeg njginaig. ³ Tanjakinaig le nu manj lato kusnanjngina: Tane Tukul Guwa gilai ngade ta ima tuku nyu mbolnje kule pisne tinaig njgina le nane nu sanaig: Sine Yohanus tuku nyu mbolnje kule pisne tigenj njginaig. ⁴ Tanjaka sanaig le nu sanjngina: Yohanus nu pasa kuklimba tango pino terjenmba sanjngina. Tane ngamunggal biye mbilmba kule pisne tap. Ande ye ngumnemnje prowamngat ta tane nu tuku son njgap njgina. Tango ta Yesus nga sanjngina le ⁵ nane pasa ta ismba Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje kule pisne tinaig. ⁶ Tanjanaig le Paulus nu wai nane mbolnje patikina le nane Tukul Guwa tumba pasa kuale gilai ta saka minnaig. Tukul Guwa nu nane pasa sanjngina le ismba kile-mayokkinaig. ⁷ Nane tanjanaig mbal ta ulendika tango 12 tanjanj.

8 Paulus nu Efesusnge tambun keŋmba minna sulumba nu tanjo tuku kuru kuru ndaka kusem wande sinamnge Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta Zu afu ndonj pasa tugu biteknga tumniŋmba minna. 9 Afu nu tuku pasa ismba ngamunjal tukulmba tanjo pino am mbolŋge Yesus tuku mbal kiko pileniŋmba minnaig le Paulus ndek Yesus tuku mbal ndonj kusem wande kusrenaig. Nane tanjo ande nyunu Tiranus tuku tanjo tumninganu wandekŋge mara mara manjurka Paulus nu tanje afu ndonj pasa biteknga tumniŋmba minanu. 10 Nu yar armba tanjamba minna le Asia ma mbolŋge Zu le Grik njakmba Sunjo tuku pasa isnaig.

11 Ait ta mbolŋge Kuate nu Paulus sanjri tuna le nu wam kitek sanjri njak ke likina le 12 nane afu Paulus tuku piro tawi mundu saukanu tawi ta kilmba nanjine guaze mbal mbolŋge patike likinaig le nane magekinaig. Afu guwa njagonu nane mbolŋge minnaig ta kua kine likinaig.

Skevas tuku kinjo kame mbarnaig

13-15 Zu mbal tuku pris gabat ande nyunu Skevas nu kinjo 7 njak minna. Kinjo kame ta ma yimyam mbolŋge lika kumba guwa njagonunje mbal waneniŋganu wakeikanu. Nane Sunjo Yesus tuku nyu ismba nyu ta sanjri njak nga guwa njagonu afu pitaikam tuku ake tummba ande sanaig: Yesus tuku nyu Paulusnge te-mayokte nyu tambi ne saneg. Ne tanjo te kusrewa nginaig. Tanjakinaig kande guwa njayonu ndek nane saningina: Yesus le Paulus ye kila ta tane ima kate ngina. 16 Tanjaka tanjo guwa njayonu njak ta patenja nane ngamuk kumba nane kilmba pani farmba njakmba kile-ibenjkina. Kile-ibenjkina le nane wande ta kusremba nane njarosu ndare njak njak wagek kua ka kinaig.

17 Efesusnge Grik mbal Zu mbal njakmba wam ta ismba kuru kuru sunjo tinaig sulumba nane gudommba Yesus tuku nyu te-dunja

saka minnaig. 18 Yesus dubinaig mbal nane mata pro manjur mbolŋge nanjine kuanye tugu mindek kilemayokkinaig. 19 Nane afu nanjine kagmai manjau wane mbolŋge kuyarke likanu ta wane kame ta njakmba kilmba manjurka nane njakmba am mbolŋge pasokinaig le uge sulunaig. Wane kame ta njakmba ulendika piyanu ta sonj 5,000 tanjan. 20 Nane nanjine mbar ta kusrekinaig le Sunjo Yesus tuku pasa sunjokina le nu dubinaig mbal tuge njayona.

21 Wam njakmba ta mayok kinaig le Paulus nu wamdu tumba nu Masedonia le Akaia ma tugu kuwa sulumba manj luka Yerusalem kambim tuku sakina. Ngumnenga nu Rom mata kanjeram tuku saka minna. 22 Nu turnaik tuku tanjo armba Timoteus le Erastus kukulnikina le nale Masedonia kinaig le nu ait afu Asia ma mbolŋge minna.

Efesusnge gubra sunjo mayok kina

23 Ait ta mbolŋge Efesusnge nane gudommba Yesus tuku mbal tuku gubra tumba pasa sunjo ande mayok kina. Gubra tugunu ta tenenmba.

24 Tanjo ande nyunu Demetrius nu silwambi agan kame wakeikanu. Tanjo ta nu Efesus mbal nanjine pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande ta kanunu silwambi fonfonmba wakeikina le nane njakmba piyamba minnaig le Demetrius nuŋe piro tanjo turmba ndametin sunjo kilnaig. 25 Tanjo ta manjur pilmba nuŋe piro mbal nuŋe piro tuma turmba saningina: Mata kame, sinjine mbara tuku wai kuyar fonfon patika ndametin sunjo kileg ta tane kila. 26 Paulus ngade tanjo ta nu tenje Asia ma njakmba mbolŋge pasa kuklimba tanjo nanjine waimbi mbara wakeikade ta mbara kuga nga gudommba didikate le nane mbilka nanjine mbara kame kusrekade wam ta tane isig. 27 Ta tuku nane njakmba sine tuku piro talawam bafude. Ta ndo kuga. Sine tuku pino mbara Artemis mbarinjam tuku wande kusrewaig le ake minamngat.

Tanjawaig ta singine mbara sungo kile Asia kilke tugu njakmba nyu te-dunga minig ta nane nu ngumnewaig le nu nyu kugatok minamngat ngina.

²⁸ Nane pasa ta ismba gubra kagli firka wikaraumba ngumbeyumba sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sungo nginaig. ²⁹ Nane wikaraumba minnaig le Efesus mbal zigna ta ismba njakmba pinderpindermba Masedonia tango armba Paulus ndonj likinaik tuku Gaius le Aristarkus bige tidinga kilmba didika mangur ma sungo mbol pronai. ³⁰ Paulus mata tango mangur sungo ta tugum kambim bafuna ta Yesus dubinaig mbal nu ngailkainaig. ³¹ Asia gabat sugo afu nane Paulus ndonj gulabnaig ta nane mata Paulus mangur ma mbol nda kuwa nga afu kukulninginaig le pro Paulus peunaig.

³² Mangurkinaig mbal nginnganka sine pro ndanam mangurkigig nga saka fare fare pasa gabat yimyam saka ngumbeyumba minnaig le ³³ Zu mbal nane nangine tango ande nyunu Aleksander nu pasa te-tiwa nga mbiti-mbitinaig le kile nane afu nu pasa tuwa nga sanaig. Nu pasa te-tiwam idusmba nane maninkuwaig nga waimbi peuniymba saningam bafuna ta ³⁴ nane nu Zu tango ta kila pilmba nane ngumbeyumba pasa ndui ta sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat sungo nga saka minnaig le ka ki kanum armba kina.

³⁵ Tanjamba ngumbeyumba minnaig le Efesus tuku waje kuyar pirokate tango pro wai te-dunga maninkuwaig nga saka minna le ma ma nane minin-maninnaig. Tanjanaig le nu nane saningina: Efesus mbal, tane isap. Sine Artemis mbarinjam tuku wande nu tuku ndame kanu samba mbolnge ndekina ta turmba kulat mageweg ta kilke mbol mbal njakmba nane kila. ³⁶ Ande nu pasa ta pitaiwam kumuŋ kuga. Ta tuku tangine gubra te-ibenmba wam ande njonu pitik kam idus ndawap. ³⁷ Tane tango armba kilmba prowaig te nale

singine mbarinjam tuku wandeknje aganj ande kuayarmba ko singine mbara Artemis tuku ngumnem pasa sa ndakade. ³⁸ Sine pasa pilewanu wande njak. Pasa pilewanu tango mata minig. Demetrius nuŋe piro mbal ndonj afu tuku gubra njak ndeta nane kilmba pasa mbolnge patikuwaig. ³⁹ Tane pasa gabat afu minig ndeta ta mata mangurkam ait mbolnge kile-tidingap. ⁴⁰ Kile sine pasa zigna sungo mayok kinit te gabat sugo ismba kusnasinguwaig ta ame pasa alonu saningamngig. Mangur sungo te pasa alo kugatok ngina. ⁴¹ Tanjaka pitaika kapeningina le nane sili-silinaig.

20

Paulus nu Masedonia le Grik ma tugu mbol kina

¹ Nane gubra ngumbeyu ta maninka sili-silinaig le Paulus nu Yesus dubinaig mbal kile-mangurka pasa afumbi sangri pileningina sulumba nane kusreka Masedonia ma tugu mbol kina.

² Nu ma ta mbol lika kumba Yesus dubinaig mbal sangri pilenimbamba ka ka Grik kilke mbol pronai. ³ Pro tanje nu tambun kenmba minna. Tambun kenmba kuganaig le nu wanj ponja manj luka Siria ma mbol kambim sakina ta Zu mbal afu nu balewam saka ndin tukulnaig le nu wamdus mbilmba Masedonia kumam kambim sakina.

⁴ Tango afu nu ndonj kinaig ta nyu nangine tenenmba. Bereanu tango ande Pirus tuku kinjo nuŋe Soper. Tesalonikanu tango armba Aristarkus le Sekundus. Derbenu tango ande nyunu Gaius. Ande Timoteus. Asianu tango armba Tikikus le Trofimius. ⁵ Tango 7 ta ye Lukas sile Paulus ndonj kusreka ambonja kumba ka Troasnge sine tairnga minnaig.

⁶ Sile Filipinge bret yis kugatok nyam tuku kusem kugana le sile wanj ponja kumba ka mara 5 kuganaig le

Troas progen. Pro tanje nane ambonginaig mbal ta kile-siglika kusem ndindo tanje mingen.

Paulus nu Yutikus te-tina le abongina

⁷ Tanje mingen sulumba kusem mbolnje* sine pasa nyam tuku manjurkigen le Paulus nu ye indole kangit nga pasa kuenmba kuklimba minna le furir ngamuna. ⁸ Sine manjurkigen wande ta mbain kenmba njak. Mbain inum o mbolnje bulu gudommaba taikanu minnaig le sine ta mbolnje mingen.

⁹ Tango mo ande nyunu Yutikus nu bubre malanga mbolnje minyok minna. Paulus nu pasa didika kuenmba minna le Yutikus nu kinye gilainga mbol tanje kakloska ndek kilke mbol ndekina. Ndekina le afu iben ka nu te-dunginaig ta nu kumna le kangernaig. ¹⁰ Tanjanaig le Paulus nu iben ka nu mbolnje baufka bagailmba sakina: Tane wamdus fulil ndakap. Nu abo njak minit ngina.

¹¹ Tanjaka Paulus nu manj mbain mbol ambe kina ka nane ndon pasa nyumba nu nane ndon pasata minna le ka mafena. Mafena le nu nane kusreka kina. ¹² Nu kina le nane mata sili-silimba tanjo mo abongina ta ndon kumba wamdus bulok kinaig.

Paulus nu Efesus gabat tanjo kame wam paguningina

¹³ Paulus nu ndinmba ka Asusnge wan pongam sasinaig le sinen ndo wan ponga Asus kagen. ¹⁴ Nu pro Asusnge wan pongina le sine kagen ka Mitilenenge iben kagen. ¹⁵ Manj tanga ka mafena le sine Kios limba ka manj mafena le Samos progen. Tanje tanga kumba ka Efesus limba mafena le Miletusnge iben kagen. ¹⁶ Paulus nu tejenmba idusna. Ye Asia ma mbol nda ka sulumba pitik ndo Yerusalem kumba pagumba nye sunjo Pentikos kangeramngit nga idusmba nu Efesusnge iben ndakina.

¹⁷ Miletusnge iben ka Paulus nu nane afu kukulningina le nane Yesus tuku kuasmbi tuku gabat tanjo afu kilam Efesus kinaig ka ¹⁸ nane kilmba pronaig le nu ndek Efesus gabat tanjo kame ta saningina: Ye abo abo Asia ma mbol prowen sulumba ye tane ndon mine sungowen le tane ye tuku mine manjau kila pilnaig. ¹⁹ Ye nyu kugatok tanan Kuate tuku piro biyen. Ye mara afu piro tuku piti kamusmba malmbiken. Zu mbal ye baleyam sakinaig ta ye piti ta mata kuramba piro kusre ndawen. ²⁰ Ye manjur mbolnje tanjo tuku wande mbolnje lika pasa satinje liken. Pasa afu tane wamdus sangri piletingam tuku ye ande kusre ndawen. ²¹ Zu mbal Grik mbal turmba ngamungal biye mbilmba nangine manjau najgonu kusreka sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinguwaig nga ye riron pasa saningen.

²² Kile ye Yerusalem kambim tuku Tukul Guwanje sangri tanga ye sayumba minit. Ka Yerusalemnge ame manjau ye mbolnje prowamngat ta ye gilai. ²³ Nane ye ndalekuwaig sulumba rar sunjo tam tuku ma njakmba mbolnje Tukul Guwanje sayate ta ndo ye kila. ²⁴ Yinje mine mayewam tuku ye idus ndawet. Sunjo Yesus nu piro sina te ke suluwam tuku ndo iduset. Kuate nu tanjo ake sinan make patika muskil kile-tidingate pasa mayenu ta kukliwam tuku ye piroket.

²⁵ Ye tane ngamuknje liken sulumba Kuate nuje gageu kulatkate wam tumtingen ta tane ye manj kangerye nda ta ye kila. ²⁶ Ta tuku ye tane satinjet. Tane afu ngisikumba ndeta ye tuku mbar kuga. Tanjine mbar. ²⁷ Kuate tuku nzali tanjo dubikam tuku ta njakmba satinjen. Ye inum kusre ndawen. ²⁸ Tanjine manjau kurauka Kuate dubi mayewap. Tane Sunjo Yesus tuku mbal kulatkam tuku Tukul Guwanje tane patikina. Ta tuku tane nuje sipsip kame nya-

* **20:7:** Kristen tanjo pino nane Yesus tingina ait ta nangine kusem ngade. Zu mbal nane Sarare ta nangine kusem ngade

maganj magenu ningap le nyuwaig. Nane nuje mbal mayok kambim tuku Sunjo Yesus nu kumna.

²⁹ Ye tane kusreki le age nguikok afu tane ngamuknge promba Sunjo Yesus tuku sipsip mape ndaka njaigo siglikamngaig ta ye kila. ³⁰ Tane ngamuknge mbal afu mata tinga Sunjo Yesus tuku mbal nane dubikuwaig nga Kuate tuku pasa tumba biye mbilmba satinngaig. ³¹ Ta tuku tane kuraukap. Yar kenmba ye tane ndon minmba furir ki mindek riron pasa tinmba tane tuku malmbi njakmba minen. Ye tuku manau ta gilai ndangap.

³² Ye tane Kuate tuku wai mbolnge patiket. Nunge tane make patika muskil kile-tidinge tingina wam ta biye mayewap ta tangine wamdus sanjri tinguwa le ngumne nga Kuate tuku mbal njakmba ndon tane mage minmba minamngaig. ³³ Ye tane ndon minmba tane tuku aganj ndende ko ndametin kilam idus ndawen. ³⁴ Ye yije waimbi piroka ndametin kilmba ye ndon minnaig mbal turmba aganj ndende kumumbi piyaningen ta tane kila. ³⁵ Ye Yesus tuku pasa ande idusmba yije piro karenmbi mbal afu sanjri kugatok turkam tuku manau ta tumtingen. Nu tenemba sakina. Ande nu aganj ande tinit ta ne sunjomba gare ndanate. Ne aganj ande tumba ande ake tuwit ta nyaro ta luka nane mbol kuwa le ne gare sunjonamngat nga saningina.

³⁶ Paulus nu sake denpurmba nu dagol tidronga nane ndon Kuate yabanja. ³⁷ Yaban suluna le nane njakmba nu bagailmba malmbinaig. ³⁸ Paulus nu tane man ye kangerye nda ngina tukunu nane nu tuku ninan sunjonaig. Tanamba nane numindemba tumba wan tugum pronaig.

21

Paulus Yerusalem kambim tuku wan pongina

¹ Sine nane kusreka wan ponga pakarka kumba Kos nuy progen. Tange tinga kumba ka mafena le Pos nuynge iben kagen. Tange man tinga kumba ka Patara progen. ² Pro tange wan ande Finisia kambim bafuna le ta ponga kagen. ³ Sine kumba ka Siprus nuy kangermba wai najam kumam limba ka Siria ma mbol kumba ka Tirusnge iben kagen. Wan ta Tirus tuku aganj ndende kilna tuku.

⁴ Ka tange iben ka Yesus dubinaig mbal kile-siglika nane ndon kusem ndindo mingen. Nane Tukul Guwange wamdus ningina le Paulus Yerusalem nda kuwa nga peumba ngailkinaig ta ⁵ ait kumungina le sine Yerusalem kambim saka tingigen le Yesus dubinaig mbal nangine pino kijo turmba sine mindeka tumbran sunjo kusremba kilim ka piyal progen. Pro tange sine njakmba dagol tidronga Kuate yabanmba sine nane kapeningigen sulumba ⁶ sine wan pongigen le nane luka tumbran kinaig.

Agabus dir pasa ande Paulus tuku sakina

⁷ Sine Tirus kusremba ka Tolemesnge iben kagen sulumba Yesus dubinaig mbal kaiyenimba nane ndon mara ndindo mingen. ⁸ Mafena le sine man kumba ka Sesareange iben kagen. Sesareange Yesus tuku pasa kukliwanu tango Filipus te-silika nu ndon mingen. Nane buk aposel kame turningam tuku tango ⁷ madininginaig ta nu nane tuku ande. ⁹ Filipus nu kulim kame bailkamba tango kugatok. Nane Tukul Guwange pasa saninganu le ismba kile-mayokka minanu.

¹⁰ Sine Filipus ndon mara afu mingen le tuan tango ande nyunu Agabus Yudeange prona. ¹¹ Promba Paulus tuku let tumba nuje wai kupe ndaleka sakina: Tukul Guwa nu tenemba sakate. Let te tuku miro tango Yerusalemnge Zu mbal afu nu tenemba ndaleka kasomok mbal tuku wai mbolnge palmbimngaig ngina. ¹² Tanakina le sine nane njak

mingen ta pasa ta ismba Paulus nu Yerusalem nda kuwa nga sarsarmba peugen kande ¹³ nu ndek sasina: Tane ndanam saka ye tuku malmbika wamdus piti seryade. Ye Yerusalem ka le nane afu ye mulintumba wande kenge pilwaig ndeta maye. Yesus tuku nga ye baleyuwaig le kumam tuku ye kuru kuru ndaket ngina. ¹⁴ Tanakina le sine Paulus tuku wamdus te-ibene fugumba sakigen; Kuate tuku nzali mayok kuwa ngigen.

Paulus nu Yerusalem prona

¹⁵ Mara afu kuganaig le sine Yerusalem kambim tuku kuaneka tinga kagen. ¹⁶ Sesareanu tira kame afu sine mindeka kumba ka Nason tuku wande mbolnge minam tuku progen. Tango ta nu Siprusnu. Nane abo abo pasa mayenu kuklinaig le nu mbilka Yesus tina. ¹⁷ Sine Yerusalem progen le Yesus tuku mbal nane gareka sine kaiyesinaig.

¹⁸ Mafena le sine Paulus ndon Yakobus sota kagen. Nu tugum promba gabat kame nakmba Yakobus ndon minnaig le kangerkigen. ¹⁹ Paulus nu nane kaiyeningina sulumba nuje piro mbolnge Kuate nu kasomok mbal ngamuknge wam ke likina ta kumumba kubeu ningina le ²⁰ nane nu tuku pasa ismba Kuate tuku nyu te-dunginaig sulumba sanaig: Tira, Zu mbal gudommaba nane Yesus tuku pasa mayenu ismba son ngade. Nane Moses tuku tukul mata kulat mayede. ²¹ Nenge pasa ande saninganu nga afu sakade le iseg. Zu tango kasomok mbal ngamuknge mine likade ta nane Moses tuku tukul pasa kusreka nanginge kinjo kame tuku ngaro pike ndaka singine mbun kame tuku manau dubi ndakap nga ne saninganu ngade le iseg. ²² Ne tumbran sungo mbol prowat te nane nakmba pasa isamngaig. ²³ Ta tuku sine wam ande sakube le ne kumuwa. Singine tango bailkamba nane piro ande kam tuku Kuate pasa sangrinu tunaig. ²⁴ Ne tango bailkamba ta ndon ulendika atrau agan kilam tuku ndametin ninja.

Ninga sulumba Moses tuku tukul ta dubimba kule pismba ngaro minyanga tane atraukap. Tanjawa sulumba nane gabat kugerkuwaig. Ne Moses tuku manau tanjamba ka le nane kangermba sanungaig: Sinja nu Moses tuku manau dubimba kate. Sine pasa isgen ta yabri pasa ngamngaig. ²⁵ Kasomok mbal Yesus tuku son ngade ta nane tukul afu dubikam tuku sine wane ande buk kuyargen. Nane afu nanginge mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu nye ndakap. Aganmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tango pino ndon fare fare une ndakap. Sine tanjamba pasa kuyarmba ningigen nga Paulus sanaig.

²⁶ Gabat mbal tanjamba Paulus wam pagunaig le nu kumba tango bailka ta ndon ulendikina. Mafena le nu nane ndon Moses tuku pasa dubimba kule pismba ngaro minyanginginaig. Minyanginginaig sulumba kusem wande mbol kumba nane pris sanaig: Sine kule pismba minmba ka mara 7 mbolnge sine agan kilmba probe le sine nakmba tuku Kuate atrauka nginaig.

²⁷ Nane tanjamba ka ait 7 patukina le Asia kilke mbolok Zu afu Paulus nu Zu mbal tuku kusem wande sinamnge minna le kangernaig. Nane Paulus kangermba biye timba tango pino Paulus tuku gubra tuwaig nga wika saninginaig: ²⁸ Zu mbal, sine tur-singap o. Tango te ma nakmba mbolnge nu sine Israel mbal singine kusem wande te singine tukul pasa ta nakmba nu nuje pasambi ngaigo siglikate. Kile nu Grik afu kilmba sinam te kumba wande kutur mbilmbilde nginaig. ²⁹ Pasa sakinaig ta tugunu tenenmba. Nane buk Paulus Efesus tango ande nyunu Trofimus ndon Yerusalemnge kangerkinaig. Kangerka Paulus nu Trofimus tumba kusem wande sinam kambinu nga idusmba minnaig.

³⁰ Kile Yerusalem nakmba pinder-pindermba Paulus biye timba didika te-kilimnaig le nane afu kusem

wande malanga sunaig. ³¹ Nane Paulus balewam saka minnaig le Rom kame mbal tuku gabat sungo Yerusalem mbal njakmba kame bunaig ta ismba ³² nu pitik ndo kame gabat afu kame mbal ndon kilmba pinderka nane tugum pron-aig. Pronaig le nane Paulus paninja minmba kame gabat sungo nunje kame mbal ndon kanjerka nane Paulus kusrenaig.

³³ Tanjanaig le kame gabat nu Paulus muli armbambi ndalekuwaig nga afu saningina sulumba nu manjurkinaig mbal ta kusnaningina: Tango te ima. Nu ame wam mbarna nga kusnaningina le ³⁴ nane ngumbeyumba pasa gabat yimyam kile-mayokkinaig.

Kame gabat nu pasa gabat ise tidinjam kumuŋ kuga tukunu kame mbal nane Paulus tumba nanjine wande sungo mbol kuwaig nga saningina le ³⁵ nane ndek nu tumba ka nanjine wande mbol kambim tuku mbili ponjam bafunaig le nane gudommba pro nu balewam sakinaig tukunu kame mbal Paulus waimbi tumba te-dunga tumba wande ponjinaig. ³⁶ Tanjanaig le nane gudommba kame mbal dubika Paulus balewap nga wikaraumba saka minnaig.

Paulus nu Zu mbal tugumnge pasa kuklina

³⁷ Nane mbili ponja wande sinam kambim bafunaig le Paulus nu Grik pasambi kame gabat kusnana: Ye pasa ande ne sanam kumuŋ e ngina. Tanakina le nu lafumba sana: i ... Ne Grik pasa kila? ³⁸ Ailfu Isipnu tango ande gabat sugo kile-ibenkam tuku tango najgonu kuasmbi 4,000 kame bagi njak ma baknu mbol kina ta ye ne tango ta nga idusit ta kuga ngina le ³⁹ nu lafumba sana: Ta yenje kuga. Ye Zunu. Yinje ma tugu Silisia. Yinje tumbran sungo Tarsus. Ye tango pino manjurkaig si pasa afu saningam kumuŋ e ngina le ⁴⁰ nu wokina le Paulus nu wande ta tuku

mbili mbolnge tingina sulumba nu wai te-dunga nane peuniŋmba minna le minin-maninnaig le nu ndek Hibru pasambi nane saningina:

22

¹ Ye tuku mam kame yinje tira kame tane ye tuku pasa isap. Ye wam ande mbar ndawen ngina. ² Paulus nu Hibru pasambi saningina le nane ismba njakmba minje tukulmba amtinnga minnaig.

³ Kile nu man sakina: Ye Zu tango. Yinje ma tugu Silisia. Yinje tumbran Tarsus. Ye kiŋo fudinndo Tarsus kusremba Yerusalemnge minen. Minmba ka sunjoka Gamaliel tugum prowen le nunje singine mbun kame tuku tukul njakmba ye tumyina le kila pile mayewen. Tane tukul dubika wamdus sangrinu Kuate tuwig tanamba ye mata tanawen. ⁴ Ye Yesus dubinaig mbal kilmba bale farmba tango pino bige tidinnga kilmba ndaleka muli wandeknge patike liken. ⁵ Pris mbal tuku gabat kame Israel pasa pilewanu sugo njakmba ye manau ken ta nane kila. Nane ye piro ta kam tuku Damaskusnge tira kame kilam tuku waje kuyarmba sinaig. Sinaig le Yesus dubinaig mbal bige tidinnga ndaleka kilmba pro tenje piti ningam tuku ye Damaskus kambim saka ndek kan.

⁶ Ye ka Damaskus patuwen le ki mbilam bafuna le samba mbolnge bulu sungo ande mayok ka ye kiljayina le ⁷ ye kuru-kuruka kilke mbolnge ndeken. Tanawen le minje pasa ande ye sayina: Saulus, Saulus, ndanam tuku ne ye tumba njayo siliyate ngina le ⁸ ye pasa ta ismba kusnawen: Sungo, ne imange ngen le nu man ye sayina: Ye Nasaretnu tango Yesus ne ye njayo siliyate ta ngina. ⁹ Tango kame ye ndon minnaig ta nane bulu ndo kanjernaig. Pasa Yesus ye sayina ta nane ise ndakinaig.

¹⁰ Kile ye nu sawen: Sungo, ye ndani ngen le nu lafumba sayina: Ne tinnga Damaskus tumbran sungo mbol si kumba sinje mina le tango ande ne

tugum promba ne pirokam tuku Ku-ate buk ne pilna ta sanamngat ngina. ¹¹ Bulu sunjo ta ye tuku am tina tukunu mambil fuguwen le tanjo ye ndon kagej ta ye waiwaiyumba ka Damaskus tumbrajan sunjo mbol promba tanje minen.

¹² Tanjo ande nyunu Ananias nu tanje minna. Nu Kuate kumnemnge minmba tukul njakmba dubikina. Zu mbal Damaskusnge njakmba nu tuku saka minnaig. ¹³ Nu ye tugum promba sayina: Tira, ne man am purfewa ngina kande am purfena le mambilmba nu kangeren.

¹⁴ Kile nu ye sayina: Singine mbun kame tuku Mbaranje ne nu tuku wamdus kila palmbim tuku nu tuku piro tanjo purfenju kangermba nu tuku minje isam tuku nu ne madina. ¹⁵ Ne wam kangerka pasa isna ta ne ma njakmba mbolnje lika saka le nane iswaig. ¹⁶ Ne dal ndaka Yesus tuku piro tuku sanjri tomba tinja kule pisne ta le Kuate nu ne tuku une saukamngat nga sayina.

¹⁷ Ngumnenga ye luka Yerusalem prowen sulumba ye kusem wande sunjo mbolnje yabanmba kinatanu sukmba ¹⁸ Sunjo Yesus kangeren le nu ye sayina: Ne pitik tinja Yerusalem kusremba kua kaye. Ne tenje ye tuku pasa kukliwa ta nane ise nda ngina le ¹⁹ ye ndek nu sawen: Sunjo ye mbulit. Ye buk kusem wande njakmba mbolnje ne son nginaig mbal kilmba ngusnjmba mulinj kilmba wandeknje patike liken wam ta Yerusalem mbal njakmba kila. ²⁰ Ne tuku pasa kukliwanu tanjo Stefanus nane nu balemba ndare kutuwe tunaig le ye nane tuku tawi kulatka nane kangerka wam ta mayede ngen wam ta mata nane kila ngen kande ²¹ nu ye sayina: Kuga. Ne tinja le kukulni le ma masken kasomok mbal tugum kanjat nga sayina ngina.

²² Nane Paulus tuku pasa ismba maninkinaig ma ma kasomok mbal tugum kambim tuku ngina le nane wikaraumba sakinaig: Tanjo te njayonu. Balewap le kumwa nga

wikaraumba sakinaig. ²³ Nane wikaraumba nanjine tawi kilmba kuilkuilnga tuptup roka barenjmba minnaig le kame gabat sunjo nu ndek kame mbal afu saningina: ²⁴ Nane ndanam tanjo te tuku gubra sunjo tade. Nu tumba singine wande sunjo te sinamnge mulimbi ngusap le nu pasa tugu njakmba sakuwa le isbe ngina.

²⁵ Nane ndek nu tumba ngusam tuku kupe wai didike likinaig le Paulus nu kame mbal tuku gabat ande nu patuknje tin minna ta sana: Ye Rom tanjo. Tane ye tuku pasa te-ti ndamba ngusyam kumun kuga ngina le ²⁶ kame mbal tuku gabat nu pasa ta ismba nu kame gabat sunjo tugum kumba sana: i ... Ne tanjo si nane ndanjwaig nga saningit. Nu Romnu ngina le ²⁷ kame gabat sunjo pro Paulus kusnana: Ne Rom tanjo e ngina le nu au ngina. ²⁸ Tanjina le gabat sunjo nu Paulus sana: Nane ye Romnu tanjo nguwaig nga ndametin sunjomba Rom mbal ninjen ngina le nu sana: Yinje piro tamba Rom nyu te ndaken. Ye ina sinam mayok kan ta ye Romnu ngina.

²⁹ Nane Paulus ngusam bafunaig mbal pasa ta ismba njakmba pastinja nu kusrenaig. Kame gabat sunjo Paulus tuku tugu ise timba ye nu ngusam tuku ndalekit nga nu mata wamdus fulilkina.

Paulus nu gabat sugo tugumnje pasa kuklina

³⁰ Mafena le kame gabat sunjo ndanam Zu mbal Paulus tumba pasa mbolnje te-tinaig nga nu tugunu isam tuku idusna. Tanjamba nu kame mbal afu Paulus ndalekinaig tuku muli kukliwaig nga saninjmba nu pris gabat mbal Zu mbal pasa pilewanu sugo njakmba kile-mangurka Paulus tumba nane ngamuknje te-tina le

23

¹ nu Zu mbal tuku gabat sugo fumble tidinnga ndek saningina: Tira kame, ye kinjo fudinndo minmba Kuate am mbolnje mbar ande ke ndaken kile

minet ngina. ² Nu tanjamba sakina le pris gabat sunjo Ananias nane afu Paulus tugumnge tin minnaig ta nu tuku minje katwaig nga saningina.

³ Tanjakina le Paulus ndek nu sana: Ne yabri tango. Ne singine tukul dubimba ye pileyam iduste ta ndanam ne tukul lukamba ye katyam tuku sakate. Kuate ne mata katnamngat ngina. ⁴ Tanjaka sana le nane afu Paulus tugumnge tin minnaig ta nu sanaig: Ne Kuate tuku pris sunjo tumail pante nginaig le ⁵ nu sakina: Tira kame, tango te nu pris sunjo ta ye gilai tukunu tanjamba sawit. Kuyar pasa tejenmba sakate. Tanjine gabat sunjo ande pasa njayonu sa ndawap ngate nga saningina.

⁶ Gabat sugo sugo minnaig ta nane afu Farisi afu Sadusi ta Paulus nu idusna sulumba nu wika sakina: Tira kame, ye Farisi tango. Ye Farisi mbal tuku fat. Kumanu mbal manj tingam tuku ye iduset. Ta tuku tane ye tumba pasa mbolnje palgig ngina. ⁷ Nu tanjamba sakina le kile Farisi mbal Sadusi mbal ndonj munju tulinginaig le manjurkinaig mbal nane pur arnaik. ⁸ Ta ndanam? Sadusi mbal nane tejenmba idusde. Tango kummba manj abonje nda. Enjel kame guwa mata nda minig nga idusde. Farisi mbal nane aganj kame ta njakmba son ngade. Ta tuku nane munju purkinaig.

⁹ Tanjamba nane sunjomba wika-raumba munju tulinga Farisi mbal afu nane Kuate tuku pasa biteknganu nane tinga sakinaig: Tango te sine nu mbolnje mbar ande nda kanjereg. Guwa andenje ko enjel andenje nu pasa tuna inde nginaig. ¹⁰ Nane munju tulinga minnaig ma ma gubra suk suk nda ningina le kame gabat sunjo nu kuru-kuruka nane Paulus piraibka balebekaig nga kame mbal saningina le nane nu didika tumba nanjine wande sunjo mbol kinaig.

¹¹ Ait ta furir Sunjo nu Paulus tugum promba sana: Ne kuru kuru ndaka sanjri tinga. Ne Yerusalem tumbrajan sunjo te mbolnje ye tuku

nyu te-mayokmba saningit tanjamba ndo ne Romnje mata ye tuku nyu te-mayokamngat ngina.

Zu afu Paulus balewam tuku pasa katnaig

¹²⁻¹³ Mafena le Zu tango kuasmbi 40 limba manjurka Paulus balewam tuku wamdus sunjo pilnaig sulumba nane Kuate am mbolnje pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj kule nyamngig nginaig. ¹⁴ Tanjamba nane pris gabat mbal Zu mage mage tugum kumba saninginaig: Sine pasa sanjrinu Kuate am mbolnje sakigig. Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj tumba nyamngig ngigig. ¹⁵ Ta tuku tane pris mbal Israel pasa pilewanu sugo ndonj kame gabat tuku pasa palpe. Paulus nu te promba pasa afu tane ndonj manj kile-tidingam tuku nu sawap. Nane afu nu mindemba ilwaig le ndinje nu balewamngig nginaig.

¹⁶ Paulus kulim nuje tuku kijo nu nga nuje balewam sakinaig ta isna sulumba nu kame mbal tuku wande sunjo sinam kumba nga nuje kila sana le ¹⁷ nu ndek kame gabat ande wika sana: Tango mo te tumba tanjine gabat sunjo tugum kaye. Nu pasa ande njak ngina.

¹⁸ Nu tango mo ta tumba gabat tugum kumba sana: Mulinj tanu tango Paulusnje tango mo te ne ndonj pasa ande sakam tuku sayat le tumba ne tugum prowet ngina le ¹⁹ kame gabat nu waimbi biymba te-yamokmba kile saya le isi ngina. ²⁰ Tanjakina le nu ndek kame gabat sunjo sana: Nane Zu mbal manjurka pasa ndindo katmba sakaig le isit. Indole ne Paulus kukula le pasa pilewanu mbal tugum kumba pasa afu manj kile-tidingam tuku ne yabrinamngig. ²¹ Ne nane tuku pasa ismba kumu ndawa. Nanjine tango 40 limba nane ndinje kuirka Paulus balewam tuku tair minamngig. Nane Kuate am mbolnje pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus

balemba ndo man nyamagan kule nyamngig nginaig. Kile nane kuaneka Paulus balewam saka ne tuku pasa ndo tairnga minig ngina. ²² Tanaka sana le kame gabat sungo ndek nu sana: Pasa sayate te ye nu sawit nga ande sa ndawa ngina. Tanamba wam pagumba kaye ngina le nu kina.

²³ Kile kame gabat sungo nu kame gabat armba wika sanikina: Tale kame mbal 200 hos ponu tuku 70 turmba kilmba Sesarea kambim tuku kuanekap. Tango 200 tui nak mata tane mindeka kambim tuku saningap. Tanamba furir ait 9 mbolnge nakmba kile-mangurkap sulumba ²⁴ Paulus tumba hos mbolnge pilmba nu te-ngamumba kulat mayemba gabat sungo Feliks tugum kape ngina. ²⁵ Kame gabat sungo nu tanamba nale wam paguka waje ande Feliks tambim tuku tenemba kuyarna.

²⁶ Gabat sungo Feliks kaiye.

²⁷ Zu mbal nane tango te biye timba balewam bafunaig le nu Romnu tango nginaig le ye pasa ta isen sulumba kame mbal afu kilmba kumba ka Zu mbal ngamuknge te-luka ten. ²⁸ Nane ame wam tuku tango te tumba pasa mbolnge palmbim bafunaig le ye tugunu isam tuku nu tumba ka nangine pilewanu mbal tugumnge te-tiwen. ²⁹ Ye nane tuku pasa gabat isen ta nu balewam tuku ko mulintam tuku kanjer ndawen. Nu Zu mbal tuku tukul afu lukakina ta tuku ndo nu tumba pasa mbolnge pilnaig. ³⁰ Ailfu Zu mbal nu balewam tuku pasa katnaig ta andenge kite ye sayat le ye pitik ndo kame mbal kukulninget le nu tumba ne tugum prode. Zu mbal afu Paulus tuku gubra nak ta nane ndek kumba ne ndon te-tiwam tuku saningen.

Not ndo.

Ye Klaudius Lisias.

³¹ Kame mbal nu tuku wam pagu pasa kumumba furir Paulus tumba kumba ka Antipatris tumbra sungo mbol pronaig. ³² Mafena le kame mbal luka nangine wande sungo mbol

Yerusalem kinaig le hos nak mbal ndo Paulus mindemba tumba Sesarea kinaig. ³³ Kumba ka Sesarea promba Paulus tumba gabat sungo Feliks wai mbolnge pilmba waje turmba tunaig. ³⁴ Nu waje ta yaika burkina sulumba nu ndek Paulus kusnana: Ne anikok ngina le ye Silisianu ngina. ³⁵ Tanakina le nu sana: Nane ne pasa mbolnge pilnaig mbal te prowaig le ye ne tuku pasa tetiwi ngina. Tanamba nu kame mbal saningina le Paulus tumba Herodus nu wande sungo pilna ta sinamnge pilmba kulatkinaig.

24

Paulus nu Feliks tugumnge pasa kuklina

¹ Paulus nu mara 5 Sesareange minna le pris sungo Ananias Zu mbal tuku tango mage mage turmba Yerusalemnge ndek Sesarea pronaig. Tango ande pasa te-tiwam tuku kila sungo nak nyunu Tertulus nu ndon pronaig. Pro gabat sungo tugumnge nane Paulus tumba pasa mbolnge pilnaig.

² Gabat sungo ta Paulus wikina le Tertulus nu Paulus mbarna nga tenemba sakina: Feliks singine gabat sungo, ne kilke te kulat mayete le sine kame kugatok mineg. Ne manau najgonu afu kanjerka kile-tidinga manau kitek magenu tumsingit.

³ Ta tuku sine Zu mbal ma nakmba mbolnge ne tuku sakeg. ⁴ Ye ne tuku ait puram idus ndawet. Ye pasa fagnu ndo ne isam tuku sanamngit.

⁵ Tango te nu maim maim tugu. Nu ma nakmba mbolnge Zu mbal tetkate le nane ngamuknge kame pulukate. Zu afu singine manau kusrekade le sine nane Nasaretnu ngeg ta nu nane tuku gabat minit. ⁶ Ta ndo kuga. Nu sine tuku kusem wande sungo kutur pile tambim bafuna le sine nu biye tigen. Nu biye timba singine tukul manau mbolnge nu tuku pasa pilingam sakigen ta ⁷ kame gabat Lisias nu pro nuje kame mbal saningina le nane sine tuku wai

mbolŋge nu tumba kinaig. ⁸ Sine nu tuku pasa ŋak mbal sine ne tugum promba pasa te-tiwam sasingina. Nuŋe mbar ŋakmba sakeg te ne nu kusnawa ta sanuwa le isamŋgat ŋga Feliks sana le ⁹ Zu mbal afu Tertulus turmba pasa tugu ndindo Paulus tuku sakinaig.

¹⁰ Tanakinaig le gabat sungo Feliks gabatmbi saka ŋgina le Paulus ndek nu sana: Gabat sungo, ne yar gudommba sine Israel mbal tuku pasa pileŋgate. Ta tuku ye yiŋe pasa ne isam tuku piti kugatok sanamŋgit. ¹¹ Ye Kuate tuku nyu teduŋga nu mbariŋam tuku Yerusalem prowen ta mara ¹² kuganaig. Ne nane afu kusnaniŋga ta pasa ndui ta isamŋgat. ¹² Yerusalem kusem wande sungo mbolŋge ye ande ndoŋ pasambi muŋgu tulinŋen le kaŋger ndanaig. Kusem wande fonfon ko tumbran sungo sinamŋge tanŋo pino siseniŋganu wam ta mata ke ndaken. ¹³ Ye mbaranu pasa ta nane tugunu te-mayoke fugude.

¹⁴ Nane pasa ande ne sanaig ta son. Yesus tuku maŋau yabrikanu ŋgade ta ye nu dubimba maŋau tamba sine tuku mbuŋ kame tuku Kuate mbariŋet. Ye tukul pasa tuan tanŋo tuku kuyar turmba son ŋget. ¹⁵ Zu mbal nane tanŋo magenu ŋaigonu kumwaig le Kuatenŋe kile-tidiŋgamŋgat ŋga idusde ta ye mata tanamba iduset. ¹⁶ Ta tuku ye mara mara Kuate am mbolŋge tanŋo pino am mbolŋge maŋau tiŋreknu kam tuku ndo idusmba matuk tukulket.

¹⁷ Ait kuennu ye Yerusalem kaŋger ndamba ailfu ndo yiŋe mbal turkam tuku ye ndametij kilmba Kuate atraukam tuku prowen. ¹⁸ Ye Kuate atraukam tuku ŋgarosu minyanŋa ka kusem wandekŋge minen le nane ye kaŋgeryinaig. Ye tanŋo gudommba ndoŋ zigna minen le kaŋger ndayinaig. Asianu Zu afu pro tanŋe ye te-silikinaig ta ¹⁹ nane kile aniŋge minig? Nane ye tuku pasa ŋak ndeta pro ne tugumŋge sakuwaig.

²⁰ Ye Zu mbal tuku pasa pilewanu sugo tugumŋge pasa kukliwen ta tanŋo kame tenge minig ta nane isnaig. Nane ye tuku pasa ande isnaig ndeta kile sanuwaig. ²¹ Ait ta ye nane ŋgamukŋge wika saken: Kumanu mbal maŋ aboŋga tinuŋgaig ŋgen. Ta tuku nane ye pasa mbolŋge pilnaig inde ŋga Feliks sana.

²² Feliks nu Yesus dubinaig mbal tuku maŋau buk kila pilna tukunu nu nane tuku pasa te-ibenmba saniŋgina: Tanŋaig. Kame gabat sungo Lisias te prowa le ye tane tuku pasa te-tiwamŋgit ŋgina. ²³ Tanakina sulumba nu kame mbal tuku gabat sana: Tane Paulus tumba kumba kulatkap. Nu sunŋomba tukul ndamba nuŋe gulab afu nu turam tuku peu ndaniŋgap ŋgina.

²⁴ Ait afu kuganaig le Feliks nu piyo nuŋe Drusila ndoŋ luka pronaiŋ. Piyo nuŋe nu Zunu. Feliks nu Paulus wikina le nu nale tugum promba Kristus Yesus tuku sanŋri tomba tiŋgam tuku wam sanikina. ²⁵ Maŋau tiŋreknu nzali ŋaigonu towam tuku Kuate nu sine ŋakmba pilesinŋgam tuku maŋau ta ŋakmba sakina le Feliks nu kuru-kuruka Paulus sana: Ye ait ande mayenu kaŋgermba ndeta ne maŋ wikamŋgit. Kile ne kaye ŋgina. ²⁶ Feliks nu wamdus ande tina ta tenenmba. Paulus tuku ndametij ande ake didika tumba nu muli wandekŋge paskam idusmba nu mara gudommba Paulus wika nu ndoŋ pasa-pasakanu.

²⁷ Yar armba kugana le Porsius Festus nu Feliks tuku ma tina. Feliks nu nuŋe piro kusremba Zu mbal nu nzaliwaig ŋga Paulus muli wandekŋge kusrena le minna.

25

Paulus nu Festus tugumŋge pasa kuklina

¹ Festus nu piro tugu pilna le ait keŋmba kinaig le nu Sesarea kusremba mbumba Yerusalem kina. ² Nu kumba ka Yerusalem prona le pris gabat mbal Zu tanŋo nyu ŋak nane pro Paulus nu mbarna

nga Festus sanaig. ³ Paulus nu pro Yerusalemnge pasa te-tiwa nga nane nu sarsarmba minnaig. Nane Paulus tumba kuwaig le ndinnye balewam idusmba tanjamba nu kusnamba minnaig le ⁴ Festus nu nane saningina: Kuga. Paulus nu Sesareange muli wandeknye minit. Ait afu kugawaig le ye mata ndek kanjit. ⁵ Tane tanjine tanjo nyu njak njak ye ndonj kumba ka nzinge tane Paulus tuku pasa njak ndeta nu tumba pasa mbolnye palpe ngina.

⁶ Festus nu Yerusalemnge mara 8 ko 10 kuganaig le manj luka Sesarea ndek kina. Zu mbal afu mata nu dubimba ndek kinaig. Mafena le Festus nu pro pilewam tuku mbili mbolnye minyoka afu saningina le Paulus tumba pronaig. ⁷ Tumba pronaig le Zu mbal Yerusalemnge ndek kinaig ta nane Paulus te- ngamumba mbar manjau sugo afu kanu nga sakinaig ta tugu biteknye fugunaig.

⁸ Kile Paulus nu nane tuku pasa lafumba sakina: Ye Zu mbal tuku tukul ko kusem wande sunjo ko Sesar tuku nyu mbolnye mbar ande ke ndaken ngina. ⁹ Tanjakina le Festus nu Zu mbal nu nzaliwaig nga nu Paulus sana: Ne mbumba Yerusalem kaye le ye ka ambenje ne tuku pasa te-tiwi e nga kusnana kande ¹⁰ Paulus nu sakina: Ye mbumba Yerusalem kine nda. Rom gabat sugo pasa pilewanu wande noten. Tenje ye tuku pasa te-tiwap. Ye Zu mbal tugumnye mbar ande ke ndaken ta ne mata kila. ¹¹ Ye tanjo njayonu mbar ande kumba ta ye kumam kumunj. Zu mbal nane yabri pasa ndo sakade. Ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnye palmbim kumunj kuga. Ye Sesar tugum kumba pasa te-tiwam tuku iduset ngina.

¹² Tanjakina le Festus nu ka nune gabat kame ndonj pasata nu Sesar tugum kuwa e ko nda kuwa nga saka nane tuku wamdus ismba pro Paulus sana: Ne Sesarnye ne tuku pasa iswa nga sakat not ndo. Ye ne kukulni le Sesar tugum kanjat ngina.

Mandor Agripa nu Festus tugum prona

¹³ Mara afu kuganaig le mandor Agripa piyo nune Bernise ndonj gabat sunjo kitek Festus kaiyewam tuku pronaik. ¹⁴ Nale nu ndonj tanje minnaig ma ma Festus nu Paulus tuku Agripa sana: Aifu gabat sunjo Feliks nu kambim nga tanjo ande muli wandeknye kusremba kina. ¹⁵ Ye mbumba Yerusalem kan le pris gabat kame Zu mage mage tanjo ta mbarna nga sayumba lafu njayonu tawe nginaig le ¹⁶ ye nane saningen: Sine Rom mbal tuku manjau tanjo ande mbarte le ande nu pasa mbolnye pilit ta nale kumu kumu tinga pasatade. Nu tuku pasa ismba ndo lafunu tuweg ngen. ¹⁷ Nane ye ndonj te pronaig ta ye dal ndaken. Mafena le ye pasa pilewam tuku mbili mbolnye minyoka saningen le Paulus tumba pro sine ngamuknye tetinaig. ¹⁸ Tanjanaig le nu pasa mbolnye pilnaig mbal nane tinga Paulus nu mbar sunjowanu sakinaig le mbar ande njayonu kanu nga idusen ta ye kanjer ndawen. ¹⁹ Nane Paulus ndonj nanjine manjau tuku wamdus purkinaig. Tanjo ande nyunu Yesus kummba manj tinganu sakina le nane nu nda tingina nga nu tuku gubra tinaig.

²⁰ Ye nane tuku pasa te-tiwam tuku ndin inum kanjer ndamba nu ka Yerusalemnge pasa te-tiwa nga sawen ta nu mbulna. ²¹ Nu muli wandeknye minmba Rom gabat Sesarnye nu tuku pasa isam tuku sakina. Ta tuku nu muli wandek sinamnye minwa le ndin ande kanjermba nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga minde minet nga Agripa sana.

²² Kile Agripa ndek Festus sana: Ye mata tanjo ta tuku pasa isam nzaliate ngina le Festus nu sakina: Ata. Indole ne isamngat ngina.

²³ Mafena le Agripa nale Bernise ndonj nakile tawi magenu silika mindepiye mayemba manjur ma mbol pronaik. Kame mbal tuku gabat sugo sugo Sesarea nyu njak mbal mata

pronaig. Nane njakmba mangurkinaig le Festus nu afu kukulningina le Paulus tumba pronaig. ²⁴ Pronaig le Festus nu sakina: Mandor Agripa, tane njakmba tenge minig mbal tane isap. Tango te kanjerap. Zu mbal Yerusalemnge afu tenge nane njakmba mara mara minge fetka tango te njayonu balewa nga sayumba minig ta ²⁵ ye nu balewam tuku mbar ande kanjer ndawen. Nu gabat sungo Sesar tugumnge pasa te-tiwam sayina tukunu ye nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga idusmba minet ta ²⁶ ye tango te ame wam mbarna ta singine gabat sungo saki le iswa. Ta tuku mandor Agripa tane njakmba nu tuku pasa isap nga nu wikit le te prowat. Sine njakmba nu tuku pasa ismba nu ame manau mbarna ta kila pilmba ye Sesar tuku wane ande kuyaramngit. ²⁷ Ake kukuli ta mayenu kuga. Nu mbarna ta turmba kuyaram tuku nga Agripa sana.

26

Paulus nu Agripa tugumnge pasa kuklina

¹ Kile Agripa nu Paulus sana: Ne nane wam kube saka le sine isbe ngina. Tanakina le Paulus nu pasa tugu palmbim nga wai kuitka sakina: ²⁻³ Mandor Agripa, Zu mbal tuku mine manau ta ne kila. Ta tuku Zu mbal nane ye mbaranu nga sakade ta ye ne tugumnge sakam tuku gareyate. Ye tuku pasa te mbule ndaka isa.

⁴ Ye Yerusalemnge yinje mbal ndon kinjo ndo minmba ka sungoken. Zu mbal njakmba ye tuku mine kila. ⁵ Ne nane kusnaninga le ye Farisi tuku manau dubiken ta sanamngaig. O buk nane wam ta kila minnaig. Sine Farisi mbal sine Zu mbal njakmba linjmba tukul pasa dubikam tuku matuk tukulkeg. ⁶ Kuate nu kumanu mbal tingamngaig nga singine mbun kame saningina wam ta ye sungomba iduset. Ta tuku ye pasa mbolnje minet.

⁷ Sine Zu mbal tugu 12 njakmba ki furir pasa ta idusmba Kuate

mbarinjmba alonu tairnga mineg. Ye alonu ta kanjeren nga saket. Ta tuku Zu mbal ye tumba pasa mbolnje pilnaig. ⁸ Ndanam tane Kuate nu kumanu mbal kuagnekam kumuñ kuga nga idusde?

⁹ Ye mata Nasaretnu tango Yesus tuku piro Yerusalemnge njayo silimba ye wam mayewet nga idusen. ¹⁰ Pris gabat mbal nyu sinaig le ye nu tuku mbal mulin kilmba wandeknje patiken. Afunge nane pasa mbolnje kile-tidinga baleningam sakinaig ta ye mata woken. ¹¹ Kusem wande mbolnje nane Yesus tuku nyu njayo siliwaig nga piro kareñ ninggen. Nane afu kua kinaig le ye gubra kagli firka nane dubika kasomok mbal tuku tumbran sugo yinyam mbolnje sota liken.

¹² Mara ande pris gabat mbal ye Yesus dubinaig mbal bige tidinngam tuku nyu sinaig le ye Damaskus kambim tuku kan. ¹³ Ye ndin dubimba kumba ka ki mbilam bafuna le samba mbolnje bulu sungokanu ki tuku bulu limba mayok kina sulumba mbal ye ndon kagen ta njakmba kilnjasingina. ¹⁴ Kilnjasingina le sine kilke mbolnje ndek tiriturugen le minge pasa ande Hibru pasambi sayina: Saulus, Saulus, ndanam tuku ne ye njayo siliyate. Ne baflo tanañ nane nzali dubite le nane kulat tanjonge katnate le rar kamuste ngina le ¹⁵ ye nu kusnawen: Sungo, ne imanje ngen le nu man sayina: Ye Yesus ne njayo siliyate ta. ¹⁶ Kile ne tinga. Ne ye tuku piro biyamba wam kanjerkat te afu man tumni le wam njakmba ta nane afu saningam tuku ye ne tugum mayok kat. ¹⁷ Ye ne kukulni le Zu mbal kasomok mbal tugum kanjat. Nane ne njayo silinam iduswaig le ye ne turni le ne njayo siline nda. ¹⁸ Ne nane wamdu purfeu serninga le ma make tuku manau kusremba bulu mbolnje prowam tuku ne kukulnet. Nane Satan tuku sangri njakmba kusreka Kuate tugum kuwaig le nu nane tuku une sauke ninjua le nane

Kuatenge madiningina mbal ndon ulendikamngaig. Ta tuku ne kukulnet nga sayina.

¹⁹ Mandor Agripa, ye samba mbolnge pasa sayina ta ye dubi mayewen. ²⁰ Ye ambonga Damaskus mbal tugumnge pasa kuklimba nane ngamungal biye mbilmba nangine manau ngaigonu kusreka Kuate dubimba manau kitek ta tuku alonu kile-mayokkuwaig ngen. Ngumnga ye Yerusalemnge Yudea ma tugu jakmba mbolnge kasomok mbal turmba ngamuknge pasa ndui ta kuklimba saningen. ²¹ Wam ta tuku Zu mbal nane ye kusem wandeknge minen le ye biye tiyumba baleyam sakinaig.

²² Baleyam sakinaig ta mara mara Kuate ye turyumba ka kile turyate le tane nyu jak mbal nyu kugatok ngamuknge pasa kukliwet. Moses tuan tango jakmba wam prowam tuku buk sake likinaig ta ndo kuklimba saket. Ye pasa kise sa ndaket. ²³ Pasa ta tejenmba. Kristus nu rar sungo tuwa sulumba kumanu mbal ti ndanguwaig le nu ambonga tinungat. Tanawa sulumba nu Zu mbal kasomok jakmba kilmba bulu mbolnge patikamngat nga Agripa sana.

²⁴ Paulus nu tanamba sana le Festus nu kuenka sakina: Paulus, ne itulu nginngankate. Ne waje burka kila sungo tina tambik ne itulu nginngankam bafute ngina le ²⁵ nu lafumba sakina: Gabat sungo Festus, ye tango itulu nginngankade tanan kuga. Ye pasa purfen nu tugusek ndo saket. ²⁶ Mandor Agripa, ye pasa saket te jakmba ne kila. Ye wam kubeu tinget te kuirka pro ndanaig. Ne o buk isna. Ta tuku minge bulokmbi ne sanet. ²⁷ Ye ne kusnanet. Ne tuan tango kame tuku kuyar son ngate e? Ne son ngate ta ye kila ngina.

²⁸ Tanakina le Agripa nu sana: Ne ait fagnu ndo pasa sayate ta mbolnge ye pitik ndo Kristen mayok kinet nga ne iduste e ngina le ²⁹ Paulus nu

sana: Ne tane jakmba tenge minig tane pitik ndo ko gitmba mbilka ye minet tejen mayok kambim tuku ye Kuate sungomba yabanet. Ye mulintanu minet tejenmba minap nga idus ndawet ngina.

³⁰ Tanakina le mandor Agripa gabat sungo Festus piyo nuje Bernise nane tange minnaig mbal jakmba tinginaig. ³¹ Tinga mayok ka nangine nangine saka ismba tango te kumam tuku ko mulintam tuku wam ande kanjer ndagig nga saka kinaig. ³² Kumbanje Agripa nu Festus sana: Tango te Sesarngge nu tuku pasa te-tiwam tuku sakina. Kuga kande kile paska pitaiwet kande ngina.

27

Paulus nu Rom kuwa nga kukulna

¹ Gabat kame nane Paulus wan ponga Itali kilke mbol kuwa nga nu mulinj kilanu tango afu ndon kilmba kame gabat ande wai mbolnge patikinaig. Kame gabat nyunu Yulius. Nane Sesar tuku kame mbal. Ye Lukas nane ndon kan. ² Wan inum Asia ma tugu mbolnge kundu mindek iben ka kambim bafuna le sine pongigen. Wan ta Adramitium tumbran sungo mbolnge minna tuku. Masedonia tango Aristarkus nu Tesalonikanu nu sine ndon kagen.

³ Sine kumba mafena le Sidon tumbran sungo mbolnge iben kagen. Tumbran tange Yulius nu Paulus mbolnge wam mayemba nuje gulab kame afu sotuwa le turwaig nga sana le sine kagen. ⁴ Luka pro wan ponga kumba bubre tumailamnge prona le sine bubre kua ka Siprus nuy najam kumam limba kagen. ⁵ Kumba ka Silisia le Pamfilia ma linimba ka Lisia ma tugu tumbran sungo Mirange iben kagen le ⁶ tange wan inum Itali kilke mbol kambim bafuna le kame gabat nu wan ta tesilikina le sine jakmba wan ta ponga kagen. Wan ta Aleksandria tumbran sungo mbolnge minna tuku. ⁷ Kumba ka bubre fare fare prona le sine minde bada sungoka gitmba ka Nidus

tumbran sungo patugen. Pakarka kambim tuku bubrengge tukulsingina le sine kumba ka Kreta nuy ndinam kumam kumba piyal make make kagen. ⁸ Piyal make dubimba minde bada sungoka kumba ma ande nyunu Kundu Mayenu tanje iben kagen. Ma ta tugumnge tumbran sungo ande nyunu Lasea minna.

⁹ Zu mbal nyamagan kusrekanu ait sungo buk kugana le sine dalka mingen tukunu Paulus nu bubre sungo tingam tuku ait prote nga nu ndek nane saningina: ¹⁰ Tanjo kame, sine wan ponga man kambim bafube ta sine piti ande te-silinungig. Agan ndende wan jak sine tanjo turmba ngisinungig. Ye tanjamba kamusmba saket ngina kande ¹¹ kame gabat tanjo nu Paulus tuku pasa nda isanu sukmba wan kulat tanjo wan miro nale tuku pasa ndo ismba dubina.

¹² Sine Kundu Mayenunge mingen ta bubre ait mbolnge mine mayewam kumun kuga tukunu nane gudumba kambim saka sine Feniks kine tumbe nginaig. Feniks nu nuy ta tuku kundu ande. Ma ta bubre kua ka mine mayewam kumun. Nane tanje bubre ait kugawa nga tairnga minam sakinaig. ¹³ Bubre taleu fudinmba fitna le ariya kile sine kab nga saka anga didika Kreta nuy make make kagen.

¹⁴ Sine kumba dir kagen le Kreta nuy kumamnge bubre sungo ndekina. Bubre ta nyunu Dnje Yawan. ¹⁵ Ndeka wan kaduna le sine wan mbilmba yalmbim fugumba tanjaig ngigen le bubrengge sine mbitisingina le kagen. ¹⁶ Sine kumba ka ka nuy ande fudinndo nyunu Kauda ndinam kumam kumba make make kagen ta minde bada sungoka dingi ngisikikat nga te-mbolmba wan mbolnge pilgen sulumba kagen. ¹⁷ Dingi te-mbolmba wan fetkikat nga nane ngirpenu muli karennumbi kuse likinaig. Afrika ma paranu mbolnge wan ndinkikat nga kuru-kuruka lai kile-ibenkinaig le bubrengge wan mbitina le kagen. ¹⁸ Bubre yu sungo tinga sine kilmba

kulisoknga ka mafena le wan bulkam tuku agan ndende afu yu pankinaig. ¹⁹ Kumba ka man furirmba mafena le nanginge waimbi wan tuku agan afu pankinaig. ²⁰ Kagen ka ait afu ma dabuka pa guwa tingina le sine ki mbai kanjer ndakigen. Bubre yu suk suk nda tinga sine kilmba kublingina le sine wamdus mayenu pro kinaig le ngisikamngig ngigen.

²¹ Nane ait kuenu isukuse ndakinaig le Paulus nu nane ngamuknge tinga saningina: Tanjo kame, tane ye tuku pasa ismba Kreta nuy mbolnge mingen kande sine piti tenen te-sili ndaka wan mbolnge agan jakmba kumumbi minig kande. ²² Tane wamdus fulil ndaka sangri tingap. Sine tanjo jakmba ngisike nda. Wan ndo ngisikamngat. ²³ Ye Kuate tuku tanjo ye nu mbarinet tuku. Furir nu enel ande kukulat le pro ye sayat: ²⁴ Paulus ne sinka gabat sungo Sesar tugum kangat. Ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne turnuwa le ne mbolnge nane jakmba mine mayewamngaig ngina. ²⁵ Ye Kuate tuku sangri tomba tinget. Nu pasa sayat ta kumuwanngat. Ta tuku tane wamdus fulil ndaka sangri tingap. ²⁶ Bubrengge wan mbitiwa le nuy ande mbolprowamngat ngina.

²⁷ Kussem armba kugana le furir ait ta sine Adria yu mbol fare fare pinderka kumba furir ngamu wan tuku piro mbal sine kilke ande patuweg kande nga idusmba minnaig. ²⁸ Tanjamba nane ndek muli agan ande pitinu jak yu butonu katesewam tuku buknga didika burka 40 mita tana kanjernaig. Man dirdirka kumba buknga didika burkinaig ta 30 mita. ²⁹ Wan tuku piro mbal mbun mbolnge wan fetkikat nga wan pine mbolnge anga bailkamba pankinaig sulumba ma purfewa nga yabanmba minnaig.

³⁰ Kile wan tuku piro mbal kua kambim saka anga afu wan ndumor mbol pankam kineng nga dingi kuklimba yu mbol pilnaig le ³¹ Paulus nu kanjerka kame mbal nanginge

gabat turmba saningina: Nane si wan kusrewaig ta tane ngisinunngaig ngina. ³² Tanakina le kame mbal dingi tuku muli pike pugurkinaig le ake faitka kina.

³³ Mafewam patukina le Paulus nu nane isukuswaig nga sarsarnimba saningina: Tane kusem armba ngisini tuku wamdus fulilka nyamagan afu tugusemba nye ndakinaig. ³⁴ Tane nyamagan afu kilmba nyap nget. Nyamagan ta tangine ngarosusangri pilewam tuku. Sine kume nda. Nakmba mage minamngig nga saningina. ³⁵ Nu pasa ta sakina sulumba nu bret afu kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba nane nakmba am mbolnge fetfetmba nyina le ³⁶ nane wam ta kanjermba wamdus bulkinaig le nane mata nyamagan afu kilmba nyinaig. ³⁷ Sine wan mbolnge mingen mbal ta 276. ³⁸ Nane nakmba isukusnaig sulumba wan bulkuwa nga wit nakmba kilmba yu pankinaig.

³⁹ Mafena le ma ande kanjermba nginnganka kundu ande kanjermba sine ka singe iben kambim tagobe nginaig. ⁴⁰ Nane ndek anga nakmba muli pike pugurka kusreka ulum muli kuklinaig sulumba kile ndumor mbolnge lai ta kuklimba te-dunga piyalnge iben kambim tuku kagenj. ⁴¹ Kagenj ka yu tongel tinganu ma ta mbolnge wan ma paranu ponga ndinjina le yu mbalo sugo sugo tinga wan pine kumam katnaig le fetkina. ⁴² Fetkina le mulinj kilanu mbal iben ka kua kubekaig nga kame mbal nane bale farkam bafunaig le ⁴³ kame mbal tuku sungo nu Paulus turam tuku idusmba nane tuku wamdus muku serningina. Tanamba nu sine nakmba sasingina: Tane kage kila mbal ambonga patenga kageka kape. ⁴⁴ Tane kage gilai mbal ail ban ko wan tuku ail isu afu kilmba kageka kape ngina le sine nakmba kageka kumba ka piyalnge kumumbi promba iben ka tabek kagenj.

28

Paulus nu Malta nuy mbolnge minna

¹ Sine nakmba kumumbi tabek kagenj sulumba nuy ta nyunu Malta nginaig le isgenj. ² Yamban mbal nane sine kulat magekinaig. Sawe piymba murke sungo prona le nane pa diknga sine pa likam tuku sasinginaig. ³ Sine pa likmba minmba Paulus nu pa afu kilmba manjurka pa mbolnge patikina le kame mbenj ande pa kamusmba mayok ka Paulus wainu make ndijna. ⁴ Tanana le Malta mbal nane Paulus tuku wai mbolnge mbenj kuiknga minna le kanjermba nangine nangine ndek sakinaig: Nu tango balewanu tango. Yu mbolnge ngisi ndakat ta kile nuje mbar tuku mbenjnge makewat ta kile kumamngat nginaig. ⁵ Tanakinaig le Paulus nu ndek wai parej-parejna le mbenj pa mbolnge ndekina le nu maye minna.

⁶ Kile Malta mbal nane nu tuku wai fulilkamngat e ko nu am purwa le ndekamngat e nga idusmba nu kanjermba minnaig. Tanamba idusmba minnaig ta Paulus tuku ngaro mbolnge manau ande mayok ndakina le nane wamdus mbilmba sakinaig: Nu mbara ande nginaig.

⁷ Nuy ta tuku gabat sungo Publius. Sine nu tuku kilke patumba tabek kagenj. Publius nu sine kilmba mara kenmba nu sine kulat magekina.

⁸ Ait ta mbolnge Publius tuku mam nuje nu guaze sungo nak minna. Nu ngaro pa tinga pinem ndare nak kumba minna le Paulus nu tugum kumba Kuate yabanmba wai nu mbolnge patikina le mayekina. ⁹ Mayekina le nuy ta tuku guaze mbal afu isnaig sulumba nane Paulus tugum pronaig le nu nane wakeikina le nakmba magekinaig. ¹⁰ Magekinaig sulumba nane manau gudommba sine mbolnge ke likinaig. Tanamba ngumnennga kambim bafugenj ait mbolnge sine aganj ndende kugatok ta kumumbi kilmba sine singinaig.

Paulus nu Rom kina

¹¹ Aleksandria tumbran sungo tuku wan ande bubre mindemba Maltange minna. Nanjine mbara sungo Sus tuku kinjo armba kanunu wakeika wan ndumor mbolnje patikinaig.

Tambun kenmba kuganaig le sine wan ta ponga kagen. ¹² Kagen ka Sirakusnje iben ka mara kenmba tanje mingen. ¹³ Tanje tinga pikir-pakarka Regiumnje iben kagen. Tanje ait ndindo mingen le bubre ande sine ngumnemnje tingina le sine bubre ta sumba pinderka kumba ka furirmba mafena le sine Puteolinge iben kagen. ¹⁴ Tumbran sungo ta mbolnje Yesus tuku mbal afu kanjerkigen le sine nane ndon minam tuku sasinginaig le sine kusem ndindo nane ndon mingen. Tanjamba manj tinga ndinmba ka Rom tuku tumbran fonfon mbol progen.

¹⁵ Romnje Yesus son nginaig mbal sine tuku pasa ismba afu ka sine Apias tumbran manjurkanu ma mbolnje kanjersinginaig. Afu nane ka ma ande nyunu Badbaid Kenmba mbolnje kanjersinginaig le Paulus nu nane kanjerka Kuate gare pasa samba ngamungal bulkina. ¹⁶ Sine Rom progen le Rom tuku gabat kame Paulus tumba mulintanu tango tanjan pile ndaka wande ande mbol pilmba kame tango ndindo nu kulatkuwa nginaig.

Romnje minnaig mbal pasa mayenu isnaig

¹⁷ Mara kenmba kuganaig le Zu mbal tuku gabat kame Romnje minnaig ta Paulus nu nane kilemanjurka saningina: Tira kame, Zu mbal afu Yerusalemnje ye tumba pasa mbolnje pilmba Rom mbal tuku wai mbolnje pilnaig. Ye singine mbun kame tuku tukul ande luka ndawen. Singine tango inum mata njayo sili ndawen. ¹⁸ Rom mbal ye tuku manjau pilenga ye baleyam tuku mbar inum kanjer ndamba ye paska pitaiwam tuku sakinaig. ¹⁹ Sakinaig ta Zu mbal sanjri tinga Rom mbal tuku

pasa pitainaig. Ta tuku ye ndin ande kanjer ndamba Rom gabat Sesarnje ye tuku pasa te-tiwa ngen. Ye yinje Israel mbal pasa mbolnje patikam idus ndawet. ²⁰ Sine Israel mbal tango ande pro singine muskil kiletidinge singam tuku tairngeg. Ye tango ta tuku saka minet sulumba muli wandeknje minet. Ye tane ndon pasatam tuku wike liken ta tugunu not ngina.

²¹ Tanjakina le nane nu sanaig: Yuda mbal ne tuku manjau ta tuku wane afu kuyarnimba sine kila sa ndasinginaig. Afu te prode ta mata ne mbaranu nga sa ndakade. ²² Ma njakmba mbolnje Nasaretnu tango Yesus tuku mbal manjau njayonu dubide ta ndo sakade le iseg. Ta tuku sine ne tuku wamdus isam nzalisingit nginaig. ²³ Tanjamba nane nu ait ande tunaig.

Ait ta kumungina le nane gudommba pro nu minna wande ta mbolnje manjurkinaig le Paulus nu maratukuk pasa kuklimba minna le ki ka butungina. Nu Kuate nune gageu kulatkate wam ta tugunu temayokmba nane Yesus kila pilmba son nguwaig nga nu Moses tuan tango njakmba tuku kuyar tugunu biteknja saningina. ²⁴ Tanjana le nane afu pasa ta ismba son nginaig le afu nane talakinaig. ²⁵ Nane wamdus pur yimyamka kambim bafunaig le Paulus nu pasa ndindo tuturmba saningina: Tukul Guwange tuan tango Aisaia wamdus tuna le nu singine mbun kame pasa ande saningina ta nu mbar ndana. ²⁶ Nu tenenmba sakina.

Ne Israel mbal tugum kumba saninga:

Tane pasa isamngaig ta tugunu katesewe nda. Tane wam afu kanjerkamngaig ta alonu kanjer tiwe nda.

²⁷ Mbal te nane tuku ngamungal tukulok.

Nane kilba tukulningig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu
 kanjermba kilbambi tu-
 gunu ismba wamdus pulu-
 ningwa le ngamunggal biye
 mbilmba ye tugum prowaig le
 wakeikamngit. *Aisaia 6.9-10*

Aisaia nu tanamba kuyarna ngina.

²⁸ Paulus man lato saningina: Zu
 tango, ye tuku pasa te ise tiwap. Ku-
 ate nu tango tuku muskil kile-tidinge
 ningit pasa mayenu ta kasomok mbal
 tugum kinit. Nanenge pasa isamngaig
 ngina. ²⁹ Tanamba saningina le Zu
 mbal nane wamdus pur yimyamka
 kualeyauka sili-silinaig.

³⁰ Paulus nu yar armba Romnge
 wande miro tango piya tumba minna
 sulumba afu nu tugum pronaig mbal
 ta njakmba kilmba ³¹ Kuate nunge gageu
 kulatkate pasa ta saningmba Sunjo
 Yesus Kristus tuku nane njakmba
 saningmba tumningina. Ande nu peu
 ndana.

Son.

ROM **Rom mbal tuku waŋe** **Paulusŋge kuyarna**

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 27 kinaig le Paulus nu Korinŋge minmba Rom mbal tuku waŋe te kuyarna.

Rom tumbran ta Rom mbal tuku tumbran sunŋo. Paulus nu Romŋge Kristus tuku mbal kanŋernu kambim idusna ta nuŋe pironŋe ndin tukulna le nu waŋe te kuyarmba pilna le nane tugum kina.

Waŋe te mbolŋge Paulus nu tenenmba tumsingit. Kuate nu purfeŋnu ndo minmba une fudinmba mata ake kusrewam kumuŋ kuga. Sine ŋakmba une ŋak tukunu sine Kuate am mbolŋge tinŋam kumuŋ kuga. Ande nu Zu mbal tuku tukul pasa ŋakmba dubikuwa ta nu abo ŋak minmba minam kumuŋ ta Zu mbal nane tukul pasa ta dubikam fugunaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig.

Kasomok mbal nane tukul pasa kugatok minig ta nanŋine pilenŋanu wam kumumbi dubi ndakinaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig. Ta tuku tanŋo ŋakmba Kuate tuku pa tam tuku minig.

Piti ta ngamukŋge Kuate nu ndin ande wakeina sulumba kiŋo nuŋe kukulna le nu tanŋo tuku une kuramba piya ŋayonu tumba ail kazrai mbolŋge kumna. Kile ande nu Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tinŋate ta Kuate nu tanŋo ta tuku ngamuŋgal son kanŋermba nu tinŋreknu ŋgate.

¹ Ye Paulus Yesus Kristus tuku piro tanŋo tane Rom mbal tuku waŋe te kuyaret. Ye aposel minam tuku Kuate nu ye tuku nyu te-mayokna sulumba nuŋe pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina.

² Kuate tuku pasa mayenu kile prote ta o buk Kuate nu wam ta prowamŋgat ŋga nuŋe tuan tanŋo

saninŋina le dir pasa kuyarke likinaig. ³ Pasa mayenu ta nuŋe Kiŋo nuŋe tuku. Nu tanŋo mayok kina ta David tuku ndare mbolŋge mayok kina. ⁴ Nu Kuate ndon ndindo minnaik ta nu kumna sulumba maŋ abonŋa tinŋa Kuate tuku Kiŋo minna ta kilimok mayok kina. Kuate tuku Kiŋo ta nu sinŋine Sunŋo Yesus Kristus. ⁵ Nu ake sinan ye make pilmba aposel minam tuku ye tuku nyu te-mayokna. Kasomok mbal ŋakmba Kristus tuku pasa ismba son ŋga dubiwaig le nu tuku nyu tanŋo ŋakmba ngamukŋge sunŋokuwa ŋga nu aposel piro ta ye sina. ⁶ Kuate nu tane kasomok mbal turmba Yesus Kristus tuku mbal minam tuku wikina.

⁷ Tane Romŋge mine likade sinŋine Mam Kuate nu tane nuŋe mbal minam tuku maditinŋina ta ye tane ndon pasatam prowet. Sinŋine Mam Kuate nu tane tuku kume purmba minit. Nu nale sinŋine Sunŋo Yesus Kristus ndon tane make patika ngamuŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Rom kambim tuku wamdusmba minna

⁸ Tane Yesus Kristus tuku son mayede le kilke mbol mbal ŋakmba isig. Ye ta tuku gare-gareka Yesus Kristus tuku nyu mbolŋge yiŋe Mbara tuku nyu te-dunŋet. ⁹ Ye Kuate tuku piro tanŋo minet sulumba nuŋe Kiŋo tuku pasa kukliwam tuku yiŋe wamdus ŋakmba pilet. Ye pasa satinŋet te yabri tinŋe nda ta Kuate nu kila. Ye yabanŋet ait ŋakmba mbolŋge tane gilai ndanŋet. ¹⁰ Kuate nu ndin ande tumyuwa le ye tane tugum prowam tuku nu yabanmba minet. Ye ait kuennu tane tugum prowam tuku tairnŋet. ¹¹ Ye tane tugum promba Tukul Guwa tuku sanŋri afu tinŋi le tane sanŋri tinŋap ŋga ye wamdus sunŋo ŋak minet. ¹² Ye pro tane tuku ngamuŋgal son kanŋermba ye mata wamdus bul seryuwa le sine ŋakmba sinŋine ngamuŋgal son maŋau mbolŋge ngamuŋgal mukuk muŋgu ninŋe-ninŋekube.

¹³ Tira kame, tane ye tuku wamdus te kila palpe. Ye tane Rom mbal tugum prowam tuku ait sungomba iduset ta wam afunje ye tuku ndin tukulde le ye tane tugum pro ndawet. Ye kasomok mbal afu tugumnje piroken sulumba alonu kanjerken tanamba ye tane ngamuknje alonu tananj kanjerkam tuku idusmba tane tugum prowam saket. ¹⁴ Tango njakmba pasa mayenu isam tuku piro ta ye tuku wai mbolnje minit. Tumbran sunjo mbolnje minig mbal, yamban mbal, kila sugo njak mbal, kila kugatok mbal nane njakmba pasa mayenu isam tuku ta ye tuku piro. ¹⁵ Ta tuku ye tane Rom mbal mata pasa mayenu tingam tuku wamdus sanjrinu pilet.

¹⁶ Ye Kristus tuku pasa mayenu tuku wamdus sungokanu njak minet. Pasa ta tango turkam tuku sanjri njak. Ima nu pasa mayenu ismba Yesus Kristus tuku son ngate ta Kuate nu tango ta tuku muskil te-tiwe tuwit. Ambonga Zu mbalnje ndo. Kile kasomok mbal turmba. ¹⁷ Pasa mayenu tanje Kuate nu tango tinjeknu kile-mayokkate ndin ta tumsingit ta tenenmba. Ande nu Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinit ta nu Kuate tuku sanjri tomba tingam tuku wam ta mbolnje tugu pilmba ka ngamunggal son sanjri tingate ta ndin not. Kuyar pasa wam ta tuku tenenmba sakate.

Tango nane Kuate tuku sanjri tomba tinga nu am mbolnje tinjeknu mayok kinig mbal nanenje ndo abo njak minmba minamnjagaig ngate. *Habakuk 2.4*

Tango tuku mbar manjau

¹⁸ Nane Kuate pitaimba manjau njagonu kade sulumba tugusek pasa peumba minig mbal Kuate nu samba mbolnje nane tuku wam njagonu ta tuku gubra sunjo njak minit ta kilimok tumningit. ¹⁹ Kuate tuku manjau magenu ta tango kila palmbim tuku minig. Kuate nu wam njagonu kade

mbal ta tugusemba tumningit le kila pilig. ²⁰ Nu kilke te wakeina le nuje manjau kilimok mayok kina le tango nane katesenaig. Nu aganj ndende kile-mayokkina ta sine kanjerka Kuate tuku wam kanjer ndakeg ta kila patikeg. Nu Mbara Sunjo Ndindo sanjri njayo minmba minit ta sine kila mineg. Wam njagonu kade mbal ta nane mata kila minig tukunu nane nanjine mbar te-ibenam kumunj kuga. ²¹ Nane kila minig ta nu Mbara Sunjo Ndindo nga nu tuku nyu tedu ndangade. Nu wam ke likate ta tuku nu gare pasa ande sa ndade. Nane nginngan wamdus tumba nane wamdus tugusek kugatok ma make sinamnje minig. ²² Nane nanjine mironj payamka sine kila njak mbal nga sakade sulumba nane nginngan mbal ndo mayok kinig. ²³ Nane tango, sar umanj, aganjmor, mbenj, kumig tuku aganj ta njakmba kanunu wakeika aganj kame ta mbarinjingig sulumba nane Kuate nu sanjri sunjo njak minmba minit ta nane nu idusmba mbarin ndade.

²⁴ Nane Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nanjine nzali njagonu dubika wamdus kutur sunjo tuku sanjri kumnemnje minig. Tanamba nane nanjine nanjine ngarosu kikokam tuku manjau ke likade. ²⁵ Nane katesek Mbara pitaide ta tuku nane tanjade. Nane yabri wamdus dubimba aganj ndende Kuatenje wakeikina ta mbarinjinmba minig. Kuate nu aganj ndende wakeikina ta nane nu mbarin ndade. Nyu te-dungam tuku wam nu mbolnje kumba minmba minam tuku minit. Son.

²⁶ Nane tanamba Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nzali njagonu kikokam tuku manjau sanjri kumnemnje minig. Pino kame nane tango ndonj minam tuku manjau ndinok ta mbilmba kiko manjau ke likade. ²⁷ Tango kame nane pino ndonj minam tuku manjau mbilmba tango

tango ndo minam tuku ngamunggal kunde-kundeningit le kiko manau ke likade. Nanjine mbar ta tuku lafunu kumumbi nanjine ngarosu mbol prode.

²⁸ Nane Kuate nda kanjeranu sukde tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tanjate le nane nginngan wamdus kutur sungo tuku sanjri kumnemnge minmba manau nda kam tuku ta ke lika minig. ²⁹ Nane tuku mine mbar manau kumungganu njak minig. Nane wam njaigonu ke lika afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Nane afu ake sinanj piti serninjmba nane tuku mine manau tuku am kikonj tingade. Nane afu bale faram idusde sulumba nane ndonj kualeyaukade. Nane yabri manau kile-mayokka nane afu tuku nyu kile-ibenjka minje motmotkade. ³⁰ Nane afu waje pasa ninjig sulumba Kuate kasurde. Nane afu tugumnge maim-maimka nanjine tumail te-dunga ngarosu payamkade. Nane wam njaigonu kitek kam tuku tumtumde sulumba ina mam tuku minje pitaikade. ³¹ Nane wamdus tugusek te ndakade. Afu tuku wam nane ke maye ndade. Nane kume pur manau mape manau kugatok minig. ³² Manau njaigonu tanjamba ke likade mbal nane kumam kumun nga Kuate nu tukul pilna ta nane kila. Nane kila ta nane wam kame njaigonu kusre ndaka kumba minig. Ta ndo kuga. Afunge tanjamba kade le kanjerka nane kumumbi kade nga sakade.

2

Kuate nu tango njakmba pileningamngat

¹ Ne afu mbarde le kanjerka nane mbarde ngate ta ne mata mbar tananj njak tukunu ne manau tamba nane mironj ye une njak ngate. Ne tanjaka nane mbar te-ibenjam tuku ndin tukulmba nane mironj pa mbolnge pilit. ² Manau njaigonu njakmba kuyarke likit ta tanjamba manau kade mbal Kuate nu lafunu ningit. Nu mbar ndate kumumbi kate ta sine kila.

³ Ne wam njaigonu tanjamba ke likade mbal pileningmba ne manau ndui ta kate ta Kuate nu pa se nda nga idus ndawa. ⁴ Kuate nu ranjun mayenu nu ngan minmba pitik ndo mbar tuku lafunu tine ndakate. Ne Kuate tuku manau mayenu ta mbilmba wamdus mbar ndawa. Nu ne tuku mbar nda kanjeranu suke nda nga idus ndawa. Nu ne ngamunggal biye mbila nga tairnga ranjun mayenu tinit.

⁵ Ne wamdus karennu pilmba ngamunggal biye mbilam mbulit. Nane manau tamba ait sungo tuku ne gubra tam tuku ngirman pilmba minit. Ait ta prowa le Kuate nu tango kumumbi pilengate wam ta kilimok mayok kangat. ⁶ Tango njakmba manau ke likade ta nu kumumba lafunu ningamngat. ⁷ Nane afu samba mbolok nyu kilja abo tugu njayo ndangam tuku ta ndo idusde sulumba wamdus sanjrinu pilmba wam magenu ke likade mbal ta Kuate nu abo tugu minmba minam tuku ningamngat. ⁸ Nane afu nanjine ngarosu ndo idusmba tugusek pasa pitaide sulumba manau njaigonu dubikade mbal ta Kuate nu nane tuku gubra sungo tumba pa sungo ningamngat.

⁹ Ait ta mbolnge manau njaigonu ke likade mbal piti kanjermba sinamanzer sungo tamnjaig. Ambonja Zu mbal mbolnge kasomok mbal turmba. ¹⁰ Nane manau magenu ke likade mbal nane samba mbolok kilja, nyu sungo, ngamunggal mukuk wam ta njakmba kilamnjaig. Ambonja Zu mbal mbolnge kasomok mbal turmba. ¹¹ Kuate nu tango njakmba mbolnge manau tinjeknu ndo temayokte. Nu ande kusre ndate.

¹² Nane Moses tuku tukul kila minmba wam njaigonu ke likade mbal nu nane tukul mbolnge pilenga pa kumumbi ningamngat. Nane Moses tuku tukul gilai minmba wam njaigonu ke likade mbal nu tukul pasambi pile ndanga nanjine mbar manjambi pilenga pa ninguwa le ngisikamnjaig. ¹³ Moses tuku tukul

pasa ise ndo kade mbal nane Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kine ndakade. Tukul pasa dubide mbal nane ndo Kuate am mbolŋge tiŋreknu mayok kinig.

¹⁴ Kasomok mbal afu Moses tuku tukul pasa gilai minmba nanŋine kilambi kamusmba tukul pasa taŋaŋ dubikanu sukde ta nanŋine miron tukul ŋak. ¹⁵ Tukul pasa ta nanŋine ŋgamuŋgal sinamŋge minit ta nane te-mayokde. Nanŋine pilenŋam tuku wam taŋge tukul tuku ma mbolŋge ndin mayenu tumniŋgit. Tumniŋmba ait afu piti serniŋgit. Ait afu wamdus bulok niŋgit. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwet taŋge teŋenmba tumsiŋgit. Ait sunŋo prowa le Kuate nu Kristus Yesus mbolŋge taŋgo tuku wamdus kuirok ŋakmba pileniŋgamŋgat.

Zu mbal tuku mbar wamdus

¹⁷ Ne ye Zu taŋgo ŋga sakate. Ye une taŋgo kuga ye Moses tuku tukul pasa ŋak ŋgate. Kuate nu ye tuku Mbara minit ŋga ne payamkate. ¹⁸ Ne sakate: Afuŋge tukul pasa tumyinaig le ye Kuate tuku nzali ŋakmba kila minmba maŋau mayenu pilenŋa kam kumuŋ ŋgate. ¹⁹ Ye am tukulok mbal ndin tumniŋget. Wamdus ma make sinamŋge minig mbal ye bulu taŋaŋ kilŋaniŋget. ²⁰ Ye wamdus tugusek kugatok mbal nane kile-tidiŋga wamdus gisleknu mbal tumniŋget ŋgate. Ne tukul pasa mbolŋge kila tugusek ŋakmba ŋak tukunu ne afu taŋamba turkam kumuŋ ŋga ne iduste.

²¹ Ne afu tumniŋgit ta ne naŋe ŋgaro tum ndate ŋga ye iduset. Ne nane kuayar ndawaig ŋga saniŋgit ta ne naŋe miron kuayar ndate? ²² Ande tuku pino kuayar ndawaig ŋga saniŋgit ta ne naŋe miron ande tuku pino kuayar ndate? Ne yabri mbara kanunu kaŋgerka ŋule paranate ta ne yabri mbara mbariŋam tuku wandek sinam kinit sulumba agaŋ afu kuayar ndate? ²³ Ne ye Zu taŋgo ye tukul pasa ŋak ŋga payamkate ta ne tukul pasa ta lukamba Kuate tuku nyu ŋayo

sili ndawet ŋga iduste? ²⁴ Kuyar pasa tane Zu mbal tuku teŋenmba sakate.

Tane tuku maŋau ŋaigonu mbolŋge kasomok mbal nane Kuate tuku nyu tumba ŋayo silide ŋga sakate. *Aisaia 52.5*

Kuate am mbolŋge ima nu Zu taŋgo ndinok

²⁵ Zu taŋgo, ne ŋgaro pikit sulumba tukul pasa ŋakmba dubikate ta ŋgaro pikit maŋau ta alo ŋak. Ne tukul pasa lukamba minmba ne ŋgaro pikit maŋau ta Kuate am mbolŋge ŋgaro pike ndakanu taŋaŋ minit. ²⁶ Taŋamba ndo kasomok taŋgo ande ŋgaro pike ndakate sulumba nu Kuate tuku tukul pasa dubikate ta nu Kuate am mbolŋge ŋgaro pikanu taŋaŋ minit. ²⁷ Kasomok mbal nane ŋgaro pikam tuku maŋau kugatok ta nane tuku afu tukul pasa dubide. Tane Zu mbal afu tukul pasa tuku waŋe ŋak minmba ŋgaro pikig maŋau dubimba tane tukul pasa lukakade. Tane tuku mbar kasomok mbal ta mbolŋge kilimok mayok kinig. ²⁸ Ande nu ŋgarosu tuku maŋau dubimba Zu taŋgo mayok kinit ta nu Zu taŋgo ndinok kuga. ŋgarosu mbolŋge ŋgaro pikig ta ŋgaro pike ndinok kuga. ²⁹ Ande nu nuŋe ŋgamuŋgal ŋakmba Kuate tuwit ta nu Zu taŋgo ndinok. Tukul pasa dubimba ŋgaro pikig wam ta ŋgaro pike ndinok kuga. Tukul Guwa nu taŋgo sinamŋge pirokate ta nu ŋgaro pike ndinok ŋak minit. Ande nu Zu taŋgo ndinok mayok kinit ta taŋgoŋge nu tuku nyu te-du ndaŋgade. Kuatenŋe nu tuku nyu te-duŋgate.

3

¹ Tane Zu mbal ye tuku pasa ta ismba ndaŋmba idusde? Sine Zu taŋgo mineg ta alo kugatok ŋga idusde? Ko ŋgaro pike maŋau ake teg ŋga idusde? ² Kuga. Ye taŋamba idus ndawet. Kuate nu sine Zu mbal wam magenu sunŋomba siŋgina. Wam ande teŋenmba. Nu nuŋe tukul pasa kulatkam tuku sine Zu mbal wai mbolŋge pilna.

³ Sine tuku mbun afu pasa ta kulat ndakinaig le Kuate nu wamdus mbilmba wam afu kam sakina ta nu ke ndakate nga idusde? ⁴ Sinka ye tanjamba idus ndawet. Kilke mbol mbal njakmba yabri tanjo ndo mayok kuwaig ta Kuate nu nuje tugusek manjau ta kusrewa nda. Kuyar pasa ande Kuate tuku tugusek wam ta tuku tenjamba sakate.

Ne pasa sakate ta mbolnje tuguseknu ndo mayok kinit.

Afunje ne tumba pasa mbolnje pilig ta ne nane tuku pasa lite. *Mune 51.4*

Kuyar pasa ta tanjamba sakate.

⁵ Sine manjau njagonu ke likeg ta mbolnje Kuate tuku tugusek manjau sunjomba kilimok mayok kinit. Sine wam ta idusmba Kuate nu singine manjau njagonu keg le lafunu singit ta sine nu mbarte nga sakam kumun e? i ... Sine tanjamba sa ndakube. Wamdus ta tanjo tuku njinggan wamdus ndo.

⁶ Kuate nu lafunu kumumbi sinje ndakate kande nu sine kilke mbol mbal pilesingam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tane ndanjamba idusde. Ye yabri pasa ndo saki le Kuate tuku manjau tinjeknu kilimok mayok kuwa sulumba nu tuku nyu sunjokuwa. Ye wam ta idusmba Kuate nu ye une tanjo kuga nga pa se nda nga sakam kumun e? ⁸ i ... Tanjamba kande sine manjau njagonu kube le wam magenu kilimok mayok kuwaig. Yabri mbal afu ye tanjamba pasa kukliwanu nga saka ye tuku nyu njayo silide. Kuate nu mbal ta kumumbi pa ningamngat.

Tanjo tinjeknu ande mine ndakate

⁹ Sine Zu mbal kasomok mbal linjamba mine mayenu sinamnje mineg nga idusde e? Kuga. Sine Zu mbal kasomok mbal sine njakmba une tuku sanjri kumnemnje minmba pa tam tuku mineg ta ye buk tane tumtingit. ¹⁰ Kuyar pasa wam ta tuku tenjamba sake likate.

Tanjo tinjeknu ndindo ande mine ndakate. *Mune 143.2*

¹¹ Kuate kila pile mayewanu ande mine ndakate.

Nu sotanu ande mine ndakate.

¹² Tanjo njakmba ndin mayenu kusremba tighu tanjan mayok kinig. Tanjo ndindo ande manjau tinjeknu ke ndakate. *Mune 14.1; 53.1*

¹³ Nane tuku njinfok kilke burok talok minit le tanjo mindesin menja mundur mayok kinit tanjan.

Nane yabri pasa ndo kile-mayokkade. Nane tuku minje mbolnje kame mbenj tuku mbai sumbi minig tanjan. *Mune 5.9; 140.3*

¹⁴ Nane gubra tumba kasur pasa ndo sakade. *Mune 10.7*

¹⁵ Nane pitik ndo tanjo tuku ndare kutuwam idusde.

¹⁶ Nane kine promba wam njakmba njago siglikade le sinamanzer sunjo mayok kinig.

¹⁷ Ngamungal mukuk wamdus bulok minam tuku manjau ta nane gilai. *Aisaia 59.7*

¹⁸ Nane Kuate idus ndamba nu tuku nyu kurau ndakade. *Mune 36.1*

Kuyar pasa nu tanjamba sake likate.

¹⁹ Tukul pasa nu wam afu dubikam tuku sakate ta nu kumnemnje minig mbal dubikam tuku sakate. Wam ta tuku ande nu nuje mbar te-ibenjam kumun kuga. Sine njakmba une tanjo mayok ka Kuate tuku pa tam tuku mineg. ²⁰ Ande nu tukul pasa dubimba nu Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kine nda. Tukul pasa nu tanjo njakmba tuku une ndo te-mayokmba tumningit.

Kuate nu sine tinjeknu kile-mayokkate

²¹ Tanjo tinjeknu mayok kambim tuku ndin Kuate nu buk te-mayokna ta tukul pasa mbolnje ndin ta mayok ndakina. Moses tuan tanjo njakmba ndin ta tuku kuyarke likinaig ta tenjamba. ²² Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinjeg mbal Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinig. Nu sine son ngeg mbal njakmba

tiŋreknu ŋgate. Sine ndin kise kise mbolŋge mayok nda kineg.

²³ Sine ŋakmba une maŋau ke likeg sulumba Kuate am mbolŋge denkanu mineg. Ta tuku sine nu ndoŋ tumawam kumuŋ kuga le ²⁴ Kristus Yesus nu sinenu ŋga kumna sulumba siŋgine muskil kile-tidiŋge siŋgina. Wam tambu Kuate nu piya kugatok ake sinaŋ sine make patika tiŋreknu kile-mayokkate. ²⁵⁻²⁶ Nu taŋgo ndoŋ ŋgamuŋgal mukuk minam ŋga nu Kristus Yesus nane ŋakmba am mbolŋge kumam tuku pilna le nu nuŋe ndare kutuna. Sine nu tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg mbal kile Kuate ndoŋ tumaweg. Nu buk ŋgan minmba taŋgo tuku une lafunu niŋge ndakina ta nu tiŋreknu minit ta ŋgumneŋga kilimok te-mayokmba taŋgo tuku une saukam tuku ndin kumumbi wakeina. Taŋamba kile nu tiŋreknu minit sulumba sine Kristus tuku son ŋgeg mbal tiŋreknu ŋgam kumuŋ.

²⁷ Sine wam ande payamkam kumuŋ e? Siŋka kumuŋ kuga. Ta ndaŋam? Sine wam afu ke likeg maŋau ta mbolŋge ndo sine payamkam kumuŋ. Sine Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgam tuku maŋau mbolŋge payamkam kumuŋ kuga. ²⁸ Taŋgo ande nu tiŋreknu mayok kinit ta nu Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgate wam ta mbolŋge taŋate ta sine kila. Tukul pasa mbolŋge ande nu tiŋreknu mayok kine ndakate.

²⁹ Kuate nu Zu mbal tuku Mbara ndo mine ndakate. Kasomok mbal tuku turmba minit. ³⁰ Nu sine ŋakmba tuku Mbara Ndindo minit. Nu sine ŋgaro pikeg mbal Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgeg wam ta mbolŋge tiŋreknu kile-mayokkate. Taŋamba ndo tane ŋgaro pike ndakade mbal Yesus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋgade wam ndui ta mbolŋge ndo tiŋreknu kile-mayokkate.

³¹ Siŋgine ŋgamuŋgal son maŋau taŋge tukul pasa te-site ŋga idus

ndawap. Kuga. Siŋgine ŋgamuŋgal son maŋau taŋge tukul pasa saŋgri pilete.

4

Abraham tuku son maŋau kaŋgerap

¹ Sine tuku mbuŋ Abraham sine nu tuku ndaŋkuba. ² Abraham nu wam magenu ke likina ta mbolŋge tiŋreknu mayok kina kande nu payamkam kumuŋ kande. Nu tiŋreknu mayok kina ta nuŋe wam kame ta mbolŋge kuga. Ta tuku nu Kuate am mbolŋge payamkam kumuŋ kuga. ³ Kuyar pasa nu Abraham tuku teŋenmba sakate.

Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba nu taŋgo tiŋreknu ŋgina. *Mulum Pasa 15.6*

⁴ Sine pirokeg sulumba piyanu teg ta ake te ndakeg. Siŋgine piro mbolŋge teg. ⁵ Taŋamba ndo sine piro ndaka Kuate nu une taŋgo tiŋreknu kile-mayokkate ŋga nu tuku saŋgri tomba tiŋgeg le wam ta mbolŋge ndo Kuate nu sine tuku ŋgamuŋgal son ta kaŋgermba sine tiŋreknu ŋgate. ⁶ Kuate nu taŋgo ande kaŋgermba nu tiŋreknu ŋgate ta nuŋe wam ke likate ta idusmba taŋamba sa ndakate tukunu taŋgo ta nu gare ŋak minit ŋga David nu teŋenmba kuyarna.

⁷ Sunŋo nu tane tuku une sauke tiŋgit mbal tane gare sunŋo ŋak minig.

⁸ Nu tane kile-tidiŋga taŋgine une tuku pile ndatiŋgit tukunu tane gare torde. *Mune 32.1* David nu taŋamba kuyarna.

⁹ Sine ŋgaro pikeg mbalŋge ndo gare ta tamŋig ŋga idusde e ko nane ŋgaro pike ndakade mbal turmba gare ta tamŋaig ŋga idusde? Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku saŋgri tomba tiŋgina le Kuate nu taŋgo tiŋreknu ŋgina ta sine ŋakmba kila mineg. ¹⁰ Ame wam mbolŋge Kuate nu Abraham tiŋreknu ŋgina. Nu Abraham tiŋreknu ŋgina ta nu

buk ngaro pikna e ko nu pike ndakina? Nu ngaro pike ndakina le nu Abraham tinreknu ngina. ¹¹ Nu ngaro pike ndakina ait mbolnge nu Kuate tuku son ngina le Kuate nu tanjo tinreknu ngina. Wam ta te-mayokam tuku nu ngaro pike manau ta tina. Ta tuku nane ngaro pike ndaka Kuate tuku sangri tomba tingade mbal jakmba nane Abraham tuku mbun minig. Kuate nu mbal ta nane Abraham ndon tinreknu ngate. ¹² Tanjamba ndo sine ngaro pikeg mbal Kuate tuku sangri tomba tingeg sulumba ndo Abraham tuku mbun mineg. Abraham nu ngaro pike ndakina ait mbolnge nu Kuate tuku sangri tomba tingina le Kuate nu tinreknu ngina.

Kuate tuku wam magenu kilam tuku ndin

¹³ Kuate nu Abraham nuje mbun kame ndon kilke tugu jakmba ningam tuku pasa saningina ta nane tukul pasa dubikinaig tukunu nu pasa ta sa ndaningina. Nane Kuate tuku sangri tomba tinginaig le nu nane tuku ngamungal son kanjerka nane tinreknu nga kilke tugu ningam tuku saningina. ¹⁴ Tukul pasa jakmba kumumbi dubide mbal Kuate tuku wam magenu kilam tuku minwaig ndeta sine Kuate tuku sangri tomba tingeg wam ta alo kugatok. Tanjamba kande ande nu wam magenu ta kilam tuku mine ndakate kande. ¹⁵ Ta ndanam? Tukul pasa nu tanjo kilmba pa ndo ningit. Tukul pasa mine ndakuwa ta tanjo nu tukul luka ndate.

¹⁶ Nane Kuate tuku sangri tomba tingade mbal nane nu tuku wam magenu kilam tuku minig. Nu ake sinan sine make patika piya kugatok singit. Nu tanjate tukunu nu wam magenu Abraham nane ningam tuku saningina ta Abraham tuku mbun jakmba kilam tuku minig. Tukul kumnemnge minig mbal ndo kuga. Nane Abraham tanan Kuate tuku sangri tomba tingade mbal jakmba kilam tuku minig. Abraham nu sine ngamungal son ngeg mbal jakmba tuku

mbun minit. ¹⁷ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Ne tanjo kuasmbi sungomba tuku mbun nangine minamngat ngate. *Mulum Pasa 17.5*

Abraham nu Kuate tuku pasa ta ismba son ngina tukunu nu tanjamba Kuate am mbolnge singine mbun mbun mayok kina. Mbara ta nu kumanu mbal kile-tidinga abo ningit. Agan afu mine ndakade ta nu nuje pasambi kile-mayokkate. ¹⁸ Kuate nu tenenmba Abraham sana.

Ngumnenga ne tuku ndare mbolnge mbun gudommba mayok kangaig ngina. *Mulum Pasa 15.5*

Pasa ta alonu mayok kambim tuku ndin mine ndakina le nu Kuate tuku pasa ta ismba son nga alonu tairnga minna ma ma ngumnenga nu kilke mbol mbal jakmba tuku mbun mbun mayok kina.

¹⁹ Abraham nu buk yar 100 patukina le nuje ngarosu tuku sangri kugana. Piyo nuje Sara nu mata kinjo tam kumun kuga. Nu ninjina. Abraham nu wam pitinu ta idusmba Kuate nu kam kumun nga nuje son manau ta kusre ndana. ²⁰ Nu Kuate talawam tuku wamdus kugatok tukunu Kuate nu pasa sangrinu sana ta nu wamdus tero ndakina. Nu Kuate tuku nyu te-dunga minna le ma ma nuje ngamungal son ta man sungoka sangri tingina. ²¹ Kuate nu wam kam tuku pasa sangrinu sana ta nu sinjka wam ta kamngat nga saka minna le ²² Kuate nu Abraham tuku ngamungal son ta kanjermba nu tinreknu ngina.

²³ Kuate nu Abraham tinreknu ngina pasa ta Abraham tuku ndo sa ndakate. ²⁴ Sine tuku turmba sakate. Kuate nu singine Sunjo Yesus Kristus kumna le te-tina ta sine nu tuku sangri tomba tingeg mbal Kuate nu sine mata tinreknu ngamngat. ²⁵ Sine tuku une saukam tuku Kuate nu Yesus kumwa nga pilna le nu kumna. Sine nu am mbolnge tinreknu mayok kambim tuku Kuate nu Yesus te-tina le abonga tingina.

5

Kuate nu sine tiṅreknu ṅgate

¹ Sine Kristus tuku kume tuku sanḡri tomba tiṅgeg wam ta mbolṅge Kuate am mbolṅge tiṅreknu mayok kineg. Tanaweg le siṅgine Sunḡo Yesus Kristus mbolṅge Kuate nu sine ndoṅ wamdus mukuk minit.

² Kristusṅge ndin wakeina le sine Kuate nu ake sinaṅ make patikate maṅau ta sinamṅge mineg. Kile sine Kuate tuku kilṅa tamṅgig ṅga minde-mindeka gare ṅak mineg. ³ Ta ndo kuga. Piti afu sine mbolṅge prowe likade le sine ta tuku mata gare ṅak mineg. Sine siṅgine piti kugrakube le siṅgine ṅgamuṅgal son sanḡrinu mayok kaṅgat ta sine kila. ⁴ ṅgamuṅgal son sanḡrinu mayok kuwa le sine wam ṅakmba kumumbi kam tuku mayok kaṅgig. Tanamba sine Kuate minde-mindeka gare ṅak minamṅgig.

⁵ Sine Kuate minde-mindeka gare ṅak mineg ta sine siṅka kikosiṅge nda. Kuate nu Tukul Guwa sine sinamṅge pilit le nu sine tuku kume purte ta lato lato te-mayokmba tumsiṅgit le kamuseg.

⁶ Sine siṅgine mironṅ ṅgarosu turam tuku sanḡri kugatok mingenṅ le Kristus nu pro sine une ṅak mbal tuku kumna. ⁷ Sine tanḡo tuku maṅau ta siṅka kise. Tanḡo ande nu tanḡo mayenu ande turmba kumam tuku ta mata wam bada ṅga iduseg. Tanḡo ndui ndui ndo nane tanḡo ranḡun mayenu turam tuku nanḡine kuru kuru maṅau te-ibenḡmba kumam kumuṅ. ⁸ Sine tanḡo une ṅak mingenṅ le Kuate nu sinenu ṅga Kristus pilna le nu sine tuku kumna. Wam ta mbolṅge Kuate nu sine tuku sunḡomba kume purmba minit ta te-mayokmba tumsiṅgit.

⁹ Kristus nu kumna wam sunḡo ta mbolṅge sine tiṅreknu mayok kineg tukunu kile sine nu mbolṅge Kuate tuku gubra laipmba nu ndoṅ wamdus mukuk mineg. ¹⁰ Sine Kuate ndoṅ ṅgueu mingenṅ ta nuṅe Kiṅo nuṅe kumna wam sunḡo ta mbolṅge

sine Kuate ndoṅ tumagenṅ. Tanamba kile Kuate nu nuṅe Kiṅo nuṅe tuku abo mine maṅau mbolṅge sine tuku muskil kile-tidiṅgamṅgat. ¹¹ Ta ndo kuga. Siṅgine Sunḡo Yesus Kristus nu sine kilmba Kuate ndoṅ tumana le wam ta mbolṅge kile sine Kuate ndoṅ gulab mayemba nu ndoṅ gare-gareka mineg.

Paulus nu Adam le Kristus tuku sakina

¹² Tanḡo ndindo mbolṅge une maṅau kilke mbolṅge mayok kina le une maṅau ta mbolṅge kume maṅau prona. Tanḡo ṅakmba unekinaig tukunu kume maṅau tanḡo ṅakmba mbolṅge kumuṅgina. ¹³ Moses tuku tukul pasa pro ndana le une maṅau kilke te mbolṅge minna. Minna ta tukul pasa mine ndakina tukunu nane pasa mbolṅge ti ndanḡinaig. ¹⁴ Pasa mbolṅge ti ndanḡinaig ta Adam minna ait mbolṅge kume maṅau nu tugu pilmba nane ṅakmba kulatka minna le ka Moses tuku ait prona. Adam nu tukul lukakina sulumba kumna. Nuṅe ndare nane Adam tanḡanṅ tukul luka ndakinaig ta nane mata uneka kume likinaig.

¹⁵ Adam nu ande ṅgumneṅga prowamṅgat ta kubena. Kuate nu wam mayenu piya kugatok siṅgina ta Adam nu unekina wam ta limba siṅka kise. Tanḡo ande tuku une maṅau mbolṅge tanḡo ṅakmba kume likinaig ta tanḡo ande Yesus Kristus tuku wam mayenu mbolṅge Kuate nu tanḡo ṅakmba tursiṅgit. Nuṅe ake sinaṅ make patikate wam mbolṅge Kuate nu wam mayenu piya kugatok tanḡo ṅakmba mbolṅge lato lato pilit. ¹⁶ Kuate nu piya kugatok wam mayenu siṅgit le wam mayok kinig ta nu Adam tuku une maṅau mbolṅge wam mayok kinaig ta liniṅmba siṅka kise. Tanḡo nu unekam nduina le pilenḡam tuku wam mayok ka ṅgisikam tuku maṅau te-mayokna. Une maṅau gudommba mayok ke likinaig le Kuate tuku wam mayenu piya kugatok ta mayok ka

muskil kile-tidingam tuku mañau te-mayokna. ¹⁷ Tanjo andenje unekina le nu mbolnje kume mañau mayok ka gabat sunjo minna ta Kuate nu sine make patikina wam ta mbolnje sine piya kugatok tinreknu mayok kagenj. Ta tuku sine tanjo ande Yesus Kristus mbolnje abo ñak minmba gabat sugo tanañ mayok kanjig.

¹⁸ Tanjo andenje unekina le ngisikam tuku mañau ta tanjo ñakmba mbol kumungina. Tanjamba ndo tanjo ande nu wam tinreknu kumumbi te-mayokna le mañau tinreknu mayok ka abo ñak minmba minam tuku mañau tanjo ñakmba mbol kumungina. ¹⁹ Tanjo andenje Kuate tuku minje pitaina le tanjo ñakmba une mbal mayok kinaig. Tanjamba ndo tanjo andenje Kuate tuku minje dubi mayena le tanjo gudommba tinreknu mayok kinaig.

²⁰ Tukul pasa mayok kina le tukul lukawam tuku mañau sunjokina. Une mañau tugeka sunjokina ta Kuate nu ake sinañ make patikina wam ta une mañau ta limba sunjo ñayona. ²¹ Kume mañau sinamnje unenje tanjo kulatka minna. Tanjamba ndo kile mañau tinreknu sinamnje Kuate nu ake sinañ make patikate wam tanje tanjo kulatka minit. Tanjamba kulatka minwa le ma ma sinjine Sunjo Yesus Kristus mbolnje abo tugu minmba minam tuku tamnjig.

6

Sine Kristus ndon kumanu tanañ kumgenj

¹ Sine kile ndanmba sakube. Ku-ate nu ake sinañ tanjo make patikate mañau ta sunjomba kilimok mayok kuwa nga sine mañau ñaigonu kumba minbe e? ² i ... Ye tanjamba idus ndawet. Sine une mañau nduiye kusremba kumanu tanañ kumgenj mbal kile sinjine mine ta une mañau mbolnje minam kumun kuga. ³ Sine kule pisne tumba Kristus Yesus ndon ulendikigenj mbal sine kule pisne tigenj ta Kristus ndon kumanu tanañ

kumgenj wam ta tane kila. ⁴ Sine kule pisne tumba Kristus ndon kumanu tanañ kumgenj ta nane sine nu ndon ngukanu tanañ ngukinaig. Tanjanaig ta Mam Kuatenje nuñe sanjri sunjo tambu nu te-tina le sine nu ndon abonjanu tanañ abonjigenj sulumba mine kitek mayenu mbolnje mineg.

⁵ Sine Kristus ndon kumanu tanañ kumgenj ta nu ndon ulendikigenj. Sine nu ndon tinganu tanañ tinga nu ndon ulendika abo kitek ñak mineg. ⁶ Ngarosu une mañau ñak te te-simba sine une tuku piro mbal mañ mine ndakube nga wamdus ambokok ta Kristus ndon ail kazrai mbolnje danjanu tanañ danjginaig wam ta sine kila. ⁷ Tanjo nu kumit ta une mañauñe nu mañ kulat ndakate. Nu sinja muskil te-tite. ⁸ Sine Kristus ndon kumanu tanañ kumgenj tukunu sine mata nu ndon abo ñak minmba minamnjig wam ta sine kila mineg. ⁹ Kristus nu buk kummba tingina. Kile nu abo ñak minit ta mañ kume nda. Kume mañauñe nu mañ kulatke nda. ¹⁰ Nu kumna ta une tuku sanjri nduiye kusremba kumna. Kile nu abo ñak minit ta nu Kuate tuku nyu te-dungam tuku minit. ¹¹ Tane Kristus Yesus ndon ulendikade tukunu tanjine mironj tuku tenenmba idusap. Tane une tuku sanjri nduiye kusremba kumanu tanañ kumnaig sulumba kile abo ñak minmba Kuate tuku nyu te-dungam tuku minig.

¹² Tane une mañau pitaiwap le nu mañ tane kulat ndakuwa le tanjine ngarosu tuku nzali ñaigonu dubi ndakap. ¹³ Une mañau sanjri pilewam tuku tanjine ngarosu inum inumnu une tuku piro agañ tanañ pati ndakap. Tane kummba tinga abo ñak minig mbal tanañ minig. Ta tuku mañau mayenu sanjri pilewam tuku tanjine ngarosu inum inumnu Kuate tuku piro agañ tanañ patikap. ¹⁴ Tane tukul pasa sinamnje mine ndakade. Kuate nu ake sinañ make patikate mañau sinamnje minig. Ta tuku une

tuku sangringe tane kulat ndakuwa.

Piro tango mayenu tuku yaba pasa

¹⁵ Kile sine ndanjube. Sine tukul pasa sinamnge mine ndaka Kuate nu make patikate wam sinamnge mineg tukunu sine wam njaigonu ndo kube e? i ... Ye tanamba idus ndawet. ¹⁶ Tane ande tuku wamdus dubiwam tuku tanjine ngarosu pilig ta tane nu tuku piro tango tana mayok kinig ta tane kila. Tane une manau tuku piro mbal minap ta tane ngisikamngaig. Tane Kuate tuku minge kumnemnge minap ta nu tane tinreknu kile-mayokkuwa le abo njak minamngaig.

¹⁷ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Tane buk une tuku piro mbal minnaig le afunge tugusek pasa tumtinginaig ta kile tanjine wamdus njakmbambi dubide. ¹⁸ Tane une manau tuku sangringe ndaleka minna le nu tane muskil kile-tidingina le kile tane manau tinreknu tuku piro mbal tana minig. ¹⁹ Ye tane manau tinreknu tuku piro mbal nga satinigit ta tane wamdus pulutingam tuku ndo satinigit. Tane nu tuku piro mbal kuga. Tanjine wamdusmbi nu dubide. Tane o buk tanjine ngarosu inum inumnu kutur manau tuku piro aganj patikinaig sulumba wam njaigonu lato lato kumba minnaig. Tanamba ndo kile tanjine ngarosu inum inumnu manau tinreknu tuku piro aganj tana patikap sulumba Kuate tuku mbal purfen nu mayok kape.

²⁰ Tane buk une tuku piro mbal minnaig le manau tinreknu tane kulatkam kumu kuga. ²¹ Tane une tuku piro mbal minmba manau ke likinaig ta tuku kile kiko kamusde. Tane alonu ame aganj tinaig? Manau tanje kumam tuku ndin ndo wakeite. ²² Kile tane une tuku sanjri kumnemnge mine ndakade. Kuga. Tane Kuatenge muskil kile-tidingina le kile tane nu tuku piro mbal minig. Tanamba tane Kuate tuku mbal purfen nu mayok kinig sulumba abo njak

minmba minam tuku ndin mbolnge minig. ²³ Une kumnemnge pirokade mbal nane piyanu kume manau tade. Sine sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku mbal Kuate nu piya kugatok abo tugu minmba minam tuku sinjit.

7

Tukul pasa le une manau tuku pasa

¹ Tira kame, tane tukul pasa njak minig mbal ye tane satinjamngit. Tango abo minig ait mbolnge ndo tukul pasanje nu kulatka minit ta tane kila. ² Pino nu tango nuje abo minwa le nu tukul pasa dubimba tango kise tam kumu kuga. Tango nuje kumwa ta nu tango kilig tuku tukul ta kumnemnge mine ndakate. ³ Nu tango nuje kume ndakate le nu tango kise tate ta nu mungu kilig tuku tukul pasa purte. Tango nuje kumit ta nu tukul ta kumnemnge mine ndakate. Nu tango kise tuwa ta nu une ndakate.

⁴ Tira kame, tanamba ndo tane ande tuku mbal minam tuku Kristus tuku ngarosu mbolnge tane kumanu tana kumba tukul tuku sanjri kusrenaig. Ande nu kumba tingina ta sine nu tuku mbal mineg. Kile sine Kuate tuku mbal minmba nu tuku nga wam magenu tinreknu ndo kile-mayokkam tuku mineg. ⁵ Sine buk kilke te tuku manau mbolnge mingen le tukul pasanje ngarosu tuku nzali njaigonu tukulningina tukunu une manau nu sine sinamnge sanjri tinga piroka kume manau te-mayokna. ⁶ Tukul pasa tuku sanjri sine kulatka minna ta kile sine kumanu tana kumgen sulumba nu tuku sanjri kumnemnge mine ndakeg. Kile sine manau ambokok mbolnge tukul kumnemnge minmba Kuate dubi ndaweg. Sine manau kitek Tukul Guwa mbolnge Kuate dubiweg.

⁷ Sine wam ta tuku ndanjube. Tukul pasa le une manau nale ndui ta ndo minik e? i ... Ye tanamba idus ndawet. Ye tukul pasa mbolnge ndo une tuku sanjri ta kamusen ta tenmba. Tukul pasa ande sakate:

Tango tuku agan kanjerka am kikon ti ndangap ngate. Tukul pasa ta mine ndakate kande ye am kikon tingam tuku manau njonu ta kamus ndawet kande. ⁸ Tukul pasa nu tanamba sakate tukunu une manau nu tukul mbolnge ndin kanjermba ye tuku ngamunggal sinamnge am kikon tingam tuku manau kise kise kile-mayokkina. Tukul pasa mine ndakuwa ta une manau nu kumanu tanan minit. ⁹ Ambonga ye tukul gilai ait mbolnge ye abo nak minet nga idusen. Ye tukul kila pilen le une manau sangri tinga ye kumam tuku pilna. ¹⁰ Tukul pasa nu abo minam tuku ndin tumyam tuku prona ta ye nu mbolnge kume manau ndo tesiliken. ¹¹ Tukul pasa ta mayok kina le une manau ye didikam tuku tukul mbolnge ndin kanjermba ye didika tukul pasa tambi ye baleyina.

¹² Moses tuku tukul pasa purfenju tinreknu mayenu ndo minit. ¹³ Wam mayenu tanje ye baleyina nga sakam kumun e? i ... Ye tanamba idus ndawet. Unenge nu wam mayenu ta tumba ye baleyina sulumba nune manau njonu ta te-mayokna. Tukul mbolnge une nu sinka agan njonu ta kilimok mayok kinit.

Une tuku sangri

¹⁴ Tukul pasa nu Tukul Guwa tuku sangri mbolnge prote ta sine kila ta ye tango tuku manau gisleknu nak minet tukunu ye une tuku piro tango ndalekanu tanan minet. ¹⁵ Ye wam ke liket ta ndanam saka ye tanawet. Ye wam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye wam njule parak ta ndo ke liket. ¹⁶ Ye wam nzali ndayate ta ke liket sulumba yije manau tambi tukul nu kumumbi sakate nget. ¹⁷ Ye wam njonu ke liket ta yenge kuga. Une nu ye sinamnge minmba nunje wam ta ke likate. ¹⁸ Ye tango tuku manau gisleknu nak minet le wam mayenu ande ye sinamnge mine ndakate ta ye kila. Ye wam magenu kam tuku wamduset ta ke fuguwet. ¹⁹ Ye manau mayenu kam nzaliyate ta ye

ke ndaket. Ye manau njonu kam mbulet ta ye ket. ²⁰ Ye manau mbulet ta ke liket ta yenge ke ndaket. Une nu ye sinamnge minmba nunje kate.

²¹ Wam njonu mayok kinit ta tenemba. Ye wam mayenu ande kam nzaliyate sulumba ye wam njonu ndo ket. ²² Yije ngamunggal sinamnge yije pilewanu wamnge Kuate tuku tukul pasa kumumbi sakate nga tumyate ta ²³ wam njonu ande ye tuku ngarosu mbolnge sangri tinga yije pilewanu wam ta ndon kame bumba minik le kamuset. Nu ye tumba une manau ye sinamnge minit te kumnemnge pilit le ye wam njonu ke liket.

²⁴ A ... ye sinka sinamanzer sunjo nak minet. Yije ngarosu tuku sangri mbolnge ye kumam tuku minet te imanje ye turyuwa. ²⁵ Ese. Ye Kuate gare pasa sunjo tuwet. Nunje singine Sunjo Yesus Kristus mbolnge sine tur-sinmba muskil kile-tidinge singit.

Ta tuku ye yije pilewanu wamnge Kuate tuku tukul kumnemnge minet ta ye tango tuku manau gisleknu nak minmba une manau kumnemnge minet.

8

Tukul Guwa tuku sangri

¹ Sine Kristus Yesus ndon ulendikeg mbal sine pa tam tuku mine ndakeg. ² Sine nu ndon ulendikeg sulumba Tukul Guwa kumnemnge mineg le nu une tuku sangri te-simba muskil kile-tidinge sinmba abo mine manau singit.

³ Sine tango tuku manau gisleknu nak mingen tukunu tukul pasa nu sine tursinge fuguna ta Kuatenge nu sine turkina sulumba nu nune Kijo kukulna le nu kilke mbolok une nak tango tanan mayok ka Kuate tuku nzali dubimba une saukam tuku ngarosu kumam tuku pilna. Tanana le Kuate nu kilke mbolok tangombi une tuku sangri kume serna. ⁴ Ta tuku sine tango tuku manau gisleknu kumnemnge mine ndaka Tukul Guwa tuku nzali kumnemnge mineg

mbal sine tukul pasa am mbolŋge kumumbi mayok kineg.

⁵ Nane taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋge minig mbal naŋgine wamdus taŋgo tuku wam mbolŋge ndo minig. Tukul Guwa tuku nzali kumnemŋge minig mbal naŋgine wamdus Tukul Guwa tuku wam mbolŋge minig. ⁶ Ande nu nuŋe wamdus taŋgo tuku maŋau mbolŋge pilit ta nu ŋgisikamŋgat. Ande nu nuŋe wamdus Tukul Guwa mbolŋge pilit ta nu abo ŋak ŋgamuŋgal mukuk minamŋgat. ⁷ Taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋge minig mbal nane Kuate tuku ŋgueu minig. Nane Kuate tuku tukul pasa kumnemŋge mine ndakade. Nane siŋka dubiwam fugude. ⁸ Nane taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋge minig tukunu nane Kuate gare tambim kumuŋ kuga.

⁹ Tukul Guwa siŋka tane sinamŋge minit ta tane nu tuku nzali kumnemŋge minig. Tane taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋge mine ndakade. Ande nu Kristus tuku Guwa kugatok ta nu Kristus tuku taŋgo kuga. ¹⁰ Tane une maŋau ŋak tukunu ŋgarosu kumam tuku minig ta Kristus nu tane sinamŋge minit le tane tiŋreknu mayok ka ŋgamuŋgal abo tugu ŋak minig. ¹¹ Yesus kumna le Kuatenŋge te-tina ta nuŋe Guwa tane sinamŋge minit. Nu tane sinamŋge minit tukunu nu Kristus Yesus kumna le te-tina taŋamba ndo taŋgine kumig tuku ŋgarosu ta mata kile-tidiŋgamŋgat.

¹² Tira kame, sine taŋgo tuku maŋau gisleknu maŋ dubi ndakube. Nu sine kulat ndakate. ¹³ Sine taŋgo tuku maŋau gisleknu kumnemŋge minbe ta sine ŋgisikamŋgig. Sine Tukul Guwa tuku saŋgri mbolŋge ŋgarosu tuku maŋau kile-ibenŋka kume serniŋbe ta sine abo ŋak minamŋgig. ¹⁴ Sine Kuate tuku Guwa tuku nzali dubiweg mbal sine Kuate tuku kiŋo kame mineg. ¹⁵ Sine Tukul Guwa tigen mbal sine piro mbal mayok ka kuru kuru wam mbolŋge pro ndagen.

Kuga. Sine nu mbolŋge Kuate tuku kiŋo kame mayok ka ndek yiŋe Mam ŋga Kuate wikeg. ¹⁶ Tukul Guwa nu sine sinamŋge tane kumumbi Mam ŋgade ŋga tumsingit le sine Kuate tuku kiŋo kame mineg ta kila pileg. ¹⁷ Sine kiŋo kame mineg ta Mam tuku agaŋ ndende kilam tuku mineg. Kuate nu sine tuku Mam tukunu sine Kristus ndoŋ nuŋe agaŋ ndende ta kilamŋgig. Kile sine ait te mbolŋge nu ndoŋ piti kuraweg ta sine nu ndoŋ kilŋa tamŋgig.

Sine gare suŋgo tamŋgig

¹⁸ Kilŋa suŋgo sine mbolŋge mayok kaŋgat ta ye wam ta idusmba kile piti kuraweg te agaŋ fudiŋndo ŋget. ¹⁹ Kuate nu kilke mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nane Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku ait tairŋga mindesimba minig. ²⁰ Agaŋ ŋakmba ta maŋau gisleknu mbolŋge pronaig. Nane naŋgine nzali dubimba taŋamba pro ndanaig. Kuate nuŋe nane kilmba maŋau ta kumnemŋge patikina ta nane nduiye taŋamba minmba minam tuku pati ndakina. ²¹ Agaŋ kame ŋakmba ta kile ŋaigoŋgam tuku maŋau kumnemŋge minig ta nane Kuate tuku kiŋo kame ndoŋ muskil kile-tidiŋge niŋgamŋgat. ²² Agaŋ ŋakmba ta pino kiŋo te-palmbim tuku rar kamuste taŋamba muskil te-tiwam tuku mindesimba wikaraumba minig ta sine kila. ²³ Agaŋ kame ta ndo kuga. Sine Tukul Guwa ŋak minmba samba mbolok gare kamuseg mbal sine mata ŋgarosu tuku muskil te-timba Kuate tuku kiŋo kame mayok kambim tuku tairŋga ŋgamuŋgal sinamŋge wikaraumba mineg.

²⁴ Kuate nu buk muskil kile-tidiŋge siŋgina le kile sine wam ta tuku alonu tairŋga minde mineg. Sine wam ande tairŋga minde mineg le nu prowa sulumba tumail pulusinguwa le maŋ nu tairŋge nda. ²⁵ Sine wam ande tuku tumail pulu ndasiŋgit le sine wamdus saŋgrinu pilmba wam ta ndo tairŋga mineg.

²⁶ Tanjamba ndo sine sangriknu mine ndakeg le Tukul Guwa nu sine sinzansingit. Kuate nu yaban pasa ndan nane kumumbi kade nga nzalite ta sine gilai mineg. Tukul Guwa nu sine tuku ngamungal sinamnge Kuate yabanam tuku ta sine tuku sungomba idusmba pasate fugumba malmbi ndo kate. ²⁷ Kuate nu tanjo tuku ngamungal nakmba kangerte ta nu Tukul Guwa tuku wamdus kila pilit. Tukul Guwa nu Kuate tuku nzali dubimba nu tuku mbal tuku yabante le Kuate nu nuje malmbi ndo ismba nu tuku wamdus kila minit.

²⁸ Sine Kuate tuku kume pureg mbal nu nuje wamdus dubimba sine kilam tuku wikina. Wam kame kise kise sine mbolnge prove likade ta sine mine mayewam tuku ndo prode ta sine kila. ²⁹ Kuate nuje Kiyo ta kiyo mulum minwa nga nu o buk sine kilam tuku madisingina ta nuje Kiyo nuje tuku manau tepurbe nga idusna. ³⁰ Tanjamba nu sine kilam tuku o buk madisingina mbal nu sine wikina. Nu sine wikina sulumba tinjeknu kile-mayokkina. Sine tinjeknu kile-mayokkina sulumba nyu sugo singam tuku patikina.

Kuate tuku kume pur manau sunjo

³¹ Ye wam kame satinjit ta tugunu tenemba. Kuate nu sine ndon sailka minwa le imanje sine kileibenkam kumu? Kumun kuga. ³² Nu nuje Kiyo nuje mape ndamba sine tursingam tuku kumwa nga pilna. Tanjamba kile nu nuje Kiyo nuje mbolnge wam nakmba singit le sine ngamungal mukuk nak mineg. ³³ Kuate nuje sine tinjeknu ngate. Ta tuku ande nu sine Kuatenje madisingina mbal pasa mbolnge patikam kumu kuga. ³⁴ Kristus Yesus nu sinenu nga kumna tukunu ande nu sine pa singam tuku mine ndakate. Nu kumna wam ta ndo kuga. Kuate nu te-tina le nu tingina. Kile nu Kuate tuku ndinam kumamnge minmba sine tuku nga Kuate yabanmba minit.

³⁵ Kristus nu sine tuku kume purmba minit ta imanje nu tuku

kume purte wam ta kuerkam kumu? Piti ait, sinamanzer, afunje kasursingig, gubak mineg, aganj denkanu mineg, kame aganj sine tugum prode, afu balesingam bafude wam kame ta nakmba nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumu kuga. ³⁶ Kuyar pasa ande nu tenemba sakate.

Sine ne tuku mbal ait nakmba kumam tuku mineg.

Sipsip bale faram tuku pilengade tanjamba afu sine bale faram tuku pilengade ngate. *Mune 44.22*

³⁷ Kristus nu sine tuku sungomba kume purte ta nu piti nakmba ta ku-grakam tuku tursingit le sine sangri nak mayok kineng. ³⁸⁻³⁹ Ye sinka son pasa satinjamngit. Kuate nu singine Sunjo Yesus Kristus mbolnge sine tuku sungomba kume purte ta sangri andenge nuje wamdus ta kuerkam tuku mine ndakate. Sine kumeg e ko abo mineg ta enjel le guwa sugo sugo tuku sangri wam kame kile sine mbolnge prode ko ngumneja prowamngaig aganj ndende samba le kilke mbolnge mine likade wam kame sakit ta nakmbanje Kuate nu sine tuku kume purte wamdus ta kuerkam kumu kuga.

9

Kuate nu nuje wamdus dubimba nuje mbal madiningit

¹ Ye Kristus tuku tanjo minet ta ye yabri pasa sa ndaket. Ye pasa satinjamngit te sinka son pasa. Tukul Guwanje pasa te sinka son pasa nga sayate le ye tane satinjet ta tenemba.

² Ye Zu mbal tuku piti sungoyate le ngamungal rar kamusmba minet. ³ Ye Kristus ndon purka ngisikumba manau tamba yije ndare tuma turkam kumu kande ye wam ta mata iduset kande.

⁴ Nane Israel tugu minig. Nane nuje kiyo kame minam tuku Kuatenje nane madiningina. Nu nane ndon minmba minit. Nu nuje pasa ta nane ndon katna. Nane tukul

pasa ñak. Kuate mbariñam tuku ndin nu nane tumningina. Nu wam magenu kam sakina ta nane ambonga ismba tinaig. ⁵ Abraham Isak Yakob nane nane tuku mbuñ. Kristus nu ngarusu ñak mayok kina ta nu nane tuku ndare mbolñge mayok kina. Nu Kuate. Nu agañ ñakmba kulatka minit. Nyu te-dungam tuku wam ta nu mbolñge kumba minmba minam tuku minit. Son.

⁶ Israel mbal nane Kuate tuku ndin pitaide tukunu Kuate nu wam kam saningina ta ke ndakate nga idus ndawap. Nane Israel tuku tugu ñakmba minig ta afu ndo Israel ndinok. ⁷ Ta tuku Abraham tuku mbuñ ñakmba minig ta afu ndo nu tuku mbuñ ndinok. Kuate nu teñenmba Abraham sana.

Isak tuku ndare mbolñge ndo ne tuku mbuñ mayok kanğaig nga sana.

Mulum Pasa 21.12

⁸ Pasa ta tugunu teñenmba. Sine ngarusu mbolñge Abraham tuku mbuñ mayok kineg mbal sine Kuate tuku kiño kame mayok nda kineg. Kuate nu pasa sangrinu Abraham sana ta sine pasa ta mbolñge Abraham tuku mbuñ mayok kineg mbal ndo sine Kuate tuku kiño mayok kineg. Sine Abraham tuku mbuñ ndinok. ⁹ Kuate nu Abraham teñenmba sana.

Yar ande si piyo nañe Sara nu kiño tuwa le ye sinka luka prowamngit ngina. *Mulum*

Pasa 18.10

¹⁰ Ta ndo kuga. Ngumnennga Rebeka nu singine mbuñ Isak ndoñ kiño armba fungul sinamñge konkinaik. ¹¹ Kiño armba ta pro ndamba wam magenu ko ñaigonu ke ndakinaik le nu o buk ande madina. Kuate nu tanço madiningit ta nane wam ke likade mbolñge madi ndaniñmba nu nuñe wamdus ndo dubimba madiniñmba wikate. ¹² Nu nuñe mañau ta temayokmba Rebeka teñenmba sana.

Kiño mulum nu kiño ngumnenngamngat ta tuku miñge kumnemñge minamngat nga sana. *Mulum Pasa 25.23*

¹³ Kuyar pasa ande mbolñge Kuate tuku miñge teñenmba minit.

Yakob tuku ye kume puret ta Esau ye kasuret ngate. *Malakai 1.2*

¹⁴ Kuate nu nuñe nzali dubimba ande madimba ande pitaite ta nu wam kumumbi ke ndakate nga sakam kumuñ e? i ... Ye tançamba idus ndawet. ¹⁵ Kuate nu pasa te Moses sana le nu kuyar mbolñge kuyarna le minit.

Ye tanço ande mapewam iduset ta ye nu mapewet.

Ye tanço ande sinawam iduset ta ye nu sinawet ngate. *Kisim Bek 33.19*

¹⁶ Ta tuku Kuate nu ande mapete ta tanço tuku wamdus ko nuñe piro tuku mundu ta tuku nu mape ndate. Kuga. Nu nuñe wamdus sina tamba ndo nu mapete. ¹⁷ Kuate nu kuyar pasa ande mbolñge Isip tuku gabat Farao tuku teñenmba sakate.

Ye ne mbolñge yiñe sangri te-mayoki le ye tuku nyu kilke mbol mbal iswaig nga ye ne gabat pilen ngate. *Kisim Bek 9.16*

¹⁸ Ata. Kuate nu nuñe nzali dubimba afu mapekate sulumba afu nuñe pasa pitaiwam tuku wamdus karenñu ningit.

¹⁹ Kile tane tuku ande teñenmba ye kusnayamngat. Sine Kuate tuku nzali pitaiwam kumuñ kuga ta ndañam saka Kuate nu tanço tuku gubra pilit nga ye kusnayuwa ta ²⁰ ye teñenmba nu tuku pasa lafuwamngit. Ne ima le Kuate ndoñ kualeyaukate. Kilke waim andenge nu tanço wakeite ta samba ne ndañam saka ye teñenmba wakeiyina nga sa ndate. ²¹ Waim wakeikanu tanço ta nu kilke kilmba nuñe nzali ndo dubimba agañ wakeikate. Nu kilke ndui tamba waim ande maditaknu wakeimba waim ande ake agañ patinu tuku wakeite.

²² Tançamba ndo Kuate nu nuñe nzali dubimba nuñe agañ ndende mbolñge wam afu kam kumuñ. Nu une tuku gubra ñak minmba nuñe sançri sunço te-mayokmba ñakmba tumningam tuku iduste ta nu ngan

minmba pitik ndo ngisikam tuku minig mbal pa ninje ndakate. ²³ Nu nuje mapekate mbal mbolnje nuje wam magenu lato lato patikuwa le nakmba kanjerwaig nga idusmba tanate. Mbal ta nane nu ndonj gare njak minmba minam tuku Kuate nu o buk nane madinjingina. ²⁴ Kuate nu sine wike likate mbal tuku saket ta afu Zu mbal afu kasomok mbal.

²⁵ Kuate nu tuan tanjo Hosea mbolnje nu kasomok mbal tuku tenjemba sakina.

Nane ye tuku mbal mine ndakade kuasmbi ta nane ye tuku mbal minamnjaig. Mbal ta ye nane wamdus ninje ndaken ta ye nane tuku kume purmba minamnjgit.

²⁶ Ma ande tuku mbal nane Kuate tuku mbal kuga nga saken ta ye tane Kuate abo njak minit tuku kinjo kame njgamnjgit. *Hosea 2.23; 1.10*

Kuate nu tanjamba sakina.

²⁷ Tuan tanjo Aisaia nu Israel mbal tuku tenjemba wi kuenka sakina.

Piyalnje fulbul minig tananj Israel mbal burnu kumu nj kuga ta ndui ndui ndo muskil kile-tidingam tuku wam tamnjaig.

²⁸ Kuate nu dal ndaka kilke te mbolnje pitik ndo pasa nduiye te-timba lafunu pa ninjamngat. *Aisaia 10.22-23*

²⁹ Aisaia nu o buk pasa ande tenjemba sakina.

Samba mbolok mbal tuku Mbara nu sine tuku ndare afu mape ndakina kande sine Sodom le Gomora tananj kile mine ndakeg kande. *Aisaia 1.9*

Aisaia nu tanjamba sakina.

³⁰ Ye tuan tanjo kame tuku pasa satinjgit ta tugunu tenjemba. Kasomok mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku ndin sota matuk tukul ndakinaig ta nane Kuate nu kumu nj ginaig sulumba Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinaig. ³¹ Israel mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku tukul dubika matuk tukulka nane tinjeknu mayok ndakinaig.

³² Ta ndanam? Nane tinjeknu mayok

kambim tuku wamdus sanjgrinu pilnaig ta nanjine piro tuku sanjri mbolnje sotinaig. Kuate nu kumu nj nga nu mbolnje sote ndakinaig. Ndame ande tanjo kupe danjgade ta nane ndame ta mbolnje bikekade. ³³ Kuyar pasa nu tenjemba sakate.

Ata. Ye Sion tumbra nj ndame ande kupe danjgam tuku pili le minamngat. Ndame sunjo ta mbolnje nane barinunjaig. Ande nu ndame ta tuku sanjri tomba tinjuwa ta nu tumail pulunungat njgate. *Aisaia 28.16*

10

Israel mbal ndin mayenu ngisinaig

¹ Tira kame, yije mbal Israel nane muskil kile-tidinge ninjam tuku ndin ta te-silikuwaig nga ye wamdus sanjgrinu pilmba Kuate yabanjet.

² Nane Kuate dubi mayewam tuku njgamunggal kunde-kundenjingit ta nane ndin katese ndade. Ye nane tuku manau ta kila. ³ Nane Kuatenje ndo tanjo tinjeknu kile-mayokkate wam ta gilai minmba nanjine sanjrimbi tinjeknu mayok kambim tuku wamdus sanjgrinu pilig. Nane Kuate nu tanjo tinjeknu kile-mayokkate ndin ndindo ta pitaide.

⁴ Kristus mbolnje tukul pasa kumna. Kile nu tuku kume tuku sanjri tomba tinjgade mbal nane Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinig. ⁵ Moses nu tukul pasa dubimba tinjeknu mayok kambim tuku tenjemba kuyarna.

Ande nu tukul pasa njakmba dubi mayewa ta nu abo njak minmba minamngat njgina. *Wok Pris 18.5*

⁶ Kristus tuku kume mbolnje tinjeknu mayok kinit wam ta minde bada tananj kuga. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ima nu samba mbol ambe kanjat nga idus ndawa njgate. *Lo 30.12* Sine pasa tamba ande nu samba mbol kumba Kristus tumba ndekuwa le son njgam kumu nj nganu sukeg. ⁷ Ko

ima nu kumanu mbal tuku tumbraj kangat nga idus ndawap. Pasa tamba ande nu Kristus kumanu mbal ngamuknge te-tiwa le son ngam kumuŋ nganu sukeg.

⁸ Kristus son ngam tuku ndin minde bada tanamba kuga. Kuyar pasa te ise tiwap.

Kuate tuku pasa tane tugumnge minit. Tane tuku minge mbolnge ngamunggal sinamnge minit. *Lo 30.14*

Ata. Nu son ngam tuku minde bada kuga. Pasa tane tugumnge minit ta sine kukliweg. Tane Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingap ngeg not.

⁹ Ne nane mingembi Yesus nu Sunjo Ndindo minit nga te-mayokmba saka sulumba nane ngamungalmbi Kuatenge Yesus kumna le te-tina ta ne son nga ta Kuate nu ne tuku muskil te-tiwe tanbimngat. ¹⁰ Sine ngamungalmbi son ngeg le Kuatenge sine tijreknu ngate. Sine mingembi pasa ta te-mayokey le muskil kile-tidinge singit. ¹¹ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ande nu ndame ta tuku sanjri tomba tinguwa ta nu tumail pulunungat ngate. *Aisaia 28.16*

¹² Sine Israel mbal tane kasomok mbal Sunjo am mbolnge sine kise kise mine ndakeg. Nu sine njakmba tuku Sunjo ndindo minit. Nane afu nu sinzanjninguwa nga nu wikade ta nu nane njakmba nuŋe ranjun mayenu tamba sinzanjningit. ¹³ Kuyar pasa nu tejenmba sakate.

Nane afu Sunjonje sinzanjninguwa nga wikade ta nu nane njakmba muskil kile-tidinge ningamngat ngate. *Yoel 2.32*

¹⁴ Nane nu tuku sanjri gilai minmba son nda ngade mbal ta ndanjanmba nuŋe nane sinzanjninguwa nga nu wikam kumuŋ? Nane nu tuku nyu ise ndakuwaig ta ndanmba nane son nguwaig? Ande nu Kristus tuku pasa tumba nane tugumnge kukli ndawa ta ndanmba nane isamngag? ¹⁵ Afu nanjine mbal afu pasa kukliwam

tuku kukul ndaninguwaig ta ndanmba nane kumba pasa ta kukliwamngag? Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate.

Ande nu pasa mayenu tumba pro sine tugumnge sakate ta sine gare-garekeg ngate. *Aisaia 52.7*

Israel mbal pasa mayenu pitainaig

¹⁶ Kristus tuku pasa mayenu isig mbal gudommmba nane pasa ta dubi ndade. Aisaia nu ta tuku tejenmba sakina.

O Sunjo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate ngina. *Aisaia 53.1*

¹⁷ Sine Aisaia tuku pasa ta mbolnge tejenmba kila pileg. Son ngam tuku ndin ta Kristus tuku kukliweg. ¹⁸ Ye tane kusnatingamngit. Israel mbal nane pasa mayenu ise ndakinaig e? Kuga. Nane sinjka pasa mayenu buk isnaig. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Nane Kuate tuku pasa kuklinaig le kilke mbol mbal njakmba isnaig. Nanjine pasa ta sunjoka kilke tugu njakmba kumuŋgina ngate. *Mune 19.4*

¹⁹ Ye manj lato kusnatingamngit. Nane Israel mbal pasa ismba tugunu katese ndanaig e? Kuga. Nane sinjka katesenaig. Moses nu o buk Kuate tuku minge pasa tejenmba sakina.

Ye mbal nyu kugatok mbolnge manju mayenu ki le tane Israel mbal wamdus njayongamngag.

Ye kilke kisekok mbal wamdus tugusek kugatok minig ta sinzanjningi le tane gubra tamngag ngina. *Lo 32.21*

²⁰ Ngumneŋga Aisaia nu Kuate tuku minge te-mayokmba pasa sanjrinu ande tejenmba sakina.

Ye sote ndakade mbal ye te-silikam tuku ndin tumningamngit. Nane ye kusna ndangade mbal nane ye kila palmbim tuku ye nane tugumnge mayok kangit ngina. *Aisaia 65.1*

²¹ Nu nuŋe mbal Israel tuku tejenmba sakina.

Ait kuennu nane ye tuku pasa pitaimba ngueu pilig mbal nane ye tugum prowaig nga wika minet ngina. *Aisaia 65.2*
Aisaia nu Kuate tuku minje tanjamba te-mayokna.

11

Kuate nu Israel mbal tuku sinaningina

¹ Ye tane kusnatingamngit. Kuate nu nuje mbal Israel pitaikina nga idusde e? Sinjka nu tanja ndana. Ye mata Israelnu. Ye Abraham tuku ndare. Ye tuku tugu ta Benyamin.
² Kuate nu nuje mbal Israel kilam tuku o buk madisingina ta nu nane pitai ndakate. Elia tuku wam kube kuyar pasa mbolnje minit ta tane kila. Nu Israel mbal tuku manjau kanjerka nu nane pasa mbolnje patika Kuate sana: ³ O Sunjo, nane Israel mbal ne tuku tuan tanjo njakmba kilmba bale farmba ne atraukam tuku mbain ta kilmba njaigo siglikade. Kile ye yije ndo ne dubinumba minet le nane ye mata baleyam tuku ndin sotade ngina. ⁴ Tanjakina le Kuate nu ndek Elia tenjenmba sana: Kuga. Israel mbal ngamuknje nane gudommba 7,000 ye dubiyade le ye nane kulatket. Nane yabri mbara Baal mbarinj ndade nga Elia sana.

⁵ Tanjamba ndo kile ait te mbolnje sine Israel mbal ndui ndui Kuate dubimba mineg. Kuate nu o buk sine ake sinanj make patika kilam tuku madisingina. ⁶ Nu ake sinanj sine make patika madisingina ta singine wam ke likeg ta mbolnje sine nuje mbal mayok nda kinog. Kuga. Sine nuje ake make patikate wam ta mbolnje ndo nuje mbal mayok kinog. ⁷ Wam ta mbolnje sine tenjenmba kila pileg. Israel mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku ndin sotinaig ta te-sili ndakinaig. Kuate nu sine ndui ndui kilam tuku madisingina mbal sinenje ndo te-silikeg. Nane afu ngamunggal tukulmba wamdus karenju ningina.
⁸ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Kuate nu nane tuku ngamunggal wamdus tukulam tuku manjau ningina le nane ammbi aganj kanjer ndaka kilbambi pasa ise ndakade. Kile nane tanjamba ndo minig njgate. *Aisaia 29.10*

⁹ David nu mata tenjenmba sakina.

Nane aganj ndende kumumbi minmba den ndakeg nga idusde. Wamdus tanje nane biye tidinguwa le nane ndekuwaig sulumba lafunu kumumbi tuwaig.

¹⁰ Nane tuku am ma makenje songuwa le mambil ndawaig.

Nane piti njak minmba poska lika minmba minwaig ngina. *Mune 69.22-23*

David nu tanjamba sakina.

Kuate nu kasomok mbal kilna

¹¹ Ye manj tane kusnatingamngit. Israel mbal nane Kuate tuku ndin nduiye ngisinaig nga idusde e? i ... Nane tanja ndanaig. Nane mbarmba Kristus pitainaig le muskil kile-tidinge ningam tuku pasa ta nane tane kanjerka am kikonj tinja pasa mayenu ta manj tam iduswaig nga tane kasomok mbal tugum kina. ¹² Israel mbal mbarnaig le kilke mbol mbal njakmba Kuate tuku wam mayenu ta te-silikinaig. Nane Kuate kusrenaig le nuje wam mayenu tane kasomok mbal mbol prona. Ngumnenja Israel mbal manj ngamunggal biye mbilmba Kuate tugum kuwaig le wam mayenu nane tuku mbar mbolnje prona ta limba sinjka wam mayenu sunjo njayo tanjo njakmba mbolnje mayok kanjat.

¹³ Kile ye tane kasomok mbal satiningamngit. Ye tane kasomok mbal tuku aposel minet ta piro te sunjo nga wamdus sangrinu pilmba piroket.

¹⁴ Ye manjau tambi yije tugu am kikonj tinja nane tuwaig nga iduset. Tanjamba nane afu turmba muskil kile-tidinguwaig. ¹⁵ Kuate nu Zu mbal kile-sikina le kilke mbol mbal njakmba Kuate ndonj tumawam tuku ndin mayok kina. Ngumnenja nu manj Israel mbal luka kilwa le ame wam

sunjo mayok kangat? Tango kummba manj abongate wam sunjo tananj.

¹⁶ Bret inumnu kuerka Kuate atraukate ta bret njaknu ta Kuate tuku. Ail tugunu Kuate tuku minit ta ail wainu njakmba nu tuku. ¹⁷ Ail ndinok ta Kuate nu wainu afu kat pugurka dunjekok olif ail wainu kilmba wainu ndinok afu ngamuknge tuturmba kuse likina. Tane kasomok mbal dunjekok olif ail tananj kile Zu mbal tuku wam magenu nane ndonj kilig. ¹⁸ Tane wam ta tuku idusmba sine ail wainu ndinok liningeg nga payam ndakap. Ail tugunu ail wainu mbolnge sanjri ti ndangate. Kuga. Tane ail tugunu mbolnge sanjri tingade.

¹⁹ Tane afu tangine ngarosu payamka tenenmba sakade. Sine kasomok mbal ail ta mbolnge tuturbe nga nu wainu afu kat pugurka pankina nga sakade ta son ta ²⁰ nane Zu mbal son nda nginaig tukunu Kuate nu nane kat pugurka pankina. Tane ngamungal son njak minig tukunu tane ail ta mbolnge minig. Tane tangine ngarosu payam ndaka kurau mayemba tangine ngamungal son biye dewap. ²¹ Wainu ndinok ta nane son nda nginaig le Kuate nu nane mape ndaka kat pugurkina. Tane dunjekok olif ail tananj minmba son manjau kusrewap ta nu sinjka tane mape ndaka kat pugurkamngat.

²² Ata. Tane Kuate tuku ranjun manjau le gubra manjau te kila palpe. Kuate kusremba baringade mbal nu mape ndaka kile-pankate ta tane Kuate tuku ranjun mayenu ta tade. Tane tanamba tumba minmba minam tuku ngamungal son biye dewap. Kuga ta nu tane mata kat pugurka pankamngat.

²³ Israel mbal nane manj ngamungal biye mbilmba Kuate tuku sanjri tomba tingwaig ta nu nane kilmba manj ail ta mbolnge tuturninguwa le minamngaig. Kuate nu tanawam kumunj. ²⁴ Tane kasomok mbal buk dunjekok olif ail wainu minnaig le Kuatenge tane kat pugurka kilmba nu ail prode manjau ta mbilmba olif

ail mayenu ta mbolnge tuturmba kuse likina. Wainu ndinok ta nu nane manj kilmba ail ta mbolnge tuturmba kuse likam tuku ta minde bada kuga.

Kuate nu kilke mbol mbal njakmba sinaningit

²⁵ Tira kame, tane tangine ngarosu payamkubekaig nga ye wam ande kuirok minit ta te-kilimba satinngamngit. Israel mbal afu Kuatenge ngamungal tukulmba wamdus karennu ningina le Kuate ngumnenaig ta nane tanamba nduiye mine nda. Kuate nu tane kasomok mbal giganmba kilam tuku maditingina ta ka kumunguwa le Israel mbal ngamungal tukulmba wamdus karennu minig ta kusrewamngaig. ²⁶ Wam ta mbolnge Israel mbal njakmba muskil kiletidinge ningamngat. Kuyar pasa ande ta tuku tenenmba sakate.

Muskil kile-tidinge ningam tuku tango nu Sion tumbrajan sunjo mbolnge prowamngat.

Nu prowa sulumba Yakob tuku tugu Kuate ngumnede manjau ta pitaiwamngat. *Aisaia 59.20*

²⁷ Tanamba ye nane ndonj pasa katen ta kumumba nane tuku une manjau saukamngit ngate. *Yeremia 31.33*

²⁸ Kristus tuku pasa mayenu Israel mbal nane pitaimba Kuate ngueu pilnaig ta tane kasomok mbal pasa ta isig. Nane Kuate tuku ngueu pilig wam ta mbolnge nu tane turkate ta Kuate nu nane kilam tuku madiningina ta nu nane tuku mbunj kame idusniymba nane tuku kume purmba minit. ²⁹ Kuate nu wamdus mbil ndate tuku. Nu nuje wam magenu afu ningit ta nu manj yai ndakate. Nu afu kilam tuku madiningit ta nu manj nane pitai ndaningit. ³⁰ Israel mbal nane ambonga Kuate tuku minge dubinaig ta ngumnenga Kristus mbolnge pitainaig. Tane nu tuku pasa ambonga pitainaig mbal kile Kuate nu Kristus mbolnge tane mapekate.

³¹ Nu tane kasomok mbal mapeka minit tanamba ndo Israel mbal mata

mapekam tuku ta kile nane nu tuku minje pitaimba minig. ³² Sine njakmba Kuate tuku minje pitaigen le nu sine kilmba une tuku ndalekanu manau mbol patikina. Tanana sulumba kile nu Kristus mbolnje sine njakmba mapeka kilamngat.

³³ Kuate tuku manau ta mayenu ndo. Nu tuku wamdus kila sungo o mbolnje. Sine sinjka nu tuku wamdus kila pile ndakeg. Nuje wamdus kile-mayokkam tuku ndin sine pilengam kumuñ kuga. ³⁴ Kuyar pasa nu tenenmba sakate.

Ima nu Sungo tuku wamdus kila minit? Ima nu Sungo wam pagu pasa sawam kumuñ njgate. *Aisaia 40.13*

³⁵ Ima nu aganj ande Sungo tuna ta tuku lafunu nu mbolnje minit?

³⁶ Nuje aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta nu tugu. Nu miro. Nu tuku nyu sungo kilña sangri ta minmba minamngat. Son.

12

Sine Kuate tuku ndo minbe

¹ Tira kame, tane Kuate tuku mape manau idusmba tangine ngarusu Kuate tuku nga madimba patikap le minwaig. Kuate nu atrau aganj tananj ta nu nzalite. Sine tanaweg ta sine kumumbi Kuate mbarinjeg. ² Tane kilke te tuku manau te-pur ndawap. Tangine wamdus Kuate mbolnje palpe sulumba kitek mayok kape. Tane tanamba Kuate tuku nzali kila palpe sulumba wam magenu o mbolnje Kuate garete ta ke likam kumuñ.

Piro sangri yimyam tuku pasa (1 Korin 12)

³ Kuate nu ye make pilmba aposel pilna. Ye nyu tambi satinngamngit. Tane tangine mironj payam ndaka kumumbi pilengap. Kuate nu sangri yimyam tingit ta idusmba tangine mironj pilengap. ⁴ Ngarosu ndindo mbolnje aganj inum inumnu piro kise kise ke likade. ⁵ Tanamba ndo sine Kristus ndonj ulendikeg mbal sine

gudommba ta ngarusu ndindo ndo mineg. Ngarosu ta mbolnje sine inum inumnu mineg ta ulendika ngarusu ndindo. ⁶ Kuate nu sine njakmba make patika sine yimyam sangri kise kise ake singit tambi sine pirokube. Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkam tuku sangri tate ta nu nuje ngamunggal son manau tambi kile-mayokkuwa. ⁷ Ande nu tanjo turkam tuku sangri tate ta nu tanjo turkuwa. Ande nu pasa kukliwam tuku sangri tate ta nu pasa kukliwa. ⁸ Ande nu tanjo sangri pileningam tuku sangri tate ta nu sangri pileninguwa. Ande nu aganj ndende njak afu turka ningam tuku sangri tate ta nu waknyumba ningguwa. Ande nu gabat tanjo minam tuku sangri tate ta nu wamdus sangrinu pilmba piro ta kuwa. Ande nu sinamanzerka minig mbal turkam tuku sangri tate ta nu gare njak turkuwa.

Tira kame ngamunggal ningam tuku pasa

⁹ Tane wamdus tugusekmbi munju kume purkap. Tane manau najgonu njakmba ngumneninmba manau magenu ndo bige dedengap. ¹⁰ Tangine tira kat tangine tananj tangine tangine munju kume purkap. Tane tangine tangine tira kame tuku nyu kiledungam tuku ngamunggal kundekundetinguwa. ¹¹ Tane kanyum ndamba sangri tinga pirokap. Tukul Guwa mbolnje tumail gare njak mayok kape sulumba Sungo tuku piro mbal minap. ¹² Tane muskil kile-tidinge tingam tuku tairngade ta tuku gare-gareka minmba piti sinamnje ngan pilmba dirnangap. Tane mara mara Kuate yabanmba minmba ¹³ Kuate tuku mbal aganj ndende denkade ta turkap sulumba kisekok mbal kilmba tangine wande mbolnje patikap.

¹⁴ Tane piti sertingig mbal Kuate nane sinzanjninguwa nga yabanap sulumba nane nyaro pasa ninmba kasur pasa ninje ndakap. ¹⁵ Nane gare njak

minig mbal ndonj tane gare-garekap. Nane piti njak minmba malmbikade mbal ndonj tane malmbikap. ¹⁶ Tane tira kame ndonj wamdus ulendika tuma minmba sine sugo nga piro nyu kugatok ta kam tuku mbule ndakap. Tane sine kila sugo njak nga idus ndawap.

¹⁷ Ande tane mbolnje manjau njayonu kuwa kande tane manjau njayonumbi lafu ndawap. Tanjo njakmba ngamuknje manjau tinjeknu ndo ke likap. ¹⁸ Tane tanjo njakmba ndonj ngamungal ulendi minam tuku ndin sotap.

¹⁹ Tira kame, nane afu tane mbolnje manjau njayonu kuwaig le tane Kuatenje lafuwa nga piti ta nu wai mbolnje ndo palpe. Kuate tuku kuyar ta tuku tejenmba sakate.

Sungo nu sakate: Manjau njayonu lafunu ta ye tuku piro. Yenge pa ta ningamngit ngate. *Lo 32.35*

²⁰ Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Ne tuku ngueu tanjo nu gubawa kande nyamaganj tawe le nyuwa. Nu kule parawa kande kule tawe le nyuwa.

Ne tanjawa ta nu nuje ngueu manjau ta tuku kiko tumba wamdus rar prowa le kamusmba minamngat ngate. *Sindaun 25.21*

²¹ Manjau njayonu tanje tane kile-ibenkikat nga tane nu mape ndawap. Tangine manjau magenu tamba manjau njayonu ta kile-ibenkap.

13

Kuatenje gabat sugo patike likate

¹ Sine njakmba gafman kumnemnje minbe. Kuate tuku wamdus mbolnje ndo nane mayok kinig. Gabat sugo mine likade ta nunje patikate. ² Ande nu gafman tuku minje pitaite ta nu Kuate tuku wamdus pitaite. Pitaide mbal ta nane piya kumumbi tade.

³ Manjau magede mbal nane kulat tanjo sugo tuku kuru kuru ndakade. Nane wam njayonu kade mbal ndo kulat tanjo tuku kuru-kurukade. Ne gabat ande tuku kuru-kurukam idus

ndamba kande ne manjau magenu ka le nu ne nzalinuwa. ⁴ Kuate nu tane turkam tuku gabat sunjo ta pilit. Nu manjau njayonu lafuwam tuku nyu njak minit. Ta tuku ne manjau njayonu kumba kande ne nu tuku kuru-kuruka. Kuate nu manjau njayonu kade mbal pa ningam tuku gabat sunjo ta nu tuku piro tanjo minit. ⁵ Ta tuku ye satinngit. Tane gafman tuku minje kumnemnje minap. Tane Kuate tuku pa laipam tuku ndo nu kumnemnje mine ndakap. Tane manjau tinjeknu nga nu kumnemnje minap.

⁶ Tane takis ndametinj pankap. Gafman mbal nane piro ke likade ta nane Kuate tuku piro biyig. ⁷ Tane afu mbolnje wam kam tuku minwaig kande nane mbolnje ke likap. Tane takis ndametinj pankam tuku minmba kande pankap. Tane nyu njak mbal idusnijsmba nane gare ningam tuku wam ta ndo kap.

Tangine tangine munju kume purkap

⁸ Tane aganj ande lafuwam tuku mine ndakuwa. Tangine tangine munju kume puram tuku manjau ta ndo lafuwam tuku minwa. Nane afu tane tugumnje minig ta tane nane tuku kume purde ta tane Kuate tuku tukul pasa njakmba kumude. ⁹ Kuate tuku tukul gudommmba minig. Tanjo pino munju kuayar ndakap. Tanjo bale ndawap. Aganj ande kuayar ndawap. Aganj ndende kilam tuku piriri ndawap. Tukul kame sakit ta njakmba tukul pasa tenge ulendite. Tukul ta tejenmba. Tane tangine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap ngate. ¹⁰ Tanjo nu kume pur manjau tamba ande njayo siliwam kumunj kuga. Ande nu kume pur manjau njak minit ta nu tukul njakmba kumute.

¹¹ Kile mineg ait te tane kila. Ta tuku wam njakmba ta dubikap. Sine muskil kile-tidinje singam tuku pasa ismba son ngigerj ait ta kile ait kuen kinit. Ta tuku tangine wamdus

kinyanu minig ta kuagnekap. ¹² Ma furir tuku ait kugawam bafute le mafewam tuku ait buk patukate. Ta tuku ma make tuku manau kile-sika mafen tuku manau kilmba tamba manau nagonu kile-ibenkuba. ¹³ Sine mafen mineg tana manau magenu ndo kube. Sine afu ndon minyoka isukusmba maim-maimka kule kamenu nye ndakube. Sine fare fare tango pino ndon une ndakube. Kutur manau kiko nak ta ke ndakube. Afu ndon kualeyau ndakube. Afu tuku mine tuku wamdus kagli Nj ndakube. Sine ma make tuku manau tana nakmba kusrekube.

¹⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku manau te-purap sulumba tangine ngarusu tuku nzali nagonu kam tuku idus ndaningap.

14

Sine tira kame tuku son manau pile ndangube

¹ Tira ande tuku son manau gisleknu ta nu tane ndon manjurkam tuku tap. Tane nu ndon kualeyauka nu tuku manau te-ibenam tuku idusmba te ndakap. ² Tira ande nu ye agan nakmba nyam kumun ngate. Ande nu son manau gisleknu nak minmba ye mbarikit nga nu ndem mbulmba nyamagan ndo nyate. ³ Ande nu ndem nyate tanje ande nu nyamagan ndo nyate ta tala ndawa. Ande nu ndem nda nyate tanje nu tango ndem nyate ta nu mbarte nga sa ndakuwa. Kuate nu nale arnen kilna. ⁴ Ne ima le ande tuku piro tango tuku son manau pilete. Nu pilemba kumumbi kate ko mbarte ta ne tuku piro kuga. Nuje Sunjo tuku piro. Sunjonge nu sangri tuwit ta nu kumumbi mayok kangat.

⁵ Tira ande nu ait afu tukul nak ngate. Ande ait nakmba kumu kumu tukul kugatok nga iduste. Tangine miron yimyam manau dubiwam tuku ta pilenga te-tiwap. ⁶ Ait afu sugo ngade mbal ta nane Kuate tuku nyu idusmba tanade. Nane ndem nyade

mbal Kuate gare pasa tuwig sulumba Kuate tuku idusmba nyade. Nane ndem nda nyade mbal nane Kuate tuku mata idusmba ndem nda nyade. Nane nyamagan ndo nyade ta tuku Kuate gare pasa tuwig. ⁷ Sine mineg ta singine miron tuku mine ndakeg. Ko kumeg ta singine miron tuku kume ndakeg. ⁸ Sine abo nak mineg ta sine Sunjo tuku nyu te-dungam tuku mineg. Sine kumeg ta Sunjo tuku nyu te-dungam tuku kumeg. ⁹ Kristus nu kumanu mbal abo nak minig mbal tuku Sunjo minam tuku nu kummba man tingina. Ta tuku sine abo mineg e ko kumeg ta sine Sunjo tuku ndo mineg.

¹⁰ Ne wam ta idusmba tira ande tuku son manau pilenga nu mbarte nga sa ndaka. Ko ne afu tuku son manau kanjerka tala tala ndaninga. Sine nakmba Kuate am mbolnje tingube le nunje sine pilesingamngat. ¹¹ Kuyar pasa ande ta tuku tenemba sakate.

Sunjo nu sakate: Ye sinja abo minet tana pasa te sinja mayok kangat. Tango nakmba ye tugumnge dagol tidrongamngai. Nane nakmba ye tuku nyu te-dungamngai ngate. *Aisaia 45.23*

¹² Ta tuku sine nakmba Kuate tugumnge singine wam nakmba ke likeg ta kilimok kile-mayokkamngig.

Sine tira kame tuku ngamunggal najo sigli ndakube

¹³ Ta tuku sine singine munju pilengeg wam ta kusrekube. Sine wamdus sangrinu pilmba singine tira inum ndekam tuku wam ande ke ndakube. ¹⁴ Ye Sunjo Yesus ndon ukendiket ta nyamagan ndem nakmba nyam tuku tukul kuga. Ye wam ta kila minet ta ande nu agan ande nyam tuku tukul nak nga iduste ta nu tuku wamdus sinamnge tukul tana mayok kinit. ¹⁵ Tira ande nu agan ande nyam tuku tukul nak ngate le ne tumba nyate ta ne nu tuku wamdus nayo silite. Tanate ta ne tira tuku kume purte wam ta kusrete. i

... Kristus nu tira ta tuku kumna. Ne aganj nyate tambu nu njayo sili ndawa.

¹⁶ Ne ye aganj njakmba nyam kumuñ nga sakate ta ne kumumbi sakate. Nane wamdus mayenu ta andenge njayo siliwam tuku ndin wakei ndawa. ¹⁷ Sine Kuate kum-nemñge mineg mbal sine nyamagan le kule nyeg ko nda nyeg ta alo sunjo kuga. Sine tinjeknu mayok ka ngamuñgal mukuk minmba Tukul Guwa mbolñge gare njak mineg wam ta ndo alo sunjokanu. ¹⁸ Ande nu tanjamba Kristus dubite ta nu Kuate gare tuwit. Tango pino nane nu tuku manau ta kanjermba saka minig.

¹⁹ Sine ngamuñgal ulendi minmba singine singine wamdus sangri pilewam tuku sangri tinga wam ta ndo ke likube. ²⁰ Ne aganj ande nzal-inu nyate tambu Kuate tuku piro njayo sili ndawa. Nyamagan njakmba tukul kugatok ta ande nu ne aganj nyate ta mbolñge ndekate ta ne mbarte. ²¹ Nane tira ande baringikat nga ne ndem ko grep kule nye ndaka ko wam kise afu ke ndakate ta ne manau tinjeknu dubite. ²² Ne wam afu kam kumuñ ngate ta Kuate am mbolñge ndo minwa. Ne wam ande pilenga ye kam kumuñ nga idusmba wamdus piti kugatok ta ne gare njak minit. ²³ Ne wamdus armba njak aganj ande nya ta ne mbarte. Ne nane ngamuñgal son pitaimba tumba nyate ta tuku. Ande nu wam andembi nuñe son ngate manau piti serte ta nu mbarte.

15

¹ Sine Kristus dubimba ngamuñgal son sangri njak mineg mbal sine tira kame son manau gisleknu minig ta turkuba. Sine singine maye minam tuku ndo idus ndabe. ² Sine tira kame wamdus sangri pileningam tuku nane tuku wamdus kumnemñge minmba manau tambu nane turkuba. ³ Kristus nu mata nuñe maye minam tuku ndo idus ndana. Kuyar pasa ande Kristus nu Kuate ndon pasatina ta tenemba sakate.

Nane ne tumail pannade mbal ye turmba tumail panyade. *Mune*

69.9

Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

⁴ Kuyar pasa o buk kuyarke likinaig ta sine tumsingam tuku mayok kinaig. Sine kuyar pasa ta burka sangri tinga dirnanjube sulumba ngamuñgal mukuk njak minmba Kuate tairnjube.

⁵ Sine sangri tinga ngamuñgal mukuk minam tuku manau Kuate tugumñge prote. Nunge tane sangri tingawa le tane Kristus Yesus tuku manau kubemba tanjine tanjine wamdus ulendi tuma minap. ⁶ Tane tanjamba minap ta tane ulendika minje ndindombi singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate tuku nyu te-dungamñgaig. Son.

Kristus nu kilke mbol mbal njakmba wikina

⁷ Kristus nu Kuate tuku nyu mbol kuwa nga nu sine njakmba kilna. Tanjamba ndo tane mata Kuate tuku nyu mbol kuwa nga tanjine tanjine afu njakmba kile likap. ⁸ Kristus tuku manau satinjit ta tugunu tenemba. Kuate nu pasa o buk sakina ta alonu mayok kuwa nga Kristus nu Zu mbal tuku piro tango mayok kina. Wam ta mbolñge Kuate nu Zu mbal tuku mbun kame pasa saningina ta kumuñgina. ⁹ Wam ta mbolñge kasomok mbal mata Kuatenge mapekina le nane nu tuku nyu te-dunginaig. Kuyar pasa ande tenemba sakate.

Ye kasomok mbal ngamukñge ne tuku nyu te-dungamñgit. Ye ne tuku nyu mbol kuwa nga mune ande ulamñgit ngate. *2 Samuel 22.50; Mune 18.49*

¹⁰ Kuyar pasa ande tenemba sakate. Tane kasomok mbal Kuate tuku mbal Israel ndon gare-gareka minap ngate. *Tukul Pasa 32.43*

¹¹ Pasa ande mata tenemba sakate. Tane kasomok mbal Sunjo tuku nyu te-dungap.

Ese. Kilke tugu njakmba nu tuku nyu te-dungap ngate. *Mune 117.1*

¹² Tuan tango Aisaia nu mata sakina:

Yesi tuku mbun sungo ande prowamngat.

Nu kasomok mbal tuku Sungo minam tuku mayok kangat. Nunge nane muskil kile-tidinge ningam tuku tairngamngaig ngina. *Aisaia 11.10*

¹³ Sine Kuate tairnga mineg wam ta nunge singit. Tane nu kumuŋ nga minap le nunge gare manau ngamungal mukuk sunngomba tinnguwa. Nu tanjawa ta tane Kuate tairnga minig wam ta Tukul Guwanje lato lato sangri pilemba minamngat.

Paulus nu nuje piro tuku sakina

¹⁴ Tira kame, ye tane tuku wamdus ar ar ndawet. Tane rangun manau kumuŋganu ŋak minmba pasa tugusek ŋakmba kila minig tukunu tangine tangine munŋu kile-tidingam kumuŋ. ¹⁵⁻¹⁶ Kuate nu ye make pilmba tane kasomok mbal ngamukŋge Kristus Yesus tuku piro tanjo minam tuku ye madiyahina. Ta tuku ye wane te mbolŋge tane man idusam tuku ye pasa sangrinu afu kuyarit. Ye pasa mayenu kukliwet te pris tanan Kuate tuku piro biyet. Tane kasomok mbal Tukul Guwa mbolŋge kumumbi purfenŋu mayok kape le Kuate nu nzalinu kilwa nga ye tane atrau agan mayenu tanan Kuate tambim tuku piro ket.

¹⁷ Ye Kristus ndon ulendiket tukunu ye Kuate tuku piro ke liket te ye payamkam kumuŋ. ¹⁸ Kristus nu kilke mbol mbal ŋakmba pasa mayenu dubiwaig nga nu ye mbolŋge wam afu ke likina ta ndo ye saka minet. ¹⁹ Ye pasa kuklimba wam afu ke lika ye sangri kitek tumningmba Tukul Guwa tuku sangri yimyam kile-mayokka wam ŋakmba ta Kristus nu ye mbolŋge piro kina. Ta tuku ye Yerusalemŋge Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro tugu pilmba kumba ka ka Iliria ma mbolŋge tinga piro suluwen.

²⁰ Ye Kristus tuku piro mbal afu tuku piro tuturam idus ndawet. Nu tuku nyu kinit ma mbolŋge ye

pasa kukliwe nda. Nu gilai mbal tugumŋge ye pasa kukliwam tuku wamdus sangrinu pilet. ²¹ Kuyar pasa ande ye idusmba tanjamba piro ket ta tenenmba.

Nane nu tuku pasa ise ndakade mbal nane ismba wamdus purfeningamngat.

Nane nu tuku nyu ise ndakade mbal nane nu kila palmbimngaig ngate. *Aisaia 52.15*

Paulus nu Rom mbal kanjerkam idusna

²² Ye ait sunngomba tane tugum prowam tuku iduset ta yine piro sungo tenge ndin purte. ²³ Kile kilke te mbolŋge piroket ta buk kugate. Ye yar gudommmba tane tugum kambim tuku sunngomba idusmba minet ta ye Spen kambim nga pro tane kanjertingam iduset. ²⁴ Ye tane ndon ait fagnu minmba gare ti le tane ye mindeyumba ka ndinŋge kayeyap le ye Spen ka nget.

²⁵ Ye kile ndametin afu kilmba Yerusalemŋge Kuate tuku mbal turkam kangit. ²⁶ Nane agan ndende tuku denkade tukunu Masedonia le Akaia ma mbolŋge tira kame afu nane turkam tuku ndametin te patikinaig. ²⁷ Nane nangine miron wam ta kam idusnaig ta nane kumumbi kinaig. Kasomok mbal Israel mbolŋge lafu ŋak minig. Nane Israel mbal tugumŋge Kuate tuku wam magenu kilig tukunu kile kasomok mbal nane Israel mbal afu ngarusu tuku aganmbi turkam kumuŋ. ²⁸ Ye ndametin te kilmba Yerusalem mbal ningi sulumba ye Spen kambim nga ka tane tugum ta prowamngit. ²⁹ Ye tane tugum prowi ta ye Kristus tuku gare manau ŋakmba ŋak tane tugum prowamngit ta ye kila.

³⁰ O tira kame, sine ŋakmba Sunjo Yesus Kristus tuku mbal mineg. Sine Tukul Guwa mbolŋge munŋu kume purkeg. Ta tuku ye tenenmba satinngamngit. Tane ye turyam tuku ye ndon Kuate sunngomba yabanbe. ³¹ Yudea ma tugu mbolŋge son nda

ngade mbal ye baleyam idusde ta ye maye minam tuku Kuate yabanap. Kristus tuku mbal Yerusalemnge nane kasomok mbal tuku ndametinj te kilam mbulbekaig. Nane gare nak kilwaig nga ta tuku mata Kuate yabanap. ³² Kuate nu nzaliwa le ye tanamba gare nak tane tugum ta promba ait afu tane ndonj mini sulumba wamdus gare tamngit.

³³ Kuate nu ngamungal wamdus bul sersingam tuku nu tugu. Nu tane ndonj minmba minwa. Son.

16

Paulus nu Rom mbal kaiye pasa ningina

¹ Kristus tuku piro pino ande nyunu Febe tane nu tuku nyu kila palpe nga satingamngit. Nu Senkrea tumbrañ sunjo mbolnge Kristus tuku kuasmbi ngamuknge piro kate. ² Nu tane tugum ta prowa le tane Kuate tuku mbal minig ta te-mayokmba Sunjo tuku nyu mbolnge nu tap. Nu wam afu denkuwa kande turap. Nu tira kame sunjomba ye mata turyina.

³ Prisila le Akuila nale ye ndonj Kristus Yesus tuku piro kigenj ta tane nale tuku gare pasa te sanikap. ⁴ Nalekam ta ye maye minam tuku ye turyumba kume dirnaik. Ta tuku kasomok mbal Kristus tuku kuasmbi minig ta nane nakmba ye ndonj nale gare pasa nikig. ⁵ Nale tuku wandeknge Kristus tuku kuasmbi mangurkade mbal nane mata gare pasa te ningap.

Mbal nakmba nyu kilamngit te yiñe gare pasa te saningap. Yiñe gulab mayenu Epenetus. Asia mbal ngamuknge nu ambonga Yesus tuku son ngina. ⁶ Pino ande Maria tane ngamuknge piro karenkina. ⁷ Andronikus nale Yunias sine tugu ndindo nale ye ndonj muli wandek sinamnge mingenj. Ye Kristus gilai minen le nale ambonga son nginaik. Aposel kame ngamuknge nale nyu nak minik. Nane nakmba ta yiñe gare pasa te ningap.

⁸ Afu tenenmba. Ye tuku gulab mayenu Ampliatas. ⁹ Ande Urbanus nu sine ndonj Kristus tuku piro biyit. Ande Stakis nu ye tuku gulab mayenu ande. ¹⁰ Ande Apelis nu Kristus tuku tanjo tugusek mayok kina. Aristobulus tuku ndare tuma mbal mata yiñe gare pasa ningap. ¹¹ Herodion nu ye ndonj tugu ndui ta. Narsisus tuku ndare afu Sunjo tuku mbal minig ta nakmba yiñe gare pasa te saningap.

¹² Afu tenenmba. Sunjo tuku piro karenkate pino ar Trifina nale Trifosa. Pino ande Persis nu mata Sunjo tuku piro karenkate. ¹³ Tira ande Rufus nu Sunjo tuku tanjo tugusek. Ina nuñe nu ye tuku ina tananj minit. ¹⁴ Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas tira afu nane ndonj minig. ¹⁵ Filologus, Yulia, Nerius nale kulim nuñe Olimpas Kuate tuku mbal nane ndonj mine likade ta nakmba yiñe gare pasa te saningap.

¹⁶ Tane tanjine tanjine tira kame ndonj munju kume purkade manau ta alonu te-mayokap.* Kristus tuku kuasmbi yimyam nakmbange tane tuku kaiye pasa pilig le ilit.

Yabri tum mbal tuku rironj pasa

¹⁷ Tira kame, nane afu tane purka afu tuku wamdus tugusek didikade ta tane nane kila patika nane ndonj ulendi ndakap. Nanenge sine pasa tugusek tumtingigenj ta pitaide. ¹⁸ Nane sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku piro mbal kuga. Nane nanjine ngarosu tuku nzali ngaionu maro nak minam tuku ndo piro kade. Nanjine njule parak pasambi tira afu wamdus sangri kugatok ta didikade.

¹⁹ Tane Kuate tuku minje dubi mayede ta nane nakmba isig. Ye wam ta tuku gare-gareket. Tane manau mayenu kam tuku kila sunjo nak minap sulumba manau njayonu kam tuku gilai tananj minap. ²⁰ Tane tanamba minap ta Kuate nu pitik ndo Satan tumba tane tuku kupe kum-nemnge pilmba to firamngat. Kuate

* **16:16:** Zu mbal nane kume purkade manau ta alonu te-mayokmba munju mumukade.

nu ngamunggal mukuk singit tuku tugu. Sine tuku Sungo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.

²¹ Timoteus nu ye ndon pirokate ta nunge tane kaiye pasa tingit. Lusius Yason Sosipater nane ye tuku tugu ndui ta nane mata tane kaiye pasa tingig.

²² Ye Tertius Paulus tuku minge pasa kuyaret te ye mata kaiye pasa tinget.

²³ Gaius nu ye Paulus nu tuku wande mbolnge minam tuku sakate. Nu Kristus tuku mbal ngakmba mbolnge wam mayenu ta kate. Nu mata tane kaiye pasa tingit. Erastus nu tumbrañ sungo te tuku ndametin kulatkate tango sine tuku tira Kuartus nale mata tane tuku kaiye pasa pilik.

²⁴ [Sine tuku Sungo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.]

Paulus nu Kuate tuku nyu te-dungina

²⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Ye pasa mayenu Yesus Kristus tuku kukliwet ta Kuate nu ta mbolnge tane sangri piletinngamngat. Pasa mayenu ta buk kurok minna le tango nane gilai mine sungona le ka ka kile nu kilimok mayok kinit. ²⁶ Kuate nu minmba minit nu tango ngakmba pasa mayenu son nga dubiwaig nga iduste ta kilimok mayok kinit le kilke mbol mbal ngakmba ise likeg. Tuan tango kame tuku kuyar ta mbolnge kilimok mayok kinit.

²⁷ Kuate nu ndo wamdus kila ngakmba ngak. Sine ngakmba Yesus Kristus mbolnge Kuate tuku nyu sungo ta te-dunga minmba minbe.

Son.

1 KORIN Korin mbal tuku waŋe Paulusŋge amboŋga kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 26 kinaig le Paulus nu Efesusŋge minmba Korin mbal tuku waŋe te kuyarna.

Korin tumbranŋ sunŋo ta Grik kilke mbolŋge minna. Tumbranŋ ta mbolŋge ma tugu yeki yeki tuku mbal pro tanŋe mine likinaig tukunu maŋau ŋaigonu mata sunŋokina. Korin mbal nane yabri mbara gudommba mbariŋniŋmba minnaig le Paulusŋge pasa mayenu tumba nane tugum kumba tumniŋgina le isnaig wam kube ta Aposel 18 mbolŋge minit.

Korin mbal gudommba Paulus nu Kristus tuku sakina le ismba ŋgamuŋgal biye mbilmba kule pisne tinaig le Paulus nu nane ŋgamukŋge yar ndindo batenŋu inum pirokina sulumba maŋ nane kusreka kina.

Paulus nu waŋe te kuyarna ta tugunu teŋenmba. Nu Efesusŋge minna le mbal afu nane nu tugum promba Kristus tuku mbal Korinŋge minig ta nane fare fare unekade ŋa nu kubeu tunaig sulumba sakinaig: Afu nane naŋgine maŋau ambokok ta maŋ lato ke likade. Nane pur yimyamka sine gabat kise kise tuku kuasmbi ŋgade. Nane tuku ande nu nuŋe ndare ndoŋ kinyna ta nane nu te-ti ndanaig. Nane kualeyaukade sulumba naŋgine naŋgine tira pasa mbolŋge kile-tidiŋgade sulumba fare fare tanŋo pino ndoŋ unekade ŋa Paulus sanaig le nu pasa ta ismba nane tuku mbar kile-tidiŋgam tuku waŋe te kuyarna sulumba wam pagu pasa sunŋomba nane niŋgina.

Taŋamba nu nane nu tuku kusna waŋe pilnaig ta turmba kumumbi lafuna.

1-2 Kuate tuku kuasmbi Korinŋge minig tane ŋakmba kaiye. Tane nuŋe mbal minam tuku Kuate nu wikate

le tane Kristus Yesus ndoŋ ulendika nu tuku mbal mayok kinig. Kilke tugu ŋakmba mbolŋge siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tuku nyu te-dunŋade mbal nane sine ndoŋ ulendika Sunŋo ndindo ŋak minig ta nane tuku turmba waŋe te kuyaret. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋa nyu te-mayokna. Ye siŋgine tira Sostenes sile tane ndoŋ pasatam prowek. ³ Siŋgine Mam Kuate Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Kuate tuku garena

⁴ Kuate nu Kristus Yesus mbolŋge tane ake sinaŋ make patikina tukunu ye mara mara nu gare pasa tuwet. ⁵⁻⁶ Tane Kristus ndoŋ ulendika wam magenu ŋakmba kilnaig. Sine nu tuku pasa tane tugumŋge kukligenŋ le pasa ta tane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge sanŋri tingina le tane katese maŋau tugusek ŋakmba ŋak minmba miŋge bulokmbi te-mayokde. ⁷ Tane siŋgine Sunŋo Yesus Kristus luka prowam tuku minde minig ta wam ande tane mbolŋge den ndakate. Kuate nu buk wam magenu ŋakmba tiŋge suluna. ⁸ Nu tane sanŋri piletinŋmba minwa le ma ma nuŋe ait sunŋo mbolŋge mbar ande tane mbolŋge mayok kine nda. ⁹ Kuate nu nuŋe Kiŋo siŋgine Sunŋo Yesus Kristus tane nu ndoŋ muŋgu gare ŋak minam tuku wikina. Nu siŋka wam ta te-mayokamŋgat.

Kuate tuku kuasmbi Korinŋge purkinaig

¹⁰ Tira kame, ye siŋgine Sunŋo Yesus Kristus nu tuku nyu mbolŋge tane sanŋrimba satinŋamŋgit. Tane pur yimyam ndaka ulendika tumawap sulumba tane wam ŋakmba mbolŋge ŋgamuŋgal ndindo pilmba kap. ¹¹ Tane kualeyaukade ta Klowi tuku wande tuma mbal afu ye tugum promba ye kubeu sinaig le ye isen ta teŋenmba. ¹² Tane purka tane afu sakade ye Paulus tuku tanŋo ŋgade. Afu ye Apolos tuku afu ye Petrus tuku

afu ye Kristus tuku ngade. ¹³Yoi. Tane Kristus purpurde le nu gudommba tana mayok kinig. Ye Paulus ye tanenu nga ail kazrai mbolnge kume ndaken. Tane ye tuku nyu mbolnge kule pisne te ndakinaig. ¹⁴Ye tane ngamuknge minmba afu kule pisne ndatingen tukunu kile ye wamdus piti kugatok minet. Ye Krispas nale Gaius ndo kule piseniken tukunu ¹⁵tane sine Paulus tuku mbal minmba kule pisne tigen nga sakam kumu kuga. ¹⁶O son. Ye Stefanus tuku wande tuma mbal mata kule piseneningen. Ye afu turmba kule piseneningen e ko kuga e ye idus ndawet. ¹⁷Kristus nu tango kule piseneningam tuku ye kukul ndayina. Ye pasa mayenu kuklimba sanu tuku kukulyina. Ye pasa ta kuklimba kilke te tuku wamdus kilambi tango wamdus dubikam tuku sa ndaket. Kuga. Ye ail kazrai tuku sa ndo ket.

Kristus nu Kuate tuku wamdus kuyar te-mayokte

¹⁸Kristus nu ail kazrai mbolnge kumna ta ngisikam tuku minig mbal nane pasa ta ismba nginngan pasa ndo ngade. Sine Kuatenge muskil kile-tidinge singit mbal sine ismba ta Kuate tuku sangri ngeg. ¹⁹Kuyar pasa ande Kuate tuku minge tenemba sakate.

Nane kila sugo nak mbal yenge nane tuku kila ngaigo siglikamngit. Wamdus kuyar mayenu nak mbal yenge nane tuku wamdus te-siwamngit ngate.

Aisaia 29.14

²⁰Kuate tuku wamdus kila tange kilke te tuku nginngan wamdus kila kilimok kile-mayokkate. Ta tuku kila nak mbal aninge? Ko kuyar pasa biteknganu mbal aninge? Ko nangine wamdus kilambi afu tuku pasa kile-ibenkade mbal aninge? Nane tuku kila alo kugatok. ²¹Kuate nu tango nane nangine kilambi nu kila palmbim tuku ndin ta tukulna. Sine pasa kukliweg le afu nginngan pasa ngade ta pasa tange ndo nane Kuate kila palmbim kumu. Nu pasa tamba

son ngade mbal muskil kile-tidinge ningit. Kuate tuku wamdus kuyar not. ²²Zu mbal nane wam kitek sangrinu kanjerkumba ndo son ngam idusde. Grik mbal nane pasa kila wamdus mayenu nak isam idusde. ²³Sinenge Kristus nu ail kazrai mbolnge kumna pasa ta kukliweg. Zu mbal nane pasa ta ismba gubra tumba pitaide. Grik mbal nane ismba nginngan pasa ndo ngade. ²⁴Sine Kuatenge wikate mbal Zu ko kasomok mbal sine Kristus tuku pasa ta ismba son ngeg. Kuate tuku sangri nu tuku wamdus kila nu mbolnge minig le sine kila pileg. ²⁵Kuate nu wam te-mayokte le nginngan wam ngade ta tango tuku kila lite. Nu wam te-mayokte le gisleknu ngade ta tango tuku sangri lite. ²⁶Tira kame, tane Kuatenge wikate mbal tane tango ndan ndan. Afu tango am mbolnge kila nak afu sangri nak afu nyu nak tane ngamuknge tango tana gudommba mine ndakade. ²⁷Kuga. Kuate nu kila nak mbal kiko tuwaig nga kila kugatok mbal kilam tuku madinngina. Sangri nak mbal kiko tuwaig nga nu sangri kugatok mbal madinngina. ²⁸Kuate nu nyu nak mbal ake agan tana mayok kuwaig nga mbal nyu kugatok tango nane kanjerka talanngig ta kilam tuku madinngina. ²⁹Ta tuku ande Kuate am mbolnge nune nyu payamkam kumu kuga. ³⁰Kile sine Kristus Yesus ndon ulendika abo kitek nak mineg ta Kuatenge singit. Nunge Kristus pilna le sine nu mbolnge wamdus kila teg. Nu sine tuku muskil kile-tidinge singit le sine Kuate am mbolnge tinreknu mayok ka nu tuku mbal purfen nu mineg. ³¹Ta tuku kuyar pasa ande tenemba sakate. Tango ima nu payamkam idusmba kande nu Sungo wam ke likate ta idusningmba payamkuwa ngate. *Yeremia 9.24*

Paulus nu Kuate tuku sangrimbi pasa kuklina

¹ Tira kame, ye buk tane tugum promba Kuate tuku pasa tugusek satinjen ta wamdus kila njak ko pasa kila sunjo njakmbi sa ndatingen. ² Ye Yesus Kristus nane nu ail kazrai mbolnje balenaig ta ndo idusmba satinjen. ³ Ye pro tane ngamuknje sanjri kugatok kuru-kuruka piririmba minen. ⁴ Ye pasa kukliwen ta tane tuku wamdus didikam tuku ye pasa kila sunjo njakmbi kukli ndawen. Ye pasa sando ken le Tukul Guwa nu pasa ta sanjri pilena le tane son nginaig. ⁵ Wam ta mbolnje tangine ngamungal son tanjo tuku wamdus kila mbolnje mine ndakate. Kuate tuku sanjri mbolnje minit.

Kuate tuku wamdus kuyar

⁶ Kuate tuku mbal nane kila sugo njak nane ngamuknje sine wamdus kila sugo ningeg. Wamdus kila ta kilke te mbolok kuga. Kilke te tuku sugo sugo kila kilig tanan sine kile ndakeg. Mbal ta ngisikamngaig. ⁷ Sine Kuate tuku wamdus kila kuirok minna ta te-mayokey le nuje mbal ndo ismba kila pilig. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba sine nu ndon kilja njak minbe nga nu tanamba wamdus tina ta kuirok minna. ⁸ Kuate tuku wamdus ta kilke mbolok sugo sugo nane gilai minnaig. Nane kila minnaig kande Sunjo kilja sanjri njak nu tumba ail kazrai mbolnje bale ndanaig kande. ⁹ Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Kuate nu wam magenu nu tuku kume purde mbal ningam tuku madiningina. Wam ta sugokanu o mbolnje. Tanjo nane ammbi kanjer ndakade. Kilbambi ise ndakade. Wamdusmbi kamus ndaningig ngate. *Aisaia 64.4*

¹⁰ Wam magenu kuirok minig ta Kuate nu nuje Guwambi tumsingit. Nuje Guwa nu Kuate tuku wamdus njakmba kila minmba sine kila sasingit. ¹¹ Tanjo nu ande tuku

wamdus kila mine ndakate. Nu nuje mironj ndo nuje wamdus kila minit. Tanamba ndo ande nu Kuate tuku wamdus kila mine ndakate. Nuje Guwa tanje ndo kila minit. ¹² Kuate tuku wamdus ta tanjo tuku wamdus tanan kuga. Kuate nu wam sugo piya kugatok singina ta nu nuje Guwa singit tanje tumsingit. ¹³ Ta tuku nu wam sugo piya kugatok singina ta tanjo tuku wamdus kila tamba sine kukli ndaweg. Tukul Guwanje tumsingit le kukliweg. Kukliweg le Tukul Guwa njak mbal pasa ta ismba katesede. ¹⁴ Tukul Guwa kugatok minig mbal nane Kuate tuku Guwa tuku wam kame talaka nginngan wam ndo nga nane katesewam kumun kuga. Tukul Guwa njak mbal ndo nuje wam kame pilenga alonu kamusmba katesede. ¹⁵ Nane wam njakmba pilenga pitik katesede. Tukul Guwa kugatok mbal nane Tukul Guwa njak mbal kumumbi pileningam kumun kuga. ¹⁶ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit?

Ima nu Sunjo wam paguwam kumun ngate. *Aisaia 40.13*

Pasa ta son. Sine Kristus tuku ndo kila mineg.

3

Kuate tuku gageu pur yimyam ndakap

¹ Tira kame, ye tane ndon minmba Tukul Guwa njak minig mbal tanan pasa kila sugo njak sa ndatingen. Tane Kristus tinaig ta tane kinjo dabronu ndo minmba kilke te tuku manau dubide mbal tanan minnaig. ² Ye nyamagan karenju tinge ndaken. Amo ndo tinjen. Ait ta tane pasa kila sugo njak isam kumun kuga. Kile mata tane tanamba ndo minig. ³ Tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanan minig. Tane afu tuku mine am kikonj tinga kualeyauka munju tetka minig sulumba tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanan ndo minig tae. Tane tanjo kitek mayok

ndakinig. ⁴ Ata. Tane afu sakade ye Paulus tuku tanjo ngade. Afu ye Apolos tuku ngade. Tane tanjakade ta tane Tukul Guwa kugatok mbal tanjan minig. ⁵ Sile Apolos ndon tanjo ndan dan. Sile Kuate tuku piro tanjo ndo. Nunge piro walmba sikina le sile piro kiken le tane pasa mayenu son nginaig. ⁶ Ye piro ta nyamagan tumunu nguken le Apolos nu agan tumunu ta kule tuna le Kuatenge ndo nyamagan alonu te-mayokna. ⁷ Ta tuku agan ngukate tanjo agan tumunu kule tuwit tanjo nale ar ta nyu kugatok. Kuatenge nyamagan alonu te-mayokte nunge ndo nyu jak. ⁸ Agan ngukate tanjo agan tumunu kule tuwit tanjo nale kumu kumu piro tanjo ndo. Ngumne nga piro miro tanjo nu nale yimyam piya kumumbi nikamngat. ⁹ Sile Apolos ndon Kuate tuku piro tanjo ndo. Sile piro tuma kek. Tane Kuate tuku nyam piro tanjan minig.

Sine Kuate tuku tukul wande mineg

¹⁰ Tane Kuate tuku wande tanjan minig. Kuate nu ake sina ye make pilmba piro sina le ye tane tugumnge tanjo wai kuyar jak tanjan wande ta tuku makek te-tiwen. Tanjo afu nane makek ta mbolnge wande alonu pilmba minig ta nane rironkuwaig. Makek ta mbolnge wande alonu fare fare pile ndakuwaig. ¹¹ Kuate tuku wande palmbim tuku makek buk siriwen ta Yesus Kristus. Afu nane makek kise sigrikam kumu kuga. ¹² Makek ta mbolnge piro mbal ail ndan dan kilmba wande alonu palmbimngaig. Nane kuil anzin nzalail kilmba ko yakmbit kurbag tikbair kilmba pilwaig ta ngumne nga nane tuku piro kilimok mayok kanngaig. ¹³ Ait sunjo mbolnge panje piro mbal tuku piro yimyam tagoninguwa le nane piro mayede ko nayode ta kilimok mayok kanngaig. ¹⁴ Tanjo nu makek ta mbolnge wande pile mayete ta panje uge ndakuwa le nunje piro lafunu tamngat. ¹⁵ Ande nu pile maye ndate ta panje wande

alonu ugwa le nu nunje piro lafunu te nda. Nu lafunu te ndakuwa sulumba nunje ngarosu ngisike nda. Nu pa tetka mayok kinit tanjan nu ngisike diramngat. ¹⁶ Sine Kuate tuku tukul wande mineg. Nunje Guwa sine sinamnge minit ta tane kila. ¹⁷ Wande ta Kuate nunje minam tuku madite. Tane tuku ande nu wande ta nayoy siliwa ta Kuate nu tanjo ta nayoy siliwamngat. Kuate tuku tukul wande ta sine.

Kilke mbolok kila ta tugusek kuga

¹⁸ Tane rironkap. Tane tuku ande ye kilke te mbolok kila jakmba jak minet ngate ta nu nunje wamdus mbarte. Nu kila ta jakmba ngumnenimba nginngan tanjo mayok kuwa sulumba nu kila tugusek tuwa. ¹⁹ Kilke mbol mbal tuku kila Kuate am mbolnge nginngan wam ndo mayok kinit. Kuyar pasa ande tenenmba sakate. Kila jak mbal nanjine kila tuku yabri paknu tambu Kuate nu nane kilmba kile-ibenjkate ngate. *Yob 5.13*

²⁰ Kuyar pasa ande mata sakate. Sunjo nu kilke te tuku kila jak mbal kanjerka wamdus ta alo kugatok ngate. *Mune 94.11*

²¹⁻²² Ndanam saka tane gabat afu tuku nyu kile-dunga payamkade. Ye Paulus Apolos Petrus sine jakmba tane turkam tuku ndo mineg. Wam jakmba minig ta tane tuku minig. Kilke te tane tuku minit. Abo minam tuku manjau kume manjau wam kile minig afu ngumne nga prowamngaig ta jakmba tane tuku nga mayok kinig. ²³ Ata. Tane jakmba Kristus tuku minig le nu Kuate tuku minit.

4

Sungonge ndo nunje piro tanjo pilenigit

¹ Tane tenenmba sine tuku idusap. Sine Kristus tuku piro mbal minmba Kuate tuku pasa tugusek kuirok minig ta kile-mayokkam tuku kulat mbal mineg. ² Sine piro kulat mbal sine kurauka piro ke mayebe nga

saket. ³ Tanenge ko tango afunge ye tuku piro pilede ta ye tanaig nga ta tuku idus ndawet. Ye piro ket te yine miron mata pile ndawet. ⁴ Yine mbar afu katese ndamba ye piro mayewet nga iduset ta ye wam ta mbolnge piro tango kumumbi mayok nda kinet. Sungonge ndo ye tuku piro kumumbi pilete. ⁵ Ta tuku tane pitik ndo afu tuku wam pile ndaningap. Sungo tuku ait ndo tairngap. Nu luka pro sine tuku manau kuirok minig ta nakmba kiljaninguwa sulumba tango wam kam idusde ta kilimok kile-mayokkamngat. Nu tanawa le Kuate nu tango yimyam kumumbi nyu kiledungamngat. ⁶ Tira kame, kuyar pasa tumsingit tanamba tane tango ande payamka ande tuku nyu te-iben ndawap. Ye tane tuku gabat nakmba tuku satngit ta tane wam ta kila palpe nga sile Apolos sikile ngaro mbolnge pilmba satngit. ⁷ Imange tane magenu ngate le tane nane afu lininganu nga idusde. Tane wam nakmba kilig ta Kuatenge tingit. Nunge tingit ta ndanam saka tane tangine miron kilanu sukmba payamkade. ⁸ Tane wam ande den ndakate nga idusde. Tane sine lisingmba nyu sugo nak minig ngade. Yoi. Sine tane tanamba mayok kape nga wamdus sungo nak mineg. Tanamba ndeta sine tane ndon ulendika nyu sugo nak minbe. ⁹ Kuate nu sine aposel kilmba tango nakmba ngumnemnge nyu kugatok patikina nga ye iduset. Ta tuku tango ngaigonu bale faram tuku patikade tana enel kame tango nakmba pro sine kile-ngamukka kanjer tidnga talasingig. ¹⁰ Sine aposel kame Kristus tuku mbal mineg tukunu tango am mbolnge nginngan tango sangri kugatok tana mineg ta tane Korin mbal tane tenemba sakade. Sine Kristus tuku mbal mineg sulumba sine kila nak mbal mayok kumba sine sangri nak nga sakade. Tane Kristus tuku mbal minmba tango am mbolnge nyu sungo tade ta sine nyu sungo nda teg. ¹¹ Sine aposel kame o buk kile mata gubak ndo min-

mba kule parasingmba tawi urfunu tingeg. Afunge sine ngaigo siglikade le sine tumbran kugatok tana kine promba likeg. ¹² Singine waimbi piro karejka mundumbi nyamagan piyaweg. Afu tumail pansingig ta lafu ndamba nane sinanu Kuate yabaneg. Afu piti singig ta sine ngan patika ake mineg. ¹³ Afu kasursingig ta sine pasa bafumbi saningeg. Tango pino nakmba sine agan ngaigonu tigu tana nga pitaikade. ¹⁴ Ye pasa sangrinu kuyarit te tane kikotinguwa nga kuyar ndawit. Tane ye tuku kijo kame tukunu tane kile-tidngam tuku pasa te kuyaret. ¹⁵ Tane Kristus tuku mbal piro tango gudommba tane ndin tumtingam tuku minig ta tane mam gudommba kuga. Ye pasa mayenu tumtingen le tane Kristus Yesus tuku mbal mayok kinaig le ye tane tuku mam tana minet. ¹⁶ Tane ye tuku manau te-purap nga sarsartngit. ¹⁷ Ta tuku ye Timoteus kukuli le tane tugum kanjat. Nu Sungo mbolnge ye tuku kijo mayenu minit. Ye Kristus Yesus ndon ulendika minet manau te nunge tane man satinguwa le isap. Ye Kristus tuku kuasmbi tumbran nakmba mbolnge minig ta tanamba tumninget. ¹⁸ Tane afu tangine ngarosu payamka sakade. A ... Paulus nu kuru-kuruka sine tugum prowe nda ngade ta ¹⁹ Sungo nu nunje nzali dubiwa le ye mine-minemba tane tugum prowamngit. Ye pro payamkade mbal tuku manau ta kanjeramngit. Nane tuku pasa ta alo nak e ko alo kugatok? ²⁰ Ande nu Kuate tuku gageu minit ta nu pasa ndo sa ndakate. Nu nunje manambi Kuate tuku sangri kile-mayokkate. ²¹ Tane ndanmba idusde? Tangine mbar manau sigair-sigairtingmba kile-tidngi e ko kukotingmba pasa bafumbi satngi e nga idusde.

5

Wam ngaigonu kade mbal pitaikap

¹ Tane tuku ande nu mam nunje tuku pino kuayarmba nu ndon minit

nga sakade le ye iset. i ... Kuate gilai mbal mata tanjamba mbar ndade. ² Yoi. Tane payamka sine wam ande den ndakate ngade. Tane loka kiko nak malmbika minam kumuŋ. Tanjo tanjamba tane ngamuknge kate ta nu tumba pitaiwap. ³⁻⁴ Yiŋe ngarosu tane ndoŋ mine ndakate ta yiŋe wamdus ta tane ndoŋ minit. Ye tane ndoŋ minanu tanjaŋ ye tenenmba satinŋamngit. Tane manŋur palpe le ye tuku wamdus Sunjo Yesus tuku sanŋri nale tane ndoŋ manŋurkamngaik. ⁵ Tane Sunjo Yesus tuku nyu mbolnge tanjo ta Satan tuku wai mbolnge palpe le nu tuku ngarosu nayo siliwa. Tanjawa le nu wam ta mbolnge ngamunŋal biye mbilwa le Sunjo Yesus nu prowa le tanjo ta tuku guwa ngisi ndakuwa. ⁶ Tane payamkade ta wam maye ndade. Yis fudinndo plaua sinamnge pileg le yis ta plaua nakmba ulmba silite ta tane kila. ⁷ Ta tuku tane bret yis kugatok tanjaŋ purfenŋu ndo minap. Ata. Singine Pasowa tuku Sipsip Fat Kristus nane buk nu tumba balenaig. Ta tuku tanjine manjau ambokok yis tanjaŋ ta kile-panka manjau kitek nak minap. ⁸ Zu mbal nane Pasowa tuku kusem kanjerde manjau ta sine bret yis nak tanjaŋ manjau njaigonu ambokok pitaikube sulumba bret yis kugatok tanjaŋ manjau tugusek kitek nak minbe. ⁹ Ye buk tane tuku wane ande kuyarmba tane unekade mbal ndoŋ ulendi ndakap nga kuyaren ta ¹⁰ ye Kuate dubi ndade mbal tuku sa ndatinŋen. Tane nane fare fare pino tanjo ndoŋ uneka agaŋ ndende kilam tuku piririmba yabri mbara mbarinŋe mbal ta nakmba kusreka aninŋe minamngaiŋ? Minam tuku ma ande mine ndakate. ¹¹ Ye pasa kuyaren ta tugunu tenenmba. Ande nu ye Kristus tuku tanjo ngate sulumba fare fare pino ndoŋ unekate e ko agaŋ ndende kilam tuku piririte e ko yabri mbara mbarinŋe e ko afu tumail panningit e ko kule kamenu nyumba nginngankate e ko agaŋ ndende kuayarte e ko mbar

afu tanjamba kate ta tane nu ndoŋ ulendika isukuse ndakap. ¹²⁻¹³ Kuate dubi ndade mbal pilenŋam tuku piro ta sine tuku kuga. Kuatenŋe ndo nane tuku manjau pilenŋamngat. Sine tuku piro ta sinjine mbal ndo pilenŋam tuku. Tane tanjawa sulumba tanjo une nak ta pitaiwap.

6

Kristen nanjine nanjine pasa mbol ti ndanŋuwaig

¹ Ndanŋam saka tane tanjine tanjine ande pasa mbolnge pilmba Kuate tuku mbal tugumnge te-ti ndamba Kuate dubi ndade mbal tugumnge te-tiwam kinig. ² Sine Kuate tuku mbal ngumneŋga kilke te tuku mbal nakmba pilenŋam tuku mineg wam ta tane kila. Sine tanjamba wam sugo pilenŋam tuku mbal mineg ta ndanŋam tane wam fonfon kile-tidingam kumuŋ kuga ngade. ³ Sine enel kame mata pilenŋamngig. Ta tuku sine kilke te tuku wam sinjka kile-tidingam kumuŋ. ⁴ Tane wam afu kile tidingam tuku nak minig ta ndanŋam Kuate tuku mbal laipniŋmba ake mbal tugum kinig. Tane wam njaode. ⁵⁻⁶ Ye pasa satinŋet te ismba kikotinguwa. Tane tuku ande nu ande tumba pasa mbolnge pilit sulumba Kristus tuku son nda ngade mbal tugum kumba te-tite. Yoi. Tane tuku ndindo ande wamdus kila nak pasa te-tiwam tuku mine ndakate le tane tanjade e. ⁷ Tane tanjine tanjine ande tumba pasa mbolnge pilig ta tane wam maye ndade. Afu tane njaigo siglika ko tane tuku agaŋ ndende kuayarwaig ndeta tane pasa kugatok minap ta maye ta ⁸ tane tanjamba mine ndakade. Kuga. Tanjine mironŋ tanjine tira njaigo siglika nane tuku agaŋ ndende kuayarde. ⁹ Manjau njaigonu kade mbal Kuate tuku gageu mayok ka nu kulatkate ma mbol kine nda ta tane kila. Ta tuku tane rironŋkap. Tanjine wamdusnge yabritinŋikat. Fare fare pino tanjo ndoŋ unekade mbal nane ma ta mbol kine nda. Yabri mbara mbarinŋe tanjo

pino munḡu kuayarde tanḡo tanḡo ndo unekade mbal ta ḡakmba kine nda. ¹⁰ Agan kuayarde, agan kilam tuku piriride, kule kamenu nyumba ḡinḡankade, tumail panningig, afu katniḡmba nane tuku agan ndende kilig ta nane ḡakmba siḡka Kuate tuku ma mbol kine nda. ¹¹ Tane afu buk tanamba ke lika minnaig ta Kuate nu tane tuku une saukina. Kile tane Sunḡo Yesus Kristus siḡgine Mbara tuku Guwa nale tuku sanḡri mbolḡe Kuate tuku mbal mayok ka nu am mbolḡe tinreknu minig.

Ngarosu kulatkam tuku pasa

¹² Tane afu sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineḡ ḡgade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Ye mata tukul kugatok minet ta wam afu tanḡe ye tuku ḡgamunḡal didikikat ḡga ye wam ta ke ndaket. ¹³ Tane afu sakade. Agan ḡakmba nyam tuku minig. Funḡul nu nyamagan ta nyam tuku minit ḡgade ta son ta Kuate nu agan ar ta kile-ḡgisikamḡat. Tane kuraukap. Sine tuku ḡgarosu te fare fare tanḡo pino ndon unekam tuku mine ndakate. Nu Sunḡo tuku minit. Sunḡo nu ḡgarosu te turam tuku minit. ¹⁴ Kuate nu nuḡe sanḡrimbi Sunḡo kumna le nu tuku ḡgarosu te-tina tanamba ndo nu sine tuku ḡgarosu mata kile-tidinḡamḡat. ¹⁵ Siḡgine ḡgarosu te Kristus tuku ḡgarosu inum inumnu mine likade ta tane kila. i ... Sine Kristus tuku ḡgarosu inum inumnu kilmba fare fare pino ndon tumawam kumun kuga. ¹⁶ Tanḡo nu fare fare pino ndon kinyik ta nale ḡgarosu ndindo tanan mayok kinik. Kuyar pasa tenenmba sakate.

Nale ḡgarosu ndindo mayok kinik ḡgate.

Mulum Pasa 2.24

¹⁷ Ande nu Sunḡo ndon ulendikate ta nu Sunḡo ndon ḡgamunḡal ndindo mayok kinik. ¹⁸ Fare fare pino tanḡo ndon unekam tuku manau siḡka kurau mayewap. Wam ḡaigonu afu keg ta ḡgarosu ḡayo sili ndade. Fare fare pino ndon unekeg ta ḡgarosu ḡayo silite. ¹⁹ Kuate nu Tukul Guwa tinḡina

ta kile nu tane sinamḡe minit. Tane tuku ḡgarosu ta nu tuku tukul wande minig. Tane tanḡine miron tuku mine ndakate ta tane kila. ²⁰ Tane nu tuku tanḡo minam tuku Kuate nu piya sunḡo kusrena. Ta tuku tanḡine ḡgarosumbi nu tuku nyu te-dunḡam tuku manau mayenu kam tuku palpe le minwa.

7

Tanḡo pino munḡu kilig tuku pasa

¹ Tane kusna wane ye tuku kuyarnaig ta kile lafuwamḡit. Tanḡo nu pino nda tumba ake minit ta nu wam mayete ḡget ta ² tane fare unekubekaig ḡga ye tenenmba iduset. Tane tanḡo ḡakmba pino ḡak ḡak minap le pino mata tanḡo ḡak ḡak minap. ³ Tanḡo nu munḡu kilanu manau kurauka dubimba nu nuḡe piyo nuḡe ḡgaro ḡgail ndawa. Pino mata tanan nu tanḡo nuḡe ḡgaro ḡgail ndawa. ⁴ Pino nu nuḡe miron ḡgarosu kulatkate. Tanḡo nuḡenḡe kulatkate. Tanḡo mata nuḡe ḡgarosu kulatkate. Piyo nuḡenḡe kulatkate. ⁵ Nalekam ḡgaro munḡu ḡgail ḡgail ndakap. Kuate yabanam ḡga tale arḡen pasa katmba pinka ait fagnu ndo takile ḡgarosu kuraukap ta ndo kumun. Ait ta kugawa le tale man tumawap. Kuga ta takile nzali towe fuguwap le Satanḡe tale tagotikikat. ⁶ Pasa te tukul tanan sa ndatinḡet. Ande nu pino tam idusmba kande tuwa. Ande nu ake minam idusmba kande ake minwa. ⁷ Tane ḡakmba ye minet tenenmba minap ḡga ye iduset ta Kuate nu sine ndui ndui sanḡri yimyam siḡgit. ⁸ Afu kosnu ko kuembol minig ta tane ye suk pino kugatok minig ta tane mayede. ⁹ Tanḡine nzali towam kumun kuga kande munḡu kilap. Tane munḡu kile ndaka ḡgarosu tuku nzali kikon tinḡa minwa ta ḡayo. ¹⁰⁻¹¹ Munḡu kilnaig mbal ye tane tenenmba satinḡamḡit. Pino nu tanḡo nuḡe kusre ndawa. Nu tanḡo nuḡe kusremba ndeta nu ake minwa ko nu man tanḡo nuḡe ndon tumawa. Not ndo. Tanḡo mata piyo nuḡe

pitai ndawa. Pasa te ye tuku pasa ndo kuga. Sunjo tuku pasa. ¹² Kile ye tane afu satinjamngit. Sunjo nu pasa te sa ndayate. Yinje wamdusmbi satinjamngit. Pino ande Kristus tuku son nda nga nu tanjo nuje kusrewam idus ndawa ndeta tanjo ta nu pino ta pitai ndawa. ¹³ Ko tanjo ande Kristus tuku son nda nga nu piyo nuje pitaiwam idus ndawa ndeta pino ta mata nu kusre ndawa. ¹⁴ Ta ndanam? Kristus tuku son nda ngate tanjo nu Kristen pino njak tukunu nu Kuate tuku mbal sinamnge minit. Kristus tuku son nda ngate pino nu Kristen tanjo njak tukunu nu mata Kuate tuku mbal sinamnge minit. Nanjine kutu kame ta ina e ko mam mbolnje nane Kuate tuku mbal tuku kinjo kame mayok kinig. Nane kasomnge minig mbal tuku kinjo kame suk kuga. ¹⁵ Son nda ngate tanjo ko pino munju kilik manau puram idusmba ndeta nu purwa. Tane tuku ande mbolnje tanjamba mayok kinit ta tukul ande nu peuwam tuku mine ndakate. Kuate nu sine ngamungal mukuk minam tuku wikate. ¹⁶ Kristen pino tanjo tane tanjine tanjo ko pino son nda ngade ta ndanmba ndin tumnijmba kile-luka kilamngig?

Sinjine mine yimyam mbolnje ndo minbe

¹⁷ Kuate nu sine mine kise kise singina. Sine mine ta mbolnje mingen le nu sine wikina. Kile mine ta kusrewam idus ndawap. Ye Kristus tuku kuasmbi njakmba tukul pasa ta saninget. ¹⁸ Ne ngaro pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ne nzilal ta saukam idus ndawa. Ne ngaro nda pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ngaro pikam idus ndawa. ¹⁹ Ngaro pikig e ko ngaro nda pikig manau ta alo kugatok. Sine Kuate tuku minje dubiweg wam ta ndo alo njak. ²⁰ Tanjo yimyam ame mine mbolnje minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnje ndo minap. ²¹ Ne ande tuku piro aganj tananj minmba nu tugumnje piya kugatok pirokina le Kuate nu ne wikina ta ne rawe tanjo

tananj minam tuku piti ndanuwa. Nanje kulat tanjo ne kusrenam tuku ndin ande mayok kuwa kande ne mayok kaye. Kuga ta tanjaig. ²² Ne Sunjonje wikina tukunu kile ne Sunjo tuku tanjo minmba ndalekanu tananj mine ndakate. Ko ne nanje mironj nanje nzali kulatka minna le Kuate nu ne wikina ta kile ne Kristus tuku piro aganj tananj minit. ²³ Kuate nu ne tam tuku piya sunjo kusrena. Ta tuku ne tanjo tuku piro aganj mayok nda kaye. Ne Kuate tuku piro aganj mina. ²⁴ Tira kame, tane yimyam ame mine mbolnje minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolnje minmba Kuate tugumnje minap.

Tanjo pino munju kile ndakade tuku pasa

²⁵ Ye pino kosnu minig mbal tuku tukul ande Kuate tugumnje ise ndaken ta Sunjo nu ye turyate le ye wamdus tet te tugusek. ²⁶ Ye tenjenmba iduset. Piti ait sunjo te ngamuknje mineg tukunu tanjine minig manau kusre ndamba ta mbolnje ndo minap. ²⁷ Ne pino njak minmba ndeta pino pitaiwam idus ndawa. Ne pino kugatok minmba ndeta pino tam idus ndawa. ²⁸ Nane munju kilig mbal piti sunjomba kamusde. Piti ta tane laiptingam tuku tanjamba pasa te satinjet. Ande nu pino tate ta nu mbar ndate. Pino mbanzo nu tanjo tate ta nu mata mbar ndate. ²⁹ Tira kame, ye pasa satinjit ta tugunu tenjenmba. Ait buk fag kinit. Ta tuku nane pino njak mbal wamdus pino mbolnje ndo mine ndaka pino kugatok tananj minwaig. ³⁰ Nane piti njak minig mbal wamdus piti mbolnje ndo mine ndaka piti kugatok tananj minwaig. Gare njak minig mbal wamdus gare mbolnje ndo mine ndaka gare kugatok tananj minwaig. Aganj ndende piyade mbal aganj ndende kugatok tananj minwaig. ³¹ Kilke kangereg te ngisikamngat. Ta tuku tane kilke te tuku wam njakmba tuku sunjomba

idus ndaningap. ³² Tane wamdus fulilka piti njak mine ndakap nga iduset. Tango nu pino kugatok nu Sungo tuku wam kame ndo idusniŋmba nu gare tambim tuku ndin sotate. ³³ Tango pino njak ta nu kilke te tuku wam kame turmba idusniŋmba nu piyo nuŋe gare tambim tuku ndin sotate. ³⁴ Ta tuku nu Sungo tuku idusmba piyo nuŋe turmba iduste le wam ar tanŋe nu didikade. Pino kosnu ko pino mbanzo ande nu Sungo tuku wam ndo idusniŋmba nuŋe wamdus ngarosu njakmba Sungo tuku palmbim kumuŋ. Pino tango njak nu kilke te tuku wam turmba idusniŋmba nu tango nuŋe gare tambim tuku ndin sotate. ³⁵ Pasa te ye tane turtiŋgam tuku ndo satinget. Ye muŋgu kilig maŋau peu ndaket. Tane maŋau kumumbi njak minmba wamdus njakmbambi Sungo dubiwap nga ndin tumtinget. ³⁶ Tango nu nuŋe kulim kulatkate le nu buk sungoka pino lete sulumba tango kugatok minit le mam nuŋe nu tango tambim idusmba kande tuwa. Ta mbar kuga. ³⁷ Ko nu nuŋe kulim kulatkate le nu tango tam idus ndate le mam nuŋe nu wamdus ta sangrinu pilmba tango ande tuwe ndakuwa ta mata nu mbar ndate. ³⁸ Maŋau arŋeŋ ta maye. Ande nu nuŋe kulim tango tuwit ta maye. Ande nu nuŋe kulim tango tuwe ndakate ta mayenu ndo. ³⁹ Pino nu tango nuŋe abo minwa le kusre ndawa. Tango kumwa le ndo piyo nuŋe nu nuŋe nzali dubimba tango kise tam kumuŋ. Sungo dubite tuku tango inum ndo tuwa. ⁴⁰ Nu tango inum nda tuwa ta nu sinŋa gare njak minamngat nget. Kuate tuku Guwa nu wamdus sate le ye tanjamba satinget nga iduset.

8

Yabri mbara atraukade ndem tuku pasa

¹ Afu nanŋine yabri mbara atraukade ndem tuku ye kusnayinaig ta tenenmba lafuwamngit. Sine kila njak nga sakade ta son ta tane

sine kila njak mineg nga tanŋine ngaro payamkade. Tane kume pur maŋaumbi ndo tango sanŋri pileniŋgam kumuŋ. ² Ande nu ye kila njak minet ngate ta nu kila kumumbi te ndakate. Nu denkate. ³ Ande nu Kuate tuku kume purte ta Kuate nu tango ta kila minit. ⁴ Yabri mbara atraukade ndem nyam tuku sakinaig ta tenenmba. Nane nanŋine mbara kanunu atraukade ta tugusek kuga. Mbara ndindo ndo minit. ⁵ Nane afu mbara kame samba mbolŋge kilke mbolŋge mine likade nga sakade ta mbara tanan gudommba minig ta nane katesek mbara kuga. ⁶ Singine Mam Kuate nu singine Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. Agan ndende njakmba nu tugu. Sine nu tuku ndo mineg. Yesus Kristus nu singine Sungo ndindo. Nu agan ndende njakmba kile-mayokkina. Sine nu mbolŋge abo kitek teg. ⁷ Kristus tuku mbal afu wam ta kila pile maye ndade. Nane buk yabri mbara ta dubikinaig tukunu kile yabri mbara atraukade ndem ta nyumba wamdus gisleknu njak minmba nyade sulumba mbareg nga kutur tade. ⁸ Sine agan piliŋga nyeg ta mbolŋge Kuate tugum kine ndakeg. Sine agan afu nda nyeg ta mbolŋge den ndakate. Ko agan afu nyeg ta mbolŋge kumumbi mayok nda kinig. ⁹ Sine tukul kugatok ndem njakmba nyam kumuŋ ta sine rironkuba. Tira wamdus gisleknu ta baringikat. ¹⁰ Ne tango kila njak mbara atraukam tuku wandekŋge ndem nyumba mina le nane tira wamdus gisleknu ne kanjernumba sanŋri tinŋa nu mata mbara atraukanu ndem nyumba baringikat. ¹¹ Ne nane kila mayenu tambi tira nane njayo silite. Ne kurauka. Kristus nu tira ta tuku mata kumna. ¹² Nane tira kame wamdus gisleknu minig le ne nane baringam tuku ndin wakeite ta ne Kristus mata njayo silite. ¹³ Yiŋe tira ande ndem mbolŋge wamdus baringuwa ta ye ndem nduiye mbulmba nye nda.

9

Paulus nu piro tuku piya mbulna

¹ Ye afu kumnemnge mine ndaka Kuate ndo kumnemnge minet. Ye yiŋe ammbi Sunŋo Yesus kaŋgeren sulumba nu tuku aposel minet. Ye Sunŋo tuku piro ket le tane ye tuku piro alonu minig. ² Nane afu ye aposel kuga ŋgade ta tane am mbolŋge ye siŋka aposel minet. Ye aposel minet ta alonu tane mbolŋge kilimok mayok kinit. ³ Nane afu ye tuku nyu te-ibenŋe ta ye teŋenmba nane saninŋamŋgit. ⁴ Ye piro ka afu tugumŋge nyamagan kilam kumuŋ. ⁵ Aposel kame afu Sunŋo tuku maib kat nuŋe Petrus turmba nanŋine pino ŋak pasa mayenu tuku likade ta ye mata pino ŋak ndeta tumba likam kumuŋ. ⁶ Aposel ŋakmba tanŋo tugumŋge nyamagan kilmba nyade. Sile Barnabas ndoŋ sikile waimbi piroka nyamagan piyawamŋgik ŋga idusde? ⁷ Kame tanŋo ndaŋ nuŋe mironŋ agan ndende piyate? Kuga. Gafmanŋge piyate. Tanŋo ndaŋ nu nyamagan ŋguka alonu kile ndakate? Kuga. Nu alonu kilit. Makau kulat tanŋo ndaŋ nu gubak pirokate? Kuga. Nu makau amonu nyate. ⁸ Maŋau ta tanŋo tuku wamdus ndo kuga. Kuate tuku wamdus mata. ⁹ Moses nu Kuate tuku pasa teŋenmba kuyarna. Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niŋmba alonu afu nye ndakuwaig ŋga miŋge tukul ndaniŋgap ŋga sakina. *Lo 25.4* Kuate nu makau tuku ndo idusmba tukul ta sa ndakina. ¹⁰ Nu sine nu tuku piro biyeg mbal ta idussiŋmba sakina. Sine piro tugu pileg ko piro kulatkeg tanjamba piro ta tuku alonu kilbe ŋga nu pasa tamba tumsinŋit. ¹¹ Sile Kuate tuku wam magenu tane ŋgamukŋge ŋgukiken. Ta tuku kile tanŋine agan ndende fudiŋmba sikap ŋga wikam kumuŋ. ¹² Piro mbal afu tane tugumŋge agan ndende wikade ta sile nane liniŋgek. Sile siŋka wikam kumuŋ ta sile wi ndakek. Sile nane afu Kristus tuku pasa isam tuku ndin purpekik ŋga piti ŋakmba kile-ibenŋka

pirokek. ¹³ Israel mbal tuku kusem wande sinamŋge pirokade mbal nane wandek tanŋe nyamagan kilig. Tango pino tuku atrau piro biyig mbal nane mata ndem ta tuku afu kilmba nyade ta tane kila. ¹⁴ Tanjamba ndo sine pasa mayenu kukliweg mbal nane pasa isig mbal tugumŋge ŋgarosu turam tuku agan ndende kilap ŋga Sunŋo nu sasiŋgina. ¹⁵ Ye tane tugumŋge agan ndende wikam kumuŋ ta ye wi ndaken. Ye kile mata agan ndende sap ŋga pasa te kuyar ndawet. Kuga. Ye piroket sulumba piya kugatok gare ŋak payamket. Ye suwaig ta yiŋe payamket maŋau te purikat. Ye gubaŋge baleyuwa ta maye. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwam tuku Kuate nu nyu sina. Piro ta mbolŋge ye payamkam kumuŋ kuga. Kukli ndawet kande ye pa tam tuku minet kande. ¹⁷ Ye yiŋe wamdusmbi piroket kande piya tam tuku saket kande. Kuatenŋge piro te sina le nu tuku wamdus dubimba piroket tukunu ye kulat tanŋo ndo. ¹⁸ Ta tuku ye pasa mayenu kukliwet te lafunu te ndaket. Ye lafunu tet ta teŋenmba. Ye pasa mayenu kukliwet ta piya kugatok isig. Ye agan ndende wikam kumuŋ ta ye wi ndaket. Maŋau ta mbolŋge ye maro ŋak minet.

Paulus nu tanŋo kilam tuku wamdus ndindo ŋak

¹⁹ Ye afu kumnemnge mine ndaket ta ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kristus tuku son ŋguwaig ŋga ye yiŋe wamdusmbi nane ŋakmba kumnemnge minet. ²⁰ Ye Zu mbal tugumŋge piroken ta nane tuku wamdus kili le Kristus tuku son ŋguwaig ŋga ye nane tanjan minen. Ye tukul pasa kumnemnge mine ndaket ta ye tukul ta dubide mbal tugumŋge piroken ta nane tuku wamdus kilam tuku ye tukul ŋakmba dubiken. ²¹ Ye kasomok mbal tugumŋge piroken ta nane tuku wamdus kili le afu Kristus tuku son ŋguwaig ŋga ye nane tanjan Moses tuku tukul kugatok mayok kan. Ye tanjamba ken ta ye Kuate tuku tukul kusre ndaken. Kristus tukul

pasa singina ta ye mara mara dubika minet. ²²Ye afu tugumnge wam afu ki le piti tubekaig nga nane kilam tuku nane tana wam nakmba kurauken. Ye tango afu tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ningwa nga ye nane yimyam nakmba tuku manau dubiken. ²³Ye wam nakmba ke liket ta Kristus tuku pasa mayenu sungokam tuku ke liket. Ta mbolnge pasa mayenu tuku alonu ye mata liye nda.

Sine wamdus sangrinu nak ndin mayenu dubibe

²⁴Nane afu pinderka mungu lilikade ta ndindo nu ambongate le nane nu tuku nyu te-dungade ta tane kila. Tane mata nane tana Kuatenge tane tuku nyu kile-dunguwa nga tane sangri tinga ndin mayenu dubiwap. ²⁵Pinderkade mbal pinder mbolnge sangri tinga pinderkam tuku nane ambonga nangine ngarosu tum-tumba ngarosu tuku nzali yimyam kile-ibenkade. Nane pinder mbolnge kilke te tuku nyu sungo kugawam tuku ta tam tana le sine nyu minmba minam tuku tam tanaweg. ²⁶⁻²⁷Ye afu tugumnge pasa kuklimba dubi mayewam tuku tumninget ta nane kumumbi ndin ta mbolnge pinderka nyu sungo tuwaig le yine miron kumumbi pinderka nyu sungo te ndatikit nga ye tenemba ket. Yine ngarosu tuku nzalinge ye didikikat nga ye mara mara ngarosu mape ndamba te-ibenam tuku wamdus sangrinu pilet. Ye Yesus tugumnge nyu sungo tam tuku wamdus ndindo ndo pilmba pinderket.

10

Israel mbal tuku manau katesemba rironkam tuku pasa

¹Tira kame, sine Israel mbal tuku mbun kame ma baknu mbolnge manau kinaig ta tane idusap. Nane Moses ndon gau ande nane nakmba kainingina le nak lika nakmba yu sinam sinam ka tabek kinaig. ²Nane Moses dubiwaig nga gau yu ta

mbolnge kule pisne tana tumba Moses ndon ulendikinaig. ³Nane nakmba Kuatenge nyamagan kule ndui ta ningina le nyinaig. ⁴Ndame sinamnge kule bulbulmba prona le nane nyinaig. Ndame ta Kristus tuku kanumnu tana nane ndon likina. ⁵Nane tanamba Kuate tuku wam kangerkinaig ta Kuate nu nane gudommba tuku ndagariningina le nane ma baknu mbolnge kume likinaig. ⁶Mbun kame tuku wam ta sine rironkam tuku tumsingig. Sine nane tana wam najonu kam tuku ngamungal kunde kunde ndasinguwa. ⁷Sine nane tuku afu tana yabri mbara tuku nyu te-du ndangube. Kuyar pasa nane tuku tenemba sakate. Israel mbal nane minyoka isukusnaig. Isukusmba kule nyumba nane tinga kupesmba pino didik farmba une manau ke likinaig ngate. ⁸Sine nane tuku afu tana fare fare pino tango ndon une nda kube. Mbar ta tuku ki ait ndindo mbolnge Kuatenge nane tuku 23,000 bale farna. ⁹Sine nane tana Sungo tuku wamdus mukuknu tago tago ndabe. Nane tananaig le kame mben pro nane bale farninge likinaig. ¹⁰Sine nane tana gubra tumba wam sak pile ndabe. Wam ta tuku kame enjenge nane bale farna. ¹¹Nane mbarnaig le pa lafunu nane mbol prowe likinaig ta tango kame kangerka rironkam tuku. Sine kugawam tuku ait mbolnge mineg mbal sine mata rironkam tuku nane tuku wam kube te kuyar pasa mbolnge minig. ¹²Ande nu sakate ye sangri nak ye tingam kumun ngate ta nu rironkuwa. Nu baringikat. ¹³Satan nu wam nakmba tuku tago-tagosingit ta nu tango nakmba tanamba ndo tagoningit ta tago ait mbolnge Kuate nu kumumbi sine kulatkate. Nu sine tuku sangri kulatka minmba nu sine bike ndaka sangri tingam tuku ndin tursingit.

Sine mbara afu Kuate turmba dubikam kumun kuga

14 Tira kame, tane sinjka kurau mayewap. Yabri mbara yimyam mbarinj ndaningap. 15 Tane wamdus kuyar mayenu njak minig tukunu ye tuku pasa te ismba pilewap. 16 Sine grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa samba nyeg ta sine Kristus ndonj ulendika nu tuku ndare nyanu tana. Sine bret tumba fetka nyeg ta sine Kristus tuku ngarusu nyanu tana. 17 Bret ndindo minit le sine tuma nyeg tukunu sine njakmba ulendika ngarusu ndindo mayok kinge. 18 Tane Israel mbal tuku manau kanjerap. Nane aganjmor baleninjmba Kuate atraukanu ma mbolnje ndem inumnu tumba nyade ta nane Kuate ndonj ulendikade. 19 Ye pasa satinjit ta yabri mbara atraukade ndem ta sangri njak nga sa ndaket. Ko yabri mbara nu minit nga idus ndawet. 20 Kuga. Nane ndem tumba yabri mbara atraukade ta bukla njaigonu atraukade. Nane Kuate atrau ndakade. Tane bukla njaigonu ndonj ulendi ndakap. Ye mbulit. 21 Tane Sunjo tuku grep kule nyumba nu ndonj ulendika manj bukla tuku grep kule nyumba nane ndonj ulendikam kumunj kuga. Tane Sunjo tuku mbain tugumnje isukusmba nu ndonj ulendika manj bukla tuku mbain tugumnje isukusmba nane ndonj ulendikam kumunj kuga. 22 Sine Sunjo pitaimba nu tuku ma mbolnje bukla kame patikube ta nu gubra kagli firkamngat. Tane tuku sangri Sunjo tuku sangri lite nga idusde e? Ndo kuga.

Sinjine mine mbolnje manau pilenga kube

23 Tane afu tenenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ngade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Afu keg ta sine sangri pile ndasingig. 24 Tane tanjine maye minam tuku idus ndawap. Nane afu tane tugumnje minig ta nane pitininbekig nga idusmba manau pilenga kap. 25 Maket mbolnje ndem patikade ta

piyamba nyap. Tane piyamba ndem te yabri mbara atraukaig e nga kusna ndaningap. Tane ndem piyamba fare nyap. 26 Kuyar pasa ande tenenmba sakate. Kilke aganj ndende njakmba minig ta Kuate nu miro ngate. 27 Ande nu Kristus tuku son nda nganu nu ne ndonj isukusam tuku sanuwa le ne kambim idusmba kande kaye. Nu ndem tinwa le ake kilmba nyendo ka. Wamdus piti njak tumba ndem ta yabri mbara atraukaig nga kusna ndawa. 28 Ande nu ne sanumba ndem te yabri mbara atraukaig tuku nguwa kande ne nda nya. Tango ta nu wamdus piti tumba sanate ta ne nu idusmba nye ndaka. 29 Ne wamdus piti tikat nga ye sa ndaket. Tango inum ta nu wamdus piti tikat nga sanet.

Tane afu tenenmba sakade. Ye tukul kugatok minet. Ndanam saka ye tanjo wamdus piti njak ta idusmba wam afu ye nda kam tuku sakate? 30 Ye Kuate gare pasa samba ndem tumba nyet ta maye. Ndanam ne ye tuku pasa njak ngade. i... Tane tanjamba sa ndakap. 31 Tane nyamaganj ko kule nyumba ko manau afu ke lika gare tade ta Kuatenje ndo nyu sunjo tuwa. 32 Tane nane Zu mbal ko kasomok mbal ko Kuate tuku kuasmbi ndonj minmba nane baringubekaig nga nane manau nzaliningit ta ndo kap. 33 Ye mata tanjo njakmba tugumnje nane manau nzaliningit ta idusninmba wam ke liket. Ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ninjuwa nga ye yije piti kugatok minam tuku idus ndamba nane piti kugatok minwaig nga iduset.

11

1 Ye Kristus tuku manau kumumba dubiwet. Tanjamba ndo tane mata ye tuku manau dubiwap.

Gabat songam tuku pasa

2 Tane ye pasa satingen te bige magede tukunu ye gare-gareka tane mayede nget ta 3 ye kile wam ande tane katesewap nga satinjamngit ta

tejenmba. Tango tuku gabat Kristus. Pino tuku gabat nuje tango nuje. Kristus tuku gabat Kuate. ⁴ Tango ande nu gabat songanu njak Kuate yabante ko Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate ta nu Kristus kiko pilete. ⁵ Pino ande nu gabat so ndanga Kuate yabante ko Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate ta nu mata nuje tango nuje kiko pilete. Nu tuku gabat kuerke sulude le kiko tate tana. ⁶ Pino ande nu gabat songam mbulmba ndeta andenge nu tuku gabat wane kuer suluwa. Tanawa le nu ta tuku kikowa le nu gabat songuwa. ⁷ Tango nane gabat so ndanguwaig. Kuate nuje suk tango wakeina le nu Kuate tuku kanumnu tana minit. Pino nane gabat songuwaig. Pino nu tango tuku kanumnu tana minit. ⁸ Kuate nu pino tuku ngarusu inumnumbi tango wakei ndana. Kuga. Nu tango tuku ngarusu inumnumbi pino wakeina. ⁹ Nu pino tuku nga tango wakei ndana. Kuga. Nu tango tuku nga pino wakeina. ¹⁰ Ta tuku pino kame nane tango kame kumnemnge minig ta temayokam tuku gabat songuwaig le enel kame nane kangerkuwaig. ¹¹ Sine Sungo ndon ulendikeg mbal sine tango pino yimyam mine ndakeg. Sine mungu turturkam tuku mineg. ¹² Kuate nu tango tuku ngarusu inumnu tumba pino wakeina. Kile pino tuku ngarusu mbolnge tango mayok kinig. Agan ndende njakmba Kuate nu tugu. ¹³ Tangine miron manau te pilengap. Pino nu gabat so ndanga nu Kuate yabante ta nu wam mayete e ko kuga? ¹⁴⁻¹⁵ Ata. Tane idusap. Pino nu gabat mapete le kuen kinit ta sine manau mayenu ngeg. Kuate nje nuje nane tumail pulukam tuku mindepiye tana ningina. Tango nu gabat wane mapete le kuen kinit ta sine njakmba nu talamba kiko manau ngeg. ¹⁶ Ande nu pino gabat so ndangam tuku sangri tinga kualeyaukam bafuwa ta ye

nu sawamngit. Sine aposel kame Kuate tuku kuasmbi njakmba pino kame gabat songanu njak manau ta ndo dubiweg nga sawamngit.

Pasa nyam tuku manau

¹⁷ Tane manau afu kade ta ye ismba wam ta maye ndade nget. Tane kusem kangermba mangurkade ait ta manau afu maye ndade. Tangine tangine mungu tur ndaka afu ngaigo siglikade. ¹⁸ Tane Kuate tuku mbal mangur pilig ta tane wam dus pur yimyamkade ta afunge tanamba sayade le ye ismba wam afu ta son nga iduset. ¹⁹ Ta ndanam? Pur yimyamkade manau ta son pasa mbolnge Kuate nu Kristus tuku kuasmbi kilimok kile-mayokkate. ²⁰ Tane mangurka tuma isukusig ta Sungo nu isukusam tuku manau singina ta ke ndakade. ²¹ Tane mangurka kumu kumu isukuse ndakade. Tane yimyam pire pire tangine nyamagan kilmba prode sulumba tangine ndek nye sulude le afu gubak minig afu grep kule sungomba nyumba nginngankade. ²² Yoi. Tanamba isukusam ndeta tangine wandeknge nyap. Ko tane Kuate tuku kuasmbi talaningmba afu nyamagan kugatok ta kiko pileningam idusmba tanade e? Wam kade ta mbolnge ye tane wam mayede nga satenge nda. ²³ Ye buk pasa nyam tuku manau tumtingen ta Sungonje sina ta tejenmba. Yudas nu Sungo Yesus tumba ngueu mbal tuku wai mbol pilna furir ta mbolnge ndo Sungo nu bret tumba ²⁴ Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba saningina: Te ye tuku ngarusu. Tane turkam tuku tinget. Tane ye idusyamb tuku manau te kumba minap ngina. ²⁵ Nane tanamba isukuse denpurnaig le nu grep kule murko njak tumba manau ndui ta ndo kina sulumba sakina: Grep kule murko njak te pasa kitek Kuate nu tango ndon katna ta alonu mayok kambim tuku ye yije ndare kutuwamngit. Tane grep kule tejen nyade ait ta ye idusyamba nyap

ngina. ²⁶ Sungo nu manj pro ndawa le tane bret nyumba grep kule nyade ta singine Sungo nu sinenu nga kumna ta te-mayokmba saka minig. ²⁷ Ta tuku ande nu Sungo tuku bret ko nu tuku grep kule ake fare tumba nyate ta nu mbarte. Nu Sungo tuku ngarosu ndare ngaigo siglikate. ²⁸ Ande nu tumba nyam nga kande nuje manjau pile mayemba kile-tidingumba wamdus te-mayemba bret grep kule ta kilmba nyuwa. ²⁹ Ande nu Sungo tuku ngarosu idus ndamba bret grep kule ake fare kilmba nyate ta nu nyumba ta tuku pa lafunu ta tumba nuje ngaro mbolnje pilit. ³⁰ Tane ngamuknje afu tanjamba kade sulumba afu bakleimba afu guaze njak minig afu buk kume likinaig. ³¹ Sine singine manjau singine mironj pilengube ta Sungo nu sine pilesingit nda. ³² Nu sine pilesingit ta sine kilke te tuku manjau dubide mbal ndonj ngisi ndakube nga nu pitisingmba kile-tidingate. ³³ Tira kame, tane isukusam tuku manjurkade ta munju minde-mindekap. ³⁴ Ande nu gubawa kande nuje wande mbolnje isukuswa. Tane manjur mbolnje mbarap le pa lafunu tane tubekaig. Ye pasa afu minig ta yije mironj tane tugum prowi sulumba satinjamngit.

12

Tukul Guwanje sine piro sangri yimyam singit

¹ Tira kame, sine Tukul Guwanje piro sangri yimyam walmba sinje likate wam ta tane tugunu katese mayewap. ² Tane o buk Kuate gilai minmba yabri mbara abo tugu kugatok mbarinjingam tuku tane didike likinaig. ³ Ta tuku ye kilimok tane satinjamngit. Ande nu Kuate tuku Guwanje wamdus tuwit le nu Yesus kasurmba tapra ndate. Nu Tukul Guwanje wamdus tuwit le ndo Yesus nu Sungo ngate. ⁴ Sine piro sangri yimyam njak mineg ta Guwa ndin-donje sinje likate. ⁵ Sine piro kise kise ke likeg ta Sungo ndindo tuku

pirokeg. ⁶ Sine sangri kise-kisembi pirokeg ta Kuatenje sine nduik nduik njakmba mbolnje pirote. ⁷ Tukul Guwa nu sine nduik nduik mbolnje sangri kile-mayokkate ta tira njakmba turkam tuku. ⁸ Ande Tukul Guwanje wamdus tuwit le nu wamdus kuyar mayenu kile-mayokkate. Tukul Guwa ndui tanje ande wam kuirok minig ta sate le kile-mayokkate. ⁹ Nu ande sangri tuwit le Kuate tuku sangri tomba tingam tuku nu den ndakate. Tukul Guwa ndui tanje ande sangri tuwit le nu guaze pitaikate. ¹⁰ Nu afu walmba sangri yimyam ninje likate le ande nu wam kitek sangrinu ke likate. Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkate. Ande nu guwa magenu ngaionu pilenga katesete. Ande pasa kuale gilai ta nu sakate. Ande pasa kuale gilai ismba nu pasa tugunu bitekngate. ¹¹ Piro sangri ta njakmba Tukul Guwanje ndo kile-mayokkate. Nu nuje nzali dubimba tanjo pino nduik nduik piro sangri ta walmba ninjit.

Sine Kristus tuku ngarosu mineg

¹² Tanjo tuku ngarosu sinamnje inumnu gudommmba minig ta njakmba ulendika ngarosu ndindo ndo. Kristus tuku mbal mata tanjamba ndo minig. ¹³ Sine afu Zu afu kasomok mbal afu piro tanjo afu kulat tanjo sine njakmba Tukul Guwa kule pisne tanjan tigenj sulumba ngarosu ndindo mayok kagenj. Kristus nu Guwa ndindo ta singina le sine njakmba kule tanjan nyigenj. ¹⁴ Tanjo tuku ngarosu sinamnje aganj ndindo ndo mine ndakate. Inum inumnu gudommmba minig. ¹⁵ Kupe nu sakumba ye wai kuga tukunu ye ngarosu te inumnu mine ndaket nguwa ta kumu nj kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁶ Ko kilba nu sakumba ye am kuga tukunu ye ngarosu inumnu mine ndaket nguwa ta mata kumu nj kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁷ Tanjo tuku ngarosu am ndo minwa ta nu ame aganjmbi pasa isamngat?

Ko nuŋe ngarosu kilba ndo minwa ta nu ndanmba agan mundurnu kamusamngat? ¹⁸ Kuate nu nuŋe nzalimbi ngarosu inum inumnu minam tuku ma madiniŋmba wakeikina. ¹⁹ Ngarosu n̄akmba agan ndui ta ndo minig kande ngarosu mine ndakate kande. ²⁰ Tan̄go tuku ngarosu inum inumnu gudommba minig ta n̄akmba ulendika ngarosu mayok kinit. ²¹ Am̄nge wai samba ne nda mina ta ye yiŋe ndo mine mayewamngit nga sawam kumuŋ kuga. Ko gabatnge kupe samba ne nda mina ta ye yiŋe ndo mine mayewamngit nga sawam kumuŋ kuga. ²² Singine ngarosu mbolnge agan fonfon afu san̄gri kugatok n̄geg ta mine ndakade kande sine mine maye ndaweg kande. ²³ Ngarosu inumnu afu kiko teg ta sine kulat mageka songa mindepiye mageningeg. Ngarosu inumnu afu te kuga. ²⁴⁻²⁵ Kuate nu ngarosu wakeina ta ngarosu pur yimyam ndaka kumu kumu mun̄gu turkuwaig nga ngarosu tuku agan fonfon sine kulat magekube nga nu idusmba nan̄gine ma madiniŋmba patikina. ²⁶ Ngarosu inumnu rar kamuste ta inumnu n̄akmba piti n̄ak minig. Ngarosu inumnu nyu sun̄go tate ta inumnu n̄akmba nu mbolnge gare tade. ²⁷ Sine n̄akmba ulendimba Kristus tuku ngarosu mineg. Sine nduik nduik n̄akmba nu tuku ngarosu inum inumnu mineg. ²⁸ Kuate nu nuŋe kuasmbi afu piro sun̄go aposel patikate. Nane kumnemnge afu Tukul Guwan̄ge pasa san̄ngit le ismba kile-mayokkam tuku patikate. Nane kumnemnge afu pasa kukliwam tuku patikate. Afu nane wam kitek san̄grinu ke likam tuku, afu guaze pitaikam tuku, afu turka sinzan̄ngam tuku, afu piro yimyam kulatkam tuku, afu pasa kuale nane gilai ta sakam tuku nu tan̄amba tan̄amba nane patike likate. ²⁹ Sine n̄akmba aposel piro ndo ke ndakeg. N̄akmba Tukul Guwan̄ge pasa san̄ngit le ismba kile-mayokkam tuku mine

ndakeg. N̄akmba pasa kukliwam tuku mine ndakeg. Sine n̄akmba wam kitek ke likam tuku san̄gri n̄ak mine ndakeg. ³⁰ Guaze pitaikam tuku, pasa kuale gilai sakam tuku, pasa kuale gilai ta tugunu bitekngam tuku sine n̄akmba piro san̄gri kame ta kile ndakeg. ³¹ Tane n̄akmba Tukul Guwa tuku piro san̄gri sugokanu yimyam kilam tuku wamdus san̄grinu palpe.

Kile ye man̄au sun̄go ande kise tumtingamngit ta piro san̄gri afu ta n̄akmba liniŋmba mbolnge minit.

13

Kume pur man̄au

¹ Ye tango kame ko enel kame tuku pasa kualembi sakam tuku san̄gri n̄ak minmba kume pur man̄au denket ta ye tuku pasa ta n̄giram wi sun̄go ake kinit tan̄an. ² Ye Tukul Guwa tuku san̄gri afu n̄ak minmba Tukul Guwan̄ge pasa sayate le ismba kile-mayokka wam kuirok n̄akmba katesemba ye Kuate tuku san̄gri tomba tin̄ga tabe dirningam kumuŋ minet sulumba kume pur man̄au denket ta ye ake agan tan̄an minet. ³ Ye yiŋe agan ndende n̄akmba sanzal mbal niŋmba ko yiŋe ngarosu pan̄ge ugwa nga buknga kume pur man̄au denket ta wam kame tan̄ge ye turam kumuŋ kuga. ⁴ Ande nu kume pur man̄au n̄ak minit ta nu ande tuku pitik gubra te ndakate. Nu mara mindek afu turkate. Nu afu tuku mine man̄au tuku wamdus kagli fir ndakate. Nu nuŋe ngarosu te-du ndan̄gate. ⁵ Nu nuŋe miron̄ payam ndakate. Nu afu tala ndaniŋgit. Nu nuŋe miron̄ yeye nda n̄gate. Nu pitik palseŋ ndate. Nu ande tuku gubra pitik kusremba gilain̄gate. ⁶ Ande nu mbarte ta nu gare ndate. Nu sinanu wam tugusek n̄akmba tuku ndo gare tate. ⁷ Nu nuŋe piti kugraka bike ndakate. Nu ande tala ndate. Nu wam n̄akmba kumumbi mayok kuwaig nga tairnga san̄gri tin̄ga dirnan̄gate. ⁸ Afu Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkade san̄gri ko pasa kuale

gilai sakade sangri ko wam kuirok kile mayokkade sangri ta njakmba kugawamngaig. Kume pur manau ndo minmba minamngat. Kugawenda. ⁹ Sine Tukul Guwa tugumnge wam kuirok ko pasa ismba kile-mayokkeg ta afu ndo katesemba kile-mayokkeg. ¹⁰ Kile wam afu katese ndaweg ta ngumneŋga njakmba kile-mayokkuwa le katesewamngig. ¹¹ Ye kiŋo minen sulumba ye kiŋo tuku pasa kiŋo tuku wamdus njakminen. Ye kiŋo minmba wamdus pile maye ndawen. Kile ye sunjoka gua gua manau njakmba kusreken. ¹² Kile sine kule nza mbolŋge linmba tumail kanjerkeg tanaŋ Kuate tuku wam kame kanjer maye ndaka wamdus te-suluweg. Ngumneŋga sine kanjerka katese mayewamngig. Kile sine fudinmba ndo kateseweg. Ngumneŋga Kuate nu sine tuku wamdus kila minit tanaŋba ndo sine wam njakmba kumumbi tumsinjuwa le katesewamngig. ¹³ Manau kenmba minig. Ngamunjal son manau, Kuate mindeweg manau, kume pur manau. Wam ken ta ngamuknge kume pur manau nu sunjokanu minit.

14

Pasa kuale gilai sakam tuku manau

¹ Tane kume pur manau njakminam tuku dirnangap sulumba Tukul Guwa tuku piro sangri njakmba kilam idusmba Tukul Guwanje pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku piro sangri ta tam tuku wamdus sangrinu palpe. ² Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu tango kame sandaningit. Nane pasa ta isig ta nane katese ndade. Nu Kuate sate. Tukul Guwanje nu tumte le nu tanaŋba wam kuirok afu sakate. ³ Ande nu Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate ta nane afu ismba kila pilmba sangri tingade. Afu piti njak ta nane piti gagulmba ngamunjal bulkade. ⁴ Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu nuŋe mironj ndo sangri tate. Ande Tukul Guwanje pasa sate le ismba kile-mayokkate

ta nu Kuate tuku kuasmbi sangri pileningit. ⁵ Ye tane njakmba pasa kuale gilai sakam tuku iduset ta tane Tukul Guwanje pasa satinjuwa le ismba kile-mayokkam tuku ta ye sunjomba iduset. Ande Tukul Guwanje pasa sate le ismba kile-mayokkate sangri tanje pasa kuale gilai sakate sangri ta lite. Ande nu Kuate tuku kuasmbi ngamuknge pasa kuale gilai saka nane tugunu ismba sangri tingam tuku nu biye mbil ndawa ta alo kugatok. ⁶ Tira kame, ye tane tugum promba pasa kuale gilai saki ta ye tane turke nda. Ye pro Tukul Guwa tugumnge pasa ko kila kuirok afu ko tum pasa ismba kile-mayokki ta ye tane turtingam kumuŋ. ⁷ Tango ande nu tabu tabu fitka ko ndombin katmba mune njin tugu dubi ndawa ta ima nu mune kuale katesewamngat? ⁸ Ko kame ngiram kuale tugusemba mayok nda kuwa ta ima nu kame aganj kuanekamngat? ⁹ Tanaŋba ndo ne pasa kuale gilai sakate ta ima nu pasa ta katesewamngat? Ne tuku pasa ta ake pasa tanaŋ mayok ka ngisikate. ¹⁰ Kilke tugu njakmba mbolŋge pasa kuale yimyam sunjomba minig ta njakmba alo njak. ¹¹ Tango ande nu pasa kuale ye gilai tambi sakuwa ta ye nu rawe tango nget. Nu mata ye rawe tango ngate. ¹² Tane Tukul Guwa tuku piro sangri yimyam kilam tuku wamdus sunjo njak minig ta ye kila. Tane piro sangri afu Kuate tuku kuasmbi turkam tuku ta kilam tuku sunjomba idusap. ¹³ Tane tuku ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu mbilam tuku piro sangri ta turmba tam tuku Kuate yabanwa. ¹⁴ Ande nu pasa kuale gilai tambi Kuate yabanje ta nu mingembi ndo sakate. Nuŋe wamdus pasa ta gilai minit. Tukul Guwa nu tuku minge mbolŋge pasa ta sakate. ¹⁵ Ta tuku ye tenemba iduset. Ye Tukul Guwa mbolŋge pasa kuale gilai tambi Kuate yabanmba manjiŋe wamdus kilambi yabanamngit. Ko Tukul Guwa mbolŋge mune kuale gilai tambi ulmba manjiŋe wamdus

kilambi mune ande ulamngit. ¹⁶ Ne Tukul Guwa mbolnge pasa kuale gilai tamba yabanmba Kuate tuku nyu te-dunga nu gare tuwit ta ne ndon mangurkade mbal nane pasa ta katese ndamba ne tuku yaban pasa son ngam kumuñ kuga. ¹⁷ Ne Kuate tuku nyu tanjamba te-dungate ta maye ta ne afu tur ndakate. ¹⁸ Ye Paulus pasa kuale gilai tamba sungomba saka tane ñakmba litinget. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁹ Ye pasa kuale gilai gudommmba ñak minet ta kusem mbolnge ye sakam idus ndawet. Ye pasa kila ta ndo sakam iduset. Pasa kila ndui ndui saket ta pasa kuale gilai gudommmba saket wam lite. Ye pasa kila saket tamba Kuate tuku wam afu nane tumningam kumuñ. ²⁰ Tira kame, tane kiño kame tanan mine ndaka wamdus pile mayewap. Tane kiño dabro tanan wam ñaigonu kam tuku gilai minmba tanjo tanan wamdus pile mayewap. ²¹ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Sungo nu sakate: Pasa kuale kise rawe mbal tuku minge mbolnge ye Israel mbal ye tuku pasa isam tuku saningi ta pasa ta nane mata ise nda ngate.

Aisaia 28.11-12

²² Pasa ta mbolnge sine kila pi-leg. Pasa kuale gilai sakate sangri ta Kristus tuku son ngeg mbal ismba rironkam tuku sa ndasingit. Son nda ngade mbal ismba rironkam tuku saningit. Ande Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokkate sangri ta sine son ngeg mbal sangri pilesingam tuku tanjate. Son nda ngade mbal tuku kuga. ²³ Tane Kuate tuku kuasmbi mangurka ñakmba pasa kuale gilai sake lika minap le gilai mbal afu ko son nda ngade mbal nane pro pasa ta ismba tane nginngankade ngamngaig. ²⁴ Tane ñakmba Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokka minap le gilai mbal ko son nda ngade pro pasa ta iswaig le nangine ngamunggal nduaseka nangine mbar tumninguwa le idusamngaig.

²⁵ Tanjamba nane nangine mbar kuirok minig ta ismba ndek dagol tidronja Kuate mbarinmba sakamngaig: Ku-ate nu sinja tane ndon minit nga sakamngaig.

Mangurkam tuku manau tugusek

²⁶ Tira kame, tane mangurkap sulumba tenenmba ke likap. Ande nu mune ulwa. Ande pasa kukliwa. Ande wam kuirok kile-mayokkuwa. Ande pasa gilai sakuwa. Ande nu pasa ta biye mbilwa. Tane tanjamba mangurkap sulumba tangine tangine sangri tingam tuku sangri kise kise kumumbi kile-mayokkap. ²⁷ Afu pasa kuale gilai tamba sakam kande armba ko kenmbange ndo sakuwaig. Nane ndui ndui tinga sakuwaig. Tanjawaig le ande nu pasa kuale gilai ta biye mbilwa. ²⁸ Ande nu mbilam tuku mine ndakuwa kande nane minge tukulmba nangine ndo Kuate ndon pasa gilai ta sakuwaig. ²⁹ Afu Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokkam kande armba ko kenmbange ndo sakuwaig le isig mbalnge pasa ta pilenguwaig. ³⁰ Ande nu pasa ta kuklimba minwa le ande Tukul Guwanje pasa inum kitek sawa kande tanjo nu pasa kuklimba minit ta nu pitik pasa ta denpurmba minyokuwa le inum suk tinga sakuwa. ³¹ Tane ndui ndui ñakmba Tukul Guwanje pasa satinguwa le ismba kile-mayokkap le wam ta mbolnge tane ñakmba kila kitek tumba sangri tingamngaig. ³²⁻³³ Sine mangurka zigna tinga fare fare pasa sakam kumuñ kuga. Wam ta Kuate tugumnge pro ndate. Sine tuku mangur mayenu mayok kambim tuku Kuate nu iduste. Tukul Guwanje afu pasa saningit ta nane pasa ta kulatka towam kumuñ. ³⁴ Kusem kanjeram mangurkeg mbolnge pino kame minge tukulmba minwaig. Nane tukul pasa dubimba tanjo kumnemnge minwaig. Kuate tuku mbal ma yimyam mbolnge mangurkade nane ñakmba tanjade. ³⁵ Pino ande nu kusem mbolnge

pasa kukliwa ta manjau mayenu kuga. Nane Kuate tuku pasa ismba kusna nak kande nangine wandeknge tango kat nangine kusnaniinguwaig. ³⁶ Kuate tuku pasa ambonga tane Korin mbal tugum prona e? Ko sinenge ndo pasa te iseg nga idusde? Ndo kuga. ³⁷ Tane afu ye Tukul Guwa tugumnge pasa iset ko ye nu tuku sangri tet ngade mbal tane ye pasa kuyarket te Sungonge tuku tukul sina ta katesewap. ³⁸ Nane afu tanamba idus ndawaig ndeta tane nane ngumneningap. ³⁹ Tira kame, tane Tukul Guwa tugumnge pasa ismba sakam tuku piro sangri ta tam tuku sungomba idusap. Pasa kuale gilai sanu tuku sangri ta mata peu ndawap. ⁴⁰ Tane manjur mbolnge manjau ke likade ta zigna tinga fare fare ke ndakap. Tane tugusemba ke likap.

15

Kristus kummba manj tingina

¹ Tira kame, ye ambonga pasa tugusek satingen le tane isnaig sulumba pasa ta mbolnge sangri tinga minig ta ye kile manj pasa ndui ta tane idusam tuku satinget. ² Tane pasa ta biye dewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingamngat. Tane ake minge pasa ndo sakade ta nu tane tuku muskil kile-tidinge nda. ³ Ye Kristus tuku pasa tugusek isen sulumba satingen pasa ta alo sunjo nak ta tenemba. Kristus nu kuyar pasa kumumba sine tuku une saukam tuku nu kumna. ⁴ Nu kumna le ngukinaig ta nu manj kuyar pasa kumumba mara kenju mbolnge tingina. ⁵ Nu tingina le Petrus nu kangerna. Ta ngumnemnge nane 12 nu kangernaig. ⁶ Ngumnennga nune tira kame gudommba 500 limba ma ande mbolnge manjurkinaig le nane tugumnge mayok kina le kangernaig. Mbal ta kile gudommba minig. Ndui ndui ndo kume likinaig. ⁷ Ait ande Yakobusnge nu kangerna. Manj ait ande mbolnge aposel nakmba nu

kangernaig. ⁸ Ngumne tukulmba ye tugumnge mayok kina le kangeren. Ye nane minig tanan kuga. Ye kutu bizowanu tanan prowen. ⁹ Ye Kuate tuku kuasmbi kilmba njaigo sigliken tukunu ye aposel nyu tet ta denkate. Ye aposel nakmba kumnemnge minet. ¹⁰ Ye aposel minet ta yije sangrimbi kuga. Kuate nu ake sinan ye make pilmba aposel pilna. Nu ye make pilna ta nu mbar ndana. Alonu tanamba kilimok mayok kina. Ye piro karenka aposel nakmba tuku piro liningen ta yije sangrimbi kuga. Kuate nu ye make pilna le ye tanawen. ¹¹ Yenge tane tugumnge pasa kukliwen e ko afunge ta wam sunjo kuga. Sine nakmba tanamba ndo pasa kukliweg le tane son ngade ta ndo wam sunjokanu.

Kumanu mbal tingamngai

¹² Kristus nu kumna le Kuatenge te-tina le tingina ta sine tanamba ndo pasa kukliweg ta ndanam saka tane tuku afu kumanu mbal manj tinge nda nga sakade. ¹³ Tane kumanu mbal manj tinge nda ngade ta son ndeta Kuatenge Kristus mata te-ti ndana. ¹⁴ Nu Kristus te-ti ndana ndeta sine pasa kukliweg te mata alo kugatok. Tanamba ndeta tane nu tuku sangri tomba tingade ta mata tane turtinge nda. ¹⁵ Kuatenge kumanu mbal kile-tidi ndangate ndeta Kristus kumna le Kuatenge te-tina pasa sakeg ta mata son kuga. Tanamba ndeta sine Kuate tuku yabri pasa ndo sakeg. ¹⁶ Kumanu mbal Kuatenge kile-tidi ndangate ndeta nu Kristus mata te-ti ndana. ¹⁷ Nu Kristus te-ti ndana ndeta tane nu tuku kume tuku sangrinje tursingam kumun ngade ta tane turtinge nda. Tanamba ndeta tane une nak minmba ngisikam tuku minig le ¹⁸ nane afu Kristus tuku son nga kumnaig mbal nane mata kummba ngisikinaig. ¹⁹ Sine kilke te mbolnge mineg le Kristus nu sine tursingit. Kumbe le manj tursinje nda ta son ndeta sine kile yabri wamodus ndo dubimba sine afu tuku mine liningmba sinka sinamanzer sunjo

mboln̄ge mineg. ²⁰ Tan̄amba kuga. Kuaten̄ge Kristus nu kumna le te-tina. Kristus nu kumanu mbal n̄gamukn̄ge nu ambon̄ga tin̄gina le n̄gumnen̄ga kumanu mbal n̄akmba tin̄gamn̄gaig. ²¹ Tan̄go inum mboln̄ge kume man̄au mayok kina. Tan̄amba ndo tan̄go inum mboln̄ge kummba tin̄gam tuku man̄au mayok kina. ²² Tan̄go n̄akmba Adam tuku ndare mboln̄ge kile sine kumeg. Tan̄amba ndo sine Kristus tuku son n̄geg mbal kummba nu mboln̄ge man̄ abon̄ga tin̄gamn̄gig. ²³ Sine singine ait prowa le tin̄gamn̄gig. Kristus nu ambon̄ga tin̄gina. Nu luka prowa le sine Kristus tuku mbal mata abon̄ga tin̄gamn̄gig. ²⁴ Nu promba sugo sugo n̄akmba Kuate tuku n̄gueu minig ta kile-iben̄kuwa sulumba nu n̄e gageu n̄akmba kilmba Mam Kuate wai mboln̄ge patikuwa le kilke te kugawam̄ngat. ²⁵ Kristus nu gabat sun̄go minwa sulumba nu n̄e n̄gueu n̄akmba tan̄amba kile-iben̄ke suluwam̄ngat. ²⁶ Nu n̄gueu n̄akmba kile-iben̄ka n̄gumne tukulmba nu kume man̄au mata te-iben̄am̄ngat. ²⁷ Kuyar pasa ande ten̄emba sakate. Kuate nu agan̄ ndende n̄akmba kilmba nu tuku kupe kum-nem̄nge patikam̄ngat n̄gate. *Mune 8.6*

Kuate ndo nu kumnem̄nge mine ndakate. Nun̄ge agan̄ ndende n̄akmba Kristus kumnem̄nge patikuwa le ²⁸ kile Kuate tuku kin̄o nu Mam nu n̄e kumnem̄nge minam̄ngat. Tan̄awa le Kuate nu agan̄ n̄akmba tuku Sun̄go minam̄ngat. ²⁹ Nane afu nan̄gine kumanu mbal turkam tuku kule pisne tade. Kumanu mbal man̄ tin̄ge ndan̄gade ta son ta ndan̄am nane kumanu mbal tuku kule pisne tade? ³⁰ Ko ndan̄am sine aposel kumam tuku piro keg? ³¹ Tira kame, ye mara mindek kumam tuku dirnan̄get ta tane ye ndon̄ singine Sun̄go Kristus Yesus dubiweg ta ye tane tuku payamket. ³² Ye kummba man̄ ti ndan̄get kande ye Efesusn̄ge agan̄mor n̄guikok tan̄an̄ nane afu ye ndon̄ kame bunaig ta ake rar ten kande. Alonu

kilke te mbolok wam kuga. Kumanu mbal man̄ ti ndan̄gade kande sine ten̄emba sakeg kande.

Sine mine minemba nduiye kumam̄ngig. Ta tuku sine minemba kule nyumba pagumba nyumba gare-gareka ndo minbe n̄gube. *Aisaia 22.13*

³³ Yoi. Tane yabri wamdus ta tendakap. Ande nu mbal n̄aigonu ndon̄ ulendikate ta nu tuku man̄au mayenu nanen̄ge n̄ayo silide. ³⁴ Tane wamdus te-mayemba une man̄au n̄akmba kus-rekap. Tane afu Kuate tuku man̄au gilai minig ta tane sin̄ka kikotin̄guwa.

Ngarosu kitek tam̄ngig

³⁵ Nane afu tan̄go kummba man̄ abon̄ga tin̄gam tuku pasa te ismba ye kusnayumba Kuate nu ndan̄mba kumanu mbal kile-tidingam̄ngat? Ngaro ndan̄ tumba tin̄gamn̄gaig n̄ga kusnayam̄ngai. ³⁶ Yoi. Ne agan̄ tumu n̄gukate le kilkek sinam̄nge kumit sulumba ndo man̄ge prote. ³⁷ Ne an̄genu n̄gu ndakate. Ne tin̄nu ndo n̄gukate. N̄gukate le man̄ge promba kuzru pilit. ³⁸ Ne agan̄ tumu n̄gukate le tin̄nu yeki yeki Kuaten̄ge an̄genu madinin̄gina tan̄amba ndo prode. Tin̄nu mindek nan̄gine an̄ge ta mayok kinig. ³⁹ Ngarosu tuku ndem ndui ta mine ndakade. Tan̄go ndem agan̄mor ndem sar uman̄ ndem kualegan̄ ndem ta n̄akmba kise kise mine likade. ⁴⁰ Samba mbolok agan̄ kame n̄garosu n̄ak minig ta mindepiye nan̄gine kise. Kilke mbolok agan̄ kame n̄garosu n̄ak minig ta mindepiye nan̄gine kise. ⁴¹ Ki tuku bulu tambun tuku bulu mbai tuku bulu ta n̄akmba kise kise. Mbai kame mata bulu kise kise n̄ak minig. ⁴² Kumanu mbal tin̄gamn̄gaig ta tan̄amba ndo. Nane kumig le n̄gukade n̄garosu ta men̄ga n̄gisikade. Nane tin̄guwaig sulumba n̄garosu kitek man̄ me ndan̄gam tuku tin̄gamn̄gaig. ⁴³ Ngarosu n̄gukeg ta mayenu kuga. Ngarosu kitek ta mayenu ndo. N̄gukeg ta gisleknu. Ngarosu kitek ta san̄gri n̄ak. ⁴⁴ Ngarosu n̄gukeg ta kilke te mbolok agan̄.

Ngarosu kitek ta samba mbolok aganj. Kilke te mbolnge sine ngarosu njak mineg tukunu samba mbolok ngarosu kitek mata minit. ⁴⁵ Kuyar pasa ande tenenmba sakate. Adam ambokok nu tanjo abo njak mayok kina ngate ta Adam ngumnekok nu Guwa mayok ka abo tugu kitek sinjina. ⁴⁶ Samba mbolok wam ambonga mayok kine ndakate. Kilke mbolok wam ambonga mayok kinit le samba mbolok wam ngumnemnge mayok kinit. ⁴⁷ Tanjo ambokok ta Kuate nu kilkembali wakeina le kilke mbolok tanjo mayok kina. Tanjo ngumnenga mayok kina ta nu samba mbolnge ndekina. ⁴⁸ Kilke mbolok mbal Kuatenge Adam kilkembali wakeina nane nu tananj minig. Tanjamba ndo sine Kristus tuku mbal samba mbolok tanjo Kristus tananj mineg. ⁴⁹ Tanjo Kuatenge kilkembali wakeina ta sine nu tuku ngarosu njak mineg. Tanjamba ndo sine samba mbolok tanjo tuku ngarosu njak minamngig. ⁵⁰ Tira kame, kilke te tuku ngarosu nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. Ko ngisikam tuku ngarosu te abo minmba minam tuku wam te nda. ⁵¹ Ye pasa kurok ande te-mayokamngit. Sine Kristus tuku mbal njakmba kume nda. Afu ndo kumamngaig ta nu prowa le sine njakmba ngarosu kitek njak mayok kanjig. ⁵² Kugawam tuku ait tabil wikuwa le ma telinte tananj ngarosu kitek mayok kanjig. Tabil wikuwa le Kuate nu kumanu mbal ambonga ngarosu me ndangam tuku njak kiletidinguwa le sine abo njak mineg mbal nane ngumnemnge ngarosu kitek njak mayok kanjig. ⁵³ Sine ngaro mengate te mbilmba me ndangate ngaro tamngig. Sine kumeg ngaro mbilmba kume ndakam tuku ngaro tamngig. ⁵⁴ Sine tanjamba mayok kube le Kuate tuku kuyar pasa tuku alonu mayok kanjat ta tenenmba sakate.

Kume manjau ta Kuatenge te-ibenmba nduiye pitaite ngate. *Aisaia* 25.8

⁵⁵ Kuyar pasa ande mata tenenmba sakate.

Kume tuku sanjri aninge?

Kume tuku kame aganj aninge nja sakate. *Hosea 13.14*

⁵⁶ Ima kate tukul lukaka unekade ta nane kume tuku kame aganj ta tuku panu kamusde. ⁵⁷ Sine tanjamba kuga. Sine Kuatenge Sunjo Yesus Kristus sinjina le sine nu tuku sanjrimbi une te-ibeneg sulumba Kuate tuku gare-garekeg. ⁵⁸ Yinje tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sanjri tinja minap sulumba nu tuku piro kumumbi kap. Tane tanjamba Sunjo tuku piro kap ta piro ta lafunu mayenu njak minit ta tane kila.

16

Afu turkam tuku ndametin patikap

¹ Kile ye Kuate tuku mbal ndametinmbi turkam tuku satinjamngit. Ye Kristus tuku kuasmbi Galesia ma mbolnge mine likade ndametin manjurkam tuku saningen tanjamba ndo tane kap. ² Tane nduik nduik njakmba tanjine piro mbolnge ndametin kilig ta kusem mindek giganmba kilig ta kumumba tanjamba patikap. Tanjawa ta ye tane tugum prowi le tane patikam tuku piro karenke nda. ³ Tane tanjo afu madinngap le ye pro waje afu kuyarka ninji le nane ndametin ta kilmba Yerusalem kuwaig. ⁴ Ye mata Yerusalem kambim tuku idusmba ndeta nane ndon kanjit.

Paulus nu Korin kambim tuku sakina

⁵ Ye Masedonia kilke mbol kambim idusmba minet. Ye ka sulumba tane tugum ta prowamngit. ⁶ Pro tanje tane ndon ait afu minamngit. Ko bubre ait ndeta ait kuennu minamngit. Tanjawi sulumba ye tumbran ndanj kambim bafuwi kande tane ye aganj ndendemi sinzanjap le ka. ⁷ Ye pro ait fagnu tane kusreka kambim idus ndawet. Sunjo nu nzaliwa le ye ait kuennu tane ndon minam tuku iduset. ⁸ Ye Efesus tumbran sunjo te mbolnge piroka mini le Pentikos kusem kugawa le kanjit. ⁹ Sunjonje pironu tuku malanja talkina le tenge piroket le

alonu gudommba mayok kinig ta nane gudommba piro te peuwam tuku tago-tagode. ¹⁰ Timoteus nu tane tugum prowa le tane nu tangine gulab tanaŋ tap le nu wamdus bulok ŋak tane ndoŋ minwa. Nu ye minet teŋen Sunŋo tuku pirokate. ¹¹ Ande nu tala ndawa. Tane nu ndoŋ wamdus ulendi tuma minmba nu tumba sinzaŋap le ye tugum te prowa. Ye tira afu ndoŋ nu te prowamŋgat ŋgina ta tuku tairŋga mineg. ¹² Apolos nu tira afu kilmba tane tugum kuwa ŋga sarsaren ta kuga. Nu ait mayenu ande tairŋgate. Ait ande mayenu prowa le nu tane tugum prowamŋgat. ¹³ Tane kurauka Kristus tuku pasa son ŋgade ta biye dewap. Tano sanŋriknu kuru kuru kugatok tanaŋ minap. ¹⁴ Tane wam kade ta kume pur maŋaumbi ndo kap. ¹⁵ Tira kame, Akaia mbal ŋgamukŋge Stefanus nuŋe ndare tuma ndoŋ ambonga ŋgamuŋgal biye mbilmba son ŋginaig. Kile nane Kuate tuku mbal turka sinzaŋningam tuku idusmba minig ta tane kila. ¹⁶ Stefanus nane afu nu tanaŋ piro karenkade mbal nane tane tuku gabat minwaig ŋga iduset. ¹⁷ Tangine mbal Stefanus Fortunatus Akaikus nane keŋ ta ye tugum pronaig le ye gare sunŋo ten. Kile ye tane ŋakmba ndoŋ minanu suket. ¹⁸ Nane ye wamdus bul seryade. Tane tuku wamdus mata bul sertingig. Tano kame tanaŋ minig ta nane tuku nyu idusningap. ¹⁹ Kristus tuku kuasmbi Asia kilke mbolŋge mine likade nane tane gare pasa tingig. Akuila le Prisila, Kristus tuku kuasmbi nale tuku wande mbolŋge maŋgurkade ta turmba Sunŋo tuku nyu mbolŋge gare pasa sunŋomba tingig. ²⁰ Tira kame ŋakmba nane gare pasa tingig. Tane mata tangine tangine muŋgu kume purkade maŋau ta alonu te-mayokap. ²¹ Ye Paulus kile yiŋe waimbi kaiye pasa te kuyaramŋgit. Tane ŋakmba kaiye. ²² Ande nu Sunŋo Yesus tuku

kume pur ndate ta nu ŋgisikam tuku minit. *Maranata.* * ²³ Sunŋo Yesus nu tane sunŋomba make patikuwa. Son. ²⁴ Tane Kristus Yesus ndoŋ ulendikade mbal ye tane ŋakmba tuku kume purmba minet. Son.

* **16:22:** Maranata pasa ta tugunu: Singine Sunŋo, ne prowa.

2 KORIN

Korin mbal tuku waŋe Paulusŋge arnu kuyarna

Paulus nu Korin mbal tuku waŋe arnu kuyarna te tugunu teŋenmba.

Nu Korin mbal tuku waŋe ambonga kuyarna ta nane tuku mbar afu kile-tidingam tuku kuyarna. Nu pasa waŋe sangrinu pilna tukunu nu piti ŋak minmba Titus kukulna le nane tugum kina. Nu kumba ka tanŋe maŋ luka Paulus tugum promba nu wam kubeu tuna sulumba sakina: Nane ne tuku pasa dubimba nanŋine mbar kile-tidinginaig ŋga sana le Paulus nu gare-garekina.

Wam ande mata Korin mbal tugumŋge mayok kina ta Titus nu Paulus teŋenmba kila sana: Yabri mbal afu Korin mbal ŋgamukŋge ne tuku nyu ŋayo silide. Yerusalem gabat mbalŋge ne pirokam tuku waŋe ande kuyarmba tine ndakinaig tukunu ne aposel kuga ŋgade ŋga Paulus sana.

Paulus nu pasa ta ismba nane tuku yabri pasa kile-ibenŋkam tuku nuŋe maŋau tinreknu ta waŋe te mbolŋge kuyarna sulumba sakina: Tane Korin mbal Kristus tuku kuasmbi ŋakmba ye tuku piro mbolŋge mayokke likinaig tukunu ye siŋka Kristus tuku aposel minet ŋgina.

¹ Kuate tuku kuasmbi Korinŋge nu tuku mbal afu ŋakmba Akaia kilke mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuate nu nuŋe nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini ŋga nyu te-mayokna. Ye siŋine tira Timoteus sile tane ndon pasatam prowek.

² Siŋine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul ser-tiŋguwaik. Son.

Piti mbolŋge dirnanŋa tiŋgam tuku pasa

³ Siŋine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku

nyu te-dunŋube. Nu sine sunŋomba mapesiŋgit. Nu mara mindek sine sinzaŋsiŋgit le wamdus piti bulkade. ⁴ Nu sine piti mbolŋge mineg le sinzaŋsiŋmba wamdus bul sersiŋgit. Wam tambi nane afu piti mbolŋge minig ta sine mata nane sinzaŋsiŋmba wamdus bul serniŋgam kumuŋ.

⁵ Kristus nu piti sunŋo kurana taŋamba ndo sine mata piti sugo ku-grakeg ta Kuatenŋe Kristus sinzaŋna taŋamba ndo sine mata sinzaŋsiŋgit le wamdus bulkade. ⁶ Ta tuku sine piti ku-grakeg wam ta mbolŋge sine tane turka wamdus bul ser-tiŋgam tuku ndin kila pileg. Sine piti mbolŋge Kuate nu wamdus bul sersiŋgit ta tane sine taŋaŋ piti ku-grakade le Kuate nu wamdus bul sersiŋgit taŋamba ndo sine tane turka wamdus bul ser-tiŋgam kumuŋ. ⁷ Sine tane bariŋgamŋgaig ŋga ŋgamuŋgal piti ndasiŋgit. Tane sine taŋaŋ piti ku-grakade tukunu wamdus bul seram tuku maŋau sine teg taŋamba ndo tade.

⁸ Tira kame, sine Asia kilke mbolŋge piti sugo kaŋgerkigen ta tane kila satingamŋgig. Sine piti sugo kaŋgerka wamdus mayenu pro kinaig le kumamŋgig ŋga idusgen. ⁹ Wam ta mbolŋge siŋine sanŋri kumuŋ kuga ŋga kamusmba Kuate tuku sanŋri tomba tiŋgigen. Nu kumanu mbal kile-tidingate tuku. ¹⁰ Sine kume dirgen le nu sine turkina. Nu taŋamba maŋ tursiŋgamŋgat ŋga sine wamdus bulok mineg. ¹¹ Tane mata sine tuku ŋga Kuate yabaŋap le nu tane gudommba tuku yabaŋ pasa ismba sine tursiŋguwa le wam ta mbolŋge nane gudommba nu tuku nyu te-dunŋuwaig.

Paulus nu Korin kambim sakina ta nu pitik nane tugum kine ndakina

¹² Sine nane ŋakmba tugumŋge maŋau purfenŋnu yabri kugatok ke likeg ŋga wamdus bulok mineg. Sine tane Korin ŋgamukŋge maŋau taŋaŋ ke likeg. Sine kilke te tuku wamdus

kilambi taña ndaweg. Kuatenge ake sinañ sangri singit le sine tañaweg. ¹³ Sine pasa kuyarke likeg ta tugunu kile-mayokka kuyarkeg le tane burka katese mayewam kumuñ. ¹⁴ Kile tane sine tuku mañau fudinmba ndo katesede ta ngumneña tane katese mayewap le Sungo Yesus tuku ait mbolñge sine tane tuku gare-garekube le tane mata sine tuku gare-garekamñgaig.

¹⁵ Ta tuku ye tane lato gare tingam tuku tane tugum kambim aram saken. ¹⁶ Ye Masedonia kambim nga ka tane kangerki sulumba ka Masedoniañge mañ luka pro tane tugum prowam saken. Tanje ye agañ ndendembi sinzanyap le Yudea ma tugu mbol kambim tuku saken. ¹⁷ Ye tañamba tane tugum kambim saken ta pro ndawen. Tane ye fare fare wam mbilmbilmba saket nga idusde e? Tañamba kuga. Ye wam ande kam idusmba saket ta ye kilke mbolok mbal tañañ mingembi ndo saka ngarosumbi dubi ndade tañañ kuga. ¹⁸ Kuate nu son pasa ndo sakate tañamba ndo ye tuku pasa te mata son pasa ndo. Ye tane tugum kambim saken ta mingembi ndo sa ndaken.

¹⁹ Sine ken ye Silvanus Timoteus sine tane tugumñge Kuate tuku Kiño Yesus Kristus tuku pasa kuklimba satinñgigenj. Nu wam kam sakate ta mata mingembi ndo sa ndakate. Nu sakate tañamba ndo kate. ²⁰ Kuate nu sine wam magenu singam tuku pasa kusna ta alonu tañamba Kristus mbolñge mayok kinig. Ta tuku sine nu mbolñge Kuate tuku pasa ta sinka son pasa nga Kuate tuku nyu tedungeg.

²¹ Kuate nu Kristus mbolñge sine tane turmba sangri pilesingit le nuñe mbal minmba nu tuku pirokeg. ²² Nu sine nuñe mbal nga nuñe Guwa wasik tañañ singina le sine nu tuku mbal mineg ta kateseweg.

²³ Ye Kuate am mbolñge satinñgamñgit. Ye tane tugum pro ndawen ta teñemba. Ye tane satinñge lika piti

tingikit nga tane mapekam tuku idusmba ye pro ndawen. ²⁴ Sine tane tuku ngamunjal son kulatkeg nga idus ndawap. Tangine mironj kulatkade le sangri tingate. Sine tane ndoñ ulendika pirokeg ta tane gare ñak minap nga iduseg.

2

¹ Ye buk tane tugum kumba satinñge lika piti tingan ta mañ lato tane tugum kumba satinñge likam mbulet. ² Ye kumba sigair-sigairtinmba piti tingi ta ande nu ye gare sam tuku mine ndakate. Tane ndo ye gare sam tuku minig. ³⁻⁴ Ye tane tuku teñemba iduset. Tane ye ndoñ wam ndui ta tuku ndo gare teg nga iduset. Ta tuku ye tane tugum kumba wam afu tuku piti tam idus ndawet. Ye tane tugum ka le gare ndo sap nga iduset. Ye tane kile-tidingam tuku wañe kuyaren ta ye piti ngamunjal rar sungo tumba malmbi ñakmba kuyaren. Ye piti tingam tuku tañamba kuyar ndawen. Kuga. Ye tane tuku kume purmba minet ta kila palpe nga kuyaren.

Ande mbarna ta nu tuku mbar gilaingap

⁵ Tane tuku ande ye mbolñge mbarna ta nu ye ndo piti ser ndayina. Tane ñakmba piti sertinñgina ta piti ta sungo kuga. Ye pasa sangrinu sake nda. ⁶ Tane gudommba nu lafunu tunaig ta kile maye. ⁷ Nu piti sungo tumba nu tuku sangri te-ibenñbekaig. Kile tane nu tuku mbar gilainga wamdus bul serap. ⁸ Tane nu tuku kume purmba minig ta temayokap le kila pilwa. ⁹ Nu te-tiwam tuku ye tane tuku kuyaren ta tane ye tuku pasa ñakmba dubikade e ko kuga ta ye katesewam tuku kuyaren. ¹⁰ Tane ande tuku mbar gilaingade ta ye mata nu tuku mbar gilainget. Ye tanenu nga Kristus am mbolñge mbar ta gilainget. ¹¹ Wam ta mbolñge Satan nu sine kile-ibenñkam kumuñ kuga. Nu sine ñaigo siglikam iduste ta sine ñakmba kila.

Paulus nane Kuate tuku sangri mbolŋge pirokinaig

¹² Ye pasa mayenu Kristus tuku kukliwam Troas tumbran mbol prowen ta Sunŋo nu buk ye pirokam tuku ndin wakeina. ¹³ Ye pirokam tuku ta yiŋe tira Titus nu Troas pro ndana tukunu ye piti ŋak minmba nane kusreka tinŋa nu sota Masedonia kilke mbol te prowen.

¹⁴ Sine Kuate tuku nyu te-dunŋube. Nu Kristus mbolŋge sine sangri pilesinmba sangri ŋaigonu ŋakmba kile-ibenkam tuku ndin tumsinŋit. Afu Kristus kila palmbim tuku Kuate nu sine mbolŋge pirokate le nuŋe pasa mayenu mundur mayenu taŋaŋ mayok ka ma ŋakmba kumunŋate. ¹⁵ Kristus nu sine sinamŋge minit tukunu Kuate am mbolŋge sine mundur mayenu taŋaŋ mineg. Mundur mayenu ta Kuatenŋe muskil kile-tidinŋa minit mbal ŋgisikade mbal ta ŋakmba tugum kinit ta ¹⁶ nane ŋgisinu mbal pasa ta nane bale faram tuku mundur taŋaŋ kamusde le nane muskil kile-tidinŋanu mbal abo ninŋam tuku mundur taŋaŋ kamusde. i ... Ima kate piro sunŋo ta kam kumuŋ. ¹⁷ Kuatenŋe nuŋe piro kam tuku madisingina mbal sineŋ ndo kumuŋ. Sine Kristus ndoŋ ulendika Kuate am mbolŋge wamdus tugusekmbi nuŋe pasa kukliweg. Nane afu ndametiŋ kilam tuku ndo nu tuku pasa kuklide ta sine nane taŋaŋ kuga.

3

Paulus nane pasa kitek tuku piro mbal

¹ Sine tane pasa satinŋeg tambu sinŋine nyu payam ndakeg. Sine nane afu taŋaŋ tane sine tuku maŋau kila palmbim tuku waŋe afu kile ndakeg. Ko afunŋe sine tuku maŋau kila palm-bim tuku waŋe afu sinŋap ŋga idus ndaweg. ² Sine tuku kuyar waŋe ta tane minig. Tane mbolŋge sine tuku piro kilimok mayok kinit. Waŋe ta sine tuku ŋgamunŋal sinamŋge minit

ta nane ŋakmba kila. ³ Tane Kristus tuku waŋe ŋak minanu taŋaŋ mayok kinig. Sineŋge waŋe ta tinŋigen. Ku-ate abo minmba minit nuŋe Guwanŋe Kristus tuku waŋe ta kuyarna. An- denŋe waimbi kuyar ndana. Kuyar ta tukul pasa taŋaŋ ndame mbolŋge mine ndakate. Tanŋine ŋgamunŋal sinamŋge minit.

⁴ Sine Kristus mbolŋge sangri tinŋa taŋamba sinŋine piro tuku saka Kuate am mbolŋge wamdus bulok mineg. ⁵ Sine sinŋine sangri tomba tinŋa piro ta kam kumuŋ ŋga sa ndakeg. Sine Kuate tuku sangri tomba tinŋa ndo piro ta kam kumuŋ ŋgeg. ⁶ Nuŋge sangri sinŋit le nuŋe pasa kitek ta sine kumumbi te-mayokey. Pasa kitek ta tukul pasa ambokok taŋaŋ kuyar mbolŋge mine ndakate. Tukul Guwa mbolŋge minit. Tukul maŋau nu kume maŋau sinŋit ta Tukul Guwa nu abo mine maŋau sinŋit.

⁷ Ndamu tukul pasa ŋak tugu pilmba mayok kina ta kilŋa sangri ŋayo mayok kina le Israel mbal nane Moses tuku tumail kanŋere fugunaig. Tukul pasa nu kume maŋau ndo sinŋit ta nu tuku kilŋa sunŋo ta ŋgumneŋga kugana. ⁸ Pasa kitek Kuate tuku Guwa mbolŋge mayok kinit ta nu kilŋa ambokok ta limba sangri ŋayo mayok kinit. ⁹ Pasa ambokok nu tanŋo kilmba pa mbolŋge patikate ta nu kilŋa sangri ŋak mayok kina. Pasa kitek nu tanŋo tinŋreknu kile-mayokkate ta nu kilŋa ambokok ta limba sangri ŋayo mayok kinit. ¹⁰ Maŋau ambokok tuku kilŋa maŋau kitek tuku kilŋanŋe nu lite le nda minanu sukte. ¹¹ Pasa ambokok kugawam tuku ta nu kilŋa ŋak mayok kina. Pasa kitek minmba minam tuku ta nu sinŋa kilŋa sangri ŋayo ŋak mayok kinit.

¹²⁻¹³ Moses tuku tumail kilŋa ta kuga-kugamba minna ta nu Israel mbal kanŋer ndawaig ŋga tawimbi tumail sonŋina. Pasa kitek tuku kilŋa ta taŋamba kugawe nda. Wam ta idusmba sine kuru kuru kuga- tok minŋe bulokmbi pasa kukliweg.

¹⁴ Israel mbal o buk kile mata Kuate tuku pasa ambokok ta burka nane tuku wamdus tawimbi songanu tanaŋ tugunu katese maye ndade. Kristus mbolŋge ndo wamdus purfewam kumuŋ. ¹⁵ Ait te mbolŋge mata nane Moses tuku pasa burkade ta naŋgine wamdus songanu tanaŋ tugunu katese maye ndade. ¹⁶ Ande nu ŋgamuŋgal biye mbilmba Sunŋo tugum kuwa ta Sunŋonŋe tawi ta talka wamdus nuŋe purfeu serwa le nu Kuate tuku kilŋa saŋgrinu ta kaŋgeramŋgat.

¹⁷ Sine Sunŋo sakeg ta nu Tukul Guwa. Sunŋo tuku Guwa nu ande sinamŋge minit ta nu muskil te-tiwe tuwit le agaŋ ande nu ndale ndakate. ¹⁸ Sine pasa kitek son ŋgeg mbal tumail songanu tanaŋ mine ndakeg le Sunŋo tuku kilŋa sine mbolŋge kilimok mayok kinit. Sine Sunŋo tuku kilŋa lato lato teg sulumba nu tuku maŋau te-pureg. Singine Sunŋo Tukul Guwa tugumŋge kilŋa ta teg.

4

Kuate tuku kilŋa tanaŋ mbolŋge kilimok mayok kinit

¹ Kuate nu sine mapeka piro te singina tukunu sine wamdus piti kamusmba piro kusrewam idus ndaweg. ² Kiko maŋau ŋaigonu kuirka kade ta sine pitaika ŋgumneniŋgigenŋ. Sine afu yabri ndaniŋgeg. Sine Kuate tuku pasa mbil ndaweg. Sine pasa tugusek kilimok te-mayokmba Kuate am mbolŋge piziknu mineg ta nane ŋakmba kila.

³ Pasa mayenu kukliweg ta tugunu kilimok. Ngisinu tuku ndin mbolŋge minig mbal ndo nane tugunu katese ndade. ⁴ Mbal ta nane Kristus tuku pasa son nda ŋgade. Ta ndaŋam? Kilke te tuku gabat Satan nu nane tuku wamdus tukulniŋgit le nane pasa mayenu ismba wamdus purfe ndaniŋgit. Nane Kristus nu kilŋa saŋgri ŋak Kuate tanaŋ minit ta nane nu katese ndade.

⁵ Sine pasa kukliweg te singine mironŋ tuku kukli ndaweg. Yesus

Kristus nu Sunŋo ndindo minit ŋga wam ta kukliweg. Sine nu tuku ŋga tane tuku piro mbal tanaŋ mineg. ⁶ Kuate nu tugu mbolŋge bulu mayok ka ma make kilŋawa ŋgina ta nuŋge singine ŋgamuŋgal kilŋate le sine Yesus Kristus kaŋgermba Kuate tuku kilŋa kila pileg.

Sine piti kaŋgerkeg ta Kuate nu sine kusre ndakate

⁷ Agaŋ mayenu kilke waim sinamŋge minig tanaŋ Kuate nu nuŋe wam mayenu sine sinamŋge pilit. Sine kilke waim tanaŋ saŋgri kugatok mineg ta sine Kuatenŋge saŋgri pilesingit le ⁸ piti yimyamŋge sine tidonŋade ta sine muskil te-tiwam kambim kumuŋ. Sine wamdus tesuluweg ta sine wam pile pas ndakeg. ⁹ Afu sine kasursingig ta Kuate nu sine kusre ndakate. Nane sine bale faram tuku pani farde ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine mara mindek Yesus kumna tanaŋba ndo sine kume direg ta sine kume ndakeg. Wam ta mbolŋge tane Yesus abo ŋak minit ta tane katese mayede.

¹¹ Sine abo ŋak minmba Yesus tuku ŋga mara mindek kume direg le nu abo ŋak minit ta tane kila pilig.

¹² Sine mara mara kumam tuku ndin mbolŋge mineg ta tane abo minmba minam tuku ndin mbolŋge minig. ¹³ Ande nu kuyar pasa mbolŋge tenenmba kuyarna.

Ye Kuatenŋge pasa sakina ta son ŋga nane ŋakmba saniŋgen ŋga kuyarna. *Mune ...*

116.10

Sine mata nu tanaŋ Kuate tuku pasa son ŋga tane satinget. ¹⁴ Kuate nu Sunŋo Yesus kumna le te-tina tanaŋba ndo ŋgumneŋga sine nu ndonŋ kiletidinguwa sulumba tane sine ndonŋ kilmba nu tugumŋge patikamŋgat ta sine kila. ¹⁵ Sine tanenu ŋga piti ŋakmba te kugrakeg. Tanaŋweg le Kuate nu ake sinaŋ tanaŋ make patikate wam ta tanaŋ gudombba lato iswaig sulumba Kuate gare pasa samba nu tuku nyu te-dunŋam tuku mbal tuge ŋayowaig.

16 Sine wam ta idusmba piti sinamŋge wamdus kanyummba piro kusrewam idus ndaweg. Sine tuku ŋgarosu lato lato baklelde ta sine tuku ŋgamuŋgal sanjri tinja minig. 17 Piti ait fagnu ndo kaŋgereg ta ŋgumneŋga alonu kilŋa sunjo gare minmba minam tuku tamŋgig. Piti teg te gare maŋau tamŋgig tanje liwa le nda minanu sukamŋgat. 18 Sine agaŋ ammbi kaŋgerkeg ta sungomba idus ndaweg sulumba agaŋ ammbi kaŋger ndakeg ta sunjomba iduseg. Agaŋ ammbi kaŋgerkeg te ait fagnu ndo minmba kugawamŋgaig. Agaŋ ammbi kaŋger ndakeg ta minmba minamŋgaig.

5

Ŋgarosu kitek tamŋgig

1 Kilke te mbolok ŋgarosu te baibai taŋaŋ. Andeŋge sambriwa ta Kuate nu ŋgarosu kitek siŋgamŋgat ta sine kila. Ŋgarosu kitek ta wande taŋaŋ ta taŋoŋge wakei ndanaig. Nu samba mbolok agaŋ minmba minam tuku. 2 Sine ŋgarosu te ŋak minmba samba mbolok ŋgarosu sine mbolŋge prowa ŋga mindesimba mineg. 3 Sine samba mbolok ŋgarosu ta ŋak minmba kanu ŋgarosu kugatok mine nda.

4 Sine baibai te sinamŋge minmba sinamanzer sunjo ŋak mineg ta sine ŋgarosu te kusrewam idus ndaweg. Ŋgarosu kitek amboŋga sine mbol prowa sulumba ŋgarosu kumam tuku te abo minmba minam tuku maŋau sinam kuwa ŋga iduseg. 5 Kuatenje sine taŋamba ndo ŋgarosu kitek mayok kambim tuku wakeika patikina sulumba nuŋe Tukul Guwambi sine mbolŋge asi sirimba tuger tidinganu taŋaŋ kina.

6 Sine wam ta idusmba mara mindek sanjri tinjeg. Sine kilke te mbolok ŋgarosu sinamŋge mineg sulumba Sunjo tugumŋge mine ndakeg ta sine kila. 7 Sine ammbi nu kaŋger ndaweg ta siŋgine li ŋakmba mbolŋge nu tuku sanjri tomba tinjeg. 8 Sine sanjri tinja ŋgarosu kusremba Sunjo

tugum kumba nu ndoŋ minam tuku mindesiweg. 9 Sine kilke te mbolŋge minmba e ko nu tugum kaŋgig ta sine mara mindek nu tuku nzali ndo dubiwamŋgig. 10 Ŋgumneŋga sine ŋakmba Kristus am mbolŋge tinjube le nu sine pilesinjuwa le sine ŋgarosu te ŋak minmba maŋau ke likeg ta lafunu kumumbi tamŋgig.

Sine Kristus mbolŋge Kuate ndoŋ gulabeg

11 Sine ŋakmba Kuate tugumŋge tinjamŋgig wam ta idusmba sine Sunjo tuku kurauka nane gudommba nu son ŋguwaig ŋga nane tuku wamdus didikam tuku pirokeg. Sine wamdus tinjeknu ta tumba pirokeg ta Kuate nu kila. Tane mata taŋamba kila pilmba idusap ŋga satinjet. 12 Tane sine tuku nyu te-dungap ŋga pasa te sa ndatinjet. Kuga. Nane afu wamdus ŋaigonu ŋak minmba taŋo am mbolŋge mbal magenu taŋaŋ payamkade. Tane sine tuku maŋau kila palpe sulumba payamkade tuku mbal yabri pasa ta lafumba Paulus nane ŋgamuŋgal tugusek minig ŋga sanjgap.

13 Mbal ta sine ŋginŋgan wamdus ŋak mineg ŋgade ta sine Kuate tuku piro sunjokuwa ŋga taŋamba mayok kinig. Sine wamdus tugusek ŋak mineg ta sine tanenu ŋga taŋamba mayok kinig. 14 Kristus tuku kume pur maŋaunje sine tuku ŋgamuŋgal didikate le maŋau ŋakmba ke likeg. Siŋgine wamdusmbi kuga. Taŋo ndindo ta sine ŋakmba tuku ma tumba kumna le sine ŋakmba nu ndoŋ kumanu taŋaŋ kumgeŋ ta sine kila. 15 Nu sinenu ŋga kummba maŋ tinjina. Ta tuku kile sine siŋgine nzali dubi ndamba nu tuku nzali ndo dubiweg.

16 Kile sine nane afu kaŋgerka taŋo tuku maŋaumbi pile ndaniŋgeg. Sine buk mbarmba maŋau tamba Kristus pilegeŋ ta kile afu mbolŋge taŋa ndaweg. 17 Ande nu Kristus ndoŋ sailkate ta nu kitek mayok kinit.

Nuŋe maŋau ambokok ta kugana le maŋau kitek nu mbol prona.

¹⁸ Maŋau kitek ta Kuatenge te-mayokte. Sine nu tuku ŋgueu mbal mingen le nu sine ndon wamdus mukuk minam ŋga Kristus tuku kume mbolŋge sine ndon tumana. Sine Kristus ndon tumawam tuku ndin ta afu tumningam tuku nu piro siŋgina. ¹⁹ Sine piro ta kumba pasa kukliweg ta teŋenmba. Kuate nu Kristus mbolŋge sine taŋgo tuku mbar saukam tuku ndin wakeina sulumba nu sine ndon tumana. Nu wam ta mbolŋge sine taŋgo ndon tumate ta afu saniŋgam tuku piro ta sine wai mbolŋge pilna.

²⁰ Kuate nu taŋamba sine tuku miŋge mbolŋge taŋgo wikate tukunu sine Kristus tuku piro mbal minmba Kristus tuku nyu mbolŋge tane sarsartiŋmba satinŋeg: Kuate ndin wakeina ta ndo dubimba tane nu tuku gulab mayok kape ŋgeg.

²¹ Kristus nu mbar kugatok minna ta Kuate nu sine tuku mbar ŋakmba nu mbolŋge patikina le nu une taŋgo taŋaŋ mayok kina. Kile sine nu ndon ulendikeg tukunu Kuate nu nuŋe maŋau tiŋreknu sine mbolŋge pilit le sine tiŋreknu mayok kineg.

6

Paulus nane piroka piti sugo ku-grakinaig

¹ Sine Kuate ndon pirokeg tukunu sine tane saŋgrimba sarsartiŋgamŋgig. Kuate nu ake sinaŋ tane make patikate wam sungo ta ake agaŋ taŋaŋ kusre ndawap. ² Kuate nu teŋenmba sakate.

Ye tane make patiken tuku ait mbolŋge tane tuku wi ismba kilen. Taŋgo muskil kile-tidiŋgen tuku ait mbolŋge tane turtiŋgen ŋga sakate. *Aisaia... 49.8*

Tane ise mayewap. Kile ait te nu wikap ta nu isamŋgat. Kile ait te mbolŋge nu tane muskil kile-tidiŋge tiŋgamŋgat.

³ Sine Kuate ndon pirokeg ta afunŋe sine talasiŋbekaig ŋga sine piro mayeweg. ⁴ Nane sine Kuate tuku piro mbal tugusek ŋguwaig ŋga mine ŋakmba mbolŋge sine kumumbi mayok kineg. Ngarosu piti sinamanzer maŋau ta mbolŋge sine saŋgri tiŋga bike ndakeg. ⁵ Afu sine kilmba ŋgusiŋgig. Afu sine muliŋ kilmba wandekŋge patikade. Afu sine kile-ŋgamukka tumail pansinŋgig. Sine piro karenka mundu teg. Ait afu sine kinye ndaka gubak mineg. ⁶ Sine piti ta ŋakmba sinamŋge saŋgri tiŋga maŋau purfeŋnu ndo ke likeg. Sine pasa tugusek ta kila minmba wamdus mukuk mineg sulumba nane ŋakmba mbolŋge ranŋun mayeweg. Sine Tukul Guwa ŋak minmba sine wamdus tugusekmbi nane ŋakmba tuku kume pureg. ⁷ Sine pasa tugusek ndo saka Kuate tuku saŋgri mbolŋge pirokeg. Wam ta ŋakmba mbolŋge sine nu tuku piro mbal tugusek mayok kineg. Sine maŋau tiŋreknu tamba wam ŋaigonu ŋakmba kile-ibenŋkeg.

⁸ Nane afunŋe sine tuku nyu kile-dunŋade le afunŋe tumail pansinŋgig. Afu sine wane pasa sasiŋgig le afunŋe sine magenu ŋgade. Sine tugusek pasa ndo sakeg ta afunŋe sine yabri mbal ŋga pitaikade. ⁹ Afu sine nyu kugatok ŋga talasiŋgig ta nane gudommmba sine tuku nyu saka minig. Ait gudommmba sine kume direg ta sine abo mineg. Sine ŋgarosu piti sungo teg ta sine kume ndakeg. ¹⁰ Sine ŋgamunŋgal rar teg ta sine gare ŋak mineg. Sine sanzalnu mineg ta sine Kuate tuku wam magenu ta nane afu mbolŋge keg le nane mine mayede. Sine agaŋ ndende kugatok mineg ta Kuate tuku wam magenu ŋakmba ta sine tuku minig.

¹¹ O Korin mbal, sine siŋgine wamdus piti ŋakmba kile-mayokka kilimok satinŋeg. Siŋgine ŋgamunŋgal ŋakmba tane tiŋge suluweg. ¹² Sine tane tuku riweg le tane sinenu ŋga ri ndade. ¹³ Ta tuku tane ye tuku kiŋo

kame taŋaŋ satinget. Sine tanembik riweg ta kile kumumbi lafuwap ŋget.

Sine Kristus son nda ŋgade mbal ndoŋ ulendi ndakube

¹⁴Tane Kristus son nda ŋgade mbal ndoŋ tuma minam kumuŋ kuga. Nane ndoŋ ulendi ndakap. Mbal tiŋreknu nane une mbal ndoŋ muŋgu gare ŋak minam fugude. Ma make nu bulu ndoŋ minam kumuŋ kuga.

¹⁵Kristus nu Satan ndoŋ wamdus ulendi mine ndakik. Kristus son ŋgade mbal nane maŋau kise ŋak. Son nda ŋgade mbal nane maŋau kise ŋak. ¹⁶Sine Kuate minmba minit nu tuku tukul wande mineg tukunu sine yabri mbara ta mata turmba mbariŋam kumuŋ kuga. Kuate nu teŋenmba sakina.

Ye nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge minmba nane ndoŋ likamŋgit. Ye nane tuku Mbara mini le nane ye tuku gageu minamŋgaig ŋgina. *Wok... Pris... 26.11-12; ... Esekiel... 37.27*

¹⁷Suŋgo nu teŋenmba mata sakina.

Tane wam ŋaigonu kade mbal kusreka yamokŋge minap.

Maŋau kutur ŋak kade ta ŋgumneniŋgap. Taŋawap le ye gare ŋak tane kilamŋgit.

Aisaia... 52.11

¹⁸Ye tane tuku Mam mini le tane ye tuku kiŋo kame kulim kame minamŋgaig ŋgina. *2... Samuel... 7.14; ... Aisaia... 43.6;*

... Yeremia... 31.9

Suŋgo Saŋgri Ŋayo nuŋge taŋamba sakate.

7

¹O tira kame, Suŋgo nu sinenu ŋga miŋge pasa saŋgrinu kusna ta idusmba ŋgarosu ŋgamuŋgalmbi kutur ke likeg ta ŋakmba pitaika Kuate tuku kurauka maŋau tiŋreknu purferŋnu sine mbolŋge kumuŋguwa ŋga wamdus saŋgrinu palpe.

Mbar te-tinaig le Paulus nu garena

²Tane maŋ sinembik riwap. Sine tane tuku ande mbolŋge wam ŋayo ndagen. Tane afu kilmba ŋaigo sigli ndakigen. Sine tane tuku ande

yabrimba nu tuku agaŋ afu kile ndakigen. ³Ye pasa saŋgrimba satingit ta ye tane satinge likam tuku sa ndatingit. Kuga. Ye buk tane satingit. Sine tane tuku ŋgamuŋgal suŋgo ŋak mineg. Sine kummba e ko abo minbe ta sine tane ndoŋ minam iduseg. ⁴Ye tane tuku wamdus tero ndaka gare ŋak payamket. Ye tane idustiŋmba wamdus bulkate. Ye piti ŋakmba sinamŋge tane idustiŋmba gare tet.

⁵Sine Masedonia kilke mbol te progen ta sine mabtam kumuŋ kuga. Piti suŋgomba mara mindek sine kile-kogorkinaig. Kame afu sine mbol pronaig. Kuru kuru maŋau mata ŋgamuŋgal sinamŋge kamusgeŋ. ⁶Taŋamba mingen le Titus nu sine tugum prona le sine nu kaŋgermba wamdus bulkinaig. Kuate nu piti ŋak mbal wamdus bul serniŋgit ta nuŋge ndin ta wakeina. ⁷Nu prona ta tuku ndo wamdus bul ndakinaig. Nu pro tane tuku maŋau kaŋgermba wamdus bulok tina ta kubeu singina le ismba sine mata wamdus bulkinaig. Tane ye suŋgomba idusyumba taŋgine mbar tuku kiko kamusmba malmbikade. Tane ye tuku pasa dubiwam tuku suŋgomba idusde. Ye wam ta ŋakmba ismba tane tuku gare toren.

⁸⁻⁹Ye buk waŋe ande kuyarmba tane kilmba satinge liken le tane ŋgamuŋgal piti tinaig ta ye mata tanenu ŋga piti kamusen. Tane ait fagnu piti ŋak minnaig sulumba wamdus biye mbilmba maŋau ŋaigonu kusrekinaig ta kile ye gare ŋak minet. Tane ŋgamuŋgal piti ŋak minnaig ta tuku ye gare te ndaket. Tane piti sinamŋge mbilka maŋau ŋaigonu kusrekinaig ta tuku ye gare tet. Sine tane kilmba satinge likigen le tane wamdus tatrunkinaig ta tane maŋ Kuate idusnaig. Ta mbolŋge sine tane ŋaigo sigli ndaka turtingigen.

¹⁰Kuatenge ande mbar maŋau tuku piti tuwit le nu katesemba ŋgamuŋgal biye mbilte ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tuwit. Ande nu kilke te tuku piti kamusmba Kuate idus

ndawa ta Kuate nu tango ta tuku muskil te-tiwe nda. Nu ngisikamngat. ¹¹Ata. Tane wamdus piti jak minmba Kuate man idusnaig sulumba sangri tinga mbar ta te-tinaig. Tane mbar ta tuku gubra tumba wamdus fulilka minnaig. Tane ye tuku wamdus sungo tumba ye tuku pasa dubiwam tuku wamdus sangrinu pilmba tango mbarna ta lafunu tunaig. Wam jakmba kumumbi kinaig le kile pasa ande tane mbolnge mine ndakate.

¹²Ye tane tuku waje kuyaren ta ande mbarna le ande piti tina ta tuku ndo kuyar ndawen. Tane sine tuku kume purmba minig ta Kuate am mbolnge wamdus pulutinguwa nga kuyaren. ¹³Tane wamdus pulutingina le kile sine tane tuku mbar tuku piti kusrekigen.

Titus nu mata tane tuku gag jak ta nu tane tuku manau kanjerka piti kusremba gare tina le sine nu ndon man lato gare tigen. ¹⁴Ye buk tane tuku manau tuku payamka Titus sawen. Nu kumba tanamba kanjerna tukunu ye kiko kugatok. Sine son pasa ndo satinigen tanan sine tane tuku payamka Titus sagen ta alonu kumumbi mayok kinit. ¹⁵Nu tane tugum prona le tangine mbar tuku wamdus fulilka nu kurauka tumba nu tuku minje dubi mayenaig. Nu tane tuku wam ta idusmba tane tuku lato lato kume purte. ¹⁶Kile ye tane tuku wamdus tero ndaka gare jak minet.

8

Kuate tuku mbal afu turkap

¹Tira kame, Kristus tuku kuasmbi afu Masedonia kilke mbolnge mine likade te Kuate nu ake sinan nane make patikate le manau kade ta kila satinngamngit. ²Afunge piti sugo ninmba nane tuku ngamunggal son tagoninginaig ta nane gare jak minmba piti ta sinamnge agan ndende denkanu ta tanan nga sungomba waknyumba ndametin patika afu turkinaig. ³Nangine ndametin

kanjerka paplamba kumumbi patikinaig sulumba nangine wamdus tamba man lato patikinaig ta yine ammbi manau ta kanjeren. ⁴Nane sangri tinga sine sasinginaig: Kuate tuku mbal Yudea ma tugu mbolnge sine nane sinka turkam iduseg nga sasinginaig. ⁵Sine nane ndametin ndo patikamngaig nga idusgen ta nane wam ta limba nangine ngarosumbi Sungo tuku nzali ndo dubiwam tuku pasa sangri pilenaig. Ta ndo kuga. Nane Kuate tuku nzali dubimba sine tuku pasa jakmba dubikam sakinaig.

⁶Tananaig le sine Titus nu man tane tugum kuwa nga sagen. Nu buk tane tugumnge afu turkam tuku ndametin patikap nga tumtingina ta nu piro ta ke suluwa nga kukuleg. ⁷Tane ngamunggal son sangrinu jak ta sine kila. Tane Kuate tuku pasa kukli mayede. Tane kila sungo jak minig. Nu tuku piro kam tuku wamdus sangrinu pilig. Sine tuku mata kume pur mayede. Ta tuku tane afu turka ndametin ningam tuku manau ta mata ke mayewap nga iduseg.

⁸Ye tanamba kap nga sa ndatinget. Ye tane tagotinmba tane kume pur manau tugusek jak e ko kuga ta katesewam saka tira afu ndametin ningig wam ta kila satinget. ⁹Singine Sungo Yesus Kristus nu ake sinan tane make patikina wam ta tane kila. Nu agan ndende jakmba tuku miro ta nu tanenu nga sanzalnu mayok kina le tane nunje wam jakmba kilmba sanzalnu mine ndakade. ¹⁰Ta tuku ye tane tenenmba kap nga iduset. Tane buk yar ande si mbolnge ndametin patinu tuku wamdus sungo tumba tugu pilnaig ta tane kile suluwap nga iduset. ¹¹Tane buk wam ta kam tuku nzalitingina tanamba kile tangine ndametin kilig ta kanjerka kumumbi patikap. ¹²Tane ndametin fudinndo e ko sungokanu jak minig ta kumumba gare jak Kuate tape ta nu nzalite.

¹³Tane nane afu ndametin ninmba tane denkanu minap nga idusmba sa ndatinget. ¹⁴Kuga. Tane nane ndon kumu kumu minap nga iduset.

Kile tane agan ndende gudombamba njak minig mbal afu denkanu minig ta turkap. Ngumnennga tane denkap le nane suk lafumba tane turkamngaig. ¹⁵ Kuyar pasa ande tejenmba sakate. Afu mana sunngomba kilnaig ta nane kumumbi kilanu idusnaig. Afu fudinmba kilnaig ta nane den ndakinaig ngate. *Kisim... Bek... 16.18*

Piro tango afu Korin prowamngaig

¹⁶ Kuate nu Titus wamdus tuna le nu sine suk tane turkam tuku sunngomba iduste. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁷ Sine nu tane tugum kambim tuku sa ndagen le nu nuje nzali dubimba tane tugum prowam iduste. ¹⁸ Sine tira ande Titus ndon kukulbe le kangat. Tango ta nu Kristus tuku pasa kukli mayete le Kuate tuku kuasmbi njakmba nu tuku saka minig. ¹⁹ Tira ta Kuate tuku mbalnge madinaig le nu sine ndon lika afu turkam tuku ndametin patikade ta kulatkate. Sine wamdus sangrinu pilmba piro kumumbi keg ta nu nane njakmba kila saninguwa le Sungo tuku nyu te-dunguwaig nga nu madinaig.

²⁰⁻²¹ Tanamba idusmba afu sine talasinmba ndametin sungo ta kulat maye ndade ngubekaig nga sine nu tumba likeg. Sine Sungo am mbolnge piro mayemba tango am mbolnge mata piro mayebe le kilimok mayok kuwa nga iduseg.

²² Tira ande mata nu nale ndon kuwa nga kukulbe le tane tugum prowamngaig. Nu tagomba piro yimyam tugej ta nu wamdus sangrinu pilmba piro ke mayena. Tane sinjka waknyumba afu turkam tuku minig ta nu kila pilmba kile tane tugumnge pirokam tuku sunngomba iduste.

²³ Ye tane nane kenj ta tuku kila satinngamngit. Titus nu ye ndon tane turkam tuku pirokek. Nale ar nu ndon ilik ta Kristus tuku nyu tane ngamuknge sunngokuwa nga Kuate tuku kuasmbi nale tane tugum kambim tuku madinikinaig. ²⁴ Tane nane kenj

ta kilmba tangine kume pur manjau temayokmba kilap. Tanjawap le sine Kuate tuku kuasmbi njakmba tugumnge tane tuku payamka saningeg ta alonu kilimok kangerwaig.

9

Ndametinmbi Kuate tuku mbal turkap

¹ Ndametin patika Kuate tuku mbal turkam tuku wam ta tane kila. Ye ta tuku manj sunngomba satinje nda. ² Tane mata ndametin patinu tuku wamdusde ta ye kila. Ye Masedonia mbal tugumnge tane Akaia mbal tuku payamka nane buk yar ande si mbolnge ndametin patikam tuku piro tugu pilnaig nga saninget le ismba kile nane tuku sunngomba mata ndametin patinu tuku wamdus sangrinu pilig. ³ Sine tane tuku payamkeg ta alo kugatok ngubekaig nga ye tira kenj ta kukulningi le tane tugum ta promba tane turkuwaig le ndametin ta manjurka patikap. Ye pro tane tuku payamket tanamba ndametin ta ake kile ndo ki. ⁴ Tane ndametin ta sinjka patikamngaig nga sine afu saningigenj. Tane pati ndaka minap le Masedonia mbal afu ye ndon kumba kangerwaig ta sine kiko singikat. Tane mata kiko tingikat. ⁵ Wam ta idusmba ye tira kenj ta ambonga tane tugum ta kuwaig le tane ndametin patikam tuku o buk sakinnaig tanamba ndo patike sulumba ye ndo tairngap. Tanjawap ta tane tangine nzalimbi ndo patikamngaig. Ye tane kilap kilap ki le ndagari njak patike nda.

⁶ Tane nyamagan kilanu manjau ta idusap. Ande nu nyamagan tumunu ndui ndui ngukate ta nu alonu ndui ndui ndo kilit. Ande nu tumunu sunngomba ngukate ta nu alonu sunngomba kilit. ⁷ Tane njakmba yimyam tangine wamdus pilenga ndametin giganmba patikam idusde ta kumumba patikap. Tane andenje kilap kilap kuwa le tane ndagari njak pati ndakap. Tane gare njak

tanjine ndametin patikade ta Kuate nu nzalite.

⁸Kuate nu tane mbolnje waknyumbanu aganj magenu lato lato tinjua le tane nane afu turkam tuku aganj denkanu njak mine nda. ⁹ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Nu nuje aganj ndende waknyumba walmba sanzal mbal ningit. Nu tuku ranjun mayenu ta kugawe nda. Minmba minamngat njate. *Mune ...*
112.9

¹⁰ Sine nyamaganj tumunu njugek ta Kuate tugumnje kileg. Aganj nyeg ta mata nu tugumnje kileg. Tanjamba ndo tane nane afu mbolnje waknyam tuku Kuate nu aganj ndende kumumbi tingamngat. Tanjawa le tane nane afu mbolnje waknyumba minap le nu tane tuku manjau mayenu ta te-sungowamngat. ¹¹ Kuate nu mara mindek tane aganj kumumbi tingit le tane den ndaka afu turkam kumunj. Tanjamba tane ndametin patikap le sine kilmba tamba sanzal mbal turkuba le nane gudommmba Kuate tuku nyu te-dungamngag.

¹² Tane ndametin ningig tamba Kuate tuku mbal turkade. Wam ta ndo kuga. Tane tanjade le nane afu Kuate tuku nyu te-dunga nu gare pasa tuwig. ¹³ Tane tira tuku ndametin patikap le afu wam ta kanjermba tane Kristus tuku pasa mayenu dubiwanu njade ta son njga Kuate tuku nyu te-dungamngag. Tane Kuate tuku mbal nane afu turmba nane mbolnje waknyade ta tuku mata Kuate tuku nyu te-dungamngag. ¹⁴ Tando kuga. Kuate nu tane ake sinanj make patikate wam te-mayokmba nane tanjamba turkap le nane tane tuku kume purmba tane tuku njga Kuate yabanamngag.

¹⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Nu aganj sunjo ande o mbolok aganj ndende njakmba liningit ta sine sinjina.

10

Paulus nu nane tuku wamdus

mbar te-tina

¹ Tane afu tenjenmba sakade. Paulus bafumbi sakate ta nu maskenje pasa sanjrinu kuyarmba sasingit njga sakade. Ariya. Ye kile Kristus tuku wamdus bafuk njgan manjau ta dubimba pasa bafumbi sarsar-tingamngit. ² Tane wamdus biye mbi-lap le ye tane tugum promba pasa sanjrinumbi satinjam idus ndawet. Nane afu Paulus nane kilke te mbolok manjau ndo dubimba nanjine wamdusmbi pasa kukliwanu njga sakade mbal ta ndo ye sinjka pasa sanjrinumbi saninjamngit.

³ Sine tango ndo mineg ta sine sinjine tango tuku kame aganjmbi kame bu ndaweg. ⁴ Kuga. Sine Kuate tuku kame aganj tamba Satan tuku sanjri te-ibermba afu tuku yabri wamdus ta njakmba pitaikeg. ⁵ Afu nanjine wamdus ta payamka Kuate kila palmbim tuku ndin tukulde ta sine wamdus ta kuerka pitaiweg. Nane njakmba Kristus kumnemnje minwaig njga sine nane tuku wamdus kile-tidingeg. ⁶ Tane mata mbilka Kristus kumnemnje minap. Tanjawa le afu tanjamba mine ndakuwaig ta sine nane lafunu kumumbi ningamngig.

⁷ Tane wamdus te-mayewap. Ande nu nuje nyu te-dunga ye sinjka Kristus tuku tango minet njate ta nu sine mata Kristus tuku mbal mineg njga iduswa. ⁸ Sunjo nu sine tane njgamungal son sanjri piletinje njga nyu sinjina le tane kulatkeg. Sine tane njaijo siglikam tuku nyu sinje ndakina. Ye nyu ta tuku payamket le tane talayade ta ye kiko te nda. ⁹ Ye tane tuku wane kuyarke liket ta tane kuru kuru piletinjam tuku kuyarket njga idus ndawap. ¹⁰ Afu nane tenjenmba sakade. Paulus nu wane kuyarka tango sanjri njak tananj pasa sanjrinu kuyarte ta sine tugumnje nu sanjri kugatok. Nu pasa sakate ta ismba talawam tuku ndo njga sakade. ¹¹ Tanjakade mbal tane ye tuku pasa te ise mayewap. Sine wane kuyarka

pasa sangrinu sakeg te tane tugumnge tanjamba ndo ke likamngig.

¹² Mbal afu tane tugumnge nangine nyu kile-dungade. Yoi. Sine nyu tanjan njak mine ndakeg. Mbal ta nginngan mbal. Nane nangine nangine munngu kanjerka sine magenu nga payamkade. Manjau tinreknumbi nangine manjau pile ndangade.

¹³ Sine payamkeg manjau ta kise. Kuate nu pirokam tuku nyu singina piro ta ndo sine payamkeg. Sine tane Korin mbal tugumnge mata pirokam tuku nyu singina. ¹⁴ Ta tuku sine tane tuku payamkeg ta mbar ndaweg. Sinenge Kristus tuku pasa mayenu tumtingigen. ¹⁵ Sine tane pasa dubide wam ta tuku sine singine piro tuku payamkam kumu. Sine nane afu tuku piro singine ngaro mbolnge pile ndakeg. Kile tane tuku ngamungal son ta sungoka mbal kise mbol kuwa le ye nane tugum kambim tuku ndin mayok kuwa nga iduset. ¹⁶ Tanjawa le sine tane kusreka kilke afu tane ngumnemnge minig ta mbol kumba nane mata pasa mayenu saningamngig. Tanjamba sine nane afu tuku piro singine ngaro mbolnge pile ndaka singine piro ndo payamkam kumu. ¹⁷ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Tango ima nu payamkam idusmba kande nu Sungo wam ke likate ta idusniamba payamkuwa ngate. *Yeremia ... 9.24*

¹⁸ Ande nu nuje miron ye mayenu ngate ta nuje pasa ta alo kugatok. Sungonge nu mayenu ngate wam ta alo njak.

11

Paulus nu yabri aposel tuku manjau te-mayokna

¹ O tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Tane pasa te nginngan pasa idusmba ndeta tanjaig. Pasa te isam tuku wamdus tukul ndawap. ² Kuate nu tane tuku kume purmba minit ta ye mata tane tuku sungomba kume puret. Pino mbanzo ande mam

nujenge tango ande tam tuku madite le nu tango ta tuku ndo minit tanjan tane Kristus tuku mbal ndo minap nga maditingen.

³ Ye tane tuku wamdus piti njak minet. Mben nu nuje wamdus yabri paknu tamba Eva yabrina tanjamba tango afunge tane yabritinjamba didikuwaig le tanjine wamdus Kristus mbolnge minig ta kusrebekaig nga iduset. ⁴ Sine tane Yesus tuku nyu tumtingigen ta afunge pro ande tuku nyu satimgig le tane wamdus bulokmbi nyu kise ta tade. Tane Tukul Guwa tinaig ta nane guwa kise satimgig le tane tade. Ko pasa mayenu isnaig ta nane pasa kise kuklide le tane pasa ta mata wamdus bulokmbi tade.

⁵ Tane mbal ta nane aposel magenu o mbolnge ngade ta nane ye li ndayade nget. ⁶ Ye pasa kukli mayewam tuku kila kugatok ta pasa kukliwet ta tungu njakmba ye kila. Ait sungomba sine tane singine kila ta tumtingeg.

⁷ Ye Kuate tuku pasa mayenu tane satingen ta ye tane tugumnge piya kilam mbulmba yine nyu te-ibenmba tane mine mayenu mbolnge minam tuku kile-dungen ta ye mbaren nga idusde e? ⁸ Ye Kristus tuku mbal afunge ndametin sinaig le kuayaranu sukmba kilmba tane tugumnge piroken. ⁹ Ye tane ndon minmba aganj afu tuku denkinaig ta ye tane yaban ndatingen. Tira afu Masedoniaenge pro ye aganj denkanu minen ta nanenge sinaig. Ye tane piti sertingikit nga aganj afu tane tugumnge kile ndaken. Kile mata tanjamba idusmba minet. ¹⁰ Kristus tuku pasa tugusek ye sinamnge minit ta son pasa ndo satimgamngit. Ye tane tugumnge piya kile ndaken ta payamka saka mini le Akaiia mbal njakmba isamngaig. Ande ye peuyam kumu kuga. ¹¹ Ye tane tuku kume pur ndamba nyu kile-ibenkam tuku idusmba tanjawet nga idus ndawap. Kuga. Ye tane tuku sungomba kume puret ta Kuate nu kila.

¹² Afu nangine mironj payamka sine Paulus nane tanañ pirokeg ngade ta peuningam tuku ndo ye piya kugatok piroken. ¹³ Mbal ta nane Kuatenge kukul ndaningina. Kristus tuku aposel minanu sukmba nangine piro tambi tane yabritingig. ¹⁴ Sine nane tuku wam ta tuku pirerek purndakube. Nangine gabat Satan nu tango yabrinimba Kuate tuku enjel mayenu tanañ mayok kinit. ¹⁵ Sine wam ta idusmba Satan tuku piro mbal nane manau tinreknu kade mbal tanañ minanu sukde ta tuku piriri ndaweg. Kuate nu ngumnennga nane tuku manau ta kumumbi lafumba pa ningamngat.

Paulus nu piro mbolnge piti ku-grakina

¹⁶ Ye manj tane satinngamngit. Tane ye nginngan tango nga idus ndawap. Ko ye nginngan tango ngumba kande wamdus tukul ndamba ye mapeyap le ye yabri mbal tanañ fudinmba yinje piro tuku payamki. ¹⁷ Sungonge payamkam tuku tum ndayate. Yinje mironj nginngan mbal tanañ payamket. ¹⁸ Nane gudommmba tanamba piro payamkade tukunu ye mata payamkam iduset.

¹⁹ Tane ndo kila sugo njak minig sulumba nginngan mbal wamdus bulokmbi kilig inde. ²⁰ Tane nane tuku piro mbal minap nga idusde le nane tane tuku aganj ndende kilam saka yabritinmba nane sugo tanañ tane maim-maimtinmba ko dabil pantingig ta tane ndek wamdus bulokmbi nane kilmba kulatkade. ²¹ Tane mbal tanañ kanjerka sanjri njak ngade. Sine tane ndonj minmba nane sanjri njak minig tanamba mine ndakigenj. Tane sine sanjri kugatok ngade ta kumumbi sakade.

Yabri aposel nangine manau tuku payamkade. Ta tuku ye mata nginngan manau tambi payamkam kumuñ. ²² Nane sine Hibru ndare ngade ta ye mata Hibru ndare. Nane sine Israel ndare mineg ngade ta ye mata Israel ndare. Sine Abraham

tuku mbunj ngade ta ye mata nu tuku mbunj minet. ²³ Nane sine Kristus tuku piro mbal ngade ta ye Kristus tuku piro mbolnge nane lininjet. Nane pirokade ta ye nane lininmba piro karenket. Ye nane lininmba ait sungomba muli wande mbolkan. Ait gudommmba ye ngusyinaig. Wam afu mbolnge ye kume diren. ²⁴ Zu mbal nane ait 5 tanamba ye tumba ngusyinaig. Ngusyinaig ta ka 39 mbolnge tingge likinaig. ²⁵ Ait kenmba nane afu ye tumba mbapanimbi katyinaig. Ait ande ye baleyam bafumba ndamembi katyinaig. Ye wanj kenmba mbolnge liken le wanj fetkinaig. Ye ait ande yu mbol faitka minen le furirmba ka mafena. ²⁶ Ye piroka kine promba minet le ait afu kulenge te-diriyade. Kuayar mbalnge ndinngge ye baleye ndafloyade. Yinje mbal kasomok mbal mata ye baleyam tuku ndin sotade. Tumbranngge dunenge yu mbolnge ye ngisike diret. Yabri gulab afu mata ye baleyam tuku ndin sotade. ²⁷ Ye piro karenjka ngaro rar minet. Furir afu kinye ndaket. Ait sungomba guba kule para sungo njak minet. Mara afu ye nyamaganj tawi kinyam tuku wande mata denkate. ²⁸ Ye ngarosu tuku piti ndo kugra ndaket. Kuga. Kristus tuku kuasmbi sanjri njak minam tuku ye mara mara wamdus piti njak minet. ²⁹ Tira ande nu sanjri kugatok ta ye mata piti tet. Ande nu andenje yabrite le ndekate ta ye gubra tet.

³⁰ Ye payamkam iduset ta ye wam kame ndanj mbolnge ye sanjri kugatok mayok kinet wam ta ndo payamket. ³¹ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate ye sinjka pasa saket te nu kila minit. Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe.

³² Ye Damaskus tumbranngge minen le mandor Aretas nu nuñe kame gabat sana le nu kame mbal kukulningina le ye biye tiyam tuku tumbranj sunjo tuku fonde malanga kulatka minnaig kande ³³ yinje gulab kame ye sambeknge minyoken le

fonde tuku bubre malanga mbolnge te-mayokyumba muli biye-biyenaig le mayok ka kame gabat ta laipmba kua kan.

12

Kuate nu Paulus wam sugo tumna

¹ Payamkam tuku manau ye turyam kumun kuga ta ye payamkamngit. Sungo nu tumyina le ye kinatanu suk aganj kangerken wam ta payamka satinji le isap. ² Kristus tuku tango ande buk yar 14 kuganaig le Kuatenge nu tumba te-dunga samba mbol ambe kina. Ambenge man lato te-dungina le o mbol ambe kina. Nu ngarosu njak kina e ko nuje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenge ndo kila.

³⁻⁴ Tango ta nu samba mbol ambenge wam sugokanu afu isna. Isna ta Kuate nu minje pipna le kilke te mbolnge afu ndon sakam kumun kuga. Nu tanamba samba mbol kina ta ndo ye kila. Nuje ngarosu njak kina e ko nuje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenge ndo kila. ⁵ Ye tango ta tuku kila idusmba nu tuku payamket. Ye yije miron tuku payam ndaket. Ye wam kame ndan mbolnge sangri kugatok mayok kinet ta ndo ye payamket.

⁶ Ye yije miron tanamba samba mbol kan nga payamki ta ye ngin ngan tango mayok nda kinet. Ye sinja saket ta ye wam ta mbolnge yije nyu te-dungam idus ndawet. Kuga. Tango nane ye pasa sake lika wam njakmba ke liket ta mbolnge ye tuku nyu kumumbi iduswaig nget.

⁷ Kuate nu wam sugo tumyina ta mbolnge ye payamka yije nyu te-dungikit nga Satan tuku kukul tango pro ye waimbi kytanu tana ngaror sungo ye mbol prona. Rar ta ye mbolnge promba minit le kamusmba yije nyu te-dungam idus ndawet. ⁸ Sungo nu piti ta pitaiwa nga ye sangri tinga yabanam kenjen ta nu ye wo ndayina. ⁹ Nu tenenmba sayina. Ye ne make pilmba sangri tini le rar ta kurawam kumun. Ne piti ta

njak minmba sangri kugatok mina le ye tuku sangri ne mbolnge kilimok mayok kuwa nga sayina. Kile Kristus tuku sangri sungo ye mbol prowa nga ye sangri kugatok minet te gare-gareka payamket.

¹⁰ Ye sangri kugatok minet le afunje ye tumail panyade le afunje ngaror sade le afunje ye nayo siliyade le afunje piti sugo seryade wam ta njakmba mbolnge ye Kristus tuku nga gare njak ndo minet. Ata. Ye sangri kugatok minet sulumba Kristus tuku sangri mbolnge sangriknu mayok kinet.

Paulus nu nane turkam idusna

¹¹ Ye yije manau payamkam idus ndawet ta afu ye tuku nyu nayo silide le tane nane peu ndaningig tukunu ye yije nginngan manambi payamka yije manau tuku kuyaret. Ye ake tango suk minet ta afu tane nane aposel magenu ngade ta nane ye li ndayade. ¹² Ye tane ndon minmba piti kangerka sangri tinga piroka wam kitek sangrinu afu ke liken. Wam ta mbolnge ye aposel tugusek minen le tane ye kanjeryinaig. ¹³ Kristus tuku kuasmbi afu mbolnge ye wam mayenu ken ta tane tugumnge wam maye ndawen nga idusde e? O son. Ye wam ande nane afu mbolnge ken tanamba tane mbolnge ke ndaken. Ye tane tugumnge piya kile ndaken. Wam ta tuku tane ye pitaiyade inde. O Korin mbal, ye mbaren ndeta ye tuku mbar gilaingap.

¹⁴ Ye man ait kenju tane tugum prowam bafuwet. Tane tugum promba aganj afu sap nga satinje nda. Kuga. Tane ye ngamungal ndo sap nga iduset. Kinjo kame nane ina mam turkam tuku aganj ndende pati ndakuwaig. Ina mamnge kinjo kame turkam tuku aganj ndende patikuwaig. ¹⁵ Ye tane tuku mam tana minet. Ye yije aganj ndende tane turkam tuku ngail ndaket. Yije abo mine manau mata tanenu nga kusrewam bafuwet. Ye tanamba tane tuku sungomba kume puret. Wam ta

tuku tane ye tuku kume pur ndade ta ye tane tuku sunḡomba kume puret wam ta kusrewam kumuḡ kuga.

¹⁶ Ye tane tugumuḡge agau afu kile ndaken ta tane afu teḡenmba sakade. Nu kuirkuirka sine yabrisiḡmba ndametiḡ afu kilna ḡga sakade. ¹⁷ Ginu ait ye kilen? Ye mbal afu kukulḡniḡen le pro tane yabritiḡmba ndametiḡ didika kilmba ye sinaig e ḡga idusde. ¹⁸ Ye Titus ndo tane tugum kambim tuku kukulmba minen. Tira ande ta nu ndoḡ kuwa ḡga kukulen. Titus nu ame agau tane yabritiḡmba kilna? Kuga. Sile Titus ndoḡ Guwa ndindo ta mbolḡge minek. Maḡau ndui ta ndo ke likek ta tane kila.

¹⁹ Tane waḡe te burka sine tane am mbolḡge tiḡreknu mayok kambim tuku kuyaraig ḡga idus ndawap. Sine Kristus ndoḡ ulendika nuḡe wamdus dubimba Kuate am mbolḡge pasa te kuyarkeḡ. Tane tuku son ta saḡgri pilewam tuku ndo kuyarkeḡ.

²⁰ Ye tane tugum prowam tuku ta ye wamdus piti ḡak minet. Ye pro tane maḡau ke likade ta kaḡgerka nzaliyamḡgat e ko kuga. Nzali ndayuwa ta ye tane kilmba satinḡe liki le tane ye tuku mata ndagari tamḡgaig. Ye pro tane wam kame te kap le kaḡgerkam tuku kuru-kuruket. Kualeyaukade e ko afu tuku mine magenu tuku kagli firkaḡe e ko gubra tade e ko ye ye ḡgade e ko waḡe pasa sakade e ko afu tuku nyu kile-ibenḡka miḡge motmotkade e ko taḡgine ḡgarosu te-duḡgade e ko taḡgine wamdusmbi maḡau kise kise ke likade maḡau kame ta ḡakmba ye kaḡgerkam mbulit.

²¹ Tane gudommmba buk kutur maḡau kumba fare fare taḡgo pino ndoḡ minmba taḡgine ḡgarosu tuku nzali tukul ndamba dubikinaig. Tane ḡgamuḡgal biye mbil ndawap ta ye tane tugum promba yiḡe Mbarange tane tuku am mbolḡge ye kiko pileyuwa le wamdus ḡayoḡgikat ḡga ye pitiyate.

13

Rironḡ pasa afu

¹ Kile ye ait keḡnu tane tugum prowamḡgit. Kuyar pasa ande teḡenmba sakate.

Taḡgo armba ko keḡmba taḡgo ande nu mbar ande kina ḡguwaig le son ḡga te-tiwap ḡgate. *Lo... 17.6;... 19.15*

² Ye buk ait arnu tane tugum prowen sulumba mbarmba minnaig mbal ta rironḡ pasa saninḡen. Kile ye tane tugumuḡge mine ndaka nane tane turmba maḡ rironḡ pasa ndui ta satinḡamḡgit. Ye maḡ luka tane tugum prowi ta mbarde mbal ta siḡka mapeke nda. ³ Taḡawi le ye Kristus tuku pasa kukliwet taḡgo minet ta tane wamdus tero ndaka katese-wamḡgaig. Kristus nu saḡgri sunḡo ḡak tane sinamḡge pirokate. ⁴ Nu saḡgri kugatok taḡaḡ minna le nane nu tumba ail kazrai mbolḡge bale-naig ta Kuate tuku saḡgriḡge te-tina le kile abo ḡak minit. Sine mata taḡaḡ taḡgo ndo saḡgri kugatok mineḡ ta sine nu ndoḡ ulendika Kuate tuku saḡgri mbolḡge minmba saḡgri tamba tane kile-tidinḡam tuku prowamḡgig.

⁵ Taḡgine ḡgamuḡgal son pileḡga kaḡgerap. Tane siḡka Kristus Yesus tuku ḡgamuḡgal son ḡgade e ko kuga. Nu tane sinamḡge minit le tane kamusde e ko kuga. Kuga ta tane tuku ḡgamuḡgal son ta mbarkamḡgat. ⁶ Wam ta mbolḡge sine tane pasa kuklimba tumtinḡigenḡ mbal ḡgamuḡgal son tugusek ḡak ta katese mayewap.

⁷ Kuate nu tane turkuwa le mbar maḡau afu ke ndakap ḡga nu yabaḡmba mineḡ. Tane wam magenu kap le sine aposel tuku piro mayenu ḡguwaig ḡga idus ndaweg. Tane maḡau magenu ndo kam tuku iduseḡ. Afu sine piro maye ndaweg ḡgade ta sine piti ndasiḡgit. ⁸ Sine pasa tugusek te-ibenam tuku mine ndakeḡ. Pasa ta turam tuku ndo mineḡ. ⁹ Sine saḡgri kugatok mineḡ le tane saḡgri ḡak mayok kinig ta sine saḡgri kugatok minam tuku gare-garekeḡ. Tane tuku ḡgamuḡgal son

lato lato sangri tinguwa nga Kuate yabanmba mineg.

¹⁰ Sungo nu tane kulatkam tuku piro sina. Ye tane tugum prowi sulumba pasa sangrinu satingham kumun ta ye tanawam idus ndawet. Ta tuku tane kile-tidingam tuku ye waje ndo kuyaret. Sungo nu ye tane sangri piletingam tuku piro sina. Tane njaigo siglikam tuku piro se ndakina.

¹¹ Kile ye pasa suluwamngit. Tangine mbar kile-tidingap. Ye tuku pasa isap. Tane wamdus ulendika ngamungal mukuk minap le Kuate nu tane ndon minamngat. Kume pur manau ngamungal mukuk manau nu tugu. ¹² Tane tangine tangine tira kame ndon mungu kume purkade manau ta alonu te-mayokap. ¹³ Kuate tuku mbal tenge minig ta njakmba tane kaiye pasa tingig.

¹⁴ Singine Sungo Yesus Kristus nu tane ake sina make patikuwa. Kuate nu tane tuku kume purwa. Tukul Guwa nu tane ndon mungu gare njak minwa.

Son.

GALESIA Galesia mbal tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Paulus nu Galesia mbal tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋemba. Nu nuŋe li arnu mbolŋge Galesia ma tugu mbolŋge guaze ande tina le nane nu kulatka minnaig. Tanjanaig le nu Kristus tuku pasa mayenu nane saningina le nane ismba son ŋginaig le nu nane ndoŋ ait afu minna sulumba maŋ nane kusreka kina.

Yar keŋmba kinaig le nane afu Paulus tugum kumba Galesia mbal ŋginŋan wamdus tumba Yesus dubi maye ndade ŋga Paulus kubeu tunaig le isna.

Nane Yesus dubi maye ndanaig ta tugunu teŋemba. Paulus nu Galesia mbal kusrekina le Zu mbal afu pro Moses tuku tukul dubika ŋgaro pikam tuku sunŋomba saninginaig sulumba sakinaig: Tane tukul pasa ŋakmba turmba dubikap le ndo Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingamŋgat ŋga saninginaig. Tanjamba nane Paulus tuku nyu te-ibenmba nu aposel kuga ŋginaig sulumba sakinaig: Yerusalemŋge gabat sugo minig ta nane ndo aposel minig ŋginaig.

Tanakinaig le Galesia mbal nane pasa ta ismba wamdus terokinaig le Paulus nu wam ta ismba wamdus piti ŋak minmba nane tuku mbar wamdus ta te-tiwam tuku waŋe te kuyarna.

¹⁻² Tane Kuate tuku kuasmbi Galesia ma tugu mbolŋge mine likade ta ye Paulus tira mbal teŋge minig ndoŋ ye tane tuku waŋe te kuyaret. Ye aposel piro ten te tanŋo nane ye kukul ndayinaig ko tanŋo ande ye tugum promba ne aposel ŋga nyu te-mayok ndana. Kuga. Mam Kuatenŋe Yesus Kristus kumna le te-tina nale ar tanŋe ne aposel ŋga ye tuku nyu te-mayoknaik. ³ Mam Kuate singine Sunŋo Yesus Kristus nale ake sinan

tane make patika ŋgamunŋal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

⁴ Yesus Kristus nu kilke te tuku maŋau ŋaigonu ŋgamukŋge sine kile-luka kilam ŋga nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna sulumba sine tuku une saukina wam ta singine Mam Kuate tuku nzali mbolŋge mayok kina. ⁵ Sine nu tuku nyu sunŋo ta te-dunŋa minmba minbe. Son.

Kristus tuku pasa mayenu ndindo minit

⁶ Tane wam kade ta ye ismba piriri ŋayowet. Kristus nu tane ake sinan make patikina le Kuate nu tane nuŋe mbal minam tuku wikina. Ndanam saka tane pitik ndo nu kusremba kile pasa kise dubiwam idusde. ⁷ Pasa mayenu ande sine tursinŋam tuku mine ndakate. Afunŋe tane tuku wamdus ŋginŋan sertinmba Kristus tuku pasa mayenu nanŋine wamdusmbi mbilam tagode. ⁸⁻⁹ Sine tane tugumŋge pasa mayenu kukligen ta pasa tanŋe ndo tane turtingam kumuŋ. Sine buk pasa sanŋrinu ande satinŋigen ta ye kile maŋ lato satinŋamŋgit. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba tinaig ta tanŋo ande pasa mayenu tanan mbilmba kise kukliwa kande Kuatenŋe nu kasurwa. Sine tuku ande ko samba mbolok eŋel ande pasa mayenu ta mbilmba kise kuklibe kande sine mata Kuatenŋe kasursinŋuwa.

¹⁰ Ata. Tane ye nzaliam tuku ye pasa ta satinŋit e? Kuga. Kuatenŋe ndo ye nzaliyuwa ŋga iduset. Ye tanŋo afunŋe nzaliyuwaig ŋga ndin sotet kande ye Kristus tuku piro tanŋo mine ndaket kande.

¹¹ Tira kame, tane wam te kila pile mayewap. Ye Kuate tuku pasa mayenu kuklimba satinŋen ta tanŋo tuku pasa kuga. ¹² Tanŋo andenŋe pasa mayenu te sa ndayina ko andenŋe tum ndayina. Yesus Kristus nuŋge tumyina.

¹³ Ye o buk sine Zu mbal tuku tukul pasa dubimba wam ke liken ta tane isnaig. Ye sanŋri tinŋa Yesus tuku kuasmbi kilmba piti sugo serninmba

bale far suluwam tagowen. ¹⁴ Ye singine mbun kame tuku manau njakmba mage minam tuku ngamunggal kunde-kundeyina le sine Zu mbal tuku tukul pasa dubi mayemba yine usre tuma mbal njakmba liningen.

¹⁵ Ye tanawen ta ye ina tuku fungul sinamnge minen le Kuate nu Kiño nuñe tuku piro biyam tuku ye o buk madiyahina. Madiyahina tukunu nu ake sinan ye make pilmba wikina. ¹⁶ Ye pasa mayenu kasomok mbal tugumnge nuñe Kiño nuñe tuku kukliwi nga nu Kiño nuñe tumyina le ye ande sa ndawen. ¹⁷ Nane aposel nyu ambonga tinaig mbal ye nane sota mbumba Yerusalem mata kine ndaken. Ye tinga Arabia kilke mbol kan. Tanje minmba ma ma ngumneña ye man luka Damaskus tumbrañ sungo mbol prowen.

¹⁸ Yar keñmba kugana le ye Petrus kanjeram tuku mbumba Yerusalem kan. Ka tanje kusem armba nu ndon minken. ¹⁹ Ye ambenge minen sulumba aposel afu kanjer ndaken. Sungo Yesus tuku maib nuñe Yakobus nu ndo kanjeren. ²⁰ Ye tane tuku kuyaret te ye Kuate am mbolnge sinka yabri pasa sa ndaket.

²¹ Ngumneña ye Siria le Silisia kilke mbol ndeken. ²² Ait ta mbolnge Kristus tuku kuasmbi Yudea ma mbolnge mine likinaig ta ye kanjer ndayinaig. ²³ Afunge nane ndon wam kubenaig le nane tenenmba isnaig: Tango nu ambonga sine piti sersinmba pasa mayenu sine son ngeg ta kume seram tuku sanjri tingina ta kile nu nane afu ngamuknge pasa ta kuklimba sakate nga kubenaig le isnaig. ²⁴ Tanjamba nane ye mbolnge wam mayok kina ta tuku nane Kuate tuku nyu tedunginaig.

2

Aposel afu Paulus ndon wamdus ulendinaig

¹ Yar 14 kuganaig le sile Barnabas ndon mbumba Yerusalem kaken. Ye Titus mata tumba sine keñ mbumba

kagen. ² Kuatenge ye sayina le ye Yerusalem kan. Ye ka ambenge gabat sugo ndon manjurka ye kasomok mbal ngamuknge pasa mayenu kukliwet ta nane tuku wamdus isam tuku kubewen. Ande ye tuku piro purwa le ye ake sinan piro karenkikit nga ye tanawen.

³ Titus nu ye ndon minna ta nu Grik tango ta gabat sugo mbal nane nu tuku ngaro pikam tuku sinka kap nga sa ndakinaig. ⁴ Nu tuku ngaro pikam tuku pasa mayok kina ta yabri mbalnge pasa ta te-mayoknaig. Nane nanjine manau yubenga pro sine ngamuknge tira mbal tanan mayok ka sine Yesus Kristus dubimba ngamunggal mukuk mbolnge mineg wam ta pitaimba sine tukul pasa tuku piti kumnemnge minbe nga idusmba pronai. ⁵ Sine nane tuku wamdus katesemba tane kasomok mbal Kristus tuku pasa tugusek ndo dubiwap nga sine nane tuku pasa pitik ndo pitaigen.

⁶ Yerusalem gabat sugo Zu mbal afunge nane tuku nyu sugokanu mbolnge minanu nga sakade ta ye nane tuku nyu sugo idus ndawet. Kuate nu tango tuku nyu pile ndangate. Gabat sugo ta nane ye tuku pasa ismba wam kise ande kam tuku sa ndayinaig. ⁷⁻⁸ Kuga. Zu mbal tugumnge Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuatenge Petrus tuku wai mbolnge pilna tanjamba ndo kasomok mbal tugumnge pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuate nu ye tuku wai mbolnge pilna. Kuate nu Petrus sanjri tuna le Zu mbal ngamuknge pirokam tuku aposel nyu tuna tanjamba ndo nu ye mata sanjri sina le kasomok mbal ngamuknge pirokam tuku aposel nyu sina. Nane wam ta kila pilmba pasa ande sa ndayinaig.

⁹ Yakobus Petrus Yohanus Zu mbal afunge nane Kristus tuku kuasmbi tuku gabat sugo nga sakade ta nane Kuatenge nu ake sinan ye make pilna wam ta kila pilmba pro sile Barnabas ndon wai sikmba nane ndon

piro tuma minam tuku sasikinaig. Nane Zu mbal ngamuknge pirowaig le sile kasomok mbal ngamuknge pironu tuku sasikinaig. ¹⁰ Nane tukul ande dubiwap nda nginaig. Sile sanzal mbal turkam tuku ndo nginaig. Nane tanakinaig le ye wam ta kam tuku wamdus sangrinu pilmba minen.

Paulus nu Petrus tumba sawe likina

¹¹ Ngumnennga Petrus nu Antiok promba minna sulumba nu wam ande mbarna le ye nu sawe liken ta tenenmba. ¹² Nu ambonga kasomok mbal ndonj mangurka isukusmba minna ta nu manjau mayena. Ngumnennga Yakobus nu nune mbal afu Yerusalemnge kukulningina le Antiok pronaig le Petrus nu nane kanjerka nane ngaro pike ndakade mbal kasurningig nga nu nane tuku kuru-kuruka kasomok mbal kusreka kua kina ta nu wam njayona. ¹³ Zu mbal afu ambonga Petrus ndonj wam mayenaig ta kile nane mata manjau tinreknu mbilmba mbar wam ta kinaig. Nane tuku yabri manjau tange Barnabas mata didikina.

¹⁴ Nane wam kinaig ta mbolnge Yesus tuku pasa mayenu tuku manjau pitainaig ta ye katesemba nane njakmba am mbolnge Petrus tumba sawe lika sawen: Ne Zu tanjo ta ailfu kasomok tanjo ngamuknge ne Zu tanjo tananj mine ndaka nane tananj minna. Ndanam saka kile ne kasomok mbal Zu tanjo tananj mayok kuwaig nga sangri tinga saningit nga sawe liken.

Kristus mbolnge sine tinreknu mayok kineng

¹⁵ Singine ina mam nane sine kilepatikinaig ta sine Zu mbal. Sine kasomok mbal une tanjo tananj mayok nda kagenj ta ¹⁶ sine Zu mbal sine tukul dubika Kuate am mbolnge tinreknu mayok nda kineng ta sine kila. Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tingeg wam ta mbolnge ndo sine Kuate am mbolnge tinreknu mayok kineng. Ande nu tukul pasa dubimba tinreknu mayok kine

ndakate tukunu sine Zu mbal mata tinreknu mayok kube nga tukul pasa kusremba Kristus Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinga nu tuku son ngigenj.

¹⁷ Sine Zu mbal afu Kristus mbolnge tinreknu mayok kambim saka sine tukul pasa te-simba kasomok mbal tukul kugatok tananj une tanjo mayok kineng. Ta tuku afu tenenmba sakamngaig. Ata. Kristus nu une manjau sangri pilete nga sakamngaig. i ... Sinjka tanamba kuga. ¹⁸ Ye tukul pasa te-siwen ta manj dubiwi ta ye yinje mironj une tanjo mayok kanjit.

¹⁹⁻²⁰ Ye tukul pasa tuku sangri kumnemnge minmba tinreknu mayok nda kan tukunu sangri tanje ye baleyam tuku pilna le ye Kristus ndonj ail kazrai mbolnge kumanu tananj kumen. Kile ye tukul tuku sangri kumnemnge mine ndaka ye Kuate tuku ndo minam tuku minet. Ye abo njak minet te ye Kuate tuku Kinjo tuku sangri tomba tinga nu tuku wamdus ndo dubimba wam njakmba ke liket. Nu ye tuku wamdus sunjo njak minmba nu yenu nga nune ngarosu kumam tuku pilna. ²¹ Kuate nu tanamba ake sinanj sunjomba sine make patikate wam ta ye tesi ndawet. Kuga. Ye tukul pasa te-simba Kristus tuku son nget. Ande nu tukul pasa mbolnge tinreknu mayok kambim kumunj nguwa ta Kristus nu sinenu nga kumna wam ta alo kugatok.

3

Sine Yesus tuku manjau kitek ndo dubibe

¹ O Galesia mbal, tane nginngan wamdus ndo tade. Yesus Kristus nu sinenu nga ail kazrai mbolnge kumna ta ye tugusemba satinmba tumtingen le tane kila pile mayenaig. Imange njule parak pasambi tane tuku wamdus mayenu ta didika balena? ² Tane wam ndindo ndo sayap le isi. Tane Tukul Guwa tinaig ta ame wam mbolnge tinaig. Tane tukul pasa dubimba tinaig e? Kuga. Tane

Kristus tuku pasa mayenu ismba son nga tinaig. ³ Tane Yesus son nga Tukul Guwa tuku sangri mbolnge tugu pilmba kitek mayok kinaig. Kile tangine sangrimbi manau kitek ta turmba Kuate am mbolnge tinreknu mayok kambim idusde e? Yoi. Tane nginngan mbal. ⁴ Tane manau kitek tugu pilmba wam sugo kanjerkinaig ta kile ake kusrekam idusde e? i ... Tanamba kuga. Wam ta alo sungo jak. ⁵ Tane tukul pasa dubide le Kuate wam ta tuku Tukul Guwa tinmba wam kitek sangrinu tane ngamuknge kile-mayokkate nga idusde e? i ... Tanamba kuga. Tane Yesus Kristus tuku pasa ismba son ngade wam ta tuku nu tanate.

⁶ Tane Abraham tuku manau kanjerap. Nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sangri tomba tingina le Kuate nu Abraham tuku ngamunggal son ta kanjermba nu tango tinreknu ngina. ⁷ Ata. Sine Kuate tuku sangri tomba tinga nu tuku son ngeg mbal sine Abraham tuku kinjo kame mineg. ⁸ Tane kasomok mbal Kuate tuku sangri tomba tinga nu tuku son ngade sulumba nu am mbolnge tinreknu mayok kinig wam ta kuyar pasa ande nu o buk te-mayokna. Kuate nu o buk Abraham tejenmba pasa mayenu sana.

Ne mbolnge ye kilke tugu jakmba mbolnge wam mayenu kamngit nga sana. *Mulum Pasa 12.3*

⁹ Nane Abraham tana Kuate tuku sangri tomba tingade mbal Kuatenge nane Abraham ndon wam mayenu ta ningit. ¹⁰ Nane afu nangine sangri tomba tinga tukul pasa dubide mbal nane pa tam tuku minig. Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate.

Ima nu Kuate tuku tukul pasa jakmba dubika ande kusremba dubi ndate ta nu pa tam tuku minit nga sakate. *Lo 27.26*

¹¹ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tango nane Kuate tuku sangri tomba tinga nu am mbolnge tinreknu mayok kinig mbal nanenge

ndo abo jak minmba minamngaig ngate. *Habakuk*

2.4

Ta tuku ande nu tukul pasa dubimba tinreknu mayok kambim kumuŋ kuga ta kuyar pasangetumsingit.

¹² Moses tuku tukul pasa ta sine son ngam tuku kuga. Sine ismba dubikam tuku ndo. Kuyar pasa ande tukul pasa tuku tejenmba sakate.

Ande nu tukul jakmba dubi mayewa ta nu abo jak minmba minamngat nga sakate. *Wok Pris 18.5*

¹³ Sine tukul pasa kumnemnge minmba Kuate tuku pa sungo tam tuku mingen ta Kristus nu sinenu nga pa sungo ta tina sulumba sine tuku muskil kile-tidinge singina. Wam ta tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ail kazrai mbolnge minig mbal nane Kuate tuku pa sungo tam tuku minig nga sakate. *Lo 21.23*

¹⁴ Kristus nu tanamba kumna le Abraham mbolnge Kuate nu kilke tugu jakmba mbolnge wam mayenu kamngit nga sakina ta te-mayokna. Kile Yesus Kristus mbolnge tane kasomok mbal jakmba wam mayenu ta tam kumuŋ. Sine Kristus tuku kume tuku sangri tomba tingeg mbal sine Kuate nu Tukul Guwa nuŋe mbal ningam tuku sakina ta teg.

Kuate nu o buk wam mayenu kam tuku Abraham sana

¹⁵ Tira kame, ye pasa satinngit ta ye kile yaba pasa andembi tane tumtingamngit. Tango ande nu abo jak minmba ngumneŋga kumwa le afu nu tuku agan ndende kilam tuku wane ande kuyarte. Nu pasa ta sangri pilemba nuŋe nyu pilit ta andenge pasa ta te-simba ko tuturam kumuŋ kuga. ¹⁶ Pasa sangrinu afu Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ ndon kilam tuku sana ta nu Abraham tuku mbuŋ jakmba tuku sa ndana. Nu tango ndindo tuku nane mbuŋ nga sana. Nu tuku mbuŋ ta Kristus. ¹⁷ Ye pasa satinngit ta tugunu tejenmba. Kuate nu Abraham ndon nuŋe pasa ta katmba

nuṅe nyumbi sanḡri pilena. Tanjana le yar 430 kinaig le tukul pasa mayok kina ta tukul pasa ta Kuate nu o buk Abraham ndoṅ pasa katna ta te-simba kume seram kumuṅ kuga. ¹⁸ Sine Kuate tuku wam magenu kilam ṅga siṅgine sanḡrimbi tukul pasa dubimba kileg kande Kuate nu ake siṅgam sakina ta mbolṅge kile ndakeg kande. Kuate nu Abraham nuṅe wam magenu tambim saka sana sulumba ake tuna.

¹⁹ Kuate nu tukul pasa ṅgumneṅga te-mayokna ta tugunu tenenmba. Tukul pasa prona le tanḡo nane nanḡine une maṅau kamusnaig. Tanjamba kamusmba minwaig le ma ma Abraham tuku mbuṅ prowamṅgat. Kuate nu pasa sanḡrinu Abraham sana ta nu tuku mbuṅ ndindo ta tambim tuku sana. Nu nuṅe eṅel kame kukulningina le tukul pasa tumba ndeka Moses sanaig. Sanaig le nu ndek tanḡo pino sanḡngina. ²⁰ Kuate nu wam magenu kam tuku sakina ta nu agaṅ inum kukul ndana. Kuga. Nu nuṅe miroṅ pasa sanḡrinu Abraham sana.

²¹ Wam ta sine ndaṅmba tum-siṅgit. Tukul maṅau le Kuate nu pasa sanḡrinu Abraham sana pasa ar ta nale kigrinḡa mine ndakade ṅga idusde e? Tanjamba kuga. Sine tukul pasa ande dubimba abo tugu minmba minam tuku teg kande sine tukul pasa ta mbolṅge Kuate am mbolṅge tiṅreknu mayok kineg kande. ²² Kuate tuku kuyar pasa tanḡo ṅakmba une tuku sanḡri kum-nemṅge minmba pa tam tuku minig ṅga sakate. Ta tuku wam magenu Kuate nu tanḡo niṅgam tuku sakina ta sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanḡri tomba tinḡa nu tuku son ṅgeg mbal ndo kileg.

²³ Kristus pro ndana le tukul pasa tanḡe sine ndalekanu tanḡaṅ minna le ma ma Kristus mayok kina le sine nu tuku son ṅgigenḡ. ²⁴ Tukul pasa nu piro ṅak. Kristus nu pro ndana le tukul pasa tanḡe sine kulatkina. Nu prowa le sine nu tuku

kume tuku sanḡri tomba tinḡa Kuate am mbolṅge tiṅreknu mayok kambim tuku tukul pasa nuṅe sine tuku une tumsinḡina. ²⁵ Kristus nu prona le sine nu tuku kume tuku sanḡri toweg le maṅau ande sine kulatkam tuku mine ndakate.

²⁶ Sine Kristus tuku son ṅgeg mbal sine ṅakmba Kuate tuku kiṅo kame mineg. ²⁷ Sine kule pisne tumba Kristus ndoṅ ulendika nu tuku maṅau te-pureg. ²⁸ Zu le kasomok, nyu ṅak le nyu kugatok, tanḡo le pino sine ṅakmba ulendika Kristus Yesus mbolṅge ndindo ndo mineg. ²⁹ Kristus nu Abraham tuku mbuṅ. Tane Kristus tuku mbal minig ta tane mata Abraham tuku mbuṅ minig. Kuate nu pasa mayenu Abraham sana ta tane kilam tuku minig.

4

¹ Ye yaba pasa ndui ta tuturmba satinḡamṅgit. Kiṅo nu mam nuṅe tuku ma tam tuku minit. Nu kiṅo fudiṅdo minit le tanḡo kisenge nu tuku agaṅ ndende ṅakmba kulatka minit. Kiṅo ta nu agaṅ ndende ta tuku miro ta nu nyu kugatok tanḡaṅ minit. ² Kiṅo ta mam nuṅeṅge nu agaṅ ndende kilam tuku ait madina ta kumu ndaṅgate le afunḡe agaṅ ndende ta kiṅo turmba kulatka minig.

³ Tanjamba ndo Yesus nu pro ndana le sine kiṅo fonfon tanḡaṅ mingen sulumba kilke te tuku kila gisleknu ta kumnemṅge piro mbal tanḡaṅ mingenḡ. ⁴ Ait kumunḡina le Kuate nu nuṅe Kiṅo nuṅe kukulna le kilke te mbol prona. Kiṅo ta pino andeṅge tepilna le nu Zu mbal tuku tukul pasa ta kumnemṅge minna. ⁵ Sine Kuate tuku kiṅo kame mayok kab ṅga nu sine tukul tuku sanḡri kumnemṅge mingenḡ ta paska muskil kile-tidinḡe siṅgina. ⁶ Sine Kuate tuku kiṅo kame mineg tukunu Kuate nu nuṅe Kiṅo tuku Guwa kukulte le nu sine tuku ṅgamunḡal sinamṅge minmba yiṅe Mam ṅga Kuate wikate. ⁷ Kile sine nyu kugatok piro mbal tanḡaṅ mine

ndakeg. Sine Kuate tuku kiŋo kame mineg tukunu sine Mam Kuate tuku wam magenu kilam tuku mineg.

Paulus nu Galesia mbal tuku piti sunjona

⁸ Tane buk Kuate gilai minnaig sulumba mbara afu kumnemŋge nane tuku piro mbal taŋaŋ ndalekanu taŋaŋ minnaig. Mbara ta tugusek mbara kuga. ⁹ Kile tane Kuate kila minig le Kuate mata tane kila minit ta ndaŋam saka tane maŋ luka yabri mbara kumnemŋge ndalekanu taŋaŋ minam idusde? ¹⁰ Tane wamdus saŋgrinu pilmba Zu mbal tuku tukul dubikade. Tane ki ait afu tambun afu yar afu ta kusem ŋga kurauka dubi magekade sulumba maŋau tambu tinreknu mayok kambim idusde. ¹¹ Maŋau tanje tane turtinge nda. Tane siŋka ye piti seryade. Ye buk tane ŋgamukŋge ake sinaŋ piro karenka saŋgri kusrewen.

¹² O tira kame, tane tukul tuku piti kusreka ye minet taŋaŋ mayok kape. Ye mata tukul pasa kusremba tane minig taŋaŋ tukul kugatok mayok kan. Ye buk tane tugumŋge minen ta tane ye mbolŋge mbar ande ke ndakinaig. ¹³ Ye guaze andenge ŋgailkina tukunu ye tane ndoŋ minmba pasa mayenu kukliwen le tane isnaig. Wam ta tane ŋakmba kila. ¹⁴ Ye guaze ten ta tuku tane ye ŋayo agaŋ taŋaŋ ye kasur ndayinaig. Tane ye kaŋgeryumba eŋel ande ko Kristus kaŋgeranu taŋaŋ ye tinaig. ¹⁵ Ye tane ndoŋ minen ta tane ye tuku gare ŋak minnaig. Tane taŋgine am goniŋmba ye sam kumuŋ kande tane goniŋmba ye sinaig kande. Tane ye tuku gare sunjo tinaig ta aniŋge pilnaig? ¹⁶ Ye tane yabri ndatiŋmba pasa tugusek ndo satinjen. Ta tuku tane ye kasuryade inde.

¹⁷ Kile tane mbal kise tuku pasa isig ta nane wam magenu tane mbolŋge ke likade ta nane wamdus mayenu tumba taŋa ndade. Tane ye pitaiyumba tane tuku wamdus nane mbolŋge ndo minwaig ŋga taŋade.

¹⁸ Nane afu wamdus mayenu tumba wam magenu tane mbolŋge ke likade ta maye. Ye ta tuku piti ndayate. Tane taŋamba afu mbolŋge gare taŋaŋ kamusmba minap. Ye tane ndoŋ nda mini ta mata taŋamba ndo kap.

¹⁹ Yiŋe kiŋo kame, ye ambonja wamdus piti sunjo ŋak tane tugumŋge piroken le tane ŋgamuŋgal biye mbilmba Kristus tuku son ŋginaig. Kile ye wamdus piti ndui ta kamuset. Tane Kristus tuku maŋau te-purap le ye wamdus piti tet te ye kusreyuwa. ²⁰ Ye tane tuku wamdus fagka tane ndoŋ minam tuku wamdus sunjo ŋak minet. Ye tane ndoŋ mini sulumba yiŋe wamdus kumumbi kile-mayokka satinjam tuku kamuset.

²¹ Tane tukul pasa dubiwam tuku wamdus ŋak minig mbal kuyar pasa nu sakate ta tane isap. ²² Kuyar pasa ta teŋenmba minit. Abraham nu kiŋo armba kile-patikina. Kiŋo ande Sara tuku piro pino Hagarŋge te-pilna. Kiŋo ande piyo nuŋe Saraŋge te-pilna. ²³ Sara tuku piro pino nu ŋgarosu saŋgri ŋak minmba kiŋo te-pilna. Abraham piyo nuŋe nu niŋkina ta Kuatenje nu sana ta kumumba nu kiŋo te-pilna.

²⁴ Wam armba ta alo ŋak. Pino armba ta Kuate nu pasa armba katna taŋaŋ. Kuate nu Sinai tabe mbolŋge Moses ndoŋ pasa katna ta Hagar taŋaŋ. Pasa ta mbolŋge mayok kinig mbal nane piro mbal minam tuku mayok kinig. ²⁵ Ta tuku Arabia pasambi nane Sinai tabe ta Hagar tabe ŋgade. Kile Yerusalem nu Hagar taŋaŋ minit. Tumbraŋ sunjo ta mbolok mbal nane tukul pasa kumnemŋge minmba ndalekanu taŋaŋ minig.

²⁶ Sine samba mbolŋge Yerusalem kitek tuku mbal mineg ta tukul kumnemŋge ndalekanu mine ndakeg. Sine Sara tuku kiŋo kame taŋaŋ mineg. ²⁷ Kuate tuku kuyar pasa wam ta tuku teŋenmba sakate.

Pino niŋka kiŋo kugatok minit ta ne gare-gareka mina.

Ne kiŋo te-palmbim tuku rar kamusam tuku wamdus sunjokanu pilit ta ne gare sunjo tumba wi kuenjka.

Ne tuku kiŋo kame tugeka sunjo ŋayowamŋgat.

Pino nu tanjo ŋak minit ta nu tuku kiŋo kame liniŋgamŋgat. *Aisaia 54.1*

Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

²⁸ Tira kame, Isak nu Kuate tuku pasa kumumba ina nuŋeŋge te-pilna. Tanjamba ndo nu sine kilam sakina ta sine kumumba nu tuku kiŋo kame mayok kineg. ²⁹ Hagar nu ŋgarosu sanjri ŋak minmba kiŋo nuŋe te-pilna le Sara nu Kuatenjge sakina ta kumumba kiŋo te-pilna. Tukul Guwa nu sanjri tuna le nu tanjana. Ngumneŋga Hagar tuku kiŋo nu Isak kasurna. Tanjamba ndo kile tukul pasa dubide mbal sine Kristus tuku mbal kasursinŋig.

³⁰ Kuate tuku kuyar pasa tenjenmba sakate. Abraham nu kumwa le Hagar tuku kiŋo nu mam nuŋe tuku agan ndende kilikat ŋga Sara nu tanjo nuŋe sana: Piro pino kiŋo nuŋe ndon pitaika le nale kasom kuwaik ŋgina.

³¹ Tira kame, sine piro pino tuku kiŋo kame ndalekanu tanjan mine ndakeg. Sine Sara tuku kiŋo kame mineg.

5

Sine Kristus tuku mbal ndalekanu tanjan mine ndakube

¹ Sine ndalekanu mine ndakube ŋga Kristus nu sine muskil kile-tidinje sinjina. Ta tuku manau andeŋge man tane ndale ndakam tuku wamdus sanjrinu palpe.

² Tane ise tiwap. Ye Paulus yenje pasa te satinjamŋgit. Tane tinjeknu mayok kambim idusmba ŋgaro pikap ta Yesus Kristus nu tane turtinge nda. ³ Ye rironj pasa buk satinjen ta man lato satinjamŋgit. Ande nu ŋgaro pikam idusmba kande nu tukul ŋakmba dubikuwa. ⁴ Tane tukul pasa

dubika ta mbolŋge Kuate am mbolŋge tinjeknu mayok kambim tuku idusde mbal tane Kristus ndon purkade. Kuate nu ake sinan tane make patikate wam ta tane ngummede. ⁵ Sine tana ndaweg. Sine Kristus tuku son ngeg mbal Tukul Guwanje sanjri singit le sine Kuate am mbolŋge tinjeknu mayok kambim tuku tairnjan mineg. ⁶ Sine Kristus Yesus tuku mbal ŋgaro pikeg e ko ŋgaro pike ndakeg ta alo kugatok. Sine nu tuku kume tuku sanjri tomba tinjeg sulumba kume pur manau te-mayokey ta alo ŋak.

⁷ O Galesia mbal, tane ambonja pasa tugusek dubi mayenaig ta imanjan tane pasa tugusek ta dubi ndawam tuku ndin tukulmba peutingina? ⁸ Kuate nu nuŋe mbal mayok kambim tuku tane wikina ta nuŋe tane tuku wamdus didika ndin tukul ndana. ⁹ Tane kuraukap. Yis fudinjo plaua sinamjan pileg le plaua ŋakmba ulmba silite ŋga sakeg ta ¹⁰ Sunjo nu ye ngamunjal mukuk sate le ye tane tuku wamdus piti ndayate. Tane ye tuku pasa te ismba dubiwamjanjaig ta ye kila. Tanjo ima nu tane nginjan sertinŋig ta nu piya ŋayonu tamŋgat.

¹¹ Tira kame, ye Kristus tuku mbal ŋgaro pikam tuku manau ta kam tuku satinjet kande Zu mbal nane ye piti ser ndayade kande. Yesus Kristus nu sine tinjeknu mayok kube ŋga nu ail kazrai mbolŋge kumna. ŋgaro pike manau tane turtingam kumuŋ kuga. Ye tanjamba kukliwet ta Zu mbal Yesus nu ail kazrai mbolŋge kumna pasa ta pitaide. ¹² Nane afu tane nginjan sertinmba ŋgaro pikam tuku satinŋig mbal nane nanjine mal turmba pik-waig ta maye.

¹³ Tira kame, tane tukul pasanjan ndalekanu mine ndakap ŋga Kuate nu tane wikina ta sine tukul kugatok ŋga tanjine wamdus dubimba fare fare li ndakap. Tane tukul kitek dubimba kume pur manau mbolŋge tanjine tanjine munju turkap. ¹⁴ Kuate tuku kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap nga sakate. *Wok Pris 19.18*

Tane tanjamba kap ta tane tukul pasa njakmba kumuwanjgaig. ¹⁵ Tane rironj mayewap. Tane age tananj munju kasurka wamdus kagli firkap ta tane tanjine tanjine munju njaijo siglika purkamnjgaig.

Tukul Guwa le ngarosu tuku manjau

¹⁶ Ye tane manj satinjgamnjgit. Tane Tukul Guwa tuku wamdus ndo dubika minap. Tanjine ngarosu tuku nzali dubi ndakap. ¹⁷ Ngarosu tuku nzalinje Tukul Guwa tuku nzali te-ibenjam bafute le Tukul Guwa tuku nzalinje ngarosu tuku nzali te-ibenjam bafute. Nale munju njueu njak minik. Ta tuku sine wam afu kam iduseg ta kam kumunj kuga. ¹⁸ Tane Tukul Guwa tuku wamdus dubide sulumba tukul pasa kumnemnje mine ndakade.

¹⁹ Wam kame ngarosu tuku nzali mbolnje mayok kinig ta sine njakmba kila. Wam kame ta tenjenmba. Fare fare pino tanjo ndonj unekade. Wamdus kutur pilig. Kiko kugatok nzali njail ndakade. ²⁰ Yabri mbara mbarinjnjig. Tanjo makede. Afu kasurninjig. Afu ndonj kualeyaukade. Afu tuku mine mayenu ta tam tuku am kikonj tinjade. Gubra tade. Ye ye njgade. Munju tetkade. ²¹ Afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Kule kamenu nyumba njinjngankade. Manjurka maim maim manjau te-mayokde. Wam njaijonu njakmba tananj ta ngarosu tuku nzali. Ye buk rironj pasa sanjrinu satinjen ta kile manj lato satinjgamnjgit. Nane tanjamba kade mbal ta Kuate tuku gageu mayok ka nu ndonj mine nda.

²² Wam kame Tukul Guwa tuku nzali mbolnje mayok kinig ta tenjenmba. Kume pur manjau, gare manjau, njamunjal mukuk manjau, mape manjau, wamdus bafuk manjau, ranjun mayenu, wam magenu kumumbi kam tuku manjau, njgan

manjau, ngarosu tuku nzali te-ibenjam tuku manjau. ²³ Tukul Guwa nu sine ndonj minit le tanjamba alonu kilemayokkeg. Sine tanjaweg ta tukul pasa ande sine kilmba pasa mbolnje patikam tuku mine ndakate. ²⁴ Sine Yesus Kristus tuku mbal sinjine ngarosu tuku nzali njaijonu njakmba kilmba ail kazrai mbolnje danjga kume serninjigenj.

²⁵ Sine kitek mayok ka Tukul Guwa njak mineg ta sine nu tuku wamdus ndo dubibe. ²⁶ Sine sinjine ngarosu payam ndakube. Sinjine sinjine tira tuku wamdus nduase ndabe. Tira afu tuku mine manjau tuku am kikonj ti ndanjgube.

6

Sine sinjine sinjine tira tuku piti kugrakube

¹ Tira kame, tanjine tanjo ande mbarmba ndekuwa ndeta tane afu Tukul Guwa tuku sanjri njak minig ta tane njgan manjambi nu te-tiwap. Tane kurau mayewap. Satan nu tane mata tagotinguwa le ndekubekaig. ² Tane tanjine tanjine tira tuku piti kugrakap ta tane Kristus tuku tukul njakmba kumuwanjgaig.

³ Tanjo ima nu ye mayenu njga iduste ta nuje wamdusnje nu yabrite. Nu ake tanjo ndo. ⁴ Sine afu tuku mine kanjerka sinjine mine pilenga payam ndakube. Sine yimyam sinjine mironj manjau kanjerka pileninje. ⁵ Sine njakmba ndui ndui sinjine piti kugrakamnjgig.

⁶ Tanjo ande nu Kuate tuku pasa mayenu kuklimba tane tumtingit ta tanjine aganj ndendemi nu turap.

⁷ Tane kuraukap. Tane Kuate tuku nzali pitaimba sine pa te nda njga idusap ta tane wamdus mbarbekaig. Tanjo nu aganj tumunu njgukate ta nu alonu ndui ta ndo kilit. ⁸ Ne ngarosu tuku nzali dubiwa ta ne ngarosu tuku nzali alonu tumba njgisikamngat. Ne Tukul Guwa tuku wamdus dubiwa ta ne Tukul Guwa tuku alonu tumba Kuate ndonj abo njak minmba minamngat. ⁹ Sine

wam magenu kam tuku kanyum ndasinguwa. Sine wamdus sangrinu pilmba wam magenu kumba minbe le ma ma ait kumunguwa le alonu kilamngig. ¹⁰ Afu mbolnge wam magenu kam tuku ait prode ta sine kusre ndakube. Yesus tuku son ngade mbal singine tira minig ta sine nane tur magekube.

Rironj pasa le nyaro pasa

¹¹ Tane kangerap. Ye yine waimbi wane te mbolnge kuyar sugokanu kuyaret.

¹² Zu tango afu sanjri tinga tane ngaro pikam satimgig ta nane nangine mbal am mbolnge nyu sugo tam tuku tanjade. Nane sine Kristus nu ail kazrai mbolnge kumna wam ta ndo te-mayokbe ta singine mbalnge piti sersinbekaig nga nane kuru-kuruka ngaro pikam tuku wam turmba te-mayokde. ¹³ Ata. Ngaro pikig mbal ta nane tukul njakmba dubi ndakade. Tane ngaro pikam tuku satimgig ta tane ngarosu pikap le nangine ngaro payamkam tuku tanjade.

¹⁴ Ye wam ande tuku payam ndaket. Yesus Kristus nu ail kazrai mbolnge kumna wam ta tuku ndo ye payamket. Tanjamba kilke te tuku wam kame ye am mbolnge kumaknu tanjan minig le ye idus ndaninget. Ye mata kilke te tuku manjau dubide mbal am mbolnge kumaknu tanjan minet le nane ye idus ndayade.

¹⁵ Tango nu ngaro pikit e ko nda pikit ta alo kugatok. Nu Tukul Guwa mbolnge kitek mayok kinit ta ndo alo njak. ¹⁶ Nane wam ta son nga dubide mbal Kuate nu nane ngamunggal wamdus bul serninmba nu nuje mbal njakmba mbolnge tanjawa. Son.

¹⁷ Ye Yesus tuku piro tango minet. Yine ngarosu mbolnge katyinaig tuku nzilal wam ta kilimok te-mayokte. Ta tuku ande nu manj ye tuku nyu njayo sili ndawa.

¹⁸ Tira kame, singine Sunjo Yesus Kristus nu tane ake sinanj make patikuwa.

Son.

EFESUS

Efesus mbal tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 32 kinaig le Paulus nu Romŋge muli wandek sinamŋge minmba Efesus mbal tuku waŋe te kuyarna sulumba nane teŋenmba saningina: Yesus nu Moses tuku tukul ŋakmba kile-sika nuŋe ŋgarosumbi Zu mbal kasomok mbal ulendimba taŋgo kitek ndindo te-mayokna.

¹ Tane Kuate tuku mbal Efesusŋge minmba Kristus Yesus dubi mayede ta tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenŋge madiyina le Yesus tuku aposel minet yeŋge tane ndoŋ pasatam prowet.

² Singine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus nale ake sinaŋ tane make patika ŋgamuŋgal wamdus bul ser-tiŋguwaik. Son.

Kuate nu sine mbolŋge wam magenu kina

³ Singine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dunŋube. Sine Kristus ndoŋ ulendikeg le Kuate nu samba mbolok wam magenu ŋakmba Tukul Guwa mbolŋge singit le gare sunŋo ŋak mineg.

⁴ Kuate nu kilke te te-mayok ndana sulumba nu Kristus mbolŋge sine kilam tuku madisingina. Sine nu tuku mbal purfen nu mbar kugatok nu am mbolŋge tiŋgam tuku nu taŋana. ⁵ Nu sine tuku kume purmba Kristus mbolŋge nuŋe kiŋo kame mayok kambim tuku idusna. Nu nuŋe ranŋun mayenu maŋau ta dubimba wamdus ta tina. ⁶ Sine nu tuku nyu sunŋo ta te-dunŋube ŋga nu nuŋe wam mayenu ta te-mayokmba nuŋe Kiŋo nuŋe tuku kume purna ta nu mbolŋge sine ake sinaŋ make patikina.

⁷ Nu sine make patikate maŋau ta fudiŋdo kuga. Wam ta sunŋo ŋayo. Nuŋe Kiŋo nuŋe tuku kume

mbolŋge nu sine tuku mbar saukina sulumba sine tuku muskil kile-tidingina. ⁸ Nu lato lato sine make patika wamdus kila magenu singit le ⁹ nuŋe wamdus buk kuirok minna ta kila pile mayeweg. Kuate nu o buk nuŋe ranŋun mayenu maŋau ta dubimba wamdus tina ta teŋenmba. ¹⁰ Ngumnenga ait kumunŋuwa le nu samba kilke agaŋ ndende ŋakmba kilmba Kristus kum-nemŋge patikuwa le nanŋine ma mbolŋge minwaig le Kristus nu gabat sunŋo minamŋgat.

¹¹ Kuate nu wamdus tumba taŋamba wam mayok kuwaig ŋga sakate ta kumumba mayok kinig. Nu o buk wamdus ande tumba Kristus mbolŋge sine kilam tuku madisingina ta kile sine kilit. ¹² Kristus nu sine muskil kile-tidinguwa ŋga ambonŋa sine Zu son ŋgigen mbal sine singine mine ŋakmba mbolŋge Kuate tuku nyu sunŋo ta te-dunŋube ŋga nu sine madisingina. ¹³ Kristus nu taŋine muskil kile-tidinge tiŋgina ta tane pasa mayenu tugusek ta ismba tane Kristus tuku son ŋginaig. Taŋanaig le nu tane kasomok mbal mata yiŋe mbal ŋga Tukul Guwa tiŋmba sanŋatingina. Nu o buk nuŋe mbal Tukul Guwa niŋgam tuku sakina. ¹⁴ Sine Tukul Guwa ŋak mineg tukunu sine Kuate tuku wam magenu kilamŋgig. Nu ŋak minbe le ma ma Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singamŋgat. Nu taŋawa le sine nu tuku nyu sunŋo ta te-dunŋamŋgig.

Paulus nu Efesus mbal tuku Kuate yabaŋna

¹⁵ Ye wam kame sakit ta ŋakmba idusniŋmba tane Sunŋo Yesus tuku kume tuku sanŋri tomba tiŋga Kuate tuku mbal ŋakmba tuku kume purde ta ye ismba ye mara mara Kuate gare pasa tuwet. ¹⁶ Ye nu yabaŋet ta ye tane gilai ndaŋget. ¹⁷ Singine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mbara nu agaŋ ndende ŋakmba tuku gabat sunŋo. Nu tane nuŋe Guwa tiŋguwa le nu wamdus kila mayenu tumtiŋguwa le

tane Kuate kila pile mayewap nga ye yabanjet. ¹⁸ Nunge tane wamdus kilnatinguwa le Kuate nu tane wikina le nu tairnga minig ta tugunu kila pile mayewap. ¹⁹ Nu tane nune mbal minam tuku kilit ta wam sugo pasa nak tane tuku minig ta kila palpe sulumba sine Kristus tuku son ngeg mbal sangri sungo mara mara sine tam tuku minit ta tane katese mayewap nga ye yabanjet.

²⁰ Sangri ndui tamba Kuatenge Kristus kumna le te-timba tumba samba mbolnge nune ndinam kumamnge pilna le minit. ²¹ Nu sugo sugo nakmba liniimba o mbolnge minmba nyu sugo sugo kilke te mbolnge kilke kitek mbolnge ta nakmba liniimba nu mbolnge minmba minamngat. ²² Kuate nu aganj ndende nakmba nu kumnemnge patikina sulumba nune kuasmbi tuku gabat sungo minwa nga nu pilna. ²³ Kuate tuku kuasmbi ta Kristus tuku ngarosu. Nune ngarosu mbolnge nune nyu sungoka mayok ka nu kumumbi minit le aganj ndende nakmba nu mbolnge kumumbi mine likade.

2

Sine Kristus mbolnge abo kitek tigenj

¹ Tane buk wam ngaigonu ke lika Kuate maskenngge minmba kumaknu minnaig. ² Tane kilke te tuku manjau ngaigonu dubika guwa ngaigonu tuku gabat sungo kumnemnge minnaig. Nu kile Kuate tuku pasa pitaide mbal sinamnge piroka minit. ³ Sine nakmba buk nane tananj minmba singine wamdus ta ndo dubika nzali ngaigonu ke lika mingenj. Sine tanjo nakmba ndonj Kuate tuku pa tam tuku mingenj.

⁴ Kuate tuku mape manjau sungokanu. Nu sine tuku sungomba kume purmba ⁵ sine une manjau mbolnge kumaknu mingenj le Kristus nu kumna le te-tina ta sine nu ndonj kile-tidingina. Nu ake sinanj sine make patika muskil kile-tidingina. ⁶ Nu Kristus te-dunga sine nu ndonj

ulendikeg wam ta mbolnge nu sine turmba kile-dunga ka samba mbolnge nu ndonj patikina le mineg. ⁷ Ait prowe likamngaig ta nakmba mbolnge Kuate nu sine ake sinanj make patikate wam sungo ta kilimok mayok kuwa nga nune ranjun mayenu Kristus Yesus mbolnge singina.

⁸ Kuate nu tane ake sinanj make patika tane muskil kile-tidingate ta tangine piro mbolnge kuga. Kuatenge piya kugatok tingit. ⁹ Tango ngarosu payamkubekaig nga nangine piro mbolnge nu ninge ndakate. ¹⁰ Sine Kuate tuku wai kuyar mineg. Nu Kristus Yesus mbolnge sine wam magenu ke likam tuku nu sine abo kitek singina. Nu o buk sine tanjamba minbe nga idusna.

Sine Kristus mbolnge kuasmbi ndindo mineg

¹¹ Tane Zu ndare mbolnge mayok nda kinaig ta tane gilai ndangap. Sine Zu tanjo Kuate tuku mbal nga ngaro pikeg tuku mbal ngeg. Sine buk tane kasomnge minmba ngaro pike ndakade tuku mbal ngigenj. ¹² Ait ta mbolnge tane Kristus gilai minmba sine Israel Kuatenge madisingina mbal kasomnge minnaig le Kuate nu wam afu kam tuku Israel saningina ta tane nda isnaig. Tane Kuate gilai minmba muskil te-tiwam tuku wam katese ndanaig. Tane tangine piti ambokok ta gilai ndangap.

¹³ Tane buk Kuate maskenngge minnaig ta kile tane Kristus ndonj ulendika nu tuku ndare mbolnge Kuate tugumnge minig. ¹⁴ Nu sile tuma ulendisikam tuku tanjo. Sile Zu mbal kasomok mbal ngueu minkenj wam ta nu te-simba sile ulendisikina. ¹⁵ Nu Moses tuku tukul nakmba kile-sika nune ngarosumbi Zu mbal kasomok mbal kilmba tanjo kitek ndindo te-mayokna le sile wamdus mukuk minek.

¹⁶ Nu ail kazrai mbolnge kumna sulumba ngueu manjau kume sermba sile mbal ar te ndindo te-mayokmba

Kuate ndon tumana. ¹⁷ Nu pro sine Kuate tugumnge mingen mbal tane kasomnge minnaig mbal nu sile ngamuknge pasa mayenu kuklimba Kuate nu wamdus mukuk sile ndon minam tuku ndin tumsikina. ¹⁸ Sile kuasmbi ar te nu mbolnge Tukul Guwa ndindo jak minmba kile sile Mam Kuate tugum kambim kumu.

¹⁹ Ta tuku kile tane kasomok mbal rawe tanjo mine ndakade. Kuga. Tane sine ndon Kuate tuku mbal mineg. Sine jakmba nu tuku wande tuma mbal mineg. ²⁰ Aposel kame tuan tanjo kame nane wande ta tugu pilnaig le tane nane mbolnge tuturde. Kristus Yesus nu wande ta tuku ndame sunjo. ²¹ Nu mbolnge wande alonu jakmba ulendikade sulumba sangri tinja Kuate nuje minam tuku wande sunjo mayok kinit. ²² Tane Kristus ndon ulendikade ta tane mata Kuate tuku wande. Nu wande ta sinamnge nuje Guwa pilit ta nu minit.

3

Kuatenge Paulus kasomok mbal tuku piro tanjo madina

¹ Ye Paulus tane kasomok mbal mata Kuate tuku wande minig nga saket tukunu ye muli wandeknge minet. ² Kuate nu tanjo ake sinan make patikate wam ta tane kasomok mbal kila palpe nga piro te ye wai mbolnge pilna ta tane buk isnaig. ³ Kuate nu nuje wamdus kuirok minna ta te-mayokmba tumyina. Ye buk ta tuku fudinmba tane tuku kuyarit. ⁴ Tane pasa ta burka ye wam tugusek Kristus tuku katese mayewet ta kila palmbimngaig. ⁵ Wam kuirok ta buk tanjo nane ise ndakinaig. Kile Tukul Guwanje te-mayokmba Kuate tuku aposel le tuan tanjo kame tumsingit. ⁶ Wam kuirok ta tejenmba. Tane kasomok mbal mata Kristus tuku pasa mayenu ismba son ngade sulumba tane Israel mbal ndon Kuate tuku kinjo kame mayok ka kuasmbi ndindo minig. Kuate nu Kristus Yesus mbolnge wam mayenu

nane mbolnge kamngit ngina ta tane nane ndon tam tuku minig.

⁷ Kuate nu nuje sangri te-mayokmba ye ake sinan make pilmba Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina. ⁸ Ye Paulus Kuate tuku mbal ngamuknge ye nyu kugatok ta Kuate nu ye make pilna. Sine Kristus mbolnge wam sugo kileg ta ye kasomok mbal ngamuknge kukliwam tuku nu tanjamba ye make pilna. ⁹ Ye tanjawet tukunu Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta alonu mayok kinit le tane kila pilig. Kuate nu agan ndende jakmba kile-mayokkina ta nu o buk wam ta kam tuku idusmba nuje miron kila minna ta ¹⁰ kile mayok kinit le samba mbolnge guwa sugo sugo nane Kuate tuku wamdus kila ta tuku alonu Kristus tuku kuasmbi mbolnge kanjerka ta wam sugo ngade. ¹¹ Kuate nu tugu mbolnge wam ta kam idusmba minna sulumba kile sinjine Sunjo Kristus Yesus mbolnge te-mayokte. ¹² Sine nu tuku kume tuku sangri tomba tinja nu mbolnge sine kuru kuru kugatok ngamuŋgal mukuk Kuate tugum kinig.

¹³ Ye tanenu nga piti kanjeret te tane ta tuku wamdus sangri kusre ndawap.

Kristus tuku kume pur manau sunjo

¹⁴ Ta tuku ye dagol tidronga Mam Kuate tuku nyu te-dunget. ¹⁵ Kuate nu sine jakmba tuku Mam Sunjo minit. Samba mbolnge kilke mbolnge ina mam ngeg ta Kuate nu tugu. ¹⁶ Nu purfenju sangri sunjo jak ta nu nuje Guwa tinjuwa le nu tane tuku ngamuŋgal sangri piletinguwa nga ye nu yabanet. ¹⁷ Tane Kristus nu kumuŋga nga son ngap le nu tane tuku ngamuŋgal sinamnge minwa le tane kume pur manau mbolnge sangri tingamngaig. ¹⁸⁻¹⁹ Tane tanjamba minap sulumba tane Kuate tuku mbal jakmba ndon Kristus tuku kume pur wam ta katese mayewamngaig. Nu tuku kume pur manau ta sunjokanu o mbolnge. Ande nu tuku kume pur

manjau sungo ta kila pile suluwam kumu kuga. Tane lato lato kila palpe ta tane Kuate tuku manjau njakmba te-puramngai. Ye tanenu nga tanjamba Kuate yabanjet.

²⁰ Sine wam sugo afu kilam tuku wamdus sungo njak minmba Kuate yabanjet ta nu tuku sangri sine mbolnge pirokate tukunu nu wam ta linimmba nu wam sugo pasa njak singam kumu. ²¹ Sine Kuate tuku kuasmbi Kristus Yesus ndon Kuate tuku nyu sungo ta te-dunga minmba minbe. Son.

4

Sine Kristus mbolnge kuasmbi ndindo mineg

¹ Ye Sungo tuku piro tanjo ye muli wandek sinamnge minet te ye tane sarsaringet. Kuate nu tane wikina wam ta te-mayokmba mine mayenu mbolnge minap. ² Tane tanjine nyu te-ibenmba ngan manjau njak minap sulumba ande tuku pitik gubra te ndakap. Tane kume pur manjau dubimba afu nane manjau kise dubide ta tala ndaningap. ³ Tukul Guwa mbolnge tane wamdus ulendi minig. Tane manjau ta pur ndakuwa nga wamdus mukuk manjau minam tuku wamdus sangrinu palpe. ⁴ Sine Tukul Guwa ndindo njak minmba ngarosu ndindo ndo mineg. Kuate nu sine wam ndindo tairnga minam tuku wikina. ⁵ Sine tuku Sungo ndindo. Ngamungal son ndindo. Sine kule pisne ndindo teg. ⁶ Sine tuku Mbara ndindo. Nu sine njakmba tuku Mam ndindo minit. Nu sine njakmba kulatka sine njakmba mbolnge pirokate. Nu sine njakmba tuku ngamungal sinamnge minit.

⁷ Kristus nu nuje wamdus dubimba sine nduik nduik njakmba mbolnge sangri yimyam singina. ⁸ Kuyar pasa ande ta tuku tenemba sakate.

Nu mulin kilanu mbal kilmba samba mbol ambe kina. Ambenge nuje wam kame magenu

tanjo kame ningina nga sakate. *Mune 68.18*

⁹ Kuyar pasa ta nu mbol ambe kina nga sakate ta tugunu tenemba. Nu ambonga kilke te o sinam nzi kina sulumba nu man luka samba mbol kina. ¹⁰ Ande nu ndekina ta nu samba mbol ambe kumba man tuturmba o mbol ambe kina le kile agan ndende njakmba nu kumnemnge minig.

¹¹ Nu sine afu aposel pirokam tuku sangri singina sulumba afu Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kilemayokkam tuku piro singina. Afu lika pasa mayenu kukliwam tuku, afu Kuate tuku mbal kulatkam tuku, afu nuje pasa kukliwam tuku tanjamba tanjamba sangri yimyam singina. ¹² Sine Kuate tuku mbal pirokate le Kristus tuku ngarosu sungoka sangri tinguwa nga nu tanjana.

¹³ Sine tanjamba minbe ma ma ngamungal son sangrinu kumu kumu mayok ka Kuate tuku Kinjo kila pile mayebe sulumba ka ka sugoka sine Kristus minit tanjan mayok kangig.

¹⁴ Tanjamba mayok kab ta sine kinjo kame tanjan mine ndaka tum pasa kise kise tanjo nanjine yabri wamdus kilambi tugusek pasa tanjan kile-mayokkuwaig ta ismba bubre tinga yu tongel tingate tanjan wamdus kine inume nda. ¹⁵ Sine tanjo njakmba idusnimmba tugusek manjau ndo dubibe sulumba wam njakmba mbolnge singine Gabat Kristus ndon ulendikube. ¹⁶ Sine Kristus tuku ngarosu mineg. Nu nuje ngarosu kulatka sangri tuwit le nuje ngarosu njakmba ulendika mine mayede. Nane nanjine piro yimyam tugusemba kuwaig ta ngarosu sungoka kume pur manjau njak minmba sangri tingamngat.

Sine Kristus mbolnge mine manjau kitek njak

¹⁷ Ye pasa te Sungo tuku nyu mbolnge satngamngit ta tane ise mayewap. Kile tane Kuate dubi ndade mbal tanjan li ndakap. Nane

nanjine wamdus wam alo kugatok mbolnje patikade le ¹⁸ ma make sunjo sinamnje minig. Nane ngamungal karenju pilmba wamdus kugatok tana minmba Kuate nu manau kitek tango ningit ta nane gilai minig. ¹⁹ Nane manau njaigonu kumba kiko kugatok minig. Nane nanjine nzali ngail ndaka une manau kumba kutur manau njakmba kam tuku piriride.

²⁰ i ... Tane tanamba Kristus tuku kila pile ndakinaig. ²¹ Afunje tane Yesus tuku pasa kuklimba tumtinginaig le ismba nu tuku tugusek wam kila pilnaig. ²² Tane kila pilnaig tanamba tanjine wamdus ambokok tambi manau njaigonu dubikinaig ta kusrekap. Tanjine wamdus ambokok tanje tane njaigo siglike dirna. ²³ Tane wamdus kitek njak minmba ²⁴ Kuate tuku manau te-purap sulumba tugusek manau ndo dubimba mine mayenu mbolnje minap.

²⁵ Tane tango kitek minmba yabri pasa sa ndakap. Sine njakmba Kristus tuku ngarosu inumnu mineg tukunu tira ndonj sinja pasa ndo sakap. ²⁶ Tane gubra tap sulumba gubra ta dubimba une ke ndakap. Tane ki mbol gubra tumba gubra ta njak kinye ndakap. ²⁷ Satan pirokam tuku ndin wakei ndawap.

²⁸ Ande nu aganj ndende kuayarte ta nu manau ta kusrewa. Nu afu aganj ndende denkanu minig ta turkam tuku piro karenkuwa. ²⁹ Tane pasa njaigonu sa ndakap. Pasa magenu ta ndo sakap le nane afu wamdus piti njak minig ta pasa ta ismba sanjri pileninguwa.

³⁰ Kuate tuku Tukul Guwa piti ser ndawap. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingam saka Tukul Guwa tinmba sanjatingina.

³¹ Wamdus ngueu njak, gubra manau, minje fetka kualeyau manau, waje pasa ta njakmba kusrekap. ³² Tane tanjine tanjine munju sina njak minap sulumba munju turkap.

Kuate nu Kristus mbolnje tane tuku une sauka gilaingina tanamba ndo tanjine tanjine mbolnje mbarde ta mata gilaingap.

5

Sine mafen minbe

¹ Tane Kuate tuku kinjo kame nu tane tuku sunjomba kume purte. Tane nu tuku manau ta te-purap.

² Kristus nu sine tuku kume purmba sinenu nga nuje ngarosu kumam tuku pilna le atrau aganj mundur mayenu tana Kuate tugum ambe kina. Tane tanamba ndo kume pur manau mbolnje minap.

³ Tane Kuate tuku mbal minig tukunu fare fare tango pino ndonj une manau, wamdus kutur manau, aganj ndende kilam tuku piriride manau ta njakmba tane ngamuknje mayok nda kuwaig. ⁴ Tane bukla pasa fare pasa fulainj pasa njaigonu sa ndakap. Tanjine minje ta Kuate gare pasa tumba minap. ⁵ Tane pasa te kila pile mayewap. Fare fare tango pino ndonj unekade mbal, wamdus kutur njak mbal, aganj ndende kilam tuku piriride mbal nane Kuate le Kristus kulatkade ma mbol kine nda. Ande nu aganj ndende kilam tuku piririte ta nu Kuate idus ndamba nuje wamdus ta aganj ndende ta mbolnje ndo minit. ⁶ Tane rironjkap. Afunje nanjine yabri pasa tambi tane mbar kame ta ke likap nga tane didikubekaig. Kuate tuku pasa pitaimba mbar tana kade mbal Kuate tuku gubra nane mbolnje minit. ⁷ Ta tuku tane nane ndonj ulendi ndakap.

⁸ Tane buk ma make tuku mbal minnaig. Kile tane Sunjo ndonj ulendika tane mafen tuku mbal minig. Tane mafen tuku mbal minig tanamba bulu mbolnje likap. ⁹ Bulu mbolnje likade mbal nane wam magenu tinjeknu tugusek kilemayokkade. ¹⁰ Wam njakmba pilenja Sunjo nu nzalite wam ta ndo kap. ¹¹ Tane ma make tuku wam alo kugatok ta kasomnje minmba tanjine mine mayenu tambi nane tuku mbar

kile-mayokkap. ¹² Nane kuirka manau nagonu kade ta tane ismba tangine tangine kubemba ise ndakap. ¹³ Wam kame ta bulunge kiljaningit ta tugunu kilimok mayok kinig. Mayok kinig sulumba bulu mbolnge minig. ¹⁴ Ta tuku ande nu tenenmba sakate.

Kinyumba minit tango ne abonga. Nane kumaknu manau kusrewa le Kristus nu ne kiljanuwa nga sakate.

¹⁵ Tane kurau mayemba li mayenu mbolnge minap. Tane wamdus kugatok mine ndaka wamdus kila mayenu nak minap. ¹⁶ Ait te nayo ait tukunu ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ¹⁷ Tane wamdus kugatok tana mine ndaka Sungo tuku nzali kila palpe. ¹⁸ Tane kule kamenu nyumba nginnganka maim maim manau ke ndakap. Tangine ngamungal palpe le Tukul Guwa sinam kuwa le ¹⁹ David tuku mune, mune afu magenu, Tukul Guwa tuku mune ta nakmba tangine tangine mungu mune-munekap. Mungu mune-muneka wamdus sinamnge Sungo tuku nyu te-dungap. ²⁰ Tane mara mara singine Sungo Yesus Kristus idusmba wam nakmba tuku Mam Kuate gare pasa tape.

Mungu kilnaig mbal tuku pasa

²¹ Kristus nu sine tuku Sungo nga tane tangine tangine pasa ismba kumnemnge minap.

²² Pino kame, tane Sungo tuku minge kumnemnge minig tanjamba ndo tangine tango kumnemnge minap. ²³ Kristus nu nuje kuasmbi tuku gabat minit. Tanjamba ndo tango kat tangine tane tuku gabat minig. Kristus tuku kuasmbi ta nu tuku ngarosu. Nuje ngarosu ta nu muskil kile-tidingina. ²⁴ Kristus tuku kuasmbi nane nu kumnemnge minig tanjamba ndo pino kame tane wam nakmba mbolnge tangine tango kumnemnge minap.

²⁵ Tango kame, Kristus nu nuje kuasmbi tuku sungomba kume

purmba nuje ngarosu kumam tuku pilna tanjamba ndo tane tangine pino tuku sungomba kume purkap.

²⁶ Kulembi ngaro minyangade tana nu nuje pasambi nane Kuate tuku mbal purfen nu kile-mayokkina.

²⁷ Nuje kuasmbi ta mbar kugatok purfen nu maditaknu nu ndon minwaig nga nu kumna.

²⁸ Tanjamba ndo tango kame tangine ngarosu tuku kume purde tanjamba tangine pino tuku kume purkap. Ne nane pino tuku kume purte ta ne nane ngarosu tuku turmba tana.

²⁹⁻³⁰ Tango nu nuje ngarosu kasur ndate. Kuga. Nu nuje ngarosu kulat mayemba sangri pilete. Tanjamba ndo sine Kristus tuku ngarosu inum inumnu mineg tukunu nu sine nuje kuasmbi kulat mayete.

³¹ Kuyar pasa tenenmba sakate. Tango nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon mungu kile-denga minwaik. Nale ngarosu ndindo mayok kangaik nga sakate. *Mulum Pasa 2.24*

³² Kuyar pasa te alonu sungo kuirok minit le kamuset ta tenenmba. Kristus nu nuje kuasmbi ndon tuku sakate.

³³ Pasa ta tane mungu kilig wam ta tuku mata sakate. Ta tuku tango kame, tane tangine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tangine pino tuku kume purkap. Pino kame, tane tangine tango tuku nyu idusningmba nane kumnemnge minap.

6

Ina mam le kiyo kame tuku pasa

¹ Kiyo kame, tane Kuate tuku nzali dubimba ina mam kumnemnge minap. Manau ta tinreknu. ²⁻³ Tukul pasa ande tenenmba sakate.

Ina mam tuku nyu kurauka minge kumnemnge minap. Tane tanawap ta kilke te mbolnge ait kuen mine mayenu mbolnge minamngaig nga sakate. *Lo 5.16*

Tukul ta sungokanu. Kuate nu temayokmba dubikade mbal wam mayenu tam tuku sakina.

⁴ Tango kame, tane tangine kiŋo kame ndagariningam tuku sigair sigair ndaningap. Tane Kuate tuku nzali dubimba nanjine mbar kile-tidinga wam magenu ndo tumningap.

Piro tango le piro kulat mbal tuku pasa

⁵ Piro tango, tane tangine kulat mbal tuku nyu idusningmba kurauka nane kumnemnge minap. Tane Kristus kumnemnge minig tanjamba ndo tangine kulat mbal kumnemnge minmba wamdus tugusekmbi pirokap. ⁶ Tane kulatkade mbal am mbolnge nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kristus tuku piro mbal tanjaj minig tukunu wamdus gare njakmbi Kuate tuku nzali dubimba pirokap. ⁷ Sine Sunjo tuku piro keg nga gare njak pirokap sulumba tango tuku piro ndo keg nga idus ndawap. ⁸ Piro tango ko piro kulat tango nu wam mayenu kate ta Sunjo nu kumumbi lafuwamngat ta tane kila.

⁹ Piro kulat mbal, tane mata tangine piro mbal mbolnge wam magenu ndo kap. Tane njernjerka pasa pitinu sa ndaningap. Tane tangine piro mbal ndon tangine Sunjo ndindo samba mbolnge minit. Nu tango njakmba mbolnge manjau kumumbi kate ta tane kila. Nu ande kusre ndate.

Sine Kuate tuku kame aganj njak minbe

¹⁰ Kile ye pasa ndindo satinjam tuku minit. Tane Sunjo ndon ulendika nu tuku sanjri ta mbolnge sanjri tingap. ¹¹ Tane Satan tuku yabri wamdus kila sunjo ta te-ibenjam tuku Sunjo tuku kame aganj njakmba silike likap. ¹² Sine tango ndon kame bumba mine ndakeg. Kuga. Sine bukla kame guwa njagonu tuku sugo sugo ma make tuku gabat kame ta njakmba ndon kame bumba mineg. ¹³ Ta tuku tane Kuate tuku kame aganj njakmba sili njak likap. Tane tanjap ta kame ait mbolnge tane sanjri tinga minig le ka kame kugate ta baklel ndade.

¹⁴ Tane kame tuku kuaneka tugusek manjau let tanjaj tingap. Manjau tinjeknu tawo songam tuku aganj tanjaj tumba silikap. ¹⁵ Tane Kristus tuku pasa mayenu mbolnge ngamunggal mukuk tade ta kupe ngaro karenju tanjaj patikap. ¹⁶ Tane kame aganj njakmba ta silika Satan tuku tui pa bulu njak sanjri pitaiwam tuku Kuate nu kumun nga nu tuku sanjri tomba tingade wam ta kandim tanjaj tap. ¹⁷ Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit wam ta hat karenju tanjaj kaikap sulumba Tukul Guwa tuku kame bagi tap. Kame bagi ta Kuate tuku pasa.

¹⁸ Tane mara mara Tukul Guwa mbolnge Kuate sunjomba yabanjamba minap. Tane kanyum ndamba Kuate sarsarumba nu tuku mbal njakmba tuku yabanjap. ¹⁹ Tane ye tuku mata Kuate yabanjap le nu ye tuku minje bul serwa. Tanjawa le ye kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa mayenu tuku wam kame buk kuirok minnaig ta kile-mayokki. ²⁰ Ye pasa mayenu tuku kukul tango minet tukunu ye mulintanu wande te mbolnge minet. Tane Kuate yabanjap le ye kuru kuru kugatok kumumbi pasa ta kukliwi.

²¹ Singine tira Tikikus nu Sunjo tuku piro kulat mayete ta nu tane tugum promba ye sine njakmba mineg manjau te kubeu tinguwa le tane kila palmbimngaig. ²² Nunje tane kila satinmba tane tuku wamdus bul sertinguwa nga idusmba nu kukulet.

²³ Mam Kuate singine Sunjo Yesus Kristus nale tane singine tira njakmba turtinguwaik le tane ngamunggal mukuk kume pur manjau ngamunggal son sanjrinu turmba njak minap. ²⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku kume purmba minmba minig mbal Kuate nu tane make patikuwa.

Son.

FILIPHI Filipi mbal tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Paulus nu Romŋge muli wandek sinamŋge minmba Filipi mbal tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Kuate tuku kuasmbi Filipinŋge nane Paulus turam tuku ndametin afu maŋgurka naŋgine taŋgo Epafroditus tunaig le kilmba Paulus tambim tuku Rom kina ka Romŋge nu Paulus ndametin tumba nu turmba piroka minna. Nu Paulus turmba minna ma ma guaze ande tumba kume dirna le Filipi mbal nane pasa ta ismba piti ŋak minnaig. Epafroditus nu fudin mayekina sulumba nu luka nuŋe tumbran Filipi kambim tuku wamdus ŋungo tina le Paulus nu kukulam saka Filipi mbal tuku waŋe te kuyarna.

Filipi mbal nane wam ŋakmba mbolŋge Kuate dubi mayenaig tukunu Paulus nu waŋe te nane tuku gare waŋe kuyarna. Nane taŋamba gare maŋau mbolŋge ndo minwaig ŋa nu nane ŋangri pileninŋina.

¹ Kristus Yesus ndon ulendika Kuate tuku mbal Filipinŋge minig, taŋgine kulat taŋgo kame gabat kame tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus sile Timoteus ndon Kristus Yesus tuku piro taŋgo sile tane ndon pasa-pasakam prowek.

² Singine Mam Kuate, Sunŋo Yesus Kristus ndon nale tane ake sinan make patika ŋamunŋal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Filipi mbal tuku yabaŋna

³ Ye mara mara tane idustinmba Kuate gare pasa tuwet. ⁴Ye tane tuku ŋa Kuate yabaŋet ta ye gare ŋungo tumba yabaŋet. ⁵Tane abo abo pasa mayenu isnaig ta ye ndon ulendika pasa mayenu ŋungokam tuku piroka minmba kile minig. ⁶ Kuatenŋe piro mayenu ta tane mbolŋge tugu pilna. Nu tane sinamŋge piroka

minwa le ma ma Yesus Kristus prowa le nu piro ta suluwamŋgat ta ye kila. ⁷ Ye tane tuku taŋamba iduset ta kumumbi iduset. Ye tane tuku kume purmba minet. Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge ko pasa mbolŋge pasa mayenu ŋangri pilewet ta tane ye ndon piro ŋungo nyu ŋak ta teg. ⁸ Kristus Yesus nu tane tuku kume purmba minit taŋan ye tane kaŋerkam tuku wamdus ŋungo ŋak minet ta Kuate nu kila.

⁹ Ye tane tuku ŋa yabaŋet ta tuku taŋgine kume pur maŋau lato lato ŋungoka ŋangri tinŋuwa le tane kila ŋak minmba wam ŋakmba tuku pileninŋap. ¹⁰ Taŋamba tane wam magenu kap sulumba tane mine magenu ŋak minmba mbar kugatok minap le ma ma Kristus nu pile-ŋingam tuku ait prowa. ¹¹ Yesus Kristus nu tane sinamŋge pirokuwa le tane wam magenu kile-mayokkap le Kuate tuku nyu ŋungokuwa le nane gudommba nu tuku nyu ta te-dunŋuwaig.

Paulus nu Kristus tuku nyu ŋungokuwa ŋgina

¹² O tira kame, tane wam te kila palpe. Piti ye mbol prona le pasa mayenu wam ta mbolŋge ŋungokate. ¹³ Ye Kristus tuku piro taŋgo minet tukunu muli wandek sinamŋge minet ta gafman tuku wande kulatkade mbal nane afu turmba isnaig. ¹⁴ Singine tira afu gudommba nane mata ye muli wandekŋge minet le ismba nane Sunŋo mbolŋge ŋangri tinŋa kuru kuru kugatok Kuate tuku pasa kuklide.

¹⁵ Nane afu ye tuku piro tuku am kikon tinŋa naŋgine nyu te-dunŋam tuku Kristus tuku pasa kuklide. Afu wamdus mayenu ŋak kuklide ta ¹⁶ nane ye tuku kume purmba taŋade. Ye pasa mbolŋge pasa mayenu ŋangri pilewen tukunu muli wandekŋge minet te nane kila.

¹⁷ Nane afu tuku sakit ta nane naŋgine nyu sugo kilam idusmba Kristus tuku pasa kuklide. Nane wamdus tugusek te ndaka ye muli

wandeknge minet te man lato piti sam saka tanjade. ¹⁸ Tanjaig. Afu yabri wamdus afu tugusek wamdusmbi Kristus tuku pasa kuklide ta maye. Nane nakmba Kristus tuku pasa kuklide tukunu ye gare tet. ¹⁹ Ye sinja gare nak minet tanjamba minamngit. Tane ye tuku nga Kuate yabanje le Yesus Kristus tuku Guwa nu mata ye turyumba sinzanyate wam kame ta mbolnge ye muli wande kusrewamngit ta ye kila.

²⁰ Ye buk kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa kukliwen tanjamba ndo kile kukliwam tuku idusmba wamdus sungo nak minet. Ye abo minmba ko kumi sulumba ye Kristus tuku nyu te-dungam tuku tanjawet. Wam ta ye mbolnge denkuwa ta ye kiko tamngit. ²¹ Ye abo nak minet te Kristus tuku minet. Ye kumi sulumba Kristus tugum kangit wam ta sungokanu. ²² Ye abo nak mini sulumba ye Kristus tuku piroki le alonu sungo mayok kangat. Ta tuku ye wamdus araret. ²³ Ye abo nak minam tuku kumam tuku wam ar tanje ye didikade le ye kummba Kristus tugum kambim tuku sungomba iduset. Wam ta sungokanu ta ²⁴ ye tane idustinjmba turtingam tuku abo nak mini nga iduset. ²⁵ Ta tuku ye tenjamba iduset. Ye tane sangri piletingi le tangine ngamungal son sungokuwa le tane gare nak minam tuku ye tane ndon minamngit. ²⁶ Ye man tane tugum prowi le tane gare sungo tumba Kristus Yesus tuku nyu te-dungamngigaig.

Piti ngamuknge sangri tingam tuku pasa

²⁷ Tane isap. Tangine mine mbolnge Kristus tuku pasa mayenu ta kuraukap. Ye tane tugum prowamngit ko afu ye tugum pro kubewaig le ye tenjamba isam iduset. Tane ngamungal ulendi sangri tinga pasa mayenu sungokam tuku wamdus ndindo nak matuk tukulka minig nguwaig le isam iduset. ²⁸ Tangine ngueu mbal tuku kuru kuru ndakap. Tane nane tuku kuru kuru kugatok

minap le kangertinjmba Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tinguwa le nane ngisikam tuku minig ta kamusamngigaig. ²⁹ Kuate nu tane maditingina tukunu tane Kristus tuku son ngam tuku mbal minig. Tane nu tuku nga piti mata tamngigaig. ³⁰ Tane buk ye mbolnge piti kangernaig. Kile mata afunge nu piti nak minit ngade le isig. Tane ye ndon wam ngaigonu kile-ibenkam tuku piro ta mbolnge mineg.

2

Ngamungal ulendika minam tuku pasa

¹ Tane ndanjmba idusde. Tane Kristus ndon ulendikade ta sangri tingade e ko kuga. Nu tane tuku kume purte ta tuku wamdus bulkade e ko kuga. Tane Tukul Guwa ndon munju gare nak minig ta kamusde e ko kuga. Tane Kristus tuku mbal minig ta afu sinanu mapekade e ko kuga. ² Tanjamba ndeta tane ngamungal ulendi munju kume purka wamdus ndindo nak minap le ye tuku gare te marowa. ³ Tane signanga mbe mbolmbolka wam afu ke ndakap. Tangine wamdusmbi tangine nyu kile-ibenka tira kame tuku nyunge tane litinganu nga idusap. ⁴ Tangine wam ndo idus ndaningap. Afu tuku wam turmba idusningap.

Sine Yesus tuku manau dubibe

⁵ Tane Kristus Yesusnge wamdus tina tanjamba tap. ⁶ Nu Kuate ndon ndindo minnaik ta nu Kuate ndon kumu kumu nyu sungo minam tuku sangri ti ndangina. ⁷ Nu nuje nyu sungo ta te-mayok ndamba nu tanjo tanan promba piro agan tanan mayok kina. ⁸ Nu tanjo tanan minmba nuje ngaro te-du ndanga Kuate tuku minje dubimba minmba ka ka kumna. Nu ail kazrai tuku kume kiko nak ta mbolnge kumna. ⁹ Ta tuku Kuate nu Yesus te-dunga nyu sungo tuna le nyu nakmba lininjmba mbolnge minit. ¹⁰ Agan ndende nakmba samba mbolnge kilke mbolnge kumanu mbal tuku tumbranje mine likade

ta nane pro nu tugumnge dagol tidronga¹¹ Yesus Kristus nu Sunjo nga sakamngaig. Tanjawaig le Mam Kuate tuku nyu sunjokamngat.

Sine bulu tanja minbe

¹²⁻¹³ O tira kame, ye buk tane ndon minen le tane ye tuku minje pasa dubikinaig. Kile ye tane ndon mine ndaket ta mata dubi magekap. Kuate nu tane sinamnge piroka wamdus tinmba nuje nzali dubikam tuku sangri tingit tukunu tane Kuatenge tane tuku muskil kile-tidinguwa nga nu tuku nyu kurauka nu kumnemnge minap.

¹⁴ Tane wam njakmba kade ta afu kam mbulmba gubranu kua-leyau ndakap. ¹⁵ Njule parak kade mbal ngamuknge tane Kuate tuku kinjo kame tinjeknu minap le afu tane mbolnge mbar pasa kugatok minwaig. Furierte le mbai bulu promba ma kiljate tanja tane nane ngamuknge minap sulumba abo minmba minam tuku ndin tuku pasa te-mayokmba tumningap. ¹⁶ Tanjawaig ta Kristus nu luka prowa le ye tane ngamuknge piroka matuk kan ta tane mbolnge alonu mayok kuwa le ye gare sunjo tamngit. ¹⁷ Tane wamdus sangrinu pilmba Kuate dubi mayede le nu tanjine ngamunggal son ta atrau aganj mayenu tanja nu nzalite. Nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tanja kilke mbolnge kutukuwa ta ye tane ndon gare njak minamngit. ¹⁸ Tane mata tanjamba ye ndon gare njak minap.

Paulus nu Timoteus le Epafroditus kukulnikam tuku sakina

¹⁹ Sunjo nu nuje nzali dubiwa le ye mine-minemba Timoteus kukuli le tane tugum prowamngat. Tanjamba nu luka pro ye ndon kubewa le ye gare tumba wamdus bulkuwa nga iduset.

²⁰ Timoteusnge ndo nu ye ndon minmba tane mage minam tuku sile wamdus ndindo njak minek. ²¹ Tanjo afu nanjine wam ta ndo idusninmba minig. Nane Yesus Kristus tuku wam

idus ndade. ²² Timoteus tuku manau mayenu ta tane kila. Kinjo ande nu mam nuje turte tanja nu ye ndon pasa mayenu tuku piro karenkate. ²³ Nane ame wam ye mbolnge kam bafuwaig ta ye isi sulumba Timoteus kukuli le tane tugum kuwa nga iduset. ²⁴ Sunjo nu nzaliwa ndeta ye mata mine-minemba tane tugum prowamngit.

²⁵ Tane tuku tanjo Epafroditus ye piti turyam tuku kukulnaig ta kile ye man nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga iduset. Nu yinje tira. Nu ye ndon Kristus tuku piro kumba pasa mayenu sangri pilewam tuku kumu kumu tingek. ²⁶ Nu man tane kanjerkam tuku wamdus sunjo njak minit. Nu guaze njak minna ta tane is-naig tukunu nu piti njak minit. ²⁷ Son. Nu guaze sunjo tumba kume dirna ta Kuatenge nu sinanu te-tina. Nu ndo kuga. Nu ye mata sinanu ye piti njak minet te tuturmba piti tikit nga nu te-tina. ²⁸ Ta tuku ye nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga ye wamdus sangrinu pilet. Tane nu man kanjermba gare sunjo tap le ye mata wamdus bulkamngat. ²⁹ Tane Sunjo tuku nyu mbolnge nu tumba gare-garekap. Tane Epafroditus afu nu tanja minig mbal nane tuku nyu idusninmba kile-dungap. ³⁰ Nu tane tuku nyu tumba ye turyumba nuje ngarosu mape ndamba Kristus tuku piro kumba kume dirna.

3

Manau tinjeknu tugusek

¹ O tira kame, tane Sunjo ndon ulendika gare-garekap. Ye buk tane tuku pasa afu kuyarken ta kile pasa ndui ta ndo kuyarket. Wam ta mbolnge ye kanyum ndayate. Ta ndanam? Manau tanje tane turtingam kumun.

² Nane piro mbal afu age tanja lika wam njagonu ke lika ngaro pikam tuku sangri tingade mbal kurau mayewap. ³ Sine Tukul Guwa njak minmba Kuate mbarinmba Kristus Yesus mbolnge

gare teg mbal sine ndo ngaro pike mañau tugusek ñak mineg. Sine tanjo tuku wam idusniñmba ta kumuñ nga idus ndaweg. ⁴ Ande nu tanjo tuku wam mbolñge nuñe ngarosu payamkuwa ta ye nu liwet. ⁵ Ye Israel tanjo mayok ka tanjo sunjo Benyamin tuku tugu. Kussem ait ndindo kugana le nane ye tuku ngaro piknaig. Ye mata Hibru tanjo. Ye sunjoka tukul mbolñge Farisi tanjo mayok kan. ⁶ Ye tukul mañau maye minam tuku ye ngamuñgal kundekundeyina le Kristus tuku kuasmbi ñaigo sigliken. Ye tukul dubiken le ande nu ye mbolñge mbar ande kanjer ndana.

⁷ O buk ye wam kame ta sugo ngen ta ye Kristus tam nga ye wam ta ñakmba kusreken. ⁸ Son. Yiñe Sunjo Kristus Yesus kila palmbim tuku wam ta sunjo nga ye wam afu ta ñakmba kusreket. Ye Kristus tuku nga yiñe wam sugo ñakmba kusreka ye nu te-mayewam tuku idusmba yiñe wam ta tiglu ñget. ⁹ Yiñe sanjrimbi tukul mañau dubimba ta mbolñge tiñreknu mayok kambim tuku kile idus ndawet. Ye Kristus ndon ulendika nu tuku kume tuku sanjri mbolñge tiñreknu mayok kambim iduset. Kuatenge Kristus tuku son ngade mbal tanjamba tiñreknu kilemayokkate. ¹⁰ Ye Kristus tuku lato lato kila pile mayewi ñget. Nu Kuatenge te-tina le nu sanjri ñak minit ta ye sanjri ta tam iduset. Nu piti kurana ta ye mata tanjamba kuramba minmba ka nu kumna tanjamba kumam iduset. ¹¹ Tanjamba ye kumi le Kuate nu ye te-tiyuwa ñget.

¹² Mañau kame ta ye mbolñge kumuñgat nga ye idus ndawet. Ye Kristus tanjan mayok nda kinet. Kristus nu ye tina tukunu ye nu tanjan mayok ka nga wamdus sanjrinu pilet. ¹³ Tira kame, ye buk nu tanjan mayok kan nga idus ndawet. Ye wam ambokok ta ñakmba gilainga Kristus tanjan mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnanget. ¹⁴ Kuate nu sine samba mbol kumba Kristus

tanjan mayok kube nga nu Kristus Yesus mbolñge sine wikate. Ye wam ta ndo tam tuku sanjri ñak dirnanget. ¹⁵ Sine Kristus mbolñge sugokeg mbal sine wamdus tanjan ñak minbe. Tane afu wamdus kise kise ñak minig ta Kuate nu tane tumtingamngat. ¹⁶ Sine wam afu kila patikigen ta sine tugusemba dubikube.

¹⁷ O tira kame, tane ñakmba ye tuku mañau kubemba kap. Nane afu sine tuku mañau dubide mbal tane nane mata kanjerkap. ¹⁸ Ye nane afu tuku mara mara riron pasa satinjen ta kile mañ satinmba wamdus tatrukate. Mbal ta nane tuku mine mbolñge Kristus nu ail kazrai mbolñge kumna wam ta ñayo silide. ¹⁹ Nane sinja ngisikamngag. Nangine ngarosu nzali maro ñak minam tuku nane wamdus ta mbolñge minig. Nane kiko mañau kumba payamka kilke te tuku wam ndo idusde. ²⁰ Sine tanjamba kuga. Sine samba mbolok mbal. Sine Sunjo Yesus Kristus nu samba mbolñge ndeka sine muskil kile-tidingam tuku tairñgeg. ²¹ Nu nuñe sanjrimbi agañ ndende ñakmba kile-ibenka nuñe kumnemñge patikate ta nu sanjri tambi sinjine ngarosu gisleknu te mbilmba nuñe ngarosu kitek tina tanjan singamngat.

4

Wam pagu pasa yeki yeki

¹ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka Sunjo ndon ulendika sanjri tingap. Ye tane tuku wamdus sunjo ñak minmba mañ kanjertingam iduset. Tane ye tuku piro tuku alonu tanjan minig. Ye tane mbolñge gare sunjo tet.

² Yuodia le Sintike, ye tale sarsartikumba satiket. Tale Sunjo mbolñge wamdus ulendika tumawap. ³ O yiñe piro tuma, ne pino ar ta turka le nale tumawaik. Nale buk sile Klemens ndon ye tuku piro tuma afu ndon pasa mayenu sunjokam tuku piro karenkainik. Ye tuku piro tuma ta ñakmba abo ñak minmba minam

tuku Kuate nu nane tuku nyu wane mbolnge kuyarkina.

⁴ Tane mara mara Sungo tugumnge gare tap. Ye man lato satinjamngit. Tane gare tap. ⁵ Tane tango jakmba ngamuknge ngan manau te-mayokap le kila pilwaig. Sungo prowam tuku ait buk patukate. ⁶ Tane wam afu tuku wamdus fulil ndakap. Wam jakmba tuku Kuate gare pasa tumba tangine nzali ta nu sawap. ⁷ Tane tanjawap ta Kuate nu Kristus Yesus mbolnge ngamungal wamdus bul sertinguwa le tane wam jakmba mbolnge sangritingamngaig. Kuate nu ngamungal wamdus bul sersingit wam ta o mbolnge sungokanu.

⁸ O tira kame, ye pasa ndindo ndo minit. Wam magenu jakmba tango nane nzaliningit ta tangine wamdus wam ta ndo idusningap. Wam tugusek pizuknu tinreknu purfen nu maditaknu ta jakmba idusningmba minap. ⁹ Ye o buk wam jakmba satinmba ke lika tumtingen le kila patikinaig ta jakmba ke likap. Tane tanjawap ta Kuate nu tane ndon minmba ngamungal wamdus bul sertinjamngat.

Paulus nu Filiphi mbal gare pasa ningina

¹⁰ O Filiphi mbal, tane o buk ye turyinaig tanamba ndo kile man ye turyade le ye gare sungo tumba Sungo tuku nyu te-dunget. Tane buk ye turyam idusnaig ta ndin kuga ta ye kila. ¹¹ Ye agan afu denkade ta tuku ye pasa te sa ndaket. Kuga. Yin mine jakmba mbolnge ye wamdus bulok jak minam tuku kila pilen. ¹² Ye agan ndende gudommba jak e ko agan ndende denkade ta ye manau arnej ta kila pilen. Ye agan ndende sungomba kilmba nyamagan sungomba jak e ko gubak minmba agan ndende denkade mine tanan mbolnge minam tuku ta ye kila pilen. ¹³ Kristus nunge sangrisate le ye wam jakmba kam kumun.

¹⁴ Tane ye piti jak minen le turyinaig wam ta mayenaig. ¹⁵ Ye abo abo piro tugu pilmba Kuate

tuku pasa kuklimba minen sulumba Masedonia ma tugu kusrewen ta kusem wande afu nane ye tur ndayinaig. Tanenge ndo ye idusyumba ndametin afu sinaig ta tane kila. ¹⁶ Ye Tesalonikange minen ta tane mata ye turyumba minnaig. ¹⁷ Ye tane tuku ndametin kilam tuku idus ndawet. Tangine manau mayenu ta sungokuwa le lafunu sungokanu mayok kuwa nga iduset.

¹⁸ Epafroditus ndametin tunaig ta ye sina le kile ye den ndakate. Ye agan ndende kumumbi jak minmba man lato kilet. Tangine wam mayenu ta Kuate am mbolnge atrau agan mayenu tanan mayok kinit le Kuate nu garete. ¹⁹ Tane agan afu denkade ta Kuate nu Kristus Yesus mbolnge tane wam kumumbi tingamngat. Agan magenu jakmba nu tugu. ²⁰ Singine Mam Kuate nu tuku nyu sungo ta minmba minwa. Son.

²¹ Kristus Yesus tuku mbal jakmba ye tuku gare pasa te saningap. Tira kame ye ndon mineg te nane mata gare pasa tingig. ²² Kuate tuku mbal jakmba tane gare pasa tingig. Nane tuku afu Sesar tuku wande kulatkade ta nane mata gare pasa sungomba tingig.

²³ Singine Sungo Yesus Kristus nu ake sinan tane make patikuwa. Son.

KOLOSI **Kolosi mbal tuku waŋe** **Paulusŋge kuyarna**

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 20 kinaig le Paulus nu Romŋge muli wandek sinamŋge minmba Kolosi mbal tuku waŋe kuyarna te tugunu tenjenmba.

Nu muli wandek sinamŋge minna le Kolosi tango ande nyunu Epafraŋs nu Paulus tugum kumba Kolosi kusem wande nane yabri pasa ande dubide ŋga nu wam kubeu tuna le nu nane tuku wamdus mbar ta te-tiwam tuku nu waŋe te kuyarna.

1-2 Singine tira kame Kuate tuku mbal Kolosiŋge minmba Kristus dubi mayede ta tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenŋge madiyina le Kristus Yesus tuku aposel minet. Sile Timoteus ndoŋ ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Singine Mam Kuate nu tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinguwa. Son.

Paulus nu Kolosi mbal tuku Kuate yabaŋna

3 Sine tane tuku yabaŋeg ta singine Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam gare pasa tuweg. 4 Tane Kristus Yesus tuku son ŋgade sulumba Kuate tuku mbal ŋakmba tuku kume purde ta Epafraŋs nu sine sasingina le isgen. 5-6 Samba mbolŋge gare wam sugo tane tuku minig. Ta tuku tane gare-gareka taŋade. Kristus tuku pasa mayenu tane tugum prona le tane ismba samba mbolok wam magenu ta kila patikinaig. Kilke tugu ŋakmba mbolŋge Kristus tuku pasa mayenu ta kumba alo sunŋote. Tane ŋgamukŋge mata nu alote. Tane buk pasa mayenu ismba wamdus pulutiŋgina le Kuate nu ake sinaŋ make patikate wam kila pilnaig ta nu tugu pilmba alona. 7 Sine tuku tur tango Epafraŋs nuŋge tane Kuate nu ake sinaŋ make patikate maŋau tumtiŋgina le tane kila pilnaig. Nu

sine tuku ma mbolŋge Kristus tuku piro tugusemba kate. 8 Tane Tukul Guwa ŋak minmba kume pur maŋau dubide ta nuŋge sine wam kubeu singina.

9 Sine tane tuku maŋau ta ismba kile ait ŋakmba mbolŋge tane tuku ŋga Kuate yabaŋmba mineg. Kuate nu Tukul Guwa tiŋguwa le tane wamdus kila ŋak minmba Kuate tuku nzali ŋakmba kila pile mayewap ŋga sine yabaŋeg. 10 Tane Kuate tuku nzali dubimba minap ta taŋgine mine mbolŋge tiŋga Kuate tuku mbal minig ta kumumba nu gare tambimŋgaig. Taŋamba tane wam magenu ŋakmba kile-mayokka Sunŋo Kuate lato lato kila palmbimŋgaig. 11 Kuate nu nuŋe sanŋrimbi tane kumumbi sanŋri tiŋguwa le piti ait mbolŋge tane ŋgamuŋgal wamdus bulok sanŋri tiŋga gare ŋak minap ŋga iduseg. 12 Tane Mam Kuate tuku nyu te-duŋgap. Nu nuŋe wam magenu kilam tuku nyu singina ta sine nuŋe bulu ŋak ma mbol kumba kilamŋgig. 13 Sine o buk ma make sunŋo tuku sanŋri kumnemŋge mingen ta Kuate nu sine kile-luka kilmba Kiŋo nuŋe tuku sunŋomba kume purte ta nu kumnemŋge patikina. 14 Nuŋge sine tuku muskil kile-tidingam tuku sine tuku une sauke suluna.

Kristus tuku tugu

15 Sine Kuate kaŋger ndaweg ta nu tuku kiŋo nuŋe mbolŋge nu kaŋgereg. Nu agaŋ ndende ŋakmba mine likade ta liniŋmba o mbolŋge minit. 16 Kuatenŋge Kiŋo nuŋe sana le nu samba kilke agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina. Agaŋ ammbi kaŋgerkeg, agaŋ ammbi kaŋger ndakeg, guwa sugo sugo ta ŋakmba nuŋge kile-mayokkina. Kiŋo nuŋe agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ta nu kumnemŋge minam tuku sana le kile-mayokkina. 17 Agaŋ ndende ŋakmba mine ndakinaig le Kuate tuku Kiŋo nu minna. Mara mara nu tuku sanŋri mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba naŋgine ma mbolŋge

sanjri tinga minig. ¹⁸ Nu Kuate tuku kuasmbi tuku gabat. Nane nu tuku ngarosu minig. Nane abo kitek nak minig ta nu tugu. Kumanu mbal ngamuknge nu ambonga tingina sulumba aganj ndende nakmba tuku Sunjo minit. ¹⁹ Kuate nu nzalina le nuje wam nakmba Kinjo nuje mbolnge patikina le minig. ²⁰ Nu samba kilke aganj ndende nakmba ndon wamdus mukuk minam tuku idusna sulumba nu nuje Kinjo nuje nu ail kazrai mbolnge kumna le nu wam ta mbolnge ulendikam tuku manau te-mayokna.

²¹ Tane o buk Kuate kasomnge nu tuku ngeu mbal minmba wam najgonu ndo kumba minnaig ta ²² kile Kuate nu Kinjo nuje tuku ngarosu tuku kume mbolnge nu tane nuje gulab minam tuku kile-mayokkate. Tane nuje mbal purfen nu mbar kugatok nu tugumnge kile-tidingam tuku nu tanate. ²³ Tane bike ndaka sanjri tinga Kristus tuku pasa son ngade ta biye dewap ta tane Kuate tugumnge tanamba tingamngaig. Tane Kristus tuku pasa mayenu isnaig sulumba kile alonu tairnga minig wamdus ta kusre ndawap. Ye Paulus pasa mayenu tuku piro tango mayok kan. Sine pasa mayenu ta ma tugu nakmba mbol kumba kukliweg.

Paulus nu Kristus tuku kuasmbi turkina

²⁴ Kile ye tanenu nga piti sunjo tet sulumba ye gare tet. Kristus nu nuje ngarosu turam tuku piti kugrakina ta ye mata nuje ngarosu turam tuku piti afu kugraket. Ye Kristus tuku piti tuturanu tananj minmba kugraket le nuje ngarosu kumumbi mayok kinit. Nuje ngarosu ta sine nuje kuasmbi. ²⁵ Kuate nu tanenu nga ye piro ande sina le ye Kristus tuku kuasmbi tuku piro tango mayok kan. Piro ta ye Kuate tuku pasa kuklimba tugunu nakmba bitekngget. ²⁶ Nu tuku pasa ta ait kuennu kuirok minna le tango tuturmba pronaig ta nane gilai minnaig le ka ka kile nu nuje mbal tum-

ningit. ²⁷ Nu tumningit ta kile tane kasomok sine nakmba nuje wamdus buk kuirok minna minna ta kila pilbe nga iduste. Nuje wamdus ta tenenmba. Kile Kristus nu sine tuku ngamungal sinamnge minit le sine Kuate tugumnge kilja sunjo tam tuku tairnga mineg.

²⁸ Sine aposel kame sine Kristus tuku wam saka kuklimba mineg. Sine nane nakmba riron pasa ninmba wamdus kilambi Kristus tuku wam tumningeg. Kristus tuku mbal nakmba sugoka Kuate tugumnge kumumbi tinguwaig nga sine tanaweg. ²⁹ Nane tanamba mayok kuwaig nga ye wamdus sanjrinu pilmba piro karenket. Kristus tuku sanjri ye mbolnge pirokate tukunu sanjri tambi ye piroket.

2

¹ Ye tane kila satinjamngit. Tane Kolosi mbal Laodisea mbal afu ye kanjer ndayade mbal ye tane nakmba idustinmba wamdus te-sulumba piro karenka minet. ² Tane sanjri tinga tanjine tanjine munju kume purka wamdus ulendi minap nga ye sungomba iduset. Tane wamdus kila tugusek nakmba kilmba wamdus ndindo nak minmba Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta kila palpe. Nuje wamdus kuirok minna ta Kristus. ³ Sine Kristus kila pilbe ta wamdus kila nakmba nu mbolnge kilamngig. ⁴ Mbal afu nanjine yabri kila tambi tane didikubekaig nga ye pasa te satinjet. ⁵ Ye kile tane ndon mine ndaket ta ye tuku wamdus tane ndon minit. Tane Kristus tuku ngamungal son sanjrinu nak minmba mine magenu mbolnge minig le ye gare nak minet.

Kristus mbolnge sine kumumbi mineg

⁶ Tane Kristus Yesus singine Sunjo nga tinaig tanamba nu ndon lika minap. ⁷ Epafras nu tane tumtingina tanamba Kristus ndon ulendi mayemba sanjri nak sugoka

son ngade pasa ta biye dewap. Tane Kuate tuku gare sungo jak minap.

⁸ Tane rironkap. Nane afu tum manau ngaskolnu kila sugo jak tana tamba tane yabritimba didikubekaig. Pasa ta tango tuku wamdus sinamnge prode. Kilke te tuku kila gisleknu ndo. Kristus tugumnge pro ndade. ⁹ Kristus nu sine tango tana mayok kina le Kuate tuku wam jakmba nu mbolnge minig. ¹⁰ Sugo sugo jakmba nu kumnemnge mine likade. Tane nu ndon ulendikade tukunu tane manau ande den ndaka kumumba minig.

¹¹ Tane mata Kristus mbolnge ngaro pikanu tana kitek mayok kinaig. Tane waimbi ngaro pike manau te ndakinaig. Kristus nu tangine manau naigonu pitaika tane kitek kile-mayokkina. ¹² Tane kule pisne tinaig ta tane Kristus ndon kumanu tana kumnaig. Tane Kuate tuku sangri Kristus nu kumna le tetina ta son nga Kristus ndon tinganu tana tinginaig. ¹³ Tane o buk uneka kumaknu minmba kasomnge Kuate gilai minnaig ta kile Kuate nu tane tuku une jakmba saukina sulumba tane Kristus ndon abo jak kiletidingina. ¹⁴ Sine buk tukul tuku sangri kumnemnge minmba nu dubi maye ndagen tukunu sine pa tam tuku mingen. Kuate nu sangri ta peuka pa ta tumba ail kazrai mbolnge nil dannga kume serna. ¹⁵ Nu Kristus tuku kume mbolnge guwa sugo sugo jakmba tuku sangri kile-ibenkina le nane jakmba am mbolnge sangri kugatok mayok kinaig.

Tukul afu tango tugumnge prode

¹⁶ Ta tuku tane kule le nyamagan tuku tukul, pagumba nye tuku tukul, tambun kitek le kusem afu tuku tukul tane dubi ndakade le afunge tane kilmba pasa mbolnge patikade ta tane ise ndakap. ¹⁷ Tukul kame tana ta jakmba alonu prowam tuku kanunu ndo. Alonu ta Kristus mbolnge mayok kinig. ¹⁸ Ande nu nuje kinambi sangri tinga tane nu

ndon nyu kugatok tana lok minmba enel kame mbarinngbe nguwa le tane mbulap. Tane pa tam tuku minig nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. Nu kilke te tuku wamdus jak minmba ake sana nuje ngarosu payamkate. ¹⁹ Tana ta nu purka nuje gabat Kristus kusrete. Ngarsu nu nuje gabat ndon minit sulumba ndo nu sangri jak minit. Gabat nu nuje ngarosu kulatka sangri tuwit le ngarosu jakmba ulendika Kuate tuku sangrimbi sunngokate.

²⁰ Tane Kristus ndon kumanu tana kummba kilke te tuku kila gisleknu nduiye kusrekinaig ta ndanam saka tane kilke te mbolok mbal tana minmba tango afu tuku tukul dubikam idusde. ²¹ Nane tenemba satngig. Agan si nda tap. Nyamagan ta nda nyap. Agan te kire ndawap nga satngig. ²² Agan kame ta kilmba piro ningam le kugawam tuku. Tukul kame ta tango tuku kila mbolnge ndo mayok kinig. ²³ Nane nangine wamdus dubika enel kame mbarinngam tuku wamdus sangrinu pilmba ngarosu mape ndakade. Nane nyu kugatok tana lok minmba tukul karenu ta dubika nangine ngarosu piti serningig. Manau ta tango am mbolnge sinja alo jak tana mayok kinit ta ngarosu kikon tingam tuku nzali peuwam kumun kuga.

3

Tangine wamdus kitek te-mayokap

¹ Tane Kuatenge Kristus te-tina le tane nu ndon tinganu tana tinginaig tukunu kile tangine wamdus samba mbolok agan mbolnge patikap. Kristus nu Kuate ndinam kumamnge minyo mbili maditaknu mbolnge minyok minit ta nu tugumnge patikap. ² Tangine wamdus kilke te tuku agan kame mbolnge pati ndaka samba tuku agan kame mbolnge patikap. ³ Tane Kristus ndon kumanu tana kumnaig sulumba kile tangine abo mine manau Kristus ndon Kuate

tugumŋge kuirok minig. ⁴ Singine abo kitek ta Kristus nu tugu. Nu mayok kuwa le tane nu ndoŋ kilŋa ŋak mayok kaŋgaig.

⁵ Tane kilke te tuku nzali ambokok taŋgine ŋgamuŋgal sinamŋge minig ta kume serniŋgap. Fare fare pino ndoŋ une maŋau, wamdus kutur, ŋule parak maŋau, am pile ŋayo maŋau, agaŋ ndende kilam tuku piriride wamdus ta ŋakmba kume serniŋgap. Ande nu agaŋ ndende kilam tuku piririte ta nu yabri mbara mbariŋte taŋaŋ. ⁶ Wam ŋaigonu ta tuku Kuate tuku gubra taŋgo mbolŋge minit. ⁷ Tane mata buk kilke te tuku mbal minmba wam ŋaigonu ta ke likinaig ta ⁸ kile tane gubra kagli fir maŋau waŋe pasa fulaiŋ pasa ŋaigonu ta ŋakmba nduiye ŋgumneniŋgap. ⁹ Tane wamdus ambokok ta buk kusre-inaig. Ta tuku taŋgine taŋgine muŋgu yabri yabri ndakap. ¹⁰ Kile tane kitek minig. Tane Kuate kila pile mayewap ŋga nu wamdus kitek tane sinamŋge tugu pilna ta lato lato pilmba minit le ka ka tane kumumbi nuŋe maŋau te-purde. ¹¹ Sine kitek mineg ta Zu le Grik, ŋgaro pikanu le ŋgaro nda pikanu, yamban taŋgo le rawe taŋgo, piro taŋgo le kulat taŋgo sine kise kise mine ndakeg. Sine ŋakmba Kristus ndoŋ ulendika ndindo ndo mineg le nu sine ŋakmba sinamŋge minit.

¹² Tane Kuate tuku mbal minig. Nu tane tuku kume purmba tane kilam tuku maditiŋgina tukunu tane taŋgine taŋgine muŋgu sinaniŋmba raŋgun magenu ŋak minmba ye ye ndaŋgap. Tane ŋgan minmba wamdus bafuk ŋak minmba ¹³ ande tuku pitik gubra te ndakap. Sungo nu tane tuku mbar sauka gilaiŋgina taŋamba ndo taŋgine taŋgine mbar gilaiŋgap. ¹⁴ Wam magenu sakit ta kume pur maŋaumbi kile-mayokkap. Taŋawap ta wam kame ta ulendika kumumbi mayok kaŋgat.

¹⁵ Sine ŋgarosu ndindo minmba Kristus ndoŋ ulendika nu tuku ŋgamuŋgal mukuk sinamŋge minam tuku Kuate nu sine wikina. Sine

wam ŋakmba ke likeg ta ŋgamuŋgal mukuknu maŋau taŋge kulatkuwa. Tane Kuate tuku gare-garekap. ¹⁶ Kristus tuku pasa tane sinamŋge kumuŋganu minwa le tane wamdus kuyar mayenumbi taŋgine taŋgine muŋgu tumka rironŋ pasa sakap. David tuku mune, mune magenu afu, Tukul Guwa tuku mune ta ŋakmba ninde lika wamdus sinamŋge Kuate tuku nyu te-duŋgap. ¹⁷ Tane wam afu ke lika ko pasa sakam ŋga tane Sungo Yesus tuku nyu idusmba wam ŋakmba ta ke lika nu mbolŋge Kuate tuku nyu te-duŋgap.

Ina mam le kiŋo kame tuku pasa

¹⁸ Pino kame, tane Kristus tuku mbal minig ta te-mayokmba taŋgine taŋgo kumnemŋge minap.

¹⁹ Taŋgo kame, tane taŋgine pino kame tuku kume purkap sulumba nane pasa saŋgrinumbi piti ser ndaniŋgap.

²⁰ Kiŋo kame, tane wam ŋakmba mbolŋge ina mam tuku miŋge du-bikap. Sungo nu wam ta nzalite.

²¹ Taŋgo kame, tane taŋgine kiŋo kame ake sinaŋ sigair sigair ndaniŋgap. Tane taŋawap ta nane wam magenu kam tuku saŋgri kusrede.

Piro taŋgo tuku pasa

²² Piro taŋgo, tane wam ŋakmba mbolŋge taŋgine gabat tuku miŋge kumnemŋge minap sulumba tane kulatkade mbal am mbolŋge nane nzaliniŋgam tuku ndo piro ndakap. Tane Kuate tuku idusmba wamdus tugusekmbi mara mara pirokap.

²³ Tane wam ŋakmba ke likade ta Sungo tuku piroket ŋga gare ŋak pirokap sulumba piro te taŋgo tuku piro ŋga idusmba ke ndakap. ²⁴ Sungo nuŋge tane lafunu tiŋgamŋgat wam ta gilai ndaŋgap. Tane Sungo Yesus tuku piro mbal minig. Nu nuŋe mbal wam magenu niŋgam tuku patikina. ²⁵ Taŋgo ima nu wam ŋayonu kumba minit ta Kuate nu nane ŋakmba lafunu niŋgamŋgat. Nu ande kusrewe nda.

4

Piro kulat mbal tuku pasa

¹ Piro tango tuku gabat mbal, tane mañau tinreknubi tanjine piro mbal kulatkap. Tane mata tanjine Sungo samba mbolnje minit ta gilai ndangap.

Wam pagu pasa yeki yeki

² Tane kanyum ndamba wamdus sungo ñak yabanmba minmba Kuate gare pasa tape. ³ Tane sine tuku mata Kuate yabanap le nu sine pasa mayenu kukliwam tuku ndin tum-singuwa le sine Kristus tuku wam temayokbe. Wam ta buk kurok minna ta kile kilimok minit. Ye wam ta kukliwen tukunu kile ye muli wandek sinamnje minet. ⁴ Tane Kuate yabanap le ye kumumbi pasa ta temayoki le nane ismba katesewaig.

⁵ Tane Kuate dubi ndade mbal tugumnje minig ta wamdus kuyar mayenu ñak mbal tanaj minap. Ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ⁶ Tane nyamagan sol ñak tanaj pasa kikonu ndo saka minap. Tanamba tane nane afu tuku pasa kumumbi lafuwamngaig.

⁷ Singine gulab Tikikus nu sine turka sine ndon Sungo tuku piroka ye tuku piro tuma minit. Nu tane tugum prowa sulumba ye tuku wam ñakmba kubewamngat. ⁸ Sine mineg mañau te nunge tane kila satinmba tane tuku ñgamunggal wamdus bul ser-tinguwa nga ye nu kukulet.

⁹ Tane tuku tango Onesimus nu mata Tikikus ndon tane tugum kuwaik nga sawet. Nu singine gulab nu Kristus dubi mayete. Nale ar tanje wam ñakmba tenge mayok ke likade ta kubeu tingamngaik.

¹⁰ Aristarkus nu ye ndon muli wandek sinam tenge minek nu tane gare pasa tingit. Barnabas ndaret nune Markus nu mata tane gare pasa tingit. Ye o buk tane satingen tanamba kile mañ satinjet. Nu tane tugum prowa kande nu tap.

¹¹ Tango ande Yesus mape nyu Yustus nu mata tane gare pasa tingit. Yinje piro mbal ñgamuknje nane ken ta ndo Zu tango minmba Kuate tuku gageu afu kilam tuku pirokade. Nane mbolnje ye ñgamunggal wamdus bulkate.

¹² Tane tuku tango Epafra Yesus Kristus tuku piro tango nu mata tane gare pasa tingit. Tane sanjri tinga sugoka Kuate tuku nzali ñakmba kila palpe nga nu wamdus sanjrinu pilmba mara mara tane tuku nga Kuate yabanje. ¹³ Nu tane tuku Laodisea mbal tuku Hirapolis mbal tuku piro sanjrite le kanjeret.

¹⁴ Singine gulab dokta Lukas nale Demas ndon tane gare pasa tingik.

¹⁵ Singine tira kame Laodiseanje minig ta sine tuku gare pasa te saningap. Nimfa ngade pino ta Kuate tuku kuasmbi nu tuku wandeknje mangurkade ndon singine gare pasa nane mata saningap.

¹⁶ Tane waje te bur suluwap sulumba Laodisea mbal burkam tuku ningap. Ye Laodisea mbal tuku waje ande kuyarmba pilen ta tane mata waje ta tumba burkap.

¹⁷ Tane Arkipus sawap le nu wamdus ndindo ndo tumba Kuate tuku piro tina ta suluwa.

¹⁸ Ye Paulus kile yinje waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane ñakmba kaiye. Ye muli wandek sinamnje minet te tane ye gilai ndangap. Kuate nu tane ake sinaj make patikuwa.

Son.

1 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku wanje Paulusnge ambonnga kuyarna

Paulus nu Korinngge minmba Tesalonika mbal tuku wanje te kuyarna ta tugunu tenenmba. Zu afu nane Kuate tuku kuasmbi Tesalonikange minnaig ta piti serninginaig le Paulusnge nane piti ngamukngge bike ndaka sangri tinguwai nga nane tuku wanje te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate, Sungo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikange minig tane ngakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndon pasa-pasakam proweg. Kuate nu tane ake sinan make patika ngamunggal wamdus bul sertingwa. Son.

Tesalonika mbal tuku ngamunggal son sangrinu

² Sine mara mara tane idustingmba Kuate gare pasa tuweg. Sine yabaneg ait mbolngge tane tuku nyu turmba temayokeg. ³ Tane tangine ngamunggal son alonu kile-mayokka tangine kume pur manjambi afu turkam tuku matuk tukulka Sungo Yesus minde minig ta sangri tingade.

⁴ O tira kame, Kuate nu tane tuku kume purna sulumba tane maditingmba kilna ta sine kila. ⁵ Sine o buk tane tugumngge Kristus tuku pasa mayenu kukligen le Tukul Guwa tuku sangrimbi pasa ta mayok ka tane tuku ngamunggal nduasekina le tane son nginaig. Sine pasa kukligen mbal tane ngamukngge mingen le sine tuku manau ta tane kila pilnaig. ⁶ Tane pasa mayenu ismba dubimba piti sungomba kangerkinaig ta Tukul Guwa tane turka sinzantingina le tane wamdus bulkinaig. Tanamba tane Sungo tuku manau sine tuku manau ndui ta dubinaig.

⁷ Tangine manau mayenu tanje Yesus son ngade mbal Masedonia le Akaia ma tugu mbolngge mine likade

ta nane Yesus dubi mayewam tuku ndin tumningina. ⁸ Tane mbolngge Sungo tuku pasa Masedonia le Akaia ma tugu mbol ndo kine ndakina. Tane Kuate tuku sangri tomba tingade manau ta kilke mbol mbal ngakmba isnaig. Ta tuku sine afu saningam tuku mine ndakade. ⁹ Kuga. Nane ngakmba sine tugum pro tenenmba tane tuku sakade le iseg. Sine tane Tesalonika mbal tugumngge pasa kukligen le tane ismba Mbara tugusek abo tugu ngak nu kumnemngge minam saka ngamunggal biye mbilmba tangine yabri mbara ngakmba kusreka Kuate ndo dubide. ¹⁰ Kile tane nu tuku Kinjo samba mbolngge ndekam tuku tairnga minig ta pro sakade le iseg. Kuate tuku Kinjo ta Yesus. Nu kumna le Kuatenge nu te-tina le nu abonja tingina. Kuate nu pro pilesingam tuku pa ta laipsingam tuku Yesus nu muskil kile-tidinge singit.

2

Paulus nu Tesalonika mbal ngamukngge pirokina

¹ O tira kame, sine tane tugumngge pirokigen ta ake piro ndakigen. Alonu tane mbolngge mayok kina ta tane kila. ² Sine tane tugum pro ndamba Filipingge pirokigen ta afunger rar sungo sinmba kiko pilesinginaig. Sine tane tugum promba afu sine ngueu patikinaig ta Kuate nu sine sangri pilesingina le sine sangri tinga nu tuku pasa mayenu kuklimba satینگen.

³ Sine tane pasa ismba son ngap nga pasa kukliweg te mbar wamdus ko kutur wamdus dubimba pasa kukli ndaweg. Ko tane yabritingam tuku pasa ta sa ndakeg. ⁴ Kuga. Kuate nu abo abo sine tuku manau kangerna sulumba nunepasa mayenu kukliwam tuku piro te sine tuku wai mbolngge pilna. Ta tuku pasa mayenu kukliweg te tangonje sine nzalisingam tuku kukli ndaweg. Kuate nu sine tuku ngamunggal pilengate ta nu nzaliwa nga pasa kukliweg. ⁵ Sine tane tugumngge njule parak pasa

sa ndakigenj ta tane kila. Ko tane tuku aganj ndende kilam tuku piririmba yabri pasa sa ndatingigenj ta Kuate nu kila. ⁶ Sine Kristus tuku aposel nyu tigenj ta nyu tambi sine tane tuku wamdus didi ndakigenj. Tane Tesalonika mbal ko mbal afu kise sine tuku nyu payamkam tuku sine idus ndaweg.

⁷ Ina ande nuje kinjo kame kulatkate tanjamba ndo sine tane ngamuknje wamdus bafukmbi tane kulatkigenj. ⁸ Sine tane tuku wamdus sunjo pilgenj sulumba Kuate tuku pasa ndo sanu tuku idus ndagenj. Sine singine wamdus njakmba kilemayokka tane tumtingam tuku idusgenj.

⁹ O tira kame, sine tane ngamuknje Kuate tuku pasa mayenu kuklimba mingenj sulumba sine tane piti tinbekig nga sine furir ki mindek singine mironj ngaro turam tuku piro karenka matuk tukulkigenj ta tane kila. ¹⁰ Sine manjau tinreknu mbar kugatok tane Yesus son ngade mbal tugumnje mayok kagenj ta tane njakmba kila. Kuate nu mata kila. ¹¹⁻¹² Tane Kuate tuku gageu mayok ka nuje kilja tugum prowam tuku nu tane wikate. Nu tane wikate ta tanjine mine mbolnje kumumba temayokap nga tanjo kame nanjine kinjo kame mbolnje manjau kade tanjamba sine tane mbolnje kigenj. Sine tane sarsartinjamba wamdus sanjri piletinjamba rironj pasa tingigenj.

¹³ Sine tane tugumnje Kuate tuku pasa kukligenj ta tane pasa ta ismba tanjo tuku pasa tanjanj ise ndakinaig. Tane kumumbi idusmba Kuate tuku pasa nga tinaig. Tane Kuate son ngade mbal pasa ta tuku sanjri tane sinamnje pirokate. Wam ta tuku sine mara mara Kuate gare pasa tuweg.

¹⁴ O tira kame, Yesus Kristus ndonj ulendikade mbal Kuate tuku kuasmbi Yudea ma tugu mbolnje mine likade ta tane nane tanjanj mayok kinaig. Zu mbal afu nanjine mbal piti ninginaig tanjamba ndo tanjine mbal afunje tane mata piti

tinginaig. ¹⁵ Zu mbal nane Kuate tuku tuan tanjo bale farninjamba singine Sunjo Yesus mata balenaig. Tanjamba nane sine mata pitaikinaig. Nane sinjka Kuate gare tuwe ndakade. Nane tanjo njakmba tuku njeu minig. ¹⁶ Sine tane kasomok mbal pasa mayenu satinjeg le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tinjgit manjau ta sine kusrebe nga Zu mbal nane sine peusingam dirnanjgade. Tanjade le nanjine mbar sugo ke likinaig ta kumunjam bafute le nane Kuate tuku pa njayonu kanjeramnggaig.

Paulus nu Tesalonika mbal manjanjerkam idusna

¹⁷ O tira kame, sine ait fagnu mbolnje munju kusrekigenj ta sinjka ngamunjalmbi kuga. Njarosu ndo munju kusrekigenj. Sine manj tane tumail kanjernu tuku wamdus sanjrinu pilmba ndin sota wamdus sunjo njak mingenj. ¹⁸ Ye Paulus sine manj tane tugum prowam tuku ndin sota minen ta Satan nu sine tuku ndin tukulna.

¹⁹ Singine Sunjo Yesus nu prowa le sine nu tugumnje tingamngig ta sine tane mbolnje ndo tumail puluka gare sunjo tumba payamkamngig. ²⁰ Singine nyu te-mayokmba gare-garekam tuku aganj ta tane ndo.

3

Paulus nu nane kanjernu tuku Timoteus kukulna

¹ Sine tane kanjernu tuku wamdus sunjo ta kume seram kumunju kuga tukunu sikile ndo Silas ndonj Atensnje minbe nga ² sikile tira Timoteus kukulkenj le tane tugum pronaj. Nu Kuate tuku piro tanjo minmba Kristus tuku pasa mayenu kuklite. Nunje tane tuku ngamunjal son sanjri piletinjamba tane ngamunjal wamdus bul sertingam tuku nu kukulkenj. ³ Tane piti ngamuknje minig ta wamdus bike ndaka sanjri tingap nga iduskenj. Sine Kristus tuku mbal piti tanjanj kanjerkam tuku mineg ta tane kila. ⁴ Sine buk tane ndonj mingenj

sulumba sine Kristus tuku mbal piti kanjerkamngig nga satinngig. Pasa satinngig ta kile alonu kanjerde. ⁵Tane piti afu kanjerkade ta ye ismba tane kanjerkam tuku wamdus kume sere fugumba tane tuku ngamunggal son isam tuku Timoteus kukulen le tane tugum kina. Satan nu tane tagotinguwa le ndekap le sine tane tugumngge piro karenjigen ta alo kugatok ngubekig nga ye nu kukulen.

⁶Kile Timoteus nu tane kusreka sile tugum te promba tangine ngamunggal son bike ndaka tangine kume pur manau sangrinu minit ta kubete le isek. Tane sile tuku wamdus mayenu njak minig le sile tane kanjerkam tuku wamdus sungo pilek tanjamba ndo tane mata sile kanjernu tuku wamdus sungo pilig.

⁷O tira kame, sile piti sungo sinamanzer njak minmba tane tuku ngamunggal son tuku manau isek le wamdus bul sersikit. ⁸Tane Sungo kusre ndamba nu dubi mayede tukunu sile piti te sinamngge gare tumba sanngri tek. ⁹Sine tane idustinmba Kuate tuku am mbolngge gare teg wam tanje marosngit le sine tane tuku nga Kuate tuku nyu te-dunngge. ¹⁰Ki furir mindek sine tane kanjernu tuku wamdus ndindo njak minmba Kuate yabanmba mineg. Sine tane tugum promba tane tuku ngamunggal son wam afu denkade ta tumtingam tuku idusmba mineg.

¹¹Mam Kuate singine Sungo Yesus nale ndin inum tumsingwaik le sine tane tugum prowam tuku idusmba yabanngge. ¹²Sungo nu tane tuku kume pur manau sanngri pilewa le sine tane tuku lato lato kume purmba mineg tanjamba ndo tane mata tangine tira kame, tanng ngakmba tuku lato lato kume purkap nga yabanngge. ¹³Tane tanngawap ta Sungo nu tane tuku ngamunggal sanngri piletinmba minwa le ma ma singine Sungo Yesus nu nunne mbal ndonng prowam le tane Mam Kuate tugumngge mbar kugatok purfernu tinngamnggaig. Son.

4

Sine manau purfernu njak minbe

¹O tira kame, sine Sungo Yesus tuku nyu mbolngge tane wam ande kam tuku sarsartingamngig. Sine o buk tane ndonng minmba mine manau Kuate nzalite ta tumtingigen le tane kila pilmba kile tanngamba minig. Tane mine manau ta lato lato kumba minap nga satinngge. ²Sine Sungo Yesus tuku nyu mbolngge tane wam pagu pasa satinngig ta tane kila. ³Tane purfernu minap ta Kuate tuku nzali. Tane fare fare tanng pino ndonng une ndaka ⁴manau tinngreknumbi pino kilap. ⁵Nane Kuate gilai mbal nanngine ngarosu tuku nzali mbolngge pino fare fare kilig tanngamba ke ndakap.

⁶Tane tangine tira ande lukamba nu tuku pino didika nale munngu kilik wam ta pur ndanngkap. Nane tanngamba kade mbal ta Sungo nu lafunu ninngamnggat. Sine rironng pasa ta buk satinngig le tane isnaig. ⁷Kuate nu sine wikina ta kutur njak minbe nga wi ndakina. Nu sine purfernu minbe nga wikina. ⁸Ande nu wam pagu pasa te pitaikate ta nu tanng tuku minngge pitai ndate. Nu Kuate Tukul Guwa singit nu tuku minngge pitaite.

⁹Tane tangine tangine kume purkam tuku Kuatenng tumtingina. Ta tuku ye tane manau ta kap nga kuyar ndawet. ¹⁰Tira kame Masedonia ma tugu mbolngge mine likade ta tane nane njakmba tuku kume purkade. Tangine manng mayenu ta ndo lato lato kap.

¹¹Tane ngan mine manng mbolngge minam tuku wamdus sanngriu palpe. Tangine wam ndo idusninngamba afu tuku wam kuer ndakap. Tane ake mine ndaka waimbi pirokap. Sine buk tanngamba tane wam pagutingigen. ¹²Tane tanngamba pirokap ta Yesus dubi ndade mbal tane kanngkerka tane tuku saka minamnggaig. Manng ta mbolngge tangine ngarosu kulatka afu piti sernngge nda.

Sungo nu luka prowamnggat

¹³ O tira kame, tane kumig mbal tuku wamdus mbarbekaig nga sine tane kila satinjamngig. Mbal afu Yesus ndon minam tuku idus ndamba nanjine kumig mbal ta tuku malmbika piti sungo tade. Tane tanjine kumig mbal tuku malmbi sungo ndawap. ¹⁴ Yesus nu kummba abongina ta sine son ngeg. Tanjamba ndo Yesus son nga kumig mbal nane Kuatenge kile-tidinguwa le Yesus ndon prowamngai ta sine mata son ngeg.

¹⁵ Sine kile pasa satinjamngig te Sungo tuku pasa. Sungo nu prowa le sine kilke te mbolnge abo jak mineg mbal kumanu mbal kile-ngumnemke nda. Kuga. ¹⁶ Wi sanjri mayok kuwa le enel kame tuku gabat nu wikuwa le Kuate tuku tabil fudokuwa le Sungo nu samba mbolnge ndekamngat. Ndekuwa le nane Kristus son nga kumig mbal ambonga tingamngai. ¹⁷ Nane tanjawaig le kilke te mbolnge son nga mineg mbal sine jakmba kilmba kile-dunguwa le gau mbol ambenge kumig mbal ndon ulendika kumba Yesus tugumnge manjurkamngig. Tanjabe sulumba sine Sungo ndon mara mindek minmba minamngig. ¹⁸ Tane pasa tembi tanjine tanjine wamdus piti kile-ibenkap.

5

Yesus prowam tuku ait mambilmba minap

¹ O tira kame, Sungo nu ginu ait mbolnge prowamngat ye ta tuku kuyar ndawet. ² Sungo tuku ait kuayar tanjo nu pitik furir prote tanjan mayok kangat ta tane kila. ³ Tanjo nane sine mine mayeweg nguwaig le Sungo nu pitik ndo prowa le kuma kuma nane mbolnge prowamngat. Pino nu kinjo tepalmbim nga pitik rar tate tanjan nane mbolnge prowamngat. Nane piti ta laipe nda.

⁴ O tira kame, tane ma furir sinamnge mine ndakade. Ait ta

prowa le kuayar tanjo prote le nane piriri njayode tanjamba tane piririwe nda. ⁵ Sine jakmba bulu tuku kinjo kame minmba ma make ko furir mine ndakeg. Sine mafen mineg. ⁶ Ta tuku afu kinyanu tanjan minig ta sine kinye ndakube. Sine wamdus kuyar mayenu jak mambilmba minbe.

⁷ Kinyig mbal nane furir ait mbolnge kinyig. Kule kamenu nyade mbal nane furir kule nyumba nginngankade. ⁸ Sine tanjamba kuga. Sine mafen mineg tukunu sine wamdus kuyar mayenu jak minmba kame tanjo nune ngaro kigraibkam tuku agan patikade tanjamba patikube. Sine ngamungal son kume pur manau kilmba tawo songam tuku agan tanjan silikube. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singit alonu ta minde minmba hat karennu tanjan kaikube.

⁹ Sine Kuate tuku gubra kanjeram tuku nu sine pati ndakina. Kuga. Sine Sungo Yesus Kristus mbolnge muskil kile-tidingam tuku patikina. ¹⁰ Nu prowamngat ta sine abo minbe le ko kumbe le sine nu ndon minmba minam tuku nu sinenu nga kumna. ¹¹ Ta tuku tane tanjine tanjine wamdus piti kile-ibenka mungu sanjri piletinngig tanjamba ndo minmba minap.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² O tira kame, tanjine gabat kame nane Sungo tuku manau tumtinmba tane kile-tidingam tuku riron pasa satinngig ta tane nane tuku nyu idus-ninmba kumnemnge minap. ¹³ Nane Kuate tuku piro kade tukunu nane tuku kume purka nane tuku nyu idusningap. Tane tanjine tanjine wamdus mukuk jak minap.

¹⁴ O tira kame, tanjine tanjo afu ake kaloimba likade ta riron pasa ningap. Afu wamdus piti jak ta tanjine pasambi nane tuku piti kile-ibenkap. Nane afu ngamungal son sanjri kugatok ta sinzanjinmba turkap. Tanjo jakmba ngamuknge gubra kugatok ngan minap. ¹⁵ Nane

afu tane ŋaigo siglikuwaig ndeta maŋau ndui tambu lafu ndawap. Taŋgine tira kame ko taŋgo ŋakmba mbolŋge wam magenu ke likam tuku wamdus saŋgrinu palpe.

¹⁶ Tane mara mara gare ŋak minmba ¹⁷ Kuate yabaŋmba minap. ¹⁸ Tane mbolŋge wam afu prode ta tuku Kuate gare ndo tape. Tane Kristus Yesus tuku mbal taŋamba kam tuku Kuate nu nzalite.

¹⁹ Tukul Guwa nu pa taŋaŋ tane mbolŋge uge ŋak minit ta fu ndawap. ²⁰ Nane afu Tukul Guwaŋge pasa tumningig le kile-mayokkade ta pasa ta talaka pitai ndawap. ²¹⁻²² Tane wam ŋakmba pileŋga wam ŋaigonu ŋgumneniŋmba wam magenu ta ndo biye dewap.

²³ Ngamuŋgal mukuk wamdus bulok maŋau Kuate nu tugu. Nuŋge tane tiŋreknu kile-mayokkuwa. Nu tane kulatka minwa le ma ma siŋgine Suŋgo Yesus Kristus prowa le taŋgine ŋgaro ŋgamuŋgal kanu ta ŋakmba mbar kugatok purfeŋnu mayok kaŋgaig. Sine taŋamba tane tuku ŋga Kuate yabaŋeg. ²⁴ Kuate nu tane wikate ta nu siŋka taŋamba kamŋgat.

²⁵ O tira kame, tane sine tuku yabaŋap. ²⁶ Tane taŋgine taŋgine tira kame ndoŋ muŋgu kume purkade maŋau ta alonu te-mayokap.

²⁷ Ye Suŋgo tuku nyu mbolŋge pasa te satinget. Waŋe te burkap le tira kame ŋakmba iswaig.

²⁸ Siŋgine Suŋgo Yesus Kristus nu tane ŋakmba make patikuwa.

Son.

pitaiwaig le une tuku tugu tanjo mayok kanjat. Tanjo ta nu ngisikam tuku tanjo. ⁴ Nu mayok ka tanjo nu ndo mbarinwaig nga idusmba tanjo tuku mbara yimyam nangine mbarinngam tuku aganj kame ta njakmba ndon ngueu minmba tidon pankamngat. Nu Kuate tuku wande sunjo sinamnge minyok minmba ye ndo Kuate nga sakamngat.

⁵ Ye tane ndon minen sulumba wam ta tuku satingen ta tane idus ndade? ⁶ Une tuku tugu tanjo ta nune ait kumunguwa le nu mayok kanjat. Sangri andengete nu mayok kambim tuku peute. Sangri ta tane kila. ⁷ Kile une tuku tugu tanjo nu kuirkuirka piroka minit. Tanjamba minwa le ma ma sangri nu peumba minit ta nu kusrewamngat. ⁸ Kusrewa le une tuku tugu tanjo nu mayok kanjat. ⁹ Mayok kuwa le Satan nu sangri yimyam tuwa le nu yabri wam kitek sangri njayo gudommba kile-mayokkamngat. ¹⁰ Tanjamba nu nane ngisikam tuku mbal tugumnge manau najgonu ke lika sangri tamba yabriningamngat. Nane muskil kile-tidinge ningam tuku pasa tugusek ismba mbulmba pitaide tukunu nane ngisikam tuku minig. ¹¹ Ta tuku Kuate nu nane tuku wamdus nginngan serninguwa le nane yabri manau ta kanjerka son ngamngaig. ¹² Nane Kuate tuku pasa tugusek pitaide sulumba une manau kam tuku ngamungal kundekundenigig mbal Kuate nu nane pa njayonu ningamngat.

Kuate nu Tesalonika mbal madiningina

¹³ O tira kame, sine tane idustinmba Kuate gare pasa tuweg. Nu tane tuku kume purte. Nu abo abo tane Tukul Guwa mbolnge Kuate tuku mbal mayok ka pasa tugusek ismba son ngap le tane tuku muskil kile-tidinge tingam tuku tane maditingina. ¹⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku kilnja sangri sunjo tap nga sine tane ngamuknge pasa mayenu kukligen le Kuate nu tane wikina.

¹⁵ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sangri tinga singine mingembi ko wanembi Kuate tuku pasa satinngen ta dubi mageka bige dedengap.

¹⁶ Singine Mam Kuate nu sine tuku sungomba kume purmba ake sina sine sine make patikate le sine wam mayenu tairnga minmba ngamungal mukuk njak mineg. ¹⁷ Singine Sunjo Yesus Kristus Mam Kuate nale tane wamdus sangri piletinguwaik le tane wam ke likade ko pasa sakade ta magenu kile-mayokkap nga Kuate yabanjet. Son.

3

Yabanjam tuku pasa

¹ O tira kame, ye pasa te ndo satinngamngit. Sunjo tuku pasa tane ngamuknge sungokina tanjamba afu ngamuknge sungokuwa nga tane sine tuku nga Kuate yabanjam. ² Kuate tuku pasa isig mbal afu son nda ngade. Ta tuku tanjo najgonu nane sine najgo siglikubekaig nga Kuate sine tursingam tuku nga yabanjam.

³ Sunjo nungete tane tuku ngamungal sangri piletingamngat. Nu tane kulatkuwa le Satan nu tane najgo siglike nda. ⁴ Sunjo nu wamdus singina le sine tane tuku wamdus ar ar ndaweg. Sine wam pagu pasa buk satinngen ta tane tanjamba ndo ke lika minmba minamngaig ta sine kila. ⁵ Kuate sine tane wamdus purfeu sertinguwa le nu tane tuku sungomba kume purte wam Yesus nu sangri tinga bike ndakina manau ta lato lato kila patika wamdus sangri tingap nga ye tane tuku nga Kuate yabanjet.

Pirokam tuku pasa

⁶ Tira kame, sine singine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolnge wam pagu pasa te satinngamngig. Tira ande nu sine tane wam pagu tingigen pasa ta pitaimba piro ndaka ake kaloimba minwa kande tane nu ndon ulendi ndakap. ⁷ Sine tane ngamuknge mingen ta ake kaloimba mine ndakigen. ⁸ Sine afu tugumnge

nyamagan ake yai ndakigen. Sine njakmba piyamba kilgen. Sine tane piti tinbekig nga ki furir mindek singine waimbi piroka matuk kagen.

⁹ Sine Kristus tuku piro mbal tukunu sine tane tuku agan ndende ake kilam kumu ta tane sine tuku manau ta kubemba tanjamba pirokap nga sine piroka tane tuku agan ndende kile ndakigen. ¹⁰ Sine tane ngamuknge mingen sulumba tenemba wam pagutingigen. Tango ima nu piro ndaka ake minwa kande nu nyamagan nye ndakuwa ngigen.

¹¹ Tane tuku afu kanyummba ake kaloimba minig sulumba afu tuku wam kugerka ta afunge kubede le sine iseg. ¹² Sine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolnge mbal tanan wam pagu pasa tembi sarsarningamngig. Nane wamdus bafukmbi piroka piro tuku piya tamba nanjine nyamagan piyawaig.

¹³ Tira kame, tane wam magenu kam tuku kanyum ndawap. ¹⁴ Sine wane te pilbe le tane tugum prowa le ande nu sine tuku pasa te pitaiwa kande tane nu kanjermba kiko tuwa nga nu ndon ulendi ndakap. ¹⁵ Nu tane tuku tira ta nu ngueu tanjo tanan kanjer ndamba nu riron pasa tape.

Kaiye pasa

¹⁶ Ngamungal mukuk wamdus bulok manau Sunjo nu tugu. Nunge mara mara tanjine mine njakmba tuku ngamungal mukuk wam bul sertinguwa. Nu tane njakmba ndon minwa. Son.

¹⁷ Ye Paulus ye kile yine waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. Wane te ye tuku nga tane katesewam tuku ye yine wai kuyar tuku manau pilet. Yine wane njakmba mbolnge ye tanawet.

¹⁸ Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane njakmba ake sinan make patikuwa.

Son.

1 TIMOTEUS

Timoteus tuku waŋe Paulusŋge ambonŋa kuyarna

Timoteus nu tanŋo mbanzonu minmba Kuate tuku kuasmbi Efesusŋge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu Romŋge muli wandek sinam tanŋe minmba Timoteus idusmba waŋe te kuyarma pilna le nu tugum kina.

Waŋe te tugunu teŋenmba. Yabri tum tanŋo afaŋge tanŋo pino Efesusŋge minnaig ta yabrininmba pasa sunŋomba saka minnaig le Paulus nu nane tuku mbar wamdus ta teibenam saka waŋe te kuyarna sulumba Timoteus nu sanŋrimba tinŋa Kristus tuku pasa tugusek kukliwa ŋga nu sanŋri pilena. Tanjamba nu gabat tanŋo madininŋam tuku pasa turmba Timoteus sana.

1-2 O Timoteus kaiye. Ne Kristus tuku son ŋgate ta ne sinŋa ye tuku kinŋo. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ye ne ndonŋ pasa-pasakam prowet. Kuate nu sine muskil kile-tidinŋina le sine Yesus Kristus son ŋga nu minde mineg. Nalenŋe ye madiyinaik le Kristus Yesus tuku aposel minet. Mam Kuate Yesus Kristus sinŋine Sunŋo nale ake sinanŋ ne make pilmba sinanu mapenumba ŋgamunŋal wamdus bul sernuwaik. Son.

Yabri pasa tuku rironŋka

3 Ye buk Masedonia kambim saka nane afu pasa tugusek kusremba pasa kise sakinaig ta peuningam tuku ne Efesusŋge mina ŋgen. 4 Nane yabri wam kube ko nanŋine wa mbunŋ kame tuku tugu patit ke lika sunŋomba wamdus pile ndakuwaig. Nane wam ta sake lika ake sinanŋ kualeyaukade sulumba Kuate tuku son ŋga nu tuku wamdus kila palm-bim idus ndade. 5 Ye rironŋ pasa sanet te nanŋine nanŋine munŋu kume purka minwaig ŋget. Kuate am mbolŋge ŋgamunŋal wamdus mukuk

minam tuku kutur maŋau mbulwaig sulumba tugusemba nu tuku son ŋguwaig ta nanŋine nanŋine kume purkam kumuŋ.

6 Nane afu maŋau kame ta kusreka pasa alo kugatok ta munŋu wam kubeka isig. 7 Nane Kuate tuku tukul maŋau afu tumninŋam bafude ta nane tugunu gilai. Nane tukul pasa katese maye ndamba afu sanŋrimba saninŋig.

8 Sine Kuate tuku tukul pasa katese mayemba dubibe ta maye. 9 Tukul pasa ta tanŋo tinreknu tuku pro ndana. Nu mbarde mbal tuku prona ta teŋenmba. Afu tukul lukakade ko Kuate ŋgumnemba unekade ko nu idus ndamba kilke te tuku maŋau ke likade ko ina mam ko tanŋo afu bale farde 10 ko tanŋo pino ndonŋ fare fare minig ko tanŋo pino ndonŋ minam tuku pino tanŋo ndonŋ minam tuku maŋau mbilmba maŋau kise ke likade ko pirokam tuku ŋga tanŋo bige tidinŋade ko afu yabrininŋig ko ki am mbolŋge ŋga yabri pasa sakade ko maŋau tugusek afu lukakade, tukul pasa nu nane tuku prona. 11 Pasa mayenu Kuatenŋe sina le kukliwet ta tanjamba ndo sakate. Kuate nu gare maŋau tuku tugu. Nuŋe pasa mayenu tanŋe nu tuku nyu sunŋo te-mayokte.

Kuate nu Paulus sinanu mapena

12 Sinŋine Sunŋo Kristus Yesus nu ye sanŋri sina sulumba ye tala ndayumba pirokam tuku madiyina. Wam ta tuku ye nu gare pasa tuwet. 13 Ye buk nu pasa ŋayonu tumba nuŋe mbal piti ninmba nu tumail panmba minen. Ye nu tuku tugu gilai minmba nu son nda ŋga tanjawen ta Kuate nu ye mapeyina le 14 sinŋine Sunŋo nu ye ake sinanŋ make pilmba sunŋomba sinzanŋina le kile ye Kristus Yesus tuku son ŋga tira kame tuku kume puret.

15 Pasa te sinŋa son ŋgam tuku. Kristus Yesus nu mbarde mbal muskil kile-tidinŋe ninŋam tuku ndo kilke te mbol prona. Mbarde mbal ye nane ŋakmba lininmba mbar sunŋo

ajak minen ta ¹⁶ Yesus Kristus nu pitik mbar lafunu se ndakina. Nu ye ambonga mapeyuwa le nane afu wam ta kangermba nane mata nu tuku kume tuku sangri tomba tinga abo tugu tumba minmba minwaig nga idusna.

¹⁷ Kuate nu ait jakmba tuku Gabat Sunjo. Nu kumam kumun kuga. Nu ammbi kanger ndaweg. Nu Mbara Sunjo Ndindo. Sine nu tuku nyu sunjo te-dunga minmba minbe. Son.

Sangri tinga pirokam tuku pasa

¹⁸⁻¹⁹ O yiye kiyo Timoteus, nane o buk Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokka ne tanjamba ke likamngat nginaig. Ne pasa ta idusmba Kuate am mbolnge ngamunggal mukuk jak minam tuku mbar manau pitaika Kristus tuku son nga minmba kame tanjo tanan sangri tinga piroka. Afu nangine mbar manau ta yabukade le waj nu mbun mbolnge fetka ngisikate tanjamba nangine ngamunggal son ngisikate. ²⁰ Himeneus le Aleksander nale mata tanjade. Nale Kuate tumail pande ta kusrewaik nga ye nale Satan tuku wai mbolnge patiken.

2

Kuate yabanam tuku manau

¹ Pasa te ambonga sani le ise mayewa. Ne Kuate ndon pasata nu tanjo pino turkuwa nga yabanmba nu gare pasa tawe. ² Gabat sugo sugo sine kulatkade mbal nane jakmba sine kulat magewam tuku Kuate yabana. Nane tanjawaig ta sine piti kugatok mine mayenu mbolnge minmba Kuate dubimba manau tugusek kam kumun. ³ Ne tanjamba Kuate yabana ta ne wam mayete. Kuate nu sine muskil kile-tidinge singit nu yaban manau ta nzalite. ⁴ Nu tanjo pino jakmba muskil kile-tidinge ningguwa le pasa tugusek kila pilwaig nga iduste.

⁵ Mbara Ndindo nu Kuate. Sine Kuate ndon ulendisingam tuku tanjo

ndindo nu Kristus Yesus. ⁶ Ait kumungina le nu Kuate tuku wamdus temayokmba tanjo jakmba tuku muskil kile-tidingam tuku nuje ngarosu kumam tuku pilna. ⁷ Ye pasa ta kuklimba kasomok mbal tumningi le nane pasa tugusek ta son nguwaig nga nu ye kukulyina. Ye yabri ndaka son pasa saket.

⁸ Ma jakmba mbolnge tanjo nane Kuate yabanwaig nga iduset. Nane gubra manau wam ngaigonu jakmba ngumnenimba manau purfennu mbolnge minmba wai kile-dunga Kuate yabanwaig nget.

Pino kame tuku pasa

⁹ Pino kame nane mindepiymba nane alej alej ndaka aganj ndende kumumbi mindepiywaig. Gabat parej latomba aganj maditaknu golmbi wakeikanu piya o mbolnge tamba mindepiye ndakuwaig. ¹⁰ Sine Kuate tuku mbal nga idusmba kande ta kumumba wam magenu ndo kuwaig. Manau ta nangine mindepiye mayenu tanan.

¹¹⁻¹⁴ Kuate nu ambonga Adam wakeina sulumba ngumne nga Eva wakeina. Adam nu Satanngge yabri ndana. Kuga. Pino ta nu Satanngge yabrina le Kuate tuku mingge pitaina. Wam ta tuku pino kame nane tanjo lukaka Kuate tuku pasa tumndaninguwaig nget. Nane mbolnge mbolnge ndamba maninok minmba pasa ismba kila pilwaig. ¹⁵ Pino nane kiyo kile-patika Kuate tuku son nga afu tuku kume purmba wam ngaigonu mbulmba maim maim ndaka minwaig. Tanjawaig ta Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ningamngat.

3

Kulat mbal tuku pasa

¹ Pasa te sinjka son pasa. Ande nu kusem wande tuku kulat tanjo piro kam nzaliwa ta piro ta mayenu ndo.

² Kulat tanjo nu tanjo am mbolnge mbar kugatok minwa. Nu pino ndindo jak minmba nuje nzali ngaigonu tidonguwa sulumba wamdus

kuyar mayenu ᅇak pizuknu minwa. Nu mbal afu kile-wandekka isukus-ninguwa. Nu Kuate tuku pasa tango pino tum mageninguwa. ³ Nu kule kamenu nyumba ᅇginganka afu kat ndaninguwa. Nu ᅇgan minmba afu ndoᅇ kualeyau ndakuwa. Nu ndametiᅇ tuku sunᅇomba idus ndawa. ⁴ Nu nuᅇ pino kiᅇo kame kulat magekuwa le nuᅇ kiᅇo kame nu kumnemᅇge minmba maim maim ndakuwaig. ⁵ Nu nuᅇ pino kiᅇo kulat magekam fugute ta nu ndaᅇmba Kuate tuku kuasmbi kulatkamᅇgat?

⁶ Tango ailfu ndo ᅇgamunᅇgal biye mbilna ta nu kulat tango nda minwa. Nu nuᅇ ᅇgaro payamkikat. Tanawa ta nu Satan tanaᅇ lafu ᅇayonu tamᅇgat. ⁷ Nu Kristus gilai mbal am mbolᅇge mata mayenu minwa. Nane nu tuku maᅇau ᅇayonu tuku sakuwaig ta Satan nu didika tumba ᅇayo siliwikat.

Gabat tango kame tuku pasa

⁸ Kussem wande tuku gabat kame nane mata wamdus kuyar magenu ᅇak minwaig. Nane pasa mbilm-bilmba mine ndakuwaig ko kule kamenu sunᅇomba nda nyuwaig. Nane ndametiᅇ kilam tuku piriri ndawaig. ⁹ Nane mbar maᅇau pitaika Kuate am mbolᅇge piti kugatok minam idusmba Kuate tuku pasa tugusek buk kuirok minna ta biye mayewaig. ¹⁰ Tane nane maᅇau kade ta pileningap le nane kumumbi kuwaig ndeta nane piro ta kuwaig.

¹¹ Piyo kat naᅇgine nane mata wamdus kuyar magenu ᅇak minmba ᅇgumnem pasa sa ndakuwaig. Nane naᅇgine nzali ᅇaigonu tidonga maᅇau magewaig.

¹² Gabat tango nane pino ndindo ᅇak minmba naᅇgine pino kiᅇo wande tuma mbal kulat magekuwaig. ¹³ Nane gabat piro biye mayewaig ta afunᅇge nane piro mbal magenu ᅇguwaig le nane sine Kristus Yesus tuku pasa son ᅇgeg ta sanᅇri tinᅇa kukliwamᅇgaig.

Sine son ᅇgeg pasa ta tugunu

¹⁴⁻¹⁵ Ye mine-minemba ne tugum prowam iduset ta ye dalkikit ᅇga kile wam pagu pasa te tinet. Ne Kuate tuku kiᅇo kame ᅇgamukᅇge minmba nane ndoᅇ maᅇau magenu ke likam tuku kila pale ᅇga ye waᅇe te kuyaret. Nane Kuate abo tugu ᅇak nu tuku kuasmbi minig. Nane makek sugo bike ndakade tanaᅇ sanᅇri tinᅇa nu tuku pasa tugusek biye dede. ¹⁶ Sine Kuate tuku son ᅇga nu mbariᅇge wam ta sunᅇokanu kuirok ta tenenmba. Nu tango ᅇgarosu tumba mayok kina. Nu tinᅇeknu ta Tukul Guwanᅇge tum-sinᅇgina.

ᅇᅇel kame nane nu kaᅇgernaig. Kilke ᅇakmba mbolᅇge afu nu tuku pasa kuklinaig le kasomok mbal nu tuku son ᅇginaig. Kuatenᅇge tumba maᅇ luka samba mbol kina.

4

Afu nane yabri pasa dubiwamᅇgaig

¹ Tukul Guwanᅇge maᅇau mayok kaᅇgaig ta kilimok sakate. ᅇgumnᅇga afu Kristus tuku son ᅇgade ta kusremba guwa ᅇaigonunᅇge nane yabringuwaig le ismba bukla tuku pasa dubiwamᅇgaig. ² Yabri tum mbal nane naᅇgine mbar tuku piti tidonga mbaram tuku wamdus piti kugatok nane yabrinimba minamᅇgaig. ³ Nane tenenmba sakamᅇgaig. Tango pino munᅇu kile ndakap. ᅇgaᅇ kame te nye ndakap ᅇgamᅇgaig. Pasa ta yabri pasa ndo. ᅇgaᅇ kame ta Kuatenᅇge kile-mayokkina. Pasa tugusek katesemba son ᅇgade mbal nane Kuate gare pasa samba ᅇgaᅇ ta kilmba nyuwaig ᅇga nu ᅇgaᅇ kame ta kile-mayokkina. ⁴⁻⁵ Kuatenᅇge ᅇgaᅇ kile-mayokkina ta ᅇakmba magenu ndo. Kuate nu ᅇgaᅇ kame ta magenu ᅇgate le sine nu gare pasa tumba yabaᅇmba nyube. Mbulam kumuᅇ kuga.

Paulus nu Timoteus wam paguna

⁶ Wam pagu pasa ta ᅇakmba tira kame saniᅇmba mina. Ne tanawa ta ne Kristus Yesus tuku piro tango

mayenu minamngat. Kristus tuku pasa tugusek son nga dubite tanje ne sangri pilenamngat. ⁷ Kilke te mbolok nginngan wam kube ta ngumneninga sulumba Kuate tuku minje dubiwam tuku ngamuŋgal tumtummba mina. ⁸ Ne ngarosu pinderkam tuku tumtuma ta alo fudinndo. Ne Kuate tuku minje dubiwa ta alo sungokanu. Kile kilke te mbolŋge ngumnenga kilke kitek mbolŋge mata abo ŋak minmba minamngat. ⁹ Pasa ta sinja son ngam tuku. ¹⁰ Kuate nu abo minmba minit nu tanjo ŋakmba tuku muskil kile-tidinge ninjam iduste ta sine nu tuku sangri tomba tingeg mbal nu sinja muskil kile-tidinge sinjamngat nga minde mineg. Sine wam ta idusmba piro karenka mundusingit.

¹¹ Ne wam pagu ta ŋakmba kuklimba saninga. ¹² Nane ne tanjo mbanzonu nga ne tala ndanuwaig. Kuga. Ne pasa mayenu, manjau mayenu, kume pur manjau, ngamuŋgal son, manjau purfeŋnu ta ŋakmba kumba mina le Kristus tuku son ngade mbal ne dubinuwaig. ¹³ Ne Kuate tuku pasa nane ndon burka tugunu kuklimba tumningmba mina le ye ne tugum prowamngit.

¹⁴ O buk nane afu Tukul Guwa tugumngge pasa ismba kilemayokkinaig le gabat kame nane ne mbolŋge wai patikinaig le ne piro tuku sangri tina wam ta ne gilai ndanga. ¹⁵ Ne wamdus ndindo tumba piro sakit ta biye mayewa le afu ne tuku piro manjau sangri tingate ta katesewaig. ¹⁶ Nanje mine manjau ko pasa tumningit ta mata kurau mayewa. Ne tanjawa ta Kuate nu ne pasa isig mbal turmba muskil kiletidinge tinjamngat.

5

Manjau magenu tanjo pino mbolŋge kam tuku

¹ Tanjo saibo ande mbarwa kande ne nu tumba sigair sigair ndawa. Ne mam nanje wamdus mukukmbi sate tanjamba nu te-tiwa. Tanjo mbanzonu maib nanje mbolŋge manjau kate

tanjamba ka. ² Pino saibo ina nanje tanjan nane mbolŋge ka. Pino mbanzo kulim nanje mbolŋge manjau purfeŋnu kate tanjamba ka.

Pino kuembol tuku pasa

³ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakuwaig kande Kristus tuku mbalŋge nu kulatkuwaig. ⁴ Ko nu kinjo kame ko wa kame ŋak ndeta nane ina mamngge nane kulatkinaig ta lafunu nu kulatkuwaig. Kristus dubide mbal nane ambonga nanjine tugu mbolŋge manjau mayenu kuwaig nga Kuate nu nzalite.

⁵ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakade le nu Kuate ndo ye turyamngat nga furir mafen mindek nu yabanje. ⁶ Pino kuembol nu nuje ngarosu tuku nzali dubimba likate ta nu abo minit nga iduste ta nuje kanu kumaknu minit. ⁷ Ne sangri tinga wam pagu pasa ta turmba nane ninga. Afunge nane manjau ŋaigonu kade ngubekaig.

⁸ Ande nu nuje ina mam ndare tuma kulat ndakate ta nu Kristus tuku pasa son ngeg ta pitaite. Kuate gilai mbal minig tuku manjau limba nu sinja ŋayonu ndo minit.

⁹ Pino kuembol afu Kuate tuku piro biyam tuku nyu kuyarka le Kristus tuku kuasmbinge nane kulatkuwaig. Afu buk tanjo ndindo ndo ŋak minnaig ta tanjo kumnaig le kile saibo patika yar 60 tanjan minig ta nane tuku nyu ndo kuyarka. ¹⁰ Nane buk kinjo kame kulat mageka mbal afu kilmba isukusneninjmba Kuate tuku mbal sinzaninjmba sinamanzerkinaig mbal wakeika wam magenu ŋakmba kam tuku wamdus sangrinu pilnaig le afu ta tuku sakade. Ne saibo tanjan tuku nyu ndo kuyarka.

¹¹⁻¹² Pino mbanzonu kuembol minig ta ne nane tuku nyu kuyar ndaka. Nanjine nzali tanje nane didikate le man tanjo kilmba Kristus ngumnemba nu tuku piro pino minam tuku pasa katnaig ta kuerkade. Manjau ta tuku nane pa tam tuku minig. ¹³ Wam ta ndo kuga. Nane

ake kanyumba wande wande mbol kumba fare fare pasata waje pasa tumba pasa afu nda sakam tuku si sakade. ¹⁴⁻¹⁵ Afu buk mbilka Satan dubide. Ta tuku ye man sakamngit. Pino mbanzonu kuembol minig ta nane man tango kilmba kinjo kile-patika nangine wande kulatka minwaig. Tanawaig le sine tuku ngueu mbal sine Kristus tuku mbal tuku nyu kile-ibenke nda.

¹⁶ Kristus tuku son ngate ande nune ndare ande kuembol minwa ndeta nu kulatkuwa. Kristus tuku kuasmbinge kulat ndakuwaig. Kuembol afu kulatkam tuku mbal mine ndakade ta nane ndo kulatkuwaig.

Gabat kame tuku pasa

¹⁷ Kussem wande tuku gabat kame afu piro ke mayede ta piro piya man lato ningam kumu. Afu sanjri tinga pasa kukli mayede ta sinja piya lato ningap. ¹⁸ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro ninmba alonu afu nye ndakuwaig nga minje tukul ndaningap. *Lo 25.4*

Pasa ande tenjemba sakate: Tane piro tango tukunu afu tugumnge agan ndende kilam kumu ngate.

¹⁹ Tango armba ko kenmba gabat tango nu mbar ande kina nguwaig le ne son nga. Ko ndindonge nu mbarat nguwa kande ne ise ndaka.

²⁰ Nane afu mara mara mbar manau kumba minwaig ndeta ne nane kilmba tango jakmba am mbolnge kile-tidinga le nane afu kanjermba kuru-kurukuwaig.

²¹ Kuate, Kristus Yesus, enjel kame Kuatenge madiningina ta nane jakmba am mbolnge ye pasa te sanamngit. Ne wam pagu pasa sanit ta dubimba ande make pilmba ande kasur ndawa.

²² Ande Kuate tuku piro biywa nga pitik madimba wai nu mbolnge pile ndaka. Afunge ne didikuwaig le nane tuku mbar manau dubi ndawa. Ne manau kutur jak rironja.

²³ Ne kule tidonu ndo nye ndaka. Ne mara mara guaze tate tukunu ne grep kule fudinmba turmba nya le fungul mayekuwa.

²⁴ Tango afu tuku mbar manau kilimnge minig le kilmba pasa mbolnge patikade. Afu mbarde ta kuirok minig ta ngumne nga Kuatenge kile-mayokkamngat. ²⁵ Afu tuku manau magenu mata kilimnge minig. Afu tuku manau magenu kuirok minig ta sinja ngumne nga kilimnge minamngaig.

6

Piro mbal tuku pasa

¹ Kristus tuku son ngade mbal piro agan tajan afu tuku pirokade ta nane nangine gabat tuku kuraukuwaig. Nane tanawaig ta afunge Kuate tuku nyu nu tuku pasa ngaigo siglike nda.

² Nangine gabat kame Kristus tuku son nguwaig ta piro mbal nane kile nu ye tuku tira nga nu maim maim tuwe ndakuwaig. Nangine gabat son ngate ta nu tuku kume purmba man lato nu tuku piro ke mayewaig.

Ndametin tuku pasa

Ne tango pino wamdus kuagneka pasa te saninga. ³ Ande nu singine Sunjo Yesus Kristus tuku pasa tugusek Kuate kumnemnge minam tuku ta kusremba pasa kise sakate ta ⁴⁻⁵ nu nginngan tango ndo. Nu ake nune nyu payamkate. Nu pasa tugunu afu tuku munju tulinu nzalite le mbal afu pasa tugusek gilai minmba nginnganka minig ta nane tuku wamdus kuagnekate. Wam ta mbolnge nane afu tuku mine ta tam tuku am kikon tinga afu ndon kualeyaukade sulumba afu tuku nyu ngaigo siglikade. Afu ake tulinimmba kualeyaukade. Nane wamdus mbarmba sine Kuate kumnemnge minmba ndametinj agan ndende gudommmba kilamngig ngade.

⁶ Ne isa. Ande ye Kuate kumnemnge minet te kumu ngate ta nu agan ndende jak tajan nu sinja gare jak minit. ⁷ Sine ina sinamnge agan

ndende ᅇak pro ndagen. Sine kumbe sulumba agan ndende ᅇakmba kusreka ake kanᅇig. ⁸ Kile sine tawi nyamagan ᅇak minmba ndeta maye.

⁹ Afu agan ndende kilam tuku piriride ta Satan nu nane tagoningit le ndekade le kilmba ᅇaigo siglikate. Nane wamdus kugatok nanᅇine nzali kame tanᅇe nane kulatka didikade le dubika ᅇgisikade. ¹⁰ Agan ndende ko ndametiᅇ kilam tuku piriride wam ta maᅇau ᅇaigonu yeki yeki ᅇakmba tuku tugu. Afu ndametiᅇ kilam piriride ta nane Kuate tuku son ᅇginaig ta kusrenaig sulumba kile ᅇgamuᅇgal rar sunᅇo ᅇak minig.

Abo tugu minmba minam tuku pasa

¹¹ O Timoteus, ne Kuate tuku tango. Ne maᅇau ta ᅇakmba rironᅇka. Ne maᅇau tiᅇreknu ndo kam tuku, Kuate kumnemᅇᅇe minam tuku, nu tuku son ᅇgam tuku, afu tuku kume purkam tuku, piti sinamᅇᅇe sanᅇri tiᅇga bike ndakam tuku, ᅇakmba ᅇgamukᅇᅇe ᅇgan minam tuku wam ta ᅇakmba ke mayewam tuku idusmba wamdus sanᅇrinu pale.

¹² Ne Kristus tuku son ᅇgina ta nane gudommmba am mbolᅇᅇe te-mayokna le Kuate nu ne abo minmba minam tuku madinina. Ne Kuate tuku sanᅇri tomba tiᅇgam tuku nane muᅇᅇu lilika pinderkade tanaᅇ matuk tukulka abo tugu ta biye dewa.

¹³ Kuate nu agan ndende ᅇakmba abo niᅇgit ta Kristus Yesus nu Pontius Pilatus tugumᅇᅇe nuᅇe tugu te-mayokna ta ye nale am mbolᅇᅇe ne sanamᅇgit. ¹⁴ Kuate tuku pasa dubi mageka le afuᅇᅇe pasa ta ᅇayo sili ndawaig. Tanᅇamba mina le ma ma siᅇᅇine Sunᅇo Yesus Kristus mayok kanᅇat. ¹⁵ Ait kumuᅇᅇuwa le Kuatenᅇᅇe nu te-mayokamᅇgat. Kuate nu gare tugu. Nu Kulat Sunᅇo ndindo. Gabat ᅇakmba tuku nu Gabat. Sugo ᅇakmba tuku nu Sunᅇo. ¹⁶ Nu ndindo kume nda. Bulu sanᅇrinu sinamᅇᅇe minit le sine patuwam kumuᅇ kuga. O buk kile mata ande nu kanᅇeram kumuᅇ

kuga. Nu tuku nyu sunᅇo pasa ᅇak sanᅇri ᅇayo minmba minwa. Son.

Agan ndende ᅇak mbal tuku pasa

¹⁷ Ne agan ndende ᅇak mbal sanᅇᅇga le nane agan ndende payamka sine agan ndende ᅇak mage minamᅇᅇig ᅇga idus ndawaig. Agan ndende ta pitik kugade. Kuate nu sine gare tube ᅇga agan waknyumba wam magenu ᅇakmba siᅇgit. Nu tuku sanᅇri mbolᅇᅇe mage minamᅇᅇig ᅇga iduswaig. ¹⁸ Ne nane sanᅇᅇga le wam magenu sunᅇomba kumba waknyumba afu turkuwaig. ¹⁹ Tanᅇawaig ta nane wam mayenu ᅇgumneᅇᅇga tam tuku ta kuaneka abo tugu tugusek ta tamᅇᅇaig.

Kuate tuku pasa kulat mayewa

²⁰ O Timoteus, Kuatenᅇᅇe pasa tinna ta kulat mayewa. Nane afu kilke mbolok pasa alo kugatok saka ko ye kila ᅇak ᅇga pasa tugusek te-ibeᅇde ta ne pasa ta ise ndaka. ²¹ Nane afu sine kila ᅇak ᅇga wamdus mbarmba Kristus tuku son nda ᅇgade.

Kuate nu ake sinaᅇ tane make patika minwa.

Son.

2 TIMOTEUS

Timoteus tuku wane

Paulusnge arnu kuyarna

Paulus nu buk saibo pilmba Romnge muli wandek sinam tanje minmba nu wane njakmba kuyarninge likina ta tukulmba Timoteus tuku wane arnu te kuyarna.

Timoteus nu Kristus tuku kuasmbi Efesusnge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu wam pagu pasa te Timoteus tuku kuyarmba wane te pilna le nu tugum kina.

1-2 O yine kijo Timoteus kaiye. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ne ndon pasa-pasakam prowet.

Kuate nu tanjo kame njakmba Kristus Yesus tuku son nguwaig le abo tugu ningamngit nga sakina. Nu wam ta kumuwam tuku nuje nzalimbi ye aposel madiyina le pasa ta kukliwet. Mam Kuate Kristus Yesus ndon nale ake sinan ne make pilmba mapenumba ngamungal wamdus bul sernuwaik. Son.

Sungo tuku wam te-mayokam tuku kiko ndanuwa

3 Ye yine mbun kame tanan Kuate tuku piro biye mayewet nga ye mbar manau njakmba pitaika nu am mbolnge ngamungal wamdus bulok minet. Ye nu ndon pasata mara njakmba mbolnge ne tuku nga gare pasa nu tuwet. 4 Ye ne kusrenen le ne malmbikina ta idusmba ye ne kangernumba man gare sunjo tam tuku mara mara wamdus sunjo njak minet. 5 Wa nane Lois le ina nane Yunis nale o buk Kuate tuku sangri tomba tinginaik. Ne mata nale tuku manau ta dubite nga iduset. 6 Ta tuku ye tenemba ne sanamngit. Ye buk ne piro biya nga wai ne mbolnge patiken le Kuate nu piro tuku sangri ne tinna. Ne sangri ta njak minmba piroka. 7 Kuate nu sine Tukul Guwa singina ta sine kuru kuru sersingam tuku nda singina. Sine nu mbolnge sangri tumba kume pur manau njak

minmba ngarosu tuku nzali tidongam tuku manau ta kileg.

8 Ne wam ta idusmba Sungo tuku manau mayenu te-mayokmba sakam tuku kiko ndanuwa. Ye nu tuku tanjo mbaranu tanan muli wandek sinamnge minet te ne ye tuku mata kiko ndanuwa. Ne ye tenen Kristus tuku pasa mayenu kukliwa le piti tinwaig ta ne Kuate tugumnge sangri tumba piti ta kurawa. 9 Nunje sine tuku muskil kile-tidinge sinmba nuje mbal nga madisingina. Sine tuku manau magenu mbolnge kuga. Nu nuje wamdus dubimba sine madisingina. Nu samba kilke kilemayok ndakina sulumba Kristus Yesus mbolnge ake sinan sine make patikina ta 10 kile alonu kangereg. Sine muskil kile-tidinge singit tanjo Kristus Yesus nu mayok ka kume tuku sangri pitaimba abo tugu minmba minam tuku te-mayokna. Nu tuku pasa mayenu tanamba sakate.

11 Ye pasa mayenu ta kuklimba tumningam tuku nu ye aposel pilna le 12 ye piro ta ket tukunu kile piti te sade ta ye kiko ndayate. Ye Kristus tuku sangri tomba tinget ta ye nu tuku manau kila. Nu ye tuku wai mbolnge piro pilna ta sinka nu kulatka minmba minwa le ait sunjo prowamngat.

13 O Timoteus, ne Kristus Yesus ndon ulendika nu tuku son nga kume purmba pasa tugusek tumnen ta dubi mageka mina. 14 Tukul Guwa sine sinamnge minit. Pasa tugusek Kuatenge tinna ta Tukul Guwa nu ne sangri tinwa le kulat mayewa.

15 Figelus nale Hermogenes Asia mbal ta nane njakmba ye kusreyinaig. Wam ta ne buk isna.

16-17 Onesiforus ndo nu Rom prona sulumba nu ye mbaranu tanan muli wandek sinamnge minet te nu ye tuku kiko ndana le nu dal ndaka pitik ndo ye sotina. Nu ait sungomba pro ye turyina le wamdus bulken. Kuate nu Onesiforus tuku wande tuma mbal sinaningmba mapekuwa nga iduset. 18 Nu Efesusnge mata ye sungomba turyina ta ne buk isna. Ait sunjo

mbolŋge Sunġo nu sinanu mapewa ŋga yabanġet.

2

Kristus tuku kame tanġo

¹ O kiŋo, Kristus Yesus nu ake sinan ne make pilmba sanġri tinit ta ne sanġri ta ŋak tinġa. ² Ye tanġo gudommba am mbolŋge pasa kuklimba saken ta ne suk tanġo kateseknu afu sota kaŋgerka pasa ta saninġa le nanenġe maŋ afu saninġuwaig.

³ Ne sine tanaŋ afunġe ne piti tinwaig kande ne ye Kristus Yesus tuku kame tanġo ŋga sanġri tinġa kurawa. ⁴ Kame tanġo nu nuŋe gabat tuku miŋge dubimba kame piro ndo kate. Nu piro kise ke nda kate. ⁵ Usre mbolŋge tanġo inum nu usre tuku tukul dubi ndaka afu lininġit ta nane nu tuku nyu te-du ndanġade. ⁶ Tanġo inum piro karenkuwa ta nu ambonġa piro alonu kilit. ⁷ Ne yaba pasa kame ta idus tidinġa mina. Ne tanaŋa ta Sunġo nu wam ŋakmba tugunu ne tumnamġat.

⁸⁻⁹ Ne Yesus Kristus tuku idusa. Nu David tuku mbuŋ. Nu kummba maŋ tinġina. Ye tanaġa nu tuku pasa mayenu kukliwet tukunu nane ye tanġo ŋayonu tanaŋ ndaleka piti seryade. Nane ye ndalekinaig ta nane Kuate tuku pasa ndalekam kumuŋ kuga. ¹⁰ Wam ta idusmba ye ŋgamunġal wamdus bulok ŋak piti kame te kugraket. Kuate nu nane kilam tuku madininġina mbal Kristus Yesuŋge nane muskil kile-tidinġe ninġuwa le nane bulu kilġa sunġo minmba minam tuku ta tuwaig ŋga iduset. ¹¹ Nu tuku pasa ta sinġa son pasa ndo. Sine Kristus ndoŋ kumanu tanaŋ kumgeŋ ta sine nu ndoŋ abo ŋak minmba minamġig. ¹² Sine piti sinamġe sanġri tinġa minmba minbe ta sine Kristus ndoŋ gabat sugo minamġig. Sine nu ŋgumnebe ta nu mata sine ŋgumnesinġamġat. ¹³ Sine nu dubiwam tuku sakeg ta kusrebe ta nu nuŋe pasa kusrewe nda. Nu sinġa nuŋe pasa ŋgumnewam kumuŋ kuga.

¹⁴ Nane wam ta maŋ iduswaig ŋga Sunġo am mbolŋge saninġa le nane pasa tugunu afu tuku munġu tuli ndanġuwaig. Maŋau tanġe nane tur ndaka pasa isig mbal ŋaigo siglikate.

Kuate tuku piro tanġo mayenu

¹⁵ Ne Kuate am mbolŋge kiko ndanam tuku ne sanġri tinġa piroka. Nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba tugusemba tumninġa le Kuate nu ne piro kumumbi kate ŋguwa.

¹⁶⁻¹⁷ Mbal afu kilke te mbolok pasa alo kugatok saka minig ta ne nane ise ndaka. Pasa ta karen we tanaŋ sunġoka nane ŋaigo siglikate le nane tuku maŋau ŋayonu sunġo ŋayote. Himeneus le Filetus nale mata pasa ta dubika ¹⁸ pasa tugusek buk kusrenaik. Nale teŋenmba sakade. Kummba abonġam tuku maŋau ta buk mayok ka kugana. Kile sine kummba maŋ abonġe nda ŋga sakade. Pasa tambu nane afu tuku ŋgamunġal son kile-ibenġade.

¹⁹ Kuate tuku pasa makek sunġo siriwanu tanaŋ bike ndakate. Makek ta tuku kuyar ta teŋenmba sakate. Nane afu Sunġo tuku mbal minig ta Sunġo nu nane kila ŋak minit ŋgate. Pasa ande teŋenmba sakate. Ande nu ye Sunġo tuku ŋgate ta nu maŋau ŋaigonu kusrekuwa ŋga sakate.

²⁰ Wande sunġo ande sinamġe nza yimyam gudommba minig. Afu silwa le golmbi wakeikanu. Afu ail le kilkembi wakeikanu. Afu piro sugo kam tuku. Afu piro fonfon kam tuku.

²¹ Tanġo nu maŋau ŋaigonu ŋakmba ŋgumneninġit ta nu nza mayenu piro sugo kam tuku tanaŋ minit. Miro tanġonġe nu nuŋe piro ta ndo kam tuku madite le piro magenu ŋakmba kam tuku minit.

²² Ne wam ta idusmba ne tanġo mbanzo tuku nzali ŋaigonu ta rironġa. Mbal afu wamdus kutur kugatok Sunġo mbarinġe ta ne nane ndoŋ Kuate tuku son ŋgam tuku, maŋau tinġeknu ke likam tuku, kume pur maŋau kam tuku, wamdus mukuk

minam tuku wam ta nakmba tuku wamdus sangrinu pale.

²³ Mbal afu nane nginngan pasata munju tulingade ta ne manau ta ngumnewa. Nane tanamba minmba gubra nak kualeyauka minig. ²⁴ Ne Sunjo tuku piro tanjo tukunu ne gubra tumba kualeyau ndaka. Ne tanjo nakmba ngamuknge rangun mayenu nak minmba pasa tugusemba kuklimba tumningmba ngan mina. ²⁵⁻²⁶ Afu ne te-ibenam tagode ta wamdus bafukmbi nane kile-tidinga. Satan nane nu nuje nzali dubiwaig nga nane bige tidingina. Ne wamdus bafukmbi kile-tidinga ta Kuatenge kuwa le nane ngamungal biye mbilmba pasa tugusek kila pilwaig. Tanawaig ta nane Satan tuku wai gagulam kumu.

3

Kugawam tuku ait

¹ Ne pasa te katese mayewa. Ait kugawam patukuwa le piti ait prowamngat. ² Tanjo pino nangine ngarosu ndo idusningmba minamngaig. Nane ndametij kilam piririmba nangine nyu ndo payamkamngaig. Nane afu tumail panningmba inam mam tuku minge pitaikamngaig. Afunge nane turkuwaig ta nane gare pasa ninge ndaka nane Kuate mata ngumnewamngaig. ³ Nane afu ngamungal ninge nda. Nane gubra manau kusre ndamba nangine nzali ngaigona fare fare dubikamngaig. Nane nernerka manau magenu nakmba pitaikamngaig. ⁴ Nane gulab kame kilmba ngueu mbal ningamngaig. Nane wamdus kugatok fare fare manau ke lika nangine ngarosu ndo payamkamngaig. Nane nangine gare tam tuku wamdus sunjo tumba Kuate fudingmba ndo idusamngaig. ⁵ Nane ngarosu ndo Kuate dubimba nu tuku sangri idus ndamba ngumnewamngaig. Tanjo kame tanan ne nane ngumneninga.

⁶ Mbal ta nane gulab tanan afu tugum kumba yabringig le pino

kame afu wamdus sangri kugatok ta nane pasa ta ismba son ngade. Pino kame ta nangine mbar kame tuku piti kusrekam tuku wamdus kine inummba ⁷ mara mara tanjo kise kise tuku pasa isig ta nane pasa tugusek kila palmbim kumu kuga.

⁸ O bukok tanjo Yanes le Yambres Moses te-ibenam bafunaik tanamba ndo kile mbal tanje pasa tugusek te-ibenam bafude. Nane tuku wamdus nayonu. Nane yabri wam ta tuku ndo son ngade. ⁹ Nane tuku wam sangrinu ait kuen mine nda. Yanes le Yambres nale tuku manau tugusek kuga ta kilimok mayok kina tanamba wam ndui ta ndo nane mbolnge kilimok mayok kangat.

Kuate tuku pasa biye mayewa

¹⁰ O Timoteus, ye tuku mine manau tugunu ket ta ne kila. Ye pasa kuklimba tumninget ta ne mata kila. Ye Kuate tuku son nga piti sinamnge ngamungal wamdus bulok nak sangri tinget. Ye tira kame tuku kume purmba piti sinamnge bike ndaket. Wam ta nakmba ne kila. ¹¹ Tumbran Antiok Ikonium Listra nane piti seryinaig le rar sugo kugraken ta ne kila. Piti nakmba ta sinamnge Sunjo nu ye turyina.

¹² Ima nu Kristus Yesus ndon ulendika Kuate dubiwam iduste ta sinka nane nu piti tambimngaig. ¹³ Yabri mbal wam ngaigona kade mbal nakmba nane tuku manau lato lato sunjo nayowamngat. Nane mbal afu yabringingwaig le Satan nu mbilka nane yabringamngat.

¹⁴ O Timoteus, ne sine tuku wam tugusek ta ne kila. Ne sine tuku pasa ismba kila pilmba son ngina ta biye demba mina. ¹⁵ Ne kijo fudingndo minna sulumba Kuate tuku kuyar pasa kila pilna. Kuyar pasa ta ne muskil te-tiwam tuku ndin tumnate. Ande nu Kristus Yesus tuku kume tuku sangri tomba tingate ta Kuate nu muskil te-tiwe tuwit.

¹⁶⁻¹⁷ Kuate tuku kuyar pasa nakmba nuje miron saningina le kuyarke likinaig. Sine Kuate tuku mbal kumumbi

mayok ka piro magenu ṅakmba ke likam tuku sanḡri ṅak minbe ṅga nu pasa ta sinḡina. Pasa tanḡe sine kumumbi wam paguka mbar maṅau kile-mayokka kile-tidingate sulumba maṅau tinḡreknu ndo tumsinḡit le kila pileg.

4

Kuate tuku pasa kukliwa

¹ Kuate le Kristus Yesus nu abo minig mbal kumanu mbal turmba pileningamḡgat ta ye nale am mbolḡge sanamḡgit. Kristus Yesus nu mayok ka nuḡe gageu kilmba kulatkamḡgat wam ta idusmba ² ne wamdus sanḡrinu pilmba pasa kuklimba nane saninḡina. Nane ne tuku pasa isam tuku nzali ṅak e ko nzali kugatok ta tanḡaig ṅga ne pasa te kuklimba nane tuku wamdus purfeu serninḡmba kile-tidinga wamdus kuagneka. Ne kanyum ndamba pasa ta tumninḡmba mina. ³ Ait ande prowa le nane pasa tugusek isam tuku wamdus piti tamḡgaig. Nane pasa kise nzaliningit ta isam tuku tum tanḡo afu sota kilamḡgaig. ⁴ Nane pasa tugusek isam mbulmba yabri wam kube isam tuku kilba palmbimḡgaig.

⁵ O Timoteus, ne piro kate ta ke mayewa. Ne bike ndaka piti kugraka Kristus tuku pasa mayenu ta saninḡmba mina.

Paulus nu nuḡe piro suluna

⁶ Mine minemba nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aḡan tanḡan kutukamḡgat. Ye kilke te kusrewam tuku ait buk patukate. ⁷ Nane usre mbolḡge pinderka mabtam tuku ma mbol prode tanḡan ye piroka ka mabtam tuku ma mbol buk prowen. Ye Kristus tuku pasa son ḡgeg ta kusre ndamba biye dewet. ⁸ Kile Sunḡo nu ye tinḡreknu ṅga lafunu sam tuku pilna le minit. Nu kumumbi tanḡo pileningit. Ait sunḡo mbolḡge nuḡe lafu ta samḡgat. Ye ndo kuga. Nane afu nu maḡ mayok kambim tuku

wamdus sunḡo ṅak minig ta nu nane mata lafu mayenu ninḡgamḡgat.

Wam pagu pasa afu

⁹ Ne pitik ndo ndin sota te prowa. ¹⁰ Kresens nu Galesia ma mbol kina le Titus nu Dalmesia ma mbol kina. Demas nu kilke te mbolok maṅau tuku nzali sunḡona le nu ye kusreyumba Tesalonika kina. ¹¹ Lukas nu ndo ye ndonḡ tenḡe minit. Ne Markus samba nu ndonḡ yalpe. Nu ye turyam tuku tanḡo mayenu. ¹² Ye Tikikus kukulen le Efesus tumbranḡ sunḡo mbol kina.

¹³ Ne ye tuku murke tuku tawi kaikam tuku Troasḡge Karpus tuku wandekḡge kusrewen ta tumba prowa. Ye tuku pasa waḡe kilmba afu aḡanmor ḡgaronumbi wakeikanu ta sinḡa kusre ndaka kilmba prowa.

¹⁴⁻¹⁵ Aleksander nu ainmbi aḡan ndende wakeikanu tanḡo ne nu rironḡka. Nu sanḡri tinḡa sine tuku pasa mbulmba te-ibeḡna sulumba nu ye ḡayo siliyina. Sunḡonḡe lafunu tambimḡgat.

¹⁶ Nane abo abo ye pasa mbolḡge pilnaig le ande nu ye tur ndayina. Nane ṅakmba kua kinaig. Kuate nu nane tuku mbar ta sauka gilainḡuwa ḡga yabanḡet. ¹⁷ Sunḡo nu ndo ye kusre ndayina. Nu ye sanḡri pileyina le ye nu tuku pasa kumumbi kukliwen le kasomok mbal ṅakmba isnaig. Nu tanḡamba ye turyina ta nane laionḡge baleyuwaig ḡga sakinaig ta tanḡa ndanaig. ¹⁸ Wam ḡaigonu ṅakmba ḡgamukḡge nu ye turyumba kigraibka nuḡe kulatkate ma mbolḡge ye palmbimḡgat. Sine nu tuku nyu sunḡo ta te-dunḡa minmba minbe. Son.

¹⁹ Prisila tanḡo nuḡe Akuila ndonḡ Onesiforus tuku wande tuma mbal turmba ye nane ṅakmba kaiye pasa ninḡet.

²⁰ Erastus nu Korinḡge kusrewen. Trofimus nu Miletusḡge guazengina le tanḡe kusrewen le minit.

²¹ Ne dal ndaka murke ait pro ndatembu te prowa. Yubulus, Pudens, Linus, Klaudia tira kame te afu turmba ne kaiye pasa tinig.

22 Sunḡo nu ne ḡgamuḡgal saḡgri
pilenumba minwa. Nu ake sinaḡ ne
make pilwa.
Son.

TITUS

Titus tuku waje Paulusnge kuyarna

Paulus nu Titus tuku waje kuyarna te tugunu tejenmba.

Paulus nu o buk Kreta nuy mbolnge minna sulumba nuy ta kusrewam saka Yesus tuku kuasmbi idusningmba ngamunggal pitina le Griknu tanjo Titus wam pagumba sana: Ne kuasmbi te kulatka mina ngina. Tanjamba sana sulumba Paulus nu Titus kusremba ma inum kina ka tanje nu Titus wam pagu pasa afu lato sawam idusmba waje te kuyarriba pilna le Titus sota kina.

¹ Titus kaiye. Ye Paulus Kuate tuku piro tanjo Yesus Kristus tuku aposel ye ne ndon pasatam prowet. Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal ye nane tuku ngamunggal son sangri pileningi le nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba nu tuku minje kumnemnge minwaig nga nu ye kukulyina. ² Nane abo minmba minam tuku wam ta son nga minde minwaig nga pasa kukliwet. Kuate nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba abo tugu ta singam tuku sakina. Nu sinja yabrikam kumun kuga. ³ Ait kumungina le mbal afu kukuningina le abo tugu tuku pasa ta kuklinaig. Kuate nu sine tuku muskil kiletidinge singit ta nu piro ta ye tuku wai mbolnge pilna.

⁴ Titus, ne sine ndon ngamunggal son ndindo nak minit tukunu ne sinja ye tuku kinjo. Singine Mam Kuate, Kristus Yesus sine tuku muskil kiletidinge singit tanjo nale ake sinan ne make pilmba ngamunggal wamdus bul sernuwaik. Son.

Titus nu Kreta nuy tuku gabat madiningam tuku pasa

⁵ Piro afu sine buk sulu ndagen ta ne kile-tidnga suluwam tuku ye ne Kreta nuy mbolnge kusrenen. Ye wam pagunen ta dubimba tumban nakmba mbol kumba Kristus

tuku kuasmbi tuku gabat tanjo afu madiningmba patika. ⁶ Gabat tanjo ta tanjo kame nu tuku mbar ande sanu tuku kanjer ndawaig. Nu pino ndindo ndo nak minwa. Nu tuku kinjo kame mata Kristus tuku son nguwaig. Nane nangine nzali fare dubimba ko minje kumnemnge mine ndakuwaig le afu nane mbolnge wam tanan sanu tuku kanjer ndawaig.

⁷ Gabat tanjo nu Kuate tuku piro kulatkate. Ta tuku nane afu sinja nu tuku mbar ande sanu tuku kanjer ndawaig. Nu nune ngarosu payam ndakuwa. Nu pitik ndo gubra te ndakuwa. Nu kule kamenu nyumba nginngan ndaka ande kat ndawa. Nu ndametin kilam tuku piriri ndawa. ⁸ Nu mbal afu kilmba isukusneninguwa. Nu manau magenu ndo nzaliwa. Nu pizuknu tinreknun minmba manau purfenun ndo kuwa sulumba nune nzali najgonu kusrekuwa sulumba ⁹ Kuate tuku pasa afunge tumninginaig ta ndo biye dewa. Nu tanawa ta nu pasa tugusek tanjo pino tumningam kumun. Afu pasa ta te-ibenam tagowaig ta nu nane tuku wamdus mbarde ta kumumbi tumningamngat.

Yabri mbal peuningam tuku pasa

¹⁰ Nane gudommba minje kumnemnge mine ndaka pasa alo kugatok saka afu yabrinigig. Zu mbal afu kile Kristen ngamuknge minig ta nane gudommba tanjade. ¹¹ Nane ndametin kilam tuku ndo idusmba wam najgonu nda sakam tuku ta tumningmba tanjo afu nangine kinjo kame mata didikade le ngamunggal son kusrekade. Ne sinja mbal ta peuninga.

¹² Kreta tanjo ande nu tuan tanjo tanan minna sulumba nune mbal tuku tejenmba sakina.

Kreta mbal nane yabri tanjo ndo. Nane aganjmor najgonu tanan kanyummba nyamagan tuku ndo piriride ngina.

¹³ Nu son sakina. Ne nane sangrimba saninge lika le Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son nguwaig. ¹⁴ Nane

pasa tugusek pitaide mbal tuku minje dubi ndakuwaig. Zu mbal tuku yabri wam kube ta mata ngumneninguwaig.

¹⁵ Mbal afu ngamunggal purfeḽnu minig ta nane agaḽ ndende ḽakmba purfeḽnu tukul kugatok ḽgade. Afu ngamunggal purfeḽnu kuga Kristus tuku son nda ḽgade ta nane agaḽ ndende afu purfeḽnu kaḽger ndakade. Nane ngamunggal purfeḽnu kuga tukunu nane pileningam kumuḽ kuga. ¹⁶ Nane minjeḽbi ndo sine Kuate kila ḽgade. Naḽgine maḽau ḽaigonu taḽge sine Kuate gilai ḽgade. Nane Kuate am mbolḽge ḽule parak minig. Nane nu tuku minje pitaimba wam mayenu ande kam kumuḽ kuga.

2

Saibo kame, taḽgo mo, pino mbanzo tuku pasa

¹ O tira, ne teḽenmba ka. Kuate tuku pasa tugusek ta ndo tumninga.

² Taḽgo mage mage nane naḽgine nzali ḽaigonu kusrekuwaig. Nane gua gua ndaka wamdus kuyar magenu ḽak minwaig. Nane Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son ḽguwaig. Afu tuku kume purkuwaig. Nane piti mbolḽge bike ndaka saḽgri tiḽguwaig.

³ Pino mage mage nane mata Kuate tuku nyu idusmba kurauka minwaig. Nane ḽgumnem pasa sa ndakuwaig. Kule kamenu nyam tuku piriri ndawaig. Nane wam magenu nane afu tumninguwaig. ⁴ Nane pino mbanzo wam pagukuwaig le naḽgine taḽgo kiḽo kat naḽgine tuku kume purkuwaig. ⁵ Nane wamdus kuyar magenu ḽak minwaig. Nane alen alen ndakuwaig. Naḽgine wande kulat mayemba raḽgun mayenu kumba naḽgine taḽgo tuku minje kumnemḽge minwaig. Nane taḽawaig ta afu nane kaḽgerka nane wam mayede ḽga Kuate tuku pasa ḽayo siliwe nda.

⁶ Taḽgo mo nane mata naḽgine nzali ḽaigonu kusrekuwaig ḽga saningga. ⁷ Ne naḽe mironḽ mata

wam magenu ndo ke lika le nane afu kaḽgernumba ne dubinuwaig. Ne pasa ndinok ta ndo idusmba tugusemba tumninga. ⁸ Son pasa ndo nane te-ibeḽam kumuḽ kuga ta saningga. Ne taḽawa ta sine tuku ḽgueu mbal tuku ndin tukula le nane kiko kaḽgermba pasa kugatok minamḽgaig.

Piro mbal tuku pasa

⁹ Mbal afu naḽgine sugo tugumḽge pirokade ta nane teḽenmba saningga. Nane naḽgine gabat kumnemḽge minmba piro mayewaig le nu piro ta nzaliwa. Naḽgine gabat maim maim tuwe ndaka e ¹⁰ ko nu tuku agaḽ ndende kuayar ndaka nane piro mbal magenu ndo minwaig. Nane wam ḽakmba kumumbi ke likuwaig le afuḽge Kuate sine muskil kile-tidiḽge siḽgit wam ta mayenu ḽguwaig.

Sine maḽau magenu kumba Suḽgo minde minbe

¹¹ Kuate nu taḽgo ḽakmba muskil kile-tidiḽgam saka nu ake sinanḽ taḽgo make patikate wam ta te-mayokna. ¹² Maḽau ta mbolḽge nu sine wam magenu ke likam tuku tumsingit. Sine nu ḽgumnemba kilke te mbolok nzali ḽaigonu dubikeg ta kusrekube. Sine wamdus kuyar magenu ḽak minmba maḽau tiḽreknu ke lika nu tuku minje kumnemḽge minbe. Sine kilke te mbolḽge maḽau mayenu ta ḽak minmba ¹³ sine gare suḽgo tam tuku wam ta ndo tairḽga minbe. Sine muskil kile-tidiḽge siḽgit taḽgo Yesus Kristus nu siḽgine Mbara Suḽgo. Nu nuḽe kilḽa saḽgri ḽak mayok kuwa le gare suḽgo tamḽgig. ¹⁴ Sine maḽau ḽaigonuḽge sine ndaleka minna le nu sine muskil kile-tidiḽge siḽgam tuku nuḽe ḽgarosu kumam tuku pilna. Sine nu tuku mbal purfeḽnu mayok ka wam magenu ndo kam tuku wamdus saḽgrinu pilbe ḽga nu kumna.

¹⁵ O Titus, ne saḽgri tiḽga wam ḽakmba te saninḽmba nane tuku wamdus kuagneka rironḽ pasa saningga lika. Ande nu ne tuku pasa te ḽgumne ndawa.

3

Sine Kuate tuku waknye maŋau la-fube

¹ O tira, ne nane saniŋga le gabat sugo kulat mbal ŋakmba kum-nemŋge minmba nane tuku miŋge dubikuwaig. Piro magenu ŋakmba kam tuku nane wamdus kuaneka minwaig. ² Waŋe pasa kualeyau nane wam kame ta rironkuwaig. Nane wamdus bafu ŋak minmba taŋgo tuku nyu idusniŋmba nane ŋakmba mbolŋge maŋau kumumbi kuwaig.

³ Sine mata buk ŋginŋanka minmba miŋge pitaika yabri maŋau dubika mingen. Sine ŋgarosu kikon tiŋgam tuku maŋau le gare tam tuku maŋau yimyam taŋge sine didikinaig le dubikigen. Sine mara mindek maŋau ŋaigonu ndo dubikigen. Afu sine lisiŋginaig ta sine ta tuku gubra kagli firka mingen. Afuŋge sine kasursiŋginaig le siŋgine siŋgine mata muŋgu kasurkigen. ⁴ Sine taŋamba mingen le muskil kile-tidiŋge siŋgit taŋgo Kuate nu nuŋe ranŋun mayenu kume pur maŋau kile-mayokka ⁵ sine tuku muskil kile-tidiŋge siŋgina. Sine maŋau tiŋreknu ke likigen le nu taŋa ndana. Kuga. Nu sine sinanu ake sinaŋ mapekina. Nu sine tuku mbar minyaŋga saukina le Tukul Guwa nu abo tugu kitek sine siŋgina. ⁶ Yesus Kristus nu muskil kile-tidiŋge siŋgit ta mbolŋge Kuate nu Tukul Guwa siŋgina le sine mbol kumungina. ⁷ Nu ake sinaŋ sine make patika sine tiŋreknu ŋgam tuku nu Tukul Guwa siŋgina le sine abo tugu minmba minam tuku ta teg sulumba alonu kaŋgeram tuku minde mineg. ⁸ Pasa te siŋka son pasa ndo. Ta tuku ye pasa sake likit te ŋakmba saŋgri tiŋga saniŋga le Kuate tuku son ŋgade mbal nane wam magenu kam tuku wamdus saŋgrinu pilwaig. Wam kame ta magenu ndo taŋgo pino turkade.

⁹ Nane afu pasa tugu kugatok mbuŋ kame tuku tugu patit ke lika muŋgu tuliŋgade sulumba wamdus

pur yimyamka Moses tuku tukul pasa tugunu ta tuku kualeyaukade. Pasa ta tane turkam kumuŋ kuga. ¹⁰ Ande tane pur yimyam tiŋguwa kande nu riron pasa tawe. Ne pasa tambim ara le nda iswa ndeta tane ŋakmba nu ndoŋ ulendi ndakap. ¹¹ Taŋgo taŋaŋ nu ndin mayenu o buk kusrena ta ne kila. Nu taŋgo ŋayonu ndo. Nuŋe miron nuŋe une tuku pa ta tamŋgat.

¹² Ye Nikopolis tumbraŋ suŋgo mbol kumba murke ait mbolŋge taŋge minam tuku iduset. Ye Artemas ko Tikikus kukuli le ne tugum prowa kande ne ye tugum prowam tuku ndin sota.

¹³ Tukul pasa bitekŋganu taŋgo Senas nale Apolos ndoŋ ne kusrenumba kambim bafuwaik le ne nale turka le agaŋ ndende afu den ndakuwaik. ¹⁴ Siŋgine tira kame wam paguka le nane wamdus saŋgrinu pilmba wam magenu ke lika afu agaŋ afu denkade ta nane turkuwaig. Nane son ŋgade ta taŋamba alonu temayokuwaig.

¹⁵ Nane ye ndoŋ minig mbal te ŋakmba ne kaiye pasa tinig. Afu ne ndoŋ minig mbal sine taŋaŋ son ŋga sine tuku kume purmba minig mbal ta mata sine tuku kaiye pasa te saniŋga. Kuate nu tane ŋakmba ake sinaŋ make patika minwa.

Son.

FILEMON

Filemon tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Paulus nu Filemon tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Filemon nu taŋgo ande nyu ŋak. Nu Paulus tuku piro mbolŋge Yesus tina tukunu nu Paulus ndoŋ gulab mayenaik.

Onesimus nu Filemon tuku piro agan taŋan nu tugumŋge piya kugatok pirokina. O buk maŋau ta minna. Taŋgo sugo afu taŋgo pino piyaninmba kilmba nane miro taŋan gabat minnaig. Piro mbal ta nane naŋgine sugo tugumŋge piroka piya kugatok naŋgine piro agan taŋan minnaig. Nane naŋgine wamdusmbi naŋgine sugo kusrekam kumuŋ kuga. Zu mbal sugo afu nane mata piro mbal taŋan ŋak minnaig ta nane tukul ande dubiwanu ta teŋenmba. Yar 7 nane ndoŋ pirokanu le nane kusrekanu le kambinu.

Mara ande Onesimus nuŋe sungo Filemon ram kua ka ma kise mbol kina. Kumba ka taŋge nu Paulus te-silika nu tugumŋge pasa mayenu ismba Yesus tuku son ŋga ŋgamuŋgal biye mbilna. Taŋana le Paulus nu Onesimus kukulwa le luka nuŋe gabat tugum kuwa le Filemon nu gubra ŋak Onesimus te nda kikat ŋga nu waŋe te Filemon tuku kuyarna.

¹ O tira Filemon sile tuku piro tuma taŋgo kaiye. Ye Paulus ye Kristus Yesus tuku piro biyen tukunu kile ye muli wandekŋge minet. Ye sikile tira Timoteus ndoŋ ne tugum prowek. ² Yesus tuku kuasmbi ne tuku wandekŋge maŋgurkade, pino Apia, sile tuku tira taŋgo Arkipus nu sile taŋan pasa mayenu tuku sanŋri tiŋga pirokate tane ŋakmba tuku waŋe te kuyaret. ³ Singine Mam Kuate Sungo Yesus Kristus ndoŋ nale tane ake sinaŋ make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Filemon gare pasa tuna

⁴⁻⁵ O Filemon, ne Sungo Yesus Kristus tuku kume tuku sanŋri tomba tiŋga nu tuku kume purte sulumba nu tuku mbal ŋakmba idusniŋgit ta nane afuŋge ne tuku wam kubede le ismba minet. Ta tuku ye Kuate yabaŋet ait mbolŋge ne idusnet sulumba Kuate gare pasa tuwet. ⁶ Naŋe ŋgamuŋgal son sanŋrinu ta nane afu ŋgamukŋge te-mayoka le nane kaŋgermba sine Yesus Kristus mbolŋge nyaro mayenu kileg ta kila patikuwaig ŋga idusmba yabaŋet. ⁷ Ese tira. Ne Yesus tuku mbal ŋakmba idusniŋmba turniŋgit le nane wamdus bulkade. Ye ne tuku maŋau mayenu ta ismba ye gare sungo tumba wamdus sanŋri pileyate.

Paulus nu Onesimus tuku Filemon sana

⁸⁻⁹ O tira, ye ne tuku tira Paulus ne wam ande ka ŋga iduset. Ye Kristus tuku nyu mbolŋge ne wam ta ka ŋga sani ta ne pitaiwam kumuŋ kuga. Ne kam tuku. Sine ŋakmba tira kame tuku muŋgu kume purkeg. Ye wam ta idusmba ne ka ŋga sa ndanumba ake kusnanamŋgit. Ye Paulus ye buk saibo pilet. Ye Yesus Kristus tuku piro taŋgo tukunu ye muli wandek teŋge minet. Yeŋge ne kusnanamŋgit. ¹⁰ Onesimus nu ne tuku piro agan taŋan ye nu tuku ne kusnanamŋgit. Kile nu ye tuku kiŋo taŋan minit. Ye muli wandekŋge nu Yesus tuku son ŋgam tuku ndin tumen le nu son ŋgina le ye nu tuku mam minet. ¹¹ Nu o buk ne ndoŋ minna ta nu kanyummba piro maye ndana. Kile nu piro mayenu kam tuku iduste. Ta tuku nu kile sile arŋeŋ sinzaŋsikam kumuŋ.

¹² Ye Onesimus tuku kume purmba nu kukulet le ne tugum ilit. ¹³ Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge minet ta Onesimus nu ne tuku ma tumba ye turyuwa ŋga ŋgailkam iduset ta taŋaig. ¹⁴ Ye ambonŋa ne kusnanam iduset. Ne naŋe wamdus dubimba wam mayenu ka ŋget.

¹⁵ O tira, ye tejenmba iduset. Onesimus ait fagnu ne kusrenina ta nu wam mayenu tumba ne ndon minmba minam tuku nu tana inde.

¹⁶ Kile nu naje piro agan tana ndo kuga. Nu Yesus Kristus ndon ulendika nu sine tuku tira ande. Nu ne tuku tira piro agan tana minit. Ta tuku ye nu iduset ta ne ye liyumba nu sungomba idusamngat.

¹⁷ Sile Kristus mbolnge tuma minek ta idusmba kande Onesimus kanjermba ne ye tate tana nu ta.

¹⁸ Nu ne mbolnge mbar ande kina e ko ne tuku agan ndende kilna le lafuwam tuku minwaig kande nu tuku nyu kuyaram tuku ma mbolnge ye tuku nyu kuyara.

¹⁹ Ye Paulus yije waimbi waje te kuyaret. Yenge lafuwamngit. Ne Kristus mbolnge abo kitek tina ta ye tuku piro mbolnge tina. Ta tuku ne wam ande ngailam kumun kuga ta ye ta tuku idus ndawet.

²⁰ O tira, ne Sunjo Yesus idusmba ye tuku kusna te pitai ndamba turya. Sile Kristus mbolnge tira minek ta alonu te-mayokmba ye tuku wamdus bul sera.

²¹ O tira, ne ye tuku pasa pitaiwe nda ta ye kila. Ye tuku kusna pasa te ne limba naje wamdusmbi sungomba kamngat nga ye idusmba waje te ne tuku kuyaret. ²² Ye tuku kinyam mbili ande wakeiwa. Tane njakmba ye tuku yabanmba minig tukunu Kuate nu ndin wakeiwa le mayok kambim tuku wamdus sunjo njak minet.

²³ Epafra Yesus Kristus tuku piro tango ye ndon muli wande te sinamnge minek nu ne kaiye pasa tinit. ²⁴ Markus Aristarkus Demas Lukas yije piro tuma mbal nane mata ne kaiye pasa tinig.

²⁵ Singine Sunjo Yesus Kristus nu ake sina tane njakmba make patikuwa.

Son.

HIBRU Zu mbal tuku waje

Gabat ande nu Zu mbal afu Yesus tuku son nginaig ta nane tuku waje kuyarna te tugunu tejenmba.

Zu mbal afu Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tinginaig sulumba nanjine tukul manjau ambokok kusrekinaig. Kusrekinaig ta nanjine mbal afunge piti serninginaig le nane manj tukul kame ta dubikinaig. Tanjanaig le Yesus dubiwanu gabat andenge waje te nane tuku wamdus te-tiwam tuku kuyarna.

Yesus nu ambokok manjau njakmba kumumba manjau kitek te-mayokna. Nu kumna sulumba nuje ndarembi sine muskil nduiye kile-tidinga singine pris gabat sunjo minit. Ta tuku nane manjau ambokok sanjri kugatok ta nduiye kusreka Yesus ndo dubiwaig nga nu waje te kuyarna.

Kuate tuku Kiyo nu enjel kame liniyamba o mbolnje minit

¹ O buk Kuate nu manjau kise kisenbi nuje pasa tugusek tuan tanjo tuku minje mbolnje kile-mayokka minanu le sine tuku wa mbun kame nane isanu. ² Ismba minnaig le ma ma kugawam tuku ait te mbolnje nu nuje Kiyo nuje mbolnje nuje pasa te-mayokmba sasingina. Aganj ndende njakmba nu wai mbolnje patikam tuku nu Kiyo nuje pilna. Tugu mbolnje Kuate nu sakina le Kiyo nujenje kilke te te-mayokna. ³ Kuate tuku kilja nu minit tuku manjau njakmba nuje Kiyo nuje mbolnje minig le kanjerkeg. Nale ndindo minik. Kiyo nujenje pasa sanjrinu sakate le aganj ndende njakmba nanjine ma mbolnje minmba kumumbi piroka minmba minig. Nuje Kiyo tanje tanjo tuku une sauke suluna sulumba Kuate Sunjo Ndindo nu tuku ndinam kumamnje samba mbolnje minyokina. ⁴ Tanjana le Kuate nuje Kiyo nyu sunjo te-mayokna le nu tuku nyu tanje enjel

tuku nyu liningina. Ta tuku nu nuje miron mata enjel kame njakmba liningina. ⁵ Kuate nu nuje Kiyo ta tejenmba sana.

Ne ye tuku Kiyo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ngina. *Mune 2.7*

Kuate nu enjel ande tanjamba sa ndana. Nu manj nuje Kiyo sana:

Ye ne tuku Mam mayok kanjit.

Ne ye tuku Kiyo minamngat nga sana. *2 Samuel 7.14*

Nu enjel ande tanjamba sa ndana.

⁶ Kuate nuje Kiyo mulum kilke te mbolnje te-mayokam bafuna sulumba nu nuje Kiyo nuje tuku tejenmba sakina.

Yenje enjel kame, tane nu tuku nyu tedunga nu mbarinap ngina. *Lo 32.43*

⁷ Kuate nu nuje enjel kame tuku tejenmba sakina.

Yenje enjel kame nane bubre tanjan kile-mayokket.

Yenje kukul mbal pa mane tanjan kile-mayokket ngina. *Mune 104.44*

⁸ Nu nuje Kiyo tuku pasa tejenmba sakina.

Ne Kuate. Ne nyu sunjo njak naje mbal kulatka minmba minamngat. Kugawe nda.

Ne kumumbi naje gageu kulatkate.

⁹ Ne manjau tinjeknu ndo nzalinu ne manjau najgonu njakmba mbulmba pitaikate.

Ta tuku ye ne tuku Mbara naje mbal ngamuknje ne sunjomba make pilmba nyu sunjo tinmba gare tinen ngina. *Mune 45.6*

¹⁰ Kuate nu nuje Kiyo tuku manj tejenmba sakina.

Sunjo, ne tugu mbolnje kilke te-mayokna.

Ne naje wai kuyarbi samba pilna.

¹¹ Kilke samba ngisikamngaik ta ne tanjawe nda.

Ne minmba minamngat.

Kilke samba tawi tanjan urfu patika najongamngaik.

¹² Tanjawaik le tanjo nu tawi tumba filfilte tanjamba ne samba kilke filfilmba kile-sikamngat.

Nane tawi abonu kilmba tingig tana ne samba kilke urfunu kile-sika maŋ abonu kile-mayokkamŋgat.

Neŋge ndo mbilka kiseumba mayok kine nda.

Ne tuku yar mata kugawe nda. Ne minmba minamŋgat ŋgina. *Mune 102.25*

¹³ Kuate nu maŋ lato nuŋe Kiŋo sana: Ne ye tuku ndinam kumam teŋge sangri ŋak minyak mina le ma ma yeŋge ne tuku ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemŋge patikamŋgit ŋgina. *Mune 110.1*

Nu eŋel ande pasa ta sa ndana. ¹⁴ Eŋel kame nane Kuate tuku pasa dubide tuku guwa ndo. Sine afu Kuatenge muskil kile-tidingam tuku mineg mbal nu nane kukulniŋgit le pro sine tursiŋgig.

2

Kuate nu ndin mayenu te-mayokna

¹ Kuate tuku Kiŋo nu o mbolŋge minit tukunu sine nu tuku pasa mayenu isgeŋ ta ake wamwamka li ndaka kurauka likube. Sine tana ndabe ta sine waŋ tanaŋ kundu mayenu limba fare fare kumba ka ŋgisikamŋgig.

² O buk Kuate nu eŋel kukulniŋgina le nane Moses tukul tunaig ta son sangri ŋak. Siŋgine mbuŋ kame pasa ta lukanaig ta lafunu kumumbi tinaig. ³ Sine siŋgine muskil kile-tidingam tuku pasa mayenu Sunŋonge te-mayokmba sakina le nane isnaig mbalŋge sine kubeu siŋginaig. Kile sine pasa mayenu te ake wamwamka likeg ta sine tanamba ndo lafunu tamŋgig. ⁴ Kuate nu nuŋe pasa ta sangri pilemba wam yimyambi nuŋe sangri kile-mayokka wam kitek ke likina. Nu nuŋe nzali dubimba Tukul Guwa tuku sangri yimyam niŋge likina.

⁵ Kilke kitek prowam tuku sakig ta kilke ta kulatkam tuku Kuate nu nuŋe eŋel madi ndaniŋgina. ⁶ Kuate

tuku pasa mbolŋge ande nu teŋenmba kuyarna.

O Kuate, tango nu ima le ne mara mara nu idus timba minit. Nu ima le ne nu turam tuku kulatkate.

⁷ Ne ait fagnu nu tumba eŋel kame kumnemŋge pilna.

Tana sulumba ne maŋ nu tumba te-mayokmba nyu sunŋo tuna.

⁸ Ne agaŋ ndende ŋakmba kilmba nu kumnemŋge patikina. *Mune 8.4-6*

Tanamba Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kilmba tango kumnemŋge patikina. Agaŋ ande tanŋonge kulat ndakanu tanaŋ mine ndakate.

Son. Kile ait te mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba tango kumnemŋge minig le sine kanŋer ndakeg. ⁹ Kanŋer ndakeg ta Yesus kanŋermba nu mbolŋge kila pileg. Kuate nu tango ake sinaŋ make patika Yesus nu ŋakmba tuku kumwa ŋga nu tumba ait fagnu eŋel kame kumnemŋge pilna. Pilna le nu ŋakmba tuku kumna sulumba nyu sunŋo pasa ŋak mayok kina.

¹⁰ Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina. ŋakmba nu tuku nzali ndo dubiwam tuku minig. Nu tango gudommba nuŋe kiŋo kame mayok ka nuŋe kilŋa tugumŋge minam tuku idusna sulumba nu kumumbi nane tuku muskil kile-tidingam tuku tango rar sunŋo tuna. Yesus nu rar ta mbolŋge nu sine tuku gabat mayok ka sine tuku muskil kile-tidinge siŋgit.

¹¹ Tango nane Kuate tuku mbal mayok kambim tuku ande nu atrau piro biyit ta nane nu ndoŋ tugu ndindo. ŋakmba Kuate tuku minig. Ta tuku siŋgine Sunŋo nu sine yabu ndaka yiŋe maib kame ŋga ¹² sine ndoŋ minam tuku Mam nuŋe teŋenmba sana.

Mam Kuate, ye ne tuku nyu sunŋo ta yiŋe maib kame ndoŋ te-mayokmba saka minamŋgit.

Ye nane mbal ŋgamukŋge munembi ne tuku nyu te-dunŋamŋgit ŋgina. *Mune 22.2*

13 Nu maŋ kuyar ande mbolŋge teŋenmba sakina.

Kuate, ye ne tuku sanŋri tomba tinŋet ŋgina. *Aisaia 8.17*

Pasa ande mata teŋenmba.

Ye yiŋe maib kame Kuatenŋe ye sina ta ndoŋ minet ŋgina. *Aisaia 8.18*

14 Kuate nu Yesus tuna mbal nane ŋgarosu ŋak. Ta tuku Kristus nu sine taŋaŋ ŋgarosu ŋak mayok kina. Taŋamba nu maŋau ta dubimba nu kumna. Nu kumna ta tinŋa kume tuku sanŋri Satan te-ibenŋa sulumba

15 sine kumam tuku kuru-kuruka mineg ta sine tuku muskil kile-tidinŋa kuru kuru wam ta tukulna.

16 Nu eŋel kame turkam tuku nde ndakina ta kilimok. Nu sine Abraham tuku tugu ŋakmba tur-sinŋam tuku ndekina. 17 Ta tuku nu nuŋe maib kame minig taŋaŋ mayok kina. Wam ta mbolŋge ndo nu sine tuku pris sunŋo mayok kambim kumuŋ. Nu kumna sulumba nu Kuate tugumŋge sine mapeka sine tuku atrau piro kumumbi biyit le Kuate nu sine tuku une sauka gilainŋate. 18 Nu sine taŋgo taŋaŋ mayok kina le Satan nu tagomba minna ta nu piti ta kamusna tukunu kile nu sine tago mbolŋge mineg ta nu sine tursinŋam kumuŋ.

3

Yesus nu Moses lite

1 Tira kame, Kuatenŋe sine ŋakmba wikina le sine nu tuku kuasmbi ndindo mineg. Nu Yesus kukulna le nu sine tuku pris sunŋo minit. Ta tuku sinŋine wamdus ŋakmba Yesus ndo idus tibe.

2 O buk Moses nu Kuate tuku mbal ŋgamukŋge piro ke mayemba minna. Taŋamba ndo Yesus nu Kuatenŋe piro tuna ta nu piro ke mayena.

3 Nale arŋeŋ piro mayenaik ta Yesus nu Moses lite. Taŋgo ande wande pilit ta sine wande tuku nyu te-du ndaŋgeg. Sine taŋgo tuku nyu te-dunŋgeg. 4 Wande ŋakmba taŋgonŋe patikade ta Kuate nu agaŋ ŋakmba tugu. 5 Moses nu piro taŋgo ndo

Kuate tuku mbal ŋgamukŋge piro mayena. Kuate nu ŋgumneŋga wam kile-mayokkina ta nu wam ta tuku saka minna. 6 Kristus nu Kuate tuku Kiŋo minmba Kuate tuku mbal ŋgamukŋge piro mayena. Nu mbal ta tuku tugu. Sine wamdus sanŋrinu pilmba sinŋine Sunŋo tuku pasa alonu tairŋga minbe ta sine Kuate tuku mbal nu tuku wande taŋaŋ mineg.

Ngamunŋgal kilba tukul ndakam tuku pasa

7 Sine Tukul Guwa tuku pasa ise mayebe. Nu teŋenmba sana.

Kile ait te mbolŋge tane Kuate tuku pasa isig te

8 taŋine mbuŋ Moses ndoŋ ma baknu mbolŋge minnaig taŋaŋ ŋgamunŋgal tukulmba kilba tukul ndakap.

Nane ye tuku wamdus mukuknu te gubra pile sam tuku tago-tagonaig.

9 Nane yar 40 ye tuku piro sanŋrinu yimyam kaŋgerkumba ta tuku nda idusmba ye tago-tagoyumba minnaig.

10 Ta tuku ye mbal ta tuku gubra tumba nane tuku teŋenmba saken. Nane tuku wamdus tugusek kuga. Nane ye tuku maŋau katese ndade ŋgen.

11 Ye nane tuku gubra sunŋo tumba pasa sanŋrinumbi teŋenmba saken. Nane ye ndoŋ mabte nda ŋgen. *Mune 95.7-11*

Tukul Guwa nu taŋamba Kuate tuku miŋge pasa sakina.

12 Tira kame, tane riroŋ mayewap. Ande tane ŋgamukŋge wamdus tugusek kugatok minmba Kuate abo minmba minit nu talamba pitai-wikat. 13 Ki ait mindek taŋine taŋine muŋgu sanŋri pilenŋgap.

Tane kile abo ŋak minig ait mbolŋge maŋau ta kusre ndawap. Tane taŋa ndawap ta une maŋau taŋe tane didikuwa le taŋine ŋgamunŋgal tukulkikat. 14 Ambonŋa sine Kristus wamdus ndindombi tigeŋ. Sine maŋau ta kusre ndamba taŋamba ndo

minbe ta sine nu tugumŋge gare ŋak minamŋgig.

¹⁵ Kuate tuku pasa wam ta tuku teŋenmba sakate.

Kile ait te mbolŋge tane Kuate tuku pasa isig te taŋgine mbuŋ kame taŋaŋ ŋgamuŋgal tukulmba kilba tukul ndawap ŋga sakate.

Mune 95.7-11

¹⁶ Tane idusap. Ima kate ŋgamuŋgal tukulmba kilba tukulnaig e? Moses nu nane ŋakmba kilmba Isip kusremba kinaig mbal ta. ¹⁷ Ima kate tuku Kuate nu yar 40 mbolŋge gubra tina e? Nane wam ŋaigonu ke lika ma baknu mbolŋge kume farnaig mbal ta. ¹⁸ Ima kate tuku Kuate nu pasa saŋgrimbi nane ye ndoŋ mabte nda ŋgina e? Nane nu tuku pasa ismba dubi ndanaig mbal ta. ¹⁹ Nane Kuate talamba nu kumuŋ kuga ŋga idusnaig tukunu nane nu ndoŋ mabte ndakinaig.

4

Kuate nu taŋgo ndoŋ mabtam tuku iduste

¹ Kuate nu taŋgo afu nu ndoŋ mabtam tuku pasa saŋgrinu pilna ta kile minit. Kuga ndate. Ta tuku sine kuru-kuruka kurau mayebe. Sine Kuate ndoŋ mabtam tuku wam lisingikat. ² Sine siŋgine mbuŋ kame buk minnaig taŋaŋ kile mata pasa mayenu iseg. Nane pasa mayenu ismba talakinaig tukunu pasa ta nane tur ndakina. ³⁻⁵ Sine nu tuku pasa ismba son ŋgeg mbal ndo Kuate ndoŋ mabta mineg. Kuate nu tugu mbolŋge agaŋ ndende ŋakmba kile-mayokka nuŋe piro ŋakmba sugluka mabtina. Kuate tuku pasa mbolŋge ande nu mara 7 tuku teŋenmba kuyarna.

Kuate nu mara 7 mbolŋge nuŋe piro ŋakmba sugluka mabtina ŋga kuyarna. *Mulum Pasa 2.2*

Afu nu ndoŋ mabtam tuku Kuate nu sakina ta nane nu talamba pitainaig le nu nane tuku teŋenmba sakina.

Ye gubra suŋgo tumba pasa saŋgrinumbi teŋenmba saken:

Nane ye ndoŋ mabte nda ŋga saken. *Mune 95.11*

⁶ Pasa taŋge sine teŋenmba tumsingit. Kuate nu taŋgo ndoŋ mabtam tuku iduste. Nane ambonŋga Kuate tuku pasa mayenu isnaig mbal ta nane nu talamba nu ndoŋ mabte ndakinaig. ⁷ Ta tuku ŋgumneŋga Kuate nu taŋgo ndoŋ mabtam tuku ait ande temayokna ta kite ki ait noten. Ye David tuku pasa buk satingit ta Kuate nu teŋenmba sakate.

Kile ki ait te mbolŋge tane Kuate tuku pasa isig te ŋgamuŋgal tukulmba kilba tukul ndawap ŋgate. *Mune 95.7-8*

Kuate ndoŋ mabteg wam kilke mbolok kuga

⁸ Yosua nu Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol promba nane Kuate ndoŋ mabte ndakinaig. Nane taŋamba mabtinaig kande Kuate nu ŋgumneŋga maŋ mabtam tuku ait ande sa ndakina kande. ⁹ Kuate nu nuŋe piro ke suluna sulumba mabtina taŋamba ndo nuŋe mbal nu tugumŋge mabtamŋgaig. ¹⁰ Sine Kuate ndoŋ mabteg ta nu nuŋe piro sugluka mabtina taŋamba ndo sine siŋgine piro tuku saŋgri kusremba Kuate tuku saŋgri tomba tiŋga mabteg. ¹¹ Sine taŋamba nu ndoŋ mabtam tuku wamdus saŋgrinu pilmba dirnangube. Ande nu pasa mayenu ismba talakuwa ta nu siŋgine mbuŋ kame taŋaŋ Kuate ndoŋ mabte nda.

¹² Kuate tuku miŋge pasa saŋgri ŋayo abo ŋak minmba minit. Pasa ta kame bagi agonu limba nu agok ŋayo. Nu taŋgo tuku ŋgamuŋgal nduasemba ka sinam nziŋge kilke mbolok maŋau samba mbolok maŋau ŋgamu fetka kilimok kile-mayokkate. Taŋgo tuku wamdus nzali kise kise kam idusde ta nu kiŋgeŋka kila minit. ¹³ Agaŋ ande Kuate am mbolŋge kuirka minam kumuŋ kuga. Sine tuku wam ŋakmba nu am mbolŋge mayokŋge minig. ŋgumneŋga nu sine pilesinguwa le sine ta son ŋgamŋgig.

Yesus nu sine tuku pris suŋgo

14 Singine pris sungo nu samba mbol kina sulumba kile Kuate tugumnge minit. Nu Kuate tuku kiŋo nuŋe Yesus. Ta tuku pasa mayenu iseg te biye debe. 15 Singine pris sungo nu kilke te mbolnge minmba tago ŋakmba nu mbolnge pronaig ta nu mbar ndana. Tago mbolnge sine sanŋri kugatok ta nu kila pilna sulumba sine sinasiŋgit. 16 Ta tuku sine kuru kuru kugatok wamdus bulok Kuate tugum kab. Nu ake sinan tanŋo make patika turkam iduste. Sine nu tugum kab ta nu sine mapeka siŋine piti ait mbolnge tursiŋgit.

5

1 Sine tanŋo ŋgamuknge tanŋo afu atrau piro biyam tuku mayok kinig ta nane sine ŋakmba tuku Kuate am mbolnge pirokade. Sine agan afu Kuate tambim tuku niŋgeg le nane Kuate tuku patikade sulumba siŋine une saukam tuku aganmor bale farmba atraukade. 2 Pris mbal nane tanŋo ndo nane sine tanan mbar ŋak. Ta tuku nane katese ndade mbal mbarde mbal wamdus bafumbi kulatka piroka minig. 3 Pris mbal mbar ŋak tukunu nane tanŋo tuku une saukam tuku aganmor bale farmba atraukade ta nanŋine une tuku turmba atraukade.

4 Tanŋo ande nu nuŋe wamdusmbi atrau piro biyam tuku nuŋe nyu te-mayokam kumuŋ kuga. Kuatenge madiniŋgit mbal ndo piro ta biyam kumuŋ. Abo abo nu Aron tanamba madina. 5 Kristus nu mata nuŋe wamdusmbi pris sungo mayok kambim tuku nu nuŋe nyu te-mayok ndana. Kuatenge Kristus nu piro ta kam tuku madina sulumba sana: Ne ye tuku Kiŋo. Kite ye ne tuku Mam

mayok kinet ŋgina. *Mune 2.7*

6 Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne Melkisedek tanan pris minmba minamngat ŋgate. *Mune 110.4*

7 Yesus nu kilke mbolok tanŋo minmba nuŋe kume mbolnge Kuatenge nu tuku muskil te-tiwam kumuŋ ŋga Kuate yabanmba sunŋomba malmbika

sarsarmba minna. Nu wamdus ndindo ŋak Kuate kumnemnge minna le Kuate nu tuku yaban pasa ta isna.

8 Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ta nu mata piti sugo kamusna. Piti ta mbolnge Kuate kumnemnge minam tuku wam ta nu kila pile mayena. 9-10 Nu Kuate tuku nzali ndo dubimba piti kamusmba minna ma ma nu kumumbi mayok kina. Nu kumumbi mayok kina le Kuate nu nuŋe Kiŋo ta teŋenmba sana. Ne Melkisedek tanan pris sungo minmba minamngat ŋgina. Nu pris sungo mayok ka sine nu tuku pasa dubiweg mbal sine muskil kile-tidiŋga abo minmba minam tuku siŋgit.

Sine Kristus tuku wam ŋakmba kila pilmba sugokube

11 Sine Melkisedek tuku wam afu gudommba satinŋam iduseg ta tane pasa isam tuku ŋgaro wasni ŋak pronaig tukunu sine tugunu ŋakmba tumtingam tuku piro karenkeg. 12 Tane o buk Kuate tuku pasa isnaig ta kile tane nane afu tumningam tuku ta tane kumuŋ kuga. Sine man pasa ndui ta tugu patika tumtingam iduseg. Tane kiŋo dabro tanan amo ndo nyam kumuŋ. Tane nyamagan karennu nyam kumuŋ kuga. 13 Kiŋo dabro amo ndo nyumba minit tanan tane manau tinreknu katese ndamba mbirmbarmba minig. 14 Tanŋo sugonŋe ndo nyamagan karennu nyade. Nane mara mara manau tinreknu dubika wam magenu ŋaigonu pitik katesede sulumba wam magenu ta ndo dubikade.

6

1 Sine Kristus tuku pasa amo suk ta buk ismba kila pilgen tukunu kile sine nu tuku pasa nyamagan karennu suk ta isam tuku wamdus pilmba ka sugokube. Sine makek man lato lato sigrika wande palmbim kumuŋ kuga. Sine buk wam kame alo kugatok dubikigen ta kusreka ŋgamunŋal biye mbilmba makek karennu siriwanu tanan 2 kule pisne manau e

ko tanjo mbolnje wai patinu tuku manjau sine kila pilgenj. Sine tanjo kumba manj tanga e ko mbal njaigonu lafu njayonu tumba minmba minam tuku pasa ta mata sine buk kila pilgenj. Ta tuku kile sine pasa alo sugo njak isam tuku wamdus pilmba ka sugokube. ³ Kuate nuje ndin tum-singwa ta sine ndin ta mbolnje sug-okamngig.

⁴ Nane afu Kristus tuku wam katese mayemba man kusrewaig ta nane kile-luka kilam tuku ndin ande kanjer ndaweg. Ta ndanam? Kuate tuku bulu tanje nane tuku wamdus kilnaningina. Kuate nu ake sinan tanjo make patikate wam ta nangine wamdus sinamnje kamsnaig. Nane Tukul Guwa mata tinaig. ⁵ Nane Kuate tuku pasa ismba tagonaig ta mayenu nga idusnaig. Kilke kitek tuku sangri minmba minam tuku ta mata kamsnaig. ⁶ Nane Kristus tuku wam njakmba ta kila patika man kusrekuwaig ta nane Kuate tuku Kinjo ngumnemba nu tumba nangine waimbi lato manj ail kazrai mbolnje dannganu sukde. Nane nu tuku nyu njayo silide le njakmba kanjerde. Ta tuku nane ngamungal biye mbilam tuku ndin ande mine ndakate.

⁷ Tane kilke tuku manjau kanjerap. Mara mara sawe piymba kilke mbolnje ndekate ta kilke nu sawe tate sulumba tanjo tuku piro turka nyamaganj magenu tingade ta Kuate nu kilke ta nyaro mayenu tuwit. ⁸ Kilke ande sawe tate sulumba anja njaigonu prode ta kilke ta piro kugatok. Kuate nu kilke ta kasuram bafute. Ngumnenga nu kilke ta piyamngat.

⁹ Tira kame, sine tane pasa pitinu satangig ta Kuate nu tane mbolnje tanjawa nda nga sine iduseg. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidnje tingwa le tane nu kanjeramngaig. ¹⁰ Tane Kuate tuku kume purmba nu tuku mbal turka minig wam ta Kuate nu gilainje nda. ¹¹ Tane njakmba tanjine manjau mayenu ta biye demba minap le ma ma wam tairnga minig

ta alonu promba tane tumail pulutingamngat. ¹² Tane kanyumba ngaro wasni njak mine ndakap. Kuate nu tanjo mbolnje wam magenu kamngit nga sakina ta o buk nane afu nu kumunj nga ngamungal mukuk tairnga minnaig ma ma kile nane Kuate tugumnje kanjerkade. Tane nane tanjan minap.

¹³ O buk Kuate nu wam mayenu ande kam tuku Abraham sana ta nuje pasa sangri pilewam tuku Sunjo ande nu limba mine ndakina le nu nuje nyu tamba pasa sangri pilemba tenemba Abraham sana: ¹⁴ Ye Sunjo. Ye sinjka ne mbolnje wam mayenu kamngit. Yenge ne tuku ndare tetugewi le sungokamngat nga Abraham sana le ¹⁵ nu ngamungal mukuk tairnga minna ma ma tina.

¹⁶ Sine tanjo singine pasa sangri pilewam tuku singine nyu tamba sa ndakeg. Singine mbara nu tuku nyumbi sine pasa sangri pileweg. Manjau ta mbolnje ande nu sine tuku pasa pitaiwam kumunj kuga.

¹⁷ Kuate nu nuje mbal mbolnje wam mayenu kam tuku sakina ta nu wamdus biye mbil ndamba sinjka kamngat nga sine idusbe nga nu tanjo tuku manjau dubimba nuje nyumbi nuje pasa sangri pilena. ¹⁸ Kuate nu pasa sakate ko nuje nyumbi sangri pilete wam ar ta mbilka kise mayok kine nda. Nu yabrikam kumunj kuga. Sine afu Kuatenje tursingwa nga kua ka nu tugum kineg mbal sine nu tuku pasa biye demba ngamungal mukuk alonu tairnga minbe nga nu wam armba te kile-mayokkina. Nu nuje pasa sakina sulumba manj nuje nyumbi sangri pilena.

¹⁹ Wam armba ta mbolnje sine nu tuku pasa alonu tairnga mineg mbal wanj anja ndinkanu tanjan bike ndakeg. Singine anja ta samba mbolnje tukul tawi sinamnje Kuate tugumnje minit. Purkam kumunj kuga. ²⁰ Yesus nu Melkisedek tanjan pris sunjo minmba nu ambonja sine tuku ndin wakeimba sinam kumba

sinenu nga Kuate tumailamnge pris piro biyamba minmba minit.

7

Melkisedek nu pris mbal njakmba liningina

¹ Melkisedek nu tango sunjo nyu njak ma ande nyunu Salem kulatkina. Nu Kuate tuku pris minna. Mara ande Abraham tango sugo afu ndon kame bumba nu nane njakmba kile-ibenka nu luka kumba ndinnye Melkisedek te-silikina le nu nyaro pasa tuna. ² Tanjana le nu Melkisedek nu tango sunjo nga nuje agan ndende njakmba mangur 10 patika ande tumba nu tuna.

Melkisedek nyu tugunu ta Manjau Tinreknu tuku Gabat. Nu kulatkina ma Salem nyu tugunu ta Wamodus Bulok. Ta tuku nu mata wamodus bulok tuku gabat. ³ Melkisedek tuku ina mam nu tuku wa mbun kame tuku pasa ande ta tuku mine ndakate. Nu prona tuku tugu e ko kumna tuku tugu ta sine gilai. Nu wam ta kugatok tanan minna. Nu Kuate tuku Kinjo tanan nu pris minmba minit.

⁴ Melkisedek nu sinja nyu sunjo. Singine mbun sunjo Abraham tuku wam kanjerap. Nu gabat afu ndon kame buna sulumba gabis agan ndende kilna ta mangur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna.

⁵ Ngumennga Levi tuku mbun afu atrau piro biyam tuku Kuatenge madiningina. Nane atrau piro biy-naig sulumba nangine mbal tuku agan ndende mangur 10 patika ande didika kilnaig. Nane nangine mbal lininginaig ta tuku kuga. Nane njakmba Abraham tuku mbun. Nane Moses tuku tukul ande dubimba nangine mbal tuku agan ndende kilnaig.

⁶ Melkisedek nu Levi tuku ndare kuga. Abraham nu agan ndende mangur 10 patika ande tumba nu tuna le Melkisedek nu sunjo tukunu nu ndek yaimba kilna. Nu kilna sulumba nu Abraham nyaro pasa tuna. Abraham nu ake tango kuga. Kuate nu tango mbolnye wam mayewam

idusna sulumba nu Abraham pasa mayenu ta tuna.

⁷ Ima nu sunjo? Tango nu nyaro pasa tuwit ta e ko nyaro pasa tate ta? Tango nu nyaro pasa tuwit nu sunjo. Ta tuku Melkisedek nu sinja Abraham lite. ⁸ Levi tuku mbun afu nangine mbal tuku agan ndende mangur ande kilnaig ta nane tango ndo njakmba kume far sulunaig. Melkisedek nu Abraham tuku agan ndende mangur ande kilna ta kuyar pasa nu tuku tenemba sakate. Nu abo njak minmba minit ngate.

⁹⁻¹⁰ Melkisedek nu ndinnye Levi tuku mbun Abraham kangerna le ait ta mbolnye Levi kugatok ta nu mbun nuje tuku fungul sinamnye minna. Abraham nu nuje agan ndende mangur 10 patika ande Melkisedek tuna ta nu nuje ndare Levi tuku turmba Melkisedek tambinu tanan kina. Ta tuku kile Levi tuku mbun afu nangine mbal tuku agan ndende ndui ndui yaika kilig ta nane pris sunjo Melkisedek li ndade.

Yesus nu Aron lite

¹¹ Kuate nu Levi tuku tugu Aron tuku ndare nane pris piro biyamba kulatkuwaig nga nu tukul manjau tango pino dubiwam tuku te-mayokna. Nangine piro ta mbolnye tango pino Kuate am mbolnye kumumbi mayok kinaig kande pris kitek ande mayok nda kina kande. Pris kitek mayok kina ta nu Aron tuku ndare kuga. Nu Melkisedek tanan mayok kina.

¹² Pris kitek mayok kuwa ta tukul manjau kitek turmba mayok kinit. Tukul ambokok kugate. ¹³ Pris kitek ye sakit ta nu Levi tuku tugu kuga. Nu Yuda tuku tugu. Yuda tuku mbun ande atrau mbain mbolnye atrau ndakina. ¹⁴ Singine Sunjo Yesus nu Yuda tuku tugu mbolnye prona wam ta sine njakmba kila. Moses nu atrau piro biyam tuku Israel mbal saningina ta nu Yuda tuku nyu te-mayok ndana. Ta tuku tukul manjau ambokok sinamnye Yuda tuku tugu ande pris piro biyam kumun kuga.

15 Pris kitek Melkisedek tañan mayok kina wam ta mbolñge sine kilimok kangereg. Mañau kitek turmba mayok kina. 16 Yesus nu pris mayok kina ta tukul ande dubimba pris mayok nda kina. Nuñe mbuñ ande pris piro biye ndakina. Nu abo ñak minmba minam tuku nuñe sanñgri tambi nu pris mayok ka piro ta tina. 17 Kuatenñge nu tuku teñenmba sakina. Ne Melkisedek tañan pris minmba minamñgat.

18-19 Ambokok mañau ta gisleknu. Tango pino tur ndakina. Tukul mañau mbolñge nane tiñreknu mayok ndakinaig le Kuate nu mañau ta tesina. Kile mañau kitek Yesus mbolñge alonu tamñgig ñga tairñga mineg mañau ta kumuñ. Sine nu mbolñge kumumbi mayok ka Kuate tugum kineg.

20-21 Pris ambokok nane atrau piro biyam tuku Kuate nu saningina ta nuñe nyumbi pasa sanñgri pile ndana. Nu Yesus pris mayok kambim tuku sakina ta nu nuñe nyumbi pasa ta sanñgri pilemba sana: Ye Sungo. Ye yiñe pasa yiñe nyumbi sanñgri pilemba saken. Ye wamdus mbilmba kiseum sake nda. Ne mara mara pris minmba minamñgat ñgina.

22 Kuate nuñe pasa sanñgri pilemba nu Yesus pris minmba minam tuku pilna. Ta tuku nu pasa kitek Kuatenñge katna ta kulatka minwa le alonu kugawe nda. Minmba minamñgat. Ta tuku pasa kitek tanje o buk Moses ndonñ pasa katna ta lite.

23 Pris ambokok nane ñakmba kume likinaig. Ta tuku nane lafu-lafuka pris piro biymba minanu. 24 Yesus nu abo ñak minmba minit tukunu nuñe atrau piro kusrewe nda. 25 Nu mara mara abo minmba samba mbolñge Kuate tugumñge tango tuku yabanmba minit. Nane afu nu tuku piro tuku sanñgri tomba tinja Kuate tugum kinig mbal nu nane tuku muskil kile-tidinga minit.

26 Yesus nu kumumbi sine tuku atrau piro biyit. Nu purfeñnu. Mbar ande nu mbolñge mine ndakate.

Nu sine tango tañan mine ndakate. Nu une kugatok. Kuatenñge nu tedunja samba mbolñge pilmba nyu sungo tuna. 27 Pris ambokok nane mara mindek ambonja nanjine une sauka ngumneñga tango pino tuku une saukam tuku agañmor bale farmba atraukanu ta Yesus nu taña ndana. Nu nuñe ñgarosu kumam tuku pilna le afunje nu balenaig le atraukam nduina. Not ndo. 28 Tukul mañau sinamñge Kuate nu sine tango une ñak kilmba atrau piro biyam tuku patikina. Ngumneñga nu pris kitek piro biyam tuku Kuate nu nuñe nyumbi pasa sanñgri pilena ta nu nuñe Kiño nuñe pilna. Nuñe Kiño ta nu purfeñnu minmba nu pris sungo kumumbi mayok ka tañamba minmba minit.

8

Yesus nu pasa kitek kulatkate

1 Ye pasa ñakmba sake likit ta tugunu teñenmba. Singine pris sungo Yesus nu samba mbolñge Kuate tuku ndinam kumamñge minyok minit.

2 Nu samba mbolñge Kuate tuku wande tugusek ta sinamñge nuñe atrau piro kumba minit. Wande ta Kuatenñge pilna tuku. Tangonñge pile ndakinaig.

3 Pris sugo nane agañ yimyam Kuate tumba agañmor kilmba bale farde. Nane atrau piro ta ke likam tuku pris nyu tinaig. Singine pris sungo nu mata piro ta kam tuku nyu tina. Nu agañ ande Kuate atraukam kumuñ.

4 Yesus nu kilke te mbolñge minit kande nu atrau piro biye ndakate kande. Pris gudommba Moses tuku mañau mbolñge tukul dubimba agañ yimyam kilmba Kuate atrauka tuwig.

5 Kilke te mbolñge atrau piro kade mbal nane samba mbolñge piro tugusek ta tuku kanunu ndo kade. Moses nu tawi wande palmbim bafuna le Kuate nu wam pagumba sana:

Ne isa. Ne buk tabe mbolŋge minna le ye wande kanunu te-mayokmba tumnen taŋamba ndo pale ŋgina. *Kisim Bek*

25.40

⁶ Kuate nu alonu suŋgomba prowamŋgaig

ŋga pasa kitek katna. Kile Kristus nu alonu ta kile-mayokkate. Pasa kitek tuku alonu suŋgokanu pasa ambokok lite. Ta tuku atrau piro Kuate nu Kristus tuna taŋge pris mbal tuku piro ambokok mata lite. ⁷ Kuate nu Moses ndoŋ pasa katna ta sinamŋge taŋgo pino kumumbi minnaig kande nu maŋ pasa kitek kat ndana kande.

⁸ Kuate nu tukul pasa kumnemŋge minnaig mbal nu nane ndoŋ pasa ŋak minmba teŋenmba sakina.

Ye Suŋgo, ye satinŋamŋgit. Ait ande prowa le ye Israel mbal ndoŋ Yuda mbal turmba pasa kitek saŋgrinu katamŋgit.

⁹ Ye o buk Israel mbal tuku mbuŋ turka ndin te-mayoken le Isip kusremba kinaig ait mbolŋge nane pasa saŋgrinu katen taŋamba kuga. Nane ye tuku pasa ta dubi maye ndamba kusrenaig le ye nane ŋgumneniŋgen.

¹⁰ Ye Suŋgo ye satinŋamŋgit. Ngumneŋga ait kumuŋguwa le ye pasa kitek teŋenmba Israel mbal ndoŋ katamŋgit. Ye yiŋe tukul pasa ŋakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge patike likamŋgit. Ye nane tuku Mbara Suŋgo mini le nane yiŋe mbal minamŋgaig.

¹¹ Nane naŋgine kilke tuma mbal naŋgine ndare Kuate tuku kila pilwaig ŋga maŋ tumninge nda.

Nyu ŋak nyu kugatok mbal nane ŋakmba ait ta mbolŋge ye kila minamŋgaig.

¹² Ye nane mapeka naŋgine wam ŋaigonu sauke niŋgamŋgit. Taŋawi sulumba ye nane tuku une ŋakmba gilainŋamŋgit ŋgina. *Yeremia 31.31-34*

¹³ Kuate nu pasa kitek katam saka nu pasa ambokok te-sina le piro kugatok minit. Nu piro kugatok minmba ŋgisinu bafute.

9

Kuate mbariŋam tuku kilke mbolok tawi wande

¹ Pasa amboŋga Kuate nu Moses ndoŋ katna ta nane ta sinamŋge fare fare Kuate mbariŋ ndanaig. Nane tukul afu dubika nu mbariŋnaig. Nane nu mbariŋam tuku kilke te mbolok tawi wande pilnaig. ² Nane wande tumailamŋge bulu ande mbain mbolŋge pilnaig. Tukul bret Kuate am mbolŋge patikinaig tuku mata mbain ta mbolŋge minnaig. Tawi wande ta nyunu tukul wande. ³ Tukul wande ta ŋgamuŋge malaŋga tukulunu tawi suŋgokanu minna. Tawi ta ŋgumnemŋge tawi ma ande minna ta nyunu tukul wande suŋgo.

⁴ Wande ta sinamŋge mbain ande agaŋ afu pasokanu le mundur magenu prowanu ta minna. Mbain ta nane golmbi wakeinaig. Kuate nu Israel mbal ndoŋ pasa katna ta tuku bokis mata minna. Nane ŋgaronu golmbi wakeinaig. Ndambe armba tukul pasa kuyaranu ŋak, gol waim mana fudiŋndo ŋak, Aron tuku ndumndum kuzru prona ta ŋakmba bokis sinamŋge patikinaig.

⁵ Bokis mbolŋge eŋel armba wakeika patikinaig. Eŋel ar ta magenu ndo kilŋa ŋak. Nale nakile salmban kuitka bokis tukulnu soŋginaik. Kuate nu taŋgo tuku mbar saukam tuku pris suŋgo nu bokis tukulnu ta mbolŋge agaŋmor ndarenu bareŋanu. Sine kile tawi wande tuku agaŋ ndende ŋakmba satinŋam tuku ait kuga.

⁶ Nane taŋamba tawi wande tuku agaŋ ndende ŋakmba patike likinaig.

Pris mbal nane mara mara wande tumailam ta sinam kumba atrau piro yimyam kumba minnaig. ⁷ Tawi ma ŋgumnemŋge minna ta pris suŋgo ndo nu wande ta sinam kambinu. Mara mara kuga. Yar ndindo sinamŋge ki ait ndindo ndo nu wande ta sinam

kambinu. Nu kambim nga aganjmor ndare kilmba nuje mbar, tanjo pino tuku mbar, mbar afu nane kumba kamus ndanaig ta njakmba saukam tuku Kuate atraukanu. ⁸ Manjau ta mbolnje Tukul Guwa nu tenjemba sine tumsingit. Ambokok manjau sinamnje tukul wande tumailamnje atrau piro kuga ndawa ta ake tanjo nu tukul wande sunjo ngumnem ta sinam kumba Kuate tugum kambim kumuñ kuga.

⁹ Tawi wande ta manjau kitek te tuku kanunu ndo. Manjau ta sinamnje nane Kuate mbarinjam nga aganj yinyam Kuate tuku patika aganjmor kilmba bale farmba atrauka tanjamba tanjamba minnaig. Nane tanjanaig ta nanjine mbar manjau tuku piti nanjine wamdus sinamnje minnaig. ¹⁰ Nane kule le nyamagan tuku tukul ngarosu aganj ndende minyanje likam tuku tukul ta ndo dubika minnaig. Tukul njakmba ta ngarosu tuku ndo. Nane tukul kame ta dubika minwaig le Kuate nu manjau kitek te-mayokuwa le tukul kame ta sanjri kugawamnjagaig.

¹¹ Nane tukul manjau dubika minnaig le ta ngamuknje Kuate tugumnje ngamungal mukuk njak minam tuku manjau prona. Kristus nu pro manjau ta tuku pris sunjo mayok kina. Nu Kuate tuku wande sinam kumba ka pris sunjo piro biyit ta kilke mbolok wande kuga. Samba mbolok wande tugusek. Tanjonje pile ndakinaig tuku. ¹² Nu wande ta tuku tukul wande sunjo nduiye sinam kina. Nu pris sunjo ambokok tanjanj meme le makau fat tuku ndare kilmba tukul wande sunjo sinam kine ndakina. Nu nuje ndare tumba ka ndare tamba sine piyasinjamba sine tuku muskil nduiye kile-tidinjina.

¹³ Manjau ambokok dubimba nane meme le makau pailnu tuku ndare kilmba makau panjar fatnu pasokinaig tuku kuke tugu ta tur mbilmba tanjo nu wam afu mbolnje kutur kilanu ta nane mbolnje barenjninginaig.

Barenjninginaig le nanjine ngarosu tuku kutur saukinaig.

¹⁴ Kristus tuku ndarenje aganjmor ndare tuku piro lite. Nu purfenju ndo minmba nuje minmba minam tuku manjau tuku sanjri mbolnje nuje ngarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukina. Wam afu dubikeg le tur ndasingig le wamdus piti njak mineg ta nuje ndarembi mbar ta njakmba sauke suluwa le sine ngamungal mukuk njak Kuate mbarinjam kumuñ. ¹⁵ Pasa kitek Kuate katna ta kile Kristus nu alonu kile-mayokkate. Nu tuku kume mbolnje pasa ambonga katna ta kumnemnje minmba mbarde mbal muskil kile-tidinjine ningit. Kile Kuate nu o buk sakina tanjamba nu wikade mbal njakmba nuje wam magenu kilam tuku minig.

¹⁶ Tanjo ande ngumnenga ye kumi le ye tuku aganj ndende yije mbalnje kilam tuku nga idusmba nu waje ande kuyarmba pilit. Tanjo ta nu kumit le ndo nu tuku aganj ndende kuembol walmba kilig. ¹⁷ Nu nuje pasa kuyarte sulumba nu abo minit ta kuyar ta alo kugatok tanjanj minit. Nu kumit le ndo alonu mayok kinit. ¹⁸ Wam ndui ta ndo Kuate nu pasa o buk tanjo ndonj katna ta alonu mayok kuwa nga tane aganjmor bale farap njina. Ndare tamba pasa katna ta tugu pilnaig ta tenjemba. ¹⁹ Moses nu tukul pasa njakmba tanjo pino saninjina sulumba nu makau fat le meme tuku ndare kilmba kule tur mbilna. Tanjamba nu sipsip nguenu gurgur kilmba hisop ail wanjenu tur kusmba pilna le ndare sinam kina. Kina le tumba barejna le tukul kuyaranu waje tanjo turmba mbol kinaig. ²⁰ Tanjamba Moses ndek sakina: Tane dubikam tuku Kuate nu tane ndonj pasa katna ta ndare tembi tugu pilit njina.

²¹ Nu wam kina tanjamba ndo ndare ta tumba ka tawi wande sinamnje Kuate atraukam tuku aganj ndende njakmba mbolnje barenjningina. ²² Moses tuku tukul

mañau ta sinamñge kutur ñakmba mayok kinaig ta ndarembi ndo saukinaig. Ndare kutu ndate ta tanjo tuku une sau ndakate.

Yesus nu kummba sine tuku une saukina

²³⁻²⁴ Mañau ambokok sinamñge nane agañmor ndarembi kutur saukinaig. Mañau ambokok ta samba mbolok mañau kube ndo naig. Kristus nu kilke te mbolok tuku tukul wande sinam kine ndakina. Nu samba mbolok tuku wande tugusek ta sinam kina sulumba kile sine turkam tuku Kuate tugumñge minit. Ta tuku samba mbolok agañ ndende agañmor ndarembi kutur saukam kumuñ kuga. Atrau agañ purfenñumbi ndo kutur saukam kumuñ.

²⁵ O buk yar kidemba ki ait ndindo mbolñge pris sunjo nu tukul wande sunjo sinam kambim nga nuñe ndare tumba kine ndakina. Nu agañmor ndare kilmba kambinu. Kristus nu taña ndana. Nu nuñe ñgarosu kumam tuku palmbim nduina sulumba nuñe ndare tumba samba mbolok tukul wande sinam kina. ²⁶ Nu wam ta ke ndakina kande Kuate nu kilke te-mayokna ait ta mbolñge nu tugu pilmba kume tutur-tuturmba ka kile tañamba minit kande. Ait kugawam tuku ait te mbolñge nu mayok kina sulumba nuñe ñgarosu tambu une ñakmba sauke suluwam tuku Kuate atraukam nduina. ²⁷ Tanjo ñakmba kume nduiwaig sulumba Kuate nu nane pilenñgam tuku ait tairnga minamñgaig. ²⁸ Tañamba ndo Kristus nu nuñe ñgarosu pilna le nane nu balenaig le nu kumam nduina sulumba tanjo gudommmba tuku une saukina. Nu mañ luka prowamñgat ta une saukam tuku prowe nda. Sine nu minde mineg mbal sine tuku muskil kile-tidiñge singam tuku prowamñgat.

10

¹ Tukul mañauñge samba mbolok tuku tugusek mañau tuku alonu kile-mayok ndakate. Nu wam tugusek tuku kanunu ndo. Ta tuku nane tukul

dubimba yar kidemba agañmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atrauka Kuate am mbolñge kumumbi mayok kine ndakade. ² Nane kumumbi mayok kinaig kande nane une tuku piti kamus ndamba agañmor mañ kilmba bale farmba atrau ndakinaig kande. ³ Nane yar kidemba une saukam tuku agañmor kilmba bale farniñmba atraukinaig sulumba nañgine une ta idusmba minanu. ⁴ Makau pailnu le meme tuku ndarembi une saukam kumuñ kuga. ⁵ Ta tuku Kristus nu kilke te mbol prona sulumba nu Kuate sana:

Nane agañmor kilmba bale farmba agañ kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta ñakmba ne nzali ndanate. Ta tuku ne ye ñgarosu te sina.

⁶ Nane agañmor kilmba bale farmba ñak pasokade ko nañgine une idusmba agañmor bale farmba atraukade wam ta ñakmba ne nda nzalinate.

⁷ Ta tuku ye ne sanamñgit. Kuyar pasa ye tuku tañamba sakate ta ye prowen te ne tuku nzali ñakmba dubikam tuku minet. *Mune 40.6-8*

Kristus nu tañamba Kuate sana.

⁸ Kristus tuku pasa ta tugunu teñenmba. Nu ambonga sakina: Agañmor kilmba bale farmba agañ kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta ne nzali ndanate. Agañmor kilmba bale farmba ñak pasokade ko afu nañgine une tuku atraukade mañau ta ñakmba ne nda nzalinate ñgina. Nane tukul mañau dubimba mañau ñakmba ta kinaig ta ⁹ Kristus nu mañ pasa tuturmba sakina: Ye prowen te ne tuku nzali ñakmba dubikam tuku minet ñgina. Nu mañau kitek Kuate tuku nzali ñakmba dubikam tuku ta mayok kuwa nga tukul mañau tuku piro te-sina. ¹⁰ Kristus nu Kuate tuku nzali ta dubimba nuñe ñgarosumbi Kuate atraukam nduina. Tañana le Kuate tuku nzali mayok ka Yesus Kristus tuku kume mbolñge

sine nu am mbolŋge kumumbi mayok kagen.

¹¹ Tukul maŋau mbolŋge pris mbal nane tawi wande sinamŋge mara mindek tanŋe piroka tin minig. Nane aŋam mor ndui ta ndo kilmba bale farmba atraukade ta aŋam mor ndarenunŋe tanŋo tuku une saukam kumuŋ kuga. ¹² Kristus nu tanŋo tuku une saukam tuku nu nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukam nduina. Nu tuku atrau aŋam une saukam tuku saŋgri minmba minamŋgat. Nu taŋana sulumba nu Kuate tuku ndinam kumamŋge minyoka ¹³ Kuate nu nuŋe ŋgueu mbal ŋakmba kile-ibenka nu kumemŋge patikam tuku tairŋga minit. ¹⁴ Nu nuŋe ŋgarosu atraukam nduina le sine nu mbolŋge purfeŋnu mayok kinig mbal Kuate am mbolŋge kumumbi minmba minamŋgig. ¹⁵ Tukul Guwa nu wam ndui ta ndo tumsingit. Nu ambonŋa teŋemba sakina.

¹⁶ Ye Sunŋo ye sakamŋgit. Ait ande prowa le ye pasa kitek teŋemba Israel mbal ndon katamŋgit. Ye yiŋe tukul pasa ŋakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ŋgamunŋal sinamŋge patike likamŋgit ŋgina. *Yeremia 31.33*

¹⁷ Tukul Guwa nu lato maŋ teŋemba sakina.

Ye nane tuku une wam ŋaigonu ŋakmba gilainŋamŋgit ŋgina. *Yeremia 31.34*

¹⁸ Kuate nu sine tuku une ŋakmba sauka gilainŋina tukunu une saukam tuku atrau aŋam nu piro kugatok minit.

Sine Kuate tugum kab

¹⁹ Tira kame, Yesus nu nuŋe ndarembi sine tuku une ŋakmba sauke suglukina. Ta tuku kile sine kuru kuru ndaka ŋgaro bulok samba mbolok tukul wande sunŋo sinam kumba Kuate tugum kab. ²⁰ Sine Kuate tugum kambim tuku Yesus nu nuŋe ŋgarosu atrauka ndin kitek wakeina. Ndin ta abo ŋak minmba minam tuku. ²¹ Nu pris sunŋo mayok

ka sine Kuate tuku mbal kulatkate. ²² Nu sinŋine mbar tuku piti sauke sulumba kule purfeŋnombi sine tuku ŋgarosu ŋakmba minyanŋina. Ta tuku sine wamdus ndindo tumba Kristus tuku saŋgri tomba tinŋa ŋgarosu bulok Kuate tugum kab. ²³ Sine nu tuku pasa tuku alonu tairŋga mineg ta kusre ndamba biye debe. Kuate nu sinŋa nuŋe pasa dubimba sinŋine muskil kile-tidinŋe sinŋamŋgat.

²⁴ Sine tira kame nane afu ŋgamunŋal ninŋam tuku afu mbolŋge maŋau magenu ke likam tuku sinŋine sinŋine ŋgamunŋal kuagnekube. ²⁵ Sinŋine mbal afu Kuate mbarinŋam tuku maŋgur ndakade ta sine taŋa ndabe. Sine maŋgurka sinŋine sinŋine tira ndon munŋu saŋgri pileninŋbe. Sunŋo prowam tuku ait buk patukate. Ta tuku sine mara mara maŋgurkube.

Kristus ŋgumnewam tuku maŋau

²⁶ Sine Kuate tuku pasa tugusek ismba kila pilmba sinŋine nzali ndo dubimba wam ŋaigonu kumba mineg ta atrau aŋam ande une saukam tuku mine ndakate. ²⁷ Sine taŋamba mineg ta sine pilesinŋam tuku ait Kuate nuŋe ŋgueu mbal kilmba pa kame ŋayo mbol pankamŋgat ta tairŋga minbe.

²⁸ Tanŋo ande nu Moses tuku tukul pasa ande ake aŋam taŋaŋ ŋga lukamba likina ta tanŋo armba ko keŋmba nu kaŋgermba nu tumba ka pasa mbolŋge te-timba nu mape ndamba balewanu. ²⁹ Ande nu Kuate tuku Kiŋo ŋgumnete ta sinŋa nu ŋgaro mukuk mine nda. Yesus nuŋe ndare kutuna le Kuate nu pasa kitek katna ta alonu mayok kina. Nane ndare ta ake aŋam ŋgade ta ndare ta mbolŋge ndo nane purfeŋnu mayok kambim tuku nu kumna. Tukul Guwa nu nane ake sinan make patikam iduste ta nane nu tumail pande. Mbal ta nane sinŋa pa sunŋo tam tuku minig.

³⁰ Kuate nu pasa teŋemba sakina: Maŋau ŋaigonu lafunu ta ye tuku piro. Yenŋe pa ninŋamŋgit ŋgina ta sine ŋakmba kila. Nu lato pasa ande mata sakina: Ye Sunŋo. Ye yiŋe mbal ŋakmba pileninŋamŋgit ŋgina. ³¹ Ande

nu Kuate minmba minit nu tuku pa kanjerwa sulumba ose. Nu kuru kuru sunjo tamngat.

Sine sanjri tinga dirnangube

³² Ambonga bulu mayenu tane tugum prona le tane piti sugo afu pronaig ta tane sanjri tinga dirnanga minnaig. ³³ Nane tane kilmba tango am mbolnge kile-tidinga piti sugo tinmba tane tumail pantinginaig. Mara afu tangine tira afu mbolnge tananaig ta tane kuru kuru ndaka nane ndon ulendikinaig. ³⁴ Nane afu mulin kilanu minnaig ta tane nane ndon piti kuranaig. Nane afunge tane tuku agan ndende ake kilmba ngaigo siglikinaig ta tane ta tuku wamdus piti sunjo nda tinaig. Agan kame ta kilke te tuku agan ndo nga tangine samba mbolok agan ndende magenu minmba minam tuku ta idus tidinginaig. Tangine manau mayenu ta gilai ndangap.

³⁵ Tane sanjri tinga dirnanga tanamba ndo minap ma ma lafu mayenu tamngaig. ³⁶ Manau tamba ndo Kuate tuku nzali njakmba dubikap sulumba wam mayenu prowamngat nga sakina ta tamngaig. ³⁷ Kuate tuku pasa te tane isap.

Ande prowamngat ta nu dalke nda. Mine minemba prowamngat.

³⁸ Yinje tango tinreknu nu ye ndo idusyumba ye kumun nga saka minwa. Nu kuru-kuruka lukuwa ta ye nu nzaliwe nda.

Habakuk 2.3-4

Kuate tuku kuyar pasa tanamba sakate. ³⁹ Tira kame, afu kuru-kuruka luka ngisikade ta sine nane tanan kuga. Sine Kuate tala ndamba nu kumun nga abo njak minmba minam tuku mbal mineg. Ngisike nda.

11

Kuate tuku sanjri tomba tingam tuku mbal

¹ Sine Kuate tuku sanjri tomba tingeg wam ta tugunu tenemba. Sine wam kame tairnga mineg ta sinja kilamngig ngeg. Agan ndende ammbi

kanjer ndakeg ta sonndo minig nga ngamungalmbi iduseg. ² Singine mbun kame nane manau ndui ta njak minnaig le Kuate nu nane tuku gare njak nyu sugo ningina.

³ Sine Kuate kumun nga sakeg ta nuje pasambi samba kilke kilemayokkina ta sine kila. Sine agan ndende ammbi kanjerkeg te nu agan ammbi kanjer ndakeg tamba nu kilemayokkina ngeg.

⁴ Abel nu Kuate tuku sanjri tomba tinga aganmor tumba atraukina. Atrau agan tanje Kain tuku atrau agan lina. Kuate nu Abel tuku atrau ta kanjermba nzalina le nu tango tinreknu nga nu tuku nyu te-mayokna. Nu o buk kumna ta nuje manau mayenu tanje sine tumsinmba minit.

⁵ Enok nu Kuate tuku sanjri tomba tingina ta nu kume ndakina. Kuatenje nu ngarosu njak tina le afu nu tuku mindesin kanjeram tuku sotete pisenjinaig. Kuate nu Enok nda tina sulumba nu tuku gare sunjo tina. Kuyar pasa tanamba nu tuku sakate. ⁶ Ande nu Kuate talate ta nu Kuate gare tambim kumun kuga. Ta tuku ande nu Kuate tugum kambim nga Kuate nu sinja minit nguwa. Ne nu sota le nu ne mbolnge wam mayenu kamngat nga idusa.

⁷ Kuate nu wam ngumne nga prowam tuku Noa riron pasa sana ta nu ismba Kuate tuku pasa son nga nu nuje ndare mage minam tuku wan ande kusna. Noa tuku manau tanje kilke mbolok mbal tuku manau nayonu kilimok te-mayokna. Kuate nu kumun ngina ta nu am mbolnge kumumbi mayok kina.

⁸ Kuate nu Abraham nuje ma kusremba ma kise ande tambim tuku sana le nu Kuate tuku sanjri tomba tinga nuje ma kusremba kina. Ma nu kambim tuku ta nu gilai. Ake tinga kina. ⁹ Kuate nu ma tambim tuku sakina ta mbol prona sulumba nu Isak le Yakob ndon rawe tango tanan minmba baibai ndo patikinaig. Abraham Kuate nu kumun nga ma tam tuku wamdus bulok tairnga minna.

10 Kuate nu samba mbolŋge tumbran mayenu minmba minam tuku pilna ta Abraham nu tumbran ta ndo idusmba wamdus bulok ŋak tairŋa minna.

11 Kuate nu pasa sangrinu sakina le Abraham piyo nuŋe Sara nu ismba Kuate nu kumuŋ ŋgina. Ta tuku nu saibo pile mayemba kiŋo tam tuku ait lina ta nu kiŋo konna le san gri tinga fungulok minna. Kuate nu sin ka nuŋe pasa kumu wamŋgat ŋga nu taŋana. 12 Wam ta mbolŋge taŋgo ndindo ta saibo pile mayemba kumam tuku ait patukina le nu tuku mbuŋ gudommba mayok kinaig. Samba mbolŋge mbai minig piyalŋge fulbul minig taŋaŋ burnu kumuŋ kuga.

13 Abraham nane Kuate tuku pasa ismba nu kumuŋ ŋga saka minnaig ma ma alonu kaŋger ndamba kume likinaig. Nane pasa ndo ismba ŋgumneŋga alonu prowamŋgat ŋga nane kila minmba gare ŋak kume likinaig. Nane kilke te mbolŋge minmba sine rawe taŋgo taŋaŋ mineg ŋginaig. Singine tumbran tuguk kilke te mbolŋge mine ndakate ŋga saka minnaig. 14 Taŋaka sakinaig mbal ta nane tumbran ande minam tuku sota wamdus te-mayoknaig. 15 Nan gine tumbran o buk kusrenaig ta luka kambim kumuŋ ta nane tumbran ta idus ndanaig. 16 Nane ma kise mayenu ndo sota minnaig. Ma ta samba mbolok. Nane Kuate nu sine tuku Mbara ŋginaig le nu nane tuku nyu yabu ndaka samba mbolŋge tumbran ta kuanekke niŋgina.

17-18 Kuate nu nuŋe kiŋo Isak tuku teŋemba Abraham sana: Isak mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kaŋgaig ŋga sana. Nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son tagona le nu Kuate tuku san gri tomba tinga nuŋe kiŋo ndindo balemba luka Kuate atraukam bafuna. 19 Nu teŋemba idusna: Isak nu kumwa ta Kuate nu te-tiwamŋgat ŋgina. Ta tuku Isak nu kume ndakina ta nu kumanu taŋaŋ mam nuŋe nu maŋ luka tina.

20 Isak nu Kuate nu kumuŋ ŋga nuŋe kiŋo armba Yakob le Esau wam ŋgumneŋga mayok kaŋgaig ta tuku nyaro pasa nikina.

21 Yakob nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga nu nuŋe wa kame Yosef tuku kiŋo armba wam ŋgumneŋga mayok kaŋgaig ta tuku nyaro pasa nikina. Nu nuŋe ndumndum biymba tamba ŋgaro san gri pilemba loka Kuate tuku nyu te-duŋga nu nale nyaro pasa nikina.

22 Yosef nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga Israel mbal Isip kusrewam tuku san iŋgina: Tane Isip kusremba ye tuku isu kilmba kumba taŋgine ma kitek mbolŋge ŋgukap ŋgina.

23 ŋgumneŋga Moses tuku ina mam nu te-pilmba kiŋo mayenu ŋga Kuate tuku san gri tomba tinga Farao tuku tukul pasa kuru kuru ndaka nu yubeniŋaig le tambun keŋmba minna.

24 Moses nu sun gokina sulumba Kuate nu kumuŋ ŋga nu Farao tuku wa ŋga nyu sun go tunaig wam ta ŋgumneŋga. 25 Kilke te tuku nzali ŋaigonu ait fagnu ndo minam tuku ta ŋgumneŋgina sulumba Kuate tuku mbal sinamanzer sun go minnaig ta nane ndoŋ ulendikina. 26 Nu Isip mbal tuku agaŋ ndende magenu kilam tuku ta agaŋ ŋai fudiŋdo taŋaŋ ŋga mbulmba pitaikina. Nu afun ge tumail pannaig ta nu Kristus tuku idusmba ŋgamuŋgal mukuk ŋak minna. 27 Nu Kuate tuku san gri tomba tinga Farao tuku gubra kaŋgermba kuru kuru ndaka san gri tinga Isip kusrena. Sine singine ammbi Kuate kaŋgeram kumuŋ kuga ta Moses nu Kuate kaŋgeranu taŋaŋ san gri tinga minna. 28 Kuate nu kumuŋ ŋga nu Pasowa ait sun go tugu pilmba kame eŋel nu Israel mbal tuku kiŋo mulum mapeka bale far ndakuwa ŋga nu nane san iŋgina le nane sipsip baleniŋmba ndarenu kilmba nan gine wande malaŋga pisneniŋginaig.

²⁹ Israel mbal nane Kuate nu kumuŋ nga Yu Gurgur ŋgamuŋge bablak-ina le sim kinaig. Isip mbal nane mata sim kambim tuku tagomba kinaig ta nane ŋakmba ŋgisikinaig.

³⁰ Ŋgumneŋga Israel mbal Kuate nu kumuŋ nga Yeriko tumbran mara 7 laipnaig le ndame fonde sambrika guroronaig.

³¹ Yerikonu pino Rahab taŋgo didik farmba minna tuku ta nu Kuate kumuŋ nga Israel taŋgo armba tumbran ta katesewam pronaig le nu nale turka yubengina. Ta tuku nuŋe ŋgueu mbal kame pronaig ta nane Yeriko mbal ŋakmba bale farka nu mapemba bale ndanaig.

³² Ye nane gudommba tuku wam kubewam kumuŋ. Gideon Barak Samson Yefta David Samuel tuan taŋgo ŋakmba satinŋam tuku ta ye ait kuga. ³³ Mbal ta nane ŋakmba Kuate nu kumuŋ nga teŋenmba ke likinaig. Afu nane kilke kisekok mbal ndoŋ kame bumba nane kile-ibenŋkinaig. Afu sanŋri tinŋa maŋau tinŋreknu ndo mayok kambim tuku pirokinaig. Afu Kuate nu nane mbolŋge wam magenu kam tuku saninŋina ta alonu tinaig. Afu nane laion tuku minŋe tukulninginaig. ³⁴ Nane afu pa sunŋo sinamŋge patikinaig ta kume ndakinaig. Afu nanŋine ŋgueu mbalŋge bagimbi bale faram bafunaig ta nane sanŋri tinŋa kua kinaig. Afu sanŋri kugatok ta Kuate tuku sanŋri mbolŋge sanŋri tinŋinaig. Nane kame buwam tuku sanŋri tinaig le kilke kisekok mbal nane kua kinaig. ³⁵ Pino afu nanŋine kutu kummba maŋ abonŋinaig le kilnaig.

Kuate tuku sanŋri tomba tinŋinaig mbal afu piti yimyam kanŋerkinaig. Nane afuŋge nane Kuate kusrewaig nga ngarosu rar sunŋo ninŋinaig le abo tugu kitek tam tuku saka Kuate kusre ndamba rar sunŋo kamusmba ma ma kume likinaig. ³⁶ Afu kilmba amseseniŋmba muli karennumbi ŋgusniŋge likinaig. Afu mulin kilmba wandekŋge patikinaig. ³⁷⁻³⁸ Nane afu

ndamembi bale farninŋinaig. Afu so sunŋombi ŋgamuŋge kat pugurkinaig. Afu kame bagimbi bale farninŋinaig. Kuate tuku mbal ta sipsip ko meme tuku ngaro fulka tinŋe lika minnaig. Nane piti yimyam kilmba kua ka ma baknu mbolŋge tabe poŋ pilemba ndame burok ko kilke burok sinamŋge nane kuirka sinamanzer sunŋo tomba mine likinaig. Kuate tuku mbal ta nane kilke mbolok mbal ndoŋ ulendikam mbulnaig.

³⁹ Nane ŋakmba Kuate nu kumuŋ nga dirnanŋa saka minnaig ta Kuate nu nane tuku gare ŋak nyu sugo ninŋina. Kuate nu wam mayenu kam tuku sakina ta nane alonu kanŋer ndanaig. ⁴⁰ Ta ndanam? Kuate nu sine tuku ait mbolŋge wam mayenu te-mayokam tuku idusmba nane sine tairŋguwaig le sine kumu kumu muskil kile-tidinge sinŋamŋgat.

12

¹ Sine nane Kuate tuku sanŋri tomba tinŋinaig mbal ta tuku maŋau mayenu ta idusniŋmba sinŋine nzali yimyam ŋgumneniŋmba ame unenŋe sine didikate ta kusreka sine taŋgo kame usre mbolŋge dirnanŋa pinderka piya mayenu tam idusde taŋaŋ ² sinŋine wamdus Yesus ndo idus timba minbe. Sine ŋgamuŋgal son teg ta Yesus mbolŋge teg. Teg le ka sanŋri tinŋate ta nuŋge sanŋri pilete. Yesus nu ŋgumneŋga gare sunŋo tam tuku idusmba ail kazrai tuku kume kiko sunŋo ta taŋaig nga kuramba kumna. Kummba tinŋina sulumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamŋge nyu sunŋo ŋak minit.

³ Mbal ŋaigonu nane Yesus kasurmba nu tuku nyu ŋayo silinaig ta nuŋe sanŋri kusremba baklel ndana. Tane Yesus tuku maŋau ta idusmba tanŋine sanŋri tinŋade wam ta kusreka baklel ndawap. ⁴ Tane maŋau tinŋreknu dubiwam tuku sanŋri tinŋade le afuŋge wam ta tuku tane kilmba bale far ndade. ⁵ Kuate nu pasa ande tane piti sinamŋge sanŋri tinŋam tuku sakina ta tane gilainŋade

nga iduset. Kuate nu tane nuje kiño kame tuku tenemba sakina.

Yiñe kiño, ye ne te-tinam tuku pa tinet ta talaka nda isanu sukmba mine ndaka.

Ye ne sane liket ta sangri kusremba baklel ndawa.

⁶ Ye Sungo. Ye tenemba ket. Ye ande tuku kume purmba minet ta ye nu te-tiwam tuku pa tuwet.

Ande nu yiñe kiño nga tet ta nu mayenu mayok kambim tuku ye nu nguset. *Sindaun 3.11-12*

Kuate nu tanamba sakina.

⁷ Tane Kuate tuku pa kamusde ta nu sine kile-tidingam tuku tanate nga sangri tingap. Tane Kuate tuku kiño kame minig sulumba nu tuku pa kamusde. Kiño ima nu mam nuje tuku pa kamus ndate? ⁸ Kuate nu nuje kiño kame kile-tidingam tuku pa niñgit. Tane nu tuku pa kamus ndawap ta tane nu tuku kiño kame nda minig. Tane ma ngamukok kiño kame tanaj minig. ⁹ Singine kilke mbolok mam kame nane sine kile-tidingam tuku pa singinaig ta nane kumumbi kade nga nane kumnemnge mingen. Singine samba mbolok Mam nu singine kanu kulatkate sine pa singit ta sine siñka wamdus bulok ñak nu kumnemnge minbe. Ta mbolnge sine mine mayenu tamngig. ¹⁰ Sine kiño kame mingen le singine mam kame sine kile-tidingam tuku nangine wamdus fagnu tamba pa singinaig. Singine Mam Kuate sine nu ndon purfen nu tuma minbe nga wam mayenu ta tam tuku nu pa singit. ¹¹ Singine Mam sine pa sungo singit le ta sinamnge sine gare kugatok ngamungal rar ñak mineg ta ima nu pa ta mbolnge sangri tingate ta ngumnen ga nu alonu kanjerka nu wamdus bulok ñak minamngat. ¹² Ta tuku tane pa ta kamusmba baklel ndaka sangri tingap. ¹³ Tane wamdus sangrinu pilmba manau tinreknu ndo ke likap. Tanawap le tane tuku afu sangri kugatok ta nane sangri tingamngai.

¹⁴ Tango ñakmba ndon wamdus bafumbi minam tuku wamdus sangrimba palpe. Tane tinreknu mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnan gap. Ande nu tinreknu mayok ndakuwa ta nu Sungo kanjere nda. ¹⁵ Tane kurau mayewap. Kuate nu ake sinan tango make patikate wam ta ande nu liwikat. Ko tane tuku ande wamdus ngueu ñak mayok ka tane ñakmba ñaigo siglikuwa le tane kutur tubekaig. ¹⁶ Tane kurau mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndon unekumba minikat. Ko ande nu Esau tanan Kuate tuku wam ake agan tanan nga bukngikat. Esau nu kiño mulum tukunu mam nuñenge Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolnge nu gubana le nyamagan piyanu mambo nuje nyaro pasa ta tuna. ¹⁷ Ngumnen ga nu nyaro pasa bukngina ta luka tam tuku nu malmbi sungo tumba mam nuje kusnana kande nu tambim kumun kuga. Nu man ngamungal biye mbilam tuku ndin kiringina. Tane ñakmba Esau tuku wam ta kila.

Sine samba mbolok agan ndende tugum proweg

¹⁸ Israel mbal o buk Sinai tabe tugum promba nangine ammbi agan ndende kanjerkinaig. Tabe ta mbolnge pa bulu sungo mayok ka ma furir sungo ndeka bubre sangri ñayo tinga minna. ¹⁹ Ta sinamnge tabil singon sungo mayok ka Kuate tuku minje pasa ande prona le tango pino nane pasa ta ismba kuru kuru sungo tumba Moses sarsamba sanaig: Sine pasa ta lato isam mbulig nginaig. ²⁰ Kuate nu riron pasa ande tenemba sakina: Aganmor ko tango tabe te tugum prowa kande mape ndamba ndamembi balewap ngina.

²¹ Wam mayok kinaig ta nane kanjerka kuru kuru sungo tinaig le Moses nu mata sakina: Ye kuru kuru sungo tumba isu piririwet nga sakina.

²² Tane pasa kitek sinamnge minig mbal tabe ta tugum pro ndade. Kuga. Tane Kuate abo tugu minmba

minit nu tuku tumbran Sion tabe tugum prode. Tumbran sungo ta Yerusalem kitek samba mbolnge minit. Tumbran ta sinamnge enel gudomma mangur sungo pilmba gare-gareka minig. ²³ Mbal afu Kuate tuku kinjo kame ambonga mayok kinaig nu samba mbolnge nane tuku nyu kuyarkina ta nane mata tanje mangurkade. Kuate nu tanjo njakmba pilesingit ta nu mata tanje minit. Nane Kuate tuku mbal tinreknu buk kumumbi mayok kine likinaig ta nane tuku kanu mata minig. ²⁴ Yesus nu mata tumbran ta mbolnge minit. Kuate nu pasa sangrinu kitek katna ta nunge alonu kile-mayokkate. Nunje ndare kutuna tanje Abel tuku ndare witina ta lite.

²⁵ Ta tuku tane kurau mayewap. Ande nu pasa tumsingit ta tane pitai bekaig. Moses nu kilke te mbolnge Kuate tuku riron pasa saningina ta ande nu ismba nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa tamngat. Kile Yesus nu samba mbolnge riron pasa sasingit ta ande nu pasa ta nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa sungo te nda nga iduste e? ²⁶ O buk Kuate nu Sinai tabe mbolnge nunje pasa Moses ndon katna le kilke te buru-burukina. Kile nu pasa sangrinu sakate: Ye kilke man nduiye buru-buruwamngit. Kilke ndo kuga. Samba turmba buru-buruwamngit ngate. ²⁷ Kuate nu ye man nduiye buru-buruwamngit ngate ta tugunu tenemba. Nu aganj ndende kile-mayokkina te buru-buruninguwa le njakmba ngisikamngaig. Aganj ndende buru buru ndakuwaig ta ndo kilmba patikuwa le minmba minamngaig.

²⁸ Sine Kuate tuku gageu mayok kagej mbal singine tumbran tugusek samba mbolnge buru-buruke nda. Ta tuku sine Kuate tuku gare pasa tube sulumba nu kuru-kuruka nu kum-nemnge minmba nu tuku nyu tedungube. Mbarinj manau ta nu nza-lite. ²⁹ Singine Mbara pa sungo tiglu njakmba pasokate tananj minit.

13

Kuate gare tambim tuku manau

¹ Tanjine tira mbal ngamunggal munju ninje-ninjekam tuku manau kusre ndawap. ² Mbal afu ma kisekok tane tugum prowaig kande tane nane kulat magekap. Nane afu buk tanjanaig ta nane enel kame kulatkinaig ta nane katese ndanaig. ³ Tane tuku afu muli wandeknje minig ta tane nane ninanka nane ndon piti tuma kurawanu tananj minap. Ko afunje tane tuku afu rar ningig ta nane mata ninanka nane ndon rar tuma kamusanu tananj minap. Tane mata piti ndui ta kile-siglikubekaig.

⁴ Pino tanjo ndon munju kilik manau mayenu ta ake aganj nga idus ndamba kurau mayewap. Ande nu manau ta purte ta nu mbar sunjote. Pino tanjo njak ko mbanzonu kuaryarde mbal Kuate nu nane njakmba pileningamngat.

⁵ Tane ndametin kilam tuku piriri ndawap. Tane aganj ndende njak minig ta te kumun nga idusap. Kuate nu tenemba sakina: Ait njakmba mbolnge ye ne ndon minmba kusrene nda ngina. ⁶ Ta tuku sine Kuate tuku pasa ta idusmba sine minje bulokmbi tenemba sakube. O Sunjo, ne mara mara kumumbi ye turyate.

Ta tuku ye tanjo tuku ngueu manau kuru kuru ndaket. *Mune 118.6* Sine tanjamba sakube.

⁷ Tanjine gabat kame Kuate tuku pasa mayenu tumsinginaig ta nane Kuate biye demba minnaig ma ma kume likinaig. Nane Kuate tuku sanjri tomba tinginaig wam ta idusmba kubewap.

⁸ Yesus Kristus mbilka kise mayok kine nda. Nu buk minna kile minit ngumnga ndui ta ndo minmba minamngat.

⁹ Tane rironkap. Nane afunje wam pagu pasa kise tumtinguwaig le tane nane dubikubekaig. Nane nyamaganj tuku tukul ndo dubikam tuku tumtingig. Manau ta dubide mbal

manjau tanje nane tur ndakate. Kuate nu sine ake sinanj make patikate wam tanje singine ngamunggal sangri pilete. ¹⁰ Sine atrau mbain kitek njak. Nane kilke te mbolok tawi wande tuku manjau dubide mbal singine atrau mbain kitek ta mbolnje nyamagan tumba nyam tuku nyu kugatok. ¹¹ Israel mbal tuku pris sunjo nu aganjmor tuku ndare kilmba tanjo pino tuku une saukam tuku nu tukul wande sunjo sinam kina. Nane aganjmor ta ndemnu njakmba kilmba tumbran sunjo kusremba kilimnje pasokinaig. ¹² Wam ndui ta ndo Yesus mbol prona. Nane nu tumba ka Yerusalem tumbran sunjo kilimnje rar sunjo tumba ail kazrai mbolnje balenaig le kumna. Kummba nuje ndarembi sine tuku une saukina le purfenju mayok kagenj. ¹³ Ta tuku sine singine manjau yimyam ambokok njakmba kusreka kilim ka Yesus ndonj ulendikube. Singine mbal afu talasingig ta sine piti ta nu kurana tanjamba ndo kurabe.

¹⁴ Sine kilke te mbolnje tumbran ande minmba minam tuku mine ndakate. Tumbran sunjo ande Kuate nu te-mayokamngat ta sine mindemba mineg. ¹⁵ Ta tuku sine mara mara Yesus tuku nyu tumba Kuate tuku nyu te-dungube. Manjau tamba sine njakmba atrau aganj balemba Kuate atraukanu tananj keg.

¹⁶ Nane afu mbolnje wam magenu kam tuku gilai ndanjan. Afu nane aganj ndende denkade ta tanjine aganj ndende tamba turkap. Manjau kame ta Kuate am mbolnje atrau aganj mayenumbi atraukanu tananj. Nu kanjermba gare sunjote.

¹⁷ Tanjine gabat kame kumnemnje minmba nane tuku wam pagu pasa dubi mayewap. Nane ngumnenja ka Kuate tugumnje piro ta tuku sakamngaig nga idusmba nane kurauka tane kulat magekade. Tane nane tuku minje dubikade ta nane gare njak tane kulatkade. Nane piti njak pirokade ta piti ta luka tane mbol kanjat.

¹⁸ Sine Kuate am mbolnje mbar tuku wamdus piti kugatok nga iduseg. Sine manjau tinjeknu ndo kam tuku matuk tukulkeg. Ta tuku tane sine tuku nga Kuate yabanjan. ¹⁹ Ye pitik tane tugum prowam tuku tane sungomba Kuate yabanjan.

²⁰ Yesus nu kumna le Kuate tuku pasa kitek minmba minam tuku katna ta nu tuku ndarembi alonu te-mayokna. Tanjana le Kuate nu Yesus te-tina le nu nyu sunjo tumba Kuate tuku sipsip kulatkanu tanjo sunjo minit. ²¹ Kuate nu ngamunggal mukuk miro. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam tuku nunje wam magenu kummba tinguwa. Tane Yesus Kristus tuku sangri tomba tingap le sangri tanje Kuate nu tane tuku ngamunggal sinamnje nuje nzali njakmba kilemayokkuwa. Yesus Kristus tuku nyu sunjo ta minmba minwa. Son.

²² Yine tira kame, ye pasa kuenu tane tuku kuyar ndawet. Ye tane sangri piletingam tuku pasa fagnu kuyaret te tane kilba pilmba ise mayewap.

²³ Timoteus nu mulinjinaig ta nu buk mayok kina ta ye tane kila satinjet. Nu pitik ndo ye tugum te prowa ta ye nu ndonj tane tugum prowamngik.

²⁴ Tanjine gabat kame Kuate tuku mbal njakmba singine gare pasa te saninjan. Tanjine tira afu Italinje minig ta nane mata tane gare pasa tingig.

²⁵ Kuate nu ake sinanj tane make patikuwa.
Son.

YAKOBUS Yakobusnge wane kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumneŋga nu maŋ kiŋo bailkamba turmba kile-patikina ta nyu kat naŋgine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit.

Wane te Yakobusnge kuyarna. Maib nuŋe Yudas tuku wane mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

¹ Israel tugu 12 kilke tugu kise kise mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Yakobus Kuate le Sunŋo Yesus Kristus nale tuku piro tanŋo minet. Yenŋe tane tuku wane te kuyamba pilet.

Piti ŋgamukŋge sangri tingap

²⁻³ Tira kame, tanŋine ŋgamunŋal son piti ŋgamukŋge sangri tingwa ta bike ndakam tuku maŋau tane mbolŋge sangri tingamŋgat. Wam ta tane kila. Ta tuku tane piti yimyam kanŋerka gare-garekap. ⁴ ŋgamunŋal son bike ndakam tuku sangri ta kusre ndamba biye dewap le ma ma maŋau magenu ŋakmba tane mbolŋge mayok kuwaig.

⁵ Tane wamdus kuyar mayenu te-fugumba kande tane Kuate yabaŋap le nuŋge sunŋomba tingamŋgat. Nu kilke mbol mbal tuku sunŋomba waknyate tuku. Nu tanŋo wam ande tuwit sulumba nu sawe lika nda tuwit. ⁶ Tane Kuate tala ndamba nu kumuŋ ŋga nu yabaŋap. Ande nu wamdus terokate ta nu bubreŋge yu fitte le yu tonŋel tingate tanŋa. ⁷⁻⁸ Nuŋe mine ŋakmba mbolŋge nu wamdus kine inumba tugusemba ke ndakate. Tanŋa tanŋo ta Kuate tugumŋge wam ande tamŋgit ŋga idus ndawa.

⁹ Tira kame, tane tuku afu sanzal minig ta tane Yesus mbolŋge nyu sugo tade tukunu wam ta tuku ndo payamkap. ¹⁰ Tane tuku afu agaŋ ndende sunŋomba ŋak minig ta

Yesus tinaig tukunu kile tane kilke mbol mbal am mbolŋge nyu kugatok minig. Wam ta tuku tane payamkap. Agaŋ ndende ŋak mbal mindesil bot tanŋa pitik kugawamŋgaig. ¹¹ Ki promba mindesil bot tugunu piyit le lamba supika ndeka mindepiye mayenu ta ŋgisikate. Tanŋamba ndo tanŋo agaŋ ndende ŋak nuŋe piro ŋgamukŋge nu kumba nuŋe agaŋ ndende ŋakmba kusrekate.

Wam ŋayonu kam tuku tugu

¹² Tanŋo nu piti ait mbolŋge wamdus bulok pilmba sangri tingate ta nu gare ŋak minanu tanŋa minit. Nu piti kuramba kumumbi mayok kuwa sulumba nu abo ŋak minmba minamŋgat. Kuate nu nuŋe kume purde mbal tanŋamba ningam tuku sakina.

¹³ Tane tagotingam tuku ait mbolŋge wam ŋayonu kam tuku idusde ta Kuatenŋe ye tagoyate ŋga sa ndakap. Andeŋge Kuate wam ŋayonu kam tuku tagowam kumuŋ kuga. Nu mata tanŋo ande wam ŋayonu kam tuku tago ndate. ¹⁴ Tanŋo nu nuŋe nzali ŋayonunŋe nu didikate sulumba wam ŋayonu kam tuku tagote. ¹⁵ Nu nzali ŋayonu kam tuku idusmba minit ma ma nzali ŋayonu te-mayokmba unekate. Uneka minit le ma ma wam ŋayonu ta sunŋoka nu te-ŋgisite.

¹⁶ Tira kame, tane kuraukap. Tane wamdus mbarbekaig. Kuate nu sine unekam tuku tago ndasingit. ¹⁷ Agaŋ magenu ŋakmba nu tugumŋge ndekade. Bulu ŋakmba mine likade Kuate nu tugu. Nu samba tuku bulu kise mayok kinig tanŋamba nu kise mayok nda kinit. Nu purfeŋnu ndo minmba minit. ¹⁸ Nuŋe nzali mayok kina le nu nuŋe pasa tugusekmbi sine kile-patikina le sine nu tuku mbal ŋakmba ŋgamukŋge sine ambonŋa nu tuku kiŋo kame mayok kageŋ.

Sine Kuate tuku pasa ismba kumube

¹⁹ Tira kame, wam te kila palpe. Tane pitik pasa isam tuku kilba palpe. Pitik ndo pasa saka gubra

te ndakap. ²⁰ Tango nu gubra tate ta Kuate nu nzalite mañau mayenu te-mayok ndate. ²¹ Ta tuku tangine wamdus kutur tangine wam ñaigonu ñakmba kusrekap sulumba tane ñgan minmba Kuate nu nuñe pasa tangine wamdus sinamñge pilna ta kumnemñge minap. Kuate tuku pasa tanje tane tuku muskil kile-tidinge tingam kumuñ.

²² Tane Kuate tuku pasa ismba kumu-kumuwap. Nu tuku pasa isendo kade sulumba sine kumuñ ñgade ta tangine wamdusñge yabritingit. ²³ Tango ande nu Kuate tuku pasa isendo ka kumu kumu ndate ta nu tanjo ande kanummbi nuñe tumail kinñemba kanñerte tañañ. ²⁴ Nu nuñe tumail kanñerte sulumba nu kumba nuñe tumail ndañ ndañ ta nu pitik gilaingate tañañ. ²⁵ Ande nu Kuate tuku pasa purfeñnu tanjo tuku muskil kile-tidingate ta ismba nu lato lato kila pilit sulumba gilai ndanga kumu-kumuwa ta nu gare sunjo ñak minit.

²⁶ Ande ye Kuate dubimba mbariñet ñgate sulumba nu nuñe mane kulat ndaka fare fare pasa kile-mayokkate ta nuñe wamdusñge yabrite. Nuñe mbariñte mañau ta alo kugatok. ²⁷ Tane nane munzanu mbal pino kuembol nane tuku piti sinzañniñmba turkap. Tane kilke te tuku mañau ñaigonu ñakmba kusrekap. Mbariñ mañau ta Kuate am mbolñge tugusek.

2

Tango tuku mindepiye pile ndaningap

¹ Tira kame, sinjine Sunjo Yesus Kristus Kuate tugumñge nyu sunjo ñak minit ta tane nu tuku mbal minmba ñgarosu mindepiye mbolñge tangine tira kame pile ndaningap. ² Pasa te tane katesewam tuku satingamñgit. Kussem ait mbolñge ande nu tawi mayenu tinmba mindepiye mayete le ande nu sanzalnu tawi urfunu tingit le nale kumu kumu prowik. ³ Tane tanjo tawi

mayenu ñak nu make pilmba sakade: O tira, ne sine tugum tenje mbili mayenu mbolñge minyoka ñga sade sulumba tanjo sanzalnu ta ake agañ ñga ne ka sinje tinga ko pro ibej tenje minyoka ñga sade ta ⁴ tane Yesus tuku mañau mbilmba wamdus tugusekmbi munju pile ndangade.

⁵ Tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Kuate nu ima kate Yesus tuku son ñga nu kulatkate ma sinam kambim tuku madiningina. Agañ ndende sunjomba ñak mbal e ko sanzal mbal? Nane kilke mbolok mbal am mbolñge sanzalnu minig mbal ta madiningina. Kuate nu tanjamba nuñe kume purde mbal nu ndoñ minmba minamñgaig ñga sakina. ⁶ Tane ndañam tuku mbal ta tumail panningig? Ima katenge piti sunjo tinmba tane didika kilmba ka pasa mbolñge kile-tidingade? Agañ ndende sunjomba ñak mbalñge tañade. ⁷ Yesus tuku nyu mayenu tane tinaig ta agañ ndende sunjomba ñak mbalñge ñayo silide.

⁸ Kuate tuku pasa ande teñenmba sakate. Tane tangine ñgarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumñge minig mbal tuku kume purap ñgate. Tane Kuate tuku tukul sunjo ta kumu-kumumba minap. ⁹ Tangine ammbi tangine munju pilengade ta Kuate tuku tukul pasa tanje tane mbarde wam ta te-mayokmba tumtingit. ¹⁰ Tane Kuate tuku tukul pasa ñakmba dubika ndindo ndo lukawap ta tane tukul ñakmba lukakanu tañañ. ¹¹ Ta ndañam? Kuate nu tukul ande teñenmba sakina: Tango pino munju kuayar ndakap ñgina. Nu tukul ande mata sakina: Tango ande bale ndawap ñgina. Tane munju kuayar ndakade sulumba ande balewap ta tane Kuate tuku tukul pasa ñakmba lukakanu tañañ.

¹² Tukul kitek Yesusñge pilna ta sine tukul ta alonu dubikeg e ko kuga. Kuate nu tanjamba sine pilesingamñgat. Sine ta idusmba munju kume purkube. ¹³ Ande nu

tukul manjau kitek dubi ndamba afu mape ndakuwa ta Kuate nu tanjo ta pilemba mapewe nda. Ande nu afu mapeka minwa ta pilewam tuku kame nu laipamngat.

Ngamunggal tugusek

¹⁴ Tira kame, ande nu sakate: Ye Kuate tuku sangri tomba tinget ngate sulumba manjau ta tuku alonu kile-mayok ndakuwa ta Kuatenge nu tuku muskil te-tiwe tuwe nda. Nu ngisinungat. ¹⁵ Tangine tira ande tawi le nyamagan tuku denkuwa le ¹⁶ tane nu samba ose tira, ne wamdus bulok nak kaye sulumba ngamunggal mukuk mina nga sawap sulumba nu tur ndawap ta pasa ta nu ndanmba turamngat nga idusde. ¹⁷ Wam ndui tanan ndo ande nu Kuate tuku sangri tomba tingate sulumba ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit.

¹⁸ Ande nu ye tuku pasa te isam mbulmba tenenmba sakamngat. Ne wam magenu kumba minit ta ye Kuate tuku sangri tomba tinget ngamngat. Nu tanamba sayuwa ta ye nu tenenmba kusnawamngit. Ye wam magenu ke liket manjau ta mbolnge yinje ngamunggal son ne tumnam kumun ta ne ngamunggal son ngate ta ame manjambi tumyamngat. ¹⁹ Mbara ndindo ndo minit nga ne son ngate ta maye ta bukla najgonu nane mata Mbara ndindo ndo minit nga kuru kuru sunjo tade. ²⁰ Ne sinja nginngan tanjo ande. Ande nu Kuate tuku son ngate sulumba nu wam magenu ke ndakate ta nu ngamunggal son kugatok minit nga sawamngat.

²¹ Ye pasa tembi tumtingamngit. Singine mbun Abraham nu nunje kinjo atrau mbain mbolnge pilmba balemba Kuate tuku atraukam bafuna. Nu wam ta kina le Kuate nu manjau ta kanjermba Abraham nu ye am mbolnge tinreknu minit nga sakina.

²² Ata. Nu Kuate tuku sangri tomba tingina sulumba alonu te-mayokmba wam ta kina. Wam kina ta mbolnge nunje ngamunggal son kumumbi mayok

kina. ²³ Tanamba kuyar pasa Abraham tuku sakina ta kumungina. Pasa ta tenenmba. Abraham nu Kuate tuku sangri tomba tingina le Kuate nu tuku ngamunggal son ta kanjermba nu tanjo tinreknu ngina. Tanjo te ye tuku gulab ngina. ²⁴ Ata. Ande nu Kuate tuku son nga wam ta tuku alonu turmba kile-mayokkate ta nu Kuate am mbolnge tanjo tinreknu minit.

²⁵ Ye pasa andembi manj tumtingamngit. Rahab nu tanjo didik farmba minna le Yosuanje Zu tanjo armba kukulnikina le pino ta tuku tumban wam katesewam pronaik le nu nale tuku pasa ismba Kuate nu kumun nga nu nale turka lukam tuku ndin kise tumnikina. Nu wam kina ta nu Kuate am mbolnge tinreknu mayok kina.

²⁶ Ne tuku kanu ngarosus kusrete ta ngarosus nu kumaknu minit. Tanamba ndo ne ye Kuate son nget nga ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta ne tuku ngamunggal son mata kumaknu minit.

3

Mane fudinndo ta sangri njayo

¹ Tira kame, sine Kuate tuku pasa kukliweg mbal nane afu sine tuku mbar manjau kanjerkam tuku kulatkade. Ta tuku tane gudommba piro ta pitik nda tap. ² Sine nakmba mbareg tuku. Ande nu nunje mane tugu kulat mayete ta nunje ngarosus tuku nzali nakmba kile-ibenkam kumun. Tanjo ta nu purfernu.

³ Hos pongade mbal ta nane ain fudinndo tumba nanjine nzali dubi-wam tuku hos tuku mingek sinamnge patikade. Ain naj fudinndo tamba aganjmor sunjokanu ta mbilam kumun.

⁴ Wan tuku manjau mata kanjerap. Wan sunjokanu bubre sunjo tinga wan kadute le pinderkate. Wan kulat tanjo nu animbi kambim tuku iduste sulumba ulum naj fudinndo tamba wan sunjo ta mbilte le bubre kuerka kinit.

⁵ Tanamba ndo mane nu aganj naj fudinndo ta sangri njayo minit. Nu wam sugo ke likate ta tuku

payamkate. Pa mirmin fudiŋndo ta duŋe sinamŋe ndeka pa sunjo tiŋgate. ⁶ Tanjamba ndo siŋgine mane te mata pa tajaŋ. Nu agaŋ ŋai fudiŋndo kilke te tuku wam ŋaigonu ŋakmba kile-mayokkam kumuŋ. Nu Satan tugumŋe wam ŋaigonu kilmba ŋgarosu kutur tuwit sulumba tanjo tuku mine ŋayo silite.

⁷ Tanjoŋge agaŋmor yimyam, sar umaŋ, agaŋ rabmba likade, kualegaŋ ta ŋakmba kuapi niŋmba kulatkade le ŋgan patikade. Nane afu buk tajaŋaig ta ⁸ tanjo nu nuŋe mane tanjamba kulatka te-ibenjaŋ kumuŋ kuga. Mane te agaŋ ŋayonu ndo. Nu kame mbeŋ tajaŋ kame agaŋ ŋak minmba mburerikate. ⁹ Sine siŋgine mane tembi siŋgine Mam Sunjo tuku nyu te-dungeg sulumba maŋ tanjo kasureg. i ... Kuate nu tanjo nuŋe suk wakeina. ¹⁰ Miŋge ndui tembi nyaro pasa saka kasur pasa mata sakeg. O tira kame, wam ta ŋayonu ndo. ¹¹ Kule burok ndui tambu kule mayenu kaglinu turmba prowam kumuŋ kuga. ¹² Fik ail mbolŋge olif alonu prowam kumuŋ e? Ko grep muli mbolŋge fik prowam kumuŋ e? Yu sinamŋe mata kule prowam kumuŋ kuga.

Wamdus kuyar tugusek

¹³ Tane ŋgamukŋge ima nu ye kila sunjo ŋak wamdus kuyar mayewet ŋga iduste. Ariya. Ne wamdus kuyar tugusek tuku alonu kile-mayokka wam magenu ke lika mine mayenu mbolŋge mina sulumba naŋe nyu payam ndaka. ¹⁴ Ne nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba naŋe ŋgarosu ndo idusmba ŋakmba tidonj panka minit ta naŋe nyu payamka ye wamdus kuyar mayenu ŋak minet ŋga yabri ndaka. ¹⁵ Ande nu tanjamba wamdus kuyar pilit ta Kuate tugumŋe te ndakate. Kilke te mbolok kila Satan tugumŋe tate. ¹⁶ Afu nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba naŋgine ŋgarosu ndo idusmba ŋakmba tidonj pankade mbal nane ŋgamukŋge gubra maŋau

sunjoka nane pur yimyamkade sulumba wam ŋaigonu gudommba ke likade.

¹⁷ Ande nu ŋgamuŋgal kuyar tugusek Kuate tugumŋe tate ta nu alonu teŋenmba kile-mayokkate. Nu maŋau purfeŋnu dubimba gubra kugatok wamdus mukuk minmba nu afu tuku pasa pitai ndaka nu ŋakmba sinanu wam magenu nane mbolŋge ke likate. Nu yabri maŋau kugatok wamdus ndindombi nane afu mbolŋge wam tugusek ke likate.

¹⁸ Nane ŋgan minmba wamdus mukuk tanjo ŋgamukŋge te-mayokde mbal alonu nane mbolŋge maŋau tiŋreknu mayok kinig.

4

Kilke te tuku maŋau ndonj ulendi ndakap

¹ ŋgarosu tuku nzali yimyam tanjine wamdus sinamŋe kame bumba minig. Ta tuku tane kua-leyauka pasambi kame bude. ² Tane wam afu kilam idusde ta tane kilam fugumba ande balewam idusde. Tane wam afu kilam tuku am kikonj tiŋgade ta kilam fugumba kua-leyauka kame bude. Tane Kuate wam afu yabaŋ ndade tukunu tane wam ta denkanu minig. ³ Ko tane wam afu kilam tuku Kuate yabaŋde ta tane tanjine nzali dubikam idusde tukunu Kuate nu nda tiŋgit.

⁴ Tane Kuate ndo idus ndade. Ande nu kilke te tuku maŋau ndonj ulendikate ta nu Kuate tuku ŋgueu minit. Wam ta tane kila. Tane kilke te tuku maŋau ndonj ulendikam idusde ta tane Kuate tuku ŋgueu tanjo mayok kinig.

⁵ Kuate tuku pasa ande teŋenmba sakate. Tukul Guwa Kuate nu siŋgina ta sine Kuate ndo idusam tuku nu sanjri ŋak sine kulatkate. ⁶ ŋgarosu tuku nzali yimyam kile-ibenka Kuate ndo idusam tuku nu ake sinaŋ sine lato lato make patikate. Kuate tuku pasa ande teŋenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj ŋgueu minit. Nyu te-ibenmba minig mbal nu

ake sinan nane make patikate
ngate. *Sindaun 3.34*

⁷ Ta tuku tane ngan patika Kuate kum-
nemnge minmba tane sangri tinga
dirnannga minap le Satan nu tane kus-
reka kua kangat. ⁸ Tane Kuate tugum
kape le nu tane tugum prowamngat.
Tane mbarde mbal tane tangine une
manau kusrekap. Wamdus ar ar
nak minig mbal tane wamdus ngaionu
kusrekap sulumba wamdus ndindo
nak purfen nu minap. ⁹ Tane tangine
une tuku sinanu Kuate am mbolnge
malmbikap. Tangine nzumilkade
manau mbilmba wamdus piti sungo
tap. Tane gare manau mbilmba
ye mbaren nga kikonu lok minap.
¹⁰ Tane tanawap ta Sungo nu tane
kilmba kile-mayokkamngat.

Tira ande pile ndawap

¹¹ O tira kame, tane tangine tangine
mungu ngumnem pasa sa ndakap.
Ande nu tira ande tuku ngumnem
pasa sakate ko nu pilete ta nu Ku-
ate tuku tukul turmba ngumnem pasa
tumba pilete. Ne Kuate tuku tukul
pilete ta ne tukul ta dubi ndate. Ne
tukul tuku ma tumba nane ma ta
tukulnge tate le ne tukul tuku pile
tango mayok kinit. ¹² Kuatenge ndo
tukul kile-mayokka sine tuku pile
tango minit. Ande mine ndakate.
Nunge ndo sine tuku muskil kile-
tidingam kumu. Nunge ndo sine
pitaikam kumu. Ne ima le tira ande
pilete?

Payamkam tuku manau kuraukap

¹³ Tane afu tenenmba sakade. Kite
ko indole ye tumberan sungo ande
mbol kumba tanje yar ndindo piroka
ndametin sungomba kilamngit ngade.
Tane tanamba sakade mbal pasa te
isap. ¹⁴ Indole wam ande prowam
tuku ta tane gilai minig. Tane tuku
abo guwa bidu tanan kile kangereg
le pitik kugate tanan. ¹⁵ Ta tuku
tane tenenmba sakap: Kuate nune
nzali dubiwa le sine abo minbe su-
lumba sine tanamba tanamba kamngig
nga sakap. ¹⁶ Tane mbe mbolm-
bolka tangine ngarosu ndo payamkade

manau ta nakmba ngaionu ndo. ¹⁷ Tane
wam magenu kam tuku kila nak min-
mba ke ndakap ta tane mbarde.

5

Agan ndende tuku ndo idusde mbal piti tamngaig

¹ Agan ndende gudommba nak
mbal tane pasa te isap. Tane piti
sugo kangerkamngaig ta tuku tane
malmbi sungowap. ² Tangine agan
ndende ta mengam tuku minig.
Tangine tawi magenu subinge nyam
tuku minig. ³ Kile kugawam tuku
ait te mbolnge tane kilke te tuku
agan ndende kile-mangurkade ta
tangine ndametin use purka sasukam
tuku minig. Tane tangine miro
ndo idusmba ndametin tode le use
purka sasukade. Ngumne nga tangine
mbar use purkade wam ta mbolnge
kilimok mayok ka pa tanan tinga
tangine ngarosu pasokamngat.

⁴ Tane isap. Piro mbal tane
tuku piro mbolnge nyamagan kil-
naig ta tane kumumbi nane piya
ninge ndakinaig. Piya inumnu tane
tugumnge minig tanje tane tuku
mbar te-mayokte. Piro mbal tuku
malmbi ta Kuate Sungo nu isit.
⁵ Tane agan ndende magenu nak
gare sungo tumba nzumilka minig
mbal tane aganmor buk nyam tuku
kumungate tanan tane baletingam
tuku ait patukate. ⁶ Tane tango
magenu kilmba yabri pasa mbolnge
patika bale farninginaig ta nane
nangine ngarosu turam tuku sangri
kugatok.

Tane ngan minap

⁷ Tira kame, tane wamdus bulok
minmba Sungo prowam tuku tairnga
minap le ma ma nu prowamngat.
Tane piro miro tango tuku manau
kangerap. Nu nyamagan ngu
denpurmba wamdus bulok min-
mba alonu tairnga minit le sawe
piymba ka ka ki prote le nyamagan
kilit. ⁸ Tanamba ndo tane ngamu ngal
wamdus bulok nak minmba sangri

tingap. Sungo prowam tuku ait buk patukate.

⁹ Tira kame, tangine tangine mungu gubra pile ndakap. Tane tanawap ta Sungo nu tane piletingamngat. Nu prowam tuku ait buk patukate.

¹⁰ Tuan tanjo kame Kuate tuku pasa kuklimba nane piti ait mbolnge ngamungal mukuk wamdus bulok minmba sangri tinginaig wam ta ndo tane idusmba kumukumuwap. ¹¹ Nane piti sugo kanjerka dirnanjinaig tukunu nane gare sunjo njak mbal njeg. Yob nu piti sinamnge ngamungal mukuk njak minmba sangri tinga minna. Sunjo nu tanjo mapeka sinzanjngit tanjamba ndo nu ngumneja Yob make pilmba sinzanja.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² Tira kame, ye pasa sunjo te satinjamngit. Tane pasa ande sakam nga ki am mbolnge ko kilke am mbolnge ko aganj ande nyu mbolnge tangine pasa sangri pile ndawap. Tane au ngam idusmba kande au ndo ngap. Kuga ngam idusmba kande kuga ndo ngap. Tane tanja ndawap ta Kuate nu tane kilmba pasa mbolnge kile-tidingamngat.

¹³ Tane tuku ande piti njak ndeta nu Kuate yabanwa. Ande nu wamdus bulok njak ndeta nu Kuate tuku nyu te-dunga mune ulwa.

¹⁴ Ande nu guaze njak ndeta Yesus dubide mbal tuku gabat kame wikuwa le nane nu tugum promba Sunjo tuku sangri idusmba gurenj pisenmba yabanwaig. ¹⁵ Tane Sunjo tuku sangri tomba tinga nunge guaze pitaiwamngat nga yabanap ta nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimngat. Nu guaze tanjo te-tiwa sulumba nu tuku une ta njakmba sauke tambimngat. ¹⁶ Ta tuku tangine une afu tangine tangine tira kame ndonj kile-mayokka sakap sulumba tane manj mage minam tuku Kuate yabanap. Tanjo tinjeknu ande nu Kuate yabanwa ta nu tuku yaban manjau sangri njak. ¹⁷ Tuan tanjo Elia

nu sine mineg tenen tanjo. Nu sawe nda piywa nga nu wamdus sangrinu pilmba Kuate yabanja le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina. ¹⁸ Nu man sawe piywa nga yabanja le sawe piyna le kilke mbolnge nyamagan njakmba tinginaig.

¹⁹ Tira kame, tane pasa te kila palpe. Tane tuku ande tugusek manjau kusremba baringa ndekuwa le andenge nu te-luka tumba Kuate tugum prowa ta nu wam mayewamngat. ²⁰ Ande nu une tanjo tumba ndin mayenu tumte le nu ngamungal biye mbilmba nunje mbar kusrekate ta nu tanjo ta tuku kanu turte le nu ngisike nda. Kuate nu tuku une sauke tuwit.

Son.

1 PETRUS Petrusŋge waŋe ambonŋa kuyarna

Petrus nu waŋe te Kristus tuku kuasmibi ma tugu ŋakmba mbolŋge mine likinaig ta tuku kuyarna. Ait ta mbolŋge nane sunŋomba piti yeki yeki sugokanu kanŋerkinaig tukunu nu nane piti sinamŋge bike ndaka sanŋri tinŋuwaig ŋga waŋe te kuyarna.

¹ Kuate tuku mbal tane rawe tanŋo tanaŋ Pontus Galesia Kapadosia Asia Bitinia ma tugu ta ŋakmba mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Petrus Yesus Kristus tuku aposel tane ndoŋ pasatam prowet. ² Tane Tukul Guwa tumba Kuate tuku mbal mayok ka Yesus Kristus tuku pasa dubika nuŋe ndare mbolŋge purfeŋnu mayok kambim tuku Kuate nu o buk tane maditingina.

Kuate nu lato-latomba tane ake sinaŋ make patika ŋgamunŋal mukuk wamdus bul sertinŋuwa. Son.

Sine abo ŋak minmba minam tuku minde mineg

³ Sunŋo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-duŋgube. Yesus Kristus nu kumna le nu te-tina le abonŋa tinŋina wam ta mbolŋge Mam Kuate nu sine sunŋomba mapeka kitek kile-mayokkina le kile minmba nu tuku wam magenu minde mineg. ⁴ Kuate nu samba mbolŋge sine kilam tuku madisingina wam mayenu ta kutur kugatok. Menŋe nda. Mayenu minmba minamŋgat. ⁵ Sine Kuate nu kumuŋ ŋgeg mbal nu nuŋe sanŋrimbi sine kulatka minwa le ma ma kugawam tuku ait mbolŋge muskil kile-tidinge sinŋamŋgat.

⁶ Tane kile ait fagnu piti yimyam kamusde ta muskil kile-tidinge tinŋam tuku wam ta idusmba gare-gareka minap. ⁷ Nane agaŋ afu gol kanŋeranu suk ta kilmba sinŋa gol e ŋga katesewam tuku pasokade.

Tanamba ndo tanŋine ŋgamunŋal son ta katesewam tuku piti yimyam pa tanaŋ tane pasokade. Piti mbolŋge tanŋine ŋgamunŋal son tugusek mayok kinit ta Kuate am mbolŋge sunŋokanu ŋgisikam tuku agaŋ gol ta lite. Tane ŋgamunŋal son ŋak ta Yesus prowa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le tane nyu ŋak minmba minamŋgaig.

⁸⁻⁹ Tane Yesus kanŋer ndanaig ta tane nu tuku kume purmba minig. Tane nu kanŋer ndade ta tane nu tuku sanŋri tomba tinŋade. Tane tanaŋe le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tinŋit le tanŋine ŋgamunŋal son tuku alonu tade. Ta mbolŋge tanŋine gare maŋau sunŋo ŋayote.

¹⁰ Kuate nu ake sinaŋ sine make patika muskil kile-tidingate ta tuan tanŋo kame o buk ta tuku dir pasa saka katese mayewam tuku wamdusmba minnaig. ¹¹ Kristus tuku Guwanŋe tuan tanŋo kame tum-ningina le Kuatenŋe madina tanŋo nu rar sunŋo tuwa sulumba nyu sunŋo pasa ŋak tamŋgat ta nane isnaig. Ismba nuŋe ait ginu prowamŋgat ko kilke te ndanŋandaŋmba minwa le nu prowamŋgat ŋga katesewam tuku sotinaig. ¹² Sotinaig ta Kuate nu tuan tanŋo kame ta saningina: Tanŋine ŋgarosu turam tuku piro ndakade. O ŋgumneŋga mbal afu tuku tane pirokade ŋga saningina. Mbal ta tane. Kuate nu samba mbolŋge Tukul Guwa kukulna le ndekina le nane afu nu tuku sanŋri mbolŋge Kristus tuku pasa mayenu tinŋinaig. Wam kame tane isnaig ta eŋel kameŋge katesewam tuku wamdus sunŋo ŋak minig.

Kuate nu sine mine mayebe ŋga wikina

¹³ Tane wamdus ndindo pilmba wamdus kuyar mayenu ŋak likap. Kristus nu prowa le Kuate nu tane make patikamŋgat wam ta idusmba minap. ¹⁴ Tane o buk Kuate gilai minmba tanŋine nzali ŋaigonu dubikinaig ta kile kusrekap. Tane kiŋo kame

magenu tanaŋ Kuate kumnemŋge minap. ¹⁵ Kuate nu tane nuŋe kiŋo kame minam tuku wikina ta nu purfeŋnu tukunu tane nu tuku wam tepurmba taŋgine mine mbolŋge purfeŋnu minap. ¹⁶ Kuate tuku kuyar pasa teŋenmba sakate. Ye purfeŋnu minet taŋamba ndo tane yiŋe mbal purfeŋnu minap ŋgate.

¹⁷ Tane Kuate nu siŋgine Mam ŋgade ta nu sine taŋgo ŋakmba tuku maŋau kumumbi pilesiŋgit. Ta tuku tane rironka kilke te mbolŋge minmba nu kumnemŋge minap. ¹⁸ Taŋgine mbuŋ kat taŋgine tuku maŋau alo kugatok dubika minnaig le ta ŋgamukŋge Kuate nu tane tuku muskil kile-tidiŋge tiŋgina ta gol le silwa ŋgisikam tuku agaŋ tambi nu tane piya ndatiŋgina. ¹⁹ Nu Kristus tuku ndare tambi tane tuku muskil kile-tidiŋge tiŋgina. Nane sipsip fatnu mayenu balemba Kuate atraukade taŋaŋ Kristus nu purfeŋnu minmba nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna. ²⁰ Kuate nu agaŋ ndende nda kile-mayokkina sulumba nu Kristus piro ta kam tuku nu madina. Kile kugawam tuku ait te mbolŋge tane turkam tuku mayok kina. ²¹ Tane nu mbolŋge Kuate tuku saŋgri tomba tiŋgade. Kristus nu kumna le Kuate nu te-timba nyu suŋgo tuna wam ta tuku tane Kuate nu kumuŋ ŋga nu tairŋga minig.

Sine tira kame ŋgamuŋgal niŋbe

²² Tane Kuate tuku pasa tugusek dubide ta taŋgine mine magenu mbolŋge minmba miŋgemi ndo sa ndaka taŋgine ŋgarosumbi turmba taŋgine tira kame tuku kume purde. Ta tuku tane kile taŋgine ŋgarosu ŋakmbambi taŋgine taŋgine muŋgu kume purkam tuku wamdus saŋgrinu palpe. ²³ Tane kiŋo dabro kitek taŋaŋ maŋ mayok kinaig. Taŋgo tuku maŋau dubimba ina sinamŋge mayok nda kinaig. Abo ta ŋgisikam tuku. Tane Kuate tuku pasa minmba minam tuku ta tinaig sulumba kitek mayok kinaig. ²⁴ Kuate tuku kuyar pasa teŋenmba sakate.

Kilke mbol mbal aŋga taŋaŋ minig. Naŋgine mindepiye aŋga botnu taŋaŋ. Aŋga ta tugunu lamba botnu supika ndekate.

²⁵ Suŋgo tuku pasa taŋawe nda. Nu minmba minamŋgat ŋgate. *Aisaia 40.6-8*

Nane afu pasa mayenu tane tugumŋge kuklinaig ta not.

2

¹ Tane maŋau ŋaigonu ŋakmba kusreka wam afu yabri ndakap. Taŋgine yabri maŋau yabuka sine tiŋreknu mineg ŋga sa ndakap. Afu tuku mine magenu tuku wamdus kagli fir ndakap. Afu tuku ŋgumnem pasa sa ndakap. ²⁻³ Tane buk Kuate tuku raŋgun mayenu katesenaig. Ta tuku kiŋo dabro amo nyam paraniŋgit taŋaŋ tane Kuate tuku pasa tugusek tam tuku paratiŋguwa. Tane taŋamba nyumba minap ma ma sugo-sugowap le muskil kile-tidiŋge tiŋgamŋgat.

Ndame mayenu abo ŋak

⁴ Ndame ande taŋgo kamenje gisleknu ŋga te-sinaig ta Kuate nu ndame ta madimba nu ndame suŋgo ŋgina ta Kristus. Ndame ta abo ŋak. Tane nu tugum prowap. ⁵ Promba ndame abo ŋak taŋaŋ minmba Kuate tuku wande palmbim tuku taŋgine ŋgarosu patikap. Taŋawap sulumba tane Kuate tuku pris taŋaŋ mayok ka taŋgine maŋau magenumbi Kuate atraukanu sukamŋgaig. Tane Yesus Kristus ndoŋ ulendikade le Kuate nu tane tuku atrau agaŋ ta nzalite.

⁶ Kuyar pasa teŋenmba sakate. Ye ndame suŋgo madimba tumba Sion tumbraŋ tuku ndame ŋakmba nu mbolŋge saŋgri tiŋgam tuku palmbimŋgit. Ande nu ndame ta tuku saŋgri tomba tiŋguwa ta nu tumail pulunungat ŋgate. *Aisaia 28.16*

⁷ Tane ndame ta tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal nu tane am mbolŋge ndame suŋgokanu. Nane nu talade mbal Kuate tuku kuyar pasa teŋenmba nane tuku sakate.

Ndame ande ndame wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig. Ndame ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tingade ngate. *Mune 118.22*

⁸ Kuyar pasa ande tenjemba sakate. Tanjo kame ndame ta mbolnje kupe dannga mbikeka barinunngaig nga sakate. *Aisaia 8.14-15*

Kuate nu o buk sakina tanjamba ndo nu tuku pasa nda isanu sukmba ngumnede mbal nane baringade ta ⁹ tane tanjamba kuga. Tane Kuatenje maditingina. Tane nu tuku kuasmbi ndindo minig. Tane Sunjo Kuate tuku pris mbal. Tane nu tuku mbal mayok ka nu tuku tur manju mayenu afu saningam tuku nu ma make sinamnje tane wika kilmba nune bulu mayenu mbolnje patikina. ¹⁰ Tane buk nyu kugatok mbal minnaig. Kile tane Kuate tuku mbal nyu njak minig. Kuate nu buk tane mape ndakina. Kile nu tane mapekate.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹¹ Tira kame, tane samba mbolok mbal mayok ka kile tenje rawe tanjo tanjari minig. Tane ngarusu kikonj tingam tuku nzali njakmba ngumneningap. Ngarosu tuku nzalinge tanjine kanu njaijo siglikate. ¹² Tane Kuate dubi ndade mbal ngamuknje mine mayenu mbolnje minap. Tane tanjap ta nane tane wam njaijonu kanu nga ngumnem pasa tinguwaij sulumba tane tuku mine mayenu kanjeramngaig. Kanjerwaij le Kuate nu nane tugum prowa le nane Kuate tuku nyu te-dungamngaig.

¹³ Kilke mbol mbal nanjine sugo yimyam patikade ta tane Kuate tuku mbal tukunu manju mayenu te-mayokmba nane kumnemnje minap. ¹⁴ Kilke tuku gabat sunjo ko gabat fonfon nu tuku nyu mbolnje pirokade nane njakmba kumnemnje minap. Gabat fonfon nane mbarde mbal lafu njayonu njamba wam mayede mbal nyu kile-dungam tuku nu patikate le nane piro ta kade.

¹⁵ Tane manju tinjeknu kumba tamba

nane wamdus tugusek kugatok mbal tuku minje tukuningam tuku Kuate nu nzalite. ¹⁶ Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingit mbal tane tukul tuku piti kugatok tanjari likap. Sine tukul pasa kumnemnje mine ndakeg nga wam njaijonu afu kam tuku idus ndawap. Tane Kuate kumnemnje minmba nu tuku piro mbal minap. ¹⁷ Tane tanjo njakmba idusnjamba ande maim maim tuwe ndakap. Tane Kristus tuku kuasmbi tuku kume purmba Kuate kumnemnje minmba nu tuku nyu kuraukap sulumba sisar tuku nyu idusap.

¹⁸ Piro mbal, tane tanjine kulat mbal tuku nyu idusnjamba nane kumnemnje minap. Kulat mbal ranjun magenu ta ndo kuga. Minje sanjrinumbi tane kulatkade mbal mata kumnemnje minap. ¹⁹ Tane mbar ndade le afu ake sinari tane katingig le sine Kuate tuku mbal nga wamdus piti kugatok rar kurade ta tane wam mayede. ²⁰ Tane mbarde le afunje katingig le tane wamdus piti kugatok rar kurade ta alo kugatok. Tane manju tinjeknu kade le katingig le tane ndek wamdus piti kugatok rar kurade ta Kuate nu nzalite.

²¹ Tane wamdus piti kugatok piti kurawam tuku Kuate nu tane wikina. Kristus nu sinenu nga rar sunjo tina sulumba piti mbolnje sine nu tuku manju dubiwam tuku tumsingina. ²² Nu mbar ande ke ndakina. Yabri pasa ande mata sa ndakina. ²³ Nane afunje nu tumail pannaig ta nu lafumba nane tumail pan ndaningina. Nane nu ngaro rar sunjo tunaig ta nu lafumba rironj pasa ande sa ndaningina. Kuate nu tanjo kumumbi pileningit nga nu wam ta njakmba nu wai mbolnje patikina. ²⁴ Singine manju njaijonu kusreka mine kitek mayenu mbolnje minbe nga nu sine tuku une kilmba ail kazrai mbolnje kumna. Nu tuku mbamake tanje sine tuku muskil kile-tidinge singina le sine mage mineg. ²⁵ Sine sipsip tanjari ndin mbarmba ngisika mingen ta kile

Sipsip Kulat Tango tugusek tugum proweg le nu sine tuku kanu kulatkate.

3

Pino le tango tuku pasa

¹ Pino kame, tane tangine tango kat tangine tuku minje kumnemnje minap. Tane tanjamba minmba tangine tango afu Kuate tuku pasa dubi ndakade ta tane pasa ande sa ndamba tangine ngan manjau tambi nane Kuate dubiwam tuku didikamngaig. ² Tane alen alen ndaka Kuate kumnemnje minmba katesek manjau njak minap le tangine tango kat tangine nane manjau ta kanjermba Kuate dubiwam tuku iduswaig.

³ Tane gabat waje mara mara parenj latomba mindepiyamba tawi magenu tinmba tanjamba ngarosu tuku mindepiye sunjomba idus ndawap.

⁴ Tane ngamunggal tuku mindepiye wamdus bafuknu ngan manjau kilemayokkap. Manjau ta kugawe nda. Minmba minamngat. Kuate am mbolnje sunjokanu. ⁵ O buk pino kame Kuate dubimba nu minde minnaig mbal nane tanjamba ngamunggal tuku mindepiye njak minmba nangine tango kat nangine kumnemnje minnaig. ⁶ Tane Sara tuku manjau kanjerap. Nu Abraham kumnemnje minmba yije gabat nga minna. Pino kame, tane wam ande tuku kuru kuru ndaka manjau tinjeknu ndo kap ta tane Sara tuku kulim kame minig.

⁷ Tango kame, tane mata ranjun mayenu njak tangine pino kame ndon minap. Nane tane tuku sanjri kumun kuga tukunu nane kulat magekap. Kuate nu tale arnej ake sinanj make patikina le tale kumu kumu abo kitek tinaik. Ta tuku tane tangine pino kame kulat magekap. Kuate nu tane tuku yabanj pasa ise ndakikat.

Sine ngamunggal ulendi njak minbe

⁸ Ye wam pagu afu satinjamngit. Tane njakmba wamdus ndindo tap. Piti munju turturkap. Tangine tangine kume purkap. Tangine nyu

kile-mayok ndakap. Tane munju sinakap. ⁹ Nane afu tane mbolnje wam njagonu kuwaig kande tane lafumba wam njagonu ke ndakap. Ko nane afu tane tumail pantinguwaig kande tane lafumba tumail pan ndaningap. Kuga. Tane lafumba nyaro mayenu ningap. Kuate nu tane wikina ta tane nyaro mayenu kilam tuku wikina. ¹⁰ Kuate tuku kuyar pasa tejenmba sakate.

Ande nu nuje mine njakmba mbolnje gare minam idusmba kande nu pasa njayonu ko yabri pasa ande sa ndakuwa.

¹¹ Nu manjau njagonu kusreka wam magenu kumba minwa.

Nu nane njakmba ndon ngamunggal mukuknu minam tuku wamdus sanjrinu pilwa.

¹² Kuate nu tango tinjeknu kulatkate.

Nu nane tuku yabanj pasa isit.

Nu wam njagonu kade mbal tuku njueu minit. *Mune 34.12-16* Kuate tuku pasa tanjamba sakate.

Sine manjau tinjeknu tuku rar tam kumun

¹³ Tane wam magenu kam tuku wamdus sanjrinu palpe ta ande nu tane kilmba njago siglike nda.

¹⁴ Ko afunje tane manjau magenu kap le kilmba rar tinjuwaig kande tanaig. Kuate nu tane mbolnje wam magenu kamngat. Tane tango tuku wam idusmba kuru kuru ndakap.

¹⁵ Tane Kristus nu sine tuku Sunjo nga nu kumnemnje minap. Ande nu ndanam tane Kristus minde minig nga kusnatinguwa ndeta tane lafuwam nga nu idusmba pasa mukuk sawap. ¹⁶ Tane Kuate am mbolnje mbar tuku piti kugatok minap. Tane tanjamba Kristus ndon ulendika mine mayenu mbolnje minig le afunje tane ngumnem pasa tinjig ta ngumnem pasa ta luka nangine kiko tuwaig.

¹⁷ Kuate nu nzaliwa le afunje tane manjau tinjeknu tuku rar tinjuwaig kande maye. Tane mbarde ta tuku afunje rar tinjuwaig ta njayo.

Kristus nu tango tuku une saukam tuku kumna

¹⁸ Kristus mata mbar ndamba purfeñnu minmba sine une ñak mbal tuku kumna. Nu sine kilmba Kuate tugum prowam tuku tanana. Nane nu tuku ngarosu balenaig ta nu nuñe kanu mbolñge abo ñak mayok kina. ¹⁹ Nuñe kanu kumba ka kanu afu muliñ kilmba ndalekanu ma mbolñge minnaig ta pasa niñgina. ²⁰ Muliñ kilanu mbal ta nane Noa tuku ait mbolñge nu wañ kusmba minna le Kuate nu ngan minmba nane tairtairñgina ta kuga. Nane nu tuku pasa ise ndakinaig. Tananaig le nane 8 ndo wañ ta ponginaig. Ponginaig le kule tanje wañ tumba te-faitmba nane tuku muskil kile-tidiñgina.

²¹ Kule pisne mañau wam ndui ta ndo tane tuku muskil kile-tidiñge tingit. Ngarosu tuku kutur saukate le wam ta mbolñge kuga. Kuate nu Yesus te-tina le tingina tane wam ta tuku sangri tomba tinga tangine mbar tuku piti saukam tuku Kuate yabanmba kule pisne tade le muskil kile-tidiñge tingit. ²² Yesus nu tingina sulumba samba mbol kumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamñge nyu sunjo ñak minit le eñel kame guwa kise kise sangri ñak ta ñakmba nu kum-nemñge minig.

4

Sine Kristus tuku mbal rar tamñgig

¹ Kristus nu ngarosu ñak minmba nu rar sunjo tina. Tane mata wamdus ndui ta ñak minap. Ande nu une mañau te-ibenam tuku ngarosu rar tate ta nu une mañau kusrekate. ² Ta tuku tane kilke te mbolñge minmba ngarosu tuku nzali ñakmba tidonja Ku-ate tuku nzali kumnemñge minap.

³ Tane buk kiko kugatok ngarosu tuku nzali ngail ndaka une mañau kam tuku wamdus sangrinu pilnaig. Tane kule kamenu sunjomba nyumba afu ndonj mañgurka isukusmba maim-maimkinaig. Tane yabri mbara dubika mbar sugo fare fare

ke likinaig. Kuate dubi ndade mbal mañau nzaliniñgit ta tane buk ke kumunaig.

⁴ Kile tane nane ndonj maim maim sugo kile-mayokka wam ñaigonu ndui ta kam tuku ulendi ndakade le nane tane tuku piriri ñayomba ngumnem pasa tingig.

⁵ Kuate nu abo minig mbal kumanu mbal pileniñgam tuku minit ta nane nu tugumñge nanjine mbar kile-mayokkuwaig le nu pileniñgamngat. ⁶ Kumanu mbal mata pasa mayenu isnaig. Nane une tuku lafunu kuramba kume likinaig ta nanjine kanu Kuate tanaj minmba minam tuku nane pasa mayenu isnaig.

Sine afu turniñbe

⁷ Agañ ndende ñakmba kugawam tuku ait buk patukate. Ta tuku tangine ngarosu tuku nzali ñakmba tidonja wamdus kuyar mayenu ñak lika Kuate yabanmba minap. ⁸ Tangine tangine lato lato munju kume purkap. Mañau tanje tangine mbar gudommba saukate. ⁹ Tangine tangine wande munju ngailka ande gubra ñak te ndakap. ¹⁰ Kuate nu ake sinaj sangri yimyam tingina ta tane kulat mageka tamba tangine tangine munju turkap.

¹¹ Ande nu pasa kukliwam kande Kuate tugumñge tumba kukliwa. Ande nu afu turniñgam kande nu Kuatenje sangri tuwit tamba nane turkuwa. Tane tanamba kap ta wam ñakmba mbolñge Yesus Kristus tuku sangri mayok kuwa le Kuate tuku nyu afunje te-dunjamñgaig. Nu nuñe nyu kilña sangri ñak minmba minwa. Son.

¹² Tira kame, piti sugo tane tagotiñgam tuku pa tanaj tane pasokade ta tuku tane piriri ñayo ndawap. Kristus tuku mbal piti kurawam tuku mineg ta sine kila.

¹³ Tane Kristus ndonj ulendika nu piti kamusna tanamba piti afu kamusde ta tane gare-garekap. Kristus nu nyu sunjo pasa ñak mayok kuwa le tane nu ndonj gare sunjo tamñgaig.

¹⁴ Tane Kristus tuku kuasmbi tukunu

afu tane tumail pantinguwaig kande tane gare-garekap. Kuate tuku Guwa mayenu tane ndonj minit tukunu nane tanjade.

¹⁵ Tane ande bale ndawap. Aganj ande kuayar ndawap. Wam najgonu ke ndakap. Tanjo ande tuku wam mayenu kuer ndakap. Tane mbar tananj kumba rar kamusap ta kiko. ¹⁶ Tane Kristus tuku nyu njak minmba rar tumba kande tane nyu ta kikonu yube ndangap. Tane Kristus tuku nyu njak minig tukunu Kuate tuku nyu te-dungap. ¹⁷ Kile Kuate nu tugu pilmba sine nuje mbal pile-singit ta nu tuku pasa mayenu pitaide mbal nu nane pilenimmba ame piti ningamngat. ¹⁸ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Tanjo magenu nane muskil kile-tidingam tuku manjaunge liningam ndafloningit.

Ata. Kuate idus ndamba wam najgonu kade mbal ta sinjka ngisikamngag ngate. *Sindaun 11.31*

¹⁹ Kuate nu nuje nzali dubiwa le afunje rar tinguwai kande tangine ngarosu Kuate wai mbolnge pilmba manjau tinreknu ndo kumba minap. Kuate nu tane wakeikina ta nu tane kulatka kusreke nda.

5

Gabat mbal tuku wam pagu pasa

¹ Tane gabat kame, ye mata gabat tanjo minet. Kristus nu rar sunjo tina ta yije ammbi nu kanjeren. Nu nyu sunjo kilnja sangri njak mayok kuwa le ye nu ndonj kilnja sangri njak minamngit. Ye tane sarsartimmba satinngamngit. ² Kuate tuku sipsip tane ngamuknge mine likade ta tane kulat mageningap. Tangine piro ta kanyum ndamba gare njak biyap. Kuate tuku nzali ta tanjamba. Tane ndametinj kilam tuku idusmba piro ndaka piro tuku wamdus sangrinu pilmba pirokap. ³ Sipsip kame tane kumnemnge minig ta minje sangrimbi kulat ndakap. Tangine mine mayenu ta dubiwaig nga tumningap. ⁴ Tane

tanjamba pirokap ta sipsip kulat tanjo tugusek nu mayok kuwa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le nyu sugo njak minmba minamngag.

⁵ Tane mbanzo njakmba mage mage kumnemnge minap. Tane Kuate tuku mbal njakmba nyu kile-ibenjka munju turturkap. Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj ngueu minit. Nyu te-ibenmba minig mbal nu ake sinanj nane make patikate ngate. *Sindaun 3.34*

⁶ Ta tuku tane tangine nyu kile-ibenjka Kuate tuku sangri kumnemnge minap. Tane tanjamba minap le manjau ta ngamuknge Kuate nu tane tuku nyu kile-mayokka nyu sugo tingamngat.

⁷ Kuate nu tane idus tidinga kulatka minit tukunu tangine piti njakmba nu tuku wai mbolnge patikap. ⁸ Tane wamdus kuyar mayenu njak kurauka likap. Tangine ngueu Satan nu laion tananj nu gubanu njernjeka tane tuku ande balemba nyam tuku likate. ⁹ Tane son ngade pasa ta biye demba sangri tinga Satan tuku minje pitaimba ye mbulit nga samba minap. Tangine tira kame kilke yimyam mbolnge mine likade ta nane mata piti ndui ta ndo kanjerkade.

¹⁰ Tane ait fagnu piti kamusap le Kuate nu ake sinanj tane make patikate nunje tane tuku piti ait mbilmba kumumbi tinreknu kile-mayokka sangri piletinguwa le tane sangri tingamngag. Nuje kilnja sunjo ta minmba minamngat. Tane kilnja ta mbolnge minap nga nu Kristus mbolnge tane wikina. ¹¹ Nu sangri sunjo njak minmba minwa. Son.

¹² Singine tira Silvanus nu Kristus tuku piro kumumbi biyit nga iduset. Nunje ye turyat le waje fudinndo te tane tuku wamdus bul sertingam tuku kuyaret. Wam mayenu tane mbolnge minit ta Kuate nu ake sinanj make patikate wam tugusek nga kuyaret. Tane nu tuku wam mayenu ta kusre ndawap.

¹³ Yesus tuku kuasmbi Romnge minig ta tane kaiye pasa tingig. Kuate nu nane madiningina. Yinje kiŋo Markus nu mata tane tuku kaiye pasa tingit. ¹⁴ Tane taŋgine taŋgine tira kame ndoŋ kume pur maŋau alonu kile-mayokap. Tane Kristus tuku mbal ŋakmba ŋgamuŋgal mukuk ŋak minap.

Son.

PETRUS Petrusnge waje arnu kuyarna

Petrus nu waje arnu kuyarna te tugunu tenenmba. Yabri tum tanjo afu Yesus tuku kuasmbi didik farnaig le nu nane tugusek pasa kusre ndawaig nga nane tuku wamdus purfeu serningam tuku waje tembi nane tuku wamdus kuaneka sangri pileningina.

¹ Ye Simon Petrus Yesus Kristus tuku piro tanjo nu tuku aposel ye tane ndon pasatam prowet. Singine Kuate singine muskil kile-tidinge singam tuku tanjo Yesus Kristus nale wam kumumbi kik le tane ngamungal son ngade ta sine ndon alonu kumu kumu teg. ² Tane Kuate le singine Sunjo Yesus tuku manau kila pilmba minap le nale lato lato ake sinan make patika ngamungal mukuk wamdus bul sertingwaik. Son.

Sine Kristus tuku manau mbolnge sugokube

³ Nu nuje manau mayenu singam tuku wikina le sine nu kila mineg ta nu tugumnge sangri teg sulumba mine mayenu mbolnge minam tuku wam kumumbi kileg. ⁴ Nu wam magenu sine mbolnge kam tuku sakina ta nuje sangri tamba singit le sine kilke tuku kutur ngarosu tuku nzali mbolnge mayok kina ta kusremba Kuate tuku manau te-puram kumu.

⁵ Ta tuku tane wamdus sangrinu pilmba tangine ngamungal son ta kumu kuga nga manau magenu turmba ke likap sulumba kila magenu turmba kila palpe. ⁶ Tanamba tangine ngarosu tuku nzali nakmba kile-ibenkap sulumba piti ait sinamnge bike ndaka dirnanga Kuate tuku nyu idusmba nu kumnemnge minmba ⁷ tangine tangine mungu turkap sulumba tanjo nakmba tuku kume purkap.

⁸ Tane manau magenu tanan jak minmba lato lato kap ta tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku manau kila minig ta te-mayokamngaig. ⁹ Ande nu manau magenu tanan kugatok ta nu am tukulkanu tanan minmba Sunjo nu tuku une sauke tuna wam ta idus ndamba gilaingate.

¹⁰ Tira kame, Kuate nu tane kilam tuku maditimbba wikina. Wam ta kilimok te-mayokam tuku wamdus sangrinu pilmba nu tuku pasa dubiwap. Tanawap ta tane baringa Kuate kusrewe nda. ¹¹ Ngumnenja Kuatenge nyu tingwa le tane singine muskil kile-tidingam tuku tanjo Sunjo Yesus Kristus nu kulatkate ma mbol gare jak kape le nu tane kulatka minmba minamngat.

Kuate tuku pasa tugusek

¹² Ye wam kame satinget te tane buk kila pilnaig. Pasa tugusek tinaig ta mbolnge tane sangri tingade ta ye kila ta ye man wam kame ndui ta lato lato satinngam tuku iduset.

¹³⁻¹⁴ Mine minemba ye kumamngit. Singine Sunjo Yesus Kristus nu ye tanamba tumyina le ye kila minet. Ta tuku ye kilke te mbolnge minmba tane wam kame ta idusningmba minap nga satinmba minet. ¹⁵ Ye kumi le tane gilai ndangam tuku piro karenket.

¹⁶ Sine singine Sunjo Yesus Kristus sangri jak man luka ndekam tuku satinngin ta tanjo tuku wamdus kuyarmbi yabri wam kube sa ndatingin. Kuga. Sine singine ammbi nu tuku kilnja sangri kangergen. ¹⁷⁻¹⁸ Sine Kristus tuku kilnja mayok kina tabe mbolnge nu ndon mingen le Mam Kuate Sunjo nu Yesus Kristus tuku nyu te-mbolmba sangri sunjo tumba samba mbolnge nu tuku tenenmba sakina: Ande te ye tuku Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet nga sakina le isgen.

¹⁹ Kuate tuku tuan tanjo kame nane Kristus tuku dir pasa sakinaig ta kile nane tuku pasa ta sangrinu mayok kinit. Nane tuku pasa ta

tane ise tiwap le sati ma make sunjo sinamnge bulungate tana tane kilnatinguwa. Kilnatinguwa minwa le ma ma mafen tuku bulunge tangine ngamungal kilna mayewamngat.

²⁰⁻²¹ Tane pasa te kila pile mayewap. Tuan tango kame nane nangine wamdus dubimba dir pasa kile-mayok ndakinaig. Tukul Guwange wamdus ningina le nane Kuate tuku pasa kile-mayokkinaig. Ta tuku ande nu nuje wamdusmbi ndo tuan tango kame tuku pasa tugunu biteknjam kumun kuga.

2

Yabri tum mbal

¹ O buk Israel mbal ngamuknge yabri tuan tango turmba mayok kine likinaig. Tanamba ndo yabri mbal afu tane gilai minap le tane ngamuknge mayok ka afu najo siglikam tuku yabri wamdus kile-mayokkamngaig. Yesus Kristus nu sine tuku une kura ta nane nu pitaide le manau ta pitik ndo luka nane tuku kanu najo siglikate. ² Nane kiko kugatok kutur manau kade ta nane gudommba dubiwamngaig. Dubiwaig le afu nane kanjerka Kristus tuku kuasmbinge tanade nga tugusek manau talamba ngumnem pasa tambimngaig. ³ Yabri gabat nane ndametin kilam tuku piririmba tane yabritimba tane tuku ndametin sunjo didikamngaig. O buk Kuate nu tango pilenimba pa kumumbi ningam tuku sakina ta nu gilai ndangate. Nu nane pankuwa le ngisikamngaig.

⁴ Kuate nge enel nagonu afu unekinaig ta mape ndaka kilmba pankina le ma nayo ma make buto sinam nzi kinaig. Kile nane pilewam tuku ait tairngade.

⁵ Tango abo abo minnaig mbal Kuate nu mape ndaka kule sunjo pilna le wam nagonu ke likinaig mbal ta nakmba ngisikinaig. Tango tinreknu Noa ndo Kuate tuku pasa kuklina ta nu tuku kuasmbi ⁷ ta turmba nu kigraibkina le nane ngisi ndakinaig.

⁶ Kuate nu tumban ar Sodom le Gomora nale kilmba pasa mbolnge patika pambi pasokina le ugmba usarke sulunaik. Wam nagonu kade mbal tanamba pa tam tuku tumsingit.

⁷ Nu tango tinreknu Lot ndo turna le panje uge ndakina. Lot nu une mbal ngamuknge minmba nane kiko kugatok kutur manau kinaig ta kanjermba nu wamdus te-sulumba piti sunjo tina. ⁸ Nu tango tinreknu minmba nu mara mindek nane tuku mbar nagonu kanjerka ismba nu piti sunjo tina.

⁹ Wam kame ta nakmba tenemba tumsingit. Mbal magenu tagoningam tuku ait mbolnge Kuate nu nane turkam tuku ndin wakeite sulumba mbal nagonu pa tumba pilenningam tuku ait tairnguwaig nga patikate. ¹⁰ Ngumnenga pilenimba nangine ngarosu tuku nzali dubimba kutur sunjo tade sulumba Sunjo pitaide ta nu pa sunjo ningamngat.

Nanam tuku yabri tum mbal nane maim-maimka kuru kuru kugatok samba mbolok mbal guwa magenu nangine pasambi tumail panningig? ¹¹ Ata. Enel kame nane guwa nagonu kame ta tuku sanjri liningig ta nane Kuate tugumnge nane kilmba pasa mbolnge patika nane tuku nyu najo sigli ndakade.

¹² Mbal nagonu ta nane agamora tanan wamdus kugatok nangine ngarosu tuku nzali ndo dubikade. Nane agamora tanan bige tidinga bale faram tuku minig. Nane agamora afu sine ammbi nda kanjerkeg ta tugunu gilai minmba kilmba tumail panningig. Ta tuku nane agamora tanan kilmba bale faramngaig. ¹³ Nane afu rar sunjo ningig ta nane mata lafunu tanamba tamngaig.

Nane kiko kugatok. Nane ki mbol manjurka isukusmba mbesigna manau te-mayokam tuku nzaliningit. Nane tane ndon manjurka isukusmba yabritingig ta nane gare sunjo tade. Nane tane tuku manau mayenu ta kutur mbilm-bilde sulumba nayo silide. ¹⁴ Nane

pino njakmba kanjerka am kikon tingade. Nane une manjau kade ta maro ndaningit. Nane wamdus sangri kugatok mbal didikam tuku yabrinigig. Nane wam njakmba tuku wamdus piririmba wamdus sangrinu pilig. Nane sinjka Kuate tuku kasur mbolnje minig. ¹⁵ Nane ndin tinjeknu kusremba fare fare likade. Beor tuku kinjo Balam nu aganj ndende sunjgomba kilam tuku piririmba wam njayonu kam idusna tanjamba nane mata tanjade. ¹⁶ Balam nu wam njayonu kam idusna le donki ande pasatam kumunj kuga ta nu tanjonganje pasatanu sukmba nu sawe likina sulumba tuan tanjo Balam tuku nginngan wamdus peuna.

¹⁷ Yabri tum tanjo ta nane kule ngurun kule parakate tananj. Bidu bubrenge tumba pinderkate tananj. Ma make sunjo buto njayo Kuate nu nane tuku madina. ¹⁸ Nane nanjine ngaro payamka pasa alo kugatok tuku minje fetkade. Nane afu ailfu ndo ngamunggal biye mbilmba manjau njagonu kusrekinaig ta nane ngarosu tuku nzali njagonu manj dubikuwaig nga didika wam njagonu afu tumningig. ¹⁹ Afu nane dubikuwaig nga tukul ande sine peu ndasingit ngade ta nanjine kutur manjaunje ndalekate le nane ta kumnemnje minig. Manjau njayonu andenje tanjo tuku sangri teibenje ta nu aganj ta tuku piro aganj tananj minit.

²⁰ Nane afu sinjine Sunjo Yesus Kristus muskil kile-tidinge singit tuku tanjo kila pilig sulumba kilke tuku kutur manjau kusrede ta manj luka kutur manjau tumba sangri ta kumnemnje ndalekanu minig ta nane ambokok tuku mine limba kile njayonu sunjo sinamnje minig.

²¹ Nane manjau tinjeknu kila pilnaig sulumba manj Kuate tuku pasa ngumnede ta ose. Nane mine njayonu mbolnje minig. Nane manjau tinjeknu kila pile ndakinaig kande ta maye kande. ²² Kuyar pasa mbolnje yaba pasa ande minit ta nane mbolnje kilimok mayok kinit ta tenenmba. Age

ande njuleka luka nune njule nyate ngate. Ko mbo ande kule pisit sulumba luka kumba manj ruga pisit ngate.

3

Sunjo nu luka ndenungat

¹ Tira kame, ye wane inum te tane isam tuku manj kuyaret. Wane te mbolnje mata tane wam magenu idusnjimba kam tuku kuyaret. ² Tane Kuate tuku tuan tanjo kame tuku dir pasa idusnjimba sinjine Sunjo muskil kile-tidinge singam tuku tanjo nu tuku pasa turmba idusnjingap. Sine tane tuku aposel kame buk pasa ta satinjigen le isnaig ta ³ tane pasa te katese mayewap. Kugawam tuku ait mbolnje afu promba nanjine ngarosu tuku nzali dubika ngamunggal son tuku manjau talaka nzumilmba sakamnjaig: ⁴ A ... Yesus Kristus prowam tuku sakina ta nu animbi kina? Ait kuen njayo kina ma ma sinjine mbun kame kume far sulu-naig le Kuate nu kilke te te-mayokna ta tanjamba ndo minit nga sakamnjaig.

⁵ Mbal ta nane yabrikade. Nane wam ande gilainganu sukmba kusrede ta tenenmba. O buk Kuate nu sakina le samba mayok ka kilke kule sinamnje prowe lika kilke ta kulenje laipningina. ⁶ Ngumnenga kilke ta kule ndui tanje songina le ngisikina tukunu kile kilke ndui ta mine ndakate. ⁷ Kile kilke samba minik te Kuate tuku pasa ndui tanje pasokam tuku madinikina le nale ait sunjo ta tairnga minik. Ait ta prowa le Kuate pitaimba wam njagonu ke likade mbal nane ngisikamnjaig.

⁸ Tira kame, tane wam te gilai ndangap. Kuate am mbolnje ki ait ndindo ta yar 1,000 tananj minit. Yar 1,000 kinig ta nu am mbolnje ki ait ndindo tananj kinig. ⁹ Sunjo nu prowam tuku sakina ta nane afunje nu dalkate ngade ta nu dal ndakate. Kuga. Nu tane idustijimba ngan minmba tairngate. Nu tanjo inum ndindo ngisikam tuku idus ndamba

ɲakmba ɲgamuŋgal biye mbilwaig ɲga tairɲgate.

Kilke samba ɲgisikamɲgaik

¹⁰ Sunɲo tuku ait kuayar tanɲo tanɲan prowamɲgat. Ait ta mbolɲge fudu sunɲo mayok ka samba ɲgisikamɲgat. Samba tuku sanɲri yimyam pa kamenunɲge ɲgisike sulumba kilke agan ndende tur pasokamɲgat.

¹¹ Agan kame ɲakmba tanɲamba ɲgisike suluwamɲgaig. Ta tuku tane Kuate kunnemɲge minmba mine maɲau mayenu tinɲeknu ɲak minap.

¹² Tane Kuate tuku ait sunɲo ta minde minap. Ait sunɲo ta prowa le panɲge samba ugmba samba tuku sanɲri yimyam pa kamenunɲge ɲgisike suluwamɲgaig. ¹³ Nu sakina tanɲamba sine samba kilke kitek tairɲga mineg. Maɲau tinɲeknu ndo kilke ta mbolɲge minamɲgat.

¹⁴ Tira kame, tane agan magenu tanɲan tairɲga minig tukunu tane Kuate am mbolɲge purfenɲu piti kugatok tinɲam tuku wamdus sanɲrinu palpe. ¹⁵ Kuate nu dalkate ɲga idus ndawap. Nu ɲgan minmba sine muskil kile-tidinɲam tuku ait sinɲit ɲga idusap. Sinɲine tira mayenu Paulus nu Kuatenɲge wamdus kuyar mayenu tuna le nu mata tanɲamba kuyarna. ¹⁶ Nu nuɲe waɲe ɲakmba mbolɲge wam te tuku ndo kuyarna. Nuɲe waɲe afu mbolɲge pasa afu tugunu katesewam tuku wam bada. Nane wamdus kugatok kine inumde mbal pasa ta ismba nanɲine wamdusmbi mbilniɲmba tugunu kise kile-mayokkade sulumba nanɲine mironɲ ɲaigo siglikade. Nane Kuate tuku kuyar pasa ɲakmba kilmba tanɲamba ndo ɲaigo siglikade.

¹⁷ Tira kame, tane ye tuku rironɲ pasa te ismba kurau mayewap. Nane fare fare unekade mbal tane yabri-tinɲmba didikuwaig le tanɲine wamdus sanɲrinu ta kusrekubekaig.

¹⁸ Sinɲine Sunɲo Yesus Kristus muskil kile-tidinɲe sinɲam tuku tanɲo nu tane ake sinanɲ make patikate ta

tane nu tuku maɲau lato lato kila pilmba sugokap. Nu kilɲa sanɲri sunɲo ɲak minit ta tanɲamba minmba minwa.

Son.

1 YOHANUS Yohanusnge waŋe ambonŋa kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 60 kinaig le Yohanus nu buk saibo pile mayemba waŋe te kuyarna. Waŋe te mbolŋge nu kume pur maŋau tuku tugunu kuklimba ta tuku pasa sunŋomba kuyarna.

Kristus nu abo tugu

¹⁻³ Miŋge Pasa nu abo tugu. Tugu mbolŋge nu minmba minna. Ye nu tuku tane satinŋamŋgit. Nu kilke te mbolŋge mayok kina le siŋgine kilbambi nu tuku pasa ismba ammbi kaŋgermba waimbi mata kiregeŋ. Ake sa ndaket. Wam kaŋgermba isgeŋ ta ndo saket. Nu abo minmba minam tuku tugu Mam Kuate ndoŋ minna le nu te-mayokna. Sine mineg taŋamba tane Mam Kuate le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus ndoŋ muŋgu gare ŋak minap ŋga nu tuku satinŋamŋgit. ⁴ Sine ŋakmba ulendika gare-garekube le gare maŋau ta sunŋokuwa ŋga waŋe te kuyaret.

Kuate nu bulu

⁵ Sine Kuate tuku Kiŋo tugumŋge pasa isgeŋ ta satinŋamŋgit ta teŋemba. Kuate nu bulu tugusek. Ma make fudiŋndo mata nu mbolŋge mine ndakate. ⁶ Sine ma make sinamŋge minanu taŋaŋ minmba sine Kuate ndoŋ muŋgu gare ŋak mineg ŋgube ta sine yabri pasa ndo saka tugusek maŋau ta ke ndakeg. ⁷ Kuate nu bulu sinamŋge minmba purfeŋnu ndo minit. Sine mata bulu sinamŋge minanu taŋaŋ minbe ta siŋgine siŋgine muŋgu gare ŋak mineg le Kiŋo nuŋe Yesus Kristus tuku ndare taŋe sine tuku mbar ŋakmba saukate.

⁸ Sine mbar kugatok mineg ŋgube ta siŋgine wamdusŋge yabrisiŋgit. Tugusek maŋau sine siŋka gilai.

⁹ Sine siŋgine mbar kile-mayokkuba ta Kuate nu siŋka tiŋreknu minmba nuŋe pasa kumumba mbar ta

gilaiŋga sine tuku maŋau ŋaigonu ŋakmba saukamŋgat.

¹⁰ Sine mbar maŋau afu ke ndakigeŋ ŋgube ta Kuate nu sine mbar ŋak ŋgate pasa ta pitaiweg. Nu yabri taŋgo ŋganu sukeg. Sine taŋamba sakeg ta nu tuku pasa ta sine sinamŋge mine ndakate.

2

Kristus nu sine tursiŋgit

¹ O yiŋe kiŋo kame, tane mbar maŋau ke ndakap ŋga waŋe te kuyaret. Ata. Ande nu mbarwa kande Yesus Kristus nu sine turka Mam Kuate ndoŋ pasa te-tiwam tuku minit. Nu ndo tiŋreknu. ² Nuŋge sine tuku mbar tuku pa kurana le Kuate nu sine ndoŋ ŋgamuŋgal mukuk minit. Sine tuku mbar ndo kuga. Kilke mbolok mbal ŋakmba tuku mbar tuku pa ta turmba kurana.

³⁻⁴ Ande nu ye Kuate kila ŋga nu tuku miŋge dubi ndate ta nu yabri taŋgo ndo. Nu tugusek maŋau siŋka gilai minit. Sine Kuate tuku miŋge dubimba minbe ta miŋge bulokmbi ye Kuate kila ŋgam kumuŋ.

⁵⁻⁶ Ande nu Kuate tuku miŋge dubite ta Kuate tuku kume purte wam ta nu mbolŋge sunŋoka kumuŋgate. Ande nu ye Kuate ndoŋ sailket ŋgate ta nu Kristus maŋau kina taŋamba ndo kuwa. Sine Kristus tuku maŋau te-purbe ta sine miŋge bulokmbi sine Kuate ndoŋ mineg ŋgam kumuŋ.

Tira kame tuku kume purbe

⁷ Tira kame, ye tukul pasa ande kitek kuyar ndawet. Pasa te ambokok. Tane o buk isnaig. ⁸ Kile ma make buk kugate le bulu tugusek tane kilŋatiŋmba minit. Ta tuku pasa kitek taŋaŋ kuyaret. Tukul pasa te alonu Kristus mbolŋge mayok ka tane mbolŋge mata mayok kinit.

⁹ Ande nu ye bulu sinamŋge minet ŋga afu kasurniŋgit ta nu ma make kusre ndate. ¹⁰ Ande nu tira nuŋe tuku kume purte ta nu bulu sinamŋge minit. Nu afu mbaram tuku ndin wakei ndate. ¹¹ Ande nu taŋgo afu

kasurniŋgit ta nu ma make sinamŋge minit. Ma makenge nu tuku am songate le ndin kanjer ndate tanaŋ.

¹² Kiŋo kame, Kristus tuku piro mbolŋge Kuatenge tane tuku mbar sauka gilaingina ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

¹³ Mam kame, ande nu tugu mbolŋge abo minna kile minit tane nu kila minig ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Taŋgo mo, tane buk Satan te-ibenŋaig ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

¹⁴ Kiŋo kame, tane Mam Kuate kila minig ŋga ye waŋe te tane tuku kuyaret.

Mam kame, ande nu tugu mbolŋge abo minna kile minit tane nu kila minig ŋga ye tane tuku waŋe te kuyaret.

Taŋgo mo, tane sanŋri ŋak. Kuate tuku pasa tane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge minit le Satan te-ibenŋaig ŋga ye waŋe te tane tuku kuyaret.

Sine kilke mbolok wam sunŋomba idus ndabe

¹⁵ Tane kilke te tuku maŋau agan ndende ta tuku nzali sunŋo nda tap. Ande nu taŋawa ta nu Mam Kuate tuku wamduŋ sunŋo te ndakate. ¹⁶ Kilke te tuku maŋau ta ŋgarosu tuku nzali dubide ko am kikonŋ tinŋade ko nanŋine mine ta tuku payamkade wam ta ŋakmba kilke te mbolok Mam Kuate tugumŋge pro ndade. ¹⁷ Kilke te ŋgisikamŋgat. Am kikonŋ tinŋade maŋau ta kugawamŋgat. Ande nu Kuate tuku nzali dubite ta nu abo minmba minamŋgat.

Kristus tuku ŋgueu taŋgo

¹⁸ O kiŋo kame, kugawam tuku ait buk patukate. Kristus tuku ŋgueu taŋgo mayok kanŋat ŋginaig pasa ta tane isnaig. Kile nu tuku ŋgueu mbal gudommba buk mayok kinig le sine wam ta kanŋermba kugawam tuku ait buk patukate ta kila pileg. ¹⁹ Nane buk sine ndonŋ minnaig ta nane sine kusreka mayok kinaig. Nane sine tuku gulab kuga. Nane sine tuku

gulab kande kile sine ndonŋ minig kande. Nane sine kusreka kinaig wam ta mbolŋge nane kilimok sine tuku gulab kuga.

²⁰ Tane nane minig taŋamba mine ndakade. Kristus nu Tukul Guwa tinŋina le tane pasa tugusek ta katesede. ²¹ Tane pasa tugusek gilai minig ŋga kuyar ndawet. Tane pasa tugusek kila. Yabri pasa ande tugusek pasa mbolŋge mayok nda kinit. Tane wam ta kila ŋga waŋe te kuyaret.

²² Ande nu sakate Yesus nu Kuatenge madi ndana nu Kristus kuga ŋgate ta nu yabri taŋgo ndo. Nu Kristus tuku ŋgueu taŋgo. Nu Mam Kuate nuŋe Kiŋo nuŋe turmba pitaikate. ²³ Ande nu Kuate tuku Kiŋo pitaite ta Mam Kuate nu ndonŋ mine ndakate. Ande nu sakate Yesus nu Kuate tuku Kiŋo nu Kristus ŋgate ta Mam Kuate nu ndonŋ minit.

Tukul Guwanŋge pasa tugusek tum-sinŋit

²⁴ Tane o buk pasa tugusek isnaig ta ŋgamuŋgal sinamŋge biye dewap. Tane taŋawap ta Mam Kuate le Kiŋo nuŋe tane nale ndonŋ minamŋgaig. ²⁵ Kuate nu agan ande sinŋam tuku sasiŋgina ta abo tugu minmba minam tuku.

²⁶ Mbal afu tane yabritinŋam bafude le ye waŋe te tane tuku kuyaret. ²⁷ Nane tuku pasa ise ndakap. Andeŋge nu tane tum nda tinŋuwa. Kristus nu Tukul Guwa tinŋina le nu tane sinamŋge minmba wam ŋakmba kumumbi tumtinŋit. Tumtinŋit wam ta yabri kuga. Son ndo. Nu tane Kristus ndonŋ sailkam tuku tumtinŋit taŋamba nu ndonŋ sailka minap.

²⁸ Kiŋo kame, sinŋka tane nu ndonŋ sailkap. Taŋawap ta nu maŋ mayok kuwa le tane kiko kugatok nu am mbolŋge tinŋamŋgaig. ²⁹ Kuate nu sinŋka tinŋreknu ta tane kila. Ande nu maŋau tinŋreknu kate ta nu Kuate tuku kiŋo ta tane kila palmbimŋgaig.

3

Sine Kuate tuku kiŋo kame mineg

¹ Mam Kuate nu sine tuku kume purmba sine nuŋe kiŋo kame ŋgate le sine siŋka nu tuku kiŋo kame mineg. Kilke te tuku maŋau dubide mbal nane sine tuku Mam gilai tukunu sine nu tuku kiŋo kame mineg ta tugu nu nane mata katese ndade.

² Tira kame, kile ait te mbolŋge sine Kuate tuku kiŋo kame mineg. Ngumenŋga mine mayenu mbolŋge ndaŋmba mayok kaŋgig ta katese ndaweg. Wam ndindo sine kila. Kristus nu mayok kuwa le sine nuŋe wam ŋakmba ta tugusemba kaŋgerka nu minit taŋamba ndo minamŋgig.

³ Ande nu wam ta idusmba tairŋga minit ta nu Kristus taŋaŋ purfeŋnu minam tuku saŋgri tiŋga wam ŋaigonu pitaikate. ⁴ Ande nu unekate ta nu tukul lukamba pa tam tuku minit. Une maŋau ŋakmba ta tukul lukakeg. ⁵ Kristus nu une ŋakmba saukam tuku nu kilke te mbol prona ta tane kila. Nu nuŋe miroŋ siŋka une kugatok. ⁶ Ande nu Kristus ndoŋ sailkate ta nu une maŋau kumba mine ndakate. Ande nu une maŋau kumba minit ta nu Kristus kaŋger ndamba nu gilai minit.

⁷ O kiŋo kame, tane kuraukap. Andeŋge tane yabritiŋgikat. Kristus nu tiŋreknu ndo. Ande nu maŋau tiŋreknu ndo dubikate ta nu mata tiŋreknu minit. ⁸ Ande nu une maŋau kumba minit ta nu Satan tuku minit. Satan nu tugu mbolŋge mbar maŋau kina ta kile nu taŋamba ndo minit. Kuate tuku Kiŋo nu Satan tuku piro te-ibeŋam tuku mayok kina. ⁹ Ande nu Kuate tuku kiŋo minit ta nu Mam nuŋe tuku maŋau te-purna tukunu nu une maŋau kumba mine ndakate. Nu siŋka Kuate tuku kiŋo tukunu nu une maŋau ta kumba minam kumuŋ kuga. ¹⁰ Ande nu maŋau tiŋreknu ke ndakate ko tira kame tuku kume pur ndakate ta nu Kuate tuku kiŋo kuga. Sine ima kate Kuate tuku minig le ima kate Satan tuku minig ta

sine maŋau ta mbolŋge kilimok kateseweg.

Kume pur maŋau

¹¹ O buk tane siŋgine siŋgine muŋgu kume purkam tuku pasa ta isnaig.

¹² Sine Kain minna taŋamba mine ndakube. Nu Satan tuku kiŋo minmba nu maib nuŋe balena. Ta ndaŋam? Kain tuku maŋau ŋayonu. Maib nuŋe tuku maŋau mayenu. Ta tuku ndo nu balena.

¹³ Taŋamba ndo kilke mbol mbal tane mata kasurtiŋgamŋgaig. Nane taŋawaig le tane wamdus sulu ndawap. ¹⁴ Sine Kristus tuku kuasmbi siŋgine siŋgine kume pureg wam ta mbolŋge sine kateseweg. Sine kume tuku saŋgri buk kusremba kile abo minam tuku ndin mbolŋge mineg ŋga kateseweg. Ande nu tira kame tuku kume pur ndate ta nu kume tuku saŋgri kumnemŋge minit. ¹⁵ Ima nu ande kasurte ta nu balete le kumit taŋaŋ. Ande nu taŋgo baleniŋgit tuku taŋgo minit ta nu minmba minam tuku abo tugu kugatok ta tane kila. ¹⁶ Sine Kristus mbolŋge kume pur maŋau kumumbi kaŋgerreg. Nu sine turkam tuku nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna. Sine mata nu kina taŋamba ndo tira kame turka kumam tuku kuru kuru ndakube.

¹⁷ Ande nu agaŋ ndende ŋak minmba tira ande agaŋ ndende denkanu ta kaŋgermba wamdus karen pilmba nu tur ndate ta nu Kuate tuku kume pur ndate.

¹⁸ O kiŋo kame, sine miŋgemi ndo afu tuku kume pureg nda ŋgube. Sine tugusemba nane tuku kume purbe sulumba waimbi mata alonu te-mayokbe. ¹⁹⁻²⁰ Sine taŋamba kume pur maŋau kube ta sine maŋau tugusek tuku kiŋo kame mineg ŋga Kuate am mbolŋge ŋgamuŋgal mukuk ŋak minam kumuŋ. Siŋgine mbar wamdus sinamŋge kamuseg ta nu sine tuku wamdus lisiŋmba sine tuku maŋau ŋakmba kila minit. Wam ta sine kila.

²¹ Tira kame, sine siŋgine wamdus sinamŋge mbar kamus ndaweg ta

sine Kuate tugum kambim tuku kuru kuru ndakeg. ²² Sine nu tuku minje dubimba mañau nu nzalite ta ke likeg ta sine wam afu tuku yabaneg ta nu sinja singit. ²³ Kuate nu tenemba sine sasingit. Sine nuje Kiño Yesus Kristus tuku son nga nu sine sasingina tanjamba singine singine munju kume purkube nga sasingit. ²⁴ Kuate tuku minje dubide mbal nane nu ndon sailkade le nu nane ndon minit. Nu nuje Guwa singina ta mbolnje sine kila pilmba Kuate nu sine ndon minit ngeg.

4

Kuate tuku Guwa le guwa kise

¹ Tira kame, tane mbal afu tugumnje pasa ismba pitik son nda ngap. Yabri tuan tanjo gudommaba kilke tugu ñakmba mbolnje kine likade. Tane nane tuku pasa pilewap. Nane Kuate tuku Guwa ñak e ko guwa kise ñak. ² Ande nu sakate: Kuatenje madina tanjo nu kilke mbolok ngaro tumba mayok kina nu Yesus nguwa ta nu Kuate tuku Guwa ñak. ³ Ande nu Yesus tuku tugu tanjamba sa ndakuwa ta nu Kuate tuku Guwa kuga. Nu Kristus tuku ñgueu tanjo ndo. Kristus tuku ñgueu tanjo mayok kanjat pasa ta tane buk isnaig. Ata. Nu buk prona. Kilke te mbolnje minit.

⁴ O kiño kame, tane Kuate tuku minig. Kuate tuku Guwa nu tane sinamnje minit ta nu sanjri ñayo. Nu kilke te mbolok mbal sinamnje minit tanjo Satan lite. Ta tuku tane yabri tuan tanjo ta buk kile-ibenkinaig. ⁵ Nane kilke te mbolok mbal minmba kilke te mbolok wamdus ndo sakade. Kilke te mbolok mañau dubide kuasmbi tanje ndo nane tuku pasa isig. ⁶ Sine Kuate tuku mineg. Kuate kila minig mbal nanenje ndo sine tuku pasa isig. Ima nu Kuate tuku kuga ta nu sine tuku pasa ise ndakate. Sine wam ta mbolnje wam tugusek tuku Guwa le yabrisingit tuku guwa ta kateseweg.

Kume pur mañau Kuate nu miro

⁷ Tira kame, kume pur mañau ta Kuate nu miro. Ta tuku sine singine singine munju kume purkube. Ande nu afu tuku kume purte ta nu Kuate tuku kiño. Nu Kuate kila. ⁸ Kuate nu kume pur mañau miro. Ande nu afu tuku kume pur ndate ta nu Kuate gilai. ⁹ Kuate nu nuje Kiño ndindo pilna le kilke te mbol prona le sine nu mbolnje abo tugu teg. Wam ta mbolnje nu sine tuku sunjomba kume purte ta kilimok kanjereg. ¹⁰ Sine nu wamdus tuwe ndaka mingen le nu ake sinañ sine tuku kume purmba sine ndon ngamungal mukuk minam tuku Kiño nuje pilna le sine tuku une tuku pa kurana.

¹¹ Tira kame, Kuate nu sine tuku kume purte ta sunjokanu nga sine mata singine singine munju kume purkube. ¹² Ande nu Kuate kanjer ndate ta sine singine singine munju kume purkeg ta Kuate nu sine ndon minit. Nu tanjate le sine nu tuku kume pureg mañau ta sunjoka kumungate.

¹³ Kuate nu nuje Guwa singina wam ta mbolnje sine kateseweg. Sine Kuate ndon sailkeg le nu sine ndon minit nga kateseweg. ¹⁴ Kuate nu kilke mbolok mbal ñakmba tuku muskil kile-tidinge ningam tuku nuje Kiño nuje pilna le ndekina. Sine wam ta kanjergen mbalnje tane satinjeg. ¹⁵ Ima nu Yesus nu Kuate tuku Kiño ngate ta Kuate nu ndon minit le nu Kuate ndon minit. ¹⁶ Wam ta mbolnje sine kila pilmba minje bulokmbi saka Kuate nu sine tuku kume purte ngeg. Kuate nu kume pur mañau miro. Ima nu kume pur mañau dubite ta nu Kuate ndon minit le Kuate nu ndon minit.

¹⁷ Sine Kuate tuku kume purbe le mañau ta sunjoka kumunjuwa ta sine kilke te mbolnje Kristus tanjari Kuate ndon mine mayewamngig. Ta tuku ait sunjo mbolnje sine kiko kuru kuru kugatok minamngig. ¹⁸ Ande nu sinja kume purte ta nu Kuate tuku kuru kuru ndakate. Kume pur mañau sunjoka kuru kuru pitaite. Ande nu Kuate tuku kuru-kurukate ta nu

ye une tuku pa lafunu tamngit nga iduste. Nu tuku kuru kuru manau tanje kume pur manau te-ibenje.

¹⁹ Kuate nu ambonga sine tuku kume purna. Ta tuku sine mata kume pureg. ²⁰ Ande nu ye Kuate tuku kume puret nga tanjo afu kasurningit ta nu yabri tanjo ndo. Ta ndanam? Nu tanjo ammbi kanjerka nane tuku kume pur ndate ta nu ndanmba Kuate ammbi kanjer ndamba nu tuku kume puramngat? Ta ndo kumun kuga. ²¹ Kuate nu tejenmba wam sasingit. Ande nu ye tuku kume purte ta nu tira mbal tuku mata kume purwa ngate.

5

Sine kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenjam kumun

¹ Ima nu Yesus nu Kuatenje madina tanjo ngate ta nu Kuate tuku kinjo minit. Ima nu Kuate tuku kume purmba minit ta nu Kuate tuku kinjo kame tuku turmba kume purte. ² Sine Kuate tuku kume purmba nu tuku minje dubiweg ta sine nu tuku kinjo kame tuku mata kume pureg.

³⁻⁵ Sine Kuate tuku kume pureg ta sine nu tuku minje dubiwamngig. Sine Kuate tuku kinjo kame mayok kagenj mbal sine kilke te tuku wamdus najgonu nakmba kile-ibenjam kumun. Wam ta mbolnje sine Kuate tuku minje dubiwam tuku piti ndasingit. Sine Yesus nu Kuate tuku Kinjo nga nu tuku sangri tomba tinja kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenjam kumun. Ndin ande mine ndakate.

Kuate nu nunje Kinjo nunje tuku tugu te-mayokna

⁶ Yesus Kristus prona le kule le ndare mbolnje nu tuku tugu mayok kina. Nu kule pisne tina ta mbolnje ndo kuga. Nu kumba ndare kutukina ta mbolnje mata. ⁷ Kuate tuku Guwa nu tugusek manau nu miro. Nunje mata Kristus tuku tugu tumngit. ⁸ Kuate tuku Guwa kule ndare

aganj kenmba tanje wam ndui ta ndo tumngig.

⁹ Sine tanjo tuku pasa afu ismba son ngeg. Ata. Kuate tuku pasa ta nu tanjo tuku pasa lite ta sinja sine son ngam tuku. Kuate nu Yesus yinje Kinjo ngate. ¹⁰ Ande nu wam ta talakate ta nu Kuate nu yinje Kinjo ngate pasa ta pitaimba Kuate nu yabri tanjo nganu sukte. Ande nu Yesus tuku sangri tomba tinjate ta Yesus nu Kuate tuku Kinjo ta nu nunje ngamungal sinamnje kamuste. ¹¹ Kuate nu tejenmba sasingit. Ye abo tugu minmba minam tuku tingen. Abo tugu miro ta yinje Kinjo nga sakate. ¹² Ima nu Kuate tuku Kinjo tumba nu ndon minit ta nu abo tugu ta mata tumba njak minit. Ima nu Kuate tuku Kinjo nda tate ta nu abo tugu mata nda tate.

Abo tugu minmba minamngat

¹³ Tane Kuate tuku Kinjo tuku sangri tomba tinjade mbal tane sinja abo minmba minamngaig. Wam ta tane kila palpe nga waje te tane tuku kuyaret. ¹⁴ Sine Kuate tuku nzali dubimba wam afu tuku nu yabaneg ta nu sine tuku yaban pasa isit nga wamdus bulok njak mineg. ¹⁵ Nu sine tuku yaban pasa isit ta alonu singamngat nga wamdus tero ndakeg.

¹⁶⁻¹⁷ Une manau afu Kuate nu sauka gilaingate. Ande nu une manau tana kuwa le kanjermba Kuatenje sinzanwa nga yabanap ta nu abo minamngat. Mbar manau nakmba Kuatenje sauka gilaingate le tanjo ngisi ndakade. Une manau ande Kuate nu sau ndakate le tanjo ka ngisikade. Ande nu une manau tana kuwa le nu tuku nga Kuate yabanap nga sa ndatinget.

¹⁸ Kuate tuku kinjo kame une manau kumba mine ndakade ta sine kila. Kuate tuku Kinjo nu nane kigraibkate le Satan nu nane najgo siglikam kumun kuga. ¹⁹ Sine Kuate tuku mbal mineg. Mbal afu nakmba Satan tuku sangri kumnemnje minig. ²⁰ Kuate tuku Kinjo pro sine tuku wamdus purfeu sersingina le Mbara Tugusek kila

mineg. Sine Mbara Tugusek nuᅇ
Kiᅇ nuᅇ Yesus Kristus nale ndoᅇ
mineg. Kristus nu nuᅇ mironᅇ nu
Mbara Tugusek. Nu abo minmba mi-
nam tuku tugu.

²¹ Yiᅇ kiᅇ kame, tane yabri
mbara afu dubi ndaka ᅇgumneniᅇgap.
Son.

2 YOHANUS

Yohanusnge waje arnu kuyarna

Yohanusnge waje arnu kuyarna te nu yaba pasambi pino tuku sakina ta tugunu tenenmba. Nane Kristus tuku kuasmbi ande nane nu tuku son nga minmba pino tanjo tam tuku kuaneka minnaig tanaj. (Dir Pasa 19.5-10 kanjerap).

Pino ta tuku kinjo kame ta kuasmbi ta tuku tanjo pino. Aba nanjine ta Kristus tuku kuasmbi ande.

¹⁻² Kuatenge madinina pino ne kaiye. Ye Kuate tuku mbal tuku gabat tanjo saibonu ye ne nanje kinjo kame ye tane ndonj pasa-pasakam prowet. Ye tane tuku kume puret. Son. Sine pasa tugusek kila mineg mbal pasa te sine njakmba ngamuknge minmba minamngat nga sine njakmba tane tuku kume purmba mineg.

³ Mam Kuate nuje Kinjo nuje Yesus Kristus nale sinjka sine tuku sunjomba kume purde. Nale mara mara ake sinaj sine make patika sine sinanu mapeka ngamunggal mukuk wamdus bul sersinjmba minamngaik.

Tane munju kume purka minap

⁴ Ne tuku kinjo kame afu Mam Kuate tuku minje ta kumumba tugusek manau dubikade le ye ismba gare toret. ⁵ O pino, ye tane sarsartinmba sine njakmba sinjine sinjine munju kume purkuba nget. Tukul ta kitek kuga. Sine o buk isgenj. ⁶ Sine tanjamba kume pur manau njak minbe ta sine Kuate tuku minje dubiwamngig. Nu tenenmba sasinjina. Tane kume pur manau dubiwap ngina. Tane o buk pasa ta isnaig.

Tane Kristus tuku pasa biye dewap

⁷ Yabri pasa sakade mbal gudommmba kilke tugu njakmba mbolnje kine likade. Kuatenge madina tanjo nu kilke mbolok ngaro tumba mayok kina nu Yesus. Pasa ta nane son nda nga pitaide. Tanjade mbal nane yabri

tango ndo. Nane Kristus tuku ngueu. ⁸ Sine pirokigenj le alonu manau tugusek tane mbolnje mayok kina. Alonu ta kurauka kulat mayewap le ngisi ndakuwa le lafunu kumumbi tap.

⁹ Ande nu Kristus tuku pasa tugusek nuje wamdusmbi manj tutur-turte ta Kuate nu ndonj mine ndakate. Ima nu Kristus tuku pasa tugusek biymba minit ta Kuate le Kinjo nuje nale nu ndonj minik. ¹⁰ Ande nu pro Kristus tuku pasa tugusek kusremba pasa kise sakuwa kande nu tane tuku wande mbol kambim tuku peumba nu kaiye ndawap. ¹¹ Ande nu tumba nuje wande mbol kuwa ta nu piro njayonu ta tuku piro tuma tanjo tanaj minamngat.

¹² Ye pasa afu sunjomba tane satinjam tuku ta waje te mbolnje kuyarningam idus ndawet. Ye tane tugum promba munju kanjerka pasapasakumba gare sunjo tube nga iduset.

¹³ Aba tanjine Kuatenge madina ta nuje kinjo kame ndonj nane tane tuku kaiye pasa pilig.

Son.

3 YOHANUS Yohanusnge wane ken kuyarna

Yohanus nu saibo pile mayemba wane ken nu te tango ande nyunu Gaius tuku kuyarmba pilna le nu sota kina.

¹ Gaius kaiye. Ye sinka ne tuku kume purmba minet. Ye Kuate tuku mbal tuku kulat tango saibonu ye ne ndon pasa-pasakam prowet.

² O tira, ne tuku kanu maye minit ta ye kila. Ne tuku wam nakmba ngarosu turmba mage minam tuku ye Kuate yabanet.

³ Tira afu ye tugum promba ne pasa tugusek son nga dubite ta kubede le ismba gare toret. ⁴ Tane ye tuku kinjo kame manau tugusek dubide le afu pro sayade le ismba gare tet ta wam afu tuku gare tet ta lite.

Gaius tuku manau mayenu

⁵ O tira, ne nane afu kilmba wakeika tira afu rawe mbal mata prode le wakeikate ta ne lafunu kumumbi tamngat. ⁶ Mbal ta nane pronaig sulumba ne nane tuku kume purmba minit ta kubeu singinaig le sine Kristus tuku kuasmbi tenge mineg te sine isgen. Ne nane Kuate tuku piro mbal nga nane kilmba wakeika wam afumbi nane tuku piro turkate ta ne wam mayete. ⁷ Nane Kristus tuku piro kam tuku nangine tumbrañ kusreka kine likade. Kasomok mbal tugumnge nane agañ ndende nda kilig. ⁸ Ta tuku sinenge nane turka Kristus tuku pasa tugusek kuklide mbal ndon piro tuma tanan minbe.

Diotrefes tuku manau nayonu

⁹ Ye buk wane ande tane Kristus tuku kuasmbi tuku kuyaren ta Diotrefes nuje miron gabat minam saka ye tuku pasa pitaimba te-ibenana. ¹⁰ Ye tane tugum prowi ta ye nu tuku manau ta tane tugumnge temayokamngit. Nu ake sinan ye tuku

nyu nayo silita. Ta ndo kuga. Nu tira mbal rawe mbal nu tugum prode le pitaikate. Afu nane tuku pasa isam bafude ta nu nane peuniñmba Kristus tuku mbal ngamuknge pitaikate.

Demetrius tuku manau mayenu

¹¹ O tira, ne manau nayonu ta dubi ndawa. Manau magenu ndo dubika mina. Ande nu manau mayete ta nu Kuate tuku. Ande nu manau nayote ta nu Kuate gilai.

¹² Tango pino nakmba Demetrius tuku manau mayenu ta kubede le iseg. Nu tuku manau tugusek kilimok mayok kinit nga sakade le iseg. Ye mata nu tuku manau mayenu ta tuku saket. Nane nu tuku sakade ta son pasa.

¹³ Ye pasa afu sungomba ne sanam tuku ta wane te mbolnge kuyaram idus ndawet. ¹⁴ Mine minemba ye ne tugum pro mungu kanngerka pasapasakam iduset.

¹⁵ Ne ngamungal mukuk nak mina nga ye Kuate yabanet. Tira kame afu tenge minig nane mata ne kaiyenade. Tira kame afu ne ndon minig ta ne nane turmba ye tuku kaiye pasa te saninga le iswaig.

Son.

YUDAS

Yudasnge waŋe kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumnenŋa nu maŋ kiŋo bailkamba turmba kile-patikina ta nyu kat nanŋine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit.

Waŋe te Yudasnge kuyarna. Aba nuŋe Yakobus tuku waŋe mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

¹ Ye Yudas Yakobus tuku mambo nuŋe Yesus Kristus tuku piro taŋgo. Tane Mam Kuatenŋe wikina mbal nu tane tuku kume purte le Yesus Kristusnge kulatkate ta tane ŋakmba kaiye.

² Kuate nu lato lato tane sinanu mapeka ngamunŋal mukuk wamdus bul sertinmba tane tuku kume purwa. Son.

Yabri tum mbal

³ Tira kame, Kristus nu sine muskil kile-tidinŋe sinŋina wam mayenu ta ye tane tuku kuyaram sunŋomba iduset ta ye wam ande ismba kile rironŋ pasa ndo kuyaret. Sine son nŋeg pasa Kuate nuŋe mbal sinŋina ta taŋgo afunŋe pasa ta mbilam tago-tagode ta tane sanŋri tinŋa pitaikap. ⁴ Tane gilai minig le Kuate ngumnede mbal afu tane ngamukŋe mayok kinig ta ye tane kila satinŋet. Nane nanŋine wamdusmbi Kuate tuku maŋau mayenu mbilmba nu sine make patikate nŋa kiko kugatok unekade sulumba sinŋine Sunŋo Yesus Kristus pitaide. O buk Kuate nu nuŋe kuyar pasa mbolŋge mbal ta nŋisikamŋgaig nŋa sakina.

⁵ Tane wam te buk isnaig ta maŋ lato idusam tuku satinŋamŋgit. Kuate nu Israel mbal Isipnŋe muskil kile-tidinŋina sulumba ngumnenŋa mbal ta tuku afu nu talanaig ta bale farna. ⁶ Nu enel mata mape ndakina. Nane afu lato nyu sugo kilam tuku idusmba nanŋine kulatkanu ma kusrekinaig ta Kuate nu nane ma

make sunŋo sinamŋge patika muli karenŋnumbi kuse likina le minmba minig. Ait sunŋo mbolŋge Kuate nu nane pileninmba pa ninŋamŋgat.

⁷ Sodom le Gomora tumbranŋ afu patukŋge mine likinaig ta turmba Kuate tuku pa kanŋernaig. Enel nŋaigonu nane maŋau kinaig taŋamba ndo nane uneka pino taŋgo ndonŋ mine maŋau mbilmba une nŋaigonu kinaig le Kuate nu nane ŋakmba pasokina. Maŋau nŋaigonu kade mbal taŋamba pa tam tuku tumsinŋit.

⁸ Taŋamba ndo yabri tum mbal ta kinambi nŋarosu kutur tuwig sulumba nanŋine kulat mbal pitaika samba mbolok guwa magenu tumail panningig. ⁹ Ata. Enel kame tuku gabat sunŋo Mikael nu Satan ndonŋ Moses tuku mindesiŋ tam tuku kualeyaukinaik ta nu Satan tumail panmba sawe li ndakina. Kuga. Sunŋonŋe ne sane likamŋgat nŋa Satan sana. ¹⁰ Ndanam tuku yabri tum mbal nane agaŋ afu sine ammbi nda kanŋerkeg ta tugunu nane gilai minmba tumail panningig? Nane agaŋmor taŋaŋ wamdus kugatok nanŋine nzali ndo dubikade le wam ta luka nanŋine kanu nŋaigo siglikate. ¹¹ Osese. Nane Kain tuku maŋau dubide. Nane Balam taŋaŋ ndametiŋ kilam tuku piririmba wam nŋaigonu kam idusde. Nane Kora taŋaŋ Kuate tuku pasa pitaimba nŋisikade.

¹² Tane wamdus ndindo nŋak maŋgurka pagumba nye sunŋo ait mbolŋge nane kiko kugatok taŋaŋ tane ndonŋ isukusmba tane tuku maŋau mayenu ta kutur mbilmbilde. Nane mbesignanŋa afu taŋaig nŋa nanŋine nŋarosu ndo isukusneninŋig. Nane gau dabuk dabuk bubrenŋe tumba pinderkate taŋaŋ ake nŋule parak pasa sakade. Nane kumzan ail nanŋine ait mbolŋge alo ndade le gode le kumig taŋaŋ. ¹³ Yu mbalo subalnu tu nŋak mayok kinig taŋaŋ nanŋine kiko maŋau kilimok mayok kinit. Mbai afu ndin ndindo dubi ndaka fare fare likade taŋaŋ nane yabri ndin ndo dubikade. Kuate nu

ma make sunjo nane tuku madina le nane ta sinamnge minmba minamngaig.

¹⁴ Adam tuku sikar sikar tuku wa nuje Enok nu mayok ka yabri tum mbal ta tuku dir pasa tenemba sakina. Tane isap. Sunjo nu nuje ejel gudommba jak prowamngat. ¹⁵ Nu prowa sulumba tango pilenimmba nane nu pitaimba manau najgonu kade mbal ko nu mbulmba pasa najgonu tuwig mbal nane jakmba kilmba pasa mbolnge patikamngat ngina.

¹⁶ Yabri tum mbal nanjine mine jakmba tuku minde simba gubra tumba minig. Nane nanjine ngarosu tuku nzali kutur dubikade. Nane minje fetka nanjine ngarosu payamka afu tuku aganj ndende kilam tuku wam sa kuakinjade.

Rironj pasa afu

¹⁷ Tira kame, sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku aposel kame nane manau afu ngumneja prowam tuku sakinaig ta gilai ndangap. ¹⁸ Nane tenemba satinjinaig. Kugawam tuku ait mbolnge nane afu Kuate tuku pasa usre kupetmba nu ngumnemba nanjine ngarosu tuku nzali kutur jak ta dubikamngaig nga satinjinaig. ¹⁹ Mbal kame tanje tango pur yimyam ninjig. Nane kilke mbol mbal ndo Tukul Guwa kugatok.

²⁰ Nane tanjade ta tanenge Kuate tuku pasa sine son ngeg ta idusmba jak sugokap sulumba Tukul Guwa mbolnge Kuate yabanap. ²¹ Kuate nu tane tuku kume purte wam ta kusre ndamba nu tugumnge minap. Sinjine Sunjo Yesus Kristus nu tane mapetinguwa le abo jak minmba minamngaig wam ta ndo tairnga minap.

²² Nane Kuate tuku pasa ismba wamdus kine inumde mbal sinaninjmba turkap. ²³ Afu ngisika pa mbol kambim bafude ta pitik kile-luka kilap. Nane afu une sugo jak minig ta nane sinaninjmba nane tuku manau ta tane rironkap.

²⁴⁻²⁵ Mbara Sunjo ndindo nu sinjine Sunjo Yesus Kristus mbolnge

muskil kile-tidinge singit ta nu tane barinjubekaig nga nu tane kulatkam kumu. Ngumneja nuje kilja sanjri jak tane tugumnge tane gare jak mbar kugatok kile-tidingam kumu. Nu kilja sunjo sanjri najo nyu sunjo minmba minna ta kile minit. Nu tanamba minmba minamngat.

Son.

DIR PASA **Dir pasa Yesus** **Kristusnge te-mayokna**

Yesus tuku dubiwanu tango Yohanus nu waje te kuyarna. Nu Yesus tuku pasa mayenu kuklina tukunu nane nu mulintumba Patmos nuy mbolnge pilnaig.

Yohanus nu Patmos nuy mbolnge minmba nu kinatanu suk aganj gudommba kanjerkina. Wam kame ngumnenga prove likamngaig ta Yohanus am mbolnge kanunu tana mayok kinaig. Ta tuku wam kame afu buk prowanu tana waje te mbolnge kuyarna ta pro ndade. Ta kile.

Nu yaba pasambi wam gudommba tuku sakina ta afu kateseningam tuku wam bada. Afu kilimok tumsingit ta tenemba. Kuate nu ndo sunjo. Nu wam njakmba kulatkate. Ngumnenga nu wam njaigonu njakmba mapeke nda. Nu nduiye pitaikam tuku idusmba minit. Nu sinja tango njakmba pilenimmba lafunu ningamngat. Kuate nu wam kame njakmba kulatkate tukunu nuje mbal piti ngamuknge ngan minmba bike ndakuwaig nga tumsingit.

¹ Pasa te Yesus Kristusnge te-mayokna. Mine minemba wam kame mayok kangaig ta Kuatenge nuje piro mbal tumningam tuku Yesus Kristus sana le nu nuje enjel kukulna le pro ye Kuate tuku piro tango Yohanus tumyina. ² Ye wam kanjerken ta kile-mayokka Kuate tuku tugusek pasa Yesus Kristusnge te-mayokna ta turmba njakmba sake liket.

³ Ye pasa kuyarke liket te ait buk patukate. Ta tuku ande nu dir pasa te isam tuku burkuwa ta nu gare-garekamngat. Nane pasa te ismba kumumbi kulatka dubiwaig ta nane mata gare-garekamngaig.

Kristus tuku kuasmbi 7

⁴ Asia ma mbolnge Kristus tuku kuasmbi 7 tane njakmba kaiye. Ye Yohanus tane ndonj pasa-pasakam prowet.

Kuate nu kile minit o buk minna tanjamba minmba minamngat. Nu Guwa 7 nu tuku minyo mbili maditaknu tumailamnge minig nane ndonj tane ake sinanj make patika ngamunggal mukuk wamdus bul sertingwaig. ⁵ Yesus Kristus mata tane mbolnge tanjawa. Nunge Kuate tuku pasa tugusemba te-mayokmba sine tumsingina. Kumanu mbal ngamuknge nu ambonga tingina. Nu kilke mbol mbal tuku gabat sugo sugo njakmba tuku gabat minit.

Nu sine njakmba tuku kume purmba minit. Nu kummba sine tuku une sauka muskil kile-tidinge singina sulumba ⁶ sine nuje Mam Kuate tuku gageu minmba nu am mbolnge pris piro biyam tuku madisingina. Kuate nunge ndo nyu sunjo pasa njak sangri njayo minmba minwa. Son.

⁷ Tane isap. Nu gau mbolnge ndekuwa le tango njakmba nu kanjeramngaig. Nane nu tuku ngarosu soburonaig mbal mata nu kanjeramngaig. Kilke mbolok mbal njakmba nu kanjermba malmbi wikarauwamngaig. Sinja tanjamba prowamngat. Son.

⁸ Sunjo Kuate Sangri Njayo nu kile minit buk minna tanjamba minmba minamngat ta nu tenemba sakate. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu ngate.

Yohanus nu kinatanu suk Yesus kangerna

⁹ Ye Yohanus tane tuku tira tango. Sine njakmba Yesus tuku kuasmbi mineg tukunu sine piti ndui ta ndo kuramba njakmba nu tuku gageu mayok ka sangri tinga dirnangeg.

Ye Kuate tuku pasa tugusek Yesus nu te-mayokna ta kukliwen le nane ye mulintumba Patmos nuy mbolnge pilnaig. ¹⁰ Ye tanje minen le kusem ait mbolnge Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye tuku ngumnemnge pasa ande fudu sunjo tabil wi suk mayok

ka tejenmba sayina: ¹¹ Ne wam kanjerkate te Kristus tuku kuasmbi 7 nane tuku waje kuyarka patika le Efesus Smirna Pergamum Tiatira Sardis Filadelfia Laodisea tumbran kame ta kine likuwaig nga sayina.

¹² Sayina le imanje sayate nga ye mbilka gol lam 7 minnaig le kanjerkate. ¹³ Gol lam 7 ta ngamuknge ande Katesek Tango tanje tingina le kanjeren. Nu tawi kuennu silika gol let tawo laipmba kusna. ¹⁴ Nuje gabat waje kaukauknu ndo sipsip nguenu ko gau kaukauk suk. Nu tuku am ta pa bulu tana. ¹⁵ Nu tuku kupe mbain ain pa sunjo mbolnje piyit le ugmba minmba uge linu mayok kinit tana. Nu tuku pasa yu fudu suk. ¹⁶ Nuje wai ndinam tamba mbai 7 kile jak minna. Kame bagi agok nayo agonu armba jak nu tuku minjeknje mayok kina. Nu tuku tumail uge linu ndo ki gabat fumnje bulu sangrinu prote tana.

¹⁷ Ye nu kanjermba ndeka nu tuku kupe tugum tanje truk ka tango kumanu tana minen le nu nuje wai ndinam ye mbolnje pilmba sayina: Ne kuru kuru ndaka. Yenge ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu mata yenge ndo. ¹⁸ Ye abo jak minmba minet. Ata. Ne ye kanjerya. Ye buk kumen ta ye abo jak minmba minamngit. Ye nyu jak minet sulumba kume tuku wi kumanu mbal tuku tumbran ta yenge kulatket. ¹⁹ Ne wam kanjerkate te afu kile prode afu ngumne nga prowamngai ta jakmba kuyarke lika. ²⁰ Mbai 7 yije wai ndinam tembi kile jak minit le kanjerkate ta gol lam 7 turmba ye tugunu sani le ne isa. Gol lam 7 kanjerkate ta Yesus tuku kuasmbi afu. Mbai 7 ta Kuate tuku enjel. Nane Yesus tuku kuasmbi 7 ta kulatkade.

2

Efesus mbal tuku waje

¹ Kuate tuku enjel Efesusnje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku

* **2:6:** Nikolas nu yabri tum tango ande

tejenmba kuyara. Yije wai ndinammbi mbai 7 kile jak minmba gol lam 7 ngamuknge kine promba minet yenge nane tuku pasa pilet.

² Tane wam ke likade ta jakmba ye kila. Tane piro karekade. Tane piti ngamuknge sanjri tinga dirnangade. Tane wam najgonu kade mbal ngumnenimmba mbal afu sine Kristus tuku aposel ngade le tane nane tagonimmba nane tuku yabri manau kila pilig. ³ Tane piti ngamuknge ngan minmba ye tuku nga piti kugraka kanyum ndade.

⁴ Tane tuku wam jakmba magenu ndo ta ye tane ndon pasa jak. Tane ambonga ye tuku sunjomba kume purnaig ta kile tane ye tuku sunjomba idus ndade. ⁵ Tane ndekinaig wam ta wamdus pulutinguwa le ngamungal biye mbilmba ye tuku sunjomba kume purnaig manau ta man kap. Kuga ta ye tane tugum prowi sulumba tanjine lam yaitingi le nuje minanu ma mbolnje mine nda.

⁶ Ye tane tuku wam ande nzaliyate ta tejenmba. Tane wam najgonu Nikolas* tuku manau dubide mbal ke likade ta tane rironjka talakade ta ye mata tanawet.

⁷ Tango nu kilba jak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa sanjgit te ise tiwa. Tango ima nu sanjri tinga wam najgonu kileibenkuwa ta ye nu nyu tumba woki le Kuate tuku piro sinamnje ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyamngat.

Smirna mbal tuku waje

⁸ Kuate tuku enjel Smirnanje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tejenmba kuyara. Yenge ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu mata yenge ndo. Ye buk kumen sulumba man abongen. Yenge pasa te pilet.

⁹ Ye tane kila. Tane piti sunjo tumba agan ndende kugatok minig ta tane agan ndende sunjomba jak minanu tana minig. Zu mbal afu

tane tumail pantingig ta ye kila. Nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal.

¹⁰ Tane isap. Mine minemba Satan nu tane tagotinguwa le nane afunje tane mulin kilmba wandeknje patikuwaig le tane ki ait 10 piti kamusmba minamngaig ta tane kuru kuru ndakap. Tane ye kusre ndayumba minap ma ma kumap le ye tane tuku nyu kile-mayokka abo tugu tingamngit.

¹¹ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Tango ima nu sangri tinga wam njagonu kile-ibenkuwa ta nu kumba man kume arnu ta te nda.

Pergamum mbal tuku waje

¹² Kuate tuku enel Pergamumnje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenemba kuyara. Kame bagi agok njayo agonu armba njak ta ye tuku minje mbol minit. Yenge pasa te tane tuku pilet.

¹³ Tane tumbran minig ta nane njakmba Satan dubide tuku ta tane ye ndo dubiyumba minig. O buk ye tuku tango ande Antipas nu ye tuku saka minna le Satan dubide mbal ta nu balenaig ta mata tane kuru-kuruka ye kusre ndayinaig.

¹⁴ Tane tuku manau ta maye ta ye tane ndon pasa njak. Tane tuku afu Balam tuku manau dubide. O buk gabat sunjo Balak Israel mbal mbarmba ndekam tuku nu tuan tango Balam kumnana le nu ndin tumna. Tumna le Balak ndek Israel mbal tuku wamdus didikina le nane mbara kanunu atraukinaig tuku ndem nyumba tango pino ndon fare fare unekinaig.

¹⁵ Tanamba ndo tane tuku afu Nikolas tuku manau dubide. ¹⁶ Tane manau njagonu ta kusreka ngamungal biye mbilap. Kuga ta ye dal ndaka tane tugum promba bagi mingeknje minit tembi tane bale faramngit.

¹⁷ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa. Tango ima

nu sangri tinga wam njagonu kile-ibenkuwa ta ye samba mbolok mana tugusek ta tambimngit. Ye ndame kaukauk mbolnje nu tuku nyu kitek kuyare tuwi le nuje miron nyu ta kila minamngat.

Tiatira mbal tuku waje

¹⁸ Kuate tuku enel Tiatiranje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenemba kuyara. Ye Kuate tuku Kinjo yinje am pa bulu mayok kinit tana. Yinje kupe mbain ain pa sunjo mbolnje uge linu mayok kinit tana. Yenge pasa te tane tuku pilet.

¹⁹ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane ye tuku sangri tomba tingade manau kume pur manau afu turningig manau sangri tinga dirnangade manau ta njakmba ye kila. Tane ambonja manau magenu ke likinaig ta kile linimba lato mbolnje kade.

²⁰ Tane tuku manau ta maye ta ye tane ndon pasa njak. Pino njayonu Isebel nu ye Kuate tuku tuan pino nga ye tuku piro mbal tuku wamdus didikate le nane tango pino ndon fare fare uneka mbara kanunu atraukade tuku ndem nyade. Tane nu pitai ndade. ²¹ Pino ta ngamungal biye mbilwa nga nu tairnga minet ta nu fare fare uneka minit. ²² Tane isap. Ye pino ta piti sunjo tuwi le nu guaze tumba kinye njak minamngat. Nane nu ndon unekinaig ta ngamungal biye mbil ndawaig ta nane mata piti sunjo tamngaig. ²³ Ye nu tuku mbal njakmba bale faramngit. Tanawi le ye tango tuku ngamungal pilenga kanjer tiwet ta ye tuku kuasmbi njakmba kila palm-bimngaig. Tane wam ke likade ta ye kumumbi lafuwamngit.

²⁴ Tane Tiatira afu pino ta tuku wam pagu pasa dubi ndakade. Afunje Satan tuku manau ngade le tane tugunu gilai. Ye tane wam afu tuku piti tinga nda. Ye pasa te ndo satinngamngit. ²⁵ Tane ye biye deyumba minap le ma ma ye luka prowamngit.

²⁶ Tango ima nu sangri tinga wam njagonu kile-ibenka ye tuku wam

magenu ndo ke lika minmba ka kumwa ta ye nu pili le ka kilke mbol mbal kulatkamngat. ²⁷ Yiñe Mam nu sangri sina tanjamba ye suk nu sangri tuwi le ain ndumndum tanjañ afu kulatkumba ndumndum tamba kilke waim tanjañ nane kagruningamngat. ²⁸ Mafewam tuku kulu ta mata ye nu tambimngit.

²⁹ Tango nu kilba ñak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

3

Sardis mbal tuku wane

¹ Kuate tuku enjel Sardisñge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku teñenmba kuyara. Kuate tuku Guwa 7 mbai 7 turmba kulatka minet yenje pasa te tane tuku pilet.

Tane wam kade ta ñakmba ye kila. Tane Kuate dubimba sangri ñak minig ñgade ta tane sinka kumaknu minig. ² Tane ginyum kusremba abonja tingap sulumba ye tuku manjau fudinmba kade le ñgisikam bafute ta te-sungowam tuku wamdus sangri palpe. Tane wam ke likade ta yiñe Mbara am mbolñge kumumbi mayok kinig le kanjer ndawet. ³ Tane o buk pasa tugusek ismba son ñginaig ta man idusmba tangine kanyum ta kusremba ñgamungal biye mbilap. Tane tana ndamba kinyanu minap ta tane ait gilai minap le ye kuayar tango tanjañ prowamngit.

⁴ Tane Sardis ndui ndui tangine tawi kuraukade le kutur kugatok minig. Tane kumumbi ye dubiyade tukunu ye tawi kaukauk tingi le tinmba ye ndonj lika minamngai.

⁵ Tango ima nu sangri tinga manjau ñaigonu kile-ibenkuwa ta nu sinka tawi kaukauk ta tinga ñak minamngat. Ye nu tuku nyu wane mbolñge sau ndaki le nu abo ñak minmba minamngat. Ye yiñe Mam nuñe enjel kame ñgamukñge nu tuku nyu te-mayokmba nu yiñe mbal ñgamngit.

⁶ Tango nu kilba ñak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Filadelfia mbal tuku wane

⁷ Kuate tuku enjel Filadelfianje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku teñenmba kuyara. Ye purfenñu kateseknu ndo. Kuate nu David sangri tuna sangri ta ye ñak minet. Ye malanga ande talki ta ande nu tukule nda. Ko tukuli ta talke nda. Yenje pasa te pilet.

⁸ Tane wam kade ta ñakmba ye kila. Tane sangri kugatok ta tane ye tuku pasa dubi mayemba piti ñgamukñge ye tuku nyu yabu ndakade. Tane isap. Ye malanga mayenu ande tane sinam kambim tuku talken ta andenge tukule nda.

⁹ Zu mbal afu sineñ ndo Kuate dubiweg nga tane piti sertingig ta nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal. Ngumneña ye nane saningit le nane pro tane tugumñge dagol tidronja ye tane tuku kume puret ta nane katesewamngai.

¹⁰ Ye wam pagutingen tanjamba ndo tane wamdus ndindo ñak ye tairnga minig tukunu piti sunjo kilke mbol mbal ñakmba tagoningam tuku prowa le ye tane kigraibkamngit.

¹¹ Mine minemba ye luka prowamngit. Tane ye biye deyumba kurau mayewap. Tane afunje didikuwaig le ye kusreyap ta tangine lafu mayenu pitaiwamngai.

¹² Tango ima nu sangri tinga manjau ñaigonu kile-ibenkuwa ta nu yiñe mbal nga tumba Kuate tuku wande tugusek makek tanjañ siriwi le nu Kuate tugumñge minmba minamngat. Ye yiñe Kuate tuku nyu nuñe tumbran tuku nyu turmba nu mbolñge kuyaramngit. Nuñe tumbran ta Yerusalem kitek. Nu Kuate tugumñge samba mbolñge ndekamngat. Yiñe nyu kitek mata nu mbolñge kuyaramngit.

¹³ Tango nu kilba ñak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Laodisea mbal tuku wane

¹⁴ Kuate tuku enjel Laodiseange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku teñenmba kuyara. Son manjau ta ye

tugu. Ye Kuate tuku pasa tugusemba te-mayoket. Ye aganj ndende njakmba tuku tugu. Yenje pasa te pilet.

¹⁵ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane tidonu kuga. Tane paknu kuga. Tane tidonu ndo minmba e ko paknu ndo minap ta maye. ¹⁶ Tane ngamunge minig tukunu ye tane ngilikam bafuwet.

¹⁷ Tane tenenmba sakade. Sine kumumbi minig. Sine aganj ndende njakmba kumun minmba aganj afu den ndakeg ngade ta tane aganj tugusek njak mine ndakade. Tane sinamanzer sunjo njak am tukulok wagek minig ta tane kamus ndade.

¹⁸ Ye tane satinjamngit. Tane aganj tugusek njak minam tuku ye tugum promba gol pambi pasoket ta piyawap. Tane wagek minig ta kiko kugawam tuku ye tuku tawi kaukauk piyamba tingap. Tane am tukulok minig ta am maranga mambilam tuku ye tuku guren marasin piyamba am minyangap. ¹⁹ Ye tane tuku kume puret tukunu ye tane kile-tidingam tuku satinge lika pa tinget. Tane ngamungal biye mbilmba wamdus ndindo pilmba ye dubiyap.

²⁰ Tane isap. Ye tane tuku malanga tugumnge tinga katkatmba minet. Ima nu nune malanga talkuwa ta ye sinam kumba nu ndonj tuma isukusamngik.

²¹ Ye sangri tinga manau njaigonu njakmba kile-ibenken sulumba nyu sunjo tumba yije Mam tugumnge nune minyonu mbili maditaknu mbolnge minyok minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu sangri tinga manau njaigonu kile-ibenkuwa ta ye nu nyu tuwi le ye ndonj yije minyonu mbili maditaknu mbolnge minamkik.

²² Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

4

Kuate tuku minyo mbili maditaknu te-ngamude mbal

¹ Ye kuasmbi 7 tuku wam pagu pasa ta ise denpumba kile ye man

kinatanu suk samba mbolnge malanga ande talok minna le kangeren sulumba njin tugu ambonga tabil wi suk pasa sayina ta man isen. Nu tenenmba sayina. Ne ye tugum te mbambe le wam kame prowamngaig ta tumnamngit ngina. ² Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kumungina le ye samba mbolnge minyo mbili maditaknu minna le ande nyu sunjo njak minyo mbili ta mbolnge minyokina le kangeren. ³ Minyo mbili ta mbolnge minyok minna tanjo ta nu ndame ar yasper le karnelian kangerkanu tananj uge linu ndo. Wanzu ndame uge linu emerald tananj tinga minyo mbili laipmba minna le kangeren.

⁴ Minyo mbili 24 minyo mbili maditaknu ta laipmba te-ngamumba minnaig le kangerken. Minyo mbili kame ta mbolnge tanjo mage mage nyu njak tawi kugennu kaukauk siglika gol hat kaikanu minyok minnaig le kangerken. ⁵ Minyo mbili maditaknu tugumnge teli njaku bulu lato lato promba fudu sugo kuaila turmba fudukinaig le isen. Minyo mbili tumailamnge sati 7 bulunga minnaig le kangerken. Sati 7 ta Kuate tuku guwa 7. ⁶ Minyo mbili tumailamnge ma ande yu suk glas tananj linlenkanu kangeren. Aganj bailkamba abo njak minyo mbili maditaknu ta laipmba minnaig le kangerken. Aganj kame ta am gudommba njak. Ngumnemnge tumailamnge amnge ndo kumunganu minnaig le kangerken. ⁷ Aganj bailkamba ta ande laion suk ande makau pailnu suk ande tumailnu tanjo tumail suk ande nu panus bunga minanu suk. ⁸ Nane salmban 6 njak. Nanjine ngarosu amnge ndo kumunganu. Nane furir mindek ki mindek mune ulmba tenenmba sakade.

O Sunjo Kuate ne sangri njayo. Ande ne linam kumun kuga.

Ne purfenju, purfenju ndo.

Ne buk minna kile minit tanjamba minmba minamngat ngade.

⁹ Kuate abo njak minmba minit ta nu minyo mbili maditaknu mbolnge

minyokate le agan̄ bailkamba abo njak ta nu mayenu nga gare pasa tumba nu tuku nyu te-dungade le ¹⁰ tango mage 24 nyu njak ta mata nane nu tumailamnge truk ka nu tuku nyu te-dungade. Nane nangine gol hat paska minyo mbili tugumnge panka tejenmba mune ulig.

¹¹ O singine Sunjo Kuate, ne agan̄ ndende njakmba kile-mayokkina.

Ne nane nzali dubimba agan̄ ndende kile-mayokkina le kile minig. Ne sangri njakmba njak. Sine kumumbi ne tuku nyu te-dungge ngade.

5

Waje filfilanu nzingail njak

¹ Tango minyo mbili maditaknu ta mbolnge minyokina ta nu nune wai ndinammbi waje filfilanu te njak minna. Waje ta sinanu sangilnu kuyar njak ta nzingail 7-mbi katnga tukulanu. ² Tanjamba ejel sangrinu ande mata kangeren. Nu wi kuenka tejenmba sakina: Ima nu waje nzingail 7 njak te paska talkam kumu e nga sakina sulumba ³ nu samba mbolnge kilke mbolnge kumnemnge tango ande sota waje nzingail 7 njak ta paska talkam tuku ande te-sili ndakina.

⁴ Ande nu waje ta talka kangeram kumu kuga tukunu ye malmbi sungowen. ⁵ Ye malmbika minen le tango mage nyu njak ta tuku anden ndek ye sayina: Ne malmbi ndaka. Ai si. Yuda tuku tugu mbolnge ande laion tana David tuku mbu nu kumu. Nunge nane njakmba kile-ibenkina tukunu nu waje nzingail 7 njak ta paska talkam kumu nga sayina. ⁶ Tanjamina le ye mambimba minyo mbili maditaknu ta tugumnge agan̄ bailkamba abo njak tango mage nyu njak ta ngamuknge Sipsip Fat balewanu nzilal njak ta tin minna le kangeren. Nu nau 7 njak. Amnu mata 7. Amnu 7 ta Kuate tuku Guwa 7. Nunge Guwa ta kukulningit le kilke njakmba mbol kine likade.

⁷ Sipsip Fat nu kumba ka tango minyo mbili mbolnge minyok minna ta tuku wai ndinam mbolnge waje filfilanu ta yaimba tina. ⁸ Nu waje filfilanu yaina le agan̄ bailkamba abo njak tango mage 24 nyu njak ndon nane Sipsip Fat tugumnge dagol tidronga truk kinaig. Nane mindek gita nza gol pa guwa mundur mayenu liganu njak ta turmba kile njak minnaig. Pa guwa tingate ta Kuate tuku mbal kame tuku yaban̄ pasa. ⁹ Nane mune kitek tejenmba ulnaig.

O Sipsip Fat nenge ndo kumu.

Ne baleninaig le kumna tukunu waje filfilanu ta ne yaimba waje nzingail 7 njak ta paskam kumu.

Ne nane ndarembi tango gudommba tuku muskil kile-tidnge ningina le kile nane Kuate tuku mbal minig.

Nane kuasmbi kise kise tumbran̄ pasa yeki yeki ngarusu yeki yeki kilke tugu njakmba ta nenge ndo kile-luka kilna.

¹⁰ Nane njakmba Kuate tuku gageu minmba nu am mbolnge pris piro biyam tuku ne kile-mayokkina. Tanjana le nane gabat sugo minmba kilke mbol mbal kulatkamngaig.

Nane tanjamba mune kitek ulnaig.

¹¹ Kile ye mambimba ejel gudommba burnu kumu kuga nane minyo mbili maditaknu te-ngamunaig le kangerken. Ejel kame ta nane agan̄ bailkamba abo njak tango mage 24 ta ndon pasa ande sakinaig le isen.

¹² Nane kuenka tejenmba sakinaig.

Sipsip Fat afunge balenaig le kumna ta nu ndo sunjo.

Nyu sunjo sangri njakmba wamdus kuyar mayenu ta njakmba nunge ndo miro. Sine kumumbi nu tuku nyu te-dungge nginaig.

¹³ Kile samba mbolnge kilke mbolnge kumnemnge yu sinamnge agan̄ njakmba tejenmba sakinaig.

Tango minyo mbili maditaknu mbolnge minit nu Sipsip Fat

ndon nale sangri njakmba njak minmba minwaik. Sine nale tuku nyu te-dunja minmba minbe nginaig.

¹⁴ Nane mune ta ulnaig le aganj bailkamba abo njak ndek sakinaig: Ese. Mayede nginaig le tango mage 24 nane dagol tidronja ndek truk ka nale mbarinjnikinaig.

6

Sipsip Fat nu waje nzingail 6 paskina

¹ Kile ye kinatanu suk Sipsip Fat kanjeren ta nu waje nzingail 7 njak ta tuku inum tumba ambonja paskina. Paskina le aganj bailkamba abo njak ta tuku ande pasa njin tugu kuaila suk sakina: Ne yale ngina le isen.

² Kile hos kaukauk ande prona le kanjeren. Tango mbol tanje minyokina ta nu tui panjar biye njak minna le andenge pro nu hat nyu njak tuna le nu nane afu kile-ibenkam kame kina.

³ Kile Sipsip Fat nu waje 7 nzingail njak ta tuku arnu paskina le aganj bailkamba abo njak ta tuku arnu ndek sakina: Ne yale ngina le ⁴ hos gurgur ande mayok kina. Tango mbol tanje minyokina ta andenge pro nu nyu tumba kame bagi tuna le nu wamdus mukuk pitaina le kilke mbol mbal nane kame bumba munju balebalekinaig.

⁵ Kile Sipsip Fat nu waje nzingail kenju paskina le aganj abo njak kenju ta ndek sakina: Ne yale ngina le isen. Tanjamba ye mambilmba hos dabuk dabuk ande kanjeren. Tango mbol tanje minyokina ta nu skel ande te njak minna. ⁶ Aganj bailkamba abo njak nane ngamuknje ye pasa njin tugu tenenmba isen. Guba sunjo prote. Ki ait ndindo tuku piya tamba nane tuku nyamagan ndinok plaua kap bailkamba ko bali kap 12 ndo piyawaig. Olif alonu tuku gurenj grep muli turmba mapekap le minwaig.

⁷ Kile Sipsip Fat nu waje nzingail baillkanu paskina le aganj abo njak baillkanu ndek sakina: Ne yale ngina le isen. ⁸ Tanjamba ye mambilmba hos

ngarosunu kulon njak ande kanjeren. Tango mbol tanje minyokina ta nyunu kume manjau. Kumanu mbal tuku tumbra nj nu dubi-dubimba minna. Nale andenge nyu nikina le nale tango fet bailkamba bagi guba guaze tugu yimyam aganjmor nguikok ta njakmbambi kuasmbi inum bale farka kenmba kusrekinaig.

⁹ Kile Sipsip Fat nu waje nzingail 5-nu paskina le nane buk Kuate tuku pasa kuklinaig le afunje bale farnjnginaig ta kanjeren. Nane atrau mbain kumnemnje minmba ¹⁰ tenenmba kuenka sakinaig: O Sunjo, ne kateseknu purfenju ndo. Kilke mbol mbal sine bale farsjnginaig ta ne ginu le nane pilenjmba lafuwamngat nga sakinajig le isen. ¹¹ Nane tanjamba sanaig le andenge nane mindek tawi kaukauk kugennu njmba sanjngina: Tane manj fudjmba mabtap le tanjine piro tuma mbal tanjine tira kame afunje tane bale farnjnginaig tanjamba ndo nane bale farnjnguwaig le ye tane tuku ndare lafuwamngit njgina.

¹² Kile Sipsip Fat nu waje nzingail 6-nu paskina le kilke mbolnje mumni sunjo prona. Tanjana le ki dabuka kuminj dabuknu sukna le tambun gurka ndare tanjan mayok kina. ¹³ Fik ail bubre sunjonje kulisokngate le alonu guabnu purpurkade tanjan samba mbolnje mbai supika kilke mbolnje ndeke likinaig. ¹⁴ Nane yango filfilde tanjan samba filfilka kumba ka kugana le tabe nuy njakmba dir ka nangine ma kusrekinaig. ¹⁵ Tanjanaig le kilke kulat mbal, nyu njak mbal, kame gabat sugo sugo, aganj ndende njak mbal, sangri njak mbal, sanzal mbal, tango kame njakmba ndek tabe ndame njak mbol kumba kuirke lika sakinaig: ¹⁶ Tabe ndame tane ndeka sine tidon patikap le Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolnje minyok minit nale Sipsip Fat ndon sine tuku gubra njak ta nale sine kanjer ndakuwaik. ¹⁷ Nakile ait sunjo gubra te-mayokam tuku

prowat le ima nu nale am mbolŋge tingam kumuŋ ŋga sakinaig le isen.

7

Israel mbal 144,000 Kuate tuku suku kuyar tinaig

¹ Kile ye kiŋatanu suk enjel bailkamba kaŋgerken. Nane kilke make bailkamba ta mbolŋge bubre prowe likade tuku ndin tukulniŋmba tiŋge likinaig. Bubre pro kilke yu ail afu fit ndaniŋguwaig ŋga nane taŋanaig. ² Taŋanaig le ye enjel ande ki prote kumamŋge mayok ka mbuna le kaŋgeren. Enjel ta nu Kuate abo tugu ŋak tuku mbal madiniŋgam tuku suku murko te ŋak minna. Nu enjel bailkamba kilke yu ŋaigo siglikam tuku nyu tinaig ta kuenka saniŋgina: ³ Tane yauk. Sine siŋgine Mbara tuku piro mbal tumail pasi mbolŋge suku kuyar patikube le tane kilke yu ail ta ŋakmba ŋaigo siglikap ŋgina.

⁴ Taŋgo tumail pasi mbolŋge suku kuyar patike likinaig ta 144,000 ŋginaig le isen. Nane Israel tugu 12 ta tuku kuasmbi. ⁵ Yuda tugu tugu 12,000. Ruben tugu tugu 12,000. Gat tugu tugu 12,000. ⁶ Aser tugu tugu 12,000. Naftali tugu tugu 12,000. Manase tugu tugu 12,000. ⁷ Simeon tugu tugu 12,000. Levi tugu tugu 12,000. Isakar tugu tugu 12,000. ⁸ Sebulan tugu tugu 12,000. Yosef tugu tugu 12,000. Benyamin tugu tugu 12,000. Kuasmbi ta nane ŋakmba Kuate tuku suku kuyar tumail mbolŋge patikinaig.

Taŋgo gudommba burnu kumuŋ kuga

⁹ Ye wam ta kaŋgeren sulumba kiŋatanu suk taŋgo maŋgur sunŋokanu ande kaŋgeren ta burnu kumuŋ kuga. Nane kilke tugu ŋakmba tuku kuasmbi ndare kise kise ŋgarosu yeki yeki tumbraŋ pasa yeki yeki. Nane tawi kugen kaukauk siglika minyo mbili maditaknu Sipsip Fat tumailamŋge tiŋga pator waŋe bige ŋak minnaig le kaŋgerken. ¹⁰ Nane kuenka tenjenmba sakinaig: Siŋgine

Mbara minyo mbili maditaknu mbolŋge minit nale Sipsip Fat ndoŋ sine tuku muskil kile-tidinge siŋginaig ŋginaig. ¹¹ Nane taŋakinaig le enjel kameŋge minyo mbili maditaknu te-ŋgamumba taŋgo mage nyu ŋak 24 agaŋ bailkamba abo ŋak ta ŋakmba kile-ŋgamukka minyo mbili tumailamŋge truk ka Kuate mbariŋmba sakinaig:

¹² Ese. Sine siŋgine Mbara tuku nyu sunŋo ta te-dunŋube o. Nu nyu sunŋo nu saŋgri ŋayo wamdus kuyar mayenu ŋak minmba minwa o ŋginaig.

¹³ Kile taŋgo mage nyu ŋak ta tuku andeŋge ye kusnayina: Taŋgo kame tawi kugennu kaukauk ŋak ta ima kate. Aniŋge prowaig ŋga kusnayina le ¹⁴ ye lafumba nu sawen: Sunŋo, ye gilai. Ne nane kila ngen le nu ndek ye sayina: Mbal te nane piti sugo ŋgamukŋge minnaig tuku pronaig. Nane naŋgine tawi kilmba Sipsip Fat tuku ndarenumbi minyaŋginaig le kaukauk mayok kinaig. ¹⁵ Ta tuku nane Kuate tuku minyo mbili maditaknu tumailamŋge minig sulumba ki furir mindek Kuate tuku wande sinamŋge nu tuku nyu te-dunŋa minig. Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolŋge minit nu nane tugumŋge minmba kulatkamŋgat. ¹⁶ Nane maŋ gubaniŋge nda. Nane kule paraniŋge nda. Nane kiŋge pasoka ma paknu kamuse nda. ¹⁷ Sipsip Fat minyo mbili maditaknu tugumŋge minit ta nuŋge nane kulatkamŋgat. Nu nane kilmba ka kule nyumba minmba minam tuku bulbulmba prote ta tumninguwa le nyumba minmba minamŋgaig. Taŋawaig le Kuate nu nane tuku am kule para serniŋgamŋgat ŋga sayina.

8

Sipsip Fat nu nziŋgail 7-nu paskina

¹ Kile Sipsip Fat nu nziŋgail 7-nu paskina le samba mbolŋge ma betkirena. ² Hap aua taŋamba kugana le ye kiŋatanu suk enjel 7 kaŋgerken.

Nane Kuate tumailamnge tinga minig tuku. Kile andenqe pro tabil nduik nduik nane 7 ta ningina.

³ Tanana le enel kise ande promba atraukam tuku mbain tugumnge gol nza pa guwa mundur mayenu tingam tuku te njak minna le andenqe enel ta pa guwa sungomba tuna le kilmba Kuate tuku mbal tuku yaban pasa tur mbilmba minyo mbili maditaknu tumailamnge gol mbain mbolnge piyna.

⁴ Piyna le pa guwa ta yaban pasa tur enel tuku wai mbolnge tinga mundur mayenu Kuate tugum kina. ⁵ Tanana le enel ndek gol nza tumba atrau mbain mbol tanqe pa guzi kilmba nzambimba kutuna le kilke mbol ndeke likinaig. Ndeke likinaig le telinj bulunga kuaila fuduka mumni mayok kina.

Enel kame tabil 6 fitkinaig

⁶ Kile enel kame 7 tabil kile njak minnaig ta nane fitkam bafumba minnaig. ⁷ Nane tuku inumnge nuqe tabil ta fitkina le pa sawe tin ndare mbilanu njak kilke mbolnge ndekinaig. Ndeka kilke fet kejanu ta ndindo ugmba armba minnaik. Ail mata ndindo ugmba armba minnaik. Pibi anqa mata tanamba ndo uge sulunaig.

⁸ Kile enel arnu ta nuqe tabil fitkina le aganj bin suk ugmba minna ta andenqe bukngina le yu mbol ndekina. ⁹ Ndeka yu fet kejanu ta ndindo ndare mayok ka armba mage minnaik. Yu sinamok aganj mata ndindo kummba armba minnaik. Wan mata tanamba ndo ndindo njayo silimba armba minnaik.

¹⁰ Kile enel kennu ta nuqe tabil fitkina le samba mbolnge kulu sungo sati bulu suk ndekina. Ndeka kule fet kejanu ta kulu tuku pa tanqe ndindo mbolnge ndeka armba kusrekina. ¹¹ Kulu ta nyunu Kagli Njajo. Nu kule mbol ndekina ta kaglinu mayok kinaig le tanjo gudommba nyumba kume likinaig.

¹² Kile enel bailkanu ta nuqe tabil fitkina le ki tambun mbai njakmba fet kejanu ta inum njayo silimba armba

mine likinaig. Tanamba ki ait inumnu dabuka armba bulu njak. Furir ait inumnu ma make armba bulu njak.

¹³ Kile ye kinatanu suk panus ande kangeren ta nu bunga mbol kumba wika sakina: Ae ae osese. Enel kenmba nangine tabil fitkuwaig le kilke mbol mbal piti sunjo kamusamngaig nga sakina le isen.

9

¹ Kile enel 5-nu ta nuqe tabil fitkina le enel ande mbai suk supika kilke mbol ndekina. Ndekina le andenqe ma buto sinam nzi tuku ki ta nu tuna.

² Tuna le nu malanga ta talkina le pa guwa sunjo tafil njak tingina. Pa guwa tanqe ki songina le ma njakmba dabukina.

³ Tanana le pa guwa sinamnge aganj wak suk mayok kine lika kilke njakmba kumunginaig. Tananaig le andenqe nane zijañsail tuku kame ningmba saningina: ⁴ Tane pibi ail kuzru njajo sigli ndakap. Tango tumail mbolnge Kuate tuku suku kuyar kugatok ta nane ndo njajo siglika ngina ⁵ sulumba nu nane baleningam tuku peuningmba sakina: Tambun 5 ndo rar sunjo ningap nga saningina.

Zijañsailnge tanjo makete le rar sunjo kamuste tananj nane rar sunjo kamusmba minamngaig. ⁶ Ait ta mbolnge nane kumam tuku ndin sotete pisenamngaig. Nane kumam tuku dirnannguwaig ta nane kume nda.

⁷ Wak suk aganj ta kame mbal tuku hos tananj. Nane tuku gabat gol hat kaika minanu suk. Nane tuku tumail tanjo tumail suk. ⁸ Nane tuku gabat wane pino gabat wane suk kugennu. Nane tuku maketin laion maketin suk. ⁹ Nane tuku tawo ta ain tawi tawo songa silikade tananj. Nane tuku salmban fudu ta kame tuku hos gudommba karis didika pinderkade le fudukade tananj. ¹⁰ Nane tuku dadu ta zijañsail dadunu suk aganj pitaran tuku njak. Nane tambun 5 tanjo rar ningam tuku kame dadu mbolnge patikina. ¹¹ Nane tuku kulat tanjo nu ma buto sinam nzikok tuku enel. Nu

tuku nyu ta Hibru pasambi Abadon ngade. Nane Grik pasambi Apolion ngade. (Nyu ta tugunu: Agan ndende njaigo siglikanu tanjo).

¹² Piti sunjo ande buk kugawat. Kile armba prowam tuku minik.

¹³ Kile enel 6-nu ta nuje tabil fitkina le gol atrau mbain tuku kundunu bailkamba sinam tanje pasa ande mayok kina. Mbain ta Kuate tugumnje minit tuku.

¹⁴ Pasa mayok ka enel 6-nu nuje tabil biye njak minna ta sana: Ne kumba ka enel bailkamba kule sunjo Yufretis tugum tanje ndalekanu minig ta kuklininga nga sana. ¹⁵ Enel bailkamba ta nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo njakmba mbolnje kam tuku nanjine yar tambun ait ta prowam nga ndalekanu tairnga minig. ¹⁶ Nu kumba nane kukliningina le ye kame mbal hos njak gudommba kanjerken ta andenje nane burka 200,000,000 ngina le isen.

¹⁷ Ye kinatanu suk kame mbal hos njak ta tenenmba kanjerken. Hos ponjinaig mbal nane tawi karenju tawo sonu tuku silikinaig. Tawi karenju ta gurgur ize kulon njak. Hos kame ta tuku gabat laion gabat suk. Nane tuku minjenge agan kamenu kenmba pa bulu pa guwa pa son paknu mayok kinaig. ¹⁸ Agan kamenu kenmba nane tuku minjenge mayok kinaig tambu nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo njakmba mbolnje ke likinaig. ¹⁹ Hos kame ta tuku kamenu minje mbolnje dadu mbolnje minnaig. Nane tuku dadu zirernu mben gabat suk. Nane tambu tanjo make ninje likinaig.

²⁰ Agan kamenu kenmba mbolnje kume ndakinaig mbal ta nane nanjine manau njaigonu kusreka ngamungal biye mbil ndanaig. Nane bukla mbarinjinmba yabri mbara kanunu golmbi silwambi ainmbi ndamembi ailmbi wakeikanu ta mambilmba lika pasa isam kumun kuga ta nane tuku nyu ndo kile-dunga

minnaig. ²¹ Nane munjo bale manau, make manau, fare unekade manau, kuayar manau ta njakmba kusreka ngamungal biye mbil ndanaig.

10

Yohanus nu waje filfilanu fudinjo tina

¹ Ye man kinatanu suk samba mbolnje enel ande sanjri njayo ndekina le kanjeren. Nu gaunje songina le njak ndekina. Nu tuku gabat funje wanzu tinjanu njak. Nu tuku tumail pasi ki kiljate tanjan. Nu tuku kupe pa bulu kuennu tanjan. ² Nu tuku wai mbolnje waje fudinjo filfilanu talok te njak minna. Nu nuje kupe ndinam yu mbolnje tinja kupe najam tabeknje tinjina. ³ Nu laion suk wi kuenkina le kuaila 7 fuduka pasa mayok kinaig. ⁴ Kuaila 7 fudukinaig le ye ismba kuyaram bafuwen kande samba mbolnje pasa ande ye peuyumba sayina: Kuaila 7 pasa mayok kagig ta ne yabuka kuyar ndawa nga sayina.

⁵ Enel kupe inum yu mbol tinja kupe inum tabeknje tinjina le kanjeren ta nu pasa sanjrinu sakam nga nu wai ndinam te-dungina. ⁶ Tedunga Kuate abo tugu njak nu samba kilke yu agan ndende njakmba kilemayokkina ta nu tuku nyu mbolnje nuje pasa sanjri pilemba sakina: Kile ait kumungate. Kuate nu man afu tairnje nda. ⁷ Enel 7-nu nuje tabil fitkuwa le Kuate tuku wamdus kuirkanu o buk nuje tuan tanjo kame sanjina ta kumungamngat ngina.

⁸ Ye ambonga samba mbolnje pasa ande isit ta nu man lato ye sayina: Ne kaye ngina. Enel kupe inum yu mbolnje inum tabeknje tinja waje fudinjo talok nuje wai mbolnje minit ta yaiwa nga sayina. ⁹ Ye enel tugum kumba waje fudin ta yabanen le nu ndek ye sayina: Ilmba tumba nya. Ne tuku nin tugu sinamnje nguimnzaj njairnu kikonju tanjan kamusmba fungul sinamnje kagli njayo kamusamngat nga sayina.

¹⁰ Tanjamba sayina le ye nu yaimba nyumba njinken ta njin tugu sinamnge njairnu kikonu kamusen ta fungul sinamnge kagli njayo kamusen.

¹¹ Kile ande nu ye sayina: Ne manj wam afu kuirok minig ta kile-mayokka kuklimba kilke tugu njakmba tuku kuasmbi njarosu yeki yeki tumbranj pasa yeki yeki gabat sugo sugo ta njakmba saningja.

11

Tango armba Kuate tuku pasa te-mayoknaik

¹ Kile andenge aganj dido suk wande kuennu katesewam tuku sumba ye sayina: Ne tinga Kuate tuku wande atrau mbain turmba kugennu katesewa. Tango giganmba sinam tange Kuate tuku nyu te-dungade ta mata burka ta ² ne Kuate tuku wande kilimnu ta kuennu katese ndawa. Ma ta kasomok mbal tuku wai mbolnge pilna. Nane Kuate tuku tumbranj sungo ta tambun 42 kupe gurungja tumba njayo silimba minamngaig. ³ Tanjawaig le ye tango armba kukulniki le nale sinamanzer tawi tinmba pro ki ait 1,260 ta mbolnge ye tuku pasa kuklimba minamngaig nga sayina le isen.

⁴ Olif ail armba lam armba nale kilke tugu njakmba tuku Sungo nuje am mbolnge minik ta tango ar ta tuku sakade. ⁵ Tango afunge nale njago siglikam bafuwaig ta nakile minjenge pa mayok ka njueu mbal pasokuwa le kume faramngaig. Ande nu tanjamba nale njago siglikam bafuwa ta nu sinjka kume ta kanjeramngat. ⁶ Nale Kuate tuku pasa kuklimba sanjri njak minmba sawe peumba kule ndare kuilka piti yimyam patikuwaik le kilke mbol mbal tugum prowe likamngaig. Nale piti ndanj kam tuku sakuwaik ta tanjamba ndo prowamngat.

⁷ Nale ar ta Kuate tuku pasa sake suluwaik le aganjmor njguikok njayonu ma buto sinam nzinge minit tuku ta nu pro nale ndonj kame bumba nale kile-ibenjka bale faramngat.

⁸ Bale farwa le nale tuku mindesinj tumbranj sungo tuku ndin make mbinge minamngaik. Tumbranj sungo ta yaba-yabanga Sodom le Isip njade tuku. Tumbranj ta mbolnge nane sinjine Sungo ail kazrai mbolnge balenaig.

⁹ Nale tuku mindesinj tanjamba minwaik le kilke tugu njakmba tuku kuasmbi njarosu yeki yeki ndare kise kise tumbranj pasa yeki yeki ta njakmba pro ki ait kenmba inumnu turmba nale tuku mindesinj kanjerka nane afunge nale njgukam tuku peuningamngaig. ¹⁰ Kilke mbol mbal njakmba nane gare-gareka pagumba nye sungokumba mune kupesmba nanjine gare aganj afu munju njnge njngeka minamngaig. Ta ndanam? Kuate tuku tuan tango ar ta nale kilke mbol mbal piti sugo njnginaik ta kile nale kumnaik tukunu nane gare-gareka tanjawamngaig.

¹¹ Ki ait kenmba inumnu turmba kinaig le abo guwa Kuate tugumnge ndeka nale sinam kina le nale abongja tinjinaik. Tanjanaik le nane nale kanjerkinaig mbal ndek piriri njayomba kuru kuru sungo tinaig.

¹² Nale tinjinaik le samba mbolnge pasa kuenjka tenjenmba sanikina: Mbol te mbape njgina. Tanjakina le nale tinga gau mbol kumba samba mbol ambe kinaik le nakile njueu mbal njakmba nale kanjerkinaig.

¹³ Ait ta mbolnge ndo mumni sungo promba tumbranj sungo ta fet 10-anu ta ndindo njayo silimba 9 kusrekiniaig le minnaig. Mumni sungo tange tango 7,000 bale farna le nane afu wam ta kanjermba kuru kuru sungo tumba samba mbolok Mbara tuku nyu te-dunginaig.

¹⁴ Piti sungo arnu buk kugawat. Kile kenju prowam bafute.

Enjel 7-nu nuje tabil fitkina

¹⁵ Enjel 7-nu nuje tabil fitkina le samba mbolnge pasa gudommba kuenjka sakinaig: Kile sinjine Sungo nu madina tango ndonj nale kilke tugu njakmba kulatkam tuku sanjri

tik. Nu tanjamba kulatka minmba minamngat nginaig. ¹⁶ Kile tanjo mage 24 nyu njak Kuate tumailamngane nangine minyo mbili sugo mbolngene minnaig ta nane ndek truk ka Kuate mbarinjmba tenjemba sakinaig.

¹⁷ O Kuate Sunjo, ne sangri njayo. Ne o buk minna kile ne tanjamba ndo minit.

Ne nane sangri tamba kilke tugu njakmba kulatkate ta ne wam mayete.

¹⁸ Kilke yimyam ne tuku gubra sunjo pilnaig ta kile ne tuku gubra mayok ka kumanu mbal pileningam tuku ait prote. Nane piro mbal, nane tuan tanjo kame, nane mbal njakmba ne kumnemngene minnaig afu nyu njak afu nyu kugatok ta nane lafu mayenu tam tuku ait prote. Kilke njai go siglikinaig mbal kile nane lafu njayonu tam tuku ait prote nginaig.

¹⁹ Tanjakinaig le samba mbolngene Kuate tuku wande malanga talkina le nuje pasa katanu bokis wandek sinam ta minna le kanjeren. Tanjamba kile telinj bulunga kuaila fuduka mumni mayok kina le sawe tinj sugokanu ndekinaig.

12

Pino ande mbenj sunjo kulmbanj suk ndonj mayok kinaig

¹ Kile samba mbolngene aganj ka-nunu tugu sunjokanu mayok ka pino ande nu ki tawi tananj kaika njak minna. Nu tambun mbolngene tinj minmba nuje gabat mbolngene nyu njak tuku hat mbai 12 njak kaika minna.

² Nu fungulok minna sulumba nu kinjo te-palmbim bafumba njaro rar sunjo tumba witina.

³ Kile samba mbolngene aganj ka-nunu ande tugu sunjokanu njak mbenj sunjo kulmbanj suk gurgur gabatnu 7 naunu 10 njak mayok kina. Nuje gabat njakmba nyu njak tuku hat kaika likanu njak minna.

⁴ Samba mbolngene nu mbai kuasmbi ndindo nuje dadumbi gurenmba

armba kusrekina. Tanjamba tanjamba mbai njakmba mbolngene kina le kilke mbolngene ndeke likinaig. Mbenj kulmbanj suk ta pino ta kinjo te-pilwa le tumba nyam tuku nu tugum tanje minna. ⁵ Tanjamba minna le kile pino ta kinjo te-pilna le andenge nu pitik ndo didik tumba Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugum tanje pilna. Kinjo ta sunjoka nuje sangri ain ndumndum tamba kilke mbol mbal njakmba kulatkamngat.

⁶ Pino ta kua ka Kuate nu minnam tuku ma ma baknu mbolngene wakeina ta mbol kina ka tanje nu ki ait 1,260 minna le Kuatenje nu nyamagan tumba minna.

⁷ Kile samba mbolngene kame sunjo prona. Enjel sunjo Mikael nuje kuasmbi kilmba mbenj kulmbanj suk ta sunjo ndonj kame bunaig. Tanjanaig le mbenj ta nuje enjel njai gonu kilmba nane ndonj kame buna.

⁸⁻⁹ Nane kame bunaig ma ma mbenj tuku kuasmbi kile-ibenjka mbenj sunjo tumba nuje enjel njai gonu ndonj pankinaig le kilke mbol ndeka samba tumbranj nduiye kusrenaig. Tanjamba mbenj o buk abo abo minna ta nyunu bukla njayonu nyunu ande Satan nu tanjo yabrininjmba didikate ta nu kilke mbol ndekina.

¹⁰ Kile samba mbolngene pasa ande kuenjka sakina: Satan nu ki furir mindek Kuate tugumngene singine tira kilmba pasa mbolngene patikate ta enjenge nu tumba buknginaig le kilke mbol ndekina. Singine Kuate nu kile singine muskil kile-tidinga nuje sangri te-mayokmba nuje gageu kulatkate. Nu nuje madina tanjo tuku nyu sunjo te-mayokte. ¹¹ Singine tira kame nane nangine njarosu mape ndaka kumam kuru kuru ndaka Kuate tuku pasa te-mayokmba Sipsip Fat tuku ndarembi Satan te-ibenjnaig. ¹² Ta tuku samba mbolngene minig mbal tane gare-garekap. Kilke le yu mbolngene minig mbal ose. Tane piti sunjo tamngai g. Satan nuje ait kugamba buk fag kinit ta nu kila

tukunu nu gubra sunḡo tumba tane tugum ta prōte ḡgina.

¹³ Mbenḡ kulmbaḡ suk bukḡḡinaig le kilke mbol ndekina ta wamḡus puluna le pino kiḡo te-pilna ta balewam koronḡna. ¹⁴ Koronḡna le Kuatenḡe nu bunḡa ma ta kusremba ma baknu mbol kumba ka ki ait 1,260 tanḡe minwa le Kuatenḡe nyamagaḡ tuwa le nyuwa ḡga nu paḡus salmban armba tuna. ¹⁵ Tuna le nu bunḡa kina le mbenḡ nu pino te-ḡḡisiwam tuku kule kumka furkina le kule sunḡo pinderkate tanaḡ pino koronḡmba kina. ¹⁶ Kina le kilke puluka pino turna le kule mbenḡḡe kumka furkina ta ka burok sinam ta kumba ka kugana. ¹⁷ Tanaḡna le mbenḡ kulmbaḡ suk ta nu pino ta tuku gubra sunḡo tumba nu tuku kiḡo kame afu ndonḡ kame buwam saka nane bale faram kina. Nane Kuate tuku pasa ismba dubimba Yesus tuku pasa tugusek biye demba kukliwanu mbal ta nane pino ta tuku kiḡo kame minig.

¹⁸ Kile mbenḡ sunḡo ta nu piyalḡḡe tinḡ minna le kaḡḡeren.

13

Aganḡmor ḡḡuikok ande yu sinamḡḡe bitek mayok kina

¹ Ye maḡ kiḡatanu suk aganḡmor ḡḡuikok yu sinamḡḡe bitek mayok kina le kaḡḡeren. Nu gabatnu 7 naunu 10 ḡak. Nau kame ta ḡakmba mbolḡḡe nyu ḡak tuku hat kaikanu ḡak minnaig. Gabat 7 mbolḡḡe Kuate ḡḡumnem tambinu nyu ḡak minnaig.

² Aganḡmor ḡḡuikok ta lepat kaḡḡeranu tanaḡ kaḡḡeren. Nuḡe kupe mbain bea tuku kupe mbain suk. Miḡḡenu laion suk. Mbenḡ sunḡo kulmbaḡ suk ta nu nuḡe sanḡri nuḡe nyu sunḡo aganḡmor ḡḡuikok ta tuku wai mbolḡḡe patikina. ³ Nu tuku gabat ande kumam tuku we sunḡo ḡak ta we buk kupna le nu mayekina. Kilke mbol mbal ḡakmba aganḡmor ḡḡuikok ta kaḡḡermba piriri ḡayomba nu dubinaig.

⁴ Mbenḡ kulmbaḡ suk ta nuḡe nyu sunḡo aganḡmor ḡḡuikok tuna le

tanḡo kame ndek mbenḡ ta tuku nyu mbariḡnaig. Nane aganḡmor ḡḡuikok ta mata mbariḡmba sakinaig: Ima nu nyu sunḡo aganḡmor ḡḡuikok tenḡe minit? Ande nu te-ibenḡam kumuḡ kuga ḡga sakinaig.

⁵ Andenḡe nu peu ndana le aganḡmor ḡḡuikok ta nuḡe nyu te-dunḡa Kuate ḡḡumnem pasa tuna. Nu tanaḡmba tambun 42 nuḡe sanḡri te-mayokna sulumba ⁶ nuḡe pasambi Kuate ḡḡumnem pasa sunḡomba tuna. Nu Kuate tuku nyu Kuate minit tuku ma, nane ma ta mbolḡḡe minig ta ḡakmba pasambi ḡaigo siglikina. ⁷ Nu andenḡe peu ndana le nu Kuate tuku mbal ndonḡ kame bumba nane kile-ibenḡkina. Tanaḡna le andenḡe nu nyu tuna le nu kilke tugu ḡakmba tuku kuasmbi ḡgarosu yeki yeki ndare kise kise tumbranḡ pasa yeki yeki ta ḡakmba kulatkina.

⁸ Kilke mbol mbal ḡakmba aganḡmor ḡḡuikok ta mbariḡamḡaig. Kuate tuku mbal ndo aganḡmor ḡḡuikok ta mbariḡe nda. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba nuḡe mbal tuku nyu ta abo ḡak minmba minam tuku waḡe mbolḡḡe kuyarkina. Waḡe ta Sipsip Fat balenaig nu tuku waḡe.

⁹ Ande nu kilba ḡak ndeta pasa sakamḡḡit te iswa. ¹⁰ Kuate nu ande muliḡtam tuku madiwa ta tanaḡwamḡgat. Ko ande kame bagimbi balewam tuku madiwa ta mata tanaḡwamḡgat. Piti tanaḡ mbolḡḡe Kuate tuku mbal nu tuku sanḡri tomba tinḡuwaig.

Aganḡmor ḡḡuikok ande kilkek sinamḡḡe bitek mayok kina

¹¹ Kile ye kiḡatanu suk aganḡmor ḡḡuikok ande kilkek sinamḡḡe bitek mayok kina le kaḡḡeren. Nu sipsip fat tuku nau armba ḡak ta nu tuku pasa mbenḡ kulmbaḡ suk nu tuku pasa tanaḡ kame ḡayo. ¹² Nu aganḡmor ḡḡuikok ambonḡa prona ta tuku nyu sunḡo tumba sanḡri ndui tamba kilke mbol mbal sanḡḡina le nane aganḡmor ḡḡuikok ambonḡa prona ta mbariḡnaig. Aganḡmor ḡḡuikok ta nu

kumam tuku we sunḡo ḡak. We buk kupna le nu mayekina.

¹³ Aḡaḡmor ḡḡuikok ḡḡumneḡḡa prona ta nu wam kame kitek saḡḡrinu kile-mayokka taḡḡo am mbolḡḡe pa pilna le samba mbolḡḡe ndekina.

¹⁴ Andeḡḡe nu peu ndana le nu aḡaḡmor ḡḡuikok ambonḡa prona ta tuku nyu mbolḡḡe wam kame saḡḡrinu kitek ke lika kilke mbol mbal yabrinḡmba didikina. Didika wam pagukina le nane aḡaḡmor ḡḡuikok kame mbolḡḡe baḡimbi we pile tunaig le kume ndakina ta nu tuku kanunu wakeimba nyu te-dunḡinaig.

¹⁵ Nu andeḡḡe peu ndana le nu aḡaḡmor ḡḡuikok kanunu ta miḡḡe guwa tuna le nu ndek pasatina. Nane afu saḡḡri tiḡḡa aḡaḡmor ḡḡuikok kanunu nyu te-du ndaḡḡinaig ta afunḡe nane bale faram tuku saḡḡḡina.

¹⁶ Aḡaḡmor ḡḡuikok ta nu saḡḡri tiḡḡa sakina le taḡḡo nyu ḡak, nyu kugatok, aḡaḡ ndende ḡak, sanzalnu, naḡḡine mironḡ ḡḡaro kulatkade, piro aḡaḡ taḡaḡ minig ta nane ḡakmba wai ndinam ko tumail pasi mbolḡḡe nu tuku suku kuyar patikinaig. ¹⁷ Suku kuyar ta aḡaḡmor ḡḡuikok tuku nyu ko nuḡe nyu tuku namba. Nane afu kuyar ta kugatok ta nane aḡaḡ inum piyawam kumuḡ kuga.

¹⁸ Ande nu wamdus kuyar mayenu ḡak ta nu aḡaḡmor ḡḡuikok tuku namba ta mbolḡḡe nu tuku nyu katesewam kumuḡ. Taḡḡo ta tuku namba ta 666.

14

Nane 144,000 ta mune kitek ulnaig

¹ Ye kiḡatanu suk Sion tabe mbolḡḡe Sipsip Fat tiḡ minna le kaḡḡeren. Nane gudommba 144,000 nu ndoḡ tiḡ minnaig. Nane Sipsip Fat le Mam nuḡe tuku nyu tumail mbolḡḡe kuyaranu ḡak.

² Kile samba mbolḡḡe zigna sunḡo mayok kina le isen. Yu fudu ko kuaila fudu ko afunḡe mune ulmba gita katde le fudu kinig taḡaḡ isen.

³ Minyo mbili maditaknu, aḡaḡ

bailkamba abo ḡak, taḡḡo mage 24 nyu ḡak nane tumailamḡḡe nane 144,000 nane mune kitek ulnaig le isen. Nane buk kilke mbolḡḡe minnaig le Kuate nu nane muskil kile-tidiḡḡa kilna tukunu nanenḡe ndo mune ta kila. ⁴ Nane pino afu ndoḡ kutur maḡau ke ndakinaig. Nane purfeḡnu ndo minig. Sipsip Fat nu animbi kinit ta nane nu ndoḡ likade. Nane buk kilke mbol mbal ḡḡamukḡḡe Kuate le Sipsip Fat tuku mbal minam tuku muskil kile-tidiḡḡina. ⁵ Nane yabri pasa sa ndakinaig. Nane mbar kugatok minig.

Enḡel keḡmba tuku pasa

⁶ Ye kiḡatanu suk enḡel ande samba mbolḡḡe bunga kina le kaḡḡeren. Nu pasa mayenu minmba minam tuku kilke mbol mbal iswaig ḡḡa sakam kina. Nu kilke tugu ḡakmba tuku kuasmbi ḡḡaros yeki yeki ndare kise kise tumbraḡ pasa yeki yeki ta ḡakmba tugum kina sulumba ⁷ wi kuenḡka sakina: Kuate nu taḡḡo ḡakmba pileniḡḡam tuku ait prote. Tane nu tuku nyu kurauka te-dunḡap. Nuḡḡe samba kilke yu kule ḡakmba kile-mayokkina. Tane nu ndo mbariḡap ḡḡa sakina le isen.

⁸ Enḡel ande ta kina le kile maḡ arnu ta pro sakina: Babilon tumbraḡ sunḡo nu buk ḡḡisikina. Nu nuḡe fare fare uneka kilke tugu ḡakmba didikina le maḡau ndui ta kumba minmba kule kamenu taḡaḡ nyumba ḡḡinḡḡankinaig ḡḡa sakina.

⁹ Enḡel arnu ta kina le kile keḡnu ta pro kuenḡka sakina: Nane afu aḡaḡmor ḡḡuikok mbariḡmba nuḡe kanunu ta turmba mbariḡmba nu tuku suku kuyar naḡḡine tumail pasi ko wai ndinam mbolḡḡe patikuwaig ta ¹⁰ Kuate tuku gubra sunḡo nza mbolḡḡe tolmba niḡḡuwa le nyamḡḡaig. Nyuwaig sulumba Kuate tuku enḡel kame am mbolḡḡe Sipsip Fat am mbolḡḡe nane pa bulu pa soḡ paknu mbolḡḡe rar sunḡo kamusmba minamḡḡaig. ¹¹ Pa guwa ta tiḡḡa minmba minwa le nane aḡaḡmor

nguikok mbarinmba nuŋe kanunu ta turmba mbarinmba nu tuku suku kuyar patikanu ŋak minig mbal nane ki furir mindek mabte nda.

¹² Kuate tuku mbal nane nu kum-nemŋe minmba Yesus tuku son ŋga nu tuku sanŋri tomba tinŋuwaig.

¹³ Kile pasa ande samba mbolŋge teŋenmba ye sayina: Pasa te kuyara. Nane Sunŋo biye dedemba minmba ka kume likade mbal ta nane gare sunŋo tamŋgaig ŋga sakina. Tanŋakina le Tukul Guwa ndek lafumba sakina: Ta son. Nane nanŋine piro karenŋu kusreka mabte mayewamŋgaig. Nane nanŋine piro magede tuku lafunu tumba kinig ŋgina.

Nyamagan kilam tuku ait

¹⁴ Ye maŋ kinatanu suk gau kaukauk mbolŋge tanŋo ande sine suk minyok minna le kanŋeren. Nu gol hat kaika bagi kagonŋok agok ŋayo ŋak minna le kanŋeren.

¹⁵ Kile eŋel ande Kuate tuku wandek sinamŋe promba wi kuenka tanŋo gau kaukauk mbolŋge minna ta sana: Kile ait kumunŋat. Kilke mbolŋge nyamagan ŋakmba manderkaig. Nanŋe bagimbi piroka nyamagan alonu kila ŋgina. ¹⁶ Tanjamba sakina le tanŋo gau kaukauk mbolŋge minna ta nu nuŋe bagi kagonŋok tamba kilke mbolŋge piroka nyamagan alonu kilna.

¹⁷ Tanjana le eŋel kise ande samba mbolŋge Kuate tuku wandek sinamŋe prona. Nu mata bagi kagonŋok agok ŋayo ŋak. ¹⁸ Nu prona le maŋ eŋel ande Kuate tuku atrau mbain tugumŋe prona. Eŋel ta nu pa ŋakmba kulatkate tuku. Nu kuenka eŋel bagi kagonŋok agok ŋayo ŋak ta sana: Kilke mbolŋge grep muli alonu manderkaig. Nanŋe bagimbi alonu kugerka kila ŋgina le ¹⁹ nu ndek nuŋe bagimbi grep alonu kat purpurmba kilmba grep alonu tidon firfirkaide le kulenu prote tuku ma ta sinamŋe pankina. Ma ta tumbran sunŋo kilimŋe minna. Nu Kuate tuku gubra tanŋa minna. ²⁰ Nane grep alonu ta

kupembi tidon firfirkinaig le ndare promba kule sunŋo tanŋa pinderka kuennu 300 kilomita butonu 5 fit tanjamba prona le kanŋeren.

15

Kuate tuku gageu nane mune kitek ulnaig

¹ Ye maŋ kinatanu suk agaŋ kanunu tugunu alo sunŋo ŋak samba mbolŋge mayok kina le kanŋeren ta eŋel 7 nane piti 7 kile-mayokkam tuku pronaig. Piti 7 ta prowaig le Kuate tuku gubra kugawamŋat.

² Kile ye mambilmba ma yu suk glas pa ŋak tanŋa kanŋeren. Nane sanŋri tinŋa agaŋmor ŋguikok ŋgumnemba nu tuku kanunu mbarin ndamba nu tuku nyu tuku namba kugatok mbal ta nane yu glas suk piyalŋge tinŋa Kuate tuku gita kile ŋak minnaig le kanŋerken.

³ Nane Kuate tuku piro tanŋo Moses tuku mune Sipsip Fat tuku mune nindmba teŋenmba sakade.

O Kuate Sunŋo, ne sanŋri sunŋo pasa ŋak.

Ne wam ke likate ta sanŋri ŋaigo mangu ndo.

Ne tuku maŋau ŋakmba tugusek tinreknu ndo.

Nenŋe ndo kilke tugu ŋakmba tuku gabat ndindo minit.

⁴ O Sunŋo, nane ŋakmba ne tuku nyu te-dunŋa kurauka minamŋgaig. Nenŋe ndo purfeŋnu minit.

Ne wam kumumbi kile-mayokkate le tanŋo pino ŋakmba kanŋerkade. Ta tuku kilke mbol mbal ŋakmba pro ne mbarinamŋgaig ŋgade.

Eŋel 7 Kuate tuku gubra nza kutu-ninŋinaig

⁵ Kile ye mambilmba samba mbolŋge Kuate tuku tukul tawi wande talok minna le kanŋeren.

⁶ Wande ta sinamŋe eŋel 7 piti 7 kile-mayokkam tuku mayok kinaig le kanŋerken. Nanŋine tawi kugennu

kaukau kilɲa ɲak. Nane tuku tawo mbolɲe gol let laipmba tinganu ɲak.

⁷ Kile agan̄ bailkamba abo ɲak ta tuku andeɲge ndek nza 7 kilmba enel 7 ta ningina. Nza ta Kuate abo tugu minmba minit tuku gubra liganu ɲak minnaig. ⁸ Kuate tuku wandek sinamɲe nu tuku kilɲa san̄gri ta tuku pa guwa sun̄go tafil ɲak tingina le ande nu wande ta sinam kambim kumuɲ kuga. Enel nane piti sugo 7 kilemayokkuwaig le ndo ande nu maɲ wande ta sinam kambim kumuɲ.

16

¹ Kile samba mbolɲe Kuate tuku wandek sinamɲe pasa ande kuen̄ka enel 7 ta tenenmba saningina. Tane kape sulumba nza 7 Kuate tuku gubra liganu ɲak ta kilke mbolɲe kutuningap nga saningina.

² Tanakina le enel ande ambonga nuɲe nza tumba kilke mbolɲe kutuna. Kutuna le nane agan̄mor nguikok dubimba nu tuku kanunu mbariɲmba nu tuku suku kuyar ɲak mbal ta we sugo ɲaigonu mundur ɲak nane mbol̄prowe likinaig.

³ Kile enel arnu ta nuɲe nza tumba yu mbolɲe kutuna le yu ndek tango kumaknu tuku ndare suk dabukina le yu sinamok agan̄ ndende ɲakmba kume farnaig.

⁴ Kile enel ken̄nu ta nuɲe nza tumba kule mbolɲe kutuna le kule ndare kuilke likinaig. ⁵ Tananaig le enel kule kulatkate ta nu Kuate sana: Ne purfeɲnu ndo. Ne buk minna kile minit. Ne kumumbi wam kame san̄grinu te ke likat. ⁶ TANGO nane ne tuku tuan tango kame ne tuku mbal sun̄gomba bale farnaig le ndare kutukinaig. Kile ne kumumbi lafunu nane ndare nyam tuku kutute nga sakina.

⁷ Tanakina le atrau mbain tugumɲe pasa ande mayok ka sakina: Ese. Sun̄go Kuate, ne san̄gri ɲayo. Ne kumumbi nane mbolɲe wam kame te ke likate nga sakina.

⁸ Kile enel baikanu ta nuɲe nza tumba ki mbolɲe kutuna le Kuate nu ki sana le ki pa tinga tango kame

ɲakmba pasokina. ⁹ Pasokina le tango nane Kuaten̄ge piti te ɲakmba kate ɲga nane nu tuku nyu kasurnaig. Nane ɲgamun̄gal biye mbilmba nu tuku nyu te-du ndan̄ginaig.

¹⁰ Kile enel 5-nu ta nuɲe nza tumba agan̄mor nguikok tuku minyo mbili mbolɲe kutuna le nu kulatkate ma ta ma make sun̄go ndekina le nuɲe gageu ɲakmba rar sun̄go kamusmba mane makemba minnaig. ¹¹ We rar sugo mayok kinaig le nane Kuate samba mbolɲe minit nu kasurmba nan̄gine wam ɲaigonu kusre ndakinaig.

¹² Kile enel 6-nu ta nuɲe nza tumba kule sun̄go Yufretis mbolɲe kutuna le kule paraka tango sugo nyu ɲak ki prote kumamɲe prowam tuku ndin wakeina.

¹³ Tanana le ye mambilmba mben̄ sun̄go kulmban̄ suk, agan̄mor nguikok, yabri tuan tango nane tuku miɲgekɲe guwa ɲaigonu ken̄mba girpo suk mayok kinaig le kan̄gerken.

¹⁴ Guwa ken̄mba ta bukla ɲaigonu. Nane kumba wam san̄grinu kitek ke lika kilke tuku gabat sugo ɲakmba didika Kuate San̄gri ɲayo tuku ait sun̄go mbolɲe nu ndon̄ kame buwam tuku kuaneka kileman̄gurkinaig.

¹⁵ Kile Sun̄go ye sayina: Ne isa. Ye kuayar tango tan̄an̄ pitik ndo prowamɲgit. Ye prowi le afu nane ye tair̄nga nan̄gine tawi kulat mayemba minig ta nane gare tam̄ngaig. Afu nan̄gine tawi kulat maye ndade ta nane wagek minmba kiko tam̄ngaig nga sayina.

¹⁶ Bukla ɲaigonu ken̄mba nane gabat sugo kileman̄gurkinaig ma ta Hibru pasambi Armagedon ɲgade.

¹⁷ Kile enel 7-nu ta nuɲe nza tumba ma ɲgamu amben̄ge kutuna le Kuate tuku wande minyo mbili maditaknu tugumɲe pasa ande wi kuen̄ka sakina: Kile kugawat ɲgina.

¹⁸ Tanakina le telin̄ bulunga kuaila fuduka mumni sun̄go pasa ɲak mayok kina. Maɲau tan̄an̄ ta tango nane buk kan̄ger ndanaig tuku.

19 Mumni ta prona le Babilon tumbran sungo ta fet kenja le kilke nakmba tuku tumbran sugo sugo ta najonje likinaig. Kuate nu Babilon tumbran sungo lafunu tambim tuku gilai ndangina. Nuje gubra sungo nu mbolnje pilna le nane kamusnaig. 20 Nuy tabe mata nakmba ngisike likinaig. 21 Sawe tinj sugo pitinu 50 kilo tana sambamba mbolnje tango ngaro mbolnje ndeka minnaig le nane sawe tinj ta tuku ngaro rar sugo kilmba Kuate kasurnaig.

17

Une pino sungo ta lafu nayonu tina

1 Kile enjel 7 nza nak ta tuku ande ye tugum promba sayina: Ne yale le tumbran sungo nayonu pino tana tango didik farte ta nu tuku piya nayonu ta ne tumnamngit. Tumbran ta kule gudommba tugumnge minit tuku. 2 Kilke tuku gabat sugo nane nu tuku manau kutur sungo ta dubimba kilke mbol mbal nakmba nu tuku une manau kule kamenu tana nyumba nginngankade nga sayina.

3 Tanakina le Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye kinatanu suk enjel nu pino ta tumyam tuku ye tumba ma baknu mbol kina. Ka tanje pino ande agam mor nguikok gurgur mbolnje minyokina le kanjeren. Agam mor nguikok ta gabatnu 7 naunu 10 nak. Nuje ngarosu mbolnje nyu kame Kuate ngumnem pasa tumba kuyaranu nak minnaig.

4 Pino ta nu nyu sungo nak minmba tawi gurgur ize nak silikanu. Nu tuku mindepiye gol ndame magenu igog tinj nak. Nu gol nza nuje kutur manau nule parak manau liganu te nak minna. 5 Kuyar ande nuje tumail mbolnje minna ta nuje nyu tugu sungo alo nak. Nyu ta tenemba. *Ye Babilon tumbran sungo. Pino tango didik farde mbal wam kutur nule parak ke likade mbal ye nane tuku ina nangine.*

6 Kuate tuku mbal Yesus dubiwanu mbal ta pino tanje nane gudommba kilmba bale farmba nane tuku ndare kule kamenu tana nyumba

nginngankina le kanjeren. Ye nu kanjermba pirerek purka wamdus te-suluwen le 7 enjel nu ndek ye sayina: Ne wamdus te-sulu ndawa. Pino agam mor nguikok mbolnje minit si agam mor nguikok gabat 7 nau 10 nak ta ye nale tuku tugu biteknga sanamngit. 8 Ne agam mor nguikok kanjerat ta o buk minna ta nu kumna. Nu man ma buto sinam nzinge mbumba mayok kuwa le afunge nduiye balewamngaig. Kuate nu kilke te-mayok ndamba afu abo minmba minam tuku nyu waje mbolnje kuyar ndakina ta nane agam mor nguikok nu minmba kumna ta man mayok kuwa le kanjermba pirerek purkamngaig.

9 Afu wamdus kuyar mayenu nak nane pasa te katesewam kumu. Gabat 7 ta tabe 7. Pino nu tabe kame ta mbolnje minyak minit. 10 Gabat 7 ta tango nyu nak 7. Gabat kame 5 buk nyu kuganaig. Ande minit. Ande kile. Nu promba ait fagnu ndo minamngat. 11 Agam mor nguikok nu minmba kumna ta nu mata nyu nak mayok kanjat. Nu sugo 7 ta dubika nu 8-nu. Nu nane tuku ande. Nu promba minwa le ma ma balewamngaig.

12 Nau 10 ne kanjerkat ta gabat sugo nyu nak 10. Kile nane nyu nak mine ndakade. Agam mor nguikok nu sungo mayok kuwa le ait ta mbolnje nane nyu nak mayok ka aua ndindo ndo nangine gageu kulatkamngaig. 13 Gabat sugo 10 ta nane wamdus ulendimba nangine sangri nakmba agam mor nguikok wai mbolnje patikamngaig. 14 Nane tinga Sipsip Fat ndon kame buwaig le nu nuje kuasmbi ndon nane kile-ibenkamngat. Nunje ndo Sungo. Nu sugo nakmba tuku gabat minmba minit tukunu nunje nane kile-ibenkamngat. Nuje kuasmbi ta yije nga madininmba wikina le nane nu ndo dubide tuku nga ye sayina.

15 Tanamba nu man ye sayina: Kule gudommba pino tango didik farte tugumnge kanjerkat ta tango kuasmbi

ngarosu yeki yeki tumbran pasa yeki yeki. ¹⁶ Ne nau 10 kanjerkat ta nane aganjmor nguikok ndon pino tanjo didik farte ta kasuramngaig. Nane nu tuku mindepiye njakmba yaiwaig le nu wagek minamngat. Nane nu tuku ndem nyumba mindesin piywaig le ugamngat. ¹⁷ Nane Kuatenge wamdus ningwa le tanjo nyu njak 10 ta wamdus ulendimba nangine sangri aganjmor nguikok tuku wai mbolnge palmbimngaig. Kuate nu wam njakmba sakate ta mayok kuwaig le nuje ait kugawamngat.

¹⁸ Ne pino kanjerat ta nu tumbran sunjo Babilon. Nu kilke tuku gabat sugo njakmba kulatkate. Enjel tanjamba ye sayina le isen.

18

Babilon tumbran sunjo ngisikina

¹ Kile ye man kinatanu suk enjel ande nyu sunjo njak samba mbolnge ndekina le kanjeren. Nu nuje kilja tambi kilke tugu njakmba kiljaningina. ² Nu wi kuenka sakina: Babilon tumbran sunjo ta ngisikina. Kile guwa le bukla najgonu sar umanj kutur njak njak nanenge ndo tumbran sunjo ta sinamnge minig. ³ Nu nuje une manau kutur njak kule kamenu tananj kilke njakmba ningina le nane nyumba nginnganka najonnginaig. Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manau kutur njak kinaig. Nu nyu sunjo tam tuku aganj ndende kilam tuku piriri najona le ndametin pirokainig mbal nane nu mbolnge sunjomba kilnaig ngina.

⁴⁻⁵ Kile samba mbolnge pasa ande tenenmba sakina. Babilon tumbran sunjo tuku une gudommba. Andenge kile-manjurkuwa ta ka samba kirewam kumuj. Ye Kuate. Ye nu tuku wam najgonu ta gilai ndanget. Yine mbal tane tumbran sunjo najonu ta kusrewap. Tane nu ndon ulendika mbarap sulumba nu tuku piti najgonu nu ndon tubekaig. ⁶ Nuje mbalnge afu najigo siglikinaig tanjamba ndo nu najo siliwap. Nane tuku wam

najgonu ta kumumbi lafumba man lato ningap. Nane kule kaglinu afu ninginaig le nyinaig tanjamba ndo kule kagli najo wakeimba ningap le nyuwaig. ⁷ Babilon tumbran sunjo nu nuje ngarosu payamka nuje aganj ndende tambi mine mayena. Kile nuje manau ta mbilka lafunu rar sinamanzer sunjo tape. Nu nuje wamdusmbi sakate. Ye sunjo nyu njak. Ye pino kuembol tananj kuga. Ye ngamungal rar te nda nga iduste. ⁸ Ta tuku ki ait ndindo mbolnge ndo guaze afu ngamungal rar guba sunjo ta njakmba nu mbolnge prowamngaig. Nu panje uge suluwamngat. Ye Sunjo Kuate ye sangri najo. Yenge tumbran sunjo ta pilewet nga sakina.

⁹ Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manau kutur njak ke lika nu ndon aganj ndende sunjomba kilnaig ta nane tumbran sunjo ta ugmba pa guwa sunjo tingwa le kanjermba ninanka wikaraumba malmbikamngaig. ¹⁰ Nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenenge tinga sakamngaig: O tumbran sunjo Babilon, ne nyu sunjo njak ta ae osese. Nane pa lafunu pitik ndo ne mbolnge prote nga sakamngaig.

¹¹ Kilke mbolnge ndametin pirokade mbal nane nu sine tuku aganj piyawe nda nga nu tuku idusmba ngamungal piti njak malm-bikamngaig. ¹² Nane tuku aganj ndende tumbran tanje piyaningina ta tenenmba. Gol silwa ndame magenu igog tin. Tawi afu kaukauk magenu afu ize njak afu silk afu gurgur. Ail afu mundur njak. Aganj afu elephant maketinmbi wakeikanu. Aganj afu ail magenu ain yeki yeki ndame kuyar njak baslenju tambi wakeikanu. ¹³ Sinamon nguna paguwa mundur magenu yeki yeki. Grep kule, guren, plaua, wit. Makau sipsip hos karis nane tanjo mata piro aganj tananj. Aganj kame ta njakmba piyawam tuku tumbran sunjo ta tugumnge patike likanu.

¹⁴ Ndametin pirokade mbal ta nane tenenmba Babilon tuku sakamngaig.

Ne agan ndende kilam tuku wamdus sungo pilna ta kile nane agan ndende magenu nane nyu sungo turmba nduiye ngisikade. Ne man kanjerke nda nga sakamngaig.

¹⁵ Tumbran sungo ta mbolnge piroka ndametin sungomba kilnaig mbal nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenngge wikaraumba malmbika tenemba sakamngaig. ¹⁶ Ae osese. Tumbran sungo, nane mbal gabat sugo tuku tawi kaukauk ize nak gurgur silikinaig sulumba gol ndame magenu igog tin mindepiye ta nak minnaig. Osese. Aua ndindo tanan mindepiye magenu nakmba ta uge sulute nga sakamngaig.

¹⁷ Wan tuku gabat kame piro mbal nane afu nanngine agan ndende piyawam tuku wan mbolnge mine likade ta nakmba maskenngge tanga ¹⁸ tumbran sungo ta ugmba pa guwa sungo promba minwa le wika-umba sanunggaig: Tumbran sungo nyu nak tanan ande aninge minit nga sakamngaig. ¹⁹ Nane ngamungal rar sungo tumba tuptup kilmba nanngine ngaro pisnenimba wikaraumba sakamngaig: Tumbran sungo osese. Sine wan mbolnge likeg mbal ne mbolnge ndametin sungomba kileg ta ne aua ndindo mbolnge ndo nakmba uge sulute nga sakamngaig.

²⁰ Samba mbolok mbal tane gare-garekap. Aposel tuan tango Kuate tuku mbal tane nakmba gare-garekap. Tumbran sungo ta tane kilmba ngaigo siglikina ta kile Kuate nu kumumbi lafunu tuwit.

²¹ Kile enel ande sangri njayo ndame sungo ande te-dunga tumba yu mbolnge buknga sakina: O Babilon tumbran sungo, ne wit firfiranu ndame tanan sungomba ndeka fuduka pitik ndo ngisikamngat. Ne andenge man kanjerne nda. ²² Gita tuku fudu, kem wi, tabu tabu, tabil ta nane nakmba fudu maninka ma betkiREWAMNGAT. Nane piro mbal wai kuyarkade ta ne sinamngge mine nda. Ndamé sungo wit firfirte tuku fudu mata man ise nda. ²³ Ande

ne sinamngge man lam buluwe nda. Tango munngu kilam tuku zigna mayok kine nda. Ne tugumngge pirokinaig mbal nane kilke mbol mbal nakmba ngamukngge gabat sugo minnaig ta kile kuga. Ne nane kuanye manau tamba kilke mbol mbal nakmba yabrinngina. ²⁴ Kuate tuku tuan tango nu tuku gageu nane tuku ndare lafunu ne mbolnge minit nga sakina.

19

Babilon ngisikina le gare-garekinaig

¹ Ye kinatanu suk samba mbolnge mangur sungo tuku zigna isanu suken ta tenemba.

Sine Kuate tuku nyu te-dungube.

Nunge sine tuku muskil kile-tidngge singit.

Nu kilna sangri nakmba tuku miro.

² Nunge ndo nakmba kumumbi pilenngit.

Pino tango didik farmba kilke mbol mbal nune une manambu ngaigo siglikate ta Kuate kumumbi tumba pasa mbolnge pilit.

Nu Kuate tuku piro mbal kilmba bale fanningina le ndare kutukinaig wam ta kumumbi lafunu tuwit nginaig.

³ Tanamba nane man lato wika sakinaig: Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Tumbran sungo ta ugmba minmba minamngat nginaig le ⁴ tango mage 24 nyu nak agan bailkamba abo nak ndon ndek truk ka Kuate minyo mbili maditaknu mbolnge minit ta nu tuku nyu te-dunga sakinaig: Ese. Mayede. Sine Kuate tuku nyu te-dungube nginaig.

Sipsip Fat pino tina tuku ait sungo prona

⁵ Kile Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugumngge pasa ande kuenka sakina: Tane Kuate tuku minge kum-nemngge minig mbal afu nyu nak afu nyu kugatok tane nakmba nu tuku nyu te-dungap ngina. ⁶ Tanakina le mangur

sunjo tuku zigna yu fudu ko kuaila sunjo fudukanu suk isen ta tenenmba. Singine Kuate Sangri Nayo nu agan ndende nakmba kulatkate. Sine nu tuku nyu te-dungube.

⁷ Sine gare sunjo tumba nu tuku nyu sunjo ta te-mayokbe. Sipsip Fat nu pino tam tuku ait prote. Pino ta nu buk mindepiye mayemba nu tair minit.

⁸ Kuate nu tawi kaukuk uge linu tuna le silikina.

Nane tanjamba sakinaig le isen. Tawi kaukuk kanjeren ta Kuate tuku mbal wam magenu tinjeknu ke likanu tanjan.

⁹ Kile enel ndek ye sayina: Pasa te kuyara. Sipsip Fat pino tam ait mbolnge pagumba nye sunjo pilmba wikuwa le nane pro minyokamngaig mbal gare sunjo tamngaig ngina. Tanjamba nu man lato sayina: Pasa kame te Kuate tuku pasa tugusek ngina.

¹⁰ Tanjakina le ye nu tuku kupe tugumnge truk ka nu mbarinam bafuwen le nu ndek ye sayina: Ne mbula. Ne nane tira kame ndon Yesus tuku pasa tugusek kilemayokkina le dubikade ta ye tane tuku piro tuma ande. Ne Kuate tuku nyu te-dunga nu ndo mbarina ngina.

Yesus nu pasa tugusek kilemayokkina ta Tukul Guwa pasa ndui ta tuan tanjo tumningit le kilemayokkade.

Yesus nu aganmor nguikok ndon kame bunaik

¹¹ Kile ye kinatanu suk samba talok minna le hos kaukuk ande kanjeren. Tanjo hos ta mbolnge minyokina ta nu tuku nyu Tugusek. Nu kumumbi nune ngueu mbal pileninmba nane ndon kame bute.

¹² Nu tuku am pa bulu tanjan. Nu tuku gabat mbolnge hat nyu nak gdommba minnaig. Nune ngaro mbolnge nyu ande kuyaranu minna. Nyu ta nune ndo kila. ¹³ Nu tawi kuenu ndare pisanu nak silika minna. Nane nu tuku nyu Kuate tuku Pasa nginaig. ¹⁴ Samba mbolok kame

mbal mata tawi kugenu kaukuk purfenu silika hos kaukuk ponja nu dubinaig. ¹⁵ Nu kilke tugu nakmba kile-ibenkam tuku nune minjeknge kame bagi agoknu mayok kina. Nu ain ndumndummbi sangri tinja nane kulatkamngat. Tanjo grep kule kilam tuku grep tidon firfirkade tanjan nu Kuate Sangri Nayo tuku gubra tamba nane tidon firfirkamngat. ¹⁶ Nu tuku tawi mbolnge fel mbolnge nyu ande kuyaranu nak ta tenenmba. *Ye ndo Sunjo, ye sugo nakmba tuku Gabat.*

¹⁷ Kile ye mambilmba enel ande ki mbolnge tin minna le kanjeren. Sar uman gdommba bunga mbolnge lika minnaig le nu wi kuenka saningina: Kuate tuku pagumba nye sunjo ait prowat o. Tane yalpe. Tane nakmba ilmba ¹⁸ gabat sugo, kame gabat, tanjo sangri najo, hos kame, hos ponganu mbal, tanjo nyu nak, tanjo nyu kugatok ta nakmba tuku ndem nyam tuku pro manjurkap nga saningina.

¹⁹ Ye man mambilmba aganmor nguikok nu kilke nakmba tuku sugo sugo nangine kame mbal ndon manjurkinaig le kanjeren. Nane manjurka hos kaukuk mbolnge minyokina tanjo ta tuku kame mbal ndon kame buwam sakinaig.

²⁰ Nane kame bunaig ta nu aganmor nguikok yabri tuan tanjo turmba kile-ibenka ndalekina. Yabri tuan tanjo ta nu buk aganmor nguikok tuku sangrimbi wam kitek ke likina sulumba afu yabrininmba didikina le nane aganmor nguikok tuku suku kuyar nangine ngarusu mbolnge nak minmba nu tuku kanunu mbarinaig. Kile nane aganmor nguikok yabri tuan tanjo ndon abo kilmba pa bulu pa son paknu kule kualin suk ta sinam pankinaig. ²¹ Tanjo nu hos kaukuk mbolnge minyokina ta nu tuku minjek sinamnge bagi agoknu mayok kina le nu bagi tamba nune ngueu mbal nakmba bale far suluna. Tanjana le sar uman wikina ta nakmba pro nane tuku ndem nyumba ma ma

maro tornaig.

20

Satan nu yar 1,000 ndalekanu minna

¹ Kile ye kinatanu suk enel ande samba mbolnge ndekina le kangeren. Nu ma buto sinam nzi tuku ki le sen muli sungo kile nak minna. ² Nu ndek mberj o buk abo abo minna ta nyunu bukla nyanu nyunu ande Satan nu biye timba ndaleka ³ nu yar 1,000 kilke mbol mbal yabri ndaninguwa nga nu tumba ma buto sinam nzinge buknga malanga su ndina le minna. Yar 1,000 ta kugawaig le nu man mayok ka ait fagnu ndo tango yabringamngat.

⁴ Ye man mambilmba minyo mbili maditaknu afu kangerken. Nane minyo mbili kame ta mbolnge minyokinaig mbal Kuatenge nyuningina le nane afu pasa mbolnge patika pileninginaig.

Kile ye kuasmbi afu turmba kangerken ta nane buk kilke mbolnge minmba Kuate tuku pasa Yesus tuku pasa tugusek kuklimba saka minnaig le afunge nane tuku njinfok kat purkinaig le kumnaig. Nane nangine tumail ko wai mbolnge aganmor nguikok tuku suku kuyar ta kugatok. Nane nu tuku kanunu mata mbarin ndanaig tuku. Kile nane abonga Kristus ndon gabat sugo minmba kuasmbi afu kulatka minnaig le yar 1,000 kinaig. ⁵ Nane kumanu mbal ngamuknge nane ambonga abonga tinginaig. Kumanu mbal afu nane yar 1,000 ta kugawaig le ndo nane abonga tingamngaig.

⁶ Nane afu ambonga abonga tingamngaig mbal ta nane gare sungo tamngaig. Nane Kuate tuku mbal. Nane kume arnu ta te nda. Nane pris tana Kuate le Kristus tuku piro biymba Kristus ndon gabat sugo minmba yar 1,000 kuasmbi afu kulatkamngaig.

Kuate nu Satan te-iberina

⁷ Yar 1,000 ta kugawaig le enel andengete malanga talka Satan kukliwa le man mayok kanngat. ⁸ Nu mayok ka kilke tugu nakmba yabringamngat. Tanamba nu Gok le Magok mbal kame buwam tuku kile-manngurkamngat. Manngur sungo ta fulbul tana burnu kumun kuga.

⁹ Nane kupe buknga ma tugu nakmba mbol kumba ka Kuate tuku mbal minig ma ta kormba tumbran sungo Kuate nunge kume purte ta turmba koramngaig. Korwaig le samba mbolnge pa sungo ndeka nane uge suluwamngaig. ¹⁰ Satan nu tango yabringamba minna ta Kuatenge nu tumba buknguwa le pa bulu pa son paknu kule kualin suk ma ta mbol kanngat. Aganmor nguikok nale yabri tuan tango ndon nale mata pa ndui ta sinamnge minamngaik. Nane furir ki mindek rar sungo tumba minmba minamngaig.

Tango pileningam tuku ait

¹¹ Kile ye kinatanu suk minyo mbili sungokanu maditaknu kaukauk Sungo nu ta mbolnge minyok minna le kangeren. Kilke le samba nu tumailamnge mine ndaka kua ka ka ngisikinaik.

¹²⁻¹³ Ye mambilmba kumanu mbal nyu nak nyu kugatok nane nakmba minyo mbili sungo tumailamnge tin minnaig le kangerken. Nane afu yu sinamnge kumnaig ta nakmba tinginaig. Afu kummba kumanu mbal tuku tumbranngenge minnaig ta mata tinginaig. Nane nakmba tinginaig le Kuate nu ndek wane afu talke likina sulumba wane ande minmba minam tuku mbal tuku nyu nak ta turmba talkina. Kumanu mbal nakmba tinginaig le nangine wam ke likanu wane ta mbolnge minnaig le kangerka kumumbi pileningina.

¹⁴ Kile Kuate nu kume manau le kumanu mbal tuku tumbran ta kilmba pa mbol pankina. Pa sungo kule kualin suk ta kume arnu. ¹⁵ Nane afu minmba minam tuku nyu wane

mbolŋge mine ndakinaig ta ŋakmba kilmba pa sunŋo mbolŋge pankina.

21

Samba kilke kitek

¹ Ye kiŋatanu suk samba kilke kitek kaŋgerken. Samba kilke ambokok ta ŋgisikinaik. Yu mata mine ndakina. ² Ye Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek Kuate tugumŋge samba mbolŋge ndekina le kaŋgeren. Tumbran ta pino nu tanŋo tam tuku mindepiye mayete tanŋan ŋak ndekina le kaŋgeren.

³ Kile minyo mbili maditaknu tugumŋge pasa sunŋo ande mayok ka sakina: Tane isap. Kile Kuate minit tuku tumbran ta tanŋo ŋgamukŋge minamŋgat. Tanawa le Kuate nu nane ndoŋ minwa le nane nu tuku gageu minamŋgaig. ⁴ Nu nane ndoŋ minmba nane tuku am kule ŋakmba sauke sulumba para serningamŋgat. Nane maŋ kume nda. Ngamunŋgal piti te nda. Malmbike nda. Rar kamuse nda. Ambokok maŋau ta ŋakmba ŋgisikamŋgaig ŋga sakina.

⁵ Sunŋo nu minyo mbili maditaknu mbolŋge minit ta nu sakina: Ai te. Ye agaŋ ndende ŋakmba kitek kilemayokket ŋgina. Tanamba nu maŋ lato sakina: Ye tuku tugusek pasa te kuyara ŋgina.

⁶ Kile nu maŋ sayina: Kile piro kugawat. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yeŋge ndo tugu. Yeŋge ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu mata yeŋge ndo. Kule paraniŋgit mbal kule nyumba minmba minam tuku bulbulte ta ye tumba piya kugatok ningi le nyumba minamŋgaig.

⁷ Tane sanŋri tinga maŋau ŋaigonu kile-ibenkap ta wam magenu ŋakmba saket te kaŋgerkamŋgaig. Ye tane tuku Mbara mini le tane ye tuku kiŋo kame minamŋgaig. ⁸ Ngaro yabkade mbal, ye idus ndayade mbal, wam ŋule parak kade mbal, baleningig mbal, tanŋo pino ndoŋ fare fare unekade, kuanye ko make kade, yabri mbara mbariŋde, yabri pasa sakade ta ŋakmba kilmba pa bulu pa

soŋ paknu kule kualin suk sinamŋge pankamŋgit. Wam ta kume arnu ŋga sayina.

⁹ Kile eŋel 7 ŋgumne tukulanu tuku piti 7 nza liganu ŋak ta tuku ande pro ye sayina: Ne yale. Sipsip Fat pino tamŋgat ta tumnamŋgit ŋgina. ¹⁰ Tanakina le Tukul Guwa ye mbol kina le eŋel ta ye tumba biŋ sunŋo ande mbol kumba ka tanŋe Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek nu tugumŋge samba mbolŋge ndekina le tummyina. ¹¹ Tumbran ta Kuate tuku kilŋa ŋak ndekina. Ndame piya o mbolŋge nyunu yasper uge linu glas tanŋan purfeŋnu kaŋgeren. ¹² Nu ndame fonde o mbolok malanŋa 12 ŋak. Eŋel 12 malanŋa kulatke likinaig. Malanŋa ta mbolŋge Israel tugu 12 tuku nyu kuyarkanu ŋak minnaig. ¹³ Tumbran ta fonde ŋgirpe bailkanen malanŋa keŋ keŋ ŋak minnaig. ¹⁴ Tumbran ta tuku fonde ta ndame sugo 12 mbolŋge wakeinaig. Sipsip Fat tuku aposel 12 tuku nyu ndame ta mbolŋge kuyarkanu ŋak minnaig.

¹⁵ Eŋel ye ndoŋ pasatina ta nu tumbran fonde malanŋa kugenu katesewam tuku gol papani biye ŋak minna. ¹⁶ Tumbran fonde ŋgirpe bailkanen kumu kumu. Nuŋe gol papanimbi tumbran kuenu katesena ta kuen ŋayo 2,200 kilomita. Tumbran kuenu sunŋonu mbolnu kumu kumu. ¹⁷ Eŋel nu fonde mbolnu katesena ta 66 mita. Sine tanŋo agaŋ kuenu katesewam tuku burkeg tanamba nu burkina.

¹⁸ Fonde ta ndame mayenu yaspermibi wakeiwanu. Tumbran ta golmbi wakeiwanu. Gol ta glas tanŋan purfeŋnu ndo. ¹⁹ Ndame 12 mbolŋge fonde minna ta ndame magenu uge linu yeki yeki nyu nanŋine teŋenmba. Ande nyunu yasper. Ande ize ŋak nyunu safir. Ande kaukauk agat. Ande kambol ŋak emerald. ²⁰ Ande gurgur kaukauk katlisanu sardoniks. Ande gurgur karnelian. Ande kulon ŋak krisolit. Ande kambol ŋak beril.

Ande kulon njak topas. Ande kambol njak krisopras. Ande yasin. Ande ametist. Ndame kame ta turjanja ta mbolnje fonde wakeinaig. ²¹ Igog tinj sugo 12 tambi malanja wakeikinaig. Igog tinj ndindo malanja ndindo. Tumbranj tuku ndin ta gol glas tananj purfejnno ndo.

²² Tumbranj ta mbolnje Sunjo Kuate Sangri Nayo nale Sipsip Fat ndonj minik tukunu kusem wande ande kanjer ndawen. Nane nale kanjerka nale tuku nyu ndo kiledungade. ²³ Kuate tuku kilnja sunjo tumbranj ta kilnjate le Sipsip Fat nu tumbranj ta tuku bulu minit. Ta tuku tumbranj ta ki le tambun kugatok.

²⁴ Tanjo nane tumbranj ta tuku bulu mbolnje lika minamnjaig. Kilke tuku gabat sugo sugo njakmba nangine aganj ndende magenu kilmba tumbranj ta mbol prowamnjaig. ²⁵ Mara mindek malanja ta talok minamnjaig tukulke nda. Ta ndanam? Tumbranj ta furir kugatok. ²⁶ Kilke mbol mbal njakmba nangine wam magenu kilmba tumbranj ta mbol prowamnjaig. ²⁷ Aganj kutur njak wam njule parak kade mbal yabri mbal nane ndo tumbranj ta sinam kine nda. Mbal abo njak minmba minam tuku Sipsip Fat tuku wanj mbolnje nyu njak minig ta nanenje ndo sinam kanjaig.

22

¹ Kile enjel nu manj kule nyumba minmba minam tuku ta ye tummyina. Kule ta glas tananj uge linjnu ndo. Kule ta Kuate le Sipsip Fat tuku minyo mbili maditaknu kumnemnje ndeka ² tumbranj ta tuku ndin tananj ngamu ngamu pinderka kinit. Kule make arnej ta mbolnje ail alonu nyumba minmba minam tuku minig. Ail kame ta yar ndindo sinamnje alowam 12-de tuku. Tambun mindek ail ta alowanu. Ail ta tuku wanjenu kilke mbol mbal guaze mage serkam tuku. ³ Aganj ande Kuate nu kasurte ta tumbranj ta sinamnje mine nda.

Kuate le Sipsip Fat tumbranj ta kulatkuwaik le nuje piro mbal

nu mbarinamnjaig. ⁴ Nane Kuate kanjermba nuje nyu nane tuku tumail mbolnje minamnjaig. ⁵ Tumbranj ta furir kugatok. Sunjo Kuate nu nane kiljaninguwa le nane tanjo sugo nyu njak minmba minamnjaig. Nane ki lam bulu tuku piro kugatok minamnjaig.

Yesus nu mine minemba prowamnjgat

⁶ Kile enjel manj sakina: Ye pasa kame saket te ye yabri ndaket. Son pasa tugusek ndo. Sunjo Kuate nuje tuan tanjo kame wamdus ningina sulumba wam kame mine minemba prowamnjaig ta nuje piro mbal tumningam tuku nu nuje enjel kukulna. ⁷ Nu tejenmba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamnjgit. Wanj te tuku dir pasa ismba dubide mbal nane gare-garekamnjaig nja sakate.

⁸ Ye Yohanus yenje wam kame te njakmba kanjerka pasa isen. Ye ismba kanjeren sulumba enjel ye tummyina ta nu mbarinam tuku nu tuku kupe tugumnje ndek truk kan. ⁹ Ye tanjawan le nu ye sayina: Ne mbula. Ne, nane tira kame, tuan tanjo kame, wanj te mbolnje pasa ismba dubide mbal ye tane tuku piro tuma ande. Kuate tuku nyu te-dunja nu ndo mbarina nja sayina.

¹⁰ Tanjamba nu manj ye sayina: Mine minemba wam kame te prowamnjaig. Ne pasa te yabu ndaka njakmba isam tuku te-mayoka. ¹¹ Wam njagonu kade mbal nane wam njagonu lato lato kuwaig. Wamdus kutur njak mbal mata tanjamba ndo kuwaig. Wam magenu kade mbal nane wam magenu lato lato kuwaig. Kuate tuku mbal tinjeknu minig ta nane mata manjau tinjeknu ndo lato lato kuwaig.

¹² Sunjo nu tejenmba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamnjgit. Tanjo nane wam ke likade ta ye lafunu kilmba prowamnjgit. ¹³ Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonjanu minet. Ngumne tukulanu ta mata yenje ndo nja sakate.

¹⁴ Nane afu wam n̄aigonu kusreka nan̄gine tawi minya magede ta nane gare sun̄go tam̄n̄gaig. Kuate nu nane nyu nin̄guwa le nane ail alonu nyumba minm̄ba minam̄ tuku ta kilmba nyumba minam̄n̄gaig. Nane tumbrañ ta tuku malañga sinam̄ kañgaig.

¹⁵ Kutur mañau ke likade mbal, make le kuanye kade mbal, tan̄go pino ndoñ fare fare unekade mbal, balen̄ngig mbal, yabri mbara kanunu mbarin̄ngig mbal, yabri pasa sakade mbal ta n̄akmba tumbrañ ta sinam̄ kine nda.

¹⁶ Sun̄go nu mañ sakina: Ye Yesus yin̄e kuasmbi n̄akmba wam te san̄ngam̄ tuku yin̄e en̄el kukulen le ne tugum̄ prona. Ye David tuku ndare. Ye mafewam̄ tuku kulu sun̄go n̄gina.

¹⁷ Tukul Guwa le Sipsip Fat piyo nuñe nale sakade: Ne prowa n̄gade. Nane pasa te isig mbal nane mata ne

prowa n̄guwaig. Ande nu kule parawa ndeta nu Yesus tugum̄ ilwa. Ima nu kule nyumba minm̄ba minam̄ tuku nzaliwa ndeta nu kule ta piya kugatok nyuwa.

¹⁸ Tane wañe te tuku dir pasa isig mbal ye riron̄ pasa sat̄ngam̄ngit. Ande nuñe wamdusmbi pasa kise turtumba sakuwa ta Kuaten̄ge wañe te mbol̄nge piti mine likade te lato mbolmba nu mbol̄nge patikam̄ngat.

¹⁹ Ande nuñe wamdusmbi pasa te afu kile-sikuwa ta Kuaten̄ge nu pitaiwa le Kuate tuku tumbrañ ail nyumba minm̄ba minam̄ tuku ye wañe te mbol̄nge tugu bitek̄nḡet te kañgerke nda.

²⁰ Sun̄go nu pasa kile-mayokkate te nu sakate: Ye sin̄ka mine minemba prowam̄ngit n̄gate. Ese. Sun̄go Yesus, ne prowa.

²¹ Sun̄go Yesus nu nuñe mbal ake sin̄añ make patikuwa.

Son.